

تصوير أبو عبد الرحمن الكردي

حسني مجبور

هزار

چستی محیور

ہزار

۱۱

ناوهندی چاپ و بلاو کردنه وهی کتیبی میهره گان

ناسنامه

ناوی کتیب: چیشتی مسجیور
نوسەر: مامۆستا ههژار
نوویسیار: ماجد مهردۆخ پۆحانی
پیتچین: ناراز محهمهد سالح
رازانده وهی لاپه ره کان: ناری محهمهد سالح
ههله گری: تهفشین به هاری زهیر، ناری محهمهد سالح، شوانه ماجد
رووبه رگه: حه میدره زا زهیری
چاپی دووهه م: ۲۰۰۷

فروغ:

له کوردستانی عیراق ۱۰ دۆلار
له کوردستانی ئیتران ۷۵۰۰ تمهن

ناوهرۆك

دەبەنگێكى وهك خۆم: حەمە دەمینی شیخولئیسلام	پێنج	دەسپێك
١٩ (هێمن)	١	پێشهكى
٢٠ قەرەنیاغای مامەش	١	زمانى ئەم كۆتیبە
٢٠ مەلا سەید محەممەد، یەكەم مامۆستای بەراستیم	١	هەشتێك لە مشتێك
٢١ یەكەم دلداریم	٢	بۆچی «چێشتى مجبۆر»
٢١ كەرىمە كوێرى گۆرانى بیژ	٢	حالى شاعیر
٢٢ سیلاوهكەى سالى ١٣١٥ (١٩٣٦)ى سابلاغ	٢	با شیعرم دیارییك بى بۆ گەلى كورد
٢٣ مامۆستا مەلا حوسێنى مەجدى	٤	دۆستى راست و بى مەنت كۆتیبە و بەس
٢٣ مەلا حەمە دەمینی حاجى مەلای ئورجانى	٤	نرخى تەجرەبە لە ژياندا
٢٤ داستانى دار دزین		نە هێندە تال بە تفتەكن! نە هێندە شیرین قووتت
٢٦ وىفقى چوارگۆشەى ناو بە تال	٥	دەن!
٢٦ غەیب كردنى قاله	٥	كوپى خۆت بە و باوهریت بە خۆت بى!
٢٧ بەستنى سەید عدوللا شێتە	٦	نە چرووك بە! نە دست بلاو
٢٧ تۆبە یێك بۆ مەمیشەى ژيانم	٦	ئەگەر مریشكى لاسای قاز مەكەوه!
٢٨ كۆچى یەكجارى بابم	٧	هاوسەر دلسۆز بى شەرته
٢٨ پێداچوونەوه و سەرنجێكى تری دەورانى مندالیم	٨	شەر مەفرۆشە و خویری شەر مەبە!
٣٠ «خەم مەخۆ! كاكمان لە جێى بابمانە»	٨	پووخواش بە زوو مەلمەچۆ!
٣١ شانم وەبەر كاردا و دەمم لە كاسبى شیرین بوو	٩	دۆستى چاك پوولى ناو گىرفانى خۆتە
٣٢ حەولى ژن هێنان و خواستنى «سەیدزادە ئایشى»	١٠	سەرەتا
٣٣ بار كردن لە تەرەغە و هاتنە بۆكان	١٠	هاتنە دنایم و كورتە یەك لە مەپ باوك و دایكەوه
٣٣ چەند كەسێك كە ناسیومن و لە بېرم ناچنەوه	١٢	تالانى شكاکان
٣٣ سەید رەشیدى خانەقا	١٣	مردنى دایك
٣٤ حاجى مەلا رەحمانى شەرفكەندى	١٣	لە قوتابخانە
٣٥ مامۆستای فەوزى	١٤	شۆلى سەرگۆش و پەتى فەلاقە ...
٣٥ لە و دنیاى زۆردار و بى زۆره دا چۆن خۆم پاراست	١٤	راپەڕینی مەلا خەلیل
٣٦ كاسبى لە بۆكان		سەردانى مدیری مەعارف، میرزا محەمەدى قازى
٣٦ خواستنى «مەسعووم» كچى «كا حەمەدى تۆبار»	١٥	(قازى محەممەد)
٣٧ لە تەوریز	١٦	هاوینان لە لادى
٣٩ دیندارى	١٦	ناو فەقى
٤٠ مەن و شیعەر	١٧	بەلای گىانم: عەبدوڕەحمانى سۆفى مینە (زەبىحى)
٤٤ ترسان و وێران	١٧	كلو سەرنانى پەهلەوى و حىكایە تىكى خۆش
٤٦ كوردایەتى	١٨	خانەقاي شیخی بورهان

۱۲۶	یارمەتی یەرمیای جوولە کە و وردەوالە فرۆشی	۴۹	چۆن فێرە قومار بووم؟
۱۲۸	زیرەکی جوولە کە سب و کاردا	۵۰	خەتمێکی قورعان بە بەرتیل!
۱۲۹	عەزیزی نانه‌وا و ئیمامی شووخوشکی	۵۱	کۆمەڵی «ژ-ک»
۱۳۰	برایم نادری	۵۵	ئاوێک بۆ دواوە
۱۳۰	چەند شتی سەرنج پاكیش لە ماوەی دووکانداریدا	۵۷	مەئموورییەت لە «ژ-ک» دا
۱۳۲	مزگینتی پەفێق چالاک!	۶۱	قازی محەممەد
۱۳۳	تووشی سیل‌بوون و چوون بۆ «بەحنەس»	۶۲	باسی عەلیاغا و بیاوە کەمی (بابە کەری سەلیم ئاغا)
۱۳۷	لە ئاسایشگای «بەحنەس»، لە چیاى لوبنان	۶۴	حیزبی دیموکراتی کوردستان
۱۴۳	بەحیمان دێلی!	۶۶	بارزانی
۱۴۴	تەفریحمان	۶۶	شەری کۆمەڵە و دەولەت
۱۴۷	چەند قەسەى خوش	۷۰	پادێق
۱۵۱	دەرچوون لە بیمارستان	۷۲	وتووێژ لە گەڵ دەولەت
۱۵۲	جینگای مەردان قوون تەندووڕە!	۷۲	گیران لە سەقزدا
۱۵۳	دیسان وەیلان بە شوێن کاردا	۷۷	چۆن هەلاتم
۱۵۴	دیسانە کە تۆکەری و شاگردی	۷۷	چەند کورته باسیک
۱۵۴	چیرۆکی وەستا برایمی وێنەر	۷۸	بەرە و کوردستانی بەرە دەستی عیراق
	یەک گرتنەوێ سێ تەنگدار (هەژار، زەببەسی، قزلی)	۸۵	موفتی تووتنجی
۱۵۹	هەلاتن بۆ کەرکوک	۸۶	میرزا پەحمانی بانەیی
	دەرکردنی گۆشاری «پزگاری» دەگەڵ ئیبرایم	۸۶	لە مالی میرزا
۱۶۱	ئەحمەد	۸۹	لای شیخ لە تیف
۱۶۲	گەرانه‌وه بۆ بەغدا	۹۱	لە «بەسی جان»
۱۶۲	دیسان بۆ کەرکوک	۹۲	لە «سیتەک»
۱۶۳	کار و گوزەرانی لە کەرکوک	۹۶	چەند ئاشنای ئەو سەردەمە
۱۶۵	دیسان باسی شیخ قانعی	۹۹	پەفێق چالاک، مەحمود ئەحمەد، قانعی
۱۶۶	فستیوالی لاوان لە بوخاریست	۹۹	یادیکی پیرەمێرد و فایق بێکەس
۱۶۹	چەند نمونە لە خۆ و ئاکاری براشیو عیبەکان	۱۰۱	بەرە و بەغدا
۱۷۱	شاری بوخاریست و ژیانی ئەودەمەیی	۱۰۲	بەدووی کاریکادا
۱۷۶	دامەزرانی کۆنگرە	۱۰۵	مەرقەدی غەوس و مام حوسینی کەرەناچی
	هاواریک بۆ کورد و کوردستان بە شیعەر	۱۰۷	نەقیبی غەوس
۱۷۸	پەخشان	۱۰۸	حوسین حوزنی موکریانی
۱۸۱	خواحافیزی لە پۆمانیا	۱۱۲	گارسۆنی پستوورانی خەبیام
۱۸۲	شوقیڕیکی شۆفار	۱۱۶	خەمبالی بەر ئوتیلان
۱۸۴	خەبەرێکی خوشک و خێزانم	۱۱۶	تۆکەری سەید برایمی نەقیب
۱۸۵	بە سووتان چوونی کتێبەکانم	۱۲۰	تۆکەری عەبوود شالچی وەکیل
۱۸۶	دوکانداری لە گەڵ جەلال بێتووشی	۱۲۱	سەرەمەلەیی لە کووت و...
۱۸۶	کار لە مەیخانەى «جندیان»	۱۲۵	هاومالی مەحمود ئەحمەد لە بەغدا
		۱۲۶	کتێب‌فرۆشی

۲۳۹	له سه ركه شتى «ليديا»	۱۸۷	جاريكى تر له كه ركوك
۲۴۱	بۆنى ديمه شق و به غدا!	۱۸۹	له كه ركوك بې بهش و له به غدا بې كار!
۲۴۲	تانهى قه درى جان	۱۹۰	ستوديو سه باج
۲۴۳	له قاميشلى	۱۹۱	غهنى بلوورى [بلوورىان]
له هوالى هوالى	يهك گرتنى ميسر و سووريا: ده قورچه قينى هوالى	۱۹۴	مزگينيم ده يه! مار و مندارت لۆهاتينه
۲۴۴	خاليد	۱۹۵	ديدارى ژن و مندال پاش تق سال
۲۴۵	بېنه چوار سه د و چل و چوار لېره!	۱۹۵	مالى خات شه و كه ت
۲۴۶	حوكمى ناسر ده گه ل كوردى سووريا	۱۹۶	«بياو فه غله و ژن به نايه»
به شى كوردى له راديو قاھيره و راديو كوردى		۱۹۷	سيله كه م لتي هه لدماره
۲۴۷	كرماشان	۱۹۸	چيرۆكيكى زه بيحى و قزلبجى
۲۴۸	هه والى فستيوال	۱۹۹	گيرانى وه ستا برايم
۲۴۹	له عيراق كووده تا كراوه!	۲۰۰	به ره و سووريا
۲۵۰	به ره و به غدا	۲۰۲	له په ناي ماله حاجو
۲۵۲	كه تنى مه لا عه ل كولته پهبى	۲۰۴	حاجو ناغا و بنه ماله ي
۲۵۲	ديدارى زه عيم قاسم	چهند كه سيك و چهند قسه ي خوڅ له ديوه خانى	
۲۵۲	ديسان سى تفه نگدار	۲۰۶	حه سه ناغاي حاجو
۲۵۲	مامؤستا گوران	۲۰۹	جگه رخوين
۲۵۲	هاتنه وه ي بارزانى	۲۱۰	چون فيره كرمانجى بووم
۲۵۴	شهرىكى عه ره ب و كورد له عيراقدا	۲۱۰	وه رگيرانى مه موزينى خانى به موكرىانى
۲۵۵	«كوردستان» يان «قليا سان»!	۲۱۱	سه بيرىكى جين ژوانى مه موزينان
۲۵۵	هاربوونى شيووعيان و له خشته بردنى قاسم	۲۱۲	ده گه ل زه بيحى له شام
۲۵۶	نامه ي دوكتور موزه ديق بؤ قاسم	۲۱۳	شېخ عابيد
۲۵۶	چهند نمونه له ئاكارى شيووعيان	۲۱۴	لاقه نه ولياي «نه يوبى نه كراد»
۲۵۸	دوايىن نه زمونى گوران	۲۱۵	جه مال حه يدهرى و كتيبه كه ي
ئاوردانه وه بيك له شيووعيه كانى زه مانى		۲۱۶	زياره تى خاليد به كداهش
۲۵۸	پادشايى	۲۱۸	چون ببومه سووريايى؟
۲۶۰	تاكتيكى عيلمى و نيجتيماعى موزه سه ع!	۲۲۳	كرينى چاپخانه بؤ حيزى پارتى
۲۶۱	راديوى كوردى به غدا	۲۲۴	چهند قسه ي خوڅ
۲۶۲	له رپى قاھيره وه بؤ مؤسكو	۲۲۶	فستيوال لاوان له مؤسكو
۲۶۲	په واقى كوردان له نه زهر و شېخ عومه ر وه جدى	له شتوتگارت؛ شه ويكى خانى خانان. باقىشى توژى	
۲۶۳	شيعر و وتار له سه ر راديو قاھيره	۲۲۸	بانان
۲۶۴	به ره و مؤسكو	۲۳۱	له برلينى شهرى
۲۶۵	توژيك خه يالاتى رابردو	۲۳۴	بؤن بگره هاتم!
۲۶۶	له ئاسايشكاي گيترسن	۲۳۵	پياوه تى سه فبرى ميسر
۲۶۹	به كورتى حال و بالى خه لك	۲۳۶	له سه فاره تى سووريا. «چا كه گوم نابى»
۲۷۱	چهند كوردى نه وي	۲۳۷	ديدارى سه فبرى عيراق
۲۷۵	خه به ر و باسنىكى عيراق	۲۳۷	تا جواب له شام بيته وه

۳۳۱	شیعری کاوہی مہ زن	۲۷۷	لہ مؤسکو
۳۳۲	کچ بوونہ وہی کونگرہی حیزب	۲۷۸	پوویل باران
۳۳۴	چہند وردہ باسیک	۲۷۹	نازم حیکمت
۳۳۵	قرمہی خۆم بہ برنۆیہک نادہم!	۲۸۰	سئ رۆژ لہ لینینگراد
۳۳۶	چہند قسہی خوش	۲۸۴	تہ رزی ژیان
۳۳۸	بئ سیمی شۆرش	۲۸۹	سہ فہر بۆ تاشکند
۳۳۹	قورپشیلانی پئگای «سرتشمہ»	۲۹۰	سہ مہرقند
۳۳۹	نہ قلی کوزرانی سمایلاغای سمکو	۲۹۱	بوخارا
۳۴۱	وہ خۆ کہوتنی بہ عسی و کارقایمی پیشمہرگ	۲۹۴	بانگہیشتنی پەسمی بۆ باکو
۳۴۱	چہند پالہ وانی نہ ناسراو	۲۹۴	مستہ فاسہ لماسی
۳۴۳	لانکی نیازہ، تہنگی دہوی!	۲۹۵	لہ فرگہی باکوڊا
۳۴۶	لہ ناو ئاشکە وتانی چپای براندۆست	۲۹۵	حہ مہدی مہ ولوودہ چرچ
۳۴۷	مام عہلی عہ جہم	۳۰۳	لہ کۆپی شاعیران و نووسەرانی ئازہریباجان
۳۵۰	چہند بیرہ وہیری ئہ و چیا و چۆلہ	۳۰۵	چہند شاعیر و نووسەرێک کہ لہ باکو دیتن
۳۵۱	بہرہ و بارزان کہ شہری تیدا توند بوو	۳۰۵	مہ عشوقہ ناگای لہ مہ حموودی بئزہواد نہ بووہ!
۳۵۲	چہند پۆژ لہ گوندی پئزان	۳۰۶	پہحیم قازی
۳۵۴	بہ شہو میشوولہ و بہ پۆژ تہ یارہ!	۳۰۷	دہعوہت بۆ کۆبوونہ وہی دہولہتی ئازہریباجان
۳۵۴	ہہ شتا ہزار سہریاز و جاش بہریبوونہ ئہ وناوہ	۳۰۹	نہ قلی ئہ سەدہ خۆشەوی لہ پادشہ نیش و ژنہ کہی
۳۵۶	ہہ ژار تو لہ من سازتری!	۳۱۰	نرخی و ہخت لہ مؤسکوڊا
۳۵۷	کئی بئ لہ مہرگیش نہ ترسی؟	۳۱۱	سہیرو سہیاہتی مؤسکو
۳۵۸	لہ و پۆژانہدا کہ یف کہ یفی من بوو!	۳۱۱	گہرانیوہ پاش یازدہ مانگ و نیو
۳۵۹	بہ ہومیڊی خودا ئہ مجارہش سہر دہ کہوین	۳۱۳	چاپی مہ م و زین
۳۶۰	فہرمانی کورد قران لہ کہرکووک و سولہ یمانی	۳۱۴	کار لہ ئیدارہی مہبانی عام
۳۶۲	وہک سہ لاجہ ددین لہ گہڤ دوزمناندا	۳۱۴	بہ ہائیکہری و عیلمی ئہ رواج
۳۶۳	لہ گہڤ ئاغاواتی لای دھۆک	۳۱۵	رۆژنامہی کوردستان
۳۶۴	وہ فای مہ لا مستہ فا	۳۱۶	فہندہڤ - فیلانی قاسم
۳۶۴	باربوو بۆ شۆرش	۳۱۸	شہر ہہ لگرسا
۳۶۵	نہ یژی کورد بوو قامی نہ...!	۳۲۰	بۆختانی دہولہت بۆ من و چہند کہ سیتیکی تر
۳۶۷	دہمرم، بہ قوریانی کوردستان بم!	۳۲۰	سیاسەت نابئ دایک و بابی ہہ بئ!
۳۶۸	سہ فہرێک بۆ لالہش	۳۲۱	چہند نوکتہ یہک لہ مامۆستا تہ وفیق وردی
۳۷۱	شہ کاللا خۆ پاویژہ!	۳۲۲	بہ شیر موشیر
۳۷۱	چۆناوچۆنی ئایینی یزیدیان	۳۲۲	کوودہ تای بہ عسی، ہہ لیک کہ باش ہہ لکە وتبوو
۳۷۶	لہ ناو زئدکیان	۳۲۴	با تۆزیک بہرہ و دا بگہ پئمہوہ
۳۷۷	گہرانیوہ بۆ بارزان، خواہہ ہەر ئہ مجار بژیم!	۳۲۶	لہ کانی ماران و داخوازی مام جہلال
۳۸۰	پازدہ شہو و پۆژ بہ پئوہ تا بنکہی بارزانی	۳۲۷	ئہ حہمد تہ وفیق
۳۸۲	شہری دۆلی زوراران و چہمی جامہ	۳۲۸	کۆبوونہ وہی کۆیہ
۳۸۳	قانونی تابیہتی بارزان بۆ ژن و ژنخواز	۳۲۹	تہ شقہ لہی مامۆستایانی پارٹی

۴۲۵	کاک عه بدولخالق	۲۸۳	شیخ بابۆ، په پوهولییکی به ههشت
۴۲۶	قه سری «شایق» له کیوی «گردیم»!	۲۸۴	حه مه د مینی پزده ری
۴۲۸	باسی له لاتووه کان بۆ تاران و هه مه دان	۲۸۵	چه ند قسه ی خوښی تر
۴۲۹	روژنامه ی «خه بات» و هه مه لله ی «نه خبری کوردستان»	۲۸۷	له سر ئه و حاله، نه م حاته میه م که یف نایگری!
۴۳۰	کاره ساتی ۱۹۶۶/۱/۱	۲۸۸	دیعه نی دلته زینی ژن و مندالی بارزانیان
۴۳۲	خه نجه ره که ت شیعری هه ره چاکته!	۲۹۰	شه خستیکی تووړه و گویوژیکی که پشتوو!
۴۳۲	«تووی وشکه و توشه ی سولتانه»!	۲۹۰	له ولاتی خوښتاوه تی
۴۳۳	شهری هه ندرین و باریکه ریسی ده ولت	۲۹۱	چه ند قسه ی خوښی مام نوور
۴۳۳	هاتنی سه ره ک جمهور بۆ چاوپیکه وتنی مه لا	۲۹۲	هه باساغای مامه نداغا
۴۳۳	مسته فا	۲۹۵	له دۆله په قه
۴۳۴	خه ته ریکی گوره	۲۹۶	وتووژی پانیه و بریاری ناگریه س
۴۳۵	باسیک له خوډم و منداله کانم	۲۹۷	کوډیونه وه ی «گریلاخ» و «به رده سپیان»
۴۳۶	چاپه مه نی شوږش و هاوکارانم	۲۹۸	کیشه ده گه ل مه لا مسته فا
۴۳۷	یادی چه ند که سیتیکی ئه و سه رده مه	۲۹۹	قه رازمان وانه بوو «له سه ر زویله چه رم» بئ؟
۴۳۸	داوای نییران له بارزانی و که وتنه خه ته ری ئیمه	۳۹۹	ماوه بییک له قه لادزه و چه ند قسه ی خوښی ئه و سه رده مه
۴۳۸	نییرانییه کان	۴۰۱	مه ره خه سییه ک پاش چوارده مانگ
۴۴۰	سوله یمان موعینی (فایق) و هه والانی	۴۰۲	محه ممه دی مه ولوود (مه م)
۴۴۴	مونه قیمی قازی	۴۰۳	یاری ته نگانه و هه والانی کاتی خوښی
۴۴۵	مۆجزاتی پیوازی پيشاو و ماستی گه رم!	۴۰۴	بۆ ناو شوږش
۴۴۶	کاری من به گه ز و بسته!	۴۰۴	هه لاتی مامۆستایانی حیزب بۆ نییران
۴۴۷	کاری چاپه مه نی له لیژوه	۴۰۶	سئ پۆژکار له ده فته ری بارزانی
۴۴۸	به زمی خوښمان له «سووره بان»	۴۰۸	پاش ماوه بییک به دلساردی گه رانه وه بۆ به غدا
۴۵۰	سه فه رییک به ره و «زینیوی»	۴۰۸	بۆ مه به ست سه ر بڼه وینه جارئ!
۴۵۰	چه ند قسه ی خوښ	۴۰۹	ده ست پیکردنه وه ی شوږش و حالی من
۴۵۱	ته رجه مه ی شه ره فنا مه	۴۱۰	له به غداوه تا گه پشتمه وه ناو شوږش
۴۵۱	سه فه ری «ماوه ت» بۆ بینینی بارزانی	۴۱۰	نه چه ل له کویم ده بینیتته وه؟
۴۵۲	ده رباره ی شیخ و ده رویشی «شه ده له» وه	۴۱۳	شهری ده شتی هه ولیر و چیرۆکی برابم نه فه ندی
۴۵۴	پیکه نینیکی تال	۴۱۵	په یامی حاجی محه ممه دی لۆلان بۆ بارزانی
۴۵۴	شهری ۱۹۶۷ی عه ره ب و نیسرائیل	۴۱۸	سه گی کوډی سه گ، له سه گ نه جیب تره!
۴۵۵	کاره ساتیکی دلته زین	له جیای هه لگورد، چا و پیکه وتنه وه ی سه لکه	
۴۵۶	دیداری مام هین، پاش بیستوسئ سال	۴۱۹	پئواسان؛ پاش بیستوچه ند سال
۴۵۶	ديسان هاتنه وه ی به عسییان و دیسان گه رمه ی ته یاره	مه شقی په ریسه وه له پردی سیرات و چه ند	
۴۵۶	و قرمه ی شیتیر و زرمه ی توپ و ناله ی بومبا	نوکتی تر	
۴۵۷	جیاوازیکی گرینگ نیوان کوردی خوینده وار و	۴۲۰	به ره و «زینیوی» و به و ناوچه دا
۴۵۷	نه خوینده واری عیراق	۴۲۲	کار له روژنامه ی «خه بات»
۴۵۷	گواستنه وه ی چاپخانه بۆ «بیخولان»	۴۲۴	پادیوی شوږش

۴۹۷	شهرتی وه فا	۴۵۹	چاپی دیوانه که م و چوارینه کانی خه بیام
۴۹۸	کوری رهش	۴۶۰	له هیمن بگنیه مه وه
۵۰۲	له عه زیمییه ی که ره ج، به ناو په ناهه نده	۴۶۰	یادیکی «عه بدولخالق» و «فرانسوا حه ریری»
۵۰۲	له تاران به دووی کاریکدا	۴۶۱	چاره نووسی نه حمه دته و فیک و مه لاسه بیدره شید
۵۰۳	ته ره جه مه ی «قانون» و چه ند کتییی تر	۴۶۳	برپاری خودموختاری
۵۰۵	شهرحی دیوانی جزیری و میژووی نه رده لان بق پادیق	۴۶۴	سه رۆکایه تی یه کیه تی نه دیبانی کورد له به غذا
۵۰۵	کوردی	۴۶۵	هه شت ژماره مه جه لله ی «نووسه ری کورد»
۵۰۷	شا هه لات	۴۶۵	مه میمون جوان بوو، ناوله شی لیها ت (باسیکی سالح یوسفی)
۵۰۸	حه ز ده که یه به رنامه ی مه زه به بی بنووسی!	۴۶۶	کۆپری زانیاری کورد
۵۰۸	ئیداره ی سه رووش و چه ند لای کوردی ریش	۴۶۸	چاپی شه ره فنامه
۵۰۸	ته نک!	۴۶۹	کۆنگره ی رۆژه لاتناسانی دنیا له فه پانسه
۵۰۸	چاپی دیوانی مه لای جزیری	۴۷۰	دیتنی سادقی برام پاش بیست و حه وت سال
۵۰۹	ماجد رۆحانی و بنه ماله ی	۴۷۲	حه وت رۆژ کۆنگره و چه ند بپاوی گه وره
۵۰۹	کاک نه حمه دی موقتی زاده	۴۷۴	فه ردینالد میش
۵۰۹	هادی مورادی	۴۷۴	گه شتیکی شاری پاریس
۵۰۹	له چاپدانه وه ی «هه ژار بق کوردستان» و «شه ره فنامه»	۴۷۷	گه پانه وه بق به غذا
۵۱۰	ده رباره ی دوکتوران وه	۴۷۸	هه رای شیعری «هه له ق - مه له ق»
۵۱۱	سن خۆشه ویستم له عیراق	۴۷۹	هاوینان له حاجی ئومه ران
۵۱۱	سن دۆستم له ئیران	۴۸۰	دووجار کیشه له سه ر شافیعی
۵۱۱	پینداچوونه وییکی ژباننامه که م	۴۸۱	برپاری دانانی فه ره نه گنیک ی کوردی به کوردی
۵۱۲	مه لا حوسینی ماریوونسی	۴۸۱	دینار باران!
۵۱۲	وه فاتی بارزانی	۴۸۲	ئیره یی بردنی - به ناو - زانایان
۵۱۳	سه ره له دانی کوردی ئیران	۴۸۳	داوه ت له لایه ن ئاکادیمی علومی شه رده و بیه وه
۵۱۴	گفتوگۆ له نیوان ده ولت و حیزبه کانی	۴۸۴	دیداری ژۆریک له دۆستان و زانایان
۵۱۴	هیرشی ده ولت بق سه ر شاره کورده کان	۴۸۶	هیچم بق نه ماوه، دوو جنیویش نه دم چه که م!؟
۵۱۴	پیلانی هه سه نی سه ری گرت!	۴۸۷	داوای غه فووروف بق مانه وه م له مۆسکۆ
۵۱۴	حیکایه تی مه لای ماوه رانی و سه و فیه کی شیخ	۴۸۸	چه ند بیره وه ری نه و ولاته
۵۱۴	ره شیدی لۆلان	۴۹۰	گه پانه وه بق به غذا به نه سه ته میبولدا
۵۱۵	مه رگی هیمن	۴۹۰	هاتنه وه ی هه لاتوان و لیبووردنی بارزانی
۵۱۵	هه والسی قزلسجی و زه بیحی، دوه وه آل له سنی	۴۹۱	به عسی دیسان که وتنه گه نده آل - فیلان
۵۱۵	تفه نگداره که	۴۹۲	له ۱۹۷۴ دا شه ر قه ومایه وه
۵۱۷	من و که ره ج	۴۹۲	باسیکی خۆم
۵۱۸	لیسته ییکی هه موو نووسراوه کانم	۴۹۴	دیسان چووینه وه سه ر سیفر
۵۱۹	نه نستیتۆی کورد له پاریس	۴۹۵	چۆناوچۆن هاتمه وه بق ئیران
۵۲۰	کۆبوونه وه ی لاگرانی نه نستیتۆ له پاریس	۴۹۶	چوونی شا بق جه زایر و په یامی نه سه ری بق ئیمه
۵۲۱	کۆتایی	۴۹۷	تالترین پۆژی ژبانم

دەسپىك

چىشتى مىجىور - بە كورتى - بەسەرھاتى نووسەرىكە، بە قەلەمى خۆى؛ كە رۇژاوايان «ئوتۇبىيوگرافى»^۱ پىن دەلەين. لە لای ئىمە - تا ئەم دوايىانە - كارى وا زۆر باو نەبووہ و زياتر، دىتران، بەتايبەت مىژوونووسان لە مەر ژيان و بەسەرھاتى كەسانى ترەوہ نووسىويانە. خۇ ئەگەریش تاك و تەرا چەند كەسىك بىرەوہرى ژيانى خۇيانىان نووسىيەت، يان ھەر رۈوناكى نەديوہ و ھىچ كەسى پىن نەزانيوہ، يان ئەگەریش بوويىتە كىتب و لەچاپ درابى، نەيتوانيوہ لەناو خەلكدا جىيى خۇى بە جۇرى بكا تەوہ. ئەگەر وا يە، لەبەر چى چىشتى مىجىور ئاوا بۇتە ھاودەمى زۆرىك لە خەلك و ھەر كەسى جارېك خويندىوہ، واى بە دلەوہ دەنىشىخ و ئۇگرى دەبى، زووبەزوو تاسەى دەكا و لەسەررا پىيدا دەچىتەوہ؟ بۇ وەرەمى ئەم پىسارە، چەند ھۇكارېك لە بەرچاوہ:

۱. كات، نيوہى دووہەمى چەرخى بىستەمى زاينى و پاش دووہەم شەرى جىهانگىرە. ھىزە سەر كەوتووہ كان، يە كيان بە ناوى ئازادى مرۇف و بىروبروا، شىشاوہ تە زىد و نىشتمانى گەلە ژىردەست و چەساوہ كانەوہ و يەكى تر لە ژىر درۆشمى دىكتاتورى كرىكار و جووتياراندا، مىشك و كەسايەتى خەلكى داماوى زوبل كىردوہ و گيان و ژيانىانى وەبەر داوہ.
۲. شوپىن و ھۇى سەرەكى رۈوداوان، كوردستانە؛ بەو مىژووہ ھەست بزويىتەوہ، لەم رۇژگارە پىر لە ھەرا و ھوور يا يەدا.

۳. نووسەرى كىتب، ھەستىار و وىژەوان و وەرگىرى گەورە و بەناوبانگى كورد، مامۇستا ھەزارە كە ھەموو ژيانى بۇ گەل و نىشتمانى بەخت كىردوہ و ماوہ يىكى زۆر لە عومرى خۇى، پىشمەرگە بووہ و بە شىعر و پەخشان خەباتى كىردوہ و ھىچ زۆردار و گزىكارىكىشى ھەلنەبوار دووہ. بەم بۇنەوہ چقىلى چاوى ملھوران و گەلخۇران بووہ و لە ولاتىكەوہ بۇ ولاتىكى تر ھەلاتوہ. بە قاچاغ ژياوہ و قەت خۇى بەدەستەوہ نەداوہ.

۴. ھىزى بىر و وەبىر ھىتانەوہى نووسەر، گالەى پىن دەكا. لەو ھەموو ناوى كەسانى ناسراو و نەشناس و شوپىنى دوور و نىزىك و رۈوداوى ورد و درشت و وردە كارىيانەى كە يەك لە دووى يەك پىز كراون، سەرى ھەموو خوينەرىك سوور دەمىنى.

۱. Autobiography ؛ بە كوردى «ژىنامەى خۇنوس» پىر بە بىستىتەتى.

5. له بارى وپژەيشهوه زمانى ئەم كتيبه زمانىكى زۆر رهوان و ئاسان و ساكاره كه بۆ رۆژنامهوانان و ههوالگرانى كورد زمان، شياوه سهرمهشق بى.

ئهمانه ههموو راستن و ههركام به بهشى خۇيان بايهخى كتيبهكهيان زياتر كرددوه؛ بهلام به برواى من هوى سهرهكى سهركهوتوووى و هيژاىي ئەم نووسراوهيه، راست و بى-پيچوپا بوونيهتى. نووسهر پيش ههموو كهسيك خوى دههاته بهر تيرى تهوس و توانج و تانهوه. ئەوى بهسهريدا هاتوهه يان كرددويه - ئەگهرچى زۆر ناحهز و ناشيرينيش بووييت - خوى لى نهبواردوهه و به راشكاوى نووسيوويه. خوئنهرى چيشتى مجبور هيشتا پهنجا لاپهري لى نهخويندۆتهوه، وا به دل بروا به نووكوبهدى دهكا و خوى دههاته دهستى قهلهمهكهوه، بى ئەوهى به خوى بزاني، جار - جار له گهلى قا - قاپى دهكهنى و جاروبارهش بهدوويدا تك - تك فرميسك دادهوهرينى.

بهه بۆنهوه، به بۆجوونى من چيشتى مجبور گهوههرىكى نايابه له گهنجينهى زمان و فرههنگى كورديدا.

رۆژنيك مامۇستا ههژار چوار دهفتهرى گهورهى دووسهد بهرگى بۆ هيئام و فرهمووى: ئەوا بهسهرهاتهكهه؛ بالاي تۆ بى و تۆ بهكهه كهس بى دهخوينتیهوه.

سى دهفتهريان - پرهبهر و پشت و روو - نووسرابوون و چوارهم، چواربهكيكى و باقى سىي بوو. به ئارهزوو چۆكم له پيشى دادا و بىوچان و بىپشوودان كهوتمه خوئندنهوهى و - وهك عادهتمه - قهلم و كاغهزيك له پهناوه، ئەگهر تيبينيهكم كهوته بهرچاو، بينووسم. بروا بكهن شهو و رۆژم نهدهزانى و تا تهواوم نهكرد لىي نهبوومهوه. ئەمجار دهفتهرهكانم ههنگرت و چوومه خزمهتى مامۇستا.

- قوربان ئەوا ههمووم خوئندهوه.

- وا به پهله؟!

- بهلى؛ چهند خالكيشم ههيه.

- خالى چى؟ ده بيژه بزنام!

يهك به يهكم له رووى ژمارهى لاپهره و دىر دهدۆزينهوه و دهنگوتن. جيا له ههلهى به دهه نووسينهوه، زۆربهى زۆريان پيشنيارى ناو نهبردن و باس نهكردنى كهسانيك بوو كه خراپهيهكى وايان كرددوه، ئيمهمانان بۆمان دهست بدا، دوور نيهه بيكهين؛ ئيستا كهى خودا بهرداره وا ناويان له ههموو كوردستاندا بزرى، نهك بهتهنيا ههر بۆ خۇيان، بگره بنهمالهكeshيان ههتا ههتايه پيى شهرمهزار بن؟ من دلنيام تا كورد مابن، ئەم كتيبه - جار له دووى جار - له چاپ دهدرتتهوه و ههر كهسيك كهچه سيوايكي ههبي ديخوينتیهوه.

- باهه من چم داوه له ههموو كوردستان و ئەم ههتا ههتايه تۆ ئيژى؟ قسهى دلى خۆم ههلهرشتهوه؛ گال و گهنميشى تى كهوتتوه. چاو له خۆت مهروانه [به پيكنهنينيكهوه] كهس تاقهتى خوئندنهوهى ئەم ...ههى منى نيهه.

به كورتى چەند بابە تىك لە ھەو ھەلەو ھەبى، ئەو یش بە نابەدلى، باقى ھەر ئاۋرى لى نەدايەو ھە و بە ھىچى ھىساب نە كردن. تەنانت لە سەر باسىكيان لىشم توورە بوو و بە گزىشما چوو!

سالىك و چەند مانگ پاش كۆچى دوايى مامۇستا، دۆستى خۆشەويستەم كاك خانى شەرەفكەندى (ھەزار) - كە ئەو دەم لە ئەنستىتۆي كورد لە پارىس بوو - داواي دەسنووسە كەي چىشتى مجبوري لى كردم و گوتى لى پراوم كارى لەسەر بكەم و لە چاپى بدەم. پىم دا و راستوپاكي حىكايەتى خۆشم بۆ گىرايەو ھە.

ماو ھەك رابرد؛ خەبەرم ھەبوو كاك خانى بەردەوام خەرىكى تاپ و تەرتىبى كارە كەيە؛ تا لە چاپ دەرھات و بەرگىكى بۆ ناردم. كە خویندمەو ھە، تى گەيشتم چەند بە ئەمانەتەو ھە كارى كردوو ھە و چەندى پىو ماندوو بوو ھە.

كتىب نە گەيشتوو ھە بەرەو ھە، تەواو بوو. ئەمجار دەستەيەك كتىب دز وەخۆ كەوتن؛ نە جارىك و دوان، دەيان جار بە خراپترىن شكل و شىواز پەيتا - پەيتا لە چاپيان دا و پزاندیانە بازارەو ھە. ^۲ ھەر كەسم چاۋ پى دەكەوت، لە سەر ئەم حالە بەسەر ئەو كتىبە ھاتوو ھە، گلە و گازندەي لىم دە كرد. سەيرى خۆش لەو ھەدايە كەس لە دز ناپرسى و كارى بەسەريەو ھە نييە؛ چ دەكا با بىكا. بەلام ئەگەر ويستت بە رەسمى چاپى بكەي، رىت نييە!

بەم بۆنەو ھە ماو ھەك بوو بە ئارەزوو بووم بۆ ئەم كتىبە ھىزايە، ناو ھەرۆك و ناوانامە و پاشكۆيەك دانىم و ئەگەر دەست بدا، بە شىو ھەك كە شىاويەتى لە چاپى دەم. لە سەر ئەو نيازە، دەستم دايە ئەم كارەو ھە و دەورى سالىكە پىو ھەرىكم. چاك يان خراب، ئەوا لە بەر دەستانە؛ لىرەدا نايەوي لەسەرى بپۆم. تەنيا لەمەر ناوانامە كەو ھە چەند تىبىنى ھەيە كە شىاوى باسە:

۱. وەك باو ھە، بۆ ھەر ناويك يەك جار ژمارەي لاپەرەيەك ھاتوو ھە؛ ئەگەر چى ئەو ناو ھە چەند جار یش لەو لاپەرەدا ھاتبىتەو ھە.

۲. ناو ھەكان ھەروان كە مامۇستا نووسىونى؛ جارىك «عەبدوللا» يە، جارىكى تر دەبىتە «عەولا» يان «عەبوود» يان ...

۳. كەسى واما ھەن بە دوو يان چەند ناو ناسراون. بۆ وىنە مامۇستا ھەزار بۆ خۆي، كە ھەلاتوو ھە بۆ عىراق ناوى خۆي ناو ھە «عەزىز قادر»؛ چۆتە سوورىە بو ھە «عەبدورەحمان ھەسەن»؛ جاروبار «مەلارەحمان» و «مەلامحەممەد» و «حاجى» شىيان پى گوتوو ھە. دوايىش ھەر لە عىراق بە ناوى «عەبدورەحمان محەممەد» ناسنامە و پاسى وەرگرتوو ھە. لە گەر ھەنەو ھەشى بۆ ئىران، ديسان بو ھە «عەبدورەحمان شەرەفكەندى». ھەموو ئەو ناوانە لە ژىر ناوى «ھەزار» دا كۆ كراونەتەو ھە و ژمارەي لاپەرەكانيان بۆ داندرائو ھە.

۲. لەو كتىبەدزانە دوانىانم ناسىيەو ھە؛ بەلام ئەم جارە ناويان نامەم. با خۆيان شەرم بكەن و چىتر بەلاي ئەو كارە دزىو ھەدا نەچن.

۴. بری له ناوه کان ئاوه لئاو یان نازناویان ده گه له؛ وه ک: سهید، حاجی، مهلا، شیخ، دوکتور، تیمسار و... که بری جار وا به ناوه که وه نووساون جیایی هه لئاوگرن و نه گهر لیت قرتاندن، کار تیک ده چی. وه ک: «سهید ره شیدی خانه فا»، «حاجی قادری کۆبی»، «مهلا که ریم»، «شیخ عوبهیدیلای نه هری» و... منیش - وه ک نویسیاریک - هه موو نهو که سانه نانا سم تا بزانه کام نازناو ده کرئ له نیو که وانی دانیم و کامه ی ده بی پال به پالی ناوه که وه بنووسم؛ نه مجار بو ریز کردنیان به ته رتیبی نه لفو بی تکه داده مینم. که و ابوو هه موو نازناوه ئاینیه کانم به بی جیا کردنه وه داناه و باقی، وه ک: دوکتور و موهه ندیس و ماموستا و... له نیو که واندای هیناومن. جا به و پییه ده بینین «سهید ته ها» له «س» دایه و «سه روان» خاکسار» له «خ» دا.

۵. وه ک ده زانین، له ئیران ناوی هه موو که سیک دوو پاژه: ناوی خۆی (بچووک) و ناوی بنه مالهی (خانه واده گی)؛ وه ک: عهبدوهره حمان شه ره فکه ندی. له عیراق و باقی ولاته عه ره به کان، ناوی خه لکی دوو یان سی پاژه: ناوی خۆی و بابی و بری جار باپیری؛ وه ک مه سهوود محه مه د یان جو بران خه لیل جو بران. به م بو نه وه ناوه ئیرانییه کان به هۆی ناوی بنه مالهی وه ریز کراون؛ وه ک: (دوکتور) سه ججادی (سهید جه عفر)، که له «س» دایه و نه وانی تر به پنی ناوی خودی که سه که وه یه؛ وه ک: شوکور مسته فا، له «ش» دا. نه گهریش که سیک دوو یان چه ند ناوی بووبی، ناوی ناسراوترم به رچاو بووه و ناوی که متر ناسراو، له نیو که واندای وه ک: نه حمه د ته و فیک (سهید عه بدوللا ئیسه حاقی). چه ند ناویش هه ن که به هه ر دوو لادا ناسراون؛ نه وانه م له دوو جی هیناون.

۶. گرفتی گه ره ی ناوانه ی نه م کتیبه، کیشه ی هاواناهه کانه. بو وینه بیست «مسته فا» ناومان هه یه. بری ناوی باوی ئیسه لامیش وه ک: «محهمه د» و «نه حمه د» و «مه حموود» و... له چل و په نجاش تییه ریان کردووه. زور جاریش نه م ناوانه به ته نیا هاتوون. ده جا وه ره و سه ر ده رکه کام ناو هی کامه که سه!

نه گهر راست ده وئ هه وه ل جار که لینی برام ناوانه بو نه م کتیبه خو ش که م، هیج به بیرمدا نه ده هات کاریکی نه وه نده دژوار و کات گر بیت. ئیسه تاش به ته وای لینی دلنیا نیم. به و بو نه وه له هه موو خوینه رانی هیژا داوا ده که م نه گهر هه له و ئالوژییه کیان به رچاو که وت، ئاگادارم که ن که بو چاپی داهاتوو لپی بسرینه وه.

هه ر بو نه م ناوانه برای خو شه بو یستم کاک مسته فا شه ره فکه ندی (هه ژار) و به ریز کاک ناری محهمه د سالح زوریان زه حمه ت کیشا و هه ولیان دا یاریده م بده ن؛ به دل سپاسیان ده که م.

براتان: ماجد مهردوخ پوچانی

سنه، جوهردانی ۱۳۶۸ (۲۰۰۷)

چىشى پىر

ژىنامەى ئۆنۈسى ھە، ژار

پيشه‌کى

زۆر دەمىكە زۆر لەوانەى كە بوونە ناسياوم، هەليانپيچاوم كە سەرگوروشتهى ژيانى خۆم بنووسمه‌وه و بزائن چم به سەر هاتوو!

من وهك دەلين: «چويله‌كه خۆت چى و شۆرباوت چى؟!»، دەمزانى ژيانىكى زۆر قۆر و توپره‌هاتم رابواردوو و پرووى مه‌جليسى يارانى نيه؛ هه‌ميشه خۆم لى بواردوو. به‌لام كه‌وتمه فكر كه به‌لكو گيترانه‌وهى ئەو رابردوو پر له هه‌وراز و ليژ و گه‌وه و كەندال و قوولكه و جاروباره‌ش ده‌شتاييه، هيج نه‌بى بۆ كوره‌كه‌م (خانى) - كه به رواله‌ت له چوار كوران هه‌ر ئەوم ماوه و ئاره‌زوومه ته‌مه‌نى دريژ بى و ده‌شزانم ئەگەر زۆر بژى، ده‌كه‌ويته ناو گونگه‌ل و ته‌شقه‌له‌ى دنياوه - رهنگه بى به‌هره نه‌بى. له‌و گه‌رم و سارد و خۆشى و ناخۆشانه‌ى به سەر من هاتوو، ده‌رسىك وه‌رگرى و ته‌جره‌به‌ى بۆ په‌يدا بى؛ يان هيج نه‌بى له ته‌نگانه‌دا ناهوميد نه‌بى و لاي وا نه‌بى ريگه‌ى رزگار بوون به يه‌كجارى پيشى گيراوه. له خۆشى و ناسووده‌يى ژيانيشيدا زۆر خاترجه‌م و مه‌غلوور نه‌بى؛ وانەزانى خۆشى هه‌ميشه ياره‌تى و به جيبى ناهيلى. هه‌ر وهك ناخۆشى و خه‌م له گۆران نزيكه، خۆشى و شاديش هه‌ميشه به‌رده‌وام نيه. خۆى ئاماده كا كه ئەگەر لى قه‌وما، چۆن مل بداته بهر كار و كۆشش و حه‌ولى رزگارى له خه‌م و ده‌رد بدا. ئەگەر له خۆشيانيشدا بوو، له بىرى نه‌چى كه رهنگه تووشى ليقه‌ومان بى و خۆى بۆ ئەو پۆژه نه‌هاتوو ئاماده بكا. جا من پرووى قسه‌م ده‌وييه و سەرگوروشتهى خۆمى بۆ ده‌گيرمه‌وه؛ هه‌ر چه‌ند زۆريش بيتام و په‌رژ و بلاويش بى، له‌وانه‌يه له هينديك شوپندا ته‌جره‌به‌ى لى هه‌لكرئى. خۆ ئەگەر دۆست و ناسياويش وه‌يخوين، با هيج نه‌بى به‌و قسه‌ قۆرانه پييكه‌ن.

گيترانه‌وه‌ى به‌سه‌رهاتم له ژياندا، قسه‌ى به‌رئاگردانه و چيرۆكيكه بۆ لاويكى ده‌گيرمه‌وه. ئيتير نامه‌وى بلين ئەده‌بى نيه و عيلمى نيه. پيى ناوى فلان بلنى بۆ له‌و جيگه‌ى واى نه‌گوتوو؟ بۆ فلان وشه‌ى عاره‌بى يان فارسى ده‌كار هيناو؟

ئەگەر راست ده‌وى به زمانىك نووسراوه كه له مه‌جليسان قسه‌ى پى‌ده‌كه‌م و هيج خۆم پتوه ماندوو نه‌كردوو كه ناسه‌وارىكى ئەده‌بى بيت. ئەو كارى بۆ شه‌ره‌فنامه‌م كردوو و خۆم ده‌گه‌ل ماندوو كردوو و بىر و ميشتكم هه‌لكوشيون، ليژه‌دا باسيان نيه.

ئىستا كه ئەم خه‌تانه‌ ده‌نووسم، ته‌مه‌نم شىست و سى سالى شه‌مسييه و نزيك بوومه‌وه له شىست و چوار؛ كه به سالى مانگى له شىست و پينج سالى دام و به‌ره‌و شىست و شه‌ش په‌ل بووم. له‌و به‌رزايى عومره‌وه ده‌روانه‌ شىست و ئەوه‌نده په‌لى خواره‌وه، له پيرىيان فكرم ئالوزاوه؛ زۆر كه‌مم له بىر ماوه. هه‌ر وهك چاوم بى حوكم بووه و به عه‌ينه‌ك نه‌بى نابينم، چاوى بىر و ميشتكىشم كز بوون و عه‌ينه‌كيان ده‌ست ناكه‌وى. ليم پروونه له هه‌زار شت كه به سهرم هاتوو، سه‌تم له بىر نه‌ماوه. وا مستىك له نمونه‌ى خه‌لوارىك، يان وهك كورد ده‌لين «هه‌شتىك له مشتىك» ده‌گيرمه‌وه:

زه‌مانى منداليم دام و ده‌ستوو له گوندى موكورىان وا بوو: رۆژى جه‌ژن هه‌موو پياوى

که یخودای مال ده بوايه دواى خوتبهى جيژن و نويژى جيژن، تير دهم و فلچى يه کتر ماچ کهن و سلاوه تى به شيعرى کوردى ليدن. نه مجار به ريز دانيشن و له ماله خو يانه وه نانيان بو بينن و دانيشن پيکوهه نانى جيژنه بخون. ده له مهنده و حال خو شه کان پلاوى برنج و قه يسى، يان گوشتاويان بو ده هات. هي وا هه بوو فه قير بوو، پلاوى برويش، يان زور شيوى فه قيرانه يان هه بوو. نه وه هه موو جوړه خوار دانه له ته نيشت يه ک داده نران و هه موو پيکوهه له نانى هه موانيان ده خوارد.

مجبورى مزگهوت مهنجه ليکى خو ى دينا، هه رچى به رماوى نهو خه لکه بوو، به سهر يه کى داده کرد و نه مهش جيژنانه ى نهو بوو؛ که ناوى نرابوو «پيشتهى مجبور». تيکه لاويکى سهر بوو؛ له ناو مهنجه لدا دنکه برنج پالى به دنکه برويشه وه ددا، دنکه کشميشى پلاو، په رز و بلاو بووه و هه ر يه که ى له سوو چيکوهه جيگه ى گرتووه. پارچه ئيسکيک - که رويژى خو ى له په نا قوچکه ى برنج داندراوه - ئيستا دهن او برويش و که شکه کى گهنمدا خنکاوه! من ديتم نهو چيرؤ که ى ژيانم - که پاش شيست و چند سال به سهر ده که مه وه - راست بوته چيشتهى مجبور. نه ده مى رووداوه کانم له بير ماوه، نه ده توانم يه ک به دواى يه ک به زنجيره بيانگيرمه وه. ليکدراوه و بو خو شم نازانم کاميان له پيش کامياندا بوون؛ به لام ده زانم نهو ى نووسيومه، يان ديومه، يا له خو م قوماوه، يان له ده مى براده رانى هاوسه فهرم قوزتوتوه. ته مام وا بوو ناوى بنيم: «قانگه لاشک»، «بابر ده له»، «بوت بريم» که چى به بيرمدا هات «چيشتهى مجبور» پر به پيستيه تى.

ده مه وى جارى به سهر چلى باسيکى گشتى له خو م بکه م. زورم باسى شاعيرانى کون و نو ى خو يندووه و بيستووه. لام وايه له م روزه لاتهى خو ماندا، يانى له ناو فارس و عه رهب و کوردا، په رنگه من - وه ک شاعير - له هه موان حاله خو شتر بوو ى. ده خو ينمه وه که فلانه شاعير تاريخى فلان خه ليفه ى به قه سيده يه ک کرد، ده هه زار، سه د هه زار زير يان دايه. به لام حالى شاعير چون بووه؟ تو بينه بهر چاوت: سه د شاعير هه ر يه ک چند شهو خو ى جيره بابه داوه، قه سيده ى پر له درؤ ى گه وره ى به قه د و بالاي نافه سالى خه ليفه يان پادشا هه لگو توه؛ پرسيو يانه:

- نه مرؤ خه ليفه يان شا رووى خو شه؟ تو وره نييه؟ ئيجازه هه يه بچينه خزمه تى؟

- به ئى فهرمون... ده ى شيعر بخوينه وه!

شا و خه ليفه - له کهر که تر - له و ناوه دا شيعرى يه کيکيانى په سند کردووه؛ خه لات به و دراوه و نه وانى تر دهم له پووش ده ر کراون. «نيزامى» که خوداى شيعره، به حاكمى وهخت ده لى: من سه گيکى ده ر کى تو م؛ چاوم له ئيسکيکه بو م باويژى. «فيرده وسى» خاوه نى شانامه، وه ها خو ى له به رانبه ر «مه حموود غه زنه وى» دا به سوالکه ر نيشان ددها، پياو به زه ى پيدا ديت. زور به يان، له و شاعيره گه ورانه به سوالکه رى ژياون. نه وانه ى خو م ديتمن و زور له خو م شاعير تر بوون، وه ک مه لا مارقى کو که ى، قه سيده يه کى سه د به يتى بو تاجريک ده نووسى، ده يگه يانده ته شقى عاسمان؛ نيو کيلؤ گوشتى دوو تمه ن با ى بو ده نار د.

من که تازه ده ستم به شيعر گوتن کردبوو، لام وا بوو منيش ده بى تاريخى پياويکى گه وره بکه م و جايزه وه رگرم. چند شيعريکم له مه دحى نه حمه داغاي حاجى بايزا غادا گوت. جايزه که م نه وه بوو ده يگوت: «نه و که ره باش باشى گوتوون!». نه م قسه بو من بوو به ده رسيکى گه وره. نيتر وازم له وه هينا بو جايزه شيعر بل يم؛ با هه ر بو عيشقى دل ى خو م بى. عاشقى نازادى

کوردستان بووم؛ که یفم پێ دههات. جا ئه‌گه‌ر مه‌دحی قازی محهممه‌د یان ستالین و پرووسیا
ده‌کرد، بۆیه‌ بوو که به‌ رهمزی ئازادی کوردستانم ده‌زانین. چاوم هه‌رگیز له‌وه‌ نه‌بوو پوولیکم
بخه‌نه‌ گیرفانه‌وه‌. بۆ خۆم کاسییم ده‌کرد و شیعه‌ره‌کانم دیارییه‌ک بوو بۆ گه‌لی کورد.

له‌ بیرمه‌ جارێک شیعیکم له‌ کۆبوونه‌وه‌یه‌که‌دا خۆینده‌وه‌؛ قازی محهممه‌د ئافه‌ریمی کردم و
گوتی سه‌د تمه‌نت به‌خه‌شش بێ. هه‌ر له‌ مه‌جلیسه‌که‌ گوتم: ئه‌و سه‌د تمه‌نه‌ بدری به‌ ده‌فته‌ر و
قه‌له‌م بۆ مندا له‌ فه‌قیه‌ره‌کانی مه‌درسه‌. ته‌نانه‌ت که «ئاله‌ کۆک» له‌ «ره‌ه‌واییته‌ فه‌ره‌ه‌نگی پرووس
و ئێران» له‌ ته‌ورێز چاپ کرا، گوتیان چوار هه‌زار تمه‌نت حه‌قی ته‌ئلیف هه‌یه‌. هه‌ر چه‌ند ئه‌وه
قانوونی و هه‌یج سوایش نه‌بوو، نه‌مه‌ویست. له‌ ئاواره‌بێشمدا له‌ عیراق، هه‌ر خۆم به‌ ئاره‌قی
ناوچاوان و په‌نجی شانی خۆم به‌پێ ده‌چووم و شیعرم پێشکه‌ش و دیاری بۆ ئازادی کوردستان
بوو؛ که ئه‌م حااله‌ حورمه‌تی زۆری له‌ به‌رچاوی خه‌لک بۆ په‌یدا کردم و له‌ نووسینی شیعه‌ردا زۆر
ئازاد بووم.

هه‌رگیز به‌ شیعر سوالم نه‌ده‌کرد؛ به‌لام ئه‌گه‌ر داوای یارمه‌تی و قه‌رز له‌ هه‌ر ناسیایه‌ک
بکرا، به‌رووی خۆشه‌وه‌ ده‌بکرد.

زۆر که‌س هه‌بوو له‌ باری سیاسی ناخۆشیان و یستووم، جوینیان پێداوم. به‌لام له‌ روویان
نه‌هاتوو به‌لێن شاعیریکی سوالکه‌ره‌ و مل له‌ به‌ر پیاوی خۆپێ نه‌وی ده‌کا. توانیومه‌ زۆر به‌
سه‌ره‌ری بژیم. زۆر جار ئه‌گه‌ر دیتوو مه‌که‌سیک دلی لێم په‌نجاهه‌، گوتوو مه‌ چی داومی بالێم
وه‌ستینێ.

دیاریشه‌ له‌ پاش ئه‌وه‌ توانیومه‌ به‌ یارمه‌تی بارزانی کتییی شیعی خۆم چاپ که‌م، پوولی
کتیبانم زۆر ده‌سه‌کووتوو که مه‌منوونی هه‌یج کپاریک نه‌بووم. من بارزانیم به‌ گه‌وره‌ی خۆم
قبول کردبوو؛ شانازیم به‌وه‌ ده‌کرد که ئۆکه‌ری ئه‌و بم. پێشم شه‌رم نه‌بوو ئه‌و یاریده‌م بدا، چونکه
لام وا بوو مه‌رد و په‌ندیکه‌ نموونه‌ی که‌م له‌ دنیا دا هاتوون. جارێک «حافز مسته‌فا قازی» - که
له‌ به‌رده‌ستی «ره‌شید عارف سه‌فا»ی کوردی ملیۆنێدا کاری ده‌کرد- گوتی: کاک په‌شید
خه‌ییا مه‌که‌ی تۆی به‌ خه‌ت دیوه‌. ده‌لی من له‌ سه‌ر حیسایی خۆم بۆی چاپ ده‌که‌م. فرسه‌ته‌ با
پێی چاپ بکه‌ین. گوتم: حازر نیم ناوی په‌شید عارف له‌ سه‌ر کتییی من بێ و بلێ یاریده‌ی
هه‌زاری داوه‌ و ئه‌و فه‌خه‌ری بده‌می!

له‌ کاسیی کردن و فه‌قیه‌ریشدا زۆرم که‌ساسی و هه‌ناسه‌ساردی دیتوو و زۆر جاریش
سه‌رکه‌وتوو مه‌وه‌. چه‌ند جار نانی شه‌وم شک نه‌بردوو؛ به‌لام ناھومیده‌ نه‌بووم؛ له‌ کار ماندوو
نه‌بووم. توانیومه‌ جیگه‌ی خۆم بکه‌مه‌وه‌. زۆر جاریش بوومه‌ خاوه‌ن پاره‌ و دیسان هاتوو مه‌وه‌
سه‌ر سیفر و دیسان تی هه‌لچوو مه‌وه‌.

ئه‌وی ده‌یزانم و به‌ ئه‌دیپ و خۆینده‌وارم ده‌زانن، له‌ سایه‌ی ماندوو بوون و شه‌وبیداری خۆمه‌وه‌
ده‌ستم که‌وتوو. سه‌ر له‌ هه‌وه‌ له‌وه‌ زوو له‌ خۆینده‌وه‌ ماندوو ده‌بووم؛ به‌لام پیاو که‌ له‌ سه‌ر
شتیک سوور بێ و ده‌ست هه‌له‌نگه‌ری، خووی پێ ده‌گرێ و لێی ده‌بێته‌ سه‌یران و سه‌یاحه‌ت.
وه‌ک چۆن نازانی له‌ مندا له‌وه‌ چۆن گه‌وره‌ ده‌بی، له‌ خۆینده‌وه‌ش زۆر ئاگا ناکه‌ی؛ که‌چی
ده‌بینی زۆرت مه‌علوومات وه‌ سه‌ر یه‌ک ناوه‌ و تۆ به‌ خۆت نه‌زانیه‌وه‌. زۆر جار کتیییم خۆینده‌وه‌
و ته‌واو له‌ بیرم چۆته‌وه‌. تیا بووه‌ ته‌نانه‌ت ناوی دانه‌ره‌ که‌یشم له‌ بیر نه‌ماوه‌؛ که‌چی هه‌ر وه‌خت
قه‌سه‌ له‌ شتیک کراوه‌، من باسی ئه‌و شوینمه‌ وه‌بیر هاتۆته‌وه‌. وا دیاره‌ می‌شک عه‌نباریکی زۆر

بهر فرهوان و ئەمینه؛ له وهختی پێویستدا چت دیوه یان خویندوو تهوه، نیشانت ده داتهوه. دۆستی راست و بێ منەت کتیبه و بهس؛ تاریخت بۆ دەلی؛ چیرۆکی کۆن و تازەت بۆ ده گێڕتتهوه؛ لێی پرسه جوابت ده داتهوه و منەت له سەر ناکا.

له تەجرەبەیی ئەو ژیا نە تیکەل - پیکە لەمدا ئەوە نە دەم بۆ روون بۆتەوه که له هەزار دۆستی بە دەم دۆست، یەکیکیان له رۆژی تەنگانەدا دەهاوارت نایەن. نایێ چاوت لەوه بێ که ئەگەر لیت قەوما، فریات کەون. ناشیی دۆستایەتی ئەو تەرزە کەسانە نە کە؛ دەنا بە تەنیا دەمینیەوه و پیاو له دنیا دا بە تەنیا نازی. لەوانەشە له ناو زۆراندا، بەخت بیهینێ و ئەگەر له هەموو تەمەنتدا دوو یان سێ دۆستی زۆر باشت دەس کەوێ - که له خۆشی و ناخۆشیدا هەر یاریکارت بێ - خۆت بە بەختەوەر بزانه! رۆژانی که له بەغدا بووم و لەو پەری هەزاریدا رامده بوارد، کەسانیک جار و باره دەیانەویست، یان بە دەم دەیانگوت دەمانەوێ پوولت بدەین، دەمگوت سوال ناکەم؛ کارم بۆ بدۆزنەوه. لەو «نامەوێ» یە من ئیستفاده یان دەکرد، لای ناسیاویکی من دەیانگوت: پیاویکی کەلەشەقه، پوولی دەدەینێ نایەوێ!

کاتی که دەگەل بارزانی گەینەوه یەک و نان و ئیحترامم پەیدا کردبوو، ئەو کەسانەیی خۆیان هەلکیشابوو که دەیانەوێ چاکەم دەگەل بکەن و من قبوول ناکەم، کەوتە تەجرەبە کردنیان. دەمگوت فلان کەس! دەتوانی بە چەند دیناریک دەستم بگری؟ یان فلانە شتم بۆ بگری؟ ملیان له سویندان دەنا که دەستیان تەنگە!

جاریک له «تۆپزاوا» ی کۆیه، بارزانی گوتی: عومەر دەبابە دەلی هەزار جارن هێچی نە دەویست، ئیستا داوای قەلەم و کراسم لێ دەکا؛ ئەوه چییە؟ گوتم: کاکە! لای هەموو کەس دەبگوت ئەگەر هەزار قبوول بکا دەیکەم بە شەریکە مالی خۆم؛ چونکە دەیزانی هێچم ناوێ. ئیستا که زۆر سازم، ئەوانە تەجرەبە دەکەمەوه. نە کراسم لازمە نە قەلەم؛ پێم خۆشە وه درۆ کەوتەوه.

زۆر کەس خۆی کردۆتە رەفیقم هەر بۆ ئەوه له چیشخانە، من پوولی بۆ بدەم؛ یان له سەفەر و تاکسیدا من زووتر دەس بۆ گیرفانم بەرم. جاری وا هەبووه بۆ تاقی کردنەوه گوتووتم: دەی با مخرجی ئەمڕۆ له سەر تۆ بێ! خۆی دزیو تەوه و تازە نەمدیو تەوه. خولاسە زۆر کەس بە کەریان زانیوم؛ ویستووین بەهره له من بەرن و بۆ خۆیان خۆش بژین و گالته بە سادەیی و خۆش باوەری من بکەن. له راستیشدا من له درێژایی عومردا زۆر دل ساف بووم؛ باوەرم بە هەموو کەس کردوو. زۆرم زەرەر لەو خۆش باوەرییەدا دیوه؛ بەلام له ئەنجامدا هەر راستی و خۆش باوەرییە کەم فریام کەوتوو و توانیومە وا بێم، له ناو زۆر بەی کورد و عەرەبی ناسیاومدا ریزم لێ بگیری.

قسیتی جوان هەیه نازانم کێ گوتوو، دەلی: «پیاو دوو عومری لازم بوو؛ له یەکیاندا تەجرەبە خر کاتەوه، له عومرە کە یتردا تەجرەبەکانی بە کار بێنی؛» که ئەو عومرە دووبارە یەش نییه. زۆر تەجرەبەیی تالم له ژیا ندا له چنگ ئەوانەیی بە روالهت خۆیان کردۆتە دۆستم دیوه. زۆر گورگم بە مەری پێغەمبەر زانیوه و دەستیان بریوم و بە عەقلەم پیکە نیون؛ که نەمتوانیوه و نەمتوانیوه خۆمیان له چنگ رزگار کەم. هەر گیز نەمو یستوو مینیش وه ک ئەو ناله بارانە فیلباری بکەم و دەستی خزم و دۆست بپریم. چونکە راست بووم، خوا هەر راستی هیناوه تە ریم. حەزم دەکرد و حەز دەکەم زۆر لەوه زبەرە کتر بام و نەمەیشتبا پیاوی خوار و خێچ بە زمانی خۆش

فریوم دهن و به قازانجی خویان چه رخم دهن؛ به لام له پاش هزار نه جره بهی تال، چون به ژياندا بگه پیمهوه؟!

به کوردی ده لاین: «نه هیئده تال به تفت کهن! نه هیئده شیرین به قووت دهن!»
سه عدیش ده لی: «شوانیک نسجه تی کوره که ی نه کرد: پیایو چاک به! به لام هیئده چاک مبه به گورگ دهر فته تی بیئی!» به داخوه زور جار قووت درام و زور گورگ تیم پوهانن. چه ز ده که م تو به قه دهر من دل ساویلکه و زووباوه به هه موو کهس نه بی. نه وانهی ده بنه دوستت ته جره به یان بکه! وه که نه وان له تو داوای ماندوو بوون و شت به قازانجی خویان ده کهن، توش بزانه نایا نه وانیش دلیان ده گه لت پاکه؟ یان ههر ده یانه وی له به سته زمانی و دل سافی تو به هره وهر گرن؟

له مالی دنیا پهیدا کردن ماندوو مبه! به لام نه له ریگی ئابروو فروشته نه وه. زور جیگی و هه یه نانی لی پهیدا ده بی. چونکه نه وه بزانه که پروت و ره جال و بی مال بی، که ست ره فیک و دوست نییه. تا له ری پهیدا کردنی نه سپایی ژياندا ماندوو بی که مه؛ به لام ده بی ئابروو و شهرفی خوت له بیر بی. ههر گا کار گه یشته ئابروو چوون و نامووسی میلی فرۆشتن، ده ست هه لگره و کاریکی تر بکه با که متریش دس که وی. له نازداری و خلیسک و خوی دووره په ریز به! به شی تن به ل و تن به روه، ههر نه بوونی و ئابروو چوونه و ناچار ده بی دم له بهر نامردان پان کاته وه. نه و ندهش بزانه مانای نه و قسه زور هاسانه: «ههر کهس کارت که وته لای و بو یاریده دان له بهری پارایه وه، نامرده!» که وا بی نه و دوعایه ی که ده لاین: «خودایه محتاجی دهستی نامردم نه که ی»، یانی محتاجی دهستی که سم نه که ی.

که تازه چو بوومه عیراق و له کار ده گه رام، ده مدی نه وانهی له دووره وه عاشقی ناوبانگ و ناوم بوون، نه گهر ده مگوت کارم به دنی یان بوم پهیدا کهن، به و په ری نامهردی خویان لی ده بواردم. که چی له مه جلیسی خویاندا تاریفی شیعر و هونه ری منیان ده کرد!

قوت خوت به ناوی باب و با پیره ته وه به خه لک مه ناسینه. حه ول بده خه لک بلین فلان کهس باوکی نه و کوره باشه بوو. کوپی خوت به و ئیعتی ماد و با وه ریت له سه ر خوت بی. نه گهر که سیکش به راستی و دلسوزی یاریده ی دای، زور به خته وه ری. جار یک به ججیلی، پیره جه میک قسیکی گوت: «ههر کهسی دیتت و بزانه دوژمنته و ده یه وی زیانت پی بگه یه نی. نه گهر خوی کرد و نه بوو، چاکه ی ده گه ل کردی، یان هیه چ زیانی لی نه دای، نه وه خوت و به ختت چاکت بو هاتوو». تازه به پیری بیر له و په نده به قیمه ته ده که مه وه و له ده ستم دهر چوو. ههر کهس ده بیته ره فیه ت، به دل ساده بی خوتی ته سلیم مه که! چاوه نۆر به و له سه ر هه ست به! نه گهر ههر به راستی خوشی ده وی، خوشت بوئی، نه گهر دیتت نیازی خراپه و راست نییه، به زمانی خوش ده گه لی رابویره! به لام ده ستت به گیرفان و ده می خوته وه بی! دوستیکی رواله تیش - با بشزانی به دل ده گه لت نییه - به تووره بوون له خوتی مه ره نجینه! له وانیه زیانت لی بدا! به لام که م - که م خوی لی بدزه وه و کاریک مه که که بیته دوژمنت. هه زار دوست که مه و دوژمنیک زوره.

تا تو له شی خوت زور خوش نه وی و که یفت له تن به لی نه بی، هه موو کهس خوشی ده وی و به سه ر بلندی ده زی. رۆزگار ههر چه ندی ماندوو بی، شه و ده حه سیته وه. کارت له ری ژياندا پی عه یب نه بی. نه گهر ناتوانی ببیه وه زیر، ده توانی ببیه حه ممال و کۆل کیش. شه رت نه وه یه بیکار

نەبى. ئەگەر لە سەر كاريكى كە ماىەى ژىياتى پى پەيدا دەكەى، تا كاريكى لەوہ باشتر و بەقازانچتر پەيدا نەكەى، كاري خۆت بەجى مەھىلە! مەلى دەچم كاري چاكتەر پەيدا دەكەم، كارەكەى خۆشت لە دەست بەجى. بىكارى - با دوو رۇزىش بى - پياوى تەنەل دەكا؛ پشتت لە كار سارد دەكاتەوہ. ناشزانى چۆن وەخت رابوئىرى.

نە رەزىل و چرووك بە، نە دەست بلاو. بابم دەيگوت: «دەولەمەندى خەسسىس و فەقىرى سەخى دەبى ھەردوو كيان بۇ بابيان عاقل كرېن». ئەگەر ھەتە، بەخشە! بەلام بە ئەندازە. پاشەرۇژت لە بەر چاو بى؛ دنيا بى ئىحتوبارە. ئەگەر بتوانى شتىكت پەزمەندە ھەبى بۇ لىقەومان و نەدار بوون. ئەگەر نىتە و فەقىرى، چاو لەوانە مەكە زۇريان ھەبە و زۇر خەرج دەكەن.

ئەو وردە نەسحەتانەى من ھەموو زىادىن. كىيى باش زۇر بخوئەوہ. بە تايەتەى لە بىرت نەچى ئەدەبىيات و نووسراوى رابردووان، لە ھەموو بابەتەكەوہ پىر لە پەندى زۇر بەقىمەت. دەتوانى بەرنامەى ژيانى ئابروومەندانە لەوانە فەير بى و دەكارى بىتى. بە مندالى گولستانى سەعدىم دەخوئىد. بابم دەيگوت: «دەلىن گولستان بە ھەوت سالىەى دەخوئىن و بە ھەفتا سالىەى تى دەگەن». گوتم: بابە! ئەدى ئەگەر نەگەيشتمە ھەفتا سال عومر چ بەكەم؟! بە راستى دەزانم سەعدى ھىچى نەھىشتەتەوہ كە نەپلىت.

بەخشىن و سەخاوت دوو جۇرە: ئەگەر دەستى فەقىر و بىدەستىك بگرى، ھەتپويك پۇشتە كەپەوہ، بىئەزىكى ھەتپوبار يارمەتەى بەدى، بەخشىنى پياوانەپە؛ بەلام ئەگەر بادى ھەوا، مەسەلەن لە داوہت شاباشى زىاد لە خەلك بەدى، يان لە رىستوورانىك، چاخانەبەك زىاد لەوہى كىبراى خاوەن رىستووران دەپەوئ بەدى، ئەوہ ناوى كەرىتەپە نە پياوئەى!

جاريك دەگەل سەيد برايمى نازادى لە تەوريز سەرمان تاشى. لە جىياتى دوو تەمەن - كە ھەقى سەرتاشىن بوو - پىنچ تەمەنى دا.

- ئەوہ بۇ زىادت دا؟

- ئاخىر عەپپە!

- يانى سەبەى عەكست لە رۇزانمەدا چاپ دەكەن كە ئەو كوردەى نازانىن ناوى چ بوو زىادى داينى؟!

لە تەرەغە خەنجەرىكەم ھەبوو، زۇر بە خەيالى خۆم بە باشم دەزانى. گوتم وا باشە بىكەمە ديارى بۇ كاكە رەھمانى حاجى بايزاغا. بە دل و داو خەنجەرم بۇ برد. لىتى وەرنەگرتەم بزانى چۇنە، بە نۆكەرىكى خۇى گوت: لىتى وەرگرە و دەبەر خۇتى چەقىنە! زۇرم دل بە خۆم سووتا. ئىتەر بىريارم دا كە تازە غەلەتى وا نەكەم. فەقىر ناتوانى شان لە شانى دەولەمەند بەدا. ئەوى بە لاي مەنەوہ زۇر شتىكى بەنرخ بوو، لاي ئەو ھەر لايقى نۆكەرانى بوو!

بۇ نان خواردن دەعوەتى كەستىك بىكە لە نانەكەت مەمنوون بى! دەعوەتى كەسانىك مەكە كە نۆكەريان لە تۇ تىرتەرە و ھەمىشە سەرفەيان لە سەرفەى رۇژى دەعوەتەكەت رەنگىن ترە. يانى «ئەگەر مەرىشكى، بۇ ھىلكە كردن لاساى قاز مەكەوہ!».

دنيا پىرپەتەى لە پياوى فىلباز كە لە سەر فرىودانى دل سادە و بەستەزمانان دەزىن. بىيادەمن لە شكلى تۇ؛ بگرە تۇ جوانتر و رىك و پىك تىرىشى لەوان؛ بەلام دەبىنى بە ردىن، بە كەواى شۇر، بە مەزەرەى زل و تەزىبىح و مت و مووروو خۇيان لە خەلك گۇرپەوہ. دەلى وەرە تەبەمە بەھەشت! يان ئەفەندى عەينەك لە چاوە و خۇى لە سەر خەلك بە ھەپپەت كەردووہ؛ كۆمەلىك

دل سادە دىۋاي خۇي دەدا: «ۋەرن حىزىم دروست كىردوۋە، واتان بۇ دەكەم، وا بىكرى...»
 لەوانەدا زۇر ئاگادارى خۇت بە! دەتوانى بىننە بەر چاۋت: ئەو كابرايەى دەلى شىخەم، پىشى
 بتاشرى، شۇرتىكى دە بەر كرى، پىخواس بى، يان ۋەك چىرۆكەكەى «چىخۇف» لە ھەمام
 رووت بىتەۋە، چۇن مەيموونىكى لى دەردەچى؟! دەكرى بلىنى: بۇ تۇ شتىك نادەى بە من تا
 من تۇ بەمە بەھەشت؟ خۇ ھى ھەردوۋكمان ھەۋالە بە دىۋاي مردنە! يان: كابراى سىياسى
 خاۋەن حىزب! ئەگەر تۇ لە پىشمەۋە بى لە سەنگەردا، قىبولمە. بەلام تۇ بۇ خۇت لەۋپەرى
 خۇشىدا بۇى و من بە كوشتن و گرتن بەدى، خۇا ھەلناگرى...
 جارىك لە شىعەرىكىمدا - كە چاپىش نەكراۋە - گوتوومە:

ھەرگىز مەبە غەنتەرى پىۋاي تۇ ھەلپەرى، بەو بەدن پىلاۋى

جىئىل - ھەموو جىئىلىك - ھەر چاۋى لەۋەيە ژنىكى جوانى دەست كەۋى. ھەقىشى ھەيە:
 چۈنكە ئارەزوۋى جىنىسى غالبە و تا ھاۋسەرىكى جوانترى دەس كەۋى، كەيفى خۇشتەرە. بەلام
 دەبى ئەۋە بزانى كە جوانىيەكەى ژن ھەر ھەتا دوۋ مانگ و ئەۋپەرى شەش مانگ و يەك سال
 زۇر لات بەنرخ دەبى: لەۋە بەۋلاۋە تۇ خزم و كەسىكى دىلسۇزت دەۋى. كەسىكت بۇ ژن لازمە
 كە لە خۇشى و ناخۇشىدا ھەر پىت رازى بى و شانازى بە رەقىقابەتى و ھاۋبەشى لە ژىانتدا بىكا.
 خۇ نەخۋازا كە مىندالىكىش پەيدا بوۋ، ئىتر خۇشەۋىستى دايك دەكەۋىتە سەر مىندال. نابى باب
 لاي وا بى دەبى ۋەك جارن، ژنى ھەموو روۋح و گىانى بە تەنھا لە سەر ئەۋ بى: ھەرچەند باب و
 دايك لە خۇشەۋىستى مىندالدا دوۋبارە گەيونەۋە يەك. جا پىۋا ئەگەر بە تەمايە ژن بىنى، دەبى
 ھەۋلى ئەۋە بىدا ژنىك بىكاتە شەرىكى ژيان كە ژنەكە خۇى بە زىاتر لە مېردەكە نەزانى. مەنتى
 بە سەردا نەكا كە تەنازولى كىردوۋە و بۇتە ژنى! ژنى وا ژيان لە مېرد دەكاتە جەھەننەم. ژنىك
 مەخۋازە كە بە تەماحى دارايىيەكەت مېردت پى بىكا. چۈنكە مالى دنيا دى و دەچى: ئەگەر فەقىر
 بوۋى دەگەلت ھەلناكا. ژنى چاك رەحمەتى خودايە و فەقىر بى و دەۋلەمەند بى، لە
 بەھەشتاى و بە دلخۇشى دەژى. ژنى خراپىش و بەبۇلە و پرتە و لووت بەرز - با حۇرى
 بەھەشتىش بى - ژىانت لى دەكاتە جەھەندەم و خەلاس بوونت زۇر چەتوونە.

دىلم چوۋبوۋە سەر كچىكى شىخ مەممەدى خانەقا. بە ھۇى كچى قازى زىدايكەۋە بە بابم
 راگەياند. گوتى: «كۆرى خۇم! لە باتى سى ژن، ژنىك بىنى باشتەرە!» پىم سەير بوۋ، بۇى روون
 كىردمەۋە: كچى شىخ خۇى لە تۇ پايەبەرزتر دەزانى. دەبى كارەكەرىكى بۇ بىرى خزمەتى بىكا.
 دەبى كارەكەرىكىش بۇ خۇت پەيدا كەى خزمەتت بىكا!

ئەگەر رىك بىكەۋى كىزىكى لادىيى بىنى و خۇشى بوۋى زۇر چاكتەرە لە كىزىكى شارستانى
 نازدار و كارمەندى شارستانى. كىزى لادى كە دىتە شار، ھەمام چوون و جلى شارستانى بە لاۋە
 خۇشىيەكە كە بە ھۇى تۆۋە دەستى كەوتوۋە؛ بەلام كىزە شارىيەكە كە عادەتى بە خوۋى
 شارۋە گرتوۋە، بەھانەى لى ناپرى. من خۇم ژيانى ئەۋ مېرد و ژنانەم بە لاۋە ژانە و ژيان نىيە،
 كە ھەردوۋك لە بەيانىيەۋە تا ئىۋارنى ھەر يەكە لە ئىدارەيەكى دوور لە يەكتەر دەژىن و ئىۋارە بە
 ماندوۋى دىنەۋە و مىندالىيان بە خەلكى بىگانە سپاردوۋە. ئەگەر مومكىن بى ژن ناگاي لە مال
 بى و پىۋا ماندوۋ بى، بە لامەۋە خۇشتەرە. پىۋا كە گراناىى ژيانى لە سەرە و بە رۇزگاردا لە
 دەرۋە دەژى و ھەزاران قەسى ناخۇش لە دەسەلانداران و بىناكاران دەبىسى، بە دل توورەيە؛
 لە مالە خۇى - ۋەك دەرپىنى ھەست - وا دەبى بە سەر ژنىدا دەقىرپىنى. ژنى نەجىب ئەۋەيە

دلخۇشى مىردى بداتەوۋە و بزانى كەچۈن دەرد و نارەحەتى رۇژگارى لەبىر دەباتەوۋە؛ نەك ئەویش چەنە بە چەنەى دەگەل بكا و مالى لى بكا بە جەھەننەم. ژنىش لە مالدارىدا، لە بەخىوكردى مىندالدا، لە لاي دەروجىرانى خراپەوۋە دلى پر دەبى، چارى ناچار ئەویش وا دەبى ھەلدەچى و بۆلە و دەردى دل دەكا. دەبى مىردى عاقل ئەو كارەش ھەلسەنگىنى، بە خوین ساردى و دلخۇشى دانەوۋە خەمى ژنى شەرىكى عومرى برەوینى و بە سەرىا نەگوپىنى و نەيكاتە شەر و دم لەدم نان؛ كە ھەم ژيان لە ھەر دوو كيان تال دەبى و لەوانەشە لىك جوئى بىنەوۋە. كە وا بوو دەبى ھەر دوو ك ئەوئەندە عاقل بن، ئەگەر يە كيان خەرىكە توورە دەبى، ئەوى تریان نەرمى كاتەوۋە. توورە يىش ھەر سەرىكە و زوو دەروا و ئەوى لاي وا بە بۆتە ماىەى نارەحەتى ھەوالە كەى پەشىمان دەبىتەوۋە. ئاوا دەتوانن تا مردن يە كترىان خۇش بوئى و دنيا بكنە بە ھەشتى خۇيان.

كورد دەلین: «ژن و مال»، ژن بۇيە پىش دەخەن كە تا ژن نەبى مالیش نابى. كورد دەلین: «پىاو كرىكارى قورە و ژن بەنتاىە»، پىاو ھەرچەند خۇى ماندوو كا و زۆر پەيدا كا، ئەگەر ژنەكەى بە سەلىقە و دلسۆز نەبى بۆ مالى مىردەكەى، خانوو سەر ناگرئى. ژنى كە دلى بە مالى خۇى خۇش بى و مىردى خۇى خۇش بوئى، ھەرچى مىردى بۇى دىنى بە دل و داو مالى پى رىك دەخا و حەز دەكا لە مالى خەلك خۇشتر بى. ترسەنۆكى و خەسىسى بۆ پىاوان رەوشتىكى زۆر عەببە؛ بەلام بۆ ژن مەدح و كارىكى پەسندە. «عەلى بن حوسىن توغراسى» لە «لامىە تولعە جەم» دا دەلى: «قسەى زۆر چاك دەربارەى ئەو كىزانەوۋە دەكەن كە ترسەنۆك و خەسىسن»!

پىاو دەبى بەخشى؛ بەلام ژن ھەر دەبى بە دل و داو مالدارى بكا. ترس و ئازابىش دوو جۆرن: تۆ كە ھەر شەر بكەى و گىچەل دەخەلك ھالىنى، ئەوۋە ئازابەتى نىيە، بى ئەخلاقىيە. بەلام كەسىك بە ئاشكرا زولمت لى دەكا؛ ئەویش يەككە وەك تۆ. ئەگەر لە بەرى دانەوینى و دىفاع لە خۆت نەكەى، ترسەنۆكى و بە خویرىت دەزانن. چىرۆكىك لە «الاغانى» دا ھەيە: كابرابە كيان دەبرد لە تۆلەى پىاویكا كە كوشتبووى بىكوژنەوۋە، دۆستىكى لىنى پرسى: «بۆ ئەو كارەت كردد؟»، گوتى: «من بى خەتا بووم، ئەو كابرابە زولمى لى دەكردم. گوتىان دوغای لى بكە و شكابەت لە خوا بكە. دىتم خوا پىم دەلى: من ئەویشم وەك تۆ دروست كرددوۋە. شەرم ناكەى بۆ خۆت دىفاع لە خۆت ناكەى و ھاوار بۆ من دىنى؟...». خولاسە شەرى خەلك مەكە ھى خۆت؛ بەلام واش خویرى مەبە لەسەر خۆت وە جواب نەيەى. حەول بدە بە شكابەتى قانون، بە يارىدەى دۆستانت زولم لە سەر خۆت لا بەرە.

ھەمىشە زمان و رووخۇش بە. فىرى جویندانى پىس و بازارى مەبە. بە رووى خۇش و زمانى خۇش دوژمنىش دەكەيتە دۆست. ئەگەر تۆ راست بى و ناراستان قسەت بۆ دروست كەن و غەبەتت بكن، زوو ھەلمەچۆ. راستى و بىگوناهى بۆ خۇى دەردەكەوئى و قسەھەلبەست شەرمەسار دەبى. ھەوسەلە و خوین ساردى لە ژياندا بناغەيەكى زۆر پتەوۋە. من لام وا بە پشوو و لەسەر خۇى و كەم توورەبوون و لە پىست دەرنەچوون و پەلە نەكردن، نىوہى ژيانى خۇشە و بگرە زىاترىش. وەك دەلین «پىاوى بە ھەوسەلە كەروپشك بە عەرپە دەگرئ».

لە قسە دەگەل خەلك كرددنا شەرم مەكە؛ بەلام قسەى ناسك و بە ئەدەب ھەلبىزەرە. كە داواى يارىدە و كار پىكھاتن لە ھەوال و ناسىاوت دەكەى، تۆ قەرزىكت لە سەرى نىيە؛ كە وا بى

دەبىي زۇر پىشوو لەسەرخۇ بى. ئەگەر لە دە كار يەكشىت بۇ پىنك بىنى، دىسان شوكرى خىواي دەوى. ئىتر ھەرچى گوتت و پىكى نەھىنا، نابى نىوانى دەگەل ناخۇش كەى و لە لای خەلك غەبىھەتى بکەى. «بە زمانى نەرم و خۇش مار لە كون دىتە دەر». ئەمجار كارىكت بۇ ناكە؛ بەلام لە چەند جار، جارىك فايدەيەكى ھەر لى دەبىنى. لەوانەشە تووشى ھەوالى وا بىى كە بە پىىى توانا بە دل يارىدەت بەا.

بە كەلىمەى خزمتم و لە تارىف كردن فرىو مەخۇ، ئەخلاقى كابرالى كە خۇت لى نرىك دەكانەوہ بىنە بەر چاۋ. من لەوہدا زۇرم زەرەر كردد...

دەگەل برا و عابىلەى خۇت تا باش بى كەمە. خوىنى خۇتن، قەت با مالى دنيا لىكتان نەكا. براىەتى من و «سادق» و «عەبدوللا» دەگەل «زىنەب» خوشكەم بۇ من زۇر خۇش رابراوہ؛ بەلام دىسان ھەموو براىەك ناكرى وا بن. زۇر براى وا ھەيە لە دوژمن خراپترە. زۇر دۇستى وا ھەيە لە دوژمن خراپترە. زۇر دۇستى واش ھەبە لە براى داىك و بابى چاكتەرە. ئەوانە تەجرەبەى ژيان بۇت دەردەخا.

خولاسەى ھەموو مەبەستان لە مەر دۇستانوہ - وەك باسى كىتىبم كردد- دۇستى چاك، پوولى ناو گىرفانى خۇتە. ئەگەر بتوانى پەيداي كەى و بە فىرۇى نەدەى، ھەر چىيەكت لەو گىرفانە پوولدارە خواست، بىمنەت دەتداتى.

كار زۇر بکە؛ زۇر خۇت ماندوو كە. با منەتت ھەر لە سەر گىرفانى خۇت بى. ئەگەر توانىت بە كەسب و كارى خۇت بەرى بچى، دۇست و خزمىشت زۇرە. كورد دەلین: «تا دوو كەل لە سەر مدبەق ديارە، دۇستايە تىمان ھەر بەرقەرارە». تا جحلى و تا دەتوانى بىزوويەوہ، لە ھەولدان واز مەھىنە. خۇت زۇر ماندوو كە. رۇژگارى پىرىت لە بىر بى. فەقىرىشت لە بىر بى؛ كە بە فەقىرى كەس ناتناسى. بۇ رۇژانى تەنگانە سنعاتىك بزانى زۇر بەكارە. ئىتر ھەر سنعاتىك؛ با پىنەدۇزىش بى. دەلین برسپەتى دەورى مالى سنعاتكار دەدا؛ بەلام ناۋىرى بچىتە زورۋوہ.

بە پرواى من ئەو وردە نسحەتانەش ھەمووى زىادىن. كە زۇر بخوئىنىيەوہ، دنيا و كىتىب پرىانە لە نسحەتى زۇر بەرخ. بەسەرھات و تەجرەبەش گەرەترىن مامۇستا و ئامۇژگارن. بە ھومىدم ببىە پىاۋىك كە زۇر سەر بەرز و شەرافەتمەندانە بۇى و بتوانى خزمەت بە لىقەوماوان و نەخواز داىكى پىرت بکەى و خەلك و خوا خۇشيان بوى و نەلین پىاۋىكى بى ئاپرووہ. ئىتر ئەوہ خۇت و ئەمەش «چىشتى مجىور».

لەوانەيە لە بەسەرھاتى ژيانم - كە سەفەرىكى زۇر دوور و درىژ و پر ھەوراز و لىژ و خوىناوى و خەماوى بووہ - چەند ئەزموون و تەجرەبەيەكت لى دەس كەوى؛ يان جاروبارە بۇ يادى ژيانى بابت - وەك چىرۇكى بەر ئاگردان - بۇ خۇت و داىك و مندالى خۇتى بخوئىنىيەوہ. لاشت وا نەبى ھەر ئەوہندەم بە سەر ھاتووہ كە نووسىومە؛ نەخىر. زۇر شتم بواردووہ و نەمنووسىوہ؛ زۇرىشم ھەر لە بىر چوونەوہ. بەلام لەم ھەشت لە مشتەشدا، زۇر شت ھەيە كە سەرنج راكىشە و پىت سەىر دەبى كە چۇن تاقە پىاۋىك سى سال لە ئاوارەيىدا ئاوا ھەلىكردووہ و بە چەند دەرد و مەخسەرەدا تىپەرىوہ و ئىستاش ھەر بە ئاوارەيى لە شارى كەرەج - وەك لە ناو جزىرەيەكدا بى كەس و بى دەر قەتس مابى - بە پىرى و بە تەمەنى شىست و چوار سالى راپىدەبوپرى و نازانى كام رۇژ دنيا بەجى دىلى.

سەرەتا

خوایه! بە ھومبیدی تۆ

بۇ خۆم لە بیرم نییە کەنگی بۆ یە کەم جار ھاتوومە دنیاوہ! بەلام وەک بۇیان گبیراومەوہ و باوکم لە بیرەوہرەکانی خۇیدا نووسیبوو، رۆژی شەشی شاپان، سالی ۱۳۳۹ی ھجری مانگی، بەری بەیانی - کە رۆژیکی زۆر تووش و بارانی بووہ - لە دایک بووم و بریا ھەر نەبووبام...

دایک و باب دلیان خۆشە و خەنی بوون خوا کورپکی داوئەتی. مامان ناوکی بېرە و مزگینی و ھەق دەست وەرگرە! باب ھەر بە پەلە، بەر لە ھەوتەم، پەل بووہ ناو بۆ تاقانەکە ی بدۆزیتەوہ. لەو دەمەدا کە مژدەیان داوئەتی، خەریکی خۆیندەوہی کتیبیک بووہ کە زۆری لئ خۆش ھاتوہ. دەسا بە خوا ناوی نووسەری ئەم کتیبە لە کورپی خۆم دەنیم. خاوەن کتیب «عەبدورەحمانی سیوتی» بووہ و زانا و شاعیر و میژوووانیکی لەزەبرە. پینگەمبەریش فەرموویە: ناوی ھەرەچاک عەبدوللا و عەبدورەحمانە. دەسا با منداڵ لە ناو پەرۆ و پالدا زیقە ی بئ و فییری مەمک مژینی کەن، تا کورتە باسێک لەو دایک و باوکە بگێرمەوہ:

باوک مەلایە کە لەو رۆژەدا کە خوا ئەم کورپە ی داوئەتی، چل و ھەشت سالی لە تەمەنی رابواردووہ، بەلام چۆن رابواردنیک؟ بابی و دایکی ھەردووک مەلا و مەلازادە بوون. بەر لەوہ ئەو چاو بە دنیا ھەلپینی، ھیندیک ملکبان لە گوندی شەرەفکەند ھەبووہ؛ بەلام کەوتوونە فەقیری. باب زوو مردووہ و کورپ کە ناوی محەممەدە و ھەمەیان پئی گوتووہ و لە ناو منداڵان، بۆریشیان لەقەب داوئەتی بۆتە «حەمەبۆر». لە باوئەشی دایکی بیوئەژن و نەداردا بەخێو بووہ و ھەر لای ئەویش ماوہیەک دەرسی خۆیندووہ. تەمەنی لە چاردە سالاندا، دایکی دەینپرتە فەقیەتی. لە بابم بیست گوتی: لەو دەمەدا کە دایکم دەیگوت برۆ ببە بە فەقی، من چیلکە یەکم دەعەرز دەوئەژاند و کز و مات بووم. پرسی: چیت لە دلدا یە؟ گوتم: دایە! خۆزگە دەریبێەکی تازەم ببوایە، ئەمەم دراوہ. گوتی: کورپ! بە خودا نەک دوو قران - کە قیمەتی دەریبێە - تەنانت چوار تاقە شاییش شک نابەم. برۆ بۆ خۆت ببە پیاو، پەیدا کە!...

لە فەقییەتیدا بۆتە موستەعید؛ بەلام نەگە یوہ تە ئیجازە وەرگرتن. خالی - کە «مەولانا سادق» ی خەلیفە ی شیخی بورھان بووہ - کردوو یە تە خزمەتکاری خۆی. مەولانا وەکیل و بریکاری شیخ بووہ لە سەر مولک و مالی شیخ و زۆر پیاویکی بەرپشت و کارامە و بەھەلسوور داسوور بووہ؛ شوینەواری لە موکریاندا ھەر ماون: «پردی قەرەقشلاخ»، «جادە ی بەسری» و «پردی قەلاتاسیان» کردەوہ ی مەولانان. لە سالی گرانی گەورە ی ۱۳۳۶ی کۆچی - مانگی، خەلکی ھەژاری ناوچە ی سەردەشتی، لە مردن و بئنانی رزگار کردووہ و دەخلی بۆ ناردوون و بەخیری خۆی داوئەتی.

مەولانا جارێک لە شیخ زیز بووہ و سەری خۆی و بابمی ھەلگرتووہ و ڕووی کردۆتە شاری «وان» لە ولاتی تورکان و بۆتە میوانی مزگەوتیک. بۆ بەختی ئەو دووہ، دارتووکی سوور لە مزگەوتە کەدا بووہ و لەو دەمەدا ھەرەمە ی بەرگرتنی بووہ. نانی وشکیان دەئاوی توو کوشیوہ و

خواردوویانه. مهولانا خوارزاکه‌ی خۆی خستۆته ناو بازار و کاسبی فیر کردوو. ده‌یگوت: له‌بازاری «وان» دا ده‌گه‌ل ئهرمه‌نبیه‌ک بوومه‌ ئاشنا. پۆژیک گوتی: من سه‌د لیره‌ت ده‌ده‌مم، کاسبی پیوه‌ بکه؛ قازانج به‌ نیوه‌یی. گوتم: با پرس به‌ خالم بکه‌م. خالم گوتی: وا دیاره‌ ئیمانتان لیک نزیکه‌! بچۆ لێی وه‌رگره‌!

ورده‌-ورده‌ همه‌ بۆته‌ قاچاغ فرۆش. له‌ نیوان ئیران و پرووس و عوسمانیدا تهنه‌نگ و فه‌رش و جه‌وه‌هری ئال و گوڤ کردوو. زۆری پێ نه‌چوو خالی ده‌وله‌مه‌ند بووه‌ و له‌ گوندیکی به‌ ناو «خوپ‌خوپه‌» خانه‌قایه‌کی بنیات ناوه‌ و چه‌ندین باخچه‌ و ره‌زیشی له‌ ده‌وری شاری وان کړیوه‌. ده‌یگوت پۆژیک چه‌ند که‌سیک هاتنه‌ سه‌ر پێم، گرتیانم و بردیانمه‌ ئاواپی که‌ گوندیك بوو ئاغای موسلمان و ره‌عیه‌ته‌کانی زۆربه‌یان ئهرمه‌نی بوون. ئاغا گوتی: تۆ ده‌گه‌ل که‌شه‌ی دی و ت‌وو‌پۆژی دینی بکه‌! ئه‌گه‌ر سه‌رنه‌که‌وتی ئه‌وا پرووت کراوی و ئه‌گه‌ر سه‌رکه‌وتی ئازادت ده‌که‌م. «باخوا که‌شه‌ هێنده‌ زانا نه‌بێ ده‌گه‌لی ده‌رنه‌به‌م!». مه‌جلیس رازاوه‌، که‌شه‌ هات؛ ئه‌م و ت‌وو‌پۆزه‌ پرووی دا:

- ئیمه‌ ئه‌گه‌ر خۆشه‌و‌یستیکمان به‌ چه‌کینک بکوژری، چاومان بروایی نادا ئه‌و چه‌که‌ بیینین. که‌چی مه‌سیحی ئه‌و داره‌ی «مه‌سیح» ی پێ ئیعدام کراوه‌ به‌ پیروۆز ده‌زانن و هه‌ر یه‌که‌ ده‌ ملیاننایه‌ و به‌ره‌که‌تی لێ ده‌خوازن.

- وا دیاره‌ پیاویکی ناتێگه‌یشتووی! سه‌لیب له‌ شکلی بنیاده‌مه‌ بۆیه‌ ریزی لێ ده‌گرین. بروانه‌! که‌شه‌ خۆی درێژ کرد و هه‌ردووک ده‌ستی لیک بلاو کرد، بوو به‌ سه‌لیب.

- راست ده‌که‌ی مامه‌ که‌شه‌؛ به‌لام ژنه‌کانیش هه‌ر وه‌ک سه‌لیب وان، چۆن ده‌چنه‌ لایان؟! حازران به‌و قسه‌ قۆره‌ ملیان له‌ پینکه‌نین نا و رینگه‌ی جوابی که‌شه‌شیان بری؛ ماله‌که‌یان دامه‌وه‌. جارێکی تریش چه‌ته‌ پرووتیان کردم. ده‌هاتن برۆن گوتم من مالی خۆمتان لێ ده‌ستینمه‌وه‌، من خوارزای شیخی خوپ‌خوپه‌م. له‌ ترسی مه‌ولانا -که‌ ناویان بیستبوو- دایانمه‌وه‌.

حه‌مه‌د به‌ر له‌وه‌ی تووشی ئاواره‌یی بێ، ژنیکی هیناوه‌ خزمی خۆی و ناوی «ئامین» بووه‌. ئه‌و ژنه‌ش له‌و ئاواره‌یه‌دا ده‌گه‌لی ژیاوه‌ و له‌و ماوه‌ی ئاواره‌یه‌دا کچیکیان بووه‌.

پاش هه‌وت سال ژبانی ئاواره‌یی، شیخ ناردوو په‌ مه‌ولانای بردۆته‌ لای خۆی و گه‌راونه‌ته‌وه‌ ولات. ئه‌وسا «حه‌مه‌بۆر» که‌ ئیستا ناوی بۆته‌ «مه‌لا محه‌مه‌دی بۆر»، پیلی مال و مندالی گرتوو و له‌ شه‌ره‌فکه‌نده‌وه‌ هاتۆته‌وه‌ سابلاخ. له‌م به‌ینه‌شدا -که‌ ئه‌و هیتشتا فه‌قی بووه‌- دایکی مردوو.

ماله‌ لادیه‌ک به‌ چه‌ند سیپالیکه‌وه‌ هاتۆته‌ شار، له‌ چاوه‌ خانویک ده‌گه‌رێ تیبدا ستار بێ. «حاجی سه‌ید مسته‌فای کولجی» باوکی سه‌ید محی‌دینه‌ شینه‌ و باپیری سه‌ید عه‌بدو‌للای کولجی، ژووریکی پشکه‌لدانی ده‌داتێ که‌ خاوینی کاته‌وه‌ و تیدا بزێ و کرێ نه‌دات. باهم ده‌یگوت «ئامین» ئه‌وه‌نده‌ی دل به‌و ماله‌ی خۆش بوو که‌ هیچ پادشایه‌ک ئه‌وه‌نده‌ شایه‌ به‌ کۆشک و سه‌رسه‌رای خۆی نه‌بووه‌.

با ئه‌وه‌شمان له‌ بیر نه‌چێ که‌ مه‌ولانا به‌و خوارزایه‌ی خۆی گوتوو «حه‌مه‌بۆر»، پاش خویندنی بۆته‌ «مه‌لا محه‌مه‌دی بۆر»، دوا‌ییش که‌ چۆته‌ هه‌جی، کراوته‌ «حاجی مه‌لا محه‌مه‌دی بۆر».

مەلا لە شار ملی لە کاسبی و کار ناو. لە ماوەیەکی زۆر کەمدا توانیویەتی خانوو بکڕێ و مال وە سەر بەک نێ. لە شەری گەورە یە کەمدا - کە ڕووس قەتلوعامی خەلکی سابلایان کردوو - تالان کراوە و لە مردن خەلستوو. ژنی هەوێلی مردوو؛ کێژە کەشی لە تەمەنی چارە سالییدا بە مردنی خۆی داخی بە جەرگی باوکیهوه ناو. ژنیکی تری هیناوه کە کیزی «سلەمان ناغا» ناویکی کۆنە تاجری لە کارکەوتە بوو. لەسەر ئەو کە دیتووێ ژنە کە بە بێ ڕوویش هاتۆتە بەر دەرک و کۆلان، تەلاقی داو و بێ ژن و بێ عەولاد ماوەتەو.

لە کاسبی کردندا زۆر زڕینگ و لیزان بوو. دووبارە پاش تالانی ڕووس، خۆی گرتۆتەو و پارە و پوولیکی باشی وە سەر یەک ناو و هەولێ ژن هینانی داو. کچی «حاجی سەید حەمەدەمینی سارەوانان»ی خواستوو کە تەمەنی شازدە سالان و زۆر جوانیکی بەناوبانگ بوو. فەرقی عومری میرد و ژن سی و دوو سال بوو؛ بەلام پیاوێ کە پارەدارە بە زەبری پارە بەردیش نەرم دەبێ.

لە پاش سالیکی لە گوێزتنهوی بووک، ئەوا خوا کوریک دەدا کە باوک لە وەجاغ کویری و دایک لە بێ بەری رزگار دەکا. «مالی دنیا بۆ ئەمڕۆ نەبێ بۆ کەنگی دەبێ؟ هەر بۆ پلای حەوتەمی کور، مەنجەلیکی چوار قولفە ی زنجیردار دەکرم، هەر چی دەیناسم بانگی دەکەم. دەبێ مەلا تەهای دۆستم بانگی بە گوێدا لێدا و ناوی بنی عەبدوڕەحمان».

وەک دەلێن زۆر مندالیکی گرینۆک و بەگروو بووم؛ کەم وەختان ژیر بوومەتەو. بەلام دایک و باب و نەخوازە دایک ئەوئەندەیان شایی و شانازی بەو تاقانە هەبوو کە نەبیتەو. گۆیا دایک لە پاش هەموو نوێزان دوغای کردوو: «خوایە هیچ کورێ دیکەم نەبێ تا لە مالدا نەبیتە شەریکی عەبدوڕەحمان!»

کاتی کە هاتوو مەلا دنیا، ناخر و ئۆخری بەهاری ۱۳۰۰ی شەمسی بوو و لە پێناسە کەمدا - کە حەوت سال دوای لە دایک بوونم وەرگیراوە - ڕۆژی لە دایک بوونم هەژدەدی جەوزا، واتا مانگی پووشپەرە. لە پاییزی ئەو سالەدا لەشکری «سمایلاغای سەمکو» بۆ شەری عەجەم، سابلای داگیر کردوو و شکاک ڕژاوتە شار و ملیان لە تالانی کوردان ناو. وا دیارە سمایلاغا هەر وەک ویستووێ لە چنگ عەجەم رزگارمان کا، ویستووێ لەو مالهش کە دەبەر پێی عەجەمدا پەیدا کراو، رزگارمان کا! جا ئەگەر خەلکی شار کەم تا کورتیک مالی خۆیان شار دیتەو و لە تالانیان پاراستی، باوکی من بەو هومێدە کە کاک هەمزە ی برای قەرەنیاغای مامەش برادەریەتی و ڕاویژکەری سمایلاغاش، ناهیلی تالان بکری، دەستی لە هیچ ناشتەبایەک نەداو. بۆ نەگەتی برادەر نەهاتوو، شکاک ڕژاوتە مال، هەرچی بوو بردووێ. تەنانەت دەسرازە و پەرۆ و پالی لانکی منیشیان بردوو و منیان لە سەر خۆلەمیش بە ڕووت و قووتی فری داو. بابم دلخۆشی دایکمی داوەتەو کە خەم مەخۆ! مالی دنیا پەیدا دەبیتەو. دایکم زریکاندووێ: «من خەمی هیچم نییە، تەنیا خەمی ئەو مە کورە کەم ڕووتە، چی تێو پێچم؟!».

ئەو تالانی شکاکانەش بۆتە چیرۆکیکی سەیر لە ناو خەلکی سابلایان: ژنیان ڕووت کردوون بەلام ڕوویان وەرگیراوە و گوتووێ: «خویشکا من! دەریی خۆ بدە من. ئەز ل تە ناهێرم؛ خۆدێ قەبوول ناکە!» جگە لەو هەموو کەس و هەموو مالیان تالان کردوو، پیاوێ کانی خەلکی شاریشیان بە بیگار گرتوو، مالی تالانی بۆ بنکە ڕاگوێزن. «مەلا مەرف»ی شاعیر لەو باسەدا دەلی:

ئاوال كراسى كىز و ژن و خانمى و تەن دايانرېن ئەوانى سەبابانى قوون تەرۇل قازى و مەلا و تاجر و ئەسنافى خەلكى شار گىران بە سۆغرە كەوتنە ژېر بارى دار و كۆل شكاك كوردى سابلانغىيان ھەر تالان كرددوۋە و نەيانكوشتوون؛ بەلام ھەر ترك زمانىكيان وەبەر پەل ھاتوۋە كوشتوويانە. يەككىك لەو تركە ئازەريانە برادەرى بابم بوۋە؛ خۇى و ژنەكەى پەنايان بە مالى ئەو ھىناۋە و حاۋاونەتەۋە. ژنى «كەربەلايى فەتحووللا زەنگانى» ساۋاى لە بەربوۋە و شىرى زۆر بوۋە. يارىدەى دايكىمى داۋە و شىرى داۋمى. كە زۆر سالان بە جىئىلى تا منى دەدېت دەگراى و منى ۋەك كورى خۇى خۇش دەۋىست.

دايك لە تەمەنى حەقئە سالىدا توۋشى نەخۇشى سىل دەبى و زۆرى پىئ ناچىئ دەمرى. تاقانەكەى لە تەمەنى دوو سالىدا لە دايك بېبەش و ھەتىو دەمىنى. ژنىك بە ناۋى «خات شەرافەت» لە سارەوانان ماۋەيەك شىرى داۋمەتتى. لە پاش ئەۋە دوو سال ژنىك بە ناۋى «خات روقيا» سەرپەرشتىم دەكا. تا بابم سەر لە نوئى بۇ جارى چوارەم ژن دىنى و ژنەكەشى لە بنەمالەى قازىەكانى سەردەشت بوو. ناۋى «مرىمە» بوو؛ بەلام ھەر بە ناۋى «كچى قازى» دەناسرا. پاش دوو سال ھۆگر گرتن بە خات روقياۋە، ديسان ھەتىو كراۋمەۋە و دراۋمە دەست دايكى سېھەم.

خاۋاراستان زۆرى نەبرد كە خوشكىكم بۇ پەيدا بوو؛ ھەم ھەۋالى من و ھەم خەمەرۋىنى مالىۋە. ۋاتا ھەر پىنج سال تاقانەى مال بووم. بابم بەۋ پىئ و شوئىنە كە دەبى بەچكەى سۆنە مەلەۋان بى؛ ھەر لە تەمەنى پىنج سالىيەۋە دەرسى ئەلف و بىتكە و جزمى عەممەى پىئ دەخوئىندم. ئاى كە خوئىدن ناخۇشە! ھەرچى فېر دەكرام پاش سەعاتىك لە بىرم نەدەما و لە تەنبەلىدا تاقەسوارەى مەيدان بووم. باب ھەر دەيگوت: جزمى عەممە رەۋان كەى دەتنىرمە لاي مەلاى بالەكى لە خانەقاي شىخى بورھان قورعانت پىئ رەۋان كا. زۆر پىۋاۋىكى مېبارەك و قورعازانىكى لە زەبرە. بەلام ئەۋ ئاۋاتە ھەر پىك نەھات. تا سوورەتىكم دەخوئىند، نەك ھەر سوورەتى پىشوو، بەلكە ئەلف و بىتكەكەشم لە بىر دەچوونەۋە.

«ئەى خۋايە بە دەست ئەم ھەتىۋە دەبەنگ و نازىرەكەۋە چ بەكم؟ تەگبىر، تەگبىر... بە خوا بىننىرمە قوتابخانەى مەلا لە ھەموۋى چاكتەر، لە من ناترسى لەۋ دەترسى».

لە بىرمە رۇژىك پىلى گرتم و رۇشتىن. چوۋىنە شوئىنىك، تارىك، رەش بە دوۋكەل. چەند ھەسىرىك راخراۋە و بىست مندالىكى ۋەك خۇمىيان لە سەر دانىشتوۋە. مەلايەكى مېزەر زلى دەنگ گەرە، دوو شوۋل بە دەستەۋە، لە بەر بابم ھەستا و بەخىرى ھىنا. بابم گوتى: مامۇستا دەستت بىنە.

دەستى منى خستە دەستىۋە و گوتى: ئەم كورەم بۇ ھىناۋى، گۇشتى بۇ تۇ، ئىسكى بۇ من. شەرت و مەرجى قوتابخانە چىيە؟

مامۇستا فەرموۋى: مانگى قرانىك. حەقى ئاۋخواردنەۋە دوو شايى. ھەسىر بىنى بۇ لە سەر دانىشتن. ئەگەر باشىش نەخوئىنى يان ھاروھاجى بكا، بۇتى تەنبى دەكەم.

سەۋدا سەرى گرت؛ خىرى لى بىنى. لەۋ رۇژەۋە دەبوو سىيارە لە بن ھەنگلدا بچم تا نىۋەرۇ لە قوتابخانە بىم و دۋاى نىۋەرۇ بەرھەلداى كۆلان و سەرگەرمى گەمە و كايە بىم. رۇژانەم دوو شايى ۋاتا سەدىەكى تەننىك بوو؛ كە لە پىم دەھات و لە سەرم دەردەچوو. بايى شايەك كشمىش و لەبەلى بى گىرقانى داخنىم و مرى دەكرەم.

مہلاورہ حمانی ماموستا، ژنیکی ھه بوو به ناوی خاتوامان و دهر و جیران ئامانی مہلاورہ حمانیان پی دہ گوت. رږڙانه له بهری به یانه وه له تهن دوروی ناوہ پراستی قوتابخانه که ماندا نانی ده کرد و ده یفرؤشت. ههر له به یانییه وه تا نیوهرؤ چره دوو که لیک بوو چاو چاوی نه ده دیت؛ به لام زورمان که یف به وه ده هات که تیشکی رږږ له کولانکه وه ده پدایه زورره که و دوو که له تیشک ده هالا و کؤله که به کی جوان و له باری لی ساز ده بوو. مہلا زور دنگ گهره بوو؛ به لام له به رامبه ر خاتواماندا دهنگی وه که دهنگی میس ده گهل گهره ی شیر وا بوو. هه میسه ش چه ققه و هه را و شهره جوینیان بوو؛ که به پراستی له چه قه و گهره ی ئه و دوانه ئیمه که یفمان ده کرد.

ماموستا له لای سه رووی قوتابخانه، یان بلیم دوو که لدانه که وه داده نیشت. دوو شوولی درږږی له سه ر کؤش بوو. چاوی ده گتیرا کی له ئیمه چاوی به سه ر سیپاره دا چر نه کردوه، به بی ئه وه ههستی، شوولیکی تی دهره واند و جوینیکی هه واله ده کرد. داریکی که وانی، په تیکی تی خرابوو له پشت سه ریه وه به گری کؤله که به که وه هه لواسرابوو، ناوی «فهلآقه» بوو. ههر مندالیک هارو هاجی بکر دایه، په تی فهلآقه ی له لاقی باده درا و یه کیک له ئیمه ده یگرت و قاچی گونا هباری به رز ده کرده وه؛ ماموستا به شوولی ته ر وهرده گه را بهری پای و هاوار و زیره ی لی هه لده ستاند. مندالیک میزی هاتبا، ده بوو قامک به رز کاته وه و بلی ده چمه سه راوی. هه قی دهره چوونیش بؤ میز کردن ده بوايه بهری دهستی پان راخا و ماموستا شوولیکی له بهری دهستی بدا ئه وسا بچیته دهر. زور زوو عاده تمان به ئیشی شوول گرت و رږږی دوو سئ جار داوی چوونه سه راومان ده کرد که هیه نه بی تاویک له خویندن خؤ بدزینه وه.

ههر که ماموستا به فرمانی خاتوامان ده بوو بچیته بازار و کهل و پهل بکری، سه رمان له سه ر سیپاره لاده برد و ههر که خاتوامان چه مبولیکی به ره ویشتی ماموستا هه واله ده کرد، ده مانزانی وچانی خویندنه؛ ده مانکرده چه قه و هه را. گالته ی هه ره خویشان میس گرتن بوو. خوا نه یبرئ چه ندی خوا هز کا میس هه بوو. نه خافل میشیکمان ده قوز ته وه، یان به له کمان هه لده مالی و تمان ده کرد و داوه به نیکمان له سه ر گویزینگ به ههر دوو ده ست راده گرت. میس له جی تف دهنیشت، هیدی - هیدی به نه که مان به ره و زورر ده خزانده و لاقی میس به ته له وه ده بوو؛ ده مانگرت. پووشکه یه کی باریکی چه سیرمان ده کنگی ده چه قاند و به ره لآمان ده کرد و کتیه ر کیمان به میس کلک چه سیر ده کرد و ده تریقایینه وه. تا ماموستا ده هاته وه، به سه دان له و مووشه که میشانه له زورره که سوورپان ده خوارد. زورر جار دار و فهلآقه له سه ر ئه و مووشه ک فراندنه وه کار ده که وت.

رږږږیکی زستان و به فر بوو؛ وه خت چیشته نگاو بوو؛ له پر بؤ هه وه ل جار له ژبانی ئیمه مندالاندا گویمان له دهنگی تۆپ و ناگر بار بوو، که به ناگر بار یان ده گوت «شیس تیر». ماموستا رهنگی زهره هه لگه را، ههر تفی قووت ده دا. خاتوامان به ربووه سنگ کوتان و هاوار؛ ئیمه ش ویکرا وه که دهستی سیمفونی به یه که هه وا ده ستان کرد به گریان. ماموستا به دهنگیکی گری گریانواییه وه فرمووی برؤنه وه مال. ههر که س به گریان، به بی ئه وه بزانی بؤ ده گری، به ره و مال هاتینه وه. کاره ساتم بؤ بابم گتیرا وه. پیکه نی و گوتی:

- له شکری مه لا خه لیل - که دژ به ده ولته ته و مه لا نایه وی کلای په هله وی له سه ر موسولمانان بنین و کافر یان کهن ۱- گه یشتوونه ته بلندایی دهوری شار و ده ولت به تۆپ و شیس تیر دایگر توون. به لام خوا مه لا خه لیل سه ر که وتوو بکا، ئیشاللا دهره قه تی نایه ن.

بابم و زۆر له براده رانی - که میوانمان ده بوون - دوای سهر که وتنی مه لا خه لیلیان ده کرد و ده یانگوت خوا روحم به موسلمانان بکا و لهو کافرانه رزگارمان بی. به لام بهو حالهش چونکه جاریک له شه ری شکاکاندا دهستی به زاخاودا چوو بوو، مال و نهغدینهی خوی شاردوه؛ نه وه ک مهنگوری لهشکری مه لا خه لیلی تالانی کهن. من ئەو کاته ته مه نم ههوسالان بوو. له قسه ی بابم و میوانانه وه مه لا خه لیلی کوردم خۆش دهویست و رقم له دهولت هه لدهستا. له ژووری مالدا ده گهل خۆم گوژیتم ده کرد؛ پینکم داده دان. ههر گوژیکی بشکایه ده مگوت ئەوه عه جمه شه شکا و دوام ده کرد یاخوا ههر بشکین و مه لا خه لیلی کورد سهر که وی. مه لا خه لیلی و مهنگوری لهشکری، خۆیان زۆر بو نه گیرا و شکان. سپای دهولت به یاریده ی هۆزه کانی گهورک و مامهش، ولاته که ی داگیر کردنه وه و ههرچی وه بهر په لی هات به تالانی برد و چهند ناغایه کی مهنگوریشی به دیل گرت و له زیندان توند کرد. کتیبخانه ی مه لا خه لیلی له بازار ی سا بلاغ هه راج کرا. بابم زۆر لهو کتیبانه ی کرپه وه و بو خزمه کانی مه لا خه لیلی نارده وه.

لهو قوتابخانه دا «جزمی عه ممه و ته باره ک»، «سمایل نامه و ناگه هان»، «یاقیده ی شیخ سه میع» و «ئه حمه دی شیخ ماری فی نۆدی بی» م خویند.

«قازی محه ممه د» - که ئەوسا «میرزا محه ممه دی قازی» ناو بوو بیوه مدیر مه عارفی سا بلاغ، به بی مه عاش و اتا ئیفیتیخاری. جا ئەو که نوینه ری دهولت بوو - ده بویه هه موو فیرگه کان به سهر کاته وه. بهر یاری دابوو بیته قوتابخانه که ی ئیمهش و بهروانی چۆنمان خویندوو. مامۆستا به منی گوت: کورم! ئەگه ر جاروباره لیتم داوه به لام تۆم خۆش دهوی. حه ز ده که م تۆ به مدیری مه عارف بناستیم. زیره ک به! به باشی جواب بده وه! ئە ی به خیری ناسلامه تی، کهس نا، من! تۆ بلیتی مودیر چ بی؟ چیم لی بهرس؟ رۆژیک له پر مدیره گ خوی کرد به ژووری پر له دوو که ل و میشدا. مامۆستا منی نیشان دا، گوتی: قوربان ئەم کورپه تاقی که وه! مدیر فه رمووی: ده ی شتیک بخوینه وه! مله له ئەحمه دیه بو ر نا:

رهئس سهره، عه ین چاوه به ده ن قالب، ئیسیم ناوه
جه بین و جه بهت تو یله مه کر و که ی د و حیه فیله

گوتی: ئافه ریم، به لام بو گوت فیله و تو یله؟ ده بوو به لامی قه لهوی بلیتی. من ئافه ریمم وهر گرت و مامۆستاش له وه که مدیری دلخۆش کردوو ههر بزه ی سمیلی ده هات. مودیریش له بیر ی چوو لیم بهرس تو یل و فیله یانی چی؟ تا وه ک هه رامه ده قور چه قیام! چونکه وه ک تووتی فیر کرابوو و نه مده زانی چیم خویندوو. ههر ده مزانی هیچ نازانم.

خاوار استان قوتابخانه که مان دانه خرا، ئەویش له سایه ی زیره کی من!

له ته مه نی هه شت سالی دا بووم برابه کیشم بو زیاد بوو. ژماره ی منالی مال گه یشته سی:

«عه بدوره حمان» و «زینهب» و «عه بدوللا».

دهورانی مندالیم جگه لهو خویندنه خاوتنه، ده گهل جگین و گوژیین و هه لماتین و قۆچه قانی چو یله که کوژ و که لالی جوان و هه لوو کین و جه غزین، ههر له پاش نوژی نیوه رۆوه تا تاریکانی ئیواره، به پیخاوسی، به سهر رووتی هه لده به زیم و داده به زیم و ژبانی پالشایه تی راسته قینه م بوو؛ به لام نه مده زانی چهند به خته وه رم. شه وانهش دوای نان خواردن ده چوومه کۆلان، ده گهل مندالان تا خهو به لایدا ده بردینه وه، گه مه مان ده کرد. گه مه ی شهو، ئەوانی له بیرم ماوه: «مه لا تهق ته قین»، «که ری سووری پشت دریز»، «کلاوین»، «هه یجۆ».

«چاوشار کیتنه» و «هه مزهل» بوو.

چونکه دایکم به نه خۆشی سیل مردبوو، ترسی ئه وه هه بوو که منیش گرتبیتمه وه. ده بوايه تا دهست ده پروا و ده لوی، له هه وای سافدا بژیم. له لایه کیش بابیم وای ده ویست کوره که ی خلیسک و خاوی شارستانی نه بی و به ژبانی زبره وه خوو بگری. هه موو به هاران و هاوینان دهیناردمه لادی، یان ده چوومه «ماسوی دایماو» له هه واری «ماله مامه سهید» که «سهید محهمه دی لاجانی» ناو بوو؛ من پیتم ده گوت مامه سهید. یان له گوندی «ساره وانان» له مالی خالانم ده ژیم. له راستیدا ژبانی مندالی له لادی هیج ژبانیکی شارستانی ناگاتی. پادشای بی جوققه، مندالی لادییه. هه ره له تاوه لاته وه به دهشت و کیتودا به ره لا ده بووین؛ هیلانه مهل بدوزه وه، داوی بۆ دانی، هیلکه ی لی بدزه، بچۆ بیستانان، به دار هه لگه ری. خۆ ئیواره هه ره باسی ناکری؛ سه عاتیک پیش گاران هاتن، به ره و گاران غار ده و له ری تووشی به و پیچی سه ره یان تیتوله پشتیند، ده ملی که ریکی پروتی بی جل هالینه و خۆی باوی سه ری. که ره به ره و مال راده کا، جووته داوی، هه لده تیزی، نازا به و خۆ بگره نه که وی. ره نگه پتر له بیست جار له و گالته خۆشه دا سه رم شکابی؛ به لام سه رشکان له ریگه ی که رغارانداندا خه لاته!

له خالۆزاکانم دوو هاوومرم هه بوون: «حه مه ده مین» و «مامه ره حمان» که ده گه ل ئه وان زۆر که یغم ساز بوو. حه زم ده کرد هه ره کوئ زۆر بلینده بچمه سه ری و بزانه له و دیو بچ هه یه. زۆر جار به ته نیا ملی ریتم ده گرت و به چیا هه لده گه رام. جاریک له و جارانه که ده مویست بچمه سه ره دوندی قووچی کیوی «هومام» له «ماسوی»، زۆرم بی چوو بوو؛ ماله مامه سهید وه یان زانیبوو مار له دهشت پیوه ی داوم. بیوه هه را و هاوار و چه ند که سیان خستبووه شوینم که بمدۆزنه وه. ئه وان لیم ناھومید ببوون و من بۆ خۆم هاتمه وه.

ده گه ل شوانی ماله مامه سهید ده چوومه به ره مه ری، ناوی گژ و گیام لی ده پرسین؛ چیرۆکی خۆشم لی ده بیستن. بۆ ناسینی حه یوانان ببوو مه پسپۆریک، شوان ئافه ریمیان لی ده کردم. نان و شیرم ده گه ل ده خواردن و له سه ره عه رزی پروت ده نوستم و ته واو نازداری شارم له بیر ده چوو.

ناو فهقی

وا دیاره به شی قوتابخانه چوونم به سه ره چوو بوو. بردیانمه حو جره ی مزگه وتی هه با ساغا که بیمه فهقی. مامۆستا که ی منیان پی سپارد، یه کی به رزه بالای ریش پانی مووره ش و چاوزه ق و لووت به رانی بوو که به «مه لاسه عیده شیته» مه نشوور بوو. یه کی تریش لای ئه وی ده خویند: یه کی تۆپه له ی گرده بنه ی چاوزه ردی گوئ ته شکه به ره بوو به ناوی «فهقی بایز». به ره له هه موو کاریک فیریان کردم که چۆن ئیوارانه به مالا نه وه بگه ریتم و هاوار که م: «نانی فهقی ره حمه تی خواتان لی بی!» نانی گه ره ک بچنمه وه و بیه پینمه حو جره. به چه ند رۆژیک شه رم کردن و مینگه مینگ، له و سحاحه جوانه راهاتم! برپار دراهه ری «گولستانی سه عدی» به سایه بخوینم؛ جا پاشان بگه ریتمه وه و به مانا وه پیتم بلین. قورعان خویندنه که شم ئه وه له جیی خۆی؛ ده بی هه ره خه تمی که م و زۆریشم ره وان بی. مه لاسه عیده هه ره عه ره بی کتییی ده زانی. ته نانه ت نهیده توانی ناوی خۆی به ره وانی بنوو سی. مه شق و خه ت و فارسی له ملی فهقی بایز بوو. رۆژیک وه ک به لای ناگه هانی مندالیکیان هینا حو جره که به ته مهن له من باوخۆش تر و به بالا له من کورته بالاتر بوو. یه کیکی سووری چاوزیت، لیم بوو به عیزراییل. ده بوايه ئه ویش گولستان

بخوینئ. هه تيو ئهوه ننده زيره ك بوو كه نه بئتهوه. من به هزار گيره و نيره دوو خه تم رهوان ده كرد، ئه و پهر و دوو پهرى تئ دپه راند. وهك ئاگرى قودره تى وابوو. جا وهره زلله و چه پوك بخؤ، كه بؤ ئه و هينده و هينده ي رهوان كردوو و تؤ هه ر منجه - منجته دئ؟! هه ر له بهر خؤمه وه له خوا ده پارامه وه ئه و به دفره بمرئ و له كوئل دنيا بئته وه. ناوى ئه و بيش «عه بدوره حمان» كورئ «سؤفى مينه» بوو؛ كه له دوارؤژدا به ناوى «زه بيحى» ناسرا. زه بيحى وهك من فه قئى دايمى و ره سمى نه بوو؛ ده رسى ده خوئند و ده گه راه ماله خؤى. ورده - ورده پئكه وه بووئنه ئاشنا و له ده رسى گولستان ياريدى ده دام و ئه و ئاشنايه تيبه پتر له په نجا سال ده وامى كرد و ئيستاش هه ر دؤستمه .

ته و او نازانم چ ساليك بوو، ده ولت فه رمانى دابوو جگه له مه لا و فه قئ، ده بئ هه موو كه س كلاوى په هله وى له سه ر نئ و ميژه ره و جلى كوردى قه ده غه يه. مه لا و فه قئش ده بئ قاقه زى حاكمى شاريان بئ بئ كه له كلاو مه عافن. ئه و حوكمه بؤ پؤلىسى ده ولت، بازا رپكى زؤر به قازانجى پئك هئنا بوو. هه ر كه س تئؤله پشتينديك، بزگوره ميژه ريك به قه د و سه ريه وه با، يان پاتؤل و رانكى نئفه ك شوپرى كوردانه ي بوايه، به دار و قامجى به رده بوونه گياني و به بئ به رتيل رزگار بوونى چه توون بوو. ده ي خودايه مامؤستا مه لا سه عيد و ئئمه ي چاره ره ش چ بكه ين؟ پاش مقؤ - مقؤيه كى زؤر، قه رار درا بچينه خزمه ت حاكم و قاقه ز وه رگرين. مه لا عه ليه كى كوئرى بانگده رى مزگه وته كه ش گوئى منيش ده گه لتانا دئيم؛ مباره ك بئ.

پاش نوئزئى نئوه رؤيه كى گه رم، مامؤستا و فه قئ بايز و مه لا عه ليه كوئره و من مى ريمان گرت. پرسيار - پرسيار مالى حاكمان دؤزيه وه. بؤ نه چووئنه ئيداره كه ي؟ نازانم. له ده رگايه كى زه لامى گاله دراومان دا، كه س به ده نگمانه وه نه هات. ناچار مه لا سه عيد به به رد و مه لا كوئره به عاساكه ي ده ستى وه رگه رانه كوتانى ده رگا. تومز ئه مه ده رگاي پشته وه يه و به سه ر ته ويله دا ده كرئته وه و كه س له وئوه ناچئته مالى حاكم. ئاخري به و درنگ و هؤپرى به رد و عاسايه، حاكم له غوپاي خه و راده پهرئ و شئتانه به پئزامه وه راده كا بزاني له م جه نگه ي گه رمايه دا چ قه و ماوه ؟ ده رگا كرايه وه. كابرايه كى زرته زه لامى سوره ول، ده تگوت به رازى دابه ستراوه، ده رگه ي كرده وه و به فارسى گوئى: «چئتان ده وئ؟». من له ديئتنى حاكم ئه وه نده ترسام ده له رزيم؛ ئيتر نه زمانى ئه و سئ فارسى نه زانه چؤنيان وه رام دايه وه. هه ر هئنده ده زانم حاكم به گ به هه موو هئزى خؤى نه راندئ: «به رؤن له به ر چاوم گوم بن!»، ده رگاي ته ق به سه ريه كدا دايه وه و گاله ي دا و ئئمه ده ست له گونان درئزتر له پشت ده رگا مايه وه. ئيتر جوئنى سئ قؤلى و ته په ته پئ چوار قؤلى ده ستى پئكرد و لؤژ - لؤژ به ره و مزگه وت پهل بووئنه وه. مامؤستا مه لا سه عيد ته و او ته م دايجر تبوو، ده يگوت:

- جه حه نده م كه ده رى كردووين، به قوونى بابيه وه؛ به لام له وه تا چاوم به و كافر ه كه و تووه قه ساوه ت دلى داگر تووم! هه ر دوعاى بن ليوانى ده خوئند و قريپى به رئ ده كرد كه قه ساوه ت به ره لدا كا. نه خير قه ساوه ت واى نه گرتبوو به قرپ و ورتى بن ليو له دلى ده رپه رئ! چار هه ر ئه وه يه له م شاره برؤين و بچينه «خانه قاى شه ره فكه ند» تا قه ساوه تى كافر ته فر و تونا بئ.

وا ديار كه وت كه حاكم له داستان نووسيندا ده ستى كى بالاي هه بووه. له و رؤزه وه كه ئئمه چوو بووئنه خزمه تى و ده ريكرد بووين، بؤ هه موو كه سئكى كه چوو بوونه لاي گئرابؤوه:

- كوره زؤر سه ير بوو. من له كارى ئيداره ماندوو، له مال نئوه رؤژم خواردوو و نوستووم. به

گرم و ھۆرى دەرگای پشتەھەي مال لە خەو راپەرپوم. لام وابوو خانە بگير کراوم. بە ھەزار ترس و لەرز و دلەتەپى دەرگام کردۆتەوہ. چ ببينم؟ بە کى دريژى ريش گەزى، تۆپنەيە کى گەردەلەي قوت، کوپرىک بە عاساوه، مندالىکى سەر بيشکە، ھاتوون نەھيلم کلایوان لە سەر نين. قەت بە عومرم ديمەنى ئەوھندە سەيرم نەديوہ و قەت بە عومرم ھيندەش نەترساوم!

بابم زۆرى کەيف ھات کە دەگەليان بچمە خانەقا؛ کە شوپىنکى پيرۆزە و خویندى ئەوي بەرە کەتى ھەيە. بوخجە و پرىسکە پىچرايەوہ و ھىلکەي کولاو و نان ئامادە کرا و بەرەبەيانىک بەرەو خانەقا لە شار دەرچووین.

لە خانەقا لە حوجرەيە کى تەنگى دوو مېتر لە دوو مېتردا دامەزراين و خویندى دەستى پى کردەوہ. لە گولستانەوہ چووبوومەوہ «بوستان» و ئەوجار دەرسى عارەبى لە «تەسرىفى زەنجانى» و «عوامل» راپەرەو «نموزەج» و «ھەمدیە» رۆيشت. ھەر دەرسىکەم دەخویند دەبوو لە بەرى کەم. بەلام ناخۆ تیدەگەيشتم باسى چى دەکەن؟ نە خودای تۆ شاھیدە! ھەر تەقەم لە سەريەوہ دەھات و لام وا بوو بریشکە دەخۆن.

جاری با بزاین ئەو خانەقا يە کە چەند جار ناوم بردوہ چيیە و چۆن دامەزراوہ و ئەو رۆزەي کە من دیتوومە لە چ بارىکدا بووہ:

یوسف ناویک، کورى و ھەرزىرىکى خەلکى قەشان و ماوہتى شارباژىرى کوردستانى بەردەستى عوسمانى ئەوسا و عىراقى ئىستا، چۆتە خویندى، بۆتە فەقى، بۆتە مەلا و ئىجازەي و ھەرگرتوہ. خۆي گەياندۆتە «تەوئە» و لای «شىخ عوسمان سراجەدین» بۆتە مرید و پلە-پلە سەرکەوتوہ تا کراوہتە خەلیفە و ھاتۆتە «بورھان» کە گوندىکە لە مەلبەندى موکریان. مریدى پەيدا کردوون، زەوى لە ئاغا قەبەل کردوہ و بە مریدانى رەنيو ھیناوە و لە نانى رەنجى شانى مریدان، ميواندارى مریدانى لاوہ کى کردوہ و پوول و ديارى و ھەرنەگرتوہ. داواي کەشف و کەراماتى نەبووہ، ھەموو شتىکى ھەوالە بە کتیبى شەرع کردوہ و لە شەرع بە موو کلا نەبووہ. مەلایانى ولات بە دل و داو ھەموويان عاشقى ئەو ئاکارەي بوون و بوونەتە مریدى. خەلکى رەمەکیش بە شوین مەلایاندا ھەروژمیان ھیناوە. جووتىز و ھەرزىرى بە خىرى خوا، رۆژ بە رۆژ زىدە بوون و دارايى تەکیە پەرى گرتوہ. ملک کراوہ و بەشى ئاڭاي لى نەدراوہ. پاش چەند سالیک کە گوندى «شەرەفکەند» بۆتە ملکى خانەقا لە قشلاڭى شەرەفکەند بنیات نراوہ. جگە لە سۆفى تەرکە دنیا، فەقى و مەلای زۆرىشى لى کۆ بۆتەوہ، کە شىخيش لە سالى ۱۳۲۸ى کۆچى مانگیدا مردوہ، دام و دەزگای خانەقا تىک نەچوہ و نانى ميوان و دانىشتوان لە مەوقوفەجاتى خانەقا دابىن دەکرى و سۆفیلکەي تەرکەدنیاى کاروبار بەرپۆە دەبەن. گەورەي خانەقا شىخ محەممەدى کورى شىخە کە مەلایە کى زۆر بەناوبانگە و داواي شىخايەتى ناکا. دەرسى فەقى دەلیتەوہ و فتاوى شەرعى دەردەکا. دەلین دە پيشدا ئەو مرید و سۆفیانەي تەرکى دنيايان داوہ و خۆيان دە قەبەل خودا کردوہ و خزمەتى شىخ و خانەقايان لە مل بووہ، زۆر زۆر بوون؛ بەلام ئەو رۆژانە کە من خانەقام ناسى ئەو جۆرە تەرکە دنيايانە کەم ببوون و ھەک رەچەلاکى فىلى مامووت لە دوا براندا بوون.

دەلین جاریک شکاکىک کە ھاتوہ و سۆفى رەبەنى خانەقای دیتوون، تووشى دىرىکى مەسحیان بووہ کە پر لە کىژى خۆ دە قەبەل خودا کردووى بى مېردە، کە توپشتىرى عيسا پىغەمبەريان پى دەلین. چۆتە بەر دەرکى دىر و گوتوویە: «ھىندىک نىرى محەممەد پىغەمبەر

له خانہقا ھەن، با ئەو توپشتیرانە خو لەوان چا بکەن!».

«عەزیزی رابییە شەل» دز بوو، بەر لە نوێژی شیوان نزیکی سەعاتیک دەخەوت. دەبگوت کەمیک خەوی پاش رۆژاوا خەوی شەوم دەپەرتینی و تا بەیانی خەوم نایە و بۆ دزیە کەم بە کارە. زۆرم لەو قسە بەھرە وەرگرت؛ کە نووسینی شەوم ھەبا ئەو کارەم دەکرد.

شیخ محەممەد، ناویکی فەرعی بۆ ھەموو کەس دەدیتەوہ. بە منی دەگوت «جووجەلە»، مەلا ھەمەدەمین ناویکی ناو نابوو «فەریکە کەر». سەر زەلامیکی لووت گرووی بوو. گالستە خەلکی خانەقا لە سەر ئەو بوو. خۆی دەبگوت: «خودا خەلکی دروست کردووہ کە ماندوو ببن، ھیندیکی ھەر بۆیە دروست کردوون ماندووہ کان بھەسیننەوہ و پنیان پی بکەن!» زۆر چیرۆکی سەیری ھەن؛ خەونیکی گێراوہ کە پیغەمبەر ھاتۆتە خەونی فەرموویہ: «مەلا تا ماوی دە حالی ھەیاتدا بە!»

ئەوانەیی لە بیرم ماون: مام جەعفەر و محەممەدیار (تورکی کوپرە سوننی) مەلا رەسووی سولتانی، مەلا حوسینی کاکی مەلازادە، حاجی مام حوسینی مەنگور، کاکی شیخەلی، شیخی شامی، سەید رەشیدی شاعیر و زانای بەناوبانگ و چەند کەسیکی تری وا بوون. قەلەو قوتە و تەنبەل و تەوہزەلی نان خۆری بۆرە پیاگیش ھەتا بیژی فریە بوون؛ کە نان و دۆی خانەقایان دەخوارد و قاچیان بە دیوار ھەلدەپەسارد و بیکار راپاندەبوارد. بە قەولی مام ھیمن: «خانەقا وەک کەشتی نووح وا بوو، ھەرچی بتویستا تیندا بوو».

شیخی شامی، ناوی مەلا مستەفا سابلاغی بوو؛ تەرکە دنیا لە حوجرە یەکا دەژیا. لەوہەتا مەھدی نامەیی «ابن الحاج» ی خویتدبووہ ھەزی دەکرد چاوی بە محەممەدی مەھدی بکەوئ. رۆژیک لاویکی ئەسمەری لووسی چاوگەرە کە خالیکی لە سەر رومەتە، دەعوەتی دەکا بۆ حوجرە. لاو دەلی: من سەیدم و ناوم محەممەدە. تا مەلا دەچیتە دەسنوێژ گرتن و دیتەوہ، ھەتیو نەماوہ. پەل دەبێ و پرسیار دەکا دەلین نەماندیوہ. خەیاڵ دەکا کە ئەم کورە لووسە یەقین محەممەدی مەھدی بووہ. دیارە لە شام زھوور دەکا؛ با بجمە پی و شویتەوہ. کەل-پەلی ھەرچ کرد و رۆشت. پاش دوو مانگ ھاتەوہ، گوتی: چووم تا سولەیمانی، لەوێوہ گەیمە کەر کووک و مخارجیم نەما، بوومە میوانی خانەقای سەید ئەحمەد. لە جوابی «لە چی دەگەرپی» سەیدا گوتم: دەچمە شام بۆ دیتنی مەھدی. سەید گوتی: وا دیارە زۆر ساویلکەیی، تۆ پەساپۆرتی عیراق و سووریات نییە، دەتگرن، پارەشت نییە. ناچار پەشیمانی کردمەوہ. پارەیی سەفەری دامی؛ ھاتوومەوہ. لەو ساوہ شیخ محەممەد ناوی لێ نا «شیخی شامی».

خوایتەسینیتەوہ، خانەقا ئەو تەمبەل بازارە بوو کە ھەموو مندالیک لە خوای دەوئ. مندالانی مالی شیخ جگە لە بەدەفەری و تووشی، فیزی ھیچ نەکرابوون. کاریان ھەر دزی باغ و شەر و کیشە بە مەردم فرۆشتن و ژبانی گەللایی بوو.

لە خانەقا دەگەل ھاوتەمەنیکی خۆمدا بوومە ناشنا؛ ناوی «حەمەدەمینی شیخولئیسلا» و پوورزای مندالە شیخەکان بوو. ئەویش دەبوا یە بۆ بەرە کەت دەرس لای مامۆستا مەلا سەعید بخوینی و لە مالی شیخ بژی. نازانم ئەو زیرە کتر بوو یا من! بەلام ئەوہندە دەزانم لە دەبەنگی و ھیچ فێرنەبووندا، درۆزنیش فەرقی نەدەکردین. ھەر دوو کمان وەک یەک دارکاری دەکران و بە قەد یەک بەر جنیو دەدران. تەنیا فەرقیکمان کە ھەبوو، ئەو بۆ نەگبەتی، شیعری دەگوت و خۆی لە من بە ھونەر مەندتر دەزانی. بەلام شیعری چۆن؟ یا خو! بە نیسیی دۆژمانت بی! من لە

به غيليان گالتم به شيعره کاني ده کرد. ناخري هر وازي نه پينا و له دواړو ژدا بوو به شاعيري کي هره بهرز و به ناوي «هيمن» ناوبانگي کرد. کاري هره گرينگمان راوه دوو پشک، دزي باغان، مريشک دزين له ماله شيخان و ههزار به دفه پي و کاري ناله باري دپکه بوو.

جاري کيان که يو سهردان هاتبوومه مال، مه لايه کي جحيل ميوانمان بوو؛ له ترسي سهر بازي له لاي نيمه خوي شاردبووه. بابم به هوي دوستاني، حولي يو دا پيناسه کيان يو گوپي و له سهر بازي خوي دزيه وه. له بهرام بهر نهو چاکه يه دا به بابمي گوت عه بدوره حمان بده دست من پيني بخويتم. نهو يو خوشي - که ناوي «سعيد محممه د» بوو - موسته عيد بوو؛ دهرسي لاي مه لاي گوره ده خويتم. ده گهل نهو چوممه په سوي؛ که بنکهي قهره نياغاي مامهش بوو. مه دهرسه ي فقياني لي بوو. قهره نياغا ناشاي نزیکي باوکم بوو. که بيستبوي ميان هيناو ته گوندي نهو، فهرمانی دا که شهوانه له قه لايه بم و به پوژ له ناو فقي. نهو زستانه - ههر چنده زورم له بهر گران بوو - ده گهل کوراني مالي ناغاي زيام و ده بوو به پيني پي و شويي مالي ناغا بيزوومه.

قهره نياغا به راستي شتي کي سهر بوو. کونه پياوي کي زور شه پو شوپ ديتووي هه لکه و ته و به دهردي کورد گوته ني «گورگي باران ديتوو» بوو. ناغايه کي زور به هه يهت و به سام بوو. زور که م دوين بوو. نيواران که ده هاتوه ديوه خان، له لاي سه روو روده نيشت، تا شهو شفق ده بوو - وه که هه يکه لي بوو دا - مته قی لي دهره ده هات. ته زيجه که ي هه لده سووراند و له بن ليتوانه وه ده گهل خوي ده دوا و جار جاره پنده که ني و جاري وا بوو رووي گرژ ده کرد. وا ديار بوو کاويژي ته مهنی پر له هه وراز و نشوي خوي ده کرده وه. به لام نيمه ي به دبه خت چي؟ دوو کورپي و دوو نه وي و من، به گوپه ي ته مهن له سوو چي کي خوارووي نوده به ريز له سهر چوک داده نيشتين. من ده که و تمه ناوه راست. ههر کهس ورته ي له بهر بهاتايه، ليدان و تيه لانداني نوکه ران ناماده بوو. من دال و هره و خوت راگره! پتر له شش ساعات له سهر چوک مه جوولي، ورته ت نه يه، و هره زيش مبه، ريگه ي چوونه دهره وهش نه يي. ناچار بووم يو خوم به زميکم ساز ده کرد. ههر که ناغا چاوي لي خافل ده کردين، ناوړم له مندالان ده داوه و زمانم دهر دينا و ليچم لي خوار دهر کرده وه. له پر مه ي پيکه نينيان ده دا. ده سته جي ناغا بانگي ده کرد: «وهرن بياننه!» ههر يه که ي له پاشخانه ي ديوه خان بهر شفق و زلله ي نوکه ران دهر دان و ده بوو به گريان و هاوار و ده هاتنه وه شوپنه که ي خويان. ناغا ده يفهرموو: هه ي بي حه يايه! نهنگو هيچ نه يي چاو له کورپي حاجي مه ل کهن چهند به شهرم و عه ده به! خو زاتي نه وه شيان نه بوو بلين تاوان له بن سهر ي نهو دايه.

پوژيک که به فر بوايه، زه لامتيک هه بوو به ناوي «کوزهر». ده بوايه له سهر قه لاندوشم دانني و بمباته حوجره و نيواران به مي نيته وه.

پاش ماوه يک لهو زيانی ناغايه تيهش رزگارم بوو. ههر له حوجره به سووخته يي ده زيام و دهرسم لاي مه لا سهد محممه د خويتم. ماموستاکم - که له سايه ي پيناس گوپينه وه، سي نازناوي «داساغلوجي» و «ره بياني» و «حه ميدي» هه بوو - کا براه کي رو شنييري خه لکي زه ماني خوي بوو. هات نه زموومي، ديتي هيچ فير نه کراوم؛ ههر وه ک تووتی شتم له بهر کرده وه و مانای نازانم. گوتي تو ده بي له سهر را دست پي بکه ي. کتيبي ريزماني عاره بي تازه بابته ي ميسري پي ده خويتم. به زوري زورداريش قه سايدی کوني عاره بي پي له بهر ده کردم. که له وانه نه وي

له بیرم ماوه، قهسیدهی «ئهمرینولقهیس» له «سهبعه‌ی موعه‌لله‌قه» و «لامیه‌تولعه‌جه‌م طوغرائی» بوو. بۇ خۇشى زۆری له شیعره‌کانی نالی له‌بەر کردبوو. عاشقی «سه‌ید جه‌ماله‌دینی ئەفغانی» بوو. دنیا‌یه‌کی دهر باره‌ی ئەو کۆ کردبووه و ڤیکی کردبوو.

«له پاش سالی، سلامالی»، من تازه کهم-که‌مه تامیکم له خویندن ده‌کرد. له‌و سه‌رده‌مانه‌شدا وه‌ک ده‌لین خه‌ریکی خۇناسین و بۆربوون بووم، دل‌م چوو بووه سه‌ر کیژی‌یک که عه‌رز و عاسمانی له بیر بر دبووم‌هوه. ده‌لین عیشقی ئەفلاتوونی درۆیه؛ به‌لام باوه‌ر ده‌که‌ی یان ناکه‌ی، به‌هیچ جۆریک ئاره‌زووی جنسیم ده‌گه‌ل ئەو کیژه‌ نه‌بوو. هه‌ر پتیم خۇش بوو بیبینم و هیچی تر. قه‌ت له بیرم نه‌ده‌چوو؛ گری چرام ده‌دی، گویم له ده‌نگی خۇش ده‌بوو، چاوم ده‌بریه ئەستیره‌ی عاسمان، مانگ، ده‌سه‌جی دیداری ئەوم ده‌هاته‌وه به‌رچا. ئاخم هه‌ل‌ده‌کیشا و فرمیسکم داده‌باری. قه‌ت وره‌ی ئەوه‌شم نه‌بوو پتی بیژم تۆم خۇش ده‌وی؛ چونکه ئەو زۆر نازدار و کۆک و پۆشته و بابی ده‌وله‌مه‌ند و من فه‌قیر بووم. ئەگه‌رچی به‌ر‌واله‌تیش زۆر دۆست بووین و زۆرم له مالی ئەوان راده‌بوارد، به‌لام هیچم نه‌درک‌اند. خولاسه‌ عیشقی پاک و خاویتم به‌سه‌ردا هات و ابرد و پاش چه‌ند سال ئەم ئاگره‌ دامرد و کوزایه‌وه.

جاریکی تر هاته‌مه‌وه و سیپالم له‌ خانه‌قا به‌ زه‌ویدا دا. به‌لام ئەم‌جار شیخ محه‌مه‌د بۇ خۆی دهرسی ئوسوول و هیندیک شه‌ری شافعی پی‌گوتم. ده‌گه‌ل فه‌قییه‌ کدا -به‌ ناوی ئەسه‌د- هه‌ر له‌ حوجره‌ ته‌نگه‌به‌ره‌ کونه‌گورینه‌ک‌دا بووین.

ئەسه‌دی هه‌والم شه‌ریکی کردبوو؛ دهریان ده‌کرد. منیش به‌ ناوی هه‌واله‌تی ئەو گوتم ده‌گه‌لی ده‌رۆم. شه‌ویکی دره‌نگ بوخه‌مان به‌ سه‌ر گۆچانه‌وه کرد و چووینه‌ گوندیک به‌ ناوی «ئیساکه‌ند» راست چووینه‌ حوجره‌ی فه‌قییان، که‌ لامان وابوو ئاوه‌دانه؛ به‌لام چۆل و هۆل و ته‌نانه‌ت هه‌سیریکیشی تیدا نه‌بوو. حوجره‌ تاریک و رایه‌خ خۆل و هه‌ردوو کمانیش برسیمانه. ده‌ی چ بکه‌ین؟ گوتم من ده‌چم نان سوال ده‌که‌م. وه‌ ناو دی‌ که‌وتم. شه‌و زۆر دره‌نگه؛ هه‌موو مال نوستوون. له‌ دهرکی هه‌ر که‌س بده‌م له‌وانه‌یه‌ تووره‌ بی. له‌ دوا‌ی گه‌ره‌که‌ مالیک، هه‌وشیکی زلم دیت. ویستم به‌ سپایی درگا چه‌په‌ره‌که‌ی بکه‌مه‌وه و له‌ نزیکه‌وه بانگی نوستووه‌کان بکه‌م، کابرایه‌ک ده‌نگی دام: «کینی؟» بۆم گپه‌راوه که‌ کیم و چیم ده‌وی. گوتی: ده‌ برۆروه‌ حوجره، ئیستا دیم. هینده‌ی پی‌ نه‌چوو کابرا که‌ خۆی زه‌لامیک بوو ده‌گه‌ل یه‌کی‌تردا نقه‌یان ده‌هات. هه‌سیر و به‌ره‌ و نان و شیریز و سه‌ماوه‌ر به‌ دامو ده‌زگاوه و چرایان هینابوو. کابرای خانه‌خوی گوتی: شه‌رتم ده‌گه‌ل بکه‌ن تا ئیوه‌ له‌م گونده‌ بن نه‌چنه‌ نان چینه‌وه‌ی مالان و من به‌ برای خۆتان بزانی. ئەری فه‌قی ئیوه‌ گۆرانیتان پی‌ خۆشه؟ من ناوم «که‌ریمه‌ کویری گۆرانی بیژه». هه‌ر وای گوت و ملی لی‌ نا، ئەوی ده‌یگوت نه‌یده‌گوته‌وه. وه‌ک ده‌لین ئیستاش به‌ سه‌ری پیری، خۇشی ئەو شه‌وه و ده‌نگی که‌ریمه‌ کویرم هه‌ر له‌ بنی ددانان دایه. له‌وی دامه‌زاین. راستت ده‌وی دهرسی مه‌لا بۇ ئەوه‌ نه‌ده‌بوو پی‌اوی له‌ به‌ر به‌سه‌سته‌وه؛ پاش ماوه‌یه‌ک وه‌ره‌ز بووین؛ بریارمان دا برۆین.

ئه‌وه‌م له‌ بیر چوو که‌ به‌ر له‌وه له‌ خانه‌قا ده‌گه‌ل ئەسه‌د بیمه‌ هه‌وال، هه‌ر له‌ خانه‌قاوه رۆیشتم بۆ ناو مه‌نگوران، له‌ لای «مه‌لا ره‌سووی که‌رمنداری» بوومه‌ فه‌قی؛ که‌ چوار فه‌قی‌تری شی هه‌بوون. به‌هار بوو، مه‌نگور له‌ کوستان بوون. ئیمه‌ش که‌ پریکمان کردبوو نزیک به‌ هۆبه‌ ده‌زیاین. هه‌ر مه‌ی لاوه‌تیم بوو. دنیا‌یه‌کی ئازاد و هه‌وایه‌کی خۇش و جوانی و له‌باری

کیزه مہنگوران گالہی دہ کرد. مہستی لاوہتی بووم و عقل و خویندن لہ حہوت کیوان ٹاوا ببوون.

ویستم لہ کہر مندارہوہ ہجمہوہ مال. سوئی علی نایک بارگینیکی جلکراوی دامی کہ بہ پی نہرؤم. لہوسر کہ دہگہ پاموہ، لہ کوستانی «کیفارائی»، سہیدیکی خرکہلہ، ہموو گیان فیشہک و دہمانچہ و تہنگ، لہ کہندالی کانیبہک دہرکہوت و ہہرای کرد: «فہقی ٹاگرت پیئہ؟»، سیفاریکی بہ دہستہوہ بوو. زور ترسام، ہلمکوتا غار و سہرہرہ ژیر ہہلاتم. تہہنگیکی بہ سہر ہہلٹہ قاندم؛ بہلام دہر چووم.

لہ پہشہمالی مام حہسہنی ٹافان بووم. پاش نوپڑی شہوان، مہلای دئی - کہ ناوی مہلا پہحمان بوو - ہات گوتی: سہیدیکی چہ کدار داوای ٹاگری لیکردم، جلہوی گرتم ماینی لی ساندم. ہہر ٹہو شہوش چہند گاجووت لہ «قوزلوی» دزرا بوون. دیار بوو من چاکم خہلاس بووہ. پوڑی دواتر لہ گدہی کوستانی مہنگوران چہند کہسیکم دی کہ لہ سہر کانیبہکی چایان لینابوو؛ چہ کدار بوون. زانیم چہتہن؛ بہلام ریگہی ہہلاتن نہبوو. سہلامم کرد و چووم لایان دانیشتم؛ نان و چام دہگل خواردن. زانیاں فہقیم و ماین ٹہمانہ تیہہ. گوتم: برا جومعانہ نادہن بہ فہقی؟ یہ کیان گوتی: ٹیمہ دہبینی چہتہین؛ پرووت ناکہین مہمنوون بہ! دیسان دوو قرانیہکی زیویان دامی کہ دام بہ گیسکتیک بؤ حوجرہ.

لہو سہر دہماندہا، واتا لہ ہاوینی ٹہو سالہ (۱۳۱۵ی ہہتاوی) دا گوتیان سیلاو ہاتوہ و شاری سابلایگی بہ جاریک ویزان کردوہ. شہویش خہونم دیت ددانہ کانم کہوتوون. کہوتمہ نیگہرانی دہبئ باوکم چی بہ سہر ہاتبئ. بہ ہہلہداوان ہاتمہوہ شاری سابلایغ. بہ راستی بہلایہکی گہورہی بہ سہر ہاتبوو. مہلا ماری کؤکی بہ قہسیدہیہک زور پیر بہ پیست باسی کردوہ، دہویدا دہلی:

لہ تاریخی ہہزار و سیسہد و سی، پہنجی شہمسیدا

بہ پوڑی جومعہ دوازدہی جیمی یہک، نؤی ماہی موردا

یانئ من تہمہنم پازدہ سال بوو. دوو خانوومان ہہبوون سیلاو ہربدوونی و سی کہسی فہقیریان تیدا خنکابوو. بابم کہ لہ یہ کیکیاندا خہریکی قورعان خویندن دہبی. سیلاو ہیرش دہکا بہ سہر یاندا. خؤی خہلاس دہکا و قورعان ٹاو دہبیا. جومعہ بووہ و زوربہی خہلکی شار لہ باغاتی خوارووی شار سہیران دہکهن؛ دہست دہکهن بہ گرتہوہی سروسپالی ٹاومالک. یہ کیکی قورعانہ کہی بؤ بابم ہینابووہ.

پیویستہ ٹہوہش بلیم: بابم لہ دہولہ مہندی کہوتبوو؛ قہرزداری خہلک بوو. دوکانیکی چیت فرؤشی لہ قہیسہری سابلایغدا ہہبوو. ہہمیشہ ہہر خہریکی خویندہنوہی کتیبی دینی و تاریخ بوو. لای وابوو قازانجی گہزہ چیتیک لہ دوو شایی پتر بیج ہہرامہ. سہودای دہگل ژنان نہدہ کرد. تہواو دابوویہ باری کزی. چاویشی کز ببوو. لہ ترسی کلاو لہ سہرنانی پہہلہوی چہند مانگیک مالی بہجئ ہیشٹ و لہ خانہقا دہژیا. ٹاخری ناچار لہ شار بارمان کرد و چووینہ گوندی «تہرہغہ» لہ نزیک بؤکان کہ دوو دانگمان ہہبوو؛ بریتی بوو لہ چوار جئ جووتی دیمہکار و کہمٹاو کہ بہہرہی ٹہوہندہ نہدہدا پئی بژین. دوو خانووشمان لہ شار ہہبوو؛ زور فہقیرانہ و قورین؛ کرییان زور کہم بوو. جا لہ سیلاوہ کہدا مالمان لہ گوند بوو؛ باوکم بؤ سہردان ہاتبووہ شار.

دوای نهو سهردانه‌ی باوکم، چوومه «که‌رمندار». پاش ماوه‌یه‌ک چوومه تورجان و له وپرا هاتمه سابلاغ. له مزگه‌وتی بازار بوومه فهقی له لای «ماموستا مه‌لا حوسینی مه‌جدی» زانای مه‌شهور. جگه له دهرسی سهرف و نه‌حو، قه‌سیده‌ی «بانته سوعاد»ی «که‌عب ئینین زوهه‌یر» و «لامیه‌تولعه‌ره‌ب»ی «ئینولوه‌ردی»م لای خویند و له به‌رم کردن. له هه‌مان کاتدا مه‌لا سهد محه‌مه‌دی ماموستای پی‌شوووم و یه‌کیک له ماله شیخه‌کانی بیاره به ناوی شیخ مه‌عسووم له مزگه‌وتی بازار، لای مه‌لا حوسینیان ده‌خویند و من لای هه‌ردووکیانم ده‌خویند؛ که شیخ زور نه‌زان و سهد محه‌مه‌د زور زانا بوو.

شیخ کوره جحیلکی ناموزای خوی له‌گه‌ل بوو به ناوی شیخ نه‌سره‌دین - که به‌رواله‌ت دیندار و شه‌رمیون بوو - بیوه فهقی لای شیخ مه‌عسووم. نهو نه‌سره‌دینه کوری شیخ کامیل بوو که له ولاتی «تالش» ببوه شیخیکی سهر به‌رمالی زور ممبرک - که له دواییدا باسیان ده‌که‌مه‌وه چ بوون.

دیسان چوومه‌وه خانه‌قا. له‌م جاره‌ی دواییدا ده‌گه‌ل کچیکی شیخ محه‌مه‌د - که ناوی فاتم بوو - دل‌مان لیک چوو‌بوو. براکانی رازی نه‌بوون خوشکیان بدن به به‌چکه مه‌لایه‌کی که نه ناغایه‌کی ده‌وله‌مه‌نده و نه کوری بازارگانی شاره؛ تا لئی میوان بن و به‌ره‌یه‌کیان پی بگا. بابیشم که نه‌وه‌ی بیستبوو، ته‌واو تووره ببوو: «من هه‌ر ئاوانم نه‌وه‌یه کوری من بیته مه‌لا و به که‌وای شو‌ره‌وه بیینم که دوو فهقی له دووه‌ ده‌رۆن. نه‌گه‌ر کوری من ده‌بی له خانه‌قا نه‌مینی و له خزمه‌ت شیخدا تووشی شه‌رمه‌زاریم نه‌کا...».

نهو هه‌موو لای گیرانه و ده‌ره‌تان نه‌مانه، زوری کار لی کردم و خه‌م و په‌ژاره‌ دایگرتم. جا که ده‌گه‌ل نه‌سه‌د رۆیشتم، دوو نیشانم به تیریک نه‌نگاوت: یه‌کی رازی بوونی باهم و دوور که‌وته‌وه له یاریک که به هیج باریکدا ده‌ستم پی رانگا و دووه‌م هه‌واله‌تی براده‌ره‌که‌م. ده‌گه‌ل نه‌سه‌د له ئیساکه‌نده‌وه چووینه وشته‌په‌ی خوار بۆکان، که «مه‌لا حه‌مه‌ده‌مینی حاجی مه‌لای تورجانی» دهر‌سبیزی نه‌وی بوو.

نه‌وسا که له هه‌ر کوئی نه‌میه‌ی ده‌وله‌ت تووشی که‌سیک بان جلی کوردی با، جلیان ده‌سووتاند و پوولیان لی ده‌ستاند. فهقی له ترسان هه‌ر به شه‌و سه‌فه‌ریان ده‌کرد. لای به‌ره‌به‌یان گه‌یشتینه وشته‌په؛ که سنج فهقی‌تری لی هه‌بوون. چیشته‌نگاو ماموستامان دیت و داوای دامه‌زرانمان کرد. گوتی: نه‌سه‌د که برازاهه‌ با لیره‌ بی و نهو فهقیه‌م - مه‌به‌ستی من بوو - ناوی؛ با بره‌وا. زورم دل به خۆم سووتا. ماموستا گوتی: به‌لام نه‌مشه‌و میوانی من به و سه‌ی بره‌وا!

شه‌و له مالی ماموستا - که نانمان خوارد - باس هاته سهر له‌غهر و موعه‌ما. لیره‌دا باو باوی من بوو. له موعه‌ما حهل کردندا له هه‌والانم چیتر بووم. به‌یانی ماموستا فه‌رمووی: تو‌ش هه‌ر بمینه‌وه. تو به ترح و دیدار زور گیتز و نازیره‌ک هاتیه به‌ر چاوم؛ به‌لام وادیاره وه‌ک دیار ده‌که‌ی وایت!

لای نهو ده‌ستم کرد به «شه‌رحی سیووتی» له سهر «نه‌لفیه‌ی ئینومالک»؛ که ریزمانی عاره‌بیه. دهرسی نه‌ده‌بیاتی فارسی و حیساب و ئینشایشی فیر ده‌کردم. نه‌وه‌نده‌ش نیوانمان خۆش بوو که هه‌ر نه‌بیته‌وه. به راستی قه‌ت تووشی موده‌ریسی نه‌وه‌نده‌ رووح‌سووک و بی‌ده‌عه‌ نه‌بووم. فهقی له هه‌موو جتیان حه‌زیان له چاره‌ی ماموستای گه‌وره نه‌ده‌هات؛ حه‌زیان ده‌کرد

جگہ لہ وہ ختی دہرس، چاویان پیتی نہ کہوئی و بہ نازادی گہپ و گالتهی خویان بکہن؛ بہ لام ئەو مامۆستایہ ههوالی گالته و گه پيشمان بوو. خوی لہ ئیمه به زیاتر نہ دەزانن. تەنانەت لہ شەرەشق و زرمە زلیتانەیی دەرەوہی حوجرەشدا بەشدارئ دە کردین. خواخوامان بوو شەوانی سئ شەمە و جومعە لہ ناوماندا بی و لہ گہپ و گالتهدا یاریمان بکا.

تەنبەلی لہ خویندندا کراسیک بوو بە بەژنم برابوو. سەر لہ ههوه لهوه، بە مندالی چۆن بووم بە موو لام نہدابوو؛ بەلام بیرم زۆر تیز بوو. هەر چیم بیستایە دەس بەجئ لہ بەرم دە کرد. سەد بەیتم لہ ئەلفییه خویندبوو، قەت سەرم نہدابوو. رۆژیک مامۆستا گوئی: بۆم بخوینەوہ بزائم لہ بەرتن؟ گوتم: ئیوارە بۆت دەخوینەوہ. گوئی: دەزانم هەر ئەمرۆ لہ بەرت کردوون، بە راستی لہ تۆ تەنبەل تر و بەزەین ترم نہدیوہ!

مامۆستا لہ نوێژ و تەلقینی مردوو زۆر بیزار بوو؛ منی دەنارد کہ ئەو کارە لہ جیاتیان بکہم. منیش لہو بیزارتر بووم. رۆژیک مردوو یک مردبوو؛ رامکرد لہو بەری بەندی وشتەپە، لہ ناو داراندا ملم لہ دەور کردنەوہ نا. دیتم مامۆستا چاوە گێڕی؛ دیتمیەوہ. گوئی: روبرەش! دەزانم لہ نوێژ و تەلقین خۆت دزیوہ تەوہ. برۆ ئەو مردووہ سەگابەم لہ کۆل کەوہ! ناچار چوومە قەبرستان؛ کابرایەکی لووتزەلامی خوینتال لہوئ قاقەزیککی بە دەستەوہ.

- قوربان! ئەمە چییە؟

- کورم! ئەمە تەلقینە. (مەلا دیار نہبوو) منیش مەلام، نوێژ لہ مردوو دەکەم و تەلقین دەخوینم.

تەلقینە کە نووسرابوو: «یا عبداللہ». گوتم: ئەوہ چییە؟ کە دالە کە هەم سەری هەیە، هەم زێر؟

- ها، ئەوہ تۆ نایزانی. ئەگەر مردوو پیاو بی، دەلییم: «یا عبداللہ»، ئەگەر ژن بی دەلییم: «یا عبداللہ»!

هاتمەوہ گوتم: مامۆستا مزگینیم دەیە! مەلایەک لہ دیدا هەیە بە قولەقاپەشی رانگەیی! نەجاتمان بوو! بۆم گێراوہ؛ زۆری کەیف پئی هات!

زستانی وشتەپە زۆر سارد بوو؛ ئیمەش داری سووتانمان بۆ کوورە نہبوو. هاوارمان بۆ مامۆستا برد. گوئی: دار بە من پەیدا نابی؛ خۆتان عیلاجی خۆتان بکہن. گوتمان مەگەر بدزین. گوئی: بدزن! چی تێدایە؟ فتوامان وەرگرت و ملمان لہ داردزین نا. دوو سووختەمان هەبوون بە ناوی سەید حەسەن و قادر؛ هەر کە ئیواران دەچوونە نان چنینهوہ، داری مالانیان هەلدەنا و شەوانە دەچوون، یەکیان سەگی بە خۆیەوہ خەریک دە کرد و ئەوئ تریان داری دەدزی. داردزین گەبشتە رادەپەک نیر و نامور و پنە و تیرۆکیش دەدزان و دەسووتیتیران. رۆژانە لہ مزگەوت باس هەر باسی داردزین بوو. هەموو خەلکی دئ ئیمانیاں وا بوو کە جندۆکە ئەو کارە دەکەن. دووعایان بە مەلا دەنووسی کە گێچەلی جندۆکەیان لئ دوور خاتەوہ.

مالە عەلیاغای ئیلخانئ و هەموو مالە ئیلخانئ، مریدی زۆر دلگەرمئ شیخ حیسامەدینی تەوێلە بوون. یەک لہ خەلیفەکانئ تەوێلە بە ناوی خەلیفە محەممەد - بۆ بەرە کەت - لہو دییە دەژیا. خوا هەلناگرت هەموو دنیا بگەرپی دوانئ وا خوینتال و مرومۆچ و خۆبەزل زائت دەس ناکەوئ. بە راستی لہ شەیتانمان ناخۆشتر دەویست. ئیوارە یەک کە سەید حەسەن لہ نان چنینهوہ هاتەوہ گوئی: کورینە! کاریتە یەک بە سەر دیواری ژوووریککی سەردانە پۆشراوی خەلیفە

راپەل كراو، بەشى ئەم زستانەمان دەكا؛ بەلام ھىنانى كارى كەستىك و دوان نىيە. شەو مال نوستان ھەر شەشمان چووين و كارىتەكەمان بە نەنق كىتشاىە حوجرە و سەماوهرى تەنەكەمان جۇش دا و بە بيور وەرگەرپاينە كارىتەبۇر و تا مەلابانگدان ھەموومان كرده قەلاشكەرى سۇپە و لە حوجرەيەكى چۆلى تەنىشتانەوہ لە سەر يەكمان كەلەكە كرد. حوجرە لە سەر رېنگەى مزگەوت بوو. تازە دەمانويست بخەوين، خەلىفە لە مزگەوت ھاتە دەر و دوو سۇفى دەگەل، راست روو بە حوجرە ھات. يەككىمان كە مەلا محەممەدى كورى مەلا ەلى ھەماميان و برازاي مامۇستا بوو گوتى: ئيوە خۇتان دە خەو كەن، خەلىفە بە كارىتە دزىنەكەى زانيوہ؛ لىمان توورپەيە. تەنيا من بە نەرمى و زمانى خۇش جوابى دەدەمەوہ. بەلكو دەس ھەلگىرئ و شكاتمان لىن نەكا.

خەلىفە بەر لە ھەر شت چووہ حوجرە چۆلەكە و دەستى كرد بە تەق و ھۆپرى دار بە سەريەكداندا. ئەوسا ھاتە زوررەوہ و گوتى:

- فەقى! ئيوە خۇتان بە موسلمان و خزمەتكارى قورعان دەزانن؛ ەيب ناكەن دزى دار دەكەن؟

مەلا محەممەد - كە نسحەتى ئىمەى كردبوو - سەرى لە بن لىفە ھەلىنا و بى سى و دوو گوراندى:

- ھەى ريش كلكەسەگى سەگباب! وات لىن ھاتووہ قسەى سووك بە فەقى بلىي؟ ھەستم ھەزار شەقت تىپەلدەم؟!

خەلىفە دەمى بوو بە تەلەى تەقىو. «مال بريا و بە كۆى زوخال بى». ھەر دەرپەرى و سۇفى بە شوپنىدا پەل بوون و بە بۆلەبۇل بەرەو مالى ئاغا رۆيشتن. بەختى ئىمە مامۇستا لە ھەوشە دەسنوئز دەشوا و پرتەبوولەى خەلىفە دەبىسى.

- ھا خەلىفە گيان! خىرە؟

- بەلى فەقىكانت كارىتەيىكيان لى دزىوم كە بە كورپىكم نەدەدا. سەربارىش ئەوى خراپە پىيان كر دووم. دەچمە لای ەلىاغا، ئەگەر حورمەتى شىخى تەوئلەى لە لا بى، دەبى ئەوانەم بۇ تەنبى كا.

مامۇستا بە زمانى خۇش خەلىفە خاو دەكاتەوہ كە خۆى تۆلەى بۇ دەستىنى. مامۇستا بە خەلىفەوہ ھاتە سەرمان. دەمى كردهوہ و چاوى قوچاند، ھەزار جىئوى دا:

- روو رەشىنە! چۇن فەقى دزى دەكا؟ ئەوئش لە پياوئكى وا مەبارەك!

سەرى خۇمان داخست و ملمان حىز كرد؛ مەقمان لە بەر نەھاتە دەر. جوىن و ھەرەشەى مامۇستا - كە بەم زستانە دەرتان دەكەم - گەبىشتە رادەيەك كە خەلىفە گوتى: قوربان! من گەردنىان ئازا دەكەم؛ تۆش بىانبەخشە. خەلىفە رۆيشت؛ بەلام مامۇستا لە جىئودان و لۆمە كردن دەستى ھەلنەدەگرت. گوتم: قوربان! خۇت فەرمووت دار بەدزن قەيدى ناكا. لەپر لە قاقاي پىكەنىنى دا، گوتى: ئەگەر وا بى جىندۆكەكەى دارەدزىش ھەر ئيوە بوون! خوا بتانگىرئ، پنے و نىر و ئامورىستان دزىوہ؟ ئەمما وەللاھى كارى چاكتان ھەر ئەوہ بووہ كە داغتان بە دلى ئەو خەلىفە سەگبابەوہ ناوہ. دا سۇپەى لىن نىل دەن با خۇم گەرم كەمەوہ!

ئىتر بۇ خەلكى ئاوابىش ساغ بۆوہ كە جىندۆكەى داردز لە حوجرەى فەقىيانەوہ سەرى ھەلداوہ.

شهوېک له هاویندا دوو میوانی مامؤستا هه بوون، یه کیان مهلا علی هه مامیان و مه لایه کی تریش به ناوی مهلا نه حمه دی سه ممه یی. له بهر هه یوانی مزگهوت کورمان به سستبوو. مهلا علی باسی نوشته و ویفقی ده کرد که زور به کارن؛ مهلا نه حمه ده یگوت خرافات و درون. مهلا علی ده یگوت: من ویفقی چوار گوشه ی ناوبه تال ده زانم، ده توانم هه موو کاریکی پی بکه م. مهلا نه حمه ده گوتی: ناخر مامؤستا گیان! من دوو سال ههر ده رسی ویفقم له خزمهت خوت خویند که نهو ویفقه شت فیر کردم. جاریک له پاش لیکدانه وه و حیساب، ناوی مه لایه کیه تیکی لی ده رچوو: «بی موجه غی غی تا شازده غیو لایلاک»! ناخر چون خوا له نیمه نازیره کتره که ناومان نراوه: علی، نه حمه ده، پایز، سواره؛ سووک و خوش له سهر زمان. خودا ناوی نه دیوه ته وه له مه لایه کیه تی خوی بنی، ئیلا وا دریز؟! دامانه پیکه نین و کیشه خه لاس بوو.

شهوېکی تر لهو شهوانه که ههر خومانه بووین و له هه یوانی مزگهوت رو نیشتبووین، باسی ویفقی و نوشته دامه زرایه وه. مامؤستا گوتی: ده لاین له هیندوستان دوعایه ک ده زانن، کابرا هه موو کهس ده بیینی؛ کهس نهو نابینن؛ دباره درویه. گونم: نه خیر نه مه راسته و ده یزانم! پییان سه یر بوو. - چونه؟ شانمان ده.

ئیشاره تیکم له مامؤستا کرد. قادری سوخته ی نارده وه مال که قهند و جایی بیینی و به لکو نهو سیحره بیینن. تا قادر هاته وه تیمگه یانندن که مرزم چییه. مامؤستا هه لپیچام که ده ی سیحره که ت بکه! ده مگوت جندو که ی کاربه ده سستی نهو سیحره شهو له خه ودا ده مخنکینن. هه موو تیکرا داوای پیکه نینانین ده کرد و قاله له هه موان شیلگیر تر بوو؛ له بهر مامؤستا ده پاراوه که زوریم لی پکا و نهو سیحره بیینی. ناخری دوا ی خوگر تنیکی زور گونم: ده بی مندالیک ی نابالغ بی نهو سیحره ی لی بکه م. قاله به سویندانه وه رهش ده بووه که من نابالغم؛ دروشی ده کرد!

قافه زیکم هینا چند چوار گوشه یه کم لی کیشا و پر م کرد له ژماره و حرووفی عاره بی، وه ک: «ط» و «ض» و «ص» و نه مانه. قاله م برده زووری مزگهوت، پارچیکم له قافه زه که در ی و خستمه باخه لی و پی م گوت: من و کهسی تریش تو نابینن. به لام نه گهر ده نگت بی ده زانین له کوئی. نه گهر نه م پارچه ی لای خوم بسووتینم، تو وه ک خوت لیدیته وه و دییه وه بهر چاو. قاله هاته وه ناو کور؛ کهس ناوری لی نه داوه و له منیان ده پرس ی: چی لیته ات؟ بو کویت نارد؟ فیلمان لی مه که! قاله بو نه زمونی ته واو کللوی به ده مه وه گرت و چوو به رده می مامؤستا، هه لروشکا و گالته ی پی ده کرد!

گونم: نانوانین به چاو بییینن؛ با به په له کوئی و لاق هاویشتن حه ول بده ین؛ به لکو ده نگی لی ده رچی. هه موو راست بووینه وه. قاله له ناوماندا چه قیوه. شهق ده سه رینیک هه لده ده ین، په ل به ره و دیوار ده کوتین و به هه موو هیزی خومان شه قیک ده قاله هه لده ده ین؛ ههر قنگیش ناسوور پیی! رهنگه پتر له سه عاتیک بهر شه قمان دا. نهو ههر ده می لی خوار ده کردینه وه و لای وا بوو نابیینن. هه ستمان کرد کابرایه کی گوندی به ویدا دیت. پارچه دراوه که ی سیحره که م خسته ناو ناگردانی سه ماوه؛ دوو که لی هات و گونم: نه وه تا قاله وه ک خوی لی هاته وه! ئیتر نهو هاوینه گه مه ی ههره خو شمان غه یب کردن و تی هه لدانی قاله بوو که هه موو جار

خوی دہ پاراوه غه یسی بکهین و حه لوای به شهقانی بؤ بگترین! تهنانهت رۆژیک هه موومان له بھندی وشته په مهله مان ده کرد، قالمه غه یب کرد. چونکه شله پی له ئاودا دهات، له سهر یه ک تیمان هه لدهدا تا وای لینهات ده گریا و ده یگوت:

- مامۆستا بؤ خاتری خودا به مه لا رحمان بلئی وه ک خۆم لی بکاته وه؛ قوونگم دیشی!
- هه یه وو کوپه خو ئه وه دهنگی خو به تی! ده یسا تییه ه لده ن!

ئهو دهنگ و باسی غه یب بوونه ههر له زمانی قالمه وه که وته ناو ئاواپی. پیاوان ترسیان ری نیشتبوو نه وه کا من ئاوا خۆم غه یب که م و خوانه خواسته بچمه جهسته ی کچ و ژنیان. ناچار سیحری غه یب کردنمان به ربه ست کرد.

سهیری خو ش له وه دایه پاش چهند سالیک، رۆژیک له شاری سابلاغ به مزگه وتیکا راده بردم؛ دیار بوو خه لکی زۆری لییه. پرسیم گوتیان مه لایه ک ئیجازه وه رده گری و شیرنی خواردنی ئه وه. چومه زوور دیتم هه مان قالمه ی سوخته که ی خۆمه جبه یه کی تازه یان ده بهر کرده؛ ئیجاز نامه ی ده خویننه وه که: شوکر بؤ خوا بۆته مه لا. چووم له په نای دانیشتم و پیروژ باییم لی کرد.

گوتی: مامۆستا بیکه له راهی خودا ئه و دو عایه م فیر که که منت پی غه یب ده کرد!

گوتم: جندۆ که رازی نابن! با پیر بی ئه و دم تیتده گه یه نم که چۆنه!

له وشته په ئاومان له بیریکی زۆر قوول، به سه تل و گوریس هه لده کیشا. جاریک له و ئا هه لینه جانه، قرجه له پشتمه وه هات و پشتم کوور بۆوه و زانی زۆر گرانی ده کرد. شکسته به ندیک له دیدا بۆی هینامه وه جی و چهند رۆژان له سهر جی که وتم.

سهید عه ولا شیتیه یه ک هه بوو مه سخره ی ئاغایان بوو. کچیکی له وشته په خواست؛ هاته حو جره که بچین ماره ی کهین. گوتمان حه قی ماره برانه ت نه هیناوه. سویندی خوارد که ماوه ی بدهین تا ده چیته بۆکان دوو که لله قهند و تۆپیک که تانی میزه رمان بؤ دینسی. گوتم: خۆت ده زانی به ستن هه یه؛ ئه گهر درۆ بکه ی ده تبه ستم. ئیتر درۆی کرد و پیمان پیده که نی که دهستی بریوین. منیش ده مگوت به ستوومی. شهوی زاوایی به سترابوو. هاواریان بؤ هیناین جوابمان نه دانه وه. هاواری بؤ ئاغا بردبوو، ناردی به شوینما و گوتی: من ئه وا پینج که لله قهند و دوو تۆپ که تانتان ده ده می بیکه نه وه! هاتمه وه حو جره و خه به رمان دایه کراوه ته وه. کابرا بوو به زاوا! ده سا باوه ر که نه به ستبوومان و نه هیچ؛ به لام ترسه که ی وای به سهر هینابوو.

رۆژی جیژنه یه ک ده گه ل مامۆستا چووینه مالی عه لیاغا. عه لیاغا - که نه خوینده واریک بوو، به لام زمانی فارسی ده زانی - پرسیری له فه قیکان کرد: فلان شت به فارسی چییه؟ به فیساره شت ده لئین چی؟ شیریکی سه عدیم لی پرسیه وه که ده لی: چهند ده سکه گولم دین که له سهر «گنبد» ی به گیا به سترابوو. عه لیاغا گوتی: ئیوه نه تاندیوه، من له شیراز دیتم گول له سهر گونبه ز دادهنین!

گوتم: نه ترانی، «گنبد» به پیاله ده لئین.

- له کویندا؟

- له «بور هانی قاتیع» دا.

- خۆت دیوته؟

- به لی.

- دا بىچن بورھان بېنين...

ئەم بەلىيەى من درۆ بوو؛ ئەمدىبوو؛ لە مەلا قادرە پىرەم بېستبوو كە زۆر فارسىزانى چاك بوو. ھەر ماناى گونبەدى لىچ دراىەو و پىالە نەھات. ھەموو گىيانم وە سەر ئارەق گەرا. ئاخىرى تووشى ھاتن كە گونبەد بە مانا پىالە ھاتوو. بە زاھىر قسەى من سەر كەوت؛ بەلام ئىستاش پاش چلوشەش سال تا بىرم دىتەو، شەرم دەمگىرئ. درۆى بۇ چ بوو؛ با بىمگوتبايە مەلا قادر وای دە گوت. ئىتر تۆبەيەكى وای پىن كىردم كە بۇ ھەمىشە تەنبى بىم. زۆر كەسى تىرىشم دىو، كە شتىكى بۇيان گىراونەو، دەلئىن بە سەر خۆمان ھاتوو؛ بەلام ئەوان ئەو ھەيان باشە درۆشيان لە سەر سوور بىتەو شەرم نايانگىرئ!

لە وشتەپە دەچومەو مەلا. جارىك لەو سەفەراندەدا خوا براىەكى دىكەى بۇ ناردىبووم كە ناوى نرابوو «سادق». جارىكى تر چومەو مەلا بىم نەخۆش بوو؛ ناردىمە سابلاغ بۇ لای دوكتۆر يوناتانى كۆنە برادەرى. تا من چووم و دەرمانم بۇ ھىنا، بە ساغى فرىا نەكەوتم و لە ئاخىر دەمى گىاندانىدا گەپشتمە سەرى و ھەتتو مامەو...

بە مردنى بابىم رووپەرىكى ژيانم ھەلدراىەو و رووپەرى دەورانى مندالىم دادراىەو. بى جىنى نازانم بە سەرچلى تا نەمبەستوو سەرىكى بدەمەو:

ژيانى ناو فەقىيان بە راستى سەرنىچا كىشە. ئەگەر كۆمەلىكى ھاوزمان و ھاوولائى بە مىللەتىك دادەنئىن، بە برواى من فەقى تا نەبوونەتە مەلا، مىللەتىكى سەربەخۆن. ھەر مەلەيەكى وەك باوكى من دەيەوئ كورەكەى جىگەى بگىرتەو. زۆر كەسى نەخوئندەوارى بە ئىمانىش كە خۆشيان لە مەلا و ياسىن خوئىندن ھاتوو، كورىان دەنئىرنە ناو فەقىيان. زۆربەى فەقى، كورە بىنەزەن و كورە ھەزارى جووتيارن. دەچنە جوچرە دەپى سوالى نان لە مالان بكنە؛ بەشى جلك و شەمەك لە راتوو پەيدا كەن. كە بەھاران و پايىزان بە ئاواپى و ھۆبانەو دەگەرىن، رۆن و پەنىر و كەشك و تووتن سوال بكنە و خۆيانى پىن پۇشتە كەنەو و شەكر و چاى پىن دابىن بكنە؛ خەلك لە زەكاتى گەنم و دراو بەشيان بەدن.

خوئىندەكەيان چۆنە؟ چەند كىتىك لە سەتان سالەو بۆتە باو، زۆر كەم واپە ئال وگۆر بكرىن؛ يانى بەرنامەى دەرس بە سەتان سال نەگۆراو. دەرس گوتنەو ش ھەر لە عۆدەى ئەوانەيە كە لەو كىتابانەو فېرە خوئىندن بوون و ھەرگىز بەرنامەى تازە كىرنەو و دەسكارى تىدا دەكار نەكراو. نە فەقى تىدەگا چى خوئىندوو و نە مامۇستا خۆى دەزانئى چى بە دەرس كوتۆتەو. لە سەد فەقى، بەك يان دوان ھەلدەكەون كە لەو ھەوتخوانى روستەمە دەرچن و بىنەو مەلای باش. ئەوى دىش ھەمووى لە ھەوەلى رىگە لە ناو ھەپاست بەجى ماون و سەرنەكەوتوون. رىك و پىكى خوئىندن و ئىمتحاناتى سى مانگە و شەش مانگە و سالانەيان ھەر نەبىستبوو؛ خۆى و خۆى. تەبەنەل و ناتەنەل بە بەك رىدا دەرۆن.

زۆربەى وەختيان بە چاوپر كئ لەگەل كچۆلان و قسەى شىر و قۇر رادەبرى. زۆربەى ھەرە زۆريان رووتن؛ چلكن؛ دزوئىن. زۆر جەمىيان نانى ھەرزىن و جۆبە و پىخۆريان ئەو شتەيە كە مالان بە خىر دەياندەنئى. لە ناو ئەو ھەموو ماىەى خەم و پەزارەدا داوايانەتە بارى بىعارى. شەوانى سى شەمە و جومە لىك كۆ دەبنەو و دەيكەنە بەزم و پىكەنىن. كەمتر فەقىم دىو زۆر گوى بداتە بارى ئايىنى. ھەموويان بەرانبەر بە شىخان بەدبىن و بى ياقىدەن؛ گالتە بە زۆر شت دەكەن كە لە لای خەلك گوناحە.

قهسیده ی «بورديه» هه يه كه عاره بيبه و له په سنی پښتانه کې و بؤ به لا لابردن و مباره كې به ده سنی گهل ده بخوینن. فه قییه كې قوشمه كه ناوی نه زانراوه كړدوویه ته گالته جار و به خواردنی حو جره ی هه لگوتوه و له وزن و قافیه شدا وه ك قهسیده عاریه كه یه. شهوانی جومعه له «په سوئ» - كه سی فه قییه كې لی بوو - كو ده بوونه وه، ده ی قهسیده ی «بگنیه - ورگیه» بخویننه وه! ثم چند به یتم له وه قهسیده یه له بیر ماوه:

فه قیینه چاکی بزائن مزگینه كوو ده ده می

زیافه تیکی زور چهور، بون دی به دستی شه می

هر چیشتیکی سوور چووه، ساواره لیی دوور كه وه

شه و رژی حازره له حو جره وه ختی جه می

هسته غفیروللاهی من ساواری و هلماشینه

نه گهر له برسان بمرم شه رته ده می ناکه می

ثافه ریم مام بابه كرا نه توی تایفه ی سه كر

زیافه ت و ه كو شه كر، ده لیی نی هوجار كه می

یه کیکی دهنگ خوش دانه دانه ی به یته كانی ده خوینده وه و راده وه ستا هوانی تر به گهل سه ربه نده كه یان ده خوینده وه و ده یانگوت:

ده تیی كه! لیی كه! به چاکی پاروانی لی بكه

لوولی ده! قوتی بده! هه تا زگت ده جه می

یان لاسای ختم و تالیله ی ته کیه ی شینخانیان ده كرده وه: به دهوره داده نیشتن چرا كه یان خه فه ده كړد. سه ر تالیله بوی داده مه زانندن: «لا ئیلا ه ئی له نا!». تاویکی باش به كو مه ل نه مه یان ده گوت. هوجار بوی ده گوړین: «داندووك»، تیكرا وه ك جه زم بوونی ده رویشان ملیان لی دنا: داندووك، داندووك. داندووك ده بووه ساوار، هیلكا و...

لاسای قورغان خویندن و ته کیبری جه زنیان ده كرده وه. یه کیك ناوی ولاتی به ده نگیکی بلند ده خویند. مه سه له ن ده یگوت: «وه شاهه یه و بایز او ییه، وه قار نه یه وه گهلوان». دوا ی دوو سی نایه تی وا ملی خوار ده كرده وه: گوړگران تیكرا ده یانگوتك: «پلاو بنكر، پلاو بنكر، پلاو بنكر، لا بامیه ته له نا ئیلا شله قاورمه، پلاو بنكر به له حم و شه حمه وه».

گوویا جاریك چند فه قی لیك كو ده بنه وه و ده ست ده كمن به غه یبه ت كړدنی هر چی دپته بیریان. كار زور درپزه ی كیشاوه و گه یشتوونه ته باسی مه لانیكه تانیس. له پاش هیندیک رامن، یه کیان گوتوویه:

- ناا نه قلی نه وه یه خودای ته باره ك و ته عالا كوره له رپکی بؤ برایمی پښتانه مباره نار دووه، سه ری كه چهل كړدووه هینده ی پی بلی: «وَ قَدِیْنَاةٌ بِذِیْحٍ عَظِیْمٍ!»

به لام جگه لهو جوره گالته و گه پانه، به تیكرا پی له نوړ و رژیوو گرتندا زور خیرا بوون. به لی هیندیک له نوړی سبه یه ته نه لییان ده كړد؛ به لام نه ویشیان به قهزا ده گپرا یه وه. له زینا و داوین پیسی زور به دوور بوون. جهز له كچان كړدنیان له ده ست بازی و نه گهر رپك كه وتبا ماچ و مووچیک تی نه ده په ری. هه چند ساله ی فه قی بووم نه مبیس تووه فه قییه ك له سه ر ژن گیرایی. دوو جاریش له بیرمه كه فه قی کیزی دلخوازی خو یان هه لگرتی. ئیمانیان به خوا و قورغان و ئیسلام پتهو بوو. منیش كه چند سالیك له ناو نهو كو مه لگایه دا ر امبار دووه و شه و

رؤم دہریاز کردوہ، دیارہ لہ ژبانی فہقیہہ تی زؤرم پیوہ نووساوہ و خووم پی گرتوہہ۔ کاتی لہ وشتہ پہ فہقی بووم، لہ شہوی پازدہی شاباندا - کہ جیژنی بہراتہ - و ہک باوہ قورعانمان ہینا و یاسین و دوعای بہرآتمان خویند۔ ئەسعد بەشداری نہ کردین۔ گوتی: ئیوہ بہو دوعا خویند نہ لہ باتی رؤزی زیادبوون لہ رزق و رؤزی بیبہش دہبن؛ من تہجرہ بہم کردوہ! گویمان پی نہدا و خویشان لی توورہ کرد۔ جاران کہ ہہموو بہ یانیان ہیچ نہبا ماسٹیک، شیریزیکمان دەست دەکەوت، بہ یانی ئەو رؤژہ نانی گہنیشمان نہبو۔ دوو سی لہ تگہ نانہ جوی وشکەوہ بوومان خوارد۔ ئەسعد پیمان پیندہ کەنی و دەیگوت: ہا؟ نہمگوت؟ ئیمہشی پەشیمان کردہوہ۔ گوتمان دەسا چاری دہرد چییہ؟ گوتی ہہستن! قوربان سفرہی نانمان لہ ناو حوجرہدا بہر شەقان دا تا ماندوو بووین۔ ہہروا دواي تۆزیک ژنیک بہ قاپیک ماست و چەند نانی گہنمی تازہ و گہرمہوہ ہات و گوتی: فہقیکان نہزرم کردوہ؛ ئەمہم بۆ ئیوہ ہیناوہ!

لہ وشتہ پہ فہقی جگہرہ کیش، بہ زؤر نہفہسیک و دوو نہفہسیان خولق کردم تا بۆ خۆم فیتر بووم۔ ئەوسا دەیانگوت عہبہ تۆ لاکتشی! ناچار تووتن و پەرم پەیدا کرد و لہ سایہی ہہوالی ناجنسہوہ فیترہ جگہرہ کرام۔ چەند جاران تہرکم کردوہ و گہراومہ تہوہ سہری۔ ئیستاش کہ پیرم و نہخۆشم و دەلین بۆت خراپہ؛ بہلام ئەو بہ لایہم بۆ تہرک ناگری۔

دەیانگوت کارخانہی قەندی میانداو زؤر جوان و خووشہ۔ دەگہل فہقیہ کدا لہ بہر و ہرزیریکی وشتہ پەیی پاراینہوہ، گوتی: چہوہندہرم دەگہل بار کەن! لہ بہ یانہوہ تا ئیوارہ کامیؤنمان پەر کرد۔ شہو لہ سہر بار سوار بووین۔ بہ یانی لہ کن کارخانہ دابہزین۔ تازہ دەزانین برسیمانہ و ہیچیشمان لہ گیرفاندا نییہ۔ لہ دہرکی کارخانہ رینگہی چوونہ زوور و تماشایان نہداین۔ دەبوایہ چاوہنۆریش بین تا بمانبہنہوہ۔ چووینہ سہر چۆم، مہلەمان کرد؛ برسی تر بووین۔ نیوہرؤ لہ بن دیواریک قۆرہی زگمان بوو۔ مہلایہ کمان لی پەیدا بوو منی دەناسی؛ نانی داینی و کارخانہشی پیشان داین۔

ئاخری پاییز بوو، بہ دەشتی شارویراندا دەہاتم، تووشی بہنداویک بووم، ویستم بہرہمہوہ و کالہ و پیتاو دانہ کەنم۔ فکر، فکر، دار بیہکی باریکم لہ سہر بہندہ کە دیت؛ بہ عەقلی تہواوی خۆم دەچمہ سہر چلۆیکی؛ دادی و فریم دەداتہ ئەوبہر۔ بہ ناشکوری نالییم حیساب راست دہرنہچوو۔ چلۆیکی دار داہات، خستمیہ ناوہراستی جۆگہ و لہ قوریدا قوم بووم! بہ ہہزار دہرد ہاتمہ دہر۔ سہرما، ہہموو گیان تہر و قوراوی، غارم دا، لہ «وسوکەند» خۆم بہ مالیکدا کرد۔ ژنہ کە ہەر دیتمی خودار بوو:

- ئەی بیسمیلا ئەوہ چییہ؟! -

- دایہ گیان جندۆکە نیم، فہقیم!

لہبەر تەندووور خۆم وشک کردہوہ۔

تہمەنم حەفدہ سال بوو کہ بابیم مرد۔ قەت بیرم لہوہ نہ کردبوو کہ رؤزیک باوکم دہمری و بہ سہری شلکی ہەتیو دەبیم۔ تاسام؛ واقم وپ ما؛ فرمیٹک لہ چاومدا قەتیس ما۔ گریانم نہدەہات۔ خەمیکی تہماوی دەوری سہری دابووم۔ دنیام باش نہدەدیت۔ لہ سہر وەسیہتی خۆی بردمانہ خانەقا لہ پەنا گۆری دایکم ناشتیاں۔ گہرامہوہ مال؛ مندال دہگریان۔ گویم لی بوو خوشکم بہ براکەمی گوت: «خەم مەخۆ! کاکمان لہ جینی بابمانہ». ئەو قسە یە وەک دەمبێن لہ گۆزہی

سهره ونخوون هه لگرن، کونی فرمیسکانی بهر له لا کرد و گریام نه ماما گریام؛ تا به ته وای کول و کوم دامرد. ناشنا و روشنم له م لا و له ولا هاتنه سهره خویشیم. نیویان تیدابوو ههر له نیستاوه ته ماحیان کردبووه پارچه زهویه کانمان؛ ده یانگوت ئیوه تازه نانوان به بی بابتان لیزه بژین. گوئی لئ ده بووه ده یانگوت: ههر بینا له برسان مردن. نه مجار فکرم له وه ده کردهوه که ده بی له برسان مردن چون بی؟ بوم حل نه ده بووه...

به وپه پری ناهومیدییهوه جووم له وشته په کتیب و سیپاله کهم هینایه وه و مؤرم به ده رگای خویندن و فقییه تییهوه نا. ئهی خودا چ بکه م؟ تا نه مرۆ نه زانیومه کاسبی چیه، نه له جووت و گا سهرم ده رده چی، دوو برای پچووک و خوشکیک و دایکیکم به سهردا که وتوته وه. باب که مردووه سیسه د تمه ن قهرزداره و پاتالی دومان ته نیا مانگایه کی سیلداره؛ بو گالته ناوی نراوه «شمقار». نه گهر بزانی که ده مریشک به تمه نیک و پینج گیسک به تمه نیک بوو، ده زانی سیسه د تمه ن چند زور بوو. به لام زوری پی نه چوو که ده ستم له ناهومیدی به ردا و شانم وه بهر کاردا. مه نجه له زنجیرداره که ی بو پلاوی حه وتمم کر درابوو، له و ساوه نخوون کرابوو؛ دام به چوار بزنه زا و به کاژیه وه. گیسک و بزیم ده کپی و ده مبرده بازاری «خورگه» و «قه باکه ندی». ماوه یه ک چۆداریم کرد. خوم وه ها شاره زای کاسبی لادی کرد که کونه پیاوان پرسیان پی ده کردم کوی به چی بچینین. که م-که م ده بوو ژامه وه؛ به لام دیسان ژیان زور فقیرانه راده برا و شوکری خوامان ده کرد. شهوانه تا درهنگ زستانان له مزگهوت جورابینمان ده کرد؛ چراشمان فقیله بوو. هه میسه که ده ستم بو ناو که پوم ببردایه، قورمی ره شی نهفت به ده ستمه وه ده هات. زستانیکی سهرانسهر پینخورمان نه بوو؛ به نانی وشک رامانیوارد.

خوینده واریم چند بوو؟ له سایه ی له بهر کردنی قه سیده عاره بیه کان، چند وشه یه کی عاره بیه ده زانی؛ به لام منیش وه ک هه موو مه لای ولاتی خومان، نه قسه کردن، نه خویندنه وه ی کتیبی عاره بی تازه و نه هیج. له شه رعیشدا ته په ته پیکم له «فتح القریب» و «منهاج» ده کرد و ناویان نابووم «مه لاوړه حمان». له فارسیدا خراب نه بووم؛ گولستان و بووستان و یوسف و زلیخای جامی و تاریخی نادره به دهرس خویندبوو؛ ده متوانی نامه به فارسی بنووسمه وه و بخوینمه وه. که نزیکه ی ده-دوازده سال ژیانم به گهلایی رابرابوو؛ خوم بو فیربوون ماندوو نه کردبوو؛ تازه په شیمان ببوممه وه. ده ستم کرد به متالا و خویندنه وه و خویندن له لای خوم. شهوانه چرای نه وتم له پیش خوم داده نا و کتیبم ده خویندنه وه. کتیبی چون؟ تهر و وشک، بیتام و به تام، ههر له ئه میر ئه رسه لانی رومیه وه تا شیروویه و سیمین عوزار و فهله ک ناز و تهر ماش و تهر سه زه وه تا ده گاته خه مسه ی نیزامی و مه سنه وی و حافظ و شانامه و شتی تر... زور شهوان وا به خویندنه وه خافلاوم که روانیومه وا تاو هه لاتوووه و چراکه م دایسی. له ناکامی ئه و شیلگیریه م، به بی ئه وه به خوم بزائم، ببوممه فارسی زانیکی مناسب.

هیندیک به قهرز و هیندیک به نهغد جووته گایه کم به سی تمه ن کپی. ده گهل کابرایه ک بووینه شه ریک که نیوه کارم بی؛ تووتن و بیستانیشمان کرد. کابرا که گیای دروو، گیشه ی خوی لیدا، گوتی من تووتن و بیستانم ناوی، چاری ناچار خوم لی گیف کرد و به نه زانی خه ریکی تووتنه وانی بووم. تووتنم بن کول ده کرد و تاوم دها. پاییز تووتنم برده شار، بایی چل و پینج تمه ن بوو. پاره ی گاگان و هه قی کووتالی پوشته کردنه وه ی مندالانی لی ده رچوو. ده مم له کاسبی شیرین بوو. ورده-ورده مه رم کپی، مایم کپی و بوومه مالیک له ریزی

مالان. بەلام گېروگرتى تر هاته بەر: «سادق» تەمەنى ھەشت مانگ بوو، داىك مېردى كردهوہ و بە جىنى ھىشتىن. خوشكم ھىشتا مندال بوو؛ ناچار بووين لە ژنى ناو دى يارمەتى بخوازين كە بە نان كردن و مالات دۇشين و مەشكە ژەندن رابگەن؛ كە ئەوانىش جگە لە ھەقى خۇيان، نيوہ بە نيوہيان دەدزى. گوتيان چار ئەوہيە ژن بىنى كە ھەم ئاگاي لە مال و ھەم ئاگاي لە برا چكۆلە كەت دەبى. كەوتەمە ھەولى ژن ھىنان. لە ھەر كوئى كىژىكيان ناو دەبەرد كە جوان و باشە، سەرم لى دەدا؛ يان من كە يەفم نەيدە گرتن يان ئەوان پىم رازى نەدەبوون. رۆژىك كە دەگەل كاروانىك دەچومە بۆكان، لە پى تووشى كىژىك بووين كە دەچومە مەزراى باوكى. زۆرم دل گرتى؛ ئەوئىش نيوہ ئاورپىكى لى دامەوہ. زۆرى نەبەرد كە خاواراستان ئەو كچە دەگەل ھەوالانى خۆى ھاتبووہ تەرەغە بۆ سەيران و ماينەكەى لە ھەوشى ئىمە بەستبۆوہ و خۆى ميوانى حافظىك بوو. حافظم كرده دەلال و بۆى سازدام و خۆم و كەسىكى تىرش چووینە خوازبىنى لای باوكى. باوكى كچ گوتى:

- بە مندالى لە سەر بىشكە لە كەسىكم مارە كردووہ كە نايەوئى مېردى پى بكا. بە كى قايل بى بەوى دەدەم؛ با پرسى پى بكەم.

ديار بوو پرسى بە قازانجم بوو. ئەوجار پرسى:

- دەولەمەندى؟ دىمە مالت بزانم چت ھەيە.

گوتم: باشە دواى دوو رۆژ وەرە؛ من ھەموو فەرش و نوئى ئاوايى دەخوامەوہ؛ مەر و مانگايەكى زۇرىش دەخەمە ھەوشەوہ؛ ئەوسا دەلیم دەولەمەندم. مامى خۆم! تۆ ئەگەر كچ بە دەولەت دەدەى، ئەگەر لە ئىستا فەقير تر بووم دەبى لىك جيا بىنەوہ. من شەرىكى عومرم دەوئى كە سوالىشم دەگەل بكات.

كابرا پىكەنى و گوتى راستە. تەلاقى كىژم بە سەد تەمەن كرىەوہ و مارەم كرد. وا بوومە خاوەن ژن. بەلام ھەر ژن نەبوو، پەحمەتى خودا بوو. ھەر چەند باوكى بە چەتە و دز و تووش و جنگن ناوى دەركردبوو، ئەو تەواو بە پىچەوانە زۆر نەرم و نىيان و بە سەبر و ھەوسەلە، زۆر فامىدە، كارزان، لە ھەموو ھەرزىرىك پتر لە ھەرزىرى سەرى دەردەچوو. كابانىكى كەمۆینە بوو. زۆر زوو ھەسامەوہ. كاروبارى منى گرتبوو ئەستۆى خۆى. بە مەزرا و مال رادەگەبشت. ھەمىشە رووخۆش و گەش بوو. دۇستانى گوندى دىكەم دەيانگوت خۆزگە ئەگەر ميوانى ماله تۆ دەبىن تۆ لە مال نەبى؛ چونكە «سەيدزادە ئايشى» لە خۆت پتر قەدرمان دەگرئ.

لە كچى «سەيد قادرى بوغەداغى» كورپىكم ھاتە دنيا و پاش پىنج رۆژ مرد. پىرئىزان دەيانگوت ئالەوشەوہ بردوووانە. جارپىكى دىكە حامىلە بوو. لەو ناوہدا من نەخۆشى گرانەتام گرت و زۆر پىسى خستم. لە ترسى گرتنەوہ نەدەبوايە كەس نىزىكم كەوئ. ئەو ژنە ئارەقى لەشمى بە زمان دەلستەوہ. من چا بوومەوہ بەلام ئەو زۆرى نەبەرد كە تووشى گرانەتاهات و پاش نۆ رۆژ بە نەخۆشى كورپىكى لە بەر چوو؛ بۆ خۆشى مرد. لە سەرپا بىكەس و ھەتو بوومەوہ. زەمانە لە باتى ئەو تۆزە خۆشىەى ژيانم، تالاو و ژەقنەمووتى بە گەرودا كردم. لە قەسىدە درىژەكەى بەرەو موكرىانمدا باسىكم لىوہ كردووہ.

ژيانمان لە تەرەغە، جار تال و جار شىرن و پىر لە ھەوراز و لىژ رادەبەرد. لە بىرمە زستانىك تا بەھار پىخۆرمان نەبوو؛ بەرچامان نانى وشك بوو. لە بىرمە سالىك قەند گران بوو، چەند مانگىك چامان بە كشمىش و نوقل دەخواردەوہ. بەلام لە دوايەكاندا بە نىمچە دەولەمەندىكى لادى

حیساب ده کرام.

بۇ خۆم دەرسم بە برا گچکە و برای گچکەترم دەگوت. بەلام زۆر زەحمەتە مندالیک بە تاقی تەنیا زەوقی لە سەر خویندن بی. بیرم زۆر لئ دەکردهوه که ئەو براینەم نامانەتی بابمن و لە مل مندان. ئەگەر نەخویندەوار دەرچن من خەیانەتم بە نامانەت کردوو. زۆریش گران بوو دەست لە ژیانى لادئ - که دەگەلی راهاتبووم - بەردەم و بچمە شار که هیچ لە کاسبی شار سەرم دەرناچئ. ناخری لئ برام که هەرچی دەبی با بی؛ تەنیا براکانم بتوانن بخوینن. لەپر قەراری خۆم دا. مالاتەکم سەرجم فرۆشت و هاتمە بۆکان. خانویکی پووتەکەى پیسەکەى لە لای سەرروى مزگەوت و بەرانبەر بە حەوزى بۆکانم مانگی بە سئ تمەن بە کرئ گرت؛ که حەوشۆکیک و ناومالیک و وەتاغیک بوو. پاش ماوەیهک بە حەوسەد تمەنم کرئ و خانویکی شارى سابلاغم دا بە هەشت سەد تمەن و قیمەتەکم بژارد.

جا هەتا معلوم دەبی که لە بۆکان چم دەکرد، با وچانیک بدەین و بگەرینەوه سەر ئەوانەى که ناسیومن و لە بیرم ناچنەوه:

۱. سەید رەشیدی خانەقا: پیریکی قەد و بالا بلندی بە ریشیکی دریز و پانی زۆر جوانەوه. هەر لە فەقیهەتییهوه دۆستی نزیکى «حەریقى» شاعیر بووه؛ که بابیشم هەر لە دۆستانى زۆر خۆشەویستی حەریق و سەید رەشید بووه. سەید رەشید ژنی نەهینابوو. سالەهای سال بوو هەر لە زەمانى مانى شیخەوه لە خانەقا بیوه تەرکەدنیا. حوجرەیهکی هەبوو؛ هەمیشە سەماوەرى لەبەر دایسا. هەموو قورعانى لە بەر بوو؛ بە ماناوه و بە هەموو وردەکارییهوه. زۆربەى کاتى بە دەنگى زۆر خۆش قورعانى دەخویند. دەیتوانى بە کوردی و فارسى شیعرى زۆر باش بهۆنیتەوه. لە مەلا چاکەکانى عارەبى دەزمێردرا. مەجلیس و قسەى ئەوەندە خۆش بوو که هەر کەس جارێکی کاک سەیدى دیبا، هەرگیز لە بیرى نەدەچوو. من رۆژگارێک شیعر و نامە دەسخەتییه کانیم کۆ دەکردهوه که بە راستى لە نرخاندن نابەن؛ بەلام بە داخهوه فەوتاون. دوو غەزەلى ئەوم دەس کەوتبوو که یەکیان فارسى و ئەوى تریان کوردی بوو. ئیستا لە هەر یەکەى یەک یا دوو بەیتم لە بەر ماون، بەیتیک لە فارسیه کەى دەلى:

یکى صد گشته داغ دل از این رو که الف بینى اش دو خال دارد
لە غەزەلە کوردیە کەدا دەلى:

لە چاومدای و چاوم پر لە ناوه وەرە ئەى گولبىنى تیراوم ئەمشەو
رەقیب زانى غەریبى کۆى نیگارم وەکو سەگ بۆیە دەورى داوم ئەمشەو
جارێک رەعیه تیکى قەرەنیاغای مامەش - که ناوی یووسف دەبی - دەچیتە لای که قەرەنیاغا
لە سەر کیشە کردن دەگەل مالیک - که مالی یاقووبى پین دەلین - دەرى دەکا، تکایه کی بۆ بکا
دەرى نەکەن. نامەى بۆ دەنووسئ و دواى چەندێک دپتەوه دەلى: «ئاغا نامەکەى توى فریدا و
گوتى ئەو سۆفیانەى خانەقا ئاغا یه تیم لئ تیک دەدەن». سەید رەشید که تەخەللووسى شیعرى
«چاوش» یان «شەهید» بووه، بۆى دەنووسیتەوه:

زاهیرەن فەرمووتە من سەردارم و خاوەن بەشم گیرودارم پین دەوى چون شیرە کولەى مامەشم
دەست لە یووسف بەرمەدە بۆ خەرگەلى یاقووبیان بەردەدەى بە گونم، چکیرم پین دەچئ من چاوشم
هەموو کەس جینیوى کاک سەیدى لە پیهەلگوتنى خەلکى پین خۆشتر بوو. بەختەوەر لە
خانەقا ئەو کەسە بوو که لە مەجلیسى کاک سەیددا حازر بی. من هەر چەند مندالیکیش بووم،

چونکه كاك سەيد بابمى زۆر خۆش دەويست، زۆر جار ڤينگەي دەدام بچمه خزمەتي و گوئى له فهرمايشاتي بگرم. جگه له قسه جهفهنگييه كاني - كه ئيستاش به سەر دەم و زارانوه ماون - زۆر چواريه و تاك بهيتى سەير و سەمەرەي هەبوون. له گەل «عەبدوللا به گي ميسباح ديوان» دا نامەي زۆريان به شيعر پينك گۆڤرپوه تەوه. باسي سەيد به تەنيا كتييوو كتيكه و ئەگەر دەرفەت هەبێ دەبێ كۆ كرپتەوه و نەفەوتی.

۲. حاجى مەلا رەحمانى شەرەفكەندى: مەلايه كى قەدبەلندى، ريشيكي چوار پەنجەيى هەبوو؛ كه من دەمديت له نيوان پەنجا و شيستدا بوو. هەرگا كه له شەرەفكەندەوه دەهاته خانەقا، وهك دەلێن «چوپله كه دەورى كوند دەدەن كه دندوو ك له چاوه جوانه كه ي بدن» ئاوا خەلك دادەرووروانه دەورى و به قسه كاني كه يفيان دەهات. دەم و زاراوى زۆر خۆش بوو؛ قسه كانيشي هەمووي گالته و گەمه بوو. تەكيه كەلامى «وئەنە كى بابەلێ» بوو.

ڤوژيک کۆمەليک ليی کۆ ببوونەوه. سوڤيه كى ريش پانى مل ئەستور، درى به خەلكه كه دا و خۆي گەيانده حاجى مەلا و گوئى: حاجى مامۆستا ئەرئ به شەرع ڤدين خيزى زۆره؟
فەرمووى: وئەنە كى بابەلێ! ئەرئ وەللا ڤدين ئەوئەندە باشه كه هەر نەبیتەوه. تۆ ڤروانە من لەوئا ئەو ڤدينەم هیشتۆتەوه قوونگم حەساوئەوه، جارەن هەر دەيانگوت له قوونگى بەم، ئیستا دەلێن های له ڤدينى بەم!

حاجى بابەشيخي تورجان له لای شای ئيرانهوه عاسای سەر به جهواهيزى خەلات كرابوو. جارێك دزی له مالى كرابوو. له زەنبيل بووم حاجى مەلا هات. سەيد محەممەدى زەنبيل ليى پرسى: له كوئيه تەشريف دينى؟

گوئى: له تورجانەوه، به حاجى بابە شيخي مامتەوه بووم.

گوئى: ئەرئ مەعلووم بوو چيان لي دزپوه؟

گوئى: وئەنە كى بابەلێ! گۆيه كيان لي بردوو!

جارێك له گوندى عەيشاباد بووم. حاجى مەلا هات. له جەنگەي قساندا مستەفابەگى ئاغای عەيشاباد كتييكي به ناوى «شەمسولمەعاريفى كوبرا» هینا و گوئى: ئەوه ويفقى زۆر عەجاييى تيدايه.

حاجى مەلا گوئى: ئاغا ئەم شتانه هەمووى درۆ و دەلەسەن. من باوهرم بەو سىحر و جادوانه نيهه.

ئاغا گوئى: جا ئەگەر عالميكي وهك تۆ گەوره ئەمه بفرموئى، دەبێ جاهيل كام قور به سەر داكەن؟ دەسا وەللا ئەمه ئەتۆ دەفرمووى، من دوعاى وام لي پەيدا كردوو ئەگەر ئیستا لەم ديواره بنووسم و قاميشيكي تي چەقيتم، چەندى بمەوئى هەنگوين ڤتە خوار.

حاجى مەلا فەرمووى: وئەنە كى بابەلێ! ئەوه هاسانە؛ رەنگه ئەو ديوى ديواره كه ئاودەست بێ! جارێك حاجى مەلا له بن ديوارى مزگەوتى شەرەفكەند خۆي دا بووه بەر ڤرۆچكه و چەند كەسيكيش له دەورەي بووين. كابرايهك بەويدا رادەبرد و هەر ڤرتەو ڤۆلەي بوو.

حاجى مەلا پرسى: ئەوه چیتە؟

گوئى: حاجى مامۆستا هەر ليم گەرئ. قەرزم له سەر سەعيدى مام حەمەدى سەگبابە، تڤرئ به دە شاييم ڤۆ ناکەنئ.

حاجى مەلا گوئى: وئەنە كى بابەلێ! ئەگەر زۆرت لازمه بۆي بکه به يازده شايي!

جاریک حاجی مهلا ده گهل سهد ناویکدا به پڼ بهره و خانهقا دین. سهد جوو که یه کی لئ دئ، به لام ده بڼی حاجی نه بزهی هاتئ و نه ناوری لئ داوه؛ دباره ده بڼی نه بیستی. ماوه یه ک بڼی دهنگ ده پڼ و سهد ده لئ: حاجی ماموستا چونه وا هیچ فه رمایشتیک نافه رمووی؟ حاجی مهلا ده لئ: بابهلئ! باوه بکه لهو ده مهوه نهوا هه ر خوّم ده جرینم و دهنه قینم، چ بکه م بؤ به دبه ختی فه رمایشتی وه ک توّم نایه!

مه لایه کی دهوله مه مند و خاوه ن گوند به ناوی «مهلا که ریمی گول» که ده یانگوت سوود خوړه، مردبوو؛ هینا بوویانه خانهقا. که سوکار و کوړی مردوو له حو جره ی شیخ محه ممد بوون. حاجی مه لاش لهوئ بوو. کوړی کابرای مردوو که ولئیکي تیسکنی ناودامیتی له پیش شیخ محه ممد دانا، گوتئ: باوکم وه سیه تی کردووه توّ ده بهری که ی. شیخ محه ممد که به حه رامی ده زانی گوتئ: من پیرم و نهو که وله قورسه، ناتوانم هه لیگرم. کوړه که و خزمه کانی گوتیان نیلا ده بڼی بتهوئ و وه سیه تی له عه رز نه ده ی. شیخ محه ممد فه رمووی: ده جا حاجی مهلا با بؤ توّ بڼ. حاجی مهلا گوتئ: قوربان قه دیمی گوتوو یانه: «میراتی که ر بؤ که متیاره». بڼه نهوه بؤ من باشه! باوه که کوړ و خزمی مردوو له نیمه پتر پیکه نین.

بؤ نموونه نهو چه ند نوکتانم گیرایه وه؛ باسی حاجی مه لاش ده شئ ده ناو کتبیکی وه ک رښته ی مرواری عه لائه ددین سه ججادی خړئ.

۳. ماموستای فهوزی: مه لایه کی خه لکی عه بابهلئ شاره زوور بوو. شیخ مه حموود له پاش کوژرانی عیرقان نه فه ندی ویستبووی فهوزی - که شاگردی عیرقان بووه - بکاته راویژ که ری. فهوزی له ترسان په ر هوزه ی ولاتان بووه. ماوه یه ک له ناو که لهوړ بؤ ته مه لادئ. هاتبووه موکریان و له گوندی نا جی که ند ده ژیا. زور عالم، زور کورد، شاعیر، نیتر وه ک ناردی به هار بؤ هه موو شت ده بوو. نسحت و پڼ شاندانی نهو، بیړی کور دایه تی خسته می شکی زور له لاوانی ناشنای. دهنه دانی نهو هیمنی کرده شاعیر. پاش مه رگی باجم زوری پڼ ناخو ش بوو که ناچارم ده ست له خویندن به رده م، ده یگوت زور حه یفه توّ نه خوینی.

نیمه له ته رهغه ماله مه لایه کی بڼی ده سه لات بووین. باجم حورمه تی له ناو خه لکا زور بوو. دهوله تیش هه بوو. تا دنیا نه ببووه پاشا گه ردانی و خه لک له نه منیه ده ترسان، نیمه ش توانیو بوومان بمینین. به لام باب مرد، شیرازه ی دهوله تیش به هاتنی ینگلیس و رووس و نه مریکایی بؤ ئیران له بهر یه ک هه لوه شا و دنیا بوو به زور دار و بڼی زور. هه ر وا ناغای زل بوو وه ک نه ههنگ ورده ماسی قووت ده دا. قه باله نووسینی وه ک قه دیم و پیش داهاتنی ئیداره ی سه بت زور وه باو که و تبوو. نه ماما کوا نهو میرزا فیله ته نانه ی که ده یانزانی قه باله ی ملک بنووسن؟

من چوو بووم عیباراتی قه باله کو نیکم به رهوانی له بهر کردبوو. ته نیا ناو گوړ بڼی ده ویست تا بڼیته قه باله ی حیسایی. بهو هؤ یه وه منیش گه شه م کرد. له هه ر قه باله ی مولک کرینیک - یان ده بڼی بلیم ملک ساندنیک - له لایه ن حاجی بایزاغا و کورانیه وه - که نهوسا یه که همین ده سه لاتداری ناوچه که بوون - من به ده سه توه بووم و بوومه ناشنایان. نه م ناشنایه تیبه پاراستمی. جاریک ره شیداغای نو بار، جاریک کوړی عه لیاغا، جاریک حوسیناغای قاچر ده یانه ویست نهو دوو - سی زهویه م لئ بستینن؛ ماله حاجی بایزاغا لاگریان ده کردم و رازی نه ده بوون ناشنای قه باله نووسیان به ده م گور گه وه بچئ.

له تەرەغە كابرايه کی بهر پیتی من چوو بووه گوندیکی دیکه. شهو نیر و نامووری له مەزرکه ییدا برابوونهوه. هەرچەند من ناگام لەم کارەساتە نەبوو، بەلام کابرا منی بە تاوانبار دەزانی. رۆژیک له باراش هارپن من به باره ئاردهوه دههاتمهوه، پیاویکی رهفیهه تاثیرپشم دهگهل بوو. گه یشتینه ئەو گوندە ی کابرای کۆنە رەعیەتی لێ بوو؛ له رێ تووشی هاتین. غاری دا سەر گردیک و هاواری کرد: وەرن تۆلەم بکەنەوه. ناغای گوند و نۆکەریکی بە تەفەنگەوه و بە سواری گەینە سەرمان:

- پرووت بن دەنا کوژاون!

ناغا به قونداغی تەفەنگ راپهێشتە هاوړیکەم، بهر لهوه لێی کهوئ تەفەنگم گرت و رامتلەکاند و به دەستمهوه هات. چهخماخم لێ راکیشا که دهتکوژم. دایه باری باریک رستن و بارمان بردهوه و له نزیك تەرەغە تەفەنگەکم داوه؛ که به قسه ی خۆی ئابرووی نەچێ. بهو حالهش چوو مه شیکایه تی ئەحمەداغای حاجی بايزاغا که ئەویش له بههانه یه کی وا دهگهرا. وایزانم ئەسپیکي له ناغا ئەستاند.

زۆر بهخته وهرم که له هات وچۆ کردنی مالی ئەحمەداغا له قەرەگوێز، دهگهل سهید کاملی شاعیری هه ره باش و ناغا قوچ به گی قسه خۆشی بهناوبانگدا رامده بوارد و یادی شیرینی ئەو رۆژانه م هه رگیز له بیر ناچیته وه.

هه ر له وه دهمانه ی له تەرەغە دهژایین، به هه وای لاوه تی و که لله پری بی عه قلانه، جاریکي تریش له گهل ورده مالکیکی ئامپاماندا له سه ر ئەوه برام به ردی به سه گی ئەو دادابوو شه ر هه لگه رسا. ئەو خزمی خۆی کۆ کردهوه و سهیدانی کولیجه - که ماله خالوانم بوون - به هاواری منه وه هاتن؛ که چا بوو ئەویش بی خوین رژان دا کوژا.

دهبوایه له بۆکان کاسبی پهیدا کهم و ژنیش بینم و به بیوه میردی نهمینمه وه. به لام ئاواتم پیک هات که براکانم بنیرمه مه درسه. ئیستاش گرتی سه ر دلمه که بۆچی خوشکم نهارد و بۆ خوشم پیم نه خویند؟ چونکه تا ئیستا نهک هه ر له خانه واده ی خویمان، بگره له لاوهش ئینسانی ئەوهنده زیره کم نه دیوه. به لێ عه قلم وا بوو که نابێ ژن بخوینت؛ زۆر به داخه وه م...

بۆ باسی کاسبی و سه رمایه هاوارم بۆ کاکه ره حمانی حاجی بايزاغا برد؛ پینجسه د تمه نی دا که کاسبی پتوه بکه م. دهگهل کوریکدا بووینه شه ریک و هه تا چل تمه نمان زه ره کرد، کلکی وشتر گه یشته عه رزی! به په له قه رزه که ی کاک ره حمانم گه رانده وه؛ نه وه کا تووشی زیانی زۆر تر بم.

له پاش مردنی هه وه ل ژنم هه ر ده حه ولدا بووم به دلی خو م ژنیک بینم. زۆر کیژ و بیوه ژنیا ن بۆ دۆزیمه وه؛ به لام که یقم نهیده گرتن. رۆژیک میوانی مالیک بووم، خوشکیکی چکۆله ی هیشتا کالی خانه خوێکه م زۆر دل گرتی؛ به لام هیچم نه درکاند. دوایی بیستمه وه که ئەو کیژه ناشنای مالی قوچ به گه و قوچ به گیش ناشنای قسه ی قوړ و جه فەنگم بوو. خواز بینیم لێ کرد و سه ری گرت. «مه عسووم» کچی «کا حه مه دی نۆبار» م لێ ماره کرا؛ که هیشتا تمه نی له چارده سالاندا بوو. بۆ مخارجی بووک هینان دامابووم. کابرایه ک به ناوی عه بدولکه ریمی شه وکه ت - که بازرگانی کوتال و دوله مەند بوو، خه لکیش به سوود خۆریان باس ده کرد - پیاوه تی کرد و گو تی من قه رزت ده ده می و هه ر گا بووت بمده وه. توانیم ژن بگوێزمه وه؛ به لام تا به خو م زانی پتر له سی هه زار تمه ن به عه بدولکه ریم قه رزدار بووم. رۆژیک لێی پرسیم: بۆ کاسبیه ک

ناكەي؟ گوتىم: دەسمايە چۈن؟ گوتى: تۇ زۇر بە من قەرزدارى، ھا پىنچ سەد تەنەنى دىشت بدمەن، يان گال دى يان پەمۇ. دە گەل كۈنە شەرىكە كەم داممەزراندەو. تووتنى شىنى خراپى دەكرى، دەيكوتا و سەبىلەرپىژى دەكرد و بە عەجەمانى دەفرۇشت. بە نىو قازانجەكەي وردە- وردە دەبووزامەو.

زستان بوو؛ رىگەوبان گىرابوو. ترسى عەجەمىش بۇ ھاتنە كوردستان زۇر ببوو. رۇژىك حوسىن -كە ناوى شەرىكە كەم بوو- ھاتە لام. شلە ژابوو؛ لووتى ئارەقى كىردبوو. گوتى: مالمان خرابوو، تووتنى شىنى زۇرم بە سەردا ماوۋتەو و مشتەرى ناين. چارى ناچار عەنبارىكمان بۇ تووتنە شىن گرت و سەر لە بەرى زستان و مانگىك بەھار لە ناھومىدىان سەرمان لى نەدايەو.

رۇژىك دىتم فەتەنى بە ھەلەداوان ھات و بزەى سىمىلى بوو. گوتى: لە ساىەى دلۇپەى زۇر و تەراپى بنى عەنبار، تووتنەكەمان ھەر چەند نىو گەزىك لە سەر و بنىەو پزىو، بۇتە زىرى بى غەوش. تووتن بە دەرەجەى ھەرە بالا فرۇشرا و لەپر دەولەمەند بووین! ھەر يەكى چوار ھەزار و پىنچ سەد تەنەنمان پىگەيشت و ھەر ئەو رۇژە قەرزى عەبدولكەرىم دايەو و دەسمايەشم بۇ مايەو.

ھەر ئەو سالەش لە ئىدارەى تووتنى بۇكان بوومە عەنباردار مانگى بە سەدووىست تەنەن؛ بەو شەرتەى دوو مانگ لە حقوقەكەم بۇ ئەو كەسە بەرتىل بى كە دايمەزراندم. تووتنىشم بە بەرەو دەكرى و دەفرۇشت. ھىندىك شىعرم لە سەر تووتن دىزىن ھەلگىرپوونەو؛ ھەرچى گوو كاريەكى لە ئىدارەى تووتندا دەكرا، دەرمخستبوو. بازەسى گشتى لە تارانەو ھاتبوو؛ ناوى فەرھادى بوو. داواى ئەو شىعرانەى لى كىردم؛ دەگەل خۇى بردن. پاش ماوۋەك نامەيەكى مەجەللەى گالتەى بابا شەمەلم بۇ ھات، دەلى ئەگەر بىيە تاران جىگەمان بۇ تۇ ھەيە. ديارە من كە لە بنەو «ژى-كاف» بووم نەدەچووم؛ بەلام رەنگە ئەگەر ئەودەم لە سەر ئەم قسە قۇرانە رۇىشتىبام، بىمتوانيا بىم بە نووسەرىكى گالتەچى.

سالەودا خۇم كىردە بازارگانى گەنم. دەگەل برادەرىكا بووینە شەرىك؛ گەنمان لە بۇكانەو دەبردە تەورىز و دەمانفرۇشت. چۈنكە زۇرمان دەبرد، ئەگەر كىلۇى نىو شايى خىرى بىكرايە، ھىستان زۇر بوو. جارىكىان سەدووىست تەنەنمان زەرەر كىرد. ھەر ئەو رۇژە چوونە دىدەنى ھەمەدەمىن ئاغاي مەحموداغا -كە ئاغاي بۇكان بوو. قەپان و سەرانەى مالاتى بازارمان ئىجارە كىرد بە مانگى ھەشتاويەك ھەزار تەنەن. چوار كەسى دىش خۇيان كىردە شەرىكمان. نۇ رۇژمان بە دەستەو بوو، يازدە ھەزار تەنەنمان خىر كىرد؛ تا لە سەريان زىاد كىردىن. جارىك ھەمامى بۇكانم بە ئىجارە گرت. بەلام نەچوومە سەرى و بە ھەشت سەد تەنەن خىر فرۇشمەو. خولاسە لە بۇكان خىرووىترىم بە سەردا دەبارى و تەواو ساز ببووم.

سەعدى دەلى: «دەنگى خۇش بۇبوى گيانە»؛ ھەمزەى شەرىكم زۇر دەنگى خۇش بوو. بىرپارمان دا لە تەورىز نەچىنە ئەو ئوتىلەى كە ھەموو كوردى ساىلاغى دەچوونى؛ چوونە ئوتىلىكى بى كورد. كاك ھەمزە شو لە ژوورەكەدا گۇرانىيەكى گوت. خاوەن ئوتىل ھات گوتى: ھەر چەند لە كوردى تىناگەم، بەلام ئەو دەنگە زۇرى كار لى كىردم. وەتاغىكى دوو نەفەرى دوور لە جادەى داينى و سوتىدى خوارد كە بوولمان لى ناستىنى و ھەرچى دەمانەوئى بۇمان پىك بىنى، بەو شەرتە رۇژى جارىك گوتى لە گۇرانى ھەمزە بى.

جگە لە كارى رۇژمان -كە سەردان لە بازارى گەنم فرۇشان و بە شارا گەران و سەير كىردنى

قهيسهري و راسته بازاران و چاوچه پانندن بوو- شهوانه هر له نيواره وه ده چووينه سينه ما. نه ماما راستت دهوي نيسستاش نه مانزاني كام فيلم باشه و كامى ناخوشه. خاوهن سينه ماکان بو راکيشاني لاوان، کچی زور جوانيان به خزمه تکار راده گرت. پياو که له لوژ داده نيشت، کچيکي زور لووسي به ناز و نووز فير کراو، به شيرني و نايچووه دهاته زور و به دهست بازيبه ک و گا ماچيک و دوان، پووليکي باشيکي چوار و پينچ به رابهري نرخي بازاری له مشتري دهستاند. نيمه ش لهو دادوشين و دهست برينه به ناشکرايه خو شمان دهات و به نانقه ست ملمان به ته پکه وه ده کرد.

رؤژيک له سهر قسه ي خه لک چووينه مزگه وتيک له ته وريز به ناوي «صاحب الامر» که گوتيان چوار شه موميان زور خوشه. حه وش و زوروي مزگه وت له زن و کچ جمه ي دهات؛ به ردي ديواريان دهلسته وه که به مراد بگهن. له زوره وه گونبه زؤکيک هه بوو ده يانگوت نيمامه. مهلايه کي پيري ردين خه ناوي به زياره ت راده گه يشت. دواي زياره ت من دوو تمه نم دايه. کابرا که هيج کهس ههر گيز له چوار شايب پتري نه دابويه، لهو حاته ميه ميه واقى برده وه. ههر وه ک بترسي که ليى بستينمه وه، نايه ته نکه ي باخه لي و خو ي دايه سووچيکي تاريک و زه ق له مني رواني. تا ته ماشام ده کرد چاويکي لي داده گرتم. ته واو دلخورد بووم. هه مزه م تيگه يانند و ليى چووه پيش و به توورپه يي تيى راخوري:

- بو چاو له هه والم داده گري؟

مهلا گوتي: کهس وه ک نيوه مهرد نييه، له سهر يه ک دوو تمه نتان داومى. نيسستاش نه مپرو وه رنه ماله من، نوژني زور جوانم به دهسته، کاميانتان هه ليزارد ليتان سيغه ده کم و خزمه تکارم.

من گوتم: ناغا نيمه سونى مهزه بين؛ سيغه و قه حبه لاي نيمه وه ک يه که و به حه رامى ده زانين؛ نه مه ناکه ين. (ايا اينتر شود؟) ناخيکي هه لکيشا و گوتي: - خوا نه کا سونى بن. پياوي وا چاک حه يغه سونى بي!

چووشينه زياره تي سهد هه مزه که عه زيزخاني سهرداري موکري له باره گاي نهو نيژراوه و گوړه که شي زوري قه در گيراوه؛ چونکه له دهوراني دهسته لاتيا خه لکي ته وريزي له به لاي قاتي و گراني رزگار کردوه. رهنگه نه شيانزانيبي نه ويش سونى بووه! نه وي له بيرمه که سهرنجي راکيشابم ديدار له مالي قهره سهد ناويک بوو که ده يانگوت فال ده گريته وه و نوشته دهنووسى. خانووبه ره که ي دوو حه ساري ده ناو يه کدا بوو. خيزه ره ي مشتري وه ک ميرووي ده وري چه وري کومه ل بيوون. ده بوو سهد وه خت بدا که فلان رؤژ بينه لاي. که زاني دوو کوورد هاتوون، گورچي ريگه ي لاي خو ي دايين و قه دري زوري گرتين و تيري قسه ي خوش بو کردين. پاش چه ند سال بيستمه وه که سهد جاسوسى نينگليسان بووه.

له ته وريز بو ريش تاشين و سهر چا کردن ده چووينه لاي ده لاکيک. گوتي شتيکم بو بنووسه که ريش تاشين به قهرز نابى. من دوو شيعري فارسيم بو نووسيوو که له بيرم نه ماون، به لام ماناکه ي نه وه بوو: «هه ي بي نيسناف! تو ريشه که ت لاي من ده تاشي و قهرز ناده يه وه، من کوپت بگرم؟». کابرا ده شووشه ي گرتبوو هه ليواسيوو. رؤژيک گوتي: نازانم چت نووسيوه، به لام ههر چي ده يخونيتته وه بي ده که ني و پيشم نالين چيه!

نه وه ندم له بير چوو بليم: بو هه وه ل جار که هاتمه ته وريز و چوومه باغي گولستان، ديتم

تور کینک زورنا لیدهدا. هیچ شتیکم یچ لهوه عه جابتر نه بوو. پیم وانه بوو جگه له لؤتی کورد کس زورنا لی بدا. چهند سهیره: تورک و زورنا لیدان؟!

دینداری

بابم زور موسلمانیککی به راستی بوو؛ مه لاش بوو. نهوانه ی ده یانناسی به وهلی و پیاوی خویان ده زانی. هر زور له مندالیمه وه، له تمه نی پینج و شهش سالیمه وه فییری نوژیژ جماعه تی کردبووم. له بیرمه جاریک زور گریام چونکه جماعه تی نوژیژی سبهینه م فهواتوه. هر له مندالی زور کاله وه رۆژووی رهمه زانم به تهواوی گرتوه.

له مه جلیسی بابمدا باس هر باسی دینداری و پاریزگاری بوو. زور جار ده مییست که فلازه کهس زور دینداره و فیساره کهس دینی کهمه. زورم بیر له دین ده کرده وه که ده بی چ بی. ناخری حهلم کرد: گریی نه ستۆم به دین زانی! منیش له ناو مندالاندا که پیاویکم ده دیت گریی به رنه ستۆی زله، ده مگوت نه و پیاوه زور به دینه! نه گهر گریی نه ستۆی زور زهق نه بوايه، ده مگوت دینی لاوازه. چونکه کوره مه لا بووم مندالان باوه ریان پیده کردم و نهوانیش دیندار و بی دینیان ده ناسی. بۆ خۆشم دهستم له گریی ملی خۆم ده دا، به داخه وه زور بچووک بوو. ده مگوت با گه وه بیه نه منیش دیمه ریزی دینداران. تا نه که وتمه ناو فقییان و زوربان ده گهل نه ژیا بووم، دینداری به کهم هه روا گهرم و گوپ بوو. به لام ده لاین: «گایه که ده پال گایه کدا بی، نه گهر رهنگی نه گریی خوی ده گریی»، له م بار مه هاتمه ریزی فقییان و له نوژیژی سبهینه چوون نه ده گریام. به لام خودا و پیغه مبه ر ناسین و عاقیده به شیخایه تی شیخی بورهانم هر وه ک خوی ما. هر چهند خۆم به مه نسووی شیخی بورهان ده زانی، ده گهل ماله سهیدی زه نبیلیش ناشنایه تی زور گهرم و گوپم هه بوو. شیخ محهمه دی خانه قا وه ک کورپکی خوی دابه نام و له قه بی «جووجه له» ی دابوومی. سهید محهمه دی زه نبیلیش زوری خۆش ده ویستم و هه تا بچووما به زه نبیل ده بیردمه وه ژووری مال و نه و په ری لوتفی ده گهل م هه بوو. واتا له هه ر دووک به ری جوگه ده له وه رام. نه گهر چی له دوا ییدا نوژیژیم ده چوون و زور جارن هر ته رکم ده کوردن، به لام رۆژوو گرتیم تا تووشی نه خۆشی سیل بوونم له به غدا ده ست لی به رنه دابوو.

دلداری و لاوتی

وه ک باس کرد تازه تمه منم ده بووه یازده سال کیژیکم خۆش ده ویست. به بی نه وه هیچ له لای دل به ر بدر کینم. ده پال خۆمدا ده سووتام و پیاو هه ق بلتی نه و دلداریه زوری دل نه رم کردم و هه ست و بییری ناسکی فیتر کردم. دلداریه کی زور پاک بوو. هر چهند دل به ره کهم له پاش زور سالان ههستی یچ کرد و پرووی خۆشی نیشاندام، به لام فه رقی دارایی مالی باوکی نه و و باوکی من نه یه یشت پیک بگه ین و به ره می هه موو گریان و دل دۆراندن له یه ک- دوو ماچ تی نه په ری و بۆ یه کجاری لیک دیدار ناخره ت بووین و ئیستاش به پییری تا وه بیرم دیته وه، ناخیکی ساردی به دوو دا ده نیرم.

دوو هه م جار دل م وه ک په پوله یه ک به په ری هی گولی روومه تی کیژیککی که چه مه رداره وه نیشته وه. هر چهند خه لک ده یانگوت ده م و چاوی ده نکه - ده نکه ناو لایه و سپیلکه له یه کی زور جوان نییه، به لام له به ر دلی من وینوووسی خودای جوانی بوو. نه ویش زوری خۆش

دەۋىستەم. رەشماليان لە نەزىك رەشمالى خانەخوئى مەن بوو؛ ھەر چىغىكەم نىۋان بوو. رۇزانە كە پىۋايان دەچۈنە كارى و كارى مالى لە سەر ئەو بوو، زۆر دەرفەتەمان بۇ دەرفەخسا كە يەكتر بىينىن و بە راز و نىياز و وردەماچان، كول و كۆى خەم دامركىننىن. شەۋىك لە شەو شەق بووندا، ئىستاش نازانم چۆن تۈنەم خۆم لە سەگان بەزمەو و چۆنم وىرا وەك دزى لەزەبەر درگای چىغ لادەم و بچم لە خەو خەبەرى كەمەو. ھاتە دەر و لە سەر وردە درۋە گوئىيان دەستەملان درىژ بووین. ئەۋەندە كىژىكى پاك و شەرم بەخۇ بوو كە شەرم لى دەكرد و بە ھىچ بارىك خەيالى خراپم بە دلدا نەھات. ھەزى دەكرد ھەلىگرم؛ بەلام تارمايى باوكم دەھاتە بەرچاوم و دەترسام. لە پاش ماۋەيەك لە دلى خۇمدا بىرپارم دا كە بچم و ھەلىگرم. بەلام ھەيھوو، گوئىيان براكانى زانىۋانە و پاسى دەدېرن و تۆش بىينىن سىبەرت بە تىر دەنگىون. ھەر ئەۋەندەم تۈانى لە دەرفەتىكدا نىۋ دەقىقەيەك بىبىنم و داخ و ھەزەت بە يەكتر بگۆرپنەو. راستى بىرىكى تازە ھاتە سەر كۆنە بىرىنى قىرماغە گرتۈۋى دلەم.

لە پاش ئەو دوو جار ناھومىد بوونەم، ئىتر دلدارى راستەقانىم لە بىر چۆۋە. بوومە بەپۈۋەيەك كە لە گۈلىكەۋە بۇ گۈلىك دەفرى و لە جىابوونەۋەش تەم دايناگرى. لە ھەر دىيەكى خويندوومە، لە ھەر جىيەكى پىا رابردووم، ھەر جوانىكەم دىۋە، چاۋى بزم تى بىۋە. جا يان بە بۆلە جوئىيان پى داوم، يان بىزەيان ھاتۆتە سەر لىۋان و جار و ناچار بە دوو قسەى خۇش بە سەريان كىردوومەو و گاگايەكىش ماچ و موۋچىكەم دەس كەتۈۋە.

ھىشتا لاۋىكى لووس و پووس بووم، ژنە ئاغاىەكى زۆر جوان و بە سەر و سىما و كەيخودا و پىاوانە، كە لە مەجلىسى پىاوان دادەنىشت و لە داکوزانى كىشەى خەلك و گۈندىاندا قسەى لە سەروۋى پىاوانەۋە بوو، تەمەنىشى لەۋدېۋ سى سال بوو، نازانم چۆنى چاۋ دابوۋە مەن، بە ھەزاران نەرمە فىل و لاۋاندىنەۋەى دايكانە كىشامىيە بەر كەمەندى خۆى و بە تەپكەيەۋە بووم. ماۋەيەكى زۆر ۋەك دايكەكەى ژان ژاك روسۋى لى ھات. تا نەمرد لەۋ دلدارى دەرنەچووم و لە راستىشدا مەرگى ئەۋ داغىكى گەۋرەى بە جەرگەۋە نام. ئىتر ئەۋ دلدارى راست و درۋانە، گىشتى بە ژن ھىنانم دۋابى ھات و لە ھەر دوو جارى ژن ھىنانمدا عاشقى شەرىكى ژيانى خۆم بووم و زۆرىش خۆم بە بەختەۋەر زانىۋە.

مەن و شىعەر

مىرخى شىعەر شىكى خۇدادادىيە و تەبەى مەۋزۋون دەگەل مندال دىتە سەر دنيا. زۆر كەس لايان ۋايە شاعىرى بە مىرات لە باۋكەۋە بۇ مىنال دەچى، ئەم قسە زۆرى رى تى دەچى. ھەرچۈنەك بىت، مندالى كە لەۋانەيە بىتە شاعىر، شىعەرى خەلك راست دەخوئىتەۋە، فەرقى لەنگ و لۆر دەكا، بەلام لە مابەينى ھۆنەر و شاعىردا فەرق و جىاۋازى ھەيە. كەسى كە ھەلبەستە دەلى و لەنگ و لۆرى تىدا نىيە ھۆنەر، بەلام وشەى «شاعىر» لە وشەى «شەۋور» ھەۋە ھاتوۋە؛ ۋاتا ھەست. ھەمو ھەستىكى بارىك و پىر لە ماناى ناسك، با مەۋزۋونىش نەبى، دەتۈانى ناۋى شىعەرى لى بىرى. كە ۋابوۋ وشەى «ھەستىار» بۇ شاعىر پىر بە بىستە و وشەى ھۆنەر بۇ «ناظم» راستە.

گۆرانى بىژى خۇۋىژى نەخوئىندەۋار ھۆنەرن؛ كە لە ھۆنەنەۋەدا لەبارن. جا مندالىكى دەتۈانى فەرقى شىعەرى لەنگ و نالەنگ بكا، دەتۈانى ھەۋل بىدە و بىت بە شاعىر. بەلام دەبى زۆرى

شاعیری شاعیرانی جۆراوجۆر له بیر بئ و زۆری متلای کتیبی هه موو جۆره و ئاگاداری ته واوی له خه لکی دنیای دهوروبه ری خۆی هه بئ و به کورتی وه ک میتشه نگوین وابئ؛ شیره له گولان هه لمزئ و له پاش ده سکاری کردنیکی وه ستایانه، به شکلی هه نگوین هیقی بکاته وه. ره نگه نه توانم له سه ره نهو باسه برۆم، چونکه مه سه له یه کی زۆر گرینگه و زۆر له پیاو عاقلان قسه یان لی کردووه. با باسی خۆم بکه م باشتره:

بابم ته بعی مه وزوون بوو؛ ده یتوانی شاعر بلی؛ به لام زۆری رق له شاعیری هه لده ستا و لای وا بوو هه رکه س له کورده واریدا ده بیته شاعیر، خوا نان و دۆی ده برئ و به سوالکه ری ده زی و به سوالکه ری ده مرئ. میسالیشی به حه ریق و مه لا ماری کۆکی ده هیناوه که نهو دوانه ی له نزیکه وه ناسیبوون. حه ریق که مردووه نانی شه وی نه بووه. مه لا ماریش هه تا مرد سوالنامه ی بۆ هه ره پیاوی خو پریش ده نووسی و ئیوا هه بوو پارهی ده نانی بۆ نه ده نارد. که ده لیم بابم ته بعی شاعیری هه بوو، جاروباره تاکه به یتی ده نووسی. جاریکیش فه قئ نامه یان به شاعر لی نووسیوو که هیندیک قه ند و چایان بۆ بنیرئ و بابم هه ره له سه ره وه زن و قافیه ی شیره کانی ته وان جوابی دا بوونه وه:

عه زبزم شاعر و به یتی تۆ گو تووته هه مووی سوال و زه لیلی و هات و هووته شتیکی زیاده قه ند و چا، براله نه پۆشاکه، نه پیلاوه، نه قووته له باتی سوالی ئه سه پابی زیادی وه ره ته رککی که! مایه ی ئا برووته ئه وا ناردم ده زانم ته رککی ناکه ی که خووی به د دوژمنه و دايم له دووته ره نگه شاعیری چاک نه بن؛ به لام زۆر له وه زن و قافیه دا ریک و پیکن و نه گه ره حه ولی دا با ده یتوانی شاعر بئ. مامیکی دایکیشم که ناوی «سه ید حه مه سه عیدی نوورانی» و یه کیک له نزیکانی شیخی بورهان و مه لایه کی به ناوبانگ بووه، شاعیری زۆرن و زۆریش شاعیری چاکی هه ن؛ به تابه تی قه سیده یه کی کوردی هه یه که له ته به یتی سه ره تاکه ی «به ره گه مای قه لبم، به رشته ی میهری مه ولا روو نرا» یه. زۆر به ته ره ده ستی په سندی شیخی خۆی له ناو چوار چیوه ی سنعاتی کلاش چیندا جئ کردۆته وه. بهو به یته دوا یی دینئ و ده لی:

با حه واله ی پاشی مونکیر بئ سه ری نووکی که لاش

چونکه عه ف- عه ف وا له ده وری پادشاهی دین ده کا جا ئه گه ره ته بعی مه وزوون له باوکه وه یان له بنه ماله ی دایکه وه به منال بگا، یان هه ره که سه به ته نیا به شی خۆی وه رگرئ، من هه ره زۆر به مندالی ته بعم مه وزوون بوو. زۆر زوو هه ستم ده کرد فلان شاعر له نگه و فلانه راست و بئ زه ده یه.

تازه کویره سیواتیکم هه بوو، بابم دیوانیکی تورکی پئ ده خویند مه وه. شاعیره که «میره هلی شیری نه وایی» بووه. من و ترکی؟ خوا ی تۆ ده زانی وه ک که ره له داوه تدا بئ وا بوو. قه ت یه ک که لیمه شم مانا نه ده زانی. جار- جار له خویند نه وه دا گریم ده کرد، راده وه ستام. ده یگوت بۆ نایخوینییه وه؟ ده مگوت وازانم ته واو نییه. تووره ده بوو: هه تیو تۆ ترکی نازانی، چووزانی ناته واوی و ته واوی شاعیره که چییه؟! به لام که خۆی تماشای ده کرد ده یگوت: به لئ له نگه، فلان که لیمه ی لی ده رچوووه. مه لئ ناته واوه، بلئ له نگه!

هه ره زۆر به مندالی له ترسی شه ره شاعر- نه وه ک بدۆرینم- زۆر زۆرم شاعر له به ره کردبوو. وام لیها تیوو که م که س بۆری ده دام. ته نانه ت جاریک له گوندیک ویستیان بۆ شه ره شاعر به گز

کورہ مهلايه کم داکن۔ وهک گريوه نهسپ ههر کهسه له سهر ههلبراردی خوی دهبری۔ سوئی
علی ناویک گوتی: نهگهر کوری مهلای دی برديهوه، مهړیک دهدهم، نهگهر نه م کورپش
برديهوه مهړیکم دنه: زور زوو سوئی علی مهړیکي بردهوه...

شهوویکیش دهگل چند فقیندا چووینه گوندیک به ناوی «خورنج». ناغا رووی خوش نهبوو؛
دهیهویست جوابمان کا. بو بهانه گوتی:

- نهگهر به شه شعیر، کوری من بۆر دن راتان دهگرم و زور بهخیر هاتن.

هر چند من لهوانی تر مندال تر بووم، سینگم دههپهړاند و گوتم:

- من نامادهم به شعیری فارسی، یان هر به شعیری عهرهبی، یان هر به شعیری کوردی

شه شعیری دهگل بکه؛ یا بو خوی ههلبریری!

قسهی خومان بی دروم دهکرد؛ شعیری عهرییم هر لههه نهبوو. بهلام ههتیوی ناغا زور ترسا.

وهک دهلین «به پیتیش نهیده کرد»، قسی خوارد.

نازانم گهلانی تر چۆن؛ بهلام هر بهچه کوردیکی دوو پیت و لهتیکی خویند، تووشی

گرانهتای شاعیر بوون دهبی و لای وایه نهگهر شعیر نهلی ههچکاره نییه. دهتوانین بلین نهو

کوردانهی که دهرسیان خویندوه، سهدی نهوهدی خهریکی شعیر دانانن! منیش هر زور زوو

تووشی نهو نهخوشیهی بووم. ملم نابوو له شعیر، یان باشر وایه بلیم «میعر» هۆنینهوه. بارۆکه

بووم و لاسای قازم دهکردوه. قهلم و دهفتهر بیته و رهشی کهوه و ناوی شعیری لی بنی.

بهلام شعیر چ شعیر؟ یاخوا به نیسیی دوژمنانت بی! نهشمدهویرا نیشانی کهسی بدهم نهوهک

بمکهنه گالتهجاری خویان. به راستی قسهی قور و بن شر بوون و خوم پیم وابوو زور باشن؛ بهلام

خویشم جیاوازیم له نیوان دادهنان. هیندیکیانم پی شاکار و ههلبراردتر بوو. بایم بیستبوویهوه

که خهریکی شعیرم، جا وهره جوینم بو داباری و به سویندی دروه رهش بیهوه که من

گوناهی وام نهکردوه.

جاریکیان به شعیر جوابی نامهی ناغایه کم نووسیوو. جگه لهوه که کابرا زوری تاریر کرد و

نافهیریمی لی کردم، بو خوشم له خوشیان دهتگوت فریم. پیم وا بوو ههچ مریشکیک هیلکهی وا

دووهر دیننهی نهکردوه!

رۆژیک له سابلاغ له سهر تاتهکانی مزگهوتی شادهرویش له لای مهلا ماری کۆکی

دانیشتبوووم و داوای شعیری تازهیم دهکرد که لههیری کهم؛ چونکه ههموو شعیره کانیم لههیر

بوو. وهک دابی عهرهبی پیتشو من ببوموه راویهی مهلا مارف. به مینگه و سهخوراندنهوه گوتم:

- ماموستا! من شعیریکم گوتوه؛ بوئی دهخوینمهوه. تکایه لههیر خاتری من مهفرموو باشه.

نهگهر پیت باش نهبوو، پیم بلی.

پینکهنی، گوتی: شعیریش، نهو سنعاته رهزله خاتر و ماتری دهوی؟! دهی بزانم!

شعیره ههره باشه کهم - که جوابنامه که بوو - بو خویندوهوه. که لیی بوومهوه گوتی:

- رۆلم! نهمه میعیریش نهبوو؛ زور مندالانهیه، هر ئیستا بیدرینه و خوئی لی نامۆ که.

شعیرم دراند و فریم دا. پاش تاویک گوتی: راستی بلی! ههمووی هئی خوت بوون یا له

خهلیکیشت دزیبوو؟ گوتم: ههمووی هی خوم بوون.

گوتی: نهگهر راست بکهی، دوو بهیتیان شاعیرانه و ریکوپیک بوون. نهگهر وهک نهوانه بلیی،

به هومیدم رۆژیک وهک خوم له برسان بمری!

جا ئەگەر خانم ئاوا بى، قەرەواش چۆن سەگىك بن؟ ئەو شاكاره كەمە دەبى بىدېرېنم، گووكارىبە كانم چۆن؟! بى سى و دوو كردن دەفتەرە كانى ديوانه جوانه كەم ناگر تى بەردان و خۆم لە شيعر و شاعىرى تەرە كرد و بېراى - بېراى ئاورم وه سەر نەدايهوه.

ئەو رۆزگارەى لە وشتەپە فەقى بووم، رۆزىك كاكە رەحمانى حاجى بايزاغا هاتە حوجرە. تەرجىع بەندىكى لە شيعرى كوردى و كوردايەتى خويندەوه كە زۆرم لە لا خۆش هات. زۆرم حەول دا كە بىلى و بىنووسمەوه، گوتى خاوەنيان كە خالەمىنە سوپىندى داوم وا نەكەم وه دەست كەس كەوى. كە لەو ناھومىد بووم، بۇ خۆم كەوتمە گارە گار و تەرجىع بەندىكم دروست كرد. كە ئەويش ھەر لە لای خۆم مايەووه و بۇ كەسم نەخويندەوه، چونكە لام وا بوو پرووى مەجلىسانى نىيە. ئاخىرى ئەويشم لە ناو برد.

لە بىرمە لەو زەمانەدا كە شيعرم دەگوت، رۆزىك دەگەل فەقىيەك بە رېدا دەرۇيشتىن. فەقى دەمى لە شيعر وەر دەدا و ھەر باسى شيعرى باش و شاعىرانى ناوبەدەرەوھى دەكرد؛ منىش فرسەتم ھىتا و غەزەلېكم لە شيعرى خۆم بۇ خويندەوه. گوتى: بە خوا شيعرى چاكە، ئەوھى كىيە؟

گوتم: شيعرى مستەفا بەگى كوردىيە.

گوتى: ھەى ھەزاران ئافەرىم! توخوا ئەوجارىشى بخوينەوه.

دىسان زۆرى لا خۆش هات. گوتم: سا وەللا شيعرى خۆمە.

گوتى: دادەى ئەمجارىشى بخوينەوه.

ئەمجار كە خويندەوه، تفوويەكى كرد و گوتى: مردووت مرى، ئەمە شيعرە؟ ئەمە قسەى قۆرە!

بەلام لە دواییدا كە ببوومە ئەندامى كۆمەلى «زى-كاف» و دىتم كۆمەلە بە ئاواتەوھىيە شاعىرى ھەبن و ھىندىك شيعرى پەسندكراوانم دىت و لام وا بوو منىش ھەرچۇنىك بىت دەتوانم وەك ئەوانە بھۆنمەوه، لە خۆشەويستى كۆمەلە، بامدایەووه سەر شيعر گوتم و بوومەوه بە شاعىرى ناچارى و لەو ساوھ نازناوى شاعىرىم بە سەردا سەپا.

بەرە - بەرى زستان بوو؛ چوو بوومە شار و سەرم لە كۆبوونەوھى برادەرانى حىزبى دا. تىگەيشتم كە كاك ھىمن ھىندىك سروود و شيعرى بۇ نووسيون. چەند شيعرىكى شاعىرانى عىراقىشان پەيدا كردبوو. گوتمان زۆرمان نياز بە شاعىر ھەيە كە لە ئىنتىشاراتى خۆماندا بەرھەميان شاندەين و زۆر گرینگە. من ھىچ دەنگم نەكرد. كە ھاتمەوھ دى، بىرى خۆم ھەلكووشى و توانىم قەسىدەى «عقل و بەخت» درووس كەم؛ بەلام زۆر دل كرمى بووم كە ئاخۆ بە كار دىت يان نا؟ شەويك كە لە بۇكان دەگەرەمەوھ و ميوانى كاكە رەحمانى حاجى بايزاغى ئاغای شىخلەر بووم، سەيد كامىلىش لەوى ميوان بوو. باسى شيعر و شاعىرانى كورد دامەزرا. گوتم: برادەرىكم شيعرىكى داناوھ، سوپىندى داوم كە ناوى نەبەم و نوسخەى بە كەس نەدەم، بەلام ھىندىكم لەبەرە، باوەرپىش ناكەم بە كار بىت. ھىندىكم لە عقل و بەخت خويندەوه. سبەينى كالە و پىتاوم ھەلپچا و مالاوايىم كرد. كاكە رەحمان دەگەلم ھاتە دەر، دوو ئەسپ و سواریك لە درگا بوون. گوتى: سواری ئەسپ بە! ئەم پياوھ دەگەلتا دى، گوتمومە تا نوسخەى ئەو شيعرانەى پىدا نەئىرى نەپتەوھ. دەشزانم تۆ تاقەتى ميوانى وات نىيە كە چەند مانگ بە خىوى كەى! ھەر چى حەولم دا رزگارم نەبوو. ناچار ھاتمەوھ نوسخەم نووسىيەوھ و ناردم. بەلام

نەزانیم کردبوو، لە جوابی کاکە ڕەحماندا نووسیووم:

بە کوردی پیت دەلیم لیم مەگرە ئیراد دیاری شوانە وێلە، ئالە کۆکە بەو تاکە بەیتە تیگەبشتوو کە ئەو شاعرانە ئی خۆمن. شیعەرەکانی لە بەر کردبوون. جارێک بۆ قازی محەممەدی خۆیندبوو؛ بەلام نەبگوتبوو هی کین. قازی گوتبووی بمدەیه رۆژی جومعه لە سەر مینبەر بۆ خەلکی دەخوینمەوه؛ نەیدا بوویە. دەمەو بەهار کە چوومەوه شار و سەرم لە حیزب هەلینا، تماشام کرد وا شیعەرەکانی منیان لە تاپ داوه و بلاوی دەکەنەوه. کاتی گوتم شیعری منە و ئەوا نوسخەم بۆ هیناون. گوتیان دەسا دەبی زۆرمان شیعەر بۆ بنووسی؛ بەلام چونکە بە ناوی نەناسراوی «هەزار» نووسرابوون، زۆر کەس بە ئی خالەمینان دەزانی و زۆر درەنگ تیگەبشتن کە ئەو ناگای لی نەبووه.

بۆ ژمارە دووی گۆفاری «نیشتمان» دەمەتەقەیه کم دانا و نیشانی زەبیحیم دا کە چۆنە چاپی بکەین؟ وەرگرت و فری دا، گوتی: ئەوه هەر زۆر عەیبە و شیعەر نییە و رپی ناکەوئ لە گۆفارد! بئ! بۆ کاکە ڕەحمانم خویندەوه، بە زەبیحی گوت: من ئەو دەمەتەقەم بە لاوه زۆر باشە. زەبیحی گوتی: بەئی بە راستی شتی چاکە و چاپی دەکەین!

ترسان و وێران

منیش وهک زۆریە میندالانی دیکە کورد، هەر لە بێشکەوه بە شوو لە بان و جندۆکە و غوولی بیابان و ئەو شانە ی کە هەر نین و قەت نەبوون، ترسیندرا بووم. جا چونکە ئەو بەلا و موجزاتانە هەر لە شەودا دەگەرین، لە شەودا دەترسام و نەخوازه لە تاریکەشەودا دەترسام هەر دەرکەوم. بەلام ترسیک کە من هەمبوو ڕەنگە وهک ترسی کەس نەبی. باوهر ناکەم هیچ مندالیک لە خۆم ترسەنۆک تر بووبیت.

جارێک لە خانەقای شیخی بورهان، جەنگە ی چیشتەنگاو چوو بووم لە سەر مەر قەدی شیخ قورعانم دەخویند. ژەنگە سوورەیه ک بە لای سەر ووی بەر هە یوانی مەر قەددا وزمەو دەگەر! ئەو نەندە ی لی ترسام وەخت بوو گیانم دەر چی. نەمکرا قورعانە کە لیک نییم، بە جییم هیشت و هەلاتم، بەلام هەلاتن! ئیوارئ دەگەل زیارەتکەران هاتمەوه، قورعان لە سەر کورسییە قورعان بە ئاوالەیی بە جئ مابوو؛ هینامەوه. شەوانە هەموو پنجک و داریکم لی دەبوو بە جندۆکە و عیفریت. بە تاییەتی کە زۆرم چیرۆکی خیی ئاوان (خوای کانی) بیستوو، بە تەنیا نەمدەوێرا بچمە سەر کانی و چۆماوان.

نازانم چۆن بوو بپارم دا کە ئەو ترسە لە کۆل خۆم کەمەوه. وردە-وردە غیرەتم وه بەر خۆم دەنا. شوو دەر دەکەوتم، تۆزیک دەگەر! جارێک لە گوندیک کە نزیکە ی سەعاتە رپیه ک لە خانەقا دوور بوو، وەختی خەوتنان گوتم دەچمە خانەقا. لە دئ دەرکەوتم. هاشە ی گەلای داران بە دەم باوه، خوهری ئاوی چەم و خران، هارە ی ئاشان، ترسیکی زۆری وه بەر نام. لە ترسان دەستم کرد بە گۆرانی گوتن. لەپر بە سەر قەبرستانیکدا کەوتم کە رپگە بە ناویدا دەرویشت. من و گۆرستان و شوو؟ «رۆوح لە جییه کی سەختە و دەرناچی». هەر هیندە دەزانم چاوم قونجاند و هەلاتم. دە هەلاتنە کەمدا هارە لە گۆیمەوه دەهات. نەمدەوێرا ئاوپ دەمەوه. لە دەنگی سەگانی دپیه کی سەر ریم وشیار بوومەوه. چونکە ترس لە سەگانیش زۆر بە هیز بوو. رپگام لە دئ لا دا و لەو لاوه هاتمەوه سەر رپ و لە سەگ رزگار بووم. تۆزیک دم و چاوم لە جۆگە ششت

و پشوم تهواو هاتهوه سهر خو؛ ملی ریگم گرت. هاتم تا خانهقا و چراکانیم له دوروهه دهدیت. بهلام لهپر و نهکاو چی ببینم؟ یهک دانه جندوکهی پیریژن له تهنیشت ری ههلرروشکاو؛ دهستی ده بهر چهنه ی ناوه، زهق-زهق تهماشام دهکا! چۆن عهرز قووتی نهدام و عاسمان ههلینه کیشام؟ قاچم سست بوون؛ تف له دهممدا وشک بوو. باومر دهکهی یان ناکهی، دهستم بۆ کلاوه کهم برد، مووی سهرم وا گرژ ببوو، وهک دهرزی له کلاوه کهمهوه دهرچووبوون. نازانم چۆن شیت نهبووم. هیندیک ثایهت و دوعام دهرزانی که بۆ دهمی وا به کار بی، بهلام کی له وهختی وادا دوعا و موعا ی له بیر دهمینی؟! ههلیم، هیزی قاچم نییه. خو ئه گهر سهعاتیکیش ههلیم، جندوکه به دوو شهاو دهمگاتی. دیاره ئه جهلم هاتووه. به بیرمدا هات که ئه گهر له بهرانبهری دوزمنی کافردا پیاو دهست نه کاتهوه ئیمان ی نایا. ناعیلاج به دهستی له رزؤکهوه، به داروو که یه کهوه که به دهستمهوه بوو، خویم به سهر جندوکهی مهلعوون دادا. دهست و چاوم ههمووی به نووکی دروو بریندار بوو. چونکه جندوکه بۆله شیلانیک بوو له دم ریگه. جا وهره لهو دهشته به تهنیا خویم به خویم پی بکه نم! ئیدی لهوساوه ئیمانم بهو ههموو چیرؤکانه نهما که باسی جندوکه و غوول دیتنیا بۆ کردبووم. زانیم ئه و که سانهش ههر پنچکیک منچکیکیان دیوه و ههلآتوون و بۆ ئیمه یان وهک چیرؤکی جندوکه دیتن گتپاوه تهوه. ترسی تاریکه شهوم نهما و لیکم ددهاوه که بۆچی له ژووری دیوار سپی ناترسم و ئه گهر رهشیان ههلگتپا لیتی بترسم؟ سپیایی رۆژ و رهشایی شهو فهرقی چییه؟...

شهویکی باران به ریگه دا دهرؤیشتم؛ ماندوو ببووم. تووشی قهرستانیک هاتم که قهبره کان به بهردی لووس ههلنرابوون. ویستم وچانیک بدم. زهوی قور بوو، به ترس و له رزیکهوه قوونم خسته سهر بهرده تابووتیک؛ مردووم لی راست نه بۆوه. نه خیر لهو خوانی رۆسته مهش رزگارم بوو. زانیم مردوو تازه ههوسه لهی شهر کردنیا نهماوه. تهنانهت وام لیهاهت که شهوی نهنگوسته چاو گریوم ده کرد بجمه ناو گومبهر و سهرقه برستانی زۆر بهسام و نه ده ترسام.

ئه مجار دهمویست ههر چۆنیک بی جندوکه یهک ببینم. بهرده گهوره یهک له دامینی شاخی تهرغه ههیه، به ئامان و زامان دهبانگوت ههر کهس به شهو به لایدا پروا، جندوکه دهستی لی دوهوشینن و ناوی چند کهسیان دهگوت که لهوی شیت کراون. شهویک که ورده بارانی بههاری دهباری، بۆ چوونهوه مال به نانقهست ریگم خسته ئهوی، چوومه ناو ههلؤلایی بهرده که و چاوه نۆر بووم. خشپهی گه لایهک، هاشهی بایهک، خرهمی ورده بارانیک دههات، ده دلی خویدا دهمگوت ئهوا هاتن؛ بزائم چۆنم دهنکیون؛ ههر ده بی جندوکه ببینم. له سهرمان کهسیره بووم و کهس نههات. به ناهومی دی دهرکه وتم و ملی ریگم گرت. شهوه رهشی بههار و کویره ری بوو؛ که متر ریگم بهدی ده کرد. له پر دیتم شتیکی رهشی زهلام له بهر چاوم قوت بۆتهوه. ئهها به خوا ئهوه جندوکهی بن بهرد هاتۆته سهر ریگام تاقیم کاتهوه! بهلام ترسان نهماوو. بۆی چووم، فیشقاندی و دهرپه ری و به رهو گوند پهل بوو. جاشکیکی یه کپر بوو؛ له گارن به جی ماوو. به شوینی ئهوا ریگم دیتهوه و پیکهوه گه یشتینهوه گوند.

که تازهش چووبوومه ناو فهقیان له سهگ زۆر ده ترسام؛ فهقی گالته یان پی ده کردم. له وهش راهاتم؛ ئه گهر سهگم بۆ دههات دادههاتمهوه بۆ بهرد و ئه و رایده کرد.

ده پیتدا له بهر مارمیلکهش ههلدههاتم؛ وهمده زانی مار؛ بهلام که دهمدی مندالی وهک خویم به دار یان بهرد مار ده کوژن، منیش ورده- ورده غیره وتم وه بهر خویم دهن و فیروم له بهر

مار هه لنه بهم و بتوانم بیکوژم. «سهید محیدینه شیته» هه بوو، پوورزای دایکم و پیم ده گوت خاله. پیاویک بوو زۆر به نازا و شه رکەر مه شهوور بوو. هه همیشه پیتی ده گوتم ئەگەر تۆ کوپتیکی ترسه نۆک بی، دیاره خزمی من نیت. جاریک من و خالۆزایه کم که ههردوو کمان له سایه ی ولات تیکچوونی شه هریوه ری بیست و پاشا گهردانی تازه سهرو تفهنگمان پهیدا کردبوو، پاش نیوه پۆیهک ویستمان له شاری سابلاخ ده رکهوین. گوتیان ریگه خه تهره و چهته ههیه؛ گویمان پیتی نه دا. سینه ر شوپر بیوو توشی کابرایه کی سوالکهری گه ریده بووین. گوتی: کورینه! له راهی خودا بگه رینه وه، چه ته تان له سه ر ریگه یه و ئیستا له بهر چاوی من کاروانیکیان بهر گولله دا و رووتیان کرد. له وه خه به ره ترسام؛ رووم کرده خالۆزاکه م گوتم: ئیمه تا ئیستا لیمان نه فهوماوه و دیاره تووشی شه ره تفهنگ ده بین. تۆ ده لیی چی؟ کابرایه کی خاوه ن قاوه خانه ی سه رجاده مان ده گهل بوو که به ته مای ئیمه هاتبوو، گوتی: بگه رینه وه، شه و مخاریجتان له سه ر من. همه ده مینی خالۆزام گوتی: هه رچی تۆ بلتی وا ده کم. له پر خاله محیدینم هاته بیر، گوتم: ره نگه برۆین بکوژیین؛ ئەگەر بگه رینه وه له وانیه خاله محیدینم بزانی؛ ئەوسا نابرووی به هه زار سالمان ده چی. همه ده مین گوتی: تۆش بگه رییه وه من هه ر ده پۆم. له بن هه ورزی جیگه ی خه ته ر ئەسه کانه مان به کابرای قاوه چی ئەسه ارد، که به ریگه دا پرۆا. خو شمان هه ر به که به لایه کی چیادا ده ست له سه ر په له پیتکه و له سه ر هه ست سه رکه وتین. به لام به سه لامه ت گوزه را و تووشی چه ته و شه ر نه بووین. له وه ساوه که وته دلمه وه که ئەگەر قه ومابا شه رم ده کرد و پۆم هه لکه وتایه چه ته م ده کوشت. یانی منیش خو م به پیاو زانی و ده خو م راه دیت که له کابرای ده ست درێژیکه ر که متر نه بم. هه ردوو کمان هه ر خوینمان له له ش دیت؛ بۆ دوزمن بویری هیرش بکا و من نهوێرم به ره ره کانی بکه م؟

ماینیکم هه بوو، زینیکی کۆنی ئینگلیسیم لی ده کرد. به لای منه وه زۆر شتیکی باش و ئاسایی بوو. له سابلاخ میوانی مالی سه عید ناویک بووم. تکای لی کردم به سواری ماینه که م تا قونقه لا بچی. ئیواره که هاتمه وه سه عید ده نالینتی و له جیدا که وتوووه:

- ئەی مالت ئاوه دان بی! زینه که هه موو قنگمی دامالیوه! چوومه لای حه کیم، مه لحه م و ده رزی بۆ نووسیوم.

تازه چووم سهیری زینه که م کرد، ئەوهنده ی باران و تاو لی دابوو، وه ک به ردی قرنچ قرنچی لی هاتبوو؛ به لام دیاره قوونی سه عید له هی من ناسک تر بوو، من فیتری بیووم.

گوردایه تی

وه ک معلومه له سه ره تای ئیسلامه وه هه میسه گه لی کورد ژیره ده سته ی بینگانه بووه و هه رگیز پوژیک - وه ک لازمه - نازادی کورد و کوردستان خۆی نه نواندوو. جا ئەگەر له چنگ ئەمه وی و عه بباسیانیش ده ره ئیتراره، چۆته ژیر باری تورک و ئیرانه وه. ولاتیکی سه خت و شاخاوی و گه لیکتی زۆر له شه ر نازا؛ زه وی و زاری به بهر و بووم؛ کراوه ته مه دانی شه ری تورک و ئیران و هه ر کامه یان ویستوو یانه کورد به کوژ بدن و بیکه نه به لا گهردانی خۆیان. نه خوازه لا له ده ورانی سه فهویه کاند، له پاش ئەوه ی کوردیکی ژهنگاوی خۆی کردۆته شیخی سه ره به مال و له ئیراندا په ره ی ساندوو و مریدی زۆری پیکه وه ناوه و به ناوی «شیخ سه فی ئەرده ویلی» ناسراوه و زمانی تورکی کردۆته زمانی ئەهلی ته ریقه ته که ی خۆی، کورانی ئەو ویستوو یانه به ره ره ی سیاسی

له‌و ته‌ریقه‌ته‌ وه‌رگرن، بوونه‌ته‌ شیعه‌ی زۆر دلگه‌رم تا بتوانن به‌ چالاکی به‌ر به‌ره‌ کانی زۆربه‌ی سوننی مه‌زه‌به‌کان بکه‌ن و ئێران بۆ خۆیان ساغ که‌نه‌وه‌. سولتانانی عوسمانی‌ش خۆیان کردۆته‌ پارێزهری سوننی مه‌زه‌بان و هه‌میشه‌ ئه‌و دوو هه‌یزه‌ به‌ گۆر یه‌ کدا چوون و کوردی تێدا مال و ئێران بووه‌. ئه‌م باسه‌ زۆر قووله‌ و زۆری له‌ سه‌ر دواون؛ نایه‌وی به‌ درێژی لێره‌دا باسی بکری. به‌لام ئه‌وه‌نده‌ هه‌یه‌ که‌ سه‌دان ساله‌ هه‌یج کوردیکی ئێران نه‌بووه‌ که‌ ڕکی زۆری له‌ ده‌سته‌ لاتدارانی شیعه‌ مه‌زه‌ب و به‌ گه‌ستی خۆیان له‌ عه‌جه‌م نه‌بووی. هه‌ر به‌چکه‌ کوردیک له‌ هه‌وه‌ل چا‌و‌کردنه‌وه‌ و زمان گرتنه‌وه‌، به‌ ئا‌وا‌ته‌ له‌ چنگ عه‌جه‌م ڕزگاری بێت. عه‌جه‌م وا‌ته‌ ئێرانی ده‌سه‌لاتدار؛ به‌لام چونکه‌ کوردی موکریان هه‌ر کاربه‌ده‌ست و پۆلیسی ترکه‌ زمانیان نارده‌وونه‌ سه‌ر و جه‌زبه‌ و ئازاریان له‌وان دیوه‌، ناوی عه‌جه‌م بۆ ترکه‌ زمانه‌ کانی جیرانیان به‌ کار ده‌به‌ن.

منیش وه‌ک هه‌موو منداله‌ کوردیک هه‌ر زمانم پشکو‌تووه‌ و ها‌توومه‌ ڕیزی مندالان، بوغزی عه‌جه‌م ده‌گه‌ل شیر مشتووه‌ و به‌ دل ناخۆشم و یستوون. گوتم له‌ حه‌و سالانیدا گوێزم پێکدا ده‌دا و ئه‌وی بشکایه‌ ده‌مگوت عه‌جه‌م شکا. زۆر جار له‌ به‌ر خودا ده‌پارامه‌وه‌ پادشایه‌کی کوردی چکۆله‌ و جوانم به‌ نسیب بکا. له‌ گه‌مه‌ی شه‌وانه‌ی گه‌ه‌ کدا ده‌بووینه‌ دوو ده‌سته‌ی عه‌جه‌م و کورد؛ ده‌بوا‌یه‌ شه‌ر بکه‌ین، عه‌جه‌م بشکین و کورد سه‌رکه‌ون.

بابم له‌ تورکیه‌ مه‌لا سه‌عه‌یدی به‌دیعووززه‌مانی دیبوو؛ زۆر به‌ ممبره‌ه‌کی ده‌زانی. که‌ بیستبوویه‌وه‌ له‌ لایه‌ن سولتانی رۆمه‌وه‌ کوژراوه‌، جگه‌ له‌ ناخۆشه‌ویستی عه‌جه‌م، جینیوی به‌ تورکی عوسمانی‌ش ده‌دا و به‌ کافری ده‌ژماردن. ده‌باره‌ی کورد ئازاد بوون و له‌ ده‌ست دوژمنی کافر ڕزگار بوون، لای هه‌یندیک له‌ میوان و ها‌مو‌شۆکه‌رانی باسی ده‌کرد. چه‌ند لاویکی سا‌بلا‌غی چه‌زیان له‌ قسه‌ کانی ده‌کرد و زۆر جار ده‌ها‌تنه‌ لای که‌ گوئی لێ بگرن.

من و زه‌بیحی مندال بووین و له‌ به‌ر خۆمانه‌وه‌ به‌ ئه‌ندازه‌ی عه‌ق‌لی مندالی، که‌یفمان به‌ کورد ده‌هات. زه‌مان زه‌مانی ر‌ه‌زاخانی په‌هله‌وی بوو. که‌س نه‌یده‌و‌ت‌را بی‌ریش له‌ کوردی نووسین بکاته‌وه‌ و ناوی کوردی خۆینده‌نه‌وه‌ وای لێها‌ت‌بوو، ئه‌گه‌ر که‌ستیک باسی بک‌ردایه‌، سه‌ره‌رای جینیو، ده‌که‌وته‌ به‌ر تیز و ته‌شه‌ر و شه‌ر و ده‌بوو به‌ گالته‌جا‌ر. له‌ بیرمه‌ ڕۆژیک زه‌بیحی لێم په‌یدا بوو؛ ئیشاره‌تی بۆ باخه‌لی کرد. گوتم چییه‌؟ گوتی با ڕۆین ده‌زانی. له‌ شار ده‌رچووین؛ نزیک پردی سوور گ‌ره‌ به‌ردیک هه‌بوو، بنی هلۆل بوو. خۆمان له‌ به‌ر چا‌وان ون کرد و کتییی ده‌رتنا: «ئه‌نجومه‌نی ئه‌دیبا‌نی کورد» که‌ هی پیاویکه‌ به‌ ناوی «ئه‌مین فه‌یزی به‌گ» و له‌ سالی ۱۳۳۹ک (۱۹۲۰ز) له‌ ئه‌سته‌مبوول چاپ کراوه‌. پ‌ر‌بوو له‌ شیعرى شاعیران. جا وه‌ره‌ و بتوانه‌ ساغی که‌وه‌! هه‌ر چۆنیک بوو ته‌قه‌-ته‌قیکمان لێ ده‌کرد و به‌شی خۆمان - ئه‌ویش به‌ حالى سه‌گ - لێ هه‌لده‌ک‌ر‌اند. چه‌ند ڕۆژیک ئه‌و کاره‌مان کرد. ڕۆژیک تووشی شیعریکی شیخ ر‌ه‌زا بووین و ده‌ قو‌ر گیراین:

خزمینه‌ مه‌ده‌ن په‌نجه‌ له‌گه‌ل عه‌شه‌ره‌تی جافا میرووله‌ نه‌چێ چاکه‌ به‌ گۆر قوله‌یی قافا
ده‌مانخویند: «میروو، له‌ پخێ چاکه‌ به‌ که‌پور قوله‌ی قافا!» من ده‌مگوت له‌نگه‌، ده‌یگوت
ئاخ‌ر یانی چی له‌نگه‌؟ ده‌مگوت نا‌زانم، به‌لام ده‌زانم نه‌مان‌زانیه‌وه‌. فکر، فکر، خوا‌یه‌ چی بکه‌ین و له‌
کی پرسین؟ گوتم: هه‌ر چه‌ند ده‌زانم ر‌ه‌نگه‌ لێدانیکیش بخۆم، به‌لام له‌ بابم ده‌پرسم. شه‌و که‌
بابم خه‌ریکی متالا بوو، تۆزیک مینگه‌م کرد و سه‌رم خوراند و گوتم:

- بابه‌!

سه‌ری هه‌لینا:

- ها چیه؟

بیده‌نگ بووم؛ قرتم نه‌هات. دیسان پاش تاویک گوتم:

- بابه؟

- به‌لین، ده‌لینی چی؟

دیسان په‌شیمان بوومه‌وه. نه‌وجار هه‌ستام چوومه لای درگا که ریگه‌ی هه‌لاتن به‌دی بکه‌م.

- بابه!

- نه‌ی سندان! ناوم لئ ده‌نینی؟ ده‌بلن بزانم چت ده‌وی؟

- تاخر لیم ناده‌ی؟

- نا بوچی لیت ده‌ده‌م؟

- شیعریک هه‌یه‌من و زه‌بیحی نایزانین، پیمان بلن.

گوته‌ی: زۆر باشه، کوانی؟

نه‌نجومه‌نه‌ بووم له‌باخه‌ل ده‌رینا و شیعره‌که‌م شاندا. گوته‌ی؟ چۆنتان خویندۆته‌وه؟

که‌بووم گوته‌ی، له‌قافای پیکه‌نینی دا، گوته‌ی: پیاو هه‌رچه‌ندی به‌ئانقه‌ستیش چه‌ول بدا نازانی

وا‌ی غه‌له‌ت بخوینتیه‌وه. بو‌ی ساغ کردمه‌وه و گوته‌ی: جا‌ئه‌گه‌ر ئیوه‌ کوردی ده‌خویننه‌وه‌من

زۆرم هه‌یه.

هه‌ستاین چووینه‌هه‌ساری مال؛ گلی لادا، سندوقه‌فیشه‌کیکی رووسی داپۆشیبوو که‌پری

بوو له‌دیوانه‌شیعری چاپ‌کراو و به‌خه‌ت نووسراو. ئیتر خودا وه‌تسه‌ستین، دیوانی نالی،

کوردی، شیخ‌ره‌زا، سالم، هه‌ریق و نازانم چه‌ندی‌تر، یه‌که‌یه‌که‌وه‌مانده‌گرت و غه‌له‌تمان

ده‌پرسییه‌وه. سدیق‌هه‌ده‌ری و سه‌عید‌هه‌مه‌قاله‌ناویش که‌له‌ئیمه‌به‌ته‌مه‌ن‌تر‌بوون

ده‌چوونه‌ره‌واندز و له‌هاته‌نه‌وه‌دا چاپ‌کراوی کوردییان له‌لای‌حوزنی موکریانیه‌وه‌ده‌هینا و

ده‌بانداینی. تا‌زۆر باش‌خۆمان له‌کوردی خویندنه‌وه‌راهینا و به‌ره‌به‌ره‌دممان له‌باسی

نازادی کوردستان و ئاوات‌خوازی‌رزگاری کورد‌ه‌وه‌هه‌رده‌دا.

نازانم چۆناوچۆن‌بوو که‌چه‌ند که‌سیکی‌تریش ببوونه‌ئاوده‌نگیمان و شه‌ریکی‌بیر‌کردنه‌وه‌مان

بوون. له‌سابلاخ «هوسینی‌زیرینگه‌ران» که‌پاشان به‌«فرووه‌هر» ده‌ناسرا، «هه‌زیزی‌کا‌کا‌غا» که‌

ئه‌فسه‌ریکی‌پۆلیس‌بوو، «مینه‌ی‌شه‌ره‌فی»، «هه‌به‌دو‌هه‌حمانی‌که‌یانی»، له‌لادی «کا‌که‌

هه‌حمانی‌حاجی‌بایزا‌غا»، «مه‌لا‌هه‌حمانی‌حاجی‌مه‌لای‌هه‌زیز‌که‌ند» و په‌نگه‌هی‌تریش که‌له‌

بیرم‌نه‌ماون، واتا‌هیزبیک‌بووین‌بێ‌به‌رنامه‌و ته‌نزیم. کارمان هه‌ر‌ئه‌وه‌نده‌بوو که‌ده‌گه‌یشتینه

یه‌کتر‌دلی‌خۆمان به‌ئاواته‌که‌مان‌خۆش‌ده‌کرد.

جاریک‌زه‌بیحی‌ده‌گه‌ل‌خۆی‌بردمیه‌مالی‌پیاویک‌به‌ناوی «خاله‌مه‌لا». پیم‌وايه‌جگه‌له‌

ئیمه‌ده‌که‌سی‌تریش‌له‌وی‌بوون. گوته‌یان‌ئیمه‌ده‌بینه‌هیزب‌و‌ده‌بێ‌ئا‌گامان‌له‌یه‌کتر‌بێ‌و

سویند‌بخۆین‌که‌خیانه‌ت‌به‌یه‌کتر‌نه‌که‌ین. ئه‌م‌کۆبوونه‌وه‌زۆر‌مایه‌ی‌دلخۆشی‌بوو؛

کوردایه‌تیمان‌پته‌و‌بوو. دوو-سه‌ی‌کورت‌ه‌باسم‌له‌باره‌ی‌ئه‌وه‌او‌کاریه‌وه‌له‌بیر‌ماوه‌:

ده‌گه‌ل‌هه‌زیز‌و‌هوسین‌چووبووینه‌قاوه‌خانه‌ی‌حیکایه‌ت‌خوان. حیکایه‌تی‌ئه‌سه‌که‌نده‌رنامه‌ی

ده‌گوت. هه‌ر‌ده‌یگوت: «تۆز‌له‌بیابان‌هه‌ستا، با‌ی‌هه‌حه‌مه‌ت‌تۆزی‌لادا، ده‌ئالا‌نیشانه‌ی‌سه‌د

هه‌زار‌چه‌کداری‌فلان‌پاله‌وان‌ده‌ره‌که‌وت‌و‌دیسان‌تۆز‌و‌ئالا‌و‌فلان‌پاله‌وان...» و هه‌روا‌دریژه‌ی

دەدا. عەزىز - كە تۈزۈك سەرخۇش بوو - بانگى كىرد: «سەگىباب ئەدى كوا ئالاي كوردستان؟» و دەمانچە دەرىنا. خەلكى قاوہ خانە بە جارېك تاسان، حىكايەت خوان سېي ھەلگەپا و لەرزى و مىلى لى نا كە: «تۈز ھات و رابرد و سەد ئالاي نىشانەى يەك مىيۈن لەشكرى سەلاھەددىنى ئەيىبووى دەركەوت...» حوسىن عەزىزى لە چاخانە وە دەر نا و من شوپىيان كەوتەم. دەمانچە كەيان دا بە من كە من مندال و بى شكم، نەو ك بىانگرن.

گوتيان ئەفسەرىكى دژبان سەر و بنى قسەى، جنىو بە رەگەز و دىنى كورد دانە و ناو و نىشانەشى فلانە. عەزىز خەتى بۇ كىشا كە تەمبىي بكا. شەويك زستان و بەفر لە عەرزى بوو. چووينە دەوروبەرى دژبان قەدەممان لىدا تا كاپرا ھاتە دەر. عەزىز بە ھەواى سەرخۇشى يەخەى گرت و بەر بوو لىدانى، حوسىن و منىش بە ناوى ناوبژىكەر چووينە يارىدەى و بگرە كويندەرىت دىشى، شل و كوتمان كىرد. دژبان ھاتن، ناوبژىكەر ھەلاتن و عەزىز گىرا. وەك خۇى گوتسووى بە تەلفۇن خەبەر بە فەرماندەرى لەشكرى سابلاغ درا و فەرمانى دا عەزىزىيان بۇ برد كە خۇى تۆلەى لى بكاتەوہ. ھەمووى شەوئ پىكەوہ ئارەقىيان خواردەوہ و قومارىيان كىردوہ و سبەى عەزىز ھاتەوہ و ئازاد كرابوو.

كوپىكى سابلاغى بە ناوى ھەمىدى سولتانى - كە مەئموورى دەولەت بوو - بە سى ئەمىنيەوہ ھاتە تەرەغە و داواى مازاد گەنمى لى كىردم. گوتم ھىچم نىيە و ھىشتا دروینە نەكراوہ و بۇ خۇم جۇم قەرز كىردووہ و نانى جۇ دەخۇين. قسەمان تىك پەرى و گوتى مەلابازى دەرمەھىنە. ھەر چەند كەس ئەو رۇزە نەيدەوېرا بە پىاوى دەولەت بلى پىشتى چاوت برۇيە، من زۇرم رك ھەستا. كاپرام بە سى تەمەن لە پۇلىسەكان كرى؛ دوو كەسم بانگ كىرد و خۇم، بەر بووينە گىيانى، «چت خواردووہ ترش و چەوہندەر؟». ھەر چى ھاوارى كىرد پۇلىس خۇيان كەر كىرد. واى لىھات لە سەر پىشتى بارگىن دايانبەست و بەرەو شار بوونەوہ. منىش بە رىيەكى سەرپرەدا خۇم گەياندە شار و ھاوارم بۇ عەزىز و حوسىن برد كە لە شكايەت دەترسم. ھەردووك لە ھەمىد خەفتابوون. ھەر لە مال دەرجووبوو وەرگىرەپابوونى و سوپىندىيان دابوو كە شكايەتم لى ناكا. لەو ساوہ مەئموورى تىرىش كە ھەموو گىيانىيان تەشقەلە بە خەلك كىردن بوو ترسابوون و لە بەرانبەر من پر كىشيان كەمتر دەكرد.

قسە، قسە دىنى: ئەو دەمانەى كە لە تەرەغە دەژباين، بە دەست ئەمىنيە و مەئموورى دەولەتەوہ ژيانمان جەھندەم بوو. رۇز نەبوو دەستەيە كمان لى پەيدا نەبن و تەشقەلەيە كمان پى نەكەن و بەرتىلمان لى نەستىن. جلكى كوردى، تووتن و پەرى ناو قوتوو، كەم خەمەتى خۇيان و ئەسپىيان بە گوناهى گەورە دەژمىران. ھىچ نەبا فىشە كىيان دەخستە مالان و دەيانگوت چەكت ھەيە. ئىمە كە ھەموو فەقىر بووين و بەرتىلمان بۇ ھەلنەدەسسورا، تەواو لە پەروپۇ ببووينەوہ. لە بەر چاوى من ئەوہندەيان بە قامجى لە فەقىرىك دا كە وەزكى دا و داواى دوو رۇز مرد. گوناهى ھەر ئەوہ بوو كە زۇر زوو جەلەوى ئەسپى ئەمىنيەى نەگرتوہ...

سەربارى بەھانەى تووتن لە مالى بوون و تۆمەتى قاچاغچىيەتى و برىوبىانووى بى پسانەوہ، سالىك كەوتنە گىيانمان كە گەنم بە دەولەت بفرۆشىن و «نیمە» قىبول نىيە. ھەموو چارمان لەوہدا دى كە ئىمەى وردەمالىك، لە شارى سابلاغ خۇ بشارىنەوہ و لە لادى بەردەستى مەئموور نەكەوين. چەند كەسېك لە تەرەغە و قەرەلى رېك كەوتىن، چووينە شار و لە خانىكى كەران دامەزراين و وەتاغىكمان بە كرى گرت. رۇزانە لە ترسى مەئموور تا ئىوارە دەركەمان لە سەر خۇ

داده خست؛ شهوانهش تا لای رۆژ قوماری په‌رمان ده‌کرد. به‌لام چۆن قوماړیک؟ شهو تا به‌یانی ک‌س له قرانیک و دوان پتری نه‌ده‌دۆراند و نه‌یده‌برده‌وه.

ژنی کابرای خانچیمان فیر کردبوو، نه‌گەر مه‌ئمووری ده‌دی، هه‌رای ده‌کرد: «کش-کش هه‌لۆ هات»، ده‌رگه‌مان گاله‌ ده‌دا و هه‌ستمان له خۆمان ده‌بری تا هه‌لۆ نه‌ده‌ما.

خانچیه دوو ژنی بوون، یه‌کیان پیس و پیر، نه‌وی‌تریان لووس و جوان و منډال کار. شهوانه که قوماړمان ده‌کرد، حه‌قی پێ چرای قوماړ - که ده‌ یه‌کی براوه‌ بوو- به‌ جوانه‌ که ده‌گه‌یشت. جا چونکه منی به‌ له‌بار و جوان ده‌زانی و که‌یفی به‌ من ده‌هات، ئاخری شهو پاچراکه‌ی به‌ دزیه‌وه ده‌خسته‌وه گیرفانی من. وانا هه‌میشه نه‌دۆراو بووم. هه‌قی که‌ر و ئیستر و بارگین، شهوانه قرانیک بوو؛ هه‌قی پیاوان دوو قران. یانێ هه‌ر پیاویک به‌ دوو که‌ر داده‌نرا!

شه‌ویکی زۆر سارد، یه‌کینک له‌ ئیمه‌ له‌ سه‌ر دراوی که‌ر، ده‌گه‌ل پیریژنه‌که‌ ببوه شه‌ریان؛ هه‌موومانیان ده‌رکرد. سیپال ده‌ بن هه‌نگلدا، به‌ سه‌ر سه‌هۆلدا خرمه‌خرم به‌ کۆلانی شاردنا به‌ره‌لدا، له‌ جێ خه‌وی شه‌و ده‌گه‌راین و سێ که‌س بووین. ژووریکیان په‌یدا کرد، بێ ناگر، بێ ده‌رگا، په‌توویه‌کی له‌ جیگای ده‌رگا پیداکرابوو. خانه‌خویشمان کابرایه‌کی چارداوه‌روو بوو. هیندیک ره‌ژیمان له‌ مقه‌لبه‌ کدا گه‌شاندوه‌ و له‌ به‌ر چرای نه‌وت ملمان له‌ قوماړ نا. خانه‌خوینکه‌مان خۆی کرده‌ پای قوماړ. هه‌قی نه‌و شه‌وه و شه‌ش حه‌و قرانی خۆیمان لێ‌برده‌وه. به‌ دزی ژنه‌که‌وه قه‌ند و چا و ئیستیکان و چه‌کوچ و ته‌نانه‌ت مقه‌لی و ماشه‌که‌مان قه‌بلاند و لیمان برده‌وه. به‌یانی ژن به‌ گژی داها‌ت و زیقاندی. لای ئیمه‌ گریا، تا شته‌کانمان داوه‌ و رۆیشتین و هاتینه‌وه گوند.

نه‌و فیره‌قوماړ بوونه، هه‌ر چه‌ند له‌ هیچه‌وه و بۆ گالته‌ ده‌ستی پیکرد، لیم بوو به‌ نه‌خۆشیه‌کی گران. له‌ لادی هه‌ر ده‌گه‌ل نه‌و لات و لووته‌ ورده‌مالیکانه‌ ده‌مکرد و زۆر جارن زۆرم ده‌دۆراند. شه‌ویک له‌ بۆکان تووشی قوماړ بووم، چل تمه‌نیکم پێ بوو که‌ل و په‌لی مالی پێ بکړم هه‌مووم دۆراند. بۆ نه‌وه حه‌قی جێ خه‌وم پێ‌نه‌ما‌بوو، نیوه‌شه‌و چوومه‌ حه‌مام. له‌ حه‌مام کابرایه‌کی ناشنم دیت، داوای قه‌رزم لێ کرد، به‌ هه‌موو هیزی خۆی پینج قرانی دامی! به‌ ده‌ستی به‌تال و هه‌ناسه‌ی سارد هاتمه‌وه ته‌رغه‌. قوماړبازییه‌که‌م لێ ببوو به‌ خوو؛ ده‌ستم لێ به‌ر نه‌ده‌دا. شه‌ویک نه‌و ره‌فیه‌ سالخانم ته‌نانه‌ت ماینه‌که‌شمان لێ برده‌مه‌وه. دوا‌یی به‌زه‌یان پیمدا هاتمه‌وه و لییان نه‌ستاندم. نازانم چۆن بوو که‌ دل‌م به‌ جاریک له‌ قوماړ هه‌له‌نگوت و به‌ بێ سویند خواردن ته‌رکم کرد و له‌ بیر خۆم برده‌وه.

دوای چه‌ند سالیک که «هیمن» ژنی دینا و من برارزاو بووم، شه‌و لیفه‌ بۆ میوانان - که یه‌که‌جار زۆر بوون و حیسابی نه‌و هه‌موانه‌ نه‌کرا‌بوو- زۆر که‌م بوو. بابی هیمن گوتی: به‌و شه‌وه چاره‌ی نوین چۆن بکه‌ین؟ گوتم: ئیجازه‌ بده‌ من ده‌یکه‌م؛ تۆ بچۆره‌وه مال. په‌ری قوماړم هینا و خه‌لکم به‌ قوماړه‌وه سه‌رگه‌رم کرد. تا به‌یانی که‌س لیفه‌ی نه‌ویست و نه‌نوست. خۆم شتیکم دۆراندبوو؛ به‌لام نه‌ زۆر. جگه‌ له‌و جاره‌، تازه‌ هه‌رگیز ده‌ستم بۆ په‌ری قوماړ نه‌برده‌وه و له‌و به‌لا گه‌وره‌یه‌ خۆم رزگار کرد.

هه‌ر نه‌و سه‌روبه‌نده‌، کۆنه‌ ناغایه‌کی کورد - که مه‌حموودا‌غای سه‌گه‌نیریان پێ ده‌گوت- به‌ مه‌ئموورییه‌تی ده‌وله‌ت هاته‌ سه‌رمان و نه‌ویش وه‌ک هه‌موو مه‌ئمووری‌تر له‌ به‌رتیل ده‌گه‌را. من هیچم نه‌بوو بیده‌می، نه‌ویش سوور بوو که‌ هه‌ر لیم بستینی، ده‌نا کلاویکم بۆ دروست ده‌کا. له‌

رووی ناچار بیوه گوتم:

- ناغا! مرحوومی بابت له خانه قا نیژراوه. پوولم نییه؛ بهلام له باتی ئهو بهرتیله خه تمیکی قورعان بۆ رووحی بابت ده خوینم!

زۆری لئ خووش هات و پیک هاتین؛ بهلام ئیستاش ئهو بهرتیله قهرزدارم! هر ئه م چیرۆکه م بۆ قزلجی گنپراوه، ئه ویش به تیکدانه وه کردوو په ته کورته چیرۆکیک له «پیکه نینی گه دا» دا. زیانی تهره غه م جگه له متالا و ترسی مه نموور، به خۆرای ده گوزه را. پاییز که کاسبی دهشت نه ده ما، ئیواران له سه ربانان ده گهل پیره پیاوان و له بهر ده رکان ده گهل کۆنه پیریژنان و شه وانه به گۆره و بیازی و گوئی گرتن له بهند و باو و حیکایه تی قه دیم و له به فرباریندا به ته پکه نانه وه و راهه که رویشکمان راهه بوارد.

حیزی خاله مه لا - که هیچ ناویشی لئ نه برابوو - سه ربه خۆ پوو چابۆوه و له په یوه ندی دۆستانه ی ئاسایی تینه په ری. هر که به هاتنی رووسان، شیرازه ی ده ولت له موکریان هه لوه شا، «عه زیز زهن دی» ناویک که به «عه زیز ئه لمانی» ده ناسرا و پیاویکی زۆر زانا و ده م پاراو بوو، چه ند که سیکی بانگ کرده ماله خۆی که من و زه بیحیش ده گه لدا بووین؛ گوئی به سه رۆکی خۆم «حیزی ئازادیخوا ی کورد» دروست ده که م. بی لام و جووم قبوولمان کرد. زۆر که سی تریش هاتنه ناو حیزبه که ی. عه زیز زهن دی بۆ ته بلیغاتی حیزب، گه شتیکی کرد. شیخ محه ممه دی خانه قا، خه لیفه مه لا عه لی زه نبیلی و زۆر ئاغای تری کردبووه دۆستی خۆی و به لئینی هاوکاری لئ ساندبوون. هه تا سه قز هات و گه رایه وه. چوو بووه ته وریز؛ زۆر ئه رمه نی ته ورزیشی کردبووه په یه وه ی خۆی. به ته نته نه و سه نته نه په که وه ده گه را، چه ندین کیشکچی ئه رمه نی له دوایه وه ده رۆیشتن. پاشان - راست یان درۆ - گوئیان له هه مان کاتدا پیاوی ده ولت ی ئیران بووه و پوولی لئ ساندوون که نه هیلی بیری ئازادیخوازی په ره بستینی. به ناشکوری نالیم ئه ویشمان لئ پوو چه ل بوو.

کۆمه لی ژئی کاف.

جاریک که چوو بوومه شار، وه ک هه موو جار بهر له هه موو شت زه بیحیم دیته وه؛ گوئی وه ره! بردمیه مزگه وتی قازی. گوئی به قورنان سویند بخۆ که ئه وی پیتی ده لیم لای که س نایلی. بۆ جاری دووه م سویند خوارد، گوئی شه و پیت ده لیم چییه. پاش نوژی شه وانیکی دره نگ، منی وه شوین خۆی دا و به کۆلانی کدا رۆیشتن. له سه ری کۆلان په کیکم دی راهه ستابوو؛ دهستی ده بهر په شتیندی بوو. دیار بوو ده مانچه ی پییه. زه بیحی شتیکی پی گوت. چووینه مالیک. ته رزی له ده رگادان جۆریکی نااسایی بوو. زۆر زوو په کیک - که نه مناسی - بردمیه ژووریک. میزیک پشته مالیکی به سه ر هه لکیشراوه، قورعانیک به ئاواله بی پالی به دیواره وه دراوه و له سه ر میزه که چه قاهه، ئالایه کی به دروشمی رۆزه وه له دیوار دراوه، خه نجه ریکی پرووت به قورعانه که وه هه لپه سیراوه، په ره کاغه زیک به نووسراوی له سه ر که ناری میزه که یه. کابرا گوئی «ئه وه بخۆینه وه و هه موو جار ده ست به قورعانه که دا بده، ئه گه ره له و سویندنامه په لاده ی خوینت به و خه نجه ره ده رژی».

له سام و عه یبه تی ئه و دیمه نه ده له رزیم؛ زۆریش شانازیم به خۆم ده کرد که شیایو ئه م باوه ره م. سویندنامه که حه وت به ند بوو. به داخه وه به ته وای له بیرم نه ماوه؛ به لام تییداوو که:

«بە قورعان و ئالاي كوردستان و شەرەفم سويىند دەخۆم لەمەرۆو بە دل و گيان بۆ ئازادى كوردستان تىدە كۆشم و تا مردن قوسوور ناكەم؛ هيچ بەرژەوهندىيەك وە پيش بەرژەوهندى خزمەت بە ولانەكەم ناخەم؛ براى حيزبىم بە قەد خۆم خۆش دەوى؛ هەتا مردن بە زمان، بە قەلەم، بە ئىشارە و بە هيچ جۆرى خەيانەت بە حيزب ناكەم و راستى لى نالىيم و ناوى نەيىنى ئەندامان لاي كەس نادركينم» و شتى وا.

لە دواى سويىند خواردن، دەستى نايە دەستم و بردمىە ژوورىكى تر، كە لەوى پتر لە دە كەس لاوى كورد دانىشتبوون. گوتيان ناويكى نەيىنى بۆ خۆت هەلبژيرە و ژمارەى ئەندامەتت بىستە. ئەى خودا چەند خۆشە! چۆن ئىمە بووينە بىست كەس؟ قەت باوەر ناكەم! خوا شوكور زۆر بە هيزين. «هەزار»م بە ناوى نەيىنى بۆ خۆم هەلبژارد. زۆر شەوان لە خۆشيان خەوم لى ئەدە كەوت.

من تا ئەوسا لە بارەى ئالۆزبوونى ولانەو هەر ئەوئەندەم دەزانى كە پۆژىك تەيارەيەك بە سەر گوندەكەماندا فرى و كاغەزى لى بەر بوونەو. دوو بەيان بوون رووسان بلاويان كردبوونەو كە: «خەلكى ئيران! خاترجەم بن. ئىمە لە گورگانى هيتلەرى رزگارمان كردوون. دەولەتى شاهەنشاهى ئيران كە هەوالى نازى بوون، لە بەر يەك هەلوەشاو و سەربازەكانى تەسليم بوون». بوو بە خۆشى خۆشيمان كە خوا شوكور لە چنگ ئەمىيە و شلتاغى مەئموور رزگار بووين. سەر و بنى قەسەمان سلاووت لە ديدارى عرووس و تەيارە رەش بوو. هەر كەس لە شارەو دەهات دەنگ و باسەمان دەپرسى. هەر يەك جۆرىكى دەگىراو. يەكيك گوتى: كاكە لىم روونە تىك چوو؛ چونكە گويم لى بوو بەقالىك بە موشتەريەكى دەگوت: «بەهەلەووش گووى واى نەخواردوو!». كويخا سجيليكمان هەبوو دەترسا بەراتەكەى نەدەيىنى؛ لە شار هاتەو و گوتى: درۆيە، دەولەت هەر وەك خۆيە و كار بەدەستانى ئەمىيەم ديون زۆر بەكەيفن. دلەمان ساردەو بوو.

شەويك دوو ميوانى نەناسيوم هاتن؛ بەلام چۆن ميوانىك؟ رووت و قووت و تيتۆل ش. كەسم هيندە رووت و پەريشان نەديو. گوتيان: ئىمە سەربازى لە ورمى بووين، بە تەنگەو دەهاتينەو بەرمو ولات. شكاکان ئىمەيان وەك سەدان و هەزاران سەرباز و ئەفسەرى تر رووت كردوو و ئەو جلانەيان داوينى. هيندىك كۆنە جلكم دانى. تىگەيشتين كە كويخا راستى نەگوتوو. تەواو كردمانە خۆشى و شادى.

بە راستى رزگار بوون لەو جەهەننەمەى پەهلەوى - كە بۆ خەلكى موكرىانى نىل دابوو - هيچ خۆشەيەكى نەدەگەيشتى. ئەمىيە دەهاتنە دى، هەر قەبرىكى تازەيان بدىيا، خەلكيان دەخستە دارى سەماواتى: «ئەو كابرأيه تان بۆ كوشتوو؟» جا وەرە ليدان و بەرتيل وەرگرتن كار بكا. لە بىرمە شەويكى مانگەشەو درەنگىك، لە مال دەر كەوتم كە تۆزىك بچمە دەشت. روانىم كە لاكيك لە بەر هەيوانى مزگەوتە، خەنەخنى دىت! پىرەمىردىك بوو خەرىك بوو دەمرد. چووم كويخاى ديم خەبەر كردەو. ئەسپى هينا و كەلاكى نەناسى برد و لە پەنا نزيك ترين گوند فرپى دا؛ كە نەو ك ئەمىيە بزنان و مال و پىرانمان كەن. هەر ئەو شەو كەلاك دى بە دى رۆيىوو تا گەيبوو «دەرويشان» كە مالى كچى كبراى لى بوو. مەعلووم بوو لە «كەلبەرەزاخان» وە بە نەخۆشى ئاوا گۆر بە گۆر كراو!

خوا نەخواستە مەئموورىكى دەولەت لە گوندىك يان لە مەزراى گوندىك بە سەكتە بمردايە،

ئىتر واوھىلا بوو. سەتان كەس دەكەوتنە بەلاوھ و لە سووچى رەشچالان توند دەكران. ئەگەر تەنيا ئەو دەردى كە تاقە گوندېك لە موكریان لە دەست پىاوى دەولەتى رەزاخانىيەوھ دىوھ كۆ بكرایەتەوھ، كىتیبكى گەرەى دەوېست.

بېستمانەوھ كە چۆن لەشكرى ئىران - كە سەر تا پا لە چەكى ئەلماندا خنكابوو- بەبى شەر كردن لە بەر يەك بلاو بووھ و سەرى بىج كلاو ماوھتەوھ. سەرباز تەفەنگیان داوھ بە نانېك و لە كۆل خۇيان كرددۆتەوھ. بەوپەرى رەزىلى، دەولەت لەبەر يەك چووھ. پاش كۆكردنەوھى خەلە و خەرمان، ھاتمە شار؛ دېتم ھەوای سىياسى خۆشە. ئەوسا بوو كە چووھە سوېند خواردن و دواىى بۇيان گىرنامەوھ كە حال و بال چ بووھ و چۆن ئەو حېزبە پىكەوھ نراوھ.

ناھجى نازانم بەر لە گىرنامەوھى ئەم رووداوھ، شىتېك دەربارەى باسى كورد و نازادى لە كوردستانى ئىراندا - وەك بېستومە يا خويندومەتەوھ - بگىر مەوھ:

تارىخ پىمان دەلئ كە «خان ئەحمەدخان» لە ھەسەناباتى سە تانجى لە سەر ناوھ و پىنج سالان پادشايەتى سە و سابلاخ و ولاتى بەردەستى ئىستای عىراقى تا موسل بە دەستەوھ بووھ. لە سالى ۱۲۹۶ ك (۱۸۷۸ زىدا) «شىخ عوبەيدىللاى نەھرى» داواى سەربەخۇى كوردستانى كردووھ و تا ميانداو و بناوېشى گرتووھ. لە سالى ۱۹۰۶ و ۱۹۰۷ ى زابىنى، «شىخ باباى غەوسابات» بە برىكارى «ھەمە حوسىن خان» و «سەيفەدىن خانى سەقز» و «ھەمەخانى بانە»، ھات و چۆى رووسانى كردووھ كە بۇ نازادى كوردستان يارىدەيان بەدن.

لە جەنگەى شەرى يەكەمى گەرەدا، ئەفسەرىك بە ناوى «مستەفا پاشاى نەمروود» بە بەرگى گۇراو ھاتووھ بە كوردستانى موكرىدا گەرەوھ و داواى كردووھ كە كورد نازادىخواز بن. دەلئىن شەوېك لە سابلاخ چۆتە قاوھخانەى ھىكايەتخوان، گوېلى لە باسى رۇستەم و دىوى سىى بووھ. لە پر گوتووېه: «الفاتىحە»، خەلك فاتىحايان خويندووھ. نەمروود دەستى ھەلىناوھ و گوتووېه: «خىزرى ئەو فاتىحايە بۇ رووھانەتى رۇستەم و دىوى سىى! برام ئەوان مردوون. ئىوھ كە زىندوون فكىرك بۇ ھالى خۇتان بكەنەوھ...».

ھەر چەند ئەو باس و رووداوانە لە بىر خەلك چوونەوھ و كەمتر وھ بىر ھاتوونەوھ، بەلام رەنگە شوېنەوارىكيان لە بن خۆلەمىشى ئەو چەند سالانەدا ماىج و گەرماىى بە يەكجارى نەفەوتابى.

لە پاش قەومانى شەھرىوهر و ھانتى رووس بۇ مەلبەندى موكریان، ئەفسەرىك لە لاىەن كۆمەلى ھىواى كوردستانى بەردەستى عىراقەوھ ھاتۆتەوھ سابلاخ و دەيەوئ كەسىك پەيدا كا كە گوئى ئە نامۆزگارى بگرئ. چەند رۆژىك لەم و لەو پرسىار دەكا، پىنى دەلئىن زەبىحى دەم لەو مەسەلانە وەردەدا. زەبىحى حوسىنى پى دەناسىنى و چەند كەسىش ساز دەدەن كە گوئى لەو ئەفسەرە - كە ناوى «مىرحاجە» - بگرن. يازدە كەس لە باغى سىسەى سابلاخ دەگەل مىرحاج كۆ دەبنەوھ. لە سەر نامۆزگارى ئەو، حىزبى «ژئ-كاف» دادەمەزىن؛ سوېندنامەكەى دەنووستەوھ. پرۆگرامى حىزبى ھىوا بە تۆزىك دەسكارىيەوھ، دەكەنە پرۆگرامى «ژئ-كاف». حوسىن فرووھەر، زەبىحى، تەوھىدى مەلانەجمە، ئىمامى، مەھمەدى ناھوا، قادرى مودەرپىسى، مەھمەدى ياهوو، شاپەسەندى، مەھمەدى سەلىمى، قاسم قادرى و خالە مەلاى داودى، يازدە كەسى بناغەدانەر بوون. جا كە زەبىحى منى برده سوېنددان، بە منەوھ بووېنە بېست ئەندام. حوسىن ئەندامى ژمارە يەك و زەبىحى ژمارە دوو بوو و حوسىن سەرۆكى كۆمەلى «ژئ-كاف» بوو.

تازە بېۋىنە «ژى-كاف»، وام لەبىرە سىپھەمىن كۆبۈنەنەومان بوو؛ حوسىن فرووھەر گوتى:
- من پىشنىھاد دەكەم ھەزار دەرکەين، چونكە ھىچ كارىكى لە دەست نايە.

پەنگم زەرد ھەلگەر، تف لە زارمدا وشك بوو، بە نوزو ھەكەو گوتم:

- نا، توخوا دەرم مەكەن! كارم پى بسپىرن. ئاخىر من مالم لە لادىيە و ئەنگۆش تا ئىستا لە
لادى كار تان نەبوو.

فرمىسك ھاتنە خوار... بەزەيان پىمدا ھات و گوتيان قەيناكا! راستە زۇر دەستەوستانى،
بەلام ھەر لە كۆمەلەدا بىنە!

لە درىزىي تەمەنمدا - كە ئىستا لە پلەي ھەوتەم و لە شىست و سى سالىدا دەژىم - زۇرم
حىزب لە نىكەو دەتوون؛ باسى پەفتار و رابردووى زۇرىانم خويندۆتەو. زۇر چەتوونە ھىچ
كۆمەلىك وەك ئەندامانى «ژى-كاف» ئاوا فىداكار و دلگەرم و يەكتەر خۆشەويست بووبن.
دەربارەي ئەسحابەي پىغەمبەر زۇر باسى يەكلى و فىداكارى ھەيە، وەختە بلىم ئەندامانى ئەو
حىزبەش شتىكى وابوون. خۆدزىنەو لە فەرمان، درۆ، خۆخازى و فىلبازى بە جارىك تەرە
بوو؛ لە ھەوت كىوان ئاوا بوو. مالى دنيا ھەر بۆيە مايەي دلخۆشى بوو كە كۆمەلە پىنى لازم
بى.

جارىك لە تەرەغەو ھاتمە شار، بىست تەنم پاشەكەوت كىرەبوو كە جلك بۇ مىندالان بىكرم و
نەخوازە كە دىتم خوشكم كولووچەي پىنە كىرەو، زۇرى دلتنەنگ كىرەبووم. ھەر گەيشتمە شار،
ئىوارە بوو. دەچوومە قاوەخانەيەكى دەم چەم كە ھەوالان بىينم. لە سەر پردى داوینى چۇم
تووشى يەكيان ھاتم؛ گوتى: فلانى تۆ پوولت نىيە؟ ھىندىك پوولمان پىنى لازمە دەبى كۆي
كەينەو. دەست بەجى بىست تەنەكەم دايە و ھەر لەوئو گەرامەو و لە شار دەرکەوتم و
ھاتمەو مال؛ چونكە مىخارجى شەوئىكم بۆخۇم نەگىراو. كە ھاتمەو خوشكم پرسى:

- جلكت كرى؟

گوتم: بە داخەو بە تەلەي قومارى سى خالەو بووم و ھەموو پوولەكەم دۇراند.

گوتى: دەزانم نەتدۇراندو، بەلام خەم مەخۇ! ئىمە ھەر چۆنىك بىنى رايەدەبوپىرن.

ھەرچەند زۇر زوو زۇرتىر بېووبن و ئەندامان لە سەد و دووسەدىان تىپەراندبوو، بەلام ھەموو
رووت و نەدار بووبن و پوولمان بۇ ھەلنەدەسوورا كە پەرە بە راگەياندىنى حىزبى بدەبن.
دەمانەويست گۇفارىك دەرکەين بە ناوى «نىشتمان». حىسابمان بۇ كىرەبوو، دەرینەدەھىنا.
برادەرىكمان چووبو بە ناوى خۇى سەد و پەنجا تەنەي لە حاجىك قەرز كىرەبوو كە بە مانگىك
دەيدانەو. زەبىحى كە دەبوو بە كارى گۇفارە كە رابگا و كەسشى پىنى نەزانى، چووبو دەگەل
خەلىفەگەرى ھەرمەنيان لە تەوريز رىك كەوتبوو كە لە چاپخانەي كلىسا بۆي چاپ كەن. مانگ
تى وەرسوورا و گۇفار دواكەوت. كابرا حاجى قەرزى خۇى دەوئ و دەبى مۆلەتى لىنى بخوازن.
ئاخرى حاجى دەيگوت: ئەو قەرزە وەك قەرزى دى ناچى، بابە ھەر پىم بلىنى بۇچىت لىنى قەرز
كىرەبووم، نامەوئ بىمدەنەو! ئاخىرى گۇفار دەرکەوت و زۇر زوو بلاو كرايەو و دەسمايەي ژمارەي
دووهەمى قازانچ كىرد و ئىتەر نەپسايەو و زۇرى دەنگ دايەو. تەناتە رۇزانمەكانى زوور و
لاوئى ئىترانىش كەوتبوونە باس كىردى.

لە بىرمە جارىك بىرمان لەو دەكردەو كە چاپخانەيەكى دەستى پچووك بىكرىن و بىكەينە
چەند بەشىكى پچووك و ھەرکەسە بە پىنى توانا بەشەكانى بىكرىن. كاكە رەحمان - كە ئەوسا

ببوه ئەندام و دەولەتمەند بوو - گوتى من ھەمووى دەكړم. باوېر كه زۆرمان فرميسكمان دەچاو گهړا، كه لهو خۇشيه ناھوميد بووين و له كړينى چاپخانه بەشدار نابين. كه له خۇشى كۆمەلەوه خۇم كردهو شاعير. جگه له شيعرى كوردايه تى، شيعرى تريم ھەنووسين. جيزنه پيرۆزه بۇ ئەحمەداغا، گالته و گهپدا وەرده گيړا. ئەندازە يەكې زۆرم لهو شيعر و بارى گالته، شيعرى حافزم بە بارى گالته و گهپدا وەرده گيړا. ئەندازە يەكې زۆرم لهو شيعر و نووسراوانه ريك خستبوو كه ئىستا ھيچيانم نەمان و بە يەكجارى لەناو چوون. له بېرمە بەر له گۇفارى نيشتمان، تەنيا دوو بەيتى من له سەر كاغەزىك چاپ كرابوو. بۇ يەكەم جار كه ديتم، ئەوئەندەم كه يىف يىچ ساز بوو، بە «شا»م دەگوت ھەتيوہ ئاى كه چەندم شاىى بە خۇم بوو!

ئاورپك بۇ داووه

گوتم له سەرەتاي حوجره و دەرسى گولستانهوه، دەگەل زەبيحى بوومە ئاشنا. جا چونكه بابى ئەو دەگەل بابم ھەردووك مريدى شينخى بورھان بوون، نيوانيان خۇش بوو؛ ئيمەش پىكەو ھۇگرمان گرتبوو. ھەرچەند ئەويان بردبوو مەدرەسەى دەولەتى و من فەقيلەى مزگەوت بووم، بەلام له كاتى بەرھەلدايدا پىكەو دەگهړاين. ھەروا تۇزىك له خوئندنهوه راھاتين، ملمان له كۇنەكتيبان نا و نوشتە و جادوووى كۇنەكتيبان زۆرى سەرنج راكيشاين: چۇن مس بكەينه زىرا چۇن سكه لى دەين! چۇن وا پكەين خەون بە خەزىنەو ھەيىن... له بەزمى سكهلیداندا دوو شتى سەيرم دپتە بىر: قالبيكى سكهلیدانمان له كتيبيكەو ھەكل كيشا و چووينە لای پيرەميرديكى تەنەكەساز كه بۇمان دروست كا. كابرأ پرسى: بۇ چيتانە؟

گوتمان: بۇخۇمان گالتهى يى دەكەين.

گوتى: رۆلە گيان دەزانم بۇ چيتانە، وەرن مامى خۇتان بكەنە شەرىك! پەنجا سالە ھەولى له دوو دەدەم، بۇتان دروست دەكەم و خزمەتیشان دەكەم!

ھەر وردە-وردە گەرم تر دادەھات، كەوتبوو ھەلە و لرفەو، ئارەقى دەردابوو:

- مامتان بە قوربانان، بمكەنە شەرىك!

ھەر ھىندەمان بۇ كرا راكەين و واز له كارەكە بىنين!

جاريكى تر له كتيبە پەربووتيكدا ناوى دەريچە و بۆتە و گلەبۆتەمان بەرچاھات كه بۇ سكهلیدان دەشى و زىرپىنگەر ھەيانە. پيرە جوولەكەيەكى زىرپىنگەرى بۆرى چلكنمان له گۆشەى دوكانىكى تاريكى تەرىكدا پەيدا كرد. ھەر گوتمان گلەبۆتە، دەستى كرد بە پارانەو، گوتى:

- ئيوە مەشقاى دەكەن؛ من خزمەتكارم. چيتان دەوى بۇتان دەكەم؛ بمكەنە شەرىك!

ھای بە كلكى خيوى! خۇ ھىشتا نەرسراو و نەپيچراو شەققەى دى! زۆر زوو له چنگى ئەويش ھەلاتين و تازە نەمانوئرا باسى بكەينهو. بۇ خۇمان بە دزىو ھەرچۇنيك بوو قالبيكى ھەك بەرگە شەمچەمان ليكدا و پرممان كرد له قورى خۇلەميش و دوو قرانپەكى زىومان تيدا جىي كردهو. قەلايمان له سەر مقەلى پۇلوو بە فوو - كه ھەموو شەويلكمان گۇرابوو - تواندەو ھە و بە سەرماندا كرد. خوا بە سەرتى نەھينى، قەلايى بە دوو قرانپەو نووسا و ئىستا و ئىستاش بەرى نەدا و له باتى قازانج زەرمان كرد!

به گوره یی بیرم له وه ده کرده وه: باشه نهوا نئمه مندال و کال بووین، ئاخیر نهو دوو پیره میترده بۆ ده بی هینده کهر بن که له بهر دوو مندالۆکه بپارینه وه نهو شته ی خۆیان نایزانن فیری نهوانی که ن؟!

دوعایه کم دس که وت؛ نووسرابوو: «شهویک جه غزیک له سهر خۆل بکیشه، چل جار سووره تی «یا ایها المزل» له بهر و زۆر به رهوانی بخوینه، له مابهینی ههر جاریک خویندنی سووره تدا نهو دوعایه له بهر بخوینه، جندۆکه ده یانهوی بترسینن، کتویک به موویک هه لواسراو له سهر سهرت راده گرن. خۆیان ده که نه شیر، هیزشت بۆ دینن. نه که ی بترسی. ههر یه ک حرفت لی غه له ت بی واوه یلایه؛ ده مری و گوناحی خۆت له سهر خۆت. نه گهر لهو نه زمونه سهر که وتی و چل جاره که ت تهواو کرد، جندۆکه یه ک ده بیته نۆکه رت، ههر چی بلیتی پینکی دینیت...».

ئای که چهند شتی چاکه! شهرته پنی ده لیم کچی قاقانی چینیم بۆ بینی! خۆ زپر و زیو ههر باسی ناکرئ! نه مهویست زه بیحی بکه مه شهریک، پیم نه گوت. چهند رۆژان سووره ت و دوعام وه ک ئاو له بهر کرد. شهو له پاش مال نوستانن به دزیه وه چوومه وه تاغیک لای درگامان که ژووری میوانان بوو. به ره و هه سیرم لابرده، جه غزم کیشا و به ره وه قیبله ملم نا له ورته - ورت. خویندن له بیست جار تیپه ری و دهنگی پی هات. چاوم که چوو قانده بو هه لمه نه هینا و گوتم با جندۆکه بین منه تیان نه بی؛ من ناترسم. ته قه ی پی نزیکه وه بوو، دهنگی کوتانی گۆچانیش ده هات. گویم له هه ناسه یه ک بوو. نه خیر بخوینه وه و رانه وه سه ته. له پهر زۆر به قه وه گۆچانیکم وه پشت مل که وت و جنیوی بابمی به دوو دا:

- مه لهوون نه وه خهریکی سیحری؟!!

ههر له په نجه ره وه خۆم هاویشت و هه لی نه ماما هه لی! بایم له ده رگای هه وشه وه بانگی کرد:

- جاریک تر نه تبینمه وه!

به هه زار گریان و پارانه وه راگیرامه وه و ئیتر وازم له جندۆکه و کچی قاقانی چینیش هینا! کورتی بپرمه وه: په ره شه ره یه کم ده دیت و شتیکی له م بابه تی سیح و جادوانه تیدا بوو، لام وابوو راسته. به لام خاوه نه کانیا ن نه وه نده به سه گیته تی نووسی بوویان که مه پرسه: «میشکی میشووله و هیلکه ی میرووله تیکه ل که و چاوتی پی بریزه؛ جندۆکه ده بینی». «کیسه ل ده خوینی په بووسی مانه دا بکولینه، ئیسکیک سهر ئاو ده که وی، ودمی هه یه و به خته وه ره ده بی».

له خانه قا حاجی عه بدوللای کورپی گه وره ی شیخی بورهان - به پیری - وه ک منی مندال بییری ده کرده وه. بریاری دابوو نه گهر له سایه ی نوشته وه خه زینه په یدا کا، به شم بدا. رۆژ نه بوو بۆ په یدا کردنی شتی له عه قل به دوور نه مخاته بیگاره وه؛ تهواو وه ره زی کرد بووم. رۆژیک گوتی: بجۆ پیستی له بهر تاو سپی بووی کیسه لی مردووم بۆ په یدا که؛ ئاوی «هه نده با» شم بۆ بینه؛ دوعای لی ده نووسم. ده ملی که له بابیکی رهنگ شینی بی خالی ده که م و رۆژی جومعه بهری ده ده م؛ له کوئی نیشته وه خه زینه ی تیدا به.

گوتم: هه نده با چییه؟

گوتی: پیم وایه ترۆزییه!

گوتم: قوربان! نه گهر سیح ره که به کیری که ره له پشتی کیسه لی بنووسی باشته را ئیتر خۆی لی تووره کردم و له خه زینه ش بیبه ش کرام؛ که نه ویش ههر وه ک من ده م له

پووش ما.

دەگەل زەبەیحی دووبەدوو زمانیکمان دروست کردبوو کە تیک دەگەیشتین و کەس تێمان نەدەگەیشت. رۆژیک کە بەو زمانە قسەمان دەکرد، کابرایەک گویێ لێ بوو؛ رووی کردە کابرایەکی دی و گوتی: ئاخەر بۆچی ئاخەر زەمان نییە؟ ئەو سەگبابانە بە زمانی جوولەکان قسە دەکەن، دەبێ لە کوی فێر بوون؟!

مەنمووریبەت لە زۆی کافدا

مانگی جۆزەردان بوو، دروینەیی جۆ لە دەوری بۆکان دەستی پێکردبوو، حیزب ناردی چوومە سابلاخ، دەگەل میرزا قاسمی قادری و زەبەیحی - کە دەبووینە سێ کەس - گوتیان دەبێ بچنە «دزەیی مەرگەوەر» دەگەل نوینەرانی حیزبی هیوای کوردستانی عێراق گفتوگۆ بکەن و هەر قەراریک ئێوە بیدەن ئیمە پێی رازین. بە سواری ترومبیل بەرەو ورمێ کەوتینە رێ کە لەوێوە فایتوون هەیه و دەمانباتە مەرگەوەر. گەیشتینە گوندی «بالانیش»، شەر و هەرایەک بوو سەگ ساحیبیی خۆی نەدەناسی. زێرۆ ئاغازی هەرکی و دەولەت شەریان بوو. پۆستی ئەمنیە سووتابوو؛ هەشت کەلاک درێژ کرابوون. هەر وا کورد بوون لە ورمێوە هەلاتیوون و دەهاتن. بە پەلە ترومبیلمان بەجێ هێشت و بەرەو چیا رەوین. چووینە گوندی «کوکی» کە ماله زێرۆی لێ بوو؛ ویستمان میوانی بین. کابرایەکی گەرمیانی - کە کۆنە ئاشنای زەبەیحی بوو - لە دەرگا گێڕاینەوه. گوتی: زێرۆ دوژمنی شیخ عەبدوللای دزەیه. لەوانەیه روتتان بکا؛ چونکە دەچنە مالی ئەو. لەوێش بیدەنگ خۆمان رزگار کرد و چووینە گوندی «قاسملوو» لە دۆلی قاسملوو لە بن چپای دمدەم؛ کە ئیستاش شوینەواری خانی لەپزێرپینی لێ دیارە. شەو لە مالی مستەفاغا ناو میوان بووین. کابرا دەبەویست رووتمان کا؛ بەلام کە زانی دەمانچەمان پێیە وازی هینا. بەیانی و لاغمان لە سۆفی شێرە ناویک بە کرێ گرت و چووینە دۆلی دزە. بۆ نیوهرۆ لای عەبدولقادری کورێ شیخ عەبدوللا لە «گردوان» بووین و ئێوارە چووینە رەشمالی مالی شیخ لە دزە.

نوینەرانی هیوا: «شیخ عوبەیدیلای زینوی»، «سەید عەزیزی شەمزینی» کە ئەفسەرێکی عێراق بوو، «سەعیدی کانی مازانی» ناویکیش - کە تازە لاویک و خوارزای شیخ عوبەیدیلای بوو - دەگەلیان هاتبوو. چەندین کۆبوونەوه مان پێکەوه کرد و لە سەر دوازدە نوخته پێک هاتین کە هەردووک حیزب پێکەوه هاوکاری بکەن و مەعلوومات پێک بگۆرنەوه. جا چونکە لەو شوینەیی کە پێک هاتین بناری «دالانپەر» و لایەکی شەمزینان و ئەم لایەیی ئێران بوو، ناومان نا: «پەیمانی سێ سنوور». بڕیار درا هەردوو کمان بچ خۆگرتن - هەر کەسە لای خۆی - بەیانە کە بلاو کاتەوه. دواي حەوت شەو لە دزە بە رێگەی شێویدا گەڕاینەوه. لە شێوێ بە پێ هاتینە نەغەدە و لە نەغەدەوه بە سواری ترومبیلێکی سینمایی ئینگلیسیان - کە دەهاتە سابلاخ - هاتینەوه.

ئیمە دەست بە جێ نوسخە بەیانی خۆمان لە نیشتماندا چاپ کرد. هێشتا بلاومان نەکردبووه، خەبەریان داينی کە حیزبی هیوا بەو پێکھاتنە رازی نەبووه و چاپی مەکەن. رووبەرە چاپ کراوه کە پێک هاتنە کەمان لە گۆقارە کە درێ.

خۆش ئەوه بوو کە لە بەندیک لە پێکھاتنە کەدا دەلێ: «ئەگەر ئینگلیس لە عێراق بە شێ بەدەن بە کورد، نابێ کوردی دەرەوهی عێراق هەلاوێرێ؛ چونکە کوردستان یە کپارچەیه. با بلێن

ئىمە بەشى كورد بە حق دەزانين و بە پىي توانا ياريدەى ھەموو كوردىك دەدەين. كە ئىمەش دەگەل ڤووسان ھەر ئەو ھەولە دەدەين و موكریان لە كوردى توركيان و عىراق بە جيا نازانين». حىزبى ھىوا كە بە سەرۇكاھەتى مامۇستا ڤەفېق حىلمى بوو، لە مەسلەھەتى نەزانىبوو كە ھىچ ناويك لە ڤووس و كوردى ئىزان و توركيە ھەبى.

باسى ئەو ڤىك كەوتن نامە مېژووويە تا ئىستا لە زۆر چاپەمەنى ناوخۆبى و لاوھ كيدا كراوھ؛ بەلام سەير لەو ھەدايە كە ناوى «ھەزار» لە ھەمواندا ڤرئ دراوھ و نووسىويانە: «زەبىحى» و «مىرزا قاسم» لە ئىزان و «شىخ عوبىدېللا» و «سەيد عەزىز» لە عىراق و «قازى خدر» (يان قازى مەلا خالىد، جارى واش ھەيە گوتوويانە قازى عەبدولوھەاب) لە لاين كوردى توركيانە ئەم پەيمانى سى سنوورەيان پەسند كەرد. ھومىدەوارم ئەم گۆڤانى ڤاستىيە لە ڤووى ھىچ غەرەزىكەوھ نەبووبى و ھەلەيەك بى لە دلپاكىيەوھ ڤووى دابى.

لە بۆكان دەگەل ھەوالانى «ژى-كاف» كە نامەخوا زۆر بېوون، ھاوكارىم دەكرد و بە بەريشەوھ كاسبى گەنم و تووتن ڤرۆشىم دەكاردا بوو.

زۆر كەس لايان واپە كە حىزبى «ژى-كاف» ڤووسان دروستيان كەردووھ؛ كە خوا ھەلناگرئ ڤاستى بۆ نەچوون. كاتئ كە حىزب بۆ ھەوھل جار لە سابلاغ دامەزرا، ڤووس ھىچ ناگايان لئ نەبوو. دەمانەويست كە بە ڤەسى بمانناسن و يارمەتيمان بگەن؛ بەلام ھەرچى كۆشمان كەرد جوابيان نەداينەوھ. لە ئاخريدا كە دىتيان ھىز و پىزىكمان پىكەوھ ناوھ، ئەوانىش لەشكرى زۆريان لە ولاتەكەدا بوو، نەياندەويست ولاتەكە ئەمىن نەبى و نەوھكا ئىنگلىس بەھەرمان لئ وەرگرئ، گوتيان حىزبەكەتان ڤەوايە و ئىمە مانعتان نابىن و ئىوھش لە نووسراوھى خۆتاندا ھەوالەتى ئىمە بگەن. «كوپرە! چت دەوئ؟ دوو چاوى ساغ».

كورد لە ھەموو شوپتان، زۆر ئازادپەرس و ئازا خۆشەويستە. كاتئ كە ھىتلەر لە سەر بوو، دەگەل ڤووسيا شەڤى دەكرد، ھەموو كەس چەپلەى بۆ لىدەدا و تارىفيان دەكرد كە ئازاپە و ڤووس خوڤرپن؛ ئەگەرچى ھىتلەر ياريدەى دەولەتى ئىترانىشى دەكرد و دەولەتى ئىترانىش لە بەر چاومان لە شەيتان خوڤنتال تر و دىزوتەر بوو. لەبەر ئەوھش كە لە شەڤى يەكەمدا كوردى موكریان ياريدەى دەولەتى توركى موسولمانيان كەردبوو، ڤووس زۆرى كۆشتبوون و زۆرى بە يەخسىر بەردبوو. تەنانتە چل و ھەشت سەعات قەتلوعامى شارى سابلاغيان كەردبوو، عوروووسى كافر زۆر ناخۆشەويست بوو؛ بەلام كە ئەمجار لە حوكمى كەمونيستىدا ھاتبوونە ئىزان، بىرى خەلكيان گۆڤرى. چوونە ھەر شارىك -بەر لە ھەر شت- دەركى زىندانيان كەردەوھ و زىندانى سىياسى و ئاسايان ھەموو بەرەلا كەردن. مەلايەكى شكاك دەيگوت: «ئەز ھەفسىدا بووم. م دى ڤۆژەك مەلائيكەتەكە سۆرى چافشىن دەرى فەكر و گۆت: ئىدى سودا. ئەم ھەمى قوتار بوون».

چەكدارى ڤووس زولمىيان لە كەس نەدەكرد؛ ھەموو كەس خۆشى دەويستن. خۆ نەخوازا ئىمەى نىشتمانپەرسە كە ڤووسمان بە فرىشتەى ئازادى كوردستان دەزانى، بە قەد گلئىنەى چاوى خۆمان ڤىزمان لىدەگرتن. لە خوامان دەويست ئىمەش بگەوينە بەر قانونى ئەوانەوھ. ڤاستت دەوى ناوى كەمونيستمان نەدەزانى؛ پىمان دەگوتن بالشەويك. وا تىگەبېووين كە ولاتى ڤووس ھەمووى زۆر ئاوەدانە؛ لە ھەر گەرەكە مالەى، لە مەنجەلېكدا چىشت لئ دەنئىن؛ ھەموو كەس قاپى خۆى دەبا و لەو چىشتە بۆى تىدەكەن. ئىتر كەس لە ھىچ بارىكدا جىاوازى نىيە. ھەموو كارىكيش بە دەست پىاويكە؛ ناوى ستالىنە. نازانم خەلكى تر چەندەيان لەم بارەوھ

ده زانی؛ به لام لهو کاتهدا نهمدی کەس لەمە پتری لی بزانی و زۆریش بهوه رازی و ئاواته خواز بووین و لامان وابوو هەر ئهوان ئازادمان ده کهن و ده مانگه نه ده ولت. جا ئه وه ندی له توانادا بوو، به په خشان و شاعر به پرووس و بالشه و یکیمان هه لده گوت. به زم به زمی من و هیمن بوو که سهر و بنی قسه مان سلاوه ت له دیداری ستالین و دوعای به خیر بۆ سهر کهوتنی پرووسان بوو. ئه وه ده مانه که له تهره غه بووم و تازه ده ولت تیک چوو بوو، له شکرکی ده هه زار که سی به سهر کردایه تی «سهرهنگ پزشکیان» ناویک له سهردهشت ههر ما و حوکی خۆی ده کرد. گوتیان وا عه شایری کورد ده چنه جهسته یان. زۆرم حه ول دا که چهند هه والیکم ده گه ل بی به لکو لهو تالانه تفهنگمان ده سه که وی، کەس نه هات. ته نانه ت به گالته ده مگوت: ئه گه ر هه یچیتمان ده س نه که وی، خۆ تووشی پیاوی وا ده بین پروومان کا؛ با بیکار دانه نیشین! ئه وه سه فهره م به نسیب نه بوو.

عه بدولکه ریم کوره گه وری شیخ محهمه دی خانه قا خه بیری بۆ نارد بووم که به ره و خه لیفانی مه نگوران بچێ منیش ده یگه می؛ سهره خۆشی له مالی عه لیخان ده که م. وا دیار بوو که سی له من باشتر ده ست نه ده کهوت که راپۆژکاری سیاسی بم. له رینگه دا - که ته نیا بووم - تووشی دهسته سواریک هاتم. رینگه مان لیک ده دایه وه. سواریک تاق بۆوه و به ره و من هات: گورجی دابه زیم و تفهنگم هه نایه سهری و گوتم: مه یه پیش ده تکوژم! گوتی: بابه نه هاتوومه شه ر، ئه وا من له خزمه ت سه ید کامیلی کوری سه یدی زه نبیلدام و ده چینه «خه لیفان». لهو رۆژه وه ده گه ل سه ید کامیل بوومه ئاشنا و چهند سالان زۆر دۆستی نیک بووین.

عه بدولکه ریم و سه ید کامیل هه ردووک راسپێرابوون که مه نگوران ساز که ن بچنه یاریده ی حه مه ره شید خان له سه قز. عه لی خان و مه نگور نه هاتن. ده گه رانه وه دا عه بدولکه ریم سه ری له «قالوی» دا و سه ید کامیلیش ههر هاته ئه وی. من ده ستم له عه بدولکه ریم به ردا و ده گه ل سه ید کامیل چوو مه سه قز؛ که بابه شیخی مامی سه ید کامیل هه مه کاره ی حه مه ره شید خان و له سه قز بوو.

حه مه ره شیدخانی بانه یی - که ئاغای «وینه» و «دارۆخان» ی به شی کوردستانی عیراق بوو - عه شیره تی بانه یی دوا ی خۆی دابوو؛ بانه و سهردهشتی له ده ست عه جه م ده ره ئینابوو. پاش زۆر شه ری پاله وانانه و به ناوبانگ، به یارمه تی به گزاده ی فه یزوللا به گی سه قزیشی گرتبوو؛ چه ک و چۆلی زۆری له ده ولت ساندبوو. به یتی شه ری حه مه ره شید خان، گوند به گوند و مال به مال ده گه را.

میوان له مالان دامه زران. سه ید کامیل و ده ست و پتوه ندی - که منیش یه کتیک له وان بووم - له مالی حاجی عه لی ئه که بر ناویک دامه زراین. نان و خوان و خه و له سهر حاجی. هه شتستان زۆر شوکرانه بۆر بوو که بانه یی ته شقه له باز نه هاتوونه مالی و به نیوه شه و داوا ی که بابی بازاری لی ناکه ن!

کاری رۆژانه ی سه ید کامیل ههر ئه وه بوو لادیسی هاواریان بۆ دینا که ریان لی ساندوون، رووتیان کردوون؛ تکه ی بۆ دنه نووسین. خان حاشای ده کرد و ده یخسته ملی پیاوی سه لیم خانی کیورۆ؛ سه لیم خان ده یخسته ملی پیاوی خان. له ده رگای زووره که مانی نووسیوو:

که ر دزینی سه قزیبه کان به مه سال هه ربینا دیت بپتیه ئیستقلال!

بىنە شىكوا، لىيان بىكەن حاشا زوو مووۋەفەق دەبى رەشىد پاشا
بانەيى دەبانخويندەوۋە و پىدە كەنن.

دوو مانگىك لە سەقز مامەو. زاراۋەي سەقزىان فىر ببوم؛ فەرقم پى نەدە كرا. لەو ماۋەيەدا
خان ھىرشى بىردە سەر ھىزى عەجەم لە «دىواندەرە»؛ عەشايىرى دەورۋەرى سەقز و
ئەحمەداغاي حاجى بايزاغاشى دەگەل بوون. عەشیرەتى گەلباخى ببوونە پياۋى دەولەت. لەو
شەرەدا لەشكرى خان زۆر پىس شكا و چەند كوژراو و ئەسسىرى دا. ئەۋىش دوو ئاغاي گەلباخى
بە دىل گرتبوو؛ لە سەقز كوشتىنى. «نافىع مەزھەر»ى شاعىر قەسىدەيەكى بەو ھۆيە گوتبوو كە
زۆر قەسىدەيەكى چاك بوو. چەند بەيتىك نەبى لە بىرم نەماۋە. دەربارەي كوردە خاينە كانەوۋە
دەلى:

دزى خانەگى! واجبە كوشتنت لەبۇ عىبەرەتى غەيرە، خوین رشتنت
يان دەلى:

چ خۆشە كە يەك سانىە بىتە شىر نەۋەك دوو ھەزار سالە بتىننە ژىر
چ شىرىنە شاعىر! كە ئەنجامى كار لە سەر پاسى ئەم قەومە بتدەن لە دار
تفەنگە كەم پىنج تىرىكى زۆر خراب بوو. زۆر بە ئاۋات بووم تفەنگى بىر نۆم ھەبى؛ بەلام دەست
نەدەرۋىيى بىكرم. شىعەرىكم بۇ ھەمەرەشىدخان نووسى، گوتم جايزە تفەنگم دەداتى؛ بەلام
كەس ھەر نەبخويندەوۋە.

لەو ماۋەيەدا سەيد كامىل رۇيشت كە سەرى مال بداتەوۋە لە «گەردىگلان» و من بە تەماي
ھاتنەوۋەي لە سەقز مامەو؛ بەلام كە ئەو زۆرى پىچوۋ نەھاتەوۋە. لە مالەكە گويستەوۋە بۇ
خاننىكى كەران. شەۋى دەگەل كابرايەك قەرارمان دا كە پىكەوۋە برۇنەوۋە ۋلات. ئىۋارە سىبەر
شۆر ببوون لە شار دەرچوۋىن. كابرا سى خزمى خۇي دەگەل بوو. زوو تىگەيشتەم كە توۋشى
بەلايەك دەبىم و ئەۋانە كارىان دزى و خەلك پروت كىرنە. زۆر بە خۇپاريزى لە دواۋە دەپرۇيشتەم
و تفەنگم لە سەر پى و ئامادەي پروداۋ بووم. نوۋىژى شەۋاننىكى درەنگ لە دەورى گوندى
قارەۋاي سەقز ھىندىك پەشەۋلاغ و كەرى بە جەۋە دەلەۋەرەن. ھاورپكەم دەگەل خزمەكانى
درگاي كۇنە قاۋەخانەيە كىيان لە سەر كەرەكان دابەست و گويلىك و پانىزە كانىيان پىش خۇ دا و
دزىان. زۆر دوور نەكەوتبوۋىن، خەلكى دى كەۋتنە شوپنمان و چەند تفەنگىيان ھاۋىشت. من كە
دەمەۋىست لە چىنگ ئەو پىاوخراپانە رزگار بىم، گوتم ئىۋە برۇن من لىزە پىش بەو ھاۋارچىيانە
دەگرم. ئەۋان رۇيشتن و منىيان بەجى ھىشت. ھاۋارچىيەكان دواي چەند گوللە تەقاندن
گەپنەۋە. ئەۋسا سوار بووم و بى رىگە ملىم لىنا. توۋشى جۇگە ئاۋىكى زل بووم؛ وىستەم باز دەم،
ھەيىم لە ماينە كەم كىرد؛ بازى دا؛ بەلام تەنگەي زىن پىسا و كەۋتمە ناۋەرەستى قور و لىتەي
جۇگە. ھەر چۇنىك بوو ھاتمە دەر و چرايەكم لە دوور بەدى كىرد و ھاۋارم كىرد. دىار بوو خەلكى
دى دەترسان. ئاخىرى دوو كەس بە تفەنگەۋە ھاتن. كە زانىيان جىيى ترس نىم، من و زىنى
قورۋاي و ماينىيان راكىشا و بردمىيانە مالىك. خۇم شىشتەۋە. كابرا چاي بۇ لىنام و ھەسامەۋە. كە
باسى خۇم بۇ گىپرايەۋە، بە لايەۋە سەير بوو. گوتى:

- ئەو ھاۋارپىتە كە ناۋى ھەمەكەرىمى مەجىدى بوو، بۇ دوو قىران پىاۋىكى كوشتوۋە؛ سەيرە
تۇنەجاتت بوۋە. رەنگە لە ترسى سەيد كامىل نەبوۋىرانبى بتكوۋىژى و ماين و تفەنگت بەرى.
پىتر لە سى سال بە سەر ئەو پروداۋەدا رابردبوو، رۇۋىك چوۋمە خزمەت بارزانى. سۇفى عەلى

ناویک زور به گهرمی نه حوالی دهرپرسیم. بارزانی فهرمووی: له کهنگیوه هه ژار دهناسی؟ گوتی: قوربان لهو ساوه که نهو کهری له دهوری سهقز ددهزی! چیرۆکه کهم بؤ بارزانی گتپراوه: فهرمووی: نه زمانیبوو کهریشت دزیوه!

کۆمهلی «ئج-کاف» دهیویست خه لکی شار بترسیتنی؛ شو ته فهیان له حاکمیکی ئیرانی کرد که وه بهر نه هات؛ به لام له شار هه لات. «عیسازاده» ناویک - که زه منی په هله وی شه ی تانی له خه لک ده کرد و زه بیحی و فاروقی به گرتن دا و خه بهری له من و مه لا حهمه ده مینی هه دادی دابوو، له ده ست ده ولت هه لات بووبن و خۆمان شار دبووه - به ئه مری حیزب کتیبخانه که ی تالان کرا. ترس و له رزیکي زور که وتبووه ناو خه لکی شار و له دوزمینی نادیا ری ده ترسان. ورده - ورده ههر دوزمن کهم ده بوون و دۆست زور. تا وای لی هات که ده سته لاتنی کۆمه له له شاری سا بلاغدا ته و او په ری سه ندبوو؛ ئه وی خۆشیشی نه ده ویست لینی ده ترسا.

جاریک خه بهریان دا که ده وله مهندي شاری، حیزبی خۆیان له دژی ئیمه دروست ده که ن و فلانه شو له مزگوتی سه ید نیزام کۆ ده بنه وه. قه رار درا لئیان تیک ده ین؛ به لام نه شه ده بوو بناسرین. حوسینی سه رۆکمان - پاش کیشه و هه رای زور - ئه و ئه رکه ی خسته سه ر شانی خۆی که وا نه کا بناسن و لئیشیان تیک دا. به جلیکی گؤراو، دم هه لپچراو، له مزگوت چوو بووه ژوو و ده مانچه ی دهره ینابوو، که: وا وا لیکراوینه! رووح بؤ کوئ ده بن؟...

ئه و هه موو ده وله مهنده قه له وانه - وه ک جندۆکه ی بیسمیلا لیکراو - هه ر ئه وه نده یان بؤ کرابوو که له په نجه ره وه باز ده ن و خۆ دهر باز که ن. پتر له دووسه د جووته که وشنی زور باش له وی به جی مابوو.

قازی محهمه د

ماله قازیان زور له میژه وه قازی و ده سته لاتداری شار و به ناوبانگ بوون. قازی فه تاحیکیان هه بووه که له نازیا ته ی و به جهرگیدا ناوبانگی دهر کردوو و له شه ری عرووسان کوژراوه. قازی عه لیش - که قازی سا بلاغ بووه - له پیاوه هه ره به رپزه کانی ولات ژمی دراوه. دوو کوپری له پاش به جی ماوه: میرزا محهمه د، که پیاویکی زور خوینده وار بووه و له زه منی باوکیدا چه ندین ئه رکی بی حقوقی وه ک مدیر مه عارف و سه ره رشتی شیرو خورشیدی سووری گرتۆته نه ستۆ و زور خۆشه ویستی خه لکی ولات بووه و له پاش باوکی کراوه ته قازی سا بلاغ. دووه میان میرزا قاسم، که به «سه درولئیسلام» ناو براوه و له ده سگیرویی داماوان و تکا بؤ زیندانیا نی بیچاره دا زوری کۆشش کردوو و به پیاوی چاک ناسراوه و له زه منی کۆمه له دا بۆته نایب له تاران.

ده گه ل تیکچوونی ده سه لاتنی ده ولت له موکریان، قازی بؤ پاراستنی شار له تالان و برۆی عه شایری ده وره به ر، خه لکی سا بلاغی ساز دابوو که تفهنگ بکرن و شه وانه کیشکی شار بگرن. زور جاریش رۆژانه کۆی ده کردنه وه و نامۆزگاری ده کردن؛ ده سه لاتنی سا بلاغی ته و او له ده ستا بوو. پیمان خۆش بوو قازی بییته هاو کارمان؛ به لام ئه و ئیمه ی به هیچ نه ده زانی و به لایه وه که مایه سی بوو ده گه ل چه ند ره ش و پروتیکي بی ناو و نیشان زرمه زلیتانی بکا.

ئیمه ش هه ستمان ده کرد که عه شایر و خه لکی دیکه ی سه رناس، چه توونه هه تا نه زانن سه رۆکمان پیاویکی زل و شیاوی حورمه ت گرتنه، بین له گه لمان و هیچ که سی پایه به رز به حوسین رازی نه ده بوو. به لام قازی چۆن چار بکه ین؟ رامانده سپارد نه ندامان و لاگرانمان که له

کډووننه و بؤ وتاری قازی بته کنه وه. تا وای لپهات که قازی خوی ههستی به وه کردبوو حیذب به هیزه و گالتهی پی ناکرئ. نهوسا داوامان لیکرد که بیته حیذبه وه؛ قبولی کرد و زور زوو بریار درا قازی سرؤکی کومه له بی. ئیتر زور ئاغا و پیوماقوولان - که پچووکي قازیبان پی شهرم نه بوو- هاتنه یاریمان و هاتنه ناو حیذبه وه. قازی که ماله که ی قونای میوانانی رووس بوو، توانی نیوانی حیذب و رووسان خوشترا کا و دهمانتوانی به راشکاو تر کار بکه یین. دهوله تی ئیران - که له موکریان پاشه کسه ی پی کرابوو- ئیداره ی موکریانی له میانداواو دانابوو؛ به هه موو توانا حه ولی ددها ئاغانی ولات له خوی دلخوش بکا. شه کر و قهندی زوری ددهانی، پله ی حاکمه تی شاری به عه شیره تان دهسپارد. دوژمنی سره سخته ئه و پرؤژگاره مان «قهره نیاغای مامه ش» و «عه لیاغای ئیلخانی» بوون. قهره نیاغای زه بیحی گرت و هه ره شه ی کوشتنی لی کرد. رووس بهریان دا و هه ره شه یان له قهره نیاغای کرد.

باسی عه لیاغای و پیوماکه ی (بابه کری سه لیم ئاغا):

دنیا عه شایری بوو. حیذب و کومه له یه ک نه بوو. بؤ سهردانی حه مه ده مین حه دادی چوو بوومه «کانیه ره ش»؛ چوممه ده سنوئژ گرتن. له کونی دیواری ئاوده سته وه دیتم عه لیاغای ئیلخانی ده گهل کاربایه ک هاتن و پالیان دا به و دیواره وه که من له ویدیوی گویم له قسه یان ده بوو. عه لیاغای گوئی: زور سه لام له بابه کری سه لیماغا بکه ا بلی: عه لی ده یگوت نه کا ده غیلی بم، فریوی هه تیو- مه تیوان بخوا و کوردا یه تی و شتی وا بکا. نه گه ر ئیمه ئه و کاره بکه یین ئاغانه تیمان له ده ست ده چی...

جاریک رووسان زور پیوماقوولی ولاتیان بؤ باکو به بانگ کرد که عه لیاغای و قهره نیاغای و حاجی بابه شیخ و زور ئاغانی تریش له و بانگ کراوانه بوون. که هاتنه وه بیستمان باغرؤفی سرؤکی وه زیری نازه ربایجانی رووسیا گوتبووی چتان ده وی بؤتان پیک بینین. یه ک ده لی شه کر، یه ک ده لی زینی عورووسی، ده مانچه ... من ده مه ته قه یه کم له سه ر نووسین و له «نیشتمان» دا چاپ کرا. تیرم گالته به عه قلیان کردبوو. عه لیاغای هه ره شه ی کردبوو که نه و شاعیره هه ر ده کوژم. ماوه یه کی زور نه مه ده ویرا به گوندی نه ودا برؤم و ریگه م بؤ شاری سابلاغ گؤر بیوو.

رووسان چه کداریان کردین و هیزی پيشمه رگه پیک هات و مه شق به پيشمه رگه ده کرا و ته و او بووژاينه وه.

جاریک ده گهل مه لا ره سوول ناویکدا ناردرام که مه لا خه لیلی گؤرؤمه ر بکه ینه لاگری شؤرش؛ به لام هه رچی شیر و رپویمان بؤ هیئانه وه ملی نه ده دا ده یگوت سویند به ئالا خواردن پیانو کافر ده کا و بیستومه کچان له سه ر خه یابان ریژه ده رؤن! باش چه ققه و سویندی زور، رازیمان کرد به قورعان سویندی بؤ خواردین که یاریده مان بکا و هه رگیز خه یانه تمان پی نه کا. به لام زور زوو خه یانه تی پی کردین و سوینده که ی وه بهر پی دا.

به شاعیر ناوم زرابوو. له سه ر داوا ی ره واییتی فه ره هه نگی ئیران و رووس به خو و شیعه ر کانمه وه چوممه ته وریز. قه رار درا بؤشم چاپ بکه ن و ته رجمه شه ی به زمانی نازه ربایجانی بکه ن. گوتیان له ئوتیلکی خو ش داتده مه زرینین و چاوه دیرت ده بین که پیای ئیران زیانیکت پی نه گه یه نن؛ قبولم نه کرد. چوممه وه ئوتیله که ی که له سایه ی ده نگ خو شی هه مزه وه بیوممه هه والی خاوه نه که ی. زور پکی به ته نیا دامی و پرؤژی سه عات هه شت ده چوممه لای «جه عفه ر

خەندان» شاعىرى مەشھورى ئازەربايجانى و تەرجەمەى شىعەرەكانم بە فارسى بۇ دەبرد و ئەوئىش دەيكردنه شىعەرى ئازەرى. ئالەكۇكيان بە كوردى لە چاپ دا. تەرجەمەشى بە ناوى لايلايى دەركەوت. ويستيان پارەى ئەو شىعەرەنەم بەدەنى، نەمەويست و گوتم ديارى من بى بۇ رووسيا!

چەند شتىكى سەرنج راکتشم لەو سەفەرەدا لە بىر ماوہ:

لە تەرجەمەى شىعەرەكانم كە گەيمە ئەو بەيتەى دەلئيم:

بە ھەزار ۋەزنى ھەزار شىعەرى دەگوت گەيبووہ ريزى ھەزار و پووشكين

جەغفەر خەندان پرسى: پووشكين دەناسى؟

گوتم: ھەر ئەوئەندە دەزانم شاعىرىك بووہ.

گوتى: كورم! تۆ ھىشتا مندالى؛ شانازىش بە شىعەرى خۆت دەكەى. لە كوردىەكەدا بۆت چاپ دەكەين؛ بەلام تەرجەمەى ناكەين. پووشكين زۆر لەو پايەبەرزترە كە من و تۆ خۆمانى بئىنە ريزى.

زۆر بە خۇدا شكامەوہ...

رۆژيک عەكسىكى منيان بە تەرجەمەى شىعەرىكەوہ لە رۆژنامەى «ۋەتەن يۆلئە» دا چاپ كرديوو. ئەوئەندەم كەيف ساز بوو ھەر نەبئتەوہ. پتر لە سەد ژمارەى رۆژنامەكەم كرى و ناردەمەوہ بۇكان و سابلاغ.

لە تەورئز جگە لە تەرجەمەى شىعەرەكانم رۆژانە دەچووم دەستە كچيكم فيرى سروودى كوردى دەگرد. ئەو سروودەى كە جار جار لە «ئيرەوان» دەيلئين: «خاكى گەوھەرە، ئاوى كەوسەرە...» يەك لەوانە بوو. جگە لە «ۋەتەن يۆلئە»، عەكس و تەرجەمەى شىعەرم لە كۆمەلە نووسراويك بە ناوى «كۆزى شاعيران» دا چاپ كرابوو. ئيتىر بە كلك گوئزەم دەشكاند. ھەر كىژيكي لەوانەى سەر بە ئىدارەى فەرھەنگى رووسان بوون، كە لئى دەپرسيم تۆ كئى؟

گورجى عەكس و شىعەرى چاپ كراوم دەنا بەردەمى!

لە بىرمە رۆژيک جەغفەرۇف ناويك لە رەوابيئى فەرھەنگى گوتى:

- بەزم و كۆبوونەوہيە. خۆت كە ھىچ، كارتى دۇستانىشت ۋەرگرە بانگيان كە.

- كارتىكم بۇ قاسماغا دەبە.

- ئاغا؟!

- زۆر پياوى چاكە و دەگەل خۆمانە.

- كورم! مار مارە، سېى و بۆر و زەرد و سوورى نيبە!

لە رۆژگارى كۆمەلەدا زۆر شىعەرم نووسيون كە ھىندىكيان لە ئالەكۇكدا كۆ كراونەوہ. پتر لە

دوو ھەزار بەيتى بە خەت ماىەوہ و رووناكايان نەدئت!

بۇ جارى دووھەم قازى دەگەل چەند كەسيكدا چوونە باكۆ. لئيان پرسىبوو: چۆنە

شاعىرەكانتان دەگەل خۆت نەھىناوہ؟ ئيمە زۆرمان ريزى شاعيران لەبەرە. ئەمەش زۆر بووہ

مايەى دلخۆشى من و ھيمن و قازيش نازناوى [شاعىرى]مىللى لە ھەردووكمان نا.

تا حيزب بە ناوى «ژئى-كاف» بوو، ئەندامانى نەپئى و كەس نەناس بوون، ھەموو كەس بە

چاويكى زۆر بەقەدرەوہ لئى دەروانى. واى لئىھاتبوو ھىچ لاويك بە چاوى ھەرزەكارىيەوہ لە ھىچ

كىژيكي نەدەرۋانى. دزى و درۆ و دەستبەرىن بە يەكجارى بارى كرديوو. لە لادئ ئەگەر

زیانیهک بکرایه، ئەگر گوریس و ئامرازیک ون بوایه، قەت کیشەى لەسەر هەلنەدایسا و گومبوویان دەداو بە خاوەنى. خەلک لە سەر خەرمانان نەدەنوستن کە دەیانزانى کەس دزییان لى ناکا. کیز و لاو چەند شەوان پیکهوه شەو بە کینو دەبوون، بۆ پراس یا چریش، کەس دل پىسى لە کەس نەدە کرد.

جاریک لە زەنبیل میوان بووم و خەریک بووم بپۆم؛ لەو دەمەدا دەستەبەک مرید هاتن. سەید گوتى پراوەستە قسەم هەیه. سۆفیه کى پیر دەستى ماچ کرد. سەید لىنى پرسى: سۆفى تۆش بوویە کۆمەلە؟ گوتى: قوربان خوا بە نسییمان کا. بە خوا من دەستى باپیرتم گلاو کردوو، بوومە مریدى بابت، ئیستاش مریدى تۆم، قەتەم دەست لە خەراپە کارى و دزی بەرنەداو. بەلام لە سایەى کۆمەلەو هەموو خەراپە یەکم وه لا ناو. زەمان زەمانى محەممەدى مەهدیە...

خۆم لاویک بووم لە تەمەنى بیست و دوو سالیدا. دەگەل برادەریکى حیزبى بە ناوى «عەبدولقادر دەباغى» پامەبوارد. زۆر جار دەچوو مە مالیان و دەگەل عەبدولقادر و خوشکەکانى بێتەقیە گەمەمان دەکرد. پۆژیک یەکیک پىنى گوتم: خۆشى لە خۆت! دەگەل ئەو خوشکە جوانانەى دەباغیدا کەیف دەکەى. باوەر کە تا وای نەگوت نەمزانی خوشکەکانى جوانن یا ناشیرین. لەو ساو هەركى ماله دەباغیم کرد و هەرچى کردیان نەچوو مەو؛ نەو هک بە چاوى خەیانەت بروانمە خوشکى براى حیزبیم.

حیزبى توودە - کە سەر بە رووسان و لە ئێراندا زۆر بەهیز بوو - نەیتوانیبوو لە موکریان خۆى دیار بەدا. پۆژیک قازى لە تەوریز گەراو و کۆى کردینەو و گوتى: قولیۆف گوتویە ئیمە جگە لە توودە هیچ حیزبیک قبوول ناکەین؛ دەبى خۆتان حەل کەن و بىنە توودە؛ دەنا ناچارین بئانکۆزین. ئیو دەلین چى؟ زۆر زوو جوابمان داو کە ئیمە بۆ خۆمان ئەم پێگەمان هەلبزاردوو؛ رووس ئاگایان لى نەبوو. ئیستاش هەر لە سەرى دەپۆین و چیان لە دەست دى منەتیا نەبى. قازى گوتى: خوا شوکور لاوى کورد وەک میشک وان؛ تا بیانسوویەو بۆنیا خۆشتر دەبى. جوابە کەى بردەو بۆ تەوریز و گەراو گوتى: لەو جوابە ترسان و «قولیۆف» گوتویە: توودە چ گوویک دەخوا؟ ئیو هەر وەک خۆتان بن!

قازى و هەوالانى کە لە دوو هەم سەفەرى باکو گەرانەو، رایانگەیاندا: رووس لە ناوى «ژى-کاف» پازى نین؛ چونکە حیزبیکە بۆ ئازادى هەموو کوردستان تێدە کۆش و ئینگلیس و تورکان توورە دەکا. دەبى ناوى خۆمان بنیین «حیزبى دیموکراتى کوردستان» و داواى خودمۆختارى لەئێران بکەین. زۆرمان ئەو خەبەرە لەبەر گران هات؛ بەلام چار چییە، قبوول کرا. من ئیستاش نەمتوانى ناوى «ژى-کاف» لە خۆم دوور کەمەو و کارتى حیزبایەتى دیموکراتم هەر وەرنەگرت؛ بەلام لە چالاکى ناوحیزب کورتەم نەهیتا.

حیزبى دیموکرات لە سەر دار و پەردووى «ژى-کاف» دامەزرایەو؛ بەلام ئەو جار بە ئەشکرا کارى دەکرد. ئیتر ئەو هەببەت و ناوى پاکەى کە لە «ژى-کاف» دا هەبوو - چونکە نەیتنى بوو - زۆرى لە کورتى دا. ئەندامانى فیلباز و بەرزەو هەندى خوازی زۆرى تیهات. زۆرى نەبرد زانیمان کە «قاسماغای ئیلخانى» کە برایه کى حیزبى زۆر خۆشەویست بوو، لە پاش گەرانەو هى لە باکو، چۆتە باشگای ئەفسەرانى تەوریز و بۆیان بۆتە جاسوس بە سەر حیزبەو. ئەو یە کەمىن داوى خەیانەت بوو کە دە ناوماندا قەوما. ئیتر شیرازەى تەنزیم و تەکوزى پێشوو هەلوەشا و خزمایەتى و ناشنایەتى و خۆبەخۆبایەتى کەوتە ناومان و هەى لە وهى زرىنگ بى و خۆى وه پێش خا. لە

گوناهى خەيئەت خۇش بوون و نەمانى زەبر و زەنگى زەمانى ترساندى «ژى-كاف»، زۇر كەسى شىلگىر كرد كه خەيئەتئىش بكن و ھەر لە ناوماندا بىمىننەوہ. ئىران و غەيرە ئىران دەيانتوانى نۆكەرانى خۇيانمان دە ناو خزىنن. بە جارىك دەرگای حىزب كرابۇوہ و ھەر كەس دەھات سى لىكۆلىنەوہ- قبوول دەكرا. قاسم ئاغا ھەر بە برا ماىەوہ و زۇر ئاغاىانى دىش ھاتنەوہ ناومان و بە دل لەگەل دوژمنان بوون.

رۇژىك پىشەوا قازى محەممەد لە مەجلىسىكدا گوتى: زۇرم پى سەيرە، زۇر باسى نەپىنى ھەيە كە مخابەراتى ئىنگلىس دىسبەجى دەيانزانى.

سەرم برده بن گوئى، گوتم: شىخ مەسسوم خەبەريان پىندەدا.

گوتى: راست دەكەى، من ھەموو قسەى خۇم لای ئەو دەلېم. بەلام شىخ زۇرى لاگىر لە ناو شارىستان و لادىدا پەيدا كرددوہ؛ چۇنى دەست بۇ بەرم؟

گوتم: شىخ لە مزگەوتى بازار دىخوئىند و مامى لە تالش بوو. ئامۇزايەكى بە ناوى نەسرەدىن لە لا بوو. شىخ لە سابلاخ خوئىندى تەواو كرد؛ رۇيشتەوہ بىيارە. دىسان گەپرايەوہ سابلاخ و دەستى بە خوئىندن كرددوہ. من بە خەيال لام وا بوو پياوى ئىنگلىسانە و كارىان پى سپاردوہ؛ بەلام دىسان تەواو لىم روون نەبوو. زۇر سال كەوتە نىوانەوہ. لە بەغدا دوكاندار بووم، يەككىك ھاتە لام گوتى: من لە زىندانى بەغدا دەگەل نەسرەدىن ناوىك گىرابووم كە تۇى دەناسى و دەيگوت زۇر كورپكى ساويلكە و ئەحمەقە. بابم لە تالش و شىخ مەسسومى ئامۇزام لە سابلاخ جگە لە شىخايەتى و فەقىيەتى، كارى گرىنگ ترىان لە سەر بوو. ئەمىنىش گرووبان بووم لە لەشكرى لىقى ئىنگلىسەكان. بۇ ماوہ بەك مەئموورىەتەيان دامى چوومە سابلاخ و سەقز و دەگەل بابىشم پەيوەندىم ھەبوو. خۇم كرددوہ فەقىيەكى زۇر بەدىن؛ ھەزار لای وابوو مەلائىكەتم!

ئەوسا زانىم كەر لە كوئى كەوتووہ و كوندە لە كوئى دپراوہ. نەسرەدىن بە گرووبانى لە «دانكەرك» بە دىل گىرا و دەگەل دىلى ئەلمانى ئال وگۆر كرا. لە پاش ھەلوەشانى لەشكرى لىقى، قەدەرېك لە ئىران لە تەرحى چوارى ئەمريكايى كارى كرد و لەسەر ژن، پياويكى لە بىيارە كوشت و لە زىندانى بەغداوہ باسى ئەو ئەحمەقىيەى منى كرددوو. شىخ مەسسوم لە سابلاخ ھەر ماىەوہ و دەولەمەند بووہوہ. ژنى لە سابلاخ بە سەر ژنى بىيارە ھىنا و بوو بە پياوى ساواك و خاوەن زەوى و زار و زۇر بە دەستەلات. بەلام دىسان زۇر لە لاوانى دلگەرم و پاك ھەبوون كە ئاخىيان بۇ رۇژگارى «ژى-كاف» ھەلدەكەشا و بە پەپرى دلپاكىيەوہ ھەولى گەشەكردنى شۇرشىيان دەدا و ھىچ سارد نەبىوونەوہ.

رۇژىك لە ميانداو لەبەر قاوہخانە لە سەر كورسىەك دانىشتبووم. كابرايەكى ئەرمەنى بە ناوى «ئارام كوردىان» ھات لە تەنىشتەم دانىشت. بەپى ئەوہ روو بكانە من لە بەر خۇيەوہوہ گوتى: من ناتناسم؛ بەلام ئەگەر تۇ ھەزارى، ھەلى! سى برادەرت: زەبىحى، قاسمى قادرى و دلشاد لە بالانىش گىراون و ئىستا دەيانەوئى تۇ بگرن.

واى گوت و رۇيشت. جا وەرە ھەلى! بە پى تا تەويلە و ميانە يەك بىن رام كرد. دەستم لە كامىوونىك ھەلىنا، گوتيان بچۇ سەر بارى گىچ. بايەكى زۇر توند گىچى بە سەر و چاومدا دەدا. لە رى بىوومە ھەيكەلى لە گىچ؛ ھىچ كويتم بە دەرەوہ نەما. جارىك تۇزىك خۇم تەكاند و چاوم ھەلىنا، رۇژ لە ئاوابووندا بوو، وەمزانى مانگە! دە رۇژىش ھەر گىچىم لە لووت و گەروو پاك دەكرددوہ. تارىخى ئەو رۇژە - كە سەرتىپ زەنگەنە نووسىويە «ئاويل آبانماہ ۱۳۲۴» - سەرەتاي

گه لاپزانی سالی ۱۳۲۴ی کۆچی - هه تاویه.

بارزانی

دهمانبستهوه که له کوردستانی عیراق مهلا مستهفا بارزانی شۆرشی کردوو و دهگهل عیراق و ئینگلیس شهپهتی. دوغای به خیرمان ده کرد و به دل دهگهلی بووین.

میرحاجی دامه زریتهری «ژی-کاف» و ئەفسه ریکی تر که ناوی «مستهفا خۆشناو» بوو، له سوپای عیراق دهه چوو بوون و چوو بوونه لای بارزانی و له وێهه بۆ په یوهندی دهگهل ئیمه هاتبوونه سابلان و تهواو دهگهلیان مابهینم خۆش بوو. به کورتی باسی شه ره که ی بارزانی و ئینگلیس و عیراقم له دوای چاپی دووهه می شه ره فنامه دا نووسیوه.

پاییز بوو؛ باران دهباری. گوتیان بارزانییه کانی ئاواره هاتوونه گوندی «قونقه لا» له نزیک سابلان. به په له دهگهل «حه می مه ولووده چرچ» دا دوو ترومبیلی باریمان خواسته وه و چرپی بر او مان له میتشه یه ک لی بار کرد و بۆ بارزانیمان برد. زۆری نه برد بارزانی هاتنه شاره وه. خه لکی سابلان - ورد و درشت - بۆ پیشواز بیان ده ره که وتن. خۆراک و جلک و پینلاو، له هه موو مالانه وه باربوو دههات. خۆم دیتم مندالیک که کۆمای جلکانی دیت، که وشه کانی خۆی فری دا و به پیتخاوسی رایکرده وه مال. بارزانی، ئەوی چه کدار بوو له سه ربازخانه دامه زران، مال و مندال و پاتالیش له دپهات جینگه بیان دانئ. بۆ یه که م جار که چاوم به بارزانی کهوت زۆرم دهگهل روو خۆش و به ئیلتیفات بوو. ئیتر ئەو خۆشه ویستییه دهوامی کرد تا بارزانی چوونه ولاتی رووسان و که هاتیشنه وه عیراقی، تا بارزانی وهفاتی کرد هه ر زۆر لوتفی ده گه لما بوو.

کۆمه له و دهولت له دهوری سه رده ست شه ربیان بوو. له سه ر داوای خۆم ناردیمان که له وه شه ره دا به شدار بم. دهگهل چه ند پیتشه مرگه یه کی خۆمالی وه ری که وتین. ری به فر بوو؛ دنیا کرپوهی ده کرد. شه ویک له گوندی «قۆزلوی» له مالی ئاغا ماینه وه. یه کیک به گویدا سرکاندم؛ کابرایه ک له م دپه ده یه وئ بتبینی و ناویری بیته مالی ئاغا. خۆم چووم. مالیک رووت و قووت و شه دار و تاریک. پیاویکی ردین سپی دانیشتبوو. خۆم پی ناساند و گوتی: تۆ شاعیری، منیش شاعیرم. ده مه وئ شیعریکی خۆم بۆ بلیم.

دهستی پی کرد نریکه ی ده دهقیقه به پیتیکی گوت که له سه ر شۆرشی کورد و قازی دانا بوو. به یتی بر پیندا و لپی پرسیم: پیت چۆن بوو؟

گوتم: زۆر خراب بوو! مامه تۆ زۆرت وشه ی عاره بی مه لایانه به کار هیناوه، تا بلین وه ک خوینده وارانت گوتوه. خۆزگه به زمانی شوانانت بگوتایه و عاره بی تیدا نه بوایه. من که شاعر ده لیم هه ر ناره حه تی ئەوه م کوردی باش نازانم و ناچارم وشه ی بیگانه به کار بپنم.

گوتی: ده سا وه للا من خۆم شوانم. گوی بگره!

له سه ر را دهستی پی کرده وه، به بی رمان به یته که ی تهواو گۆری. به راستی سه رم سوور ما: خودایه چه ند هه زارانی وا بلیمه تمان لی هه لکه وتوه و وه ک به فری پار تاوانه وه و خه به رمان نه زانیبوون و کهس قه دری نه گرتوون؟! نامه یه کم بۆ نووسی و گوتم بیبه سابلان. ئەگه ر منیش نه بم تۆ له وئ کارت ده ده نی و به خپوت ده که ن. به لام بیستمه وه که مانگیک دوای ئەو دیداره، پیره مردبوو؛ نه یکرابوو نامه به ریته سابلان.

پیتشه مرگه ئابلوقه ی گوندی قولته ی دابوو که پینجسه د که سیک سوپای ئیرانی لی بوو.

شەپكەرانى ئىمە جگە لە بىست پىشمەرگە يەك، چەكدارى گەوركى دىوى سەردەشت و سوپىنى بوون. زۇرى نەبرد مستەفا خۇشناویش ھاتە لامان. رۇژىك دەگەل «دلشادى رەسولى» كە لاوىكى ئەدىبى كورد بوو، بە سوارى بە ملەى كىوئىكدا دەپۇيشتن؛ عەجەم بە تۇپ دايانگرتىن. ئەو بە كەمجار بوو كە تۇپم پىوئەنن و بىننم گوللە تۇپ لە نرىكمەو دەكەوئ. و ابزانم من لە شەرمى دلشاد و دلشاد لە شەرمى من دانمان بە جەرگى خۇمان رۇگرت و ھەلنەھاتىن و تۇپىشمان وئ نەكەوت.

چەند جارنىك لە شەپى ناو سەنگەردا بەشدار بووم. جارنىك خەبەريان دا كە لەشكرىكى سىسەد و پەنجا كەسى لە بانەو دەن بۇ رۇگار كەردنى قولتە. شەو چووین خۇمان لى داگرتن. بەرەبەيانى گەينە بەرەو و تەقە دامەزرا. زۇرى نەبرد لەشكرە كە خۇيان دا بە دەستەو و بە دىلمان گرتن. چەك و فېشە كمان دا بە عەشایەر و كەل و پەلى وردەمان گىراو. كە دىتمان دوو شووشەى تىدايە، و امازانى ئارەقە. دلشاد و يەكئىتر كەردیانە ھەرا كە خۇيان بىخۆنەو. بەلام شووشە بە ئاولىمۇ دەرچوون و كەردمانە چىشتەو. نانمان ھەبوو، پارەشمان ھەبوو؛ بەلام قاتى و قىر پىخۇر بوو. زۇرەبى كات بە نانى وشك و چا راماندەبوارد. چووینە سەر گوندى «بىزىلا»، ئاگا كەمان دەركرد؛ كە جاشى دەولت بوو. بۇ بەيانى تەيارەمان ھاتە سەر و زۇرى شىست تىر لى رشاندىن؛ بەلام كەسمان لى برىندار نەبوو. ئەو ھەل جار بوو كە تەيارە بىننم شەپ دەكا.

ھەوئ شەوى كە چومە گوندى «شىنوى» چەند پىشمەرگە يەك نۇرەيان بوو بىنە كىشكچى لە سەنگەرى دەورى قولتیدا. يەكیان ناوى «وہستا برايمى بەننا» بوو؛ دەنگى زۇر خۇش بوو؛ قەتارى زۇر خۇشى گوت. گوتم ئەمشەو تۇ مەچۇ؛ سەبى شەو پىكەو دەچىن. گوتى سەبى شەویش دەگەل تۇدا دىمەو سەنگەر. بەيانى ئەو رۇژە وەستا برايم شەھىد كرا. دوو پىشمەرگە بە ناوى «شەرىف شكاك» و «رەحمان چەتە»، چوون بە ئىستىر لاشەكەيان ھىنايەو. قەبر ھەلدەقەندرا، بانگى مەلايە كم كەرد كە لە سەر قەبرەكەى باسى شەھىد بكا و بلى ئەمە شەھىدە و نامرى. مەلا گوتى: چۇن قسەى وا دەكەم؟ قەت ئەو شەھىد نىيە؛ خۇ نەچۇتە شەپى دىنى ئىسلام!

بانگم كەرد: دوو قەبر ھەلقەنن؛ يەكیان بۇ ئەو مەلا سەگباہ! مەلا زەرد ھەلگەرا و بىھۇش تخیل بوو. ئاويان بە سەر و چاويدا كەرد؛ وە ھۇشيان ھىناو. مىلى ناو كە بىلبل؛ كارىكى كەرد كە وەستا برايمى وەك ئىمامى ھەمزە و ئىمام حوسىن حىساب كەرد!

رۇژىك باران دەبارى. كابرايەك لە شەودا بانگى لە كەلەكەوان كەردبوو بىپەرنىتەو. كابرامان گرت:

- چكارەى؟

- فەقىرم و لە خىر دەگەپم.

برادەران كەوتنە تەحقىقات و نووسىن. زۇريان گوت فايدەى نەبوو. شەو بە دەنگىكى وا كە گونى لى بى گوتم:

- ئەرى بە شەو كى دەتوانى بە پىنج گوللە نىشان بىكى؟ ئەو كابرايە بىنن، دايكەين، بزانىن كى دەستى راستە!

کابرا کردیه هاوار:

- باوکم مەمکوژن! بە خوا من جاسووسی عەجەمانم. کۆتری نامەبەر دە باخەلم دەنیم، خەبەریان بۆ بە کۆتردا دەنیرمەوه. ناردووینام بزاتم ئیوه چەند کەسن و لە کام خانوودا دەژین. کابرامان نارده سابلاغ.

رۆژی که تەیارەمان هاتە سەر و داگیرتین؛ ئیمەش بە تەفەنگ لە خوارمەوه تەقەمان لێ دەکرد. من لە بن دار تویکەوه لە حەوشەدا تەفەنگم داویشت. «عەولا شکاک» ناویک - که پیشمەرگەیهکی سابلاغی بوو - لە سەر سەربانەوه تەقە لێ دەکرد. چەند جار هاوارم لێ کرد وەرە خوار! لەوێ خەتەرە! جوابی نەدامەوه؛ گوێی گران بوو. دەورە ی هەموو لە گۆللە داگیرا بەلام خۆی بەرنەکەوت. دواپە خۆم لێ توورە کرد که بۆ لە سەربان نەهاتۆتە خوار و خۆی پەنا نەداوه؟ حیکایەتیکێ گێراوه که جارێک شیخولیسلامی باوکی هێمن لە راو بووه، کەرویشکیک بە تەمال دۆزراوه تەوه. نۆکەریکی گوتووێه توخوا تاژی تیبەر مەدەن! من بە تەفەنگ دەیکوژم؛ کەچی نەپههنگاوتوو. ناغا لێی توورە بووه که بۆچی کەرویشکت لە کیس داین؟ گوتووێه:

- بەلێ ناغا نەمەهنگاوت، بەلام وام ترساند که تازه روو ناکاتەوه ئەم گرده!

دوای دەرکردنی مام حەسەنی بیزیل، لامان وابوو تەیارەمان دیتە سەر. بۆ ئیحتیات پیش تاو کەوتن هەموو خەلکی دێی وەتماناوتیمان وەدەر نا. لە تاو گەرم بووندا پیریزنیکم دی بەرەو مالان دیت. دەنگم دا که نەبە. پاراوه که کاریکی زەرورم هەیه. لام وابوو پریسکە ی پوولی لە بێر چوووه بیبا؛ گوتم: ئەمما زوو برۆ تەیارە دێ. دوای تاویکی دی دیتم دیسان بەرەو مالان دیتەوه. گوتم ئەمجار ریت نادەم. گوتی: بە قوربان! خال سەعیدی پیشمەرگە دەلێ تەیارە دۆزمنی قەستەسەری خوریه؛ هیندیکم خوری لە دیزەیهک دابە دەچم دەریدینم!

عەجەم قوللەیان هەبوو؛ تۆپمان نەبوو که دژی قوللە بێ. رۆژیک کابرایەکیان هینا، رەش چەتەول، گوتی من ئامادەم چەند نارنجۆک لێک بەستەم و بچم لە بن قوللەوه بپهاتیمە سەری.

- ئەو خەتەرە بۆ دەکە ی؟

- کاکە من بە سەد سال حەبس مەحکووم بووم. نۆ سالم کیشا؛ نەوه د و یەک سالم ماپوو، رووس بەریاندام؛ لە سەر زیاد ی ماومەوه. ئەگەر بە سەلامەت هاتمەوه تەفەنگیکم دەیه.

- نا کاکە، ئەو کارە مەکە. پیشمەرگە بە و تەفەنگیش دەدەمی.

«عەلە گاور» کابرایەکی دز و چەتە ی مەشهور بوو لەو ناوه؛ هات بوو بە پیشمەرگە. پیاوی وا ئازام زۆر کەم دیوه. شەویک که ئیمە دەچووینە پیش هیزی ئێران - که بەرەو قولتە دەهات - لەشکرمان بە سەر کردەوه و عەلە دیار نەبوو؛ بێ ئەو رۆیشتین. زۆر دوور نەکەوتبووینەوه، لە لای قولتێوه بوو بە تەق و هۆرێک هەر مەپرسە! بە هەزاران گۆللە دەتەقینرا؛ شەر بوو ئەمما شەر. خواپە ئەمە چیه؟ ئیمە نەچووینە سەر دۆژمن، ئەو بریشکە تەقاندنە چیه؟ ئیمە لە شەری هەورازە سەرکەوتین و سەربازمان بە یەخسیر گرتن. که هاتینەوه عەلە لە بنکە دانیشتبوو، تەواو وەک گۆلی قورای. هەموو گیان قورای؛ تەنیا پینج فیشەکی پیمابوو.

- عەلە لە کوێ بووی؟

- کاکە ئەنگۆ باری شەر نازان. ئەگەر قولتی بە هاواری هەوالانی خۆپهوه هاتبا، دەکەوتنە نیو دوو ئاگرانەوه و دەرئەچوون. ئەمن خۆم گەیانده کانیه ژنان لە قولتی، تەقەم لە بورجەکان کرد. هەر من فیشەکیکم داویشت، ئەوان هەزاریان دەتەقاند. لە بیرم بردنەوه که دەبێ بینه

جسته‌ی ئیوه! به راستی تاقه که سیک هزار کهس مه‌شغوول کا، هر له چنگ عه‌لی ده‌هات. دوا‌ی نه‌مانی «جمه‌ووری»، ده‌وله‌تی ئیران پوولیکی دابوو به سه‌لیماغای با‌یزی، ئه‌ویش نارده‌بووی عه‌له‌گاور و سه‌مه‌د ناویک - که ئه‌ویش زۆر به نازا مه‌شه‌وور بوو، هه‌والیش بوون - بینه لای که بیانکاته نۆکه‌ر و چه‌ته‌ی خۆی. هه‌ردووک چوو‌بوون. له ناو دیوه‌خانی خۆیدا خۆیان به سه‌ردا دابوون و په‌تیا‌ن خسته‌بووه ملیان و له گۆمدا خنکانده‌بوویان.

لی‌ی برابووین که هیرشیکی به‌ریان بکه‌ینه سه‌رده‌شت و قولتی و دوژمنیا‌ن لی‌ی ده‌رکه‌ین. به‌ریار درا شه‌و سو‌یسنی هیرش به‌رنه سه‌رده‌شت و گهورگ خۆ ده‌گوندی قولته‌هاوین. رۆژتیک له کازیبه‌ی به‌یا‌نه‌وه تا رۆژتا‌وا به که‌له‌ک چه‌کدارمان له «که‌لو‌ئ» به‌رانده‌وه. ده‌پاش نو‌یژی شه‌واندا فه‌رمان هات که ده‌بی‌ی له ده‌وری سه‌رده‌شت بکشینه‌وه. رادیۆ له‌نده‌ن گو‌توو‌یه کورده‌کان سه‌رده‌شتیا‌ن گرتووه. رووسه‌کان له‌و خه‌به‌ره نیگه‌ران؛ نیا‌نه‌وی ئینگلیسیا‌ن تووره‌که‌ن. گوتم: من ئه‌م ئه‌مه‌ره گو‌ئ ناده‌می و ده‌ست له هجووم هه‌لنا‌گرم. پاشا‌ن حالیا‌ن کردم که فه‌رمان له‌ عه‌رزئ نادری. له داخا‌ن گریام. ئه‌و شه‌وه به‌ دزیه‌وه له‌شکرمان به‌جی هیشته‌که نه‌وه‌کا له‌ رفقا‌ن بمانکوژن.

له‌ ری‌ی گه‌رانه‌وه‌دا له‌ دۆلیکدا، زۆر دوور ورچی‌کمان دی. تفه‌نگیکم لی‌ی ته‌قاند. سوور ده‌مزا‌نی نه‌مه‌ه‌نگاوت؛ به‌لام هیندی‌ک له‌ هه‌والا‌ن گو‌تیا‌ن کوشتت. به‌ راستی خاتری منیا‌ن گرت و درۆیا‌ن ده‌کرد. که هاتینه‌وه سا‌بلاغ، حه‌مه‌حوسین خانی فه‌رمانده‌ی سو‌پا بو‌ ئه‌و ده‌سته‌راسته‌یه‌م - که هیچ راستی تیدا نه‌بوو! - ده‌مانچه‌یه‌کی خه‌لات کردم و هه‌رچه‌ند گوتم راست نه‌بووه، با‌وه‌ری نه‌کرد.

ما‌وه‌یه‌ک شه‌ر و هه‌را مات ببوو. منیا‌ن نارده سه‌رای لای سه‌قز که ما‌به‌ین بم و ناگادا‌ر بم عه‌شایر ئالۆزی نه‌نینه‌وه؛ نامه‌ی نیوا‌ن دوژمن و دۆست پیک بگو‌رینه‌وه. جا‌ری‌ک خه‌به‌رم وه‌رگرت که سه‌ربازا‌نی ده‌وله‌ت مه‌ری گو‌ندیکیان دزیه‌وه. گو‌نده‌که ده‌بوا‌یه عه‌مه‌رخانی شکاک بی‌پا‌ریزی. نامه‌یه‌کم بو‌ نووسی که چۆن ناگادا‌ر نه‌بووی و مه‌ریا‌ن له به‌ر پی‌ی تو‌ برده‌وه. بو‌ی نووسی‌بو‌مه‌وه: ئه‌و سه‌ربازانه‌ گه‌نمیا‌ن زۆره، پی‌خۆریا‌ن که‌مه؛ منیش گو‌شتم بو‌ ناردا‌ن! جا‌ری‌ک «سه‌رتیپ هوما‌یونی» نامه‌یه‌کی نووسی‌بو‌ ناوی پی‌شه‌وا‌ی «آقا‌ی محمد قازی» نووسی‌بوو. له‌ جا‌وبیدا له‌ با‌تی تیمسا‌ر و ته‌ره‌ماش بۆم نووسی‌یه‌وه: «آقا‌ی حاجی عه‌لی!» که به‌وه زۆر تووره‌ ببوو.

له «سه‌را» له‌پر نه‌خۆش که‌وتم. ئه‌و رۆژه بارزا‌نی هاتبوو؛ هه‌لیگه‌رم و برده‌یه سا‌بلاغ و له‌ویه‌وه ره‌وانه‌ی بیما‌رستا‌نی رووسیه له‌ ته‌وریز کرام. مانگی‌ک پتر ما‌مه‌وه.

حه‌مه‌ره‌شیدا‌ن له‌ شه‌ری پی‌شه‌ویدا شکا و گه‌راوه، با‌نه‌ی سو‌وتا‌ند و گه‌یه‌ عیراق. ده‌وله‌تی عیراق برده‌ جه‌نوو‌ب. له‌ شاری «ره‌ما‌دی» ده‌ژیا. له‌ جه‌نگه‌ی شو‌رش‌ی ئی‌مه‌دا له‌پر هاته‌وه مه‌له‌به‌ندی سه‌قز؛ دوو لاوی عیراقی‌شی ده‌گه‌ل بوون به‌ ناوی «یه‌حیا چروستا‌نی» و «حه‌مه‌ده‌مین مه‌نگو‌ری» که یه‌کیان مه‌لا و یه‌کیان شاعیر بوو. پی‌شه‌وا منی ده‌گه‌ل میرحاج نارده‌ لای که بجینه‌ سا‌بلاغ. له‌ گو‌ندی «تورکمان» دیتما‌ن و به‌ ته‌نیا راسپی‌ریه‌که‌م پی‌ گه‌یا‌ند. خان زۆر شله‌ژا؛ گو‌تی: نازا‌نی بو‌چیم بانگ ده‌که‌ن؟
- نه!

که هاتبوو رووسه‌کان دوانده‌بوویان، راستی گو‌توو که ئینگلیسا‌ن نارده‌بوویانم کارتا‌ن لی‌ی تیک

دەم؛ بەلام قەبول دەدەم بە قەسیان نەكەم و خزمەتکاری شۆرش بۆم. دەستیان لێ بەردا و لە «سەرا» بە ناوی ژنرال مایهوه.

دەولەتۆكەى ئازربایجان بە سەرکردایەتی پیشه‌وه‌ری ملی لە ئاغا كوشتن نابوو. تەمای کردبوو ئاغاوەتی کوردستانیش. هاشمی خوسرەوی ناویک لە لایەن سابلاغەوه حوکمی بۆکانی دەکرد. پیاوی پیشه‌وه‌ری، هاشمییان ساز کردبوو کە شەویک بێن و ماله‌مه‌حمووداغا و عەلیاغا و حاجی بایزاغا قەتلوعام کەن. زۆر لام گران هات. بێگانە بێ و کورد بە دەستی شۆرش بکوژی. لە بۆکانهوه بە هەله‌داوان خۆم گەیانده پیشه‌وا. فەورەن پۆیی بۆ تەوریز و لەو کارەى پەشیمان کردنەوه. هاشمیشیان لە بۆکان لابرد و دارکاریه‌کی باشیان کرد. ماله ئیخانێ کە بەو کەین و بەینەیان زانیوو، بە سوپاسه‌وه دەیانگوت تۆ نەبوایه‌ی ئیمە نەدەماین.

پۆژیک برادەریک - کە نۆكەری ماله ئیخانێ بوو - گوتی:

- ئاگیان کۆبوونەوه‌یان کردبوو؛ منیان دانابوو ئاگام لە درگا بێ و کەس نەزانێ دەلێن چی. من لە پشت درگاوه گویم گرت: بیست پۆژی تر لەشکری سەقز دێن و هجووم دەکەنە سابلاخ. ئیمە دە پێشدا لە بەریان دەپۆین و دوايه رەگەلیان دەکەوین.

ئەو خەبەرەم گەیانده پیشه‌وا. لە نامەیه‌کی بە خەتی خۆیدا نویسیبووی: «هه‌زار! هه‌زار مامری شامیت بە قوربان بێ؛ مەترسه! هه‌موو کار بە کەیفی تۆ دەبێ». لەشکریکی هه‌زار کەسی هات و پێشمەرگە لە «قەرەموسالیان» پیشی لێ گرت و شکاندی. ئاگیان رەوی بوون؛ بەلام فریای رەگەل کەوتن نەکەوتبوون.

پادیۆ

لە تەوریز پادیۆی پیشه‌وه‌ری هه‌بوو. بریار درابوو پۆژی نیو سەعات ئیمەش قەسەى لە سەر بکەین و بەرنامەى تاییه‌تی خۆمان هه‌بێ. من بۆ ئەو کاره چوومه تەوریز. وەتاغیکم لە مالی شازدە خانەى میرپه‌نج بە کرێ گرت. شەوانه تانیوه‌شەو، پۆژانە هەر لە بەیانەوه تانیۆژی شیوان بە تەنیا خەریکی بەرنامە نیو سەعاتیه‌کەم دەبووم و دەچووم دەمخویندەوه. پازدە پۆژ ئەو کارەم کرد. پۆژیک هاتن بە ترومبیلیتیکه‌وه و بردیانمە ئالێ قاپوو (نشیمنی پیشه‌وه‌ری). کە چووم پیشه‌وه‌ری لەوێ بوو.

پیشه‌وه‌ری گوتی: ئیمە نازانین تۆ چ دەخوینیتەوه؛ پتویسته بەرنامەکەت تەرجەمە بکەى و ئیمە بیینین.

گوتم: من وەمزانی بەرنامەى خۆمانه؛ ئەگەر بەرنامەى ئیوه بێن من کاری لێ ناکەم.

گوتی: ئاخ‌ر نازانی هەر چاره‌گه سەعاته‌ى سى تمەن حقووقى گوویه‌نده‌یه؟!

گوتم: من لە موغامەله‌ى خۆم زۆر پەیدا دەکەم؛ ئەو کاره بە کەسیکی تر بسپێرن.

ئیت‌ر تازە نەچوومه‌وه پادیۆ تەوریز. هەر لەو سەر و بەنده‌دا نومایشنامەى «ئارشین مالالان»م کردە کوردی و شازدە خانم - کە تورکی باش دەزانی - یاریده‌ى دەکردم. بەلام فەوتا و نەچوووه سەر شانۆ.

بۆ دووه‌م جار پیشه‌وه‌ریم دیت. مانۆری هیزی ئازربایجان لە نزیک تەوریز بوو؛ پیشه‌وا منیشی دەگەل خۆی برد. لە دەمی نیوه‌پۆژه خواردندا، من شیعریکم دەربارەى برایه‌تی کورد و ئازربایجانی خویندەوه. کە بۆ پیشه‌وه‌ریان تەرجەمە دەکرد، بە لایه‌وه خۆش هات؛ لیوانیک

ئابجۆی به دستى خۆی بۆ هینام؛ وهرمنه گرت؛ که عاده تم به مه شرووب نییه. همه حوسپین خان لیم تووره بوو که چۆن له دستى پیشه وهرى وهرناگرئ؟ به لام فایده ی نه بوو، وهرمنه گرت. «همه حوسپین خان» کورى «سه یفى قازى» و ناموزای پیشه و بوو. پیاویکی سوور هولى زۆر زهلامى چاوزهق و بههه بیته بوو. تا خوا ههز کا کوردیکی دلسۆز بوو. کرابوو هه فرمانده ی هیزى چه کدارى کۆمه له. به راستى له هیچ شتى نه ده ترسا. رۆژیک له ته وررئز خۆنواندنى له شکرى فیدائیانى پیشه وهرى بوو. پیشه وهرى پرسیبوو: «پیت چۆنه؟»، گوتبوو: وه ک کۆمه له ژنیکى حیزم دینه بهرچاو که بهر موربان تفهنگى برنۆیه. بهرگه ی ده کهس کوردی چه کدار ناگرن! ئەم قسه هه رایه کی نایه وه و پیشه وهرى زۆر تووره کردبوو. که ده گهل پیشه واهش نیعدم کرا، ته نانه ت رۆژنامه ی له شکرى دوژمن (یتش) نوسیبوو: پیاوی وا نه ترس هه ر نابیته وه، دوو جار به تى سیداره پچرا؛ به لام ئەو به دهنگى بهرز هه ر دهینه راند: «بژى کورد و کوردستان! کوردستان هه ر نازاد ده کرى» و لهو قسه بی مانایانه ی ده کرد... له نه خۆشخانه ی سابلاخ که وتبووم. که هاتمه دهر گوتیان کراویه بهر پرسى ته بلیغات. سه ره رشتى رۆژنامه ی «کوردستان» و رادیۆ چکۆله که مانم ده کرد. دوو یاریده م بۆ دیارى کرابوو. مندالیکی تورکی خۆی که ته مه نى پازده و شازده ده بوو، ژوورى کارى بۆ خاوین ده کردینه وه.

من که لادیییه که بووم هه میشه له خه لکی شارستان و نه خاوزه ئەوانه ی که زۆر کۆک و پۆشته بوون و عه نه کیان به فیز له چاو ده کرد شهرم ده یگرتم و زۆر له خۆم به زیاتر ده زانین؛ که یه کیک له یاریده کانم به ناوی «عه لی خوسره وى» له وانه بوو.

رۆژیک مه قالیکم نوسیبوو، گوتم: کاکه عه لی زه حمه ت نه بی پاکنویسى که! تماشای کرد و گوتی: نایزانم!

گوتم: هه ر شکل نووسى بکه به سه.

گوتی: ناتوانم!

به منداله تور که کهم گوت: تۆ چۆنى؟

گوتی: خه تم خۆشه؛ کوردی نازانم؛ وات بۆ شکل نووس ده کهم به نوخته فه رقى نه بی.

راستى کرد. ئیتیر هه بیته و سامى جلی تازه و فش و فۆلم له بهر چاو نه ما.

لهو کارمه دا نامه یه کم له ته وررئزه وه بۆ هات، که ده بی له هه موو نازر بایجاندا ئاوا ته بلیغات بکری. له داخان له سه ر پاکه ته کهم نووسیه وه: «ترکی نازانم» و بۆم ناردنه وه. دواى چهند رۆژیک پیشه واه لۆمه ی کردم. فه رمووی: بهو کاره مندالانه یته کیشه یه کت بۆ ساز کردووین. گوتم: من خۆم به کوردستانى ده زانم و لام وا نییه کلکی نازره بایجانین. پیشه واه گوتی وام نه زانیوو. ئەویش گازنده نامه یه کی نووسى. ئەوان عوزریان لی خواستینه وه که سه هویان کردوو!

بریار درا که ئیمه و نازره بایجانى له گهل ده وله تدا بکه وینه وتووێژى پیک هاتن. «حاجی بابا شیخ»، «مه نافی که ریمی» و منیان نارد ه سه قز. نوینه رى نازره بایجانیش هاتن که ده گهل «ره زمارا» قسه بکه ین. زه بیحی و سه درولئیسلا میش دوایه هاتنه لامان. پیک هاتن که ده ولت بانه و سه رده شت و تکاب چۆل بکا، پیشه وریش زهنگان به جی بیلی. تا ئەو کارهش ده کرى ریکه بدرئ که نازوو قه بۆ له شکرى بانه بنترین و کورد ریکه ی لی نه گرن. کاروانى نازوو قه ده بوایه

به ناگاداری من و ده گهل من بچی و من و زه بیچی چاومان له بارکردنی بی؛ نهوه کو چه کی شه ری تیدایی. به بانی گوتیان وا بار حازره، وهره برۆ. که دیتمان ترۆمبیل بار کراون و نیشانمان نه دراون. زه بیچی و من پیمان داگرت که تا ناوه رۆکی بار نه بینین قبول ناکهین. پاش چه قهه ی زۆر، سهدرولئیسلام که برای پیشهوا و سه رۆکی وتووێژ که ران بوو، گوتی: بار چیان تیندا نیسه جگه له نازووقه ی خوارده مه نی و من ئه مر ده کهم که نه پیشکنین. ناچار بۆ ئه مر مله دانه واند. ده گهل باران چوومه بانه و له مالی ئه فسه ریک به ناوی «ستوان ره نجبه ره» دامه زیند رام. من خه وتبووم ته له فۆن له ستوان ده کرا، له جوابیکدا گوتی: به لئ تانکیکیان ده ناو باراندا هیناوه. زانیم خه یانه تیکی گه وره به دهستی من پیک هاتوو و خه تا له سهدرولئیسلام بووه. داخی ئه وه مه ده خوارد که بۆچی له ریگه ئه م کاروانه مه به پیشمه رگه به رووت کردن نه داوه و ده شمتوانی.

به فه رمانی پیشهوا مالم له بۆکانه وه هاته سابلاغ. کوریکم هه بوو به ناوی «شیرکۆ»، ته مه نی چوار مانگ بوو؛ که دیسان ده گهل سهدرولئیسلام و زه بیچی و حاجی حه مه داغای شیخالی به ری کرام بۆ سه قز و گفتوگۆ کردن. سهدرولئیسلام دوا ی دوو رۆژ گه رایه وه. بر دیانینه مالیک له سه قز و پاسه وانکیکیان له ده رگا دانابووین. ئه مجار ده بوا یه یه ک له من و زه بیچی ره گهل کاروانی نازووقه به یینه بانه. گوتم: زه بیچی تۆ زۆر جار حه بس کراوی. لی ره ده مانگرن. له ریگه وه خۆت ده رباز که و هه ولیک بۆ ئی مه بده تا نه گیراوین. زه بیچی له ری رایکردبوو. له سابلاغه وه هیندیک دراویان به «کاکاغا» ناویک و راننده یه کی ئه مر نهیدا بۆ ناردبووین. گۆز و گومبهت هاتنه سه رمان و داوا ی چه ک دانانیان لی کردین. من که لاویک خوین گه رم و بی ته جره به بووم لام وابوو چه ک لی ساندن زۆر شه رمه، ده مانچه ی خۆم نه دا و به ئه فسه ره کهم گوت: ده بی بکوژریم و ده مانچه مه له قه دی بکه نه وه. ئه فسه ره که گوتی: باشه له تۆ ناستینم.

ده ئیواره دا هاته وه لامان، گوتی: تۆ حه ز ده که ی به یه ناو شار، وهره پیکه وه برۆین. چووینه قه راغ چه می سه قز. زۆر به نه رمی گوتی: برام من کوردی کرماشانیم؛ تۆ شم زۆر وه به ر دل که وتوو که بۆ نازادی گه لی کورد حه ول ده ده ی؛ به لام هیشتا زۆر کالی. لی م روونه من پر کیشیم بکر دایه به ده مانچه ده تکو شتم. ده ور به ری شار پتر له چوار هه زار سه ربازی تیدایه. ده ر چوونت محال بوو؛ ده یانکو شتی هه وه. ئه و جار ده ولت هه زاران ئه فسه ری له من زلتری شی هه یه که به کو شتیان ده دا و گویش ناداتی. تکایه له وه عاقل تر به! حه یفه له ده ست به یی. چاوه نۆری فرسه ت به و ده نگ مه که. هه ر ئه مر پۆ حه بستان ده که ن... ئه وه نده ی بۆم بکری یاری ده تان ده ده م. خولا سه خا و بوومه وه. پیکه وه چووینه بازار که کتییی داستان به کری بگرم و له زینداندا خۆمی بی بخافلینم. ئه فسه ره که ناوی وابزانم «ناسرپور» بوو؛ بر دمی ه دوکانی کتیب فرۆشیک به ناوی «کولاهی». کابرا گوتی: هه ر کتیبه ی شه وی به دوو قران به ئه مانه ت ده ده م. خۆی لی تووره کرد: بی ئینساف ئیجاره ی کتیب شه وی چوار شایه؛ به لام ناچار قبولم کرد و چه ند چیرۆکیکم وهر گرت.

هه ر ئه و شه وه حاجی حه مه داغا و کاکاغا و میناسی شو فیر و مینان گرت و له مالیکی نزیک چه می سه قزدا حه بسیان کردین و شازده سه ربازیان له سه ر دانان که ناگادارمان بن. پووله که شیان که بۆ ناردبووین نه داینی. ئه فسه ره کورده که دوا ی چه ند رۆژیک هاته لامان و گوتی: وابزانم شکه نهجه تان ده که ن چونکه مینان له سه ره رشتی ئیوه گۆریه وه. ئه فسه ریکی تر

هاته سهرمان به ناوی «نهرسیرزاده» نازهربایجانی بوو. دیار بوو ده دلدا لاگیری پیشه‌وهری بوو. زور کوریکي باش بوو. شه‌ویش زوری نهربرد که نهماندیته‌وه. شه‌فسهریک به ناوی «سهروان بیداربه‌خت» هات‌وچوی ده‌کردین؛ که ههموو گیانی گالته و گه‌پ بوو. ههر چهند به‌ندی بووین و شه‌وانه ههموو دوو سه‌عات خه‌به‌ریان ده‌کردینه‌وه و ده‌یانبژاردین، به‌لام خواردنمان زور پادشایانه بوو. به‌یانی ههنگوین و که‌ره و نه‌هار و شام گوشت و برینج بوو. پینج رژی هه‌وه‌لی، زورم حه‌بس له به‌ر گران ده‌هات؛ به‌لام عاده‌تم پی‌گرت و پشوم هاته‌وه سهرخو. قه‌سیده‌ی بوردیه‌م له‌به‌ر ده‌کرد. رژیانه ههمووی به‌گالته و قسه‌ی قورم راده‌بوارد. له‌و سهربازه پاسدارانه یه‌کیک چیش‌ت‌لینهر بوو؛ یه‌کیان لوری سولتانا‌باد بوو؛ که ده‌یگوت من بوومه‌ته کومه‌له. ههر خه‌به‌ر و باس‌یک له‌شاردا بویه پی‌ده‌گوتین. کتیبی بؤ ده‌گوریمه‌وه؛ رژیانه‌می بؤ ده‌هینان.

شازده سهربازیان له‌حه‌بس‌خانه‌دا - که خانوو‌یک بوو - له‌سهر دانابووین و سهرگرووه‌بانیکي لور گه‌وره‌یان بوو. گالته‌ی خوشم به‌و سهرگرووه‌بانه لوره‌بوو. جارئ گوتی: ههر که‌س ههر چی به‌سهر دئ له‌ناو چاوانی نووسراوه. گوتم: نه‌خیر نه‌نووسراوه. ده‌کوا بیخوینه‌وه من چم به‌سهر دئ. له‌ناو چاوی توش هیچ نه‌نووسراوه. له‌و سویند که نووسراوه و له‌من ئینکار. له‌داخان ده‌ستی خوی ده‌گه‌ست!

بوی گپرامه‌وه که جاریک عیزراییل چوته‌دوکانی تاجریک. تاجر بردویه‌ته ماله‌خوی. عیزراییل ده‌می له‌نان و چیش‌ته‌ناه‌وه. کابرا سویندی داوه که ده‌بی‌نمه‌کی بکا. عیزراییلی که‌را فریوی خوارد و قامکیکي ته‌ری له‌خوی دا و نمه‌کی کرد. رژیک خوا‌گوتی: برژی‌گیانی شه‌و کابرایه‌بکپشه. کابرا گوتی: تو نمه‌کی منت کردوه؛ شهرم بکه! هیچ نه‌بی‌مؤله‌تیکم بده. عیزراییل خوی گه‌یاندده لای‌خودا، نه‌قلی فریوخوارده‌که‌ی بؤ گپراوه. خوا گوتی: باشه‌چل‌سال مؤله‌تی بده. به‌لام جاریکي تر شه‌و که‌ریه‌تیبه‌مه‌که!

رژیک ئاوده‌سته‌که‌مان سه‌یری لئ‌ریابوون؛ پی‌سایي گه‌یوووه بلندیای دیواری پشته‌وه. سهروان بیداربه‌خت هات بؤ دیده‌نیمان. گوتم ئیوه‌چون مه‌شقی شه‌نگیویه‌ی به‌سهربازان ده‌که‌ن؟

- ده‌بی له‌دوو‌هزار میتر خالی ره‌شی ناو هه‌ده‌ف بیئکي.

- شه‌و سهربازانه مه‌شقیان کردوه یان تازه‌هاتوون؟

- هیچیان له‌چوار‌سال که‌متر نیبه‌که‌لیرن؛ له‌به‌ر شه‌ری ئیوه هیش‌توومانه‌وه.

- ده‌وه‌ره با بچینه‌سه‌یری ئاوده‌ست. کونی ئاوده‌ست تا قوونی سهرباز بستیکه؛ زوریش له‌خالی هه‌ده‌ف گه‌وره‌تره. سهربازیک نه‌توانی شه‌و کونه‌گه‌وره‌بیئکي، مه‌شقی چی و فیروونی چی؟!

زور بیئکه‌نی و بانگی سهرگروهبانی کرد، گوتی: فلان فلان شه‌وه! شه‌لعان ده‌بی‌دوو ته‌نه‌که‌ئو بیئنی له‌چوم‌را و بی‌شه‌ویه‌وه؛ یان ده‌بی بیلیسیه‌وه! ئاخری سهرگروهبان له‌چوم‌ئوای هیئا و شتی‌ه‌وه.

زانیمان که شه‌ر له‌نیوان ده‌ولت و پیشه‌وهری هه‌لگیرساوه. بیستمان که ته‌وریز شکاوه. رژیک هاتن و بردیانمه‌لای حاکمی نیزامی که «سهره‌نگ غه‌فاری» بوو. چوار سهرباز له‌پیشمه‌وه به‌تفه‌نگه‌وه و چوار له‌پشتمه‌وه به‌که‌له‌پچه‌کراوی بردیانم و نیزه‌کانیان له‌سهر قوونم را‌گرتبوو. به‌کولانیکدا هاتین. چهند مندالیکي سه‌قزی دریان‌دا و چوونه‌به‌ریکی کولانه‌که و

ئامادەباش راوہستان. لام وابوو چرتم بۇ دەكىشن و گالتەم پىن دەكەن؛ چاوم داخستبوو. ھەر گەشىتمە لايان، ھەموويان كلاويان داگرت و سلاويكى گەرميان لىي كىردم. سەرباز تىيان خورپىن و ھەلاتىن. ئەو قەدر گرتتەنى منالان زۆر دلگەرمى كىردم. چوومە لاي سەرھەنگ؛ ھەمەداغاي سەراي لە لا بوو. گورجى دەسبەندىيان كىردمەو و لە بەرم ھەستا و جىگەي نىشاندام و ناردى چايان بۇ ھىنام. ھەمەداغا باسى خۇي كىرد كە چۆن مولك و مالى چووه و چۆن لە شاپەرستى لاي نەداوہ.

سەرھەنگ گوتى: تۆ دەزانى ئازەربايجانمان گرتووه؛ قازيش يەك-دوو رۆژى تر تەسلىم دەبى. شتىك بۇ رۆژنامەي «اطلاعات» بنووسە كە قازى بە زۆر تۆي كىردۆتە كۆمەلە؛ بەلكوو لە مردن رزگارت بى.

دوو بەستە ئەسكىناسىشى لە سەر مىزە كە دانا، گوتى: وابزانم پوولت نىيە؛ ئەمەش بۇ تۆ. گوتم: جەنابى سەرھەنگ! قازى بە زۆر نەبىكردوومە كۆمەلە؛ بەر لە ئەو كۆمەلە بووم. ھەمەداغا لە باسى خۇيدا دەرسىكى دادام. لە كوردپەرستى پەشىمان نىم و پەشىمان نابمەوہ. گوناھى منىش بە تۆ و بە «اطلاعات» و بە «قوامالسلطنە» ش نابەخشدرى. گوراندى: «وہرن بىيەن!» نەبەيتىشت چايەكەم بىخۆمەوہ؛ تىرى جىئوى زۆر پىس پىدام و ھەرپەشەي كىرد. دەسبەند لە دەست ھاتمەوہ ھەبىسخانەكەم.

رۆژىك لە سەر داواي خۆم بردىانمە ھەمام. دىسان ھەشت سەرباز بردىانم و لە دەركى ھەمام دەستىيان كىردمەو و لە درگا راوہستان كە دواي چارەگىك بىمە دەر. پىشم زۆر ھاتبوو، تىخى رىش تاشىن مەمنووع بوو. كابرايەكەم دى لە ھەمام، ناسىمەوہ كە رۆژىك لە بۇكان پىكەوہ ئاشنا بووین. ئەو خۇي لىي گىل كىردم و تماشاي نەكردم. گوتم: برا با گىراویش بىم، بۇ نامدوینى؟ سوئىدى خوارد كە ناتاسم. كە پىم گوت تۆ لە بۇكان بووى، گوتى: خوا ئەيزانى ئەوہ برام بووہ و من ئەفسەرى ئەرتەشىم! بۇ خۇي رىشى تاشىم و زۆر عوزرخوايى كىرد. كە ھاتمە دەر لە ھەمام، كابرايەكى سىسەكەي كورتەبالا گوتى: ھەزار! من نافع مەزھەرى شاعىرم؛ ھاتووم لە ھەمام بىتىنم. ئىتر سەرباز نەيانەيتىشت بىدوینم و ئەو ھەسرەتەم ئىستاش ھەر لە دل ماوہ.

لە سەرھەتاي دامەزرانى دەولەتى عىراق - كە دادگا بە دەست مەلايانە بووہ - دەلەن نافع مەزھەر لە ھەلەبجە فەقىيەتى كىردووہ. «من بۇچى قورعان بە شىعەرى كوردى تەرجمە نەكەم؟...» لە سوورەي «القارە» دەست پىدەكا: «ئەلكوتىنەر، وەلكوتىنەر، نازانى چىيە ئەلكوتىنەر؟ رۆژى كە خەلك ئەبىن بە پەپوولەي سەر لىشئواو وە كىوان ئەبىن بە خورى پشەوہكراو. ئەو كەسەي قورس بى تەرازووى، وا لە عەيش و خۇشىيە. ئەو كەسەي سووك بى تەرازووى، دايكى ئەوہ ھاويە. تۆ نازانى ئەوہ چىيە؟ ئاگرىكە گەرم...» قى دەيگرن. مەلاي ھاكم دوو مانگى ھەبس دەكا!

ئەمجار شىعەرىك لە سەر ھەزارى و چارەپەشى فەقى دەلە و تىايا «سەرگونى خۇي شىن نەكرد جىربىل» ھاتووہ. دەيەنەوہ بەردەستى ھاكم:

- ھەتئو بۇ كىفرت كىردووہ؟

- بۇچى قوربان جىربىل گونى ھەيە؟!

- وىست! بى ئەدەب! گونى كوا؟

- د هسا گوتومه هيچى شين نه كړدا!

به تكا و په جاي خلك وازى لى دىتن.

دوو مانگ بوو چه بس كرابووين. سهروان بيدار به خت رۇژيك هات؛ زور كز و كه نه فت ديارى ده دا. گوتى: خه بهرى زور ناخوشم پييه؛ زور خه مبارم بۇ ئيوه.

گوتم: ناخر يا ليژه ده مانكوژن يان ده ماننيزنه تاران، ده بلى چييه؟

گوتى: ئيوه نه مړه ئازادن و نانى نيوه رۇتان ناده ينى. بۇيهش كزم كه تازه مه جليسى گه پ و گالتهى ده گهل ئيوه نامىنى!

باوه رمان نه كړد. گوتم: ده چمه لاي غه فارى. ئيجازه درام. غه فارى گوتى: به لى ئازادن.

گوتم: كه وا بى ده توانم بچمه سالحاوا؟ خزمم له وى هه ن.

- نا، ده بى ئيمه به حورمهت به ريتان كه ينه وه.

تيگه يشتم كه بهردانى راستى نيبه و هه ر ده مگر نه وه. چوومه مه نزلى حه مه ده ميناغا و

قاسماغا له سه قز؛ كه هه ر دوو كيان برى حيزبى بوون. بۇيان گيپرامه وه كه له پاش شكاني

نازه ربايجان، پيشه وه وى و زور له داروده ستهى هه لاتوون بۇ رووسيه. قازيش هاتوته حه ماميان و

بى شهرت خوى ته سليمى ده ولت كړدووه. نه و داواى له سه رتيب هومايوونى كړدووه كه ئيوه

به ربه دن. به كوژتى نامه برده فرمانى ئازادى هاتووه. گوتيان زه بيحيش په ناي به

كونوسولگه رى رووس له ورمى بردووه؛ راياننه گرتووه. ده گهل سه يد نه حمه دى سه يد ته ها و

دلشاد به ماشينىكى حيزبى رايكردووه بۇ عيراق و راديو له ندهن خه بهرى داوه.

گوتم: ئيوه ناترسن؟ حه مه ده مين ده ستي بو سوپه راداشت، گوتى: هه موو رۇژى گوزارشىكم

نووسيووه، په نكه پر بهو سوپه بين. من هه والى ده ولت بووم! قاسم ناغا گوتى: نه گه ر قازى

نه فو تبا ئيمه هه موومان ده فو تايين.

به راستى خه بهر و باسنىكى دلته زين بوو...

له و حه پسه دا زورم قه رزى ئيجاره وى كتيب كه وتبووه سه ر. چوومه دوكانى كولاوى:

- كوا حيسابت چه نده؟

گريا، گوتى: برىا مردبام و نه و رۇژه م نه ديبا. يه ك شايى پولم ناوى. نه و رۇژه ش له ترسى

نه فسره كه داواى نه و پولله زياديه م كړد.

پاش نيوه رۇ كه ده بوو سه قه ر بكه ين و چاوه نؤرى ترؤمبيل بووين، سه رتيب هومايوونى هات و

نه حوالىكى پرسيم. گوتم: من ده مانچه كه م لى سيندراوه، حه ز ده كه م بمده نه وه. گوتى: جا

بۇچيته؟ خۇ ئيمه زور زوو چه ك له هه موو كوردىك ده ستينين. گوتم: به لى نه وده م قه يدى

نييه، به لام ئيستا بۇ من شه رمه به ته نيا له چه ك كرابم. گوتى: ده مانچه كه وى بده نه وه!

دايانمه وه. هومايوونى گوتى: من سوارى ترؤمبيلى عه ولاغاي ئيلخانى ده بم. قاسماغا و

حه مه ده ميناغا و هه زار سوارى ماشينى من بين و له بۇكان يه كتر ده بينين. جگه له ئيمه سيان،

سه ربازيكى راننده و نه فسره رىكى سه ررشته دارى له سه قزه وه به ره و بۇكان هاتين. له رىگه

تووشى پۇل پولى ستهى و دووسه تى له فيدائيانى پيشه وه وى ده بووين كه كورد ته ننگيان لى

ساندبوون و به كؤمه ل زور- زور ده گريان و ياحوسيتيان ده گوت. نه فسره رى سه ررشته دارى

ده يگوت من شاعيرم. ناغايان گوتيان نه و هه ش شاعيره. هه لپيچام كه نمونه يه ك له شيعرى

خؤمى بۇ بخوئيمه وه و ته رجه مې بكه م. نه و هه بۇ خوئنده وه كه ده ليم:

رۆلە! نامووست وەك خزمە كانت نە دەى بە شە كر، دەستم دامانت
 شەرف گەهەرە، قىمەتى نابە دەويت پوورەشى هەردووك دنياپە
 ئەو كەسە پياو، بۇ خاك و ئاوى رۆح دانى و بە چاك بىمىنى ناوى
 نەتیبستوو واتهى زانای سەرزەمىن مەردانە مردن نەك حىزانە ژىن
 بۆم تەرجمە كرد؛ ئافەرىمى لى كىردم. منىش مەبەستم لەو دوو ئاغاپە بوو كە بە بى شەرم
 شانازى بە خەيانەت بە گەلى خۇيان دەكەن.

نوئىژى شىوان لە بۇكان تووشى سەرتىپ هومايوونى بووینەو. گوتى: با هەزار لە مالى قاسماغا بى، سبەى هەموومان دەچىنە مەهاباد. چوومە مەنزلى قاسماغا كە لە ماله عەبدوللاى بارامى بوو. كاك هەمزەى كۆنە هەوالم هات. گوتى: وەرە لە مالى من بىخەو و گوتم: وا بزائم قاسماغا رى نادا. چونكە وا ديارە منى پى سىپىراو بە هىچ كوئىدا نەچم. هەمزە داواى لە قاسماغا كرد كە من بەرپتە ماله خۆى. قاسماغا گوتى: لىرەش نوين هەيە؛ بۇ بىت؟ هەمزە گوتى: من بەلین دەدەم كە سبەى بىهېتىمەو لای تۆ و ئەگەر وا نەبوو، با من ئىعدام كەن. قاسم ئاغا گوتى قەيدى نىبە با بىت. هەر چووينەو، هەمزە هەلپىچام كە راکە و خۆت خەلاس كە! زۆرى حەول دا؛ گوتم: چونكە تۆ بوو بە زانم هەرگىز راناكەم. با بزائىن چۆن دەبى...
 بە خەيالى خۆم وام دانابوو كە لە ميانداو ئىجازە وەرگرم و بچم بە پى و شوتى عەبدوللاى برام؛ كە لە تەوريز دەخويند. ئەوسا لە تەوريز خۆم بشارمەو؛ كە شارىكى گەورەپە و نامدۆز نەو.

بە يانى دەگەل هەمزە هاتىنەو لای قاسماغا. شەپپوورى سەفەر لىدەدرا و لەشكر بەرەو سابلاخ دەرچوو. عەشاپرىشان دەگەل دەچوون.

لە قاسماغام پرسى: كوا كاكە رەحمان؟ گوتى: نەخۆشە و لە گوندى شىخلەرە. گوتم: ناتوانم بىبىنم؟ لە پاش تاوىك بى جواب مانەو گوتى: من وام پى باشە بچى لای كاكە رەحمان و پى بلى بىتەرتە قەرە گويز لای ئەحمەداغا و هەرگا بە مەسلەحەتمان زانى؛ دەتوانى بىنە سابلاخ. ئەمڕۆ دەگەل لەشكر مەپە! هەر ئەو واى گوت، ئەو پياوئەى كە وەختى خۆى خەبەرى خەيانەتى دىبۆكرىانى دابوو، گورچى لە ئەسپ دابەزى و ئاوەنگى گرت و گوتى: وەرە سوار بە و بچۆ شىخلەر! لە بن لىوانەو گوتى: من ئەم ئەسپەم ناوئەتەو؛ ئىتر خۆت دەزانى. سوار بووم و هەر لە كۆلانى حەمامەو كەردمە غار. لە شار دەرچووم و تەقلەكوت رووم كەردە شىخلەر. لە رىگە وام حەل كرد كە ئەحمەداغى قەرە گويز زۆرى خراپە دەگەل دەولەت كەردو؛ منىشى خۆش ناوى. قاسماغا دەپەوئى من بىمە ديارپەكى دەست و ئەحمداغا بمرگى و گوناھى بە هۆى منەو بە خشرى. بە هومىدەم ئەم خەيالەم راست نەبوو، بەلام واى بۆ چووبووم...

گەيمە بەر دىوەخانى شىخلەر. كاكە رەحمان و چەند كەسىك راوەستاوون. دابەزىم و گوتم: «حوللە مەرەسە، هاتىنەو سەر سە» رىسە كانمان بۆو خورى!

كاكە رەحمان وەك نەبىستى و ابوو. رەنگى بزر كابوو؛ لىوى دەلەرزىن؛ ديار بوو زۆر ترسابوو. چووينە وەتاغ، تاوىكى پىچوو، كەس چاى بۆ نەهێنام. گوتم: مردن مردنە، لىنگە فرتەكەى چىيە؟ كاكە چاى كەم بدەنى! شىعەر كەم لە باخەلم دەرىنا، گوتم: لە حەبسا ئەم شىعەرەم گوتوو؛ زۆر بەزم و گالتهپە. باسى چۆنەتى حەبساخەنە، با بۆتان بخوینمەو. كاكە رەحمان زوو لە دەستى راندم و دە ناو كووورەى هاویشت و سووتاندى. حەيفى ئەو شىعەرەشم چوو كە

و پنهانگی کی تہاوا لہ ژبانی حہبسخانہم بوو.

راسپیری قاسماغام راگہ یاند کہ ئەسپیکم بدەنی و بچمہ قەرہ گوێز. کاکہ رەحمان گوتی: نہ ئەسپت دەدەمی، نہ لاشم وایە مەسلەحەتە بچیە لای ئەحمەداغا. بۆ خۆت یا بچۆ خانەقا یان تەرەغە. گوتم: بەلێ خۆم دەگوێرم و دەچمە لای تەرەغە. جلگی تازە و باشی خۆم بە جلگی پیس و خراپی فەقێیانەمی مەلا عەبدوللای حەساری گوێرەوہ. کتییی جامی و هیندیک قاقەز و قەلەمم خستە بوخچیکەوہ و بوومەوہ بە فەقی. داوام لە مەلا عەولا کرد کہ سێ ہزار تەمەنت لە لایە ئەگەر دەکرێ بمدەوہ. گوتی: ہیچم نییە. میرزا عەولای بارامی گوتی: من پینج سەد تەمەنت دەدەمی و لە مەلا عەولای دەستینمەوہ. دەمانچە کەم دا بە کاکہ رەحمان کہ ئەگەر توانی بیفرۆشی، پوولە کەمی بدا بە مندال و براکانم. ہەر ئەو رۆژہ بەر لە نیوہرۆ بە بیانووی چوونە تەرەغە دەرکەوتم و بەرەو مەحمووداوا رۆیشتم تا لە دیی شیخلەر نەدیو بووم. دامقەلاشتە خواری و ہاتمە ناو میشەمی مەحمووداغا و روو بە جەنوب بە میشەدا رۆیشتم. لە میشە نەہاتمە دەر تا لە گوندی قاقلاوا تاوم لی ئاوا بوو؛ لام دا.

جا با لیژە و چانیک بدەین و چەند کور تەباسیک بکەینە شەوچەرە:

لە سەرەتای کۆمەلەوہ تا برانەوہی، ہیمن و من بە ناوی دوو شاعیری میلی، گوئی بە گوێوہ و زۆر برایانە و ہمیشە پیکەوہ شاعیری ہەموو مناسەباتی خۆش بووین. لە کوئی جیژنی نیشتمانی گیرابا، یاد و بیرەوہری پیرۆز کرابا، ئیمە دەبوو شیعەر ئامادە کەین و بیخوینینەوہ. ئەوہندەش لیک نزیک بووین کہ زۆر کەس ناوی ہەر کامیکیان نابووین: «ہەزار - ہیمن». لە مناسەبی ہەوہل ئالا ہەلکردنی جەھوورییەت لە سابلاخ، لە ئالا بردنە بۆکان و زۆر جیگەتری، وێرای شاعیرانی تر شیعەرمان دەخویندەوہ. پیکەوہ دەژباین و لە برا لیک نزیک تر بووین.

لە سەرەتای کۆمەلە «ژی - کاف» چاپخانە یەکی دەستی چکۆلەمی ہەرزانمان کەریبوو. رووسان بە ناوی یارمەتی فەرہەنگی، چاپخانە یەکی گەرەیان دانین کہ رۆژنامەمی پی چاپ بکەین و بۆ ہەر کاری دە کاری بینین. چاپخانە چکۆلەکہ درا بە بۆکان. دەگەل کاک حەسەنی قزلجی چەند نەشرە و نووسراومان پی چاپ کرد و گوٹاری ہەلالەمان دەرخت. ہەوہل ژمارەمان بۆ پیشەوا برد. تۆنیک کاغەزی خەلات کردین. کہ ہاتیشمەوہ سابلاخ، قزلجی دەگەل کۆنە مامۆستاکەم (سەید محەممەدی حەمیدی) کہ سەرنووسەری رۆژنامە بوو، ھاوکاری دەکرد. ہەلالە چوار ژمارەمی دەرچوو.

ناوی مەشایخی نەخشەبەندییم بە شیعەر ھۆنیوہ، لە بۆکان چاپمان کرد. ہەزار نوسخەمی بە دوو - سێ رۆژ فرۆشرا؛ لام وابوو شیعەرەکانیان پەسند کردوہ. دوایی دەرکەوت وەک نوشتە کەریویانە و دە بەرگیان گرتوہ و بە کلایانەوہ دروہ!

شەوانە لە بۆکان لە بن دیواری قاوہخانە یەک، بەرانبەر بە حەوز، دەگەل قازی کاکە حەمە، حەسەنی قزلجی، مەلا ئەمجەدی قەلایە و مەلا عەولا حەساری تانیوہشەو مەجلیسمان دەگرت کہ زۆر یادگاریکی خۆشە و لە بیر ناکرێ. لە تەرەغە زۆرم حافز خۆش دەویستن؛ نەمدەہیشت بچنە مزگەوت و دەمہێتانە مالە خۆم. چونکہ چاویان نییە، شەرمە حزووری نایانگری؛ گەریدەش زۆر قسەمی خۆش فیز دەبن. لە بۆکانیش ہەر چەند دەولەمەند ببووم، نەمتوانی بیمە ھەوالی پوولداران. خۆشیم بە حوجرەمی فەقی و حافزان دەہات. شەوی وا بوو دە و دوازدە حافزم لە خۆم کۆ دەکردوہ. خوشکم دەیگوت: لەوہتا سازی، بوویتە چاوساگی حافزان! جگە لە قسە

خۇشەكانيان، حافظ دەچۈنە ھەر دىيەك، ملىان لە تارىفم دەنا و زۇر كەس دەور بە دەور خۇشيان دەويستەم.

كە لە بۇكان بەرەو شىخلەر ھەلدەھاتم، سەيد عەولا شىتە -كە لە باسى وشتەپەدا نوم ھىنا- بىوہ جاسوسى حكومەت؛ دىتبوومى كە دەپۇم، خەبەرى بە حاكىمى نىزامى (سەروان خاكسار) -كە كوردىكى سنەبى بوو- دابوو كە بنىرن ھەزار بگرن. خاكسار بە ناوى ئەوہ سووكايەتى بە سەر ئەفسەر ھىناوہ، زۇر باشى داركارى كردبوو!

كاتى لە پى ھەلاتنا بە ناو مىشەى مەحموداغا دەچووم، مامۇستاكەى وشتەپەم (مەلا ھەمدەمەين) -كە ئەوسا لە قەرەگوپز بوو- دەگەل چەند فەقىيەك بەرپىدا دەپۇشتن و گوپم لە قسەيان ھەلخست. بە ھەلكەوت مامۇستا لەو دەمەدا پىرسى: ئاخۇ دەبىئ ھەزار چى بە سەر ھاتبى؟

فەقىيەك گوتى: دەلەين لە ھەبسى سەقز دەستيان پەراندووہ؛ لەوانەشە كوشتبىتيان. مامۇستا گوتى: ئەو رەھمانەى من دەيناسم ئەوئەندە سەگە ئەگەر دەكونى قىلدا راکا، ھەلدەى. ھەتتو تۇ چۇن، نايناسى؟ ئەدى چۇن تۇى بە ھەواى زەكاتى ئالووبالوو نارده وەتەمىش؟!

مىشە و مىشە بۇ ئىوارە خۇم گەياندە «قاقلانوا». لەوى چوومە مالىك. خاوەن مال دواى نان خواردن بردمىە مزگەوت و نوينى دامى كە لەوى بنووم. جەئىل جۇرايىنيان دەكرد. ھەتتويكى زىتەكە چەند سرتەيەكى كرد؛ روويان تىكردم گوتيان: فەقى گيان ئەو كورە دەلە ئەوہ شاعىرى قازىيە، دە توخوا ھىندىك شىعرمان بۇ بلى! گوتم: ھا، ئەو كورە وەدەزانى من مەلا رەھمانى تەرەغەم؛ چونكە زۇر كەس لىى دەگۇرپىن؛ ئەوئەش وەك من دەچى. من نام مەلا مەھمەدە، شىعرىش نازانم. برىا بمزانبا و بۇم گوتيان. كورەكە گوتى: بە خدا وەمزانى ھەوى؛ بمبەخشە! بەيانى نان و چام خوارد و بە كابرام گوت: دەچمە عىراق. گوتى: لە گوندى «مووسى» بچۇ مالە سۇفى سدىق، بلى خەجى ناردووومى.

بەفر بارىبوو، توابوؤہ؛ قورپكى زۇر پىس بوو. كەوشم پازنەدار بوو. بەلام ترس ئەوہ نازانى، تا ئىوارە گەيشتمە «مووسى»؛ كە بارگىنىك ئەوئەندە بر ناکا. لە رىگە تووشى مئوزفۇرشىك بووم؛ چنگىك مئوزى دامى؛ بە رپوہ خواردم و قەت دەقىقەيەك وچانم نەدا و ھەر بە غار دەپۇشتەم. چوومە مالە سۇفى سدىق، جوابى سەلامى نەستاندەمەوہ. پىسىم مزگەوت ھەيە، گوتيان نىبە. چوومە سەر كانى دەسنوئۇم گرت كە نوپۇ بكام. سۇفى سدىق چاوى لە دەسنوئۇم گرتنەكەم بوو، پىتى سەير بوو. گوتى: تۇ مەلاى؟

- ئەى چۇن!

- دەى فەرموو با بچىنە مالەوہ.

بردمىەوہ مال، وەتاغىكى زۇر گەورەى ھەبوو. سەماوہرى ھىنا و خورما لە جياتى قەند. لەتى خورمام نا گويمەوہ، وابزانم بىست و چەند چام خواردەوہ. سۇفى گوتى: بۇ دەست بۇ خورما نابەى؟ لەتە خورمام لە گوپم دەرىنا، وەك سوئىكە سابوون لووس بىوو! دىسان نامەوہ گوپم. قاورمەشمان خوارد. شەو سۇفى -كە دەيگوت مرىدى خەلىفە خەلىلم و مەرىكى بۇ دەبەم- گوتى قاقەزىكم بۇ بنووسە بۇ كابرايەكى سەردەشتى؛ كە: فلان كەس! پاش ماچ كردنى دەستى تۇ و چاوى مندالانت، چۇن فەرمووتە جوانوو ئەسپەكەم ئەگەر بەختو ناكرى بنىرەوہ؟ خەيفت

نە كەرد؟ مەن بىراتم؛ مالى مەن مالى تۇيە. جا ئىستاش دوو تەورىزى قەند، دوو گەروانكە چايى، قوماشى كراس و دەرىپى - بە خوا ئەسپە كەت وەك گول بەخىو دەكەم - ھەشت نۆ كىسە بىرىنج - چونكە بابە غەلىفەم مېوان دەپىج - بە سەرت قەسەم وە لاغى خۇم بىمىن لەبەر بى تىقوتى، ئەسپى تۇ ھەر بەخىو دە كرى. ھىندىكىش سابوون بىئەرە. لە مالىھەش داواى خەنە دەكەن. ئەسپى تۇ ئەسپى خۇمە. دىسان چاوتان ماچ دەكەم. باسى پوول نەكەى بە خودا دلەم دىشى. ئەسپى تۇ لە مالاتى خۇم فەرزترە. سەرماش سەختە؛ تىقائىش گرانە؛ بەلام ئەتۇ بەرەى مەنى! ...

بىرم لى دەكردەو: ئەو سۇفە دەسبەرە قىمەتى جانوو ئەسپەكەى پتر داوا دەكرد تا بۇ كابرەى بەخىو كا! بۇم نووسى.

بەيانى لە خەودا بووم، گویم لى بوو سۇفى دەيگوت: ھەر كەس ئەمپۇ لە كوستان بەدا بە ھىلاک دەچى، سەرى كەكى كۇزاد بەتەمە. سۇفى ھاتەو ۋوور. لىم پىرسى: دەتوانم سەفەر بىكەم؟

- بەلى ھەوای زۇر خۇشە، سەير كە تاو ھەلاتوو!

گوتم: نەشارەزام، كەس ھەيە دەگەلمدا بى؟ گوتى: سى تەمەن بەدە. كابرەكەى رەگەل خستەم كە تا سەرى كوستانى گەزەردەم بەرى. ھەوا تاو بوو. ھەر گەيشتىنە بىنارى كوستانى، بوو بە تەم و كرپوئەك چا چاوى نەدەدى. بەلەدەكە گوتى: دەست دەقائىشى پىشتىندى مەن گرە و شوپىم كەو. بەفەر يەكجار زۇر بوو؛ دىنا زۇر تارىك بىوو. ئەو كابرە شازەيەكەى سەير بوو؛ ئىترە قولكەيە، ئىترە بەردە... كەچى دىنا لووس و پىر لە بەفەر بوو، چۇنى دەزانى، نازانم! لە نىوہ پراستى چا پراوہستا. گوتى: تۇ چت دېتە بەر گوى؟

- ھىچ.

- دەسا تۇ لە شوپىنى خۇت بچەقە، نەبزووى، مەن دەچم و ئىستا دىمەو.

پاش تاويك ھاتەو. گوتى: خىراكە برۇين تۇ رزگار كەم بگەرپمەو. سەد تىفەنگىچى بانەيى لە بەفردا قەتىس ماون و پىر دەرناكەن؛ نەيانگەمى ھەموو قىر دەكەن.

مەنى گەياندە لای بەرۇزى كوستانى؛ دىنايەكە رەشانگ و دارستان. گوتى: دەچىە «سووتوو» مېوانى مالى سەيد عەولا بە و گەرپمەو. بە غار دامقەلاشتە خوار، كلاوہ كەم بە پەلېكەوہ چوو؛ ئاوپم نەداو. گوتم ئەوہش بۇ تۇ! گەيىمە سووتوو، چووومە مالىكە. پىر بوو لە ژنى جوان و بى پىاو. گوتيان پىاومان چووونە گەرمىن بۇ مالى قاچاغ؛ فەرموو مېوان بە! گوتم دەپۇم. گوتيان ئەو رېگەيە بگرە و بچۇ «سەرتەزىن». تووشى جادەى بانە-سەردەشت بووم؛ تىرۇمبىلىكى پىر لە سەرباز لەوئوہ رابرد. زۇر ترسام؛ بەلام بەخىر رابرد. لە گوندىك دەنگى گۇرانى داوہت دەھات. لەوئوہ چووومە ناو دۇلىك و پىرسىم، گوتيان سەرتەزىنە و مالى حاجى شىخەى لىيە و مېوان رادەگرى. چووومە ۋوورىك دوو كەسى لى بوو؛ دىار بوو مېوان. ژن سەماوہريان وە ۋوورى نا كە خۇمان چاى بۇخۇنەو. پاش نوپۇزى شىوان حاجى و چەند كورپكى ھاتنەو. لە داوہتەكە بىوون. حاجى ھەر دەيگوت: شەرت بى دەستى دە پىرژىنانم كوشىوہ؛ بەخىرى ھىناين؛ جەكەنى لىساندىن و ناردى تىان وەشانە. زۇر پىاويكى نان بەدە و مەشرەف خۇش بوو. بەيانى گویم لى بوو گوتى:

- مەلاى ھەلمەستىن با بىخەو؛ بە خوداى مەلاى بە بىگەرە و لە نوپۇزى سبەينان بىزارە!

پاش نان و چايى، حاجى جووتىك كالى ھەلبەستراوى بە گۇرىە و پەرۇوہ ھىنا؛ گوتى: مەلا

تۆ دىيات كەم دىيوە! بە كەوشى شارانى پاشنەدار، لە بەفر و قوردا سەفەر ناكرى. كالىەكانى دە پى كىردم. بە كابرايەكى سپاردم، گوتى: تا دەگاتە «سىاوما» ھەرچى بە سەرى بى لە تۆى دەزانم؛ من حاجى شىخەم و دەمناسى. لە رى بەفرىكى زۆر گەورە دايدا. تا گەيشتىنە گوند، بەفر لە ئەژنۆى دەدا. مالى كابرا ھاوپىم تەپ و تارىك و تەنگ بوو، زۆرىش سارد بوو. چوومە مزگەوت؛ مزگەوتى زۆر خۇشى قەدىمى بە خشتى سوور. خەلكىكى زۆر لە دەورى سۆپەى زەلامى نىلدارا دانىشتبوون.

- كاكە تۆ مەلاى؟

- بەلى.

- سەرچاوان. دە ئەورۆ پىشنىوژىمان بكە.

پىشنىوژىم كىرد و دوغای زۆرم لە پاش نوپۆ خويىد. شەو كابرايەك بىردىمەو مەل بۆ شىو خواردىن. ھاتىنەو و لە مزگەوت خەوتم. بەيانى كە چاوم كىردەو، دەوراندى دەورى مزگەوت دانىشتبوون. كابرايەك ھاتە قسە:

- مەلا گيان بۆ دەچىتە ئەو خوارە؟ چ دەكەى؟

- دەخوئىم.

- پاشان دەبى بە چى؟

- دەبمە مەلاى چاك.

- ئەو دەم چ دەكەى؟

- دەبمە مەلا لە گوندىك.

- دە جا كاكى خۆم ئىمە تۆمان بە دلەو نووساوه؛ ھەر لە ئىستاوه پىت رازىن.

- ئاخىر...؟

- ئاخىرى ناوى. جارى با قسەكانم تەواو كەم: مەل و بزىنەزاوت دەدەنى. دۆى بخۆ، كارەكەشى بۆ خۆت. زەكانىشت لە دەغل و دانەوئىلە دەدەنى. ھا! دەزانم دەلىنى منى بى ژن چۆن مەل بە خىو كەم؟ ھەوت رۆژان بچۆ سەر رپى كانى، ھەر كچىكت كەيف گرتى لىت مەره دەكەين. بە خوداى دەزانم كچى من ھەلدەبژىرى. چونكوو لە ھەموو كچان جواترە. من ناوم براىماغايە.

- ئاغا بە راستى ئەوى گوتت لە سەرى من زىادە. بەلام براىەكم لە عىراقە؛ دايكمان زۆرى بەرۆشە؛ دەچم دەبىنمەو!

بە ھەزار زەمان لە كۆل خۆم كىردنەو. بەفر و پىستاوو. رپىگەم پىرسى و لە سەر بەفرى مۆر رووم كىردە «بلەسەن» كە نىشانىان دابووم. تا رچەى كوتراوى ھەيوانىان بوو ھەمم نەبوو، لەو بەولەو دە بەفر دەكەوتم و ناو لىنگم لە سەر دادەنا. لە بەيانىيەو تا ئىوارە دە بەفردا تلامەو؛ با بەفرى دە سەر و چاوى دەكردم؛ ھىزم لى بىراوو. تا لەپىر تووشى شوئى سەگان بووم و شوئىم ھەلگرت. لە سەر گىردىكى بلندەو گوندى بلەسەنم دىت. بە خشكە خۆم بە سەر بەفردا خلوور كىردەو و چوومە نىكترىن مەل. چوومە وەتاغىك لىنگم درىژ كىرد و پالم بە دىوارەو دا. نەخۇشىك لەوى دەبىنالاند. وا ھاتە بەر چاوم كە گرانبەتاي بىت. ژنىك لە درگاوه دىتمى و رۆشىت. چوار پىنج ژنى دى دەگەلى ھاتنەو و لىمىيان دەروانى و دىار بوو سەپىر ماون. گوتم: خوشكم بۆ تماشام دەكەن؟

- ئو خوا شوکور خو تۆ ساغی؟ برا به خوا وهمانزانی مردووی؛ رهنگت له مردوو ده کا. په ننگه

برسی بی.

- نه خیر برسیم نییه، سه رامه.

گورجی سۆپه یان پیکرد و ژنیک قاپه شیریکی بۆ هینام. گوتی: پیاو له به فردا گیر بخوا، له برسان ده کهوئ و ههست به برسیه تی ناکا. دواى شیره که نان و په نیری هینا. ئەوه ندهم خوارد زکم هه لازنا. کاله کانم که له پینان داکه ندهبوم، ده پئی کردهوه و هه رچی خولقیان کردم چوومه مزگهوت و له بهر سۆپه یی مزگهوت خۆم وشک کردهوه. خاوهن ماله که - که ناوی کوپخا ههسن بوو - که زانیبووی میوانی چۆته مزگهوت، ناردهبووی بچمه وه؛ نه چوومه وه. مه لای دئ بردمیه وه مال و دانووی گهنمی دامی. خواوراستان مه لا له من کۆلکه مه لاتر بوو؛ زۆری من به لاهو عالم بووم. شهو له مزگهوت پرسیم: کهس هه یه بچیته ئەو خواره؟ دوو کهسیان گوت که چۆدارن و بزنان ده به نه وه «که ناروی» ده گه لیان که و تم. به لام بزن له بهر دهر نه ده چوون؛ ده بوايه رینگه یان بۆ بشکینین و زۆر به ئەسپایی برۆین. ههستم کرد نینوکی پیم ژانی ده کرد. گوتیان تۆ بگه «ئهنجینه» و جی بگره تا ئیمهش ده تگه یینی.

- ئەنجینه له کوئییه؟

- هه ره لهو پیچه ئاوا بی، دئ دیاره.

له پینچ پیچم خوارد، سه ربانی رهشی دئییه کم دیت که له خوار هه زار به هه زاریک بوو، هه یچ رهیشی بۆ نه ده چوو. دامقه لاشته خوار، گه ییمه پارچه ره شانگیک، قورپکی هینده شل بوو هه لخلیسکام و له سه ره بر دیککی پان گیرسامه وه. روانیمه خوار چ بینم؟ تیشه بهر دیکه به قه د خانووییکی سئ قاتی بلنده، گورگیش ناتوانئ لئی باز دا. به ره شانگدا به چنگه کرکئ سه ره که و تمه وه. دیسان خزیمه وه سه ره بر ده که. هومیدم برا. سه رماش گاله ی ده کرد. گوتم هه ی ئەللا! خۆم هه لده دیرم. بوخچه کتیب و گۆچانه کهم هه لداشت. خۆشم چاوم قونچاند و به خشکه چوومه سه ره لیواری بهرد و خۆم هه لداشت. لام وا بوو هه پروون به هه پروون ده بم. که و تم؛ چاوم هه لینا، به حال عاسمانم له کولانکه یه که وه دیت؛ هه یچ کویشم نه دیشا. تۆمه ز که و توممه سه ره به فریکی با به ستاوته ی زۆر ئەستور. به چنگ به فرم له خۆم لادا؛ له کونیک هاتمه دهر. جیگه بوخچه که شم بهر چاوهات که ده به فر قوپابوو. گۆچانه که شم چه قابوو. له سه ره بهر زاییه که وه له به فری مؤرم روانی، شوپنیککی دریزئ قوپاوم به دی کرد. زانیم جۆگه یه و ئەوسه ری ده گاته ئاوا بی. به شوین قوپاودا هاتم؛ زۆری نه برد دوازه سه گی زه لام له گردیکه وه په لاماریان دام. دهستم گۆی نه ده کرد که به گۆچان له خۆمیان دهر کهم. ناچار دانیشتم (سه گ کاری به دانیشته و ژن نییه). سه گه ل هاتن له چوار دهورم ئالقه یان به ست و چه مبوله یان دادا. ده تگوت هاتوون دهرس لای مه لا بخوین! کاربایه ک به بیللیکه وه له گرده وه هات و هه رای کرد: هاتوومه یاریده ت. ئەو به بیلله وه له پیشه وه و من به گۆچان - قوون به قوونی کاربواوه - گه یینه ناو دئ. چوومه مالی؛ ژنه که ی کاله و پیتاوی به گه سک مالیم و دامکه ندن و په لاماری ناگری نیو گۆر کم دا. کابرا گوتی: له ئاگر به دوور به! نه وه ک لاقت وه ژان که وئ. تۆ سه ره په نجهت شین هه لگه راوه، سه رما بردوویه.

- ئەری کا که ئیره ئەنجینه یه؟

- به لی؛ ئەمما ئەنجینه ی سه خته. ئەو ئەنجینه ی تۆ ده لئی لهو دیو ئەو کیوه یه. ئەو شوپنه ی

تۆى پىندا ھاتووى پىرە لە ورچ و گورگ. بەلام بەفر ھىندە زۆرە كە دېرەندەش دەرناكەون.
لە ھەسانەو ھادا بووم، كچىكى دە- دواز دە سالى كراس جاوى سوور، ۋە ژوور كەوت؛ گوتى:
ۋەستا ھاۋىنە و بىرقەت پىيە؟ (بە جوولە كەى وردەوالە فرۇشى دەزانىم)!

كابرا گوتى: ھاي رە زگت نىم! ئەۋە جوولە كەىە يان مەلايە؟!
لە پاش نان خواردن و ھەسانەۋە، كابرا دەگەلما ھات تا خىستىمىە سەر رى. گەيىمە سەر
كانى ئەنجىنە. مندالىك ولاغى ئاۋ دەدان؛ گوتى: مامە دەبىە ميوانى ئىمە؟ ھەر كە گوتم نا،
ولاخى بەجى ھىشت و بە غار روو بە مالان بۇۋە و گوتى شوپىم كەۋە! لە درگاۋە بانگى كرد:

- دايە ميوانىكىم بۇ ھىناى، مېۋىژم دەبە!

- ئەى بە خىزىي؛ ۋەرە چىنگە مېۋىژى خۇت ۋەرگرە!

سەرسوپ مام: خوايە لەۋ كوردەدا ئىۋا ھەيە بەرتىل دەدا بە مندالى كە ميوانى بۇ بەرى؛
«حاتەمى تەى» چ گويكى خواردوۋە؟...

مالى خەلىفە سالىح بوو. تا ئىۋارە ھەشت ميوانى تىرىش ھاتن كە دوويان ھەۋالە چۆدارە كانم
بوون. جلكيان بۇ تىۋەشاندىن. بۇ نوۋىژى شىۋان دەگەلىا چوۋىنە مزگەوت. دواى نوۋىژ لە ھەموو
مالانەۋە نان ھات و ميوان و خەلكى گوند لە ھەموو خواردنە كاندا شەرىك بوون. مەجلىسى
مزگەوت گەرم بوو، يەككى گوتى: فەقى تۆ سەينى مەرۋا! پىۋاۋى شىخ لەتيف كە لەۋ ناۋە دەگەل
پژدەرى شەپانە؛ رووت دەكەن و سەعاتە كەت لى دەستىن.

گوتم: ئەۋ دەم دەچمە كىن شىخ لەتيف دەلىم سەعاتە كەم لە تۆ دەۋىتەۋە.

كابرايەكى سۆفلىكەى كزوللەكە گوتى: تۆ فەقى نىت؛ تۆ رەنگە پىۋاۋىكى گەۋرە بى. فەقى
ئاۋىرى بلى دەچم و شىخ لەتيف دەۋىنم.

زانىم غەلەتتىكم كىردوۋە؛ بەلام خەلىفەى خانەخوۋىم قۇزتىۋە. گوتى: سۆفى تۆ كەم فامى؛
فەقى كە قورعان لە سىگن ديارە پىۋاۋى گەۋرەن!

خەلىفە چۋار كورى گەۋرەى ھەبوون كە بۇ ئال و ۋىر، گەرمىن - كوستانيان دەكرد. بەيانى
كە خواخافىزىمان كرد بە كورپىكىانم بە دىۋە گوت: دەۋلەت سابلانغى گرتۆتەۋە. تەفەنگ لە
لادى زۆرە و لە ترسان ھەرزانى دەدەن. بگەيە و تەفەنگ بىرە!

كە بەرەۋ چەمى ئەنجىنە دەچوۋىن، سۆفلىكەى شەۋم دىتەۋە دانگەى بزنانى دەدا. گوتى:
فەقى ئەۋا رۇيشتى؛ بەلام دەزانم تۆ فەقى نەبوۋى. نازانم دەتېنىمەۋە تا بزانى راستم بىر لى
كىردوۋىيەۋە. خوا خافىزىت بى. بە بزىنەگە لەۋە ھاتىنە سەر چۆم؛ بەستبوۋى. بە بەرد سەھۇلمان
شكاند و رچەى بزنانمان پەيدا كرد. خۇمان ھەلكرد. شاخى ھەۋەل بىزىم گرت و پەراندەۋە. كە
چوۋمە ئەۋبەر لە خۆم روانى دەتگوت چەكەمى سوورم دە پىدايە، لە ئەزىمەۋە تا قولەقاپە
خوۋىن دەھاتە خوار. سەھۇل و ساردى ئاۋ بىرېۋى. ھەۋالە كانم بانگان كرد: ئىمە بە كالە و
گۆرىيەۋە دەپەرپىنەۋە؛ تۆ ئاگرېكىمان بۇ ھەلكە. ھىندىك وشكەل و پووشم لە قىسنىك ھىنا و
ئاگرم دا. قاچى نىۋە سەرمابردوۋى سى بەش قەلاشتوۋ، جا ۋەرە ژان بكا...

كەۋىتىنە رى. لەبەر بەفر رى ديار نىيە. بە شوپىن بەرازاندا چوۋىن؛ بە سەر كۆخىكىدا كەۋىتىن،
تەنيا مالە بە بەندەنىكەۋە. خوشك و برايەكى لى دەژيا. زۆريان بەخىر ھىناىن؛ مېۋىژ و گوۋىژ و
ھەنجىريان دەپىش كىردىن. كۆرەكە دەيگوت: خەنوم دىتېۋو تىر سىپلىكەم دەخوارد؛ زانىم ئەۋ
بەفرە قورسە دەبارى. ئەگەر دەخەۋدا تىر ھەشكە بخۆم، باران دەبارى. ھەموو ژيانىان رەزىك

بوو لە بنارى گوندى «ورچەك» و لە دنيا تەرىك ببوون .

بەيانى ئاوا بووینە دیوى عىراق . نەفەسىكى ئاسوودەم ھەلکىشا : ئۆخەى لەبەر حوكمى
 عەجەم خەلاس بووم... پاش نوژی شىوانىك، بە بزەگەلەو ھەرومان كرده گوندىك «بىورە»
 يان «بىوران» يان پىدەگوت . حەشر و حەلەلا بوو؛ ديار بوو شىواو . ژنىك گوتى : زوو بېرۇن لىرە
 مەمىن! ھاوارى سەر و ماله . تازە بۇ كوى بېچىن؟ بزەمان كىرەنە حەسارىك و چووینە مزگەوت .
 مزگەوت لە خەلكى گوند جمەى دەھات . مەلایەكەش بە ناوى مەلایەكەز بە دەنگى بەرز
 دەىگوت : من مالى خۆم راگوزتووه . ئىوھش ھەلەن ھەتا نەكوژراون و تالان نەكراون و
 خانووھ كانتان نەسووتىنراوھ . كەس ھۇشى ئەوھى نەبوو جوابى سلاومان بەستىنئىتەوھ . مەسەلە
 چىيە؟ پرسىمان ، گوتيان شىخ لەتيف دەگەل پۇدەرى شەپەتى؛ گوندى تەممانى سووتاندووه .
 ئەم گوندى سەر بە شىخ لەتيفە؛ ئەمشەو پۇدەرى لە تۆلەدا دەيسووتىن و تالانى دەكەن .
 جارجار تە و تۆپ بە كار دى . دەمزانى ئەگەر ئەوان بە قسەى مەلایەكەن ، ئىمە سەرمان بى
 كلاو دەمىنى . قسەم لە دەمى مەلایەكەز تەوھ ، گوتم : برا بۇ شكابەتى پۇلىس ناكەن؟ گوتيان
 شكاتمان كىردووه ، ناوېرن بە شوو بىنە ھاوارمان .

- بۇ خۆتان چەكتان ھەيە؟

كەوتەنە بۇرادىن : بەلى سىز دە تەفەنگ و چوارسەد فىشەكمان ھەيە .

- بىرام! كەس نەروا . بېچن دوو ئاگر لە دەورى دى بکەنەوھ و خۆتان لە بەرى دامەنىشن .
 دەستە-دەستە كىشك لە دى بگرن و تا سەرمانان بوو وەرەنە بەر ئاگرى مزگەوت و دەستە
 بگۆرن . ھەتا ھىرشبەر نەيەتە بەر سىرەى تەفەنگ ، تەقەيان لى مەكەن . ئەمشەو بەو چوارسەد
 فىشەكە دەتوانن خۇ بيارىزن . ئەگەر تەنگانەشتان بۇ ھات . ئەوا من حازرم سەد پشەدەرىتان بۇ
 بكوژم!

بوو بە ھەرا:

- مەلایەكەزى خوپرى! تۆ كىوھ دەچى بچۆ . ئەم كورە جەیلە گەورەمان بى و بە قسەى ئەو
 دەكەين!

سەرت نەيەشىنم ، تەواوى شوو لە ناو لىفەى زۆرى مزگەوتا خەوتىن و كەس نەھات بۇ
 پشەدەرى كوشتن بانگم كا! بەيانى كابرايەك بردىنە ماله خۇى . ژنان شانيان ماچ دەكردم . كە
 ئەگەر تۆى وا ئازا و رەشىدا نەباى مال وېران دەبووین . بۇ يەكەمجار پلاوساوارىكم خوارد كە تا
 ئىستاش تامى لە بن ددانم داىە . ھاوارچى لەشكرى شىخ لەتيف گەينە گوند و بەجىمان ھىشت
 و بۇ ئىوارە گەينە «كەناروى»؛ كە مالى ھەر دووك ھەوالەكەم لەوى بوون .

شوو لە مالى ھەوالىكى چۆدارم مىوان بووم . خەسوویەكى پىرى زۆر ناخەزى ھەبوو . لىنى
 پرسىم:

- كاكە مەلایەكە! راستە دەلەن كەسىك دلى جىرانان بىشىنى، لە قەبرا دەبىتە مەيموون؟

گوتم : نا داىە گىيان ، خودا دوو جار كەس ناكاتە مەيموون!

ژنى كابرا جەئىل و جوان بوو . نازانم لە خۇشى ھاتنەوھى مىزدەكەى بوو ، يان كەيفى بە من
 دەھات ، تەواو دىرۇنگى كردم . ھەر چەند جىگەش ھەبوو ، لىفەم برد و چوو مە مزگەوت كە لە
 بەلا بە دوور بىم . سبەى ئەو رۇژە بە تەنیا مىلى رىم داگرت . لە رىگە تووشم بوو بە تووشى دوو
 پۇلىسى كوردى عىراقىيەوھ . دەمەوېست خۆم وەك خەلكى ولات نىشان دەم؛ گوتم : مانگوو

نەبن!

لێیان پرسیم: کویندەری؟

- خەلکی کەناروینم.

پۆلیسیکیان پێکەنی، گوتی: دیارە خەلکی ئێرانی. برۆ کارمان پێت نییه؛ بەلام مەلێ مانگوو نەبن؛ سەیری دەلێی!

گەشتە قاوەخانەی ئەزەر؛ شەش چام لە سەر بەک خواردەوه. کابرایەکی قۆلەخرەمی میوان، لێی پرسیم: چکارەیی؟ قاوەچی شانی گرت و فرییدا دەری؛ گوتی: حەقت چییە لە موشتەری من دەرسی؟

پوولی ئێرانیم بۆ دەرینا، پێنج قرانیەکی هەلگرت. لە گۆیژە سەرکەوتم. تووشی کاروانیک بووم دەچوونە سلیمانی. لە نیو قساندا تاریفی ئەسپەرەشی شیخ لەتیف بوو، کە زۆریان موبالەغە تێدا کرد. پیاوی سادە و دەشتەکی، دەسلانداران زۆر لەوه زیاتر دەبینن کە هەن. تەنانەت باس گەیشتە ئەوه کە تازەکانی شیخ لەتیف نیوهرۆژ و شتویان هەر پلاو و گۆشتە. هیندیک دەیانگوت بریا تازی شیخ بوونایە!

ئێوارە درەنگ گەیمە ناو شار. لە دلدا بپارم دابوو بچمە حوجرە میزگەوتی گەرە و بیمەوه فەقی؛ بەلام دەمزانێ لەوی ئیستراحت ناکەم. زۆر ماندوو بووم؛ نۆ پرۆژ بوو بەو هەموو دەردەوه بەرپۆه بووم و لە حەسپیشەوه هەلاتبووم. با ئەمشەو بچمە مسافرخانە. لە کابرایەکم پرسی: مسافرخانە لە کوێیە؟ بانگی کردمە لاوه گوتی: بلێ هوتیل؛ مسافرخانە قاچاغە.

بردمی و لە دوور هوتیلیکی نیشاندام. بردیانمە و تاغیکی دوو تەختی؛ کەسی تریش نەبوو. سەرما بوو؛ گوتم ناگر. گوتیان نیمانە؛ ئەگەر خۆت خەلووز بکری بۆت دەگەشتینەوه. بە خەلووز خۆم گەرم کردەوه. شەو میوانیکی تر بۆ تەختی دووھەم هات؛ لاویکی بئێ مووی جوان چاکی شازدە و حەفدە سالە، بە تەفەنگ و فیشە کدانەوه. هەر کە زانی مەلام، هەلپێچام نوشتەیی بۆ بنووسم کێژیک حەزی لێ بکا. تێمگە یاند کە من لەو مەلایانە نیم.

شەو دە تەمەنیک ئێرانیم دا بە خاوەنی هوتیل، چوار پەنجایی دامج و چوومە قاوەخانە. هەر پەنجاییەکانم هەلگێر وەرگێر دەکرد و دەمخویندەوه و زۆرم پێ سەیر بوو. نەشمدەزانی بەرانبەر بە چەند پوولی ئێرانە.

خەیاڵات بردبوومیەوه. هەیاران لە بۆکان بیستمان کە شاری پێنجوین بە بوومەلەرە وێران بوو. کابرایەکی شاعیری پێنجوینی بە ناوی «موفتی» کە جارێک لە بۆکان لە کاتی نەخۆشیمدا سەری داوم. تۆ بلێی لێرە نەبی؟ دەی سا چۆن بویرم و لە کێ بپرسم؟ دوو کەس لە نزیک من تەختەیان دەکرد. بە نووزەیهک لە یەکیانم پرسی: تۆ موفتی تووتنجی دەناسی؟

- نا نایناسم.

ئەوی تر گوتی: کورە ئەو کابرایەیی لە جادەیی تازە دوکانی هەیه؛ بۆچیته؟

- بۆ هیچ هەر پرسیم.

دەلێن خنکاو پەلاماری پووشیش دەدا. من کە ئاوارەیه کەم لەم شارەدا کەس نایناسم، ئەمەش هەر باشە. دەیدۆزمەوه.

شەو هەوالە کەمی هاووەتاغم گوتی: سەبی سەعات پێنج دەچمە حەمام، تۆ نایەیی؟

- ئای دەخیلت بێم بە جیم مەهیلە!

به يانی هر تاریکان بوو چووینه همام. لاره که ده یگوت کوره ناغام له بازیان. گوتی: مه لا وهره پشتم بشوا! گوتم: توش پستی من ده شوئی؟ گوتی: نا! چ هددت هه یه؟ گوتم: من ره عیه تی بازیان نیم؛ هر که سه کوری بابی خوی.

به چکه ناغا دیار بوو دلئی ئیشابوو، بهر له من له همام دهر چوو بوو. تاو هه لنه هاتیوو له همام دهر چووم. له سهر دوکانیکم خوینده وه: «گه لاویژ». له چاخانه مامه وه تا دوکان کرانه وه. چوومه گه لاویژ پرسیم:

- دوکانی موفتی تووتنچی له کوپیه؟

کابرا به ترسیکه وه دهستی به دهمیه وه گرت، یانی دهنگ مه که. ته واو ترسام. مشتهریه ک له وی بوو دهر چوو. خاوهن دوکان گوتی: وهره! زور له دوره وه وتی: ئه وه جاده ی تازه یه و گه رایه وه. پیداجووم تووشی «موفتی» بووم که ناوی چکولته ی «مه لا که ریم» بوو. له سهر دوکانیکی رووته که دانیشتبوو. هر سلوم کرد به گهرمی به خیره اتنی کردم:

- ده ی چونی؟ چاکی شوکور؟ مال و مندا ل چونی؟

- هه موو لا به که یفن.

- فرؤشتت؟ شوکور خیرت کرد؟ ده ی سهر چاوم هاتی!

زوری رست. گوتم وا دیاره ئه و کلیشه ی دوکانداره؛ بو هه موو مشتهریه کی ده لین.

- ده زانم نامناسی.

گوتی: راست ده که ی. ده تو کئی؟

- من هه زارم.

دهستی کرده گریان و فرمیسی دابارین.

- بریا کویر بام و نه مدیبا شورش تیکچوو.

- ئه م گریانه ی پی ناوی. ئیستا من چ بکه م؟ چون که س نه مناسی؟

گوتی: من مال ویرانی بوومه لهر زم. دوو منالم هه ن سه روپیچکه. ژنه که م شه ش ساله ئیفلیجه و به ده ست ئه ودیو ئه مدیوی پی ده که ین. تاقه ژورویکی بن عهرزی تاریک و شه دارم به کری گرتوو. رژانه به هزار زه حمه ت نانی وشک و چایی له م دوکانه م په یا ده که م. له میروولش بی ده سله ات ترم. من ناتوانم بتحاوینمه وه. لیمگه ری باسی تو بو براده ریک بکه م.

- ئای نه که ی! نامه وی که سی دیکه بزانی. ده وله ت پیم ده زانی و ده مداته وه به ئیران.

- نا، خاترجه م به! ئه و براده ره سه د جار تاواه ته وه و ساف کراوه تا ته واو بوته کوردیکی ته واو

عه یار و بی عه یب.

وای کرد که ملم دا به و بلئی. موفتی شاعیر رؤیشت و زوو هاته وه. زوری پی نه چوو کابرایه کی دریزی رانک و چوغه پرپینه ی عه ینه کی ئه ستوو له چاوی ریش و سمیل تاشراوی ته من به ناوداچوو، په یدا بوو. نه سه لام و نه که لام هر له ریوه پیی گوتم:

- ئای ئای له و پشتینده گری چنه! مه لا ده لین هر گریه کی شه ی تانیتیکی تیدایه. ئه و میزه ره

سپییه ریشووداره چیه؟ تئی ریم!

گوتم به خوا ئه و کابرایه شینته. دانیشت گوتی:

- هه زار نایه وی خوت کز که ی! من چهند جارم وه ک تو به سهر هات؛ دروستمان کرد و لیمان

رووخایه وه. ئیستاش ناهومید و دلسارد نیم...

موفتى له پيشدا پتى گوتم ناوى «ميرزا رەحمانى بانەبى» يە و بە مام ميرزا دەيدواند. گوتى
 ھەستە با برۆين. له رېگە لىي روانىم گوتى: رەنگت زەردە، وا ديارە برسيت؟
 - نەخىر برسى نىم.

- دەى درۆ مەكە، زۆرت برسىيە.

بردمىە كەبابخانە تىرى كردم.

- شەو له كوى بووى؟ چىيان لى ساندى؟

چووينة ھوتىلەكە. بە گژ خاوەن ھوتىلدا ھات كە:

- تۆ چۆن دەسپرىكى، چوار پەنجايى له باتى دە تەمەن دەدەى؟

له حىسابدا دەر كەوت كە بەچكە ئاغا پوولى نەداوہ و له سەر من حىساب كراوہ. كاتى له
 دەفتەرمان روانى، من خەلكى كەناروى و ئەو بازيانى نووسرابوو. پوولى ئەويان له من نەگىراوہ و
 زانيان كلاويان له سەر نراوہ!

ميرزا بردمىە دوكانى دەلاكىك. گوتى: ۋەستا ئەم كوپرە ھەم دەرويشە ھەم سۆفى؛ من
 پەشىمانم كردۆتەوہ. چونكە خزمەتى پرچ و ريشەكەى بۆ ناكړى، تكايە بۆى بتاشە!
 دەلاك تماشايەكى سەرى كردم، گوتى: مام ميرزا ئەمە كاكۆلى ھەبووہ پرچى نەبووہ؛
 گالتەى خۆتم پى مەكە!

پاش سەر و ريش چا كردن ھىنامىەوہ مالە خۆى. ھەوزىكى ھەبوو، گوتى: ئەم قاچە پىسەت
 بشۆ با بۆگەنت نەيە! چووينة ۋەتاغىك كە بۆ ميوان و تەرىك له ۋەتاغى ناو مال بوو. پاش تاويك
 بە شەرمەوہ گوتم: تىنوومە. گوتى: من نۆكەرى بابت نىم، تىنووتە بە جەھەننەم! بچۆ له مال
 داواى ئاوبكە! وست بووم. ديسان تىنووتى زۆرى ھىنا. ناچارى كردم بچم بانگ له مالەوہى
 بكەم كە ئاوم دەنى. خىزانى ئاوى بۆ ھىنام. ھەموو نيازى ميرزا ئەوہ بوو شەرم نەكەم و خۆم بە
 پاژىك له خەلكى مال بزانم. شەو نوپى دامى و بە جىي ھىشتم كە بخەوم. سەعاتىك بە
 ديواروہ بوو. ھەموو سەرى سەعاتىك بە گرم و ھۆرى رادەپەرىم. خوايە چ بكەم؟ ھەستام بە
 پشتىندەكەم كلكى سەعاتم بەستەوہ بە بزمارىكدا و ھەستم لى برى. بەيانى ميرزا ھات و دىتى؛
 گوتى: ھاي شەيتان! ھەر دەمگوت دەبى دەگەل سەعاتەكە چۆنى رابوئىرى!

زۆر زوو بوومە كوپرى مال و شەرمى ميوانەتىم نەما. كەوتەم لىكۆلىنەوہى مام ميرزا. پىاوئىكى
 زۆر سەيرم دى. بە دل و داو ھەوالى لىقەوماوان بوو. له كاسىدا شەرىكە دوكانى يەكئىتر بوو
 كە خۆى ھىچ كارى نەدەكرد. زۆر زانايەكى خاوەن مەعلوماوت بوو. بە سەتان كتيبى له ھەموو
 بابەتئىكەوہ متالا كردبوو. ھەرچى خويندبوويەوہ له بەرى بوو. دژى شىخ و دەرويش و مەلاى
 نەزان و مېشكوشك بوو. ھىچ مەلايەكيش له كيشەدا دەگەلى دەرنەدەبرد. زۆريان بە كافريان
 دەزانى و بە بى ئەوہ بزائن «بابى» چىيە، دەيانگوت ميرزا بۆتە بابى. خۆى نەزرى خزمەت بە
 داماونى كورد كردبوو؛ له كوردايەتيدا سووتابوو.

شەويك چىرۆكى ژيانى خۆى بۆ گىترامەوہ. گوتى: مالمان له بانە بوو. مندالىك بووم. بابم
 مرد و قەرزوقۆلەيەكى زۆرى له سەر بوو. بە رووتى و پىخواسى ھاتمە شارى سولەيمانى و
 ھەمالى بازارم كرد. پاش چەند سال ھەواى چوونە بەغدام كرد. لەبەر كاروانچيان پارامەوہ
 دەگەل خۆيانم بەرن؛ خزمەتى ولاخ و باران دەكەم. گوتيان: تۆ پىخواسى و دە رۆژە رى
 دەرنايەى. ئىوارەيەك له كاتى جەماعەت چوومە مزگەوتىك جووتە كەوشىكى تازەى

رهنگ زهر دم دزی. تا قهراغ شاری به غدا ده گهل کاروان بووم و جیا بوومه وه. شهو له ههوشی باره گای غهوس - وهک سه تان پروتی بی جی - خه وتم. وا دیار بوو غهوس ده یزانی من عاقیدهه پیی نابئ، بویه کار به دهستی غهوس - زیاد له هه موان - منی دهر کرد. گوتی: تو له وانیه دز بی! له کولانیک خه وتم. به یانی جووله که بهک خه بهری کردمه وه، که نه گهر شتیک ده کرم له خوی بکرم. سه رگه ردان ده خولامه وه، له شوینیکی دهم ده جله چوومه قاوه خانه یه ک. چایان بو هینام نه مخوار ده وه. گوتم: پارهم نییه؛ ههر لیم گهرین دانیشم. نیمه رۆ و شهو هیشتیان له سه ر نیمکه تی بنووم. به یانی دیسان نانیان دامی، نه مخوارد؛ گوتم: تا کار نه کهم و نانی ره نجی شان په یا نه کهم، هیچ ناخوم. ده باغچی بهویندا راده بر دن. قاوه چی گوتی: نه م کوپه ش بهرن چه رمتان بو بشوا. ره گه لیان که وتم. زور زوو دهر یانکردم؛ گوتیان کار نازانی. هاتمه وه قاوه خانه. نهو شه وه شم به برسیاتی رابوارد. به یانی نهو رۆزه یه کیک هاته قاوه خانه و به قاوه چی گوت: لاویکمان ده وی له بهر دهستی ناشپه ز کار بکا و نه مین بیت. قاوه چی منی نیشان دا؛ گوتی: خزمی خومه، من زامن؛ بیهن. هاتمه دانشکده ی علوومی عهره بی و درامه ده ست ناشپه ز. ههر ناشپه ز چاوی پیکه وتم وا زهر د و لاواز و بی تین، پالینکی پیوه نام و به ره وه دهر گای ره تاندم. وه ختا بوو ملم بشکی.

- برۆ دهر وه تو به کار نایه ی.

گریام گوتم: برسیمه بویه بی هیترم. به زه ی پیندا هاته وه. نان و چیشتیکی دامی و ملم له پیواز پاک کردن نا. وهک ئاگری به قودره تی کارم ده کرد؛ دامه زرام. ورده - ورده خوم خوشه ویست کرد. زۆریه ی کاری ناشپه ز خانه کهم گرتبووه نه ستوی خوم. گه بیمه پله بهک که کپینی که رسته ی بازاریان به من ده سپارد و ده ستیان پی له کاری ناو ناشپه ز خانه به ردام و چه سامه وه. خویند کاره کان که زانیان نه خوینده وارم، دهر سیان پی ده گوتم. کهم - کهم وام لیهات که بیمه یه ک له خویند کاره کان و به ره سمی ناوم بنووسن. توانیم له نه زموندا سه ر کهوم و پله - پله به ره مو ژووو چووم تا دانشکده کهم ته واو کرد. له دورانی خویند نامدا - که عهر بیم باش ده زانی و له سارد و سه وادی ناو بازار شاره زا بیووم - بازار گانی کوردی سوله یمانی زۆریان خویان کردبووه ئاشنام و مالم بو ده کپین. ده گهل نه وه شا خوم شتم پیندا دهنارنده وه بو یان ده فرو شتم. ته واو ببوومه خاوه ن پاره. ته نیا شتیک که به لامه وه گران بوو، تکای میوانانی سوله یمانی بوو که ده بوو بیان به م زیاره تی شیخ و مشایخی به غدایان نیشاندیم که زور وه ختی ده گرتم. فیلیکم دۆزیه وه: ههش - نو حاجی و ماجیم وه دوو خو ددها، ههر له ده وری دانشکده تووشی ههر کاولیک ده بووین، ده مگوت: نه لفاتیحا، دوعا بکه ن! له جوابی پرسیاراندا ده مگوت: ئیره ناشپه ز خانه ی هارونه ره شهیده! نه وه ناودهستی نه لقادرو بیلالیه! فلانه جی خهوی نه عووزهن بیلالا بووه و ههروه ها... هیندهم ناودهستی خوله فای عه باسی پیشان ددهان تا ماندوو ده بوون و ده میان له دوعا کردن وهره ز ده بوو؛ ده یانگوت: میرزا با نهو جار بهس بی، بو جاری تر!

له پاش ته واو بوونی دانشکده، جووتی کهوشی زهر دی زور باش و عه بایه کم کپی و چوومه وه سلیمانی. دهوله مهند دۆستی زوره. له بهر ده عوهت کردن سه ری خوم پی نه ده خورا، ههر جه مە ی له مالیک بووم. رۆژیک له میوانی حاجیه که بووم که کهوشم لی دزیبوو. حاجی ههر داخی کهوشه که ی له دلدا مابوو. به نانقه ست باسی کهوش دزانم کرد. گوتی: میرزا گیان! سالیك نازانم چ سه گباییک جووتی کهوشی له مزگهوت لی دزیم؛ ئیستاش له بیرم ناچی!

کهوش و عه‌بام له پیش دانا؛ گوتم: من دزه که بووم. ئەم عه‌بابه‌ش سووتی که‌وشه‌که‌ت. چووومه‌وه بانه قه‌رزه‌کانی باو‌کم دایه‌وه و له سلیمان‌ی مل‌م له بازرگانی نا. هەر له زه‌مانی عوسمانیه‌وه تا پ‌رانه‌وه‌ی شۆرشه‌کانی شیخ مه‌حموود، له هەر کو‌ی داوای ئازادی کوردستان کراوه، به‌شداریم کردووه. ته‌نانه‌ت هاتمه‌ سه‌قز بو‌ یارمه‌تی هه‌مه‌پ‌ه‌شید خان و که‌ دیت‌م به‌ره‌هل‌داییه، به‌ جیم هیشت. ئەوا ئیستاش که‌ پیر بووم و داراییم زۆری له‌ کزی داوه، دل‌م به‌وه خۆشه‌ که‌ بتوانم یارمه‌تی داماو‌ان بکه‌م...

ئیرانی که‌ به‌ قاچاغ ده‌هاتن بچه‌ حج، میرزا ده‌رک و دیوانی بو‌ ده‌کردن و پاسپۆرتی بو‌ ساز ده‌رکردن. له‌ بیرمه‌ پۆژیک ده‌گه‌ل میرزا له‌ دوکانیک بووین. کابرایه‌ک هات له‌ ته‌پلی سه‌ریه‌وه که‌سک بوو تا سه‌ر که‌وشه‌که‌ی. سه‌ید بوو ئەمما سه‌ید! به‌ زاراوه‌ی مه‌ریوانی گوتی: سلام، میرزاو‌ره‌حمان کامه‌یه؟

- ها کاکه‌ چت ده‌وی؟

- ده‌چمه‌ حج، وتیان بیمه‌ لای تو.

- باشه‌ کاکه‌! دوو عه‌کسی خۆت بینه‌ به‌لکوو کاریکت بو‌ بکه‌م.

- میرزا نابێ مه‌حته‌لم که‌ی، من ئەمشه‌و ده‌بی بچمه‌ به‌غدا.

سه‌ید گوتی: سه‌ید لاچۆ خۆت لاده‌! مال‌و‌یران ئیستا که‌ریک بتبینی قه‌پالت لی‌ده‌دا واده‌زانی باره‌ وینجه‌ی! کو‌په‌ ئەگه‌ر به‌ بیست پۆژ بو‌ت جیبه‌جی که‌م ده‌بی شوکری خوا بکه‌ی.

ئه‌رمه‌نیه‌کی ئاره‌ق‌فرو‌ش جاریک به‌ شه‌رمه‌وه و له‌ بن لیوانه‌وه گوتی: مام میرزا! تو ده‌لین پیاویکی له‌ پرسیار توو‌ره‌ نابێ. ئیوه‌ ده‌لین دینی ئیسلام هه‌قه‌ و دینی گاوران به‌تاله‌. که‌چی ئیمه‌ی گاوه‌کان نه‌ شه‌ر ده‌که‌ین؛ نه‌ ژن هه‌ل‌ده‌گرین؛ نه‌ دزی و چه‌ته‌بی ده‌که‌ین. ئەو کارانه‌ هه‌مووی له‌ مو‌سلمانان روو ده‌دا؛ چۆن وا ده‌بی؟

میرزا چاوه‌کانی کز کرد و گوتی:

- که‌سه‌په‌ر! هەر نانیکت ده‌س که‌وت له‌تیکێ بکه‌ به‌ خیری مه‌سیح که‌ به‌ سه‌لتی مرد! ئەگه‌ر مه‌سیح ژنی هینابا و سێ چوار جاشه‌که‌ری به‌جی‌هیشتا، ئیستا هه‌زار خۆزگه‌تان به‌ مو‌سلمانان ده‌خواست. هه‌تیو کتیه‌ کاری خراب ده‌کا؟ ده‌ پ‌روانه‌ هه‌موویان عه‌ولاد ره‌سووله‌کانن و سه‌یدی به‌رزنجهن، کام کرمانج خراپه‌ ده‌کا؟!

جاریک مه‌لا شیخ نووری ناویکی زگ‌زلی به‌ گیر هینابوو، پرسیری لی‌ ده‌کرد:

- مامۆستا شیخ نووری! چۆنه‌ خوای ته‌باره‌ک و ته‌عالا ده‌باره‌ی ژن عه‌داله‌تی به‌ خه‌رج نه‌داوه‌؟ جگه‌ له‌وه‌ی که‌ له‌ شایه‌تی و میراتدا دوو ژن به‌ پیاویکه‌، ده‌لین پیاوی به‌هه‌شتی هه‌فتا حۆری ده‌ده‌نی و ژنه‌که‌ی سه‌ر دنیا‌شی ده‌ده‌نه‌وه. واتا ئەگه‌ر ژنیکێ زۆر خودا‌په‌رستی وه‌ک رابیه‌ی عه‌ده‌وی -که‌ به‌ ئەولیا حیسا‌به‌- له‌ پاش مردن بچیته‌ به‌هه‌شت، هه‌فتا هه‌وی زۆر جوانی هه‌یه‌ که‌ له‌ سه‌ر دنیا ده‌گه‌ل هه‌وییه‌ک نه‌ده‌حه‌واوه‌!؟

مه‌لا گوتی: ژن له‌ به‌هه‌شت زۆر که‌یفیان سازه‌؛ ئەم په‌نیره‌ له‌زیزه‌ی به‌هه‌شت ده‌خۆن؛ خه‌می چپانه‌!؟

- واتا مامۆستای به‌پ‌ز! کچی من که‌ شوو ده‌کا هەر بو‌ په‌نیره‌؛ خو‌ له‌ مالیش په‌نیری هه‌یه‌! له‌مه‌وه‌ باسی به‌هه‌شت و جهه‌ننهم دامه‌زرا. شیخ نووری گوتی: به‌و قورعانه‌ی له‌ سه‌ر رانی راستم داناوه‌ شتیکم دیوه‌ رهنگه‌ ئەگه‌ر بیگ‌پ‌مه‌وه‌ بروام پ‌ی نه‌که‌ن.

- بەلئى بىفەر موو، كئىيە بروا نە كا.

شىخ نوورى ديسان سى - چوار سوئندى خەستى خوارد و گوتى: لە گوندى سىتەك، شەوئىك چووبوومە سەر ئاو. دىتم زنجىرىكى ئاگرىن ھەر ورشەى دەھات لە عاسمانەوہ داھىلرا، خرايە مىلى ماريكى زەلامى بە قەد ھەژدېھا. مارە دەيزىراند. ھەليان كئىشا و بەرەو ژوورىان برد تا لە بەر چاوم ون بوو. سەيرم دە كرد؛ ديارە برديانە ويزەى جەھەننەمىە كان.

مام ميرزا گوتى: باوهرت پى دەكەم؛ تۆ درۆ ناكەى. بەلام پىم بلئى جەھەننەم لە كوئى و بەھەشت لە كوئىيە؟

- ميرزا تۆ خۆت دەيزانى كە بەھەشت لە ژوورى عاسمانان و جەھەننەم لە ژىر ھەو تەبەقەى زەويدابە.

- دەسا مامۇستا گيان، بەو قورعانى تۆ سوئندت پى خوارد ئەو مارەيان بردۆتەوہ بەھەشت بۆ گيانى بەھەشتىە كان! ئەگەر بۆ جەھەندەم با، دەبوایە عەرزى بۆ ھەلكۆلن و كونى كەن و مارەكەى تىخەن. بە خوا مام ميرزا قسەكەت چىگەى فيكر لى كردنەوہ يە!

«سەيد عەلى بېسىمىلا» ناويك ھەبوو، بەرزەنجەيى؛ تا خوا ھەز كا ناشيرىن و خوئنتال و زمان پىس و شەرفرۆش بوو. رۆژىك ميرزا لى پىرسى: دوو ئىشكالم ھەيە بۆم ھەل كە! يەكەم: دەلئىن ئەگەر مزگەوت پروخواوہ مىحرابى ماوہ. دەلئىن پىغەمبەر زۆر جوان بوو، تۆ كوئىت وەك ئەو باپىرەت دەچى؟! دووھەم: دەلئىن موستلمان چوار سەد مليۆنن. ئايا بە تۆوہ حىساب كراوہ يان بە تۆرا چوار سەد مليۆن و دانەيەكن؟!

ديارە جوابى سەيد عەلى ھەزار جىئوى سەر بە كولكە بوو!

ميرزا لە تارىخ، سىياسەت، ئەدەبىياتى كوردى و فارسى و عەرەبىدا بەحرىك بوو بى بن. ھەر خۆش بوو ئەو قسە بكا و گوئى لى بگرئ. بە راستى ئەو كابرايە مامۇستايەكى زۆر گەورە بوو بۆ من و زۆر شتى لى فير بووم.

ميرزا لە نەورۆزدا بردمىە بەغدا.

رۆژىك گوتى: دەترسم لە مالىە من بنگرن؛ دەسەلاتم نىيە رزگارەت كەم و ئابرووم دەچى. با بتكەمە پەنابەرى شىخ لەتيف و واش ناكەم بزانى تۆ لە لامى؛ تا نەزانم قىوولت دە كا.

شەو رۆيشت و زوو ھاتەوہ. پاش تاويك شىخ لەتيف بە تەنيا بە ترۆمبىليكەوہ ھات و بردمىە مالىە خۆى.

با ئەو ھەش بلىم: وەك دەلئىن «ناوى گەورە و شارى و پزان». منىكى وا نەزان و دنيا نەدیتوو، ناوہ كەم وەك شاعىرى شۆرشى كوردە وە پىش خۆم كەوتبوو، دەوروبەر دەيانناسىم. شەوئىك ميرزا پىرسى: تۆ جىئىلى، شىخ نەجمەدىنىك ھەيە دەلئى ھەزار ئاوال فەقىم بوو؛ كە ئەو زۆر پىرە. تۆ دەيناسى؟

- نە بە خوا.

- باشە گالتەيەك دەكەين!

سبەى شەو شىخ و چەند برادەرىكى بانگ كردبوو. كە دىانپىرسى: ئەمە كئىيە؟ دەيگوت: سۆفىەكى جاھيلە و من ريش و پرچم پى تاشيوہ! لە ناو قساندا لە شىخ نەجمەدىنى پىرسى:

- ھەزاري ئاوالەت لە كوئىيە؟

گوتى: دەلئىن لە بيارەيە. بريا بەھاتايەتە ئىرە، ئاي چەند بۆى بەتاسەوہم!

دهستی کرد به حیکایهت گیرانهوهی ههوالهتی گهرمی خۆی و من که چهند سال پینکهوهه مان خویندووه.

میرزا گوتی: سویند بخۆ که درۆ ناکه‌ی!

شیخ قوت بوو؛ تماشایه‌کی منی کرد؛ گوتی: ناکا نهوه هه‌و بی؟ به‌خوا نه‌مدیوه، به‌لام خۆشم ده‌وی.

شیخ له‌تفیش هه‌ر به‌ناوه‌که‌م خۆشی ده‌ویستم. له‌مالی ئه‌و دامه‌زرام. له‌ویشه‌وه‌ چهند که‌سیکی وه‌ک «ره‌فیع چالاک»، «مه‌حموود نه‌حمه‌د»ی موعه‌لیم و زۆر که‌سی دیم بوونه‌ ئاشنا. چاوم به‌ «برایم نه‌حمه‌د» که‌وت که‌ ئه‌ویش ئه‌ندامی کۆمه‌له‌ بوو. شیخ له‌تیف لێی پرسیم: برایمت چۆن دیت؟ گوتم: پیاویکی زرینگ و زانایه‌ و زۆریش کورده، به‌و شه‌رته‌ی خۆی بکه‌نه‌ سه‌ره‌ۆکی کوردستان!

کاتی مه‌لامسته‌فا له‌ سابلاخ بوو، «هه‌مه‌زه‌ عه‌بدوللا» ناویکی راسپاردبوو که‌ حیزبیک بۆ کورد له‌ عیراق دامه‌زرینێ و کاغه‌زی دابووێه. شه‌ویک گوتیان مامۆستا دیت. هه‌مه‌زه‌ عه‌بدوللا په‌یدا بوو. پیاویکی زۆر لووت‌به‌رز قۆره‌ده‌ماغم هاته‌ به‌ر چاو. گیرایه‌وه‌ که‌ له‌ سابلاخ - وه‌ک پیویسته‌ - قه‌دری نه‌گیراوه‌ و قسه‌ی وای کرد که‌ هه‌ر شه‌للایه‌ک پیتی شه‌رمه‌ بیلێ. ده‌رباره‌ی ده‌وله‌تانی ئه‌مریکا و رۆژاواوه‌ فه‌رمووی: هیچ جیگه‌ی نیگه‌رانی نین؛ کارگه‌ران له‌ جیاتی بارووت خۆل ده‌که‌نه‌ ناو بۆمباکانه‌وه‌ و سه‌رکه‌وتن هه‌ر بۆ ده‌وله‌تی سۆقیاتی خۆمانه‌! دیاره‌ قسه‌ی مامۆستا زۆر به‌ ئیحتووباره‌ و که‌س نا‌کرێ بلی وایه‌. هه‌ر چی ده‌مدی و دوو پیت و له‌تیکێ خویندبوو، کوموونستی دوو ئاته‌شه‌ بوو. سه‌ر و بنی قسه‌یان سلاوه‌ت له‌ دیداری ستالین بوو. من که‌ هیچم ده‌ باراندا نه‌بوو، هه‌رگیز له‌ کومۆنیستیش تینه‌گه‌یبووم، جارێک ویستم گله‌ بکه‌م که‌ روه‌س ئیمه‌یان به‌ جێ هێشت و شه‌رتیان نه‌برده‌ سه‌ر، زۆر به‌ توندی به‌ گژمدا هاته‌نه‌وه‌ و به‌ هه‌زار و یه‌ک ده‌لیل حالییان کردم که‌ روه‌سیا له‌ مه‌سه‌له‌ه‌تی کورد ئه‌و کاره‌ی کرد. ئه‌مریکا ده‌یه‌ویست یاریده‌ی ئێران بکا و کوردستانیان وێران ده‌کرد. روه‌س به‌ ئامانه‌ت خۆی کیشاوه‌ته‌وه‌؛ رۆژێکی نه‌ دوور دیته‌وه‌ و ئازادمان ده‌کا! ئیتر ئه‌و جار منیش عوزرم بۆ روه‌سیا دیناوه‌ و ده‌مه‌ویست ئه‌و خۆ له‌ کوردستان بیخ‌ خاوه‌ن کردنه‌ی به‌ سه‌د باردا پینه‌ بکه‌م! تا نه‌لین ریجعی و نه‌زانه‌!

له‌ بیرمه‌ یه‌ک له‌ ده‌لیله‌ باشه‌کان ئه‌وه‌ بوو: مه‌سه‌له‌ی کوردی ئێران و هه‌رای یۆنان هه‌بوو. چینی شه‌شسه‌د ملیۆنیش هه‌بوو. روه‌سیا بۆ ئه‌وه‌ چین بکاته‌ هه‌والی خۆی و تاقتی ئه‌و هه‌مووه‌ جبه‌ه‌ی نه‌بوو - چونکه‌ له‌ شه‌ری ئالمان زۆر زیانبار و لاواز بوو - ده‌ستی له‌ قازی و مارکۆس هه‌لگرت و چینی برده‌وه‌. دوو ده‌سه‌ری سووتا و قه‌یسه‌ریه‌کی وه‌گیر که‌وت. پیاو قه‌یسه‌ری هه‌بێ ده‌سه‌ره‌ش په‌یدا ده‌کاته‌وه‌. روه‌س و چین ئامریکا ده‌خنکین و ئیمه‌ش له‌ چنگ ئێران و تورک ده‌ردپن. کێ بی ئه‌و قسه‌ خۆشه‌ی وه‌ به‌ر دل نه‌که‌وی؟! به‌لام که‌ی؟ ستالین ده‌زانێ! ها، راست ده‌که‌ن. منیش له‌ شیعریکمدا له‌ ته‌وریز گوتبووم: ستالین ده‌زانێ چیه‌ حالمان. کاک هیمنیش گوتبووی: ستالین گوتووێه: «یه‌مان پریسکی کوردیسکی خه‌ره‌شوی». ئه‌مما ئیمه‌ مانای قسه‌ی خۆمان نه‌ده‌زانێ، ئه‌وانه‌ زانان و ده‌زانن ده‌لێن چی! خولاسه‌ منی ئاواره‌ی مال وێران و کلۆتی پاشه‌کشه‌ی روه‌سان له‌ ئێران، خواخوام بوو به‌ ریجعی نه‌زانن و به‌ کومۆنیستم له‌ قه‌لم ده‌ن و له‌ گه‌ل هه‌لمناوێرن:

بۆ شوینهونی ناردرامه گوندیک به ناوی «بی بی جهک»، مالی «مهحموود بهگ» ناویک که پیایو شیخ له تیف بوو. زۆری نهربرد «عبدالقادیر نهحمده» و «باقی بامهرنی» هاتنه ئهوی و یه کترمان ناسیهوه. باقی ناوی «مام غهفوور» و عبدالقادیر «کاخدر» بوو؛ تا نه ناسرین. مهلامستهفا له شنۆوه ناردیوونیه عیراق؛ نامه یان بۆ چهند که سیک هینابوو. که ده گهرانه وه، گوتم: منیش دیمه لای مهلامستهفا. گوتیان تا پرسى پى نه کهین ناتوانین بتهین. نامه بۆ بارزانی نووسی، نامه بۆ مالی خۆمان نووسی که ساغم و حهق و حیسایی قهرز و قۆلهم بو پروون کردنه وه. مام غهفوور هاته وه و خه بهری دا که کاخدر له دهوری شنۆ له بهفرا گیری کردوه و له برسان که وتوه و خۆی داوه ته دهست دهولت و به رهو تارانیاں بردوه. مهلامستهفاش پرووی کردۆته ولاتی پرووس و لهو ناوه نهماوه. ئهویش له ناچاری هاتۆته وه عیراق. جوابی ماله وه شی بۆ هینابوو مه وه: کاکه رهحمان گوتبووی ده مانچه که ی نهویان لى ساندیم. قاسماغا - که نوسی بووم سیسه د و په نجا تمه نی لایه - تووره ببوو: حه ددی چیه قهرزی لای من بی؟! مهلامسه ولا گوتبووی: سى هزار تمه نم لایه؛ سویند ده خۆم. دیار بوو پیاو ههرچی بی، تا له بهر چاوانه له بهر دلانه. ته نیا برایه ک که له بیرى نه چوو بووم کاک هیمن بوو؛ له جهنگه ی سه ربا ز و عه شایر پزانه ناو شارد، مال و منداله که می بردبووه گوندی شیلاناوی و له خه تهر پاراستبوونی. که دواى ئیمه ناغایانی کوردیان بردبوونه تاران، شا پرسیبوو ی: ئه وه هزاره که چی لیتهات؟ حاجی بایزاغا گوتبووی: قوربان! ئیمه کوشتمان...

دواى هه لاتنه که م له بۆکان، هه ولاغای مهحمووداغا جنیوی به کوپخاکه ی دابوو که: دلای پینج قرانی فیشه کیکتان نه هات هزار بکوژن...

چو بوومه سوله یمانی له وه تاغیکی تاریکی دیوه خاندان ده ژیا م؛ بۆ ئه وه که س پیم نه زانی. که مام غهفوور هاته وه و بوو به ئاوه دنگیم، رۆژیک درگا کرایه وه، «عوسمان دانیش» که له سابلانغ ده مانناسی و ده رسی کوردی به مندالان ده گوت، وه ژوور کهوت؛ که ئهویش تازه گه رابۆوه.

- کاک عوسمان ماندوو نه بی.

- عه فوو بکه ن من ناوم مه لا که ریمه، عوسمان نیم. ها! من ئیوه ده ناسم: تۆ باقی! تۆ هه ژاری! باقی گوتی: ناخر عوسمان گامووش! مانگیکه یه کترمان نه دیوه؛ بۆ تۆ ده مانناسی و ئیمه ناتناسین!؟

رۆژیک دیتم کابرایه کی مل پانی، پالتۆیه کی بهرگه وشتری هه شته رۆیا نه له بهردا و که وشیکی پاش پانیه درێژی قه تاره چیا نه ده پێدا هاته ژوور. پاش تاویک ناسیمه وه حه سه ن قزلیجه و ماوه یه ک له بیاره سۆفی بووه و ئیستا هاتوه. پیک شاد و شوکور بووین. ناو به ناو کاک هه مزه ی کۆنه شه ریکم و مه لا هه ولای حه ساریش بوونه په نابهر.

رۆژیکی تر سه ر له به یانی، که شیده به سه ریک - که ده تگوت زه رده چییوی پێدا پزآوه - هاته لای شیخ که چاریک بکا. حاجی عه لیم ده ناسی له بۆکان، ئه رزیایی تووتن بوو. ژنیکی شۆخی خه لیفه ی هه بوو. زۆر ده وله مه ند و وه جاخ کویر بوون. مالیان چوو بووه سه قز.

- حاجی گیان! تۆ و ئیره چی؟

- ئای قوروان! حه قایهت من دووره: خانم هه لپینچام، وتی هه وه ل شام و ناخر شام. ئیمه که حه شرمان له شام ئه کریه، بۆ ئیسه نه چین؟ گش ماله که مان فرۆشت؛ فه رشان هیشته وه و بارمان کرد و چووینه قه سر شیرین. قالیه کانمان دا وه قاچاخچی، که خۆشمان و فه رشه کانیش

بەرنە ئەودىبو. قەرار دريا سەعات دوانزەى نىمەشەو بىيانىنم. قوروان خۆت ئەزانى ئەسلەحەى موسولمان چىيە؟ دەسنوژە! دەسنوژم گرت. چوومە سەر كۆلان ھاوارم كرد: عەبدولقادرا! تومەز كاوارايەكى پۇلىسى شەو ناوى عەبدولقادرا! بە غار ھات و منى دىت و كەلەمچەى كوردە دەستەمەو. وە ھەزار نارەلى، وە سەد تەمەن بەرى دام. بى ئەدەبىيە لە خزمەتتا، قالىيە كانىش لە خانەقىن گىران و گومرگيان لى ساندىن. گەيىنە بەغدا وتم لای عەبدولقادرا گيان دائەبەزم. فەرش و خانم و من لە بن دىوارى غەوس لە پەنا جادە ماينەو. لە زوان كەس تىنەدە گەيشتىن. ئىوارە وەختە، كاوارايەك وە كوردى وتى: ئىو چىن و بۆ لىرەن؟ كە تىگەيشت، بانگ حەمالى كرد و قالى و ئىمەى بردە مال خۆى. وتى: لە ئىرانەو قاجاغ ھاتگن؛ پۇلىس بزانى ئەتانگىرئ. پاسپورتى سوورىەتان نىيە؛ ئەشچنە شام گشتى دەسبەر و نامەرد. من نايەزم ئەو ئەبوت: «حەشرى چە و مەشرى چە؟» تۆبە ئەستەخفىروللا! لە سەر قەسەى ئەو گەپاينەو سولەيمانى و ئىستا ھاتگمە لای شىخ فكرئ بكاتەو چى بگەم.

ئەو بەيىنە زۆر بە تاسە بووم «شىخ مەحمود» بىينم؛ بەلام تا داوام دەكرد، شىخ لەتيف بەھانەيىكى ئەدۇزىيەو و دەيگوت جارى!

شىخ لەتيف بۆ خۆى شاعىر بوو؛ بەلام باوەر ناكەم شىعەرى كەسى خويندبىتەو. تەنانەت ئەو كاغەزانەى لىقەوماوان بۇيان دەنووسى، قەت يەكى نەدەخويندەو و وە بن دۇشەگى بن قوونى دەدان. كە لە «بى بى جەك» بووم، سوارىك بە غار ھات و نامەى شىخ لەتيفى دامى: كە: زۆرم تارىفى تۆ لای شىخ مەحمود كرددو؛ پىي خۇشە نمونەى شىعەرت بىنى. تىكايە شىعەرىك بنووسە با بۇى بخوينمەو. من كە دەمزانى حالى چۆنە، كاغەزىكى سىپىم خستە ناو پاكەتەو و ناردم. كە شىخ لەتيفم دىتەو گوتم: ھا؟ شىعەرە كەم چۆن بوو؟ فەرمووى: زۆر خۇش بوو؛ شىخ مەحمودىش زۆرى پەسند كرد!

بەرەبەرى نەورۇز قىزلىجى و مام غەفور و من و ھەمزە چووينە گوندى «سىتەك»؛ لە ژوورىك دايانكردىن. لايەكى چەپەرىكى شەق و شىر، كە دىتمان تازىيەك لەويو خۆى كرد بە ژوورا. دىنيا تەرى و قورى بوو. خۇمان بە قورى ھەوشە، چەپەرمان كونەر كرد. دارى تەرى سۆپەمان بە بەرەو ھەلچنى. رايەخمان لباد و پىر لە ئەسپى بوو؛ ھىندەمان «دى. دى. تى» پىو كەرد، پىت لىدەنا تۆز ھەلدەستا. پاش دوو رۆژ مىرزا رەحمان يەك بارى كوتەكى كىتپى بۆ ناردىن كە وەرەز نەبىن. كىتپى چۆن؟ ھەر لە تالىقاتى ماركس و ئىنگلسەو تا «خەباتى من» ھىتلەر، لەھەدىس و شەرعەو تا تەرجەمەى كىتپى بى شەرمانەى بازارى «سان دۇنى» پارىسى، تا كەراماتى شىخ حىسامەدىن! خولاسە ئەوئەندەى دژ لىك كۆ كەردبۆو كە باسى نەكرئ.

رۆژانە من و ھەمزە بە تەفەنگىكى تاپرى شىخەو دەچووينە راو، سويسكە و كۆتر و كەومان راو دەكرد. قىزلىجى لە مالەو كىتپى دەخويندەو. شەو حاسلى راومان دەخوارد و گويمان لە قىزلىجى دەگرت كە وەك حىكايەت خوانى لە زەبەر، چى خويندبۆو دەيگىراو.

شەويك قىزلىجى لە مەلا عەولای پرسى:

- ئەگەر كەرىك زۆرىش تىر بى، وىنجەى تەرى بۆ بەرن نايخوا؟

- جا ئەو پەرسىارى دەوى؟

- دە پەروانە لەم كىتپەدا دەلى: شىخ حىسامەدىن چوبوو باغىك، كەرىك لەوى بەستراپۆو.

فەرمووى ئەو كەرە دەلى برسىمە. وىنجەيان بۆ برد خواردى!

گوتی: چ سه گبایک نووسیویه؟

- خهلیفه مهحموود.

- جنیو به خهلیفه نادم، بهلام قسیکی بیتامه!

رؤژیک دهگهل ههمزه له سهر گردیکهوه بهرازیکمان له قامیشه لانتیکدا به دی کرد. تاپرمان

بی بوو. وتم: با بوی بچین!

- بهراز خهتیره!

- نهخیر، دهیکوژین.

پاش مقومقویهکی زؤر، پیک هاتین. ههمزه به قریوه و ههرا و من به تاپر ریسکمان کرد و

بهلامارمان برد. کهچی بهراز به کۆلکه سووتاویک دهرچوو!

رؤژیک که نهدهچووینه راو، له سهربانی مزگهوت راویچکهمان دهکرد و گویمان له خهلیکی

گوند دهگرت. «کوینخا تهوفیق» عاقلهنندی دی بوو؛ چهکداری عوسمانی کردبوو؛ له شهری

«بهسرا» بهشارد ببوو. پتی به نوون دهگوت. باسی شهری دهگیراوه که به سهره نیزه کراوه،

دهیگوت: سولتان عهبدولحهמיד! خوا غهنیقی نهحمهتت کا! تۆ نهگن بهغدات ههبوو، بهسنات

بؤچوو؟ نهو ههموو گهنجهت به سونگی تاق به کوشتن دا!

جاریک قاو داکهوت خهلیفه شیخ حهسهنی قهرهچیانانی بهریویه. لای ویلهدهر ریویهک

بهروهپیری هانوو، دهرویش خهریک بوون بوی بچن بیگرن، خهلیفه فهرموویه لیتیگهپین. ریوی

ناوزهنگی خهلیفه ماچ کردوو و سهری پیندا ساویوه! خهلیفه دهستی به سهری داهیناوه و

فهرموویه: «نهوا کردمی به خهلیفه ریوی نهو ناوه، تۆ تۆبهیان داده!» و بهرهلای کردوو. بوو

به قریوه: ئای لهو پایوه مباره که! ئای خۆزگه بهو ریویه بهههشتیه! زؤر گهرم داهاتبوون و

کوینخا تهوفیق له گشتیان زیاتر. «حاجی قادری کۆبی» دهلی:

سؤفی وهک تهشنه بوو له زیکری ههتاو ههموو دینی دهدا به کاسیک ئاو

شيعه وهک تهشنه بوو له سینه زهدن به دوو قهتره دی دهدا حوسین و حهسهن

خهلیکی سیتک ههموو بژیوی سالیان له سهر دار فرۆشتن و راوه ریوی بوو. له تهنیشت مام

کوینخاوه دانیشتم:

- خه بهر چییه؟

- چۆن تۆ باسی خهلیفه و خهلیفه ریوی نابیسی؟ به خوا ئه بی خۆمان ساز کهین خزمه تیکی

باشی ئه م خهلیفه و دهرویشانه بکهین.

- کوینخا گیان! تا ئیستا خهلیفه ریوی ههموو ریویهکانی شاربازیری کردۆته دهرویش. به خوا

ههرچی ریوی بکوژی، ئه چیته جههندهم. بهم خهلیکه بفهرموو له راوه ریوی دهس هه لگرن.

کوینخا تاسیکی بردهوه، بانگی کرد:

- کوپه وهرن، ههی بکهم به کنگی باوه خهلیفهوه! خۆ نابی راوه ریوی بکهین!

- دیسان غهلبه غهلب دامه زرایهوه. به کۆمه ل دوا دی خۆم دان بۆ لای شیخ له تیف که ئهوسا

له سیتک بوو:

- یا شیخ! خۆت دهزانی ئه م شاربازیره پاوانی تهریقته تی کاک ئهحمه دی شیخه. خهلیفه ی

گهرمیانانی حهقی چییه ئاسۆگ بپه ریننی و مرید له ئیوه داگیر کا؟

شیخ گهرم داهات:

- دادہی سوار! سوار بن ئەم باوہ حیزہ بەرہو شارە زوور بەرہ تینن!
 مەلا شیخ نووری - کہ باسی کرا- تیتوولە شالینکی سەیدانەیی بە دەوری ورگیدا هینابوو؛
 دەتگوت کہ مەبەری دەوری دەھۆلە. لاقی کورت، سەر درێژۆکە، لیچ شوپ، ھەر مەشەیی دەھات.
 ژنیکیی زۆر لەبار و قەدباریک و بەناز و نووزی - ماری بە جاش - لە خۆی ماری کردبوو؛ تە لاقی
 نەدابوو. ژن شارستانی و خۆیندەوار و تووشی ببوو بەو عەلامەتەو و لە سیتەک دەژیا.
 خواخوای بوو مەلای توورە کا و تەلاق بدری. خەلکی دی کہ دەیانگوت بلج و سووکە، مەلا
 دەیفەرموو: قوربان! ئەم ژنەیی منە خۆنگەوارە! قورعان لە سینگەیی! چونکە مەلا بوو، تیی
 نیشانەیی میوینەیی عارەبی دەخستە سەر وشەیی کوردیش!

پۆژیک زۆر بە شپرزەیی ھات و گوتی:

- مەلا مەممەد، مەلاژن نەخۆشە و تۆی دەوی کہ دەرمانی کەیی!

- مامۆستا من حە کیم نیم.

- بە خوا ئەلێ ئەبێ ھەر بێ.

مەلاژن لە سەر جینگە کەوتبوو؛ سنگ بەرەلا. دەستی گرتم و لەسەر مەمکی دانا. زانیم داوہ و
 بۆ منی ناوہ تەوہ. ھاتمەوہ و دوو بنیشتی پەوانیم بۆ نارد. مەلاژن لە سایەیی من ساغ بۆوہ و ناوم
 لە دیدا بە حە کیم زرا. جا وەرہ و سویند بخۆ کہ حە کیم نیم. «ئەیی بۆچی مەلاژن چا
 کردوہ؟» تا خۆم لە مەلاژن و سیتەکیان رزگار کرد، شەیتان گوتی چەق!

جاری شیخ لەتیف ھەلپینچا کہ ئەم ژنە تەلاق بدا؛ بۆ ئەو نابێ. لە وەرما دەیگوت: قوربان!
 من تە لاقی بەم و بچی شوو بە نامە حەرەمی بکا؟ ئەمە چۆن ئەبێ!؟

پیم گوت: مامۆستا ئەو ورگ و گیپالەیی تۆ بۆ خەلیفەتی دەنالی.

گوتی: خۆ ئەم گەوادییە شەم کردوہ! شەش مانگ خەلیفەیی سەید بووم. من شەشەد تەنەم
 بۆ کۆ کردنەوہ؛ ئەو سێ تەنەیی دامی، وازم لێ هینا!

نانمان ھەبوو؛ پینخورمان کەم بوو؛ ماست ھەر دەس نەدە کەوت. پۆژیک دەگەل قزلجی لە
 سەر مانای شیعریک کیشەمان بوو، قزلجی گوتی: بە ماست، بە مریشک سویند ئەخۆم قسەیی
 من راستە!

- یانی چی؟

- ناخر ئەگەر ئەوانە موقەددەس نین، بۆ کەس نایانخوا!؟

شیخ لەتیف حەفتا گوندی دەخوارد؛ بەلام ھەمیشە قەرزار، نیو مال پرووت و بێ فەرش و لیفە،
 لە پینخورد ناساز، تا خواش حەز کا دلوا و میوان دۆست، تا خواش حەز بکا بێ سەلیقە و لە کار
 نەزان. زۆر جار فزولیی دنەیی دەدام و لۆمەم دەکرد:

- ناخر یا شیخ! تۆ ئەو ھەموو خەلکە دەپووتینیوہ، ھەموو داھات چەند نۆکەریکی شەلاتی
 دەیدزن. تۆ نابێ پتووانیک بۆ خۆت دانیی؟

دەیگوت: ئیمە بەرەیی کاک ئەحمەد پیمانەوہ نایە ریک و پیک بین؛ مالی شیخ مەحموودیش
 وەک مالی من وایە!

زۆر بە ناشکوری نالیم، لەم کوردستانەیی ئیمەدا گەرەبەیی بە میراتە نەک بە ھونەر و جەوہەر.
 عەولادی کاک ئەحمەدی شیخ تا دنیا دنیا بە لە خەلکی تر پایە بەرزترن؛ نابێ گوی بدریتە زانین
 و ھونەریان. جا چونکە کوری گەرەمالان لەلە و نۆکەر بەختیوان دەکەن، بە ئارەزووی خۆیان

رایاندىنن كه قازانجى ئەوانى تىدايى. زۆربەى لەلە و نۆكەرە كانىش لە ئاكاردا پاك نىن. زۆر بە دەگمەن ھەلدەكەوى كورپى پياوى گەورە نالەبار ھەلنەكەون. مالە سەيد تەھا، عەولادى شىخى بورھان دوو نمونەن. ھونەرى شىخ لەتيف ھەر ئەوہ بوو كورپى شىخ مەحموودە و بەس! ھەر لە سىتەك، قازى كاكە حەمەى بۆكانىشمان ھاتە لا و لە ئىران رايكرىدبوو؛ تەواو پىتى حەساينەوہ. زۆر زانا، زۆر قسەخۆش و رووخۆش، تا خواش حەز كا ترسەنۆك. بە گشتى بەرەى مالە قزلىجى ھەر سەريان لە ھىلكە جوولايەوہ عالمن. ھەموويان زىرەكى بىئاوتان. بەلام ھەموويان ترسەنۆكىك خولقاون كە ناويړن تەنانەت ھونەر و جەوھەرى خويان دەرخەن. «تورجانى زادە»، «مەحمەدى قزلىجى»، «قازى كاكە حەمە»، «حەسەنى قزلىجى» نمونەى ئەو ترسە لە رادە بەدەرەن. ھەر كەسى تر دە يەكى ئەوان زانا با، ناوبانگى دەنگى دەداوہ؛ بەلام ترسى وا بە تەوہژم رىگەى خۆدەرخستنى لى برون. جاريك شىخ لەتيف ھاتبووہ سەردانمان لە سىتەك. كاتى سوار ببوو، دەرپۇشت و ئىمە بەرپىمان دەكرد. «قازى كاكە حەمە» لە ريز دەرگەوت و چۆكى دادا و دەستى بە ئەژنۆى ئەسپى شىخ گرت. شىخ لەتيف بە سەرسورمانەوہ پرسی:

- مامۆستا چىت لى قەوماوہ؟

- يا شىخ دەترسم دواى تۆسى پۇلىس بىن بىگرن!

- جا بۇسى؟ بۇ بىست و ھەشت يان سى و دوو نەبن؟

- قوربان لىرە دەترسم؛ بىنيزە لاي شىخ مەحموود.

قازى بە جىتى ھىشتىن و ئىمە لە خەتەردا ماينەوہ!

قزلىجى و من و لە بىرم نەماوہ كىتى تىرش - پىنم وايە ھەمزەى سلەماناغا بوو- ناوى خۇمان گۆرى. قزلىجى ناوى «سەعید رەھىم» و من «عەزىز قادر» ھەلبىژارد و شىخ لە «چوارتا» پىناسى عىراقى بۇ وەرگرتىن و بووينە عىراقى و ترس و لەرزمان لە گرتن بە سەر چوو.

لە ساىەى راوى ھەموو رۆژوہ دەگەل ھەمزە، ببووينە پىادەيەكى وا قۇچاغ تاژىمان نەدەگەشىتى. جارى بە غارى بىچان لە سىتەكەوہ بە ھەورازى «ھەرووتە» دا سەرگەوتىن. رۆژىك سەر لە ئىوارە لە قەدى چىاى «كورە كاژاو» حەيوانە كىنويە كمان بەدى كرد. دامەزراىن كە بىكوژىن؛ كەچى مەعلووم بوو كە ئەوئىش راوكەرىكى كولەبال لە بەرە و ئىمەى بە حەيوان زانىوہ و لىمان دامەزراوہ.

دەلین جاريك چەند مەلايەك لە دم چوومى «كەلوى» چوونە سەر پىشاو كە دەسنوژ بگرن؛ كابرايەك لاي وابووہ پۇلە كەلكن و تفەنگى پىئو ناون. ئىمەش واما بە سەر ھات.

لە بەھارا شىخ بە حەلاوى كارەكەريەوہ - بۇ راوہ كەو- ھاتە سىتەك. كەيفمان ساز بوو. دەگەل شىخدا شو بە كىو لە راو بووين. كاتى لە بەغدا دەژىام دەگەل قزلىجى - كە لە سولەيمانى بوو- دوو پارچە شىعرمان پىك گۆريەوہ، كە زۆر بە وردى ژيانى ئەو رۆژانەى شارباژىريان وپنە دەكىشا. بە داخەوہ نەمماون و ھەر ئەوئەندەم لە بىر ماوہ كە نووسىومە.

عەولا ناويك لە سىتەك بوو، جگە لە ناوى ئاغا ھىچ عەشتەباى شك نەدەبرد. ھەمىشە دەست لە كەلەكەدا و بە فيزموہ دەبگوت: من جگە لەوہ كە ئاغام، رەعيسولعوزەراى شىخ لەتيفم! نەوسن و چەورەيەك بوو ھەر مەپرسە. قادراغا ناويك بۆى دانابوو:

ئەگەر نايناسن، ئاغا ھەرووتە لە تەقەى كەوگىر گۆيى وەك كەر جووتە

رؤژی به فیزیکه وه ده گهل مهحموود به گه که ی «بی بی جهک» هاتنه لام؛ گوتیان: ناغا گهوره تره یان به گ؟ گوتم: نازانم. «محدیدین چناره بی» دریزی لاواز، نۆکه ری شیخ دههات؛ عه ولاغا بانگی کرد: محه رهق! تۆ خۆنگه واری. ناغا گهوره تره یان به گ؟

- به خوا ئەمانه وه ک سهگ و تاژی وان، فهرقیکیان ناکهم!

مهحموود به گ گوتی: ساوه للا ده لاین تاژی به گزاده ی سه گانه؛ من نه جیب ترم! کابریه کی ویلی بی مالی پرووته که هه بوو، په سته کینکی سه د پینه ی دریزی تا سه ر نه زنی ده به ردا بوو. سه ر و بی قسه شی «زالیکه» بوو، خۆی به پیغه مبه ر ده زانی؛ شیخ گالته ی پی ده کرد. گوتی: زالیکه ی ماکه را! تۆ چۆن پیغه مبه ریکی؟

گوتی: پیغه مبه ری که رانم و خوا نار دوومیه ته سه ر ئیوه!

له و رۆژ گاره دا باو باوی «خوله پیزه» بوو. نازایه تیه که ی بیوه دلخۆشکه ره ی داخ له دلان و بیچاران. له ترسی سه ر بازی رایکرد بوو؛ له دهوله تی عیراق یاغی بیوو. خه لکی شارباژی به دزیه وه یاریده یان ده دا. عه لیاغا ناویک هه بوو له گوندی «ئه حمه داوا» زۆر زمان لووس و به چاپ و گوپ؛ ده شیگوت دیبۆکریم. له سوله یمانی پینجسه د دیناری له ئەستاندار ئەستاندبوو که خوله پیزه ی بۆ بکوژی. عه لی ناغا به شات و شووت ئەو قسه ی درکاندبوو. به یانیه ک خه به ریان هینا که شه و له جیدا سه ری ناغا براوه و کهس تا به یانی درهنگ نه یزانیه وه. خوله پیزه له و یاخی بوونه یدا دووسه دووه شه تا پۆلیس و پتر له سه د جاشی دهوله تی کوشت. له ناخریدا به ده سته هاوکاریکی خۆفروش له خه ودا کوژرا. ئیستاش باسی نازایه تی ئەو، چیرۆکی شه وانیه ی شارباژی ریانه و بۆته زاپاتایه ک.

له گهل شیخ هاتینه وه شار و ناشناکانمان به سه ر کردنه وه و زۆریش دۆست و ناشنای تازه مان بۆ په یدا بوون. جگه له میرزاو ره حمان، ئەو که سانه ی بیوونه ناسیاومان و شیاوی باسن ئەمانه ن:

۱- ره فیق چالاک: موعه للیم، ئاهه نگیساز، دهنگ خۆش، ئەدیب، هونه رپیشه و نومایشه نامه نووس بوو. زۆر خۆشمان ده گهل راده بوارد. له ناخریدا له حیزبی کومۆنیست پله ی بهرز بۆوه و کرا به ره ئیسی حیزب و گیرا و بوو به جاسووسی دهوله ت و له شۆرشى بارزانیدا هاته شۆرش و له رادیۆ کاری ده کرد و به نه خۆشی دل مرد.

۲- مهحموود ئەحمه د: موعه للیم و هه مه کاره ی شیخ له تیف و خۆشه ویسته ی شیخ مهحموود بوو. له لایه ن شیخ له تیفه وه نارداربووه باکوپه؛ هاتبووه سا بلاغ. ده گهل حه مه حوسین خان قسه ی تیک گیرابوو؛ ده ر کرابو. هاتبووه سوله یمانی و گیرابوو. دایکی شیخ له تیف (نایشه خان) چوو بووه تکایه که به ری ده ن و سویندی خواردبوو که مهحموود له عیراق ده رنه که و تووه و له سه ر مولکی ئیمه بووه. ئەستاندار گوتبووی: خانم فه رمایشت له سه ر سه ران؛ به لام مهحموود دوو شاهدی وا عادلێ ده گهل خۆی هیناوه که ره د ناکریته وه.

- ئەپرۆ شایه تی چی؟ به خوا درۆ ده که ن.

جووتیک چه که مه ی لبادی فش و فۆلی سالداتی رووسان و کلاویکی که وله به رفی به نه ستیره ی سووره وه هینابوو به رده می که: باه! ئەگه ره ئه وه نیشانه ی چوونه رووسیا نه بن له کوئ ده س ده که ون؟! به و حاله ش به ریان داوو.

۳- قانیه: هه ر له بۆکان بووم که قانیه هاتبووه موکریان و بۆ یه که م جار له «قه ره گویتز» چاوم پنی که وت. ماوه یه ک پیکه وه بووین؛ گه راوه عیراق. له زه مانێ ده سه لاتێ کۆمه له دا هاته وه

سابلاغ و ده گهل عهبدولقادر دهباغی ژووریکیان له کاروانسه‌رای سه‌ید‌علی‌ گرتیبوو. حه‌ولی کاری ده‌دا و جواییان ده‌کرده‌وه.

چوومه لای پیشه‌وا، داوای کارم بۆ قانبع کرد. فه‌رمووی: ده‌لین جاسووسی ئینگلیسه. گوتم: ئەم کاربایه پتر له شیتست سالی عومره، کهس نه‌ییبستوو تیری زگی نانی خواردبی. ئاخ‌ر ئەو به‌خششی جاسووسییه‌ی بۆ که‌نگییه‌؟! بابە! من ده‌بمه‌ زامن. ئەگەر خه‌یانه‌تی کرد من نی‌عدم که‌ن.

پیشه‌وا فه‌رمووی تۆ راست ده‌که‌ی؛ به‌لام ها بخوینه‌وه: پتر له سه‌د گوزارشی عیراقییه‌کانی ناو شۆرش هاتبوو که قانبع پیاو خرابه‌! فه‌رمووی: خۆیان پیکه‌وه خرابن...
پۆژیک نامه‌یه‌کی شاندام که بۆ «عه‌لی مه‌ده‌هۆش» ناویکی، هه‌م خه‌یات و هه‌م شاعیری نوسیوو: کاکه‌! ئیره‌ زۆر خۆشه، لایه‌کی ریشته له سوله‌یمانی تاشیبه‌ی لایه‌کی بینه‌ سابلاغ. چاره‌ریتم.

- قانبع ئەوه یانی چی؟
- ئەو حیزبانه‌ هاته‌ بن کلیشه‌مه‌وه، وتی تۆ بچۆ؛ ئەگەر خۆشت لیگوزه‌را خه‌به‌ر بنیره‌ منیش دیم. ده‌مه‌وئ ئه‌ویش به‌ ده‌ردی من بچی و کاری ده‌س نه‌که‌وئ!
ئیاره‌یه‌ک ده‌گهل قانبع چوومه‌ مه‌نزله‌که‌ی. له‌ دووره‌وه‌ بانگی کرد:
- عه‌ولقادر ژووره‌ که‌ چاکه‌ت ده‌.

- یانی چی؟
- گزکمان نییه‌ به‌ چاکه‌ت ئەیمالین!
قانبع کرا به‌ موعه‌للیم له «بالانیش» پاشان له «که‌لبه‌ره‌زاخان». که‌ لییان ده‌پرسی چ کاره‌ی؟ ده‌یگوت: هام له «سه‌گی پیشه‌وا»! ئەم گونده‌ ناوی که‌لبه‌ره‌زاخان بووه، «که‌لب» سه‌گه‌ و ره‌زاخانیش نه‌ماوه.

مال و مندالیشی هینا و ماوه‌یه‌ک له‌ بۆکان ژیا. له‌ گهل تیکچوونی شۆرش به‌ره‌و عیراق رایکردبوو. کورپکی له‌ رینگه‌ لئ و ن ببوو، پاش ماوه‌یه‌ک بۆیان هینابوووه.
لهم به‌ینه‌دا که‌ له‌ ئیران بوو، دیوانی شیعی - که‌ ناوی راستی «دایکی کتیب» و ناوی پوه‌الته‌تی «باله‌کۆلاره» بوو - لای من دانابوو. ده‌گهل شیعه‌ره‌کانی ئاشنا ببووم. قانبع له‌ سه‌یده‌کانی «چۆر» بوو. باوکی شیخ بوو؛ که‌ مردوو له‌ فه‌قییه‌تییه‌وه‌ هیناویانه‌ته‌وه‌ له‌ جینگه‌ی باوکیان داناه که‌ هه‌یج زه‌وقی له‌ سه‌ر نه‌بووه. شه‌وانه، شیخانه‌ زیکر و تالیله‌ی بۆ مریدان دامه‌زراندوووه و هه‌ر که‌ چاویان نووقاندوووه‌ بچ هه‌سته‌ به‌ جیبی هه‌شتوون و چۆته‌وه‌ مال و ملی له‌ چایی خواردنه‌وه‌ ناوه‌ و تاو - تاوه‌ هاتوو زیکری بۆ تازه‌ کردوونه‌وه‌ و گه‌راوه‌ته‌وه‌ و به‌ ئەقلی ده‌رویشه‌کانی پیکه‌نیوه. ده‌رویش به‌مه‌یان زانیوه‌ و ده‌ریانکردوووه. له‌ کار گه‌راوه، بۆته‌ پۆلیس، بۆته‌ جه‌نگه‌لجان، کراوه‌ته‌ موعه‌للیمی دیانه‌ت. زه‌مانیک له‌ مالی شیخ مه‌حموود ژیاوه‌ و کاربه‌ده‌سته‌ بووه. هه‌رگیز له‌ عومریدا نان و دۆی نه‌گه‌یونه‌یه‌ک و هه‌میشه‌ شپ و ور ژیاوه. به‌لام ئەوه‌نده‌ی ئەو گالتیه‌ی به‌ خه‌لک کردوووه‌ و ئەوه‌نده‌ی ئەو له‌ عومری خۆیدا پیکه‌نیوه، باوه‌ر ناکه‌م بۆ هه‌یج شازاده‌یه‌کی بیکار ئەوه‌ لوابی. مه‌جلیسی له‌ شیعی خۆشته‌ر بوو. شیعی‌شی - که‌ زۆر به‌ زمانیکی ساده‌ و شاره‌زووریانه‌ بوو - یه‌ کجار کاری کردبووه‌ سه‌ر چینی نه‌خوینده‌وار و پتر له‌ هه‌ر شاعیریک کوردایه‌تی بلاو کردۆته‌وه. شیعه‌ره‌کانی زۆربه‌یان خه‌مبارانه‌ و داخ و ئاخ بۆ

حالی بن دهستی و پەريشانی کوردستانه؛ بهلام قسه کانی ئەوهنده قديلكه دار بوون مردوويان دهخسته پيکهين. شيخ و مهلا، ئاغا و خان، دهسه لاتدار و دهوله مهند لای ئەو گالته جار بوون و زمانه که ی لای بيوه بهلا و له هيچ کوي دانده مه زرا. نهويستاني به کافريان دهزانی و بهم تۆمه تهش پيکهيني دههات.

چهند نوکته يه که له قانيع ده گير مهوه که دهزانم له ديوانه که ی چاپ ناکرين:

* شيخ مه محمود له سيتهک ميواني شيخ له تيفه. زۆر کهس له بهغدا و شاره کانی ترهوه هاتوونه لای. شهو دهبي به فران - فرانی ليفه و زۆردار له دهست بي زۆری دهرفيني. ئەفهنديه که ی زۆر به شهرم و حيا که لای شيخ دانيشتوووه و دهبيني قانيع ههله دهسوور، بهسرته دهلي:

- شيخ قانيع دهستم دامانت. منت لهبير نه چي.

- ئەفهندي رازيت تۆش وهک خۆم بي؟

- زۆرت مه منوونم.

شهو درهنگيک له کهليني درگاوه به قامک ئيشاره تي بۆ دهکا. دهچنه بهر هه يواني مزگهوت.

دوو چهسيري بوريای دريژی لييه، قانيع له سهر يه کيان راده کشي.

- دهی ئەفهندي لولوم ده!

ئەفهندي لولوی دهدا تا ئەو سهر، لاق و مل به دهروهه و چهسير ده زگ پيچراوه.

- تۆش رارهسته بهلکو يه کيک بيته ميز کردن، بيژه لولوت بدات!

* جهنگه لانه؛ گووتويانه ههر کهس گوئی بهرازيک بهري بۆ دهولت دووسه د فلسی

دهدەني. قانيع شهش بهراز ده کوژی، دوازه گوئی دهبا ته ئيداره ی فهريمانداری له چوارتا.

- قوربان بهفهموو دوو دينار و چوارسه د فلسم بهني.

- کاورا ههروا گوتره يه؟ به چيت کوشتون؟ کوا پاسی تفهنگه کهت؟ فيشه کهت له کوي هيتا؟

- قوربان! مودير بهگ! کوشتنی چي و تفهنگی چي و پاسی چي؟ من مه لاديم و ئەم گوئی

بهرازانه يان به زه کات و سهرفيتره داومه تي. خوا خير يان بنووسي!

پۆليسيک به سهرا ديت و دهلي: شيخ قانيع ماندوو نه بي.

مودير دهلي: تۆ که قانيعی بۆ دهنگ ناکه ی؟

- جهنابی مودير خهريک بووی گوئی بهرازه کانم بخۆی!

* کاورايهک هاوار بۆ شيخ مه محمود ديني: قوربان! مار وه کورميهوه داوه؛ نان بجاو به

خاسی کاتهوه.

قانيع ههله دهاتي: باوه حيزا نوشته ی ماری ئەوي و نانی خۆشی نههاوردوووه شيخ بۆ بجاوي؛

ئەشي له نانی خۆی کهم کاتهوه!

* رۆژيک شيخ مه محمود لای ئاغاوه تي ميواني باسی تازيهک دهکا که نازانم دهشگاته

کهرويشک، بۆچی نايگري. قانيع دهلي: قوربان! ئەم بکه کهرويشکيکی ساغت بۆ بينن. نانیکي

له پشت بهسته؛ ئەو تازيهی بهرده. به ههواي نان دهیگري و ئيتر ههر کهرويشکيکی ديت

وادهزانی نانی به سهر پشتهوهيه و رزگاری ناکا! شيخ له سهر ئەوه دهريدهکا.

* قانيع و فهقييهک له مزگهوتي دييهکن. حاجييهک تۆپيک خام بۆ بهرمالی مزگهوت

دهکړي. قانيع دهرفهت ديني و به فهقي دهلي: ئەم مزگهوته چهند ساله بنيات نراوه؟

- سه د سال.

- چەند سالە روخواوە و بە مردوو حەساوە؟

- چووژانم، پەنجا سالە.

- خاسە، یازدە سال منال و نابالغ بوو، ئەمینیتەووە سە و پەنج سال، خۆ ئیسقاتی بۆ

نەکراوە!

بەرمال دەپنجیتەووە و سە و پینج جار دەلی: ئەم بەرمالەم دا بە تۆ لە کەفارتی ئەو تر و تسانە و درۆیانە ی لادیی لەم مزگوتەدا کەندووینە و کردووینە. بلی قبوولم کرد و دامەووە بە خۆت! بەرمال لەت دەکەن و دەیکەنە کراس و دەریپ. لەسەر ئەمەش لە دێ دەری دەکەن.

* مامۆستای دینە لە گوندیک، بە منالان دەلی: کورم! ئەگەر بازڕەس هات و باسی دروست بوونی خەلکی سەرزەوی پرسی، بلین ئادەم لەقور دروست کراوە، دارە سیواکیکی لە کوونگی خراوە تا کونە کە ی ویک نە کەویتەووە. کاتی وشک بۆتەووە داریان ڕاکیشاوە، دار گیر نەبوووە چۆتە لای خودا بۆ شکایەت: خوا بە بۆ کردوتمە گالتە جاری داران؟ خوا فەرموویە: خەم مەخۆ، وا دەکەم موسلمانان ڕۆژی پینج جار بتخەنە دەمیانەووە! بازڕەس کە گوپی لەم جوابە دەبی دەلی:

- ئەووە لە کام کتیب دایە؟

قانیع دەلی: قوربان «قصص الانبياء» نووسیویە.

- کە وایی گالتە بە دەولەت دەکە ی؛ یاللا بۆ دەروە!

* کە لە سابلاغ گەرابۆو، کابرایەک نیووە ناشیکی دابووێ؛ بێووە ناشەوان. لە سەر جادە ی گشتی تابلوی نوسیوو: بۆ ناشی قانیع. تابلوی بە داری دەوری ئاشدا چەسپاندبوو: ئاشیر لیرە دادەنیشن، کەرەکان لەم بن دارە مۆل دەخۆن. شیخ حەمە دەمینی خاوەن ئاش ڕۆژیک دەچیتە سەردانی قانیع و چاوەنۆرە ببینی. قانیع لە ئاش دیتە دەر و لە قاقا دەدا.

- بۆ پیندە کەنی؟

- یا شیخ خۆ تۆ خویندەواری، لە جیی کەران مۆلت خوار دوو!

- بە خوا کەسیک هەوالی قانیع بی هەر مۆلگە ی کەری ڕەوا یە!

نیووە ناشی لی سیندرا یەو!

* شۆرش کوردی عیراق دەستی پێ کردبوو. ڕۆژیک قانیع دەچیتە سەیری خۆپیشاندانیکی

گەورە لە سولەیمانی. وتاریژیک دەنەرتی:

- بە شانازییەووە ئەم شۆرشە لەسەر شانی رانندە و کۆمەگ رانندە پیک هاتوووە.

قانیع دەست بلیند دەکا:

- مامۆستا کە وا بی مەکتەبی سیاسی ها لە گاراجی عەبدە!

لە سەر ئەووە برایم ئەحمەد لە عیراقی دەرکرد و لە مەریوان گرتیان و بردیانە تاران و تا درەنگ نەهاتەووە عیراق.

ئێستاش هەر بە داخەووەم کە نەبانەیت «پیرەمێرد» و «فایق بیکەس» بینم. دەیانگوت

فایق سەرخۆشی زمان شەرە و راستیت لی دەلی. پیرەمێردیش خۆ دیارە جاسوسە!

پیرەمێرد ڕۆژنامە ی ژینی دەنووسی. بۆ یە کەم جار لە دنیا دا و بۆ ئاخەر جاریش ڕۆژنامە یە ک لە

ڕۆژگار ی کدا چوار ژمارە ی لی چاپ دەکرا. چونکە ئیعلانی چوار ئیدارانی بلاو دەکردەووە. نە کەس

دەیکری، نە کەس دەبوێرا بپفرۆشی. گوناھیشی هەر ئەووە بوو کە دە یگوت با بە دل کورد بین و

کومۆنیست نە بین. جیژنی نەورۆزیشی دەگرت کە بە لای کومۆنیستانەووە کفر بوو.

فايق بيكەسى شاعير زەلامىكى ورگن بوو؛ مىلى نەبوو. شەوانە نەيدەتوانى بە راكشانەوہ بخەوئى. ھەر تاكە لىفەيەكيشيان ھەبوو. يان دەبوو فايق لە سەر كورسى دانىشىش و بە شانيدا بدا، يان دەبوو ژن و مندالى پىن بخەون. ھەموو شەو چەند لاويكى رىك و پىك دەچوونە بەر مالى فايق تا گوئى لە شەرەجنىوى فايق و ژنەكەى بگرن لە سەر لىفە...

جاريك شىخ لەتيف دەگەل خۇيدا بردمىە گونديك بە ناوى «چوارتاق». ئاويان بە كوندە لە ەربەتەوہ دەھينا بۇ خواردنەوہ و مەشكە. حىسابم كردبوو كاروانەئاويك لە سەعاتىكى پتر دەخاياند. شىخ ھەلىپىچان كە سەد دىنار پووشانەم بدەنى. ھەر چەند ژن گريان و پياو ھاواريان كرد كە نە پوولمان بۇ ھەلدەسوورئى، نە پووشانەكەش ئەوئەندە دەكا، قامچى نۆكەران وەكار كەوت و سەد دىنار كۆ كرايەوہ و شەو گوشتى مەرى برژاو خورا و ھاتىنەوہ.

- يا شىخ ئەو سەد دىنارەت چۆن وا بە پەلە و بوچى ئەستاند؟

- كاكە! ەعلى كەمال بەگى بەغدايى ھاتۆتە سولەيمانى و دەعوەتى دەكەم!

زۆر كەسى دەگەل ەعلى كەمال بانگ كردبوو. فايق بيكەس ھات، ھەر لە درگا بوو گوئيان ئەو سەگباہ مەجلىسە كە پيس دەكا. من لە پشت درگاھە لە مەجلىسەكەم دەروانى كە نەبىنرئيم. داواى شيعريان لە فايق كرد. لايلابەكەى خۇى خويىندەوہ. لەپر دەگەل رەفىق چالاك كيشەيان لئى پەيدا بوو؛ ملين لە شەرەجوئىن نا. ئەو ھەموو مامۇستا و ئەفەندىە ماقوولانە لە سەر چالاكيان دەر كردهوہ، كە جلكى جوانتر و بە ديمەن رىك و پىك تر بوو. نۆكەران فايقيان بە پالەپەستۆ وەدەر نا. وەك دەشزانين لە مەرگى فايق بيكەسدا ھەر ئەوانەى دەستيان نەدەچووہ گيرفانيان كە لىفەيەكى بۇ بكرن، بە ھەزاران دىناريان لە سەرەخۇشەكەيدا خەرج كرد. پيرەميردئيش ھەرەوتر. ئىستاش ھەر بۇى دەنووسن: «پيرەميردى نەمر».

جاريك لە مەجەللەى «ھەولير» دا مەقالىكم نووسى كە: لە دوكانىكى بەغدا چەقەلىكى مووميايى كراوم ديت؛ لە بنى نووسرابوو نرخی بيست و پىنج دىنارە. مات مام: خوايە دەبى ئەو چەقەلە شاعير بووبى يان خزمایەتى دەگەل شاعير ھەبى؟! پەنجا چەقەل بە زىندووبى كەس بە فلسىكى ناكرئى، بە مردووبى نرخی بيست و پىنج ھزار فلسە! مرادىشم ھەر شاعيرانى كوردستان، وەك مەلا مارف و قانيع و فايق و پيرەميرد و جگە لەوان بوو.

پيرەميرد چاپخانەى خۇى ھەبوو؛ لە مالى دنياش ناساز نەبوو. ھەموو سالان جيژنى نەورۆزى لە گردى مامەيارە دەگرت و لاوى كۆ دەكردنەوہ و شيعر و وتارى تيدا دەگوترا و داوەتى جيژنە دەگيرا. كە كومۇنىستى پەرەى ساند نەيانھيشت نەورۆز بگرئى. مەقالىكى زۆر جوانى نووسىبوو؛ ئەوہم لە بىر ماوہ كە لە پاش باسىكى جوانى نەورۆز نووسىبووى. بەلام ئەمسال لە ساپەى حيزبى حيزبابەوہ نەورۆزەكەمان لئى تال بوو!

زۆر كەس بە دايمي ھات و چۆى مالى شىخيان دەكرد. لەوانە دوو لاوى برا و زۆر نۆجوان و جوان چاك بوون كە شىخ زۆرى خۇشەدەيستەن و بە گەفتى سەعدى: «سەر و سىرپىكى» دەگەليان ھەبوو. زۆر شتى ترى پشتى پەردەشمان دەبيستەوہ كە باسيان شياوى گىرآنەوہ نىيە...

قرلجى و من ھەردوو كمان لەو ژيانە پەنابەريە وەرەز ببووين؛ برپارم دا داوبى پىن بىنم. شىخ گوئى: مەرؤ! من دوو گوندت تەسليم دەكەم، بە سەريان رابگە.

- يا شىخ تۆ دەفەر مووى من دزى بكەم؟ بۆيە نەگەبوومە ئيرە. دەچمە بەغدا و كار دەكەم.

نامه يه کی بۇ عهلی که مال بهگ نووسی که ملیونیپرئیک بوو. نووسی کارم بداتی. قزلجیش بهو ههوايه که مام و ناموزای له بهغان، ملی دا و چووینه بهغدا. له پینچ سهد تمه نه که - که دینار دوازده تمه ن بوو - شازده دینارم مابوو. قزلجیش بیست دنیاریکی هه بوو. عاره بیمان نه ده زانی؛ بهلام له ترسان چووینه ئوتیلئیک که هیچ کوردی لی نه بی. شهو ده مانه ویست شیو بخوین، کابرای خاوه ن ئوتیل - که خوی جهرگی برژاوی ده خوارد - حالی کردین که ئیمهش وهک شهو بکهین. جهرگیان بۇ هیناین. پاش تاویک مندالئیکی چلکنی بۆره لوکه، ده تگوت مشکی چهوره و ده خاکه ره ژیدا گه زواوه، هات گوتی: کوا قابه کان؟

- قاپی کی؟ (خاوه ن هوتیل پرسى)

- قاپی ئیرانییه کان!

وشه ی «ئیرانی» له قزلجی بوو به عیزرایل: ئه وه جاسووسه و به گرتمان ده دا!

- کاکه! ههر کهس عه ره ب نه بی به ئیرانی ناوی ده بهن. ئه م هه تیوه پیسه چوو زانی جاسووس ماسووس چیهه؟!

ههر چی کردی ده گه لی نه رۆیشتم که جیگه بگۆرین و شهو شهوه خهوی لی نه که وت. له زهمانی ره زاخندا که چند هاولئیکی کورد بووین و دلی خۆمان ده داوه، باس باسی عهلی که مال بوو که ده مان بیست شهوانه سهر له ئوتیلی بهغدا ده دا، ههر کوردیکی دهسکهوی یاریده ی ده دا و هینده هینده کورد به روه ره. به دلی خۆشه وه نامه ی شیخمان هه لگرت و ده فته ری که مال بهگ بگره و هاتم! زه لامئیکی چاو هه لپزاوی سووره زرته بوو. نامه ی وه رگرت؛ بهر له وه بیخوئیتته وه به تالییه وه گوتی: ده ستم لی هه لئاگرن! باه من پوولم له کوی بوو بیده م بهو خه لکه؟ بۇ نارۆنه وه سوله یمانی؟!

گوتم: جه ناب نامه که ت نه خوئیندۆته وه؛ ئیمه سوالکه ر نین. نووسراوه کارمان پی بسپتری. خوئیندیه وه، گوتی: ناویرم کارتان بده می؛ ئیه خه تهرن. بۇ خۆتان کار په ییدا که ن! من ده توانم سی دینارتان بده می!

- جه ناب! سی دیناریش مه ده و خودا حافیز...

به لام نایب جوانان بشکینین: عهلی که مال کۆنه ئه فسهری عوسمانی، مودیری ئه منیه تی عیراق بووه. ده ستی کردووه به تیجاره ت؛ بۆته ملیونیپر. زۆری یاریده ی حیزب و کۆمه لانی نازادوخوازی کورد کردووه. پوولی بۇ شۆرشى مه لامسته فا ناردووه و زۆر دۆستی بووه. له هه موو ده ورانی په رله مانى عیراقداه کیلی سوله یمانیه بووه. مولکی زۆری له ده وری شاری «کووت» ده بهر ده ستا بوو. هه موو سالئیک مندالی فه قیری سوله یمانی به جلک و کاغز و قه له می عهلی که مال خوئیندوو یانه. مندالی فه قیری شاری کووتیش - ئه گه رچی کورد نه بوون - هه روه تر. ئه م ما هه ولیز و کۆ و کهر کووک و شاره کانی کوردنشینی عیراق لهو خیراته بیبهش بوون. پیاویک بوو ده یزانی ده وله مه ند ده بی چ بکا و عه ره ب گوته نی: «له کوپوه شان ده خورئ». له سوله یمانیه هه لیده بژیرن؛ له کووت له کیشه ی مولکدا یاریده ی ده دن و قازانجی دوو سه ره یه. مانگی ده دیناری داوه گۆقاری «گه لاویژ» بهو شه رته هه موو ژماره یه ک شتیکی ده رباره ی پیاوه تی عهلی که مال تیدایی. به لام دوو رووته ی لیقه و ماوی شۆرشى فه و تاوی قازی محه ممه د و بارزانی (قزلجی و من) هه رچی ده گه لیان بکری، به فیرو ده روا و هه رگیز خیر ناداته وه. به لام دیسان ئیداره ته بلیغاته که ی بلاویان کردی بوه که دوو کوردی ئیرانی لیقه و ماو هاتنه لای که مال بهگ؛

برباری دا هر مانگې په کڼ پښېج دیناریان بداتې. بیاوېتی ناوا دهېی!!

په نامان به مام و ناموزای قزلجی برد. ناموزاکه ی جهمه نانیکې داینې؛ مامیشی نسحه تی کردین ببینه واکسی له به غدا و ئیتر نه ماندیتنه وه. با بؤ خؤمان سهولی کار بدهین. ئوتیل ده ری نه ده هینا؛ به جیمان هیشت. کؤنه خانیک هه بوو به ناوی «منزل السرور»، چهند وه تاغیکی شر و شهویقی تیدابوو؛ وه تاغیکمان مانگی به دیناریک گرت. دوو ته ختی هه رزانی نووستن، مه نجه لیکی ئه لمونیوم، دوو قاپ و کهوچکیک، که تری و چادان و ئیستیکان، تاوه یه کی قورکیشی بؤ جل شوتنمان کری؛ دامه رزاین. وه تاغه کانی تنیشتان هر یه که ی یه کی له ئیمه به دبه خت تری تیدابوو. من که رستم له بازار ده کری و قزلجی ئاشپهز و چاپهز بوو. سر و هسیر و په تووشمان هه بوو. به قهولی قزلجی «سیرمان ده خوارد و زور نامان لی ده دا».

چیشتی هره خؤشمان یاره لماسی و پیوازو بوو. هر له به یانییه وه تا نیوه رؤ، له پاش نیوه رؤ تا ئیواره، سر له به ری جاده و بازارم ده پتوا؛ به هر هه موو دو کانه وه راده وه ستام؛ به ملکه چییه وه ده مپرسی: شوغل ماکو؟ (کارت نییه؟). بؤ کابرایه کی کهس نه ناسی زمان نه زان کار کو؟ به ناهومی دی ده گه رامه وه و تیرم گلہی له زمانه ده کرد و له خه مخانه دا کزوله - کزوله ده نووستین.

وه تاغه که مان دیواره کانی زوریان قه لئش تیدابوو که پر بوون له مارمیلکه ی مالی؛ که به غدایی پتیا ن ده لئین: «بالداری سوله یمان». هاتو چؤی مارمیلکه به دیواراندا ببوه ئاوده نگی خه مره وینمان. جیرانیکی دیوار به دیوارمان بوو به ناوی «سالج ئه فهندی» پیرمه یز دیکې بیکه س بوو؛ خؤی به خودا ده زانی. ئه وه شمان به وه دا بؤ ده رکوت که هه میشه قورعانی ده خویند؛ جار - جار سه ریکی بؤ باده دا، لیچی لی هه لده قرچاند، له بهر خؤیه وه به بؤله ده یگوت: با وایی! ده مانپرسی: ها! سالج ئه فهندی؟ ده یگوت: له بیرم نییه من وام گوتی؛ به غه ل تیان نووسیوه؛ به لام ده سولات چییه؟!

خانه که هر ئه و چهند وه تاغه شره نه بوو. شهوانه پتر له سهد کهس پیای بی چیگه، ده حه ساره که یدا ده نووستن؛ شهوی به بیست فلس. ئاویش له بؤشکه ده کرا و به ده ستنده ده ماندرایه. دوکانیکی کابرایه کی جووله که ی «منه شی» ناویان نیشاندام که خزمه تکار بؤ مالان ده گری. په نام پی برد. گوتی: نه ده تناسم، نه زمان ده زانی. نه گهر هر بتزانییا قاوه ی تالمیش دروس که ی شتیک بوو. کاری توم نییه.

به یانییه ک به قرب و هؤری پیکه نینی قزلجی وه خه بهر هاتم:
- خیره؟

- خه ونم دیوه؛ کابرایه ک له خه وما گوتی: بؤ ناچنه مه رقه دی غه وس بؤ کار بیارینه وه؟
قزلجیه ک که به عومری خؤی عه قیده ی به و شتانه نه بوو، له و ناچارییه دا ته واو دلگه رمی خه ونه که ی بوو. چووینه زیاره تی غه وس و پاراینه وه؛ به هره ی نه دا. چهند رؤزیکې پی چوو؛ خه ونیکې دیکه ی دیبوو:

- کابرایه ک له خه وما گوتی: غه وس چکاره یه؟ بؤ ناچیه زیاره تی ئیمام مووسا کازم؟
ناچاری هه موو کار به پیاو ده کا. چووینه کازمین و داوای کارمان کرد؛ به لام له گه رانه وه دا بیست فلسی ئوتوو بووسمان نه بوو. به پیاده یی گه رانه وه به غدا. ئیمامیش وه ک غه وس گووی به کلاوی نه پتواین.

گوتیان: «حمه سه عید کانی مارانی» له بهغدا ده خوینی. ئۆخه‌ی! براده‌ریکم په‌یدا کرد که له سه‌فه‌ری مه‌رگه‌وه‌ر ده‌گه‌لی بوومه‌ ئاشنا و مانگیک له‌ سابلاغ میوانم بووه. به‌پرسیاران دۆزیمه‌وه. دیتمی گریا... قه‌ولی دا کارمان بۆ په‌یدا کا. جاریک گوتی: ئاسنگه‌ریک ده‌ناسم، تکام لئ کردووه؛ قه‌ولی داوه بتکاته شاگرد؛ به‌لام تا شه‌ش مانگ هیچت ناداتی.

- برا گیان وا بکه‌ رۆژی دوو نانی وشکم بداتی قبوولمه.
- نانت داتی؟!

بۆ خۆی کوره‌ ده‌وله‌مه‌ندیکی زۆر زل بوو؛ ئه‌وه‌نده‌ی ده‌خۆ رانه‌ده‌دی بلی من دوو نانه‌که‌ دابین ده‌که‌م. ئه‌و کاره‌شم به‌ نسیب نه‌بوو.

زۆر له‌ میژ بوو شتیکی چه‌ورمان نه‌خواردبوو. شه‌ویک که‌ به‌ خه‌یاباندا ده‌گه‌راین، دیتمان قاشه‌ باینجانی ره‌ش سوور ده‌که‌نه‌وه؛ هیندیگمان کړی و ده‌ کاغه‌زمانه‌وه‌ پتچا و هاتینه‌وه‌ مال که‌ چاشی بۆ لینیین و ئه‌مشه‌و جه‌ژنی بکه‌ین! به‌لام داخه‌که‌م باینجان تالیک بوو له‌ قوزه‌لقورت تالتر.

قزلجی و من دوو کراسمان ده‌ به‌ردا بوو که‌ هه‌ردووکیان یه‌خه‌یان له‌ پشته‌وه‌ زۆر شره‌ بوو. نه‌شمانده‌توانی کراسه‌ کۆنیش بکړین. گوتمان با بچینه‌ لای خه‌یاتیگ یه‌خه‌که‌مان بۆ وه‌رگیرئ؛ به‌لام سه‌ودای ده‌گه‌ل ده‌که‌ین، نابئ له‌ ده‌ فلس زیاتر بده‌ین. هه‌ر خه‌یاتیگ چووین، بی سه‌ودا کردن ده‌ریده‌کردین: ئه‌وه‌ کاری من نییه‌! کاکه‌ با خه‌یاتیکی خوێریله‌ی بیکاری برسی په‌یدا که‌ین. به‌ کۆلاناندا ده‌گه‌راین، عه‌ره‌بکی عه‌گال به‌ سه‌ر له‌ پشت ماشینیکی خه‌یاتییه‌وه‌ دانیشتبوو. به‌ مل‌کزی و مینگه‌ - مینگ گوتمان: برا ئه‌و کراسه‌مان بۆ وه‌رگیره‌.

گوتی: بده‌ن!

- ناخر چه‌ندمان لئ ده‌ستینی؟

- ئیوه‌ بینن، دوابی پیتان ده‌لیم.

- نا به‌ خوا پوولمان نییه‌. ئیستا بلی چه‌ندت ده‌وی؟

- ده‌ فلس بۆ هه‌ر یه‌کیان.

- هه‌ی مالت ئاوا!

یه‌خه‌ی کراسی وه‌رگیرا. دراوی لای ژووره‌وه‌شی پینه‌ کرد. ده‌ به‌رمان کرده‌وه. بیست فلسمان ده‌رینا. گوتی: هیچم ناوی، به‌و شه‌رته‌ی هه‌ر کاریکی واتان هه‌بوو بینه‌وه‌ لام. من عه‌کسی جوانی خۆم له‌ ئیوه‌دا دیت.

- چۆن؟

له‌ نه‌جه‌ف هاتمه‌ به‌غدا کار بکه‌م. دورمانی به‌ ده‌ستم ده‌زانی. یه‌ک فلسم ده‌ گیرفاندا نه‌بوو. خودایه‌! له‌ کوی بنووم؟ نان چۆن په‌یدا که‌م؟ پاش نوێژ بوو، به‌ بازاری ئه‌حمه‌دیدا به‌ خه‌یاتانه‌وه‌ ده‌گه‌رام. به‌ دوگمه‌ و دراو دروونه‌وه‌ بیست فلسم په‌یدا کرد. چوومه‌ مزگه‌وتی ئه‌حمه‌دی، له‌ سه‌ر حه‌سیری به‌ر هه‌یوان به‌رده‌مۆرم دانا نوێژ بکه‌م، مجیور هات به‌رده‌مۆره‌که‌ی فری دا و به‌ پاله‌به‌ستۆ ده‌ریکردم. مه‌لای مزگه‌وت به‌زه‌ی پیمدا هات، خۆی له‌ مجیور تووره‌ کرد؛ گوتی: کورم! برۆ نوێژی خۆت بکه‌. ئه‌گه‌ر جیگه‌ی خه‌ویشت نییه‌ شه‌وانه‌ له‌ حه‌ساری مزگه‌وت بخه‌وه‌. رۆژانه‌ ده‌چوومه‌ کار په‌یدا کردن و پاش عه‌سر ده‌هاتمه‌وه‌ حه‌وشی مزگه‌وت. پاش عه‌سر که‌ مزگه‌وت چۆل ده‌بوو، چاره‌گه‌ قالبیکم سه‌هۆل به‌ بیست و پینج فلس ده‌کړی و ده‌مخسته

كووپەي ئاوخواردنەوۈ ۋە كەس نەيدەزانی منم. رۇژى سەھۇلم خستە ناو كووپە، مەلا خۇي لى گرتبووم، دیتی من ئەو كارە دەكەم. لە پاش جەماعەتى نوژى شىوان گوتى: ئىوۋە چەند سالە لەم مزگەوتە نوژ دەكەن قەت دەستتان بۇ گىرفانتان نەچوۋە سەھۇل بىرەن. ئەم كابرا غەربە نەجەفییە كە لە حەسار دەنوی، سەھۇلاۋى بۇ ئىوۋە ساز كر دوو... ئىتر لەو ساوۋە لە بەر ھەيوانى مزگەوت لە سەر حەسیر دەنوستم. جا ئىستا پەنگە ئىوۋە بە فەقىرم بزانن. نەخىر، ئەم دوكانەم ھەيە؛ خانووبەرەشم لە شارۋەكەي ۋە ششاش كرپوۋ؛ ژن ۋە مندالىشم ھەيە ۋ زۆر سازم. بەلام ئىوۋە ئەو رۇژانەتان بىر خستەمەو.

ئىتر لەو ساوۋە تەواۋ بېوۋە دۇستمان ۋ ئەگەر لە ھەفتەدا جارىك سەرمان نەدابا، گلەي لى دە كر دىن.

جارىكى تر حەمە سەعید گوتى: ئەگەر «عەنبارى» دەكەن كارم بۇ دىتوونەوۋە. ديارەعەنبارى يانچ «عەنباردارى» ۋ زۆر كارىكى چاكە. بەلى زۆر مەمنونىن. بردنىە لای تاجرىك. تاجر تەلەفۇنى كرە ۋ نادرىسىكى داينى كە بچن لای «پەشىد جەو دەت» عەمبارى بكەن. چەند ئوتوۋبووسمان گۇرى ۋ نرىكەي چوار كىلۆمىتر بە جادەي خاكىدا بە پىادە رۇشىتىن. گەشىتىنە كارخانەيەكى سەھۇل ۋ خۇمان ناساند كە ئىمەين تەلەفۇنمان بۇ كراوۋ. پەشىدى خاوەنى كارگە كوردىك بوو؛ قەدەرىك پوانىە سەر ۋ سووكتمان ۋ سەرىكى پراوۋەشاند ۋ گوتى: برا عەنبارى سەھۇل بار كرەن كارى ئىوۋە نىيە؛ ورن! بردنىە سەيرى حەمبالەكان، لە ناو قور ۋ تەرىدا تلىسابوونەوۋە، ھەموو زەردى رەنگ تولخى بە كۆخەكۆخ.

گوتى: ھەر سەعاتەي دەيى كامىونىك بار كەن. شەو ۋ رۇژ ھىچيان لە بىست دەقىقە پتر ئىستراحت ناكەن. ھىچ كارگەرىك دوو مانگ بەرگە ناگرى ۋ دەمرى ۋ ئىدىكە پەيدا دەكەم. من دلەم بىروا نادا ئىوۋە بكوژم.

من حىرس گرتمى، گوتم: ھەر چەند عەنبارم بە عەنباردارى دەزانى بەلام ئەو حەمالىيەش دەكەم.

كابرا قىبوولى نەكرە ۋ بەو رىگە دوورەدا ھەناسەسارد گەراپنەوۋە. گوتيان جولىكەيەكى سابلاغى دەلالى بازارە ۋ لە خانىكە. چوومە لای ۋ دەردى بىكارىم لە لا ھەلرشت.

- سابلاغىت؟

- بەلى.

دەبچۇ لای «منەشى» بلى «يەرميا لای» ناردوومى.

- چوومە لای منەشى، جوابى كرەم.

- ئەو جارىش بچۇ...

«منەشى» كە زانى «يەرميا» راپسپاردووم، گوتى: ئەمپۇ بىستوسىيە؛ سەرى مانگ وەرە كارت بۇ پەيدا دەكەم. خەبەرەكەم بۇ يەرميا ھىنايەوۋە.

- باشە پراوۋەستە.

- كورە چۇن حەوت رۇژ پراوۋەستم؟ ھەر ئىستا ئەوۋە لە برسان قۇرەي زگمە، چوار فىلس شك نابەم بىدەم بە نانىك.

- من خواردنت دەدەمى.

- خوا بتهیلئی؛ به لام بریارم داوه له رهنجی شانی خۆم نهیی نانی کهس نهخۆم.

هرچی کردی و کراندی فایدهی نهبوو. پوولی ده ریتنا بمداتی نه مویست، گوتی:

- دهسا بچۆ مەر قه دی غهوس، حوسینی که ره ناچی بیینه و بلئی یه رمیا نار دوومی؛ کارم بدهیه. کابرایه کی ریش سپی، لیباسی عاره بی، له حساری دیوه خانی نه قیبی غهوس له سه ر کورسییه ک به رانه بر به قاوه جاخ قلیان ئاوی ده کیشا و لینگی له سه ر لینگی دانا بوو. نه سپارده ی به رمیام پیگوت. گوتی دانیشه.

- چای بۆ بینن!

- ده ی مامه کارت هه یه بیکه م؟

- به لئی، من چیم کرد و چیم خوارد، تۆش وه ک من. ههسته با حه سار ئاوپرژین که ین.

نیوه رۆ گوشت و پلاو به پیی فیلان بوو؛ زۆرمان له بهر مایه وه. به شه رمیکه وه گوتم: هه والیکم هه یه، ده توانم تۆزیکه ی بۆ به رم؟

- چۆن ناتوانی؟ هه موو رۆژ بۆی به ره.

به پلاوی ماله نه قبه وه مژده ی کارم بۆ قزلجی هینا و گه رامه وه سه ر کار. هه ر دلته په شم بوو که نه وه کا نا هو میدم که ن و ده ربکریم.

نانی نیوه رۆ و شه وم دا بین بوو؛ به لام بهر چایی باسی نه بوو؛ پوولیش نه بوو؛ نه شمه ده کرا تا نیوه رۆ هه یج نه خۆم. فکریکم کرده وه: به یانیان چوار فلسم ده دا به خورما، هه م نان و هه م چا؛ تا نیوه رۆ هه ر ده مبه م ده هات. چابوو شوکور نه وه ده مه جگه ره م ته رک کرد بوو؛ ده نا مه خسه ره ی سه گم به سه ر ده هات.

مام حوسین کۆنه سا بلاغی بوو. زۆر له میژ سال بوو له زه مانی عوسمانیدا بیوه جه ندرمه؛ بیوه قاوه چی. پاش هه لگتیر - وه رگتیر کردنیکه ی زۆر جۆره کاسبی، که وتیوه وه مالی نه قیبان و بیوه سف ره چی. جا چونکه زۆر کارداریکه ی له میژینه یان بوو، حورمه تیکه ی زۆری ده گیرا، به نه قیبی غهوسی گوتبوو - که نه وه ده م سه یه عاسم بوو - نه وه کوره خزمه و زامنی ده که م. نه مینه با ده گه ل من کار بکا. ژنه که شی بیوه ژنی نه حمه داغا ناویک و کچی فاته م سووری ده فه زه نی سا بلاغی بوو. کوپیکه ی نه حمه دا غاشی پی بوو. منیشی وه ک کوپه ی خۆی تاشا ده کرد.

رۆژانه ده گه ل مام حوسین وه تا غمان ده مالی و کاشیمان به گونیه ی ته ر ده ستریه وه و حه سارمان گه سک ده دا و ئاوپرژینمان ده کرد. بۆ دانان و هه لگرتنی نان و خوانی نه قیب و میوانان، مام حوسین هه مه کاره بوو؛ منیش یاریده م ده دا. شه وانه چیشته و نانی زۆر بهرما و ده مایه وه؛ مام حوسین له نیوان قاوه چی و خۆیدا به شی ده کرد. کابرای قاوه چی نه وی له خۆی و مالی زیاد بوایه ده یفرۆشت. مام حوسین به شی زیاد ی خۆی ده دا به فه قیران. له و چیشته زۆر و حه لال و زه لاله ی که به ره هه می نه رکدانم بوو، به شی قزلجیشم ده برد که هه ر له خانه که ما بوو. شه وانه هه ر له دیوه خانی نه قیب له سه ر نیمکه ت ده نووستم. زۆر ماندوو ده بووم؛ به لام ته وا و دل م ره حه ت بوو؛ کارم ده ست که وتبوو.

ئا مۆزایه کی قزلجی شیره شه وانه ی هینا بۆ وه! دوکانۆکیکی په یدا کرد بوو که قزلجی شه ره ته ی تیدا بفرۆشی. به ختی قزلجی، له ته نیشته نه و ئوتیلنیک دروست ده کرا که پیشی دوکانه که ی نه و گیرابوو؛ که سی پیدا رانه ده برد. شه ره به ت گه رم داده هات و سه هۆلی تی ده خرایه وه و به نه فرۆشراوی ده مایه وه. نه ویش چی لی په یدا نه بوو.

رؤژیک له چیشته نگاودا چوموه لای قزلجی، بۆ ههوه لجار دیتم گریابوو.

- خه بهر چیه؟

- کاکه ئهوه ژبان نییه؛ وهره با بچینه وه سوله یمانی. هیچ نه بی کوردستانه و ناشنا و رؤشنایه کمان هه یه.

- تۆ خۆت ده زانی، به لام ههر گا بیسته وه که لایکی له برسان مردویان له کۆلانی به غدا دیتۆته وه، ئه وه بزانه منم. یان کار پهیدا ده کهم یان به ناهومییدی سهر ده نیمه وه.

- ئیستا پوولی قه تارم هه با ده چوموه کوردستان.

دهست به جی چوموه هه راجه بازار، ته خته تیله کانی نووستنمان به چوار دینار له کابرایه ک کریبوو، پیم گوت: به چهندی لیم ده که په وه؟
- سێ دینار، هه مبالیش له سهر خۆم.

پوولم لئ ساند و شووتیه کهم کری و ده گهل هه مال هاتمه وه و ته خته کانی برد. قزلجی بلیتی کری و ئیواره لیم دوور کهوته وه. ورده کهل و په لم هینا مالی مام حوسین و به ته نیا مامه وه.

رؤژیک گوتیان وهره نه قیب بانگت ده کا. سهیره فیرعه ونیک بانگی مارمیلکه یه ک بکا. چوموه خزمه تی. راهه ستابوو. دوازه سهر حاجی کورد نیودایره دهوره یان دابوو. نه قیب پرسى: ئه مه یه؟ حاجی یه ک- یه ک تماشایان کردم؛ گوتیان: نه خیر هه و نییه!

مام حوسین که له پشت نه قیبه وه بوو، دهمدی زهرده لگه راهه و زۆر په ریشانه، رهنگی هاته وه بهر و نه راندی:

- مامه نه قیب له پاش سهید عهبدو رحمان پیاویان لئ پهیدا نه بووه. هیچ شهرم نه یگر تی کوپکی که من بوومه زامن و گو توومه خزمی خۆمه به دز بزانی؟ به راستی نه قیبکی نامه ردی! نه قیب زۆری دانه واند و عوزر خوایی لئ کرد و دلئ دایه وه تا خاوی کرده وه.

- مام حوسین مه سه له چیه؟

- کوپه ههر خوا پاراستمی. ئه م دوازه گوپره که به ده چنه حه ج. له هه ساری غهوس له ژووریکدا بوون. یه کیک چوه خزمه تی کردوون؛ شتی له بازار بۆ کریبوون. گو تووشیه من ناوم عهزیزه و خزمه تکاری دیوه خانی نه قیبم. پنی گو توون: حاجی! خاوی ئی حرام لیره به پینج دیناره و له مه که به بیستی نادهن. سهر و پینج دینار بدن تا بۆتان بکرم. ئیستاش ئه وه ده یکرئ! شکایه تیان له نه قیب کردوه. تۆش که ناوت عهزیزه کهوتویه بهر تۆمهت. ده مگوت که من نه مناسیوه، چۆن گو توومه خزمه و زامنی ده بم؟ به لام که تۆ بی تاوان ده رچووی، کول و کۆی خۆم به نه قیبی ما که رزاند!

دوایی پوونمان کرده وه ئه وه عهزیزه ی منی له باتیان بانگ کردبوو، عهزیز ناویکی قه د بلیندی شنۆیه به ناوی که لاتهر؛ گیر فانبریک بوو له به غدادا ناوی ده ر کردبوو.

با بزانی نه قیب چیه؟ به عاره بی «نه قیب» یانی سه رده سته؛ «شهریف» یانی سهید و عه ولادی پیغه مبه ر. بنه ماله یه ک له به غدا به سهید و سه رده سته ی سهیدان ناسراون و به گه وه که یان ده لئ «نقیب الاشراف» و اتا سه رده سته ی سهیدان. ئه مانه ده لئ ئیمه له ئه ولادی غهوسین. ئه گهر چی له راستیدا غهوس سهید نه بووه؛ به لام تاریخی دوا ی خۆی به سهیدی هه سه نی داناهه. مه و قوفه جاتی باره گای غهوس - له مهزرا و دوکان و خانوو - له راهه به ده ره.

هەر چەند زۆریشیان وەچە لێ کەوتۆتەو، هەموویان زۆر دەولەمەندی قورسن. جگە لە دارایی خۆشیان، پوولی نەزر و ناو شباکی مەرقدە و خیری هیندی و کورد و عەرەبان بە لێشاو. لەو نەقیانەی ئەم چەرخی «سەید عەبدوڵەحمان» و «سەید مەحمود» و «سەید ئەحمەد»یان بەناوبانگ بوون.

ئەوسا کە من نۆکەری دیوەخانیاں بووم، نەقیب «سەید عاسم» بوو. پیاویکی زۆر جوان و بەسەرۆسیما و تەپۆش بوو. دەیانگوت نوێژ ناکا؛ بەلام هەموو رۆژی جومعان دەچوو نوێژی جومعه و هەژ-نۆ مەلای زگزی فەش و فۆلی دەگەل خۆی دەهیناوه بۆ نەهار خواردن. دەشیانگوت هەموو شەو ئارەق دەخواتەو و دەیانگوت و دەیانگوت... بەلام من ئەمانەم پێو نەدیوو. هیندە دەزانم کچ و کورپان لە هەموو کەس بێشەرم تر بوون. کچ نیوەرپووت و کور کاکۆل لە فەردا، هەرچی پاکێ و خۆپاریزی بوو رووی تێ نەکردبوون. تەنانتە جارێکیان کە لە بن میزی نان خواردن نوستبووم، دیتم دوو لە کورە جەیلەکان خەریکن پێکەو و بنووسین؛ بەلام یەکیان گوتی: بە لێرە پڕۆین نەوێک ئەو کورە بەخەبەر بێ...

سەید عەلی ناویکیان هەبوو؛ چل سالیکی عومری دەبوو. بەرگی شباکی غەوس - کە ماھووتی بە زێر چەندراو بوو - سالیو سالی هیندوستانی دەیانگۆری؛ کۆنەکەشی بەشی سەید عەلی بوو کە پارچە یاریکی بە حاجی و زیارەتکەران بوو متفەرک دەفرۆشرا. ژنەکە ی دلیسی لە سەید عەلی دەکرد. ئەو سالی شباک گوم بێوو. رۆژیک ژنەتیو ژنیکی بانگ کردبوو ماله خۆی کاری پێ سپاردبوو، بۆ خۆی چوو بوو ماله کە، پێ و پێسکە ی گەرابوو. شباک کرابوو کراسی ژنەکە؛ کە ناوی «نوریه» بوو؛ باشیشیان نەدەگوت. بوو بە چەققە و شیرە - شیریک، دەتگوت کاسە ی قەرەچی ئاو بردووێه.

سەید عەلی سیلی هەبوو؛ مرد. لە وەتاغیکی بارەگادا ناشتیان و شباکیکیان لە سەر قوت کردەو و هەر زیارەتکەریک دەهاتە زیارەتی بارەگای غەوس، زیارەتی سەید عەلیشیان پێ دەکرد و زیارەتەکیان لێ وەر دەگرت. خۆم سەید عاسمی ملیۆنیترم دیت کە سەربازانی هیندی لە لەشکری ئینگلیس دەوریان لێدابوو، پوولیان دەدا. ئیوا هەبوو چوار فلسی دەدا. تەشە کوریک لێ دەکرد و وەریدەگرت.

لە موکریان بیستیووم کە ئەگەر گوشت بە بن سیبەری غەوسدا پڕوا ناگر کاری لێ ناکا؛ بۆیە مردووان بەر لە ناشتن دەبەن بەر سیبەری بارەگا تا ئاگری جەهەندەم نەتوانی بیانسووتین. تەنانتە جارێک دەگەل «تورجانی زاده» چوومە بەخێر هینانەوێ «حاجی عەبدوولای تۆکەچی» لە سابلاخ کە لە حەج دەهاتەو. گوتی: لە بەغدا من و حاجی فلان چووین لە دوکانیک بۆرەکی زێر تۆاندنەو مان کړی. هاتینەو سابلاخ. بۆرەکی من کاری نەکرد، لام وابوو دەستمان پراو. چوومە لای هەوالەکانم. گوتیان بۆرەکی ئیمە زۆر باشە. خۆ هی تۆش هەر لە قوتووەکە ی ئیمە تیکرا. ئای دلێ خافل! وە بیرم هاتەو کە لە زیارەتی غەوس دەرمانە کە دەبەر پشیتیندەم داوو!

لەسەر ئەو باوەرێتە رۆژیک لە چاوشی شیخ، واتا کار بە دەستی بارەگام پرسی: ئایا راستە گوشت بکەوێتە بەر سیبەری مەرقدە ناگر کاری لێ ناکا؟ زێر تیکێ زۆر زەلامی بۆ کیشام: کەرە! رۆژی سی کیلۆ گوشت دەکڕین و لە بەر سیبەری بارەگاوە دیتە ژوو و دەکریتە شۆرپا و دەکۆلیندەری! ئیتر نەمویرا باسی بۆرەکی حاجی عەولا پیرسم!

وہ بیرم دہاتہوہ کہبہچکہ خہلیفہیہکی باب مردوو، سہفہریکی دہ رۆزہی کرد و گوتی
چووہ لای نہقیبی بہغدا کردمیہ خہلیفہ.

مانگی رہمہزان تیپہری و جیژن ہات. مام حوسین زور بہ تووپہبی ہاتہ لام گوتی:
- کورہ ئەو دہولہمہندہ زہلامہ! گوتم: ئەم کورہمان دوو مانگہ لہ لاتہ. تۆ بۆ حقووقیکی
نادہیہی؟ چارہگہ دیناریکی دامی کہ بہ جیژنانہ بتدہمی و گوتی: حقووق نییہ؛ نان دہخوا
بہسہ!

چارہگہ دینارم تووپ ہلدا و گوتم: لہ لات نابی.

- مام حوسین من بہ نانہزگ رازیم کار بکہم.

- نا، مہترسہ! کارت ہەر بۆ پەیدا دہکہم. کاری ئەو خویرپیہ مہکہ!

لہو بہینہدا کہ نۆکەری دیوہخان بووم، یہکیک ہات گوتی: حوزنی موکریانی بیستووہیہہزار
لیرہیہ. حوزنی بہ جاسووسی ئینگلیس ناوی زہابوو؛ نہعووزوبیللا! مام حوسین گوتی: شتی وا
لیرہ نییہ. رۆژیکی دی - سەر لہ ئیوارہ - سہیدیکی ریشسپی تہنک، دہستہبالای لاواز ہاتہ
حہوشی دیوہخان و قسہی دہگہل مام حوسین کرد. مام حوسین ہات گوتی: ئەوہ سہید
حوسین حوزنییہ؛ دہیہوی بتبینی. چار نہمابوو. تہلہفۆنیکم لہ دوکتور «جہعفەر محہمہد
کہریم» کرد کہ دہمناسی و ناوی زۆر چاکی ہہبوو. گوتی: سہید حوزنی پیای چاکہ و دیتنی
زیاتیکی نییہ. دہگہل حوزنی بوومہ ئاشنا. ئیستاش لہ بیرم ناچی کہ دیتمی، فرمیسک بہ
ریشہسپیہ جوانہکہیدا ہاتنہ خوار... ئادرسی رۆزنامہی «دہنگی گیتی تازہ»ی دامی کہ خۆی
سہرمودیر و ہاوکاریکی بہ ناوی «حہمہ علی بہگ» خہلکی سولہیمانی، سہرہنگی بازنشستہ
ہہبوو. جار جارہ ئیجازہم لہ مام حوسین وەر دہگرت دہچووہ لای. ئەو کابرا پیہرہ موحتہرہمہ
یہکی لہ بہرم راست دہبۆوہ؛ دہیگوت: تۆ یادگاری جہمہوری کوردستانی.

حوزنی لہ گوندی «نیچکہ»ی نزیك «بوغدہکہندی» سەر بہ بۆکان ہاتۆتہ دنیاوہ؛ کہ ئیستا
نیچکہ نہماوہ و زہمانی من شوینہواری دیہہ کہ ماوو. باوکی لہو سہیدہکانی بوغدہکہندی و
ناوی «سہید لہتیف» بووہ و زوو مردووہ و دایکی (خات سہلما) میردی کردۆتہوہ بہ کابرایہکی
ورمزیار کہ «گیوی موکریانی» دہبیتہ دایک برای حوزنی. ہەر لہ مندالیہوہ حوزنی پەرہوازہی
ولاتان بووہ: لہ ئەستہمبوول فیتری مۆرہلکہنی کراوہ و بہو پیشہوہ گہراوہ. بۆتہ سہیاح لہ
کوردستاندا. سہری لہ کوردہکانی تورکیا و ئەرمہنستان و عیراق داوہ و لہ زہمانی فہرمانداری
«سہید تہا» لہ رہواندز دامہزراوہ. بہ سہلیقہی خۆی کہ تہ چاپخانہیہکی لیک ناوہ. کلیشہی
لہ دار ہلکہندووہ و بۆ یہکہمجار لہ کوردستانی عیراقدنا نووسراوی بہ کوردی بلاو کردۆتہوہ. لہ
زہمانی رہئیس ستادی «فایق کاکہمین» دا - کہ کوردیک بووہ - لہ عیراق دہرکراوہ. چۆتہ
شاری حہلہب؛ لہویش چاپخانہیہکی چکۆلہی دہست و پا کردووہ و ملی لہ کاری کوردایہتی
ناوہ. لہ حہلہبیش ئاویان دہبن کردووہ و بی دہرہتان ماوہتہوہ. لہ سہرہتای شہری ئالمان -
کہ فہرانسہ لہ سووریہ لہ ریگہی گۆفاری رووناہیہوہ دلی کوردیان خۆش دہکرد - ئینگلیس لہ
بہغدا بۆ کوردی زہمانی خویندہوار گہراون و داوایان لہ حوزنی کردووہ بیتہوہ بہغدا و گۆفاری
«دہنگی گیتی تازہ»یان بۆ بہرپوہ بہری. حوزنی لہ «رہوابیتی فہرہنگی ئیران و عیراق» بہ
ناوی «عہلاقاتی عاممہ» دہست بہ کار بووہ. لہ رووپہریک و دواندا خہبہری شہر و لہ پتر لہ
حہفتا رووپہردا فۆلکلوری کۆنی کوردی زیندوو کردۆتہوہ؛ شیعری شاعیرہ باشہکانی لہ چاپ

داوه. نیستاش ههر کهس هه موو ژماره کانی لای، زۆر به ختیاره و زۆر مه علووماتی باشی لی دهست ده که وئ.

حوزنی له کوردایه تیدا سووتابوو. دین و ئیمانی کوردستان و نازادی کورد بوو. جسنی عاره بی زۆر ناخۆش دهووست. لاشی وابوو ههر به لایهک له دنیا دا ههیه تاوانی ئینگلیسه. ته نانهت ده یگوت: به دووری نازانم ستالین کار به دهستی ئینگلیس بی!

جاری گوتم: تۆ سهیدی؛ ده بی رهسن عه رهب بی. پیکه نی، گوتی: بیستم که ئالمان له خوینه وه رهسه نی گه لان ده ناسن. خوینی خۆم نارد و جوابم بۆ هاته وه که تۆ ناریا بیت. شوکور ئەم سهی سهیه م له کۆل بۆوه!

جاری گوتی: کوره سهیری که ره تهی من که! له گه شت و گوزاره که م له ناو کوردستانی ترکه دا، شه ویک له گوندیکی حه نه فی مه زهب له سه ر ئیمامی شافیعی - که گوتم باشه - نه وه نده یان دار کاری کردم، دوو رۆژ وه هۆش نه هاته وه. کهس نه یگوت تۆ کوردیکی، چت له شافیعی داوه؟!

نه وه نده گهت و لهت خۆش و ناگادار بوو، پیاو حه زی ده کرد ههر گویی بۆ را دیرئ. رۆژیک گوتی: به داخه وه کورد چونکه هه میسه ژیر چه پۆکه بوون، شاعیر و نووسه ری گالته چیمان لی هه لئه که و توون؛ که گه پ و گالتهش به شیککی گرینگه له نه ده بیاتدا. من باسی «مه لا حه سه نی دزلی» م بۆ کرد که زۆر گالته چی بووه و به داخه وه له برسان مردووه. نمونه ی کرده ی نه و پیاوه ی لی خواستم. شیعریکم بۆ خوینده وه که له مه ربوانه وه بۆ فه قیه کی براده ری خۆی به ناوی «حه مه ده مین هه مه وه ندی» بۆ شاری سا بلاغی نووسیوه. من - وه ک عاده تمه - له خوینده وه ی شیعری له به ردا، چا وه له سه ر یه ک داده نیم. له و ناوه دا چاوم هه لئنا: نه و پیره ریش سپیه به دهست و بی سه مای ده کرد. گوتی: پیاویک ده نیرم که به دووی نووسراوی نه و پیاوه دا بگه ری و له رۆژنامه ی دنه گی گیتی تازه دا بلاوی ده که مه وه؛ که به داخه وه مه رگ ریگه ی نه دا. نه مهش بلیم که له پاش نه مانی شه ر، گۆفاره که هه لگیرا و ئیمتیازه که یان دا بوو به حوزنی؛ به رۆژنامه یه کی چوار لاپه ری ده ری ده کرد و نه ده بیاتی کوردی تیدا ده نووسی.

شیعره کان نه وه ندی له بیرم ماون نه مانه ن:

برخوان برای آنکه نامش در دهانم انگبین
برکنده بزها پوست را، درویشها را پوستین
اول محمد آمده، آخر نقیض لا امین
منعش نباشد زان مکان، گر غافل است از ما چنین
تعطیر ناف دلبرش چون نافه ی آهوی چین
فواره اش بالا رود، تا آسمان هفتمین
قتاله بالغمزه، با آن دو چشم نرگسین
آیند بیرون از حمام با آن خود آتشین
جنبیدن دسماشان گه بر یسار و گه یمین
صادر شود بی اختیار، از وی ریاح فا و سین (فس)
سه رچۆله که ی، گون کوله که، مانند جامووس بطین
با بۆله بۆل و فیشه فیش، با لره لرف و ناخنین

ای عازم ساوجبلاغ! عرض سلام این حزین
چابک هموندی که او، در وقت غارت بارها
از نام او پرسى اگر، احمد امین اسمش بود
باری اگر مرسوله ای نوشت سوی این طرف
شهر سیه چشمان وی همچون غزالان ختن
پیکان مژگان سیه، بر سینه ی هر کس زنند
به رخۆله، دوو شحمه، تا قانته فی بلده
آتش به جانها افگنند، وقتی که چون کبک دری
پشمینه پوش اطلسی، زنگاریان طاوسی
لو عانسق الانسان بالبنه التی من قریکم
درویشهای کولکنین، ریش نیری و زورنا که پۆ
بینند چون آن لعبتان، چون دیوشان دربر کشند

رهنگه چهند به‌یتیکم له بیر نه‌مابێ.

له خۆشه‌ویستی موکریان و تاییه‌تی سابلاغدا له راده‌ی تیه‌په‌راندبوو. رۆژیک که منی ده‌دواند و زۆر باسی سابلاغی کرد، محهمهد عه‌لیه‌که‌ی یاریده‌ری پرسى: مامۆستا وا دياره تۆ خه‌لكى سابلاغت زۆر خۆش ده‌وى؟

گوته‌ی: به‌لێ، سه‌گیکى سابلاغم له کاکه‌حمه‌دى شیخ خۆشتر ده‌وى!
گوتم: کاکه‌ حوزنى! چونکه‌ کارى ئینگلیسانت کردووه، هه‌موو کهس به‌ جاسووس و خه‌نهرت ناو ده‌با و منیش لام وابوو تووشم بێ، ده‌مخۆی!

- خودا ده‌یزانى، به‌لام له‌ عیراق ده‌رکرام په‌نام به‌ عه‌لى کهمال برد که زۆر ده‌ستى ده‌رپۆشت. له‌ گه‌رمای نیوه‌رۆی چل و هه‌شت ده‌ره‌جه‌دا له‌ ده‌رگام دا، هاته‌ ده‌ر:

- مامۆستا خیره‌؟

- له‌ عیراق ده‌رم‌ده‌که‌ن.

- راوه‌سته ئیستا دێم.

تاویک له‌ به‌ر درگا و یستام. درگا کرایه‌وه. هه‌ر نووسراویکی به‌ دیاریم بۆ ناردبوو ده‌ باوه‌شیدا بوو، له‌ به‌ر درگا هه‌له‌پرشت و ده‌رگای له‌ روو پێوه‌دام. زۆر که‌سى تری وه‌ک شه‌و، وه‌ک شه‌ویان له‌ گه‌ل کردم. که‌ به‌ ناوی کارمه‌ندى ئینگلیسیان هاتوومه‌وه، ئیستا نه‌ شه‌رم و نه‌ حه‌یا، هه‌موو شه‌و پیاوه‌ زله‌ کوردانه‌ فه‌خر ده‌که‌ن که‌ قسه‌یان له‌ گه‌ل بکه‌م. به‌دناویم له‌ ناو لاوه‌ کورده‌کانیش هه‌ر شه‌وه‌نده‌یه‌ ده‌لێم زگ‌نیشه‌ی به‌ته‌نێتان نه‌بێ. ئیوه‌ عاشقى رووس و ستالین و مه‌عشوقه‌ تفیشتان پێدا نادا. با بۆ به‌رزه‌مه‌ندى کوردستان خه‌بات بکه‌ین و له‌ ریگه‌ی ئازادیدا ده‌گه‌ل شه‌یتانیش بیینه‌ دۆست. با جگه‌ له‌ ئازادى کورد که‌س نه‌په‌رستین...

له‌ ئاکارى شیخ مه‌حموود زۆر نا‌ره‌حەت بوو، که‌ ئینگلیس کردیانه‌ فه‌رمانه‌واى کوردستان؛ که‌چی به‌ هه‌واى دین و دنده‌دانى تورکان، ده‌گه‌ل ئینگلیس به‌ شه‌ر ده‌هات؛ دهنه‌ هه‌ر وه‌ک یاریده‌ی فه‌یسه‌لیان دا و ده‌وله‌تى عیراقیان بۆ دامه‌زراند، شه‌ویان - که‌ جیگه‌ی متمانه‌ بوايه‌ - ده‌کرده‌ ده‌وله‌ت‌تۆکیک و له‌ مه‌سه‌له‌حه‌تیان بوو. ده‌یگوت: کاتى خه‌به‌رى تیکچوونى کوردستانى موکریم بیست، زۆر به‌ تالى گله‌م له‌ سه‌فیری ئینگلیس کرد. گوته‌ی: حوزنى! په‌فیکانى ئیران راستیان کرد و په‌فیکانى کورد درۆزن ده‌رچوون...

مه‌حموود شه‌حمهد گوته‌ی: خه‌ریکن بمگرن و حقووقم بپه‌رن. ده‌گه‌لم وه‌ره‌؛ حوزنى ده‌لین تۆى خۆش ده‌وى. مه‌حموود وه‌ک هه‌موو کوردیکی دیکه‌، جووتیک سمیلی ستالینی و کراواتیکى سوورى نیشانه‌ی کومۆنیستی پێوه‌ بوو. حوزنى زۆرى به‌ خیراتن کرد و که‌ باسه‌که‌م پێ گوت گوته‌ی: باشه‌ هه‌رچی له‌ ده‌ستم بێ قوسوور ناکه‌م؛ به‌لام کاک مه‌حموود تۆ ده‌زانى عه‌ره‌ب عه‌قلیان له‌ چاودایه‌ و له‌ میشکدا نییه‌. شه‌گه‌ر ده‌کرئ تۆزیک سمیله‌کانت سووک بکه‌ تا بته‌مه‌ لای کاربه‌ده‌ستان.

مه‌حموود خۆی لێ تووره‌ کرد: جه‌ناب تۆ جاهیلی! نازانى کومۆنیست چییه‌! من فه‌خر ده‌که‌م که‌ به‌ کومۆنیستم بزانی!

حوزنى زۆر به‌ نه‌رمى گوته‌ی: راسته‌ جاهیلیم. تۆ ده‌توانى به‌ زمانیکى ساده‌ پێم بلێنى کومۆنیستی چی زۆر باشه‌؟

- تۆ نازانى له‌ رووسیه‌ هه‌موو که‌س نان و کارى ده‌دریتى؟

- کاکه مه محمود گیان! خو زیندانی به غدايش نان و کاری ته اوایان هه یه ا
کاری مه محمودی هاسان جیبه جی کرد و زوری مهنوونی خوئی کرد.
جاریک باسی به دغه پری هیندیک نه جیمزادان بوو؛ حوزنی گوتی: من له ئیداره ی گؤشار بووم
قته نه چو بوومه سفاره تی بریتانیا. تله فون کرا که سفیر ده یه وی بتبینی. بردمیه په نایه ک و
به سرته گوتی: کوردیکی زور گرینگی رووسیه مان له لایه؛ تو بیدوینه و دلخووشی بده وه.
له زورینکی تایه تی کورده کم دیت. خواجه من وهک نهو کابرایه بناسم وایه.
- کاکه! ناوت به خیر؟

- مامؤستا حوزنی! نامناسی؟ من عمه راغام، نوکری حاجی سید عه ولا؛ چهندم چایی بو
دناوی؟
- تو و ئیره چی؟

- به دبه ختی. سید پؤشوی سید ته ها هه لیفریواندم: وه ره ده تکمه کوردی رووسیه و
ده تبهم بو سفیری بریتانیا و پولینکی باشت ده ست ده که وی. وا لیره وهک چه پسی وام و نهوا
له ترسانیش زراوم چوه. ده خله پزگارم که!
سفیر له دهری ده هات و ده چوو؛ چاوه نوپری خه به ری خووش بوو. نووک و به دم بو گپرایه وه.
وهک بیست کهس قدیلکه ی بده ن ملی له پیکه نین نا: نهو پؤشویه پتر له بیست جاران ده ستی
پریوم؛ به لام دیسان فایده ی لی ده بینم!
پولینکم بو عمه راغا ساند و ناردمه وه سنووری ئیران.

هه ر حوزنی گپرایه وه که: له هه ولیر بووم. ده چومه دیدنه ی حاکمی ئینگلیس، مه لایه کی
له باری که له گه تم دیت له دهرگای حاکم کز ویستابوو. گوتی: سید توخوا وا بکه حاکم بینم؛
چهنده روزه ریم نادا.

حاکم له جوابا گوتی: نهوه مه لا خه لیلی گؤرؤمه ره؛ نهوی پیمان سپاردبوو، باشی پیک
نه هینا؛ ئیستا داوای پول ده کا! پتی بلتی نه گه ر خوئی نه شاریته وه پؤلیسی عیراق ده یگرن.
نهوسا تیگه یشتم که نهو پیاوه مباره که ی نهو هه موو مهنگوپه ی به کوز دا و مالویران کرد،
کی نار دوویه و ره سوول ناجی که ئیمه له سا بلاغ گرتمان و دهر کهوت جاسووسیکی گه وره ی
بریتانیا یه و دامانه ده ست رووسان، له خه زای مه لا خه لیلدا پؤویژ که ری هه ره نزیکی بووه.
«تهوفیق وه هی» وه زیری کار و ری و بان بوو؛ له ئه دیبه به ناوبانگه کانیشه. رؤژیک شیعی
«لیفه شه» ی من بو حوزنی ده خوینیته وه و ده لی: که متر شیعی و باشم دیوه؛ خو زگه نهو
شاعیرم بدیا.

حوزنی ده لی: نهوه له به غدا یه و پیخواس و رووت و برسییه؛ بیکه به کار گریکی ساده.
- نهوه ده غیله حوزنی! پتی بلتی خوئی بشاریته وه نهوهک بیگرن!
حوزنی ئیمتیازی مه جه لله ی «زاری کرمانجی» - که له ره واندرز دهنووسی و لی
هه لوه شینرابوو - وه رگرته وه. بریاری دا که بیداته ده ست من.

به یانیه ک برادر یک هات، گوتی: حوزنی کوت و پر مردوه؛ با بچینه سه ر قه بران. چهنده
دیمه نیکي دلته زین بوو؛ جه نازه که ی له سه ر خاک دریز کرابوو تا قه بری ته واو ده بی، جگه له
من و برادره که هیچ که سی له لا نه بوو. بیرم له قه درنه زانی کوردان ده کرده وه، گریانیکی زور به
کول گرتمی و پیم وایه ته نیا که سپک که بو مهرگی گریایی من بووم.

حوزنى كە بە جاسووس و ھەمەكارەى ئىنگلىسيان دەزانى، زۆر بە فەقىرى مرد. جگە لە كىتبخانە كەى، ھەموو ناومالى، يەك - دوو بەرە و چوار نىمكەتى دار بوو. منالى نەبوو. ژنەكەى كوردى تور كىە بوو. «گىو» كىتبخانەى برد؛ ناومال بۇ ژن ما و كارەكەرى مالانى دە كرد. لە كاتى شەردا ئىنگلىسيان رادىيۆيە كىيان لە شارى «خىفا» خىستبووہ كار كە «مامۇستا گۇران»، «رەفىق چالاک» و «شىخ حەسەن» ناوىك، رۇژانە دوو سەعات بەرنامەى كوردىيان لەوئوہ بەرپوہ دەبرد. لە بىرمە بۇ يەكەم جار لە «گەردىلان» گويم لى گرت. رەفىق چالاک وتارىكى لەسەر چارە رەشى كورد خويندەوہ؛ كول ھەلىگرتەم و تىر گريام. ئەوئىش دواى شەر ھەلگىرا.

تووشى ھەر كوردىكى سەرناس بام، داواى كارم لى دە كرد. دوكتور جەغفەر حەولى دا بىمە فەراشى مەدرەسەى فەلى؛ نەكرام. مامۇستا قادر قەزازىك ھەبوو زۆرى كار بە دەست بوو؛ دەشىناسىم كىم. لە باتى كار، پەنجا فىلسىيە كى بۇ راداشتم! بىدەنگ بە جىم ھىشت.

شەوىك برادەرىك ھات گوتى: حىزبى پارتى راپىسپاردووم، كارىكم لە رىستورانتىك بۇ دىتوويەوہ؛ مانگى بە چوار دىنار و نان و پىخۇر. ئاى لەو خۇشىيە! رىستورانتىكى زۆر گەورە بە ناوى «خەبىيام»، دوو كورد بە ناوى «ئەحمەد خواجا» و «رۇشدى بەگ» دەگەل عەرەبىكدا كرددوويانەوہ. ئەحمەد خواجا لە ھەوالانى شىخ مەحمود بووہ؛ مئىژوويە كى بە ناوى «چىم دى؟» نووسىوہ. رۇشدى كوردىكى حەلەبى بوو. كارى من ئەوہ بوو قاپى بە تال لەبەر خەلك ھەلگرمەوہ؛ ولات بمالم و كاشى بىسترمەوہ؛ يارىدەى قاپشۇر بكمە. ئىئورانە بىستودوو مئىز و ھەشتاوھەشت كورسى ئاسن بەرمە سەربان؛ سەعات يەكى پاش نىوہشەو بىانھىتمەوہ خوار. سەعات دووى پاش نىوہشەو لە سەربان خۇ درىژ كەم و سەرى سەعات پىنج دىسان مل لى نىمەوہ. لە سەعات دواز دەى نىوہرۇ بۇ سەعات و نىوىك وچان و ئىستراحت بى. چەند كەسىكى ترى ھاوكارى تىدبوو كە يەكىيان كوردىكى سابلاغى بە ناوى «مەمەدى رەشادى» بوو كە ئىستا زىرپىنگەرىكى زۆر دەولەمەندە. چەند كورپىكى خەلكى سولەيمانئىش ھەبوون؛ كەباب و شەربەتى مئىژيان دروست دە كرد. ئارەقىش لەوى دەفرۇشرا.

رۇژانە تىكرا بىست سەعات پتر ماندوو دەبووم و سەرى خۇم پى نەدەخورا. نىوہرۇ و شەو نەفرۇشراوئان دەداپىن. بەيانىان سەموونىكى رەق ھەلاتووى لە كەلكى خوران كەوتووئان بە چايە كەوہ - كە بە حەبى سوكەرىن [ساكارىن] شىرن دەكرا - جىرەمان بوو. ئەو دەم سى دەسك كەرموز بە فىلىك بوو. رۇژىك دەستەم برد نىوہ دەسكە كەرموزىكم ھىنا كە بىخەمە ناو سەموونەكەم، دوژمنى راي ئىمانت بى، خاوەن رىستوران لە دەستىان دەر ھىنام و فەزىحەتى سەگىيان پى كردم. شەلوارىكى زۆر ئەستوروى پىنەكراو، كراسىكى شىر و بى قۇل، جل و بەرگم بوو. پىخواس بووم. لە گەرمای ھاوئىنى بەغدا ھەموو لەشمان ھەمىشە لە بەر ئارەقە جلقەى دەھات؛ تەنانەت نەياندەھىشت نىوہرۇئان لە بەر دووشى ئاودەستخانەش ئاو بە خۇدا كەين؛ نەياندەھىشت لە بەر سىبەر خۇ درىژ كەين.

لە بىرمە رۇژىك ناردىانمە شوئىكى دوور كە قالبە سەھۇلىان بۇ بىنم. پىخواس بووم؛ عەرزى خەبايان لاقى دەسووتاندم. لە تاوان ھەر غارم دەدا كە نەمدەوئرا زۆر پىتم وەعەرز كەوى؛ زوو ھاتمەوہ. خاوەن رىستوران گوتى: ئافەرىم زوو ھاتىوہ؛ ئەوجار ھەر تۇ دەنئىرم! سەر لە ھەوئەوہ لەو شاگرد گارسۇنىيە زۆر بە خۇمدا دەسكامەوہ؛ بە شەرمەوہ ئامان و

دەفرم لە پیش موشتەری لادەبرد؛ بەزەشم بە خۆمدا دەهات. بەیتیکی مستەفابەگی کوردیم هاتەوہبیر کہ دەلی:

سەبا! یارانی مەجلیس گەر دەپرسن حالی زارم لیت

بلی کیشایە مەیخانە دوو چاوی بیچووہ عەبیاریک

بیچووہ عەبیاری ئەو شاعیرە، بەچکە ئاڭایەکی لووسکەلە بووہ. بیچووہ عەبیاری من، کوردستان و چەندین ملیۆن کوردی لی قەوماوہ؛ بۆشی بچمە سووچی مەیخانە و لەوہش ڕەزێل تر بم جیی شانازیمە. ئیتر بە راستی ئەم بەیتە شیعەرە، شەرم و تەقیەیی لابرەم و زۆر بە ڕاشکاوی کاری خۆم دەکرد.

شەویک میوانی بووکەتێنان بوو؛ زۆر شلووغ بوو. ئەحمەد خواجا گوتی: دەزانی بنووسی؟
- بەلی.

- وەرە لە بەر سندوق ڕاوەستە! ھەر شیۆیک دەچیتە دەر بینووسە!

کابرای خاوەن میوانیش دەینووسی. کہ هاتینە حیساب کردن، حیسابی کابرا لە ھی من پتر بوو. ئەحمەد خواجا دەیگوت ھی ئەو ڕاستە؛ لە من توورە بوو کہ سەھوم کردووہ. چەققە پەیدا بوو. کاتی لە ئاشپەزیان پرسی حیسابی من ڕاست بوو. خاوەن میوانی نیو دیناری بە خەلات دامی؛ ئەحمەد خواجا دە دەستم نووسا، لیتی ساندم!

رۆژنامە بە دە فەلس بوو؛ نەمدەتوانی بیکرم. جار جارە لە خەلک بەجی دەما، دەمبەرد و تماشام دەکرد. رۆژیک دوو پۆلیس بە باوہشە کتیبەوہ هاتن، بە کابرای خاوەن رستوورانیان گوت یەکیان بکەرە. ھەر چەند زیقاندی کہ ناکرم، چارەگە دیناریکیان لی ساند و کتیبیکیان بۆ دانا و رۆیشتن. کابرا لە کتیب نەوی و تا ھیزی تێدایوو فری دا و چەند جۆینیکی حەوالەیی دەولەت کرد. چووم کتیبم لە ناو خۆل ھەلگرتەوہ؛ داستانیک بوو بە عەرەبی جلفەیی ناو بەغدا نووسرابوو. زۆرم کہیف پێ ھات کہ زۆر وشەیی بەغدا بیانەم فیژ دەکا. ڕەنگە بیست جارم خۆتێدیتەوہ.

رۆژیک کابرایەکی زۆر بە سەر و سیما ھاتە رستوران. من کہ چووم قاپە بەتالەکانی بەردەمی ھەلگرم، بە یێ ئەوہ چاو لە من کا بە سرتەوہ گوتی: تۆ ھەژاری؟
- بەلی.

- من ئەمین ڕەواندزی ئەفسەری مەشھوورم. ویستم حەولت بۆ بدەم لە سەحرا سەرەمەلەیی بەدنی؛ بەلام لام وا باشە بچیوہ ئێران. دەلین عاقواتی شا دەرچووہ.

- قوربان! ھیچ زەحمەت مەکیشە! ناچمەوہ ئێران؛ ناچمە سەحرات. لێرە ھیچ نەبی سێبەر ھەیە؛ نانیش ھەیە. زۆر سوپاست دەکەم.

رۆژنامە نووسیوی: «مستەفا خۆشناو»، «مەحمەد مەحموود قودسی»، «خەیروللا» و «عیززەت عەبدولعەزیز» - کہ ئەفسەر بوون و چوونە یاریدەیی بارزانی - حوکمی ئیعدامیان دراوہ. ئیتر رستوران ھەر جمەیی دەهات. کوردی بەغدا و سولەیمانی بۆ نەجاتیان تێدەکووشین و لەوی کۆ دەبوونەوہ. لە پەناوہ گوێم ھەلەدەخست کہ بزانی خەبەر چییە؟ ئاخیری ئیعدام ھەر کران و لاشەکانیان بردەوہ شوینی لە دایک بوونیان. منیش ھەر ئەوئەندە بوو لە پەنایەکەوہ چەند فرمیسکتیکم ھەلوہراند.

جاری وا بوو خواردنم لە رستورانەوہ دەبردە ئوتیلان. جاریک کہ بابم برد بۆ شیخ عەرەبیک ناوی عەبدوللا یاسین بوو؛ لە شیخە ھەرە زلەکانی نیوان کووت و عەمارە. کہبابی سولەیمانی

زور لی خوش هات. رۆژی دوا بیش داوای کردبوو؛ بۆم برد. هیشتا له بهر دمیم دانه نابوو، قاچم تیک هالا و کهوتم و قاب شکا و کهباب په رژ و بلاو بوونهوه. له ترسان و له حیرسان فرمیسکم په په چاو. گوتی: گوی مه دهیه. ته له فۆنی کرد که من قاپه کهم شکاند. دوو دیناری بۆ ناردن؛ نیو دیناریشی به خشش دا به خۆم. گوتی: نه گهر ده بیه خزمه تکارم و ده توانی له سه حرا بژی، ژنت بۆ دیتیم، ره شمالت ده ده می، مانگی ده دیناریش حقوق.

- چۆن نایه م؟ ده ستیشت ماچ ده که م؛ ژنیشم ناوی. خوا پاره ستاوت کا.
- ده جا سبهی سه عات شهش و هره بهر ئوتیل.

شه و له خوشیان نه مزانی خه و چیه. شره و په تووم پتچایه وه. له جهنگه ی گهسکدانی به یانیدا، کۆله پشت له سه ر شان، له بهر ده رکی ئوتیل «شطالعرب» ویستام و نیو سه عات هه لله رزم تا شیخ ته شریفی هاته ده ر. تیله که یان له سه ر ماشین دابه ست.

- خۆ ده زانی که بابیم بۆ دروست که ی؟
- نا به داخه وه، به لام هه موو کاریک ده که م.
- شره ی بۆ فری ده نه وه! وه مزانی که بابی سوله یمانی ده زانی.
- به هه ناسه ساردی هاتم وه جه هه نه مه که ی خۆم و نه مه ده زانی جوابی پرسیار که ران چی بده مه وه.

مالی مام حوسین له رستوران وه چاره گه سه عاتیک ری بوو. نیوه رۆیان ناچار ده چوومه وه ئه وی ئاوم به خۆدا ده کرد و بریک راده کشام. رۆژیک له م ریگه یه مدا تووشی مغازه یه کی کتیب فرۆشی بووم که هه موو کتیبه کان باسی ئایینی خاچ په رستی بوو. تابلۆیه ک به په نه جهره که وه درابوو: «رۆژنامه خویندنه وه به خۆرای». به خوا باشه! با بجم. کابرایه کی پیر، هه شتا- نه وه سه له، لووت کورتی سوور، گوی پان، له سه ر کورسییه ک قوت بیئوه، جیگه ی نیشاندام. دوو لاوی عاره بیشی لی بوو. پریم به رۆژنامه دا گرت و به خۆشیه وه لیم ده روانی. گوتیم ئیستراحتی نیوه رۆم لیره ده گوزهر یتیم. چهند تابلۆیه ک به دیواره وه بوو، نووسرابوون: «نه گهر مجاده له ی دینی ده که ن هه رگیز تووره مه بن! به زمانی نه رم و خوش یه کتر بدوینن». کابرا که بۆ به خیراتن دواندمی گوتی: به له هجه تدا وادیاره عه ره ب نیت. وتم کوردم.

به کوردی گوتی: زۆر باشتر، من سی سال له سابلاغ و ده سال له ته وریز ژیاوم. ته بلیغاتی دینی مه سیحیم کردوه. ئیستاش ئه وا ته رجه مه ی کتیبیکم به دهسته وه یه که به فارسی بلاوم کردۆته وه و ده یکمه به عاره یی. خۆ فارسیش ده زانی؟

- بۆچی، که م تا کورتیک.
- با بریکت بۆ بخوینمه وه.
- به خوا من هاتووم رۆژنامه بخوینمه وه.
- نا، ده ی هه ر گویم لی بگری، زۆر به فایده یه.
- ملیکم لار کرده وه:
- به لی بفرمووا!

- رۆژیک له رۆژانی به هار که ره لای زینه له ایدین و یوسفی هاواکیان چوو بوونه سه یران له شاگولی. یوسف خه ریکی چا لیتان بوو؛ که ره لای نوژی ده کرد. له ده می نان خواردنا یوسف پرسی:

- چند ساله نویژ ده که ی؟
- چل و پینچ سال.
- چند نویژت کردووه؟ چند رکاتی تیندا بووه؟
- نازانم.
- من حیسابم کردووه، ده کاته ئه وهنده ههزار رکات. ئه وهه موو موسولمانه له دنیا دا له هه موو رکاتی کندا له بهر خودا پاراونه وه: بمانخه سه ر پنگه ی راست، ئه دی خودا که ی دو عایان لئ قبوول ده کا؟!
- گوتم: به سمه، تیگه ی شتم. جه ناب! فاتحیا قسه ی خودایه. فرمانی داوه موسولمان له رکاته نویژدا بیلین، وه ک ئه وه یه که ئیواران سه ر بازان فیر کراون بیلین بژی مه لیک. فرمانه؛ دو عا نییه. ره نگه تۆ قورعان به قسه ی خودا نه زانی؟
- شتی وا مه لئ! قورعان زۆر گه وره یه. له چند جی به ئاشکرا باسی مه سیحی تیدایه که له فووی خودایه.
- به ه- به ها! چند مباره که! لات وایه هیچ قسه ی پیغه مبه ری تیندا نییه؟
- به لئ، ئه وان ی «قول» یان تیدایه، و اتا: «بلی» بی شک فه رمایشتی خودایه.
- که وای پی محه ممه د «قول» ه کانی بۆ خۆی لئ زیاد کردووه که قورعان ده لئ: «هه ر که س جگه له ئیسلام دینیکی دیکه هه لبژیری لئ قبوول ناکری» قسه ی خودا نییه؟! من ئه وه نالیم...
- تۆ بلی! شه رم و ته قیه ی پی ناوی. وه ره هه ردوو کمان بیلین محه ممه د به ناوی خودا وه نایه تی خستوونه ناو قورعان و دزی کردووه. که سیک دز و بوختانکه ر بی بۆ پیغه مبه ر نابئ. ئه وسا وه ره پیم به سلمینه که مریه م له فووی خودا ئاوس بووه و ئه و کچه جووله که جوانه که س لاقه ی نه کردووه!
- کوره تۆ ده لئ ی چی؟! قورعان ئاشکرا ده لئ.
- گوتمان قورعان بر وای پی ناکری چونکه خاوه نه که ی به زمانی خواوه هه لیه ستووه.
- جا ده لئ ی چی؟
- ده لیم ئه وه هه موو موسولمانه ده ر باره ی پاکی مریه م و عیسا وه به هۆی قورعانه وه ده میان به ستراوه. ئیوه چه ول بده ن قورعان زۆر چاپ بکه ن با موسولمان هه موو بزانه که مه سیح زۆل نه بووه. چار تان هه ر ئه وه یه.
- تۆ ناوت چییه؟
- عه زیز.
- عه زیز هه سته برۆ! جاریکی دیکه نه یه وه ئه م دو کانه!
- کلک له گه لۆزدا ده ر که وتم و په کی رۆزنامه ی به خۆراییم که وت. حوزنیم وه بیر هاته وه که له سه ر شافعی تیغه لدانی خواردبوو!
- دوو مانگ به وه پهری چه وسانه وه کارم کرد. مانگی یه که م گو تیان دوایه حقووقت ده ده ی نیئ؛ مانگی دووه م گو تیان نیمانه و نایده بین! حه مه ی ره شادیش وه ک من هه شت دیناری دوو مانگه یان نه دایه. گو تی با شکایه ت بکه ی ن؛ گو تم من نایکه م. ئه و چوو دوو پۆلیس و ده ره جه داریکی له گه ل خۆی هینا. گو تیان: حه قی ئه وه فه قیره بۆ ناده ن؟ خاوه ن رستووران

گوتی: جارئ فہرموون ئیستراحتیک بکہن! بوتلی ئارہق و کہبا بیان بؤ بردن. تیریان خوارد و ہمہیان وہبہر شہق و زللہ دا! نامہردی لات! ئەو پیاوہ نہجیبانہ چؤن ہہقی تۆ دەخؤن؟! من ہہر ئەوہندہم بؤ کرا حەسیر و پەتووە کہم لە سەر شان دانیم و بیتمہوہ لای مام حوسین. لە رستوورانہ کہدا نامہم بؤ کرپکارہ کان دہنووسی ئەوانیش تیغی ریش تاشین و سابوونیان بؤ دابین دہ کردم؛ پەکم لە سەر ئەو دوانہ نەدہ کہوت. رۆژیک کرپکاریک کہ چەند جار نامہم بؤ نووسیوو گوتی: وەرہ لە سەر حیسابی من بچۆ لای قەحبہ یەکا!

گوتم: چەندی تی دەچی؟

گوتی: نیو دینار

گوتم: کاکہ چارہ گہ دیناریکم دہیہ و ناچم.

گوتی: سا بە خوا نہچی فلسیکت نادہمی!

پیم سہیر بوو؛ چؤنہ بؤ کاری خراپہ وا دلوان و بؤ خیریک وا دل کویرن؟! زۆرہی

خەلکی تریشم وادیوہ. نازانم سوږ چیبہ؟

دہستم کرد بە ہمبالی کردن؛ بەلام ہمبالیہ کی لؤکس. دہچووم لەبەر ئوتیلی گہورہ پادہوہستام. گارسؤن بانگیان دہ کردم، چہمہدانی میوانان - کہ دەرؤیشتن - بەرمہ دەر و بؤیان بار کہم. خۆیان و خودایان شتیکیان دہخستہ مشتمہوہ. شہوانہش لە بەر ہہیوانی دیوہخانی نہقیب لیی وەر دہ کہوتم.

سہید عاسم مرد؛ نامۆزایہ کی پیری ئەویان کہ ناوی سہید برایم بوو کردہ نہقیبی غہوس. مام حوسین لای نہقیبی تازہ بە نۆکەری دايمہزاندم کہ مانگی چوار دینار و نان و پیخۆرم بداتی. گہسک لیدان و کاشی مالینم نہما. حاجی حەسەنیکي ئەفغانی، حاجی کەرامەت ناویکی پاکستانی و ئەحمەد ناویکی ہیندی کارہ گرانہ کانیان دہ کرد. کاری من ئەوہ بوو نہہار و شام سینی بؤ سہید برایم بەرم و لە ماستاو دروست کردنی من زۆر کہیفی دہہات.

سہید برایم پینجسەد خانوبەرہی عەرہسە ی گەرہ کی ئەرمەنیانی ہہبوو؛ پتر لە دووسەد دوکان و خانووی تری لە بەغدادا بە کرئ دابوو. دہیانگوت پینج ملیؤن دیناری لە بانکدایہ؛ بەلام دیسان چاوی لە فلس و دوو فلسی زیارہ تکہرانی ہیندی و کورد بوو. جینگنیک بوو ہہمیشہ دہتگوت درووی وە بن کلکی دراوہ. بە راستی شیتیکی تەواو بوو. باغیکی خورمای ہہبوو، بە دوازدہ ہہزار دینار بە ئیجارہ چوو بوو. شہویک دہگەل ئیجارہ داری باغہ کہی لە سەر ناوی جۆرہ خورمایان بوو بە ہہرایان. دایہ بەر جنتودان و وەہای دہنەراند کہ ہہموو نووستووی حەساری غہوسی لە خەو راپەراند:

- سەگیاب چؤن من دہلیم ئەو خورمایہ ناوی سوورہ کیولہیہ و تۆ دہلیی نہخیر قامکی بوو کہ؟!

رۆژیک دیتی رۆژنامہ دہخوینمہوہ، کردیہ ہہرا:

- مەمنووہ رۆژنامہ بخوینہوہ؛ میشتک تیک دہدا. تۆ نۆکەری منی؛ نابئی کاری وا خراب بکہی!

بؤ نہگبەتی خۆی لای وابوو فارسی دہزانی؛ شتہایہ کی کاویژ دہ کرد نہمدہزانی چ زمانیکہ. رۆژیک ویرام بلیم: ئەفەندی ئەوہ فارسی نییہ؛ من شتیک لە فارسی دہزانم. سہیر بوو کہ تووہرہ نہبوو! گوتی: باشہ فیرم کہ! نازیرہ کیک بوو لام وابوو خوا میشکی نہخستۆتہ سہریہوہ. خولاسہ

ببوممه ئاجوودانی نه قیب. ده گه لی ده چوممه باغه که ی. خانووکی خوشی لی دروست کردبوو. جارنیک ئیجاره داری باغ به من و شو فیره که ی گوت: سهر و دهره م بده نی خورماتان بو تی ده که م؛ به لام ئەفەندی نه زانی. ههر چەند من ئیجاره دارم و ئەو حەقی بە سەر بەر یه وه نییه و من له مالی خۆم به شی ماله وه ی دده م و ده بیته میوانم؛ به لام بیبینی من خورما به ئیوه ده به خشم، ههر دووک چاوی کوپر ده بی له خه سیسیان.

ژنی نه بوو؛ کورنکی هه بوو به ناوی «شه مسه ددین». له قه سرنکی دوردا ده ژیا. کابانی مال ئەو نووریه بوو که باسی کرا. سفره چیش من بووم. ئەفەندی زۆر موسلماننکی به نوپژ و رۆژوو بوو؛ هه میشه ورتە ی ده هات؛ دوعای ده خویند. زه کاتی پوول و خورمای نه ده دا؛ به لام رۆژانی جومعه دووسه د تا ق فلسی ده کرده کیسه یه که وه، به سوالکه رانی بهر ده رگای باره گای غه وسه وه ده گه را، فلسیک و دوو فلسی به ههر یه کیکیان ده دا. ناوبانگی به خیره ومه ند رۆشتبوو. له و خیر به خشینه وه دا مه لایه کی به ناوی غه زالی له دواوه ده رۆشت. رۆژنکی جومعه په نجا فلسیه کی دامی، گوتی: بچۆ بیده به فه قیران و بلن هی فلان که سه. له بهر ده رگا ژننکی کوپرم دیت په نجا فلسیه که م دایه و گوتم سه ید برایم نار دوویه و گورجئ هاتمه وه خزمته ی. سهر ته یه کی ده گه ل مه لا کرد. مه لا گوتی: پووله که ت چ لی کرد؟

- برده مه لای ژنه کوپره که.

لینی پرسی: کهس په نجا فلسی داویه ی؟ ژنه که - پووله که ی ههر له ده ستیدابوو - نیشانی دا، گوتی: سه ید برایم بو ی ناردم. ئەفەندی که دلی خاتر جه م بوو نه مدزبوه، گوتی: تۆ کورنکی ئەمینی؛ به لام ده بوایه بیده ی به په نجا سوالکه ر!

- ئەفەندی جارنکی تر من خیری تۆ نابه خشمه وه؛ با مه لا ئەو کاره بکا.

شه ویک له خزمه تیدا ده چوممه وه مال، له پله کان فه رموو ی وه پپیشم که وه. له سه ر که وتنا دوو پشکیکم دیت؛ پپم ری خست. گوتی: ئەوه چ بوو؟

- دوو پشک بوو کو شتم.

به پله کاننکی دیکه دا سه ر که وت و ئیستاش نه یویرا له و پله کانه وه سه ر که وئ. له لای هه موو میوانانی تاریف، تاریفی پاله وانته تی و نه ترسانی من بوو که توانیومه دوو پشک به پی له قه بکوژم!

رۆژنیک له هه وشه ی دیوه خان گویم له زیقه و هه رای ژنان بوو؛ رامکرد، دیتم تووله مارنکی باریکیان دیوه. کلکی مارم گرت و له کون ده رمکیشا و بۆم کوشتن. ئیدی کار له وه دا نه ما. هه موو رۆژ ده بانگوت ئەفەندی تۆی ده وئ. نیشانی میوانانی ده دام: به روان! ئەو کورده یه که ماریش له کون ده ردینن و دوو پشکیش ده کوژئ! ئاخری وای وه ره ز کردم. ده ینارد له دووم نه ده چوم.

«حاجی که رامه ت» چل و پینچ سال بوو له به غدا ده ژیا؛ قه ت چوار که لیمه ی عه ره بی به باشی فیر نه ببوو. باشی له بیر بوو که سالیک رووس هاتوونه خانه قین و چونکه وه ک شوومن، قاتی و گرانیان به پیوه هاتووه و ههر نانی وشکی به ئاو خوار دووه و شوکری خوی کردووه. رۆژنیک به یانی چوو بوو نانی گه رم بکری، گوم بوو نه هاته وه. ئەفەندی شیوا؛ ته له فۆنی بو هه موو پۆست و بیمارستانان کرد، سۆراغ نه بوو. ده ستمان لی شوشت. پاش یازده رۆژ، به یانی به باوه شیک نانی گه رمه وه لیمان وه ژوور که وت.

- حاجی چت به سه ر هات؟

- وەللا گویم لئ بوو شوڤیران بە گۆرانی دەیانگوت: ھەر چی نەچیته زیارەتی سەلمان، عومری بە زاہە چوو. وە بیرم ھاتەوہ زۆر لە میژە نەچووہم ئەو زیارەتە، بە پێ مەلم لئنا. بە دوو رۆژ گەیمە سەلمان پاک. ھەر رۆژ لەوئ بووم و بە پێ ھاتمەوہ و نانم کړی!
جا وەرە زاری ئەفەندی بکړیتەوہ و جینو داہبارن!
ئەفەندی نەخۆش کەوت. ئەحمەدی ھیندی و من بووینە دەرکەوان کە ھەر کەس دیتە لای، بێ پرسى ئەو ڕینگەى نەدەین.

لەو بیکاری دەرکەوانیەدا مرخم خۆش کرد عارەبى کتیب فیر بێ. مونجیدیکی چکۆلەى دانشجویمان -کە فەرھەنگى عەرەبى بە عەرەبى و ھاسانە- پەیدا کرد. ژمارەىەکی مەجللەى ھیلالی میسرى -کە دەربارەى ئەحمەد شەوقى بوو- دەستەم کەوت. ھەر وشەىەکی نایزانم لە فەرھەنگ دەیدۆزمەوہ و بە میداد دە بن وشەکەى دەدەم. وا دیار بوو ھیچم ھەر لئ نەزانیبوو؛ چونکە مەجەللەکە وەک سەر و بەر تەرجمە کرابێ واپوو، بە میدادى من سەر تا پای بۆر ھەلگەرابوو. لەو زەحمەت کێشانە بێ وچانەمدا -کە ھەمیشە جگە لە وەختى کار دەمخوێندەوہ- تا ئەندازەىەکی باش خۆم لە عارەبى راھینا.

رۆژیک دەرۆشیکى کوردی سەدى پارسانى ھات؛ گوتمان ریت نییە بیینی.
- کورە ئەوہ دەلێن چی؟ دێو دەتوانی پێشم پێ بگړی؟! برۆن پێی بیژن من چووہم گەیلان زیارەتى مووسا جەنگى دۆستى باوکى غەوسم کردووہ؛ سلاوى ئەوم بۆ غەوسى کورى ھیناوە. بە خوا تا مخرجى گەرانەوہم پێ نەدا لەگرە نابزووم و چاوبى دەرتێرم!
چووہم زوور بۆ ئەفەندىم گێراوہ. زۆرى جینو دا، ئەوئەندەشى گوت: ئەوہ کوردە و خزى خۆتە بۆیەت ڕى داوہ.

- جا دەفەرمووى چی؟ لئى دەم؟
- نا نا دوام لئ دەکا دەمرم! بچۆ رازى بکە؛ بەلام تا دەتوانى کەمى بدەى!
بە ھەزار چەق و تەف دەرۆش بە نیو دینار رازى کرا و شلتاغى بە ئەفەندى نەما. ئەفەندى تا دوو رۆژان جینوى بە مووسا جەنگى باپىرى دا، بۆ دیارییەکی بۆ ناردووہ!
کارى من و ئەحمەدى ھیندى جگە لە تەشرىفاتى بەر دەرگا، دەبواى ئەگەر ئەفەندى کارى ئاودەستى بواى، بە چوار دەستان بە تەختەوہ ھەلیگړین و لە بەر دەرکى ئاودەستى دانیین و پاشان ئاوا بیھتینینەوہ شوپنەکەى خۆى، کە لە ھەسار بوو.

لای مام حوسین درکەندم کە خوارنەکەمان تێرمان ناکا، چی بکەین؟ چوووو گوتبوو فلان کەس لە لات دەروا. توورە ببوو: چۆن دەروا؟ ئەدى کئ ماستاوم بۆ دروست کا؟! بە پۆلیس دەلێم بیگړن؛ سەربازى نەکردووہ. حوسین بە گزیدا ھاتبوو؛ شەش دینارى لئ ساندبوو. گوتى:
نابى لای ئەو خوێرپە بى. نانیکم ھەر دەبێ تۆ بیخۆى. بۆ کارىش خوا کەرىمە.
ھەر لەو دەرکەوانیەدا جارێک «جەلال تالەبانى» -کە تازە خەتى سەمىلى دەدا- ھاتە لام و بوو بە ئاشنام. کوریکیش بە ناوى «عوسمان مەجیدى کۆبى» دیتى و گوتى:

- ھەز دەکەى لە فەلسەفەى مارکسى شارەزا بى؟
- چۆن ھەز ناکەم؟

چەند نامیلکەىەکی دامى: بیخوینەوہ!... جارێکى تر ھات گوتى: مامۆستایە کمان بۆ دیارى کردوو زۆر زانایە؛ بچۆ لە فلان قاوہخانە بیینە! باشت فیر دەکا.

لاویکی سمیل زهردی، سەر چکۆلهی، چاوشین و عاره‌ب، بهر له‌وه دهرسێک بلێ فەرمووی:
- کارت چییه؟

- نۆکه‌ری کابرایه‌کی عهره‌بی ده‌وله‌مەندم.

- مه‌لێ عهره‌ب، ئەوه بیری شۆفینییه!

- کابرایه‌کی به‌غدايي؟

- مه‌لێ به‌غدايي، ئەوه سیاسه‌تی ئیقلیمییه!

- عیراقییه و به‌زمانی من قسه‌ناکا.

- ئەوه‌ش مه‌لێ، دنیا یه‌کیکه و ئیستعمار کردوویه‌ته‌چەند به‌ش!

خولاسه‌وه‌ک به‌یتی می‌شووله‌ی لێ هات: هەر من بلێم، ئەو بلێ مه‌لێ! وه‌ختی دهرس به‌

سەر چوو؛ به‌جیم هیشته‌ش و هەر له‌بهر خۆمه‌وه‌ده‌مگوت: مه‌لێ! مه‌لێ! عوسمانم دیته‌وه:

- ها؟ مامۆستا که‌ت چۆن بوو؟

- چ له‌وه‌باشتر ده‌بی؟ مه‌لێ «مامۆستا» ئەوه‌سیاسه‌تی ته‌به‌قییه!

که‌بۆم گیراوه‌له‌قافای پێکه‌نینی دا: به‌خوا نهمده‌زانی که‌ری ئاواش هه‌یه!

رۆژی دوايي هاته‌وه. کومونیسته‌کانی بالا زۆر له‌وسمیل زهرده‌تووڤه‌بوون:

- قه‌راره‌مامۆستایه‌کی زۆر زانا له‌خۆیان بنێرن؛ ئیواره‌دیته‌لات.

مامۆستای نوێ ناوی «ئه‌حمه‌د بانی خیلانی» بوو. چووینه‌قاوه‌خانه‌یه‌ک، گوتی:

- ئیتر نامیلکه‌و مامیلکه‌ت پێ ناوی، هه‌رچی مارکسیه‌ته‌وا له‌سینگمدا؛ هه‌مووت له‌بهر پێ

ده‌لێم!

ملی نا له‌باسی کومونیسستی بنیاده‌می به‌ر له‌تاریخ که‌له‌نامیلکۆکتی‌کدا خویندبوومه‌وه. به‌ر له‌

قسه‌کردنیش گوتی:

- ده‌زانی دیاله‌کتیک چییه؟

- نه‌خێر.

- مانای وه‌رام و پرسیا‌ری ده‌م به‌ده‌مه؛ تا گری کویره‌نهمینێ.

له‌سەر قسه‌کانی رۆیشت:

- له‌ژیانی سه‌ره‌تاییدا هیندی‌ک فیلمازی ته‌نبه‌ل په‌یدا بوون، گوته‌ویانه‌ئیمه‌راسپاردی

خوداین و عاسمان ئیمه‌ی کردۆته‌گه‌وره‌تان. به‌و فیله‌چه‌وساندوو یانه‌وه‌و به‌خۆ خۆیان خۆش

ژیان.

- مامۆسا ئیجازه‌هه‌یه‌قسه‌بکه‌م؟

- ئەی دیاله‌کتیک بۆ چییه؟ بلێ!

- له‌م باره‌وه‌ئوا گوتمان مووسا خۆی کردۆته‌سه‌رۆکی جووله‌که‌و محهممه‌د ده‌وله‌تی بۆ

عه‌ره‌ب دامه‌زراندووه؛ به‌لام بۆ مه‌سیح ده‌لێی چی که‌هه‌تا کوزراوه‌نانی شه‌وی نه‌بووه‌و به‌

پنخواسی و به‌سواری که‌ر گه‌راوه؟ چه‌وساندنه‌وه‌ی خه‌لکی له‌کویدا یه؟!

گوتی: ها کابرایه‌ک تماشمان ده‌کا؛ نه‌وه‌کا جاسووس بی. با برۆین دوايه‌جوابت ده‌ده‌مه‌وه!

ئێستا و ئێستاش مامۆستا نه‌هاته‌وه‌! عوسمان گوتی گوزارشی داوه‌که‌ئهم کوڤه‌له‌ده‌ردی

کۆنه‌په‌رستیدا خنکاوه‌و چاره‌ی به‌که‌س نایه‌! پاش چه‌ند سالێک ده‌گه‌ل چه‌ند هه‌والێک

تووشمان بوو به‌تووشیه‌وه، گوتی: دلخۆشم که‌من مامۆستات بووم؛ له‌بیرته؟

- بەلئى، بەلام ئىستاش پرسیاره كەم بىى جوابه!

ئىستى كە ئەم باسە دەنووسم، ئەم پیاوہ لە مامۆستا ھەرە پایەبەرزە كانى حىزبى كومۇنىستى عىراقە!

پاش ماوہیەك مام حوسین گوتى ئاشنايەكى عەكاسم ھەيە دەلسى كارم بۆ دۆزیوہ تەوہ. عەكاس بردمیە لای وە كیلێكى دادگوستەرى، بە ھەوت دینار و نیو دامەزرام كە رۆژانە دەفتەرە كەى خاوین كەمەوہ و ئیواران لە پشت دەر كە دانیشم، چا و نووشابە بۆ میوانانى بىنم. شەویش لە دەفتەر بخەوم. نیوہ رۆیان دەیناردمە مالى خواردنم بۆ دەھینا و بەشى منیشى دەكرد. ماله كەى زۆر دوور بوو؛ دەبوايە دوو ئوتوو بووس بگۆرم و زۇرىش بە پى پڕۆم. زۆر ماندوو دەبووم؛ بەلام نانى نیوہ پۆكەم كە دەر دەچوو رازى بووم.

ئاغاكەم ناوى «عەبود شالچى» بوو. وە كیلێكى زۆر پركار بوو و زۆر دەولەمەند و ئەشرفى و لە ئازادىخوازانى حىزبى چادرجى بوو. كتیبى زۆرى لە دەفتەرە كەى ھەبوو. كە تریەكى بەرقى ھەبوو شەوانە چام لیدەنا و كتیبم دەخویندەوہ. یەك لە و كتیبانەى خویندەمەوہ و زۆرم خۆش لى ھات، نووسراویكى «ئەدگار سنو» بوو كە لە سەر ژيانى مندالى و لاوہتى مائوتسیتونگى نووسیبوو؛ ناوى نابوو: «پیاوى ئاسیا». ئاغاكەم زۆر ھۆگرى متالا كردن بوو؛ تەنانەت كە دەچووہ سەر پىشاویش شتیكى دەبرد لەوى بیخوینتەوہ.

رۆژێك گوتى: وەرە بەندى كەوشەكانم توند كەوہ! كردم؛ بەلام ھەستى كرد كە زۆرم بە لاوہ گران بوو. ئیتر وازى لەم كارە ھینا. دوكتور ناجى مراد ناویك ھەر لەو ئاپارتمانەدا بوو. فەرپاشە كەى رۆژانە كە لە بیمارستان دەگەلى بوو. ئیواران ئەویش دەگەل من لە پىشخانە دادەنیشت و ببووینە ئاشنا. بۆى گىرپامەوہ كە رۆژێك دوكتور بە عارەبىكى دەشتەكى گوتووہ:

- خرووجت بێنە.

- خرووج چىيە؟

- گووت بێنە معاينەى بكرى.

سبەى كابرأ بوخچەيەكى گرانى پىبوو، شەش كیلۆ دەبوو، گووى لە رۆژنامەيەكدا نابووہ

بوخچەوہ:

- فەرموو دوكتور!

دوكتور بانگى كرد:

- سەلمان وەرە مامت ديارى بۆ ھیناوين، لى وەرگرە!

- دوكتور ببەمەوہ ماله خۆتان؟!

- نەخىر ببە ماله بابە سەگبابەكەت!

ئاغام رۆژانى جومعە لە بەیانەوہ دەھاتە دەفتەر؛ كورپكى عارەبى دەگەل خۆى دینا كە لە ئیدارە دايمەزراندبوو. دەگوت تۆ پڕۆ تەعتیل بە و تا ئیوارە مەيەوہ. ھەستم دەكرد كە ئەو كورپە دەچى ژنى بىگانەى بۆ دىنیتە دەفتەر و ئاغای وەكىل خەيانەت بە ژنى خۆى دەكا و ھەزىش ناكا من بزائم.

لەو رۆژانەدا بەغدا لە پڕ وەك گۆمى خوینى لى ھات. خۆپىشاندانى خەلك دژى بەيمانى «پۆرتسمۇس» و سالىح جەبرى سەرەكەوہزىر لەو پەرى تەوژمىدا بوو. رۆژ نەبوو چەند كورپ و كچىك لە سەر جادە نەكوژرین. نیوہ پۆ بوو، لە بازار بووم تەقە قەوما. بە غار ھاتم بگەمەوہ

دهفتهر، تفهنگیان تهقاند و کابرایه کیان له نزدیک منهوه کوشت. خوینی له بهر دهچوو، غارم دایه سهری که بهلکو خوینه کهی ببهستم، له پر قونداغه تفهنگیکیان به پشتندا کیشا؛ هر نهونده بوو نه مردم. به کومه - کومه رامکرد و خوم ده دهفتهر هاویشتهوه. شالچی زانی له خویشانداندا وام به سر هاتووه، گوتی: وا دیاره توش سهرت لهو کارانه دهخوری. لهو ساوه زور به هییدی تر دهیدواندم.

رؤژیک کابرایه کی رهشی سوودانی دهگهل خوی هیئا و گوتی یاریدهت دهکا. تیگه بستم که رهشی پی له من چاتره و دهفتهر دوو کهسی ناوی. داوای حیسابه کهم کرد و خواحافیزیم لیکرد. خر هاتمهوه مالی مام حوسین.

به هوی دزایه تی دهولت و خویشاندانی سالی ۱۹۴۸، گوتیان ده بی شیع و سونی بینه برا. کامیونیککی زور له بهر باره گای غهوس راگیرابوو، هه رایان ده کرد: کی دیته نه جف؟ هزار پروته و پوته و لات خویان تی ده خزند و ده یانگوت پلاو ده خوین. سه ر کرده مهلا تهها ناویک بوو؛ گوتیم: ههز ده کهم بییم؛ لای شو فیر ده گهل خوی سواری کردم. خوم له پلاو دزیه وه؛ چوممه نوتیل، چوممه زیاره تی ئیمام هلی. له کابرای خاوهن نوتیلیم پرسی: له ولاتی ئیمه ده لین ئیمام له سه ره ممرگدا فهرموویه مهنیژن تا دین ده مهن. عاره بیک به وشتریکی سپی چاوه شهوه هاتووه تهرمی بر دووه و کهس نازانی قهبری له کوپیه. کابرا پیکه نی گوتی: به خسه دیاره له ولاتی کهرانه وه هاتووی! ئیمام له کو فیه مردووه، هیئاویانه ته نهو ته پکه سیلاو نه یگریته وه و نه جف یانی ته پلکه.

مهحموود نه حمه دی ناشناکهی سوله یمانیم نه قل کرابوو به غدا و له ئیداره ی ئامووزش و په ره مرشدا دهفتهردار بوو. گوتی: نامه به کت بو ده نووسم بچو کووت؛ له وی کارت ده دهنی. نامه دا به موهه ندسیکی کورد که ناوی نووری بوو؛ ناوی بابیشم له بیر نه ماوه. شایانی باسه که له به غدا وه گه شتمه کووت و له گارژ دابه زیم، کهل - په له کهم دزرا. زوری بو گه راین دیتمانه وه؛ به لام که تری چا لینانم هر فهوتا و زورم خه م بو خوارد. موهه ندیس گوتی: نه مشه وه ده گهل باغچه وانه که به! دوو ماسییان دابوو به باغچه وان بییرژینتی. ماسی له سه ر ئاگر بوون، باغچه وان گوتی: نوپژ ده کهم ئاگات لی بن چه قهل نه یانبا. له نوپژ خه لاس بوو، به جیم هیشت. کردیه ههرا: ئای چه قهل بر دی! پیتم سه یر بوو له ناو شاردا چه قهل ماسی به ری.

به یانی موهه ندیس ناردمیه لای چند کارمندیک که ده گهلان بژیم. ماوه یه ک مامه وه. کووت نهوسا شاریکی زور پیس و پوخل بوو؛ له شار نه ده چوو. ته نیا کابرایه ک رۆزنامه ی به غدا ی دینا و له قاوه خانه به کرپی ده دا؛ ته واو چوار خه ت نه ده خوینده وه ده یسانده وه و ده یدا به یه کی تر. له کوئی نان بخوم؟ کارمهنده کان بردمیانه ناو بازار چیشخانه یه کیان نیشاندام که: ئیمه ئابوونه یین، مانگی چوار دینار ده دهن و هه رچی بمانه وی و کابرا هه یی دوو جهمه ده خوین. بوومه ئابوونه! سینه ماش هه بوو، هه ر به دوو رۆژ فیلم ده گورا.

رۆزانه بیکار و وه ره ز ده بووم، ده چوممه سه ره سده ی «غهراف» سه یری ماسییان و قولکه ی ماسی گریم ده کرد و پیی ده خافلام. رۆژیک چاوم لی بوو عه ره بیک به ره وه کووت ده هات؛ بوخچه یه کی ده بن هه نگلدا بوو. گه شته سه ره پردی سه د، دانیشت جووتی کهوشی له بوخچه ده ریئا، خاوینی کرده وه و کردیه پای و هه ستا. وه ک ژنه لادییه ک که تازه پاژنه به رز ده پی ده کا، هه ر تلاوتلی بوو. کردی و نه یکرد نه ی توانی بر وا. دانیشت و دایکه ند و نایه وه ناو بوخچه و

به پیتخواسی پرووی له شار نا.

خۆپیشانندان دژی صالح جهبری له کووتیش بهردهوام بوو. دەرپۆین و به تیکراییی دهیانگوت: «بکهوئ! بکهوئ!» عاره بیکی پرووتی پیتخواس که له کهنارهوه ویتستابوو چهند جار هاواری کرد: «یا خوا بکهوئ! ده با بکهوئ!».

پرسیم: مامه چی بکهوئ؟

- دینار بکهوئ و من هه لیگرمهوه!

له کووت ده گهل کوردیکی کۆیی و عاره بیکی کوردی زانی باش بوومه ئاشنا و خۆشم لئ دههاتن. کورده که ناوی ئەحمەد حەوێزی و عاره به که ناوی خالد بوو.

رۆژیک موهندیس گوتی ده تننیرمه «به دره» یان «جەسان» کارمان هه یه. باغچه وانه که تیگه یاندم که ئەو دوو شاره ئاویان سویره و هه وایان زۆر پیسه، گوتم ناچم.

- ده چیه نوعمانیه؟

کابرا چاوی لئ داگرتم، گوتم به لئ ده چم. ده گهل به نایهک و دار تاشیکدا چوومه نوعمانیه که ئیداره ی پۆلیس ته عمیر کهینه وه و من سه رعه مه له بم. بیست فعه له یه کی عه ره بی ده شته کیم ته سلیم کرا و ده سمان به کار کرد. به قانون ده بوایه کریکار رۆژانه ی له چاره گه دیناریک که متر نه بی و هه شت سه عات کار بکا. به لام عاره ب گوتنه ی: «کئ ده بیه و کئ ده خوینیته وه؟» فعه له دوازه سه عات کاری پئ ده کرا و کرییان رۆژانه سی په نجایی بوو. هه ر وا دوا ی یه ک دوو رۆژ هه ستم کرد کریکاره کان سه رته ده که ن و له من ده روان.

- برا ئەوه ده لئین چی؟

- ده لئین ئەو کابرایه هه یج له سه ر عه مه له بی نازانی. ئەوانی پئیش تۆ قسه ی خۆشیان «سه گی کوری سه گ» و «قاحه دایک» بوو. تۆ هه یج جنیومان پئ ناده ی؛ جگه له کاری ده ولت کاری خۆتمان پئ ناکه ی! پیمان سهیره...

من و به ننا و دار تاش له وه تاغیکی چکۆله دا ده ژیا یین؛ کریکاریش له ژوو ریکی زۆر به رفراواندا - که عه نباری گئج و سیمانیش بوو- ده نووستن. هه ر له به ره به یانه وه تا تاریکان ده ناو تۆز و خۆلدا هه لده سووراین. نیوه رۆیان سه عاتیک وچانی فاعلان بوو. داروو جانی ناو برنج به بار له کووت ده فرۆشرا. فاعله کان دارو جانیان ده کری و به به رد ده یانکوتا و له سه ر ته نه که یه کی ره ش به ناگری کۆنه قامیش ده یانکرده سه وه له و ده یانخوارد؛ که وه ک زه هری مار تال بوو.

رۆژیک به خشداری شار هات گوتی: ئەگه ر هیندیک ماله که م ته عمیر که نه وه مه منوون ده بم. گوتم: باشه وه ختیکت بۆ ده دزم. پیاویکی زۆر ناسک و هه یمن و خه لکی نه جفه بوو. و بستی نه جابه ت بنوینئ، به عه مه له یه کی گوت: تۆزیک له و نانه ی خۆتم ده یه! گوتم مه خۆ! نه خیر، وه ریگرت و نایه ده می؛ ده س به جئ تفی کرده وه و گوتی: تاله، ناخوری. چاوم لئ بسو فرمیسکی ده چاو تزا، ملی نا له جویندان به و ده وله ته ده وله مه نده ی خاوه ن نه وت و داهاته ی عیراق، که هیشتا زۆر به ی ده شته کی عیراقی ناتوانن هه یج نه بی نانی جۆ بخۆن و په نا به داروو جان ده به ن.

سه یه ئەو رۆژه کریکارم برده ماله که ی. بۆ نیوه رۆ گۆشت قه له موون و خۆرشت و پلاوی زۆری دا یینئ. گوتم: جه ناب! به دبه خت کردن؛ تا چهند رۆژ تام له داروو جانه که یان ناکه ن و تازه تا مردنیش جه میکی وا مه گه ر ده خه ون ببینن.

رۆژیک دیتم بۆ کریکاریکی پیری کۆل کئیش خیزی زۆر تی ده که ن. گوتم: خاتری ئەو پیسه

بگرن! باری زور گران مه کهن! لهو رۆژه وه بوومه موقه دده سیان و زور به دل کاریان ده کرد که لییان نهره نجیم و رۆژی بیست جار باسی روحم کردنه که میان بۆ یه کتر ده گنراوه.
 رۆژیک کریکاره کان گوتیان کارمان به قه بهل بۆ دانسی، زووتر مه ره خسمان که که جیژنه ده که یین. کاری خۆیان به زیاده وه کرد و سه عات چوار گوتم بچن. پاش تاویک گه رامه وه خورمای زه هدییان له پیش بوو. گوتم: خورمای زه هدی کیلوی به چوار فلس، بۆ جیژن کردن نابی؛ ئیوه فریوتان داوم. یه کیان گوتی: چۆن نابی؟ به نیمام حوسین سوینده که سالیکه دمم لی نه داوه. سهد و په نجا فلس بۆ ژن و مالم خه رج کهم یان خورما بکریم!
 شه ویک باران بوو، ده گهل دارتاش و به ننا به چراگاز چووینه شه واره ی کۆتران، له ته ویله کۆنیک ی ئیداره ی پۆلیس؛ چوار کۆترمان گرت. دارتاش گوتی: کریکار دینم پیتی چا ده کهم.

- دوو کۆتری بدیه!

- کۆتری چی؟

- من رازی نیم بیگار بکه ن.

- برا تۆ ناتهووی زور رازی بن و که یفیان ساز بی؟ ده بروانه!

«به در» ناویکی له کریکاره کان هینا، پاکی کردن. له نرخ ی ماندوو بوونی، سه ر و پی و ریخۆله ی کۆتره کانی برد و هه ره له ده به ری. چووم له کونیکه وه خۆم لی گرتن، یه ک ده یگوت: کۆنه قامیش بسووتینین سه ر کارگه ر تووره ده بی. ئه وانی تر ده یانگوت: پیایوی چاکه ده مانبه خشی. گوتم: بسووتینین بزائم چ ده که ن؟ لاقه کۆتریان که ول کردبوو، سه ره کانیا ن پاک کردبوون، ریخۆله یان شوشتیووه، خستبوویانه سه ر ته نه که یه ک و نابوو یانه سه ر ئاگر و هه ر بیستیان ویکرا له خۆشیا ن گۆرانیان ده گوت و چه پله یان لی ده دا.

مندالیک ی شازده ساله ده گهل کریکاران بوو. ئیواره یه ک باوکی هات و ده گریا و کوره کهش گریا: چۆن پیتان نه گوتووم؟ برای چکۆله ی مردبوو؛ ناشتوو یان تازه خه به ریا ن ده دایه. که من لۆمه ی بابیم کرد، گوتی: ده ترسام تۆ ئیجازه ی نه ده ی و کاره که ی له ده ست بچی.

رۆژیک وه ک هه موو رۆژان پاش کار چوومه مزگه وتی سوننی که نزیکمان بوو ده م و چاو بشۆم. ئه و شاره چوار مال سوننی و مه لابه کی لی بوو، کاروباری مولکی پادشایان به ریوه ده برد. له و ده مه دا یه کیک له مه لاکه ی پرسی: مامۆستا شیعه ش وه ک ئیمه موسلمانن؟

- به لی کورم ئه ویش وه ک ئیمه ن.

گوتم: ئوستاد مه فه رموو وه ک ئیمه ن، به فرموو ئه وانیش دینیکیان هه به!

مه لا که یه کیک ی دم و چاو ئاولاوی کورته بالا بوو پرسی: خه لکی کویی؟

- کوردستان.

- ها که ر کووک!

- به لی وه ک که ر کووک!

- له کوی ده نووی؟

- له ئیداره ی پۆلیس ده گهل دوو که سان.

مه لا و ئه وانی تر گوتیان نابی له وی بی؛ وه ره حوجره ی مه لا. حاجی عه بدوره حمانیش - که

مجیوره - نان و چات بۆ ساز ده کا.

هه ر ئه و ئیواره، مه نجه ل و قاپ و قاچاغ و برینج و رۆن و زور شتی پیداو یست گه یشته

مزگهوت. حاجی که تهی لینا. حاجی چ حاجی؟ پیشیکی دریزی دوفلیقانهی ماش و برنج، بلندبالا، بیسهواد، قهت ده می راندهوهوستا، له سهر یهک قسهی ده کرد، تینهدهگیشتم دهلی چی، بۆ خوشی نهیدهزانی چ ده لئی! قسه کانی ده تگوت دیوجامهی که وگرتنه؛ ههر پینهی له رهنگیک و لیکی ده دان و ده پرست تا خهو به لایدا ده بردهمهوه. مهسه له ن ده یگوت: به سرا دووره، شبلی پیایوی خوا بوو، له به غدایه گهرمایه، ماستی گامیش شله، جه واهیرول قه لایدا، بایه زیدی به ستامی، سه دهی غراف، عه بدولقادر فادخلی جه نه ته تی... ئیتر له و قه بیله قوماشه له دووی ده دا. منیش ههر بۆ سبهی شه و ده فتهر و میدادم ناماده کرد ههر چی ده یفه رموو، ده منووسی. به زمیکی سهیری لی ده رچوو بوو. به داخه وه فهوتا.

رؤژانه حاجی کلاویکی لۆتی چه قۆیانهی له سهر دهنه؛ ههژ- نۆ ئاوینه و لیزگه مووری پیوه کردبوو. سواری داریک ده بوو به کۆلاناندا رهبازینی ده کرد. ده یگوت هه تکی نه فسه و ئه ولیا وایان کردوهه. سه د مندالی وه دوو ده کهوت و ده یانکرده قریوه. به راستی حاجی له کن سوننی و شیعهی شار به ئه ولیا ناسرابوو. شۆفیران ههزار سویندیان ده خوارد که حاجی به پی و ئه وان به ترومبیل رۆبیشتون، حاجی ده پیتشدا گه یوه ته به غدا! حاجی نامه ی له به غداوه بۆ ده هاتن؛ من بۆم ده خوینده وه. ژنه وه زیر و جی گه و ره داوای نوشته یان لی ده کرد؛ ده عوه تیان ده کرد که به سهریان کاته وه. دیار بوو له به غداش به ئه ولیای ده زانن. نوشته کانیشی ههر خۆم بۆم ده نووسی که ده پیتشدا مه لا بۆی نووسیوو.

رؤژیک له پاش کار و چاوشوتن، به جاده دا ده چووم، تووشی کتیبخانهی شار بووم. ههر چوومه ژووو کابرای کتیبدار یه ک پی راسته وه بوو؛ به غار ئاوی سارد و چای بۆ هینام؛ له په ی تا کتیبی دینا و قوربان قوریانی بوو! زۆر له خۆم در دۆنگ بووم: ئهم کابرایه که نامناسی، ئه و کلکه سووتهی له چیه؟ به زمانیکی زۆر لووس گوتی: خیره لیره ی؟! - سه رعه مه له م و کار ده که م.

- قوربان! من تۆم له «شوعبهی خاسه» دیوه؛ ههر چی ده فهرمووی ده بهر ئه مرت دام! کابرام بۆ کهر بووه بۆ دنگ بکه م؟! زۆر درهنگ زانیم «شوعبهی خاسه» به ئیداره ی پۆلیسی سپرپی ده لئین. ئه و که ره منی لی گۆرابوو؛ خراپیش نه بوو!

شه وانه ده چوومه قاوه خانه؛ ته و بیله یه کی زۆر دریز و بان، پر له نیمکه تی ره قی دریز، عه کسی جوچک و مریشکی ئینگلیسی، جۆرج و ئه لیزابت، کچی کافرۆش و ههزار جینجر- فینجر دی به دیواراندا کرابوو. نیمکه ت هه موو پر ده بوونه وه و ده بووه ههرا و چه ققه یه ک مه گین خوا بزانی. من که هه یچ که سم نه ده ناسی، ده فتهر و میدادیک و خۆم کردبووه خه به رنیگاری خۆم! که چه له کان، یه ک چاوه کان، زگزه له کان و لووت خواره کانم ده بژاردن. ئه و جار قسه م ده نووسینه وه: چه ند ماسیت گرت؟ گامیشت کړی؟ تازه له به غدا هاتمه وه، چوومه زیاره تی که ره لا... ههر چی ده یانگوت ده منووسیوه.

شه ویک په یمانکار هات که به کریکاره کان بلئی: باره گیچ و خشتی به تال که ن. چووم پی م گوتن: نه چن به بی پوول بیکه ن! داوای ده دینار بکه ن. گوتیان: ههر به خۆراییمان کردوه!

- هه تیو رۆژی دوازه سه عات کار ده که ن؛ شه وهی خۆتانه!

کارگه ر ئیعتسابیان کرد و کابرا ناچار گوتی شه ش دینار ده دم. فه و ره ن گوتیان باشه! رانه وه ستان بۆیان زیاد کړی. په یمانکار زۆری رق له من هه لگرتبوو. رۆژیک ریزه خستم

دەبژارد، گوتم: چەندن؟

- دوازدە ھەزار.

- نەخێر ئەوەندە نین.

قیراندی: تۆ دوژمنایەتیم دەگەڵ دەکەیی! پوولینکی نا گیرفانمەو. پوولەکم دایەو، گوتم: شازدە ھەزارە و چوار ھەزارت لە بێر چوو. بەرتیلیم مەدەییە و ھەقی کارگەرانیشت مەخۆ! کارمان تەواو کرد؛ موھەندیس ھات گوتمی: لە حیسابی کە من کردووم، ھەوت ھەزار دینار لە پینشین؛ چونکە نەتەیشتوو دەزیم لێ بکری. تا ئیستا حقووقت مانگی دوازدە دینار بوو، بچۆ بەغدا چەند وەرەفیک وەرگرە تا بتوانم بۆت بکەم ھەژدە دینار. کەچی بەو حالەش دەرچوو کە لە ئیدارەیی تەلەفۇنات چل گفتوگۆی نیوان نوعمانیە و کووتیان زیاد لە سەر حیساب کردوین! لە بەغدا کارەکانم کرد؛ وەرەقی عەدەمە مەحکوومیەتم ماوو، شەش رۆژ ھەر دەچوو، کۆمەڵیک ئەفسەری دەرەجەداری گەورە دەیانگوت سبەیی وەرەو! رۆژی شەشەم پۆلیسیک لە دەرگا پرسى: چ بوو؟

- دەلێن سبەیی!

- کاکە چارەگە دیناریکم دەیی!

گورجی رۆیشت و وەرەقی بۆ ھێنام. سویندی خوارد کە تەنیا سەد فلسی بەو گەبوو و سێ بەنجایی داو بە ئەفسەرە زەلامەکان!

تا ھاتمەو کووت، موھەندیس تەسادوفی کردبوو؛ بردبووانە بەغدا. ھاتمەو بەغدا؛ دەگەڵ مەحموود ئەحمەد بوومە ھاومەنزل؛ کە ماوہەیک لە بەغدا مال و مندالی دەگەڵ بوو و خەرجی دەرەبردوو؛ ناروونیە سولەیمانی و ژوورینکی لە خانوویینکی ھەشت مالمیدا گرتبوو؛ بە تەنیا دەژی. مەحموود نیوہی ژیانی لە زینداندا گوزەراندبوو؛ سەری زۆر لە گۆنگەڵ دەخورا. لە پەرژ و بلاویشدا وەک من کۆلەوار بوو. شەوانە ئارەقی ھەرە گرانی بە لیوانینکی لێو قرنجای شکاو دەخواردوو؛ بە جووتەش چامان بچ دەخواردوو. دەبوو لێو بگێرین خۆ لە قرنجاو لا دەین؛ نەوہک بریندارمان کا! لیوانم دەکپی دەیشکاند کە من وام پێخۆشە بەو لیوانە رابوویم! جارجارە دەعوتی گۆرانیییز و موسیقادانی دەکرد؛ بەلام لیوان ھەر نەدەگۆرا!

شەوانە جلی کوردی دەبەر دەکرد و دەرەچوو. دەچوو قەحبەخانە، یەکیکی بانگ دەکرد: پوولە کەت دەدەمئ و کارم ھەر ئەوەندە پێتە بۆم بگێرەو چۆن گەیشتووہ ئێرە و سەرگوزەشتەت چییە؟... چەند جاریک لە لایەن گەوادانەوہ دارکاری کرابوو. ترسابوون قەحبەکانیان لێ بفرینئ. ئەو چیرۆکانەیی کۆ کردووہ و لە چاپی دا بە ناوی «لە سایەیی دەرەبەگیدا». ھەر فۆرمەییەکی دەرەچوو دووسەد دانەم بچ دەھیناوە مالى. کتیب لە چاپ دەرچوو، گیرا و مەحموودیان گرت.

پاش بیست رۆژ بەردرا. کتیب نرخی بیست و پینج فلس نووسرابوو. کە لاوان بیستیانەوہ خواوہنی گیراوە و نووسراوە سووتینراوە، بۆی دەگەران. ھەر نوسخەم بە دووسەد فلس فرۆشت و کە ھاتە دەر، باریکم پارە بۆ وە سەر یەک نابوو.

بۆی گێرامەوہ کە ئەو دەم ھیشتا مال و ژنی لە بەغدا بوو و بۆ چیرۆک چۆتە قەحبەخانە، نیوہرۆیەکی گەرما، ژنیک خۆی بە مالا کرد. یەک لەو ژنانە بوو کە مەحموودی ناسیبوو: کاکە مەحموود ھەلاتووم؛ بیکە بە خاتری پیاوہتیت رزگارم کە! ھەر ئەو دەمە ترۆمبیلیکی گرتووہ و

بردوويه تا قەراغ شارى سولەيمانى و گەراۋەتەۋە. پاش چەند مانگىك ريگەي كەوتۈتە شىخە دېيەك، لە حەسارى تەكپە سۇفپەك پىتى گوتوۋە: ۋەرە دايبە خانمى حەرەمى شىخ بانگت دەكا. كە دەچى، دايبە خانمە ھەمان ژنە. خانم شانى ماچ دەكا:

- كاكە مەحمود! قەت لە منەتت دەرناچم.

- دايكەم! بە غەلت چوۋى؛ بە خوا نە دەتناسم، نە ناوم مەحمودە؛ لىت گۇراۋە.

خانم دەگرى و دەلى: بە راستى پياۋى...

- نا نا، دايكەم! بە خودا ناتناسم، خودا حافىز.

لە سۇفى و مۇفیانم پرسى: دايبە خانم چۇن ژنىكە؟ ئەۋەندەيان تارىفى خىرەومەندى و ئيماندارى و بەزەبى گىراپاۋە كە باس ناكرى.

مەحمود بە عاقىدە چەپى بوو؛ بەلام لە حىزبى كومۇنىست و پارتىدا ئەندام نەبوو؛ ھەردووك لاش خۇشيان دەويست. زۇر دللاۋا بوو. جارىك لە بەر دوكانە كەم كاپرايەك سرتەي دەگەل كرى؛ مەحمود پۇششت و زوو ھاتەۋە، سى دىنارى دا بە كاپرا. كاپرا پۇششت.

- مەحمود ئەۋ سى دىنارەت لە كوئى ھىنا؟

- كاكە ئەۋ پياۋە گوتى پوۋلى سەفەرم پى نىبە. چوۋمە ھەراچە بازار كۆتەكەم بۇ فرۇشت!

زۇر كارى سەرتىرم لە مەحمود دىۋە؛ بەلام پىۋىست ناكازۇرتى لە سەر برۇم.

دوۋا ھامالىم دەگەل مەحمود پۇشك لە پۇژان خانوۋەكەيان تىكدان كە تازەي كەنەۋە.

مەحمود دىش خۇي نەقل كرىدە سولەيمانى و ناچار سىپالم برىدەۋە مالى مام حوسىن!

توۋشى برادەرىك بووم گوتى: ۋەرە من ھەشتا دىنارم ھەيە. دوكان بە شەرىكى دەكەينەۋە؛

مايە لە من و كارىش لە ھەردووكمان. دوكان نەبوو، دەپى بلىم تا قەبەكى پەل بوو لە دىۋاردا.

ھىندىك وردەۋالە و كىتىمان لى دانا. لە بەيانى زوۋەۋە تا نىۋەشەۋە بە نۇرە لە دوكان دەبوۋىن.

خواردنمان سەموون و شەربەت بوو. زۇر ماندوۋ دەبوۋىن و كەممان دەست دەكەوت.

كىتىب فرۇشىكى شىرازى لە بازارى كىتىب فرۇشان خۇي كرىدە ئاشنامان؛ بە دەمىش زۇر

كومۇنىستى غەلىز بوو. چەند كىتىپى داينى، گوتى مەمنوۋە بەلام زۇر خىر دەكەن. نازانم چۇن

بوو كىتىمان نەھىتابوۋە دوكان، لەپ پۇلىس ھاتن دوكانىيان پىشكىنى و سەلامەت دەرچوۋىن.

دىار بوو كاكى شىرازى ۋەك قۇژال بە دوو سەر دەرۋا.

دوۋ مانگى نەكىشا شەرىكەكەم وازى لە دوكاندارى ھىنا. حىسابىكى كرىد گوتى: دوازىدە

دىنارمان زەرەر كرىدەۋە؛ بدە شەش دىنار!

- كاكە خۇت دەزانى شەش ئەسپىن شىك ناپەم!

ھەر چۇنىك بوو بەخشىمى و يەك فىلىم دەست نەكەوت.

لەۋ دوكانە پۇشك مىندالىكى دە- دوازىدە سالە ھات پرسى: مالى ئىمامى لە كوئىيە؟ من

خەلكى سابلاغم، ناوم غەزىرە و لە مالى نانەوام. ئىمامى مىردى خوشكەم لە بەغدايە و سۇراغى

ناكەم. دەگەلىيا چوۋمە مالى براگەۋرەي ئىمامى كە ناۋى مەمەد بوو.

پاش دوكان فرۇشتن بىكار مامەۋە. يەرمىي جۈۋلەكە دىسان ۋەك فرىشتە دە ھاۋارمەۋە

ھات. دوكانىكى چكۆلەي بەتالى بى بەرقى پەيدا كرىد لە سەر خەيابانى رەشىد؛ لە لاي

ھەيدەرخانە. ھىندى قەفەسە و جامەكى بۇ كرى و شتومتى وردەۋىرەدى تى خىست؛ گوتى:

سەد و پەنجا دىنارم پى قەرزدارى. ئەگەر بووت بىدەۋە؛ دەنا گەردنت نازاد بى. مەشترسە! من

هممو روژ پاش نويزان ديمه لات و فيره کاسبيت ده کهم. بهرق به نوره بوو؛ دوکان و مالی واهه بوو به سي سال نوره ي نه ده هات. يهرميا جووله که يه کی کارمندی بهرقی ساز دابوو که به سی و پينج دینار بهرتیل، بهرقی بؤ بدزی. نويزی شيوانیک دوو کریکار به نارديوانه وه و کابرای کارمندی هاتن و بووینه خاوهن بهرق. پرووی کرده يهرميا:

- ده بده سی و پينج دینار.

- هه ی جووله که ی سهگ دین! تۆ دزی له ده ولت ده که ی؟ ده بی له زینداند ا بتر زینن. کابرا تۆقی؛ خواخواوی بوو هه لی. به تکای من که خوا هه لنگری، پينج دیناری دایه.

له دوکان زور نهران بووم. نهو هممو ورده شته چون بناسمه وه؟ له سهری هممو قوتووه کانم نووسیوو. ماوه یه کی زوری ویست تا شاره زایی تهواوم پهیدا کرد. يهرميا رازی نه بوو کتیب بهرقی به لام به قسم نه کرد. به بهر کتیب فرۆشته وه، مه جله له و روژنامه شم داده نا. ده بوایه ساعات چواری به یانی - که هیستان تاریکان بوو - بچمه ده فته ری روژنامه دابهش کردن. پتر له سیسه د مندا ل و جوان و پیری لی بوو؛ هه را بوو. له هه ر روژنامه یهک - که نهوسا نزیکه ی دوازده روژنامه ده رده چوو - چهند ژماره یهک وه گرم. له ده فلس دوو فلس بؤ خوم. روژی دواپی نه فرۆشراو بهرمه وه و تازه دهنی. ناوی دوکانه کهم نابوو «مه خزهن شوهدا» به یادی نهوانه ی که له خو پيشاندانه کانی به غدا کوژراون. بلاوکراوه کانی حیزبی شه عبم ده فرۆشت که «عزیز شریف» و «پره حیم شریف» ده ریانده کردن و دهسته چه پی بوون.

«حیزبی نیستقلال» دروست ببوو؛ دزی دهسته چه بیان بوو. هممو نه ندانه کانی، وهک هه موو عه ره بی تر، لات و چه قو کیش بوون و هه ر ترساندنیان ده زانی. شه ویک هاتنه سهرم، ملیان له شکاندنی جامخانه و دراندنی کتیبان نا، که «بؤچی ناوی دوکانت شوهدا یه؟». «پره حیم شریف» به یانی ناردی که قه ره بووی زیانم بکاته وه و شکایه تم بؤ بکا، گوتم لیتم خراپتر مه کهن و هیچم ناوی. روژیکی تر پولیس هات و دووسه د کتیبو که ی چه پی لی زهوت کردم. نیتر يهرميا نه یه هتشت چیر کتیب و روژنامه بهرقی شم. دوکان به پتهوی کرا به خه رازی؛ ناویشمان کرده «موختار». يهرميا ده گه ل خو ی بر دمی ه ناو بازار. به جووله کانه وه گه راین که عومده فرۆش بوون و هه موویان ده یانناسی و له کاری فرۆشتنا زوریان نیحتیاج به ده لالی بازار بوو. ده یگوت: نه م کوره نامؤزاهه و بابی موسلمان بووه؛ هه رچی ده یه وی بیده نی و من زامن. به قه ولی شیخ ره زا: «من که یهک پاره یی جلقم له نه زه ل شک نه ده بر د»، هه میسه بابی سیسه د تا چوارسه د دینارم نامه تری جووله کان له دوکاندا هه بوو. هممو پينج شه موان داخله م حیساب ده کرد؛ بؤ هه ر عومده فرۆشه شتیکم ده برد و شتی تازه م وه رده گرت. نیواران يهرميا ده هاته لام و ده رسی کاسبی فیتر ده کردم. له هه واله تی و ری شاندانی نه ورا زور باش روون بوومه وه که جووله که چهند له موسلمان و عه رب و مه مانان زیره ک ترن. ده مدی که هه موو نابووری عیراق و بازاری به غدا سهری به جووله که وه به نده و هه موو ها ورده یهک له ده سته ی نهوانه وه به عه رب و بازار گانی عیراق ده گا. لهوانه ی که خوم لیتم دیون چهند نمونه یهک ده گتیر مه وه:

روژیکی يهرميا ده گه لم هات عه تر بکړین. زور جوړه عه تری به مارکی فه رانسه و نه لمان و نیسپانیا و کوئی و کوئی هه بوو. يهرميا گوئی: غزه بتان لی باری! هه مووی لیتره دروست کراوه! توخوا نه گه ر هه تانه عه تریکی ۷۷۷م بده نی بؤ خوم، که عه سله. شووشه یه کیان بؤ هیئا؛ بونی کرد گوئی: به لی نه وم ده گوت که خار یجیه. کابرا جر تیکی بؤ کیشا: مردووت مری بؤ

كهر به تیت! سی سالیسه هیج عه تریکی خارجی نه هاتۆته به غدا، هه مووی ده سكردی خۆمانه!
 به ره جیژنان بوو، چووینه بازاری «شۆریجه». تاویک به دالانیکی تاریکدا رویشتین. به گالته
 گوتم: یهرمیا ده لاین جووله که بۆ جیژنه فه تیره، محهممه ناویک ده تهللیس دهنین و شووژن
 ناژنی ده کهن؛ کوره من باوکم ناوی محهممه بووه، بۆ کویم ده بهی؟! پیکه نی. سه رمان له
 عه نباریک ده رهینا. مه نجه لیکه یه کجار زه لامی تیدا ده کولی. ده گهل چهند که سیک به
 جووله کانه کردیانه قلی و بلی.
 - بچین مارک هه لبرترین.

ده سکاری ئالمان، بریتانیا، ئیتالیا و... وه ک ته مری پۆسته، شووشه له کۆما هه لگرین.
 چکۆله، ناوهنجی، به گرنج، ساف، بوتلی ئاسایی. نرخى شووشه و مارک برا و رۆن به خۆرایى.
 رۆنى سه رمان بۆ هات، یهرمیا نرخى بۆ دانان. بوتلی پر شیست فلس، شووشه ی هه ره چکۆله
 چوارسه د، ناونجی و به ده ره جه له سه ته وه تا سیسه د و دیاریشه ئەلمانی له وانى تر به نرخ تره
 له جیژنه دا هه موو شووشه رۆنه کانی سه ر فرۆشان جگه له بوتله ساده کان، که هه مووشیان
 یه ک رۆن بوون و له یه ک مه نجه ل تیکرابوون!

کورپیکى چکۆله ی حه وت ساله ی هه بوو. رۆژیک هاته بهر دوکان. گوتم:
 - گورجی! ئەو دوو دهسته گۆرهویه بۆ بابت به ره بیگۆرپته وه، نافرۆشرین.
 - مامه ئەوه نرخیان چهنده؟
 - تۆ چت به و قسانه داوه؟
 - جا بۆ پیم نالیی؟
 - جووتی به حه فتا فلس کراوه.
 دواى دوو سه عات یهرمیا هات. رهنگى په ریبوو:
 - گورجی کورم گوم بووه، کهس نازانی چی به سه ر هاتوو.
 - من دیتوووه و بۆم گێراوه. به راکردن رۆیشت. گوئی گورجی گرتبوو به گریان هینای:
 - ئەم هه تیوه له سه ر پرد گۆرهویه کانی ده فرۆشت! تاقه دوو جووتی ماوه و هه مووی به نه وه د
 و سه د فرۆشتوو!

به لى، بیجووی مشک هه نبانه ده بری...
 نسحه تی ده کردم ده یگوت: ئەگه ر تۆ له سه ر ئەم خیابانه قه وعايه ده سه ره یه ک راخه ی، له سه د
 کهس یه کیک چوار فلسی بخاته سه ر تا ئیواره زۆره. ده سا ئەگه ر مشتەرى به نرخى تۆ رازی
 نه بوو، چهنه ی لیدا، ئەگه ر ماله که سه دی یه کیش خیر بکا، بیده؛ با نه چیته جیگه ی تر. بازار
 نزیکه و ده یکرپه وه.

موسلمان و جووله که یه ک له ده م بازاری شۆریجه شه مچه یان ده فرۆشت. مایه ی قوتوووه
 شه مچه چوار فلس بوو. موسلمانه که ده بوو به پینج فلسی بدا تا فلسیک خیر بکا؛ جووله که
 دهیدا به چوار فلس. جووه رۆژی پینج سندووقی ده فرۆشت و موسلمان به حال نیو سندووق.
 رۆژی به جینودان جووه ی داگرت و ملی گرت که: تۆ بۆ که سادی من ئەوه ده که ی! جووه
 گوتی: نا برا، من هه موو رۆژ دوو دیناری سندووقه به تاله کان خیر ده که م!
 جووله که یه ک هاته دوکان. تیری چاک و خوشی ده گهل یهرمیا کرد. گوتی کراسیکم ده یه.
 کراس مایه ی دینار و سه د فلس بوو. یهرمیا گوتی: نۆسه د فلس. من لیم هه لقورینجانده که

زەرەرمانه. لیم مؤر بۆوه. مشتەری نهیکری و گوتی گرانه و رۆیشت. یهرمیا گوتی: دهزانم مایهی چهنده. ئەم جووله که بهش دەناسم چهنه قیرسیچمه به. راوهسته ته پکهه بۆ ناوه تهوه. سبهی ئەو رۆژه ئیواری هاتهوه. جگه لهو کراسه، یه کجار زۆر شتی مالهوهی کپی و چهقهی نه کرد. که حیسابم کرد چهوت دیناری زیاد لی ساندبووا!

دهیگوت: ئەگەر ژن مشتەری بوو، سویند به جاویان، به سهری مندالیان بخۆ! دهنه به خودا و قورعان به هره نادا. ئەگەر مشتەری شووشه عهتریان شتیکیان کپی و گوتیان ئەگەر خراب بی دهیهینینهوه، قبوول بکه! موسولمان زۆر تهنبه لن؛ له سهتی یهکی ههوسه لهی نییه بۆت بیئیتهوه. هه میسه شتی که متر له نرخه بازار بفرۆشه. لهوانه لی ت نزیکن و زۆریان ده بینی قهت زیاد مهستینه. ناوی فرۆشیاری راست، سهرمایه یهکی گهوره یه.

خولاسه له سایه ی ئەو مامۆستایه وه زۆر شارهزای ئال و گوپی دوکانداری بووم. کاره کهم به گویره ی دهسمایه کهمه کهم، یان بلیم دهسمایه قهرزه کهم باش بهرپوه دهچوو. جی خه ویشم هه لای مام حوسین و دیوه خانی نهقیب بوو.

رۆژیک «عهزیزی نانهوا» (منداله کهی باسم کرد) هاته بهر دوکان، زۆر کز بوو. گوتم: وابزانم بی پوولی. من چهندی که به قهرز دهدهمی، دوايه بدهوه. له پر گریا؛ دهردی دلی کرد که له ماله ئیمامی و خوشکی نارازییه و نایهوی ده گه لیان بژی. کورده؛ سابلاغیه؛ منداله؛ بهغدا پره له سهگ و گورگ؛ چۆن بیلیم هه لوه دا بی؟ رازیم کرد که پیکه وه بژین. وازم له ماله مام حوسین هینا. زووریکم له مالیکی نزیکی دوکان له ژنیکی کۆنه نهرمه نی تازه موسلمان به کری گرت. ناوما لیک قشیلهم کپی و ده گه ل عهزیز تیا ژباين. حه ولی کارم بۆ دا. حه مه علیه که ی هاوکاری حوزنی، کاری له چاپخانه یه ک بۆ پهیدا کرد؛ رۆژی به چاره که دیناریک تا فیره کار ده بی. قهرار درا حقووقه که ی کۆ کاته وه بۆ رۆژی خۆی و داها تی من به شی ههردوو کمانی ده کرد. رۆژیک که هاتمه وه مال، بۆی گێرامه وه که ئیمامی گوتویه: لای ههزار بی و نه یه وه لام، وا ده کهم، وابچی! وا بزنام پوولی لیم دهوی. راستی کرد؛ به شهش دینار سهرا نه، ههرا داکوژا و پاره کهم دا. رۆژانه من له دوکان و عهزیز دوا ی کاری چاپخانه پیوستی مالی ده کپی.

ئیمامی له ههوالانی «ژی-کاف» بوو؛ هه لاتبوو. ماوه یه که له سوله یمانی ده گه ل قزلی و سه مه دی - که نهویش هه ره والیک سابلاغی و ئاواره بوو - له مالی شیخ له تیف ژبا بوو. ناردهوی ژنی بۆ هاتبوو. لای موهه ندسیک له بهغدا به سهرعه مه له دامه زرابوو. ته نیا عه بییک که له و ئاواره ییه دا لی پهیدا بیوو، خۆه لکی شانیکی بیتام و درۆی زل بوو. لای من ده یگوت: سهرعه مه له نیم، هاوکاری موهه ندیسما! سهعات هه شتی به یانی، شو فیریک به ماشینی ئاخه مۆدیله وه دی له دوام و ده مباته سهر کار و ئیواره ش ده مه ییته وه! به هه لکهوت دوو دینارم که وتبووه سهر کریکاریک، گوتیان له مه دینه ی مه نسووره. به یانیه کی زۆر سارد، سهعات چوار، سواری خهت بووم که بچه قهرز ساندنه وه. کابرایه که له سووچیکه وه له سهرمان هه لده له رزی، که دنیا پروناک بوو ده بینم ئیمامیه! ناچاره به و بهر به یانه سارده، به ئوتوو بووسی شهق و شپی تابه تی ده ره وه ی بهغدا بچیته سهر کار!

رۆژیک به بۆله بۆل هاته لام: «پروانه ئەو قزلی و سه مه دیه سه گبابانه چییان بۆ نووسیوم؛ شهرت بی بیانینم بهر شهقیان دم!». له نامه که دا نووسرابوو: کاکه! نامه که تمان خوینده وه. زۆر شادین که سازی. نووسیوو ت من له بهغدا رۆژی دوو پاکهت دهخۆم. نه تنوو سیبوو دوو

پاکهت چ ده خوی، تهواو نیگه رانین!

له سه ر شات و شووتی - که له سابلاغ و ابووه و و اچوووه - پؤلیس گرتی و رهوانهی ئیران کرایه وه.

رؤژیک له پر زه بیجم دیته وه که له ناسریه وه رایکردبوو. پینک شاد و شوکور بووینه وه. رؤژی دواپی به ره و سوله یمانی رۆیشت. دواپه بۆی گێرآمه وه که له سوله یمانی خۆی کردوو به دوکانی عه لی مه دهوشی خه یاتی شاعیردا، دوور و دریز چیرۆکی هه لاتنی بۆ گێراونه ته وه و تیری باسی که ساسی خۆی بۆ کردوو. گوتی له جوابما هه ر هینده ی گوت: «گواپه ئیستا داماوای!».

«برایم نادری» - که ده یگوت کرماشانیم و خانه قینی بوو - له مه هاباد به ر پرسیاری فه ره هه نگ بوو. حکومهت گرتی؛ دواپه چوار سال به ره لا کرا. هاته دوکانه کهم له به غدا؛ گوتی ده چم ده بمه سه ربازی لوژیونی فه رانسی له ئه فریقا. له سه وریه گیرساوه و پیناسیتی که به ناوی ئه حمه د حه مدی په یدا کرد و هاته شام. عه ره بی و ئینگلیزی باش ده زانی؛ له ئیداره ی لووله نه فته ی عیراق - سه وریه به موته رجیم دامه زرا. سه وریا ئه فسه ری بیگانه شی ده ویستن که مه شق به له شکر بکه ن. ده ره ی ئه فسه ری له تاران دیوو. سه نه دی نیشان دا و به واده ی سالی که به روتبه ی سه روان وه رگیرا. ساله ودا بۆی تازه نه کرایه وه. عه ره بستانه ی سه ووددی ئه فسه ری سه وری ده ویستن که له «تایف» ده رس بلین. «شیشه کلی» برایمیشی وپرای ئه فسه ران نارد. له تایفه وه کرا به حاکمی نیزامی له «ده ممام». پوولتیکی زۆر باشی پیکه وه نا و هاته وه شام و ژنیکی ده وله مه ندی هینا که خانووی هه بوو. عیماره تیکیشی کپی. قه رار بوو بیته مدیری بانکی عه ره بی، فه رعی قامیشلی؛ له ریگه، ده ته بیاره دا سووتا.

یه رمیا که سه وکارم بوو؛ به لام دایکی له خۆی به روحم تر بوو. ئه وه نده تاسفی سابلاغیگه ریبه تی هه بوو باس نا کړی. هه ر چیشتیکی سابلاغیانه ی لئنا با، ئه گه ر من لیم نه خوارداپه، دمی لئ نه ده دا. قهت پیریژنی هینده نوورانی و دلسوژ به کوردم نه دیوه. له ماوه ی دوکانداریمدا زۆر شتی سه رنج راکیشم ده دیت و به لامه وه سه بر بوون، به لام که مم له بیر ماون:

له دوکانه که روه بندی ره شی ژنانه زۆر ده فرۆشرا؛ به لام هه ر له ئیوارانی نیزیک نوژی شه واندا موشته ریم بۆ ده هات و ئه ویش هه موو جار پیای تازه لاو بوون. به لامه وه زۆر پیچه وانه بوو. بۆ پیای ده کړن و ژن نا کړن؟ بۆ هه ر له تاریکی ته نگی نوژی شه واندا ده ی کړن؟ تیگه ی شتم کچ یان ژنی بی روو پۆش که ده یانه ویست به دزی که سه و کاریان ده گه ل عاشقیان ده ر که ون و بچنه سینه ما و جیگه ی نادیا ری، چارشپیوان به خۆدا ده دا، بۆ ئه وه دوکاندار نه یانبینی. کوپه که یان ده نارد په چه شیان بۆ بکړی و له ریگه نه ناسرینه وه و که یفی خۆیان بکه ن. شیعه رکانی ئیره ج میرزام هاته وه بیر که ده رباره ی حیجابه وه گوته بووی...

جاریک شیخ عاره بیکی زۆر به کهش و فش و سمیل باهر له ماشینی کادیلاک دابه زی و هات. گوتی: سوپهت هه په؟ (سوپه واتا رهنگ بۆ کهوش و دیوار و هه رچی).

- به لی هه مه. و گورچی دوو قوتووی رهنگی کهوشم بۆ هینا.

به مۆریکه وه تماشای کردم:

- تۆ کوردی؟

- به لی.

- له میژه دوکانداری؟

- نهخير تازهم.

- وا دياره زور ناسارهزاي. نهگه ر وا نهبا داركاريه كي باشم ده كردي! رهنكي كهوشانم بو ديني
كه سميلي يي رهش كه موهه؟!
باوه ر كه تازه زانيم كه سميل و توو كه سه ريش رهش ده كرينهوه و دهرماني تايبه تي خويان
ههيه!

رؤزيك پيش جيژني كرسميس، ژنيكي زور به سه روسيما چهند پارچه جليكي جيژني لي
كرپم. ديتم ليتوي خوي گهزت. چوار جووت گورهوي مندالانهي دامهوه، گوتي پووله كه م
دهري ناهيئي. جيژن و مندال يي گورهوي؟ زور ناخوشه.

- خوشكم گورهويه كان هه ر دهبي بهري. وا دهزانم لهو سهودايهت قازانجم نه كردوه.

ههرچي گوتي نايي، به زور رازيم كرد بيبا. دواي دوو رور پياويك هات:

- بوچي گورهويت دا به ژنيك و پوولت نهستاند؟

- پيم خوش نهبوو مندال له جيژنه دا يي گورهوي بن.

- برام تو دهبوو شاعير بي؛ بو دوكاندار نايي. جاريكي تر كاري وا مه كه.

پووله كه شي دامئ.

ژنيكي زور به ديمه ن موخته رهم، كاغز و پاكه تيكي كړي. گوتي: قه له مت پييه؟

- به لي.

- ئيجازه ههيه له سه ر جامخانه كهت نامه يه ك بنووسم؟

- فهرموو.

نامه ي بو مي ردي نووسي كه نهفسه ره و له جه بههي فهله ستينه. سوپاسي كرد و رويشت.
خانمي موخته رهم ده رويشتندا شووشه يه كي گورهوي پر له شو كولاتي دابووه بن چارشيوه كه ي
و ليتي دزيبووم!

مه لايه كي پيري پشت كوري له رزوكي ريش دوفليقانه و تهنك، ليتي پرسيم: هه ل عينده كه
جه ره بوون؟ (گورهويت ههيه؟). پيم فهقير بوو؛ ويستم قازانجي لي نه كه م. گوتم: نرخی سهت و
بيست و فلسه.

- وللاهي چونكه كوردي له تو ناكم؛ دهستم ده بري!

پاش نيو سه عاتيڪ هاتوه، جنيتوي ده دا:

- نهو به غدا ييه سه گبابه عه ره بي نازانن؛ كه چي گالته به من ده كه ن!

- ماموستا گيان! توي كه چارده قهرن به جي ماوي. نهو عه ره بيهي تو زور له ميژه به
ره حمهت چوه!

- ده سا گورهويه كه م دهيه!

نه مچار سهت و سي فلسم لي ساندا!

ديته بيرم كه تازه ده گهل قزلجي له خانه كه ي به غدا بووين، چووم برينج بكرم، به قال گوتي:
«شگهت؟». به غار هاتمهوه له قزلجيم پرسى، نه يزاني. خوم گه يانده مام حوسين، گوتي: ياني:
چهند؟ به قزلجيم گوت: نهوه عه ره بي نييه؛ گوو خوارنده! گوتي: برام! ئيمه ئيحتياجمان بهو
گوو خوارنده ههيه!

ده گهل زور له دانشجووياني شهريعت ببوومه دوست. شهوانه كه بچوونايه نه سينه ما، فينه ي

سوور و جبه کانیان له لای من داده نا تا ده هاتنه وه. شهویک فهقیته کی مزگه وتیک که ناوی عهزیز شیخانی بوو هه مان کاری کرد. نازانم چۆن بوو بهر له وه بیتسه وه، دوکانم هه لگرت و ده گه ل براده ریک چوو مه گه ران. ساعات دوازده ی شهو بیرم هاته وه. گوتیان یه کینک چه ند جار هات له تۆی ده پرسی. فهقی عهزیز که بی جبه و کلاوه، ناویزی له درگای مزگه وت بدا و مجیور بیینی. وه ک دز به دیوار هه لده گه ری و له ناخرین خشتی دیوار مه بهرده بیتسه وه. به خر مه که ی مجیور دهر که ده کاته وه. جگه له خه جاله تی، ده رۆژ له سهر جینگه که وت!

ره فیک چالاک ببوه یه کینک له زه لاهه کانی حیزی کومۆنیست و به پرسی به شی به عدا بوو. رۆژیک هاته دوکان گوتی:

- مزگینه کم ده به!

- خیره؟

- تۆ ده زانی حیزی کومۆنیست دوو دهره جه به، نه ندام تا دوو سال ده چیتسه حیزی «تهحه رپوری وه ته نی»، له ژیر چاوه دیریدا ده بی. نه گه ر له نه زموون دهر چوو، نه وه دم دکریته کاندید بۆ حیزی کومۆنیست!

- به لی بیستومه.

- جا کاکي خۆم! تۆ که پیاویکی باشی و نه شه راتی ئیمهت بۆ دئ و ده یکرپی و ریگه ی پولیس و گوزارشدان نازانی، سه رانی حیزب به گشتی تۆیان به نه ندام قبول کردوه و دوو ساله ی پیتسه که یان له سهر هه لگرتووی. ده ستت بینه، ته بریکت ده که م!

- کاکه ره فیک! زۆر شانازی ده که م که ئیوه باوه رتان به من هه به و به پاکم ده زانن؛ به لام بریارم داوه پاش «ژی-کاف» نه چه هه یج حیزبیکه وه. نه گه ر به بی بوونه نه ندامی ره سمی پییم رازین باشه؛ رازیش نه بن من ههر نه وه هه ژاره م که ناسیوتم...

ههر چی سه ولی ده گه ل دام، نه هاته مه ره دایه و به جیتی هیشتم.

به هۆی مه حموود نه حمه ده وه بوومه ناشنای جو برایل ناویکی نه رمه نی؛ زۆر هات و چۆی ده کردم و نیوانمان زۆر خۆش بوو. له داروخانه به ک به ناو «سه عادهت» کاری ده کرد. رۆژیک لئی پرسیم: تۆ له ئیران نه فسه ریکی شۆره ویت ده ناسی به ناوی یه عقووب؟

- به لی له بۆکان بوومه ناشنای؛ دهره جه ی سه روان بوو. له ناسینی ولاتی کورد و عه شایره کاندیدا پسپۆریکی بی هاوتا بوو. جا تۆ بۆ ده ناسی؟

- کوره نه وه دوو سال بوو به ناوی عه جه میکی باغه وانی ئیرانی، له «قصرالظهور» ی مالی پادشادا باغچه وان بوو. تا ببیدبام نه حوالی تۆی لی ده پرسیم. من له مه حموودم ده پرسی و جوابم بۆ دهر برد. نه و رۆژانه رۆپیتسه وه؛ گوتی سه لامی منی لی بکه و پیتی بلئ من یاقووبه که م که له بۆکان ده ناسیم.

پاش ماوه یه ک جو برائیلیش هه لات و دهر چوو؛ که داروخانه که مولکی حیزی کومۆنیستی عیراق بووه.

له سه عات پینجی به یانه وه تا دوازده ی نیمه شه وه له گه رمای چله وه هشت و په نجا دهره جه دا، له دوکاندا به پتوه و به ته نیا رآمده بوارد. خواردنی به یانی و نیوه رۆم نان و شه ربهت بوو. زۆر لاواز ببووم؛ ره مه زانیشم گرت. له پر نه خۆش که وتم. چوو مه بیمارستانی «مه جیدیه». پاش سه و رۆژ بی نه وه چا بم گوتیان برۆ! تۆمه ز سیلمه و پتیان نه گوتووم. یه رمیا گوتی: کاریکی باشم بۆ له

سەر كەشتى نىۋان دەجلە پەيدا كىردى. دوكانە كەي بۇ فرۇشتىم؛ پاش قەرز دانە ھەشتا دىنارم بۇ ماپە ھە. رۇژ بۇ رۇژ خراپىر دە بووم. عومەر دە بابەي كۆيى لە تەرەف حىزبى پارتە ھە ھات كە ئىمە ناگامان لىت دە بىي. رۇژانە دە بىردەمە لاي دوكتور «نەجىب مەحمود» ناۋىك، دەرزى و دەرمانى بۇ دە نووسىم. ھەر نوسخە يەككى دە نووسى ھىچ دارووخانە يەك نە بىبوو جگە لە يەك دارووخانە. زۇرىش گرانجان بوو. دوايى پىمان زانى كە ئەم دوكتورە خاۋەنى دارووخانە كەشە و دەرمانان بە ناۋىكى نەئىن دە نووسى، كەس سەرى لى دەرناكا. ئىجازەي چوونە لوبنانى سىلدارانىش بە دەست ئەو بوو. تا نەخۇش قرانىكى دەما نەيدە ھىشت لە دەست دەرچى!

گە يىشمە رادە يەك خويىن دەرشامە ھە و چاوم كەمى دەدەيت. بردىانمە ئوتىلىك، رايانكىشام و بە كۆل دەيانىر دەمە ھە سەر كەكىم. كاكە زىادى كورى ھەمە ئاغاي كۆيە - كە زۇر كوردىكى دلسۇز بوو - جگە لە ھە كە خەرجى ئوتىل و دەرمانى خىستبوو سەر خۇي، ھەولى دەدا بىمىرنە لوبنان.

با ئەو شەم لە بىر نەچى: لەو كاتە ھە كە ھاتبوومە دىوى عىراق، تەنيا سى جار شىعەرم گوتبوو. يە كىيانم لە پشت عەكسىك دەگەل سدىق ھەيدەرى نووسى كە سەرە تاكەي: «بە دەربە دەرى يان لە مالى خۇم»، جوايىكى نامەي بە شىعەرى قىزلى و لەو ئوتىلەش: «بۇ كىلى قەبرە كەم» و «خۇشى دوارۇژ».

عەلى ھەيدەر سولەيمان - كە كوردىك بوو - بىو ھەزىرى لەش ساغى. بۇ خاترى كاكە زىاد جىگەي بۇ گرتەم و بە پەساپۇرت ناردەمە ئاسايشگاي «بە ھەس» لە چىاي لوبنان؛ لە سەر حىسابى ھكومەت. بەر لە ھە برۇم، ناو مالە كەم دا بە غەزىزى نانەوا؛ كە بى مال نەمىنى و كارى چاپخانە كەي بكا.

ھىندىك خاۋلى و ماۋلى و ئەسپابى سەفەرم لە چەمەدانىك نا و بلىتى قەتارى بەغدا - ئەستەمبولم تا ھەلب برى و شەو رەشىد قادر ناۋىك - كە دانىشجووى ھوقوق بوو - بردەمە سەر قەتار و لە دەرجە سى دامەزرام. رەشىد لە كۆرىدۇرى قەتار كاپرايەكى پروتەكەي دواند؛ رۇيشت و بلىتىكى قەتارى بۇ ھىنا. گوتى: ئەو مەلا شەرىف بوو كە سەرۋكى حىزبى كومۇنىستى عىراقە. دەيوست بە قاچاغ سەفەر بكا؛ رازى نەبوو بلىتى تا موسلى بۇ بىكەم. دەلى دەمە ھەي رىسك بىكەم! بلىتى تا تىرىتم بۇ كرى!

قەتار گە يىشتە «تەل كۆچەر» كە لە سەر سنوورى سوورىايە. دەبوايە ئەفسەرى سوورى تەسلىمى ھەرگىر نە لە شارى «نوسە بىين» توركى بە سەر رابگەن. پاش نىوەرۇ بوو دايانە زاندىن كە سەبرى پەساپۇرتان بىكەن. پاسپۇرتى من سىلدار و بىمارستانى سىلى لى نووسرابوو. گوتيان دەيى دوو رۇژ راۋەستى بە قەتارى بارى برۇي و سىلدار بەو قەتارە مەمنووعە. - ئاي بىكەن بە خاترى خودا! من ئەوا لە سەر مردنم؛ چۇن لىرە لەو سەھرايە دەژىم؟ ھىزى مانە ھەم نىيە.

بە ھەرمە نەدا. بەلام لە تاوان ھاوارم بۇ ھەر كەسى تووشى بام، دەبرد. جىئىلىك بە كوردى گوتى: كوردى؟
- بەلى.

- دادەي پاسپۇرتە كەت، بزانم...

وهریگرت و رۆیشت. پاش تاویک هاتهوه: جیبه جیم کرد، برۆ سوار به!
- ئاخیر چۆن؟

- من کارمه ندیکی عیراقیم له ئیزگه. ده گهل زۆربهی ئەفسه رانی سووری - که به قه تار راده گهن - ئاشنام. پازیم کردن ئەوان تا نووسه بیین بتهن و ده لاین چونکه پاسپۆرته که به عاره بی نووسراوه - هیچ ئەفسه ریکی تورک جگه له خه تی لاتینی نازانی بخوینیتتهوه - ده توانی تا حه له ب بڕوا.

- کاکه من ئەو یارمه تیهی تۆم کرد؛ تۆش چاکه یه ک ده گهل من بکه!
- به چاوان هه رچی له ده ستم بی.

- من نام مه حمووده. براهه کم له و بيمارستانه یه که تۆی بو ده چی، نامه یه ک ده نووسم بیده یه.

- خزمه ت گران و داوا هه رزان! هه ر تۆ و نامه؟ کوا بیته!

له قه تازی ئەم جاردا «عه ببوود» ناویکی عاره بی خه لکی موسل و شه ش که سی تر - که دوویان کوردی حه له بی و دیاربه کری بوون - شه ریکی ری بوون. واگۆنی ده ره جه سنی قه تاره که هه شت نه فه ری بوو. ده گهل عه ببوود بووینه ئاشنا. باسی ته ل کۆچه رم بو گیراوه، روانیه پاسپۆرته کم، گوته: کوره تۆ ویزه ی تورکانیشت نییه!

- یانی دامده به زینن؟

- تورکی ده زانی؟

- که میک.

- که میک و زۆری ناوی؛ بشزانی نه چی قسه ی پی بکه ی. ئەگه ر گو تیان ویزه، په ری پاسپۆرتیان بو هه لده وه. من ده بمه دیلمانه جت رزگارت ده کم. هه ر پوولیکت پییه بیخه ناو گۆره ویت. ته نیا چوار دینار بیتله وه. پوولی زۆر له خه لک ده ستین، تا ده گه رپته وه سنوور و دیده نه وه. من حه واله ی حه فتا هه زار لیره ی سووریم له پیچی عه گاله که مدا شار دۆته وه.

شپست دینارم هه بوو، په نجا و شه شم نا نیو گۆره وی. له نوسه بیین ئەفسه ری تورک به جه ندرمه وه هاته نه پشکنین. ته واو ئیرانی خۆمانم وه بیه هاته وه: ئەفسه ر شوخ و شه نگ و جل تاز، سه ر باز رووت و نیوه پیخواس و پینه به قنگه وه، ئەفسه ریک هاته واگۆنه که مان.

- ویزا!

په ساپۆرتم دایه.

- ده لیم ویزا!

په رم هه لدانه وه:

- ئەوه ده ویزاش پتره!

عه ببوود تیی گه یاند که زۆر گیل و به سته زمانه، نه یزانیوه ده بی ویزه وه رگری.

- جه ریمه ی ده که ین.

- چه ند؟

- دوو لیره.

عه ببوود دوو لیره ی دا، ویزه درا! (لیره ی ترک حه فده فلسی عیراق بوو، یانی له چوار قران که متر).

کوردده کان ده گهل خه لک و به ناسايي، به تورکي ده دوان؛ له قسه ي خو يانه دا - که قاچاغچي مه فرؤشتن بوون - به کوردی ده دوان؛ تا که س نه يزاني. کورد يکيان به وي تری گوت: کچي تکم هه به عومري هه شت ساله جهوت زمان ده زاني: کوردی، عه ره بي، فه رانسي، ئيتالي، کلداني، يوناني. ماله که مان له گه ره کيکه پره له هه موو ميلله تنيک. کچه که م له مه دره سه ي يونانيان ده بهر خو يندن ناوه و بو ته ته رجمانی هه موو جيرانه کانمان.

عه بوود کوبه ي موسلي پي بوو. به زور ناني ده ر خوار دام و هاوده ميکي زور خو ش بوو. پيش نيوه رؤ له حه له ب دابه زين. له ئيزگه بانغيان ده کرد: «تاکسي بو بيرووت». بليته که ي قه تارم دري و خسته مندووقی زبله وه. چه مه دانم دا به خاوه ن تاکسيه ک که بماته بيرووت. ديم عه بوود په يدا بوو. بانگي له خاوه ن تاکسي کرد: حاجي ئه و کوره دو ستي منه! حاجي وه ک چندؤ که ي ناوي خوا بيه، به ترس و عوزر خوايي چه مه داني دا گرت و به جي ي هيشتم.

- کوا بليته که ت؟

دراندم و فريم دا.

غاري دا سندووقه زبله که ي پشکني، پارچه پارچه ي بليتي دوزيه وه. داي به باجه ي ئيزگه و بردميه ده ري و به فاي تونيک ده گه ليا چوومه ئوتيل.

- کاکه عه بوود بو نه ته هيشت برؤم؟

- برا ئيمه ره فريقي را بووين. ئه م خاوه ن تاکسيانه دز و سه گبابن؛ خه لک له ريگه رووت ده که ن؛ ده يانناسم. له وانه بوو تو ي وا نه خو ش که شيس ت دينارت پنيه، هه ر بتکوژن. شه و به قه تار ده تنيرم؛ سه لامه ت تره.

له ئوتيل نه هاري بو کریم. چووينه کورته سه يرانيکي مه يداني بهر ئوتيل. منيش قه رتاله پره قاليکم کري، ده گه لي هينامه وه ئوتيل. بليتي بيرووتي بو برېبووم. دواي شيو خوار دن به فاي تونيک بردميه ئيزگه و چه مه دان و که ل و په لي له سالؤني چاوه ديري دانا و گه راره. به هه زار زه حمه ت پره قاله که م به جي هيشت؛ ده يگوت من حه قي زه حمه تي خو م ناوي. به چاوه نؤري قه تار له ئيزگه ويستم چه مه دان بکه مه وه، قفل نه کرايه وه که نه کرايه وه. نه فسهر يک و سي پؤليس هاتن له جگه ره ي قاچاغ ده گه ران.

- برا ئه و چه مه دانه چي تيدا يه؟

- ئه فه ندي هيچ نيه، هينديک جغاره ي له نده نيه!

- بيکه وه!

- من نه خو شم، خو تان بيکه نه وه.

نه فسهر و پؤليس شل و کوت بوون بو يان نه کرايه وه، وازبان لي هينا. جگه ره شي تيدا نه بوو. هه ر ويستم بؤم بکه نه وه. دوو کيلؤ سجووقم کري. واگؤني قه تار دوور و دريژ و جيگه ي په نجا که س. هه ر دوو که س له سه ر کورسي ته خته ي دوو نه فه ره داده نيشتن. جيرانم لاديه کي سووري بوو، ديار بوو زور مندالبار و هه زاره. دوو کيلؤ سجووقه که م دايه که بيبا بو مندالان. له سوپاسي ئه وه دا جيگه که ي خو شي دامع و که ولي به ري خو شي پيدا دام و راکشام. قه تار تا شاري «حومس» رو يشت و ده بوايه سه عاتيک وچان بده ين تا ده يگورن. له حه ساري ئيزگه له کابرايه کم پرس ي:

- «مرحاج» له كوښه؟

كابرا گوتی: به عاره بی نازانی چت دهوی؟

نهی خودایه له بهغدا «مهرحاز» به ناودهست دهلین، لیره ده بی چ بی؟

- مهبال؟

- به خوا شک نابه م دهنه دهمدایه ی!

- خه لا؟

- کهس لیره خه لا نافرؤشی!

کابرایه ک لهو لاره تیی گه یاند، به توور ه بیه که وه گوتی:

- ده بلنی «بیت المای» و پرگرم که! هؤ بچؤ لهوی بمیزه!

سواری قه تار بوومه وه. ثم قه تار هس واگوونی ههشت نه فهری بوو. ته نیا کابرایه کم ده گهل ده واگووندا بوو که چوار چه مه دانی پی بوو؛ حاجیه کی میسری بوو. من به له هجه ی بهغدای، نهو به زاراهوی میسری، جا وهره و کهر له قوره ده ریته! زور به گران، نهویش به نیوه ئیشاره تی دهستان تیگ ده گه یشتین.

باران زور باریبوو، روخواوی کیو پی قه تاری به ستوو. حاجی لهو ماوه دا که پی قه تار خاوین ده کراوه دابهزی که له دهشت گوو بکا. له پر قه تار رویش و حاجی به جی ما. ههر چند داد و هاوارم کرد دهنگم به کهس رانه گه یشت و عه قلی نهو هشم نه بوو زنجیری نازیر راکیشم. لهو پی به قورگیرانه، قه تار دوو سه عات له وهخت درهنگ تر گه بیه ئیزگه ی بیرووت. قهت ناقه غهواره یه کی لی نه ماوو. نه پیشوازیکه ر، نه عنبال. چه مه دانی حاجی لیم ببونه توق. تۆ بلنی حاجی چی به سهر هاتی؟ له پر چوار کهس له ترومبیلیک دابهزین و هاتنه بهر واگوونه که.

- کوا چه مه دانی حاجی؟ بؤی ده بهین.

- تا حاجی خوی نه یه نایدهم.

دهیده ی! نایدهم! ههرام له نهفسه ریگ کرد. ههر بیستیان ههرا ده کم، خویان خسته وه ترومبیل و رایانکرد. نهفسه هات بؤم گپراوه. گوتی: باشت کرد؛ نه گهر حاجی نه هات له ثامانه تی قه تار هه لاینده گرین. لهو قسانه دا بووین حاجی له ترومبیلیک دابهزی. گوتی: که به جی مام، له سهر جاده دهستم بؤ ترومبیلی چوار کهسه که هه لینا، که زانیا چوار چه مه دان له قه تار دایه، به جیپان هیشتم. تۆ فرشته ی منی! نه ته یشت چه مه دانه کانم بچن. ههر چی دارایی هه مه ده واندا یه. نوپی شه وانه. چه مبال و تاکسی دس ناکه وی، چار چییه؟ ناچار منی نه خوش و حاجی مل باریک و لاواز، یه کمان دوو چه مه دان چند میتریک دوور ده خاته وه و ثم جار نوره ی نهوی تر دی. زور ماندوو بووین و چی واش نه پویووین. حاجیم به جی هیشتم و سه لته رویشتم. له خپوه تیکی دؤمانه وه گویم لی بوو یه کئی به کوردی ده یگوت: «نه مریه قه زه ته ت خوینده وه؟» (قه زه ته یانی رۆزنامه). بانگم کرد، دوو لاهاتنه دهر و هینانم چه مه دانه کانیا له سهر شان دانا. پاش تۆزیک گه یشتینه تاکسیه ک و هینانیه ناو شار. حاجی ده چوووه ماله ناشنا. من گوتم ده چه نه ئوتیل و نه شاره زام. حاجی سویندی خوارد تا تۆ به خاترجه می دانه به زینم نارؤم. له مهیدانی بورج له ئوتیلیک ژووریکی بؤ گرم. سه رمای قه تار و گرانی چه مه دانان زوری کار تی کردبووم. له ئوتیل نه وه نده خوین رشامه وه که لام وابوو خوینم ده له شدا نه ماوه. ئیشتیام نه بوو، شهو بی نان خه وتم. به یانی دهر که وتم و له رستورانیک داوی که باجم کرد.

ژنیکی زۆر به دهعیهی جگهره به لالیوانهوه لهو بهرمهوه دانیشتبوو، له پهستا چاوی لى دادهگرتم. ئای به کلکی خێویهوه! کهس نا قینچکه! به مۆرپکهوه تماشام کرد و به قهلسی رووی لى وهرگیرام.

به تاکسی چوووه سهفارهتی عیراق که بزانی من نهخۆشیانم. دوو لیرهه دا به تاکسی. سهفیر گوتی: پیاوی نهشارهزا دهبی تاوانی نابهلهدی بدا. سواری ترام بای پینچ قورشته دهچوو، نه دووسهه. به ترام بگهڕێوه! بچۆ خهیاوانی پشت سهرا؛ تاکسی لى. به لیرهیهک دهتبهنه ئاسایشگای سیلداران.

مهگهر خهلکی سووریا بۆ پوول پهرسی بگهنه لوبنانیان، دهنا عهجهمیش دهسکیان له دوو ناکا. له کارپایهکی به سهرا و سیمام پرسى: خهیاوانی پشت سهرا له کوپیه؟

- چم دهدهیهی پیت بلیم؟

- چت بدهمی؟

- چارهگه لیرهیهک.

لێی وهرگرتم، گوتی: ئیرهیه!

له درگای ئاسایشگاو له پاش پرسیار و وهرامی پیتیوست، بردهمیانه تهبهقهی سیلدارانی فهقیر و تهختیان نیشاندام.

له ئاسایشگای بهحنهس

«بهحنهس» یان «بهحنهس» گوندیکی مهسیحی نشینی لوبنانه. له رۆژههلاتی بیرووت و ههزار و پهنجا میتر له بهحر بهرزتره. ئاسایشگاگه بهو نیویهیه و سهرا به کلیسای کاتۆلیکی فهرانسهیه. دهبری ژنانی راهیبه و تههرکهدنیايه. ژنیکی که «مامیر» یان پچ دهگوت (واتا دایک) ئیدارهیه دهکرد. ژنه تههرکهدنیاکان کاریان بۆ دهکرد و پیتیان دهگوتن «ماسیر» (خوشک). ههراچی له درمان کردنی نهخۆشان قازانج دهکرا، دههرا به سوپای فهرانسه. ئاسایشگا سى تهبهقه بوو؛ تهبهقهی چوارهمی سینهما بوو، تهبهقهی سیههم تایهتی دهولههمند و خاوهن پارتی زل بوو؛ مانگی شیتست دیناریان بۆ دههوان. خۆراک و درمان و ئیستراحتیان لهوپهپری چاکیدا. تهبهقهی ناوهراست بۆ فهقیر و بیکهسی ههزران باییه نهخۆشی عیراقی. تهبهقهی خوارى بۆ نهخۆشه فهقیرهکانی لوبنانی و شوینی تر بوو. ئیمهه عیراقی مانگی به حهقده دینار بهخێو دهکراین؛ به درمانهوه. خۆراک ههتا بلێی خراب، درمان زۆر کهم و به دهستهنده. حورمهت؟ خۆزگه به حالی سهگا!...

دوکتورهکان به ههتیوی له کلیسا بهخێو کرابوون؛ له فهرانسه پى خویندرا بوون. ههرا شهش مانگ دهستهیهکیان دهچوووه فهرانسه بۆ زانین زیاد بوون و که دههاتنهوه دهستهکهیهتر دهچوون. تهنا شتیکی که خوداییداوهکان و داماووهکان تیا شهریک و بهرانبهرا بوون، ههواى سازگار و تیشکی خۆرهتاو، دیمهنی جوانی چیاى لوبنان و دوکتورهکان بوو.

ههموو رۆژ بهیانى، لیستهیان بۆ تهبهقهی سى دهبرد که جووری خواردنی به ئاواتی خۆیان ههلبژێرن و بۆیان لىنن. ئیمهش ههوتیه جاریک شۆربای گوشت و شتر و ههموو جهمی زستان نيسک و باقله، له دوو مانگی بههاردادا زۆربهی جهم کهنگری له ئاودا کولاو، ههموو هاوین

شۇرباي كۈلەكە بوو. سالى دوو جار: رۇژى كرىسمىس و جەژنى فەسح، گۇشت مرىشكمان بە برنجەو ھەبوو.

رۇژى چەند جار ماسىر سەريان دەداين. دوو رۇژ جارېك دوكتور دەھات بە سەرماندا دەگەرا. ھەتەى جارېك مامىر و ھەموو دوكتور و ماسىرە كان - كە پەرىستار بوون - گەشتىكى بە كۆمەلىان دەکرد و بە سەريان دەکردىنەو. شەوانە باشمان داپۇشىن؛ بەلام - زىستانىش با- دەبوو سەرمان لە دەرەو بە. دەرک و پەنجەرەشيان دەکردنەو تا لە خەوا ھەواى پاك ھەلمۇن. زۇر جار بە خرتەى بەفرمالىنى بن تەختە كانمان وە خەبەر دەھاتىن كە بە فرىان لى دەبارى.

تا چل رۇژېك زۇر كەلەلا بووم و گەرام گەبىووە چل دەرەجە. وردە - وردە ھاتمەو ھال و بە پاي خۆم دەگەرام. ئەو دەم چارەى سىل زۇر لە ئىستا كەمتر بوو. تەنيا ەمەلى پەراسوان و ھەلكىشانى رپە لە رپى لاملەو ھەبوو. دەرمانىش دەرزی «ستروپتۇماسىن» بوو؛ ئەویش زۇر گران و دەستى فەقىر نەدە كەوت.

زۇربەى نەخۇشەكانى ھەوالم خویندەوار و رۇشنىبىر و مامۇستا و نووسەر و شاعىر بوون. ئەوى دەمانەو، كۆنە پۇلىس و رانندە و تۇزخۇرى دەشت و سارا بوون. پلەى ناونجى زۇر كەم بوو. مەگىن چلۇنكايى با، دەنا دەبوو لە سەر تەختە كانمان نەبزوون و خۇ مانندو نەكەين. چىنە نەخۇشەكانى بېش ئىمە وردە - وردە كىتېخانە پەكەن ناپوو. پتر لە دوو ھەزار جلد كىتېبى زۇر چاك و بەتامى تىدا كۆ بىووە. بە ھەلبۇاردنى نەخۇشان سەرپەرست و ئاگادارى كىتېخانە ناودىر دەكران. پارەيەكى زۇر كەم ئابوونەى كىتېب خویندەو ەردەگىرا؛ كە ئەویش دەدراپەو بە كىتېب. ئەگەر جارېك دەولەمەندىك بۇ سەردانى خزمى نەخۇش يان بۇ سەبرى نەخۇشانى سىل بەھاتايە و لە پرووى خىرەومەندى بىگوتايە: چىتان بۇ بىكرم؟ دەيانگوت: كىتېب بۇ كىتېخانە. لەو بىكارىيە و نەبزووتنەدا، ھەموو كەس سەرى بە سەر كىتېدا دەگرت. تا ئەو رادە نەخویندەوارە كانىش دەرسىان دەخویند كە بتوانن بخویننەو. تەنانەت كاپرايەكى لى بوو، مستەفا شىخەلى ناو بوو؛ پتر لە شەش سال بوو لە ئاسايشگا مابووە. دەلالى ھەراچە بازارى بەغدا و نەخویندەوار، لە ئاسايشگا خویندەبووى؛ بىوہ خویندەوارىكى ەرەبى، مەلاى دەبەزاندىن. منى وا تىنووى خویندەنەو، دەستم بەو ھەموو كىتېبەرا بگا و جگە لە دانىشتن و راكشان ھىچ كارم نەبى، دەبى چ بگەم؟ قوربان شانم لى داخست و ملم لى نا و رېزم لى گرتن؛ وشك و تەر، ئايىنى و كىرنامە، تارىخى و ئەدەبى، بىوچان و سانەو، رۇژ تا ئىوارە و شەو تا خەو بە لامدا دەباتەو، چاو لە كىتېب ناتروو كىنم. نووسراى تەھا حوسىن، ەققاد، سباعى، يەزبەك، سەلامە مووسا، ھەسەن زەيات، دىوانى حافز ئىبراھىم، شەوقى، دىوان و كىتېبى نووسەر و شاعىرانى كۆن، تارىخى كۆن و نوپى جىھانى و مەلبەندى، زنجىرە نووسراوى قەدرى قەلەچى، كۆمەلە گۇفارەكانى دنياى ەرەب... راستىكەى نازانم چەند و چەند كىتېم خویندەو. تەرجمە لە شكسپىر، ئاناتۆل فرانس، وىكتۆر ھۇگۇ، مارک تواین، بالزاك، ماكسىم گوركى، چىخۇف، گۇگۇل، كىتېبى كۆنە بەيتى ەرەب، فەلسەفەكان، ئىلىياد و ھەر چى لە نووسەرانى ئوروپاوە كراو تە ەرەبى. خولاسە چىم نەھىشت كە جار و دوو جارى نەخوینمەو. تەنانەت كىتابى موقەددەسم دوو جار سەر لە بەر خویندەو. دوو سال بۇ خویندەو و فېر بوون زۇر دەر فەتېكى زېرپنە. ھەم لە مەعلۇماتدا، ھەم لە ەارەبىدا دەسمابەيەكى زۇرم دەس كەوت.

له ناوماندا کەشیشیک و مەلایەکی نەجەفی پەیدا بوون. مەلای ناوی شیخ خەلف و زۆر وریا و قسەخۆش. له بیرمه جارێک لێیان پرسى:

- له قورعاندا دەلى: «زەوى بە میرات بۆ سالحان دەمىنى»، یانى چى؟

- مەزوروى قورعان له سالح ئەو کەسانەیه کە بە زەوى دەچارىن و ئىسلاحي ئەرازی دەکەن؛ نەک سۆفیلکە و مەلای دەسپر و تەنبەلى وەک من. لەوانەیه ستالین لەو سالحانە حىساب بى. کەشەپیاویک بوو له تەمەنى بیست و حەو سالیدا، ناوی «ئوغستین» بوو. تا نەخۆش نەکەوتبوو بە عومرى خۆى له دێرێکى سەر چیاى کى عىراق دەر نەکەوتبوو. لاتىنى، ئىسپانى، فەرانسى، ئىنگلیسى، فارسى، تورکى، عەرەبى، کلدانى و کوردى بە هەر دوو زاراوەى کرمانجى و سۆرانى وەک ئاو دەزانى. زۆریش رووح سووک و لە شانان خۆش بوو. له خواى دەویست پرسارى لى بکەى و جواب بداتەوه.

- باوکى رووحانى! ئەوى تۆ فێرى بووى بە هەزار زانای عەرەب نایزان. تۆ لەو کێوه کوپرا ئەو هەمووه فێر بووى؟! هەمووه فێر بووى!

- کاکە! عەرەب زمانە کەیان بۆتە بەلایان. ئەوەندەیان له خۆیان گران کردووه بە سى سال فێرى نابن. خەتە کەیان ئارامى کۆنى چوار هەزار سالەیه؛ لایان وایه کفره بیگۆرن. ناچار گرامىرى چەند جلدی بۆ نووسراوه کە راست بخوینرێتەوه. ئەگەر وەک لاتىنى بنووسرایه بە پەنج پەر گرامىر ساز دەبوو. هەر خەریکن زمان فێر بن تا قورعان راست بخویننەوه. ئیتر نایانپەرێتە سەر عىلمى تر و بە جاهیلی پیر دەبن.

پۆرێک پرسیم:

- بە یانیاں راهەیه ک بە چرایه نەفتیکى داگیرساوه و کەشەیه ک بە زەنگولەوه بە دەورى کلیسادا دەگەرن و زەنگولە پادەژێنن، ئەوه بۆ چیه؟

- چۆن له کاتۆلیکى ئەوەندەش نازانى؟ ئەوانە شەیتانى دەورى کلیسا - کە شەو هاتوون - دەر دەکەن!

- جا بۆچى دەریان دەکەن؟

- بۆ ئەوه ئیمه کەشیشە کان جیگەیان بگرینهوه!

له سەر داواى ئەو، داستانى «کرانک بیل»ى ئاناؤل فرانسىم کردە کوردى. هیندیک دەسکارى زانایانەى تیدا کرد و پەسندى کرد. نوسخه خەتیه کەم فەوتا و بە چاپ نەگەشت.

له ئاخر و ئۆخریه کاندایستى ئىنگلیسى فێر بىم. فەرهنگى عەرەبى-ئىنگلیسى، ئىنگلیسى-عەرەبى و فەرهنگى لههجه دەر بڕینم له دەورى خۆم دانا. وشه به وشه مانا و لههجه دەر دینم و دەینووسم و لەبەرى دەکەم. بەو زەحمەتە گرانەى کە کیشام دەمتوانى داستانى هاسان بخوینمەوه و کەمتر کارم بە فەرهنگ بى. بەلام بە داخهوه له پاش چا بوونەوه مە له بەغدا و له پیناوى نانى پۆژانەدا، نەمتوانى له سەرى بڕۆم و له بیرم چۆوه.

زۆر ناشناى باشم هەبوون. له هەمووان نزیک تر «حوسین وەتتار» ناویک بوو خەلىکى عىمارەى عىراق؛ له خۆم رووت و پەجال تر. له دنیا دا تاقە برايه کى هەبوو ئەویش سەرباز بوو. حوسین زۆر له ئەدەبى عەرەبیدا زەوقى هەبوو. بۆ خویندەنەوهش پرسى دەکردم، کتیبم بۆ هەلده بۆارد.

زۆر نیتوانمان خۆش بوو. پیکهوه دەگەراين. کورد گوتهنى: «وەک گوێی کەر جووت بووین» و

بېۋىنە خەمەرۋېنى يەكتەر.

سېنەما لە تەبەقەي چوار بوو. دەبوايە ھەر كەسە كورسى خۇي بەرى و لە فيلم بروننى. كليسا بوو؛ لە بەر خاۋەن سېنەمايان دەپارنەۋە، بە خېر فيلميان ۋەردە گرت و سەرو چارەگە ليرەيە كيەن لە نەخۇشى تماشاكەر دەستاندا! ھەر زورەي جىگەي ھەشت نەخۇش بوو. كابرايە كي سەرتاشى لى بوو، رادىۋى دەدا بە ئىجارە، مانگى بە شازدە ليرە. مەن ھەر زوو رادىۋىە كي كۆنم كرى و ھاۋۋە تاغە كانم لە ئىجارە رزگار كرد. كاتى چا بوومەۋە و دەرچووم بە قازانچ فرۇشمەۋە.

كومۇنىستە كان ھەلقەي دەرسيان بوو. سەبرى يۈسۈف ناۋىكى كوردى مەسېحى دەرسى پى دەگوتى. گوتى: حوسىن بۇ نايە شتىك فېر بى؟ حوسىنم برده دەرسى. گوتى: عىلم ئەگەر خۇشىشت نەۋى ھەر باشە بېزانى. بۇ نەگەتى دەرسى ئەو رۇژە لە مانىفستى ماركس و ئىنگلىس بوو كە دەلى ھېچ خاويە كي نىر و مەن نەبوۋە و بەرى بىرى مۇيە و راست نىيە. حوسىن ھەستا رۇيشت. كە لىم پىرسى بۇ رۇيشت، گوتى: برا تۇ گوتت بەھرە لە عىلم دەبىنى. مەن شىعەم؛ حوسىن و عەبباسم زۇر خۇش دەۋى. راست يان درۇ بە خۇشەۋىستى ئەۋانەۋە ھۇگرم گرتوۋە و زۇرى پى شادم. سەبرى ھەر گوز و گومبەت بى ئەۋە ھېچم بداتى مایەي دلخۇشىم لى دەستىنى. تا شتىكم نەدەنى نايى دە شتم لى بستىنى. سەبرى گوتى: راست دەگا، ھەق بەۋە. سەبرى بۇ دەنگەۋاسى كوردستان زۇر كۇشا بوو. ھەر رۇژنامە و گۇفارىكى ئورۇپا و عەرەب، ھەرچىيان دەربارەي كوردستان نووسىبوو، باسەكانى بېرىبوو و دە بەرگى گرتىبوو؛ عەكسى زۇرى ھەبوو. تەنەنەت رۇژىك عەكسىكى لە رۇژى ئالاھەلەكردنى سابلانغ نىشاندام و ئىشارەي بۇ عەكسىكى بچووكى دوورگىراۋى نەناسراۋ كرد كە لە سەربان لە كن دارى ئالا بوو. گوتى: مەن لام وايە ئەم عەكسە ئى تۇيە. راستى دەكرد و زۇرم پى زىرەك بوو. تەمىكى ھكۈمەتى شىخ مەحمۇدى بە يادگار دامى. دوو خەنجەرى تىك پەرىبوو؛ لە سەرى نووسراۋو: «ھكۈمەتى كوردستانى جەنۇبى» لەو دىۋىش نووسراۋو: «چار ئانە» ھىندەم ئەو تەمرە خۇش دەۋىست و تاقەتم دەكرد كە لىم ون بوو.

شەۋىك دەستى ھەيكەلى مەسېح شىكابوو؛ ۋەردە پۈۋلى زىارەتكەران دىزراۋو. كليسا زۇر رقى ھەلسا. گوتيان تا گوناھبار خۇي دەرنەخا، نانتان نادەينى. دەمانزانى كى وای كىردوۋە؛ بەلام ھىندە ھەزار بوو، بەزەمان پىدا دەھات و پۇشىمان. تا نىۋەرۇ بى نان ماین و ئەۋسا ھىندىك باقلەي كولاۋيان داينى. ماسىرىكى كىژە عەرەبى مەسېحى زۇر جوانى لى بوو، بە دواندىم كەيفى دەھات. لە منى پىرسى: كى ئەۋەي كىردوۋە و دەستى خوداى پەراندىۋە؟ گوتى: لە خودا خۇي پىرسن ھەموو شت دەزانى! بە بىزىكەۋە گوتى: لەسەر ئەۋ قسانە خۇت توۋشى بەلا دەكەي!

گفتوگۇمان دەگەل ماسىر - كە ناۋى «مارى لوىس» بوو - ھەر لە دەۋرى دىن و رەب دەگەپرا. مەن دەمگوت: ئەگەر مېردت بىكردايە، دوو مىندالت باش پەروەردە بىكردايە و مەسەلەن بېۋىنە تە دوكتور و دەرمانى ھەزارىيان لە مل بايە، لەۋە چاتر بوو كە خۇت ئەستىۋر كىردوۋە و بە سەرى تاشراۋ، بە كراسى جاۋ، لە زىندانى دىزدا دەژى. ئەۋىش لە جواۋبا كارى خۇي بە باش دەزانى و دەيگوت خزمەتى رەب دەكەم. بەلام زۇر جار دەھاتە لام و دەگەلما رووخۇش بوو. رۇژىك گوتى: ماسىر دەچمە بىرووت بۇ مەينەي چاۋم، فرمايشت نىيە؟

- نا، ھەر ھىندەم دەۋى قەۋل بەدى كە خۇت زۇر ماندوو نەكەي!

تېگه بېستم چې له دلدايه؛ به لام خوځم گڼل كرد. گوتم: به يې نارووم؛ ماشين ههيه!
وا ديار بوو هردووک په کترمان خوځش دهويست و سهد کڼوی شاهومان له نيواندا بوو...
له سهر خواردنی زور خراب هموو نه خوځشه کان مانيان گرت. په کيک نالايه کی به لوولاکه
و شتریکه وه کردبوو؛ کردبانه ههرا. خه بهر به بيرووت درا. سه فیری عيراق و دوکتور غوسن
(وه کیلی عيراق دهرباره ی نه خوځشانی ناسايشگا) هاتن؛ بوونه میوانی مامير. گوشت بهراز و
مريشک و پلاو، ناشی يې ده گهرا. خو شرابی کونی کلیسا هه مه پرسه! من له سهر ته خته کهم
نه بزووتم. گوتم مان ناگرم. شکايت لای سهبری کرا، گوتمی: با نهيه؛ من به پياوی باشی ده زانم.
خه بهر به مامير درابوو. گوتبووی: په کيک ههيه لهو پرسن تا بزائن نه مانه کومونيست و
تشفه له بازن و درو ده کهن. په گهل ماميریک بانگ کرامه لای سهفير. به ناو سهفدا که
تیده پهريم، «خاین! خاین!» کهری نير نه يده کيشا!

سهفير گوتمی: کوپم! تو بلې خزمهت و خواردنتان چونه؟

- قوربان! سهگ ده ژوی و ئيمهش ده ژين!... به دريژی باسم کرد.
رووی کرده وه کیل و مامير:

- پوولمان لي ده ستين و نه وهش حالی نه خوځشانه؟ نه وه قبول ناکړی.

سهفير هاته دهر و گوتمی: نه م کوپه باشی تېگه ياندين که ئيوه چند مه زلوومن. نه گهر نه وه
نه با له وانه بوو ليتره برؤين و نه تانبينين. خواردن و خزمه تتان چاک نه کړی، ده تانبينه
شوینتکی تر.

ئيتر خاین جورج بوو به برای باش و سهبريش نافهريمی کردم. حورمهت و خزمه تيش زوری
فهرق کرد.

چل رؤز بوو له به حنهس بووم. ده گهل نه حمهد ناویکی کورد بوومه ناشنا. زوری ژماره ی
گوځاری گهلويژ هه بوو. دواي چل رؤز هات وچو کردنی په کتر، ليی پرسيم:

- ئهري کهس نامه يه کی بو نه حمهد نه داويهی؟

- نای خه جالته خوځم، نامه کهم هه ده باخه لدایه!

لهو تېگه بېستم که مه حموود و نه حمهد به چکه عه رهن؛ له سوله يمانی گه وره بوون و بوونه
کوردی دلسوز.

رؤزيک نامه يه کم بو هات؛ عه ريز نانهوا نووسي بووی: کاکه هاتومه شام؛ له ئوتيل غازيم. حاله
خراپه! چ بکه م؟ جوابه بو نووسيه وه له ئوتيل مه بزوا نامه يه کم بو برايم نادری نووسی که فريای
که وه! برايم بردبوويه مه نزلی خوئی. رؤزيک عه ريز به دوو چرخه گه يشته لام.

- تو چی و ئيره چی؟

- دواي تو ناو ماله کهم فروشت؛ به قه تار هاتمه سنجار. میوانی شيخيکی په زيدي بووم.
ناردميه قاميشلی، ماله جگه روخين. خه ریک بووم کچه که ی بخوازم، سهری نه گرت. به دواي
تو دا هاتم، گه يشته شام. ئيستا هاتووم بو لات؛ چند رؤزيک له لات ده بم.

- ليتره ريگه ی میوان نادهن.

- که وا يې ده چمه وه، خواهافيز!

به يانی نه و رؤزه گوتميان لويک له ئوتيل بووه، ده لين پاره نادا؛ ههرايه! روانيم عه ريزه و داواي
بيست و ههشت ليتره ی لوبانی لي ده کهن؛ ده لي نيمه. لهو به لايه رزگارم کرد و روشت. برايم

بۆی نووسیوووم له پڕی دووچهر خه‌ی به‌کری‌گیراو شکاوه و من تاوانه‌که‌م داوه. عه‌زیز له‌ چاپخانه‌یه‌کی شام دامه‌رزابوو کاری ده‌کرد. جاریک برایم نووسی: «نسه‌ته‌تی بکه‌! ده‌لێ ده‌چمه‌ میسر. ده‌لێم ئه‌وه‌ نه‌خشه‌، رێگه‌ت نییه‌. ده‌لێ من به‌ نه‌خشه‌ ناڕۆم؛ بۆ خۆم ده‌چم!» له‌ جوابا نووسیم: «تۆ بزانه‌ عه‌زیز خۆی له‌ من به‌ عاقل‌تر نازانی، تا نسه‌ته‌تی بکه‌م؟!»

عه‌زیز وه‌رقه‌ی په‌نابه‌رانی فه‌له‌سه‌ستینی سازدابوو؛ مۆریکی به‌راوه‌ژوو پێوه‌ نابوو؛ چوو‌بووه‌ ئوردون. گه‌رپا‌بووه‌ له‌ پڕی زانیبوویان فیلی کردوو، خسته‌یانه‌ زیندانه‌وه‌. پاش ده‌ رۆژ حوسنی زه‌عیم کووده‌تای کرد و جگه‌ له‌ خۆی - که‌ کوردیک بوو - حوسین به‌زازی سه‌رۆک وه‌زیریشی له‌ کورده‌کانی شاری هه‌ما بوو. عه‌زیز به‌ردرا.

رۆژیک نامه‌هینی ئاسایشگا بانگی کرد:

کێ عه‌زیز ناوه‌ و ئێرانییه‌؟

نامه‌به‌کی به‌ دروشمی پشيله‌ و که‌له‌می ئێرانه‌وه‌ هێنابوو. ته‌واو ترسام! خواجه‌ چ قه‌وماوه‌؟ نامه‌ی سه‌فاره‌تی ئێران له‌ لوبنان بوو که‌: «ئاغای عه‌زیز نانه‌وازاده‌! کارمان به‌ تۆ نییه‌؛ بۆ ناچیه‌وه‌ میه‌نه‌ی عه‌زیز؟!» ئادریسی عه‌زیز من بووم. رۆژیک له‌ به‌غداوه‌ نامه‌ی عه‌زیزم بۆ هات: «ده‌رۆمه‌وه‌ ولات، کارت نییه‌؟!» نووسیمه‌وه‌ خه‌به‌ری ماله‌وم بۆ بنێه‌. پاش ماوه‌یه‌ک عه‌کسی کوپ و ژن و خوشک و برامی بۆ ناردم؛ ده‌گه‌ل چه‌ند رۆژنامه‌یه‌کی ئێرانی و نووسیوووشی: مه‌جهلله‌ی هیلال ئه‌و ژماره‌ی باسی رۆوسیای سووره‌؛ بنێه‌ فلان ئوتیل له‌ ورمی. ئیدی خه‌به‌رم له‌ عه‌زیز برآ. له‌ سالی ۱۳۵۴ی هه‌تاویدا - که‌ هاتینه‌ ئێران - بیستم که‌ ناوی دوکتور عه‌زیزی ژیانه‌ و مامۆستای دانشگاهیه‌.

پینچ مانگیک بوو له‌ بیمارستان بووم؛ رادیۆ به‌غدا به‌لاری کرده‌وه‌ که‌ ره‌فیع چالاکی کومۆنیست گیراوه‌ و ئیقراری له‌ سه‌ر هه‌موو ئەندامانی حیزب کردوو و ئه‌وا هه‌ر رۆژی ناوی چه‌ند که‌سته‌یکان له‌ سه‌ر رادیۆ به‌لوا ده‌که‌ینه‌وه‌. دلم له‌رزای نه‌کا ناوی منیش بلێ و له‌ بیمارستانه‌وه‌ بمبه‌نه‌ زیندانی به‌غدا. سه‌رباریش ره‌فیع ده‌مناسی که‌ له‌ کۆمه‌له‌وه‌ هاتووم. خواجه‌ هاوارا هه‌موو رۆژ گوێم به‌ رادیۆوه‌ ده‌نا؛ رۆژنامه‌ی به‌غدام ده‌پشکنین؛ له‌ ناوی خۆم ده‌گه‌رام. نه‌خیر، ناو نه‌هات.

هه‌ناسه‌یه‌کی ئاسووده‌م هه‌لکیشا. ره‌فیعیان کرده‌ گووینده‌ی رادیۆی کوردی به‌غدا؛ حقووقی جاسووسی و گووینده‌گی وه‌رده‌گرت. راستی گووینده‌ و ئەدیبی وا که‌م ده‌بیته‌وه‌. وای وه‌سه‌ر زه‌وق خستم، چه‌ند جاریک ئینتقاد و پێشنیارم به‌ ناوی «قۆیتاس په‌پوله‌» بۆ نارد و له‌ رادیۆدا جوابی ده‌دامه‌وه‌.

نه‌خۆشانی کورد چه‌ند سال بوو له‌ لایه‌ن مامێر و دوکتورانه‌وه‌ به‌ ئازاتر بنیاده‌م ناسرابوون. بۆ نموونه‌ شیخ عه‌بدولقه‌هاریکیان ناو ده‌برد که‌ بۆ عه‌مه‌لیاتی په‌راسوو به‌ مشار برین نه‌یه‌شتوووه‌ بیهۆشی که‌ن! که‌ هاتوون خه‌لاس بن، گو‌توویه‌: دوکتور، پێغه‌مبه‌ر فه‌رمویه‌ خوا رۆحم به‌وانه‌ بکا که‌ سعته‌ی خۆیان باش ده‌که‌ن! کوردیکی‌تر به‌ ناوی «سه‌یدۆ» له‌ جه‌نگه‌ی عه‌مه‌لیاتدا - که‌ نه‌یه‌شتوووه‌ بیهۆشی که‌ن - گو‌توویه‌: دوکتور باشی ببه‌ر، تازه‌ ناتوانم بیه‌مه‌وه‌! زۆر داستانی وا له‌ کوردان بیه‌ شه‌وچه‌ره‌ی دوکتوران. چونکه‌ عه‌ره‌ب هه‌ر مقه‌ستیان ده‌دی ده‌گریان و ده‌یاننه‌راند و هه‌زار جوینیان به‌ مه‌سیح و جه‌د و عابادی دوکتوران ده‌دا. ئه‌و ئاوی ناوی ئازایه‌تییه‌ بۆ کورد رۆابوو؛ هه‌ر کوردیک بینالاندایه‌ ده‌یانگوت: تۆ کورد نی؛ کورد زۆر به‌غیره‌تن!

جا نيمه چهند کورديک که لهوئ بووين زوريشمان نئيش پينگه يبا، پيمان شهرم بوو هاوار که ين. من له کهله کهمدا ئاوی پيس پهيدا بوو. به جوړه ترومپايه ک خاليگه يان کون ده کردم؛ ئاويان لينده کيتشا و دهرمانيان تيده کرد. هفته ي دوو جار هم کاره ده کرا. رۆژيک دوکتور هات، وا به دوو ماسير تيم بهر بوون و کهولم ده کهن. ديتي حالم زور شره.

گوتی: دهمري! دهستی لي بهر دهن! کهس ئه و نازاره ي دهر نابا.

گوتيان: ئه دی بوجی هاوار ناکا؟

- کورد هاوار ناکا! شيخ قهار تان له بير نه ماوه؟

جاريک ده بوو دهر زي له زگم دهن. ههلمکرد، پر له تووک. دوکتور گوتی: وهک زگه بزن ده چي! گوتم: دوکتور وا دياره شاره زاي نووسراوی داروين ني؛ من وهک باپيره مه يمونه کان ده چم! هم دوکتوره له ناو هه موو دوکتوره کاني تر به چکه موسلمان و ناوی حبيب بوو. ئه وپش به مندالی مامير به ختوي کرد بوو. وهک کوري خوي لي دهر واني و کرد بوويه سه رۆکي دوکتوران و نازداري باوان. ههر چي بيگوتايه به قسه ي ده کرا. جگه له دوکتوريه که شي، زور ئه ديب و له ئه ده بي عهره ييدا شاره زا بوو.

له به حنسه - پيچه وانه ي بيمارستاناني تر - نه خو شئ که حالي زور شر با و هو مي د به چابوونه و ه ي نه مابا، ره پ و ره وان پييان ده گوت بچوره وه ماله خوت؛ تو زور نازي! جاريک له سهر داندبا به مني گوت:

- تو بچوره لاي کهس و کارت!

- دوکتور هيچ که سم نييه و له عيراق غه ريب ترم تا لوبنان. لات وايه دهمرم؟

- به خوا ههر چي بؤت ده کهم حهره کهت ناکه ي؛ لام وايه به جيمان ديلى...

- دوکتور بلئ چا نابي؛ مه فهرموو حهره کهت ناکه ي. چونکه به ره و پاش گه رانه وهش ههر

حهره کهته. وا من به غار به ره و مردن پهل ده بم...

تماشايه کي کردم: تو م پي شتيکي سه يره! جا مه گه ر ئه و هي زي دلته ده هاوارت بي.

به ئاشکرا حوکمي ئيعدام درا. قهت نه مديوه دوکتور بؤ کهس درؤ بکا. به لي دهمرم. لام وايه ماوه ي ده ده قيقه يه ک تاسام. تارمايي عيزراييل ده هاته بهر چاوم؛ وه خته بليم گويم له فره ي بالي ده بوو. له پر هوشم هاته وه بهر: هه ياران! من نزیکه ي سى ساله ده ژيم؛ ژيان ههر ئه و شه ره شق و کهر بازا ره يه که ديومه. به جحيلي ئه و هه موو ده رده م ديت؛ به پيري ده گه مه کوي؟ سينه مايه؛ تماشاي خوت کردووه؛ به جئي بيئله و خه مي پي ناوي. بهس نييه له خه م رزگارم ده بي... هاتمه وه سه ر حال و ملم له گالته و گه پي خؤم نايه وه. وهک نه بام پيدا هاتبي نه باران و هاتمه وه سه ر ده قي جاران. شهش رۆژ دهر مانيان نه دامئ. گوتم: دوکتور تو هيچ نه بي به قه ستيش بي شتيکم بؤ بنووسه با پي بخلافيم. دهر مانيان بؤم نووسيمه وه.

ئه وانه ي هاتبوونه ئه و نه خو شخانه - فه قير و ده و له مه ند - يان پارتيه کيان هه بوو يان زور يان زمان لووسي ده گه ل ماسيران ده کرد و کاري خو يان پيک دينا. من که سم نه بوو؛ نه شمده تواني له بهر پيري زنه فه رانسيان مل که چ کهم و خؤم شيرين کهم. ماسير سووزانيک هه بوو زور تووره و زمان شر؛ خو شي نه ده ويستم. رۆژيک دهر مانم بؤ نووسرابوو، نه يدامئ. زورم دل به خؤم سووتا. نامه يه کم بؤ دوکتور حبيب نووسي؛ شيعري شاعير يکم له سه ره وه دانا که بؤ «مه عنى بني زائيد» ي نووسيوه، ده لي: «ئه ي به خشنده يي مه عن! دهر باره ي من سرتيه ک ده گه ل مه عن

بکہ! جگہ لہ تو ہیچ تکا کاریکم نییہ». لہ باسی ئیرانی بوون و چۆنیہ تی ہاتنم لہ عیراقہوہ بؤ لوہنان، چۆن بووہ تیمگہ باند. نووسیشم نہ پارتیم ہہیہ، نہ دلہم پروا دەدا لہ بہر پیریزنان ریایی بکہم؛ با ئینسانییہ تی خۆت تکا کارم بی... کاغزہ کہی خۆیندہوہ، نایہ گیرفانی و رۆیشت. ہاتن گوتیان دوکتور لہ وہ تاغی خۆی تۆی دەوی. لای خۆی جیگہی نیشان دام. گوتی: برا من دەبمہ کہس و کارت. حہبیک تازہ پەیدا بووہ دەولہ تی عیراق نایدا بہ فقیران؛ چونکہ زۆر گرانہ و ہزار ی بہ شہس سەد لیرہی لوہنانہ و رۆژانہ دەبی بیست و چوار دانہی بخوری. بؤ تہبەقہی سی ہەتا بلئی زۆرہ. من لەوان دەگێر مہوہ و دەتدەمی. بہ دوو ہزار حہب لہ خەتەر رەخسام و رۆژ بہ رۆژ لہ چاکی بووم.

ئاودەرہینان لہ خالیگہ مہوہ، رپہی راستی ہەلقرچاندم و پەردہ یہ کی وەک ئیسک و لہ ئیسک رەقتر بہ سەردا کیشا و شانی خوار کردم و ئیستاش کہ شانم وەک تەرازووی لەنگ تاوتایہ، ئاسەواری ئەوسایہ و لەوساوہ تەنیا سیہ کم کار دەکا.

تەفریحمان

ئێوارانہ دەچووینہ قەدەم لیدان لہ ناو باغچہ زۆر و ہەراوہکانی سەر بہ کلیسا. رۆژانی یەک شەممہ دەچووینہ کلیسا، لہ ریزی نوێژکەرانددا دادەنیشتین؛ کہ زۆر نوێژیکی خۆش بوو. ژن و کچی دیی بہ حنہس خۆیان تاس و لووس دەدا، جوانترین جلکیان دەبەر دەکرد، پیاویش بہ جلکی خاوین و ریشی تاشراو لہ کلیسا ریز دەبوون. ہەموو بۆنی عەتریان لی دەہات. لہ پشت پەنجەرہ یہ کی پەردەداری نادیارہوہ نەرگ لیدەدرا و دەستہ کچیکی خواپەرست بہ گەل گۆرانی کلیسیان دەگوت؛ مردووشی دەخستہ زەوقہوہ. کہ شہی سەرسە کۆی قوربانیش دادەہاتنہوہ؛ ہەلدەستانہوہ؛ بخووریان بلاو دەکردہوہ، منالی چکۆلہ لہ داواہ داوینی شۆریان دەگرتن؛ دەتگوت «دایہ مەمدہ بہ گورگی» دەکەن! بہ راستی سەیرانی خۆش، وا لہ یەک شەممہی کلیسای کاتولیکانہ؛ نەزەریش گوناح نییہ و ئازادی.

رۆژیک دواي بلاو بوونی نوێژ، چوو بووم لہ سەر بەردیکی قەراغ ری دانیشتبوووم. کچیکی قەلەوی جوانی دی - کہ ناوی فیکتوریا بوو - ہات رابرد. ئاوریکی داوہ گوتی:

- ئەوہ بؤ وا بہ وردی و سەرنج دانہوہ زەق لیم دەروانی؟ نیازت چیہ؟
- دوکتور دەلی شەش کیلۆ قەلەو بی چا دەبیہوہ. بیر لەوہ دەکەمہوہ: ہەر لا سمت دە کیلۆی زیادہ. چ دەبوو شەش کیلۆی بہانایہ تە سەر من؟ تۆ جوانتر دەبووی و منیش دەبوومہوہ گویزی ئازا!

پیکەنی و رۆیشت.

چرچ، کہ سیف، رەنگ زەردی تولخ، بی ہیز و توان، بہ مرخەمرخ، سەر لہ ئێوارہ یەک لہ سەر بەردیک ہەلتروشکا بووم، سەیری رۆژاوا بوون لہ دەریام دەکرد. دیمە نیکم بوو، باوہ کہ بہ رازیش بیزی ہەلدەستا بمبینی. کچیک بہ لاما تیبہری، ئەحوالیکی پرسیم. لہ وەرامیا گوتم:

- بہ راستی کیژی لوہنانی زۆر لہ عارہی تر بہ ماریفەت تر و جوانتریشن.

گوتی: لاوی عیراقیش کہ وەک تۆ بچن، لہ لاوی لوہنانی جوانترن.

قەت گالتهی ہیند سەیر نەبووا تیر بہ خۆم پیکەنیم.

کیژیکی لوہنانی - کہ ناوی سەعدہ بوو - دوکانی لہ نزیک ئاسایشگا بوو. رۆژیک نازانم چم

کړېوو، لیره یه کی لوبنانیم دایه؛ قسیکی جویران خه لیلیم لی نوسیویو: «که سی که پوول به هه موو شت ده زانی، هه موو شت له رپی پوولدا ده کا». گوتی: نه وه چییه؟

- بیه خشه! کاغز نه بوو لهووم نووسیوه؛ هیچ نیازیکم نه بووه.

- زور مه منونم، نهو نسجه ته له سهد لیره ش به نرخ تره! ...

قاوه خانه یه که له ناو باغچه کانی دهوری ئاسایشگا تایبه تی سیلداران بوو؛ ئیواران ده یچوونیی. ده میک بوو هیچ پوولم نه ما بوو؛ نه مده توانی پوولی چایه که یان کوکا کولا یه که - که تازه په یدا بیوو - بدهم. زور باش دامابووم. نهو مابهینه ش هه رگیز له عیراقوه که س نامه ی بؤ نه ده نووسیوم. هه ر رژه که نامه بهر ده هات و نامه ی که س وکاری نه خو شخانه ی دابه ش ده کرد، ده مپرسی:

- نه دی نه من؟

- نیته!

زور دلته نگ ده بووم. تو وه ره هیچ که س لیت نه پرسی. ته نیا به هه مووی سی یان چوار نامه م بؤ هات؛ نهویش هه مووی پر له خه م و په ژاره. له یه کیاندا خه بهری مه رگی میرزا و پرده حمان بوو که گویا له سه ره مه رگیدا چهند له برادران له دهوری بوون. یه کیان پرسویه:

- مام میرزا وه که له مه رگ نه ترسی وایه؛ ئیستاش هه ر قسه ی خو ش ده که ی.

میرزا ئیشاره ی به چرایه کی نه فت کردوه که له لایه وه داندرابوو، گوتویه:

- کورم! من نهو له غه زه م هه لئناوه. من وه که نهو چرایه م؛ تا رونی تیدا ماوه، دایسی و زیندووه؛ هه ر نهوته ی وشکاو ی هات، ده کوژیته وه؛ به لام نهوتی تی ناکریته وه...

ماوه یه کی زور به خه می له ده ست چوونی نهو مامؤستا گه وره یه مه وه دژ دامام.

حوسین وه تتاری هه والی زور خو شه ویستم ده رده که ی وه بنی دا؛ جواب کرا. له به غدا له بیمارستانی عه زل، وانا جیگه ی گولی دوور ئاوا خه ویندرا. نامه یه کی بؤ نووسیویوم؛ به درژی باسی خواربار دزینی دوکتوران و به رتیل داوا کردنی په رستاران و فه زایحی سه گی بیمارستانه که و زه لیلی نه خو شانی نووسیوو. نازانم چهند رژه نه یناردبوو؛ چونکه له حاشیه دا نووسیویوی؛ تاقه برا سه ربازه که م - که مانگی به پینج دینار ده بوایه دایکم به ختو کا و یاریده ی منیش بدا - بلیتی به خت نه زموونی بؤ ده رچوو؛ دووسه دیناری ده س که وتوو؛ هه ر دووسه دی له بن سه نیری من داناوه. ئیستا من ده وله مه ندیکم! بؤم نووسی: خودا رزقی بؤ تو نه بریوه ته وه. لیم روونه نهو پووله بؤ حوسین ناویکی زور زگزل هاتوو؛ فرشته ی رزق به سه هو بؤی هیناوی؛ زور ده ترسم نه یخوی!

رژه یک نامه یه کم وه رگرت، نووسرابوو: من نه خو شیکم؛ له سه ره مه رگا حوسین گوتی ته نیا که سیکم له دنیا دا هه یه، ناوی عه زیز قادره و له به حنه سه. خه بهری منی بؤ بنووسن...

له خه بهری مه رگی وا تاسام، سی رژه نان و ئاوم له خو م حه رام کرد و تا توانیم بؤی گریام.

جاریک له رماده ی عیراقوه کوردیکی کونه شووناس بؤی نووسیویوم: حه ز ده که م بزائم ته رزی نه خو شیت چونه. له وه رامدا گوتم: وه که نالی شاعیرم که فه رموویه:

وه که تو پره یی پیچیده یی تو ساغ و شکستم وه که دیده یی نادیده یی تو خو ش و نه خو شم

زیت و وریا هه لده سوو پریم؛ ده لئین نه خو شیکمی له مردنی!

له چیای لوبنان، په ریشان و سه رگه ردان، پوولی چایه که شک نابه م که بیکه مه بیانوی له قاوه خانه دانیشن و ته خته کردن و راباردن. «کیچ له باغه لما ئامانه خانم ده لی!». هومیدی شم

بىرلەشكەن كەس بە دادم بگا. رۇژىك فېس بە سەرىكى تەژەي عەرب هات:

- تۆي عەزىز قادىر؟

- بەلى! فەرمايشت؟

- ئەو قەبزە ئىمزا كە! بېست دىنارت لە مووسلەوہ لە لايەن كاكە زىادەوہ بۇ هاتووه. بەلام
من - كە لە حەلەبەوہ بۇم هېناوى - چوار دىنارى لى ھەلدە گىرم!

خوایە لە ناو ئەو ھەمووہ ناسىاوانەدا چۆنە ئەو پىاوە منى وەبىر ھاتۆتەوہ و ئەو ئاورپى لى
دامەوہ؟... لە پاش چا بوونەوہم زانىم، كە پىاوى زۆر گەورەى عىراق وەكو ئەمىن پەواندىزى و
شىخ لەتېف باربوويان بۇ كۆ كر دوومەوہ كە بىچارە نەخۆشە با پەكى نەكەوئى. كاتى بە كاكە
زىادىان كوتووه، راستەوخۇ باربووى خۇى ناردووه. ئەگەر بىدایە بەوان - وەك باربووہ كانى تر - ئاو
دەبىرد و بۇم دەكرا بە وشتر!

زۆر لە كوردە كانى شام و جزیره و دانشجووى كورد لە لوبنان دەھاتن سەريان دەدام و كىتىب
و ميوەيان دىنا. «جەلادەت عالی بەدرخان» و «پەوشەن خانم» و «قەدرى جان» ى شاعىر و
«جەگەر خوون» و «عوسمان سەبرى» م لەوئى ناسىن. كاپراپە كىش لە جزیره - كە بىستبووى من
مردووم - كورى خۇى ناو نابوو ھەژار.

مەسلەلى مردىنىش سەير بوو: موسلمان مەلایەكى خۇيان بوو؛ شىعە بوو، فەرقى دانەدەنا و
نوئىژ و تەلقىنى بەرپۆه دەبرد. مەسىحى ئەگەر پىرۆتستانت يان ئورتودۆكس با، دەباپە كەشەى
خۇى بۇ بىنن و كەشەى كاتۆلىك خۇى تىنەدەگەيانىد. بۇ مردوومراوئىش فەرق و جىاوازى
دادەنرا: ئەگەر نەخۆشەىكى مەسىحى لە سەر مردن بە پەوانى و پووخۆشى دەمەلاسكەى
كەشەى لە دوعا و تۆبەدا نەكرداپە، نەياندەھىشت لە گۆرستانى كلىسا بنىژرى و دەبوو پىاوى
شەھردارى بىرووت بىن و بىبەنە گۆرستانى گىشتى. سەبرى يووسف دەردى لى گران ببوو،
كەشە ھاتە سەرى:

- دەى كورم! پى لە گوناحانت بنى و لە مەسىح بپارپۆه.

چاوى ھەلئىنا و تىي راخورى: ھەى دەسپرى كورى دەسپرا دم لە منىش خوار دەكەیتەوہ؟
لاچۆ لەبەر چاوم! جەھەندەم پىر لە خۆشت و مەسىحىشت!

كەشە ھەر ھىندەى پىما بلى: لە گۆرستانى ئىمەدا جىت نىيە!

ھەر مردووىك بمرداپە - تا ئىدارەى كلىسا دەيزانى - نۆكەر و قەلە و قوتەى خزمەتكار
ھەرچى پوول و جلى بوو دەيانرئاند و شرت و گواميان دەكرد.

عەزىز ھەمزە ناوپكى خەلكى سولەيمانى كە پىش من چوو بووہ ئەوئى و لە ماوہى دوو سالدا
بە قەد پشكەلىك عەربى فېر نەببوو. ھەر من چووم و بوومە تەرجمانى، ئىتر لىم بوو بە قىلى
كەواسىبى و ھەر دەباپە تەختى لە تەنىشت منەوہ بى و زمانى ھالى بم. ئىوارانە قورعانى
بەغدام بۇ دەكردەوہ. بە كەواى شۆپ و شەدە و جامانەوہ چوار مېردەكى لە سەر تەختەكەى
دادەنىشت و تا قورعان خەلاس دەبوو خۇى رادەژاند و ئەللا-ئەللای دەگوت. يانى زۆرم پى
خۆشە! جارېك گوتم: كاك عەزىز! مەلاى قورعان خوئىن زۆر دەنگ ناخۆشە؛ دە ماناى ئابەتىش
ناگەى؛ ئەو خۇ رازاندنەت لە چى!؟

- ئاى كاكە وا مەلى! بە خودا لە ساپەى سەرى تۆوہ لە سولەيمانى رادىوئەكم ھەيە چوار
ئەوہندەى ئەو رادىوئە؛ بە سى دىنارم كرىوہ!

ښوایه یه که له پر تنگی نه فسه سیکي او بوو به حال هه ناسه ی ده هات. ناردمانه شوین دوکتور. سهرم برده بن گوئی: پووله کهت له کوئی تاقهت کردوه؟ با بزانه نه وهک بیدزن! نه خیر، گوئی له هیچ نه بووه! دواپی که هاته وه سهر حال ده یگوت: هیچم نه ده بیست جگه له باسی پووله که، نه مویرا نیشانت دم!

پیره میتر دیک ره گز کورد و به زمان عه رب، به ناوی «جه عفره بابان» هاوژووم بوو. رۇژیک نامه په کی وهر گرت؛ ده یخوینده وه، سهریکی راوه شانده و بزهیکی تالی هاتی.

– ها عموو جه عفره! چیه؟
– که له به غدا به رهو ښه ده هاتم، دوازده برادره هاتبوونه به ری کردنم؛ تیکرا بوم ده گریان که مه سلوولی و ناتبیننه وه. ههر به رهو دوا مردوون. نهوا نووسراوه دوازده هه میس عه مری خوی کردوه؛ که چی من ههر زیندووم.

«جاسم» ناو کوری شیخیکی عاره بی چولی عیراق، هات؛ کهس ده له هجه ی نه ده گه یی. بیوومه تر جمانی ښویش. ههر تیگی راویه کی ده بوو من جیگه ی هاوار و بانگی بووم. جاریک گوتی: خه بهرم دا به بابم که تو چهند به منوه ماندووی، ښویش دیاریه کی زور خویشی بو ناردووی؛ با بچین له ناو داران بیخوین. قوتووه شیرناتیکی ده نایلون پیچراوی به نه وار به ستراوی ده ریئا. دیاره خوشه! که هه لیچری کولله ی برژاوی سویر کراوه! هیلنجم هاتی و رامکرد.

جاسم نه قلیکی خوی بو گپرامه وه که جاریک ښوونده ی تینوو بووه ناچار ئاوی له مالی سوننی خوار دونه وه و نه به ښتووه دایک و بابی بزانه! نه گهر جنیوی به که سی دابا ده یگوت: ښیسی سوننی به قه بری بابی! رۇژیک گوتیان جاسم حالی شره. چوومه لای.

– ها خیره؟
– سهد عزیز! ښو سوننی کوری سوننی به یانی زوو دیتم وام به سهر هات!
– سه گباب چهنده پی گوتووی به یانی سوننی نه تبین!

– حقه به لام چ بکه م؟!
ښو سوننی به سهدیکی سامرایی بوو، به ناوی سهد علی. بوم گپراوه؛ زور پیکه نی. گوتی: شهرت بی هه موو رۇژی تولجی به یانی خومی نیشان دم!
جا ههر وهک جاسم نه یده زانی من سوننیم، که متریان ده یانزانی که سهری موسلمان نییه و مه سیحیه. رۇژیک لای سهری بووم، په کی سووریایی خوی به ژورا کرد:
– سهری من له فلان که سی هاووه تاغم داوه؛ له سهرم بکه وه!
– له سهر چی؟

– ښو سه گبابه مه سیحیه. من دواوی نویت ده مگوت خودایا ههر چی موسولمانه روحمی پی بکه! ښو ده لی بؤ نالی چی مه سیحی و موسلمانه؟!
– چاکت کردوه؛ مه سیحی چ گوو خوریکه تو دوعای به خیری بؤ بکه ی؟!
راهیبه یهک عاشقی عیراقیه کی «فارس» ناو بوو؛ زگی پر کرابوو؛ بوو به هه را. ههر چونیکی بوو کیشه داکوزرا و راهیبه یان بؤ «بیت له حم» ته بعید کرد. فارس ده یگوت: من ههر خه می ښوومه له بیت له حم به بی میرد مندالی بی؛ مه سیحیکی دیش په یدا ده بی!

«ښووه ښووب» – سهر تاشه که ی ښا سیشگا – مه سیحیه کی زور قسه خوش، زوری نوکنه ی

سه یری له بهر بوو. ده یگنډراوه که:

* دوو ژن چووبوونه لای چه کیم. به یه کیانی گوت: میزت بینه و ده لیرهش بده تا بزاتم چیته. زنه که ی تر پیلې نه مه ی راکیشا:
- خوشکم نه م چه کیمه زور گرانجاننه. من یه کڼی دهناسم به چوار لیره ی ده کا و میزیش له خوی!

* که شیشیک له وه غزی خویدا گوتی: کلکی نه سپی مارنه لیا س له حیفاوه ده گه یشته بیرووت. کابرایه ک له گوینگران گوتی: نای له و درویه!
که شه گوتی: له حهرشه وه تا ناو شاری بیرووت ده بوو.
- به خوا جیتی باوه ر نییه!
که شه به تووره ییوه:

- له م هینه ی منه وه تا ناو گه لی دایکت چونه؟!
- به لی نه وه ری تئ ده چی!
* کابرایه کی زور دریز له بازار چاوی به کاله ک کهوت. بانگی کرد:
- قه یسی به چه نده؟!

- نه حمه ق من قه یسی ده فروشم؟!
کابرا تا نیوقه دی هاته وه:
- ده ی پرته قال به چه نده؟!

* که شیشیک رږږی نه خؤش بوو. که شه یه کی تری توماس ناوی له بریکاری خوی نارد، گوینی له ئیعتراقات بگری و له پشت په رده وه دانیشته. لاویک هات و هر لای و ابوو که شه ی خویانه:
- باوکی موخته ره م! گونا هم کرد؛ ژنی که شه توماسم وای لئ کرد.

- ده ی چیدی؟
- به خوا کچه که ی و کلفه ته که شی!
- ده ی چیدی؟
- به خوا خوشک و کوره که شی!
توماس قوونی پروتی له په رده ده رخت:

- سه ی کوری سه ی! وهره خانه واده مان ته واکه!
* کابرایه کی پرته قال فروش گله ی به ختی لای هه وایکی کرد که خوا رزقی بریوم.

- کاکه تو یو خوت رزقی خوت بریوه! له کاسی نازانی. وای دانی تو سه له پرته قالت له سه ر سه ره و بانگ ده که ی؛ تاجریک مندالیک خوینتالی له لایه، داوا ده کا. تو ده بی بلینی: نه و کوره جوانه ی کییه؟ عه مر دریز بی؛ چه ند خوین شیرینه! نه و دم له جیاتی پرته قالیک چوارت لی ده کرن.

به یانی سه له له سه ر سه ر، به ناو بازاردا ده چوو؛ وه ک کابرای دوینی غه یی زانیی، مندالیک سه رزلی، چلمنی لوتزلی خوین تال گریا: «پرته قال!»
تاجر بانگی کرد. سه له ی دانا و له هه تیوی هه لروانی. به لا لوتیکه وه پرسی:

- کوری کییه؟
- کوری منه چونی ده بیینی؟

چى بلى؟ چۈن رېايى بكا؟ پرتەقالى لە دەست ھەتتو دەرىنا و سەلەى خستەو ھەر سەر،
گوتى: بە دەستى خۇت بىنىژى و رزقم لە سەر خودا!

* لاويك لاي كەشە گوتى: بىمبەخشە كچەكەتم ماچ كرد.

- كورە جا ئەمە چىيە؟ من سەد جار داىكتم ئىلاقە كر دوو ە ناشلېم بىمبەخشە!

* ژنە لادىيەكى سادەى زۆر جوان خزمەتى كلىسا و ئۇدەى كەششى دە كرد. رۇژىك دىتى
كەششى نووستوو؛ ئەسپابەكەى دەر كەوتوو: لە سەر مو ە زەرد، لە ناو ەراست شىن، لە بنبەانەو ە
سوورە! بۇ مېردە كەى گىتر ايوە، گوتى: ھەر چۇنىك بى ئەو سوورە بېرسە!
لە دەر فەتېكدا بە شەرمەو ە پىرسى:

- بابى رۇحانى، ئى تۇ بۇچى واىە!؟

- كورم! ئەو ەنەتتە كە تەنیا لاي تۇى دەدر كىنم. ھەر ژنى لە بەشە زەردە كە ئاوس بى،
كەشەى دەبى، لە زەرد و شىنە كە «مەتران»، لە ھەر سى رەنگ «ئەسقەفى گەورە»!

ژن و مېردە كە پىكەو ە لەبەرى پارانەو ە كە رۇحىمىكىان پىچ بكا، بە ھەزار دەبى و نابى كەشە
رازى بو مەترانىكىان بداتى! لە جەنگەى ژەنىندا كابر لە پشەتو ە لەپ پالىكى توندى بە قنگى
كەشەو ە نا:

- دە ئەگەر ئەسقەفىكىمان بدەيەى مالت وىران دەبى!؟

* بياويك بە لىرەيەك بەرى لە لاي دەلاكىك تاشىبوو. ھات ژنەكەشى برد و دەلاك بەرى
تاشى. گوتى: ھەقم پىنچ لىرەيە.

- چۈن بەرى من لىرەيەك و ھى خانم بە پىنچ؟

- قوربان! ئى تۇ دەسگىرەى ھەبوو، ئى خانم زۆرى زەحمەت دام!

قسەى خۇش لە ناو نەخۇشان زۆر بوو؛ كەمم لە بىر ماون.

حاجىەكى نەخۇشى كوتى ھاتە بەرانبەرم لە ژوورە كەدا. ناوى «حاجى ەبدوللەتيف بوو».

زۆر زوو بوويىنە ئاشنا، جارېك گوتم: تۇ كە حاجىت چۇنە نوېژ ناكەى!؟

گوتى: ئەو ە مانگىكە پىكەو ەيىن. قەت نەتپىرسى كارت چىيە و بە چى دەژى؟ من گەوادى

شەرعىم!

- دوور لە تۇ حاجى، بىمبەخشە!

- دوور لە تۇى چى و بەخشىنى چى!؟ با بۇت بلىم: ئىمە لە كوتت چەند كەسىكىن
قاچاغچى. ئەو قەحبانەى لە مووسل و بەغدا لە رىمىن دەكەون و خۇشيان بە گەوادان فرۇشتوو،

دەھىترىنە بەسرە. يەكى بە سى، بە بىست دىنار دەيانكرىن. بە سەحرادا بارىان دەكەين و بۇ
پاتەختى سعوودى. يەكى بە سەد پاوەنى زىر بە ئەمىران و كاربەدەستانى سعوودى و ئەگەر

زۇرىش بەرچاوبن بە خودى مالە شايان دەفرۇشىن. ناويان ناون: «كەنىزى سى». كارتمان
پىيە، لە ھەر كوئى لەو سەحرايە ماشىنمان خرا بى يان رىنگەمان لى بگۇرئى، پۇلىسى سعوودى

يارىدەمان دەدا.

وېراى قەحبە، جغارەى ئورووپايى، ويسكى و جنسى زۆر دەبەين؛ قازانچى زۆر دەكەين.
ھەزاران كەس لەو رىزە ھەن كە ھەموو رۇژى ھەزاران دىنار تەختوبەخت دەكەن، وەك

چىرۇكى ئەلف لەيلا دەژىن. لەو سەحرايەدا ەشايىرى وا ھەن شەرمىان دانەپۇشراو؛ ئەگەر
زەردە قۇرەيەك راو كەن جىژنىانە. رووتن؛ لە برسان دەمرن؛ بەلام نايەلن لە وەختى جەدا

بینہ مکہ و مەدینە، لە خێرە حاجیان بەشدار بن؛ نەوێ کا ئابرووی دەولەت بچێ. بە ناوی ئیسلامی راست و قورعان حوکم دەکەن! ئەوی من دیومە ئەگەر حاجیان بیاندیبا، ئەویش وەک من لە هەموو شت پەشیمان دەبوونەو. لێم مەپرسە، دلێم پڕ لە برینە...

حاجی دەیدی دیشلەمە دەخۆمەو، پرسی: ئیترانت دیو؟
- بەلێ.

- دەلێن لە ئیتران «نەزەرلەمە» دەخۆنەو، راستە؟

- نەزەرلەمە چییە؟

- چا بە تالی دەخۆنەو و لە دوورەو تماشای فەند دەکەن.

- حاجی بۆ نافەرمووی «نەزەرلەمە»، «نەزەر» مانای نییە!

ئەسەد ناوی کرماشانی، کۆنەپۆلیسی عیراق و سەگەوانی ماله ئینگلیسیان و بیسەواد، کەوتبوو ئەو بيمارستانە. لە سەگ سوالی دەکرد؛ بۆ چایەک بە حەوادا دەچوو. بەزەم پێدا دەهات؛ بانگم دەکرد چام دەگەل بخواتەو، هەزار دوعای بەختیری بۆ دەکردم. برادەرانی کومونیسست گوتیان: ئەسەد جاسوسی عیراقە و هەموو رۆژ گوزارشیکمان لە سەر دەنووسی، با هاتوچۆت نەکا. ئیوارە چەند کەسیکم لەو برادەرانی بۆ چا خواردن بانگ کرد. خەبەرم دا بە ئەسەد، هەر بە غار هات. گوتم:

- ئەسەد! حیزمردوو! بنووسە: عەزیز دوو بەلغەمی گەورە فری دا. فلان کەس هەژدە جار کۆخی. فلان شەو دەینالاند! جاسوسی سەر سیلداران لەو زياتر چ دەنووسی؟ خۆ تۆ خەتیشت نییە.

ئەسەد لە حیرسان گریا؛ گوتی: بەغیلی بەو چایەش دەبەن کە تۆ دەمدەیهی! خوا هەلینەگری...

جەژنی فەسح بوو؛ بە سەدان ژن و پیاو هەیکەلی مەریەمیان هەلگرتوو و کەشەیهکی تەپلە سەرتاشراوی کورتەبالایان لە پێشەو بە حەساری کلیسادا دەهاتن و کەشە دەیخویند و ئەوانیش بە داویدا، جارێ کەشە چوو سەر پلەکانان و بانگی کرد: من چیم گوت ئیوێش بیلین:

- دۆستانم!

هەموو گوتیان: دۆستانم!

- وش!

هەموو تیکرا گوتیان: وش!

کەشە دیتی حال خراپە، دا بەزی و ملی نایەو لە دوعای خۆی!
بەوێدا نوکەتەیهکم بێر کەوتەو: گۆیا لە شەرەفکەند مام فەرەج ناویکی کەلاشکەر، ویستووێه لای مەلا، ژن ماره کا. مەلا گوتووێه: هەرچی گوتم وەدووم کەو: دەی فەرەج بلی.

- دەی فەرەج بلی!

- جارێ دەنگ مەکە!

- جارێ دەنگ مەکە!

- بە خوای سەگبايێکی کەرە!

- بە خوای سەگبايێکی کەرە!

مەلا لینگە کلاشیکێی لە دەمی دەدا؛ فەرەجیش لینگە کەلاشیک بە دەم و فلچێ مەلادا

دە کیشی. مەلا هەلدبته سووچی مزگەوت و دەلی لیت مارە کرا.

لێی دەپرسن: مام فەرەج مارەت بێی؟

- کورە خۆ مارە بێن نیوہ شەرپکە من نەمزانیبوو!

حەسەن عەسکەر و حەسەن غەریب دوو تورکمانی دەوری کەرکووک و شیعە بوون و نەخۆشی بەحنەس. حەسەن عەسکەر فێرکاری فێرگە بوو؛ مێشکی لە خەرافات ناخنرابوو. باسی خەبیەری دەکرد کە دەروازەکە ی شەش ھەزار تۆن ئاسن بوو. ئیمامی عەلی لە سەر دەستی دانابوو؛ کردبوویە مەتالی شەر.

- کاکە حەسەن خۆ ئەو زەمانە کیلۆ و تۆن نەبوون!

ئەو جار دەیگوت: دووسەد ھەزار رەتلی بەغدايي بوو.

- ئەوسا نە رەتل ھەبوو نە بەغدا.

- سەرم گێژ بوو ناھیلن قسەکەم بکەم؛ ئەدی چەند بار گوو بوو؟!

سەیدیکی کە لەگەتی چاوە بە کل پزواوی ریش تۆپی لاریش رێک و پێک کراوی کەوا شوێری پشتیند و پێچ کەسکی نەجەفی پەیدا بوو. بردبانە وەتاغیک کە پیمان دەگوت وەتاغی کومونستان. سەید مەرومۆچ، تەسبیح بە دەستەو، دەستی بە ورتەورتی بن لیوان کرد. حال تال بوو. «مار سیری دەدزا، لە دەرکی کونێ رۆا». گالته و گەپ وەستینرا. کەس بە لایدا نەدەچوو. سەید کە دیتی بیمارستان جینگە ی کەرپیرۆزان نییە و نەزان فریوی دەس نادا، گورجی خۆی کردەوہ بنیادەمی خۆمانە و لە ھەموو ھەرزەکارانیشی تێپەراند. شال و مێزەرە ی دانا، چەقەنە ی لێ دەدا؛ قوونی با دەدا؛ جنیوی پیسی بەم و بەو دەدا تا جوینی پێ بدەنەوہ. دەستیان بۆ قوونی دەبرد و دەیگوت قەدیلکەم دێ! تەواو ببوہ کەللە ی شەکر. ئیمانمان ھینا کە «خەربوزە بە رەنگ نییە».

عەزیز ھەمزەیان مەرخەس کرد و بە منیان گوت مانگیکی تر مەرەخەست دەکەین. عەزیز لاقی چەقاند: ھیندەم سویند و قورعانە، فلانم دەگەل نەبێ لیرە نارۆم. منی زمان نەزانی قوربەسەر چۆن دەگەمەوہ عیراق؟

جاری ناچار ھێشتیانەوہ و مانگەودوا پیکەوہ لە بیمارستان دەرچووین!

تەواو دوو سال و دە رۆژ ژیانم لەو بیمارستانە رابرد. دوکتور کە مەرەخەسی دەکردم گوتی: نابێ خۆت زۆر ماندوو کە ی؛ دەبێ خۆراکت خۆش بێ؛ نابێ سەرما و گەرمان لیت دا و دەبێ و نابیی زۆر...

ئە ی خودایە! من ساغ و سەلیم رۆژی بیست سەعات گرانترین کارم دەکرد، قەت نانی وشک و پێخۆریکم نەدەگەینە یەک. عاسمان دوور و زەوی سەخت! ئەم جار چ بکەم؟ ژان و آلژانم دەھاتە بەرچاوە کە پاش زیندان، شەو لەبەر باران دەتلیساوہ؛ ئەنوايەکی نەبوو خۆی دەبندا وەشیرێ. دەیگوت: حەبەسەکەم چاتر بوو؛ ھیچ نەبێ سەربانیکی لە بازارانی دەپاراستم و رایەخم تەختە بوو...

دوو سال و دە رۆژ خۆش و ناخۆش ھەرچی بوو، کارم خۆیندەنەوہ و فێر بوون و خەو بوو. نان ھەبوو؛ تەخت و پێخەف ھەبوو؛ چۆن دەتوانم کاری جارنم بکەم و ئەوی بە ساغی بۆم نەدەلو، بە نەخۆشی پەیدای کەم؟ بۆ نەگەتیش لە پینشدا کە لاویکی رۆح سووک و لەش سووک بووم و قورساییم لە پەنجاو سی کیلۆ نەدەپەراند، لە بیمارستان ببووہ ھەشتا کیلۆی ھەلیزاوی تەنبەل.

له چپاوه بهرمو بیرووت دههاتین و من لهو خه یالاتانه دا خنکابووم؛ ناگام له مهحمودی بی زهواد نه مابوو. له بیرووت چووینه ئوتیل. قهرارمان دا چهند رۆژیک وچان بدهین و شاری بیرووت ببینین. شهو له سهر داوای عهزیز چووینه تیاتر. تیاتری عه ره بیهش یانی ههلهپه پینی زنی پرووت له بهر چاو تماشاجیان. که یغم نه یگرت؛ زوو ههستم. عهزیز گوتی: زۆر خۆشه! تۆ برۆ من شاره زام بیهمهوه ئوتیل.

رۆژانه به شاردا دهگهراين؛ ئیواران عهزیز راست دهچوو هه تیاتری خۆی و من دهچومه سینهمایه ک. گوتمان با بچینه مه ته بی دوکتور حه بیب و سهرو بیست و پینج لیره ی حهقی مو عایه نه ی بدهینی و لیره ش خوا حافیزی لئ بکه یین. دوکتور ده زگایه کی هه بوو شاهانه؛ مونسشی و په رستار و ههیت وهووت. گوتی: من له ئاسایشگا مه ره خه سم کردن، هاتوون پوولم بدهنی؟ وهرن تماشاتان ده کهم؛ به لام باسی پوول نه کن!

عهزیز دیاری بۆ مندا لانی خۆی ده کړی، گوتی: ده ترسم پوولی سه فهرم نه مینن. - مه ترسه! من شیهست لیره له لای براده ریکی کوردی شامی داناهه بۆ رۆژیککی وا؛ ههردوو کمان ده گه یه نیتته وه به غدا.

هاتینه شام؛ سئ رۆژ ماینه وه. چووینه زیاره تی جامیعی ئەمهوی و قه بری سه لاهه دینی ئەبووی. که چووینه مزگه وتی ئەمهوی، من شاپۆیه کم له سهر و کراوات له مل، مجیور خۆی ده من نه گه یاند؛ چوو به لای عهزیزه وه - که جلی حاجی کوردی سوله یمانی فش و فۆلی ده به ردا بوو - عه تریککی ده به ری دهستی ههلسوو؛ به لام ئەو هه یچ پوولی نه دایه و شوین من کهوت. کابرا قسێکی کرد. گوتم:

- ئەوه ده لئ گووم بکر دایه ته ناو دهستی باشتر بوو!

- کاکه حهوز و ئاو له کوپیه؟

- بۆ چیه؟

- دهستم له گووی ئەو کابرایه ده شۆمه وه!

شهوی که ده بوو به یانی له شام برۆین، کاک عهزیز هه یچ پوولی نه مابوو؛ به ته مای پوولی من بوو. ئەو شهوه براده ره کهم دۆزیه وه؛ گوتی: پووله کهم بۆ نار دوویه وه.

- هه ی نه که ی!

«مریشک هه ر قاجیککی هه یه» - بۆم نار دوویه وه.

- به کیدا؟

- نازانم!

هه یچم به عهزیز نه گوت. چیه ته نگاو چووین بلیتی ئوتوو بووس بپین، بلیتیکم به بیست لیره بپری. دوو لیره م دا به تری و نان، بۆ خۆم سئ لیره م پئ ما. عهزیزم به بلیته وه دامه زرانده.

- ئەدی تۆ؟

- حال و حیکایهت ئەوه یه. تۆ بگه وه، من ده به حریشم هاوین ته ر نا بم.

عهزیز فرمیسکی هاته خوار و به نیگه رانیه وه دهستی بۆ هه لئینام و رۆیشت. هه ر ئەو رۆژه چوار فیرکاری کوردی شام هاتنه لام؛ نه قلم بۆ گێرانه وه. هه ر چوار یان شهو چوو بوونه سهر کابرا و به چهقه و هه را چل و پینج لیره یان لئ ساندبوو. دوا ی دوو رۆژ منیش به ره وه به غدا بوومه وه. «جیگای میردان قوون تهن دووره!» چوممه وه مالی مام حوسین.

- بىر ئاي دەۋر ۋىلايەت بەخىر ھاتىيەۋە!

دوۋ سال و چەندىك لە سەر تەختىك راکشى، بىست و حەوت كىلۇ گۆشتى سست و فشەلەت لى زىاد بى، چۈن دەتوانى كار بگەى؟ چەند رۇژىك بىست مېتر برۇبىام دەبوو دانىشم تا نەفەسم دېتەۋە سەر خۇ. رۇژىك دەگەل برادەرىكا چوۋىنە چاخانەيەك. قوونم خستە سەر كورسى، قرچەى كرد. زۇر بە خۇدا شكامەۋە. كابراى چايچى ھات، باۋەر كە من لە كنگىيەۋە دەچووم! ھەر نىخەى دەھات:

- پېم خۇش بوو شكاندىت؛ بە قوربانىت بى! من پىاۋى وام خۇش دەۋى!

زۇر لە ئاشانىانى پىشوو، تا نەمگوتا من كىم نەياندەناسىمەۋە. وردە- وردە لە ساپەى قەدەم لىدانى زۇر ۋە تۇزىك ھاتمەۋە سەر حال و بە دۇست و ئاشانىانەۋە گەر، كارىكم بۇ بدۇزنەۋە. برادەرىك گوتى لە گاراجىكى كوردان نووسەرى بارىان دەۋى؛ بە غار چوۋىن. خاۋەن گاراز دەستوورى كارى نىشاندام. زۇر ھاسان بوو.

- زۇر سوپاست دەكەم!

تۇزىكم تىۋە رام! برادەرەكەى بردە كەنارىك و سرتەيان كرد.

- ۋەرە با برۇن! ئەو كابرايە لى پىرسىم: ئەۋە ھەزارە؟

- بەلى

- بە خاۋا من رىم ناكەۋى ھەزار نۇكەرىم بكا.

بىۋومە سەيدى روت: پوولى نادەنى، دەلىن سەيد زەكاتيان پى ناشى!

ۋىستەم كۇنەفرۇشى بگەم؛ چوۋمە لاي جوۋلەكەيەكى كۇنە سابلاغى بە ناۋى ئەبوۋسەلمان. كۇنەى لە ئەمىرىكاۋە بۇ دەھات. تىي گەياندىم كە ئەۋ كارە بۇ من دەس نادا. دەبى خەيات و ئوتوۋچىم ھەبى و دوكانى بۇ بگرم و زۇر شتى تر...

عەكاسە كوردەكەى ناردىۋومى لاي شالچى، گوتى فېرە عەكاسى فەورىت دەكەم. كەچە ماشىنىكى كۇنى دامى و دوۋ سى رۇژ دەرسى دادام و كەۋتمە كار. سىندوۋق بە سەر شانەۋە بە كۇلاناندا بگەرى كى عەكس دەگرى. لە پىاۋى شەھردارىش بترسە كە نەتگرن و ماشىنت لى نەشكىتن. رۇژى باران و ھەۋر كار نىيە. ماشىن زۇر شل كارە. كابرام لە بەرانبەرم راست و پاستە دەكرد:

- پروانە ئىرە! بزە بىنە لىوت! يەك، دوۋ، سى، چوار، پىنج، شەش!...

كابرا ۋەرەز دەبوو لە جى دەبزووت. من ھەر ھەتا شەشم گوت؛ جارى ۋابوو دەبى بىست يان سى بزمىرم. رۇژانى تاۋساۋ ھەر لە تاۋ ھەلاتەۋە تا خۇراۋا، كەم رۇژ چارەگە دىنارىك و زۇر رۇژان سەد و پەنجا تا سەد فىلم كار دەكرد. ئەۋىش دەبوو مەسەرفى كاغەز و دەرمانى لى بدەم. گالتەى مندال و بىكارانىش لە جى خۇى. لە ھىچ چاخانەيەك نەياندەھىشت دانىشم چۈنكە بىست مندالم بە شوپنەۋە بوو. لە سەرى كۇلانىك رادەۋەستام، برادەرىك دەكردە تەپكەى مشتەرى؛ ھەر كە كەسپىك لەۋ لاۋە دەھات، برادەرەكەم لە بەرانبەرم قىت رادەگرت، سەرم دەبردە بن پەردەى رەش، دەمگوت: تارىفم بگە تا رىبوارەكەش عەكس بگرى.

دەگەل حەمە رەشادى كۇنە ھاۋكارەكەى [رېستوورانى] خەبىمام، چاۋەخانۋىيىكمان لە گەرەكى سابوونكەران بە كرى گرت و پىكەۋە دەژباين. حەمە بىۋە قاۋەجى لە سوۋچىكى تارىكى بازارى زىپىنگەران. رۇژانە ھەر كەس دەچوۋىنە كارى خۇمان و شەۋانە دەھاتىنەۋە

کونہ پرەش.

رۆژیک ھەور بوو، ھەمەش نەچووہ کار. گوتمان با یارەلماسی بوکلینین. من چووومە بازار یارەلماسیم کړی ھاتمەوہ، ھەمە لە مال دەرچوووبوو. زۆرم چاوەنۆزی کرد، نەھاتەوہ. نانێ خۆم خوارد و چووومە دەر؛ چووومە سینەما. دە گەرانەوہمدا لە کۆلانێکی تەنگ، رەفیق چالاک رووبەرۆوم دەھات. جا وەرە بگەرپۆوہ و ھەلئ. بە دلە کوئە ھاتمەوہ مال. مالی چی؟ کورسی شکاوە، لێفە ھەلندرپاوە، دەتگوت شەرگای تیدا کراوہ. دەر و جیران ھاتن، گوتیان: ھەمەیان بە کەلەبجە کراوی ھینا، مالیان پشکنی و بردیان. ئای بە خیری ناسەلامەتی! خۆ ھەمە حالی لە من خراپترە! ھەر ھیندەم بۆ کرا لێفە و سەنیریک ھەلگرم و دەرکە داخەم و بەو تەنگی نوێزی شیوانە خۆم بە مالە مام ھوسیندا کەمەوہ. دواي بیست رۆژ ھەمە گەرپاوەوہ. پیاویکیان لە سولەیمانی لە سەر دزی ھەبس کردوہ؛ دەناو پرسیاراندا گوتووہ کە سیک کە سالیک لە مەبەر بۆمبای دەمالی ھاکم سەعید ھاویشتووہ، نۆکەری شیخ لە تیفە و ناوی ھەمە یە. ھەمەیان بەرەو سولەیمانی بردوہ و زۆریان تێپەلداوہ و پاش چەند رۆژ نیشانی دزەیان داوہ، گوتووہ ھەو نییە؛ بەریان داوہ.

ماشینی عە کاسیم بردەوہ بۆ کابرای خاوەنی و گوتم بەو کارە بەرێ ناچم و دەر نابەم.
- ئەی چۆنە رۆژانە دوکانە کەم بۆ خاوین کە یەوہ و کاروباری بازار چوون و شت بۆ مال کپین وەستۆ گری؟ مانگی چوار دینارت دەدەم.

کەوتە سەر پێشوی پێشوو. دوکان گەسک دە! کاشی بمالە! شووشە خاوین کەوہ! کەوہ و کەلەم و گوشت و مۆشت بەرەوہ مالی وەستا؛ جار-جار ناگاشت لە مندا لان بئ و تۆزیکیان بگێرە و تیر گویت لە پرتەو بۆلە و چەقەوشەرە جنیوی وەستا و وەستاژن بی!
کونە سەگیکم لە گەرەکی «فەوزەت عەرەب» گرت کە خانوویکی کۆنی یەک تەبەقە و چوار مالی تری تیدابوو. بە یانی نان و چام دەخوارد. دەچووومە سەر کار. دوکانم پاک دە کردەوہ تا وەستا دەھات. لە پاش کاری بیگاری مال، دەھاتمەوہ بەرانبەر بە وەستا لە سەر کورسیەک دادەنیشتم؛ خەو دەبیردەوہ. سەعات ھەشتی شەو، جاری وابوو سەعات دە بەرەو مال دەبوومەوہ. نیوہرۆیان سەموونیکم بە تۆزیک پەنیرەوہ دە کپری و دەمخوارد؛ شەویش ھەر شتیکی وا، مانگی دیناریکم کپری خانوو دەدا. دەبوا یە رۆژی بە سەد فلس کە دە کاتە دوو تەمەن بژیم. خود تراش و تیغم ھەبوو؛ نەمدە توانی ئاویتە یەکی تپن بکرم. لە بەر ئاوی قاپی بنرەشی دەرمانی عە کسدا ریشم دە تاشی؛ چونکە مەمنوع بوو بچمە بەر ئاویتە ی خۆ لە بەر جوان کردنی مشتەر یە کان!

نازانم تاوہنگاز بیووم یان چی، زۆر خراپ نەخۆش کەوتم. وەستا بەزە ی پیمدا ھات؛ بردمیە ژووریکی چۆل لە مالە کە ی خۆیدا؛ کۆنە مدبە قیک بوو تاریک. درگاکە ی کە دە کراوہ جیرە ی میشکی پیاوی دەز رینگاندەوہ. تەختی ژوورە کەش خۆلە پۆتینە و مشک جلیت بازییان تیدا دە کرد. وا کە ساس بووم نەمدە توانی سەر ھەلینم. تینووم بوو؛ کەس نەھات سەرم بدا و بلیم تۆزیک ئاو. لە بە یانی تا ئیوارە بە نۆبە تی و تینوایە تی مامەوہ و کەس چراشی ھەلنە کرد. وەستا کە شەو ھاتەوہ، ھەر لە پۆوہ دە گەل ژنە کەیدا تیک بەر بوون. خۆی ھات، چرای ھەلکرد و ئاوی دامی و چوو دوکتوریکی ھینا. دواي ھەو رۆژ راست بوومەوہ.

چیرۆکی وەستا کە شەم تۆزیک سەیرە: پیاویک لە «تیلە کۆ» کوژراوہ؛ دوو کوری نۆ سالە و

ههشت ساله‌ی له پاش به‌جئ ماوه؛ به ناوی همه و گهردالی. دایکیان میردی کردۆته‌وه و به‌رله‌دا کراون؛ که‌لاشکه‌ریک وه‌خۆی گرتوون. وه دپهاتی خستوون کۆنه‌په‌رۆ کۆ که‌نه‌وه. له‌وه کاره وه‌په‌ز بوون؛ هه‌لاتوون. یه‌کیکی تر کردوونی به‌دواشوان. ئەو جاره که‌وتوونه لای خانه‌قین و میوه‌یان پئ چنیونه‌وه. «با بچینه به‌غدا، کار زۆره». به‌ پئ که‌وتوونه رئ؛ له‌ هیز که‌وتوون. تووشی عه‌جه‌می گاریه‌سوار بوون که‌ ده‌چنه زیاره‌تی که‌ربه‌لا.

- مامه گیان سوارمان که!

- کئ جینو به‌ عومه‌ر بدا سوار بئ!

همه‌ ده‌لئ: سا وه‌للا بشمرم جوین به‌ نیمام عومه‌ر ناده‌م!

گهردالی ده‌لئ: وه‌ قنگ باوک عومه‌روه! ئە گهر پیایگ با که‌ریکی بۆ ئەناردم سواری بم!

گهردالی سوار و همه‌ی کاکی به‌ پا ده‌گه‌نه به‌غدا. هه‌ر یه‌ک له‌ گه‌ره‌کیک ده‌بنه‌ ئاوکیشی مالان. گهردالی هه‌شت ساله‌ ئاوکیشی گه‌ره‌که‌ ئەرمه‌نییه؛ که‌ زۆر ماله‌ ئاشووری و ترک‌زمانیسی تپدایه. ئاوکیشه و سه‌ر به‌ هه‌موو مالاندا ده‌کا. زۆر زوو له‌ ناچاری فیری زمانی ئەرمه‌نی و ئاشووری و تورکی و عه‌ره‌بی ده‌بئ و کوردیش زمانی خۆبه‌تی. کاتئ نووسینی پیناس ده‌بیته‌ باو، ناو گهردالی ده‌گۆرئ و ده‌لئ ناوم برایمه. ئیتر له‌وئ ده‌مینئ و ئاوکیشه‌ تا به‌ سه‌رباز ده‌گیرئ. له‌ جیاتی ئەرکی سه‌ربازی ده‌یه‌نه‌ دادگای نیزامی، ده‌یکه‌نه‌ ته‌رجومانی سه‌ربازانی عیراقی؛ که‌ زمانی هه‌موانی ده‌زانی. له‌ دوا‌ی سه‌ربازی دپته‌وه‌ گه‌ره‌کی خۆی. لووله‌ کیشراوه و ئاوکیشی نه‌ماوه. ده‌بیته‌ نۆکه‌ری ماله‌ هه‌رمه‌نییه‌ک که‌ یه‌ که‌م عه‌کاسی به‌غدایه. ئەرمه‌نی ده‌یه‌وئ به‌هره‌ی پتری لئ هه‌لکرتی، پاش کاری مال ده‌ییا کاری دوکانیسی پئ ده‌کا. له‌وئ فیره‌ عه‌کاسی ده‌بئ و کویره‌خه‌تیکیش فیر ده‌بئ و ده‌بیته‌ وه‌ستا برایمی وینه‌گر. زه‌رکچی کابرایه‌کی خانه‌قینی ده‌خوازی و له‌وه‌ ده‌مه‌دا که‌ من شاگردی بووم کوپیک و دوو کچی هه‌بوو. وه‌ستا -که‌ ده‌ردی بیکه‌سی و هه‌زاری زۆر چیشتبوو- پیاویکی نه‌رم و نیان و خۆش‌زمان و خاوه‌ن به‌زه‌یی بوو؛ به‌لام خات مه‌له‌کی ژنی، ژن نه‌بوو ژان بوو. که‌س له‌وه‌ پرووگرتر، لووت‌به‌رتر، ناحه‌زتر، خویری و بیکاره‌تر، پیس و پۆخل‌تر، زمان‌شپرت نه‌بووه و نابیته‌وه. له‌ به‌هانه‌ ده‌گه‌را که‌ شه‌ریک به‌ میرده‌که‌ی بفرۆشئ و خۆی لای خه‌لک هه‌لکیشی و به‌ چاوی سووک برونیته‌ شاگردی میردی. هه‌ر ده‌تدی منداله‌ چکۆله‌کانی پینان ده‌گوتم: تۆ شاگردی ئیمه‌ی، ئەتوانین ده‌رت‌بکه‌ین!

وه‌ستا خانوویکی باشتری به‌کری گرت؛ وه‌تاغیکی له‌ خۆی زیاد‌ی ته‌رخان کرد، که‌ زرخه‌زوره‌که‌ی و من تیا بژین و کری نه‌ده‌ین. مام که‌ریمی زه‌رخه‌زوره‌ی له‌ پیره‌پیاوه‌کانی میشک‌رزیوی بیرعه‌شایری بوو. ساله‌ها چه‌ته‌یی کردبوو. بسوه‌ کریکار و پاسدار له‌ که‌مپی له‌شکریانی ئینگلیسدا. به‌ سه‌ری پیری و فه‌قیری له‌ به‌غدا عه‌مه‌له‌یی ده‌کرد. رایه‌خمان هه‌سیری بۆریا بوو؛ سه‌رو لیفه‌مان له‌ سه‌ر راده‌خست. مقه‌لیه‌کمان ده‌گه‌شاندوه‌ بۆ چا‌ لینان و پۆلووی قلیانی مام که‌ریم. قلیانی وه‌ک موسلمانان نه‌بوو! داره‌که‌ی سه‌روه‌ی ده‌ناو شووشه‌ ده‌رمانیکی ده‌مزل ده‌نا و ده‌ستی به‌ قرفشت ده‌کرد. ئەغله‌ب شه‌و له‌ بیری ده‌چوو شووشه‌که‌ی هه‌لبرئ، له‌ داره‌که‌ی ده‌نه‌وی و شووشه‌ ده‌شکا و پۆلوو بلاو ده‌بوونه‌وه. هه‌ی بگه‌یه‌ تا هه‌سیر و لیفه‌ نه‌سووتاون!

- به‌ خوا به‌دبه‌ختی گرتوومی به‌رم نادا!

- مام کهریم گیان! شووشه کهت بایې ده فلسه؛ سبهی بۆت ده کرمهوه!
 شهوانه له چیرۆکی خۆی و باسی چهته و دزانی تهواو خۆشم دههات. شهویک لینی پرسیم:
 - باران چۆن ئهبارئ؟ ئیژن له بهحرهوه ئاو ههلهمهژئ.
 خۆم لئ کرد به پسیۆر و باسی باران بارینم بۆ کرد؛ بۆ نموونهش دهوریه کهم به سهر ههلمی
 کهتریدا گرت و ئاوی لئ چۆرا و گوتم: ئاوا.
 - ههی گووی وه قهور باوک ئهوه کهسه ئهمهی وتووه! ئهمه قسهی کافرانه! سا من له مهلام
 شنهفتگه له قورحانا ئیژئ: مهلايه کهتیکي وهقای میشووله، وه قامچی ههوره کان پیتش خۆی
 ئهدا، وهک گاگهل ئهیانباته سهر بهحر. هینده ئاو ئهخۆنهوه تا ورگیان ئهماسئ. ئهیانهیریتۆ، وه
 قامچی لینیان ئهدا که بوران. تۆ نازانی ههوره تریشقه چییه؟ قامچی مهلايه کهم میشووله کهیه!
 - بهلئ با وایئ!
 شهویک له جهنگهی باسی خۆیدا گوئی:
 - ئهوه ساله که زالی زهر، باوک رۆستمه وهفاتی کرد و فاتیحامان بۆ خۆند...!
 - کهی؟
 - ئهم سالانه که من له خانهقین بووم، زال له مال سیمرخ له جهوهل قاف ئهژیا. خهوهریان
 هاورد که عهمری خوای بهجئ هیناوه. ئیمهش له مزگهوتا نازیه تباریمان دانا و فاتحامان بۆ
 خۆندا
 - ممبراره که!
 رۆژئ له حهمام مام کهریم لفکه کهی خۆی داناوه و سابوونئ له سهر و چاوی داوه؛ دهستی
 بردوو ه لفکه که هه لگرتیهوه، گونی کابرایه کی عاره بی وه بهر دهست هاتوو ه - که داهاتۆتهوه
 خۆی بشوا - کیشاویهتی. عهره ب له زيقه ی داوه:
 - ئای گونم!
 مام کهریم که عاره بی نازانی:
 - له که ترنی گه مال باوک! لفکه ی خۆمه و پیت نادهم!
 توند گرتوو یه. کابرا له هۆش چوو ه و له دهستیان ده ریتاوه.
 ده بی ئهمهش بزانی که کوردی شیعه به سوننی ده لئین: «جاف»، سوننیه کانیش به شیعه
 ده لئین: «لهک».
 مام کهریم به نه خۆشی بر دبوویانه بیمارستانی ده ولته تی؛ سهر م دا.
 - ها، مامه! چۆنی؟
 - عهزیز گیان! باشم؛ بهلام شهوانه مهلايه که تان دهس ده گونم وه رده ده ن!
 به غدا یی به جنۆکه ده لئین مه له ک و اتا مهلايه کهت. چیرۆکی وا خۆشی مام کهریم زۆرن؛ با واز
 بئین و باسی خۆم له دوو ده م.
 وهستا که دهیدی زۆریه ی وهخت قهر و قپ له دوکان دانیشتبووم و خهوه دهمبانه وه، ویستی
 وهخته کهم به کار پر کاته وه. له ژووری تاریکدا به ردهستی پی ده کردم. ورده - ورده چاوم
 کرایه وه و چاپ کردنی عه کس فیر بووم و زۆرم زه حمهت له سهر هه لگرت. حقووقه کهمی کرده
 مانگن حهوت دینار و نیو، شهوانیش له دوکان له خواردندا به شدار بووم. ئهوه بهسته زمانه ژنه که ی
 تیری نه ده کرد؛ له دوکان به جهرگی برژاو بهر کولیکي ده کرد تا به بهشی مال تیر بخوا.

سالىك پىتر لاي مامەوہ. لە دوكانىش نەبا كارە كانم بەرپوہ دەبرد؛ ئەمىندارى پوول و پارەشى بووم. رۇژى گوتى: تۇ باش فىرى كار بووى؛ ئەمەوى مەعاشەكتە بىكەمە رۇژى چوارسەد فىلس.

- وەستا سويند و قورغانم وايى تا لە لاتم چارەگە دىنارىك زياترم نەوى.
- دەسا دەبى كار لە لايەكى تر پەيدا كەى. من پىنم شەرمە دەستت بېرم.

رۇژى جومە كار زۇرە و نايى عەكاسى دابخرى. وەستاكەم - وەك ئەرمەنيان - يەكشەممە دايدەخست. گوتىم: بۇ ئەوہ ھەموو رۇژ دوكان ھەبى، من شەممە بەتال دەبىم، يەكشەممە من دوكان دەكەمەوہ. ھەوہل شەممە وچانم دا. تا لاي سەعات يازدە گەرام و سوورامەوہ. وەرەز بووم؛ ھاتمەوہ دوكان. ھىشتا لەوبەرى خەيابان بووم، ئارتىن ناويكى ئەرمەنى - كە ئاشنامان بوو - بە غار لە دوكانەوہ ھات:

- مەچۆوہ دوكان! خەتەرە! بېرۇ فلان قاوہخانە تا من دىم.

لە قاوہخانە بۇى باس كردم كە سەعات نۇى بەيانى، سى ئەفسەرى ئەمن و شەش پۇلىس رۇاۋنە دوكان:

- كوا عەزىز قادرى شاگردت؟

- دەمىكە لە لام نەماوہ.

دوكانيان پىشكىنوہ و زۇريان ھەرەشە لە وەستا كردوہ. قەوليان لى ساندوہ كە ئەگەر زانى لە كويى خەبەريان بداتى.

- ئەرى ئەوہ بۇچى لە تۇ دەگەرەن؟

- ئارتىن! بەدبەدختى و نەزانى خۇم. رۇژىك جگەرەى لوكىسى ملووكىم بەراوہژوۋ داگىرساند؛ عەكسى تاجەكەم سووتاند!

- ئەى مالى وىرانم! بە خوا منىش چەند جارىك ئەو خەتايەم كردوہ! خوا شوكور پىيان نەزانيوہ. باوكم ئاگات لە خۇ بى!

لەو دەمەدا ئارتىن شلەژا و چاوى بە مۇلەق وەستا:

- ھەستە بېرۇ! دەتگەمى.

- ھا! چ بوو؟

ئەو ئەفسەرانەى لە نىزىكمانەوہ لە قاوہخانە بوون، ئەوان بوون لە تۇ دەگەرەن.

دىار بوو بە روخسار نامناسن.

لەم بەينەدا لە بەغدا مەعاشم چارەگە دىنار بوو، وەتاغىكم لە نىزىك دوكان لە مالە مەسىحىك بە كرى گرت و بە تەنيا لىنى دەژيام و - بەش بە ھالى خۇم - تەواو ساز بووم.

زەبىحى كە لە ناسىرەوہ ھاتبووہو، چووبووہ سولەيمانى، ماوہيەك لە سىتەك، لە مالى شىخ مابووہو و دوايە ببوہ ھاوكارى «ھەمزە عەبدوللا» رەئىسى حىزبى پارتى و لە سولەيمانى دامەزراوو. جارىك ھاتە بەغدا و گوتى: دەمەوى چاپخانەيەك پىكەوہ نىم. لوولەوموولە مەنگەنەم لىك داوہ؛ ھىندىك وردەنامراز و حرووف ماوہ؛ با بىكېرىن. نىزام وايە «نىشتمان»ى كۆمەلە زىندوو كەمەوہ.

نەخشەيە كمان كىشا، چۇن پىمان نەزانتن و پىشمان بفرۇشن. چووينە چاپخانەى نەجاح - كە زۇرى كىتپى كوردى لى چاپ كرابوو.

- سەلام! مامۇستا پىرەمىترد زۇر سەلامى دەگەياندى. چەند شىتىكى راسپاردوہ كە بۇى

بنیروی و ئیمه پاره کهت دهدهینی.

- دهی خو حاجی توفیق ساغ و به دهماغه؟

- له سایه سهری تۆوه!

ورده نامر زمان کړی و گوتی: بهیانی وهرن ههشت کیلو حهرف حازره؛ کیلوی به هه شهسد
فلس. لیستهی فرۆشراوه کانی گرت و گوتی ئیمزای کهن. ئیمهش کهر-کهر بو شوینهونی دوو
ئیمزای شیعانه مان کردوه: «جعفر مووسا»، «حوسین علی». سبهی چووینهوه. کابرا گوتی:
خه لکی سوله یمانی زۆربه یان عومهر و عوسمان و کهمالن. ئه و ناوانه ی ئیوه م زۆر پی خووش بوو؛
به لام به داخه وه حرووفم نه ماوه بتانده می! زانیمان چ غه لتیکیمان کردوه. چووینه چاپخانه ی تر،
گوتیان مه منووعه؛ به لام کیلوی به دینار و دوو سه د فلس پیتان ده فرۆشین.

زه بیحی له سوله یمانی ده گه ل هه مزه عه بدوللا کیشه یان لی په یدا بوو. زه بیحی گوتی بووی:
تۆ شه وانه دوو بوتل ئاره ق، چیش و مه زه ی شاهانه و مانگی حه فتا دینار له و ره ش و رووتانه
وه رده گری؛ چۆن وا ده بی؟! له داخان چوو بووه حیزی «ته حه رپر» و بیه شیووعی. ژماره یه ک
نیشتمانی چاپ کرد و تیروی تاریفی شیووعی و غه یبه تی کاربه ده ستانی پارتی کردبوو. شیعریکی
منیشی - که نازانم کامه بوو - تیدا بلاو کردبووه. پارتی گله یان لی کردم.

- ئه وه ت بو کردوه؟

- من ئاگام لی نه بووه و زۆریش توورم.

نامه یه کی پر له گله ییم له زه بیحی نووسی، که بوچی بی پرسی من شیعرم چاپ ده که ی؟ له
ئیسناوه ده نگت لی ده گۆرم. شه ویک یه کیک له دوکان به گویمیدا سرکاند: زه بیحی له فلان
باغچه له سه ر نیمکه تی چه فاو کروشمه ی کردوه. هه موو گله و گازنم له بهیر چوو و غارم دا،
زه بیحیم دیته وه. لیم مۆر بووه و پرووی لی وه رگێرام.
- کاکه وه ختی توور به یی نییه؛ هه سته با برۆین.

چووینه وه ماله کهم.

- دهی کاکه بۆم بگێره وه!

- ده گه ل حیزی کومؤنیست بووم. له سوله یمانیه وه هاتمه کهر کووک؛ به نه ینی ده ژيام و
خه ریکی نووسینی خۆم بووم. ئه وانه ی ده مناسین گیران و سه رگه ردان مامه وه؛ هاتومه به غدا...
سه رمان پیکه وه ناپه وه.

رۆژیک له کار چوو مه وه مال، کابرایه کی مل باریکی سه ر چکۆله ی چلکنی پووته که، ده گه ل
زه بیحی دانیشتوو.

- کاکه تۆ کیی؟

- ده میک بوو له مامؤستا زه بیحی بی خه بهر بووین، وا ئه مانه وی «ئیتتصالی» پی بکه ینه وه.
«وه ضعی» مادیمان باش نییه؛ ئه گه ر باشت به یی مانگی دوو دیناری یارمه تی ده ده یین.

وه خت بوو له داخان بدرۆیم:

- ئاخه نالین ئه م مامؤسایه به چی ده ژی؟ ئه گه ر وه زعی مادیتان -خوا نه کا- باشت بوو، کی
هه ر چی خه وی شه و، به بی نان، مانگی به دوو دینار ده دا؟ دهی خوا لیتان به زیاد نه کا. ئه وا
من کاریکم هه یه، ده توانین هه ردوو کمان پی بی بژین. بو کاری ئه ویش خوا که ریمه.

کابرام توورم کرد؛ رۆیش. به لام ره فیق چالاک گوته نی: «شیووعی وه ک قیر و زه فت وان؛

ھەر پىتھوۋە نووسان تازە بە ئامان و زامان بەرت نادەن»، ھات و چۆي زەبىھى يان ھەر دە کرد. «وھى» مادىش ھەر چاك نەبوۋ!

بە ھۆي و ھستاموۋە كارىك بۇ زەبىھى پەيدا بوو. كۆپبە ەكسى بە ماشىن بۇ ئەر مەنەك دەگرت و مانگى شەش دىنارىان دەدايە.

زۇرى نەبرد سەر و كەللەي قزلىجىش پەيدا بوو. سى تەننگدارى ئەلكسەندر دووما گەينە يەك. قزلىجى لە خانىكى تووتن و مازوۋ كرىن لە لاي ەبەدولقادىر ئەفەندىبەك كارى دۇزىەو. كەسىك «پىكەنىنى گەدا»ى خويندبىتھوۋە دەزانى قزلىجى لەوي چۇن ژياو و بۇچى دەر كراو. بەيانى زوۋ مەن دەچومو سەموۋنى گەرم و پىخۇر كرىن. زەبىھى چاي لى دەنا. قزلىجىش ھەر خواردى لە سەر بوۋ!

نىوەرۇيان دەچوۋىنە كەبابخانەيەكى زۇر ھەرزان لە بازارىكى چەپەكدا. باجى رەجۇي خاۋەن مال رۇژىك پىرسى:

- لە كوي نىوەرۇۋە دەخۇن؟
- لە كەبابخانەي بازارى سەدرىە.

- ئەي دەغىلە نەكەن! شەوي دىم نىوەشەو، لەو مالە جىرانەمان - كە فایتونچىە - سرت و

خورت دەھات؛ ترسام. لە دىوارەوۋە روانىم، سەوداى ئەسپىكى تۇپىو بوۋ؛ ئەو كەبابچىيە كرى!
تۇزىك بىزمان ھەستا و ھىندىك جىنئومان دا و بىر بار درا نەچىنەوۋە لاي. ھەرچى گەراين لەو نىكانە كەبابخانە نەبوۋ؛ ھەر چىە كىشمان بخواردايە، زۇر گرانتەر دەكەوت. پاش تۇزىك منجە - منج و مقۇ - مقۇ، وەك تىكولە خەبارى فەقىيان خۇمان لى گىل كرىد و ملمان لە كەبابى گۇشت كەر و بارگىنى تۇپىو - كە ئىشاللا وا نەبوۋە - نايەو.

رۇژىك لە دەم بازارى گەورە، روۋبەرۋى رەفىق چالاكى جاسووس ھاتم. زۇر ترسام؛ بەلام وەك جارى پىشوو دەر فەتى ھەلاتنم نەبوۋ. رەفىق گوتى: تۇ و قزلىجى وا دەزانن ناتاناسمەو. نە كوپرم، نە ھىندە گىژم. قۇيتاس پەپولەش تۇ بوۋى! بەلام ھىندەش جاسووسىكى بى نامووس نىم كە خەبەر لە ئىوۋە ئاۋارەي كوردايەتى بەدم. مەترسن! ھەلمەيەن...

- كاك رەفىق سوپاست دەكەم. بەلام ھەر ئىستا ئاشنايەك بىمىنى دەگەل تۇ قسە دەكەم، چ فكر دەكا؟ ئەگەر پىاوۋەتى دەكەي، مەمناسە و نەتناسم.

گوتى: قسەكەت راستە؛ خواحافىز.

بە ھۆي «مستەفا كوپر» ناۋىكى بە چاۋىك! كە خۇي بە خزمى زەبىھى دەزانى، زەبىھى و قزلىجى لە كافە رستورائىكى ھەرە بەناۋبانگى بەغدايە - كە خاۋەنەكەي ەبەدوللا شەرىفى كۇنە ساىلاغى و مىلئونىر بوو - بە نووسەر دامەزران.

زۇر جار شىوۋى زەردى ملبارىك - كە مەن ناوم نابوون «تۇپىو» - دەھانتە لاي زەبىھى و پىيانەوۋە راھاتبووم. شەويكىيان ھاتمەوۋە، دەبىنم زەبىھى و ھەشت كەس لەو تۇپىوانە، بە سەر چىنچكان بە ھەلترۋوشكانەوۋە، لە سەربان سەريان بە سەرى يەكەوۋە ناوۋە سرتە دەكەن؛ چراشيان نەكوژاندۇتەوۋە. بەيانى ئەو رۇۋە لىفە شىرم پىچايەوۋە.

- خواحافىز!
- بۇچى بەجىمان دىلى!

- كاكە! ناترسم بىمگرن؛ بەلام لە سەر كارىك كە خۇم كروومە. نامەوي بلىن زەبىھى

گیراوه؛ ههژاریش چونکه هاومالی بووه تووش بووه. نانی خۆم له سهر سفره‌ی تۆ ناخۆم. سپیالم هه‌لگرت و بوومه هاووه‌تاغی همه‌ی ره‌شادی.

شه‌وانه له‌و ماله - که ده‌چووینه سهرجی، له سهریان - زه‌بیحی له سهر یه‌ک «نارسین لوپین» ی ده‌خوینده‌وه. ده‌مگوت: چرا بکوژینه‌وه! من سه‌یری نه‌ستیران ده‌که‌م. ده‌پاراهه: مه‌لا! ههر شه‌وانده‌شم لی گه‌پێ؛ ههر شه‌وانه‌م چه‌ند په‌رهم ماوه. گوتم: چرا به‌ش ده‌که‌ین؛ سه‌عاتیک بۆ تۆ، سه‌عاتیک بۆ من! سهری وه‌خت، شه‌وانه‌هیتا «شه‌وانه‌ تۆزه» و «شه‌وانه‌ چه‌ند په‌رهمی» ههر ده‌ما، به‌شه‌ چه‌را خۆم به‌ کیلویه‌ک خورمای تهر (روته‌ب) پێ ده‌فرۆشت؛ به‌و شه‌وانه‌ ده‌بوو بچی بیکرێ! له پاش چه‌را کوژاندنه‌وه، که‌وتبووینه باسی ره‌شه‌ی وشه‌ی کوردی: بۆ وای ناو نراوه؟ ره‌گه‌که‌ی - که‌ ده‌بێ دوو حه‌رف و بزاییک بێ - کامه‌یه؟... به‌ راستی شه‌وانه‌ زۆری به‌هره‌ هه‌بوو؛ چاوی روون کردینه‌وه و زۆر شتی سه‌یرمان ده‌برده‌وه سهر یه‌ک. قه‌لجی گالته‌ی پێ ده‌کردین؛ له پاشان شه‌وانه‌ی گرت و یاریده‌ی ده‌داین.

له پاش شه‌وانه‌ی زانیم پۆلیس لێم ده‌گه‌پێ، شه‌وانه‌ی له‌ به‌غدا بم. چووم له‌ مه‌یدان سواری ماشین بم، جه‌مال ره‌فه‌عت ناویکی ئاشنام تووش بوو.

- وه‌ره‌ سواری به‌!

ماشینی ماریسدی ئاخه‌ر مودێل، پستی پێ له‌ ره‌وست و ئابجۆ. له‌ ته‌نیشته‌ جه‌مال دانیشتم؛ که‌ر کووک بگره‌ و هاتم! له‌ ره‌یگه‌ جه‌مال ده‌لی:

- خه‌جاله‌تم! جیگه‌ت ناخۆشه‌!

گوتم: راست ده‌که‌ی! شه‌وانه‌ که‌ سواری باره‌ گێچ ده‌بووم و ره‌ژم لی ده‌بوو به‌ مانگ، جیگه‌م لێره‌ نه‌رمتر بوو!

له‌ ره‌یگه‌ زۆری حه‌ول دا، نه‌چوومه‌ سوله‌یمانی که‌ میوانی بم. له‌ به‌ر ده‌رکی ئوتیل سیروان - که‌ هی کوردان بوو - دا‌یه‌زاندم و ره‌وشت. له‌ ئوتیل بره‌یانمه‌ وه‌تاغی ژماره‌ سێزده‌ که‌ له‌ نه‌حسی سفیران لی نووسیبوو. له‌ دیوار ته‌قویمیک هه‌بوو، دیار بوو سێزده‌ی مانگه‌. پوولی گیرفانم بژارد، سێزده‌ دینارم هه‌بوو. کۆبوونه‌وه‌ی شه‌وانه‌ی سێ سێزده‌م پێ سه‌یر بوو! له‌ پێ میوانیکی تریان هه‌تا وه‌تاغه‌که‌م، چاوی چه‌پی کویر بوو. سه‌رباریش کابرا له‌ درۆ هه‌له‌سه‌ستندا بێ‌وه‌ینه‌ بوو. شه‌وانه‌ی تورک بووه، ژنی ژهنه‌رالی رووس له‌ جه‌نگه‌ی شه‌ردا عاشقی بووه! مۆسیقاریکی زۆر زه‌بر به‌ ده‌ست بووه، به‌لام ئیستا له‌ بیرێ چۆته‌وه‌ و هه‌زار درۆی سهر به‌ کولکه‌.

شه‌وانه‌ چوومه‌ چیشته‌خانه‌ شیو بخۆم، کاربه‌دستی چیشته‌خانه‌که‌م ده‌ناسی.

- کاکه‌ غه‌ریب! من پوولم زۆر که‌مه‌؛ تا ده‌توانی خۆراکی هه‌رزانم ده‌یه‌. ده‌ترسم زۆر بمی‌نمه‌وه‌ و ده‌ری‌نه‌هینی.

- تۆ بمکه‌ وه‌کیل و حه‌قت نه‌بێ.

گۆشت به‌رخ و برنجی بۆ هه‌یتام.

- هه‌تیو شه‌وانه‌ چییه‌؟

- بخۆ دل‌م مه‌شکینه‌!

سه‌ی که‌ره‌ و هه‌نگوین.

- تۆ خوا بخۆ!

نېمە رۇ مېرىشك و برىنج .

- تىكايە مەبگىرە ۋە!

پازدە رۇژ لەۋى بووم، ھەر چى دادم كرد، غەرىب بە تىكا و «خۇشە» و «لەبەر دلى من»، ئاۋاي بە خىو كردم. دۋارۇژ گوتىم: حىسابى ئوتىل و خواردن چەندە؟ من تەنيا سىزدە دىنارم ھەيە، ئىتر گوناح لە خۇتە، چت دەمىنى با قەرز بى.

گوتى: ئەۋ رۇژە كە ھاتى و جەمال رۇيشت، پاش تاۋىك گەراۋە، گوتى: ھەزار ئەگەر پارەى بدەمى لىم توورە دەبى. ھەر چەندى لىرە بى، ھەرچى دەخوا و حەقى ئوتىلى لە سەر من حىساب كەن! بىرۇ خواحافىزت بى.

بىستبووم برايم ئەحمەد - كە ئەوسا رەئىسى پارتى بوو - لە كەر كوۋكە. دىتمەۋە و چىرۇكى خۇم بى گوت. خانوۋىنىكى چكۆلەى دوو ژوورى بە كرى گرت. جىرائىكى دەركە بە دەركەۋە - كە ناۋى مامۇستا «عەلى ھەمەدى» بوو - راسپارد كە لە خواردىنى مال بەشم بدەن و شىتىكىان لە باتيان بداتى. يانى ھەر چەند ئەندامى حىزب نەبووم، بووم بە مىۋانى حىزب. رايەخ و لىفەم بۇ ھات. پولى كۆپىيە كىان ھىنا و فىريان كردم. شەۋانە برايم دەھات و بە دزى گۇفارى «بىزگارى» مان دەردە كرد. لە كاتى چاپ كردندا رادىوم لە سەر دەنگى تەۋاۋ دە كەردەۋە كە رېبۋاران خەى چاپ نەبىن. دوو ژمارە مان لە دوو ھەۋتەدا بلاۋ كەردەۋە. تەۋاۋى رۇژ لە بىكارى لەشم گران دەبوو. بە عەلى ھەمەدى خانەخوۋىم گوت: بە كاك برايم بلى كارىكى رۇژانەم بى بسپىرن؛ ھەتەى تاكە شەۋىك چاپ كردن زۇر كەمە. نازانم چۇنى بى گوتبوۋ، ھاتەۋە گوتى: كاك برايم دەلى جا ئەگەر ھەر ھەز دە كا با بچىتەۋە بەغدا!

دەلىن جارىك «خىدراغاي قىزجە» نۇكەرىكى ناردۇتە لاي ئاغەيەكى تر، كە واى بى بلى و ئاۋاي تى بگەيەنە و جۋابىم بۇ بىنەۋە. نۇكەر دىتەۋە، جۋابەكەى ھىچ فرى بە سەر سپاردەۋە نىيە.

- كورە ئەۋە چىيە؟

- ئاغا لە رېگە فىكرم كەردەۋە، فەرمائىشتە كانت زۇر بىتام بوون! بۇ خۇم ئەمەم گوت و ئەۋەم تى گە ياند؛ ئەۋىش ئەم جۋابەى داۋىۋە!

لىم نەپرسى تۇ چت گوت؛ بەلام بە بى خواحافىزى ھاتمەۋە بەغدا. چوۋمە مالەكەى ھەمە.

لەو كاتە لە مالەكەى كەر كوۋك بووم، توۋشى «سەيد ئەحمەدى سەيد تەھا» ھاتم.

- كاكە! چۇن وا دەبى؟ ئىمە براى كۆمەلەين. من چەند دىم ھەيە. ھىچ پۇلىسىك ناتوانى بىتە ملكى من. بىزانن ناتوانن بىگرن. قورعان بە ھەقت بە ساحىبت! سەبى دەگەل خۇمت دەبەم.

- كاك سەيد ئەحمەد! پولى كۆپىيەك ھەيە با دەگەل خۇمى بىنم؛ كە دىى تۇ بۇ شتى وا دەنالى و زۇرىش خىزمەتە بە كورد.

- بە سەر چاۋ، ئەۋىشت بۇ دادەمەزىنم. سەبى سەعات ھەشت ۋەرە بە ترۇمبىل دەچىن

ماشىن و كەل - پەلت ھەلدەگرىن؛ بەلام نەچى پەشىمان بىەۋە لە پىاۋى بەدقەۋل توورەم!

لە برايم پىرسى، گوتى: زۇر باشە. سەبى ھەر سەعات ھەت گەيىمە ئوتىل. ھەيەۋ سەيد ئەحمەد دەمىكە رۇيشتوۋە! ئىستا و ئىستاش نەمدىتەۋە.

رۇژىك مامۇستا «عەلى ھەمەد»ى جىران و خانەخوۋىم ھاتە لام. دەربارەى ماركىسىستىيەۋە

دەدوا و ھىندىك پليخانوف - مليخانوفى تېداوو؛ كە دە يگوت فلان رييجى و فلان تەقەددومى بوو. من تى ناگەم و ھەر دەلېم بەلئى. لە پر گوتى: من زۆرم مورتە جيع ناخۆش دەوى.

- بەلئى بەلئى! مورتە جيع زۆر سە گبابە.

- ئەرى ھەزار مورتە جيع بە چى دەلېن؟!

- بە خودا مامۇستا منىش نازانم؛ بەلام ناخۆشم دەوى.

ئەو ھاتەو ھەر كە ئەو دەمەى لە تەوريز لە بيمارستانى رپووسان بووم، موديرى دژبانى تەوريز لە حوكمى پيشەوريدا - كە ناوى «نەمازى» بوو - دە گەل مندا لە ژوورېك بووين؛ كە

ئەو پيش نەخۆش بوو. ھەر قسە دەقسە دە كەوت دە يگوت: من كومۇنىستىم، ئەى تۆ؟

- ديارە منىش كومۇنىستىم.

رۇژېك دواى ئەو گوتى من كومۇنىستىم، پىرسى:

- ھەزار! پېم نالئى كومۇنىست چىيە؟

- نەمازى گيان! حەرام ئە گەر پتر لە تۆى لى بزانم!

نەدە كرا بچمەو دەكانى وەستا؛ ديسان بىكار دەخولامەو و دەمپىرسى. بەلام ئەمجار برسى نەمام؛ قزلىجى و زەبىحى كاربان ھەبوو؛ ياريدە يان دەدام.

رۇژېك تووشم ھات بە تووشى ئارتىنەو؛ گوتى: ئەرمەنيەكى دەرمان فرۆش دەلئى بچۆ كەر كووك شاگرد عە كاس بە؛ مانگى سازدە دىنار وەر گرە. من ناچم. تۆ لە جياتى من بچۆ!

- مالت ئاوا بى!

بلىتى قەتار و دوو دىنارى لە ئەرمەنيە كە ساند؛ گوتى: ئە گەر قبولىيان نە كردى، بەو دوو دىنارە دىيەتەو بەغدا و زيان ناكەى. لە سەرا چوومەو كەر كووك. لاي ئەرمەنيەك «پۇرتۇيان»

لە «ستۇديۆ سۇنا» بوومە شاگرد. شاگردىكى سووربايى مەسىحى ھەبوو، جامى رتووش دە كرد و عەكسى گەورە دە كردەو ناوى «حەننا» بوو. من لە ژوورى تاريكا عە كەسم چاپ دە كرد.

مندالىكى ئاشۇرىشى كەردبوو بەردەستىم.

پۇرتۇيان موھەندىسى نەفت و لە شىركەتى كەر كووك ببوو؛ دەر كرابوو. لە عەكاسى نەدەزانى و كارەكەى ئىمە بۇمان دە گەرانند. ئەرمەنيەكى زۆر بە دىن بوو. زۆر دە چووو كلىسا و زۆر جار

كەشە دە ھاتە لاي. كارەكەم - كە بە شىعيريش باسەم كەردوو - لە ھەشتى بە يانەو تا نىسەر، لە چوارى پاش نوئەو تە ھوت بوو. كەر كووك ھاوین لە بەغدا گەرمتر و زستان لە كوردستان

ساردترە؛ جەھەندەمىكە لەو دەشتە. لە ژوورى تاريكى بى مەنفەزدا، باوھىنى بەرقى و ھا گەرم دەبوو دەمكوژاندەو. رۇژانە لە دەمى گەرمادا چەند جار فانيلە (ژىر كراس) كەم دادە كەند،

دەمكوشى، وەك دە جار دەئو ھەلكىشرا بى ئارەقى لى دە چۆرا.

لە سەر لىتارى چۆمى خاسە - كە ھەمىشە وشكە و تەنيا لە رۇژى باران و سىلاودا ئاوى تىدايە - ژوورېكەم لە ئوتىل «سەر جىسر» گرت. بەلام چۆن ژوورېك و چۆن ئوتىلىك؟!

كۆنە خانوويىكى بە قور كراوى دوور و درىژ كە لە ئاودا چاوە - چاوە كراوە؛ ھەموو ديوار قەلشاوون. ئەو ژوورانەى روو بە خاسە نىن، دەبى بە رۇژ چرايان تىدا ھەلكەى. بۇنى تەر شوح گىژت دە كا.

ژوورەكەى من لە رووى خاسە بوو؛ رووناك بوو. پەنجەرەكانى دارى كون چكۆلەى خشتى چوار گۆشەى بى شووشە بوو. دەرگای وەك دەرگای زەمانى عەبباسيان بە بزمارى سەر بە قوببە

نەخشابوو. لە گرېژە نە چووبوو؛ ھەتا دە تەكردەو جىرەى توومار بە توومار دەرپۇشت. كرىش

مانگى دیناریک.

وه ناو بازار کەوتم. گۆزەپەك، كەتريپەك، خەلووز و مقەلى و گەسك، دوو حەسیر، دوو ئستیکان، مەنجەلێكى ئەلمونیۆم و دوو قاپ و كەوچكێك و خوێ و شەكر و چا و برینج و مال هەى مال! كاپراپەكیش - كە وەك من لە ئوتیل بۆ- رۆژانە دەچووە كار، تەختێكى دارینی دامى بە قەد دوو نیمكەت پان. گوتى من جینگەم نییە لێى دانیم؛ بە لای تۆ بێ. لیفە لە سەر تەخت راختە و تەخت خۆت درێژ كە!

جگە لە یەكشەممە - كە وچان بوو- نیوەرۆ لە چیشخانە و شەو و بەیانى بە نان و پینخۆریكى وەك پەنیر و ماستم دەگوزەراند. لە چیشخانەش - وەك زۆرەى كریكارانى فەقیر- داواى فۆگەم دەكرد؛ كە هێندى خۆرشت بە سەر برنج داكەن؛ نەك خۆرشت و برینج هەر یەك بە جیا - كە گرانتەر دەكەوت. رۆژى یەكشەممان كە تەم لێدەنا و لە جياتى خۆرشت، تری رەشكە یان كشمیشم تی دەكرد. كەوشیشم بۆ خۆم رەش دەكردەوه؛ پاتشا بووم و تاجم نەبوو! تەنیا لە زستان و سەرمادا زۆر حالتم شە بوو. نە كونی زوور دەگیرا، نە ناگری سۆپەش خەبەرى هەبوو. كە دەهاتم بەخوم، ئاوم دەكولاند، دوو شووشەم لێ پر دەكرد، دەمخستە ناو توپی لیفەوه. لیفەكەشم بە پەتێك بە تەختەكەوه دەبەستەوه كە لە سەرم لانهچى و دەچوو مە ناویهوه. ئارەقم دەكرد. لە پر بە لەرزەلەرز خەبەرم دەبۆوه؛ شووشە ئاو سارد ببوو نەوه. دیسان و دیسان ئاو گەرم كە و دە شووشەى كە! شەوانە سێ چوار جار ئەم كارەم دەكرد.

نیوەرۆیانى گەرما - كە دەمەویست ئیستراحت بكەم - واوهیلا بوو. هەرچە بازارێك و چەند میوه فرۆشێك لە دەم خاسە و بەرانبەر بە ژوورەكەم هاواریان دەكرد: تەنزىلات، شەربەت بە دوو فەلس؛ تروزی بلاوه؛ خەپارى ئیمام قاسم...» چەققەیهك بوو مێشكى سەرم دەزرىنگا.

«مەلا شوکور مستەفا» لە فەقیهە تیهوه گەیبوو بەغدا؛ زۆر زىرەك بوو. لە دانشكە دەى شەریعە قبوول كرابوو؛ دانشجوو بوو. داىكێكى فەقیرى بوو لە گوندێكى دەورى كەركووك، مێردى كەردبۆوه. هێچى نەبوو یاری دەى كۆرەكەى پێى بندا. دانشجووى شەریعەش جگە لە خواردن و جلی مەلایانە، رۆژى پەنجە فەلسى بۆ گیران بوولى دەدرایە؛ بەلام لە چوار مانگى وچانى هاوینەدا دەرگا دادەخرا. نە خواردن، نە پوولى گیران. تا دانشكە دەهش دەكرایهوه دەبوايه خۆیان بەرێ بەرن. مەلا شوکور دەچوو دەبوو بە شاگرد قاوهچى، شاگرد نەققاش و هاوینى دەگوزەراند. پێكەوهش ئاشنا بووین. رۆژێك لە كەركووك هاتە لام.

- كاكە چم لێ دەكەى! هەر چى گەرپاوم كەس كارى نەداومى.

- ئەوهى بۆ چیه؟ وەرە پێكەوه دەژین تا دەچیهوه دانشكە دەه. حقوقەكەم لای تۆ بێ. تا لە كار دیمهوه چیش و نان ساز كە و لیفەیهك بۆ خۆت پەیدا كە و جینگەى هەردووكمان دەبیت. مەلا چوو بوو پریموسیتكى لە داىكى ئەمانەت وەرگر تبوو؛ كارمان زۆر بە مقەلى نەما. مەلا ئاشپەزێك بوو قەت نەمدى برینج و شەكەى بۆنى دووكەلى لێ نەیه!

شیخ مارقى بەرزنجى - كە بەعسى ئیعدامیان كرد- هات وچۆى دەكردم. جار- جار بۆ نەهار دەبیردمهوه مالى. زانیبووى كە من چەند تینووى خویندەنەوم و ناشتوانم هەموو كتیبێك بكرم؛ رۆژێك كتیبێكى تازە لە چاپ دراوى هینا، گوتى: نیوان هەلبىرنى پەرە كتیبیم زۆر لە لا زەحمەتە، ئەم كارەم لە باتیان بكە و بیخوینەوه؛ جا بئێر هەر كتیبى دەربچووبایە - میسرى یان لوبنانى و عیراقى بوايه - دەیکرى و من دە پێشدا دەمخویندەوه.

جاريك حەننا بۇ پازدە رۇژ مەرەخەسى ۋە رىگرت كە سەيرانىك لە عىراق بكا. ھاتەۋە گوتى:
 برا ھەر خوا دامىەۋە! لە بەسراۋە دە بەلەمىكدا دەگەل شازدە كەس دەچوۋىنە دىتنى ئابادان. لە
 تەنىشت قەسايىكى بەسراىى دانىشتبووم. لىي پىرسىم: كۆپىندەرى؟ وتم: خەلكى شامم.
 يەخەى گرتم، راپىپەراندم، راپىتە كاندم، چەقۇى دەرىنا زگم بدىرى. ۋا ھەپەسام ھاۋارىشم بۇ
 نەكرا. خەلكە كە دەستىان گرت.

- چىتە بە سەرىفەۋە؟ چى كىردوۋە؟
- چۇن چى كىردوۋە؟ شامىيە ۋ ۋىمام حوسىنى كوشتوۋە!
- تا دەرنەكەۋت كە من مەسىحىم دەستى لى بەرنەدام!
- دەگەل ۋەستاكەم (پۇرتۇيان) جار-جار باسەم لە ھىندىك خرافاتى مەزھەبى دەكرد. كەشەى
 ھەرمەنى - كە پىاۋىكى سى سالەى رىش دوۋفلىقانىە بوو- ھەرگا دەھات دەيدواندم. پۇرتۇيان
 رۇژى گوتى: ئەبوونا (باۋكمان)! دەگەل ەزىز مەدوئى با كافت نەكا!
- شتى ۋا بۇ دەلىي؟ زۇر كورپىكى باشە. ئەۋە بۇ وات پى دەلى؟
- ئەبوونا تۇ شوكور جوان ۋ بەھىز ۋ تۋانى؛ ئەگەر چل مرىشكت لەۋ دەشتە بۇ بەرھەلدا كەم
 ۋ بلىم بىانگرە بۇ خۇت، چەندت بۇ دەگىرىن؟
- خۇم بىسىنم دەم بۇ ناگىرى.
- ئەدى ئەگەر بلىن پىاۋىك بە تەنىا سىسەد رىۋى لە دەشت گرت، كلكى ھەر دۋانى پىكەۋە
 گرى دا، شاپلىتەى لى قايم كىردن ۋ گەنمى دوژمنانى پى سووتاندن؛ دەفەرموۋى چى؟!
- دەلىم ئەۋە درۋىەكى ئاپرىلە.
- دەسا ئەۋە لە كىتپى موقەددەسدا دەبارەى سامسون نووسراۋە!
- زۇرم كىتابى موقەددەس خويىندۇتەۋە؛ بەلام ھەرگىز فكم لەۋ درۋ زلە نەكردۇتەۋە!
 پۇرتۇيان گوتى: نەمگوت كافت دەكا؟!
- پىا! ئەگەر ئىمان باۋەر كىردن بە درۋى ۋا شاخدار بى، با ھەر نەبى!
- دەگەل پىرە ئەرمەنىە كدا ببوومە ئاشنا؛ كوردى زۇر باش دەزانى. رۇژىك لىم پىرسى:
- ئەۋ كوردىە چۇن فىر بوۋى؟
- كورە من بىست سال مىرزى خانى كەلھور بووم!
- گوتى: رۇژىك خان ھەر بزەى سمىلى دەھات. چۋار مىزدەكى قاچى خىستبوۋە سەر قاچ،
 تەپلە بە لاىلاگى سەرىفەۋە، فىتوۋى لى دەدا. روۋى تىكردم:
- مىرزا! ئاخ خودا سالىك منى بكدرايەتە شى ئىران!
- لەۋ سالە شاپەتەدا چت دەكرد؟
- ۋەللاھى ۋا دەرىامە ئەم مەملەكەتەۋە، ھەزار سال بىان لىستاپەتەۋە پاك نەكراپاۋە!
- لە ئوتىلە بۇردا حاجىەكى مەككەى مىۋان بوو؛ ھاتبوو خەلك بە تەپكەۋە كا، لە ھەج بىكەنە
 شارەزى خۇيان. ئاۋى ئوتىل دەپرا، بى ئاۋىمان دەكىشا. گوتم:
- حاجى دەگەل ئاۋى دەسنوئى چۇنى؟
- باشم. ئەسحابى پىغەمبەر لە تىكولە گوئىزىكدا غوسلىان دەكرد!
- مەلا شوكور بىرمىە دىدەنى «مەلا سەعدوللا» ناۋ كە: «پىاۋىكى زۇر بەدىنە». لە مزگەۋتى
 شۇرجەى كەر كووك بە خزمەتى گەشىتىن. مەلا شوكور پىرسى: فەقىيەكت لە لا بوو، كوا؟

- ئەو كەرەم دەر كەرد! ئەمن دەمگوت هیتلەر نوژیی بە جماعەتی لە مەدینە ی پیرۆز دە كەرد! باوەری نەبوو؛ كەچی دە یگوت پئغەمبەر دوعای لۆ ستالین كەردیە! كەری وا بۆ من نەدەبوو! هاوینی گەرم، یان بلییم جەهەندەم بوو. كەبرای خاوەن ئوتیل پانكە یە كی شەق و شەری بە تیل پیچراوی داینە باوە شینی خۆمانی پی بکەین. مەلا شو كور گوتی: ماله دەولەمەندی بەغدا یە و شترخۆرە بە بەر پەنجەرە دە گرن و تەری دە كەن، هەوا ی پانكە ساردتر دە بی. قەفەسە یە ك و شترخۆرە مان دە لای پەنجەرە ئاخنی، تەنە كە ئاویكمان پیدای كەرد؛ دەر كە مان داخست، پانكە مان پیكەرد. بە نسبیی دوژمنت بی! هەلمیك دە ژووری گەرا نەفەسمان تەنگ بوو، وەختابوو بخنكینی؛ لای دەر كە مان نەدە یەو بە یكە ینەو. بە هەلمەو بە یك كیك دەر كە ی كەردەو كە بزانی چ باسە، رامان كەرد. تاویكی باش كۆخین و ئاوی چاومان سەری. و شترخۆرە كە مان توور هەلدا. لاسای دەولەمەندی بەغدامان پیو نەهات.

رۆژێك مەلا گوتی: خویندوو مەتەو كە میو هەر تیکۆلە كە ی زۆر بە كارە؛ پیستی پیو ساف و پروناك تر دە كا. جار ی كە لە كار دەهاتەو لە پر گوتم:

- ئەمۆ شتیكی سەیرم دیت: زەلامیك بەران بەر بە چروچاوی گامیشیك پرسی دەتاشی!
- جا چۆن؟

- گامیش هیندە ی تیکۆلە شووتی خواردبوو، نیوچاوانی ببو ئاوینە!
مەلا توورە بوو؛ گوتی: قەت عاقل نابی!

قانیع مالی هاتبوو كە كووك؛ هات و چۆی دە كەردین. بپارمان دا كە فیرە بولیرلیدان بین. هەوێل دەرس دە بی و یا كە ی (لە بولیرژەنیدا) نەفەس بخۆ یەو و نە بییری. قامیشمان لە ئیستیكانی پر ئا و دەنا و فوومان بەو سەریدا دە كەرد. نەفەس خواردەو كاریكی گران بوو. ئە گەر ئەحیانە جار یك فوومان بۆ دە خورایەو، ئەو نەندە پیدە كە نین تا لە بیرمان دە چۆو. سەرنە كەوتین.

- قانیع! مالت چۆن دەسكەوت؟

- بە خوا باوك! پیاوئ خیرەو مەن وتی تۆ سەیدی و كور شیخ دەلاشی؛ چاوە یەك خانووی داوە پییم.

- قانیع گیان! كەبرا هەر كە زانی تۆ وەك بابت مەبارەك نی دەرت دە كا.
- نا باوە پیاوئ خاسە.

رەمەزان بوو، رۆژێك قانیع بە قاقا هاتە ژوور.

- باوك دەریانكەردم! كاورا دیتمی نان دەخۆم، وتی: هە ی فاسق ماله كەم چۆل كە! تی ناگەم، من وە پارە ی خۆم نان بخۆم خراپیم دە گەل كی كەردوو؟!

حەولی دابوو كاریكی دەسكەوئ، نەبوو. گوتمان عەرابە دەستی بگێرە، وردەوالە بفرۆشە. سندوقە سابوونیکمان بۆ كری. مەلا شو كور گوتی: چوار بۆلبرینگیشی دەوئ.

- باو! بۆلبرینگ چەس؟

- كارت نییە، بۆت پەیدا دەكەین.

ئیتەر وەك تالیلی دەرویشان لە سەریەك دە یگوت: «بۆلبرینگ!». لە سەقەت فرۆشی دەوری خانەقا دوانمان كری. چووینە بەری قۆریە بۆ سانەو، لە چایخانە یەك دانیشتیین. دوكاندارێكی ئەرمەنی - كە ئامراز ی ترمبیلی دەفرۆشت - لە پشتەو قانیعی ناسیبوو؛ هات.

- مه لا قانيع ماندوو نهی!

- باوک بۆلبرینگت ههس!؟

- ئه‌رئ وه‌للا هه‌سم و ناتده‌می! تۆ هه‌یج نه‌بی جوابی سه‌لام و ماندوو نه‌ییم بده‌وه!

بۆلبرینگى دا، عه‌رابه‌ ساز بوو. مه‌جید کاکه‌ش -که عومده‌فرۆش بوو- که‌ل-په‌لى به‌ قه‌رز دایه‌ که‌ پاش توه‌نه‌وه‌ بیداته‌وه‌. دوو ده‌سته‌ پزدان (تیزانگ)ى بۆ هه‌ینا که‌ بيفرۆشى. بۆ ته‌جره‌به‌ یه‌کیکی فوو کرد، درێژ و ئه‌ستوور وه‌ک هه‌رامه‌ی که‌رئ! قانيع گوتی: ئای باوک! ئه‌مه‌ نافرۆشم؛ ئه‌مه‌ بۆ دایک کوه‌تک خاسه‌! (دایک کوه‌تک خه‌زانی بوو).

تۆ په‌نگه‌ قانيعت نه‌دیبه‌ی! شتی هه‌ینده‌ ناحه‌ز و ناقۆلا نه‌بووه‌: درێژ، لاواز، چاوچکۆله‌ و پرووش، لووت‌شۆر، لاروومه‌ت به‌ که‌ند و کلۆ، جل به‌ پینه‌ و که‌لاش چه‌ک و به‌دنامه‌وه‌؛ له‌ گالته‌وه‌گه‌پدا بتکولاندايه‌ تۆخه‌نی نه‌ده‌هات. عاقیده‌ی شیخ سه‌میعم بۆ باسی چه‌روچاوی قانيع و گه‌پ‌یده‌ی و بئ‌نانی وه‌رگه‌پ‌ابوو سه‌ر گه‌پ‌وگالته‌. رۆژی ده‌ جار بۆم بخویندايه‌ ته‌وه‌ له‌ پیکه‌نین ره‌ش و شین هه‌لده‌گه‌پ‌ا. دوايه‌ گوتی: باوک بیدرینه‌! به‌ خوا ئه‌مه‌شه‌م ئه‌بیته‌ به‌زمیکى منالان! به‌ داخه‌وه‌ دراندم و له‌ بیرم نه‌ما. دانه‌-دانه‌ییکم له‌ نزیکه‌ی پینج سه‌د به‌یت دیته‌وه‌ بیر. باسی به‌هه‌شتی شیخ سه‌میعم کردبووه‌ باسی چه‌روچاوی قانيع:

باسی روخساری نایه‌ته‌ گوفتار	هه‌مووی قولکه‌یه‌ و شیوه‌ و چه‌لجار
دوو کویره‌کانی ناوئ‌راون چاو	دایم ده‌تکینن زه‌رداوی گه‌ناو
مووی کونه‌لووتی و دوو کونای وه‌ک غار	جه‌نناوون ته‌جری ته‌حتیه‌هل ئه‌نه‌هار

له‌ باسی نه‌سه‌بیدا به‌ دمه‌لاسه‌که‌ی شیخ سه‌میعم نوسیبووم:

ئه‌م شیخ قانيعه‌ی هه‌ینده‌ جوان و قۆز	سه‌ر و سمیل بۆز، نه‌جیم و پیرۆز
له‌ کۆلۆس شه‌ریف به‌ وه‌له‌د بووه‌	بۆ لای که‌رکووی هه‌جهره‌ت فه‌رموه‌
باوکی شیخیک بوو له‌ ته‌کیه‌ی ده‌لیش	حه‌فتا سال ژیا، بئ‌ی که‌وا و که‌لیش
دایکی شیخ‌زاده‌، نازانم کچ کئ‌!	دایم دوژداماوا له‌ پشتی ده‌رکئ‌
ئابا و ئه‌ژدادی له‌م سه‌ر تا ئه‌و سه‌ر	گه‌دازاده‌ بوون سوالکه‌ر فه‌ل سوالکه‌ر

قانيع تورکی که‌رکووی نه‌ده‌زانی؛ به‌لام به‌ لامه‌وه‌ سه‌یر بوو؛ به‌ تورکی هه‌جوکیکی شیخ جه‌میلی کردبوو؛ سه‌ره‌تاکه‌ی ئه‌مه‌ بوو:

شیخ جه‌میلن ته‌کیه‌سی هه‌ر عه‌ینی ئاوده‌س خانهدر هه‌ر که‌رئ هه‌یج عه‌قلی یۆخدر، یاری نه‌و شه‌یتانه‌در پتر له‌ سالیک له‌ که‌رکووک رامبارد. سه‌ره‌تای هاوینی ۱۹۵۳ بوو. باسی فستیه‌والی جه‌واوان له‌ بوخاریست داکه‌وت. شیخ مارف گوتی: وا ده‌که‌م ده‌گه‌ل لاوانی حه‌یزبی شیوعی بچه‌ بوخاریست. ئیتر به‌ر ئه‌مریشیان نه‌بی و به‌ ئازادی بیروبه‌روای خۆت به‌ خه‌لکی دنیا رابگه‌یه‌نی.

ئاخ چه‌ند خۆش بوو ئه‌م سه‌فه‌رم به‌کرده‌یه‌! دوو عه‌کسی کالی نائاشرای لی‌وه‌رگرتم. رۆژیک پاسپۆرتیکى بۆ هه‌ینام که‌ به‌ ده‌ دینار به‌رتیل دروست کرابوو. گورجئ‌ که‌ل‌ویه‌لم هه‌راج کرد. حه‌سابی خۆم له‌ وه‌ستا وه‌رگرت، گوتم ده‌چه‌مه‌وه‌ به‌غدايه‌. سئ‌ چه‌مه‌دانى ته‌نه‌که‌ی پ‌ر له‌ کتیبیم هه‌ینا و نامه‌م له‌ شیخ مارف وه‌رگرت و چوومه‌ سه‌ر قه‌تار. له‌ قه‌تاردا که‌ به‌ره‌و به‌غدا ده‌هاتم، له‌ سه‌ر کورسی دوو نه‌فه‌ری، پۆلیسیکی رووته‌که‌ی سیسی پۆخه‌که‌م له‌ ته‌نیشت بوو. چایان ده‌گه‌پ‌ا، گوتم دوو چامان بۆ بینه‌. پولیس زۆری سوپاس کردم. پاش تاویک هه‌ستا رۆی. زۆری نه‌برد ئه‌فسه‌ریکی پۆلیس به‌ دوو پۆلیسه‌وه‌ هاتن:

- ئەفەندى ئەوانە چەمەدانى تون؟

- بەلى.

- مالى قاچاغ، توتن - مووتنيان تيدا نيبه؟

- خۇتان تماشاشا كەن و ئەووش كليل.

چەمەدان جگە لە كىتېب چى تيدا نەبوو. كابراى ئەفسەر لە بەر خۇبەوہ:

- ئاي تەرەس! ئاي بى نامووس! ئەفەندى بمانبەخشە. ئەو پۇلىسەى لە تەنیشتت بوو، هات گوتى ئەو كابرايە لە من ترسا؛ بۇيە چاي بۇ كرىم. ديارە قاچاغى پىيە! نسحتت بى لە منەوہ:

رووحم بە بەراز بگە! بە پۇلىس مەكە! ھەموو ھەرامزادە؛ منیش يەك لەوان!

- دوور لە تۆ! بى زەحمەت چەمەدانە كانم وەك خۇلى بگەنەوہ و لەو سەرە دايننەنەوہ!

شياوى باسە، لەو رۇزانەوہ كە رۇزانەم سەد و سەدوېيىست فلس بوو، لە نانى خۇم دەگىراوہ و كىتېب و گۇوارى كوردى و ەەرەبى بە دلى خۇم دەكړى و زۇرم شايى پىيان بوو. شىخ مارق گوتى: كىتېبان لای من دانى! ئەگەر نەشەتەوہ بۇت دەدەم بە كىتېخانەى گشتى؛ با نەفەوتىن. بە قسەم نەكرد؛ لە بەغدا بە مالە مام حوسىنم ئەسپارد. نامەى شىخ مارقم گەياند. گوتيان: سى دىنار بدە و فلان رۇژ حازر بە! يازدە كەس و من بە سواری ئوتوبۇسى نىرن، بە رىگەى چۆلى شامدا كەوتىنە رى.

لە سووریا حوكمى «شىشەكلى» بوو؛ شىووعى لە جەوھەر قاچاغ تر. گەيشتىنە ھەوہل پۇستى رىوانى سووریا - كە ناوہ كەيم لە بىر نەماوہ - وا بزائم ئەبوششەماتە بوو؛ چەمەدانىان پشكنين، پر لە ەگالى ەەرەبى و كلاس و خەنجەرى كوردى و بەيانات. سوئند بخۇ، بىارپوہ، ئىمە دەچىنە سەيران لە لوبنان و لە سياسەت دوورين. كابراى ئەفسەر دەيگوت: ھەر ئەوہ كە لە سەر بەيانەكان نووسراوہ «ئوہ تەنى ئازاد و گەلى بەختەوہ» - كە لە جىيى بىسمىلايە - لای شىووعيان شايەتى چاكە! بە گىرەگىر نەجاتمان بوو. تۇزىك لە شام ماينەوہ و چووينە بىرووت. دەبوايە ويزەى ئوروپا وەرگىرن. لە سەفارەتى ئىتاليا پاش پرسیار و وەرامى زۇر، كابراى سەفارت - كە ەەرەبى لوبنانى بوو - پرسى: بۇچى دەچىە ئىتاليا؟

- بۇ سياحت.

- كى دەناسى؟

- كەس!

- نابى، دەبى يەككىك بناسى.

- بىەخشە وە بىرم ھاتەوہ، مەلىك فارووق دەناسم كە لە جزيرەى كاپرىيە! دەستى كرده پىكەنەين.

لەو بەينەدا سەفەرىكى شامم كرد، كە دوو سەعاتە رىيە. چوومە سۇراغى برايم نادرى كۆنە ھەوالم؛ دىتمەوہ.

- چ دەكەى لىرە؟

بۇم گىراوہ. گوتى: تۆ ھىچ فكر ناكەيەوہ، پاسپۇرتى جەعلى دوو سالى ھەبس لە سەرە؛ من قانوون دەزانم. ئەمجار وەدووى كلاوى باپردە كەوتووى؛ نەدەبوو دەست لە كاسبى خۇت بەردەى. من خوا شوكور ەقلم ھاتۆتە سەرم و پوول پەيدا دەكەم.

- كاكە برايم! لە لەيلە و مەجنوونى وەحشى باقىدا دەلى باوكى مەجنوون نسحتەى

كۈرەكەي دە كرد: دەست لە لەيلى بەردە و ەرمە ناو خۇمان! مەجنوون لە ەراميا گوتى: سەد كىوم لە سەر دلە؛ چۇن ەستەم؟ سەد چقلم دەپى چەقيو؛ چۇن راکەم؟ ەيندەم لەو رېنگەيدا غار داو ە تازە گەرەنەو ەم ەبەتە! تۇ كە خوا شوکور تازە عاقل بووى؛ من تازە سەرەتاي كەربوونمە... تا ماوم ناگەرېمەو ە و ئىتر رەفيقايتى عاقلانىش ناكەم.

كۆت و شالوارىكى تور كيا حازر و شاپۇيەكى پووشم كرى و ەاتمەو ە بىرووت. سواری دەرەجە سەربانى كەشتى سامسۇنى تور كيا بووين؛ بەرەو ئىتاليا. چاردە لاوى لوبنانىش ەر بۇ فستيوال دەهاتن؛ ەهوالى ناو كەشتى بوون. دەگەل ئەفسەرىكى تورك قسەى خۇشمان دە كرد. دەيگوت: پىنغەمبەر ئەفەندى ەر نەخلەتى لە ەرب و چىنى كر دوو!

شەوى ەوتى جولای بوو، بەحر كەوتە فەرتەنە. جگە لە كار كەرانى كەشتى -من نەبى- ەممو كەس گىز ببوون؛ دەر شەنەو. لە پەستا پەتوومان بە سەر نەخۇشاندا بەش دە كرد. عىراقىيەك بە دەم نالەو ە دەيگوت: ئافەرىم كەشتى! ەزار پىرېژنە يۇنانى قوون زلى لە سەرە؛ چۇن قوم نابى!

ەوت رۇژ و ەشت شەو لە بەحرا بووين. ئەفسەرەكە دەيگوت ژيان لە ژيانى ناو كەشتى خۇشتر نىيە. گوتم: كەشتى ەك بىبانىكە بى ئاوەدانى. دەنگى كەلەشېرىك، ەپەى سەگىك، بۇرەى مانگايەك، ەوقەى گامىشېك نابىسى؛ خۇشېيەكەى چىيە؟ دەيگوت من بىرم لەو شتەنە نە كر دۆتەو.

بەيانىيەك گەينە «ناپۇلى». شوپنمان لە قەتارى رۇم گرت و چووبنە ناو شار. برسېم بوو چوومە بەر دوكانى سەندوويچى فرۇشېك. دە جۇرە گۇشتى لى بوو. يەكيان گرانتەر لەوى دى. بە ئىشارە و ەكس ەالى كردم كە بە نرخەكە گۇشت كەرە و ەرزەنەكە گۇشت بارگىنە. پىاو تا بۇى بلوئ دەبى شتى باش بخوا! دوو ساندوويچى گۇشت كەرم ە بەر گاز دا. ەهوالە عىراقىيەكانم گوتيان ەرە بۇ ئىمەش لەو ساندوويچەى خۆت بکەرە. پاش قووت دان و ئاو لە سەر خواردەنەو، گوتم: كورپنە بە راستى گۇشتى كەر بەلەزەتە! بوو بە ەوق ەوق و ەيلنجدان. گوتم: مەترسن! ئەو ە گۇشتى كەرى قوبروسى بوو!

لە ناپۇلى سى كەلىمە فېر بووم: پىنە (نان)، ئاكو (ئاو)، لە قەتارىش لە دەركى ئاودەست نووسرابوو: (رىتى راتا) دەى چى ترم دەوى؟ نان و ئاو و رپان دەزانم و دانامىنم! رەئىسى ئىمە عىراقىيەكان كوردېك بوو بە ناوى «غەفوورى مىرزا كەرىم»؛ بە كوردى قسەى نەدە كرد كە شۇقىنى نەبى! ەرەبېشى ەر پەلخۇر دە كرد؛ دەتگوت كەرە و گووى شل دەخوا! حوسىن ەورامانىە كىش بوو؛ ئەوېش پىى شەرم بوو بلئ كوردم. رەئىس لە بىرووت گوتى: ئەو سەر سى دىنارەى داوتانە، خەرچى رېگامانە و كرىش لە سەر حىزبە. بە براپەتى و بە شەرىكى ەك يەك دەخۇين و رادەبوېرىن؛ لە ناو شىووعىدا فەرق و جىاوازى نىيە.

رۇژېك لە سەر كەشتى كۇ ببووينەو، يەكئ لە منى پرسى:

- تۇ لە فستيوال دەتەوى چ بکەى؟

- ئەگەر بتوانم ەوارىك بۇ كورد و كوردستانى لىقەوماو دەكەم.

رەئىس ەلېداپە:

- چى؟ كورد؟! كوردستان؟! حىزب قەت بەو ە رازى نىيە!

- برا لە بەغدا قەرار درا من ەر لە رېنگە رەگەلتان كەوم. لەوى ئازادانە بىر و بروام دەرېبىم.

- دەى دەى! ئەم قسە قۇر! سالج دىلانېش واىگوت و ھەر تا سەر دەرپا بېرى کرد. دەمت بجوولئى بلىنى کوردم، خۆت دەزانى!
- باشە با بزائىن چۆن دەبئى...

دەعوەتنامەى رەسمى حىزبى شىووعىم پئى بوو کہ بەشدار بىم لە کۆنگرە؛ قاچاغ بوو دەبوو لە رى بېشارمەوہ. زەبىحى لە بەرى کردنمدا گوتى: من لە ئارسىن لوپىنەوہ زۆر شت فېر بووم؛ ورد پىچايەوہ و دە نىوان توپى پانتولدا، لە پشت قوونمەوہ تاقەتى کرد. کہ چى بە ناشکورى نەبئى، لە «ئەسکەندەرىيە» کہ دەچوومە سەر کہشتى، ئەفسەرىک پشکنىمى؛ زۆر زوو دىتەوہ. زۆر ترسام. پىکەنى و دەستىكى لە شانى دام: برؤ بە سەلامەت...!

لە ئەسکەندەرىيە بؤ دوو سەعات چووينە شار. بەر لەوہ چوار دىنارم لە پاش جل کرىن و بىرووت مابوو؛ ئەوېشم دابوو بە جەنابى رەئىس. دەگەل کورپىک دابەزىن نامەى دە پۆستە خست. سواری ترام بووین کہ بە شارا بگەرپىن؛ لە پر دىتم کور نەماوہ؛ نازانم لە کوئى دابەزىبوو. پىنچ تەعريفەم - کہ دەبىتە قرانىک - پئى نەبوو. بلىتېر ھات بەلامەوہ، خودنوېسم لە گىرفان کردەوہ، گوتم پوولم نىيە.

- تا کوئى دەچى؟
- تا بەندەر.

- بە خۇراپى سواری بە!

دەستەيەکیان دەگەل رەئىس کالەک و شووتى زۆرىان کرپبوو، خۇيان لە ھىندىک براى حىزبى گىل کردبوو! ھەر لە ئىستاوہ بۆلەوپر تە پەيدا ببوو؛ کہ منىش يەک لە بەش خوراوان بووم. بە ھەزار نارى عەلى دوو دىنارم لە رەئىس ساندەوہ؛ کہ نەوہک دىسان بؤ بلىت دامىتم. لە ئىزگەى رۆم دەبوایە چاوەنۆرىمان بگردايە تا سەرکۆكى لاوانى رۆم دئى لە سەر حىسابى لاوان داماندەمەرزىتى. چەمەدان و ھىندىک پارچە بەرە و شتى وامان لە دەورى خۇمان دانا و لە سەر ەرز تەخت دانىشتىن. زۆر وەک خىلى قەرەچ دەچووین! ھەرچى دەپرسى: چن؟ دەمگوت: «جىسى» (قەرەچ).

- کارى ئاومان ھەيە، لە کئى پرسىن؟

- ئاى لە منتان نەکوئى! ئەى من چىم؟

لە حەنبالىكى ئىزگەم پرسى: رىتى راتا (بە شلىکەوہ گوتم). نەخىر تئى ناگا. دەستم بە زگمەوہ نا و خۇم کوور کردەوہ و نەقاندەم. پىکەنى؛ گوتى: ھاا رىتى رازا! بە قامک تىگەياندم ژمارە يازدە ئاودەستە. لە دەرگاوە روانىم ئاويئە بەندىکە وەک مالى شا! چەند کەسىک لە بەر شىرە رېش دەتاشن. بئى و نەبئى دەلاک خانەيە! کہ چوومە ژوور زانىم چەند ئاودەستىکىشى لىيە. مزگىنىم دا و بە کۆمەل رايانکرد. ھەى لەوہى زوو بگاتئى و لە خۇ نەرى!

پاش نىوہ رۆيەكى درەنگ ھاتن برديانىن لە چاکترىن ئوتىلى بەناو «پلازا» دامەزراىن. جەمە نان لە سەر لاوانى ئىتالى. شەوانەش يەکىک دەبوو بە سەرگەلە و دەچووينە چاخانە و چايەکمان دەخواردەوہ؛ گويمان لە مووسىقا دەگرت. بە رۆژ بە کۆلان و خەياباندا وئىل بووین. شارى رۇمام زۆر پئى جوان بوو. دەتگوت ھەموو مالەکانى خەيابانىان بە مشار خست بىرپوہ؛ ھەموو جىگا وەک يەک دەچوون. کۆتەلى زۆر ھونەرماندەنە لە ھەموو ئاقاران ببوونە خشلى شار. رۆژىک چوومە رستوورانىک؛ لىستيان بؤ ھىتام. ھەر تەقەم لە سەرىوہ دەھات. تووشى

وشەى «فرايد فيش» بووم؛ دەستەم لە سەر دانا. بەلەى ماسى سوورەوھە كراوئىش خراپ نىيە. خوايە ئەو ماسىيە مەن دەمناسى جۆرىكى تر بوو؛ ئەوھە پارچەى چكۆلە و لىك ھالائو، ھىندىكىيان لە رانە چوئىلە كە دەچن. خواردم؛ خۆش بوو. لە ھاتنەدەرمدا كۆرىكى لوبنانى گوتى پىكەوھە دەپۆين. لە رى گوتى: منىش ھەر وەك تۆ بۆقم خوارد!

عەبدولكەرىم شىخ داود ناويك - كە حقوقى بوو - لە جياتى سى دىنار، پەنجا دىنارى دابوو. داواى سابوونى دەكرد كراسى پى بشوا. قانون نەيگرت! ناچار مەن سابوونم بۆ كرى و ئەوئىش ھەزار جىنئوى بە دزى بەو قانونە دا.

بە گەل چووین بۆ «واتىكان». سەرم لە كارى كليساى «سان پتروس» گىژ ببوو. چاوبە مۆلەق و ھەستا و دەمروانيە مېچەكەى كە دەسكارى مېشىل ئەنژۆلۆپە و ماشەللا و بەھ بەھم دەگوت. ھەتا بە خۆم زانى لە گەل بە جى مابووم و فەتالىە كىشم پى نەبوو. گىژ و حۆل دەخولامەوھە، تووشى ھەوالان نەبووم. تازە قەوماوھە قەوماوھە؛ با پتر سەر ھەركەم. ويستم بېچمە مووزەى واتىكان، پارەى دەويست؛ نەمكرا. لە دەرگايەك دوو پاسەوان بە جلى پۆميانى قەدىم، پمب بە دەستەوھە ويستابوون. ترۆمبىليك ھات. شازنىكى رەشى وەك قىرى تىدابوو؛ كرنۆشى بۆ كرا و دەرباز بوو. منىش ويستم بېچم، پمب لە دوو لاوھە تىك پەرىن و رىگمە نەدرا. ديار بوو ژنەرەش دەچووھە دىدەنى پاپ. ھاتمەوھە سەر خەيابان. سوارى ئوتووبووس بووم. بلىستەر ھات! فېر ببووم؛ خودنوئىسم راداشتى. كە زانى چىم پى نىيە بلىتىكى دامى. بىرم لەوھە دەكردەوھە: كابرەى مىسرى لە دەولەتى دزى و پياوھەتى دەگەل مەن كرد، ئىتالىەكە لە گىرفانى خۆى زەرەرى بۆ كىشام.

پاسپۆرتەكەم بە خەتى عەرەبى نووسرابوو كە خاوەنى تا سووريا و لوبنان بچى؛ ئەگەر بە ئىنگلىسى باسى ئوروپائىشى لى نەنووسرابا نەدەبوو. ئىبراھىم عەبدورەحمان خال - كە ئەوئىش ھەوال بوو - دەگەلما ھات بۆ سەفارەتى عىراق. گوتى: خۆت بە دەولەمەند نىشان دە! جەلەكانىشت باشە. چووینە خزمەت سەفیر؛ منى زگ زلى جەلباشى بە مليۆنر ھاتە بەر چاوب. منىش تا توانىم فروفىشالم كرد كە: ھەتا ئوترىش دەچم چەند رۆژىك راپدەبویرم! «بەلەى بەلەى» كەرى نىر نەیدەكىشا! پەساپۆرتى بە ئىنگلىسى نووسى و ئوترىشىشى خستە سەر. لە خواحافىزىدا فەرمووى:

- بىرەدا وەرەوھە با دىسان بە خزمەت بگەم.

- جا چۆن تا ديارىبەك بۆ ئاغازادەكان نەھىتم دەچمەوھە!؟

چووینە سەفارەتى ئوترىش. كچىك گوتى: بەو نىشانانە سەرى سەعات پىنج وەرەنە فلان ئاپارتمان ویزە وەرگرن! پىنج دوو دەقىقە كەم چووین؛ داخرابوو. راوہستاین و دەروانىنە سەعات؛ دوو سانىە مابوو، كچ پەيدا بوو. برايم گوتى: وەمانزانى نايەى، گوتى: وەختم زايع نەكرد.

ويزاى تايەتېشمان لە سەفارەتى رۆمانى وەرگرت؛ كە لە پاسپۆرتا نەنووسرا؛ تا لە عىراق نەمانگرن. پاش چوار رۆژ يان سى رۆژ بە قەتارى «تسىرى زىرین» وەرئى كەوتىن. چەند سەعاتىك لە ئىزگەى «وينىز» ماينەوھە؛ بەلام قانون نەيگرت بچىن ئەو شارە جوانە بىينىن. نووشابەش بەر قانونى سەفەر نەدەكەوت! ياریدەى لوبنانىەكم دا چەمەدانم لەگەل گویزتەوھە، خەنبالىەكەى نووشابەيەكى بۆ كرېم. شەو درەنگىك گەينە «ويەن». چووینە شوئىنىك، لە لاوان

جمعی دههات. نارديانينه يانه يهک که لهوئ بخهوين. چه ققه و ههرا و بليارد کردن بوو؛ دهريزيت ههلاويشتايه نه ده که وته عهري.

- ياللا ههستن! چه مه دان هه لگرن ده تانبه نه جي خهويکي باش.

چه مه دان به دهسته وه، شهو تاريک و سه رما، له ماندوويي نارقه مان کردوه؛ گوراني ئيسمه هانم هاتبووه بير که ده لي: «شهواني خوش رابواردن له ويه ن!». چووينه ميوانخانه يه کي قشپيله له ناو باغيکدا. نانيان داينئ و نووستين. به ياني نان و چامان خوارد و گوتيان برؤين. بوو به ههرا:

- تا جهوانان پوولي ئيوه مان نه ده نئ نارؤن.

تهله فؤن له سه ر تله فؤن. جواب نه بوو. خاوه ن مال گوتي: يه کيک به گريو ده گيرمه وه تا پوولم ده دريتي. گور جي چوومه نه لاهه گوتم: من به گريو ده مينمه وه. به خيال گوتم: دوو- سه ر رؤزيک ده خووم و ده خهوم؛ با بمنيره حه بس! به لام پاش دوو سه عات نازاد کرام و برديانمه وه لاي هه والان.

ئيمه و لوبناني و جووله که و ميسري و ئوردوني و نازانم کيني ديش به قه تاريک وه پري که وتين. له سنووري مه جارستانه وه خه لک ده هاتنه پيشوا زمان. له شوينئ کورپيکي لوبناني گوتي نوتق ده که م. ده ست بلند ده کا، ده نه ريني، به عه ره بي ده لي: ئاو ئاوه! هه وا هه وايه! هه رچي باوه ناکا ئاوي سارد بخواته وه! بوو به ههرا و چه پله ريزاني گويگره خوشه ويسته کان و پيکه نيني ئيمه!

شاعيريکي جووله که به ناوي «حه ننا ئه بولحه ننا» که عه ره بي قسه ده کرد، له نزیکمه وه بوو. زور قسه خوش بوو. جاريک گوتي: ئه وه هه مووه ده ولته عه ره بانه له هه موو شتدا دزي يه کترن؛ به لام له جنئو به ئيسرائيل داندا يه ک قسه ن!

له بوودا پيست سه عاتيک له ئيزگه ماینه وه. سه رو پاکه تيکي سه نديوويچ و ميوه يان داينئ. گه بشتينه شاري بوخاريست. عيراقی و ميسريه کان له مه دره سه يه ک مه نزلمان گرت. له قه تاردا وه رزشکاريکي سه ر بي تووکی ميسري ده يه ويست سه ر ده ريني، نه يزاني شووشه ي له پيشه، شه قونئیکي ده شووشه ي قه تار هه لدا، شووشه خر مه ي کرد و سه ره که چه له که ي جي لي نه هات. يه ک له ميسريه کان «ته حيه کاريوا» سه ماکه ري مه شهوور بوو. ده سه ته که ي مووزيکي ده گه ل بوو ده تگوت به دانسته هه لتبزار دوون؛ زور به يان ره شي ئاولاوي و يه کيان يه ک چاويش بوو!

له قه تاري رؤمانيدا دوو ژنه لاديبي هاتنه ناو واگونه که مان؛ مريشک و هيلکه يان ده برده شار. به ئيشاره له مريشک و که له بابه وه تا گورستان و ئه و شتانه ي له ري ده مانديت، پرسيارم له ژنيکيان ده کرد و ده منووسيه وه. توانيم چه ند وشه يه کي زور لازم فير بم. له و پرس و جوابانه دا پؤليسيک په يدا بوو؛ ژنه کان زور ترسان؛ ده ره پرين و ده رسم ناقسي ما!

به يانيان هه موومان ده چووينه زورويکي نان خواردن. هه رچي زوو نه گه يبايه به شي ده برا. من له سينه مادا ته حيم زور به جواني ده ديت؛ به لام به يانيان - که نه يده پرزا له تاوي نانه که ي سووراو سپياو بکا - شله زه رديک بوو بيزت لي هه لده ستا.

نيوه رؤ و شهو بليتي نه هار و شاممان هه بوو؛ ده چووينه رستووران. ده بوايه بيست و دوو رؤژ لهوئ بمينين. ده بوايه هه موو رؤژ کؤ بينه وه هه يته تي ده ولته تيک ببينين؛ که ده يانگوت هه شتا

و دوو میلله تی لییه. زۆر زوو من وازم هینا و له دیتنی گشتیدا بهشدار نهدهبووم. رۆژانه به شاردا ده گهرام. تووشی ههر کهس بام چهند که لیمه یه کی رۆمانی لئ فیر ده بووم. له چاو هه والانم زمان زان بووم؛ زۆر کاری خۆم پیک دینا. شهوانه ده چوومه سینه ما یان تیئاتر. بۆ ئه و شوینانه ههر کهسه ی هقی بلیتیکه هه بوو. من که بمویستایه یه کیکه تر ده گهل خۆم بهرم، بلیته کهم ده دا بهو؛ کلایکی سوور و شینی سوله یمانیانه م له سهر ده کرد، ههر زوو رینگه یان ده دام و داوای بلیتیان نه ده کرد.

له و نوینه رانه ی هاتبوونه بوخاریست، زنی ئایسلان دی و پیلوی بلژیکی له هه مووان جوانتر بوون. له وان به ره ژر پتر فینلان دی بوون. بۆ ئیتالیا یه جوانه کانیش، وه ک وینه گران فکرم ده کردهوه؛ خودا له دروست کردنی نه ژادی سپی به چاوی شین و قژی زهرده وه بۆته وه، ره شی ئه فریقا و گهنم رهنگی ناسیاشی دروست کردوون. تۆزیک له ههر دوو رهنگی لیک داوه، ئیتالی به چاوی کال و قژی خورمایی و ره شی لئ ساز داوه.

عیراقیه کان به یانیکیان چاپ کرد له دژی ده ولته ی عیراق و ئیستیعمار؛ ده بوو بلاو کرته وه. تا ئیواره پتر له دووسه دانه یان بلاو نه کردبوو. گوتم چه ندتان هه یه بمده نی. جلی کوردیم ده بهر کرد و له سهر پیاده ره وی خه یابان ویستام. دنیا له جلکه کهم کۆ بووه. پتر له هه زار دانه م له دوو سه عاتدا لئ وه گیرا.

رۆژیک له خه یابانی فیکتۆریا راده بردم؛ ههستم کرد ده ستیک له سهر شانمه. جه وانیک بوو پرسی: تورکی ده زانی؟
- کهمیک.

- منیش تۆزیک ترکیم ده زانی له بیرم چۆته وه؛ چه ز ده کهم لیت فیر بمه وه. ناوم میرجه یه؛ فیرکارم؛ نه ندامی حیزبی کومۆنیستیم.

به و شه رته که نه ویش فیره رۆمانیم کا، پیک هاتین. هه موو رۆژ میرجه له بن داریک چاوه نوێر بوو. سه عات نۆ دهمدیته وه؛ تا ئیواره پیکه وه ده گه راین. میرجه جاریک بردمیه ماله خۆی. خوشکیکی جوان و سه وداخۆش و دایکیکی پیری هه بوو؛ به ماشین خه یاتی ده کرد. تورکی ده زانی؛ زۆری جینیو به ده ولته ده دا. ده یگوت: ئه و هه موو خه لکه یان بۆ ته بلیغاتی خۆیان ده بوخاریست خزانده وه، ههر له لادئ و له شارمه وه ههر چی پئی بلین رسق خهرجی ئه وانه ده کرئ و ئیمهش هه چمان ده ست ناکه وئ.

له پر پرسی: تۆ کومۆنیستی؟

- به لئ مه علومه!

- کوپم درۆ مه که! مه ترسه! به خوا له م گه ره که هه یج کهس کومۆنیستی خۆش ناوئ؛ میرجه ی کورپشم درۆ ده کا.

ئهمه ی راست بوو؛ چونکه میرجه به منی گوته بوو که ههر چه ند له حیزب دایه، په نسلینی قاچاغ ده فرۆشی.

زۆر گه رما بوو؛ ئاره قم کردبوو. کراسه کهم زۆر چلکن بوو؛ ههر چی گوته یان کۆته کهت دا که نه! گوتم له ولاتی ئیمه کۆت دا که ندن زۆر عه یبه!

جل شوشتیش به زمیک بوو. جله چلکنه کانمان داده که ند، ده یان برد، ده یان شت و هه موویان به خاوینی له سهر میزیک که له ک ده کرد؛ که ههر کهس ئی خۆمان بناسینه وه. براده ران

ھەرچی زوو بگه یشتایه، کام کراس باش بوو دهیدزی! جا وهره گوئی له قره و ههرا بگره! یه کیک نیعلانی به دیوار موه دابوو: زۆر شهرمه؛ کراس مه دزن! ئیمزا: یه کیک له کراس دزراوان! کراس دزین ته شه نهی کرد: تیغ، پوول، ته نانهت شه مچهش له چه مه دانی یه کیکدا با و دانه خرابا، ده دزرا!

ئه ودهم که له بیرووت ده چووینه سهیری مه له کهران له دم به حر، براده ریک - که خه لکی شاری چکۆلهی «کووت» بوو - له کومۆنیستیدا زۆر وشک، له دیمه نی ژنی پروتی مایۆ له بهر زۆر تووره بوو. ده بگوت: ئه وه کاری نیستیعمار؛ ده بی له دنیا نه مینێ! له بوخاریست ده ریاجه یه کی زۆر گه وره و خووش ده ناو شارادایه؛ پی ده لێن «تشمه جوو» یانی چه شمه و جۆگه. له ده وری سهیرمان ده کرد. کچانی مه له وان زۆر له وانی بیرووت پرووتر بوون. بانگم کرد: سه لمان! خۆی لی ده خه و کردم. هه لمساند:

- بۆ ئه وانه چ ده فهرمووی؟ لیم روونه ئه وانهش نیستعمار رایسپاردوون ته خریب بکه ن! ده و له تهی رۆمانی هه ر یه که په نجا «لی» پوولیان - گیرفان پوولی - دابووینی؛ ده گهل ئه حمه د عوسمان تیکه لمان کردبوو. رۆژیک گوتی: بچۆ له فلان جی سابوون بگره! پارووی به پینج لی ده دن. دوو سابوونم کپی و خستمه گیرفانی پاتۆل و له خووشیان به غار هاتمه وه. که ده ستم برد گیرفان دراوه و سابوون که وتوون! تا گه رامه وه سابوون له دوکان نه مابوو. له کهر کوو که وه که ده هاتم، که وشم لای ئه رمه نییه کی ناشنا به رادان دا. گوتی: که وشیکت بۆ ده دوورم که س ده پیندا نه بی. که وش له نوو که وه یه کسه ر کوندار و ده بوو هه مووی به قه یتان داخه ی. رۆژ نه بوو جووتیک قه یتان نه پسینی! به لام قه یتان له عیراق جووتی به شه ش فلس و زۆر هه رزان بوو؛ هه میشه ده جووتم ده باخه لدا بوو. له رۆمانیا لیم خه لاس بوو؛ که وش لیم بوو به ورگه ماسی هه لدراو. پیم ده پچ نه دهن. «ئای نه حله ت له بابت بۆ که وش ی بۆت درووم!». وه دوای قه یتان که وتم. هه ر چی لئی ده پرسم، ده لی مغازه.

- مغازه کوا؟

- نازانم!

به کوته به ن، به تیل ده یبه ستمه وه، قرت ده پسا. رۆژیک ویستم بچه بنکه ی ئیرانییه کان، کۆلانیکم دی. گوتم ریگه کورت که مه وه؛ به ویدا رۆیشتم. ئۆخه ی! شوکور تووشی مغازه ی قه یتان بووم.

- جووتی به چه ند؟

- به حه فتا ... (نازانم پووله ورده که یان چ بوو).

- ئه گه ر چی زۆر گرانه، حه و جووتم ده یه.

حه سامه وه. به لام سه ری قه یتان به چریش توند کرابوو؛ ته نه که ی تیدا نه بوو!

به لای دوو بۆیاغجی که وشاندا رابردم. یه کیان گوتی:

- ئاغا فارسی می دانی؟

- برۆ حیز! تۆ سه نه بیته، بۆ به کوردی قسه ناکه ی!

- ئای قوروان! چۆن زانیت سه نه ییم؟ من بیست و پینج ساله هام لیره؛ واکسی کار ئه که م.

فهرموو وهره بچینه مزگه فت!

جاریک تووشی یه کیک ی پشتیند که ژووی کلاولبادی سپی هاتم. بۆم هات:

- موسولمان؟
- موسولمان!
- ئیشاره‌ی به خوی کرد: موسولمان! «بسم الله الرحمن الرحيم، اعوذ بالله من الشيطان الرجيم!»
- هر به ملمه‌وه نووسا و ملی له ماچ کردنم نا. تیگه‌یشتیم ئەلبانیاییه و ناوی عه‌بدوهره‌حمانه.
- ئێواره‌یه‌ک تووشی پیاوی په‌نجا ساله هاتم کچیکی ده‌گهل بوو؛ نه پکه‌ی نه پخوی، تماشای سای گهردنی که‌ی. لئی پرسیم: هایک؟ یانی ئەرمه‌نیت؟ زۆر جاری‌تریش خه‌لکی بوخاریست به ئەرمه‌نیان ده‌زانیم.
- نه‌خیر کوردم.
- کورد؟! نه‌که‌ی قسه‌ ده‌گهل کچه‌که‌م بکه‌ی؛ نابئ ببیته‌ ناشنات. باوکی من جیلۆ بوو، سما‌یلاغای سمکۆ کوشتی.
- زۆر به‌ داخه‌وه‌! باوه‌ر که‌ من رازی نه‌بووم باپیری جوانی وا بکوژی!
- شه‌ویک چوومه‌ کافه‌یه‌ک که‌ خه‌لک له‌ حه‌سار دانیشتبوون. ته‌نیا له‌ سه‌ر میزیک بووم.
- کچیک - یا ژنیک - هاته‌ لام و گوتی: ئیجازه‌ هه‌یه‌؟
- فه‌رمو!
- داوای بوتله‌ شه‌رابیکی کرد. به‌ بزیه‌کی حیزانه‌ دواندمی؛ گوتی: ناوم کارمینه‌، حه‌ز ده‌که‌م بیینه‌ ناشنا و زۆر تر به‌کترمان چاو پی بکه‌وی.
- با بزاین... چونکه‌ من ئەگه‌ر کاری خۆم هه‌بئ به‌جیی نایه‌لم؛ به‌لام له‌وانه‌یه‌ بیمه‌وه‌ سۆراغت.
- ویستی بچین پیکه‌وه‌ سه‌یری سه‌مای به‌ کۆمه‌لی مه‌یدان بکه‌ین؛ پیم ناخۆش نه‌بوو.
- ده‌ی من ده‌چم پوولی گارسۆنه‌که‌ ده‌ده‌م. تۆش که‌یفت لئی وه‌ره‌ پوولی خۆت بده‌، یان بمه‌دیه‌ من ده‌یده‌می؛ با زوو ده‌رچین.
- به‌نده‌ش که‌ر - که‌ر! په‌نجا لی رۆمانیم شک ده‌برد، دامه‌ ده‌ستی که‌ باقیه‌که‌م بۆ بیئتیه‌وه‌.
- ته‌شریفی رۆیشت و ئیستاش نه‌هاته‌وه‌. گارسۆن هات: بیته‌ پاره‌!
- پیم نییه‌.
- خاوه‌ن کافه‌ پئی زانی. سه‌ریکی راوه‌شاند، گوتی: داد له‌ ده‌ست کچه‌ رۆمانی! عه‌فووی کردم و هه‌لته‌ک - هه‌لته‌ک به‌ گیرفانی به‌تاله‌وه‌ هاتمه‌وه‌. بیرم له‌ «ئوپترای کارمین» ده‌کرده‌وه‌ که‌ ئەمه‌ی منیش به‌ خیر به‌زمی ئوپترای کارمینیک بوو!
- رۆمانی چاره‌ه‌شی گهنه‌رنگ بوون؛ خوین‌شیرین و رووخۆش. ئەو شته‌ش که‌ ئیمه‌ ناومان ناوه‌ نامووس پاریزی، نه‌ک هه‌ر له‌ کن ئەوان، بگه‌ر له‌ ئوروپا و رووسیاشدا که‌متر ته‌ره‌فداری هه‌یه‌! شه‌وانه‌ مووزیک له‌ مه‌یدانان لی ده‌درا و سه‌ما و هه‌له‌په‌رکی به‌ کۆمه‌ل ده‌کرا؛ ئیمه‌ش ده‌چووینه‌ سه‌یری. شه‌ویک ژنیک پیلی کیشام: وه‌ره‌ برۆین! خۆم له‌ ده‌ستی راپسکاوت! گرتمیه‌وه‌. زۆر که‌سمان لی کۆ بۆوه‌؛ ژنه‌تیو به‌رم نادا! باوه‌ر که‌ له‌ شه‌رمان بوومه‌ تنۆکیک ناو.
- قه‌تم ئەوه‌ به‌ سه‌ر نه‌هاتبوو. کابرایه‌ک هات زۆری تکا لی کردم:
- له‌گه‌لی بچۆ!
- ناچم ده‌ستم لی به‌رده‌ن!

گوتیان: بۇ ناچى، ئەو مېردە كەيە تى تكات لى دەكا!

ئاخىرى ئەرمەنىك لە دەست ژنە تىوى رزگار كردم. بە راستى زۆر زەحمەتە رۆژەھەلاتى، ئەو پىش نەخووزا كورد، لەو بى شەرمىيە خۇشى بىت.

رۆژىك ئەحمەد عوسمان و من تووشى پېرېژنىكى زۆر شر و شرۆل بووين؛ سوالى لى كردىن؛ شتىكمان داىە. رۆژىكىش لە ئوتووبووسدا سوئال كەرىكى مۆدېرن بە كاغەزى كەشەيە كەوہ دەگەپ؛ بەو پىشمان شتىك دا. بە مېر جەم گوت: دوو سوئال كەرم دىوہ. گوتى: ھەيھوو! ھەزاران ھەيە. لەو ھەتا ئىوہ ھاتوون، داكارون نەيانبىنن. وەبال بەستۆى مېر جە.

ئىوارە درەنگىكى تارىكان، پېرەمېردىكى رېش سېم دىت شتىكى لە بەر دەم بوو؛ وەمزانى تۆپى گوللە ھاويزە.

- مامە ئەو ھە چىيە؟

- من فەيلە سووفم؛ ئەو ھەش تەلسكۆپە. لى بەك بدە و تماشى عاسمان بكە.

لە كاكەشان و ئەستېرە كانم روانى؛ زۆرم بە لاوہ سەير بوو. ئىتر لە عومرەدا تازە تەلسكۆپم تماشانە كردۆتەوہ.

رۆمانىا ھەوت سال بوو بىوہ دەولەت؛ نەيتوانىبوو لە ھەموو شوپنان كەلخۆز دانى. گوتيان دواز دە كەلخۆز ھەيە. برديانىنە سەيرى يەكيان. خانووى چاك و رادىو، سىنەما، كىتېبخانەى زۆر جىي ئافەرىن بوو. كوئىخاى كەلخۆز قسەى بۆ كردىن و پاشان گوتى: كى پىرسارى ھەيە جىوابى بدەمەوہ؟

من دەستم ھەلينا. دوكتورىكى عەرەب گوتى: چ دەپرسى؟

- پەلە تووتىنكىم دىوہ، وەك لە دىم بى واىە؛ پىم سەيرە. چونكە لە كوردستان ھىچ نەبى تووتن رۆژى سى ئاوى دەوئ.

- بەلى كوردستان كوردستانە؛ ئىترە ولاتى كومۇنىستانە. ھەر بە ھەوت رۆژ بارانى لى دەبارى! بەو جىوابە جىوانە شەوہ ھەر پىرسىم. كوئىخا گوتى: ئەم شىوہ لە نزار و نمدارە؛ تووتن پىدەگەيەنى و دىمە كارە. لە جىگەى تى رۆمانىا بى ئاوى ناپى.

- با بۆ ئىدارەى خۆمان ئىنتىخابات بكەين. بىر و برىواى خۆتان بە ئازادى دەربىر؛ رىووبىنى مەكەن!

چەند خۆشە با لە كۆمەلنىكى كەمىشدا بى، ھەلبىزاردن ئازاد بى. با دوو سبەى ئەم كارە بكەين. قوربان بوو بە سرت و خورت و پارتى بازى.

- من ھەلنەبۇزى خۆت دەزانى!

- فلان كەس ھەلمەبۇزى داىك و بابى جاسووسى نوورى سەعیدن!

- ھەر كەس ھەلمەبۇزى داىكى و لى دەكەم و دەلیم خاينە!

ھەو! خۆ ئەمەش دەسكى دەرات! ئازادى قوربەسەر لىرەش جىگەى نىيە...

«سەلىم شاھىن» ناوىكى عەرەبى بەغداىى لە پىشدا دوو جار چووبووہ فستىوالان؛ تامى خواردنى خۆش و رابواردنى خۆشى جىتلا نەى ھەر لە بن دداندا مابوو. ئەم جارەش كە ھاتبوو، خۆى زۆر بە بەختەوہ دەزانى. كە لە سەر كەشتىش گوتيان نابى بلى كوردم، ئەو لە ھەمووان شىلگىرتر بوو. لە رېگەش بىوہ كىشەمان و لىك توورە بووين. لە ھەلبىزاردندا گوتيان توھماسى

ناویکی ئیرانی گوتوو به سلیم جاسووسه. هه لنه بژیرا و به زمی سه گی پی کرا. به هه لکه وت توهماسبیم دیت؛ بۆم گپراوه. گوتی: به حه یاتم سه لیم نانسیم و هه رگیز باسیم نه کردوو. هاتمه وه به کۆمه ل بۆم گپراوه. سه لیم گوتی: نه گه رچی لیشم قه لسی، به شه ره فم هه ر تۆ ده ناوماندا به شه ره فی!...

عیراقی تر له ئورووپاوه زۆر هاتبوونه فستیوال؛ ئیمه ی دوازه ببووینه حه فتا و یه ک نه فه ر و هه ر له زیاده بوونیشدا بوو. کۆنگره دامه زرا. به شی عیراقیان به ئالای عیراقه وه له دوو ریزدا بوو. رانکه و چۆغه، میزه ریکی زل، پشتیند، که لاشی تازه ی هه ورامانی، چووم له ریزدا دانیشتم. ته واو ورچی موومیایی کراو! وه ک کونده بوو که ده لاین چۆله که ده وری ده دن؛ هه ز له چاوی ده که ن، هه رچی وینه گر و خه به رنیگار بوون ده وریان گرتم و بوو به فچه فچی دووربینان. کی پی؟ خه لکی کو پی؟... له رووپه ریک نیوه نه خشه یه کی ئیران و عیراقم کی شابوو، کوردستانی ناسه ره خۆم نیشانه کردبوو. زۆر نوسخه م نووسیووه. هه ر که سه ده نکیکم ده دانئ. هیندییه ک به قه له م وینه ی کیشام؛ به لام نه شه ده میلیلا هه چ وه ک خۆم نه ده چوو. دوا ی جه لسه هاتینه وه؛ کۆریان بۆ گرتم.

- له دیسپلین لات داوه!

- برام من پازی هه یه ته ی عیراقی نیم، قانونتان به سه ر مندا نا روا!

- نه و قسانه بۆ خۆت باشه! کورد و مورد حه قی نییه خۆی ده رخوا!

سه بش چوومه وه جه لسه؛ «هه مان تاس و هه مان هه مام». نه و رۆژه تۆزیک دره نگ هاتمه وه مه نزل. گویم لئ بوو جه ققه و هه رایه. هه ر چوومه ژوو ر قرو قپ وسته یان له خۆ بری. گوتم:

- به راستی زۆر مه ردن! حه فتا و نه وه نده که س له من ده ترسن! چیتان ده رباره ی من ده گوت؟

- ده مانگوت نه گه ر به جلی کوردییه وه بی و داوا ی قسه ی خۆت بکه ی، ئیجرائاتت ده ر حه ق ده که ین!

- ئیوه نازان ئیجرائات چیه؟ با من پیتان بلیم. خۆتان ناتوانن ده رمکه ن؛ ناچارن بچه ئیداره ی دژی جاسووسی بلین جاسووسیکمان که شف کردوو که ده گه لمان هاتوو. نه وده م نه گه ر باوه ریان پی کردن، که له پچه م ده که ن؛ ده چمه ویه ن؛ ده چمه سه فاره ت ده لیم دژی ده وله تم. به حه بسی به ته ییاره ده منیترنه به غدا. لیم ده دن راستی بلئ! نه وده م کامه سه گباب نازایه بیته وه به غدا یه، له وئ یه کتر ده بینین!

تۆزیک ترسان:

- کاکه! کئ ده لئ پیاوی خراپی؟ به لام ده لئین تۆ ده گه ل ئیمه هاتوو ده بی به قسه ی ره ئیس بکه ی!

ئیاره چوومه ده فته ری کۆنگره؛ کابرایه کی ئیرانی، تووده یی به ناوی نه مازی هه مه کاره ی کاری رۆژه لاتیان بوو.

- خواهیش ده که م شتیکم نووسیوه؛ بۆم به فه رانس یان ئینگلیسی ته رجه مه بکه ن.

- ئای به چاوان! تۆ بیه یته و ده سه به جئ ده کرئ.

هاوار و بانگی خۆم به کوردی نووسیوو. شیعی نه شمیلیشیم حازر کردبوو؛ شه و دانیشتم کوردمنه فارسی. سه بی بر دم بۆ نه مازی. گوتی: سه ی وه ره وه، حازره. سه بی چوومه وه، گوتی:

ئىۋارە. بۇيان گىراممەۋە كە عىراقىيە كان گوتتويانە بۇي مەكە و مەحتەلى كە! ئىۋارە چوممەۋە، گوتى: سبەي وەرەۋە! گوتم: وەمزانى توودەي، لە ئىرانىيەتى شۇراۋىيەۋە؛ بەلام ئىرانى و درۇ بى كەتريان ناكرى! دەيكەي يان نايكەي؟!

- ھەرەشەم لى دەكەي؟ نايكەم و ناشىلەم بۆت بكن!

چاوم ەرزى نەدەدى؛ كراۋاتەكەم گرت و بەر مست و شەقم دا. سى كەس لەۋى بوون ھاتن دەستم بگرن، لە قەلسىيەكەم ترسان؛ بانگيان كرد: ئاغاي كازمى! كورە جىئەلەيكە بە غار ھات. دەستى گرتم.

- ھاچ خەبەرە؟

گوتم: ئەمپۇ بۆم تەرجمە نەكرى واۋەيلا بە ھالى! من كوردم و گوى نادەمە دۋارۇز چ دەيى. كازمى گوتى: نەمازى زۇر بى ئەخلاقى! ئەگەر ھىچ پياۋ باي درۆت دەگەل ئەۋ پياۋە نەدەكرد. دەستى خۇش بى؛ برىا پترى تىيەلداباي!

نەمازى ھەر شان و پىلى راست دەكردەۋە و بە كزىكەۋە گوتى: خەتاي عىراقىيە كان بوۋ! كازمى گوتى: كۋا چت پىيە بىنە! قەت سەعاتىكى نەبرد تەرجمەي فەرانسى و ئىنگلىسى تايپ كراۋى بۇ ھىنام. گوتى ھەر كارىكى تىرىشت ھەيە ھازرم.

- دە توخوا سبەي سەعات دە، وەرە كۈنگرە بمىينە! بى بە تەرجومانى قسانم.

سبەي بە جلى كوردىيەۋە چوممەۋە لە سەفى عىراقىيان دانىشتم. كازمى ھات. راست بوومەۋە، گوتم: وەرە! سەرکەۋتىن، چوۋىنە لاي سەرۋكى كۈنگرە - كە ئىستا ناۋەكەم لە بىر چۆتەۋە - فەرانسى بوۋ. گوتم: من كوردىكەم سەر بە ھىچ دەۋلەتتىك نىم. ھاۋارىكەم ھەيە لە تەرەف تەنيا خۇمەۋە. ئايا ھومىدەم ھەيى كە لەم مىنبەرەۋە رىگەم بدرى ھاۋارەكەم بگەم؟

من دەلىم و كازمى بە فەرانسى بەۋ دەلى. لەۋ دەمەدا «دوكتور سەفا ھافز» - كە ھوقوقى بوۋ - ۋە سەرکەۋت. ھىندى قسەي دەگەل رەئىس كرد؛ تىنەگەشىتم. رەئىس لە جۋابما گوتى: ئىرە مىنبەرىكى ئازادە؛ ئەگەر يە كىك بىھۋى جۋىنىشمان پى بدا رىگەي ھەيە. باشە ناۋت دەنووسم، ھاۋارى خۇت بگە!

سوپاسمان كرد، ھاتىنە خوار. كازمى گوتى: سەفا ھافز پىي گوت: ئەۋە دەگەل دەستەي عىراقە؛ عىراقىش قسەي خۇي كرددوۋە. بە قانۋون ھەقى نىيە. رەئىس پىي گوت: ئەۋ پياۋە دەلى من بە تەنيا قسە بۇ خۇم دەكەم و سەر بە ھىچ دەستەيەك نىم. قانۋونى ئىۋە لىرە كار ناكا!

رۇژىك لە جەنگەي جەلسەدا، خەبەر درا كە چىنى ھىرشىيان كرددوۋە و ئەمىركايى و ھەۋالانىان قەلت و بر كرددوون و كۇرباي شىمالى سەرکەۋتوۋە. بوۋ بە چەپلەرپزانىكى بى پسانەۋە و ھووراكىشان. لاۋىك دەبانگوت نىوزىلاندىيە چوۋە سەر كورسى، گوتى: زۇر سالە ئاشتى خۋازىن؛ لىرەش ھەر بۇيە كۇ بوۋىنەۋە كە دزى شەر و خۋىترپىزى خەبات بگەين. پىم سەيرە بۇ ھىرش و خۋىترپزاندىنى خەلك لە لايەن چىنى دۇستمانەۋە لە چەپلە دەدەن. شەر ھەر شەرە؛ نايى بۇ ھىچ پياۋكوژىيەك لە چەپلە دەين.

لە جەلسە چۆل بووندا كە دىسان وەبەر ھەملەي وىنەگران كەۋتبووم، رەئىس دەستى لە شانم دا، گوتى: دوو سبەي سەعات دە، نۇرەتە. ھاتمەۋە مەنزىل. ھەر كەسە لەبەر خۇيەۋە دەستى دەگوۋشىم:

- ته بريکت پيې ده ليم! رهئيس فهرمووي دادهي بزائين چ ده خوئينيه وه؟!
 - کا غه فور! خوا ټه يزاني نه ئيسا نه پاش خوئينده وه، چاوتان به نووسراوم ناکه وي؛
 خاتر جهم بخه وه!

دووسبه ي هات. چوومه سهر سه کؤ؛ به کوردي وتار و شيعرم خوئينده وه. وام دهنه پانده
 ده تگوت له ټه شکهوت دام. له و کؤنگره چوار زمان په سمی بوو. ده بوايه وتار ته رجه مه کرابا به و
 چوارانه که بريتي بوون له: رووسي، فهرانسي، ئينگليسي، ټه سپاني. وه رگير له پشت په رده وه
 که ليمه به که ليمه ده يانگوت. له ميزي پيش گوئگراندا چند کونیک هه بوو ناوي زمانه کانين لي
 نووسرابوو. گوئ پؤشت له گوئ ده کرد و سهره که ي ديت ده و کونه زمانه راده کرد که ده تزاني.
 جيگه ي ټه وهش هه بوو که راسته وخؤ دننگي کابراي ويژه ر به زماني خؤي بييسي. ده جا بؤ
 ورچه قوله له چه پله دن! چه پله زؤري کيشا، کيزيک به ده سکه گوليکه وه هات؛ ده ستي
 کوشيم. گوئي: من تورکم. ده زانم ده وله تي من چه ندي ناهه قي له کورد کردوه؛ به لام تو من
 بيه خشه! زؤر خه جاله تم... که هاتمه وه مه نزل گوتم: هيچ نه يي له و کچه تورکه شهرم بتانگري،
 چيترتان پي ناليم...

رؤژيک، کاک غه فوروي رهئيس - که يه کي دريژي شان و پيل خواري توژيک پشت کووري
 مووزهردي چاومه ري و خه لکي سوله يمانی بوو - به عاره بييه که ي که هيچي لي نه ده زاني، بانگي
 کردم:

- پيم خؤشه ده گه لم بي؛ ده چمه ديدنه ئيرانيه کان.
 - باشه، به لام لي ره پيت گوناچه به کوردي بدويي، من عره بيت بؤ ته رجه مه ناکه م.
 - بؤ خؤم فارسي ده زانم؛ تو م پيناوي. هه ر پيکه وه بين باشه.
 ئيرانيه کان ده وري چل که سيک ده بوون. زؤريان کچ ده گه ل بوو که يه کيان لاقی له
 خؤپيشاندا پهریبوو (وابزانم ناوي په روانه بوو). رهئيسه که يان شه ليک بوو ناوه که م له بير
 نه ماوه. کا غه فوروي چه نبري ملي له شتيک نا به خه يالي خؤي فارسيه. بوو به پر مه - پرمي
 کچه ئيرانيان و پر مه بوو به تريق و هؤر! کابرا شه له که خؤي وهخت بوو به ته قي گوئي:
 بي شه رمينه! بچنه ده ر! جه نابم که گو تبووم ټه وه رهئيسي عيراقيه کانه، له شهرمان ټاره قم کرد.
 گوئي: ټاغا جي فهرموو ته رجه مه ي که!

- غه فوروا ده و فارسيه جوانه ناگه ن؛ ټابرووشمان چوو. به کوردي بفهرموو تا پييان بليم؛ که
 ده بوايه من به ټه ندازه ي عه قلی خؤم بيانگؤرم!

من که رؤزانه به جلکي کوردييه وه ده گه رام، زؤر کيز و لاو ده فته ري بيره وهر يان ده دامی
 بؤيان ئيمزا که م. به ئينگليسي له ناو نه خشه يه کي زؤر مندا لانه دا، له ناوه راسته که يدا ده منوسي:
 «کورديستاني ناسه ربه خؤ». له ده وريشي تورکيه و ئيران و عيراقم ده نووسي. له وه ده فته رانه دا
 ده مدي به خه تي فارسي ئيمزا کراوه: «که ريم حيسامي نه غه ده!» ټه و رؤزه له مه نزي لي
 ئيرانيه کانم ديت. گوتم: برا تو هيچ نه يي ته نيا بنووسه کورديستاني، که س ناپرسی نه غه ده له
 کوييه!

رهئيسه شه له لي پرسى: حيسامي قسه ت کرد؟

- به لي!

- به چي؟

- به فارسی!

- ناخر مردی حیسابی! وا ده بیینی چهن دین دوکتور و خوینده واری له زه برمان هیناوه و جل و ته پله ی که ره لاییه لادییه کانمان ده بهر کردوون. کهس نه بوو قسه ی فارسیم له رادیو بؤ بکا تو نه بی!؟

من گوتم: بچو به کوردی قسه بکه تا بزنان قه دری کوردمان له بهره. ههسته بچوره وه به کوردی بلئی.

ته له فونیشی کرد رادیوی تیگه یاند.

ئهو دهمه له ولاتی دهره وه کهس جگه له ئیسرائیل و لوبنانی نه ده زانی. مه نزورم ره شایی کومه له نه سیاسی. ته نانه ت میسر و عیراق و سووریه شیان نه بیستبوو. له وه رامیاند که دهمگوت: «کوردستان»

- ها تور کیستان! عیراک!

سه ریان راده وه شانند: به غدا، ها ها! که لفه به غداد! هاروون ره شید! ئه ویش له ئاهه نگیکه وه به ناوی خه لیفه به غداد وه که وتبووه بهر گوپچکه یان.

وژی جه ژنی خو پیشاندانی گشتی دیاری کرا. هه موو کهس، ئافریقایی، ئاسیایی و گهلانی تر به لیباسی میلی خویانه وه هاتن. دوکتوری ئافریقاییت ده دی که وله پلینگیکی ده شان و پبله وه پیچاوه، باس قه ننه یه کی دریزی له پشت ملیه وه قیت کردو ته وه؛ به لام عیراقیه کومونیسته کانی خومان که له به غدا وه چهن دین ده ست بهرگی کوردی و کلاش و کلای سوور و شینیان بؤ ئه و مه بهسته هینابوو، کورده کان به لایانه وه دزی ئیمانیه ده بهری کهن. ئه وانیش وه ک عه ره به کان عه گال و که وای شو ریان کرده بهر. ته نیا کوردیک که له له ندهن هاتبوو ده گهل من جلی کوردی پو شی. چووینه خو پیشاندان. ته حیه کارپوکای ماکه ریش لای وا بوو ده چیته سه سه کو ی سه ما، لام وایه پووتیک ده بوو؛ زپری له خو دابوو؛ وه ک ئیستری پی شه نگ هه ر زپه ده هات! له پیش میسر یانه وه ده رپویش و ئالای میسری هه لکردبوو، پیشیان ده گوت: «سیتتی توحه ییه!».

خه یال پلاو یکم کرد: هه یاران! من که له سا بلاغ و ته وریز هینده هینده خو شه ویستی شو ره وه یه کان بووم، بؤ نه چمه رووسیا و له و شه ره شه قه رزگار بم؟

کورده که ی له ندهن - که و ا بزائم ناوی نه وزاد بوو ده گهل م هات - چووینه سه فاره تی رووس.

- چیتان ده وی؟

- سه فیر؟

- زه حمه ته بیینن.

- کاری گرینگمان هه یه.

- را وهستن!

بردی انینه خزمه ت سه فیر.

- کاکه بؤم ته رجه مه که! من شاخم وا و بالم وا؛ فلان و فلان ده مناسن؛ شیعر وا، نووسراوم

وا؛ بؤم بپرسه ئه گهر بمبهنه رووسیه یان ئازربایجان و باکو زور مه منوونم.

سه فیر لیم بوو به قانونی:

- هه وال! ئیره رومانیا یه؛ سه ره خویه؛ رووسیا هه قی نییه باسی شتی وا بکا!

چی به سه ر چییه وه یه؟! ده لئین به مه لای مه زمووره یان گوتوو ه گوریسمان ده یه، گوتوو یه

ھەرزنى لە سەر راخراوہ.

- يانى چى؟

يانى نايدەم و بېرىتەوہ!

دىسان «ئەبلە بە خەيال نەبو بە مال»...

من قۇرىەكى ئەلمۇنىيۇم و چاى عىراقىم پى بوو. لە ساىەى ئەوہوہ زۇرم دۇستى عىراقى بۇ پەيدا ببوو. يەك لەوانە دوكتور نەزىپە دلىمى بوو. يەكىكى رەش و برش كە لە زەمانى قاسمدا وەزارەتى دەست كەوت؛ بەلام لەبەر دزىوى مىردى ھەر دەس نەكەوت! كوردىشى دەزانى. چوومە نومايشگای سنعات لە بوخارىست. ژنىكى ھىندى زۇر جوان دەگەل دوو كەس لەوئى بوون.

مات مام: خوايە وەك ئەو ژنەم دىيى واپە؛ لە كويىم ديوە؟ لە يەكىك لە پياوہ كانم پرسى: وەك ئەو ژنەم دىيى، نازانم لە كوئى؟

- چۇن نازانى؟ لە سىنەما؛ ھونەرىپىشەى سىنەمايە!

ھات وچۇى مەنزلى ئىرانىيە كانم دە كرد. گوتيان دەگەلمان وەرەوہ لە رىگەى پروسىا وە تەبەنەوہ؛ نەموپرا. كابرايەكى ئىرانى كە لەگەل ھەينەتە كەدا نەمدىبوو، ھات پرسى:

- تۇ ھەژارى؟

- بەلى.

- وەرە كارمان پىتە.

بەردىمىە كافەيەك، سى كەسى تىرىشى ھەوالى ئەو لى بوو.

- ئىمە توودەيى و ھەوالى دوكتور جەغفەرى رەحمانىن. باسى تۇى بۇ كىردووين. توودە ئەمىرۇ زۇر بەھىزە و پۇلىس و ئەرتش ھەمووى بە دەست خۇمانە؛ دادگا لە تكامان دەرناچى. پۇژۇرۇ تۇيە. زۇرمان كار بە تۇيە كە شاعىرىكى كوردى. وەرەوہ ئىران، خۇت ئاشكرا كە! دەنگرن؛ بەلام خاترجەم بە لە ھەوت پۇژۇر زياتر لە ھەبسا نابى، بەرت دەدەين. يەكيان سەرى خستە بن گويمەوہ: موسەددىقىش فرى دەدەين و ھەر بىنا ھوكىمان گرتە دەست! ئاى برا، كەيفە!

- ئاخىر ھەر دەيى بچمەوہ بەغدا. جا ئەگەر پىم بىرى لەوپرا بىم.

- زۇر ھاسانە: سەى دەپۇن! چوار پۇژۇر دەريا؛ دوو پۇژۇر لە بىرووتەوہ تا بەغدا؛ پۇژۇر ھەوتەم دەچىيە كازمىن؛ كارتى من بە (لىوان تور) نىشان دەدەى. بى ترسى پرسى پۇلىسى سنوور دەگەبە تاران. ئىمە چاوەنۇرتىن!

ئەى خەنى لە خۇم! كارتىم وەرگرت. ئىمزاكەى «ھەمەد رەزا» يان «رەزا ەلى» شتىكى واپوو. نامە تەنكەى باخەلمەوہ. ھەر دەپۇيم و دەستىم بۇ دەبرد نەوہك ونم كىردى. نەخىر ديارە بەخت پرووى تىكىردووم!

پۇژۇر خواخافىزى لە پۇمانيا، ھەر يەكەى بىست دۇلار و كراسىكى باشى يادگاربان داينى و سواری قەتار كراين بۇ سەر بەحر. لە شارىكى كەنار دەريا بە پىشوازانەوہ ھاتن. دابەزىن. سەما و ھەلپەركىيەك بوو سەگ ساحىبى خۇى نەدەناسى. دەھۇل و زورنا ئاشى پى دەگەرا. شارى كۇنستانىيە بوو؛ زۇر بەيان موسولمان و زۇرىش لە بوخارىستىيان جواتر بوون. سواری كەشتى بووين؛ نازانم چەند شەومان پى چوو. بەر بەيانىك بە ئەستەمبولدا تىپەرىن بەرەو لوپنان.

بەيانىيەك لە رستوورانى كەشتىدا خەرىكى بەرچا خواردىن، مىكرۇفۇن قىراندى:

- خوشك و برايانى بەرپز! جيژنى قوربانان مبارەك! داخى گرانم دوو بەلاى گەورە رووى داوہ: مەلىك محەممەدى پىنجەم لە مەراكىش تەبەيد كراوہ. شای ئىترانىش - كە دەركرابوو - گەراوہ تەوہ تاران و موسەددىق رووخاوہ...

لە فىلمىكدا دىتوومە چارلى چاپلىن كە دەچىتە شەرەمست، رەشىكى دىوہ ئىسكىك دە مىلى دەساوئ بۇ بەرە كەت. لە بەرى دە پارپتەوہ كە ئەویش بۇ پىرۇزى رەملى خا. لە پر دەبىنى رەشە بە تابووت ھەلگىراوہ. بە پەلە جى ئىسكە كە لە مل دەسپىتەوہ! منىش بەر لە ھەر شت، كارتە كوئىم لە باخەل دەرىنا، ونجر و نجرم كرد و چوو لە پەنجەرەوہ بە دەريامدا دا. «ئەمىشم چوو، ئەویشم چوو، بە جارى مالى وىرانم». ئەم خەيال پلاوہشم كەرووى ھىنا...

كەشتى لە بىرووت لەنگەرى گرت. پىاوى ئەمنى لوبنان سەر كەوتن. ھەر دەستەيەكى ھاوولاتى بە جيا دابەزى. لە سەر زەوى پۇلىس چاوہ نۆرمانە؛ وماندە پشكنن دەلىتى پشكى كالە مستىن تاقەت دە كەن. ھەر چى بۇنىكى كومۇنىستى لى دەھات، كتىب و گووار و شتى يادگارى كە نىشانەى سوورى پىوہبا داگىر دە كرا. ھەر لە بەر خۇشيانەوہ دەيانبۇلاندا. سەگەل! ستوونى پىنجەم! نەمدەزانى ستوونى پىنجەم يانى چى! تەننەت من نوسخەى تەرجمەى «كرانك بىل» و ئەلمونجىدى چكۆلەى چاپى بىرووت و دەفتەرى شىعرە كانم لى سىندرا.

- گيانە! ئەو ئەلمونجىدە نووسەرە كەى بىرووتى و چاپى بىرووتە و لە بىرووتم كرىوہ.

- برۇ بەو لاوہ ستوونى پىنجەم!

مىسرىيە كان ھاتن؛ «تەحىە كارپوكا» يەك دانە سەماى جانانەى كرد، ئەوانيان نەپشكىنى. بە قوربانى چاوى سىت تەحىە بى! دەبوايە بە دالانىكدا تىپەرىن و ئىجازەى چوونە ناو شار وەرگرىن. لە شوئىنك ھەموو شتە زەوت كراوہ كان بە سەرىە كدا درابوون و ئەفسەرىك بە دياريانەوہ بوو. لىنى پارامەوہ كە نوسخە كانم بداتەوہ، گوتى نەرۆى دەلىم بىگرن. دەفتەرە شىعرە كانم لە سەرەوہ ديار بوو. ھەر چاوىكى خافل كرد پرم پىندا كرد و دە ساكە كەم راكرد. حەنبالىك گوتى: چ دەكەى؟! لىرەيەكى لوبنانىم نايە مستى: ئەو ساكەم بۇ بەرە دەر!

- بە چاوان!

شىعرم رزگار كرد و كرانك بىلم چوو. پەساپورتى عىراقى و ئوردىيان نەدرايەوہ. پاش دوو رۇژ وەرمانگر تەوہ و پۇلىس دەگەل چوار پىنج كەس رەپىچە كيان داين و گەياندىنيانە وادى حەرىر و تەسلىمى نوختەى سنوورى سوورىا كراين.

با ئەو شەم لە بىر نەچى: كراسە خەلاتىيە كانى رۇمانيا لە لای رەئىس و معاونە كانى مانەوہ كە لە بىرووت دە تاندەينى. لە بىرووت گوتيان مالى حىزبە و لە بەغدا تەسلىمى حىزبى دەكەين؛ بەلام كلكى كەلەشىر ديار بوو؛ بۇ خۇيان لەو كراسانەيان دەبەردابوو!

ماشىنى يەكجار زۆر لە سەر سنوور بۇ ئىجازەى چوونە سوورىا رىز بىوون. زۆر سەرماش بوو. زۆر درەنگ نۆرەمان دەھات. دوو ئەفسەرى سوورىايى - كە يەكيان لووسكەلە يەك بوو - بە لاماندا تىپەرىن:

- ئىوہ عىراقىن؟

- بەلى.

لووسكەلە كە بە گالەتەوہ پرسى: ئەگەر من لە بەغدا بوومايە چۇن دەبووم؟!

من گوتم: به راستی رۆژئ سەد دینارت دەرامەت دەبوو!
 ھەردووکیان زۆر پێکەنین. کۆرە جوانە کە غاری دا نۆبە بری بۆ کردین. گوتیان ھەر دوو رۆژ
 ھەفتان ھەبە لە سووربە بێننەو. دەگەل ھەوالەکان وای بۆ چووین کە ئەو پاسپۆرت
 گێرانەو ھە دوو رۆژە بۆ پۆلیسی عێراق بوو؛ ناویان نووسیوین بمانگرن. با نیشانە بەک دانیین
 ئەگەر یەکن گێرا خەبەر بدا. ئادەسی ئەوانەم وەرگرت کە دەچنەو بەغدا. ھەر ھاتمە شام،
 گیر نەبووم چوومە ھەلب. سواری ئوتوو بووس بووم. خۆم گەیانە قامیشلی و لەوێو چوومە
 «ترپەسپی» (قبورالبیض) ماله حاجۆ. دواي چوار رۆژ تیلگرافم بۆ عەبدولکەریم شیخ داود کرد:
 «حالت چۆنە؟» نووسیوی: «تەنیا سەلیم براوەتە بیمارستان». دەترسام ئەگەر بە پەسپۆرت
 بچمە سنوور، پۆلیس - قەر - بمرگێ. دە رۆژیک لە ترپەسپی مامەو. بە جیپیک دەگەل یەکنیک
 لە کورانی ماله حاجۆ، لە رێھەکی چەپەکەو، چوومە گوندیکی عێراقی کە لە سەر سنوور و ناوی
 «سەعدە» بوو. چوومە دوکانیک، قاوہخانەش بوو.

- کەس ھەبە بمباتە مووسل؟

کابرایەک کە شۆفیری کامیۆن بوو گوتی: بە چوارسەد فەلس دەتەم.
 - باشە.

پشتی کامیۆن چەند بارە دەغل و زۆر ژن و مندال و پیاوی عارەب و چل - پەنجا مریشک و
 قەلەموونە ی لئ بار کرابوو. لە تەنیشت شۆفیر دانیشتم. ئیوارە درەنگ گەیشتینە چاخانە یەکی
 سەر رێ (چاخانە ی گوندی کەسک). پۆستی پۆلیس لە پشتیو ھە لە سەر گردیک بوو. شۆفیر
 گوتی با لێرە شیو بخۆین.

- برا تۆ دەلێی بۆ مووسل بیست دەقیقەمان ماو، ئیستاش ھەر ئیوارە یە. برۆ بگەینە مووسل،
 شیوی بە کەیفی خۆت بۆ دەکرم.

- نەخیر ھەر لێرە دادەبەزم.

چووینە قاوہخانە، داوای چام کرد. شۆفیریش داوای شیو. پۆلیسیکی گرووھبان پرووی تی
 کردم: چکارە ی؟ بۆ کوێ دەچی؟ کوا پاسپۆرتت؟ بۆ لە تەل کۆچەرەو نە رۆیشتووی؟ وەرمام
 دەداو، لە ناو قساندا لە جیانی بلیم «ماکو» کە عێراقیانە یە و یانی «نییە» گوتم «مافی» وەک
 خەلکی سووریا.

- ھەو! تۆ جاسووسی جوولە کە ی! پێشم کەو بۆ پۆست. شۆفیر تۆش نابێ برۆی.

- دەناو ھەر و چەقە ی سوارانی پشت کامیۆن و غەلبە - غەلبی چاخانە نشینەکان بە گردبان
 ھەلگێترام. بردیانمە زووریک کە ھەم دەفتەری کار، ھەم جی خەوی سی پۆلیس بوو.
 سەرگرووھبانیک و چوار پۆلیس دەستیان کرد بە پرسیار کردن. سەرگرووھبان و پۆلیسەکان
 بیسەواد بوون؛ یەکی تریان بانگ کرد کە کویرەسیوانیکی ھەبوو. روانیانە پاسپۆرتە کە.
 عەکسە کەم بریقە ی بەرقی لە سەرمدا ھەبوو.

- ھا ھو! ئەو ھە کەسی تۆ نییە؛ تۆ جھیلی و لێرە دا سەرت سپی بوو!

کئ تیدە گە یەنی؟! باسەوادە کە گوتی: ئاخەر عەکسی شای پیوہ یە؛ کەس لە دنیا دا ناتوانی
 عەکسی شا جەعل بکا! دەلیلیکی باش بو!

- دە ی بۆ گوتووتە «مافی»؟

- لە سووریا فیر بوم.

- تۆ ئەمشەو دەبىي لىرە بمىنى تا بە يانى بە تەلەفۇن لە ئەفسەرى تەل كۆچەر دە پرسىن؛ با خۇي لىت بىكۆلىتەو.

ماندوو بېووم؛ خۆم ھاويشتە سەر تەختى نووستنى پۇلىسىك، گوتىم: بە ئىجازەى ئىوہ من خەوم دى. شۇفىر پەيدا بوو:

- جەنابى سەرگروھبان! ئەم پياوہ زۆر موسولمانە؛ بە قورعان قەت نوپۆ و رۇژووى ناچى!
ئەى بە بابەوہت بە قورئى دابا. شەرت بى دە سالىشە نوپۆم نە كەردووه! رەمەزانىش نىيە تا بزانى بەرۇژووم. ئەوان خەرىكى چەنەلىدانى خۇيانن، دىتم چوار شووتى دە بن تەختە كەدايە.

- برا كى چەقۇي پىيە، قاشىك شووتى دەخۆم!

- شووتى چى؟!

- برا خۇ پياوہتى نەبراوہ. ناكالا سەر قاشىك شووتى بە گۇمدا بىن!

چەقۇيە كيان دامى و مەم لە شووتى خواردن نا. شەو گەبىووه نىوہشەو، چەقە و ھەرا ھەر نەبراوہ:

«جاسووسە؟ جاسووس نىيە!».

گوتىم: برا جاسووس نىم؛ زگم بەو ژن و مندالانە دەسووتى كە لە سۇنگەى منەوہ قەتىس ماون؛ سەرمايانە. وەرەن دىنارىكتان دەدەمى، سى بوترى ئارەقى پى بىكەن و لىم گەپىن بىرۇم!
- بەرتىل دەدەى بە پياوى دەولەت؟ ئەو ھەویرە زۆر ئاودەگرئى؛ دەبى ھەر ئىستە خەبەر بە ئەفسەر بدەم، ھەر ئەمشەو بىتەنە زىندان.

- ئەمشەو نا! بە لە سەر ئەم تەختە بنووم!

تەلەفۇنى ھەلخراند: «ئەلۇ! ئەلۇ!»، مالى ئەفسەر دەست نەكەوت. خىخرا ئەلۇ! ئەلۇ!
ئىدارەى پۇلىس خەبەر بە جەناب سەروان بىدەن كارىكى زەرورىم ھەيە. دەيانەويست قسە بىكەن و من تىنەگەم. بە توركىيەكى نىوہ غەربى و كوردى شەق و شر دەستيان پىكرد.

- دەى كاكە ئەگەر ئىوہ توركمانن و لە خۇمانن بۇ دەنگ ناكەن؟! قوت بوون:

- تۆ خەلكى كوئى لە عىراق؟

- ئەگەر سىوادتان ھەبوايە زوو دەتانزانى من خەلكى تىنىم لە پەنا كەركووك.

- لە كەركووك كى دەناسى؟

- مالا ئاچى!

- لە تىن كى؟

- غەموو نەجەف!

- چەند كورى ھەن؟

- جەسەن و غەسكەر.

- بىرام نەمانزانى تۆش موسولمانى (يانى شىعە)، دەبى بىخەشى؛ خىزمە تكارىن!

تەلەفۇن لىي دا، ئەفسەرە كە بوو:

- ھا چىيە؟

- قوربان كورىكى زور باشمان ميوانە و لە خۇمانە؛ زۆر سەلامى بۇت ھەيە!

- سەگى سەگىباب! لە خەو راستم دەكەيەوہ تا سەلامم پى بگەيەنى؟ بۇچى رۇژ نەدەبۇوہ؟!

قرم داخرايهوه.

- دادەى چەمەدانى بۆ ھەلگرن و بەرپى كەن!

- برا من ئەمجار دىنارە كەت بە مزگىنى دەدەمى؛ ئارەقە كەى ئەوشەوتان بە سەلامەتى ھەر چى موسولمانە!

گروھبانە كەى گرتمى، چەمەدانى ھەلگرت و كەوتە شوپنم. لە رى گوتى: تۆ كە تور كمانى بۆ بە زمانى سەگان (بانى عەرەبى) قسە دە كەى؟ ئىمەت تووشى شەرمەزارى كرد! يە كىش كە داواى شووتىت كرد و لە سەر تەخت راکشای و ھەر گالتەت دەھات، زانیم تۆ كار بە دەستىكى گەورەى! تكات لى دە كەم خاوەن مال و مندالم، خراپەم مەلى!

- خاتر جەم بە!

بۆشى گىترامەو ھە كە شۆفىر خەبەرى لىداوم؛ گوتوويه من حەقم سەد فلس بوو، چەنەى لى نەدا و چوار سەد فلسى دامى. ديارە جاسووسە و پوولى موفتى پىيە! لە جىگەى خۆم سوار بوومەو. بە شۆفىرى گوت: ئەمەى بە سلامەت نەگە يەنە موسل، باوكت لە كەر دە كىشم!

- خواخافىز؛ بەلام لە بىرت نەچى لەم رى و بانانە بە زمانى سەگان ماخپو!

لە رى شوفىر لە پاش «خوا شو كور نەجات بوو» گوتى: قەولت دا شىوم بۆ بكرى.

- تۆش قەولت دابوو شۆفىر بى؛ شۆفار نەبى. بە گرتنت دام و ژەقنە مووت دەو؟ ھەبھاتە... دەبوو تا ئىوارە لە مووسل بىم و بە قەتار بچمەو بەغدا. بۆ فراوین چوومە رىستوورانىك. لە دەركەوتنمدا كە وىستم پوول بدەم، گوتيان دراو.

- كى داى؟

- ھۆو پياو.

مامەحەمەدى حاجىلالاى سابلاغى كۆنە ھەوالم بوو. دانىشتىن و دەنگ و باسى ولاتم پرسى. گوتى: خوشكت لەو ساو ھە تۆ رۆىشتووى - ئەو ھەو سالە - يەك بىن بۆت دەگرى. ژنت بىو ھەژن و كورپكت ھەتپو؛ چارىك بكە!

- منى وا بەدبەخت و ئاوارە چۆنم چارە پى دە كرى؟

- خوشكت چەند جار داوا كراو؛ مىرد ناك. من لام وا بە ژنە كەت بىتە لات، ئەو ىش لەوانە يە بىتە رەدايە و دامەزرى. ئىستا كە دەبىنى ژنت بەو مندالىھو ھەر چاوەنۆرى تۆبە و بىو ھەژن كۆشى دە كە، رەنگە شەرم بكا ئەو بەجى بىلى و مىرد بكا.

- كاكە! ژن بە چى بەخپو كەم؟

- دەتوانى كار بكەى. ژنە كەت حازرە سوالىشت دەگەل بكا! من دەزانم...

- چۆنى بىنم؟

- من بۆت دىنم. نامە يە كىش بۆ خوشكت بنووسە؛ با لەو گرپانەى بەس كا.

نووسىم: «خوشكم زىنەب! ئەوا من ژنە كەم دىنمە لای خۆم. ئەگەر تۆش مىرد نە كەى و كارت ھەر گرپان و نوو كەنووك بى، من برات نىم و لە خوشكايە تىم شۆرايەو...»

ئىوارە چوومە ئىزگەى قەتار؛ «كوتك لە سەر رىمان بوو!» خىزانى مالى شا لە كوستانى سوارە توو كەو ھە چوونەو؛ نىو ھى پترى واگۆنە كانىان بۆ تەرخان كرابوو. فىلم دەو ىست جىگەى بەركەو ى. تووشى كۆنە ئەفسەرىكى عىراقى بووم بە ناوى «عەبدورزاق عەبايچى» كە لە بەحنەس ببو ىنە ئاشنا و لە بەر نەخۆشى سىل بازنشست كرابوو. ئەو ىش ھەك من سەرگەردانى

جىڭگا بوو.

دوو تەلىس گۆيزىشى پى بوو.

- ھەزار! جى دەس ناكەوى؛ چ بکہەين؟

- تۆ كارتى شوناسايى ئەفسەرىت ماوہ؟

- بەلى لە گىرفانمدايە.

- واگونىكى دوور و درىز بۇ ئەفسەران تەرخان كراوہ؛ كارتت دەرخە.

- چۇن دەبى؟

- چۇن نايى؟!

چووينە بەر واگونەكە. سەرگرووھبانىك كارتەكەى دىت، چەستىكى جانانەى كىشا: قوربان فەرموو! گۆيزيان بۇ بار كىرد. منىش خۇم تى خزانە و لە رىزى پشت قوربانەوہ تەخت دانىشتم. بەر لە رۆيشتى قەتار، سەرگرووھبان پىدا گەرا بزائى كى بە قاچاغ سوار بووہ. لە ژنىكى ئەوبەرمى پرسى:

- تۆ چىت؟

- من عايلى ئەفسەرم.

خۇى تىنەگەيانە. گەيشتە من:

- برا تۆ چىت؟

- من عايلى ئەم ئەفسەرم!

بوو بە فلق و ھۆرى پىكەنەين! لە واگونى ئەفسەراندا ھاتمەوہ بەغدا. وەك پشيلەى پاشا، راست چوومەوہ مالى مام حوسىن! مام حوسىن لە دوورەوہ بە پىرمەوہ ھات و گوتى: چووبوون زەبىحى بگىرن، ترسمان رى نىشت، كىتەبەكانمان سووتاند. بايى چەند بوون پوولەكەت دەدەمەوہ. كزەم لە جەرگەوہ ھات. قەدەرىك تاسام. گوتم: مام! ئەگەر كەسىك سەرى كورپ بىرى بە چەندى لى رازى دەبى؟ ئەو كىتەبانەم زۇر بە خويىنى جەرگ پەيدا كىردىبوو؛ سىياسى و قاچاغ نەبوون. خۇت سەلامەت بى!

ھىكايەت چ بوو؟ شا - كە لە ھەلاتندا چووبووہ بەغدا - زەبىحى شەو نامەيەكى دابوو بە لاويكى خەلكى سولەيمانى، بىردىبووى لە بەر دەركى دەر بار بلاوى كىردىبووہ؛ گرتىبووان؛ گوتىبووى قادر دايمى.

- كوا قادر؟

- لە كافە عەبدوللايە.

چوار ئەفسەرى سىرپى دەگەل چەند پۇلىس دەچن. لە زەبىحى دەپرسن:

- كوا قادر؟

- نەكا قادرە كومۇنىستەكە بلىن كە زۇر بەدەفەرە؟ دادەى قاوہ بىنن! ئىوہ بىدەنگ دانىش با

قوشقى نەبى. ئىستا دەبەيىنم و بىگىرن!

- زەبىحى لە جادەى لاي ئەبوونەواسەوہ رادەكا. پۇلىس لە سەر لاق قاوہ دەخۇنەوہ. لە

خزمەتكارىك دەپرسن:

- قادر بۇ نەھات؟

- قادر لاي خۇتان بوو؛ بۇ كوئىتان نارد؟!

زياني كتيب سووتان زور كاري تيكردم. ئيترا تازە لە كتيب كۆكردنەوه دلم ساردەوه بوو. كە دەمدين -وەك نەزەريان حەرام بى- پرووم وەردەگيتر. بە گفتي مەولاناي رۆمى: «ماوئەيەكى ويست خوئين بۆوه بە شير»، ساليكى برد تا لەو تاسانە دەرچووم و ملم لە كۆكردنەوهى كتيب نايەوه.

كاتى گەيمەوه بەغدا - پاش سەردانى مام حوسين - چوومە كنى يەرميا. گوتم: دار و نەدار حەوت دۆلارم هەيه. گوتى: بيئە! لە هەراچە بازار، ليفە و دۆشەگيكي تەنكى كۆنى دەگەل سەنيريك بۆ كريم بە چوار دۆلار. سى دۆلارەكەى تريشى -كە كردبووه دينار- دامەوه. گوتى: تا كار بەيدا دەكەى لە مزگەوتيك، ديوانى نەقيبيك بنوو! ئوتيل بۆ تۆ نابى.

فەقى سەيدىكى هەولتيريم پەيدا كرد كە لە مزگەوتى مەليك، بەرانبەرى وەزارەتى داخەلە دەيخويند. بريا درا لەوئى و لاي فەقى رابيويرم. ناوى فەقىم لە بير نەماوه؛ بەلام مەلايەكى زگزلى قەبۇزبەرانى شال لە پشت و ميژەرسى كوردانە، شەوانە دەهاتە حوجرە؛ ناوى شيخ مستەفا بوو. بە راوئىزى دەمى هەولتيرى بوو.

شەويك حافزىك «حەسيب» ناوى عەرب هاتە لامان. شيخ مستەفا گوتى: حەسيب! تۆ لەو دنيايش هەر كويز دەبى. دەلئين عاقيدەت سستە. حەسيب هەليدايه: يا شيخ! لە كتيبدا نووسراوه و بۆيان خوئيندومەوه كە رۆژىك ئيسرافيل گوتى خودايە تاسەى ميكايلم كردووه؛ ئىجازە بدە سەرى بدەم. خوا فەرمووى بچۆ! بەلام زەحمەتە بيگەيەى! ئيسرافيل سەد سال فرى و ريگەى پتووا؛ ماندوو بوو. خودايە! كەى دەيگەمى؟ خودا فەرمووى: هيشتا مەوداى نيوان لچى خوارى و لئوى سەرووى ميكايلت نەبريوه! دەلئيم زەحمەتە؛ دەلئى دەچم! يا شيخ! ئەگەر باوهر بەو توپهاتە چاو لە قيامەت بۆ پياو پەيدا دەكا، سەگم دەو چاوە پياند!

فەقى زور بەتەماح و من زور بى بوول. هەر دەيگوت: تا دەنيترم رۆنم لۆ دى، هەرپو برىكى بگره، هەرپو هيلكە بگره، هەرپو گوشت و... ناچار بارم كرد. شپەم لە سەربانى ديوه خانى نەقيب بە زويدا دايهوه.

لە كنى وەستا برايم دامەزلامەوه؛ رۆژى بە نيو دينار. شاگردىكى كۆبى تريشى هەبوو بە ناوى «جەلال بيتووشى». پيگەوه رىك كەوتين دوكانىك لە سەر حيسابى خۆمان بكەينهوه. وەستا نەودە دينارى دەست گرتين. دوكانىكى چۆلمان لە خەيابانى مەليك فەيسەلى دووهەم گرت و دەستمان كرد بە كار. ستوديوى تازە كەم كارە؛ ئيمەش فەقىر بووين نەماندەكرا جوان و رىك و پيكي هەلخەينهوه. ئەوئەندەى لى پەيدا نەدەبوو هەردوو كمانى پى بژين. سى جەمە نان و ماستمان دەخوارد؛ ئەويش تير نا. دەمپاييمان دەپيدا بوو. تەنانت باوئەشتىكى بەرقيمان نەبوو. گوتم من دەچم كارىكى شەوانە دەبينمەوه؛ هيج نەبى نانى شەوت داين بى.

بە هوى قزلىجى و زەبيجى -كە عەبدووللا نەجاتى دابوون- لاي عەبدووللا شەريف كارىكم ديتەوه. مەيخانەيەكى هەبوو بە ناوى «جنديان»، ئارەقى لى دەفرۆشرا و لە سەر خەيابانى سەعدوون بوو. لە سەعات حەوتى ئىوارووه تا مەيخانە چۆل دەبى، حيسابى ئارەق و خۆراكى فرۆشراو بنووسم. شەوانە بە روعە دينارىك و شيويش هەرچى بخۆم: جەلال كەيفە! من نيومەرۆيان كەم نان دەخۆم؛ تۆ خۆت تير كە! شەوانە تىي هەلديتمەوه. سەعات دەورى يازدە و نيو- دوازده دەچوومە زوروىك كە دەگەل حەمەى رەشادى لە مالى «عەلى عەزىز» ناويكى سابلاغيمان بە كرى گرتبوو. رۆژانەش لە دوكان كارم دەكرد.

شہویک داوای دوو پؤرس جہرگی سوورہوہ کراوم کرد بہ دوو سہموونی دوو قاتہوہ؛ کہ دہبووہ چوار سہموونی ئاسایی. لہ پشت میزیک ملم لہ خواردن نا. مشتہریہک لہ نزیکم ئارہقی دہخواردہوہ، پرسى:

- ئہرئ ئہوہی ہہموو دہخوی؟!

- بلیم چی مامہ گیان! دوکتور دہلئ دہبی شیوت سووکہ لہ بی!

- کابرا - کہ پیالہی نزیک دہمی کردبوو - لہ پرمہی دا و چلم و لیکی تیکہل بوو. لہ بہر پیکہنین ژانی کرد!

علی عہیزی خواہنی مال، لہ سہر تہلہفوناتی ئیدارہی پؤلیس بوو. شہو درہنگ تہلہفونئ دہکرد.

- کہنگئ دیہوہ مالی؟

- نیو سہعاتی تر، سہعاتیکی تر، ہہروا چہند دہقیقہیہ کی دیکہ!

- یانی چی؟ تی ناگہم.

- کاکہ! ئارہق خورہ کانی بہرئز، ئہ گہر تازہ کہوتنہ گؤرانی گوتن، سہعاتیک ہہر دہمینہوہ. ئہ گہر دہستیان کرد بہ قنگ بادان و چہقہنہ لیدان، دیارہ نیوسہعاتیکی ماوہ. ئہ گہر بی ہیز کہوتن و دہستیان بہ سمیل ماچ کردنی یہ کتر کرد، ہہر بینا پؤیشتن!
ئہمجار علی لہ تہلہفونئ شہوانہیدا دہپرسی: گؤرانییہ؟ یان قنگ بادان؟ یان سمیل ماچ کردن؟!

نہمدہہیشت گارسون ئارہق بدزن. بہ ماوہی پازدہ رؤژ قرابہیہک ئارہق لہ حیسابی مانگی پیتشو مایہوہ. نافہریم لہ ئاغا و ہرگرت؛ بہ لام زؤر لہ کارہ کہ و ہرہز بووم؛ مانگہودوا و ہلام نا. لہم بہینہشدا و ہستا داوای قہرزہ کہی دہ کرد و خات مہلہ کی ژنی میسکی بردبووین. گوتم: جہلال! من دہچمہوہ کہر کووک و پوولت بؤ دہنیرم و توش لیرہ پەزمندہ بکہ تا قہرزہ کہ دہدہینہوہ. مہلا شوکور دہچوہ کہر کووک؛ گوتم: بہ پؤرتویان بلئ ئہ گہر رامدہ گرتہوہ دیمہوہ. مہلا چووبوو گوتبووی ہاتووم بیمہ شاگردت! کہ ئہزمووبووی، ہیچی لی نازانی، گوتبووی فیرم کہ!

- بؤ من مہدرہسہم داناوہ؟!

- بہخوا عزیز گوتی رامبگری دیمہوہ!

- خہبہری بدہیہ مانگی ہہژدہ دیناری دہدہمی.

چوومہوہ کہر کووک. شاگردیکی ئاشؤری بہ ناوی «لازار» م لہ بہر دہستا و دہستم بہ کار کردہوہ. بہ لام ئہمجارہ زؤری دہوام نہ کرد؛ خہبہریان دامئ کہ جہلالی شہریکت لہ خؤپیشاندانی کومؤنیستاندا گیراوہ و دوکان بی خواہن ماوہ. لہم سہفہرہی دوایمدا ژووریکم لہ مالیکندا گرت، کہ عومہر ناویکی نانہوا بہ کرئی گرتبوو؛ خؤی بہ سہلتی تییدا دہژیا؛ ئہویش جہلال تالہبانی پیی ناساندم؛ گوتی: زؤر کوری باشہ؛ کادری حیزبمانہ؛ ئاگاشی لیت دہبی و ئیمہش لہ حالت ئاگادار دہکا. ہہفتہی یہک - دوو شہو دیار بوو چہند کہسیک دہہاتن، عومہر دہرسی سیاسی پی دہگوتن. عومہر سیواتی نہبوو؛ لہ قسہ کردنیش بہ گیلؤکہم دہدیت. بہ لام کی دہلئ لہ سیاسہتدا مامؤستا نیہ؟!

من رادیوم ہہبوو؛ ئہو نہیبوو. بہ یانیہک گوتم: کاک عومہر تؤ زانیوتہ ئہمشہو ستالین مرد؟

- عومەر قەدەر پیک مات بوو، گوتی:
- کاک عەزیز - بە پەسکی خۆی - من دەلێم «ئحەتی» باش نەبوو بە یۆه مردوو!
- ئەی ئافەریم! باشی تیگە بێشتوو! پیاو سەحەتی باش بێ دەمری؟!
- باسی ئەو زبەرە کێبە کادری هەلبژاردەم بۆ جەلال گێراو؛ زۆری پێ سەیر بوو! رۆژیک چێشتەنگاو هاتمەو؛ وا کا عومەر لە ماله.
- ها! خێرە؟
- مانم گرتوو! بە نانەواخانەم گوتوو مەعاشم زیاد نەکا کار ناکەم.
- کاکە لەم بیکارییەدا، ئیستا بیکاریکی مل ئەستور کاری تۆ دەکا و بە کەمتر لە تۆش پزاییه!
- من دەلێم مانی کێکارانم کردوو؛ وەک لە فەرانیە (فەرانیە) دەکری!
- پاش نیوەرۆ هاتوو گوتی: تۆ «دەدانی» یە کێکیان لە جینگەم داناو، بچم بە لایەو مەلم دەشکێنی! ناچارم بچمەو «ئولەیمانی»!
- ئیوارە یەکی هەینی عومەر گوتی: ئەمرۆ چوو بووینە دەشت، ترومبیلیکی «ئاتعمار» بە لاماندا رابرد. دۆر هواتاقمان کێشا: بمری، پرووخی اتعمار!
- تۆمەز ترومبیلی اعمار (ئاو دەانی) بوو!
- شەویک بە بۆلەبۆل و جێنێدان هاتوو. هەر لە بەر خۆیەو دەبگوت:
- قەحەبی سۆز مانی کێ فریو دەدا؟
- ها کاکە عومەر! خەبەر چییە؟
- مامۆتتا! «ئوممو کولتوم» ی قەحەبی دیسان خۆی ناو تە پیانقۆ (بەخت نازمای). ئەو هە ئالیکێ تر وای کرد، بۆ حەمبالیک دەرچوو، شووی پێ نەکرد؛ ئەمجارەش ئەیەو ی بمانخەلەتینی!
- دەبوا یە بە سەتل ئاو لە قاوێ خانە یە ک بێنین. هەرچی دەر وێش و سەیدی نوشتە نووس و پیاو ی بە روالەت سالحە کان بوون، زۆر بە یان دەهاتنە ئەو ی. دەرپا بە کانی هەرگیز هەلنە دەدرانەو؛ تاریک و تنووک بوو. لیتمان ببو مەتەلێکی دژوار. شاگرد چا خانە کە مان بانگ کرد، پەنجای فلسمان دایە ئەو مەتەلە مان بۆ هەلینن: ئەو هەموو سەید و پیاو چاکە ریشدارانە بۆ لە قاوێ خانە ی ئەوان کۆمەل دەبن؟ بۆ هەمیشە تاریکە؟
- هەموویان بەنگ دەکێشن! نابێ پۆلیس پێ بزانی. وەستا کەم بەنگ فرۆشە.
- لە خانیکێ سەوزە فرۆشی، دەگەل کۆنە سنەییەکی تازه تور کمانی کوردی نەزان ببوو مە ئاشنا. کابرا هەر لە خۆو رۆح و گیانی لە سەر من دەگەرا. خۆی ئیجارە داری خانە کە و چا خانە داریش بوو. دەبوو هەموو رۆژ بچمە چا خانە کە ی و چایە ک بچمەو. کە زانی لە خانووی عومەر دەرپۆم، وەک قیل پیمەو نووسا: دەبێ هەر بێیە خانە کە؛ کە چەند ژووریکێ لە نەو می دوو هەبوو.
- بەرقی نییە.
- هەر ئەمرۆ بۆت دەکێشم.
- ئیجارە ی چەندە؟
- هیچ!
- نەخێر نایەم!
- مانگی دیناریک.

تەۋاۋ نەمگۈتۈۋ باشە، جەنبالى ھىنا كەل-پەلە كەيان بىردىم. تا مال ھات بەرقى لە چاخانە ۋە بۇ بىردىۋو. كورپىكى خىزمەتكارى خانە كەي بە ناۋ جەبىار - كە لاۋىكى پازدە سالە بوۋ - نارد بۇم خاۋىن كاتەۋە؛ تا منىش لەۋىم ھەموو كارم بۇ بكا.

دەگەل ھونەرمەندى بەناۋبانگى كورد «بەدىع باباجان» زۇر بېۋىنە ھۇگرى يە كتر. ئەۋىش سەلت بوۋ. نىۋە رۇيان لە پاش كارى ئىدارى - كە نەخشە كىشان بوۋ - بۇ نىۋە رۇۋە خواردن دەھاتە لام. مەنجەلىك ماست، لاۋاۋە شىك كەۋەر، نانى گەرم، ھىندەمان دەخوارد ۋەك «دالاشى سەر كەلاک» نەماندە تۋانى بېزۋىن!

ۋە كىلىكى دادگۈستەرى كورد بە ناۋى «سالج رۋشدى»، ھەر لەۋ خانە لە نىك زۋورى مەۋە، زۋورىكى كىردە دەفتەر. رۇۋىك شىخ مارق بە زۇر بىردىمە مالە خۇي. بەدىع بە دوۋچەرخە بۇ نان و ماست و كەۋەر ھاتبۋو؛ بە پەلە لە پەلە كان سەر كەۋتۈۋو. ئاى مالى وىرانم! ھەبۋان پەر لە پۇلىس. دەرگاگەي من داخراۋە. گورجى دەبىگرن و دەبىنە زۋورى سالج. پ - جەلادى مەشھورى كومۇنىستان - دەگەل چەند ئەمنىكى تر دانىشتۋون. سالجيان بە بەلگەي تاۋانەۋە گرتۋە؛ بەرپرسىاران داۋە. دەلئىن: سالج ئەۋەش رەفىق و مېۋانى تۇيە؟

- بەلى كاك بەدىعى دۇستەم!

جا ۋەرە و رۋوچ دەرنەچى! ئەۋ كابرەيە خۇي گىراۋە؛ منى بى خەبەرى بۇ بە درۇ پىۋە كىرد؟ نایل دەلى: تۇ بەدىع باباجانى؟

- بەلى.

- بەدىع! ھەر كەسى تۇي دىۋە خۇشى دەۋى؛ برۇ خوات دەگەل.

- لەۋ ساۋە ھاۋ فراۋىنە كەم تازە نەھاتەۋە و من دەچۈۋمە لاي ئەۋ.

لە سەربانى خانە كە دەنۋستەم؛ دوۋپشكى زۇر بوۋ. خاۋەن خانى ھەۋالم چوار قەفەسە مېۋەي لە گەلای خورما لىك دا و بۇي كىردمە تەخت. لە سەرى نوۋستەم. شەۋ نىۋە شەۋ ۋەك چە تىراز بەرە و عەرز دەچم! تەخت قىرمەي كىرد!

رۇۋىك كورپىكى شناسى شىۋوعى «بەيانى ئاشتى خاۋازانى» بۇ ھىنام ئىمزاى كەم.

- كاكە ناۋىرم و نايكەم!

- ئاخىر ئەۋانە ئىمزاى زۇريان لە من دەۋى! تۇ ھەرچى دەنۋوسى بىۋوسە، ھەر ئىمزا بى بەسە! نوۋسىم: «عەزىزموسى» نوختەيەك مەرەكەب كەۋتە سەر سىنەكە. بەيان گىرا و جا ۋەرە تىيان ھەلدە: فلان فلان شۋە! ئەۋ عەزىز مۋوشى جۋولەكەتان لە كۋى پەيدا كىرد؟!

زۇرم ئاشناى باش لە مەلا، دانىشچۋو، بازارى و ھى تر پەيدا كىردىۋو كە زۇر خۇشم لى دەگوزەرا؛ بەلام بە گىرانى جەلال رىسەكەم ئالۇزا. كەل پەلم فرۇشت؛ ھاتمەۋە بەغدا. ۋەستا بىرايم - بۇ نەفەۋتانى قەرزە كەي - سەر جەم دوكانە كەي داۋو بە نەۋە دىنار؛ كە بە ھاسانى چوارسەد دىنارى دە كىرد. لە كەر كوۋك بى بەش مام و لە بەغدا بى كار. چۈۋمە لاي كاكە زىاد:

- دەمەۋى دوكانىك دانىم؛ بە سەد دىنار پىك دى. دەس بەجى دايمى. گەرام، دوكانىكى چۇلم لە «ئەزەمىيە» گرت. كەچە ماشىنىك و ھىندىك وردە ئەسبابم كرى. زۋورىكىشم لە نەۋمى سەر ۋەي بازار چەيەكەۋە گرت كە سەربانى بەينى پىش زۋورە كەم و سەر بازارە كە بە شىشى ئاسنى لىك بلاۋ داپۇشراۋو. ئەگەر يەككىك لە بازارە كەدا سرتەي بىكردايە، من گۋىم لى دەۋو. لە ئىۋارەۋە كە لە كار دەگەرەمەۋە تا بەرى بەيانى، خەۋ حەرام و ئىستراحتە دەرە و

سندان بوو. نزيكهى بيست راديو بهوپهړى دهنكى بلند تا ساعات يه كى شهو دهپاننه پړاند. له يه كى شهوه وه چه ققه و ههرا و گوشت ورد كړدى قه سابان بوو؛ تا وه ختى كارم نه دهپساوه. سهر له هوه له وه پيم وا بوو كه وتوومه ناو جه ههندهم، بهلام ده لپن جه ههندهميه كانيش فير ده بن؛ فير بووم. بهو هه موو گوړه و نهړه و تهقه و رهقه شهوه، خړپ خه وم لپ ده كهوت.

«حه مه سه عيد كانى مارانى» - كه خاوه ن ملك و دهوله مهندى گه وړه و بو خوى ليسانسى حقوق بوو - رۇژيك برايه كى خوى به ناوى «وريا» هينا كه بيستوومه جيگهت ههيه! با لاي تو بپ و دهرسه كانى له ده بيرستان بخوئپ. «عومهر ده باباه» - كه له بهغدا دهړوى - دوو ته ختى نووستنى ههرزان بايى دابوومى؛ زيلوى زبرم له سهر راخستبوون و له سهر يه كيان ده خه وتم.

«نه گهر بهوه پرازى ده بپ سهر چاوان». شهو گوتم: وريا با بچين شيو بخوئپ.

- مامه ستا! بو نان و كهوهرىك، نان و خه ياريك نه خوئپ؟!

- كاكه! من نه گوندى كانى مارانم ههيه، نه ميليونيرم. من ده چم گوشتى برزاو ده خووم؛ تو

كهوهرى خوئت بخو!

پيم وايه مانگ و نيويكى نه برد، كه ليكم دايه وه، زورم له ده سمايهى دوكان زيان كړدوه؛ چونكه كولانه كهى جپ دوكانم زور چول بوو. رۇژي مشتريه كم به حال دهس ده كهوت. نهى خودايه خه جاله تى كاكه زيادم نه كهى! پياوه تى كړدوه و ده بپ بیده مه وه. ناچار دوكانم به تهخت و مهخته وه، جگه له ماشينى عه كاسى سهر جهم به حهفتا دينار فرؤشت. له وه تاغى سهر بازاره كه شم گويزته وه، ژووريكم له ئوتيليك به دوو دينار به كړئ گرت. ئوتيل نه بوو، عيماره تيكي گه وړه بوو، مولكى حافظريكى قورعان خوئپى سهر راديو بوو. هه موو ژووره كانى به پياوى سه لت و په بن - كه زورىان شؤفتر و شاگرد شؤفترى ئوتووبووسى خهت بوون - به كړئ درابوو. دوو تهخته شاهانه كم برده نه وئ؛ ورياشم كړدوه هاومه نزل؛ كه فه قيره حه قى خه وه دات!

دوكانيكى مولكى نه وقافم له موزايه ده بهر كهوت كه له په نا مزغه وتى فهزل بوو. تابلويه كم ليذا: «ستوديو سهباح»؛ مانگى چوار دينارى ئيجاره بوو. بيست و دوو دينارم له موزايه ده كه دابوو. چى وام نه بوو. ته نانهت نه متوانى وپترينه كهى شووشه تئ بگرم. زورى نه برد كاره كم وه بره كهوت. له ماوهى چوار مانگدا سه د ديناره كهى كاكه زيادم برده وه؛ گوتى من به قهرزم نه داويهى. له من كيشه لهو سوئند، هه تا نه وه د دينارى لپ وهرگرتمه وه چه قى ره شم كړد. پاييزان و زستان و جيژنان كارم باش بوو، بهلام به هاران و هاوينان كه مم په يدا ده كړد. ماويه ك له هاويندا واى ليها ت به شى نانى خو مى لپ په يدا نه ده بوو. ناچار چووم تا ده مه و پاييز كارريك په يدا كم. كاكه زياد له لاي ره شيد عارف سه قا - كه موههنديستكى كوردى مليؤنير و بساز - بفروش بوو - رۇژي به نيو دينار دايمه زراندم كه سهر كارگر بم. حهوته يه كه م گوتيان با حقوقه كهت بمينى. ههفته ي دووه م له قهرارى رۇژي حهوت په نجاييم درايه. هه رچى گوتم: وا نابى، خوا هه لئاگرئ، شيله وا، بيله وا، بههره ي نه دا. گر - گر هاتمه وه سهر دوكانه كم. تازه نه و دوكانم دانابوو، رۇژي نه حمه د عوسمانى هاوالى بوخارستيم هات:

- كاكه تو ناويكى چاك و پاكه ههيه. ده لپن گوتوته له رۇمانيا سواله كرم ديوه؛ گوتوته

زنى داوين پيسى لپ هه ن؛ تو بوختانى وا بو ده كهى؟

- نه حمه د گيان! هه مراميك - با ئايينى عاسمانيش بپ - نه گهر دروى بو بكرئ دياره

بەتالە و بە فەلسەفە ناوئ. ھەتە! نەگەت! پەكەو ھە دوو سووئەكەرمان نەدەت؟ تۆ نەبوو دەتگوت زۆرەى ھەوئان شەو لە مائە ژنە رۆمانیان رادەبووین و نایەنەو نەو نویتى خۆيان؟ چت پەئ بلیم؟

- راست دەكەى، بەلام نایە خەلكى رەمەكى بیزان!

سەلت بووم؛ لە دوكان نانم دەخوارد. بەيانى و نەوەرۆ و شەو دەبوو بچمە چەشتخانە یا قەوخانە، كە ئەو ھەش زۆرى تەدەچوو. ھەچ پەسەندازىكم بۆ نەدەكرا. تەنیا پارەى ئەسپاب كرىنى عەكاسى و مەخارجەكەم دەردینا. بە تەنیا بووم. ھەر لە بەیانەو تە سەعات دە و یازدە كارم لە ژوورى تارىك و لە بەرئ كوردنى موشتەرى و پاك و خاوین كوردنەو و شتى وا بوو. رۆژانە دەبوایە پتر لە شەش سەعات بە پێو رەوئەتم؛ زۆر ماندوو دەبووم. بەلام دلم بەو خۆش بوو كە لە نۆكەرى و شاگردى رزگارم بوو و كارى خۆم دەكەم. كوردیكى نەناسیاو بووم لە گەرەكیكى ھەموو عەرەب و زبەر. لاتو پاتى گەرەك سەر لە ھەوئەو شەریان بۆ نامەو؛ گالتهیان پەئ دەكردم و دە عەزابیان دەنام. بەلام زۆرى نەبرد كە زۆر لە جیرانانم بوونە دۆستم و حورمەتیان دەگرتم.

بە گەپوگالته یەكترمان دەدواند و پەكەنەنەمان ساز دەكرد. تابووتكەرىك دیوار بە دیوارمەو ھەو رۆژىك سەدیدیكى پشت كوور، سەرى گەیبوو بەرانبەر ئەژنۆ، دەلەرزى، داواى خیریكى لى كەردم.

سەید! جەلت ناوئ بۆت بكرم؟

- ئەى خودا رەوئەستاوت كا.

- بەردمە دوكانى تابووتكەر.

- وەستا شاكرا لە حەسەبى من دەستىك جەل بەدە بە سەید!

- فەرموو بۆ پشت دوكان ھەلبژێرە!

سەید كە لە پشت دوكان چاوى بە تابووتان كەوت قەتەو بوو؛ باوەر كە تاژى وا ھەلنايە! لەو

بەرى جادەوە ملى لە جەنودان نا: «دەتەنەوئ بەرم؟!» ئای ترسى مردن!...

وەستا شاكرى تابووتكەر دەستى مردووئ دەبرى! دەگەل مردووئەرىكى درێژ و پان رەك

كەوتبوو خزمى مردووئ دینا.

- وەستا! ئەو خزمى خۆمە؛ تابووتى باشى بەدە.

- تابووتى «ئەبوو ئەنگەر» بە شەش دینارە. ئەو پیاوە كاسبە تابووتى دەوئ.

- تابووتى «ئەبوو كاسب» بە چوار دینار.

ھەر تابووتەش - ئەبوو ئەنگەر و ئەبوو كاسب - چوار سەد فەلسى پتر نەدەبرد.

دواى مردوو ناستن، رەشە دەھاتەو بەشە فەئلى خۆى وەرگەرى. دەبوو شەرە چەققەكە

نەبەتەو. تانىو دینارى لە شاكەر دەستاند قەر سەپى دەبوو.

رۆژىك غەنى بלוورى [بلوورىان]م لى پەیدا بوو. ماوہەك میوانم بوو. ھات وچۆى شەووعیانى

دەكرد؛ كە ئەو دەم ببوونە دوو دەستەى دژ بە یەكتر: «ئەلقاعیدە» بە سەرۆكایەتى سەلیم نازانم

چى و «رەتوششەغیلە» بە سەرۆكایەتى «جەمال حەیدەرى» كە كوردىك بوو. غەنى

كە یخودایەتى دەناودا دەكردن، پەكیان بێنى. كە غەنى ھات، وریام لە لانەماوو. پەكەو لە

ژوورەكەى مندا دەزایین. ھەوئەل رۆژ زۆرى لۆمە كەردم: بۆ ھەندە پەس و پۆخلى؟ ژوورەكەت

تيكهل - پيكله و ناموره تته به؛ من ده بي فيرت كه من چوڼ بڙي! له پاش هه تهي كه، هه لمده ستاند: هه سته نان و چا حازره! هه ر له سهر جيوه ده ستي به خوار دن ده كرد، دم و چاوي نه ده شوشه!

كونه كورديكي خه لكې «حاجيالي كهندي» لاي سابلاغ، چل سال بوو له به غدا بوو؛ كورديه كه ي له بير نه ما بوو؛ عاره بيش فير نه ببوو. سهر ايداري نهو ساختمان بوو. زمانيكې قسه ده كرد، عيفر تيم ده ويست بي اته وه سهر يه ك! شهو نه بوو چهند جار ئيجاره داره كان راستم نه كه نه وه: به خيري خوت و هره نهو كه ره مان يو تيگه يه نه!

هه ر من له مام براي م تيده گه يشتم و كه سي تر. رؤزيك سهر به ژووره كه ماندا ده كا و چهند قسه يه ك ده گهل غه ني ده كا. غه ني تيناگا، له پر به توركې ده لي: برؤ ده ر! كه ري كورې كه ر! مام براي م رايكرد بوو. ئيواره به دزيه وه له مني پرسې: نهو ميوانه ت و ه ختابوو بمكوزي، نهو چيهه؟!

- مام براي م نهو شيته و تازه له شپتخانه ده رچووه!

- هم... م! ده مزاني!

شه ويك خه ريكي دوكان داخستن بووم، غه ني هات گوتي: كوا پر يسكه كه م؟

- پر يسكه ي چي؟

- چوڼ؟ نه دي ئيواره كه سهرت به مشت هرييه كچه كاني مه دره سه وه گهر م بوو، نه مديايه ي؟

- نازانم.

- بگه ري.

زؤر گه رام؛ نه بوو. نهو شه وه تا لاي رؤژ هه داداني نه ما. به خه يال سازي دابوو: من بؤم هاويشتي، يه ك لهو كچانه هه ليگر توتوه. باوكي كچ موديري پؤليس؛ لئي وه رگرتوه. مه دره كي گرينگي تيدايه؛ باسي سهره! جار - جار به له پ، شق له ناو چاواني خوي ده دا، ده گريا:

- ناخر بي ئينساف ده سره ي پر يسكه كه ش هي ده ر گيرانم بوو به يادگاري دابووم!

- ده ئيستا قه وماوه؛ چار چيهه. قه ديمي گوتويانه باسي قه ديم و مه لايه تيم بؤ مه كه! من

چبكه م؟

- به ري به ياني دين له دوكان ده تگرن توش منيان نيشان ده ده ي؛ له زينداندا ده مپزين!

به ياني گوتم: تؤ مه يه! خؤم ده چمه دوكان. نه گه ر پاش چاره گيك نه هاتمه وه، نه تؤ خوت ون كه! به ترس و له رزه وه له دووره وه روانيمه به ر دوكان، دوو كه س له وي راره ستابوون. راره ستام تا نه وان رؤيشتن؛ چومه دوكان گه سكم ده دا، توش ي پر يسكه زه ر هانم. قامكم ده گريكه كرد و گوتم غه ني نه مديته وه. زه ق - زه ق نيشانيشم دا؛ له په شيوي خوي نه يده دي! تا پيتم گوت و له خؤشيان گه شكه بوو!

جا هه ر وه ك هات وچؤي گه رمي ده گهل كومؤنيسته كان هه بوو، هات وچؤي پارت ي و براي م نه حمه ديشي ده كرد و خؤشيان ده ويست. گوتي ده رؤمه وه سابلاغ.

- كا كه! ده تناسن، ده تگرن؛ ئيره ت چاتره.

رؤيشت؛ له سوله يمانيه وه بؤي نوسي بووم: كؤنيكم به جي ماوه، سر وو ديكي كومؤنيستاني دنيا م ده ناو قؤله دراوه كه يدا تا قه ت كر دووه، بؤم بنيره! نووسيم: كؤته كه تم دا به سواله كه ري ك. و ايزانم به ده ردي پر يسكه كه ت چوو! ره نكه ئيستا موديري پؤليس فيري پؤليسان ي بكا! ئيتر

ھەر ئەو گەراڭھوھ بوو. بېستىم غەنى گىراوھ و بېست و چوار سال لە ھەبسا ماھەوھ.
ھەر وەك پارتى دەھاتنە لام، دەگەل شىووعانىش رېك بووم. شەو نامەى ھەردووک دەستە
(شىووعىيەكان و بلاڤۇكى پارتى)م بۇ دەھات. جارېك جەمال ھەيدەرى بىردەمىە سەربانە
قاوھخانەيەك، دلئى دامەوھ كە رەگەل ھىزبەكەى كەوم.

- كاكە جەمال! من كوردەم. ئەوا ھىزبى توودە كە ئىوھ دەلئىن مامۇستامانە ددان بە مافى
كوردادەنئى؛ دە ئىوھەش باسكىكى ئازادى كورد بكنەن تا فرىو بھۆم. ھەر دەفەرموون زەوى
دەدەين بە وەرزىر؛ ھەموو دەشتى ھەولېرم دەيەى نامەوئى.

- ھىزبى توودە مامۇستامانە، راستە؛ بەلام باسى بەشى كورد كەردنى خەتايەكى گەورەيە.
ئەمجار با شىنووسى، درۆ دەكا و ھوكمى بکەوئتە دەست بەلئىن پېك ناھىئى.
- دە كاكە تۆش درۆم بۇ بکە!

- ئاخىر بە فەرموودەى ستالىن، رووپەر ئەوھندەى سەتر ئەمەندە، كورد مىللەت نىيە!
- برا وا من و تۆ بە كوردى قسە دەكەين، ديارە ھەين و زمانىكى سەربەخۆمان ھەيە. با
ستالىن نا، بابى لىنېن بلئى، چۆن لە مىللەتى كورد دەشۆرئەمەوھ؟... لئىت بەزىاد بئى!
دوكان و مالەكەم جىگەى قاچاق - قوچاغان بوو. نازانم چۆن بوو كە زەبىحى راو نرابوو؛ خۆى
بۇ ماوھەك لە ژوورەكەمدا شارەوھ. شەو دەبگوت: سەبى خۆم تەسلىمى پۇلىس دەكەم، چ
دەبئى با بېئى. دلئى تەواو تەنگ دەكردم.

- مەلا! بۇ زىندان ئەو پرىمىسە چكۆلەى خۆتم بەدەيە.

- بۇ تۆ.

- ئەو خاولىيەش دەبەم.

- باشە.

- ئەسپابى رېش تاشىنەكەشت بەرم؟

- بېبە.

سەبى زوو يەكترمان ماچ دەكرد، ئاوم دە چاودەتزا. تالائى ئىوارە بىرم بە چارەنووسى ئەو
خەرىك بوو. شەو كە بە سەركزى دەھاتمەوھ، زەبىحى لە ناو دووكەلى جغارەدا خنكاوھ و
چاوەكانى كسكە كسكىانە.

- مەلا! ئەمرۆش نەچووم، سەبى دەچم!

دىسان سەرلەنوئى: فلان و فلان شتەت بۇ من باشە!

- بەلئى بۇ تۆ!

دىسان ھەر بەزەمەكەى پېشوو، نەدەچوو. رۆژئىك سەمئىلى تاشىوو، سوور وەك چەوھندەر؛
كراواتى لە خۆى دابوو.

- مەلا دەمەوئى شەپكەيەك بکرم خۆم بگۆرم پۇلىس نەمناسئى. ھا عەينەكىشم دەوئى!

- بەخوا ھەر سەگئىك كەمە فیتەى بۇ لئىدەى و دوات كەوئى! با بچىن شەپكە بکرىن.

سەرمان بە مغازەيەكى زۆر گەورەى شەپكەفرۆشئىدا كەرد. ھەر لە سەرى نا و روانىە ئاوينە و
كەيفى نەيگرت، ماندووى كەردبووم. شەبکەيەكى رەشى لە سەر نا.

- ھا مەلا! چۆنم؟

- چۆنى؟ بە خودا ھەر لە پىرە ھەرمەنى ئىبنە دەچئى!

كابرانى خاھەن موغازە - كە لامان وابو عەرەبە - لە قەھى پىكەنىنى دا و جۆشى خواردا و خاوبۇو.

- دەى نرخی شەپكە كەت چەندە!

- كورە ئەگەر دە دىنارم لە ھەر شتىكى قدىلكەدەر و دلخۆشكەر خەرج بىكردايە ئەوئەندە پىئەدەكەنىم. بە شەشەد فىلسى دەفرۆشم؛ بەلام ئىوہ چوارسەتم دەنى.

قالەى رەھمەتى مەنسورى ناوى سابلاغى، شاگرد عەكاسى دەكرد؛ لەو پەرى نەدارىدا بوو. لە ئوتىل دەخەوت. ھىنامە لای خۆم كە حەقى خەو نەدا و ھىچ نەبى بەرچايش بۇ خۆى دروست كا.

دوكانەكەم ھەموو دەستەيەكى دەھاتى. تىگەبىوون كە من ئەمىنم و خەبەر لە كەس نادەم. كومۇنىست، پارتى، ئىخوانولموسلىمىن، عەكسى قاچاغيان بۇ من دىنا. رۇژىك يەك لەو شىووعىانە - كە نەمدەناسى - ھات عەكسى گرت. جەمال قادر ناوىك ھاتە ژوور، كابرارۇيشت گوتى: ئەوہ ناوى ئىسماعىل رەسوولە؛ لە كومۇنىستە زلەكانە؛ مالى لە فلانە ساختماندايە. شەرتە ئەمرو بە گرتنى بدەم. ئىسماعىل رەسوولم دىتەوہ، گوتم ئەو كورە وا دەلى. ئەگەر تۇ ناوت ئىسماعىل رەسوولە خۇ بشارەوہ.

- نا كاكە! ئەتوو غەرەتى. ئەمن ھەو نىم، ناوم عوسىنە!

سبەى ئەو رۇژە پۇلىستىك ھات، گوتى: شەو ئىسماعىل رەسول گىراوہ؛ تىكاي ھەيە وئەكانى بە مندا بۇ بنىرى!

پىاوىك لە ناو شار فىلمى دەگرت و لە دوكان بۇم چاپ دەكرد. گوتى ناوم ئەبوو باسەيە. ئىتر وەك شاگردىكى باش كارى دەگەل كەردم. رۇژىك برادەرىك گوتى: ئەو پىاوە خەتەرە؛ مەھكوم بە ئىعدامە، راپىكردوہ. شەو پىرسىم: ئەبوو باسە وا دەلىن. خۆم قاچاغ و تۇ قاچاغ پىم وايە وەك دەلىن: «ھىلكەكان دە يەك قەرتالەدا بار مەكە!» بۇى دركاندم كە راستە. پىك ھاتىن فىلمەكان بە مندالىكدا بنىرى و بۇ خۆى نەيە.

مانگى ئاگوستى سالى ۱۹۵۴، رۇژى لە دوكان رووتووشى عەكسەم دەكرد. پىرىژنىكى رەواندىزى - كە دەمناسى - ھەر لە دەرگا ھاتە ژوور، وەك ژنە عەرەبان لە ھولولوى دا، گوتى:

- مەزگىنىم دەيە! مار و مندارت لۇ ھاتىنە؛ ئەوہ لە مارى خات شەو كەتتە!

واقىكم بردەوہ؛ تاسام. لەو دەمەدا شەش درەم (يانى شەش تەمەن) نەبى، پارەم لە عەرز و عاسمان شك نەدەبرد. ژن و مندا بە چى بەخىو كەم؟... پىرىژن كە دىتى مات بووم و رەنگىكم ھىنا و برد، بى ھەست و چرپە لە دوكان دەركەوت؛ وازى لە مەزگىنى ساندن نا! دوكانم داخست و بە بارىك بىر و خەيالائەوہ بەرەو مالى خات شەو كەت دەچووم، لە كۆلان تووشى برادرىك بووم بە ناوى ھەمەى عەزە كوبرى كۆنە سابلاغى كە لە پاش رۇيشتىن يەرميا بۇ فەلەستىن لە جىگەى ئەو دەلالى بازارى دەكرد.

- ھا! خىرە، پەشۇكاوى؟

- ھەمە خراب قەوماوہ...

ھەمە دەگەلم گەراوہ. چوونە بازار، زىلۇ، پەتوو، قاپ و قاچاغ، ھەرچى مالە فەقىرىكى پىئەئوئەدان دەبى بايى سىوشەش دىنارى كرى. ھەنبال ھەلگەرە!

- كاكە خۆت مەخە تەنگانە، ھەر وەخت بووت ئەم قەرزەم بدەوہ.

مالی خات شهوکت خانوویتیک بوو له ئیجاره‌ی «محممه‌دی خات زیبا» ناویکی سابلای، نامؤزای «عبدالوره‌حمانی که‌یانی». خات شهوکتی ژنی به قسه‌ی خۆی کۆنه به‌گژاده‌ی باجه‌وند بووه. جا چونکه میرد هیچ کاره نه‌بوو، مال به ناوی خاشه‌وکت بوو. ژووریکمان لئ به کرئ گرت و سپالمان به عه‌رزدا دا. ناو ماله‌که‌ی زه‌مانی سه‌لتیشم به‌قاله به‌خشی.

له‌هاوینی سالی ۱۳۲۵ هه‌تاویرا که بۆ وت‌ووێژ چوومه سه‌قز - که ده‌بووه سالی ۱۹۴۶ - من مال و مندالی خۆم نه‌دیتبوو؛ خه‌به‌ریشم نه‌ده‌بیستن. مه‌سوومی خیزانم که به‌جیم هیشتبوو ته‌مه‌نی هه‌ژده‌سالان بوو. ته‌مه‌نی شێرکۆی کورپشم - که ناوی کرابوو محمه‌د - چوار مانگ بوو. ژن چاوه‌نۆری میردیه‌تی و له‌مالی عه‌بدوللای برام ده‌زی. چه‌ند جاریک برای هاتوونه‌لای که وهره‌مالی ئیتم! نه‌چوو. خه‌ریکی به‌خێو کردنی کۆرپه‌تاقانه‌که‌ی خۆی بووه. وا له‌پاش هه‌شت سال و شتییک، به‌سواری ئه‌سپ و ده‌گه‌ل مامه‌حممه‌دی حاجی‌لالا، گه‌بوته‌سوله‌یمانی و له‌وێوه به‌ترومبیل و قه‌تار گه‌بوته‌به‌غدا. کوری چوار مانگه، نۆ ساله‌یه و باوکی نانا‌سی. پاش نۆ سال جو‌دایی زۆر تال، پێک شاد و شوکور بووینه‌وه. هه‌ر چه‌ند هه‌ر پێده‌که‌نیم و شادیم ده‌نواند؛ به‌لام له‌خه‌جاله‌تیان کزه‌م له‌جه‌رگی ده‌هات. هه‌شت سال ژنیکی هه‌ژده‌سالانه به‌بیوه‌ژنی چاوه‌نۆرم بئ و مندالیکی بی‌بابی له‌باوه‌شدا بئ و سه‌بری کردبئ و تاوانی ئه‌وه‌هموو چاره‌ه‌شیه‌ش من بووبم... نه‌مه‌زانی چۆنی ده‌دوینم و چۆنی دلخۆشی ده‌ده‌مه‌وه. به‌لام باش بوو، ئه‌وه‌هیچ گله‌ی له‌زه‌مانه و من نه‌بوو؛ زۆر شوکرانه‌بژێر بوو که دووباره‌گه‌بیشتووینه‌وه‌یه‌کتر. جا با‌قه‌قیریش بین، دل‌مان خۆشه و گله‌له‌دنیا ناکه‌ین. نازانم له‌کوێم خویندۆته‌وه، ده‌لی: «پیاوان بۆ ناو ده‌رکردن جه‌ول ده‌ده‌ن، ژنان به‌فرمیسیکی چاوه‌نرخه‌که‌ی ده‌بژێرن...». به‌لی فرمیسیکی خوشک و ژنی من، نرخیکی زۆر گه‌وره‌یان بژاردبوو. ئه‌وه‌نرخ بژێره‌فرمیسیکی هه‌لوهرانه‌ش وه‌ک سه‌ربازی بی‌ناو وان؛ که‌س به‌هیچیان ناگرئ؛ به‌لام له‌راستیدا پاله‌وانی گه‌وره‌ی داستان هه‌ر ئه‌وانن. ئه‌گه‌ر کاری دنیا له‌رووی عه‌داله‌ت بوايه، ده‌بوايه‌له‌جیگه‌ی کۆته‌لی پاله‌وانانی میژوو، کۆته‌لی دایک و خوشک و ژنه‌کانیان له‌مه‌یدانی شاراندا به‌رز کردایه‌ته‌وه. به‌داخه‌وه، کوا عه‌داله‌ت؟ کوا دواکه‌وتنی حه‌قیقه‌ت؟!

دلی ژن - هه‌ر ژنیکی - له‌نهرمی و به‌زه‌ییدا ده‌ریا‌یه‌کی بی‌بئه و بۆ هیچ مه‌له‌وانیکی بی‌هوه‌ر و شاره‌زا په‌ی نه‌داوه و هیچ زانابه‌ک لام وایه وه‌ک هه‌یه‌په‌ی پێ نه‌بردوو. ئه‌وه‌که‌سانه به‌بروای من زۆر ساویلکانه و نه‌زانن که به‌لاینه‌وه‌که‌مایه‌تییه‌باوکی کچانن و کورپان ئاواته. له‌سه‌رچاوه‌ی به‌زه و خۆشه‌ویستی لاده‌ده‌ن و ده‌م به‌گه‌ناویکه‌وه‌ده‌ننن که هیچ که‌سی تیراو نه‌کردوه. له‌هه‌زار کور به‌ده‌گه‌من هه‌لکه‌وتوووه که بابی پیری په‌ک‌که‌وته‌ی خۆی بحاوینیتیه‌وه و بلاوینیتیه‌وه. به‌لام قه‌ت کچیک یان خوشکیکم نه‌دیوه که ده‌رباره‌ی که‌س و کاری بیچاره‌ی خۆی بیزاری نیشان بدا. خۆ دایک هه‌ر باسی ناگرئ. خودای به‌زه‌یی ئه‌گه‌ر هه‌بئ دایکه. که نه‌من، هه‌رچی نووسه‌ری کارامه‌ی دنیا‌یه‌ ناتوانن سه‌د‌یه‌کی خۆشه‌ویستی دایک بۆ عه‌ولاد بخه‌نه سه‌ر کاغه‌ز؛ یان به‌ده‌م - وه‌ک پێویسته - شی که‌نه‌وه.

من براکانم (عه‌بدوللا و سادق) که هه‌ردووکیان هه‌میشه‌زۆریان خۆش ویستووم، وه‌ک ده‌لێن برای نمونه‌بوون، پاش ئاواره‌ییم، مانگییک و دوو مانگ یادیان کردووم و دژ داماون؛ به‌لام پیاوانه‌خه‌م خواردن و گریانان وه‌لا ناوه و مه‌ردانه‌میلیان له‌کار و خویندن ناوه‌ته‌وه و بوونه‌پیاو له‌ریزی پیاوان. خوشکم نه‌وه‌ک پیاوان، وه‌ک هه‌موو ژنی به‌رحم بۆ برای، ساتیک

له بیرى نه چووم و سالهها بۆم گریاوه و من که نیرینه، هه میسه لهو فینگه و مینگه تووره و عاجز بووم!

وا دیاره ملم له فهلسه فه بافی ناوه که هیچ له دەم و کاویژی من ناوه شیتهوه. «چویلکه خۆت چی و شۆر باوت چی؟». با باسی زبری پیاوان و بهزهیی و دلنهرمى ژنان بۆ پیاوی عاقل به جئ بئیلین و بئمهوه سهر باسی ژیانه کلۆله کهی خۆم...

پیشینیان گوتتویانه: «پیاو فهعله به و ژن بهنایه». بهننا خانوو دروست دهکا. فهعله ههر کهرسته بئینی و کهس نه بئى بۆی له سهر یهک دانئى، جگه له ولات پیس کردن و تۆز به با کردن، شتیک ده گۆریدا نییه. ههر بۆیهش گوتتویانه ژن و مال؛ واتا: تا ژن نه بئى مال نییه. ئهوه زۆر باش له من پرووی دا.

چهند سال ئاوارهى سهلت و ره بهن، رۆژ و شهو له کهرى بهربار ماندووتر، تیکۆشابووم؛ گه بیوومه دوکاندارى؛ بهلام ههر ئهوهنده بوو که رۆژ به رۆژ بیخۆم و ئاو بینه و دهستان بشۆ. جاریکیان بیرم هاتهوه که له ماوهی سالتیکی ره به قدا هیچ میوه یه کم نه چیشتبوو. بهلام که بوومه خاوهن ژن، زۆر به پهله وهز عگۆرا. چاره گه کیلویهک گۆشت، کهمى رۆن و برنج، پیاله ماستیک و نانى بازار - که سئ کهسه پیمان راده بوارد - بايى ئه و ته نیا جهمه ی نیوه رۆ نه بوو که به سهلتی له چیشتهخانه ده مخوارد. ئیواران که دههاتمهوه، میوه یه کیشم ده کړی. ده رامة ته کهم ههر وهک جارن، رۆژانه له شهس تمهن تا ده تمهن بوو؛ بهلام بهننا به مشووره مالداره کهم وای پیک دینا که پهزمه نده شمان هه بئى.

سههۆلدانیکی ته ختمه کړی که بۆ گهرمای بهغدا زۆر لازم بوو. ورده - ورده پانکه کۆنیک و رادیو کۆنیکم له هه راجه بازار کړی و ههر وا به ره و پیش ده چووین و رۆژ به رۆژ ته یارتر و تیرتر ده بووین. کوربه کهم زۆرم لئ نه بان و نامۆ بوو؛ ههر ده گریا: «ده چمه وه مالی خۆمان»، نیازی ماله مامی بوو. به بئى من له دایکی ده پرسى: «ئهرى ئه و کابرا به کییه؟!».

زۆر کوردم دیبوون - ژن و پیاو - چل سال له بهغدا ژیا بوون و فیره عاره بی نه بیوون. خوايه ئه م ژنه م ده بئى به چنگ عه ره بییه وه چۆن پیوه بئى! که چی سالتیکی تئ وه رنه سورا، وای فیر بوو که وهک هه موو ژنه بهغدا بی دیکه بۆ خۆی ده چوو بازار و کهرسته ی مالی ده کړی و زه حمه تی بازار چوونى هه موو رۆژه ی له کۆل من کرده وه.

- دهی وه ره دهرس بخوئنه!

- حای! تازه به سه ری پیری؟!!

به هه زار چه قه و پارانه وه له چه ند شه ودا جاریک دهرسیکی له لا ده خوئندم. که چی به وه هه موو بیزارى له خوئندنیسه وه فیری کوردی خوئندنه وه بوو. محهمه د له سابلاغ ده بهر خوئندن نرابوو؛ به رواله ت پۆلی یه کهمى ته و او کردبوو؛ بهلام ههر ده تگوت خۆم به مندالی: گیل و نازیره ک! ته نانه ت حرووفیشی نه ده ناسی. وام کرد حرووف بناسی؛ لیکیان دا؛ وشه ی کوردی وه خوئنی. چیرۆکی قۆزى مندالانه ی سه یرم بۆ دنوو سی؛ له ویش چاوی کرایه وه.

له بیرمه جاریک ده ستی بۆ رادیو که برد. دایکی ده ستی گرت.

- رۆله گیان! بابت ئه و هه موو ره نجه ده دا، نه وهک رادیو که بشکی؛ بۆ نا کړدریته وه!

- لئى گه رى بییشیکئى خه م نییه، په یدا ههر ده که مه وه...

- که سئ له کوپستانه وه بگاته بهغدا یه و نه خوازا هاوین بئى، واوه یلايه. مه عسووم له گهرمان

ۋەك بەچكە چۈشلەكەي سوورەساقە ھەر دەمى پىك دادەدا؛ زۇرم بەزە پىندا دەھات. سالى دوایی دەگەل مالى عەبدوللا عەلى كانى مارانى، ھاۋىن چوۋىنە شەقلالە. باغىكىمان بە ناۋى «كانى گروۋ» بە مېۋە بە چارە دىنار گرت و خۆمان لە گەرما دزىبە. دوایی بە گەرماشى عادەت كرد و دەيگوت ماله خۆم بە جى نايەلم. لە ھاۋىنى ۱۹۵۵دا مندالىكى ترمان لە شەقلالە ھاتە دنيا. ناومان لى نا «ئاگرى» كە ئىستا ناۋى مستەفايە.

چەندىك لە ماله شەۋكەت ماينەۋە. بەحيا چرووستانىيەكەي گوتم دەگەل ھەمە رەشىدخان، لە بەغدا (ئىمام تابور)، بە زاۋابەندى لەۋى دەژيا. رۇژىك چاۋى بە كىتىبى «دايك» نووسراۋى «ماكسىم گوركى» كەوتبوو، لىم كەوتبوو پرتە و بۆلە.

مالم گويژتەۋە. دەگەل وريا عەلى - كە ئەۋدەم ژنى ھىنابوو - مالىكىمان لە «فەزۋەت عەرەب» گرت. سىلەكەم لىنى ھەلدامەۋە؛ لە بىمارستانى «تۈسەي» رۇژھەلاتى بەغدا كەوتم. بىمارستان دوو نھۇم بوو. پتر لە دە سالۋنى درىژى بۇ نەخۇشان تىدابوو؛ كە ناۋيان بە عارەبى «قاوش»ە. ھەر قاۋشەي بىست تەختى تىدابوو. دەرمان و خواردىنى باش بوو. تەنيا فەرقى دەگەل لوبنان ئەۋە بوو ناۋيان نەدەگوت؛ ژمارەي تەختيان بانگ دەكرد: «ژمارە نۆ دەگەل ژمارە شەش ۋەرن». كىتېبىكم خويئندەۋە: «يادداشتى كەرويشك». كەرويشكەش فەرموۋى لە ناۋ كەشتىدا ھەيوان نەماين. بوۋىنە ژمارە و لە سەر پىشتمان نووسراۋو. نەخۇشەكانى ھاۋقاۋشم تىگەياند، پەسنديان كرد كە يەكترىش بە ژمارە ناۋبەرىن. ئىتر تا لەۋى بووم «عەزىز» ببوۋە ژمارە نۆ. جگە لە خويئندەۋە، بىسەۋادە عەرەبەكانم دەرس دەدا؛ دوانيانم فېرە خويئندەۋە كرد. گوتيان مەلایەكى كورد لە نھۇمى دوو نەخۇشە.

- مامۇستا منىش كوردم، ئەگەر كارىكت پىم ھەبى.

- برا دامە دەزانی؟

- كەم تا كورتىك.

ورده بەرد و تەختە دامەي لە تاقەي پشت سەرى ھىنا.

- تۆ كەيفت بە شىعەرى كوردى دىت؟

- بەلى نالىم زۇر خۇش دەۋى.

- ئۇخەي من لە يەكى ۋەك تۆ دەگەرام!

نالىيەكى بە خەتى لە بن سەنير دەرتنا. ئەۋ پياۋە چل سال بوو خەرىكى ساغ كردنەۋەي

شىعەرى نالى ببوۋ؛ حاشىيە زۆرى لى نوسىبوون. بە راستى لە ناۋ نالى زاناندا وىنەم نەدىۋە.

ھەموو رۇژ دەچوۋىنە قوژبىنىك و بە نالىيەۋە خەرىك بوۋىن. ناۋى «مەلا مەمەدى

چروستانى» و باۋكى يەحياكە بو. نالىيەكى ئەۋم بە خەتى خۆم نووسىيەۋە؛ بە داخەۋە پاشان

لىم دزرا.

زۇر لە برادەران دەھاتنە سەردانم. رۇژىك مەلا شوکور - كە ئەۋدەم ببوۋ دەبىر و كەيفى ساز

بوو - گوتى: حىزبى پارتى گوتوۋيانە سى دىنار بەدە! باربوۋى ھەژار دەكەين؛ گوتوۋمە با لە خۇي

پرسم. زانىم دەپەۋى منەتبارم كا.

- نا مەلا گيان! نەكەي بىاندەپەي! دلېم خۇش كرد.

لەۋ نەخۇشىيەم مندالەكانم ناچار بوون مالىان گوتىستېۋە ماله خزمى ئاشنايەكم كە

مەمەدى ئىمامى بوو. ژوورىكىان بە كرى گرتبوو لە ئەحمەد ناۋىك. مالهكە لەۋ پەرى بەغدا

و نزیك مزگوت و گۆری شیخ عومەر بوو؛ نزیك باتلاغئیک. شهوانه له بهر دهنگی بۆق گویت له دهنگی هیچ نه ده بوو. میث و میشوولهش باسی ناکرئ. قوری کۆلانیش ورجی لئ ده چه قئ. له بیمارستانه وه هاتمه وه ئه ماله. له دوکانه که مه وه زۆر دوور بوو؛ زووریکم له نزیك تر گرت. شەش یا هەوت مالى دیکەش لەو حەسارەدا بوون. بە رۆژ چەققە و هەرای ژنان و بە شەو دەنگی هەوت رادیوی بلیند تا سەعات دووی شەو. خەوی چی؟ ئیستراحتە کوا؟ سەگیش دەژیا و منیش دەژیام... لەویوه هاوین چووینە وه شەقلاوه و ئیتر هەر ئه و دەمه وه هاوینە دیسان لیم شیوا و سەرگەردانی ملی گرمه وه.

تازە مال و مندالە کانم هاتبوون، جەلال بێتووشی کۆنە شەریکم له حەبس ئازاد کرا و له کار دەگهرا. گوتم: هەر وه ک شەریک بووین، ئیستاش شەریکین. هیچم لیت ناوی و بە شەریکی کار دەکەین. جا که چووینە شەقلاوه، ئه ویش دەگه لمان هات و بە دەم هاوینە هەوار مه وه عەکاسیشمان دەکرد.

زەبیحی و قزنجی له «مەحەللەتی عەبدوللا شەریف» گیران و خراڤه گرتووخانە. زوو ئیقراریان کردبوو که ئێرانین؛ ئیتر عەبدوللا شەریف نهیتوانی بەریان دا. نزیك سالیك مانه وه و ئاگاکیان زۆر مەردانە یاریده ی دەدان. دایاننه وه دەست ئێران؛ که ئەم چیرۆکەش ناخۆش نییه:

سەردەمیەک که من شاگردی وه ستا برایم بووم، قزنجیش هات و چۆی عەکاسییه که ی ده کرد و فیڕی رتووش و ورده کاری تر بوو. رۆژیک سەیدیکی جحتلی که واشۆر، له دوکانی وه ستا پرووی ده ئیمه کرد: برا من ناوم سەید ئیبراهیمی... نازانم چیه (له بیرم چۆنه وه). ئەگەر دنیا بوو رینگەتان که و ته قەسری شیرین، سەرم لئ بدەن. له هەر کەس بێرسن دەمناسئ. عیراقی له خانقینە وه داویانن بە پۆلیسی ئێرانی و رەسیدیان وه رگرتوو. له و سالا حەبس و زۆر لئ پرسینەدا، ناو تیکه لاو بوون. زەبیحی که ناوی رواله تی «قادره سوور» و له پاش گیران گووتوو یه عەبدوره حمانی هەمه دەمینم، ناوه که بۆته «هەمه دەمینى قاله سووری»! «سەعید رەحیم» که ی قزنجیش - که دوا یه بۆتوه «حەسەن عەلی» - بۆته «عەلی رەحیمی سەعیدی»! ئەم ناوانەش وه ک دوو گوناحباری سیاسی له ده فته ری سنووروانانی ئێرانیدا نییه. ئەوانیش وه ک ئەو هەموو بۆیاغچییانە حیساب کراون که له پەستا عیراقی ده یانده نه وه به ئێران. ئەوه شمان له بیر نه چئ له و چەند سالەدا زەبیحی و من زۆر باش فیتره عاره بی بووین؛ بەلام قزنجی - هەر چەند مه لا بوو، عەرەبی ناو کتیبی زۆر باش دەزانی - ئیستا و ئیستایش وه ک لازمه فیتری عەرەبی بەغدا یی نه بوو که نه بووا ئەگەر قەسە ی ده کرد ده تگوت پیره مه لای عەجه مه و له سەر مینبەر روزه خوانی ده کا! زۆر جار جوابی عەرەبانی به کوردی ده داوه!

زەبیحی کوتی ئەو رۆژه که دایاننه وه به ئێران، سەر هه نگیکی زۆر بی شەرمی قەسە قوت بازجویی لئ ده کردین. به منی گوتم: ئیوه چکار یکتان کردوو که ده ولته تی هاوسامانان تووره کردوو؟

- جەناب! ئیمه دەس فرۆشی ناو بازار بووین؛ بی خەتاین.

- باشه ئاقای سەعیدی تۆ قەسه بکه.

- نه عەم؟!!

سەر ههنگ هەر نه عەمی بیست، راسته وه بوو، چەقە نه ی لئ ده دا و قنگی با ده دا:

- قەن نه ئەم! ئاغا ی ئێرانی، ئەم نه ئەمهت له کو ی هینا وه؟!!

- كاكە قزىلجى گيان! تۆ بە كوردى جوابى عارەب دەدەيەوۋە؛ چۈن بوو لىرە غەرەبىت ھەستاوە كە گالتەمان پىچ بكەن؟!

دەيانەنە قەسرى شىرىن و دەيانخەنە گرتووخانەوۋە. ناۋى سەيدە كەيان بىر دەكەۋىتەوۋە. لە پاسەۋاڭنىك دەپرسن: سەيد فلانى دەناسى؟ پاسەۋان كرتۇشنىك دەبا و دەچى بانگى ئەفسەرىك دەكا. ئەفسەر دەلى: بۇ چىتانە؟

- خزىمانە!

- ئىمە خاك بەر پىتى ئاغىن، فەرموون بتانەم.

سەيد كە تۆمەز شىخى ئەھلى حەققە و زۆربەى خەلكى شار مريدىەتى، دەلى: بەلى خزى منن. شىۋيان دەداتى و ئەفسەر رادەسىپىرى كە زۆرى ئاگا لى بن و دىنەوۋە گرتووخانە. بەيانى ئەو رۆژە دەيانەننە كرماشان.

- كويتان دەۋى بتانەين؟ ئازادن!

- لە كرماشان دەمىننەوۋە؛ خواحافىز!

بە جوۋتە دىنە تاران. دەچنە مالى عەۋلاغاى ئىلخانى زادە كە پوورزاي قزىلجى و زۇر نىزىكە لە دىۋان. عەۋلاغا دەلى عىلاجتان نايە. بىرۇن خۇ بشارنەوۋە. قزىلجى بەرەو كرماشان بۇ لاي سەعیدى حافىدى ئامۇزاي كە «مودەعىلەام» بوو دەروا. زەبىحىش دەچىتە گوندى شىخ موعتەسەمى شىخ حىسامەددىن، لە نىزىك سنە؛ دەگەل سۇفەيەكى شىخدا دىتەوۋە سنوورى عىراق؛ دىتەوۋە شارى سولەيمانى. زەبىحى گوتى: لە سەر جادەى كن ھەلەبجە دەستەم بۇ جىپىك ھەلىتا، سواری كردم. پۇلىسى رىگە لىم ۋەشك كەوت؛ پىرسى ئەوۋە كىيە؟ شۇفىر گوتى برامە.

- درۆ دەكەى!

- ھەر سىك تەلاقەم كەوتىپى برامە و دەبەمە سولەيمانى.

نەجاتمان بوو. كابراى شۇفىر گوتى: ئەگەر پىرسىيائى ناۋى چىيە، چىم بگوتايە؟ خۇ ھىشتا ناوت نازانم! لە سولەيمانى لە ھەۋەل كۆلان خۇم بە مالىكدا كرد:

- خوشكم مىۋان رادەگرن؟

- سەر چاۋان فەرموو.

پىاوۋە كە شەۋ ھاتەوۋە. تىگەشىت قاچاغم. دەستى رانك و چۆغە و پىشتىند و پىچى دامى. بەيانى ۋاڭپىتىك ھاتە بەر دەر كە، راپسپارد ئەم كورەم بۇ دەگەيەنيە ئەۋ جى كە خۇى دەلى، ناپى بىشگىرى. تا دەشتى كەر كوۋكى ھىنام و بەرىم كىردەوۋە.

- سەر و كەللەى زەبىحى لە بەغدا پەيدا بوو:

- كاكە! ھەموو پۇلىسى بەغدا ناسىۋانم تەگبىر چىيە؟

- بچۆ سوورىە لاي ئاشناى من!

نامەم بۇ مالىە حاجۇ نووسى. لە سەر بىرى زەبىحى دەرەجەى دوۋى قەتار گىرا كە دەيگوت بە ھى دەۋلەمەندانى دەزانن و بىشكترە. زەبىحى گەيىە مووسل و خۇى گەياندە سوورىە و لە مالىە حاجۇ دامەزرا. پىناسى مردوۋىكى بە ناۋ عىسا عەرەفات پەيدا كرد و خۇى گەياندە شام.

رۇژىك گوتيان ۋەستا برايم گىراۋە. من و جەلالى شەرىكم بىراران دا ھەر شەۋە يەكىكىمان بچىنە مالى، چىيان ۋىست پىكى بىنىن و لە پوول پەكىان نەخەين. شەۋى ھەۋەل جەلال چوۋ،

نه هاتهوه. نه ویشیان له کولانه که دا گرتوو. ئیستایش نازانم به چوڼ ترس و له رزیکه وه، هر شهو به فیلیک خوځم به مالدا ده کرد. له بیرمه جاریک به کابرایه ک که به پولیسم ده زانی و له کولانه که بوو گوت: برا من شاگردی نهو وهستایه بووم دوو سال پیش. ئه م سه گبا به، ده کم- ناکه م حقه کم ناداتی. گوتی: بو خوی شیووعی بوو گیراوه. بچو به لکو ژنه که ی پوولیکت بداتی! له جفنگه ی نهو ترس و لهرزه دا، کابرایه ک هاته بهر دوکان به فارسی پرسی: ئیره ستودیو سه باح؟ به عهره یی گوتم تیت ناگه م. هر چاوم ده گپرا له کوپوه هه لیم. ناخری دانیشت:

گوتم: تو چی؟

- ناغا من ئیرانیم. «غهنی» رایسپاردووم تو بمبهیه لای حیزبی پارتی!
 ده ک سندانت له سهری دا غهنی بو دیاری بو ت نار دووم! شهو، سهره پای مالی وهستا،
 نهویشم له حه ساری کازمینه وه برده مالی نووری شاو هیس.
 رږژیک دوو پولیس له دوکانه وه بر دیانمه پوستی ئیمام ته ها، لای نه فسهریک. کابرایه ک زور-
 زور ده گریا. نه فسهره کسکی نیشاندام:

- ده یناسی؟

- به لی.

- ناوی چییه؟

- فلان!

- مالی له کوپیه؟

- نازانم

- بو ده یناسی و نازانی مالی له کوپیه؟

- من عه کاسم؛ ناوی مشتهری ده نووسم؛ نالیم مالت له کوپیه. نهو عهره بیگ و من کوردیک،
 کارم به مالی چییه؟

کابرا گریا و گوتی: درو ده کا باشی ده ناسی، ده نگ ناکا!

نه فسهر گوتی: نهوه کورده، وه ک ئیوه حیز نییه راستی به ده مدا نه یه. برؤ خوا حافیزت.
 له دهر که ی ژوره که ی هاتمه دهر و کردیانمه ته ویله یه که وه پتر له حه فتا که سی تیدابوو.
 هه ی دایکتان چاک، بابتان چاک، نه خیر به هره ی نه دا. خواوراستان نه فسهر سهری به
 ته ویله که دا کرد و به ره لای کردم. دیتم کوردیکی خانه قه ینییه.

کابرایه کم ده ناسی خه لکی سوله یمانی به ناوی «هه لای کولته په یی» ده یگوت کونه
 ئیرانیم. جحیلکی چاو برؤ و سمیل ره شی به شان و باهو، زیره ک و خوین شیرین، کارمهن دی
 ئیداره ی ریویان چاکردن بوو. نزیک ترین هه والی زه بیحی و قزلجی و من بوو. رږژیک له دوکان
 هاته لام: کاکه! دوو رږژ پشتر خه بهرم دا به قزلجی و زه بیحی که هه لین، ده تانگرن، به
 قسه یان نه کردم. نه مشه وه له قه تار پولیسیکی سپریم دی؛ سه رخوشم کرد؛ پیم درکاند که
 فه رمانی گرتنی توی پییه. تو دوو رږژ مه یه دوکان! له دوکان خوځم دزیه وه. رږژی پاشتر پولیس
 هاتبوو لیم گه رابوو؛ دوکان داخرابوو؛ جیران دوکان بو یان گیرامه وه. ده بوو هه لیم. خوځم گه یانده
 مالی عه بدولا شه ریف، گوتیان ناغا خه وتوه؛ له پر هاته دهر. بوځم گیراوه و گوتم: چوڼ برؤم بو
 سووریا؟ زوری حه ول دا که ده تنیرمه هاوینه هه واری سه لاهه ددین؛ به سه ر کافه رستورانه که ی
 رابگه؛ قبوولم نه کرد. به یه کیکی گوت حه فتا دیناری بو بینه؛ نه مویست. کارتیکي دهرینا،

سادہ؛ تہنیا ناوی خۆی پتوہ بوو. ہیچی لی نہووسی: ها! له مووسل ئەم کارته بده به «حەسەن تۆحەلە». جەلال حەوت دیناری له دەخلی دوکان دامی و ئەنگوستیلەیه کی زیری قامکی خۆی دە قامکم کرد که ئەگەر پەکت کەوت بيفرۆشە. بەرپی کەر کووکدا هاتمه شه قلاوه؛ که مندالە کانم لەوئ بوون. عەبدوللا عەلی و عومەر دەبابە - که له حیزبی پارتييدا زۆر گرینگ بوون - گوتیان: خەمت نەبی! حیزب مانگی دوازدە دینار دەدا بە مندالە کانت، تا خوا پوحمیک دەکا. عەبدوللا قەولی دا که وەک براهی کی عەزیز مندالە کانم له ماله خۆی چاوه دپری بکا و هەست بە بیکەسی نەکەن.

له شه قلاوهوه چوومه مووسل. حەسەن تۆحەلەم دیتەوه؛ له دەولەمەندە هەرە زلەکان. کارته کەم دایه، گوتی: عەبدوللا شەریف زۆر زیرە کە، دەیهوئ هەموو کومۆنیستەکان له عیراق وەدەر نی و له شەریان خەلاسی بیت.

- من شیووعی نیم.

- من دەزانم، تا ئیستا پتر له بیست کەس وەک تۆی بە مندا ناردۆتە سووریە.

تەلەفۆنی هەلگرت: شیخ شەعلان! یەکیکم هەیه سەبی دەیکەینیە کۆمباینەکانی من! نابئی کەسیش بیگری. گوتی: ئەمشەو میوانم بە!
- دەچمە ئوتیل.

دەسا سەبی سەعات هەشت وەرە دەفتەرە کەم.

سەعات هەشت و چارەگ ماشینیکی رەنگ شەرابی تازە کوورە له دەرگا ویستا. شیخ عەرەبێکی عەگال بە سەر، بانگی کردم: سوار بە! بەرەو سووریە وەرئ کەوت. بە کن چاخانەیی کەسکدا هاتین. پۆلیسەکانی پێشوو گرتبوویانم له رێ ریز بوون و کړنووشیان بۆ ترومبیلی شیخ کرد. گەیشتینە رەشمالی شیخ؛ نیوهرۆژم خوارد. بە قولەرەشەیه کی گوت بە ماشینی من بیبە بنکەیی کۆمباینی تۆحەلە. تۆحەلە عیراقی بوو؛ دروینەیی خەلکی سووریای دەکرد. ئەرمەنییەک وەکیلی بوو، تەحویلی وەرگرت. چەند کریکاریکی درۆینە و کۆمباین لەوئ بوون که چواریان کورد بوون. شەو له سەحرا مامەوه. هیتشتا نانی شیو نەخورابوو، لەپر بوو بە شەری کریکاران.
- لەسەر چی شەر دەکەن؟

- ئای ئەو سەگبایە نوێژ دەکا؛ یانی ها من له ئیوہ چاکترم! بە خوا دەبی نوێژی له بیر بەرینەوه! سەبی بەیانی شۆفیرکی ئەرمەنی بەناو گەنماندا، بە بی رێ بردمیە «ترەسپی». ترسی رینگە بە سەر چوو. چوومه دیوہ خانی حاجۆ. قاوہچیەک لەوئ بوو. بە کوردی خۆمانە پرسیم: کئی له ماله؟ کەیی دەتوانم حەسەناغا بیینم؟ زۆر لەسەر خۆ گوتی: ئەز بەرەبی نزانم!
ئەو رۆژە پینجەشمە بوو. شەوی جومعە هیچ، بەیانی رۆژی شەمە بە چەققە و هەرا و خرمەیی لاقان وە خەبەر هاتم. هەر کەس پارچە چەکیکی ژەنگاویشی هەبوو له بن عەرزێ دەرینابوو، بەرەو چیا رای دەکرد.

- خەبەر چییە؟

- قاچاغچی بە پەزی قاچاغەوه له زەمینی تورکیا دەرچوون و جەندرمە بۆی نەگیراون. هاتوون مەری دیرۆئی (گوندیکی سووریا) بەرن که مولکی یوسفی حاجۆی برای حەسەناغایە. تەنیا تەنگیکی هەبوو. تەقەیی له جەندرمەیی تورک کردوو، چوار جەندرمە و ئەفسەریکی کوشتوو و تورک هەلاتوون. دەترسین بە هیژی زۆر موه بێنەوه. دەچینە یاریدەیی یوسف.

جهمیل حاجو که برای حهسناغا و کاری رهعیتهی له مل بوو، ده گهل یه کیئکدا ههرا و چهققهیه کیان بوو مه پرسه. جهمیلاغا گوتی: سهیدا (یانی ماموستا) برونه نم هه تیوه توتووی چوئله که کوژی هیناوه - که گوللهی بیست میتر بر ناکا- دهلی ده چمه شهری تورکان! وا ده بی؟ گوتم: برا تورکی ده زانی؟

- چون نازانم؟ دوو سال سهریازی تورکان بووم.
- جا که وایه له سهنگه ردا بانگ بکه: ههوالی جهندر مه! تۆزیک ماریفته بی! وه ره بهرده مم تا چوئله که کوژیکت پیوه نیم!

کابرا گوتی: بزانه سهیدا چۆنی خهت کیشا؟! وای گوت و بی ئاورپدانه وه رایکرد. چووینه جه بهه که. پۆلیسی سووریش هاتن. ئەفسه ره که یان به پارانسه وه گوتی: ئیمه خاوهن مال و مندالین؛ حه یفه بکوژرین. چه که کانمان لی وه رگرن! ئیمهش بهرنه مالییک. خوا گه یاندی، بوونه خاوهنی بیستویهک تفهنگ. به لام شهر نه کرایه وه و به که یخودایه تی مه عمورانی سنوور دا کوژا.

له پهنا دیوه خانی ماله حاجو وه تاغیکم بو تهرخان کرا. سالییک مامه وه. له مال و مندالم هیچ خه بهرم نه بوو، حاجی مه لا سالحیکیان راسپارد که منداله کانم بو بیئی. مه لا له به غدا دیبوونیه وه و هینابوونیه مووسل و له وپوه به قاچاغ بو سووریه. له ریگه، شهو پۆلیس تفهنگیان پیوه نابوون؛ به لام دهر باز ببوون. به ناو عه شیره تی کۆچهردا تیپه ریوو؛ که مه عسووم گۆته نی: ژنه کانیان عه گالیان به سه ره وه بو!

که من سووریا و مال له به غدا بوو، وه هابی بلووری و مینهی شهره فی هاتبونه به غدا و له منیان پرسیبوو. وه بال به ستۆی خه لک، گوتیان له لایهن ئیرانیانه وه هاتبوون بتبیننه وه! له زهمانی قاسمدا نامه یه کی شهره فیم بو هات. سویندی خواردبوو که لهو تۆمه ته دووره و پاکانه ی خۆی کردبوو. جاریک مه عسووم گوتی: به مندالی بیستومه کابرایهک چه ند سال دیار نه بووه، گه بیوو و ولاتی شهیتان په رستان؛ ئه ری له کوپیه؟ گوتم: ئیمه سی رۆژه ری ولاتی شهیتان په رستانمان به جی هیشتوه!

رۆژیک زۆر به سه برۆکه پرسی: ئه ری ئیمه تا که ی ماله و مال و ئاواره ده بین؟ گوتم: تۆ چاوت به ره و ژووور دهر وانی. له ماله دۆمان برونه! هه ره حه وته ی له دیه کن، زۆریش به ژبانی خۆیان رازین. وه بزانه ماله دۆمین... ئیتر نه مدیته وه هه رگیز گله له به ختی خۆی بکا.

له م بهینه دا من له وه ره زیان چوو بوومه شاری قامیشلی، وه تاغیکم گرتبوو. سووکه ناومالییکم بو پیاویکی ره بن هه بوو. ئیواره یه ک کوریک ماله حاجو هات: ههسته مالت بیچه وه! مال و مندالت هاتوون و له ماله محیدین حاجون. چون مالییک؟ دایک و دوو مندال وه ک خۆ ماون. به لام مال؟ کوا مال! هه رچی هاتبوو باری که ریک نه ده بوو! بیستمه وه که ده گهل عه بدوللا عه لی برای عه زیز گه راونه وه؛ عه بدوللا ئەسپایی ماله خۆی جیبه جی کردوو و ناوماله که ی ئیمه ی له حه سار هه لپشتوه.

- کاکه! ئەدی ئیمه؟

- ده توان چاوه خانووییک بو خۆتان پهیدا که!

چاری ناچار په نایان به کاک محه ممه دی ئیمامی بردوو. له حه ساریکدا - که خۆی ئیجاره ی کردوو و سی وه تاغه - خۆی و ژنه که ی وه ک خوشکی دایک و بابی له مه عسووم ئاگاداریان

کردووه و چاویان له منداله کان بووه. کاک محهممهده له زهمانی عوروسی ههوه لیهوه کهوتبووه ولاتی تورکان. جهندرمهیی، قاوهچییهتی، فعهلهیی و زۆر کاری دیکهی فقهیرانهی کردووه. له شۆرشێ شیخ مهحمووددا بهشدار بووه. بۆته کرێکار له بهترین خانه و بازخیرید کراوه و دوکانی داناهه و دوکان دزراوه و لهوپهڕی دهستهنگیدا به؛ بهلام له پیاوهتی و شهرف زۆر بالا به و کهمتر وینهی دیتراوه. وایزانم شکسپیر دهلی: «ئههی شهرف! تۆش وهک پینغه مبهران ههر له جینگهی نهوی و کۆخی ویرانهدا دهژی!» ژنه کهیشی خهلکی «خهفته خاری» دهووری کهرکووک بوو؛ به بێوهژنی میژدی به ئیمامی کردبوو. دوو مندالی له میژدی پیشوو ههبوو؛ ئیمامی بهختیوی دهکردن. ناوی ژنه که «بههیه» بوو؛ پێیان دهگوت «دایکی کهریم».

دایکی کهریم، مستهفای وهک عهولادی خۆی و زیاتریش دهزانی. کاتێ ئیمامی له بهر کرێگرانی و دهستهنگی له خانووه کهی گوێستبووه، مندالی منیشی بردبووه مالی تازه به کرێگیراوه، له وهتاغیک دایمه زان دوون که هه میسه ناگای لی بن.

- ئه دی حیزی پارتی و دوازه دیناری؟! -

- پارتی چی و دیناری چی؟! تهنا ته نه یانزانیوه له کوێین و چمان به سه هاتووه! لهم ساله دا، ورده - ورده ناو مالمان فرۆشتوو و ژیانیکی نه مر نه ژێ گوزهراندوو مانه و نه وهنده مان ماوه که هیناومانه...

له ناو گوندی تریه سپی - که نیمچه شارۆکه یه ک بوو - زووریکمان له ماله کلدانیه که به کرێ گرت و هه سیر - مه سیرمان لی راخست و دیسان لیک کۆبووینه وه. مسته فام - که هاته سووریا دوو سالانه بوو - تا ماوه یه کی زۆر ناوی مامه محهممه ده و دایکی کهریمی ههر له سه زمان بوو. محهممه دی کوړم - که له سابلاغه وه هات و له مال ده رسم یی ده گوت - پاییزی سالی ئابنده بردمه مه درسه. ئه زموویان، له کلاسی سیه می سه ره تایی قبوول کرا. که هاته سووریا، له کلاسی چوار دامه زرا و سالی تر پینجی ته واو کرد که له جینگهی پینج و ششی عیراق بوو.

ماله که مان زۆر رووت بوو. ههر هه سیری لی راخرا بوو. جۆلایه کمان دیته وه جله کۆنی بۆ ریشال ریشال که یین و به ته شی بۆی باده یین، میتری به لیره یه کی سووری ده یته نی. کۆنه پاتۆل و کراس و ههر جۆره کۆنه یه کمان باریک دادری و جۆلا دوو به ره ی میتر له میتر و نیودا بۆ ته نین. سه کۆیه کی ده و رانده و ره له وه تاغه که مان بوو، له سه ره ویم راخستن. گوتم: «جینگهی میوانه جی گوره کانه!» به لام ئه وهی خراب بوو که داوه کانمان ده ناسییه وه: «ئه وه داوی پاتۆلی خۆمه! ئه وه هی کراسی تۆیه! ئه وه و ئه وه و...».

نان گهنم و پینجۆر ساواره. مه عسووم قۆلی لی هه لمالی و به ته ندووور نانی ده کرد. ههر گیز له وی برسی نه بووین. گهنم له ماله حاجۆ بۆمان ده هات و ئه وان خۆیان به بی ئه وه به من بلین به زه کاتیان حساب ده کرد. شه وانه وهک هه موو خهلکی گوند ده چوومه دیوه خانی ئاغا. چه قه و ههرای گوندیان، قسه ی قۆر و لابه لا. ههر چی ئه بیستراوه ده تبیست. ده پیشدا لام وابوو ئاغا هه موو وهک ئه وان هه ی موکوریان؛ به لام خراپی تیگه ی بووم ماله حاجۆ ره یسی عاشیره تی هه ویرکان بوون که گه و ره تر عه شیره تی ده وری سعیرت و میدیادن. به شیکی زۆر ده گه ل حاجۆ ئاغا له چنگ تورکان هه لاتوون و له جزیره ی «ئیبین عومه ر» - نیوانی ده جله و فورات - گیرساونه وه. دیمه کار و ده شتی زۆریان داوئی؛ چه ند گوندیکیان ئاوه دان کردۆته وه و نیشته جی بوون. به شی هه ره زۆریان له تورکیان. هه موویان موسولمان نین؛ یه زیدی هه ویرکیش زۆرن.

حاجۇ ئاغا لە شۇرشى شېخ سەئىدى پىراندا بىن تەرەف بوو ە ھىندېكىش يارىدەى توركانى كوردوۋە. بەلام توركيا لە پاش شكستى شېخ سەئىد ە ھەوالانى، بە ئاغاۋەتى كوردوۋە گەراۋە، زۇرى ئىعدام كرددون ە زۇرى لە شوئىنى خۇيان كۇچ داۋن. حاجۇ ئاغاى بىن تەرەفئىش گىراۋە ە لە زىندانى نوسەبىين خىزىنراۋە. دادگاى توركان گوتوۋىناە: تۇ يەزىدى ە شەيتان دەپەرستى!

- نەخىر موسولمانم ە دنيا ئەۋە دەزانى.

- دە ئەگەر يەزىدى نىت بلى نەحەت لە شەيتان.

- نابلئىم.

- ئەۋە دەردە كەۋى كە شەيتان پەرستى.

- من نوئۇ دە كەم؛ ئەۋى ئىۋەش دەلئىن من لە ھەموو نوئۇئىكدا دەبلىئىم؛ بەلام بۇ ئىۋەى نابلئىم.

يەزىدەى كانى خزمى لە بەرى دەپارئىنەۋە: بلى نەحەت لە شەيتان! با تۇمان بىمىنى.

- نا كورم! ھەرگىز نامەۋى سەر بۇ زالم دانەۋىنم. بۇ كەۋچكە خوئىئىك ناپارئىمەۋە...

لە زىنداندا چاۋنەۋرى ئىعدامە. شەۋ ھەۋىركى يەزىدى ە موسولمان پەلامارى زىندان دەدەن ە دەبىنئىرە سوورىاى بەر حوكمى فەرئاسە. ئەۋ دەشتەيان پى دەسپىرن كە لە سەر سنوورى توركيايە. مستەفا كەمال داۋايان دە كاتەۋە، ژەنەرالىكى فەرئاسى دىتە جىزىرە كە تەحوىلى توركياىن بداتەۋە. حاجۇ ئاغا دەچىتە دىدەنى ژەنەرال؛ لە مەجلىسدا بەر دەمانچەى دەدا. ھەۋىركى كە لە دەۋرى شوئىنە كەدا دامەزران؛ دەبىكەنە تەقە ە حاجۇ دەپارئىزن. فەرئاسە لە تەسلىم كردىيان ەز دىئى ە خۇيان تى ناگەبەنى ە دەيانكاتە دۇستى خۇى. دەلئىن ژەنەرالىكى فەرئاسى ھاتۇتە جىزىرە، ەشائىرى كورد ە ەرەبى تىگەياندوۋە كە خۇيان رانىن ە رىژە برۇن. بىۋەژنى ژەنەرالە كوزراۋە كە دەمانچەبەكى دە كىفە دەستىبە كەيدا بوۋە، برپارى داۋە كە تۇلەى مىردە كەى بىكاتەۋە. دەپرسى: كامە حاجۇ ئاغاىە؟ كاتى كە حاجۇ دەبىنى ئەۋ شۇرەسۋارە ئەسمەرە چاۋرۇرۇ جوانەى بە شان ە باھۇى مەردانە ە بەھەببەت، سارد دەبىتەۋە، دەلى: حەبفە پىاۋى ە بىكوزرى...

حاجۇ ئاغا كە لە شۇرشى شېخ سەئىد بەشدار نەبوۋە، پەشمانە؛ حەۋل دەدا لە جىزىرە ئەمارەتىك بۇ كوردە كانى جىزىر دامەزرىئى؛ بەلام كوردى تر ھاۋكارى دە گەل ناكەن. ئەۋانەى بە ناۋى رەعبەت لەۋ ناۋە بوون، ھەموو خزم ە لە ەشىرەتىك بوون. لە پاش حاجۇ، حەسەئاغاى كورپى سەرۇك ەشىرەت بوو. پىنج كورپى حاجۇ لە گوندى تىرەسپى دەژيان كە بىكەى چەكدارانى فەرئاسى بوۋە ە ئىستاش قىشلە كەيان ماۋە. كورپىكى يووسف كە باس كرا لە گوندىكى سەر لىۋارى سنوورى توركان ە دوو كورپ لە شارى حەسە كە دەژيان. ئاغا ە رەعبەت ھەر ناۋ بوو، ناۋەرۇك نەبوو. گلاۋىئىك بە كەسى نەدە گوت ئاغا، حەسەن، جەمىل، حەمەشەرىف، چەچان ە ھىچى تر. تەنانت ھەلبىزاردنى شۋان ە گاۋانىش بە بىرى ھەموو خەلكى گوند بوو. ئاغاش تاقە رەئىبەكى ھەبوو. رەعبەت لىنگىيان رادە كىشا. ئىۋا ھەبوو پىرخەى خەۋى دەھات ە ئاغاش لە دىۋەخان دانىشتوۋە. ئەرمەنى ە كلدانى ە ئاشوورى زۇر بوون؛ جوۋلە كەبە كىش ھەبوو. چەندم پى جوان بوو: لە دىۋەخانئىكدا مەلا، كەششىش، فەقىرى يەزىدى، دە گەل موسولمان، مەسىحى، جوۋلە كە ە يەزىدى دەبىنرا كە ھەموو ەك برا يەكتىريان دەدواند ە كەس دەربارەى دىنەۋە قەت شتىكى ەۋى نەدە كرد ە نەدە گوت كە دلى كەس بىشىئىنى. قەت نەمدى موسولمان تىف رۇكا يان ناۋى شەيتان لە مەجلىس بىنى؛ نەۋەك دلى يەزىدى لى بىمىنى.

رؤژیک له قاوه‌خانه بووم، کابرایه‌ک به یه‌کیکی گوت: برو بیچووی شه‌یتان! یه‌زیدیه‌که دلئی ئیشا و ده‌نگی نه‌کرد. کابراش هه‌ویرکی نه‌بوو. بانگم کرد: برا! ئه‌وه کورده و براته. ده‌زانی به ناوی شه‌یتان ده‌یره‌نجینی؛ حه‌یفه دلئی فه‌قیریکی وا بشکینی. جینیوی تر زۆرن! کابرا په‌شیمان بۆوه؛ هات عوزری له یه‌زیدی خواسته‌وه. پاش چه‌ند رۆژ له ماله‌وه بووم، گوتیان میوان هاتن. فه‌قیریکی یه‌زیدی (فه‌قیر رۆحانییه) ده‌گه‌ل چوار که‌سان چوار بار کۆلوویان هیناوه. فه‌قیر ویستی ده‌ستم ماچ کا: «سه‌یدا تو ناهیلئی بسلمان خه‌له‌تان بکه‌ن؛ زۆر منه‌تبارتین». ئیتر ئه‌وه سه‌ره‌تای دۆستایه‌تیم ده‌گه‌ل یه‌زیدییه‌کان بوو؛ که زۆر خه‌ست ببوو؛ زۆریان خۆش ده‌ویستم.

ماله حاجۆ زۆریان حورمه‌تی شاعیر و نووسه‌ری کورد له به‌ر بوو. ساله‌ها ژیانی «جگه‌رخوون» له سه‌ر ئەوان بوو؛ که چی ببوه چه‌پی و جینیوی پی ده‌دان و هه‌ره‌شه‌ی کومۆنیستانه‌ی لی ده‌کردن! به‌لام دیسان هه‌ر زۆر حورمه‌تیاں ده‌گرت. ژیانیان وه‌ک عه‌شایری عه‌ره‌به. ته‌نیا به‌یانیاں چای دروست ده‌که‌ن؛ ده‌نا هه‌ر قاوه‌ی تاله. ئیواران قاوه‌چی ده‌بی قاوه‌ی خر و کال له سه‌ر ساج بۆ بدا، له ده‌سکاوندکا بیکوئی، ده‌نگی ده‌سکاوندگ بگاته مالانی دی، یانی وه‌رن قاوه بخۆنه‌وه. ده‌بی هه‌ر جار به‌شی رۆژیک ساز دا. ئیواره‌ی تریش دووپاته ده‌کریته‌وه. جگه له قاوه‌ی ئیواره، شه‌و له مه‌جلیسدا قاوه‌چی به‌ فنجانی چکۆله‌وه به‌ خه‌لکه‌وه ده‌گه‌رئ و به‌ری لی ده‌گرئ. بۆ هه‌ر که‌سه چه‌ند دلۆپیک تیده‌کا و هه‌ر تاو ناتاویک تازه‌ی ده‌کاته‌وه. من که تازه چوو بووم، قاوه‌ی تال له ده‌مم ژه‌ری مار بوو. هه‌رگا قاوه‌چی ده‌گه‌یشه‌ من، ده‌مگوت ناخۆمه‌وه. حه‌سه‌ناغا - که به‌ ته‌نیا بووین - گوتی: سه‌یدا نازانم تۆ بۆ له ئیتمه‌ عاجزی؟! -

من؟ خوا نه‌کا. بۆچی ده‌فه‌رمووی؟

- پیاوی له دیوه‌خان قاوه وه‌رنه‌گرئ، یانی دوژمنایه‌تیم ده‌گه‌ل خاوه‌ن دیوه‌خانه.

- بمبه‌خشه به‌لام زۆر تاله! به‌ قاوه‌چی بلئی فینجانی بی قاوه‌م بداتی؛ وه بزانی ده‌بخۆمه‌وه!

که‌چی بۆ خۆم وای فیر ببووم، ته‌نیا داوای قاوه‌ی تالم ده‌کرد. شیعریکم که بۆ جه‌لال تاله‌بانی نووسیوه و له «بۆ کوردستان» دا چاپ کراوه، باسیکم له‌و باره‌وه کردووه.

تورک له‌و مه‌له‌بهنده، خه‌تی سنووریان دوور و درێژ مین چاندبوو؛ که له قاچاغچی به‌ته‌قی. زۆر جار کوردی به‌سته‌زمان به‌و مینانه ده‌کوژران. به‌لام زۆربه‌ی قاچاغچی - که سه‌ربازی تورک یان کورد بوون - مینه‌کانیاں کۆ ده‌کرده‌وه. به‌ردی دوکاندارانی تر به‌سه‌پی، به‌شی زۆری قاپۆره‌مین بوو. به‌رتیلیش زۆری کار ده‌کرد. جه‌ندرمه‌ مه‌ریان بۆ قاچاغچی لیده‌خوړی! ته‌ه‌نگیان ده‌دانی؛ له عه‌رزى سووریا ته‌ه‌نگیان وه‌رده‌گرته‌وه.

مه‌لا زوبیر ناویک، لاویکی خه‌لکی ده‌وری شاری «میدیا» ده‌هاته جزیره، کتیب و شیعری کوردی کۆ ده‌کرده‌وه. جاریک دره‌نگ‌تر له پێشووه‌هات؛ بۆی گێرامه‌وه: له شاری نوسه‌بیین پشکینانم. دیوانی جه‌گه‌رخوون و چه‌ند شتیکی دیکه‌یان لی گرتم. بیسیمیان بۆ دیاربه‌کر لیدا. ئه‌فسه‌ریکی ده‌ره‌جه سه‌روان هات، که‌له‌بچه‌ی کردم و خه‌ستیه‌ ناو جیپ بۆ دیاربه‌کر. له‌رئ زۆر گریام؛ پارامه‌وه. له‌ ناو شیویک ده‌مانچه به‌ ده‌سته‌وه دایه‌زاندم. گوتم ده‌مکوژی. تاویکی باش به‌ر شه‌ق و زلله‌ی دام. به‌ کرمانجی گوتی: سه‌ی کوری سه‌ی! که‌ریکی وه‌ک تۆ مالی هه‌زار کورد وێران ده‌کا. کتیبی کوردی له‌ پۆستی سنووره‌وه دینیه ژوور؟! برۆ راکه! خۆی به‌ره‌و نوسه‌بیین گه‌راوه. که له‌ میدیا له‌ پاش سه‌ردانی ماله‌وه به‌ نوسه‌بییندا هاته‌وه، جه‌ندرمه‌کان ده‌ستیان ماچ کردم: خۆجه‌ تۆمان گرت عه‌فوومان بکه! جه‌ناب سه‌روان هاته‌وه فه‌رمووی

كىتئە كانت ھەموو ماناي قورعان و ھەدىس بوون!

ھەسەناغاي حاجۇ - كە مەزنى عاشىرەت بوو - بە جىھلى تەنبوورژەنىكى زانا بوو. گوتىم:
بريا منىش بىزنىيا. تەنبوورژىكىيان ھىنا؛ ناغا ھەولى دا فىرم كا، بەلام ھەرچى كىردى و كړاندى
نەمتوانى قامكى ھەر دووك دەستىم وىكړا كار بكا! ناچار وازم لئ ھىنا و زۆرم زگ بە نازىرەكى
خۆم سووتا.

زۆر لە قەدىمەو ھە كى لەو مالە ھەر ناوى «حاجۇ» بوو؛ حاجۇ نازانم چەند پىشت پىشوو؛
عەبدى رەشى ھەبوو ھە قاوھى دىوانى بوو. پىشتاوپىشت ئەر رەشانەش بىوونە كورد؛ ھەر رەش
بوون و ھەر قاوھى؛ بەلام عەبد نەبوون.

تايەفەيەك لە ناو ھەوئىرگان ھەن دەلئىن قەدىم لە ھىندووستانەو ھاتووين. بەوانە دەلئىن
موترىب يانى بەزمگىر. لە ناو خۇياندا زمانىكى تايەتايان ھەيە. ھەموو پىوايان زورنا و
دنبەكژەنن و ئەگەر دەنگ خۇش بن، گۇرانى بىژىشن. بەك لەوانە ناوى «شىخۇ نادۇ» بوو؛
نەخوئىندوار؛ قەت نەچووبو ھە شاران. جگە لە زورنا و دەھۇلژەنى، قسەخۇشەك بوو ئەگەر لە
ولاتانى لاوھى بوايە، ناوبانگى دنباي دادەگرت. لاساي ھەموو جانەوھرىكى دەكردەو ھە دەبوو
بە ھەو. چەند نوكتەيەكم لئ كىردۆتە شىعر و لە دىوانەكەمدايە. شەوانە كە دەھاتە دىوھخان،
مىردووى دىنايە پىكەنەن. كە من دەمدى: كەچەل، پىر، بۇر، دەم و چاودرېژ، بەكۇخەكۇخ بوو.
نومايشنامەي پىكەنەننى وای دروست كىردبوو كە لە بەر دەبگوتن؛ ھەر دەبوو ئافەرىنى لئ پكەي.
شەويك زۆر كۇخى، يەككىك گوتى: شىخۇ! مىردن ھاتوو. گوتى: دەمت بېرە! نىشانەي مىردنى
من زۆرن؛ ھىشتا پەيدا نەبوون. كە مىردنم نىك بىتەو، سەگ ناوھرن، كە نازەرن، بىزن ناتىرن،
قەل ناقرن، زۆر عەلاماتى دىش پەيدا دەبن كە پىت نالىم!

لاساي كەشەي كىلدانىيان دەكردەو، لە خۇوھ شىتىكى بە مىنگەو دەگوت. كىلدانىەكان
سوئىدىيان دەخوارد دەيانگوت تەواو كەشەيە؛ بەلام لە قسەكانى تىناگەين!

- بۇ تىناگەن؟ دەلئىم: ئەي كىلدانىە خۇشەويستەكان! ئەگەر پىرەمىردىكى لاوازي بى ھىزى
ھەفتا سالە، لە ئاودا قوم بكەن و بە پىلاقە بچنە سەرى، لەوانەيە نەفەسى تەنگ بىي؛ ئامىن!
- شىخۇ قەت نەچووبە ھىچ شارىك؟

- بەلئى، جارىك بىردىانمە قامىشلى زورنا بۇ داوھت لىدەم. كارى ئاوم ھەبوو. بىردىانمە
زوروىك گوتيان ئاوەدستە. مىزىكم كىرد، لە قاپىكدا سوپى خوارد و چىنگىك بۇگەنى كۇ كىرد و
بە لوتىمى دادا! لە تاوان گووم لە بىر چۆوھ! ھاتمەو داوھت؛ تەنگەتاو بووم. كورپنە! من ھەر لە
دەشت رىاوم؛ بە خىرى خۇتان بىگەبەننە چۆلىك! لاوىك پىشم كەوت. دەستىم لە سەر شانى
بوو كە ون نەبم. لە بازارەو تىپەرىن، لەوېر لەوېر دەيانپىرسى: ئەرئ ئەو شىخۇ نىيە؟ بە
دەست ئىشارەم دەكرد نا!

- جا بۇ بە قسە نەتدە گوت نا؟

- دەترسام ھەر لەبىزم بگەرئ لە خوارەو ھەلرئى!
دەيگوت شەويكى مانگەشەو، لە سەر گرديك چووبوومە سەر پىشاوئى. خەبالات بىردبوومىەو.
لەپر دىتم زوروىك كىك لە پىشمەو دەروا، كەوتمە سەرى: بۇ كوى دەچى؟ ئەز باقى (لە تۇ) مە؛
ھەر دەبى بىگرم! ھەر پەلم بۇ دەبرد و بەر دەستىم نەدەھات و سەربەرەژىر پەل بىوو. لە خوار
گردى پىر پىدا كىرد. بە داخەو شەگووى نانى ھەرزنى خۆم بوو!

چىرۋىكى شىخۇ نابرىنەو، يەكجىر زۆرن. زۆربەي خەلكى جىزىر لە بەريانن و بۇ يەكترى دەگىرنەو و دلخۇشكەرەي شەونشىنن.

شەويك شىخىكى ھەموو گيان كەسكى مل بە مت و موروى رېش سىي و عاسا بە دەست، بە چوار مريدوۋە دا بەزىن؛ كە نەناس بوون. شىخ لە تەنىشت ھەسەناغا لە لاي سەرو دانىشتبوو. ھەر يەك دوو دەقىقە شووشە يەكى تەنكە لەي لە باخەلى سەلتە دەدىنا، قومىكى لى دەخواردوۋە. بۇنى عارەقى زەحلاوى ديوە خانى دادە گرت. شىخ دەمىشى لە دوعا خوئىدن نە دەوۋە ستا!

- قوربان! ئەو ھە چىيە دە يىخۇيەو؟

و ھەلا من نەخۇشى دلەم؛ دەرمان دەخۇم. ئيوە نامناسن، من شىخى شەبە كانم؛ دا يىك خزمى ھەو پىر كان بوو؛ ھاتووم سەرى خزمان بەم.

كوپ و كالى مالە حاجۇ - جگە لە پياو پىرە كان - ھەموو شەو ئارەقيان دەخواردوۋە؛ بەلام لە شوئىكى نەديارى ديوە خان. بۇ شىو گوتيان: يا شىخ فەرمو! ھىنايانە زوورىك، پىر لە بىست بوتىرى ئارەق لە سەر مېز پىز كرابوو.

- فەرمو يا شىخ! ئىمەش ھەموو نەخۇشى دلمانە!

شىخ كە زانىبووى ئارەق دەناسن و فرىويان نەخوارد، ھەر نيوە شەو رۇئىشتبوو.

شىخ برايم ھەققى شىخى ھەرە گەورەي جىزىرى بوو؛ ھاتوۋە دىدەنى ھەسەناغا؛ لە لاي سەرووى مەجلىس دانىشتبوو. گوتى: بە داخەو ھەسەناغا پىر بووى!

- بەلى ياشىخ! تۇش پىر بووى؛ زەمانە يە.

- ئەرى برا! پىرى لە كەنگىتوۋە دەست پىندە كا؟

- لە پەنجا، لە شىست، لە ھەفتا... ھەر يەكە قسە يە كيان دە كرد. گوتم: ئىجازە ھە يە من

كىشە بىر مەو؟ شىخ نە يە دەناسىم. ھەسەناغا گوتى: بەلى!

- پياو ھەر و ھەخت كە لە خەو ھەستا و ئەسپابە كەي پىش خۇي ھەلنە ستابوو، ئەو پىرى

گە يوە تى! ئىتر نە بە عومرە، نە بە موو سىي بوونە!

شىخ خۇي بە و يقار كرد و تۇزىك نىو چاوانى تىك نا. لە پر لە پىر مەي پىكە نىنى دا و گوتى:

خەبەرى و يە؛ ئەو چ كە سە؟ ئەو جار بىو مېزوو دىتەنەو: «تۆ لە كام سالەو مەلت لە پىرى ناو؟!»

كارابەك بوو: «عەبدكى»، كەردار و نەخوئىندەوار؛ بەلام لە دم بە دەمدا زۆر زىرەك. شەويك

لە ديوە خان، مەلا عەباس - كە بە قەولى خۇي ھەم سەيد، ھەم خەلىفە، ھەم ھەشت جار چۆتە

ھەج، مەلايشە - گوتى: عەبدكى تۆ نوپۇز ناكەي، كافر!

- مامۇستا ئەگەر شادەوئىمان بىنم موسولمانم؟

- بەلى.

- لە بە ھەشت، ھەفتا خۇرى جوانم دەدەنى؟

- بەلى، ئەگەر نوپۇز بەكى.

- خزمىنە! لە سەر دەستى ئيوە، جگە لە شادەوئىمان ھىنان وا دەكەم يەك نوپۇز نەچى. با

مامۇستا سەودا يەك دەگەل بكا: زىنىكى ھە يە لە تەپالە پىستىر، ھەفتا خۇرى خۇمى نەز دەكەم،

ئەو زەنەم بداتى! مەلا بە گۆچانەو بۇى چوو. عەبدكى لە پەنجەرەو دەرجا دەيگوت: ئەوئىش

باۋەر ناكە خۇرى ھەيە؛ دەنا كام بى سەلىقە سەۋدای وا بە قازانچ ناكە؟!
 بە رۋالەت سەيدىكى پىن زەرد لە تور كىيەۋە ھاتبۈۋە جىزىرە. دەيانىردە سەر قەبران، بزانی
 مردوۋە كەيان چۇنە! تاۋىك چاۋى لىك دەنا و لەپىر يامھوۋى دە كىشا: مردوۋت حالى خۇشە؛
 مزگىنىم دەيە! مردوۋت لە عەزاب دايە؛ خىرى بۇ بكە! بە ھەر دوۋك باراندا ھەر قازانچى خۇى
 بوۋ. روژىك عەبدكى بە سى بار ھو لە رىگەى قامىشلى توۋشى سەيدى مردوۋناس دى؛ داۋىن و
 دەستى ماچ دە كا.

- قوربان فەرمو سوار بە!
- نە! حەرامە، كەرت بە بارە.
- قوربان تۇ بەرە كەتى؛ كەرە كەم بە ھىزتر دە بى!
- شىخ لە سەر بار ھو سوارە، عەبدكى كەرى بۇ لى دە خورى.
- قوربان با گرىۋىك بكەين.
- گرىۋ؟ حەرامە!
- نا نا، حەرام نىيە. پىسارىكت لى دە كەم، ئەگەر زانیت كە لە شىرىكەم ھەيە پۇت سەردە بىرم.
- باشە.

- ئەو بارەى سوارى بوۋى چى تىدايە؟
- دەستى لىدەم؟
- بە لى.

پاش ھەلگۇفنى جەۋال، دە لى:

- گەنمە شامى.
- نە خىر، نە تزانى! ئەو جارىش خاترت.
- ھا، زانيم جۇيە.
- ئەو جارىش قانت بى.
- ھا، تىگەيشتم، ھەرزنە.

عەبدكى بە ھو كوتە كەى بۇ كەر لىخورىنى پىيە، يە كى بە ناۋشانى گۇر ناسدا دە كىشى. سەيد
 بەردە بىتەۋە؛ بوكتە كوئىندە رىت دىشى!

خەبەر ھات سەيد بىنھۇش لە قەراغ رى دە ناۋ گىادا دىتراۋە تەۋە؛ پوۋلە كەشيان نە بىردوۋە.
 جەمىل حاجۇ گوتى: عەبدكى كارتە! ئەگەر جگە لە تۇ با، پوۋلە كەيان دە بىرد. دە گوت: گوتم
 حىزباب! تۇ لە بن دوۋ مىتر گلەۋە دە زانى مردوۋو حالى چىيە؛ لە ۋىو جەۋالىكەۋە نازانى بە
 غەلە تىش بلىتى گەنمە! ئاخىر لە جىزىرە دىم، ھەرزىن و جۇ و گەنمە شامى چ دە كا؟».

كومۇنىستى «خالىد بە كداش» گالەى دە كرد. بە ھەزاران لە كوردى جىزىرە بىۋونە شىۋوعى و
 ھەر بە قەد زەمانى مندالى من و نەمازىيە كەى لە تەۋرىز لىلى حالى بىۋون. دە بۋايە لە سەر
 خەرمان چۋار تەلىس گەنم ئابوۋنەى رۇزنامەى «نوور»ى عەرەبى بىدەن و بۇيان دە ھات؛ بە بى
 ئەۋە كەسىان عەرەبى بزانى! ھەر خۇپىشاندانى لە شام بكارىيە، كوردە كانىيان بە گۇپال دە بىرد؛ لە
 بە گۇر داچوۋنى پۇلىس و سەرشكاندا ھەر ئەۋان بى.

ۋە كىليان لە تىرە سىپى، «ئەحمەد عەنتەر» ناۋىك بوۋ. لە قاۋە خانە كۇى دە كردنەۋە و
 رۇزنامەى نوورى بۇ دە خۇپىندنەۋە. لە سەرى روۋپەر بەرى لىدە گرت، ستوون مئوۋنى نە دە زانى؛

راست هه تا ئه و سهر ده چوو! گالته جارێکی وابوو، پیاو له پیکه نینان ده مرد! جارێک گوتم وا نابێ، نیشانم دا که ههر ستوونه سهر به خۆیه: پروانه له هیندیکیان نووسراوه: پاشماوهی له فلان رووپهڕ... گوته: هههۆ، تو منت گێژ کرد! من ههر وهک خۆمی ده خوینمهوه، کییه پێم بلێ خه له ته؟!

له موسکۆ ئهم قسه م بۆ پیاویکی زۆر زل به ناوی «ولوشین» که ئەندامی سینکا بوو، گێراوه، زۆر پیکه نی؛ به لام گوته: تو له نوکته دروست کردندا وه ستای! رۆژێک پێنج کەس گوندی و مه لایێک به ناوی مه لا سوله یمان له گوندیکی تره وه هاتبوونه لام:

- سه یدای هه زار کیشه مانه، ستالین نوێژی به جه ماعت ده کرد یان نا؟!
- کاکه ئه وه ده بی هه وال خالید به کداش بیزانی!

بۆ یه که م جار که چوومه قامیشلی، زۆر به تاسه وه چوومه دیده نی «جگهر خوین». ره ئیسی فهرعی حیزبی کومونستی جزیره - که ناوی «ره مۆ» بوو - له لای بوو. سه یدا جگهر خوین فهرمووی: نه مرۆ زۆر تاریخیه؛ هه زار و جگهر خوین یه کتر ده بینن. رووی کرده ره مۆ: هه وال هه زاریش له خۆمانه و له سهر فکری منه. گوتم: ئیوا هه یه خۆی له بیر ده چیته وه له ریگه ی کومونستدا، من بۆیه کومونستم خۆش ده وێ که قازانجی بۆ کورد بیی. جا نازانم فکرمان یه که یا لێک جودایه؟! ... له و ساوه ده گه ل جگهر خوین ته و او بووینه ئاشنا.

جگهر خوین خه لکی گوندیک به ناوی «هه سار» ی به رده ستی تورکان و تا گه و ره بووه ههر شوان و نه خوینده وار بووه. به گه و ره یی چۆته ناو فه قییان؛ بۆته مه لای مزگه وت. له مه لایه تی بیزاره؛ جبه و شاشکی فری داوه و ملی له کوردایه تی ناوه. شیعرێ له «روناهی» و «هاوار» دا چاپ کراوه و بۆته خۆشه و یستی کوردانی تینووی نازادی له سووریه و تورکیه دا. دیوانی - که بۆ یه که م جار چاپ کراوه - وا نادر بووه له دیهاتی ناو کورداندا، دییه ک دیوانیکی بهر که وتوو. په ر په ر به شیان کردوو و بۆ پیرۆزی وهک نوشته له سهری مندالانیان دروو. که م - که م له کوردایه تی پاشه کسه ی کردوو، بۆته هه والی کومونستان و شیعره کانی سوور هه لگه راون! من که دیتم، هاوکاری لێژنه ی ناوچه ی شیووعی قامیشلی ده کرد؛ به لام به ئەندام قبوول نه کرابوو. له ژبانیدا زۆری چه ره سه ری دیبوو؛ چه ند جار چه بس کرابوو؛ جه زه به درابوو. مندالی زۆر و نانی که م، له و په ری نه داریدا ده ژیا. خۆراکی خۆی و منالی ئاغله ب نانی وشک و چا بوو. جاری وا بوو چاش نه بوو...

ره مۆی ره ئیسی لێژنه، که چه سیوانیکی هه بوو. هاوکاریکی هه بوو ناوه که یم له بیر نه ماوه (پێم وایه ناوی برۆ بوو)، ره ش و سبی لێک نه ده کرده وه؛ به لام زۆر وشک و دوو ئاته شه بوو. ههر ده یگوت: من به ده لیلی عیلمی پیتان ئیسپات ده که م! رۆژیکی جومعه دوا ی نوێژ، گه له سۆفییه کی ریشدار، ته سبیح به ده سته وه، به دوعا خویندن ده چنه ماله ره مۆ. دایکی ره مۆ ده لی: له مال نییه؛ کارتان چیه؟

- خودی، خوها مه، ئهم شوعینه! هاتینه جه م ره مۆ، ژمه را بیژی!

- ئای به لا به م له و سهر و سه کوتانه! له نوێژی جومعه وه هاتوو نه شیووعی فیر بوون؟ ریش سه گ! ره مۆی من هه زار جنیو به خودا ده دا!
کاتی له قامیشلی ده ژیا، زۆر که س ده هاتنه لام. کوردی زۆر تۆخ، کومونست، مه لا، حاجی

و هه موو بابه تیک؛ مه جلیسی ئیوارانمان خۆش بوو. جارێک یه کێکی زۆر گهرم له کوردایه تیدا - که ناوی «عهبدئ تیلۆ» بوو- گوتی: ههر کوئ ده نیوان دهجله و فورادایه له سههر کوردستان حیسابه و داگیر کراوه. سهیدا جگهرخوون فهرمووی: نه خهتر! ئەم جزیرهش مالی عهره به و ئیمه به نارها تیا ده ژین. عهبدئ چاوی په ریه پشتی سههری، کراواته کهی گرت و بهر مست و زللهی دا. هههی نه کهن! سهیدامان له دهست ده ریئا و به عهبدیم گوت جارێکی تر نایه وه دیده نیم؛ ده مرکرد. پاش ئه وه به ماوه یهک، کوردێکی ده وله مه ندی حه سه که یی به ناوی سه عید، به ماشینی خۆی سهیدا و منی برده گه ران بۆ ناو عه شایری عهره بی شه ممه ر. شهویک میوانی شیخ عوبید ناو بووین که شیخی به ره بابێکی شه ممه ر بو. ره شمال و قه سری له سه حرا و چه ندين کادیلایکی له ده وری ره شمال بوو. شیخ دلخۆشی ده دامه وه که سه کرتیری بهم، ژنم بۆ بینئ و ده وله مه ندم کا؛ دیاره نه مده کرد. شهو تووتنم پهی نه ما، بهو شه وه ناردی له شارۆکه یه کی تورکیای نزیك سنوور، هه مو جزره جفاره و تووتن و په ریان بۆ هینام. عه ره بیکی شارستانی له وئ بوو قه ده ریک له قامیشلی حاکم و ئیستاش له حه سه که مه رکه زی ئه ستانی جزیره ده بیته «مودده عیلام»، گوتی منیش ده گه لتان دیم. باران و له نگیزه بوو. شهویک له سه حرا ماینه وه. رۆژی دوا یی میوانی ره شمالی شیخیکی عهره بی کۆنه کورد به ناوی شیخ محه ممه د بووین. زمانی به ده و یانه بوو؛ ده یگوت کوردم؛ له په ستاش جینوی به نه سلئ عهره ب ده دا. له بهر په ریان هه ر چنگێکی لئ ما بۆوه. بۆی گه ئراینه وه: ژنه رالی فه رانسی هاته حه سه که، له عه شایری گه ئراوه: هه ر سه رۆکێک نه سه بی عه سله عهره ب بی، حقووقی بۆ ده بره پته وه. نۆره م هات، چوومه ژوور، خه نجه ره که م له سه ر مێز دانا، گوتم: ئه وه نه سه بمه و خه نجه ری کورد ناوی با په رمه. حقووقی زیاتری بۆ بره ممه وه. وا دیار بوو عه شایه ری جیرانی زۆری لئ ده ترسان.

له ده وری چیا ی عه بدوله زیز میوانی عه شایریک بووین، عهره بی سه حرانشین. دیانگوت: ئیمه نه کرا د به گگا ر هین (یانی کوردی گاونی). ببوونه عهره ب و ببوونه سه حرانشین. کابرای شامی هاو ریمان زۆر پیاویکی ره و خۆش، زمان خۆش و له سه رخۆ بوو. له م سه فه ردا له هه ر کوئ با ین، ده یگوت منیش کوردم. زۆری هۆگر بووین. دوامین رۆژی سه فه رمان بوو؛ له ناو ماشیندا گوتی: ئوستاد جگهرخوون! ده زانم تۆ شاعیرێکی گه وره ی کوردی. حه ز ده که م شه عیرێکی خۆت بخوینیه وه. سهیدا سه روودیکێ خوینده وه: «بئ ده جل، بئ فورات، ئەم چنۆ، کوردنۆ» ی تیدا بوو. کابرا پیکه نی، گوتی: ئەگه ر من پیاویکی به دقه ر بووما یه، ئیستا به ئیعدام کردنم ده دای. تۆ عه رزی سووریا هه مو به مالی کوردان ده زانی! عه رزی سهیدا م کرد: به ناشکوری نه بی تۆ کونی دوعات ون کردووه! ئەگه ر ئەمهت به عهبدئ تیلۆ بگوتایه و قسه ی بهوت گوت به مودده عی عامی عه ره بت به ره مویا یه، هه ر دووک ئا فه ریمان لئ ده کردی!

ده گه ل شیخی هه ره گه وره ی عه شایری شه ممه ر: «ده هام ئه لهادی» ببوومه ئاشنا. له چه نده جار هات و چۆ کردیندا زۆر باش شه رزه ای دام و ده ستووری عه شایری عهره ب ببووم. که چوومه جزیره هه یج کرمانجیم نه ده زانی؛ به عاره بی قسه یان ده گه ل ده کردم. ده فته ر و قه له مم وه کار خست. رۆژانه لای چه چاناغای حاجۆ - که هه یج زمانیکێ نه ده زانی کرمانجی نه بی- داده نیشتم، ئەو ده یگوت و من ده منووسیه وه. له م و له ویشم هه ر ده پرسى و خۆم فه ره کرمانجی کرد.

منیش وهک هه موو کوردیک زۆر عاشقی مەم و زینی خانى بووم. له ئیران دهبووم، هه ر

فارسىيە كانىم دەزانى. كە غارەبى فېر بووم كرمانجىيە كەم نەدەزانى. بەلام بە كرمانجى فېر بوون ئەو گرى كۆپرەشم بۇ رەھا بوو. مەلايانى جزىرى - كە فارسىيە كانىيان نەدەزانى - زۆرى تىدا كۆل بوون. «بۇ نەيكەمە سۆرانى؟» شانم لى داخست. شەوانە پاش مندىل نووستن، چەند بەيتىكى مەم و زىنم بە پەخشانىكى سادە وەردە گېترا. كىتىم وەلا دەنا، پەخشانە كەم بە شىعر دەھۇندەو، تا قافىە و دەقى شىعران دووپاتە نەبنەو. گۈندە كە بەرقى ھەبوو؛ كە مالا ھاجۇ ماتۆرە كەيان كرېبوو. بە ئاسايى سەعات يازدە، پاش دىوہ خان چۆل بوون دەكوژاوە، دەبوايە لە بەر چراى نەوت بنووسم. بەلام ئەگەر لاوان خەرىكى رابواردن و ئارەق خواردن بوونايە، نىعمەت بوو؛ بەرق تا درەنگانى شوو ھەبوو.

نەخۇش بووم؛ زۆر دەكۆخىم. شەوانە لە نووسىندا زۆرم سىغار دەكىشا. مەسووم بە كزىكەو دەپاراوہ؛ روحم بە خۇت بكە! ھىندە مەكىشە! ناچار زوو زوو قونچكە جغارە كانم دەشاردەو تا وا بزانى كەم كىشاوہ!

دە پىشدا، پىشە كىيە كانى - كە سۆفيايە تىيە - لە بەر گرانى بۆم نەكرا. كاتى خەلاسم كرد، بامدايەو سەر عىرفانە پىشە كىيە كان.

وەك لە چاپى مەم و زىنە كەمدا نووسىومە، لە بىست و دووى بەفرانبارەو تا بانەمەرى ۱۹۵۸ وەرمگېترا. زستان كە شەوانە لە مال دەمنووسى، لە بەھاردا پۆژانە دەچومە باغى گۈند كە زۆر شوپىنىكى وەك دەلەن شاعىرانە بوو. سەعات نىوى پاش نىوہ پۇ رەش نووسە كەم تەواو كرد. لە خۇشيان دەتگوت فرېم. ھاتمەو مال، ھەر لە دەركى ھەسارەو قىژاندم: «تەواوم كرد!». ئاى لەو خۇشىيە!

خەرىكى نان خواردن بووين، محىدەين ھاجۇ (كۆرى يووسف ھاجۇ) ھاتە مال.

- سەيدا! ناھى بچىنە گەراتىك؟ بەھارىكى زۆر خۇشە.

- بۇ كۆى؟

- دەچىنە «عەين دىوہرى».

دەگەل محىدەين و دوو لاوى تى مالا ھاجۇ، لە ناو جىپىدا بىرم دەكردەو: ھەياران! لە ھاوينى پەنجا و شەشەو لىزەم. چۈنە زىاد لە ھەموو دەمان، ئەمپۇ دەمبەنە سەيرانى؟! عەين دىوہ بە راستى شوپىنىكى خۇشە. لە سەر چىايەكى نەرمى زۆر بەرزەو دەروانىتە رووبارى دەجلە و پرە لە باغ و باغات. شوو تا پاش نىوہ پۇ بەيانى لەوئ ماين. گوتيان با بچىنە شارى جزىر و بۇتان.

- جى؟ جارېمان دەدەن؟

- بەلى، ھات و جۆى سوورىە كان بۇ ناو شار ئازادە، شتى خۇيان لە بازارى ئەوئ دەكړن.

مودىرى پۇستى پۇلىسى عەين دىوہر گوتى: منىش بەرن! دووربىنم ھەبە سەبرى چىاي بۇتانى پى بكنە! گەينە بەستىنى شارى جزىر. لەبەر ئەو پۇلىسمان دەگەلە رېگەى چوونە ناو شارىان نەداين؛ بەلام ھەموو مالى شار و دەوروبەرى، وەك ھىلكە لىمانەو ديار بوو. كوردىكى تەمەن چل-چل و پىنچ سالى ھاتە لامان؛ خەلكى شار و زۆر شارەزا بوو. بە ئىشارەتەو بۇى گوتىن:

- ئەو كۆشكى بەلەكە كە مالى مىرانى جزىر بوو و ئىستاش سەربازخانەى توركانە. ئەو كانى و ناوہ لە قەدى گردى پشت مالانە، «كانى قەستەلى» يە؛ كە جى ژوانى مەم و زىنان بوو. بە ھۆو دلىن «نيزگان»، ئەو دەشتۆكە «وہستان». ھۆو نىوان گردانەش كە دەجلەى بە ناودا

تېدەپەرى «دەروازە» و ئەو ئاقارە «ھۆمەران» و ئەولاترى «مەيدان»ى ناو...
 لەپەر دلم گەرم داھات؛ رامکرد و دوور كەوتمەوہ. چوومە ناو كۆنە قەبرستانىكەوہ، سەرم بە
 كىلىكەوہ نا و گريام، ئەمما گريان... سەرم بە ھەنىسكانەوہ ھەلدەگىرا. لام وايە پتر لە دە
 دەقىقە كولى گريانم لە جۆش نەكەوت. ھىدى- ھىدى ئازام بوومەوہ و چاوم سېرى. پوانىم
 ھاوپىكانم لىم دوور وپستان و لە عانى گرياندا نەھاتوون سەبەبىم لى پىرسن. لەو دەمەدا كە
 پياوہ جزىرىيەكە ناوى شوپنەكانى دەگوت، كەوتە دلمەوہ: من دوپنى لە تەرجمەى مەم و زىن
 بوومەوہ. تۆ بلىنى خانى لە تەرجمەكەم پازى بووبى و لە پاداشتا ئەو سەفەرەى بۆ پىك دابم؟
 كە شارە خۆشەويستەكەى، لانكى دلدارى مەم و زىنانم نىشان دا؟ رەنگە وابى... ئىتر گريان
 مى گرتم و ئارام و تۆقرەى پى نەھىشتم. واتا وەك دەروپش جەزمە گرتى.
 زۆرم شىعر لە جزىرە نووسىوہ لە ديوانەكەمدا ئىشارەيان پى كراوہ. زۆر جار لە جزىرەوہ
 دەچوومە شارى شام.

دەگەل زەبىجى -كە سەركارگەرى دەکرد- رامدەبوارد. دەچوونە مالى «پەوشەن خانم»
 بىوہ ژنى «جەلادەت عالى بەدرخان» كە مودىر مەدرەسە و ژنىكى زۆر زانا و ئەدىب و كورپكى
 جىلى بە ناو «جەمشىد بەدرخان» و كچىكى گەورەى بە ناوى «سېنەم بەدرخان» ھەبوو.
 جارى وابوو دوو مانگ لە شام دەمامەوہ. ھەرگا بۆ مەخارىج دادەمام، بە ەكاسانى
 ئەرمەنىيەوہ دەگەرام، جامم بۆ رتووش دەکردن، ەكسەم بۆ چاپ دەکردن و ەق دەستىكم
 دەستاند. مەخارىجم كەم بوو.

لە ئوتىلىك دەژيام ھى كوردىكى ەرەب زمانى كوردەكانى شام و ناوى «ئەبوو ئەبىووب»
 بوو. شەوانە لىرەيەكى سوورىم دەدا كە دەبووہ دوو تەمەن. بەر چاىى دوو نانى گەورەى خۇمالى
 ژنە درووزان كە ھەر نانە جوانەكانى سابلاغ بوو، دەمكېرى و دەچوومە دوكانى «فولى
 مودەممەس» فرۆش. چەندى دەخۇى بە سى فلس. باقلەى كولاوى ناو ماست، پۇن و پىواز بە
 سەرەوہ، ھىندەم دەخوارد ھەر درىنگەم دەھات. ئىتر تا شەو برسى نەدەبووم. شەوانەش چەند
 دانە فلىقلە -كە تۆزىك ھەویرە و دە تۆز بىبارى سوور، لە پۇندا سوور دەكرىتەوہ؛ خواردنى
 فەقىرانە و زۆر ھەرزانە- دەمكردە شىو. پۆزى دوو تەمەن لە سەرم دەھات و لە پىم دەردەچوو؛
 بەو شەرتە پولى چاىخانەشم دەدا. چاىخانەيەك ھەبوو خاوەنەكەى ناوى «ئەبولىعز» بوو؛ بىوہ
 مەكۆى ھەموو پەناپەرانى ئاوارەى عىراقى. چاىەك بە چارەگە لىرەيەك (پىنج قەرىن). يەك
 چات خواردباوہ، تازە ئەو پۆزە بىست جارىش برۆبىاى و ھاتبايەوہ، كەس نەيدەگوت كەرت بە
 چەند. پۆزانە لەو چاىخانە دەگەل «عوسمان سەبرى» شاعىر -كە بە «ئاپۆ عوسمان»
 دەماندواند- تەختەمان بازى دەکرد. زۆر جار لە سەر فىل كەردن بە گۇمدا دەھات و زوو ئاشت
 دەبوونەوہ. پىكەنىنى خۇشمان بە سەلىم ناوہكەى كۆنە سەرۆكى شىووعى عىراق بوو كە
 ھەمىشە چۆرتى دەدا و دەمى ئاوالە دەکرد و مىش لە زارى دەچوونە زوور و دەردەكەوتن!

شىخ عابىد: بە خەيال بىنە بەر چاوى خۆت: درىزىكى بارىكى ناقولای شان داتەبىو، مىلكى
 سىسى چلكن، دەم و چاوىكى درىزۆكە، دوو چاوى پرووش، لووت درىزى دەندوو كە دالاشى،
 سەرىكى درىزى كەچەل كە يەك تووكى پىوہ بى، لە خەنە درابى، شلەيەك بى پر لە پەلەى
 سى و خەنەبى، ئەو شىخ عابىد بوو! كورى مەلايەكى زاخۇبى، لە ئىران دەگەل مەلامستەفا
 بوو، لە گەرانەوہى بەرمو عىراق، لە سەر برىندارىكىيان بەجى ھىشتووہ كە لە بەفردا گىرى

خواردووه؛ تفهنگه که ی رڤاندووه! له ههولتیر مال و مندالی پیکهوه ناوه، چوار کور و کچی ههیه. لات و سهرسهری و گهلایی رایدهبویری. قهدهریک له سووریه مالیات کۆکهروه بووه؛ دزی کردووه و ناویری بچته سووریه. کوریککی دانشجوو بوو؛ تا خوا حهزکا نه جیب و بهئه خلاق. له ووه باوکیم ناسی که کور رۆژی جومعان کاری نه ققاشی مالانی ده کرد و باوکی لینی ده دزی! شکاتی لای من ده کرد. رۆژیک له جزیره پهیدا بوو:

- سهیدا چ بکه؟ له بهغدا به تۆمهتی بیکاری چل رۆژیان گرتم. هاتوومه ئیره، لیرهش پیم بزانن قاچاغم...

نامه بۆ ئه کره می حاجۆ له حهسه که نووسی: «تۆ ده توانی پیناسیکی سووری ده گهل ره عیه ته عهره به کانت بۆ وهرگری، تکایه یاریده ی بده!» تیمگه یاند راست بچۆ مالی ئه کره م؛ له ههچ کوئ لا مه ده! ته شریفی له رپوه چوو بووه قاوه خانه، به عاره بی عیراقیانه ملی شات و شوت نابوو: سیتسه سهر باز و ئه فسه ری ئیرانیم به ئه سیری گرت و بۆ مه لامسته فام برد؛ تانکیکم شکاند؛ چیم کرد و چیم کرد! پۆلیس قه رتوویه. خه به ری بۆ ئه کره م نار دووه، ئه کره م له زیندانی ده ریناوه؛ جلی بۆ کریوه و هاتۆته شام، بۆته په ناههنده ی عیراقی. له ئوتیله که دیتمه وه:

- ده ی چۆنی؟

- خودی مانگی ده دینار وهرده گرم، تیرا ئاره قم ناکا!

- مال و مندال چی؟

- گه له ک باشن!

رۆژانه کتیبیکی - که پشته که ی چه کچ و داس یان عه کسی شیوو عیه زله کانی پیوه با- ده برده قاوه خانه ی کومۆنیستان، له سهر لا راده کشا که هه موو پشتی کتیب بیینن؛ یانی ها منیش شتم! مامۆستا، مامۆستا که ری ئیر نه یده کیشا. نامه یه کی له به غداوه بۆ هات؛ هه لمچری، کوره که ی نووسیوو ی: بیستوومانه حقووق وهرده گری. تۆ له وی ئاره ق ده خۆیه وه، ئیمه یان له سهر کرئ نه دان ده ر کردووه. له ناو کاولیک داین؛ جا وا ده بی؟ شیخ عابیدم لۆمه کرد: نامه رد وا ده بی؟!

- سهیدا من سه د لیره ی سووری وهرده گرم؛ چی بنیرم؟

- نه گهر وه ک من بکه ی، رۆژی به ئوتیله وه به دوو لیره به ری ده چی. چل لیره ش بۆ منداله کانت بنیره!

- تۆبه له سهر ده ست: تۆ خۆت پوولی من وهر گره، چی ده لینی وا ده که م، ده می ش له ئاره ق نادم. سهری مانگ هه شتا لیره ی هینا و مه ستیش بوو:

- به خوا بیسته که م له قهرز دایه وه!

- نه مجار قانت بی؛ ئیتر به سه.

- تۆبه له سهر ده ست...

گوتم: بۆ عه ریزه ناده ی به ده ولت که من باوکم هه زار تفهنگچی هه یه؛ له زاخۆیه. نووری سه عید لینی ده ترسی. شیله وایله وا. عه ره ب که رن؛ لیککی ناده نه وه؛ له وانه یه حقووق زیاد که ن. - ده بۆم بنوو سه ده یخه مه پۆسته وه.

- دوا ی چه ند رۆژیک به په له هات: سهیدا! سه بری عه سه لی سه رۆک وه زیر داوا ی کردووم.

- بچۆ!

- قهت وه زيرم نه ديتوون؛ سام دهمگرئ. فيرم كه!
 - بچؤ ژوور، كلاوت داگره، سهرتي بؤ دانهوينه، بليئ نهو سهره م له رئ دايه! نه گهر گوتى چت دهوئ؟ بليئ قوربان ناروق و قهحبه زؤر گرانه، بؤ په ناهه ندان كؤپونمان دهنئ با له سهر حيسابى دهولت بئ!

- سهيدا تؤ گالتهم پئ مه كه!
 گوتم: ههر چئ له عهريزه كه دا نووسراوه بيلئ و بليئ پارهئ بابم نامگانئ، حقووقم بؤ زياد كهن؛ براهوه.

شيخ له وه تاغئ چاوه نؤرئ چاوه نؤره.
 - فهرموو بچؤ ژوور.

گوتئ: ههر وه ژوور كهوتم، باسى كلاو داگرته كه م هاته بير، له پرمهئ پيكه نينم دا.
 سهره كه وه زير ترسا، گوتئ: چيهه؟ شيته؟!
 - نا قوربان، هه لاهه تمه.

- چائ بؤ بينن.

چام به دمهويه ده يخؤمهوه. پرسئ: دهئ ده تهوئ چت بؤ بكهين؟ نه قلى كؤپونم وه بير هاتهوه، له پرمه م دا، ليك و چلمم ده گهل چايئ تيكهل بوو! بانگئ كرد: بيبه نه ده را نهوه شيته! ده ريانكردم. نه وهش به زمئ تؤ!

پاش حهوته يهك به پيكه نين هات: سهيدا! هه شتا ليرم حقووق بؤ زياد كراوه؛ زؤرت مهنونوم. نه مجار هه شتام ده دا به خؤئ، سه تم بؤ منداله كانئ ده نار د.

شيخ غه يپ بوو؛ نه هاتهوه. ئوتووچئ و خاوه ن ئوتيل گوتيان پوولئ ئيمهئ له سهره. گوتم له سهر من. پاش پازده رؤژ شيخ هاتهوه. له دووره وه ده يگوت: به تالم كرد! نامهوئ! سه گئ سه گباب!

- وه ره سهر سهرئ! له كوئ بووئ؟ راستئ بليئ!

- كوره ده گهل پيرئزنيكئ هه شتا سالهئ رووس، كه له شؤرشئ ئوكتؤبر هه لاتووه، بوومه دؤست؛ چوومه مالى. زؤر خؤش ده ژيام. شهوانه له بهر راديو گرام ره قسما ده كرد. چاويكئ ده سكر د بوو؛ مهمكئ په رؤ بوو؛ سهرئ كه چهل بوو - وهك خؤم - پرچئ له بازار كرپبوو؛ ددانئ تاقم بوو. كه چئ دوئنيئ شهو له ره قسا قنگئ لئ كهوت! نه ويشئ نه بوو! به تالم كرد و هاتوومه وه ئوتيل!

- دهئ سندان له سهرت دا بؤ نهو دلداريه ت!

له كوردستان بيستبووم مهرقه دئ نه وليايهك به ناوئ «نه يبووئ نه كراد» له شام هه يه؛ لاقئكئ له قهبره كهئ ده ريناوه و ههر ههفتهئ لاقه ولاق ده كا. بابم كه له ربي حه ج چووبووه زياره تي؛ ده يگوت: نهو لاقه به فيئل ده زانم، په نكه مؤم بئ. چوومه زياره تي. له سهر ده رگاى مهرقه دئ له بهر ده لقه ندرابوو: «بونبوغ بابا نه كرادئ نه يبوويه ن نه وليائه لئ لاسئ بييرئ در»: بابه لؤكه يه كئكه له مشايخئ كوردئ نه يبووئ. به لئ لاقئكئ سبي و جوان و قه له وه، ده ناو لؤكه دا له شباكه وه دياره. ناهيئل ده ستي لئ دهئ. به خاوه ن ئوتيلم گوت:

- نه بوو نه يبووب! نه م لاقه ت پئ راسته؟

- بەلئى مۆجزاتە.

- جا بۆچى لە قەبرەو دەريەيناو؟

دەلئى: ئەم لاقە بە هينى ژنى ئەو عەرەبانەى لايان وايە كورد ئەولياى نيە!

ئىيارەيەك ئەبوو ئەيىووب گوتى: ميوانىكى عىراقى زۆر رووتم هەيە؛ دەلئى ليرەيەكم حەقى خەو پىچ نادىرئ. بۆ ناچى بيىنى؟ خۆى پىچ ناساندم: «جەمال حەيدەرى» سكرتيرى حيزبى شيووعى عىراقى:

- ئەمسال لە پايىزى پەنجا و شەشدا، لە كۆنگرەى حيزبدا، بېرار درا كوردستان مالى كوردانە و كورد حەقى هەيە كوردستانى گەورە درووس كا و ئيمەش يارىدەى دەدەين. بەرھەمى كۆنگرەمان كردۆتە كتيب. دوو نوسخەمان زيراكس كر دوو؛ يەكيانم بۆ خاليد بەكداش هيناو.

- سەيرە! ئيوەى نەتاندەهيشت ئەندامى كورد بە زمانى خۆى قسە بكا، چۆنە ئىستا باسى كوردستانى گەورە دەكەن!؟

- ئاخىر برا ئىستا كە فشارى دەولەت زۆر بوو و برا كوردەكانيشمان هيتىكى باشن، سياسەتەمان دەيى بگۆرپىن!

- بەلئى: «بۆز بە لەرى»... ناتوانم بيخوينمەو؟

- ھەر ئەمشەو دەتدەمى. بەيانى تاو ھەلات دەيى بيىم بۆ ھەوالى خاليد.

ھەر لە نوژى شىوانەو، بەر لەو ھىچ بخوينمەو، بە پەلەپەل بە ميداد تا بەرەبرى تاوھەلات سەر لەبەرى كتيبە بۆرم نووسىو. ژمارەى سەفحەكانيشم نيشان كرد كە باسى كوردى تيايە. كتيبيك پتر لە چوارسەد رووپەر بوو. تاو ھەلات كتيبم داو؛ گوتم: چاويكم پيدا خشاندوو؛ زۆر باشە! ئەمجار بە كاوھۆ ھەرچى دەبارەى كورد و كوردستان بوو جيام كردوو؛ كە لە فلان رووپەردا وا دەلئى و لە فلان جىدا، وا.

- ئايۆ عوسمان فرىا كەو!

- ھەر زۆر زوو كرديە ناميلكەيەكى سەربەخۆ. پيشەكيبەكى بە عارەبى لە سەر نووسى كە: با بمرن ئەوانەى دەلئىن شيووعى بۆ كوردستان حەول نادەن و باوهرپان بە قەومىەت نيە!

- چۆنى چاپ كەين؟

پىلى كيشام بۆ چاپخانەى تەرەققى لە گەرەكى شيعەنشيني شام. گوتى: عەزىز ئەمە چاپ كە؛ ناوى خۆتى لئى مەدە!

- ديارە قاچاغە؟

- بەلئى؟

- فۆرمەيەك چل ليرەى حەقە كە ھەزار نوسخە بىن.

ھەر بە چوار رۆژ ئامادە كرا. ئايۆ و من، جا بە باوھش ھەلگەرە و بە چاپخانەى عىراقى و كومۇنىستانى سوورىو بەگەرئ. ھەر يەكەى سەرو نوسخە بە خۆرايى وەرگرن. ھەوالى خاليد جەمالى هينابوو دەرى سەماواتى:

- بە من دەلئىن كەس نەيدىو و كەس نايىنى و قسەكە لە ناو خۆماندا دەمىنى؛ كەچى دەچى پاش ملە ئەو گوو كارىيە دەكەى؛ كە نرخ و ئىعتوبارى ماركسىسمى راستەقینەش لە بەرد دەى!؟

- ھەى بە تەلاق! ھەى بە قەبرى لىنىنى چۆتى! عىلم و خەبەرم لئى نيە؛ ديارە پياوى

ئامریکا ئەم کارەیان کردوو!

بەلام بێبەرە بوو؛ جەمال تڕۆ کرا. وەک دەرمانی چاویشە لە نوسخەکان دەگەرێن کۆی
کەنەو و بیسووتین!

جگەر خوین و «ھاراکیل» ناویکی ئەرمەنی ھاتنە شام، کە بچنە زیارەتی خالید بە کداش.
«دوکتور نوورەدین زازا» و منیش پەگەلیان کەوتین. چووینە مال لە گەرەکی کوردان. خالید
بە کداش - کە پیاویکی کەلەگەتی چوار شانە زۆر بە سەر و سیما بوو - ھاتە لامان. بە خیراتی
گەرمی کردین و بە کوردی دەیدواندین. قاوەیان ھینا. بەر لەو ھەچ گفتوگۆیەک بەکەین،
سرتەبەکیان دەگەل کرد، گوتی: کارە گرینگە! تکاتان لە دەکەم سەرم بەدەنەو؛ ئیستا دەبێ
پرۆم.

ھەر ئەو رۆژە تووشی ھەر شیوووعییەک دەبووم - عەرەب یان کورد - دەستی توند دەکوشیم:
تەبیریکت عەرز دەکەم! ھەوالی خالید تۆی زۆر پەسند کردوو و دەلی زۆر زیرەکە؛ خۆشەم
دەوی! سەرم سووڕ ما: خودایە! «بە خیر ھاتی، سەلامەت بی، چۆنی؟ خراب نیم»، زیرەکی چی
و تاریفی چی؟! رۆژی سێھەم چووینەو. قسە زۆر کرا، پرسیار دەکرا، وەرەم دەدرا. گوتم:

- ھەوالی خالید! ئیجازە بەدی چەند پرسیکم ھەیە.

- فەرموو!

- ھەرمەنیەکانی سووریا چەند دەبن؟

- دەھەزار کەس.

- یانی دوو ھەزار خانەوادە. ھەموویان کومۆنیستن؟

- نەخیر، سەتی ھەشتا داشناگن، سەتی بیست ھەوالی ئیمە، یان لاگیرمانن.

- ھەوالی کوردی سووریا چەندن؟

- جگە لە دانیشتوانی ئیغزاز و عیفرین، پەنگە چوارسەد ھەزار نفووس ببن.

- سەتی چەندیان لاگیری حیزبی شیوعین؟

- سەتی نەو و دوو، پەنگە پتریش.

- نەشرە حیزبی بە چەند زمان بلۆ دەکرێتەو؟

- بە عەرەبی و بە خەتی ئەرمەنی، ئاراکیل دەزانی!

ئەدی چۆنە بۆ ئەو ھەموو کوردە کە ھەوالن و عەرەبی نازانن، نەشرەبەک بە کوردی و بە

خەتی لاتینی کە زۆر بەیان دەیزانن بلۆ ناکەنەو؟!

ھەوال خالیدی وا گران و سەنگین، وەک درووی بن کلک دەی، لە سەر چۆک چەقی، سوور

و رەش ھەلگەر، ھەتا ھیزی تێدابوو نەپاندی:

- دیسان کورد! دیسان کورد! ئای چۆن لێم بۆتە بەلا! بۆ ناچن لە ئێران کە نیو ملیۆن

کوردی ھەبە داوای حەقی کورد ناکەن؟! نەقلی ئەو ھەبە پەیانمیزی رۆژنامە تایمز و تویزم

دەگەل دەکا، باسی ولاتی عەرەبی بۆ دەکەم، دەلی: تۆ کە کوردی دەربارە کوردستان فکرت

چۆنە؟!!

من پەنسی حیزبی کومۆنیستی سووریە و لوبنانم، قبوول ناکەم جگە لە باسی عەرەبم لێ

پرسن؛ تێگەشتی؟!!

- ھەوالی خالید! من گوێم گران نییە؛ لاشت و نەبێ قسە بەقەوکردن کارم چاکتر لێدەکا.

زورم دهنګي بهرز بېستوه. بؤ لهسه رخؤ جوابت نه دامه وه؟ ښو جار پرسياړيکي دیکه م هه يه؛ تکايه ليم ګهړئ عه زت بکه م.

- بلئ! (وهک له ښه شکه وتندا بڼه پښئ!)

- تؤ پياويکي، به شايه تي هم موو خه لکي ولاتي عه رب، له هم موو که س زانان تري به ښه حوالئ دنيا و ګه لانئ دوور و نزيک. ښيراني دا ګير که ري کوردستاني پادشايه تي کؤنه پهرست ښقرار ده کا که کوردي ښيران خؤ له چوار مليون دده ن؛ تؤ که ليم روونه ده زاني له شيلي و به رازيل چهند مريشک هه يه، چؤنه ده فهرمووي کوردي ښيران نيو ميليؤنه؟!
- وام خو يندؤ ته وه!

من وا بير ده به م تؤ له «دائيره تولمه عاريف» دا بؤ ناوي کورد ګه راوي. له رووپه ري هه وه لدا ده لئ کوردي موکريان نيو مليون دهن. نه شپه پيوه وه بؤ رووپه ري به رانبه ري که ده لئ ښه ګه ر کوردي لاي سه لماس و خؤيه و ورمئ به موکرياني حيساب که ين، کوردي نازه ربايجان نزيکه ي هشت سده هه زارن.

نازانم ده يه ويست چيم جواب بډاته وه، دوکتور «نوره دين زازا» به فهرانسي قسيکي کرد؛ هه وال خاليد ګرؤ بوو، ښتر نقه ي لئ نه هات. ديار بوو به و قسه زؤر رقي هه ستابوو. هه ستاين خوا حافيزيمان کرد. ښستا و ښستاش هه ر چهند له بهر دوکتور زازا پارامه وه، پښئ نه ګوتم چي پئ ګوتوه. ښتر له و رؤژه وه ته بريک عه رز کردن نه ما. تووشي هه ر شيوو عيه ک ده بووم لووتئ هه لده کرد. ده يان ګوت: هه زار عه لامه تي ښستفهامي له سه ره! که نه مده زاني ماناي چييه؟!
دوکتور زازا ګوتئ: شه ويک چوومه سه رداني «فوناد قه درئ» که وه کيلي پار له مان بوو. خاليد به کدش هات؛ زؤر زوو رؤيشت. فوناد - که بؤ بهړئ کردني چووبووه ده ر - هاته وه، پښه که ني:

- خاليد به کدش ده لئ: نوره ددين مه عموريه تي هه يه و ګوماني لئ ده کري، خؤتي لئ بپارزه!

له بيرم چوو ښمه ش بلئيم: له سه ره تاي دانيشتماندا کوړيک هاته ژوور و به سرته دواندي. خاليد به کدش زؤر ګه شاهه:

- به خوا خه به ريکي خؤشه! ښه وه له کويدا نووسراوه؟

- له رؤزنامه ي تايمزي له نده ندا.

- وامزاني تاس نووسيويه تي! هيج نييه!

چۇن بېوومە سوورپايى؟

كە لە عىراققە ھاتمە مالە حاجۇ، گوتيان نابى بچىە ناو گوند؛ پۇستى پۇلىس لىرەيە؛ دەتگرن. سى رۇز ماتەمم ھەلگرت؛ خۇم بى نەگىرا، چوومە قاووخانە. مودىر پۇلىسە كە گوتى:

- ناھى تەختەيەك بىكەين؟

- با بىكەين!

- خەبەرى عىراق چىيە؟!

- چۇنى خراپە وايە! پۇلىس وا زالە، نوورى سەعيد وا سەگباہ، ھەر باسى ناکرى.

ئەو مودىر پۇلىسە ناوى عەبد بوو؛ عەرەبى لاي ھەلەب. كرمانجى زۇر باش قسە دەکرد. مالى حاجۇ - كە دەگەل ئەويان دىبووم - نىگەران بېوون؛ بەلام بەخىر گوزەرا و دەگەل عەبد بووینە ئاشنا و ھاودەم. دەمەويست پېناس وەرگرم، بىمە خەلكى ولات. عەبد گوتى: چەندى لە دەستەم بى يارىدەت دەدەم؛ بەلام پېناس وەرگرتن زۇرى زەحمەت دەوى.

عەريزەم دا كە من لە تور كيا بووم و خەلكى جزيرەم. پېناسم نىيە؛ بىمەندى. ھەموو رۇزى بچۇ قامىشلى، بچۇ ھەسەكە، ھەزار كوناوكون بىكە. تا پاش نىوەرپۇيان زىمانم دەكىشا و ھانكەم دەھات. پەرەندە ئەوئەندە ئەستورر بېو لىي دەترساي. بىيە شام. ھەزار و پەنجا كىلۆمىتر بە ئوتتوبووس، نىوہى رېگا پترى تۇز و خۇلى سەحرا. چەند رۇزىكىش لە شام سەرم بە سەد ئىدارەدا كىرد و مل كز وىستام. بچۇو قامىشلى، شايبەت پەيدا كە قەبرى بابت لە گوندى مەعشوقە. پۇلىس دەبى ئىمزاى بكا. چەجاناغا دەيگوت: تى ناگەم بۇچى گۇرى باوكت بۇتە مەرەقدى مووسا پىغەمبەرا! دەيانەوى زيارەتى بىكەن! دىسان ھەلسوورپى. ئەوئەندە لە نىوان قامىشلى و شارى «دېرىك» دا ھات وچۇم كىردبوو، پۇلىسە كانى پۇستى «چەلاغا» ھەموو دەيانناسىم و بەو جۇلاتەنانەووم پىدەكەنن. رەئىس پۇستى چەلاغا گوتى: بەزەم پىتدا دى! بىنە من و پۇلىسە كان بۇت ئىمزا دەكەين كە گۇرى بابت لە مەعشوقە و ئىمە لە شارەندەويدا حازر بووین.

بىنئىرەو ھە شام. لە شام دەلېن ناقيسە؛ بۇ خۇت بچۇ! دىسان ئەوسەر و ئەوسەر، دوو ھەزار و سەد كىلۆمىتر بە ناو گەرما و تۇزدا سەفەر بىكەم. لەم دەفتەر بۇ ئەو دەفتەر ھەلى، بگەرپوہ. لە بەيانەو تانىوەرپۇ ژان بىكە، بگە كارمەندى گەرە.

- پەرەندەت ناتەواو!

- قورىان چى ناتەواو؟

- تەمبىرە كانى يەك قرشيان كەمە!

- بۇ يەك شايى ئەو عەزابەم دراوہ؟! تاغاي موحتەرەم! نەدەكرا بە خىرى خۇت - كە دەترانى

چەندم زەحمەت دىوہ و چەند دوورم - ناقە شايبەك تەمرى پىئوہ نووستىنى؟!

- من بۇ پوولى خۇم خەرج دەكەم؟ خۇت ھاتووى تەمرى يەك شايى بىنە!

پەرەندەكەت بەرەوہ ھەسەكە. لە شامەو چوارسەد كىلۆمىتر تا ھەلەب. لە ھەلەبەوہ تا قامىشلى شەشسەد و پەنجا كىلۆمىتر، ھىندىك كۇنە ئىسفالىتى بە كەند و لەند و بەشى زۇرى بە ناو تۇزى سەھرادا كە بەرازىش دەخنىكىنى. ھەر رۇزە تەنيا ئوتۇبۇستىك بە ناوى پۇست وەرپى دەكەوى، دەگەل بردنى موسافىر نامەى پۇستىش دەبا. بەرەبەيان ھىشتا نەبۇتە رۇز، سوارى پۇست بووم و پەرەندە كووت لە باوہشدا، لە قاوہخانەى «رەققە» بۇ ئىستراحت دابەزىن.

چووبوموه سەر پيشاو، هاتمه دەر گوتيان پۆسته رۆيشت.

- چي؟ ئەي مالى ويرانم! پەروەندەكەي شەش مانگ لە دووي ويلم لە سەر جيگاگەم لە ماشيندا بەجئ ما. ئەو جار چي بگەم؟

بە جادهدا غار دە! هەناسەپرکەت بگاتئ؛ دەست بلند کە! هاوار کە! ماشين دوورە، دەنگم ناگاتئ و لە پيش کەوتووم. لەپر ديتم ماشين راوەستا. وە باو کەوتمەو: ئۆخەي، گوييان لە دەنگم بوو؛ رايانگرت. گەيشتمە ماشين. بۆيە راگيرابوو چونکە منداينيكي چکۆلە گووي کردبوو، دابەزيبوون خاويينيان دەکردهو. پەروەندەيه کي سەيره: لە سەر گوو گومم کرد، لە سايەي گوو دەستم کەوتەو! ئارهقي رەش و شينم کردوو. بە دلە کوتي و هانکە- هانک سوار بووم. بە شۆفئيرم گوت: برا بەجيتان هيشتم؛ خوا هەلناگرئ.

- لە سەر کام کورسي بووي؟
- هۆو!

شۆفير هەستا، شاگردەكەشي هينا؛ عەرەبيكي کە لە تەنيشتمەو هەبوو، ملي گرت و «چت خوار دوو ترش و چەوەندەر؟»، بە شەق، بە مست شلي کرد؛ دمي دە خوئين هينا. لە درگاي ماشينەو هەويشتييه دەر:

- سەگي کوري سەگ! دەبيج لەم سەحرايه بەرەلات کەم. پيش حەرەكەت چوار جار بانگم کرد: موسافير تەواون؟

- بەلي. بەو سەگبايەم گوت: کوا کابراي تەنيشتت؟

- رۆيشت بۆ شاري رەققە، گوتي چيدي نايەم. تۆمەز تەماحي کردۆتە ئەو پەروەندە؛ لاي واوو هەوولي تيدايه. ئەگەر ماشين رانەوەستايە، ئەو بيچارە چي دەکرد؟
بە تکا و رجاى من و چەند کەسيک، دزەيان سوار کردەو و سئ چوار زلله و شەقي تريشي خوارد.

گەرمايه کي سەخت بوو. تۆزي ماشينيش گالەي دەکرد. نەفەسم زۆر تەنگ ببوو، پەنجەرەي لاي خۆم کردەو، تۆز هاتە ژوور. لەو سەرمەو کابرايەک گوتي:

- دايعه!

- لە گەرما هەلناگەم، دەمەوي بای بي.

- دايعه بە تۆز خنکام.

- دايناخەم! وەرە جيئمان بگۆرئینەو، ئەگەر تۆ توانيت خۆت دايعه.

- ما فيکري تە چييه؟

منيش گوتم: ما فکري تە چييه؟

ئەم قسە وەک دندووک لە عەرزداني دوو کەلەشيئان بوو کە دەيانەوي پيک هەلپەريئ.

- هەستم تەنييت دەگەم!

- تۆ هەستە تا باشت بيراز بگەم!

- رايە!

- بۆ ويستاوي؟

کابرا مات بوو؛ سەري هەلئنا: تۆ هەزار نيئ؟

- با.

- خهله تی وا ناکه م ده گه لت به شهر بيم. به لام پيم نالتي: توی له ئيران قاچاغ، له عيراق قاچاغ، له سووريا بينکەس و بی عا شیرت، چون ده ویری شهر بکه ی؟!
 - ناخر هر بویه له دنیا راو نراوم که له سر خۆم وه جواب هاتووم و ديفاعم له حه قی خۆم کردوه. به خوا هه ستابای، به پيلاقه له سر زگت هه لده په ريم!
 گه يشينه حه سه که. لام وایه پتر له شينست حه نبالی کوردی مل نه ستوور، به کورتان و گوريسه وه، هاتبوونه به خیر هينانی کابرای ته مامان بوو ليک ده ين. شووتی و تری و ديارى تريان بۆ هينابوو. ترسام حه نبالانم لئ ده نگ دا، که ولم دا که ن. نه و پياوه «برايم مه تینی»، سه رۆکی مه تينه کانی ئاواره ی لوبنان و سووريا بوو؛ که عه شیره تيکن و ئاواره ی نه و ناوه بوون. ئيتر له و ساوه ده گه لیا زۆر بوومه دۆست و ئيستاش که له بيرووته، سه لام بۆ به کتر ده نييرين.
 له حه سه که حه واله ی ليژنه ی نيزامی کرام، عومره که م به راورد که ن. چوار نه فسه ری گه و ره ی شان به بريقه لي ميان پرانی:

- درۆ مه که! عومرت چل سال نابي؛ ده ته وئ سه ربازی نه که ی. راست بلئ چه ندی؟
 - قوربان منيان بویه نار دۆته لاتان که ئيوه هه موو پسپۆر و له ته من زانن. خۆتان نه گه ر به عيلمی خۆتان عمه ل بکه ن، ده زانن که راست ده که م؛ قسه ی من زيادييه.
 که يفیان به و تاريفه هات. به کيان هه ستا، ده تگوت که ر ده کړئ: تماشای پشتی گوئ، لاملی کردم.

- درۆ ناکا! عومری چل و دوو سال و چه ند مانگي که!
 نووسرا؛ که چی عومرم سی و شەش بوو!
 - بچۆ دپريک، مه حکمه قه رار بدا و پيناس وه رگه.
 هاتمه وه تر به سپی. باس و خوا سم گيړاوه.
 - من نووسيمه ژنم ناوی مه عسوومه محه مه ده؛ کورپکم محه مه ده، کورپ چکۆله م ناوی ناگرييه؛ مال و مندال له به غدايه. چون بکه م؟
 حه مه شه ريف حاجۆ - که کاری ئيداری له لايه ن حه سه نه غاوه پيک دينا - خۆی گه يانده دپريک و هاته وه.

- حاکی دپريک به به رتيلیک رازی کردوه که سه نگ و سوو کيمان ده گه ل بکا و بيته ماليک باز جووی بکا. به لام ده بی ژن و منداله کان حازر بن، ژنه که خۆی جوابی حاکم بداته وه.
 - ده ی ژن به منداله وه چون په یدا که ين؟

ژنيکیان له عه شیره تی کۆچهر ديتسه وه، فيريان کرد خۆی به ناوی مه عسوومه ی کچی محه مه د و «نازی» ژنی «عه بدوپه حمان» و دايکی محه مه د و ناگری به حاکم بنا سينئ. ژن نه وه نده زيره ک بوو، هر به دوو سی جار گوتنه وه له به ری کرد و مندالی باوه شی ئاماده کرد. شاهیدی پياویش ده بی دوان بن. حه مه شه ريف به کيک بوو، عه زيز ناویک که ئاشنا ی ماله حاجۆيه فيز کړئ و کورپکی ده ساله ی له جيی محه مه د بی. ژنی - که ئيستاش نه مزانی ناوی چيه - به مندالی خۆيه وه.

حهمه شه ريف جيی لئ خوړی، چوپينه دپريک، مالی عه زيز. عه زيزمان فيره شايه تی کرد. کورپکی ده ساله ی هر ناوی محه مه د بوو، فيرمان کرد نه گه ر حاکم پرسى، ده ست بۆ من و ژنه که رادپري، بلئ نه وه باب و دايکمن. حاکم پاش سه عات دوو هات. حه مه شه ريف هر پيم

دہلی: سہیدا باش جواب بدوہ، مہشلہڑی. بہ ژنہ کہ دہلی: دہترسم دہمت تیک ہالی و لہ بیرت بچی کہ دہلی بلتی چی. عزیز ناگات زور لہ خوت بی غلہت نہ کہی.
حاکم قاوہیہ کی خواردوہ و فہرمووی با دہست پی بکہین.

- ناوت؟
- عہبدوہرہ حمان
- باوکت؟
- حہسہن.
- دایکت؟
- فاتمہ
- عومر؟
- چل و دوو سال.
- لہ کوئی تہوہلودت بووہ؟
- مہعشووق
- کوا ژنہ کہت؟
- ئەوہ تا!

- ناوت؟
- مہعسوومہ
- بابت؟
- محہممہد
- دایکت؟
- نازی
- ژنی کیتی؟
- ئەو کابرایہ کہ ناوی عہبدوہرہ حمانہ
- مندالت؟
- محہممہد (کوری عہزیز ہہرای کرد: من) و ناگری کہ بہ باوشمہوہیہ.
- ژن و ہک ناوی پہوان، بی گری گوتی. نۆرہی عہزیزی خانہخوی ہات. ئەویش ہیچی لہبیر نہچوو. نۆرہی حہمہ شہریف ہات کہ ہیندہی رادہسپاردین سہو نہ کہین.
- ناوت؟
- حہمہ شہریف حاجو
- ناوی ئەم پیاوہ؟
- عہبدوہرہ حمان
- ناوی بابی؟
- ہا، ہا، بہخشہ لہ بیرم چۆتہوہ!
- کوہہ! باوکی عہبدوہرہ حمان حہسہن ناوی چ بوو؟
- باوہر کہ لہ بیرم نہماوہ!

- حمە شەریف! تۆ حمە شەریف حاجۆ، یانی بابت ناوی حاجۆیە. دەی عەبدورەحمان
حەسەن، بابی ناوی چییە؟

- قوریان بە سەرت دەمزانی؛ ئیستا لە بیرم چۆتەو!

حاکم لە قاقای پێکەنینی دا: بابە شایەتیە کە تەم قبوولە و کار تەواو!

وەرەقە ی داینی بچین پیناس وەرگرین. چەند رۆژ ھەر بەو پێکەنیوین ژنە کۆچەر وای زمان
رەوان و حمە شەریف ئەم گولە ی بە ئاودا دا. بەلام بەرتیلی کارە کە ی راپەراندبوو. چووینە
ئیدارە ی شوناسنامە. لەویش ئەفسەریک پیناسی دەنووسی. ناوی «ئاگری» قبوول نەکرد، گوتی
دەبی ناوی عەرەبی بی. گوتم: ئەگەر ناوی بنیم کیلاب (سەگەل) چۆنە؟!

- ناویکی خۆشە! ناوی یەکیک لە ئەجدادی پیغەمبەرە!

- ئەدی «شیر» چۆنە؟

- شیر چییە؟

- یانی ئەسەد.

- قبوول نییە!

- دەسا بنووسە مستەفا.

لەو ساوہ ناوم بوو بە «عەبدورەحمان حەسەن»؛ بەلام خەلکی قامیشلی ناویان نابووم
«حاجی».

حەسەناغا مەزن بوو؛ خۆی دەکار و بار نەدەگەیاندا جەمیلاغا کاری دەشت و باغ و کاسیی لە
مل بوو. چەچانانا شەری رەعیەتانی دەکرد. حمە شەریف پیای دەرک و دیوانان بوو. پیایکی
زۆر قەلەوی زگزل، رووح سووک، قسەخۆش، زۆر لەسەرخۆ و پشوو دریز، قەت توورە نەدەبوو.
ھەمیشە پێدە کەنی بەلام بە رۆژ لیت بېرسیبا ئەمشەو چت خواردوو، لە بییری نەدەما. لە کن
پیوانی دەولەت لە قامیشلی و حەسە کە زۆر خۆشەویست و موحتەرەم بوو. رۆژیک تیلگرافیک
ھات: «حمە شەریف حاجۆ! دووشەمە سەعات ھەشت خۆت بە دادگای حەسە کە بناسینە».

یەک شەممە بوو. حمە شەریف رۆیشت. سەبی ئیوارە ھاتەو.

- ھا، خیر بوو؟

- خیری لەو خۆشتر چۆن دەبی؟! دادرەس عارەبیککی عەگال بەسەری نیشان دام:

- ئایا وەختی کە تۆ لە حەسە کە کلاسی چواری ئیبتدایی بووی، زەوی ژمارە ۲۵۶ لە دەشتی

بەرچیای عەبدولعەزیز، بە دەست ئەو پیاوووە بوو؟! دەلی حمە شەریف شایەتمە!

- برای عەرەب! جگە لە من شایەتی تەرت نییە؟

- نە بە خوا.

- دەسا دۆراندت! جەنابی حاکم! بوومە گالتە جاری برا و نامۆزاکانم. بەیانی لیم دەپرسن شەو
چمان لیتابوو؟ لە دە جار جاریک نایزانم! سی و شەش سال لەمەوبەر، پارچە زەوی ژمارە ۲۵۶، لە
دەشتی حەسە کە، خوا ئەیزانی دەشتی بەر چیام لە بیەر نەماوە تا ژمارە و کابرای وەرزیری، چ
جای پارچە یەکی بناسم!

حمە شەریف دەیگوت: رۆژیک من و جگەر خوون - کە ئەویش وەک من زگزلە - لە
دیوہ خان نوستیوین. کابرایکی گوندی سەری بە ژورا کرد، گوتی: حەم! خۆزی ئەو ھەر دوو
گای من بان!!

ہر لہ شہ قلاوہ بہیتی سہرہ مہر و لاسایی سہگ و مانگہ شہوم نووسیوو؛ کہ یہ کہم تہر جہمہ
 لہ «سہباحہ دین علی»، نووسہری تور کہوہ و دووہم نومایشنامہ یہ کی یہک پہر دہی دژی
 ئہمریکا و شا و «جہلال بہیار» و «سینگمان ری» بؤ نووری سہعید بوو. لہ شام لہ چاپخانہ
 قاچاغا کہی تہرہ قفی چاپم کرد. چوار فؤرمہ یہک دہبوو. دہگہل زہبیحی نوسخہ مان بؤ چہند
 کہسیک نارد. باقیہ کہیشم - کہ ہزار نوسخہ و شتیک بوو - بردوہہ جزیرہ.

حیزی پارتی خہبہری نارد بوو کہ بہلکو چاپخانہ یہ کی چکؤلہی ہہرزان بکیرن و بؤ مووسلی
 بنیرین. لہ شام ہر چؤنیک بوو کریمان. رؤژیک من لہ جزیر بووم، نامہی زہبیحی ہات کہ:
 لوولہ سوپہ کانم دہگہل ہاری تیجاری بہ ئادرہسی حاجی میرزا بؤ ناردووی؛ بؤ خہبہری
 گہیشنتت نہ داوہ؟ ئہی خودا! چاپخانہ وا قاچاغ، حاجی کووتال فرؤش، چی بہ سہر چییہ وہہ؟!
 چووہہ راستہ بازار ی قامیشلی، دوکانی حاجیم دیتہ وہ؛ تاویک بہ مات ی دانیشتم. نازانم بلیم
 چی؛ ناویرم. حہنالیکی گاراژ ہات:

- مام حاجی دہلین کرئ بارہ کہی سندووقمان بؤ بنیرئ.

حاجی گوتی: نہ ئی منہ، نہ دہزانم کئ ناردوویہ، نہ دہزانم چی تیدایہ؛ چؤن کریکہ بدہم؟!
 گوتم: کریکہی چہندہ؟ حاجی تیگہیشت. دہستی برد شہش لیرہی دا بہ کابرا.

- برا! دہگہل عہدوللای کورم تماشامان کرد. من گوتم ماشینی بہر دہہارینہ؛ ئہو گوتی

مؤتؤری بہرقہ!

- بہلئ مؤتؤری بہرقہ؛ بؤ ئہحمہد حوسینم کریوہ کہ رایسپارد بووم!

محیدین حاجؤم بہ جبیتی سہرداپؤشراوہ وہینا دہرکی بازار؛ چاپخانہ قولہمان بار کرد و
 بردمانوہہ ترہسپی. لہ ری تیمگہ یاند ماشینی چاپہ و قاچاغہ. بردی لہ کادپنیک بن کای دا.
 کاغز لہ سہر کاغز بہ رہمز بنووسہ: «وہرن شتہ کہ بہرن!»، جواب نہدہہات. دوا ی دوو مانگ
 یہزیدیک ہات؛ نامہی حیزب و نامہی یہزیدخان یہزیدی - کہ دہمزانی ئہندامی پارتییہ -
 ہینا. حیزب دہلئ ماشینہ کہ بدہن بہو؛ یہزیدخانیش دہلئ دوو گلؤس جگہرہ و چوار بوتری
 ئارہقم بؤ بنیرہ. من کہ نہمبوو، جہمیل حاجؤ بؤی نارد. محیدین دہبواہہ بؤی بہریتہ سہر
 سنور و تہسلیمی کا. تکام لی کرد ہر لہ عہرزی سووریا دایبنئ؛ نہچیتہ نزیکتر.

- بؤچی؟

- نازانم، ہر وام بیج باشہ.

- چاپکراوہ کہی خؤشم دہگہل چہند کتیبیکی عہرہبی باسی کورد، ویرای چاپخانہ نارد.
 دوا ی دوو شوو رادیو بہغدا گوتی: چاپخانہ و نہشریاتی حیزی پارتی لہ موسل گیراوہ. وہختئ
 لہ زہمانی حوکمی قاسمدا گہراموہ، زاہید محہمہد - کہ بہچکہ کوردیک بوو، ببوو بہ عہرہب
 و ئہفسہری سنور بوو - گوتی: من دانیشتبوو، یہزیدخان ہاتہ لای موذیر ئہمن: قوربان!
 چاپخانہ کہم لہ فلان جئ داناوہ. من خہبہرم بؤ کہسیک نارد کہ لام وا ببوو پارتییہ: نہچن بہ
 لایوہہ ئہوانیش دہگرن؛ یہزیدخان جاسووسہ.

ہر ئہو زاہیدہ ببوہ ناجودانی سہلام عارف و دہگہل ئہودا لہ تہیبارہدا سووتا. ئیر ہہم
 کتیبی من، ہہم چاپخانہ فہوتا. سہیری خؤش لوہہ دایہ کہ ئہمنی سووریا بیئ ئہوہ بزائن
 ناوہرؤکی کتیب چییہ و چہند گالتہ بہ نووری سہعیدی دوژمنیان کراوہ، ہہر لہ ناوہ کہی
 قوشقی ببون: بہیتی سہرہ مہر بہ «بی.تی.سی.» زاندرابوو! مراد ناویکی کورد کہ مونشی

به خسداری دیریک بوو گوتی: نامه‌ی نهینی هاتووه، ده‌لی: گوڤاری بی. تی. سی. له عیراقه‌وه هاتووه؛ مهنی بکه‌ن!

زه بیحی - که گوتمان ناوی عیسا عه‌ره‌فات بوو - ولامی بو ناردم ده‌یه‌وی نه‌قلی مه‌کان بکا بو شام. یانی شوناسنامه‌که‌ی له‌ سهر شام بنووسری؛ تا بتوانی به‌ هاسانی داوای پاسپورت بکا. چوو مه‌ دیریک، له‌ هه‌موو ئیداره‌ کانه‌وه رامپه‌راند؛ مالیات مابوو.

- کوا مه‌ئمووری ئه‌و کاره‌؟

پیره‌میزدیک‌ی مل چرچی به‌ نیخه‌نیخیان نیشاندام، له‌ قاوه‌خانه وه‌نه‌وزی ده‌دا. ئه‌وراقم له‌ پیش دانا. کابرا له‌ پشت عه‌ینه‌کیکی کلک‌باریکی مه‌لایانه‌وه تۆزیک‌ی لی مۆر بۆوه. چوو نازانم له‌ کوئی ده‌فته‌ریکی به‌رگ‌ره‌شی په‌رپووتی زۆر زه‌لامی هینا؛ تاویک په‌رپه‌ری کرد.

- به‌لی، به‌ برای خۆم بلیم، عه‌ره‌فاتی بابی عیسا هه‌ر له‌ زه‌مانی عوسمانیدا چل و پینج لیره‌ی مالیاتی به‌ ریگه‌دا رۆیشتن له‌ سهره‌.

- مامۆستا گیان! بیستبووم مالیاتی هه‌وا هه‌لمزین هه‌بووه، ئه‌وهم نه‌بیستووه!

- تۆ مندالی، چت بیستووه؟!

- ئه‌و عیسایه زۆر فه‌قیره، من پوولی بو ده‌دهم. تکایه‌ سه‌نگ و سووکی ده‌گه‌ل بکه‌.

ئۆیان - بۆیان پیک هاتین؛ هه‌ژده لیره‌م دایه‌ و نووسی قه‌رزدار نییه‌. نامه‌م بو زه‌بیحی نووسی: ئه‌و عه‌ره‌فاته‌ی بابت - وه‌ک سه‌گی پی سووتاو - هینده‌ گه‌راوه، بابی چل‌وپینج لیره‌ مالیاتی تۆز له‌ ولاتی ئیمپه‌راتۆری به‌ با کردووه!

«عه‌ره‌ب شه‌مۆ» له‌ کتییی به‌ربانگدا ده‌لی: «ئه‌گه‌ر مه‌ئمووریک‌ی تورکان له‌ هه‌ر ماله‌ گوندی یه‌ک نانی خواردا، ده‌بوو پوولیک‌ی بدن به‌ ناوی میوانانه‌!».

ئه‌وسا که هه‌ژده لیره‌که‌م دا، سی لیره‌م له‌ گیرفاندا مابوو. له‌ دیریک هه‌تا تره‌سه‌بی سی لیره‌ی کری ریگا بوو. راست رووم کرده‌ گاراژ. کابرایه‌کی ده‌لاک پیمه‌وه نووسا:

- سه‌یدای به‌رێز! فه‌رموو لاده، به‌ خوا چایه‌که‌م له‌ لاده‌خۆیه‌وه.

هه‌رچی قونه‌جۆرهم کرد، کیشامیه‌ دوکان و له‌ سهر یه‌ک ده‌یگوت: «تۆ مایه‌ی شانازی کوردانی!»

- ده‌ قوربان با ریشت بتاشم، ئه‌و فه‌خره‌م به‌ نسیب بی!

- بیتاشه‌!

چه‌قۆیه‌کی به‌ ریشم دا هینا، گوتی: پیرۆز بی. کوریک‌ی ده‌ - دوازه‌ سه‌له‌ی گوتی: بابه‌ چه‌قۆی بو پیندا بیته‌وه، زۆری تووک پیتوه‌ ماوه!

- برۆ هه‌رامزاده‌! سه‌یدای وا به‌رێز چۆن هینده‌ عه‌زه‌یه‌ت ده‌م؟!

هه‌ستام، گوتی: سه‌یدا حه‌قم چوار لیره‌یه‌! له‌ شامیش دوو لیره‌ بوو!

سی لیره‌که‌م ده‌رینا:

- له‌وه زیاترم نییه‌.

- باشه‌ خاتری چاوی تۆا تۆ فه‌خری کوردستانی! ...

ناچار به‌ پی ملی ریم گرت. ده‌بوايه هه‌شت سه‌عات ری بیئوم تا ده‌گه‌مه‌وه. برسیشم بوو. نیو سه‌عاتیک رۆیشتم؛ خواو‌راستان تووشی حه‌مه‌شه‌ریف حاجۆ هاتم و هینامیه‌وه تره‌سه‌بی.

رۆژی حه‌سه‌ناغا گوتی: دا بزانه‌ ئه‌م نامه‌یه‌ چییه‌؟ ئه‌وی بۆی نووسراوه، نه‌ناسراوه. له‌ سهر

پاکهت نووسرابوو: «برای بهر پز مووسا عه ره فات». دیوی ژووری نامه بو من بوو. غه فور کهریمه که ی له سه فهری رومانیا سه رۆکمان بوو نه حوالی پرسیبووم. نهو کهره که زانیبووی زه بیچی ناوی عیسا عه ره فات، لای وا بوو من - که ره فیقی نهوم - ده بی ناوم مووسا عه ره فات بی! له تره سپی ناغاگان کتیبخانه یه کی قشپیلانه یان هه بوو؛ خه لکی دیکه ش هه بوون کتیبم لی وهرده گرتن. سه معان ناویکی کلدانی - مدیری پؤستخانه ی گوند - جارئ گوتی: وهره کتیبت بده می بو مانگیک به سته؛ خو تو دنیات وهره ز کرد. ههر کتیبی ده یبه ی ههر شه ویکه، ده یخوینیه وه و ده لینی نی دیکه م ده نی! ده گه لی چوومه وه مال. باوه ر که کتیبیکی شاندام به هیج حه مبالیک نه ده بزوت.

- نه مه شهرحی ته وراته؛ بو تو باشه!

نه مویست.

به قال به زازیکی نه رمه نی - که ناوی سه عید و کوردی ته واو عه یار بوو - گوتی: مالمان له گوندیکی بهر چیای تو پرس بوو. فه رمانی نه رمه نی قرانی سولستان ده رچوو؛ رامانکرد. له ری شوانیک تفه نگیکی راداشتمی:

- سه عید تو قله هی! خو ت مه گو ره ده تناسم؛ ده بی بتکوژم!

- برا ده زانم ده مناسی و شوانی گوندی خو مان بووی. ناکرئ چاره یه ک بدؤزه وه و نه مکوژی؟

- به لی شاده وئیمان بیته! بسلمان به! ناکوژم!

- ده ی تو پیشم که وه! من نازانم شاده وئیمان چونه.

- ها! ها! به خوا منیش نازانم!

- ده سا وهره بمکوژه!

- نا، نا، برؤ!!

ههر نهو گوتی: چهند نه رمه نیه ک - لهو تهق و ره وه دا - چهند کوردیک هاتنه سه ر پریان. یه کیان به وانی تری گوت: من ده زانم خو م به بسلمان نیشان دم، ههرچی پرسیان من جواب ده ده مه وه. ئیوه وست بن. نه گهر هاتوو له یه کیکی ئیوه یان پرسی نه رکانی ئیسلام چهنده؟ بلی پینجه. نهو دم خو م له باتیانی جواب ده ده مه وه. گهینه ریگره کان:

- ئیوه فه له ن!

- قوریان به سهرت بسلمانتین و هه موو داب و ده ستووری شهرعی ده زانین.

له یه کیکی جگه له وه ده پرسن:

- نه رکانی ئیسلام چهندن؟

- قوریان هه وت!

لیی راده سین.

- کاکه! نه وه ترساوه؛ ده نا ده زانی پینجه!

رزگاریان ده بی. که دوور ده که ونه وه، پیی ده لی: سه گی سه گباب! نه مگوت بلی پینجه؟

- هه هو! هه هو! نه وه به هه وتیش رازی نه بوو!

یه ک له دؤستانی قامیشلیم «مه لا نه حمه دی نامی» بوو. کوردی چاک و شاعیریکی ته یه ره وان و فه ره نگیکی کوردی - عاره بی نووسیوو که به داخه وه چاپ نه کرا و ده گه ل شیعه رکانی وا بزائم فه وتاوه. چاوی له مالی که س نه بوو. سوالی له ناغایان نه ده کرد. خانوو یکی

شری ھے بوو؛ باغچہ یه کی تیدا بوو؛ ھنہ میوئیکی تیدا. مایه ی ژانی گھلامیو و تھرہ پیوازی کہ دهیچاند و ھیلکھه ی چند مریشکان بوو کہ رایگرتبوون. جاریک وهک زور جاری تر چوومه مالی. ھر له دھر کیوہ بانگی کرد:

- ھه ژار وەرہ، جیژنہ. دایکی سامی به ھیلکھه و شورباو منیش و توشی کوشت! ھمرو دوو مریشکت بؤ سھر دھر پری.

- خیرہ؟

- مریشک قریان پیوهر بووہ؛ دھمرن.

- دوکتوری مریشکان لهو شارہ نییہ؟

- به لئی ھه یه؛ به لام چون بچم؟ پیتم عه یه.

په لاماری که له شیریکم دا و ده گهل نامی چووینه دوکتور. گوتی تاوونیاہ؛ نارہ قی زه حلاوی عیلاجیان ده کا.

- په ککو! جا چون به سھر و میزھر یکه وه بچم نارہ ق بکرم؟!

- توی ناوی... چووم نیو بتل نارہ قم کری. یهک به یهک مریشکه کانم ده گرت، سھرو دوو که وچکی چا، نارہ قمان ده گھروو ده کردن. مریشک سھریک ده تاسان و مات ده کهوتن. له پھر به زمه ھه ماما به زم! مھست ببوون! سھریک بوو نه بیته وه! ھر چی حالی زور شر نه ببوو، چا بوونھوه.

جاریک سھرہ تای رھمہ زان، له شام ده گهل نامی له ئوتیل بووین. وه تاغہ که سی تھخت بوو؛ تھختیک بی میوان ما. به یانی که ھه ستاین، کابرایه کی زگ زلی رھنگ تولخی تریاکیانہ ی چاوتھنگی له سھر نوستیوو؛ فوته حھمامیکی سووری وهک به رھه لبینه به قه ده وه بوو. گوتم: نامی! ھه وه خه لکی به حره ینه. ھه نوستووہ، من باسی بؤ ده که م: ده لین خه لکی به حره ین و ھیندیک لهو ھه میرنشینانہ ی خه لیج، کوپ ماره ده که ن! نامی گوتی: تؤ بؤ بهو درؤ یهت باوهر کرد؟ موسلمان چون کاری وا ده کا؟ کابرا وه خه بهر هات.

- برا خه لکی کوئی؟

- به حره ین. من بیسه وادم؛ ده کری نامه یه کم بؤ بنووسن؟

- به لئی.

کاغز و قه له مھ ھینا: فھر موو!

نامه بؤ یه کی بیروتی بوو که: مرواری زورم ھیناوه، بؤ مانگیکیش میوانتم...

- بؤچی مانگیک ده مینیه وه؟

- له ترسی روروو گرتن. ھر کهس روروو بخوا، شھش مانگی ده گرن.

- حھ ی حھ ی! له سھر روروو شھش مانگ حھ بس، که چی ھه تیو ماره ده که ن و خه بهر نییہ! به پیکه نینیکی گرھوه: خؤ نا، له پاته ختی به حره ین ماره نا که ن. له «توی په» - که له نزدیک به نامه» یه - شیخی ھه تیو ماره کردن لییہ. پیسی ده لین «شیخ خه نپ»! نامی ده می گھزیک دا پھر اندبوو، زه ق لئی ده روانی: «په کو لهوی عه جیبی!».

سھرہ تای ھاوینی ۱۹۵۷ ده نگ داکهوت، فستیوالی لاوان له مؤسکو ده گیری و کی ده چی خؤ ساز کا. لیژنہ ی مھه للی کومونستی قامیشلی ناو نووسی خه لکیان ده کرد. هاتنه لای منیش؛

که به روالهت هەر دۆست بووین. سروودیکیان پێ دروست کردم. هەر کەس بیگوتایه دەچم، دەبوو شەشەد لیره بدا به حیزب؛ یانی هەزار و دووسەد تەمەن. چوو بوونە لای عەبدوللای حاجی میرزا که تاجریکی دەولەمەند و ئەندامی حیزبی کۆمۆنیست بوو.

- تۆشمان نووسیوه دەتەبەنە مۆسکۆ؛ بده شەشەد لیره!

- برا من کابرایه کی نەزان و دەستەووەستانم. چوونی من هەر ئەوێهە خانووی بڵیند و خەیا بانی جوان بێنم. شەشەد لیره دەدەم، هەزار لە جیاتی من بێنن؛ هیچ نەبێ ھاواریک بۆ کورد دەکا.

- نەخێر هەزار کەللەشەقە! گوێ بۆ فەرمانی حیزب شل ناکا و هەرایه کمان بۆ دەنێتەو.

- ئاوا؟! یانی هەر چی گوێ لە مست نەبێ بە کارتان نایه؟ جارێکی تر بە لامووه بێن سەگتان پێوه دەنێم. هەیدی لە بەر چاوم لاچن! جارێ ئەوه ئەندامیکت قت...
نامەیه کم لە جەلال تالەبانییەوه بۆ هات:

«حیزبی شیووعی عێراقی - بەرانبەر بە قەراره کانی کۆنگرە ی پاییزی ۱۹۵۶ - هاتوونە رەدایه که دەستە ی کوردستان سەر به خۆ بچیتە مۆسکۆ و نازادانە باسی کورد بکا و ئەوانیش یاری دەیان بدن. من نەمتوانی پاسپۆرت وەرگرم؛ ئەم نامەیه نیشانی هەوالانمان لە شام بده و تۆ سەرۆکایهتی بکه و بچنە فستیوال. بەلام پارە ی سەفەر لە سەر خۆت. خۆت پێکی بێنە...»
کەوتە باربوو کۆ کردنەوه؛ یان بڵیم سوال کردن. نزیکه ی شەشەد لیره پێکهوه نا. یه ک لهوانه ی که گوتیان هیچی نه داوه، «عارف عەبباس» ناویکی ملیۆنێری قامیشلی بوو؛ که له هەموو کەس پتر بەردی کوردایهتی له سینگی دەدا! که چی تووشم بوو، ده لێ: ئەو پارە ی بۆت کۆ کراوه تەوه نۆشی گیانت بێ؛ بێخۆ هەر بۆ تۆ باشه!

چوووه شام. نۆ کەسیش بۆ ئەو سەفەرە له لایەن پارتییەوه گەیبوونە شام و چاوه نۆری جەلالیان دەکرد. بە دل قبوولیان کرد که من له باتی جەلال بم.

شەویک سەعات دووی پاش نیووشەوه، له مهیدانی «ساحه البرجی» چاوه نۆری قەراری حیزبی شیووعی بووین و پێکهوه به کوردی قسەمان دەکرد. کراس شۆریکی وه ک کویتی بهویدا هات.
گوتی: برا ئێوه کوردن؟

- بەلێ.

- منیش حاجیم و بۆکانیم.

گوتم: تۆ ئەو سمايله نی که قەحبهیه کی تهوڕیزی خۆی به سەردا بریبوو؟

- بەر ئێوه لا راست هەوم!

- حاجی له بۆکان مه لێ هەزار و زەببیم دیوه؛ دەنگرن! بەلام حاجی هەر له رێوه گوتبووی دیتوومن. گرتبوویان و بردبوویانە رەزائیه و زۆریان چەر مەسەرە دا بوو.

دەگەل زەبیحی دانیشتین هەر چی دەمانه و بێست له فستیوالدا باسی بکهین، له ۱۵ روپه پەدا نووسیمان. بۆ ئەوهش که نه وه ک له تەرجه مە کردندا بۆ زمانانی دی تووشی زەحمەت بێن، کردمانه فارسی که له مۆسکۆ فارسی هاسان تەرجه مە ده کری. نامانه ناو پاکه تەوه و ناماده.

دەبوايه هەینەتی شیووعیەکانی عێراق - که له شام بوون له سەر گفتی حیزب یاری دەمان بدن تا دەمانخەنە سەر سەفەر؛ ویزه و میزه ی پێویستمان بۆ وەرگرن. چووینە بێکه که یان. هەر گوتم: «کورد سەر به خۆ دەچن»، ئای نەعوزوبیلا! هەر له دین دەر چوون، شتی وا نایه!

- كاكە! حىزىبى شىووعى - زەلامە كانى - بىر يارىان داوھە كە دەستەي كورد لە ژىر فەرمانى پارتىدا بى و شىووعى يارىدەيان لە سەرھوھە بەن.

يە كيان گوتى: گووم كرده قەراراتى حىزب! دوكتور سەفا حافز - كە لە رۇمانيا دەگەلم بىوو - گوتى: ئەم ھەزارە ھەزار كەس دەرھەقىتى ناھە؛ من لە رۇمانيا ديومە چەند بەغىرەتە...

ھەر چى دەلىلمان ھىناوھە و قىراندەمان، «گەزى چى و جاوى چى؟!» ھەر ئەوھە كانى رۇمانيا بوون... لە دەرھەقىتىدا بە سەفا حافز گوت: تۆ دەمناسى؛ وا دەكەم باشتريشم بناسى! رۇيشتىن. لە ناكاو جەلال تالەبانى پەيدا بوو. ئىتر جەلال رەئىسە و خۆى زانى چ دەكا. جەلال گوتى: شىووعى بە ھىچ بارى قبوول ناكەن ھەزار و زەبىحىمان دەگەل بى، ئىوھ ئەگەر توانيستان بە رىگەبەكى تردا خۇتان بگەيننە مۇسكۆ، لەوئ يە كتر دەبينىن.

- مام جەلال! ھەر چى دەمانەويست لە مۇسكۆ بىكەين و بىخوئىننەوھە، بە كوردى و فارسى نووسراوھە. ئەگەر ئىمەش نەتوانىن بگەينى، وەك ھاتىبين واھە.

جەلال خويئىدەوھە گوتى: قەت لەوھە باشتري نايى. من دەبىھەم و بەھەرى لى وەر دەگرم. ئەمجار بە ھۆى رەوشەن خانم بەدرخانەوھە، سەفارەتى چىكۆسلاواكى، ويزەى زەبىحى و سىنەم بەدرخان

و منى دا. جەلال ھىندىك پوولى بە چى ھىشت. پوولى سوالي من و پوولى رەوشەن خانم ھەقى تەبىيارەى تا پراگى داھەش كرد. گوتمان لە پراگەوھە بە خۇرايى دەمانەنە مۇسكۆ. گەرئەوھەش لە سەر شۆرەوھە. رۇزنامەيەكى عەرەبى لە شام بە ناوى «ئەلوھتەن» كارتى نومايندەگى خۆى دامى؛ كە ئىستاش كەلىمەبەكم بۆ نەنووسى!

جەلال و ھەوالانى دەگەل دەستەى عىراقى و سوورى لە بىزووتەوھە بە سوارى كەشتى رۇيشتن. ئىمەش رۇزىك لە بىزووتەوھە - ويزە لە باخەلدا - بە تەبىيارە چووينە ژنو، زوورىخ، شتوتگارت.

شەو لە ئوتلىك بە سەرمان برد، پادشاينە! سەنبرى تووكى قوو، لە دۆشەكدا قوم دەبووين. سەبى سوارى قەتار بووين، بەرەو پراگ. زۆر لە دەستەى ولاتانى تريشمان دەگەل بوو. بەر لەوھە بگەين، لە شارى «پلېزىنر» پۇلىسى چكۆسلاواكى سەر كەوتن. پاسپۆرت و ويزەيان بردن، پاش دوو سەعات ھاتنەوھە. زەبىحى و سىنەم خان و منيان داھەزاند و قەتار فىكەى كرد و رۇيشت.

- ئىوھە ويزاتان تەواو نىيە.

- ھەى داد! ھەى بىداد! ويزەمان لە سەفارەت وەر گرتووه.

- قەسى وا مەكەن!

ئەفسەرى پۇلىس وەك ھەيكەلى بوودا مەقى ناھە و ھەر بە سەر دەلى نايى. سىنەم بە فەرانسى و ئىنگلىسى، زەبىحى بە كەچە فەرانسىيەكەوھە: جەناي ئەفسەر! رىمان بە تەلەفۇنىك بۆ پراگ بگەين؛ شوناسى باشمان لەوئ ھەيە. بە كى دەلىتى؟... تەلەفۇنئان رى نەدا. دەمانەويست تەلەفۇن بۆ قاسملوو بگەين. خستىاننە ناو قەتار، پۇلىسىكمان بە ديارەوھە راويستا تا لە سنوور ئاواى ئەلمان بووينەوھە. ئەگەر لەو قەتارە دانەبەزىباين، تا پارس و مادريدش چووباين، كەس نەبوو بلى پىشتى چاوتان برۆيە. سەرى شەو لە شتوتگارت داھەزىن. لە ئىزگە كاندا و تەاغۇكىكى شووشە ھەيە، ژنىك مەنزىل بۆ مسافران پەيدا دەكا. نەخشەى ئوتىلەكانىش بە دىوارەوھە. كام زوور لە كام ئوتىل بەتالە، يان تەختىك بى ميوانە، بە كارەبا

نیشان دراوه و نرخه کەشی نووسراوه. تەنیا تەختیکمان دەست کەوت کە سینەم چونکە ژنە لەوی بنوێ، نرخە ۱۷ مارک. تاکسی بە قوماربازی، زۆری سووراندینەوه؛ ئەویش حیسابی هەقە مارک وەرگرت. جینگە بۆ سینەم داوین بوو؛ خۆشمان لە ئیزگەدا سەرگردان ماینەوه. کیلۆیهک چا، کیلۆیهک قاوهی هاراو، چارشپیوکی رەشی ژنە عەجەمانمان پێ بوو کە لە مۆسکۆ بیدەین بە ژنە ئەفسەریکی هەلاتووی ئێرانی لە مۆسکۆ. ریزە سندووق وەک سندووقی پۆست هەبوو بۆ چەمەدان تێنان. بیست «فینیک» باوێ کونەوه، دەکریتەوه. داخە و کلیلەکە ی لای خۆت بێ. لە قەدەم لێدان ماندوو بووین، خەومان هات. لە سووچیکێ ئیزگەوه لە سەر بەردی فەرش تەخت راکشاین. زەبیحی چارشپیوه رەشی بە خۆدا دا. تا پرخە ی دەهات. تیم کوتا: هەستە!

- بۆ نایەلی بنووم؟

- هەتیو! تۆ بەو چارشپیوه تەوه لە تەنیشتم راکشاوی، ژنە عەجەمم دیتە بەر چاوه؛ وازم هەل دەستی!

هیشتا خەومان لێ نەکەوتبوو، سەربازی ئەمریکایی دوان راستیان کردینەوه:

- مەمنووعە بنوون.

- بە ئینگلیسیه کی شەق و رەق - هەر دەتگوت عەرەبین و بە کوردی قسە دەکەین! - تیمان گەیاندا:

- ماندوو دەبین، ئەدی چ بکەین؟

پیشمان کەوت، بردینە کافەییکی زۆر خەفە لە ناو ئیزگەدا. گارسۆن هات. بە ئیشارە گوتی: پوولتان پێیه؟ لە پوولی ئالمانی چل فنیکمان پێ بوو، پوولی سوورباشی نەدەویست. بە هەردوو کمان کۆکایەک و دوو لیوانی بۆ هێناین. سەعاتیک دانیشە، دوو سەعات دانیشە، وەرەز بووین. چووینە قەدەم لێدان تا ماندوو بووین. رۆژ هەر نابیتەوه! چووینە کافە؛ لە رێوه دەریانکردین. ئەوسەر ئەوسەری ئیزگەمان کرد، تووشی سەربازە ئەمریکاییەکان بووینەوه. تیمان گەیاندا دەنگوباس چیه. هێنانیەوه کافە و گوتی: تا سبە ی تاوهلات لێرە دەبن! ناتوان دەرتان کەن. بە دانیشتنی کافە و بە قەدەم لێدان رۆژمان کردەوه. سینەم خانمان دیتەوه. هەر چۆنیک بوو پانسینۆنیکمان پەیدا کرد. بە دە مارک. غار دە تەلەفۆن بکە:

- قاسملوو دەغیلت عیلاجمان بکە! (ئەو دەم لە پراگ ئوستاد بوو).

ئێواره تەلەفۆن، بە یانی تەلەفۆن.

- کاکە! خالد بە کتاش لێی تیک داو، وا بۆتان لە حەول داوین.

جاریک گوتی: لە دوا ی چوار رۆژ وا دەکەین بچنە برلین و لەوێوه راست دەتانبەنە مۆسکۆ. دانیشتن حیسابی دارایی بکەین: حەقی پێنج رۆژ پانسۆن، ئەوهەندە؛ کرێ لە شتوتگار تەوه تا برلین، ئەوهەندە؛ ئەدی چی بخۆین؟ هیچ! بۆ گانیدی مانگیک هیچی نەدەخوارد و گویشی نەدەدایه؟ بووینە گانیدی! چوار دانە رۆژ زەوادم نەجووه سەر زار. وام لێهاتبوو لە رێ کردندا لینگم دەلەرزى. ئەوانیش هەر وەک من؛ بەلام تۆزیک باشتەر بوون. وام هەست کرد جەمیکیان بە دزیهوه خواردبوو! ئیشاللا وانەبوو...

نامەیه کمان بە کوردی و بە خەتی لاتینی بۆ رەوشەن خانم تیلگراف کرد. لە پاش هەر دوو دێر و دوو دێر و لەتیکدا نوختەمان دانابوو؛ یانی ها یەک کەلیمە! تیلگرافچی پاش ناردنی - کە

ھەمووی شەش كەلىمە بوو - وتى: زمانىكى سەرتان ھەيە؛ كەلىمەھەكى لە دوو دېر زياترە!

- بەلى ئىمە زۆر زمان درېژىن!

پاشنىوەرۇي رۇزى چوارەم گوتم: ئەو قاوہ و چايە بۇ نەفرۇشىن؟

- فكري باشە. بەلام كى بيفرۇشى؟

- من!

- زمان ھەر نازانى.

- چش!

كلوئىكى سىي كوردانەم لە سەر نا، بە دەوروبەرى ئىزگەدا بگەرى، بنەرنە:

- ئەرەبىيان كافى!

سەرى پاكەتە كەشم ھەلچىرېبوو. تووشى ھەر پېرېژنە ئەلمانىك دەبووم وە بەر لووتىم دەدا تا بزانى قاوہى چاكە. قاوہ لە مغازان كىلوئى بە پەنجا مارك بوو. كەس لە منى نەكەرى بېست و پېنج. ئاخىرى لە بەر ئىزگەي ئۆتوبۇس بە بېستوسىن مارك دام بە پېرېژنىك. زگىكى باش سۆسىسى بەر زمان خوارد. چايە كە بېنە:

- ئىندىيان تى! ئىندىيان تى!

دەنگوت دەلالى ھەرچە بازارى سەقزم. ئەوئىش كەس نەيدەكەرى. لايان وابوو تەخلىتە و خۇي نىيە. زۆر سووراموہە، فايدەي نەبوو. لاقم ماندوو بوو، دەنگم خەرىك بوو بنووسى. بەزمىش ئەوہە سىنەم و زەبىحى دوور بە دوورم دىن و تا ھاوار دەكەم لە پرمەي پىكەنىن دەدەن! فكريك بۇ ھات. خۇم كرد بە چاخانەيەكى ناو ئىزگەدا. چام نىشانى ژنە چايچى دا، كە دەنگوت گامېشە: «ئىندىيان تى!»، دەستىكى پىوہ نا، يانى نامەوئ. بە ئىشارە دەستم بۇ قۇرىك برد. چنگىك لە چاكە دەرىنا، تىم گەياند ئەوہ لىنى تا بزانى چۆنە. ژنەتو بە ھەيفى زانى ئەو زىانەي لى بىكەوئ، بېستويەك ماركى لە پىش دانام و چاي وەرگرت.

مالى خودا ئاوا؛ سۆسىسى شەوئىش دابىنە!

بەيانى پارەي پانسىون درا، نان و سۆسىس و پەنير كەردا. پازدە ماركمان بە بلىتى قەتاردا، ھىشتا پىنج مارك و شتىكمان - نەغد - مابۇو! كى وا سازە؟! قەتار دەروا و باران دەبارئ. لە «لايىزىك» راوہستا. ژنىك دەپروانىە پاسپورتان. زەبىحى گوتى: تۇ زمان شىرى! ھىچ قسە مەكە! سىنەم خان جواپ داتەوہ. ژنەكە پرسى: ئىوہ چىن؟

من نسحەتم لە بىر چوو؛ گوتم: دەلە گاسىون، فستىوال، مۇسكۇ!

- وەرەنە خوار، برۆنە ئىدارە!

- دەك زمانت بە برىن چى! ئەو توركىە كىئىلكەت لە كوى بۇ ھات؟ بە خوا دىسان دەبئ لە

برىسان قۇرەي زگمان بئ و لە سەر جادە بخەوئىن!

- تۆبە! غەلەتم كرد! لە بىرم چوو!

چەمەدان ھەلگەرە و دە ناو بۆلە و پرتەي ھەوالاندا لە بەر باران قور بىشئەلە. گەينە خانوويك، چووئىنە سالوئىكى - خوا ھەلناگرئ - سارد. ئىمەش تەروئىس. زۇرى نەبرد، كابرايەكى قوتووكەي ملبارىك ھات لە بەرانبەرمان دانىشت. بە فارسى پرسى: كىن؟ لە كويىرا دىن؟ بۇ دەچنە برلىن؟ راپۇرتى من كاريكى نەكردبوو پىنە بكرى. سىنەم راستىەكەي گوت. كابرا گوتى چايان بۇ بىنن. سەر و چاي بىرەنگى گەرممان ھەلدا. تماشاي سەعاتى كرد:

- نیو سہعاتی تر بہریتان دہ کہم. ہانی پازدہ مارکہہشتان بدہمہوہ؛ ئیوہ میوانی ئیمہن ا
- ہا، زہبیحی! دہ ئہگہر مہردی بکوٰخہ! زمان شریہ کہی من پازدہ مارکی ساندہوہ، چاکم
نہ کرد؟!

قہتار ہات، خۆمان تی خزانہ. حۆل - حۆل چووینہ واگوئیکی پر لہ مندالی ورد دانیشتین.
ژنیکی دہرہجہدار، تہنگہ ئہستور، دم و چاو ہہلپزاو، فیت فیتہ بہ قہدہوہ ہاتہ ژوروی. وای
گوراند باوہر ناکہم ہیچ مارشالیکی ہیتلہری وای نہراندیج. دیار بوو دہیگوت: ئیوہی زہلام
چۆن ہاتوونہ ناو واگوئی تاییہتی مندالانہوہ؟! چہمہدان ہہلگرہ وراکہہ بۆ واگوئی زہلامان. لہ
قہتارہوہ دہمانروانیہ دہشت: بہ سہدان ژنی و ہک پہرہی گول ناسک، لاقیان تا ئہستورایی ران
ہہلمالیوہ، قۆل پووت، قیرہتاوی جادہیان پی دہکەن. گوتم: سینہم تماشاکہ! زورتان فہرموو
بہرانبہری ژن و پیاو. خوا کہریمہ ئاوات بیینمہوہ! لہ ئیزگہی برلینی شہرقی دابہزین.
چہمہدان بہ نیخہنیخ ہہلگرہ و ہرؤ. سندوووقہ پۆستہکەش نییہ دایانمہزریتین. لہ دہمی
مہیدانیک لہ سہر عہرز راوہستاین. کەس نییہ جگہ لہ ئہلمانی بزانی. ژنیکم دی جحیل بوو؛
ناشیرین نہبوو؛ بہلام ہرؤی تاشیوو، بہ قہلمی شین ہرؤی بۆ خوئی خہت کیشابوو. شتیکم
گوت، لیچیکی ہہلقرجاند و رۆیی.

- ئای دایکت لہ قنگت خوا! چہند بہ دہعیہ!

دہی ئہدی چ بکہین؟ مۆری لاوانی جیہانیم لہ سہر رۆزنامہیہ کی پہر چکۆلہ دیت؛ مندالیک
دہیگتیرا. دیتہوہ! ئہو رۆزنامہ لہ کوئی بی لاوان لہوین. با بچین. کورمان تیگہیانہ؛ گہراوہ،
پاش ہہژ- نۆ ہہنگاو بہ دہست نیشانی داین.

- خۆش ہاتن! چہمہدانہ کانتان بہ ئامانہت دانین.

- لہ کوئی؟

- لہ ہۆو سالۆنہ.

یہک دانہ ئہفسہری دہرہجہ سہرہنگی پیری لہرزۆک بہ سہر ئامانہتی قہتار رادہگا.
پووسیہک دہلی، دہلیی زمانی بہ پهلوولہی گہرم سووتاوہ! زہبیحی گوتی: لاچن من بہ
پووسی دہیدوینم. ہیشتا چوار کہلیمہی نہگوتبوو، گوتی: مہلا! پووسیہکەم لی خہلاس بوو!
سینہم بانکہ! نیو سہعاتی پتر کیشا تا چہمہدان تہحویل دران و پہسیدمان وەرگرت. لاویک
پیشمان کہوت، بردینیہ وہتاغیک لہ سہر ئیدارہی رۆزنامہکە.

- ئہلۆ کاکہ قاسملوو! گہیشتینہ برلین، دہی چی بکہین؟

قسہ دریزہی کیشا، کوتم بیدہ بہ من:

- برا ہیچ دہکہی، ہیچ ناکہی بہ قیر و بہ توون! تۆ بلی نانمان دہنی، برسیمانہ و شویتیک
ہہبی لی وەرکەوین.

- تہلہفۆن بدہ بہ یہ کیک لہ خانہخوکیکانتان.

دوای ہیندیک «گوت-گوت» و «شلیختن- پلیختن»، کابرا تہلہفۆنی دانا و گوتی فہرموون.

- ئہی خودا ساحیب فہرموودہت کا!

چووینہ رستورانیک - بی تۆ ناخۆش - گوشت بہرازی سوورہوکرآو، لیکآوی بابہ غہلیفہشی
دہتکاند! بہ ہہلپہ و ہری گہراینی، ئیسکەکانیشمان دہکرۆشت! مہر ہہر دنبہمان دہہات، دہ
ماشینیان ناین. بردیانینہ مہدرہسہیہک بہ ناو «شلیمان شولہ» لہ سہر جادہی نازانم چی.

سینم له لای ژنان، نیمه ش دوو به دوو له وه تاغیکې دریژی ههراودا. سهرو دۆشهگ و سهنیری فوودراوی لاستیک و دوو په توویان داینی. به یانیاں سهرو هیلکه ی کولاو، دوو جهمه ی تریش کویونی یاره لماسی و گوشت بهراز؛ که برۆین له رستوران نۆشی گیانی کهین. داوا ی ئاومان بگردایه نه بوو؛ ده یانگوت زکتان وه ژان ده که وئی؛ ئابجو بخۆنه وه. به دزی ده چووم له ده ستشوی ئاوم ده خوارده وه. هه واله کانیشم فیر کرد؛ دیتیان زگیان ژانی نه کرد.

تووشی تاو و له رزیکی زور سهخت هاتم؛ بردیانمه بیمارستان. ژنیکې پسپورم هاته سه، گوتی: تۆ له شوینیکې پر مالاریا هاتوو به دنیا به؛ هه ر گا گه یشتیه جینگه به کی هاوهه وای نه وئی، لیت ده ژیته وه. منیش کاتی دیل بووم له لینینگراد وام به سه ر هات. ده رمانی بۆ نووسیم و هاتمه وه شوینی خۆم. له تاوی تا ده منالاند. زه بیحی دۆشه که که ی لی فش کردبوومه وه. که وتمه سه ر زه وئی. نه ویش له و ده مه دا گالته ی هاتبوو!

کچیکې باریکه له ی گهنم رهنگی ئەلمانی - که ناوی «زگریتا» بوو - ته رجومانی ده کردین. فه رانسى و ئینگلیسى و ئەسپانى ده زانی. هیند رۆح سووک و به ده سته وه بوو که زور خۆشمان لی ده هات. هه موو رۆژ ته له فۆنمان بۆ پراگ ده کرد. گوتیان له موسکۆ مه لامسته فا بارزانیش بۆمان ده حه ولدایه؛ به لام وه ختی فستیوال به سه ر چووه. نیمه هه ر له برلین ماین. زه بیحی فیره شه تره نجی کردم و رۆژمان پی راده بوارد.

دیبووم که چا له ئوروپا که مه و زۆریش زه رد ده خۆنه وه. قۆریه کم پی بوو، بۆ خۆمان چای عیراقیمان لیدنا. چام ده کرده چادان و ده مبرد ئاوی کولیویان بۆ به سه ردا ده کردم. رۆژیک که تام هاتبوو گوتم: کاکه تۆ بچۆ ئاوی کولیو وه رگه .

- مه لا من نازانم بلیم چی؟

- زمانى ناوی، کتری له سه ر فرگاز ده کولی، لی پی پر که .

- نامده نی!

پریم به قۆریدا گرت و چوومه حه سار، پیریژنیکې قوون قه له وئی تۆپه ل رابرد. غارم دا، ده ستم له شانى دا، گوتم: «شلخن پلخن، ئاوی کولاوخن!». پیریژن ده ست و پی ت بریبا وه خۆ نه ده هاته وه! هه ر لی پی وه رگرتم و پری کرد له ئاوی گه رم.

لاویکی عه ره بی عیراقی به ناوی «فالح غه نام» که لام وا بوو نه ویش وه ک «سه لیم شاهین» هه ر له ورگ له وه راندن ده گه را، هاته لامان و بووینه سی که س له وه تاغه که دا. دانشجووی هه نده سه ی میعماری بوو. رۆژانه تماشای سمیلمانی ده کرد:

- لا سمیلی چه پت له هی راستت کورت تره!

- به راستی موه هندسیکی شاره زای!

زۆری عاقیده به زانایی زه بیحی بوو. جاریک له منی پرسى:

- مامۆستا له کام دانشگا ده رچووه؟

گوتم: له دانشگای «ترکه ش»!

- به لی به لی، به خوا ی دانشگای چاکه!

خۆ نه ده کرا بلی ترکه شم نه بیستوه!

په رده یه که له زووریک هه لواسرابوو؛ سه رمان پیدا گرت، فالح غه نام ده سستی ده ناو گه لی زگریتا دابوو؛ ده میشیان به ده می یه که وه بوو. فالح هاتۆته ده ر سویند ده خوا ئەم که چه شیوو عیه

و زور داوینپاکه؛ خه یالی خراب مه کهن!

- نا، نا، کاک فالج! ده زانین تو ده تهویست هیلکه کی لی ده رینی؛ دنا فکریکی تر تان نه بوو!
کابرایه کی کورته بالای مل کورتی ئیرانی هاته دیده نیمان:

- من ئاغای یه زدیم. ژنیکی ئەلمانیم هیناوه؛ ده بهیتم بتانیینی:

- لازم ناکا، خوا پینکتان بیلی!

- به خوا ههر ده بهیتم!

ژنیکی شله ی که ژ، که چاوی له بهر تاو هه لئایه؛ قاچ باریک، لاواز، ده تگوت دار دۆژه نگه، هات
و دهستی ده دهستی ناین.

- ئاغای یه زدی کهست دهست نه کهوت ئەو تازییه رووته نه بی؟!؟

- توخوا سهبر قسه بکه! ژنه کهم تۆزیک له فارسی تیده گا!

ههر که چووینه مه دره سه که، دوازده مارکی ئەلمانی غه ربیمان مابوو. به قه تار چوومه برلینی
غهربی، گۆریمه وه به چل و ههشت مارکی شهرقی و قاچاغچیه تیه کی باش بوو. ئەوهش زگریتا
فیتری کردم؛ دیار بوو کۆنه کاره!

هیشتا فیتری ئاوخواردنی دهستشویی نه بیبووم. شهو گوتم ده چمه ده ری لیوانیک ئابجۆ
ده خۆمه وه؛ تینوومه. زه بیحی گوتی: زور زوو وه ره وه، نیگه ران ده بم. ته واو داوا ی ئابجۆم
نه کردبوو، ئالمانیه کی سه د کیلویی پالەوان گوتی: ئه ره ب؟ کایرۆ؟! به سه ر گوتم به لی.
مه چه کی گرم؛ ده تگوت شکاندی. بانگی کرد ودکایه کیان بۆ هینام:

- بیخۆ!

- ناخۆم!

دهستی توند کرد.

- ئای دهستم!

خواردمه وه. باوهر که له ده ممه وه سووتاندی تا ناو زگم.

- یه کی ترا!

حاسل، بهری نه دام تا سی پیلایه به گه روودا کردم. ئەمه تۆمه ز ئیس ئیس (S.S.) ی هیتلهر
بووه و له قاهیره حه بس کراوه و بووینه خزم! به تکای بارمه نه که بهری دام. هاتمه وه لاقم
مقهسته ی ده کرد. زه بیحی تووره بوو:

- وامزانی گوم بووی.

- هه تیو خزم په یدا کردووه. قسه مه که!

تهخت نوستم تا رۆژ درهنگ خه بهرم نه بووه.

رۆژیک لهو ته له فون کردانه دا، قاسملوو ئادریسی «نه ورۆزی» ناویکی داینی، گوتی پیم
گوتوووه کارتانی بۆ پینک بینتی. زه بیحی و من چووین. له سه ر جاده له ترام دابه زین. زور گه راین،
کۆلانه که ی ئادره سمان نه دیته وه. ده سا جار ی با بزانیین له ماله؟ ته له فۆنیکمان له سه ر جاده وه
کرد.

- به لی له ماله؛ ده لی وهرن!

دایخسته وه.

- بۆ نه تپرسی چۆن ماله کهت بدۆزینه وه؟

- ئاي راست ده كه ي!

غيرفانمان گه راين ده فيكمان پي نه بوو ته له فون بكه ينه وه، ديسان وئيل بووين. تا دوزيمانه وه شه يتان گوتي چق! تاره ق كردوو، ماندوو: «سه لامون عه ليكم!» تارانیه كي ره شتالهی بالا به رزی لووت به رانی، چوار ته له فون له ده وره، ده تگوت علاعه زره ته! به مينگه يه كي تارانیه وه پرسى: ده لين چي؟ له سهر جواب مه حتهل نه بوو، ته له فون يكي هه لگرت؛ وه ختي بو كچيك داده نا!

- به لي چتان گوت؟!

ئهو جار به ته له فون ده گهل ژنيكي فارسى زماندا جي ژوانيان ديارى كرد.

- ها، چيتان فهرموو؟!

پاش زمان لووسى و تماروفاتيكي خهست وخول، نووك و به دى حالى خومان بو باس كرد؛ به لام ئهو له بهر ته له فون هه لگرتن و دانان زور كه مى گوي لي بوو.

- وا ئيستاش قاسملوو بو لاي توي ناردووين كه باسى ئيمه ي بوي كردوو.

- قاسملوو ناناسم، كييه؟ له كوييه؟!

- كورده و له پراگ ئوستاده.

- كورد چييه؟! زور تازه گي هه يه بو من! قاسملوو بو ناچيته وه ئيران؟ له پراگ چ ده كا؟!

گوتم با برؤين بي فاده يه. زه بيحى ده ستى پي كرد: به خاترى نهوع به روه رى، ئينسانيه ت و چي و چي! كولى پيكنه نيم هه ستا و خوم بو نه گيرا، ده ركه وتم. زه بيحى به دوومدا هات:

- مه لا بو پيده كه ني؟

- كاكه! عه ينن سوالكه ريكم هاته بهر چاو كه به كافريك بلئ: بو خاترى غه ليفى ئيندرقاش ليره يه كي زيرم ده به!

زه بيحى له من پتر پيكنه ني! خيى ئه ويشمان به خشيه وه.

له مؤسكو ناهوميد بووين. ده بي برؤين، بو كوي؟ به چي؟ قه ليش گوومان ناگه يه نيته وه شام. سه فاره ت مفا ره تيكي سووريا، ميسر له برلين نييه؛ كونسولگه ريشيان ده س ناكه وي. با بچينه «بؤن». خانه خويكانمان كيسه يه ك نان و په نيريان داينئ و سه رو سيو. بليتى قه تاريان بو برين؛ پينچ ماركيشيان داينئ. بؤن بگره و هاتم! ئاي به دبخته ختي! جي له قه تار ده س ناكه وي، ده بي له كوريدوردا شه شه سد كيلوميتر رابويرين. ههر چؤنيك بوو سينم له واگؤنيكي شه ش نه فره ي ژاندا خوي سه پاند. ئيمه جيگه ي قنگه لفس دادانيشمان نه بوو. سه رما بوو. به رده مى خوم وه ك عاره بان هه لپيچابوو. چووم له به رانه رى ئاوده ست، له سهر عه رز دانيشتم. زه بيحيش هات. دوو كچي هه ژ- نو ساله له په ستا ده هاتنه ئاوده س. ليم مؤر بوونه وه، فشتيكم لي كردن، زيرانديان. ئيتر خوا وه تحه سينئ قه ت منداليك به لاماندا نه هات. به لام بؤنى ئاوده سه ته كه پياوى وه ره ز ده كرد. ههر چؤنيك بوو ئهو شه وه شمان گوزهراند.

ده لين دوو كابراي سووريايي، به زستان رووت و به هه ر دوو كيان لي فقه يه كيان هه بوو. شه و به خوياندا ده دا، رؤژ له بهر تاو ده شانيه وه ده پيچا و به به ريه وه هه لده له رزين. به هار هات؛ يه كيان گوتي: زستانه كه مان رابوارد.

- به لي، ئه م ما به حالى سه گ!

له ئيزگه ي «كؤلون» دابه زين. غار ده سهر ته له فون! ته له فون نامه سهر و بن كه! سه فاره تي سووريا له بؤن نييه. هيج شتيك له وه تالتر نه بوو. هيزى دلمان نه ما و به هه ناسه ساردى

تماشاي يەكترمان دەکرد.

- سەفارەتى مىسر چى؟

- ھەيە؛ بەلام كىڭ جىۋابى ئىمە دەداتەوہ؟

- دەبا تەجرەبەي كەين؛ خۇ لىمان نادەن.

- ئالۇ، سەفارەتى مىسر؟

- بەلى.

- دەخىلە ئىمە سوورايى لىقەوماوين، سەفارەتى سووريا لە بۇن نىيە. چارمان چىيە؟

- من نام «عەبدولقەتەح دىدى» يە. لە كوئىن؟ ئىستە دىم.

- جا چۇنت بناسىن؟

- يەكى درىژى رەش وەك قىلم.

رەشە ھات، گوتى: جارى ھىچ قىسە مەكەن. بردىنيە رستورانى ئىزگە، بەر چاييەكى

شاھانەي داينى. پىنج ماركى لە سەر مىز دانا:

- ئەوہ ھەلگرن!

- بە خۇا قىۋولى ناكەين.

- برا چونكە دەزانم بەو پىنجە دەگەنە سەفارەتى سووريا، ئەمەندەم دا؛ دەنا دەبوايە زۇرتتران

بەمى. لە خەتى ژمارە چوار سوار بن! پىنج ئىزگى ئوتوبووس بىزمىرن! دابەزن! باغچەيەكى

سىڭ گۆشەيە؛ سەفارەتى سووريا لەوتىيە.

پاش چەند سال بۇمان دەرکەوت كە دىدى داستان نووسە و لە زۇر شوئىنانش بۇتە سەفىرى

مىسر.

شارەكە ناۋى بادگودزىبىرگە، بەو نىشانە گەينە بەر دەرگى سەفارت.

- راۋەستىن جارى مەچن! چووزان سەفىر بەعسى سەگىاب نىيە؟ چووزان دەرمان ناكە؟

چووزان ئەگەر بزائى كوردىن ھەر بە گرتىمان نادا؟

- دەي سا قۇرى كوي بە سەردا كەين؟ لە سەر خۇا! سەرى خۇمان دەكەينە كوتك.

دەرىشمان كا، لە سەر رىگى ماشىنەكەي رادەكشىن! با بە سەرماندا بىرا.

بە سەد ترس و لەرزەوہ زەنگى دەرکەمان زىراند. ژنىكى ئەلمانى دەرکەي كىردەوہ؛ سالىۋنىكى

شان داين. دانىشتىن و چاۋەنۇرى چارەنووسىن. كورنىكى عەرەبى حەلەبى لەوى بوو، دەيگوت:

عەرىزەم داۋە پۈلۈم دەنى ژن بىنم. ئىۋە شتوتگارتان دىۋە؟

- بەلى.

- نەچۈنە سەيرى كارخانەي مارسىدس؟

- نەخىر.

- ئاي عومرتان بە زاىە چوۋە! كۈرە چۇن پىاۋ سەيرى وا لە كىس خۇي دەدا؟ ھەموۋى دوو

ماركى تى دەچوۋ!

ھەستەم وە بەر شەقى دەم!؟ حىزباب! ئىمە نان نەبوۋ بىخۇين؛ شەش ماركىمان دابا بۇ سەيرى

مارسىدس!؟

لەو دەمەدا بانگ كرا، چوۋە لايەكى تر؛ بوو بە ھەرا و جويىن دان بە عەرەبى:

- فلان فلان شۇدە! بۇ سەفارت گەداخانەيە!؟ ھەر رۇژە چەند دەسبىرى وەك تۇ پەيدا

دەبن: «قوربان لیمان قەوماوە، پوولمان نەماوە». تۆ بەوەش پازی نی، دەتەوئ ژنی ئەلمانیت بۆ بینم. هەیدئ لە بەر چاوم گوم بە! تا نەمگوتوووە بنگرن!

هەتیو هەلات. دلمان کەوتە خرت و پرت. بە خودا ئیمەش بەو دەر دەردە دەچین. کابرایەکی قوڵەخرەیی دەمچاوا چکۆلەیی گرد، کە هیچ پیمانان و نەبوو سەفیرە، هات. لە بەری هەلنەستاین.

- بەخێر بیت!

- سەلامەت بی!

- فەرماشت؟

- سەفیرمان دەوئ!

دانیشت.

- من سەفیرم، فەرموون!

- جەناب لە بیرووتەووە دەچووینە مۆسکۆ... ئەووە چیرۆکمانە و ناشتوانین بگەینە سووریا.

- هەرسیکتان کوردن؟

- بەلی.

- کە وای داوای ئیستیقلالیی کوردستان دەکەن؟!

- قوربان! چۆن شتی وای دەفەرمووی؟

- بۆچی؟ هەر ئیستا ئەنگۆ سی و من یەک. ئەکسەرییەت بەنگۆیە!

- ئیمە لێقەوماوین؛ پەنامان هیناوە؛ چۆن تۆ دلت برۆا دەدا ئەو تەرزەمان بدوینی؟

سەفیر گوتی: من جارێک کوردێک لە ئیعدامی نەجات داوم؛ زیانم لەو کوردەووە دەزانم. هەر

چی بۆم بکری تەقسیرتان دەگەڵ ناکەم.

- کوردە کە کئی بوو؟ دەکری بیفەرمووی؟

هەناسەیهکی هەلکیشا:

- جەلادەت عالی بەدرخان بوو. خوا رەحمەتی لێ بکا، لە چنگ فەرانسیان هەلاتم کە

حوکمی ئیعدامیان داوووم. دوو مانگ لە ماله کەیی خۆی شاردمیەووە تا عەفووی بۆ ساندم.

- ئەم خانمە کچی جەلادەت بەدرخانە.

واقیئیی بردهووە. بانگی کرد: خانم! وەرە دیاریەکیان بۆ هیناوی!

خانم لە پلەکانان هاتە خوار و چاوی بە سینەم کەوت:

- سینەم! شاگردە خۆشەویستەکەم! کام فریشتە تۆی گەیانده من؟

بوو بە فلج و هۆری ماچان. خانمی سەفیر لە شام ئوستادی حقووق بوو و سینەم لای ئەو

دەرسی خۆپندوووە. سینەمی برد و پۆیی. سەفیر - کە ناوی ئیبراھیم ئوستوانی بوو - گوتی:

دەزانم بە سینەمەووە زۆر نارەحەت بوون. ئەو لە ماله من دەبی. ئیووش دەنیرمە ئوتیل. لە شام

دەپرسم هەر گا بریاریان دا کە بتاننیرمەووە، لە سەر خەرجی دەوڵەت دەچنەووە.

نیوهرۆزەیهکی زۆر سەفیرانەیی داینی. سەرو بیست مارکی نەغدی داینی کە گیرفان پوولی

بی و حەقی ئوتیل لە سەر سەفارت. پاش نیوهرۆ بە ترومبیلی سەفارت چووینە ئوتیلۆکەیهکی

خشپیلانە لە سەر لیوی چۆمی «راین». هەر زوورەیی تەختیکی دوو نەفەرەیی لێ بوو، هەمووش

هەشت وەتاغ بوو. وەتاغیکمان بۆ سینەم گرت کە پۆژ لە سەفارت لای خانمی سەفیر بی و

شەو بە ماشین بیھیننەووە ئوتیل. ئیمەش لە سەر داوای خۆمان بە زووریک پازی بووین -

بیلامانی - وهک ژن و میرد له سهر تهختیک بنووین.

چووین که له دوکانیک قهند و چا و نان و پینخوړیک بکړین. شووشه شهرابی ئیلزاسی گهردن بلندی لئ بوون؛ به چوار مارک. ههرزانه، زوړیشم دهردی ماندوووی و سهرما دیوه؛ یه کیکی ده کړم.

- نایه لم بکړی!

- هه تیو به تو چی؟ له بیست مارکی خو می ده کړم!

- مه لا ناهیلیم بیکړی!

- جا نهوا ده یکریم؛ تو پیایوی ئازای مه هیله! شهرت بې پشتت له زگت نهر متر ده کهم! بو من

مندالی بهر دهستی توم؟!

کړیم و به بې نهوه یه کتر بدوینین هاتینهوه ژووره کانمان و دهنگمان لیک گوړپوه. چوومه سهر تهخته که، په توویکم به سهر لاقان ههلکیشا؛ سهری بوتلم کردهوه. زه بیحی - که لیم قهلسه - پشتی ده من و رووی ده په نجره یه. به پیوه ویستاوه و بهو دهنگه ناخوشه ی که ده تگوت میز به تنه که دا ده کا! شیعری حافظ ده خوینینهوه. رووم تی ناکا؛ له بهر خو یه وه:

- مه لا! هه مووی ده خو یه وه؟

- به تو چی؟

- ئاخر مه لا! نهوه هه مووه حالت تیک ده دا!

- تو پیم نالئی چ کارت به من داوه؟ من خوم ده کوژم. به تو چی؟!

پشتاوپشت لیوانیکی له ده ستدا، به پی دزه لیم نریک بووه.

- مه لا خوت کهر مه که! سهری بابت تو زیکم بو تیکه!

- یا خوا نه گهر بوت تیکم غه زه بی عهرز و عاسمانانم لئ بیاری!

ده می بوتلم به لیومه وه نا و قورت - قورت ملم لئ نا.

- مه لا ده مری! تو خوا تو زیکم بو بیله وه!

قرتم له بوتل بری و په تووم ههلکیشا و نوستم. له ئیوار موه تا ساعات ده ی به یانی یه ک بین

خه وتم و وه خه بهر نه هاتم.

هفته ی جاریک سفیر نیوه روزه ی ده داینی. وه ختی دی ده چووینه چیشتخانه و ههر

په تاته ی کولو و گوشت بهراز بوو. جاریک گوتمان با شتیکی دی بخوین. زه بیحی دهستی له

سهر شتیک دانا، به گارسونی حالی کرد: نه مه! هه شت هیلکه ی نیمروویان به قاپیک په تاته وه

هیئا. به دهست، به چاو داوای نانمان کرد. دوو گزمووله نانیا هیئا، هه وتی پارویک نه ده بوون.

پاراینه وه، ددانمان بو چیر کرده وه، ده تگوت ته بلیغاتی خه میر دهنان ده که یین! رویی، جووتیک

پشکه لی دیکه ی بو هیئاین و به سهر گوتی: به سه!

رؤژیک بیستمان که عه لی خه یدر سوله یمان سفیری عیراقه و له شاری بادگودزبیرگه.

- زه بیحی با بچین.

موشی گوتی: وه ختی نه داوونی؛ مه منووعه بچن. له کاغه زیک به کوردی خو مانه نووسیم دوو

که سی سووریایی هاتوونه دیده نیت.

- تکایه بیده یه!

هاته وه گوتی: فهرموون!

- نووسیوتانه سووری و کوردییه که تان عیراقیه.
 - من ئەو که سەم که ناردتە لوبنان، بە حەس.
 - تۆ هەژاری؟ لیترە چ دەکە؟
 - جەناب! ئەوی خۆت بە لاوتی دەتکرد، ئیستا من دەیکەم؛ حال و مەسەلە ئەو هیه...
 کە هەستاین، روانیە کیسە کە، سەد مارکی تێدا بوو. گوتی: دەبی هەر بیئەوه؛ جاری ئەم
 کەمەم لێ قبوول کەن.
 - نامانەوی.
 - دەبی بتانەوی.

وەرمانگرت. سەرو سی و سێ مارکمان پێ برا. ئیتر نەچووینەوه لای. زەبیحی رۆژی دوو
 پاکەت جەغارە ی چیسترفیلدی دەکیشا؛ دەیکردە هەشت مارک؛ نەمەدەویست بەکی بکەوی.
 خۆم سیفاریکی بەلگم دەکری بە مارکیک، دە دانە ی تێدابوو حوکمی لێ کردووم: مەلا ئەم
 جەغارەت بۆگەنی دیت! بچۆ لە دەری بیکیشە!
 - هە ی دین سزا! من بۆ خاتر تۆ وا دەکەم، تۆ دەرم دەکە؟!
 - کە وا بی مەلا بمبەخشە!

سەفیری سووریا جاریکی تریش سەرو بیست مارکی داینی. چەند رۆژ بوو هەر دەبگوت دوو
 جارم نووسیوه، جوابی شامم بۆ نەهاتۆتەوه. تەنانت گوتی دەترسم خالید بەکداز بۆ
 تێچانندن. بانگی نامەبەری سیاسی کرد: دەچیەوه شام، بەر لەوه بچیەوه ماله خۆت، بچۆ
 وەزارەتی دەروە؛ بزانه بۆ جوابی نامە ی ئەوانەیان نەناردووه! نامەبەر بۆ سبە ی ئیوارە هاتەوه؛
 یاری دە ی ئیمە قبوول کرابوو. بە سەفیری گوت: پاکەتە کانت هیشتا هەلنەپچرا بوون؛ ئەگەر من
 چووم خۆتندیانەوه! سەفیر گوتی: ئەمەش دەولتە کە ی من!

ئەو رۆژانە ی بینکار لەو شارە بووین، کارمان خولانەوه بوو. هەر کەسیکی گەنم رەنگمان دەدی:
 «خەلکی کوئی؟»، جاری وا بوو هیندی دەردەچوون؛ بەلام زۆر جار ئیرانی دەبوون. یەک لەو
 ئیرانیانە گوتی: کورد لیترە زۆرن. عەلی قازی لە سەفارەتە. بیچارە چونکە بابیان عەزیمت داوه
 مەعاشی زۆر وەر دەگری!

رستوورانیکی دانشجوویان هەیه لە بۆن، کوردی زۆری بۆ دەچن. با بچین کورد پەیدا کەین.
 چووینە بۆن. چۆناوچۆن بوو لە پۆلیسیکی رانما ییمان پرسی: «رستوورانی دانشجوویان»، بانگی
 پۆلیسیکی دی کرد، هاتە جینگە ی؛ خۆی پێشمان کەوت. دە دەقیقە دوایی لە کۆلانیک
 رستوورانی نیشان داین و گەراوه. سەرکەوتین. لاویکی فارسمان دی، گوتی کرماشانی هەن و
 کوردی عەرەبیش زۆرن. لە پشتەوه سەریکی کەچەلم دی.

- ئای دیتەوه، ئەوه ئوستاد شەهابە. ئوستاد شەهاب!
 مدیر مەدرەسە بوو لە مەدرەسە ی فەیلی بەغدا یە. هاتبوو بژیشکی دەخویند. جەمیگمان
 دەگەل خوارد و هەموو رۆژ بە شازا دەیگەراندین.

ئەو شارە گەرماوی لێبوو؛ وەک گراوی ولاتی خۆمان؛ بەلام هەمووی چاوه-چاوه و شیرە-
 شیرە کرابوو. چووین لیستیکیان داینی: بۆ گەری، فلان. بۆ خوروی هاسان، فیسار. بۆ ئەعساب،
 فلان نمرە... زەبیحی گوتی: من ئای لەش خورانه کەم دەوی. گوتم: من ئەعسابم تیک چوووه،
 دەمەوی تۆزیک عاقل تر بم! دوو نمرەمان نووسی، پوولەمان دا. چاومان لێ بوو هەر لە یەک

شېرە دوو ليوانيان بۇ تىكرىدىن!

پاش چارده رۇژ، بادگودزبىرگمان بە سواری قەتار بەجى ھىشت. بە رېڭەى دەرياچەکانى ناو سويسدا گەيشتېنە ميلان. لە بانكى ناو ئىزگە پوولى ئەلمانيمان بە ئىتالى گۆرپەوہ. پوولە وردە کانيان نەويست. ئەدى چ بەکەين؟ گوتم ئىوہ زمان دەزانن، بچن لە شوپنيتک بېگۆرپەوہ. گوتيان بانک نەپەوئى كى دەپەوئى؟ با فرېيان دەين.

- بەشىكم دەنج بزانم چۇن دەبى.

چوومە بەر دوکانى دەلاكيك، پوولم نیشان دا و بە ئىنگليزيە شەق و شپەكەم شتىكم گوت. كاپرا لە جياتى ھەر ماركيك، سەد و بيست لىرەى ئىتالى دامى. دەستى بېرپووم! سىنەم و زەبىحى گوتيان ئەوى تىرىش بەرە. خۇم گنخاند: نەخىر جەنابتان قانوونزانن! بېيەنە بانك يان فرېى دەن! ئەويشم گۆرپەوہ. شەو لە ژېنەوا ماينەوہ. لە بەينى ميلان و ژېنەوا، قەتار وېستاوو. دابەزىم، زۆرم تىنوو بوو. دەبوو بە ناو پىشال-پىشالى خەتى ئاسندا بېپەمەوہ ئەو بەر، بچم نووشابەيەك بەخۇمەوہ. وە ناو كەوتم، مەعموورېك ھەراى لىكرەم؛ ديار بوو دەيگوت لەوئوہ مەمنووعە. پراوہستام. بە كوردى گوتم: ئەدى لە كوئى لە سەر گۆرى بابت بېرېم؟! ئىشارەى دا كە برۆ، قەيناكا!

ژوورېكمان لە ئوتىلىك پەيدا كەرد. سىنەم مىلى لە فىنگە فىنگ نا. گوتم: دايكم مەگرى! خۇشت بى ناخۇشت بى ھەر ئەوہەيە. دوو برا و خوشكىك دەتوانن لە ژوورېكدا بنوون و كەسپىش باى لى نەبىتەوہ! مىلى لە پىكەنين نا.

بەيانى چووينە سەر كەشتى. زەبىحى ھەر لىم دەروانى و بزەى دىتى.

- چىيە؟

- مەلا حەبى گىژنەبوونم بۇ خۇم كړپوہ؛ تۆ نىتە با گىژ بى!

كەشتىەكەمان ناوى «لىدىا» بوو؛ يۇنانى بوو. بلىتمان دەرەجە دوو بوو. تەختى خەومان دوو تەبەقە لە سەر يەك بوو. چەقە و ھەراى ژنە يۇنانى و ئىتالى مېشكى سەرى دەبردېن. بۇ چا و لىكناىكىش زمانيان لە كار نەدەكەوت. زەبىحى دەيگوت: مەلا! ئەوہ دەرەجە دوو نىيە، دەرەجە گووہ! بەلام خواردنمان لە سالۆنى گشتى بوو؛ زۆر باش بوو. رۇژى دووھەم تازە تاو ھەلدەھات، دىتم زەبىحى لە سەربانى كەشتى چاوى سوور و دەرپەرپوہ؛ دەلئى بزە و شەرەشاخ دەكا! لاولا دەتلىتەوہ؛ سەرەگىژەى بەحرى گرتووہ.

- حەبەكانت بخۇ سەگم تى رياندن!

نەخىر حالى شپە. نانى نەخوارد.

- بچم شووتىت بۇ بىنم؟

- كوا دەتدەنى؟

چوومە ئاشبەزخانە. خوا شوكور سەدى شىستى يۇنانىەكانى سەر كەشتى توركى دەزانن. لەتە شووتىەكى گەورەم ھىنا.

- مەلا ناخۇم!

- چاترا! لە بەر چاوى ئەو قرتەم لى برى! تا دوو رۇژ سەرگىژە بەرى نەدا.

بەيانيان كاپرايەكى خولى حەمامى سې بە كلاو دەبەر، لە سەر مېزى نان خواردن دەھاتە بەرامبەرمان. ديار بوو دەبوو لاساى پادشاى مەراكىش بكاتەوہ. سەفېرى مەراكىشە بۇ سووريا

دەچىن. غەرەبى نازانى، چەند كەلىمە يەكى كۆنى مەلایانە پەلخوپ دەكا. دەپەوئى بىمدوئىنى تا فېزە غەرەبى قسە كىردن بېئى. بەزمىكىمان بۇ ساز بوو، مەپرسە! جىئوى كوردىم بۇ تىكەل بە غەرەبى دەكرد؛ ھەر دەيگوت: «ئىنشائەللا». تەنانت جارىك گوتىم: «رەئسەك بە قوونگم!»، گوتى: «ئىنشائەللا!»

دەستە مىندالېكى شەل و سەقەتى ئاتىنى دەگەل مامۇستاكەيان ھاتبوونە سەيران و گەپان. يەكىكىيان تۇزىك توركى شەق و لەقى دەگوت. لە باتى (ھا، ئا) دەيگوت (خى خى!) بېوونە ھەوال. دەپېرسى:

- فلان شت بە توركى چىيە؟
- دەمگوت من زمانى يۇنانى كۆن دەزانم!
- وەك چى؟
- تەرسە كورولەي مامى خۆت!
- سەعاتىك ماندوو دەبوو فېرى بى. دەچووە لای مامۇستاكەي:
- پىرۇفسۇر! تەسە كولومە خۇي! گرىك؟
- نا.

دەھاتەو: «نۇ گرىك!». دەرسىكى دېكەم پى دەگوت. پىكەنىمان ساز دەكرد. بەيانىك سەپرى دەريام دەكرد، لە ناخافل يەكئى گوتى: «يا خەپرا!» (بە يۇنانى لە جىياتى رۇژ خۇشە؛ بە غەرەبى يانى: ھەي گو!).

گوتىم: يا خەپرا و نىوا

ھەوالەكانم گوتيان تۆلەي ھەوئل و ئاخىرى لى كىردىەو!

لاويك ھاتە لامان. بە دەنكىك غەرەبى و دوو دەنك ئىسپانى دەلى: غەرەبى ھەلەبىم. سى سالم عومرە. سى سالە لە كاراكاسم. پازدە ھەزار دۆلارم پەيدا كىردووە. غەرەبىم لە بىر چۆتەوہ. توخوا بە خىرى خۇتان فېرى غەرەبىم كەنەوہ؛ سى سى!

- سى سى گيان! بە سى سال زمانى بىست و ھەوت سالەي دايك و بابت لە بىر بردۆتەوہ؛ ئىستا چۆن بە شەش رۇژ و ھەو رۇژ فېرى دەبىەوہ؟ لە پوول پەيدا كىردن وا زىرەك، لە زماندا وا دەبەنگ!؟

- سى سى، سەھىج!

دەگەل يۇنانىكى ئاتىنى - پىرەپىاويك - بېوونە ئاشنا.

- تۇ ناوت چىيە؟

زەبىجى گوتى: ناوى حاجى عەبدورەھمانە!

بە تركى قسەمان دەكرد؛ لىكى دەھالاند. بەزمى وا خۇش نابى. قەدەرئىك مات بوو، گوتى: ئەرى ھەيوانىك ھەيە زۇرم پى جوانە، عەكسەكەيم بۇ بىئىرە.

- كام ھەيوان؟

ناعىلاج دەستى لە جىگەي گويۇە ھەلئىنا و لەقاندى. گوتىم: ھا، ئىشەگ!

- بەلى بەلى دىتتەوہ!

- بە سەر چاوا! شكىلى خۆت و بابت بۇ دەنئىرم!

سەد جارى گوت: خاجى ئەبدورەھمان لە بىرت نەچى!

له بهندهری پیریهی ئاتین دابهزین. گوتیان ههشت سعات کهشتی ناروا. له ئوتوبؤسیکمان
پرسی:

- ئەتینا؟

- بەلێ ئەتینا.

چووینه ئەوسەری شار، داوای بلیتی تازەیان کرد که ده گەڕێتەوه. یەخە ی بلیت بێم گرت، بە
ترکی دەلیم: کوا ئەتینا؟ ترکی زانیک له کۆل کابرای کردمەوه و قەتاری بەرقی نیشان داین که
بە هاسانی چووینه ناو شاری ئاتن. له ناو قەتاری بەرقیدا کوپریک بە کهمانچە ئاهەنگیکی لێدەدا
پیاوی سەرخۆش دەکرد. بیست دراخمەم دە کلاوه کە ی هاویشت. زەبیحی گوتی: وەللا
قەرەنیاغا گووی وای نەخواردوو!

- کاکە ئەو مووزیکە پتریشی دینا...

وێک عاشقیک چەند سال له یاری دوور کهوتیبی و له پێر چاوی پێر بکهوی، هەر گەشکە بووم:
ئۆخە ی! پڕوانن ئەو هەموو میشه نازداره له سەر دوکانی بەقالان حەلوای بە شەقان دە کەن! بە
هەزاران میش پیکەوه هەلده فرین. شوکور له بی میشی ئەلمان رزگار بووین و میشی ئاتن بۆنی
دیمەشق و بەغدا ی لێ دێ! بەر له هەموو شت باقلاوه یەکی ئەستەمبوولیمان نۆشی گیان کرد!
سویند خواردن و درۆ کردنی دوکانداران، دیمەشقی وە بێر دیناوه. بەلام هەموو شت ئەوەندە
هەرزان بوو نەبیتهوه. سینەم خان کراسی کپی و دیاری بۆ دایکی. زەبیحی گیرفانی پر کرد له
پاکەتە جفاره. من سەبیلیکی بە جنجەر - فنجرم بە دوازده درەخمە کپی. کابرا - که دەستی
بریبووم - دە بەردە چەخماغی بە خۆرابی دامی. ئەو سەبیلە له دیمەشق بە پەنجا لیڕه بوو، که
پتر له دە قات گرانتر دە کەوت. چووینه سەیری «ئاکرۆپۆل». بە راستی پیاو سەری له
شارستانیەت و هونەری چوار هەزار سالە ی یۆنان گیتز دەبی. له سەر کهشتی وە کیلیکی
دادگوستەری عەرەبی عیراقیمان بوو بە ئاشنا. باسی یۆنانی دە کرد:

- کۆرە ئەو ئەتینانە ئەوەندە کەرن نەبیتهوه. من له رستووران داوای هیلکە دە کەم، مریشکم
بۆ دین!

- چۆن؟

- له کاغەزیک عەکسی مریشکم کیشا، دام بە گارسۆن.

- دە ی جنابی مامۆستا! عەکسی هیلکەشت له بن مریشکە که کیشا و ئیشارەت لێ دا؟

- جا ئەمە ی بۆ چییە؟ ئەو کەرە نابی بزانی من چم دەوی؟!

- بەلێ، کەری سەیر له دنیا هەیه!

له سەر کهشتی سروودیکم دروست کردبوو له سەر وەزنی: «ئەم جەژنی سالی تازە یە نەورۆزە
هاتەوه» سەر بەندە کە ی ئەمە بوو:

رۆبیم هەتا پلینزەرۆ، لەولا گەرامەوه نەبەشت هەرم پراگێ، شیووعی له شامەوه
شەش بەیت بوو باسی ئەو ژیانە گواویە ی دە کرد که لەو بەینەدا پامانبارد. من دانە - دانەم
دەخویندەوه و سینەم و زەبیحی کۆرس بوون، سەر بەندە کە یان دە گوت. بە داخەوه هەر سێ
بەیتیم له بێر ماوه؛ ئەویش تیکە لاو، مەسەلەن:

برلین و دۆشەکی له هەوا، گۆشت بەرازی پیس ناودەستی ناو قەتار و بە پیوه سێ و قەتیس

«دیدی» بە خۆی و فینف و له ریی گۆدزییر گەوه مالی سەفیر و جووتە له سەر تەختی وەر کەوه

میلان و جینہوا و لہ سہر «لیدیبا»، لہ دیک رووت و رہجال و سیس، لہ بەریکا نیبہ دریک شو لہ دەریادا دیمەنی ئاگرپرژینی «سترومپولی» بە لامەوہ زۆر جوان و تماشایی بوو. کہ لہ ئاتین وەرئ کہوتین فەتالیہ کمان پئ نہبوو. کہشتی لہ بەندەری ئەسکەندەریبہ ڤاوہستا. خەلکیکی زۆر ھاتبووہ بەندەرگا. لہ سەربانەوہ سینەم دەستی بۆ کابرایەکی زەلامی، سەر بی تووکی، زگزل ڤاداشت: ئەوہ ئاپۆ حیلمی خۆمانە! ئاپۆ حیلمی! ئاپۆ حیلمی!

ئاپۆ ئاوری دایەوہ، دایەزاندین؛ بردینہ ڤستورانیکی دەم بەحر. بی تۆ ناخۆش ئەوہندە ی زامبری (قزالی بەحری) و ئابجۆی داینی، ھەلمساین. سینەم تیلگرافی بۆ دایکی کرد کہ پوولی تاکسیمان پئ نەماوہ لہ بەندەری بیرووتەوہ بیینە ناو شار. بە گومانم نۆ ڤۆژ و ھەشت شو لہ بەحر دا بووین. نوژی خەوتنانیک گەیشتینەوہ بەندەری بیرووت. تايەکی سەختە ھەبوو. ڤەوشەن خانم بە تاکسیہ کەوہ چاوہنۆڤمان بوو. راست بردینہ شام و ئەمن لہ نویندا کردمە نالەنال. لہ شام، قەدری جانی شاعیر دیتمی؛ پئم پیکەنی، گوتی: تۆ و زەبیحی ھەر مل لہ خەتەر دەنتین! کوا چیتان کرد؟! لہوہ زۆر بەست بووم؛ بەلام جواییکم نەداوہ.

پاش سئ ڤۆژ بەرەو مال ھاتمەوہ؛ گەیمە ھەلب. میوانی ئوتیل یەرمووک بووم کہ خاوەنەکی (مەجید ناغا) کوردیکی خەلکی عیفرین بوو. مەحموودی فەقئ محەممەدی ھەمەوہندیش لہوئ بوو؛ کہ زۆر باسی کوردایەتی بە دلسۆزی دەکرد. لہ گەشتیکی ئەستەمبوول گەڤاڤوہ. لہ دوایی ھەوہل کەسئ بوو بە جاش لہ سولەیمانی، ئەو ھەمەوہندە بوو؛ ھەوہل کەسیش بوو کہ پئشمەرگە لہ ناو شاردا تیرۆریان کرد.

چیشتەنگاو لہ سالۆنی ئوتیل دانیشتبووم شتیکم دەخویندەوہ؛ ئەو سەعیدە ی باس کرد - کہ من و سەیدا جگەر خوینی گەڤاند - ھاتە ژوو و لہو لاه دانیشت. گوتی: ھەژار دەگەل خالید بە کدائش چۆنی؟ ئەو نەپھیتش بە مراد بگە، وا نیبە؟ پیکەنی. گوتم: برا! منی ئاوارە ی بیکەس، ھیچ ھونەر نیبە گالتهی خۆت بە من بکە. کاریک بوو، بۆی چووم؛ سەری نەگرت. خەتاش لہ کەس نیبە، ویزەمان ناتەواو بوو!

- پیت وایە گالتهت پئ دەکەم؟

- بەلئ قەدری جانیش تەشەری لئدام...

کورسیہ کە ی ھینا بەرانبەرم، گوتی:

- تا ئیستا سال نەبووہ دە ھەزار لیرە کەمتر باربووی حیزبی شیووعی بکەم. لاقی ئەسپە کەم دەخەمە کوپی دایکی خالید بە کدائشەوہ. جا بزائە چۆن ئاڤرووی خۆی و سەگەلە کە ی دەبەم؟! تۆ چووبووی لہ سەر کورد وە جواب بیی! ئەگەر ئیمە ویجدانمان بی، دەبی ئەوہمان دە چاودا بی و دۆست و دوژمنی خۆمان بناسین...

ھاتمەوہ تریسەسی و کروشەم کردەوہ.

دوکتور نافیز (برا گەورە ی دوکتور نوورەددین زازا) لہ پاش شۆرش شیخ سەعید لہ تورکیاوە ئاوارە ی سووریا بیو؛ لہ قامیشلی یزشکی دەکرد. ھەر کوردیکی گوندی و فەقیر بچوایە لای، دەرمانیشی بۆ دەگری و بە ڤاستی زۆر بەبەھرە بوو. گێڤایەوہ: جاریک چوومە گوندیک کہ گوتیان نەخۆشیکی فەقیری لیبە و جەوانیکە. قوتویک شوکولاتیشم بۆ برد. دایکی گوتی: کوری من ڤابە! دوکتور جوکلیتی بۆ ھیناوی.

- ھە یھوو ھە یھوو! ئەوہ دلەم ناچیتە پیوازان دەلین جوکلەت بخۆ!

گوتم: حەقى ھەبوو، منىش پياوژم پېچ لە جوکليت خۆشترە.

شەويک لە قاميشلى ميوانى حاجى ميرزا بووم؛ ئەحمەداغايەكى كۆنە ئەفسەرى عوسمانى زۆر قسەخۆشيش ميوان بوو. شەو جيگەيان لە بەر ھەيوان بۆ راخستين و زۆر درەنگ نوستين. تەواو چاوم گەرم نەکردبوو، بە زىرەى چوار ميكروفۇنى مزگەوت راپەريم. ئەحمەداغا دانىشتبوو جگەرەى دەكيشا، گوتى: با چيرۆكىتک بۆ بېژم: مالم لە گونديک بوو. مجبوري مزگەوت سەيد بوو؛ کەريکى ھەبوو کۆلووى لى بار دەکرد. ھەر لە ئىوارەو ەک بين دەيزەراند تا بەياني. جيرانىکم ھات گوتى: تۆ پياويكى دنيايدەى، لەبەر زەرەى کەرى سەيد خەوم لى حەرامە. چاريک بکە! دلئى سەيديش نەيەشى.

- بە دزيەو سەرى شەو ھينديک رۇنى کەرە بخە ناو قنگى نيرە کەرەو؛ حەقت نەبى!
بەيان زوو سەيد ھات: ئەحمەداغا کەرەکم ماىەى ژيانمە! دەنگى نووساو. دە خۆى دەنووسى بزەرەى، لەپر نووزەيەكى دى و پەشيمان دەبیتەو؛ چم لى دەکەى؟
- مام سەيدا ساليک لە لای قارس و بايەزیدان کەران تووشى ئەو نەخۆشە بوون؛ قرانيان کرد. ئاوى ئەم دېيە بۆ نيرە کەر دەس نادا. ماکەريک بکرە و ئەمە بفرۆشە تا نەتۆپيوە!
ئيتەر خەلگى ديم لە زەرەى کەر نەجات دا!

پەنجا کەسيک لە کوردە شيووعیەکانى جزيرە، سەر و شەشسەد ليرەيان دابوو، دەگەل کاروان خرابوون و چوووونە مۆسکۆ. ھەر رۆژى ھەوەل لە مۆسکۆ قسەيان بۆ کردبوون:
- فەرمانى ھەوالى خاليدە: ھيچ کەس نابى بلنى کوردم. دەبى ئىووش بەرگى عارەبى بە ەگال و کراسى شۆرەو دەبەر کەن و بلين عەرەبى سوورايين. ھەر کەس خيلاف بکا دەرى دەکەين!

ئەوانە کە گەرابوونەو بە تالى و فەلسیەو ەگلەيان لە حيزب دەکرد. کە خەبەرى سەفرەکەى زەبىحى و منيشيان زانیبوو، گلەيى بن ليوان تەقيبوو؛ بيوە ھەرا و لۆمەى بە ئاشکرا. حيزبىش - وەک زۆرەى حيزبە شيووعیەکانى تر - لە ھەر کەسى گلەيى ببيستايە کليشەى جاسووسى پتو دەنووساند و دەيگوت پياوى ئىستيعمارە؛ دۆلارى دە باخەلدايە. دەس کرا بە پاکردنەو ەى حيزب لە ئەندامانى گلە کەر؛ زۆريان دەرکرد. تەنانت ئاراکیلە ئەرمنەيە قۆرپەسەرە کەش وە بەر کەوت. دەرکراویش وە خۆ کەوتن؛ لەو دەشتەدا راويان لە شيووعيان دابەشى. لە ھەر کوئى بيانگرتبان دووچەر خەيان لى دەستاندن و تيرى زگيان پيلاقە دەکردن. لە ديهات نانيان نەدەدانی. خولاسە بيوە راو بەراز.

ئىوارەيەک لە قاميشلى رەمۆى بەرپرسى ليژنەى قاميشلى بە تکا بردمىەو مال کە شيو بخۆم. دەستى کرد بە جنيودان بەوانەى دەگژ حيزب راجوون:

- نە ھيچ دەدەن، نە دەھيلن گەنم بۆ ئابوونە کۆ کەينەو.
- ھەوال رەمۆ! ئەگەر کوانیک لە پيست بيت، دوکتور خويتى نەخۆش دەزموى، بزانی لە دەررونيدا چى ھەيە کە بۆتە ماىەى کوان و زيپکە. ئەوانەى دەرئان کردوون ھەموويان ئەندامى خۆشەويستى خۆتان بوون. قەت بىرتان نەکردەو ە کام سەھومان ھەيە؟ نەخۆشسيە کە لە کوپوہيە؟ کەچى ھەر مارکسيەتەکەى خۆتان دەلئى قەزا و قەدەر درۆيە؛ ھەر کەس بە غەلەت نەچى، تووشى بەلا نابى. ئيوە ھەزار کەستان کردە پياوى ئىستيعمار. ئەگەر ھەر يەکەى دوو خرميان ھەبى ئەو ەبوونە سى ھەزار. سى ھەزار دەرکراوى دۆلاروەرگى حيزبىکى بەھيژە و

بہر بہت ناکری۔

- زور بہ بیان لہ سہر تو بہ گزماندا ہاتوون۔ لایان وایہ خہتای ئیمہ یہ نہ گہیشتوویہ مؤسکو۔
 - من دہربارہی ئیوہ ہیچم بہ کہس نہ گوتووہ۔ ہہر گوتوومہ ویزہ کہمان تہواو نہ بوو۔ نہ گہر
 تہوان نہمہشیان کردوٹہ مایہی گلہیی خہتایہ کم نیہ۔
 - دہ جا چاریک بکہ!
 ناغا قوچ بہگ دہیگوت دہ گہل یہ کییک شہرمان کرد؛ شہ قیکم دہ بہر زگی ہہلدا۔ شہو
 دایکی ہاتبوو:

- قوچ بہگ گیان! کورہ کہم تری پنیوہ بہند نایی، عیلاجیکی بکہ!
 - بو دایکم من دوعم لئ کردوہ؟ جئ شہق چوئن بہ من چارہ دہ کری؟!

حیزبی شیووعی لہ سووریا زور بہہیز بوو۔ پیواو لای وا بوو دہتوانن جوکم بگرہ نہ دہست۔ باسی
 یہک بوونی سووریا و میسر پیدای بوو۔ حیزبی شیووعی ہہموو تہبلیغاتی خوئی بو سہرگرتنی تہو
 کارہ تہرخان کردبوو۔ چہند مانگ ہہموو روژ لہ سہر یہک، وتاری سہرہ کی رۆژنامہی «نوور» -
 کہ نۆرگانی حیزب بوو بہ تاریفی ناسر و یہکیہتی پر دہ کرایہوہ۔ یہکیہتی سہری گرت۔ ناسر لہ
 جوابی تہبریکی خالید بہ کداس سوپاسگوزاری کرد۔ عہدولحہمید سہراج - کہ کوردیکی شامی
 بوو - کرا بہ وہ کیلی ناسر لہ سووریہ۔ عہدولحہمید تہو پہری ہاوکاری دہ گہل خالید بہ کداس
 دہ کرد۔ پیواوی دہولت بہ ولاتدا دہ گہران، تہندامی گہورہی حیزبیان دہ گہل بوو: ہہر
 رہعیہ تیک دؤستی شیووعیانہ زہوی دہدہینی و بہ کہسی تر ندرئ۔ ہہر کہسی بہ شیووعی
 ناسیترابا، ئادرہس و دوو عہکسیان لئ وہ دہ گرت۔ لہ ہہموو شارائیش بہو ئارایہ ناسران۔ لہ پر لہ
 نیوہ شہویکدا بچن خالید بہ کداس بگرن! لہ مال نہ بوو؛ وہ بہر نہ ہات۔ ہہر چی دہنکہ جوہ کی
 بہ خالید پاشا (ا) دابوو، گیرا و لہ زیندان توند کرا؛ مہ گہر تہوانتہی کہ تہوانیبوویان ہہلین و خو
 بشارنہوہ۔

پاش نیوہ رۆیہک رہمو خوئی بہ مالہ مہدا کرد و ہہر لہ رپوہ ملی لہ جنیودان بہ ناسری
 فاشیستی پیواوی ئیستیعمار دا۔

- رہمو گیان! شتی وا مہلئ۔ ناسر پیواوی چاکہ! نہ گہر باوہر ناکہی تہوہ پہنجا ژمارہی نوور،
 بزائہ چوئی باس دہ کا؟!

جہمیل حاجو لئ پرسیم: شیووعی زور بہہیز بوون۔ دہیانوانی یہکیہتی تیک دہن۔ خالید
 بہ کداس بو وای کرد تا وای لئ بی؟

گوتم: دہلین ہہتیویکی زور بہدہفر دوعمای دہ کرد: دایکم ہمرئ، باوکم ژنیکی حیزب بینی؛
 منیش پی فیر دہبووم۔ باوک مرد، دایکی میردی بہ ہہتیوبازیک کرد فریای ہہردوو کیان
 دہ کہوت! بہ کداس سووریای پی کہم بوو، خہیالی کرد نہ گہر میسر بکہویتہ سہر سووریہ،
 حاکمہتی سووریہ و میسر زور باشہ۔ بہلام ئیتر...!

زہبیحی لہ شام لییان وہ خو کہوت۔ نامیلکہ بہ کی بہ ناوی «کوسمؤپولیتیہ» بہ زمانی
 عہرہبی دہر کرد۔ بہ قہولی عہرہب «قورہ گہی تہرتر کرد». زہبیحی گوتی: رۆژیک چوار
 کومؤنیستی توپیوی پایہ بہرز ہاتنہ لای رہوشن خانم، گوتیان: خالید بہ کداس دہلئ: تہو
 نامیلکہ خانم نووسیویہ و بہ ناوی زہبیحی دہرچوہ؛ گلہیی لئ دہ کہم۔ خانم بہ کاموا چینیہوہ

گوتى: بە ھەۋالى خالىد بلىن من نەمنووسيوە. ئەگەر بېسىمەۋە گلەبى لىم ھەيە، «بەرە لە سەر ھەتيوان لادەدەم، زەرەر دەكا.» ھەۋال خالىد وست بوو؛ بەلام ئىستاش نەيگوت چۈن رازىكى لە لايە و نايدركىنى.

شىۋوغيەكانى قامىشلى بە روالەت دۆستم بوون؛ لە بنەۋە بلاويان دەكردەۋە كە ھەزار جاسووسى نوورى سەعیدە. شەۋيەك لە مال دەر كەۋتم، تووشى كورئىكى مالە حاجۇ بووم. سەر خۇش بوو؛ گوتى: جاسووسى نوورى سەعید! لىرە بىمىنى دەتكوژم. دەنگم نەكرد؛ گەر ھەمەۋە مال و نەچووم بۇ دىۋەخان. كابرايەك بانگى كىردمە دەرى. ھانكەي دەھات و زۇر پەرىشان بوو: سەيدا بگەيە. ئەمشەۋ حوسىن دەكوژن و دە چالىكى دەخەن. حوسىن ھەر ئەۋە بوو كە ھەرەشە لى كىردم. غارم دا؛ خستىۋويانە ناو ژوورئىكى لاي مالى. گويم لى بوو بابى دەيگوت: ئاپروومان بۇ نەما! تۆ ھەرەشە لە ميوانى غەربىي ئىمە دەكەي؟! پالم بە دەر كەۋە نا: بىكە بە خاترى خودا! من ھىچ دل ئىشاۋىيەكم نىيە. تا حوسىنم خەلاس كىرد، زۇر بە زەحمەت. ئەمجار دەگل حوسىن و ابويىنە دۆست، ئاومان بى يەكتر نەدەخواردەۋە.

چەند رۇژى دواي گەر ۋانەۋەمان لە سەفەرى ئوروپا، نامەيەكى زەبىحىم بۇ ھات: «برا! دەۋلەت بە چۆرت حىسابى كىردوۋە سىنەم و من و تۆ ھەر يەك چوارسەد و چل وچوار لىرە و دە قرووش قەرزدارىن؛ كە بۇمان خەرج كراۋە! خانمى داىكى سىنەم - كە مودىر مەدرەسەيە - قەرارە بە ئەقسات بىدا. رۇژىك بىردىانمە ئىدارە: يان پوول بىنە يان بچۇ زىندان. لە ناو مۇمقۇى ھات وچۇ كەراندە فىزمالكم دايە و خانوۋە كەم گۇرى و خۇم دزىسەۋە. تۆش ئاگات لە خۇ بى...»

چوار مانگىك بە سەردا رابرد. لە بەر دەر كى قاۋەخانە دانىشتىۋوم؛ سى پۇلىس و ئەفەندىك ھاتن. پۇلىسەكان چوونە قاۋەخانە ئەۋبەرى جادە. مەعموور ھاتە لاي من. كورد بوو؛ گوتى من كورى فلان كەسم.

- ئاي چۇنى؟ چاكى؟ باۋكت چۇنە؟!
- ئەرى سەيدا تۆ قەت چوۋىە ئەلمان؟
- چۇن نەچووم؟ ئاي خودا ئەۋ سەر چۇمى رايىنە و ئەۋ باد...
- سەيدا بەر لەۋە باسۇم بۇ بگەي، ئەۋە دوو مانگە لە شوپىن تۆ بەۋ سى پۇلىسەۋە دى بە دى دەكەم. كەس نەيگوت عەبدورەھمان ھەسەن دەناسم. ھەر نووسىۋمە جىگاي مەعلووم نىيە. بىنە ئىستا چوارسەد و چل وچوار لىرە و دە قرووش نەغد بەخە مشتەۋە. خۇ من درام ھىندەي لىت بگەرىم!

تاسىك بىردىمەۋە. ئاي خاۋايە چۇن پىۋە بووم!
- برا با پىت بلىم: بە خودا جگە لە ھىندىك ساۋار و ئارد شك نابەم، ناچارى دەبى بىمگىرى و ھەبىس كەي كە ئامادەم. بەلام رەنگە باۋكت كە شەۋيەك لە گوندى «حاجى رەشك» ميوانى بووم دلى لىت برەنجى. ئىتر خۇت دەزانى!
برىك دامما:

- دە باشە تەبلىغە كە ئىمزا كە با من خەلاسىم بى.
- جا ئەگەر ئىمزاى كەم يانى ھا ۋەرن بىمگرن! فەرقى چىيە؟
- ئەدى چار چىيە؟

- چار ھەر ئەوھە بھووسە نەمدیتەوھە و بېرپتەوھە .
 - باشە خۆم ناخەمە بەر نەحلەتی باب و دایکەم . خواحافیز!
 ئینتخابات بۆ ناسر دە کرا . عەبد، مودیر پۆلیسی ترەسپیی ھات:
 - وەرە ھەلبێژاردنی .
 - بە خوا نایەم!
 - پیناسە کەم دە یە بۆت مۆر کەم دەنا لە کار دە کەوئ .
 وە ک ھەمیشە ئیعلان کرا! سەدی نەوھە و نۆ و نۆ لە دە (۹/۹۹%) ناسریان ھەلبێژاردا
 حوکمی ناسر زۆر دە گەل کوردی سووریا خراب بوو . تەنانت لیدانی سەفحەیی کوردی لە
 قاوھ خانان قەدەغە بوو .

ترس و لەرز پەیدا ببوو . خەبەر دا کەوت پۆلیس دێھات دە گەرین بۆ کتیبیی کوردی و ھەرچی
 باسی نازادی کورد دە کا . مالە حاجۆ نیگەرەن بوون کە تووشی ھەرایە ک بن . گوتەم : ئەو جۆرە
 کتیبانە مەسووتین! دە یانبەمە مالە خۆم . ئامادەم سالیک لە پیناویاندا زیندان بکیشم . بەو
 شەرتە کۆمەلە مەجەللەیی ھاوار - کە دە بەرگ گیراوە - بیدەن بە خۆم . نابئ، دەبئ، سەودا
 سەری گرت . کتیبیم ھینانە مال، لە سەر تاقە ریزم کردن . ژنی ک ھات گوتی : خیزانی ھەسەناغا
 دە لئ ئە گەر شتیکی وای ھەبە لە فەوتانی دە ترسی بۆم بنیرئ من دە یشارمەوھ . دە فتەری
 شیعران و دە فتەریکی یادداشتی عومری خۆم نارد . پۆلیس بە دئ وەر بوون؛ ملیان لە پشکنین
 نا . بە لام بۆ تووتن بوو؛ نە بۆ کتیب . ھەر ئەو رۆژە بارانی ک باری، سیلاو ھات، ئامانە تێ کە ی منی
 برد؛ کە ژنی ھەسەناغا لە دەم کەندالی چەم شار دبوونەوھ ! مەجەللە کە بوو بە ئی خۆم؛ بە لام
 رۆژئ کە بەرەو بەغدا دە ھاتمەوھ ، بۆم بردنەوھ ، گوتەم ھەیفە لە کتیبخانە کە ی خۆتاندا نەبئ .
 تا ئەو ھەشەم لە بێر نە چووھ : جارێ ک زستان، لە شام، لە کۆلانی ک تووشی دوکتور ئەحمەد
 عوسمان ھاتم . بە فر دە باری . گوتی ھەر دە بئ شەو میوانم بی . لە رێگە ی چوونەوھ مالد، زۆری
 گۆشتی برزائو کړی و چوار بوتلیش شەراب .
 - ئەحمەد، ئەوی تۆ کړیت بە شی چوار کەس پترە .
 - قەیناکا .

کە سەرم بە ژووردا گرت : جەمال ھەیدەری، رەئیسێ حیزبێ شیووعی عیراقە، کە رقی زۆری
 ھەمیشە لە ناوی کورد و کوردستان بوو؛ دانیشتین . بە کوردی قسە ی دە کردا لیوانیکی شەراب
 خوار دەوھ ، رووی کردە من :

- کاک ھەژارا تۆ دە بئ شیعیری باشمان بۆ بلئی . ئەوانە ی تا ئیستا نووسیوتن باش نین . باسی
 کۆریا و دنیای دەروھ بە کارمان نایە . باسی کوردایە تی، نازادی کوردستان بھووسە!
 بیدەنگ لینگم تا پشت ئەژنۆم ھە لکرد، راست بوومەوھ و تە دە ستیکم کرد .
 - بۆ کوی؟ چ دە کە ی؟

- کاک جەمال! نامە خوا بە پیالە یە ک شەراب ئەو ھندە کە و توویە سەر میللەت پەرورە ی، بە
 خوا و نە کەم ناتگە مئ!

لە شام دە گەل زەبیحی - کە ھەمیشە فکری قۆر و خە یال پلاومان دە کردەوھ - «فوتاد
 قەدری» مان دیت . چووینە لای عەزیز شەریفیش - کە حقووقی و چە پیە کە بە ناویانگ بوو -
 زۆرمان بۆ رستن : ناسر ئەو ھندە دژی نووری سەعید و پەیمانێ بەغدا ی؛ شەش ملیۆن کورد لە

عیراق و ئیرانه؛ نه گهر نه وان له خۆی دلخۆش کا و دنه یان بدا، چاکترین چه کی به کار بردووه... به ههر فر و فیشالییک بوو، نهو دوانه گوتیان فکری باشه. فوئاد چاوی به «سدیق شهنشل» و «فایق سامرایی» کهوتبوو که عیراقی و دۆستی ناسر بوون و ده گهل عزیز شهریف ده چوونه قاهیره. خواوارستان تیری کویری گرتی. بهشی کوردی له رادیۆ قاهیره وه کرایه وه. نه مجار خه یالمان کرد که رهنه شای ئیرانیش له بهر ناسر کینچی بکهوئته که ولی و رادیۆی کوردی دامه زریینی.

ماوه یه کی پێ چوو رادیۆ ئیران گوتی: له سهر مه نوویاتی شاهه نشا، رادیۆی سه د کیلۆ واتی له کرماشان داده مه زری، کوردی له سهر بلاو ده کرئته وه.

شهوی ده ست پیکردنی رادیۆ، گویمان به رادیۆ وه نووساندووه بزانی ده لئ چی؟ ئایه تولا مه ردۆخ به وتاریک کردیه وه، که نه گهر عه ره بیه که ت لئ بژاردبا، فارسیه کی رووت ده مایه وه و دوو سی «کرگه» و «بووگه» ی تیدا بوو. له قسه و گۆرانیه کانی تریش ههر کورده و ده می خوار ده کاته وه تا وه ک فارسی بچی. به داخه وه...

نامه یه کی بلندبالام لهو باره یه وه نووسی که: «با به هیچ کوردیک دهو زمانه ده ناو فارسی هه لشیلدراره ناگا. به هه زاران له کوردی سووریا چاوه نووری مه رحه مه تن، ئیوه هیچ نه بی گۆرانیه کان با کوردی بن و مه یانگۆرن. ئیمزا: موحسن ئیراندوست». پاش چه ند شه ویک رادیۆ کرماشان له باسی نامه ی گه یشتوودا گوتی: ناغای موحسن ئیراندوست! نامه که ت گه یشت. دامان به لیژنه ی تایبه تی.

نامه یه کم بو «سه عید قه زاز» نووسی که وه زیری داخه ی عیراق و کوردیک بوو، که: «فلان! من بیستوومه ده لئین کوردیکی به شه ره فی. راستت ده وی باوه پم نه کردووه؛ چونکه به رده سه ته ی نووری سه عیدی. رادیۆ به غدا له په ستا جنیۆ به ناسر ده دا؛ قه ت جاریک نالی نهو کوردانه ی سووریا چه ند به ده ستیه وه زه لیلین؛ ناویرن گوئ له رادیۆی کوردی بگرن؛ سه فحه ی کوردی لئنه ن. له باتی نهو هه باسی وشتر بکه ن، باسی نهو هه ش بکه ن که زۆر کاریگه ره و ئابرووی ناسری پێ ده چی. نه گهر نهو هه بکه ی باوه ده که م که شه ریفی. ئیمزا: با به کر». له سهر پا که ته که م نووسی: «خسووسی». له بیرووت خسته مه پۆسته وه. وا بزانه م پێی گه یشتبوو؛ ته ئسیریشی ببوو. چونکه زۆر زوو به غدا له سهر کوردی سووریا، ناسری وه بهر حهمله و جنیۆ دا.

فشار تا نه ندازه یه ک له سهر کورده کانی جزیر سووک بوو. به لام لات وا نه بی نهو نامانه م به ته نیا کردووه. زه بیحی و من - وه ک مه لا شیخیان - دوومان به یه ک پیاو حیساب بووین. جه لال تاله بانی و ده سه ته که ی له مۆسکۆ گه رانه وه. گله م لئ کرد که بۆچی له سهر رادیۆ مۆسکۆ وتاری به عاره بی داوه و به کوردی نه بووه.

- رینگه ی کوردی خوئنده نه وه نه بوو؛ به لام وامان کرد، وا بچی، زۆرمان خزه مه ت به کورد کرد...

- کاکه نووسراوه که ی ئیمه ت دا به کی؟

- ئای به خودا له بیرم چوو! ئیستاش ههر له چه مه دانه که م دایه!

- ده کرئ بیده یه وه به خۆم؟

- بو چیته؟

- وه سیه ت ده که م ده گه لمی ده قه بر خه ن! ئیمه نه وه نه ده ی پێوه ماندوو بووین، تۆ له بیرت

بچی!...

عەزیز شەریف کە لە مۆسکۆ گەرابوو. لە مالی رەوشەن خانم بە سرتە پێ گوتم: لە مۆسکۆ بە دزیهوه مەلامستەفام دیوه؛ گوتوو: «هەزارم بۆ ماچ کە و سلاوی منی پێ بگەینە». پاش یازدە سال، ئەو هەوێل جار بوو خەبەری بارزانی بزاتم.

نەجیب خەفاف لایکی عیراقی کە چوو بوو مۆسکۆ گێرایهوه - وە بال بەستۆی خۆی - گوتی: چووینە لای نازم حیکمەت، گوتمان: چۆن وا بکەین زۆر لە لاوانی دنیا کۆ کەینەوه و دەردی خۆمانیان بۆ بلیین؟

- ئەو لە ملی من. من دەعوەتی گشتیان دەکەم. خەرجیش دەخەمە سەر لاوانی شۆرەوی. ئێوه چیتان دەوی بلیین، بۆشتان تەرجەمە دەکری.

سەری وەخت، سەعات چواری ئیوارە، پتر لە پینجسەد کەس نوامیندەدی دەستەجاتی رۆوسیا و نامۆ و لاوهکی لە سالتۆن کۆ بوونەوه. چاوەنۆڕین مام جەلالی سەرۆکمان تەشریف بینی قسەیان بۆ بکا. چارەگیک رابرد نەهات؛ نیو سەعات پینچوو نەهات. نەخێر هەرچی تەلەفۆنمان کرد پەیدا نەبوو کە نەبوو. نازم حیکمەت رۆوی کردە میوانان:

- من کراومە وەکیلی کوردەکان قسەتان بۆ بکەم.

تیری هاواری کورد کرد. زۆریان بۆ لە چەپلە دا. یەک لە قسەکانی ئەو بوو: «من کە بە کوردستانی ئازاددا نەچمەوه تورکیه، لام وایه تورکیه دەولەت نییه و بۆنی ئازادی نەکردوو...»

میوان بەرێ کران و هاتینەوه مەنزله کەمان. شەو درەنگیک جەلال هاتەوه.

- لە کوێ بووی؟

- کارم هەبوو!

- کاری لەوه گرینگ تر - کە نەهاتی - چییە؟!

- کارم هەبوو، بڕایهوه!

کەوتینە پێ و شوینی ئەو کارە گرینگە. رۆون بۆوه جەلال لە ئاسانسۆردا موهەندسیکی میوینەدی دیوه. بوونە ئاشنا و لای داوای مالی ئەو؛ لە کۆبوونەوه خۆی بواردوو. نازانم نەجیب درۆی دەکرد یان نا؟ خوا دەیزانی...

زەبیحی هاتە جزیر گوتی: دەمەوی سەریک لە عیراق بەدەم؛ بزاتم بۆ پارتی هیچ نەشرە و مەشرەمان بۆ نانیریتە شام.

- مەچۆ! خەتەرە!

- نا مەلا! مەلا علی کولتەپەبی لە جوابی تیلگرافدا گوتوو یه بشیە قەیناکا. جاران هەر بۆی دەنووسیم نەکەمی بییهوه.

زەبیحی لە مووسلەوه تیلگرافی کرد: «ماری لە بیمارستان زا». خوا شوکۆر بە سەلامەتی گەشت. پاش شەش رۆژ سەر و کەللە پەیدا بوو:

- مەلا خراپ قەوما! چوو مە ئوتیل لە کەرکووک. پیاویک بردمیە ماله خۆی. پۆلیس رزابوونە ئوتیل من بگرن. نازانم چۆنیان زانیوو. بە پەلە لە رپی مووسلەوه هاتوو مەوه.

- ئەدی ئەو نەعلە قۆرە چییە دە پیتدایه؟! کوا کەوشە کانت؟

- شەو لە مالی عەرەبیکی چۆلی میوان بووم. بەیانی گوتی: چون دلت قبوول دەکا مامت پینخواس بی؟ ئەو کەوشانەم دەیه! نەمدابا دەهات لە رپی دەیکوشتم!

- ئافەریم بۆ کەرەمی عەرەب!...

تھاواو لو ژيانه بیتامه و ئەم شەرە چەققەى شیووعى و بیکارى و سەربارى خۆم وەرەز ببووم. هیچ هومیدیشم بە هیچ نەمابوو. بڕیارم دا بە مالمووە بچمە میسر و حولی شاگرد عەكاسى بدەم و هەژاری خۆم بکەم و کەس نەمناسن. هەر دەو فکراوەدا بووم، شەو رادیۆ بەغدا خەبەرى دا کە سبەى نوورى سەعید و مەلیک دەچنە تورکیە. بەیانى مەعسووم گوتى: بۆ رادیۆ ناکە یەوہ؟

- رادیۆی چی؟ ئەو سەگبابە دەچنە تورکیە داخوا چ داویک بۆ کورد دەنینهوہ.
 - کەردمەوہ مووزیکى مارش بوو، بەستم.
 - ها نەمگوت؟ ئەوہ خەریکن دەفرن.

قەسابیکی عەبدۆ ناو، عەرەبى حەلەبى - کە سى سالیك بوو لە ترەسپى قەسابى دەکرد و کوردیش باش فیر ببوو - لە حەسار وە ژوور کەوت و بە لرفە و هەلپەوہ پىلی کیشام:

- وەرە بڕەقسین! مەلیک و نوورى سەعید کوژران و کوودەتا کراوہ!
 رادیۆ دەکەمەوہ، راستە. قەدەریک دەگەل عەبدۆ رەقسیم. خۆم گەیانە شام: دەى کاکە با بڕۆینەوہ بەغدا. پۆلیس گوتى: تۆ دەبى لە قامیشلى پاسپۆرتت تازە کە یەوہ. یان نەقلی مەسکەن بکەى بۆ شام. ئەها دیسان وەک پیناسە کەم دەبى شەش مانگ تۆز بخۆم و ماندوو بچم؛ جا دەمدەنئى یان نامدەنئى. لای کوردیکی شامى ئاشنا، ئەو دەردەدلەم کرد؛ گوتى: بەینى خۆم و خۆت بچ! بچۆ ئیدارەى بەرزى ئەمنى عام، بلئى سەرھەنگ عەبدولقادر دەوئى. پىلى بلئى عەبدولقادر ناردووئى؛ کارت بۆ پیک دینئى.

- جا خۆ تۆ ناوت عەبدولقادر نییە!
 - حەقت نەبى، بچۆ!

لە دەرگای ئەمنى عام گوتم: سەرھەنگ عەبدولقادر؟
 - بڕۆ سەرھوہ.

بە ئەفسەریکم گوت.
 - دانیشە!

قاوہیان هینا، گوتیان بڕۆ ببینە. بیاویکی کەلەگەتى چوارشانە، سەر زەلام، چاوەشى، بڕۆپرى، سبى و سۆل، جووتیک سمئى زۆر لەبار.

- چیت دەوئى؟
 - عەبدولقادر ناردووئى، ئەوہش کارە کەمە.

- هەر ئەوہندە؟
 - بەلئى.

لە زەنگى دا؛ ئەفسەریک هاتە ژوور.
 - ئەم پاسپۆرتە بەرە تازەى کەوہ! بە کامىلى ببینەوہ، بەلام زوو.

- بەلئى قوربان!
 باوہر کە، دە دەقیقەى نەبرد پاسپۆرتەم وەر گرتەوہ.

- زۆر سوپاس، خودا حافیز.
 - سەلام لە عەبدولقادر بکە!

گەیمە بەر دەرگای ژوورە کەى. گوتى: بۆ کەس ئەم نەقلە مەگپەرەوہ.
 لە برادەرە کەى شامیم پرسی مەسەلە چیبە؟

- كاكە ئەوۋە كوردە؛ ئامۇزاي منە. كەس نازانى غەرەب نىيە. ئىدارەى ئەمن ئەو
ھەلىدە سوورپىنى!

بە كوودەتاي قاسم زۆر شاد بووين. رادىئو بەغدامان دە كوردەوۋە گوى بگرە و بەھ- بەھ بىلى!
شەويك قاسم نوتقى كرد. گوتىم: زەبىجى خۇمانەين، ئەگەر بويرىم دەلىم ئەو كابرايە دەلوو كارە،
نيوۋە شىتە.

زەبىجى لىم دەرھەل بوو:

- مەلا قسەى قۆر مەكە! كوا پياوى وا گەرە و زانا؟

- گالتەم كرد، بمبەخشە!

زەبىجى خۇى تىك نا لە شامەوۋە پرواتەوۋە. منىش ھاتمەوۋە مال، شرە و برەمان پىچايەوۋە كە
برۆين. رەمۇى شىووعىم لى پەيدا بوو:

- سەيدا! بە ھىچ بارىكدا رازى نىن تۆ بەجىمان بىلى. تۆ زۆر بۇ ئىمە بەفايدەى!

- كاكە ھەر بۇيە دەرپۇمەوۋە تا بزنان من جاسووسى نوورى سەعيد نەبووم...

بە ماشىنى كوپى حاجى ميرزا چووينە «تەلكۆچەر» كە لە سەر سنوورە. جىپىكىمان بە دوو
دىنار بە كرى گرت بمانگە يەنئىتە مووسل. دەبايە ئىجازەى چوونە عىراق لە ئەفسەرى سنوور
وەرگرين. گوتيان ئەفسەر لە مووسلە، دوو رۆز سەبر بگەن تا دىتەوۋە. كابراى شوفىر كە
نەيدەويست دەست لە دوو دىنار ھەلبىگرى، كاكە و برالەى دەگەل سەرگروۋھبانىك كرد كە
وەرەقەمان بۇ ئەفسەر بداتى لە مووسل پاسپۇرتمان بۇ مۇر كا. بارەكەمان چ بوو؟ دو بەرە
مىژووويە كانى كە جۇلا لە كۇنە پەلاسى بەرمان چىبووى، دوو سى پەتووى كۇن، ھىندىك قاپ
و مەنجەلى ئەلمۇنىۇم. لە وەختى بار كىرندا مەسووم ھىندىك ئارد و پىنج شەش مست
نىسكى ھىنا.

- ئەمەمان بۇ چىيە؟ بارگرانىيە. خۇ بە رۆژىك دەگەينە مووسل.

گوتى: ئەوۋە لە دەشت ماينەوۋە و مندالە كانم برسى بوون، چ بگەم؟... ناچارى كردين ئەوئىش
بار كەين. ھەموو بارە كە تىرى كۆلى حەنبالىك نەبوو. بەر لە نيوۋە رۆگەشىتنە مووسل. مندالەم
بردنە ئوتىلىكى سەر دەجلە. چوومە ئىدارەى پۇلىسى سەفەر كە بتوانم بچمە بەغدا.
كاربەدەست رۋانىيە پەساپۇرت:

- كوا مۇرى ئەفسەرى سنوور؟

- لە باتيان نامەى سەرگروۋھبانم پىيە.

- حەى حەى! سەرگروۋھبانى سەگباب حەقى چىيە رىگەت بدا؟! ھەر ئەمىرۆ لە سنوور
دەتەكەينەوۋە بەو دىودا.

- من بە ئىجازە ھاتووم. ئەگەر گوناحبارىك ھەبى سەرگروۋھبانە؛ من نىم.

- نەخىر ھەر دەبى دەرت كەين.

گوتىم: لە ھەموو عومردا ئەوۋە يەكەم جارە بە قانۇن دەبزوومەوۋە؛ ئەوئىش تووشى كىشە بووم!
دەنا بۇ خۇم بە قاچاغ ئەھاتم؟

- قاچاغ؟ بۇ تەير دەر دەچى؟ ئىمە باشمان ئاگا لە سنوور ھەيە.

- جا با گرىو بگەين: ئەمىرۆ دەرپۇم سەبى دىمەوۋە و پىشم نەزانن.

- محالە!

ھاۋا كارىكى پىكەنى:

- محاله محاله! رۇزى سەد كەس بە قاچاغ دېن و خەبەرىشمان نىيە. باۋكم گرىو ناكەين!
پاش ھەزار چەقە و چەنە چەن، قەرار درا بچمە لاي ئەفسەرى سنوور، ئەگەر بۇي ئىمزا كردم
ئىم گەپىن، ھەر چوومە دەر، تىلگرافىكم بۇ عەزىز شەرىف - كە لە قاسم نىزىك و لە شام بېوونە
ئاشنا- لىدا. ھاتمەو لاي مندالەكان كە نىوەرۇزە بىخۇين. لە ئوتىل چوومە خوار لە دوكانى
شووئى فرۇشىك گوتم: شووتىە كم دەيە!

- ھەلبىزىرە!

باۋەر بگە شووتى وای تىدا نەبوو كە بۇم ھەلبىگىرى.

- برا شووتى مووسلە! تۇ چەند كىلوت دەوى؟

- ھەشت تا دە.

لەتېكم كرى. پاش نىوەرۇ چوومە مالى ئەفسەرى سنوور «زاهىد محەممەد» كە باسەم كرد.
كە زانى من ھەزارە كەى مىۋانى مالە حاجۇ بووم، بە رووى خۇشەوە دواندىمى و بۇي ئىمزا كردم
و تەلەفۇنىشى كرد كە پۇلىسى سەفەر دەستەم لى بەردەن. ئىۋارە درەنگ چوونە سەر قەتار و
لە واگۇنىك جىمان گرت. دوو كەسم دىن لە خواروۋە بە واگۇنانەوە دە گەپىن و دەپوانن؛ ترسام.
زانىم پۇلىسى نەپىنن و لە من دە گەپىن. بە مەسوومم گوت: ئىوە خۇ لە من مەكەنە ساحىب.
ئەوانە دەرمدە كەنەوە سوورىە. بچنە بەغدا. خۇم بە قاچاغ دىمەوە. پۇلىس دىتەنەم، گوتىان:
دابهزە! كارمان پىتە. برا خۇ دەزانى ئىمە ھىچ خراپەمان دە گەل نە كردووى. تىكايە لە بەغدايە
شكايەت لە پۇلىسى سەفەر مەكە! مودىرى پۇلىسى گشتى ئەحوالى تۇي پىرسىوۋە و چاۋەنۇرە!
دىار بوو تىلگرافى عەزىز شەرىف كارى كردبوو.

- بەيانى گەينە بەغدا. «نوورى ئەحمەد تەھا» لە ئىزگە چاۋەنۇرى دە كردىن؛ كە لە بىركارى
حىزبى پارتىوۋە ھاتبوو. بارمان داگرت. توورە گەى نىسكە كە دېا و لىي پۇا. تىرى گالتە پى
كردىن: ئەمە چىيە؟ بۇ پىتە وا بوو بى كەسى و حىزبى پارتى دە ھانان نايە؟! دە گەلمان ھاتە
ناو شار؛ بوونە مىۋانى ئىمامى. نوورى رۇپىشت بە بى ئەوە بلئ چىتان لازمە! جەلال بىتووشى
شەرىكم ھات پىنچ دىنارى دامى، بوۋزەمەوە. چونكە نىو دىنارىشم شك نەدەبرد. جەلال گوتى
بىست و سىن دىنارم بە واسىتەى مام جەلال بۇ ناردوۋىە سووربا.

- پىنم نە گەيشتوۋە...

خانۋىكىمان بە شەرىكاتى چايچىە كى كۇبى لە گەرەكى «بارودىە» - كە نىزىك بە دوكانە كە
بوو- مانگى بە پازدە دىنار (ھەشتى من و ھەوتى ھاۋمالە كەم) بە كرى گرت. لە دوكان دەستەم
كردەوۋە بە عەكاسىە كەى جاران. چووشمە لاي مودىرى پۇلىسى گشتى سوپاسم لى كرد.
چوومە لاي جەلال تالەبانى لە ئوتىل (وابزانم دىانا) وە تاغىكى تەنباى گرتبوو. باسى بىست و
سى دىنارە كەم كرد.

- چۇن پىتە نە گەيوە؟ داۋمە بە مەسئولى پارتى لە مووسل، چاۋى دەر دىنم!

دواى دوو رۇز گوتى: بۇت بە ئەندامىكى خۇماندا بەپىكراۋە، ئەو خوار دوۋىە.

- كاكە تەسلىمى تۇ كراۋە؛ وابزانم تۇ دەبى بىدەيوە.

دەرھەل بوو:

- بۇچى من دزم؟ تۇ بۇ ئەوئەندە بە تەماحى؟ دە با ئەو پوولە نەبى!

- كاكە جەلال! لەو رۆژەو دە ئاوارە بووم ھەرگىز مۇخارجى سانگىكىم بە قەد مۇخارجى رۆژىكى تۆ لەم ئوتتۇرە نەبوو. ھەردوو كىشىمان دەلتىن بۇ كورد كار دەكەين، ھەزار ئەو ھەندە تۆم كۆپرە ھەرى دىو. ئىستا داواى ھەقى خۆم بەكم پىاوخاپم؟! با وا بى، ئەوا نەمۇست...
پىاوى ئەم، زەبىھى و مىنان دىتەو. گوتىان جاسووسىكى زۆر گەورە سەر بە ئىنگىلىسمان گرتوو؛ ئىقراى كىرەو دە ھەموو جاسووسانى ناو كوردستانى عىراق بە دەست ئەو بوو. بەلام دەلتىن مەن زۆر پىاوتى دەگەل پىاوانى باش كىرەو و لە گرتەم رەزگار كىرەو. بىرۇن لە زەبىھى و ھەزار پىرسن تا بىزانن مەن راست دەكەم. جاسووسەكە ناوى «مەلا ھەلى كۆلتەپەيى» و خەلكى سولەيمانىيە. ئاى نەگەت! مەلا ھەلى بىراى گىيانى گىانىمان كە ھەموو سەرى خۆمان پىدەگوت؟! دىارە چى كىرەو. خەبەرى داو دەتەنگەن، ھەر خۆى داوى رۆژىك و دوو رۆژ بە گرتى داوین! دەرگەت ئوتتۇرە پىشكىنى كەر كۆكەش، ھەر فىتى ئەم بىرا خۆشەو پىستە بوو كە زەبىھى بىگرن! «كاكە بىرۇن! نە شاپەتەن، نە دەنىسانىن». نىزىكە سالىكىان گرت و بەرىان دا. كەچى لۇر- لۇر بە زمانى لووس، خۆى كىرەو بىرەمان!

سەفارىتە بىرەتەن لە لاپەن ھەشامەتەو داگىر كىرەو؛ ھەيكەلى «مۇد» شىكىنرەبوو؛ كاغەز- ماغەز و پەروەندە سووتىنرەبوون. پىروس ناوىكى ئەرمەنى نامەيەكى دىبوو ناوى مىنى تىداپە، بۇ ھەلگىرتىبووم. كە چوومەو بەغدا بۇ ھىنام. گوزارشىك بوو بە سەفارىتە ئىنگىلىس دىرەبوو: «ھەزار- كە لە ئىرانەو ھاتوو- ناوى ھەزىز قادىرە و دوكانى لە فلان شوپەن؛ زۆر خەتەرە. ئىمزا: ھەدوللا». گومانم پەرىبە سەر چەند ھەدوللا ناوىك؛ ئىستاش بۆم ساغ نەبۇو كىيە. مەلا ھەلى گوتى مەن نەبووم و باو پىشەم پى كىرە.

رۆژىك جەلال تالەبانى گوتى: تۆمەرىكى دىرەمان ساز كىرەو؛ پىرى لە ئىمزاى كوردەكانى سوورىە. زەبىھى و تۆمان كىرەتە ھەكىلىان. داوامان لە قاسم كىرەو بۇ بەرىن. خۇ ساز كەن بىرۇن! گوتەم: مىنى وا شىر و شىرۇل بە خۇا نايمە لای زەغىم. ناچار كىرەتەن زۆر باش و پانتۇلىكى ھازم پى كىرەن. دە كەسى تىرىش كە جەلال و خۇشكە زەكەيە فەلىمان دەگەل بوو- چوونە ھەزارەتى دىفاع. زەبىھى تۆمارە دىرەزى راخست؛ بە ھەرىبە سوورىپاينەش فەرمائىشەتەكى فەرموو. ئىتەر قاسم مىلى لى نا، سەعاتىك لە سەر يەك نوتقى كىرە؛ گىزى كىرەن. فەرموو با ھەكەسى پىكەو بىگىرەن. ئىتەر بى ئەو كەسى تىرەمانى بىگەرى، ھەخت نەما و ھاتىنە دەر. داواى كىرەس و پانتۇلەكەيان لى كىرەمەو، جواپم نەدانەو!

لە شۇرشى كوردستاندا - كە دەولەت بىو دۆزەنمان - كىرەكە تۆرەكەنى ھەلپىرى دەگەن؛ ھەكەسەكى نىشان دەدەن؛ دەلتىن تۆ ھەزىرى! چەند چىن دىرەكەن. تا شاپەت پەيدا دەبى كە ئەو كىرەكە بى ناگەيە؛ ئەو سا بەرى دەدەن.

دەگەل زەبىھى كەوتىنە نىگەرانى: خۇا بە قىلجى لە ماو ھە ئەم سىن سەلەدا چى بە سەر ھات؟ دەيانگوت بۇتە فالچى لە كىرەمان، توور و گىزەر دەفرۇش. سۇراغمان ھەر نەكەرد. داوى دوو مانگ كە ھاتىنەو بەغدا، قىلجى پەيدا بوو. كە دەگەل زەبىھى لىك ھەلپىرەبوون، بىو مىوانى ھافىدى ئامۇزى و خۆى گەياندەبوو ھەلپەجە. ئەو ھەموو ماپەينە بۇتە سۇفەيەكى پىش دىرەز لە تەكەيە شىخىك و نۆشتەى لە باتى شىخ نۆسەو و نان و دۇى تەكەيە خۇاردو. تا كۆدەتە قاسم چەند مانگى بە سەردا تىپەرىو، تازە و پىراو بە دەرگەوى. دىسان سى تەنگەدار گەبىشەنەو بەك!

هر که تازه هاتبووینهوه بهغدا، گوتیان مامؤستا گؤرانی شاعیر لیڙهیه. هر دور به دور ناشنای بووم و نهمدیوو. چومه زه یاره تی له ئوتیل سیروان. فهرمووی: ههژار! جار- جار دل خه بهر ده دا. وا کؤمه لی نووسهران و شاعیران دامه زراوه؛ سهد و په نجا ئه ندانم. داوام کردوه ناوی توش نووسراوه. هر چند گوتیان کس نازانی له کوئی؛ تازه نایه ته وه؛ ده دلم چه قیوو دیه وه. دلم خؤشه که ناوت نووسرا.

- مامؤستا سوپاست ده کهم؛ به لام نایکه م.

- چؤن ئه و شانازی به قبول ناکهی؟

- قوربان! چیرؤکمان چیرؤکی موسولمانانی هینده: بهوپه ری نازادیش ره ئی بدهن، هر که مایه تین. پاکستان بؤیه دروست بوو... نو کورد ده گه ل سهد و چل عه رب چؤن ده ره ری؟! ئه گه ر براده ران راست ده که ن، با فهرعیککی کوردستان بؤ ئیمه دانین؛ کتییی کوردیمان بؤ چاپ که ن. ئه وان هر ده لئین کوردی به عاره بی ته رجمه که ن، بؤتان بلاو ده که یه وه. یانی هر ده بی نؤ که ریان بین و خزمه ت به فهرهنگی ئه وان بکه یین...

ئه و زؤری فهرموو، من که مم بیست. له ناو قساندا فهرمووی:

- زؤر که س ده لئین تؤ بؤ چوو به حیزی شیووعی؟ به وان چی؟

- به خشه! منیش یه کیک له وانم. مامؤستا ئه گه ر حیزی بووی، یه کیککی وه ک جه مال حه یده ری پیت ده لی: شیعریکمان بؤ بلئ! فلان و فلان شتی تیدایی. ئه گه ر خؤی شاعیر بی به تؤ نالی. توش ئه گه ر خؤت بؤ خؤت فکر نه که یه وه، شیعره که ت فهرما بشتی ئه حمه قیکه تؤ هؤندوو ته وه. ده بی شاعیر ماسی بی کیرد بی، بؤ خؤی بنووسی. ئه وسا ده سته یه ک هر لاگیری ده بن. هر له خؤت ده پرسم: توخوا شیعری «داوه تی قه ره داغ»، «گه شتی له هه ورامان» که ئه وسا حجیل بووی، ده گه ل شیعری «بت و به وان» که به پیری فهرمووته، کامیان باشترن؟

- دیاره ئه وانی پیشوو.

- ئه مه یه ته ئسیری حیزبایه تی له سه ر شاعیر...

هر ئه و جار، مامؤستا گؤران - که له پرسی ئه و، جوابم داوه به مال و منداله وه به دوو دینار له ته ل کؤچره وه هاتووینه مووسل - سه یر ما:

- چؤن وا هه رزان؟

- مامؤستا مال باوه شیک بوو؛ لات وایه ماله قه ره تاژدینم بار کردوه؟!

رادیؤ خه به ری دا بارزانی و هه والانی دینه وه عیراق. ئؤخه ی له پاش دوازه سال دیسان چاوم به و پاله وانه خؤشه ویسته ده که ویته وه. برابم ئه حمه دی سه رؤکی پارتی و چند هه والیککی و شیخ سادقی برازی مه لامسته فا چوونه پراگ و له گه لیا هاتنه قا هیره؛ دیدنه نی ناسریان کرد و به ره و به غدا فرین. لام وایه بیست هه زار که س پتر له فرگه ی به غدا هاتبوونه پیشوازی. عه رب و کورد تیکه لاو، شیعاردان گوپی عاسمانی که ر ده کرد. هر کوردیککی به جلکی کوردیه وه بوایه، له سه ر شانان داده نرا و شیعاری برایه تی کورد و عه رب ده درا. گوتیان کوردیک که له سه ر شانان داندراوه، دزیک کلاشه کانی دزیوه. کورده هاواری کردوه: «کلاشه که م!»، «هشامات لیکرا گوتوو یانه: «کلاشه که م! کلاشه که م!»، لایان وا بووه ئه مه ش شیعاریکه به زمانی کوردی!

بارزانی له ئوتیلیک دابه زی. گوتیان به ر له هر که س له تؤ و زه بیحی پرسیه. ده یه وئ

بتانبىنى. فرمووى: «دوو سعاتم بە ديارى بۇ ھىناون. بۇ كەسى تر ھىچم نەھىناوھ...». لەو رۇژەوھ كە دىتمەوھ، ئىتر ھەموو برىنى دلّم - كە لەو چەند سالەدا قرتماخەى بە سەر قرتماخەدا ھاتبوو - ساپژ بوونەوھ و ھەموو دەرد و ئاخم لە بىر چوونەوھ.

شەويك - كە دوو بە دوو بووين - زۆرى دلخۇشى دامەوھ كە: بربار بى من و تۆ لە خۇشىدا شەرىك بىن و تازە خەمى بىكەسى مەخۇ!

گوتم: كاكە بمبەخشە! من لام وايە نەوعە شىتتېيەكت تىدايە. ئەوھ چەند سال و زەمانە كە من ئاوارەم، كەس نەبوو بە پرووى خۇش جواىى سلاوم بدانەوھ. يان ئەو ھەموو خەلكە شىتن، يان تۆ؛ كە چەند رۇژىك لە سابلاغ دىتوومى و نەتناسىوم كە چەند نەحسم!

- ھەرچى بى، تازە تا ماوم بروت بە ئاشنايەتى من ھەبى! قەولم قەولى پياوانە...

دوو ەكسى پىكەوھى بارزانى و قاسمان گەورە كرديبۇو، دەمانفروشتن. زۆر بەبرەو بوون؛ بەلام يەكيان چەند ئەوھەندەى ئەوى تريان دەفرۇشرا. سەبرە! ھەردووك وەك يەكن؛ خەبەر چىيە؟ تىگەيشتىن يەكيان «بسم الله» يەكى تىدا ديارە. بۇ بسم الله كەى دەيكپن، نە بۇ خۇشەويستى زەعيم!

بەندى سى لە بەيانى قاسم كە «عەرب و كورد لە عىراقدا شەرىكن»، دللى ھەموو كوردىكى مىللى شاد كرديبوو؛ زۇريان ھومىد بە دوارۇژ ھەبوو. حىزبى كومۇنىستىش - كە لە زەمانى پادشايتىدا ھەمىشە لە زىندان و خۇشاردەنەوھدا بوون و زۇريان لى دەكوژرا - بە كوودەتاي قاسم زىندوو ببوونەوھ؛ مىليان لە جم و جۇل نابوو. چونكە مەلامستەفاش دوازده سال لە رووسىيى رابوارديبوو، بە كومۇنىستىان دەزانى و ئەوبەپرى دەستى قەدىريان لى دەنا.

حىزبى كومۇنىست لە ھەر ولايتىكدا - با چوار كەسپىش بن - بۇ حوكمدارى خۇيان لە ھەموو كۆمەلىكى تر بە لايق تر دەزانن. بە تايەتى لە عىراقدا كە كوردە قەومىەكانىش ھەرچى دوو پىت و لەتىكى خويندبوو، بە فەرھەنگى كومۇنىستى فرچك كرابوون و ھەر كەس چەپى نەبا بە خاين حىساب دەكرا. پارتى ديموكرات، حىزبى كومۇنىستى بە مامۇستاي بەرپژ و براگەورەى خۇى دەزانى. مل بە ملەى بوو كە خۇى بە كومۇنىستى دلگەرم تر لە كومۇنىستىانى حىزبى نىشان دات. ھەر حەولى بوو حىزبى كومۇنىست لىنى رازى بى و روو لە قىبلەى مۇسكۆ وەرنەگىرئى. پەت شل كردنى قاسم، شىووعى بەربەرەلا كرد. وەھا غلوور و يەرغە بىوون بە ھەزاران لغا و پام نەدەكران كە ئەودەم رەشمەشيان لە مل داپنرابوو.

قاسم بەرگرى لە كورد نەدەكرد كە بىرى خۇيان دەربن و تەنانت مەلامستەفا توانى حىزبى بكاتە رەسمى و رۇزنامە و نەشراتى پارتى ئازاد بى. مەلامستەفا لە قەسرى نوورى سەعيد جىگىر بىوو؛ ببوھ قىبلەى كورد و عەرب. لاي قاسمىش زۆر بە قەدر بوو. كومۇنىستى راستەقىنە دژى مىللىتە؛ بەلام كە لە رووسيا زمان و عاداتى گەلانى جۇربەجۇر پارىزراوھ و زۇريان بە روالەت جومھوورى و خودموختارى تايەتى خۇيان ھەبە، كومۇنىستى عىراق بىرواي بەوھ نەبوو. نابى ئەوھشمان لە بىر بچى كە لەوھتا حىزبى كومۇنىست لە عىراق دامەزراوھ - جگە لە فەھد ناويك كە لە مەسحىيەكانى «تەل كىف» بوو - ھەمىشە، مەگەر بە دەگمەن، دەنا رەئىسى حىزب كورد بوو. ئىستاش كە من شىتست و سى سالم رابواردووھ و ئەم خەتانە دەنووسم، رەئىسى حىزبى شىووعى عىراق كوردىكە. دەگەل ئەوھشا ناوى كورد و كوردستان بىستىن وەك دروو وە بن كلك دان واپوو. ئەندامى كورد بە عەربى دەدوا؛ بە لايەوھ شەرم بوو بلى كوردم.

كورد له سلېمانى له خۇپىشاندانىكىدا داواى خويئندنى زمانى خۇيان و پەره پيدانى فەرھەنگ و ئەدەبىياتى كوردى كردبوو. حىزبى شىووعى له سوله يمانى شىعاريان دەدا: مەعارىفى قلىاسانمان ناوى! به سوو كايەتى كوردستانيان كردبوو «قلىاسان»، كه پرد و ئاويكه له خواری شارى سوله يمانى. دەيانگوت پتر له سەد ھەزار ئىمزا - كه ھەژدە ھەزارى ئىمزاى كوردى كومۇنىست بوو - بۇ قاسم ھاتووو كه: «نەكەى ئىدارەى فەرھەنگى سوله يمانى بەدى به كوردەكان! چونكه ئەمە جياوازخواریيە!» به راستى شىووعى، حىزبى پارتىيان خستبوو مالى كولهو و ھىشتا ھەر مامۇستا و براى گەورەمان بوو.

من تاريخى ئەو دەمانە نانووسم و ناشزانم بينووسم. بەلام ھىندىك بىرەوهرى خۆم وە بىر دىنەو - ئەویش زۆر كەم - كه به پىوستى دەزانم باسيان بكەم:

حىزبى شىووعى له شار و دىھاتى كوردستان زۆرى پەرە ساند. دەستە - دەستە به وەر زىرانەو دەگەپان! له ھىچ درۆيەك بۇ دلخۆش كردنى حەشامات نەدەپرىنگانەو. شەرم كردن و درۆ نەكردن ئاسەوارى بۇرجواری بوو؛ دەبوو نەمىنى! ھەر كەس ناوى ئاغای پتوہ با - ھەر دەرەقەتى ھاتيان - گورىس له مل رادە كىشرا تا دەمرد. گوتيان يەكيان له دەشتى ھەولئير كوشت، مجبوری مزگوت بوو؛ ھەر چونكه ناوى عوسمان ئاغايە! له قەبرستانى كۆپە كىلى مەرمەرى قەدىميان وردوخاش كردبوو. تەننەت كىلى قەبرى جەمىلاغا، حاجى قادر ئەو ھەموو تاريخى لى كردوو. ھەرچى له ھەزاران سالەو ناوى ئايىنى و ئەخلاقى باش و پياوہتى و روحم بە كەس و كار و بەھرە وەرگرتن له كتييانى جگە له كومۇنىستى با، نيشانەى ئىرتىجاع و كۆنەپەرەستى بوو. له دىھات له سەر ماشين به مىكرۇفون بۇ گوندنشىنانيان بلاو دەكردوو: «ئەى بەدبەختى كلۆل! سالى نۇ مانگ به چاندن و درويئەى گەنمەو ماندوون. له رووسيا گەنم بەرى دارە! وەك دارگوز و دارتوو! وەر زىرىك ھەر چوار دارى ھەب - كه پترىشى ھەبە - ھىچ خۆى ماندوو ناکا. سالى جارېك دەيانتەكئىنى و شوئنى نامىنى گەنمى تى كا! له شەردا پتر له حەقدە مليۆن پياو له رووسيا شەھيد بوون. به مليۆنھا ژنى بىمىرد ھەبە؛ ھەموويان دوكتور و موھەندىسن. سەر ژنتان دەدەينى! وەرن ناوتان بنووسين. ئتوہش لەو گەنمە بىنرخەى كه لەم دەورانە رەشەدا بەرھەمتان ھىناوہ يارمەتى حىزب بكەن. پووليش بىتن لىتان وەردەگرين. زوو بن، بگەنئ تا له كىستان نەچووہ!...»

گوتيان كاتئ له سالى ۱۹۵۹دا، عەبدولكەرىم قاسم لىيان وەخۆ كەوت و شارەزوورىەكانى سەر به حىزبىيان بەرمو حەبسى سوله يمانى دىنا، شارەزوورىەك دەينەراند: باوہ حىزانە ئىژم خاتەى خۆم بەسمە، ئىژن ژن دوختۆرت بۇ تىرىن!

ھەموو رۆژ له شاران و له پاتەختدا خۇپىشاندان بوو. تارىف له قاسم و سەد لەقەبىان بۇ تاشىبوو: «زەعیمی ئەوحدە»، «موعللمى ئەوحدە»، «نابىغەى ئەوحدە...»، ئەوحدە و ئەوحدە! قاسم سەر له ھەوہلەوہ زۆر نەرم و نىان و خۆى بىدەعیە دەنواند؛ بەلام شىووعى ھىندىيان ئەوحدە پىنگوت و چەپلەيان لىدا، خۆى له خۆى گۆرا: (تۆ بلىئى ئەو ھەزارە زىلە به خۆرايى به نابىغە و يەكەمىن پياوى سەرزەمىنم بزانن، نەزان بن؟ نەخىر راست دەكەن!).

يەكئىك پىئى گوتبوو: زەعیم شكلى تۆم لە مانگدا دیوہ! ھەموو شەويكى مانگ ديار با، وەزىرەكانى ھەلدەپىچا به دووربىن تماشای مانگ بكەن بۇ شكلى ئەو بىروان. فىلېبازىك عەكسى قاسمى به میدادىكى كەم رەنگ له سەر ھىلكە كردبوو، گوتبووى مرىشكەكەمان ئەو

هیلکه‌ی بهو شکلهوه کردووه! جایزه‌ی وه‌رگرت و قاو داخرا که موجزات پرووی داوه!
 له بیرم نه‌ماوه که‌ی بوو، مه‌لامسته‌فا فه‌رمووی: زه‌عیم نامه‌یه‌کی فارسی داومی که بو‌ی
 بکه‌ین به عه‌ره‌بی و که‌سیش نه‌زانی. تو تهرجه‌مه‌ی که و بیده‌وه به خۆم بو‌ی ده‌به‌مه‌وه؛ به‌لام
 نوسخه‌ی لی هه‌لمه‌گره بو‌ خۆت! نامه‌ی «دوکتور موسه‌دقیق» بوو، نووسیوو‌ی:
 «نووری چاوی به‌پیزم، عه‌دولکه‌ریم قاسم!
 له پاش سلاوی گهرم و دۆستانه...

خوا شوکور تو سه‌رکه‌وتی و پایه‌ی ته‌ختی پادشایه‌تیت له به‌ر یه‌ک برد. به هومی‌دم هه‌ر
 سه‌رکه‌وتوو بی. ده‌مه‌وی ئامۆزگاریه‌کی باوکانه‌ت بکه‌م: نه‌که‌ی به زمان لووسی و تاریف و هوورا
 و چه‌پله‌ریزانی کومۆنیستان فریو بخۆی! ئه‌وانه ماری خالدارن و له‌پر پیوه ده‌دن. من
 ده‌مه‌ویست خزمه‌تی زۆر گه‌وره به خه‌لکی ئیران بکه‌م و کاریک بکه‌م تامی نازادی بچیژن، تیر و
 ته‌سه‌ل و بی‌ترس و سه‌ربلند بژین؛ به‌لام تووده ئه‌و به‌لایه‌یان به سه‌ر هینام. ئه‌وان وایان کرد
 که ئه‌مریکا، شا بگه‌رینیته‌وه و حوکمی من بکه‌وئ. تکایه زۆرت ئاگا له خۆت بی. چه‌ند
 هه‌والیکی من هاتوونه به‌عدا، لیم روونه به‌خیریان دینی و له یاریده‌یان دریفی ناکه‌ی.

دۆستی دلسۆزت: محمه‌مد موسه‌دقیق
 ره‌نگه ئه‌مه تهرجه‌مه‌ی وشه به وشه‌ی نامه‌که نه‌بی؛ به‌لام ئه‌م ناوه‌رۆکه‌ی ده‌گه‌یاند.
 نافه‌رمانیم نه‌کرد و نوسخه‌م لی نه‌گرت.

له پرووسیه چییان بو ستالین ده‌کرد، ئه‌وه‌ش و زیاتریش بو قاسم ده‌کرا. ئه‌ویش که‌یفی
 ده‌هات. قاسم ببوه ته‌یریکی سه‌یر: هه‌میشه نوتقی ده‌کرد؛ سه‌لم و تووری لیک ده‌هالاند؛ له
 پاش نوتق ده‌بوايه چه‌ند جار له سه‌ر رادیو بلاو بکرایه‌وه. هه‌موو دوکانداریک - که‌گش
 دوکانداریش رادیویان له دوکان هه‌بوو - ده‌بوايه رادیو له سه‌ر ئاخ‌ر ده‌ره‌جه بکه‌نه‌وه و نوتقی
 زه‌عیم ببیسری. له‌سه‌ر تا ئه‌وسه‌ری خه‌یابان و بازار، هه‌موو که‌س، هه‌موو ده‌م، گوئی له
 فه‌رمایشاتی زه‌عیم، که‌ر و سه‌ری گیژ ده‌بوو. شه‌وانه هه‌موو وه‌زیره‌کانی له خۆی کو ده‌کرده‌وه،
 نه‌واری نوتقی خۆی بو ده‌کرده‌وه. هه‌چ وه‌زیریک تا ده‌بووه رۆژ نه‌ده‌بوو بخه‌وئ و له په‌ستا
 ده‌بوو گوئ له نه‌واری نوتقی زه‌عیم بگری. گوئیان جه‌نازه‌یه‌کیان ده‌برده قه‌برستانی غه‌زالی.
 کابرایه‌ک به لایدا پاربد، گوئی: خۆزگه‌م به خۆت کا! له ئه‌قوالی زه‌عیم نه‌جانت بوو!

شیوو‌عی ورده - ورده پینان لی هه‌لینا. ده‌گه‌ل ئه‌و‌حه‌د ئه‌و‌حه‌د، شیعاری حیزبی شیوو‌عی له
 حوکمدا ده‌درا. ده‌سته‌ی زۆریان له جه‌وانانی به‌ناو «مقاومه‌ی شه‌عبی» (په‌دافه‌ند) بو
 پارێزگاری له ئینقیلاب پیکه‌وه نابوو. هه‌ر که‌س بوئی دژایه‌تی کومۆنیستی لی ده‌هات، لیدان و
 شه‌قی زۆری ده‌خوارد و زۆریشی به بی‌قانون و بی‌پرسی کاربه‌ده‌ستانی ده‌وله‌ت، ئیعدامی
 ئینقیلابی ده‌کران.

ئاشنایه‌کی زۆر وریاله‌م - بو مه‌سه‌له‌حه‌ت پارێزی خۆی - ببوه یه‌کیک له‌و جه‌وانانه و راستی
 زۆر شتی له لا ده‌گوتم؛ یا خودا درۆی کردی:

- دوکانداریک له کازمین داوای قه‌رزێ له جه‌وانیکی په‌دافه‌ند کرد، گوئی نه‌مه‌یه‌ی
 شکایه‌ت لی ده‌که‌م. سه‌به‌ی ئه‌و رۆژه به ته‌زاهورات چووینه سه‌ری، گوئیان ته‌وتیه‌چه‌ین
 دۆزراوه‌ته‌وه. په‌تیان خسته‌ مل، کوشتیان.

وای به سه‌ر هات که له ته‌زاهوراتی چه‌ند سه‌د هه‌زار نه‌فه‌ریدا، هه‌ر یه‌که‌ی په‌ته‌ گوریستیکی

بې بوو، تا دژى خويان بترسيښن. رږژيک دهورى ترؤمبيلى نه حمده صالح عهبدبيان دابوو، که رهئيسى ستادى سويا بوو. په تيان راداشتبوويه. پهت هه بې خه يانهت سر ناگرى... بهريان له مالان ده گرت، قهت مالتيکيان نه ده بوارد. ده بوايه چه ندى خويان بلين، خاوهن مال بې خؤ گرتن بياندا تې، نه کو تووشى پهت په تين بې. رږژيک سهریان به مال هکه ماندا کردبوو، سهرى هاوماله که ميان چا کردبووه! سهریان به مالى ئيمه دا کردبوو، عه کسى مه لامسته فايان به ديوار هوه ديوو، بې هه ست و چرپه گه رابونه وه.

صالح چه بدهرى، براى جه مال چه بدهرى مه شهوور، گوتى: چوومه لای کاکم دوو دينارى لى قهرز کم. شه ش ته لىسى خهت سوورى به پيلاقه دا گيراو له دينارى و پينچ و ده دينارى له گؤشه ي وه تاغه که ي له سر يه ک داندرابوون. گوتى: نه وه مالى حيزبه و فلسيکم نييه بته مې! تهنانهت له هه موو ئيداراندا هه ر شيوعى حيساب بوون. رږژيک چوومه مه رکه زى «يؤنيسيف» بؤ لای موديره که ي، که دوکتوريکى زؤر به ناوبانگ به ناوى جيهاد شاهين بوو. تماشاى کردم و دهرمانى بؤ نووسيم. بانگى له فهاش کرد، جواب نه بوو. چووه دهر هاته وه گوتى: خزمه تکاره کان چوونه بهر تاو لينگيان دريژ کردووه، ده لىن ئيمه جوابى مورته جيع ناده ينه وه! ده بې له رووسياش وايى؟!

مه لامسته فا نه و کارانه ي ده بيسته وه. جاريک گوتى: دوو کوردى لای هه له بجه هاتوونه لام. په کيان ده لى کابرايه ک سر به شيووعيه کان خه نجه رى رووتى له سر ملىم داناوه: سه گياب! بلې کوردم تا بتکوژم! نه وى تر ده لى: چه ند که سيک رايوان لى دابه شيم، گرتيانم. جا وه ره بکوته! بانگيان ده کرد: وهرن بيکوژن! نه مه ئيژى کورديچم و پارتيچم!

مه لامسته فا له و ناکارانه يان زؤر نار ههت بوو. باسى ده کردن، پى و بوو کارى زؤر خراپ ده که ن. جاريک جه مال چه بدهرى سه رؤکى بالاي شيووعيه کان چووبوه لای:
- مه لامسته فا خؤت ده زانى منيش يه کيکم وه ک جه نابت...

مه لامسته فا نايه لى قسه که ي بکا، ده لى: هه سته دايک فلان! تؤ ده بې به به راز بلنى وه ک تؤم، نه به من...

براده ريک نه فسه ريکى پې ناساندم که نه مه ره ئيسى په دافه نده و کوردى هه وليړه و ناوى مه هدى حميده. پى خؤشه تؤ بناسى.

- کاکه رؤژ باش!
تماشا ده که م به عاره بى جوابم ده داته وه! واى خؤ نواند که هه رگيز کوردى نه بيستوه! گوتم: گوتيان کوردى، په شيمانم که ديتوومى...

گوتيان گؤران و چه ند که سيک چووبونه نه رمه نستائيش، لای کورده کان؛ به لام - به قسه ي نه وانه ي بؤيان گي رابوومه وه - نه يفه رمووبوو منيش کوردم؛ چونکه نه وه له مه سله هه تى حيزبدا نه بوو!

جاريکى تر گؤرانم ديتوه که به داخوه نه خؤشى سه ره تانى گرتبوو؛ ده بوو بيبه نه مؤسکو. چه مې مه لا که ريميشى له لا بوو. له گفتوگؤدا عه رزم کرد: ئيمه تا کورد - به گشتى - وه قه در نه که وى، ناتوانين گول بکه ين. جووله که م به ميسال هيتاوه که قه درى سه گيان نه بوو؛ بوونه ده ولت، پاپى کاتوليکائيش موخليسايانه و له عننه تنامه ي نويزيان بؤ دهر داويزى! ديار بوو نه و قسانه ي من قبول نه ده کران. هه ر له و مه جليسه دا، مامؤستا گؤران باسى «مه هداوى» حاکمى

مەھكەمە قاسمى كەرد، كە زۇر كەرىكى چەنەدرىژە و نەنگە بۇ دەولەتى عىراق. لە پەر مەھداوى دەگەل سالىح بەحرولعلوومى شاعىر وە ژوور كەوت. قوتوويىك باقلاوہ و دوو گلۇس جغارەى «كاتى» ھىنابوو. پاش تاويك پۇيشت. گۇران فەرمووى: بە راستى مەھداوى پىياويكى نەجىب و عاقل و زمان پەوان و قانونزانە! ھەژار وا نىيە!؟

- مامۇستا تا تۇزىك باقلاوہ و پاكەتىك لەو جغارانەيەم نەدەيەى، تەسدىقت ناكەم!!
زۇر پىكەنى.

كە لە رووسياشەوہ ھاتەوہ، دىتم. فەرمووى: بۇ مردن ھاتوومەوہ. تازە ئىمانم ھىناوہ كە قسەكانت بە جى بوون. ھەتا كورد خۇى بە گشتى وەقەدر نەكەوئ، نابى ئىمە چاومان لە حورمەت گرتن بى؛ بەلام تازە ھەرچى چوو، چوو. فەرمووى: كە رووس زانىبوويان قاسم لە حىزبى شىووعى پەنجاوہ، ھىچ قەدرم نەگىرا. نەگەر قەناتى كوردىف پىنجسەد رووبلى بۇ بە جى نەھىشتەبام، پارەى چايەكى قاوہخانەم نەبوو... پۇژى گوتيان چا بوويەوہ؛ بېرۇ! راست خستىمانە تەيارەوہ و لە بەغدايان دابەزاندم.

پاش ئەو دىدارە، بە بىست پۇژىك خەبەرم بىست كە مامۇستا گۇران لە سولەيمانى وەفاتى كەرد.

لە جەنگەى ئەم ھەرا و پەتپساوى و بە ھىزىدە، پۇژى بارزانى لىي پىسىم: ھەژار چۇنى دەيىنى؟

- ئەزىبەنى حوكم ھى خۇيانە و ھەر بىنا ئىعلانى دەولەتى كومۇنىستى كرا.
فەرمووى: تۇ شىتى! ئەگەر ئەمىرىكا ھەزار مىليار دۇلارى لە دۇى شىووعى خەرج كەردبا، ھىشتا ئەوہى بۇ ساز نەدەبوو كە ئەمانەى عىراق بۇى دەكەن. ئابرووى خۇيان و بگرە مۇسكۇشيان بىرد...

لىرەدا دەمەوئ بەرەو پاش ئاوپ دەمەوہ و باسى شىووعىەكانى زەمانى پادشايى بكەم:
ھەموو خەلكى شارستانى عىراق، بە تايەتەى پۇشنىبران، زۇريان رق لە ئىنگلىسى داگىر كەر بوو. ئەوانىش وەك ئىمە لە ئىران لە دۇى ئىنگلىس شەيتانىشيان پى باش بوو. لە زەمانى ھىتلەردا ھەزاران لوى عىراقى لە سەر نازىتەى گىران و خرانە بەندىخانەوہ. تەنانتە مامۇستا مەلاجەمىل پۇژىبەيانىش بە تۆمەتى نازىتەى سالىك پتر لە گرتووخانەى عەمارەدا مايەوہ. لە ساىەى ئەو گرتنە توانى شەرەفنامەى بدلىسى لە فارسىەوہ بكاتە عەرەبى. سوپاس بۇ ئەو زىندانە!...

كە ھىتلەر نەما، ئىتر لافاوى دلان رووى كەردە مۇسكۇ. حىزبى شىووعى نەيىنى بوو؛ نەدەناسران. لەبەر ئەو نەناسىنە وەك ئەندامانى «ژى-كاف» خەلك بە پىرۇز و پىاوپچاكى دەزانىن. نەك ھەر خەلكى رەمەكى و بازارى، تەنانتە دەولەمەندە ھەرە زلەكانىش خۇشيان دەويستن. ئەگەر شىووعىەك لە دەست پۇلىسى نوورى سەعید ھەلاتبا، خۇى بە ھەر مالىكدا كەردبا دەيانشاردەوہ؛ بەخىويان دەكەرد. كەس دلى پرواى نەدەدا بىانداتە دەست دەولەت. ئەنداميان لەوپەرى فىداكارى و نەدارى و بىنازىدا دەژيان. بە جلى شر و نانى وشك قناتيان دەكەرد و شوكرى ستالىنىيان دەبۇارد. بەلام ھەستەم دەكەرد كە لە ئاخىر ئۇخىرەكانى زەمانى نوورى سەعیدادا، زۇر پىاوى دەولەتبان دە پال ھەلكىشرابوو. جار-جار رەفىق چالاكەم لە دوكانى بەشىر موشىر دەدى و ترسم لىي بە سەر چوووبوو. مەسەلەن دەپگوت: فلان پۇژ،

ساعات ٹھونڈی، شیووعی له فلان و فلان شوینہوہ تہ زہورات دہ کھن. راست دہردہ چوو.
 بہلام ناخو مامؤستا پایہ ہرزہ کانیشیان له ژیاندا وک بؤرہ پایاوه کان بوون؟ دہیانگوت ٹہوان
 زور خوش دہژین. چند کہسیک یان کہسیکیان کہ دہبواپہ خو و ہشیرن، مالیکیان بؤ دہگیرا.
 ہر چی پیداویستی ژیانہ دہہاتہ بہردہ ستیان. چند کچ و ژنیکی شیووعیش خزمہ تیان
 دہکردن و دہگہلیان دہژیان؛ کہ ناویان لی نابوون «مایہی خوئی مامؤستیان». ٹہو خوشکہ
 شیووعیانہ مولکی حیزب بوون؛ دہیانتوانی بیانہ خشن! بؤ قہدرگرتنی «مامؤستا محہمہد
 تہوفیق وردی» کہ ہمہ شاعیر، ہمہ نووسہر و پتر لہ پہنجا نامیلکہی نووسیوہ و زور
 کورتہ بالایہ کی ناحہز و بیفہ سال بوو، یہ کییک لہو ژانہ یان پی بہخشیوو، دہتگوت خوڑی
 بہہشتہ. ژنہ کہ خوشکی ٹہو عوسمان مہجیدہ بوو کہ باسم کردووہ.
 جاریک مامؤستا تہوفیق وردی ناردراوہ تہ تاران کہ پہیام و کہلامی حیزب بہ توودہ بگہیہنی
 و شتیان لی فیر بی.

- براکان ٹہو ژنہم بہ تنیا لہ بہغدا چوں بڑی؟
- خہمت نہبی، براپہ کی حیزبی دہنیرین ناگای لی بی و ژیانیشی دابینہ.
- وردی پاش دوو مانگ دہگہریتہوہ. لہ دہرگا دہدا. ژن سہر دہردینتی:
- غہریہ تو کی؟
- چوں کی؟! ہاتووموہ مالہ خوّم!
- پایاوه کہ و ہرہ دوو شق دہو رووتہ - پوتہ ہلڈہ!

برای حیزبی بہ داروہ بؤی دئی! ژن نہما؛ وردی و ہخت بوو شیت و ہار بی؛ ملی لہ قہسیدہ
 ہؤندنہوہ نا. باسی ہیجران و فیراق و ٹہم قسہ قؤرانہ. بہلام دلی بروای نہدہدا بلتی شیووعی
 خراپہ یان دہگہل کردووہ. دہیگوت: ٹیویان تیدا ہیہ زور باش لہ لینین و لیوشاوشی
 نہگہیشتووہ! ٹہو کارای ژنہ کہی وردی بہرکہوتبوو، ناوی عومہر حہمہشین، خہلکی کؤیہ بوو؛
 دہمناسی. لوّمہم کرد کہ ٹہو زولمہی بؤ کردووہ. گوتی: کاکہ! خوٹ تہرح و دیداری وردیت
 دیوہ، لہ مہموون ناحہز ترہ. حیزب ٹہو ژنہی پی بہخشیوہ و ناچار بووہ میردی پی بکا. حیزب
 قہراری داوہ لوہی بستینیتہوہ و پیدا بہ من. زولمی چی و حہق و حیسابی چی!؟

من لام وا بوو زور لہو قسانہ کہ بہ شیووعیانہ عیراقی دہلین، لہ رووی غہرہزیکہوہیہ؛
 زیادیان بؤ و ہ سہر دہخہن. پاش چندہ سالیک، لہ شورشی بارزانیدا، کہ لہ گوندی «لیوژہ»
 بووم؛ حہمید عوسمان - کہ ماوہیہ کی زور رہئسی حیزبی شیووعی ببوو - لی کہوتبوو؛ دہگہلم
 ہاومہنزل بوو. شہویک زوری خواردووہ، تہواو سہرخوش ببوو، نہیننی و سیاسہتی لہ بیر
 نہمابوو. گرینی زمانی کراوہ و باسی رؤژانی سہلتنہتی خوئی دہکرد کہ ٹہوسا لہ سہرؤکیدا - کہ
 بہ نہیننی لہ خانوویکی کہر کوک ژیاوہ - دہیگپراوہ، گوتی: ہر شہو ہہوالان کیژیکیان بؤ
 دینام. شہویک تازہ کیژ ہاتبوو، براکہی ہات: مامؤستا ٹیمہ لہ ریگہی ٹیوہدا سہرمان پیوہ نیہہ؛
 بہلام دایک و بابم کؤنہ پہرستن. بزنان ٹہو کیژہ دہسکاری کراوہ، سہری دہپرن. چاکہم دہگہل
 بکہ، خوّم لہ جیاتی خوشکم لات دہمینمہوہ! دیتم کوپہ کہ زور لووس و جوائترہ لہ خوشکی،
 قبولم کرد. ٹینسانیت ہہلینام کہ تکای بگرم و خوشکی لہ بہلایہک نہجات دہم! جا کہ
 دہلین قسہی راست یان لہ شیت بیسہ یان لہ مندال، دہبوو بیانگوتایہ: «یان لہ سہرخوش!».
 لیم روونہ ٹیستا ٹہمہ بہ حہمید بلین - ٹہگہر مایی - ہہزار تہلاق دہخوا کہ نہمگوتووہ.

شىيخ رەشىدى لۇلان لە ھۆكۈمەت رايونى. شىووعى كوردستان دەستەبەكى سى كەسىيان بە سەر كىرەپەتى ەلى سەوزەفرۇش ساز كىرەپ، كە بە قەولى خۇيان «پىرۇلىتار» ئەم ئاگرە داكوژىن. لە سەر داواى قاسم، مەلامستەفاش چووبوۋە بەرايى شىيخ رەشىد. شىووعىەكان بە باسك بلىند كىردن و بۇى- بۇى دەگەنە جەبە، لە سەر چەمىك كە مەلامستەفا و بارزانى لەوین. - ئىمە تاكتىكى عىلمى بە كار دەبەين و دوژمن وا راو دەنئىن بە داستانى بگىرەنەو. سۇقىيات لە ستالىنگراد چىان كىرد، ئەو دەگەن. بۇى ەلى سەوزەچى!

لەو دەمەدا، دوو كەلاكە پۇلىس لە چەم دەپەرننەو.

- ئەو چن؟ بۇ مردوون؟

- كاكە شەرە! پىاوى تىندا دەكوژرى، پۇلىس و پىاوى شىيخ رەشىد كوشتوويانن.

- ھا! كە واىە دەبى ئىمە «ئىجتىماعى موەسسە» بگەن (يانى بە فراوانى كۇ بىنەو).

پاش تاوپك دىنەو لای مەلامستەفا:

- ئىجتىماعمان قەرارى دا تەنگەكانمان بدەين بە تۆ. تۆش سى پىاومان رەگەل خە تا لە رىگە رووتمان نەكەن!

- زۇرم پى خۇشە، بەلام دوو كەستان دەگەل دەنئىم و خاترجەم كەس ناوپىرى بىتە سەر رىنگاتان!

مەلامستەفا تەنگەكان دەدا بە بارزانىيەكانى خۇى:

- بۇ ھەر چوارتان بەكىك. ئەگەر خاۋەن تەنگ كوزرا، بەكى دى ھەلىگرى.

گوتىيان بارزانى تەنگەكەيان ماچ دەكرد و نىوچاۋانىان رى دەخست.

مەلامستەفا فەرموۋى: زەعمى قاسم گوتوۋىە: دەلئىن رادىۋ كوردىەكەمان زۇر بىتامە، كەسى وات پى شك ناىە پىى رابگا و چاكترى بكا؟! گوتوۋمە بەكىك ھەيە ئەگەر ئەو بىكا، من زامن بە كەيفى تۆى ساز دەدا. دەس بەجى فەرمانى بە سەر راگەبىشتى بەشى كوردى بە ناۋى تۆ نووسى و خەبەرى لە ۋەزىرى رۇشنىبرى داۋە كە چىت دەۋى پىكى بىنى. ئەگەر ئىشكالىكت بوو، بە فوناد عارفى ۋەزىرى دەولەت بلى!

چوومە لای ۋەزىرى رۇشنىبرى؛ كە ناۋى «فەيسەل سامر» بوو. زەننوون ئەبىوۋبى چىرۇك نووسى لە لا بوو. ۋەزىر پىرسى:

- بەشى كوردى رادىۋكەمان چۇنە؟

- لەوە باشتر چۇن دەبى؟!

- خۇ نا، دەلئىن زۇر خراپە. دەى دەچىە سەرى و چاكترى كەى؟

- بەو شەرتەى دەسەلاتم ھەبى بە كەيفى خۇم راگرم و دەركەم.

- باشە تەنبا نابى زەعمى ۋەحىد دەركرى، چونكە زەعمى قاسم كىردوۋىتە كاربەدەست و چاۋەدىر.

- جەناب! ئەگەر دە پىش ھەموو كەسدا زەعمى ۋەحىد بامەرنى دەرنەكرى، ناىكەم.

ئەفسەرىكى بىسەۋاد، خوپرى، كوردى نەزان، براكەى خۇى (فەخرى بامەرنى) كە ھەر دوو چاۋى كوپرە و دەنگىشى زۇر ناخۇشە، ھەم قورئان خوين، ھەم گۇرانى بىز، ھەم تارزەنى رادىۋىە و مندالەكانىشى كۇرسن. زەعمى ۋەحىدبىش - دوور لە روۋى تۆ - بە گەۋاد ناۋبانگى دەرچوۋە.

- ناخر قاسم داىناۋە، دەرناكرى.

- منیش نایکهم!

هاتمه لای فوناد عارف بۆم گتپراوه. عهونی یووسف که وه زیری ئیسکان بوو لهوئ بوو، گوتی:
تۆ مانگی چهند له عه کاسی پهیدا ده کهی؟

- نزیکهی پازده دینار.

- ده به شهرفم له رادیۆ مانگی دووسهد دینار پتر پهیدا ده کهی. توخوا ئهوه عهقله تۆ
ههته؟!؟

- کاکه عهونی! ئه گهر نه توانم به کهیفی خۆم کار بکه، ههر به مانگیک دووسهد دینار و
ئابروو چوونم دس ده کهوئ، ده لاین ئهویش لهو دز و حیزانهیه.

وام خه یال کردبوو ههر که بوومه بهرپرسی رادیۆ، ئه وه هه موو گۆرانی بیژه ممبره که بانگ کهم:
ههر کهس بچئ که لیماتی گۆرانییه کانیم له سهر کاغهز بۆ بنووسیتهوه. ده مزانی چهند گووکاری
کراوه. به قهولی زه بیجی ده یگوت: ئه گهر ده ستم رۆبیا، ئه وه گۆرانی بیژانه و قسه که رانهی رادیۆ
کوردی به غدام ده ژوو ریکدا هه بس ده کرد؛ هه موو رۆژ له کولانکه وه به سه ریاندا ده پام تا
ده خنکان! خۆ ئه وان زۆر ساله به سهر ئیمه دا ده پین!

هیچ شتی که له رادیۆ کوردی به غدا تر که نتر نیه. گۆرانی بیژ ئاههنگ و شیعریش له خۆیه تی،
جا با که ری گیزی ش بی، هه مووی ههر پارتی بازی و خرم-خزمینه و ئه وی قه دری نه بی
فه رهنگ و ئه ده بی کورده. مه سه له ن نه سرین شیروان له گۆرانیه کدا ته نیا ده لی: «ئه ز ده ست
ل نارینی خۆ به ر ناده م- کراسی زه رد ده به ر ناکه م. سه د جاری دووپاته ده کاته وه. ئه گهر
که سانیکی وه ک تاهیر ته و فقیان ده ناودا هه لکه وه توه، به هه لکه وه ته و ئیوا به قابلیه تیش گول
ناکا. ده مه ویست هه موو زبل و زاله کان رامالم و تۆزیک پاک و خاوینی که مه وه. چا بوو شوکور
قبولیان نه کرد.

جه لالی شه ریکم چوه ئه لمانی شه رقی که له وی فیری عه کاسی رهنگی و فیلم گرته
ته له فیزیۆن بی. براهه کی خۆی له لا دانام که شه ریکم بی. زۆر زوو براهه کی-ههر چهند
مایه یه کیان تیدا نه بوو- لیم که وه ته شقه له و توشقه له. کیشه کردن فایده ی نه بوو؛ به پوولیکی
که م ده ستم له به شی خۆم هه لگرت.

مه لامسته فا له مۆسکۆ هه ولی دابوو که له برلینه وه بچینه مۆسکۆ، به لام خالید به کداش لیتی
تی که دابووین. مه لامسته فا زۆر له وه تووره ببوو. ههر ده یه ویست له داخی خالید به کداش تۆله ی
ئه وه کاره م بۆ بکاته وه. گوتی ده بی بچیه مۆسکۆ، مو عاله جه ی بکه ی.

- کاکه! من نه خۆش نیم.

- ههر ده بی بچی!

ده عه وتم له نووسه رانی شۆره ویه وه بۆ هات. مه لامسته فا پاسپۆرته که ی گۆریم، کردیه
«عه بدوره حمان محه ممه د» که ته واو عیرا قی بم. که پاسپۆرتی بۆ وه گرتم، سه د و بیست
دیناری دامی، گوتی: بچۆ بلیتی ته ییاره بکه ره! هه ستام گوتم: به خوا نه خۆش نیم؛ قه تیش له
سه ر یه ک سه د و بیست دینارم له باخه لدا نه بووه. خوا حافیز ده چمه وه مالی! فه رمووی: عوبه ید
(کوره گه وه که ی) پووله که ی لی وه رگه! برۆ بۆ خۆت بلیتی بۆ بکه ره؛ له وانیه نه چی!

له پێش ئه وه دا به ماوه یه ک، دیوانی شیعه ره کانم نووسیه وه، ناوم لی نا «چیشتی مجیور». دام
به ده ولت که ئیجازه ی چاپی بدری. زه عیم وه حیدی رادیۆ به کاره که راده گه یشت. له ههر

کوئی ناوی کورد و کوردستانی تیدابوو، له هەر کوئی باسی مۆسکۆ بوو، تهنانهت ناوی چۆمی «می سی سی بی» ئەمریکای قەلەم کیشابوو، که مەمنوعه چاپ بکرین. نه قلم بۆ مەلامستەفا گێراوه. شهوێک زه عییم وه حید هاتبووه لای مەلامستەفا. له وهرامی مەلامستەفادا گوئی: نه مزانیوه، بمبه خشن! هه مووی ئیجازه ده ده.

گوتم: مەلامستەفا! قەلەر شه یه ک پۆژیک جیقنهی له سەر ناقووسی کلیسایه کی قامیشلی کردبووو. پۆژیکێ تر پارچه گوشت به رازیکی له پیش که شه راند. که شه ناگری گرت: ده خیلتان ئەو قەلەر شه م به ساغی بۆ بگرن. بۆیان گرت. لاقی گرت و به داروو که یه ک لیبی راده وه شاندا: ناخر ئەگەر مەسیحی بای له سەر ناقووس نه ده رپای، ئەگەر موسولمان بای گوشت به رازت نه ده خوارد. تۆی روو رهش لیم روونه کرمانجی، گوئی به هیچ دینیکی نادهی! زه عییم وه حید تۆ ئەگەر کوردی، بۆ وشه ی کورد قەلەم ده کیشی؟ ئەگەر دۆستی کومۆنیستی، مۆسکۆ بۆ ده کوژینیوه؟ ئەگەر دژی شیوو عیانی، چت به سەر می سی سی بی داوه؟! دیوان چاپ ناکه...

که ده هاتم بچمه مۆسکۆ مەلامستەفا فەر مووی: چیت پی خوشه چاپ بکری؟ گوتم: مەم و زینه کهم.

- من بۆت چاپ ده کهم. به لام کێ ناگای لی بی؟

- زه بیحی و که سی تر نا.

به فرۆکه ی سوور بایی له رپی دیمه شقه وه گه ییمه قاهیره. ده بوايه چوار پۆژ راوه ستم تا ته یاره ی مۆسکۆ دی. له ئوتیلێک له سەر حیسابی شیر که تی فرۆکه دامه زرام. یاللا وه ناو شار که وه. راست رووم کرده «ئەز هەر». له ئوتوو بووسدا یه کێ قورعانی ده خویند. له ده رکی ئەز هەر پرسیم: «ره واقی کورده کان» له کوپیه؟ شاره زایان کردم. «شیخ عومەر وه جدی» - که مامۆستای ره واق بوو - نوێژی ده کرد. له نوێژ بۆوه. گوتم: من هه زارم و ناوتم بیستوو، هاتووم بتبینم. کرمانجیه کی زۆر ره وان قسه ی ده کرد. زۆر کوردیکی دل سووتاو بوو. پایوکی زۆر به کار، قالب سووک، هه تا خوا هه ز کا عالم بوو. جگه له شیخایه تی ره واقی کوردان، رادیۆ کوردی قاهیره شی به ده ست بوو. ده یانگوت بیست و پینج کاری عیلمی پێک دینتی که هی وا هه یه پۆژی ده ده قیقه وه ختی ده گری.

شیخیکێ دیکه له ئوستادانی ئەز هەر هاته ژوو و دانیشت. شیخ عومەر باسی کورد و کوردستانی ده کرد و به و پهری دل گه رمیه وه ده دا. کابرای میوان گوئی:

- ئوستاد من تیناگه م ئیوه ده لین چی، به لام وا دیاره بۆ کوردستان ته عه سسوت زۆره.

شیخ عومەر گوئی:

- هەر چه ند مه لای به لام نازانی قسه بکه ی. ته عه سسوب غه یری حه قیقه ت گوته و له

عالمان ناوه شیته وه.

- راست ده فەر مووی له م سه هومه ببوو ره!

- مه لا تۆ عاقیده ت به غه زالی چۆنه؟

- ئیمامیکێ گه ره ی ئیسلامی و قسه ی مو عته به ره.

- له فلان کتیبی بره وان! ده لی: «ئەم دینی ئیسلامه له سەر سی کۆله که راوه ستاوه: نامیدی،

شاره زووری، دینه وه ری». تۆ ده زانی هەر سیک کورد بوون؟ ده لیم ئەگەر کورد ده ولت بوايه و

به ئازادى، كورد بيانخويندايه، ئىستا دىنى ئىسلام بهو رۆژه ره شه دوچار نه ده بوو. من بۇ ئىسلام هاوارمه.

كابرا گوتى: برىا زۇرى وهك ئەو كۆله كانه مان هه بوايه. له فرمايشتت به هر مه مند بووم.
گوتم: سه يدا! فه له يهك له نزيك قاميشلى چوو بووه سهر مالى جيرانيك:
- ئەرى شامۆشۆ سبهى نايه ياريدمه؟

- به سهر چاوان له به يانييه وه ههر چى به فرمووى ده يكه م، كاره كه چيه؟
- ده چين قهبرى بابم به گنج سپى ده كه ينه وه.

- به خشه بۇ ئەو كاره نايه م، چونكه من هيشتا قهبرى بابى خۇم سپى نه كر دۆتسه وه، خهلك ههزار تف و نه حله تم ده كه ن!

شيخ عومهر پيکهنى، فرمووى: تيگه يشتم؛ به لام گوتوو يانه ههر كهس به رانبهر به عقلى خۆى بدوينه...

كه زانى چوار رۆژ ده مينمه وه گوتى ده بى قسه له سهر راديۆ بكهى. به يانى چوممه راديۆ. كار گيره كان دانشجووى كوردى عيراقى بوون، گوتيان شيعريكمان بۇ هه لىبژيره كه كار به ده ستانى عهره ب قبوولى بكه ن. ده فته رى شيعرم دانى كه خۇيان هه لىبژيرن. رۆژى سيهه مى سه فرم بوو. گوتيان: ئەو شيعرانه قبوول نه كراون، نابى سياسه تيان تيدا بى. شيخ عومهر وه ژوور كهوت، قسه كهى بيست؛ گوتى: ئاختر ئيه نه زانن! عهره بى ميسرى چووزانى كوردى چيه؟ وا من رازى ده كه م. له كاغه زيك نووسى: «مانگ واى تيشك دابوو، باغ و دهشت وا بوو، وا چوو...». له م باسانه پرى كرد و نووسى: «ته رجهمهى شيعرى هه ژار!». به منى گوت: كام شيعرت پى خۆشه ئەوه بخوينه وه. هه ز ده كهى ههزار جوين به عهره ب بده!

شهو چوممه سهر راديۆ. دانشجووه كان گوتيان:

- بهر له شيعر خويندنه وه گوت و گۆيه كت ده گه له ده كه ين و چهند پرسياريكمان جواب ده وه.

- ههر چهند ده بوو به رۆژ پرسياره كان بكه ن و خۆمى بۇ ناماده كه م، به لام ديسان فرموون.
هه موو پرسيار و جوابه كانم له بير نه ماون؛ به لام له جوابى ئەم پرسياره دا كه: ئايا ئە ده بياتى كوردى چهند قۇناغى برپوه و ئىستا له كام حالدايه؟ گوتم:

- هه رگيز له سه ره تاى ئىسلامه وه كورد نه يكراوه به زمانى خۆى وهك خهلكى تر بنووسى.
هه ميشه كۆسى زۆر دژواری ها تۆته پيش. بهو حاله شرا كورد له هه موو به شه كانى ئە ده بياتى باوى رۆژ گاردا به ره هه مى به نرخى بووه. له پنهه لگوتنى ده سه لاتداران، شيعرى تازيه مانى، به يت و چيرۆك؛ له م چه رخشدا له باسى نيشتمان په ره و رى و قه وميه ت، ده ستى بالاي هه بووه و ته نانه ت خانى سېسه د سال له مه و بهر دا هينه رى شيعرى نيشتمانى بوو. له جيرانانى خۇمان به جى نه ماوين، به لام له غه زه ل و دلداريدا له هه موو عهره بمان تپه راندوووه.

پرسياركار گوتى: ده توانى ده ليل بۇ ئەم قسه ت بيينه وه؟

- به لى، له ئىسلامدا چاكترين كهس گۆشه گيرى خوا په رسته، خراپترين كهس رېگه ره. با بروانين «مه حوى» شاعيرى عارف چۆنى ئەم چاك و خراپه ليك پيلۆز كر دوون، ده لى:

نه گه ييه دامه نى ده ستى دوعا، سا ده بمه خاكى رى ته ريقه ي گۆشه گيرى به رده ده م، نه مجاره رى ده گرم يان خورما كه ميوه ي تايبه تى عهره به، داخوا كى بۇ به ربانگى ره مه زان خورمايه كى داوه به

«نالی» که سوننه ته پوژووی پئیشکینئ، ده لئ:

ده خیل! باری نه خیلی یان روتابی وها شیرین و سینه نهرم و دلر هق

ناخو ههزار ساله عهره بیک عه قلی بهوه شکاوه یاری خوئی به خورما بشبهینئ؟!

شعیره که شهم «چه پکه گولیک» بوو که له دیوانه که مدایه. وا دیار بوو کوردی داواکاری زور

بوون، چونکه چوار جار له رایو بلاو کرایه وه.

پوژی یازدهی مانگی یازدهی په نجا و ههشت چوومه فرگهی قاهره. بارزانی نادرئیسکی

دابوومی که نه گهر له مۆسکو دامام، بچمه ئه وی. له فرگه کابرایه ک لئی پرسیم: تۆ ههزاری؟

- به لئ.

- له فرگهی مۆسکو چاوه نوپتن.

له ته یاره دا کابرایه کی مووزهردی چاوشینی خوین شیرنۆکه م له تهنیشت بوو، گوتی: من نام

خالد محیدینه، سهر نووسهری پوژنامهی «ئه لمه ساء».

- که وا بئ تۆ برای زه که ربیا محیدینی هه والی ناسری؟

- نه خیر! منیش ههر کوردم وه ک ئه و؛ به لام بنه مالهمان جیا به؛ فکریشمان جیا به. ئه و

ئه مریکا په رسته و من شیوو عیم.

له قاهره دنیابه کی گهرم و خوش. له ریگه دا له فرگهی «تیرانا» پاته ختی ئه لبانی دابه زین.

چاوه خوشیکی ئه لبانیس سوار کرا که له مۆسکو موعاله جه بکا. به راستی فرگه یه کی زور پروت

و ره جال بوو. به ناو هه تاودا گه یینه مۆسکو؛ به لام له وی به فر و کرپوه ریگه ی دابه زینی نه دا.

پاش چهند خولدانیک له فرگه یه کی دوور دابه زین. تماشای چه مه دانان ده کرا. چووم له سه ر

نیمکه تیک کروشمه م کرد. کیژیکی رووس پهیدا بوو، به عهره بیه کی زور رهوانی میسرپانه گوتی:

- ئیشاللا تۆ ههزاری؟

- به لئ.

به غار چوو چه مه دانه که ی وه گرتم. چووینه ناو ماشینیکی به سوپه و شو فیریک لئی خوری.

گوتم: نینا! تۆ ئه و عهره بیه چۆن فیر بووی؟

- له مۆسکو دهرسم خویندوو.

- فیللم لئ مه که! کهس به دهرس خویندن ناوا فیره زمان نابئ.

- راستیه که ی پینج سال له قاهره بووم. مامۆستا که مان ده یگوت: زمانی عهره بی زور

هاسانه؛ ههر ههوت سالی هه وه لی تۆزیک دژواره! عه بدلوله هاب به یاتی شاعیر ده ناسی؟

- به لئ.

- جا وا ده بی؟ ده لئین ناوی منی له شعیری خۆیدا گوتوو. زوری لئ قه لسم!

- نینا وا بزائم پیت خوش بووه ناوت له شعیری عهره بیدا هاتبئ!

من که فیری خۆگیل کردن ببووم له دووم نه دا...

بردمیه ئاسایشگای «گیرتسن» له حه فتا کیلۆمتری مۆسکو. له و ریگه، شهش هه و که لیمه ی

وه ک: «ئه وه چه یه؟»، «نان»، «ئاو» و شتی وا له نینا فیر بووم.

«گیرتسن» ناوی شاعیر و نووسهریکی خوشه ویسته که مالی له و نزیکه بووه. ئه و ئاسایشگایه

کۆنه قه سری ئه میریک بووه؛ لئین کردوو به ئاسایشگا و به ردیکی تی گیراوی پوژی هاتنی

لئیننی بۆ کردنه وه ی ئاسایشگاکه ی لئ هه لقه ندراره. وه تاغیکی به ته نیای زور سازیان دامی و

تله فون و راډيؤبه کی گه وره ی سئ مه وجی شی تیدابوو دهمتوانی گوی له به غدا و هموو شوینیک بگرم.

با جارئ بئ دنگ له سر ته خته کهم راست راکشیم و تۆزیک خه یالاتی رابردووم بینمه وه بهر چاو؛ نهوسا بگه ریمه وه:

کاتی له بؤکانه وه هاتمه سوله یمانی، حیزبی پارتی به ناوی بارزانی ساز درابوو. همزه عبداللها بریکاری بارزانی سرؤک بوو. برایم نه حمده - که نه ویش وهک همزه حقوقی خویندبوو - بپوه وه کیلی دادگوسته ری. تا کؤمه له ی ئیمه هه بوو، لقیکی کؤمه له ی له سوله یمانی سر په رستی ده کرد؛ دوی تیکچوونمان نه ویش بپوه پارتی. همزه تاوانیکی چکؤله ی کردبوو: خوشکی برایمی نازنم چ لئ کردبوو؟! بؤ داکوزانی هه را، خوشکی برایم درابوو همزه، همزه ش برزایه کی خوی دابوو به برایم؛ ببونه خزم. به لام له سر ریاسه ت زور زوو تیک چوو بوون و هه ر یه که ی ده سته یه کی بؤ خوی گل ده داوه. وهک گوتم هموو لایه کیشیان پرووی نوپزیان ده مؤسکؤ بوو؛ به تایه تی که بارزانی سرؤکی کوردانیش میوانی مؤسکؤ به. ته نیا فره قیکیان ده گهل حیزبی شیوعی نه وه بوو: پارتی بؤ نازادی کوردستان له ژیر سایه ی شیوعیه تدا حه ولی ده دا، حیزبی شیوعی بؤ هموو دنیا و له باسی کورد و کوردستان رازی نه بوون؛ چونکه به رانبر به پیودانی ستالین، کورد به میلله ت حساب نه ده کرا! منیش هه ر چهند - وهک گوتم - به بی عیلم و خه بهر، سووری دوو ناته شه بووم، حه زم له پارتی ده کرد که باسی کوردستانم بؤ ده کا و ده لئ ده بی کورد نازا بی و ده وله تی کومؤنیستی دامه زرینئ. له مل ملانه ی دوو سرؤکی پارتیدا هه ر جاره یه کیک سرده که وت؛ به لام هیچ کامیان له ناو ده رنه داو پتران.

له به غدا بؤ جاری دووه هم چومه لای همزه و ئیتر نه مدینه وه. ده گهل شیوعیان نیوانم خؤش بوو؛ ده گهل پارتی - هه ردووک به ره ش - ریک بووم. بریاریشم دابوو پاش «ژی - کاف» نه چه هیچ حیزبیکه وه. کاتی له کهر کووک شاگرد بووم، جه لال تاله بانی - که له پاش برایم هممه کاره بوو - جارئ گوتی: به نه نامم نووسیوی و ناوی فره عیت «چه لاک» بی. به لام که هیچ گویم به فره مانی حیزبایه تی نه دا، بیده نگی له لئ کرا. شیعه رکانم له بلا فؤکی پارتیدا چاپ ده کران و هموو هاو کاریه کم ده گهل ده کردن. شیوعیش ده یانه ویست نه نامیان بم، قبولم نه ده کرد. له لای هه ر دووک لا به پاک و بی ته ره فیکی بی غه ره ز ناسرابووم و به وه قازانجم کردبوو. جا که پارتیش خویان به کلکی شیوعی ده زانی و لایان وا بوو وهک سؤفی و ده رویش هه ردووک هه ر بؤ خویه کی ده که ن، کهس گله ی لئ نه ده کردم: «بؤ ده گهل فلان شیوعی دؤستی، یان بؤ شیعه ت بؤ پارتی نووسی؟!». کاری باشیشم نه وه بوو که چاوم له پوولی کهس نه بوو. زه حمه تی زؤرم ده کیشا و به ناره قی ناوچاوانی خؤم ده زیام. نه ده ترسام بلین وا نه که ی مه عاشه که ت ناگا. «نؤکه ری بی خه لات و به رات، تانجی سه ری ئاغای خویه تی». له م باره وه به ره له دایه ک بووم، کوری بابی خؤم!

له پاش نه وه زه بیحی له سوله یمانی ده گهل همزه عبداللها نیوانی تیک چوو بوو، چوو بووه لای شیوعیان و له کهر کووک هه هاتبووه به غدا و پیکه وه ده ژیا یین. رؤزیک هه تیوکی قوتم لئ په یدا بوو، به یانیکی چاپکراوی دامئ و نامه یه کیش. به یانه که به هه زار و یهک ده لیل ئیسباتی ده کرد که زه بیحی جاسووسی ئینگلیسه! نامه ش ده یگوت: «هه زار تۆ نابئ دؤستایه تیت ده گهل نه و جاسووسه حه قیره بی که حیزبه که مان که شفئ کردووه!».

گوتم: یانی تو و حیزیتان ده زانن که سهری بورج، زه بیچی له بن دیواری سه فاره تی بریتانی هه لده له رزی تا حقوقه که ی ده ده نی؟
- نه خیر ناوه للا.

- ده بچو به ماموستا بلتی من به جاسووسی نازانم! ده شزانم له سهر ئاره ق دلی له زه بیچی ئیشاوه. حیزیش نیم حوکم لی بکا. با تیر ئاوی سارد بخواته وه...
قسه که له بهینی خو ماندا بی: پیتم وا بسو ههر که سی ده لی کومؤنیستم، مه لایکه تیکه و ئه و پهری ئه خلاق و ئاکاری باشی گرتوته بهر و عهیب ده چاوی مندا هه بی، له کومؤنیستدا نییه. له سه فهره که ی بوخاریست توژی فکرم گوژا: «کوره خو ئه و کومؤنیستانه ش ههر بنیاده می خو مانن؛ درؤ ده که ن؛ دزی ده که ن؛ بوختان بو یه کتر هه لده به ستن!» دیسان ده مگوت: نا ههر ئه وانه ی عیراق و سووریه وان؛ کومؤنیستی دیکه زور باشن! به تابه تی کیژه تور که که ی له بوخاریست دیتم، زوری کار لی کردم.

له سهر که شتی لیدیا بو یه که م جار به ئاشکرا خو م کافر کرد و شیعیکم له سهر شیوو عیه کانی عیراق دانا. له تره سپیش له ژیر ناوی «شه ویک له زیندان» بو ره گله ییه کم له رووسیا کرد؛ ئه ویش زور ده په رده دا. که چۆنه هیچ له حالی تالی کورد ناپرسن؟ له به غدا شیعه کانی سهر که شتیم بو ماموستایانی پارتی خوینده وه که چایی بکه ن. قبوولیان نه کرد، گو تیان بقیه یه؛ به لام هه موو روژ ده یانگوت: دا ده ی! به خوا شتیکی خو شه! ئیتر له دیداری خالد به کداش و له و دوو سه فهره ی ئورووپاوه دلیم له کومؤنیستی عه ره ب ره ش ببوو. ههر ده مگوت ئه وانه له پتی راست لایان داوه. خو لاسه ببومه نیوه «وردی» یه ک.

که بارزانی هاته وه و پارتی زیندوو بووه، له یه که م کۆبوونه وه ی پارتیدا، بارزانی هه مزه ی وه ده ر نا و برابیم ئه حمه د کرا به پارزاداری حیزب؛ و اتا سکر تیز. هه مزه ش به پانه وه ره گه ل شیوو عیان که وت. ده بی ئه وه ش بزانی له و چهند ساله دا که من له عیراق بووم، ههر که سی له سهر ههر کاریکی خراب له پارتی ده رکرا، شیوو عی به حورمه ته وه وه ریان ده گرت. پارتیش بو شیوو عی ده رکرا، ههر وا بوو. که له سووریه هاتینه وه، ده گه ل زه بیچی به ته واوی کارمان ده گه ل پارتی ده کرد. زه بیچی گو تی: پارتی ده لی هه ژار ده که ی نه سه ره رستی لاوانی پارتی. گو تم: نایکه م؛ کاسبی ده که م و یاریده ش ده ده م.

له ناسایشگای گیرتن

جگه له دوو دوکتوری پیاو، هه موو دوکتور و په رستار و خزمه تکاری تر ژن بوون. دوکتوریکی ژن به ناوی «نیکۆلا یه فنا» به سهر چهند وه تاغیک راده گه یشت که من یه کیک له نه خو شه کانی بووم. سه عات شه ش و سی چاره گی به یانی ده چووینه وه رزش، سه عات حه وت بهر چایی، سه عات دوا زده نیوه روژ، سه عات شه ش شیو؛ ئیتر ته نه بل و به ره لا... ده ستم کرد به رووسی خویندن له کتیبی مندالان. ژنیک - که دوکتوری مندالان بوو - بو ئیستراحت هاتبووه ناسایشگا؛ خو ی کرده ماموستام و به هه زار زه حمه ت شتیکی تیده گه یاندم. روژانه پتر له دوو سه عات خو ی ده گه ل ماندوو ده کردم. ده یگوت: دوو کوپم هه بووه؛ خوشکم کوپی له شه ردا کوژرا و ته نیا مایه وه؛ کوپیکی خو م دا به و. ئیستا کوپیکم هه یه و میرد.
ته له فزیو ن و پیاو ده گه ل عه کسیتی گه وره ی بالانوما ی «مارشال کو تو زوف» له سالو ن بوو.

سېنە ماش ھەبوو؛ ھەتتە چوار فىلىمى نىشان دەدا. تا زىستان بوو، ۋەرزىشى زۆر خۇشيان سەمەي سەر سەھۇل بوو. لە پاش بەرچايى تا شىل دەبوون لەبەر دەنگى سەفەھە مووزىكى خۇش، سەرگەرمى ئەم بازىە بوون. بۇيە دەلئىم «بوون» و نالئىم «بووین» چونكە ھەوئل چار كەوشى بن چەرخم ساز كرد و چوومە سەر مەيدانى سەھۇل، تەختى پشتم عەرزى ماچ كرد و درىنگە لە سەرمەو ھات! ئىتر تازە ھەر لە دوور مە تماشام دە كردن. ھەر ئەو رۇژە كە گەيىمە گىرتسن، بالتۆيەكى تايبەتى دووبەر و كەوشىكى ناو بە كولكەم پىن بوو - كە لە بەغدا بۇ سەرمەي سەختەم كرىبوون - گوتيان ئەوانە بە كار نايەن. بۇتئىنكىيان دامى، لە كن خودا درۆ نەبى لە چوار و پىنج كىلو قورس تر، بالتۆيەك ئىستەر ھەلئىنە دەگرت! كورپىكى عەربى بەغدايىشى لى بوو بە ناوى «ەسكەر ئل عىبى». رۇژىك پىكەو ھە سەيرى سەمەي سەر سەھۇل و پىستابووين. ھەوا بە روالەت زۆر خۇش بوو. دىتەم ھەر دوو گونچكەي ەسكەر ەك بە گونزان چورتىمىشت كرىبى خوتىيان لى ھاتوو.

- ەسكەر گوتت بۇ برىندارە؟

دەستى لى دا و راپكردا دەگوت ھىچ نەدىشا. گوتيان: ھەھۇ! ئەو ە سەرمەي رووسايە، پىاو لە ەرمەو دەبى ھەر دەست بە گوى و لووتى دابىنى؛ دەنا بى ئەو ە ئاگا بكا، خوتىيان وشك دەبى و ھەلدە ھەرن.

ھەر كە زىستان و بەفر نەما، دەشتى دەرووبەرمان - كە ھەمووشى جەنگەلى چوغور بوو - بەھەشتىك بوو بە ھەموو مانا. دار ھەموو سەريان لە عاسمانى، ەر و دەشت دارمال لە ۋەنەوشە و سوئىسى زەرد و سوور و گولى ھەمە رەنگە. بەلام پىم سەير بوو: ئەو ھەموو گولە جوانانە جگە لە ياسەمەنە و تەنيا گولپىكى تۇپى سوورى ئاگرى رەنگ - كە ئەوئىش دەسچىن بوو - بۇنيان نەدەدا. ئىتر سەر لە بەيان و ئىواران و پاش شىوخواردن تا دەمى نوستانان، لە ناو جەنگەل و دەشت دەگەرپاين و خۇشمان رادەبوارد. زۆر بەي ئەوانەي لە ئاسايشگا بوون - كە لام وايە نرىك بە سەد و پەنجا كەسپىك كىژ و لاو، نىوان سال و پىر بوون - ھەموو زۆر تەيار و ساز و جلك جوان بوون. وا دەبوو بە ماشىنى خۇيانەو ەھاتنە دوويان بىانەنەو ە سەردانى مال. رۇژىك لە كورپىك «شورا» نام پرسى: ئىتر جىگەي بۇرژوازى مۇسكۇيانە؟ پىكەنى، گوتى: نا، بەلام كەس و كارى موحتەرەمەكان لىرەن.

لە نرىكمانەو ە كەمپىكى مندالانى پىشەنگ ھەبوو. نرىكەي دووسەد مندالى لە نىوان ھەشت سالە و دە سالەي تىدا بوو. چەند مامۇستايەكى ژنيان بە سەر رادەگەيشت؛ بەلام ھەموو كار دەبوايە بە دەستى مندالان پىك بىت؛ ئەوئىش بە نۆرە. ھەر دوو سەعاتى شەو يان رۇژ، دوو مندال لە بەر ەركە پاسەوان، بۇ لە خەو ھەستان و چوونە ۋەرزىش و جەمە نان و خەوتن، منالى شەببوورژەن شەببوورى لى دەدا. ھەموو مندال فىرى ھەموو كارپىك دەبوون. ژنەكان ھەر نامۇژگارى كردن و فىر كردنى كاربان لە سەر بوو. جەمھورىيەتپىكى چكۆلە بە دەستى مندالانى چكۆلە بەرپو ە چوو. بە نۆرە لە مەجلىسى سەرۆكايەتيدا بەشدار دەبوون. ئەوپەرى تەكووزى و نەزم و تەرتىبان ھەبوو. لە سەعات يازدەي رۇژمەو ە يانبردەنە مەلە. جىگەي خۇيان لە چۆم ديارى بوو. رۇژى دىم كچۆلەيەك دەمەقالەي دەگەل كورپىگەيەكى ھاوكەمپى بوو. دەگوت: تۇپەكەم تۇ بە ناوت دادا و چۆم بردى. ئەوئىش حاشاى دە كرد. كە زۆرى بۇ ھات گوتى: بە شەرەفى پىشەنگىم سوئند دەخۆم من خەتام نەبوو. كىژۆلە گوتى: بەسە! باوهرم كرد.

دهستيان كرده ملي يه كهوه و ناشت بوونهوه.

له وچاني هاوینه دا منالانی پېشهنگ ناوايان راده بوارد و دههاتنه كه مېي هاوینی له دهشت. دووور تریك له نیمه چهندين قهسری هاوینه ههوارى كریكاران هه بوون؛ كه مانگی مه ره خهسى له دهشتیان راده بوارد. سئ يه كى مخارج له سهر كریكار و دوو بهش له سئ بهشى، يه كیه تیه كه یان دهیدا.

شیر و گوشت گا و ماسی زور بوو؛ كه ده یانداينئ. خواردن زور له خواردنې باشی كوردستان ده چوو. بوقیان يې پیس بوو؛ به لام ده یانگوت زور له گوشت کیسهل حهز ده كهن! جگهره و مهشرووب له ناو ناسایشگا مهمنوع؛ به لام له دهري ناسایشگا مهشرووب قهیدى نه بوو. ناو ناوه ئیجازه دهدرا شو له جهنگله تا درهنگی دهسته جهمعی بیگوزهرتینن. بیست یا سی كهس، ههر كهسه پاره یه كى ده دا، خواردن و خواردنه وه یې ده كړدرا. له جهنگله دا ناوریان ده كرده وه و له دهوری پراینده بوارد. له خوار ناسایشگاوه چه می مؤسكو بوو. كه لڅوژیكى قهوغا - كه سه د مالیک ده بوو - له بهری چه بوو. شهوی وا هه بوو كومه لیک ده چووینه نهوئ. له بیرمه شهویك دوو کیژ چوونه بهر ده كى مالیک گوتیان یاسه مهنمان يې بفروشه، پیره میردیكى ریش دریز به داره وه راوی نان كه نافرؤشم. به منیان گوت تۆ بچؤ بؤمان بكره. به پروسه له ت و په ته كه ی خؤم داواى یاسه مهنم كرد. كابر ا باوه شىكى بؤ هینام. ههر چى كردم پوولى نهو یست.

- تۆ غه ریبى! میوانى! من یاسه مهن نافرؤشم؛ پیم جوانه. به لام بؤ تۆ ده بیه خشم.

پیاو ههق بلئ نه وهنده ی من رووسم دیتن، هیچ وهك خهلكى ئوروپا و به تابیته ئه لمانى و فه رانسى ناچن، كه له راست غه ریبان زور به ده عیه و لووت به رزن. لادیى رووس وهك لادیى كوردستان میوان راده گرن؛ با نه شیناسن. ئه خلاقیانم زور كه یف گرتبووى. زور دلرهم و به روحم بوون. رؤژیک ههشت ژن و کیژ له دهوری داریك هالا بوون، ده یانروانیه هیلانه یه ك.

- خه بهر چییه؟

- ئه و جووچكه له هیلانه وه كه وتووه. دار زور به رزه، چؤنى به رینه وه لای دایكى؟

- جووچكى قه له سابوونه ی به دفرى سابوون دز! فریى دن!

تیکرا به توو ره یی گله یان كرد:

- تۆ ئینسانى! ده شلین شاعیرى! چؤن ده توانی هینده زالم بى؟

گوتم: بچن ته له فؤنچى بانگ كهن، بؤتان سهرده خاته وه.

- نافه ریم! فكرى چاكه، تۆله ی قسه ناخؤشه كه ت كردوه!

له ناو لیره هواردا زور لؤده گیای زور زلم ده دیت. پرسیم: بؤ نایانكیشنه وه مال؟ گوتیان: خهلك به زیاده دهیدروون و جتی دیلن تا زستانان ناسك و مانگای جهنگله لئى بله وه رین و له سه رمان نه مرن.

رؤژیک له زستاندا، هه موو خهلكى كه لڅوژه كه - پیر و لاویان - هه ر یه كه هیلانه یه كى له ته خته درووس كراویان دینا، له سه رووی دارانیان داده كوتا؛ تا ئه گهر بالدار له گهر مین هاتنه وه، هیلانه یان ساز بئ. ئه وه زور فه رقى ده گهل خهلكى لادیى لوپنان هه بوو كه له وه هه موو باغ و دارستانه دا قه ت دهنگى ته ریرك نه ده هات؛ هه موویان ده كوشتن. ته نانه ت جاریک یادداستی لوپنانه كى باغه وانم له رؤزنامه دا ده خوینده وه كه چوو بوو له سوارتوكه ی عیراق به باغى پادشا رابگا؛ نووسی بووى؛ ئه و عیراقیانه نه وهنده ئه حمه قن، له گله گ له سه ربانى مالان هیلانه ی

کردووه، ناخون!

من میوانیک بووم، له خارجی مۆسکو، تهنیا که لڅخو زیکم ددی که پاژیکي زور بچووک له گهلیکی دووسد و په نجا ملیونی بوو. دهرزانی که پیش ئینقیلاب، رووسیا له حاند دوله تانی ئوروپا و ئمیریکاه زور له پاش بوو. تازهش به برینداری له شهړی هیتلهر رزگاری ببوو؛ خهړیکی ساز کردنه وهی ویرانی و مه لحه م دانان له سهر برینه کانی بوو. ئهو که لڅخو شه، ئهلما ن - جگه له جی ناقووسی کلیساکه ی - خاپووریان کردبوو؛ سهر له نوي درووس کرابوو. سهنه گری ئهلمانانی ههر لی مابوو.

دیاره من ناتوانم وهک پنیوسته باسی حال خوښی و ناخوښی خه لکی ئهو دوله ته گه وره یه بکه م. جا مه گهر درو دروست که م؛ یان بی خه بهر - وهک شیووعیه کانی عیراق - مل له فر و فیशल نیم و کیچ بکه م به گا؛ یان وهک ئامریکاپه رسته کان به باشه که شیان بلیم خراب. تهنیا نیازم وایه من ئهو روژه که ده بیته بیست و پینچ سال له مه و بهر (سالی ۱۹۵۹)، ئهو که مه ی دیوومه باسی بکه م. حه زیش ده که م وهک کابرا نه بین که ده یگوت: له ولاتی کومونیستی هه موو هه فته باران بو تووتن ده باری! یان لامان وای بی ههر ئیعلانی دوله تی کومونیستی کرا، ده سه جی شیر و هه نگوین له عاسمان رو ده رژی. ده بی بزانی ولاتیکی فه قیر که رژی می گورا، ده بی ئهو فه قیرانه زور ماندوو بن، ورده - ورده حالی خو یان خوښ که ن. «کهس له پری نابیته کوری».

مه لامسته فا - که تازه له رووسیا هاتبووه - ده رباره ی ژبانی ولاتی رووسیای لی ده پرسی. جاریک گوتی: حالی گوندنشینه کانی ده شتی هه ولیر له حالی گوندنشینه کانی رووسیه خو شتره. دیار بوو نه یده ویست درو بکا. شیووعی و پارتی لچیان هه لده قرچاند و ده یانگوت هه ری له پر نه کردنه وه؛ هچی لی تیناگا.

بزنه گه لیکي که م و گارانیکی زور له که لڅخو هه ده رده چوو. بویان گپرامه وه که ههر گوندیه که بیه وی مانگا راگری، ده بی له دوله ت و هر گری؛ روژی ئه وه نده شیر و ئه وه نده رو ن بدا. مانگا و گوپلک ساغ بن، ئه گهر بمرن، ده بی شایه تی دوکتوریان له سهر بی که به فلان نه خوښی فه وتاون. ده بی سالی ئه وه نده ش گوشت بدا. ئه گهر مانگا و گوپلک سهر نه بری، گوشت له چی بدا؟ ده بی له بازار بیکری و بیدا به کاربه ده ستی که لڅو ز. ئه م قسانه م له غه یر بیست؛ راست یان درو وه بال به ستویان. به لام خو م روژی که له سهر گولاویک شه ش مراویم دیت، پیاوکیان به دیاره وه بوو. گوتم: تو کاسب نیت! مراوی هیچ زه حمه تی نیه. ئه گهر زور تر ت راگرتبا باشتر بوو. سه ریکی لی راوه شاندم: برا! به ده ست ئه وانه ش پیوه بووم. ئه وه نده هیلکه ی لیم ده ستین هیچم بو نامینی. جا ئه گهر ئه و شتانه روو بدن، دیاره حالی ئه وانه ی له کوردستان حه یوان به دوخه وهر ده گرن، خو شتره. دوکانیک له نزی که ده روازه ی ئاسایشگا بوو؛ خه لکی که لڅخو هه که ده هاتن، سه فیان ده کیشا، تا ماشین له مۆسکو وه نانی ده هینا؛ ئه وسا به نوره نانی خو یان ده کری. دیار بوو خه لکی گوند بو خو یان ئارد ناکه نه نان. روژی که له به کیکم پرسی: زه وی ئه گهر ته ری و قوری بی، له وانه یه ماشین بچه قی. ئهو خه لکه بو نان چ ده که ن؟ گوتی: قه ت ماشین ناچه قی و نان ههر دیت!

روژنامه م له به غداوه بو هاتبوون. له «اتحاد الشعب» ئورگانی حیزی کومونیستی عیراقدا له شوپتیکدا نووسرابوو: «خانه واده ی وهر زپران له زه حمه تی چیش و نان کردن و قاپ شتن رزگار بوون. هه موو شت ئوتوماتیکه: زه نگیک لی ده دا، فلان خو اردن بنیره! سفره یه ک دیته سهر میز

پادەخرى، قاپە شىۋە كان بە شوپن يەكدا ريز دەبن. پاش نان خواردن، زەنگ لى دەدرىتەو، سفرە و زەرف سەربەخۇ دەجنەو مەدبەقى مەركەزى گوند، لەوئ دەشۇرئىن». باوەر كە لەو دەمەدا كە ئەمەم دەخوئندەو، سەفى نان كران سەدان مېتر لە ديارى دوكان وىستابوون؛ تا ماشين دېت و نان دەكرن!!

رۇژىك دەگەل كىژىكدا «ئاتاشا» ناو، لە دەرى جەنگەل لە بەر ھەتاو لە شوئىنېك دانىشتىبوون. ئەو رووسى فېر دەكردم؛ من ئازەربايجانىم بەو دەگوت. كابرايەك ھات، ۋەك جەرىمەى موخالەفەى ماشين بنووسى، دەفتەرىكى دەرىنا:

- ناوت؟

ئاتاشا زۇر ترسا، ناوئىكى تىرى گوت.

- لە كوى دەژى؟

شوئىنېكى نەناسراوى گوت.

رووى كرده من.

- ناوم ھەزار، خەلكى عىراق، لە گىترىسنم.

- ئىرە كەمپى مندالانە، نازانن مەمنووعە زەلامى بىنى؟

- نەمانزانىو.

كابرا رۇيشت. ئاتاشا ھەر دەيگوت: لەوانەيە لە ئاسايشگا دەرمكەن. تۇ بۇ جىگە و ناوى خوت

گوت؟ ئىۋارەى ئەو رۇژە، خانم دوكتور لى پىرسىم: كىت دەگەل بوو؟

- نامەوئى دىرۇت بۇ بىكەم؛ بەلام پىت نالىم.

- پىم بلى، شەرتە ھىچ نالىم.

- ئاتاشا بوو.

- چونكە تۇ ديارە پىاوئىكى راست بىژى، ئەوا ئەوئىشم بەخشى.

رۇژىك خانم دوكتور گوتى:

- يۇنانى زمانىكى قوبروسى ھاتو، كەس تىى ناگا. حەولم داو، فەرھەنگى رووسى يۇنانىش

نىيە. ۋەرە بزائە دەلىچى؟

- خانم، من و يۇنانى؟ بەو ھەموو جەرمەسەرە ئەو دەنكە رووسىيە فېر بووم؛ ئەوئىش دەلىچى

ئەرمەنىم عارەبى داخىوم!

- تۇ ھەر ۋەرە!

فكرم كردهو لەوانەيە لە توركى سەرى دەرچى. بەلى ئەلحەملای تركىيە كىۋىلكەيەكى

دەزانى. ۋەك مەلای خۇمان كە فارسى دەلىن وا بوو. دوكتور گوتى: من دەمزانى تۇ ھەموو

شتىك دەزانى! ئىتر زۇرى عاقىدە بە من پەيدا كىردبوو، حورمەتى زۇر دەگرتم.

كابرايەكى لە قىر رەشتەر، ددان و چاوزەرد، بارىك و درىژ، سەرنووسەرى رۇژنامەيەكى

«كولكوتە» بە زمانى بەنگالى، «نىپال» ناو، ھاتە ۋەتاغى تەنىشتىم. زۇر رووسووك و

خوئىن شىرىن بوو. زۇر باش ھۆگرى يەكتر بوون. ئىنگلىسى بە لەھجەى ھىندىانە دەزانى؛

خودامووزى رووسىشى ھەمىشە بە دەستەو بوو. پىكەو دەگەرپاين؛ شەو تا دەمى خەو لە لای

يەكتر بوون. جغارە كىشىكى لە زەبر بوو؛ لىنى مەنە كرابوو. رۇژىك لە خانم دوكتورى پىسى:

- من ھەقم ھەيە دەگەل كچان بچمە گەرپان؟

- نهک ههقت ههيه، زؤريش باشه. به کهيفی خؤت بگهړئ.
 - دہسا دوکتور من عاشقی شازادہ خانم نيکوټينم؛ با ده گه ليا رابويزم!
 - شازادہ له رووسيا جيگه ي نيبه. نابي بکيتشي!
 کورده کاني مۆسکؤ و لينينگراد دههاتنه لام. «پروفسؤر قهناتي کؤرديف» و «کؤلؤزی شهرؤ» و چهند که سټيکی تريشم لهوئ ناسين.
 زه مانى نيکؤلا، له نهرمه نستان، کورد - که هه موو شوانزاده و فهقير بوون - نه يانتوانيوه بچنه مه درسه و نهرمه نيش رکيان لئ بوونه وه. لازار ناويکی زؤر خير ومه نند، منداله کوردی کؤ کردوونه وه و کردوونيه مندالی خؤی و دهبه ر خویندنی ناون. چهندين پياوی گه وره ي پينگه ياندوون که «قهناتي کورديف»، «حاجی جهندی» و چهنديکی تريش له وانه ن. کؤلؤزی شهرؤ له کورده يه زيديه کاني تفليس بوو. له زه مانى مولوتؤفدا کرابوو بهر پرسي بهر نامه کاني رؤژه لاتى (وهک عهره ي، فارسى، تورکى، هيندى). به لام خوا هه لئاگرئ هيچيانى نه ده زانى!
 له زمانى گورجى و رووسيدا زؤر شاره زا و کوردی کرمانجيش زمانى خؤی بوو. نه وسا که من دهمدى، رؤزنامه ي ئورگانى گورجستانى چاوه دپرى ده کرد. رؤزنامه ي «کورديستان» - که له ئيران ساواک ده ريده کرد - ژماره يه کى ده درايه که له چل و ههشت سه عاتدا تر جه مه ي بکا. به غار ده چوو له ساهلماسى، تر جه مه ي ده کرد. بيست و چوار سه عاته که ي تريش من دهمخويندوه.

کؤلؤز گله ي له دوکتور عه زيز شه مزينى هه بوو که: من له نهرشيوى وه زاره تى ده ره وه، سووژه ي تيزه که يم بؤ هيناوه؛ که چى نه و بي نينسافه هه ر باسيشى له کتیبه که يدا نه نووسيوه! له سابلاغيانيش «کهريم نه ييووبى»، «په حمانى حاجى باغر»، «مستفا سه لماسى» و «سولتانى وه ته ميشى» سه ريان ده دام. هه مووشيان له قه مى دوکتور يان هه بوو. کهريم نه ييووبى هاو گالته ي کؤلانى سابلاغم بوو. ليتم پرسى: تؤ دوکتورى چى؟

- زمان شوناسى.
 - رووسى، کورد باش فيرى ده بى؟
 - نا.
 - حالى نابم، شتيکم بؤ بلئ.
 - له کورديستان وشه ي «گ» (له گافى ژير) نيبه، له زمانى رووسيدا هه يه.
 - هه تيو! «گى» له کوردی لای کهر کووک و کفرى هه يه؛ به «گوو» ده لئين!
 - ناخر تؤ له سه رانگويلکى ته ره غه به خيو کراوى، چؤن له من حالى ده بى!
 خانم دوکتور، ميړدى له شاريكى دوور و بؤ خؤى له و ناسايشگايه بوو. رؤژئ گوتى: ميړده کهم هاؤته مۆسکؤ. نيپال و تؤ به ماشينى خؤم ده به مه مۆسکؤ؛ به لام پاش سه عاتيك ده بئ بينه وه؛ من گير نابم. منى برده بهر ئادره سيپک که گوتبووم. کور گه لى سابلاغى - که دوانيان له باکؤ شه وه هاتبوون - گوتيان پلاوى ليده نيبن و نابى تا ئيواره به رؤى. گوتم: دوکتور! خوا هه لئاگرئ به سه عاتيك نه و ميړده هه ناسه سارده ت به جئ بيلى! رازيمان کرد پاش چوار سه عات بيته وه شوينمان. نيپال چوو سه فاره تى هيند و من ده گه ل سابلاغيان مامه وه. باس دامه زرا که ئيمه کاريك بکه ين هه موو کورد يه کتر بگرن. گوتم: برا! ئيوه هه موو شه ش که س نابن. له نيو دووسه د و په نجا مليون رووسدا غه ريبن. هه ر يه کيکتان ديار نه بئ هه مووتان جوئنى پئ

دەدەن. جارى بۇ خۇتان يەك بگرن؛ بۇ كوردان خوا كەرىمە!
ئىۋارە دەگەل دوكتور دەگەراينەۋە. لە رى پىرسى:
- مىستىر نىپال! بە تۇ و ھەزارم گوتوۋە نابى ھىچ مەشرووبىك، تەنانت ئابجۇش بىخۇنەۋە. بە قسەتان كر دووم؟

- بەلى! جا چۇن فەرمانى تۇ لە عەرزى دەدەين؟ قەترەيە كىشمان نەچۇتە دەروونەۋە.
- ھەزار تۇ چۇن؟

- چت عەرز كەم؟ تەنيا دوو جار دەگەل نىپال ئابجۇمان خواردۇتەۋە؛ لە فلان دوكان!
نىپال گوتى: ئاى خەجالەت خۇم! تۇ بۇ گوتت؟

دوكتور گوتى: بۇيە دە پىشدا لە تۇم پىرسى بزانم ھىندى درۇ دەكەن؟ دەمزانى ھەزار - بە زىانىشى بى- درۇ ناكا. ئەگەر ھەردوۋ كىش حاشاتان بىكردايە، دوكاندارە كە سەعات و دەمى ئابجۇ خواردەنەۋە كە تانى خەبەر پى دابووم!

نىپال باسى شاعىرىكى بەنگالى بۇ كىردم كە لە تەمەنى بىست سالىدا بە سىل مردوۋە. لە يەك لە شىعەرە كانىدا دەلى: «ھەزاران كەس ھاتوونە سەيرى مانگى چاردە، شاعىران بە دلەبرى خۇيانى دەشېھىنن، دەولەمەندان ئارەزوۋيانە ھەزار سىكە زىپرى واپان بوايە، زۇر لە پروت و رەجالەكان پەلەي رەشى ناومانگ دەناسن كە ۋەك پارچە نانە سوۋتاۋەكانى خۇيان دەچن...».

رۇژىك لە بەر دەرگا وىستابووين؛ ژنىك بە نىپالى گوت: لە رۇژنامە كە تدا بە ئىنگلىسى فىكر دەكەيەۋە و بە بەنگالى دەنوۋسى! ھەردوۋ كمان پىكەنن.

- نا، من جۇكم نەگوت. كەسىك ھەر لە مندالىيەۋە زمانىكى خويندىبى، جوملەى نوۋسىنى بەو زمانە لە مېشكدا گەلالە دەبى و تەرجمەى دەكا.

نىپال گوتى راستە. من ۋەك لە خەۋ پامپەرىنن: «بە خوا شتىكى سەيرە: ھەموو كوردىكى نوۋسەر، يان بە عەرەبى، يان بە فارسى و توركى جوملە لە مېشكى دادەپىژى. بۇيە ھەر چى دەينوۋسن فرى بە سەر كوردىيە ئاساييە كەۋە نىيە». دەرسىكى گەورە بوو...

لە روۋسىا زۇر دەرمانى قەدىمى - كە ئىتمە دەلئىن دەرمانى پى و پىرېژنان - بە كار دىنن. تەنانت ئەۋ كۇنە حەكىمانە يان كر دوۋنە مامۇستا لە دانشگاي بۇشكى. پىالە لە پشت گرتن [حىجامەت] زۇر باۋە. رۇژىك لە رى مەلەى چۇم، باران تەپرى كىردم؛ لەشم رەق بىوو. چەند پارچە مەشەممايە كىيان دە لەشم گرت، بە چارەگە سەعاتىك چا بوۋمەۋە. دوكتور گوتى مەشەمماى خەردەلمان بە كار ھىناۋە.

نىپالى ئاۋدەنگم رۇپىشت. خەمم بوو، لە ژوورە كەمدا كىر دامابووم؛ بىرم لى دە كىردەۋە؛ گوتىيان پىاۋىك بانگت دەكا. كە دەچم «ھەمزەى خوشكنايى» بە. لە تەۋرىز نوۋسەرى ئازىراپچانى زەمانى پىشەۋەرى بوو. لەۋ دەمەۋە برادەر بووين؛ چاردە سال بوو لىك ھەلېرابووين. لەۋ رۇژەدا كە نىپال نەمابوو، ھەمزە دەسكەوت كە ھاتوۋە بۇ دوو مانگ لەۋ ئاسايشگايە ئىستراحتە بكا؛ شۇرەتىشى «فەتخى» بوو. ئاى لەۋ خۇشەيە! ھاتە ۋە تاغى نىپال.

بىر پار درافەتخى و من رۇژى دوو سەعات لە چەمدا بەلەم لىخورىن كە ۋەرزشىكى زۇر باشە. من دە پىشدا دەچووم بەلەمىكم ۋەردەگرت و دوور دەكەۋتمەۋە. فەتخى دەھات: كوا بەلەمى من؟ بەلەمەۋان دەيگوت: ئاى بە داخەۋە دەگەل رەفىقە كەت نەھاتى تا پىكەۋە بەلەمىكتان بدەمى. ناچار ئەۋىش بەلەمىكى دەستاند و يەكترمان دەگرتەۋە. ھەردوۋ كمان سىنگ و سەرشان

و پشت پر له توو كى رهش، به رووتى تهواو ده تگوت گۆريلاين! پياوى رووس هه موو بئى تووكن.
ببووينه سه يريك مه پرسه! به سه دان له ژن و كيژى رووس ده پارانه وه سواريان كه ين و
سه يرمان بكن!

رابواردنى هه ره خوښى رووسان راه ماسى بوو. شه ممه و يه كشه ممه ده يان هزار مه سكه وى و
خه لكى لادى له دم نهو چۆمه - كه له چۆمى سابلاخ پتر نه بوو - يه ك له په نا يه ك قولا پيان
داويشت و به ديار يه وه سيس ده بوون. هه ره ئه گه ره يه كييك ماسيه كى به قه د قامكه تووته ي بگرتبا،
ده بووه هه را و هور يايه ك دهشت و دهر دهنگى ده دايه وه: «گرتى! گرتى!».

فه تحى پيريكى ريشدارى به دى ده كرد، به ئانقه ست به له مه كه ي به لاي ئه ودا ليده خوڤرى و
ئاوى لى ده شله قاند. پيره جوينى ده دا. فه تحى ده بارى جوينى رووسى له بهر بوو، مى ده گه ل
پيره له شه ره جنبو دهنه و دنياى ده هينا يه بيكه نين.

له ده مى بئى به فريدا، توپى سه رميز و واليبال هه بوو؛ شه تره نج هه بوو. گه مه ي هه ره له به ره و،
دۆمينه بوو. هه موو پياويك داشى دۆمينه ي ده باخه لدا بوو. ده تگوت گولله به ندى كا ك
ئه حمه دى شيخان پييه! هه ره ده بوونه چوار كه س و مليون لى دهنه. كه گوتم دۆمينه نازانم،
گوتيان نابى پياو له رووسيا بئى و دۆمينه نه زانئ! هه ره ده بئى فير بئى. گيانى كم به قوبروسيه
يؤنانيه كه بوو كه له بهر زمان نه زانين ببوه كل كم. دۆمينه ي له هه مووان ده برده وه دزى
ليده كردن و من و ئه و شهريك ده بووين. ناوى ميخايل بوو؛ پيم ده گوت ميخايلؤس. ده مگوت
نابى يؤنانى بئى (ئؤس) بئى!

پرايى خه لكى جغاره كيش، سيغارى «بيلؤمور كه نال» يان ده كيشا و هه رزان بوو. جار ييك له
دوكان، ميخايل جغاره يه كى ديت عه كسى «لايكا» سه گه كه ي فزايه يماي تيدا و دووقات گرانتير
بوو. دوو پاكه تى كرى. له ريگه جگه ره يه كى دامى؛ به راستى زؤر ناخؤش بوو. گوتى: ها، چۆنه؟
گوتم: تووتن نييه؛ گووى لايكايان تيكر دووه! هينده بيكه نى له سه ر به فر دريژ ببوو ده حيلكاوه!
له نزيكمانه وه ديوار يكي بلند و زؤر دريژ بوو؛ كه ئه و ديوى شارؤكه ي فرؤكه وانان بوو. له هه موو
ده مى رؤژ و شه ودا، بئى په سانه وه مه شق كردن به فرؤكه بوو. وا ديار بوو شوينى كى زؤر تايه تى
بوو؛ چونكه كه متر له سه رانى ولاته كومؤنيسته كانيشيان دينا يه سه يرى ئه و شارؤكه. گرمه ي
مه شقى فرؤكان، خه وى ده زړاندين؛ به لام ورده - ورده گويمان لى راهاتبوو.

ها ئه وه م له بئر نه بوو؛ كه فه تحى ها ته ئاسايشگا، له يه ك شه ممه ي ئاينده دا، دوو ئازر بايجانى
كه يه كيان ناوى مه دحته و ئه وى تر يانم له بئر نه ماوه، ها تبوونه ديده نى فه تحى؛ كه ديت بوويان
منيش هه م. مه دحته گوتى: من ها توومه لاي تو، مي وه م بؤ هينا وى. چووينه دهشت بؤ گه ران.
مه دحته و من بيكه وه له پيشه وه، فه تحى و كا بر اى تر له دواوه ده رؤيشتين. فه تحى بانگى كرد:
مه دحته وه ره قسيكت بئى بلنيم! سه رته يان كرد. گويفولاغ بووم، گوتى: هه ژار زؤر كه ره؛ تازه له
عيراقه وه ها تووه. كومؤنيست يكه ئا و دانادا. لاي وايه ئيره عه رزى موقه دده سه و هه موو شت پيرؤز
و ممبراره كه. تو له هه واي ئه و قسه بكه تا بؤ خؤم ورده - ورده عاقلئ ده كه م! گوتم: كورى
سه گ! كئى كه ره؟

- راسته كه ي تو! هه تيو ئيره ش وه ك دنياى تره. ئه و هه موو به ه - به هه ت له چييه؟!
كچيک ليى پرسيم: فه تحى ده لئ من كورى فينؤدالم. ميترؤى گونده كه مان له ئازر بايجان،
له ميترؤى مۆسكؤ چاكتره!

- فەتحي ئەو درۆيانە بۆ دەكەي؟

- كاكە هەوەل جار كە هەلاتين، بە باريكي ديكەدا درۆم دەكرد كە بە خەيالەم حورمەتم بگرن. دەمگوت: بابم لە سەر كومۇنيستى كوژرا؛ خۆشم دە سال لە زينداندا ئەشكەنجە كراوم؛ خزم و كەسم لە برسان مردوون و... ديتەم كچان بيزم ليدەكەن. ئيستاستا كە بەو بارەدا خۆم هەلەدە كيشم نانم كەوتۆتە رۆن!

هەمزە گوتى: بابم (كەربەلايى فەتحوللا) شوانيك بوو لەو هەشتەرۆييە پروتانهى كە وەك ورج دەچن! نانى شەوى شك نەدەبرد. من خويندبووم؛ گوتم: بابە دەچمە تەوريز پووول پەيدا دەكەم. بوومە نووسەرى رۆزنامە. رۆژنيك گوتيان كابرايەكى شپى پيسەكە ناوت دەپرسى! باوكم بوو:

- هەمزە كوا چت كر دوو؟

چنگنيك رۆزنامەم نيشان دا:

- ئەوە كارى منە.

هەتا هيزى تيدا بوو تيلايەكى بە ناو شانم كيشا:

- سە گباب ئەوە پوولە!؟

ملى نا لە رۆزنامە دراندىن. هەر دەبگوت: ئەوە پوولە!؟

بيست تمەنم نا دەستيهو؛ خا بۆو:

- هەمزە! كورم، وەرە ماچت كەم!

قسەى شاعبرى عەرب «عومەر ئەبووريشە»م بىر كەوتەووە كە نووسيبوو: لاويكى دانشجوو بووم. هەوالانام تاريقى شيعريان دەكردم. چاكترين شيعرى خۆم بۆ باوكم خويندەووە كە: پيت چۆنە؟ لىي وەرگرتم؛ نايە باخەلى؛ جواييكى نەدامەووە. گوتى: عومەر وەرە بچين باقلەى كولاولو بخۆين. دواى باقلە خواردن، باوكم بە باقلەفرۆشى گوت: حيسابت چەندە؟ كابرا سويندى خوارد كە هيچى ناوي و فەخر دەكا كە پياويكى وا گەورەى بۆتە ميوان. بابم شيعرەكانى لە باخەل دەريئا، گوتى: دەبى هەر بتەوى؛ ئەو شيعرانە بۆ تۆ! كابرا كە ديتى بابم گالتهى پى دەكا زۆر ناپرەحت بوو. كاغەزى شيعرەكانى فرى دا:

- قوربان گالتم بۆ پى دەكەي؟ ئەوانەم بۆ چييه!؟

بابم پرووى دە من كرد:

- كورم چاكترين شيعرت چنگە باقلەبەك ناكا؛ تۆ بە چييهووە خەريكى!؟

نەقلى كەريم ئەيبوو بيم بۆ فەتحي گىراو. يەك شەممە هاتە ديدەنيم. فەتحي لەو لاوہ هات تەعزيمي بۆ كرد. بە «ئوستاد، ئوستاد» دواندى. كەريم قوت بيسوو. فەتحي پرسى: دوكتور نافەر مووى زمان شناسى چييه؟ حەز دەكەم تيبگەم.

گوتى: ناسينى هينەكەى داىكتە! تيبگەيشتى؟

- بەلى باش تيبگەيشتم!

رۆژنيك لە گەپانى ناو جەنگەلدا تووشى گۆرستانيك بووين. زنيك عەكسى زنيكى بە قەبرىكەووە ديت. گوتى: ئەوە هاوعومرى من بوو كە مردووە. پرووى كرده من:

- تۆ پروات بە خودا هەبە؟

- بەلى.

- لاشت وايه پاش مردن زىندوو دەببەوہ؟

- بەلى.

- من بروام نىيە؛ كاميان باشتىن؟

- ھى من كە بروام بە زىندوو بوونەو ھەيە. چونكە ئومىدە؛ ھى تۆ ناھومىدىيە.

- نا، ھى من باشتىرە. چونكە لام وايه ھەر ئەم ژيانەيە و يەكجارى دەبىرپتەوہ. ھەول دەدەم

لەم ژيانە كورنەدا زۆر لە دنيا بزانم. بەلام تۆ بە ھىواي ئەو لا، زۆر گوئى بە خۆشى دنيا نادەي و كەم فېر دەي.

- دەي باشە؛ ھەر كەس لە سەر دىنى خۆي!

پېم سەير بوو: رووسەكانى رۆشنىبىر و زۆر خويىندەوارىش لە سەبر ھاتن (بىشمىن) دەترسان.

رۆژىك لە ناو جەنگەلدا پەپووسىمانەيەك دەيخويىند. ھەوالە رووسەكەم بە قامك دەبېژارد.

- نىيازت چىيە؟

- پەپوو سىزدە جارى خويىند. وا ديارە من سىزدە سالم تەمەن ماوہ!

گوتم: نا، ئەوہ ھىسابى عومرى منى دەکرد؛ نە ئى تۆ!

لە رادىۆ زانىمان «شەوواف» و چەند ئەفسەرىك، بە دنەدانى ناسر لە قاسم ھەلگەراونەوہ؛

قاسم بە سەرياندا زال بووہ. رۆژنامەي مۇسكۆ نووسيان: «بارزانى توانى ھەراي شەوواف لە ناو بەرى».

شىووعى وە خۆ كەوتبوون؛ دادگاي گەليان لە مووسل پېك ھانىبوو. عەبدورەحمان قەساب ناويكىيان كىرەبوو دادستانى دادگاي پرۇلىتارى. بە سەتان كەسيان لە خەلكى مووسل پاش دوو دەقىقە محاکمە بە دارى چىراپەردا ھەلاوہ سىبوو. لە كەر كووك وە ناو شار كەوتبوون، ھەر تور كمانىك و كوردىكى ناھەزىيان بەر چىنگ ھاتبوو، بە گورىس رايانكىشاپوو؛ قەتلوعامىكى زۆر بەساميان كىرەبوو. بۆ نمونە: ھەر دوو لاقى ناھەزىيان بە دوو جىپەوہ بەستووہ، جىپەكان ھەر يەك بۆ لايەك لىخوړاون تا كابرا لە بەر يەك ھەلقلىشاوہ. ئىتر قاسم گەيوەتە ئىسكانى؛ چەند زەلامىكى لى گرتوون و لە سەر رادىۆ ھجوومى بۆ كىردوون.

جەلال بىتووشى نامەيەكى لە برلىنەوہ بۆ ناردم؛ نامەي جەودەت مەلا محەممەد ناويكى شىووعى كۆيى بوو. دەلى: «...جەلال نازانى چەند خۆش بوو! ھەر چى لە مووسلدا دەمانگوت و دەمانزانى ھەوال نىيە، بەر شەقمان دەدا؛ داركارىمان دەکرد؛ دەماندا دەست مەحكەمە، دەس بەجى دەيگوت بىبەن بە دارى داكەن. بەو سەرە شىرىنەت سوپىندە كە ھىندەم شەق دە مورتەجىعان ھەلداوہ ئىستاش لاقم دىشى!...».

كچىكى زۆر جوان و زۆر ناسك و نازدار، كە دەمدى جار-جار دەگەل «عەسكەر ئل عىبى» دا دەگەرا، بە منى گوت: من حازرم دەگەل عەسكەر بچمە بەغدا، خۆي لى توورە كىردووم. تۆ پىي بلى!

- عەسكەر ئەو كىزە لە باب و باپىرىشت زىادە! بۆ نايەيە بەغدا؟

- كاكە بەزەيىم پىدا دىتەوہ. ئىمە لە بەغدا زاغەنشىن و يەكجار فەقىرىن. ئەو كچە ھەمامى

دەوئى؛ ئاوى خاوتىنى شىرەي لازمە؛ فېرى سىنەمايە؛ ھەر دوو رۆژ مال و ھالى من بىيىنى دلى دەتوقى. گوتم ئافەرىن بۆ ويجدانت...

پاش گەرانەوہم بۆ بەغدا - بە چەند مانگىك - كورپك ھاتە لام؛ گوتى: عەسكەر گەلەيىت لى

دە کا. بۆچی کارتی دەعوەتم بۆ ناردووہ نہہات؟

- کارتم نہدیوہ، دەعوەتی چی؟

- خەبەرت لە چییە؟ قەسری لە گەرەکی وەزیربە کرپوہ. ژنی هیناوە؛ پتر لە پینجسەد کەسی لە ئوتیل بەغدا - کە جەمئییکی بە پینج دینارە - دەعوەت کردبوو!

- ئاخەر ئەو دەیگوت زاغەنشینم و زۆر پرووت و پرەجالم.

- بەلێ، ئەوسا وا بوو، ئیستا وایە. عەسکەر خالی منە.

تیگەیشتم زاغەنشینی کرێکاری سادەیی کارخانەیی جگەرە، خوا بۆی پرەخساندووہ بگاتە مۆسکۆ، بۆتە حاجی و لای شیووعیان وە قەدر کەوتووہ؛ دەستی بە کونی پوولدا چووہ. ئیستا بۆتە ئەو پیاوہ و ناویشی نراوہ: «مامۆستا عەسکەر».

هەستم دەکرد رووسەکان هیچ خۆشیان لە نەژادی زەرەد نەدەہات. ئەگەر فیلم چینی با - کەس جگە لە نامۆکان - نەدەچوونە تماشای. چوار چینی و ژنە زاپۆنییەک و یەکی فیتنامی لێ بوون. کورە چینییەکان ھەر چەند ھاتیوونە ئیستراحت، ھەمیشە سەریان بە سەر کتیبوہ بوو. نەیاندەپەرژا ھەوالەتی کەس بکەن. فیتنامییەکە لە عەکاسی دەزانی. من کە لە عەکاسیم دەزانی پارووم کەوتبووہ پۆن. ھەوالانی ئاسایشگا دەبوو دەرمان و کاغەز و فیلمی نەگیراوی خۆیان بێنن، وەک دوکتوری تارانێ وەختم بۆ دادەنان! ئەگەر پۆژی باران بێ، فلان سەعات بۆیان چاپ دەکەم، بەوہ زۆر مەمنوون دەبوون. کورە فیتنامیەکە بە دووربین و فیلمی خۆی عەکسی دەگرت و بە کاغەزی خۆی بۆی چاپ دەکردن. لە جوانی مندا کە بۆ وەک من ناکەیی گوتی: من زەردم؛ تۆ ئەسمەری چاوپرەشی. بەو حالەش ھەر چەندی دەکەم لێم رازی نین و ھەوالەتیم ناکەن! لە ئاسایشگادا زووری تاریک و ماشینی عەکس گەرە کرنەوہی ئێدابوو.

فەتحتی گوتی: لە سەر بابەکی خورەم دینی شتیکم نووسی؛ چاپ کرا. ئیستا دەمەوئ شتیکی لێ زیاد کەم کە دیسان بۆم چاپ کەنەوہ. لە تەوریزوہ کاروان بە کوردستاندا بەرەو بەغدا بپروا، تووشی چەند جێ دەبێ، بۆم بنووسە! دەیگوت: ئای ناوی «گەنەدار»، «ئافان» و «دۆلەسیر» یان چەند پێ گرینگ بوو؛ بۆیان چاپ کردەوہ!

دوکتور پرەحمانی حاجی باغەر نامەییەکی پرەسمی لە «فۆلۆشین» ناو - کە لە کومیتەیی مەرکەزی حیزبدا و بە سەر سیاسەتی پۆژھەلاتی ناوہراست راہەگەیشت - بۆ هینام: «تکایە حال و ئەحوالی عیراقمان دە مەقالیکدا بۆ بنووسە». بە کوردی نووسیم:

- دەی دوکتور بە رووسی تەرجمەیی کە!

- کوردیە کە نازانم؛ بریا فارسی با.

کردمە فارسی.

- بە خوا روسیە کەش نازانم!

سەلماسی تەرجمەیی کرد. لە مەجەللەیی «ئەدەبیات و ژین» دا چاپ کرا. چوار ھەزار رووبلیان بۆ ناردم. بەلام لە جیاتی ناوی نووسەر، فۆلۆشین داندرابوو!

زۆریان لە ئاسەواری نووسەرانی رووس بە عارەبی بۆ هینابوووم. لە ناویاندا نامیلکە شیعیکی «مایاکۆفسکی» ھەبوو؛ لەزەتم لە خویندەنەوہ کەیی نەبرد. مەسەلەن «ھەور لە پاتۆلدا» بە لامەوہ قسیتی سەیر بوو، وەک «زینقەیی مۆر» دەچوو! داوام کرد فارسییە کەیان بۆ هینام؛ فەرقیکی نەبوو. خوایە چۆن ئەو کابرایە دەبێ وەک گۆگل و ماکسیم گۆرگی و چیخۆف و کئی و کئی

حیساب کرابی و زیاتریش؟! لام وایه هر چونکه ده لی: «شانازی ده کم که لویکی کومونستم» نهو ریزه ی لی گیراوه و کۆته لی له کۆته لی هه موو نووسه ره به ناوبانگه کانی رووسی بهر زتره. رهنگیشه من وهک لازمیته تی تیی نه گه یشتم و عه قلم هر نه وهنده ی بر کردیی...
 رۆژیک دوو زه لام، به باریک دووربین و زه بتی سهوته وه وه ژوور کهوتن:
 - جیژنی ئۆکتۆبره؛ شتیک بلنی له رادیۆدا بلاو بکریته وه.
 - ده بی شیعریک بنووسم. سبه ی وه نه وه! سبه ی لیم په یدا بوونه وه گوتم شیعه ره کم کوردییه.

- تو فارسی یان عه ره بی نازانی؟
 - له فارسیدا مه له وانم؛ له عه ربیدا تام له دنیا دا نییه.
 - جا چونکه کوردی جیگه ی له رادیۆ مۆسکۆدا نییه، به عه ره بی ته رجهمه ی که.
 - برا من کوردم! به کوردی ده تانه وی مِمباره که، ده نا که سمان له کهس.
 هه رچی قونه جو ره و منجه - منجیان کرد فایده ی نه بوو. رۆینه وه. دوا ی دوو رۆژ هاتنه وه:
 - باشه به کوردی بلنی.
 - ئاخه پێشه که کی په خشانیشم بو نووسیوه که خه لک ده شیعه ره که بگا.
 - باشه نه ویش بلنی!

شهویک له رادیۆ بلاو کرایه وه. تیگه یشتم بۆچی تاله بانی به عه ره بی قسه ی کرد!
 ده عه وت کرامه سه فاره تی عیراق؛ که جیژنی دامه زرانی کووده تا بوو. به جلکی کوردییه وه جووم. جلکی کوردی سیحه ره! نه وهنده م لی کۆ بوونه وه و نه وهنده یان عه کس گرتم و پرسیار لی کردم که سه فیری عیراقی عه بدلوله هاب مه حموود گوتی: به راستی تو سه فیریکی له من چاکتری بو عراق ناساندن. لهو جیژنه دا کوریک عیراقیم دی به ناوی حه مه فه ره ج که ده یانگوت لهو سوورانه یه به ناوی کورد و کوردستان جووته هه لده خاته وه! هات به لامه وه، رووم لی وه رگیژا. گریا، گوتی: هه ژار راسته من دژی میلله تی خۆم بووم، به لام هه میشه دلیم بو کورد و کوردستان سووتاوه و نه مویراوه راستی دلی خۆم بلیم. گوتم: برادره تو ژور سه ر خۆشی؛ سبه ی له بیرت ده چیته وه و په شیمان ده بیته وه که باسی خۆشه ویستی گه لی خۆت کردوه!
 هه شت مانگ له گیرتسن زۆر به خۆشی رامبوارد. هاتمه مۆسکۆ له سه ر حیسابی نووسه ران له ئوتیل میتروپۆل دامه زرام. رۆژیک بر دیانمه بنکه ی یه که ته تی نووسه ران. سه رۆک ناوی میدویدۆف بوو؛ ته مه نی سی سال ده بوو نه ده بوو. پیاویکی یه که جار روو خۆش، قسه خۆش و زۆر زیره ک بوو. لهو مه جلیسه دا نینا عه ره بی زانه که ی هه وه ل جار له فرگه دیبووم له وی بوو. تورسون زاده - که شاعیریکی مه شهووری تاجیکه - زۆری خۆشی و بۆشی ده گه ل کردم.
 گوتی: من کوردم هه میشه خۆش ویستوون و ئیستاش هه ر زۆرم خۆش ده وین. من چوومه عیراقیش، وا تازه گه راومه وه.

گوتم: میرزا تو که هینده کوردت خۆش ده وی، چوو یه به سرا نه چوو یه سوله یمانی و هه ولیر. له به غداش زۆر نووسه ر و شاعیری کورد هه بوون هیچیان نه دیت. شیوو عیه کان نه یانه یشته خۆشه ویسته کانت بیینی، یان ئاره ق و ره قسی به غدا و به سرا له کورد خۆشتر بوو؟
 گوتی: نه وه ئیپهانه ته به من؛ ده بی عوزرم لی بخواری.
 میدویدۆف له نینای پرسی: ده لین چی؟

- نازانم. بە فارسى قسەيان كرد.

من به عەرەبى بۇ نىنام شەرح دا. میدویدۆف گوتى: تورسونزاده! تۆ دەبى عوزر لەو کارەى خۆت بخوازی. يان دەبوو نەلئى کوردم خۆش دەوى، يان دەبوو بچىه لای کوردانىش. حەقى ھەزارە.

ھەر لەو مەجلىسەدا يە کىچک پرسى:

- تۆ کومۇنىستى؟

- نەخىر ناسیۆنالىستىم.

دىسان میدویدۆف گوتى: ھەزارى ناسیۆنالىستىم پىچ لە زۆر کومۇنىستان باشترە. شىعەرى ئەو زۆرى ھاوار بۇ چىنى چەسواھ کردوھ. شولوخوفىش کومۇنىست نەبووھ و پياوى چاکىشە.

زۆر جارى تر میدویدۆفم دیتەوھ. جارىک لى پىرسىم:

- چوو يە بازار؟ پىت چۆن بوو؟

- شت زۆر گرانە.

گوتى: يانى ھەبە و گرانە. برا لە زەمانى شەردا و دوو سالىش دواى شەر، پوول لە گىرفاندا ھەبوو، بەلام ھىچ نەبوو پىتى بکرىن. شوکور بکە کە ئىستا ھەبە و گرانە. لە کۆپىنەوھ دوو جووت گۆرەویم بەرکەوتبوو، لە بازارى رەش فرۆشتىم. من کە حىزبى بووم، ناچار چووم ئىقرارم بە گوناھ کرد.

جارىک گوتىم: تۆ پياوئىكى زۆر زىرەكى! پىکەنى، گوتى: جا با بۆت بگىرمەوھ: ئەزموونى کلاسى شەشم دابوو. فەراشى مەدرەسە گوتى ھەر کەس دوو رووبلنم نەداتى، کارنامەى نىشان نادەم. بە ھەزار گىرە و بە تکای دايکەم دوو رووبلنم لە باوکم ساند و بردم. لە کارنامەکەمدا ھەوھل بووم؛ بەلام ھەوھل لە تىشکاوھکان! لە نمرە کەم ھىناندا، لە ھەمووان لە پىشتر بووم! دوو زللەى جانانم لە باوکم خوارد کە دوو رووبلنەکەى بە خەسار چووھ!

ژىئىكى نووسەر و جوولەکە شىعەرەکانى منى بە رووسى تەرجمە دەکرد، ئەو پىش بە يارىدەى مستەفا سەلماسى. وەختە بلىم بوودجەى ولاتى شۆرەوى نىوھى لە نووسەر و شاعىر و ھونەرمەندان و بە تايبەتى ھونەرمەندانى سەر شانۆ خەرچ دەکرى. زارکى کيسە ئاوالەيە... بە ھەر دىرپىک - کە لەتە بە پىتىک بە دىرپىساب دەکرى - چاردە رووبلىان دەدا بە خاوەنى و چاردە رووبلىش وەرگىر وەرىدەگرت! پوول بۇ من دەبارى. پىتر لە شىست ھەزار رووبل نرخی شىعەر و نووسراوى پەخشانم پىنگەيشت. وىستىم چاپخانەيەک بکرم؛ سەلماسى زۆرى دەرک و دىوان کرد، گوتيان بۇ دەرەوھ بە رووبلى نافرۆشىن. لەوى ناھومىد بووين. دە ھەزار رووبلىان بۇ بە ھەزار دۆلار گۆرپمەوھ، بەو شەرتە کە لە بەغدا بمدەنى.

ئەو ھەموو پوولە - کە لە رووسيا نەبى، ناچى - چ لى بکەم؟ ملىم نا لە تەخشان پەخشانى! دەعوەتى ئاشنایانم پىچ دەکرد. رۆژى میدویدۆف و ژنەکەيم دەعوەت کرد. ھەزار و دووسەد رووبلنم لە جەمىکندا بۆارد. سەرەراى پوولى زۆرىش، حەقى ئوتىل و خواردن و سەفەرم لە سەر نووسەران بوو.

گوتيان: دەمانەوى بگىرپىن؛ کارخانەى ماشىن سازى و ئەمانەت نىشان دەين. گوتىم: ھىچى تىناگەم و ناشچم. حەزم لە مووزە و نەققاشى ھونەرمەندانە و ھىچى تر. بە زۆر مووزاندا گەرام و راستى زۆرم کەيف پى دەھاتن.

له نښاره یې رڼزنامه یې پراڅای جهوانانه وه داوام لې کرا که مه قالیک ده باره یې ناشتی بنووسم.
مه قاله که وا بوو:

«له میسری قه دیمدا - که سنعات له شان پهره یې سهندبوو - وهر زیران و ماسیگران ده هاتنه
کریکاری بؤ شان. گهنم و ماسی زور له که می دا. کاهینانی ثابینی وه ناو خه لک که وتن: که
بابه ئیوه نازان دنیا له سر پستی گا و ماسی بنده؟ نه گهر گهنم و ماسی برههم نه هینن، دنیا
تیک ده چی و خه لکی شار له برسان و بی گوشتیان ده مرن. کارناسانی دنیا ش ده لاین: نه و
سهر بازه یې له جه بهه یې شهره، برههم یې یازده کار گهر ده خوا، خو ش یې یه کیک، نه وه دوازده کهس
له وانه یې گهنم و گوشت برههم دینن له کار ده که ون...» نه ودهم له سر باشی ناشتی و خرابی
شهر دوا بووم. مه قاله کهم له رڼزنامه دا چاپ کرا. ده عوه ت کرام بؤ نښاره. سهر نووسهر گوتی:
زورمان ته له فون و تیلگراف بؤ هاتووه، ده لاین ش هس مانگه له و مه قاله یه به هیتر له سر ناشتی
چاپ نه کراوه. تۆ نووسهر یکی باشی.

گوتم: هه له مه به! من نووسهر یکم ههر نام نییه؛ به لام فرق نه وه یه لیره بؤ نووسهران فکر
ده که نه وه. من بؤ خو م فکر ده که مه وه و ده بنووسم. پوولی زور ده دن به نووسهر، پی یی ده لاین
له فلان باسدا نه وه بنده که لیمه - نه زیاد نه کهم - بنووسه! نووسهر بؤ پوول که یې خواخوا یه تی
کار به ده ست لپی رازی یې؛ نه ک بؤ خو یې له نووسینه که یې خو یې. بؤ نمونه کتیبیکم به عهره یې
خویندو ته وه چوارسه د سه فحه یه؛ له داستانیکی رووسی تهرجه میه به ناوی: «که نارهی
رووناک». هه مووی به بوختی باسی گویلکیکی ره سه نه! که لخواز به که لخوازی فرؤ شتووه و
پاشان لپی ساندو ته وه. نه گهر من تهرجه مه م بگردایه به سه فحه یه ک ته واو ده بوو.

لیم روونه قسه کانی منی پی نه حمه قانه بوو، به لام گوتی: تکایه شتی تریشمان بؤ بنووسه.
گوتم: من له بنی مه قاله که نووسی بووم: «هه زار شاعیری کورد»، ئیوه نووسیوتانه «هه زار
شاعیری عیراقی»، یانی چی؟

گوتی: و امانزانی وات پی خو شه!

- ماموستای به ریز! تۆ بمنیره بازار بلینی شووتیم بؤ بکره، من بچم سنجووت بؤ بکره، بلیم
وامانزانی سنجووت پی خو شتره! نه خیر له ناوی کورد خو ت پراستووه؛ ئیتر بؤتان ناووسم.
ده گهل سه لماسی و نینا جووله که که یې وهر گیزی شیعره کانم چوینه دیدنه نازم حیکمه ت.
پیایوکی بالا به رزی چوارشانه، چاوشین، مووهره، هه تا بلینی خوین شیرن. له سر ته ختی پشت
له سر ته خت راکشبوو. نه خو ش دلی بوو؛ نه ده بوا به زور ببزوی. گوتم: زور به داخه وهم نه و
دلهی که له گو شه یه که وه کوردی تیدایه ژان بکا.

گوتی: یا هو! نه وه قسه ی شاعیرانه یه. کورد له ناوهندی دلما یه نه له گو شه دا. من به مندالی
له مالی به درخانیا ن ژیاوم و مه مکی کوردانم مزیه وه. خو م له تۆ به کورد تر ده زانم... خه لک له
عیراق و شوینی تری عهره ب چؤنم باس ده که ن؟

- هه موو کهس دوور به دوور عاشقته و ناوبانگت زور به رزه. به لام کومونیسته کانی عیراقی
(کورد و عهره یی) و کومونیسته کانی سووریا لیت رازی نین؛ نه ویش ههر له سر نه و قسانه ی که
باسی کورد ده که ی.

- چم پی ده لاین؟

- چت عهرز کهم؟ ده لاین های له دایه ی نازم حیکمه ت به یین! به لپی شتیکی وا!

زۆر پینكەنى. گوتى: ئەوانە كەرن؛ با جىنيو بدن. ھەر كەس بتوانى و يارىدەى ئەم گەلە بەستەزمانە لىقەوماو ھەدا، نايى بە خۇى بلىى بنىادەمم. دلم بەم خەبەرەت خۇشە...
دوو ژن خزمەتيان دەکرد. گوتى: تا فراوين نەخۇى نابى برۇى. ئەوسا مووزەى خۇمت نىشان دەدەم. دواى فراوين، بە سەبرە - سەبرە پىشمان كەوت. ھەرچى لە ھەموو دىياو ھەدا بە دىيارىە كىيان بۇ ھىنايوو، مووزەىە كى لى پىك ھىنايوون.

گوتم: ئۇستادا دەفەر مووى كوردم خۇش دەوى، ئەدى كوا شتىكى كوردانە؟
- ئاى چەند بە پەلەى! وەرە...

لە سەر ئاقەىەك مەخمەرى سەوز راخرايوو، جووتىك كلاشى ھەورامى، چەند كەوچك و ئەسكوپى دار، چەند سەبىلەى كلكدار و گللىن، زۆر بە جوانى رىز كرابوون و نووسرابوو: «دىبارى برا كوردە كانم». گوتى: بەر لەو ھە تۇ پرسم، بىستبووم كە كومۇنىستانى سوورىە مەقالىكى منىيان تەرجمە كردبوو؛ ناوى كورد و كوردستانىان دەراوئىشتبوو كە من نووسىيووم.
عەكسىكى خۇى و چەند كەوچك و گولدىانىكى دارى زۆر جوان كە دەسكارى ئەمرىكاي لاتىن بوو - بە دىبارى دامى؛ كە لە بەغدا ھەك عەزىزترىن يادگار ھەلمگرتبوون؛ بەعسى بە تالانىان برد. كە ويستمان برۇىن گوتى: دوو نومايىشم لە مۇسكۆ نىشان دەدرى، چەند بلىت دەوى؟

نىنا گوتى: دواز دە.

گوتم: ئۇستاد ئەو جوولە كەبە؛ دەبەوى بىفرۇشپتەو! لە سى پىترم ناوى.
گوتى: نا، دواز دەت ھەر دەدەمى.

تەلەفۇنى كرد بۇ ژنىك: «چۇنى؟ لاچاوت ماچ دەكەم. دواز دە بلىت بە ناوى ھەژار بنىرە»، پرووى دە من كرد: ئاوا دەبى ژنان بدوئىنى، فىر بە! دواىە ھەر خۇى گوتى: بە خوا پىم واپە لە من شەيتان ترى؛ دەزانى چۇن خەلك بدوئىنى!
چوومە تماشاي يە كىك لە نومايىشنامە كانى؛ بە راستى بە شاكارم زانى.
بريار درا بجمە لىنىنگراد. زۆر لە دۇست و برادەران ھاتبوون بەرپىم كەن. قەتار سەعات دووى پاش نىو ھەشو دەرۇىشت. گوتيان بۇ سى رۇژ ئەو چەمەدانە گرانەت بۇ چىيە؟ يەكى چكۆلەى سووكت پى بى بەسە.

- ئاخىر نىمە.

«كۆلۇزى شەرۇ» كە لە كوردە كانى گورجستانە و چاوەدېرى پرافدای بە زمانى گورجى دەكرد؛ گوتى من دەچم بۇت دىنم. ساكىكى گول چندراوى بۇ ھىنام. چوونىنە ئىزگە. ئاغاي قىامى ناوىك، پىاوىكى ھەفتا و پىنج سالەى كۆنە ھەزىرى ئىرانى و دۇستى نىكى بارزانى لە مۇسكۆ، ھاتبوو ھە ئىزگە بۇ بەرئى كردنم.

- ئاغاي قىامى زۆر شەرمەزات كردم.

- نا تۇ دۇستى بارزانى، لازم بوو بىم...

دوكتور سولتان ھەتەمىشى پىر لە دە جاران دە بن چنگى كوتام: «دىسان بچۇ تەشەككورى لى بكە، بەو پىرىە زەحمەتى كىشاو». كچىك كە لە ئاسايشگا دەمناسى و ناوى «گالە» بوو، دەگەل خوشكى ھاتبوون. گوتم: تىكايە تۇ و خوشكت لە باتى من سوپاس لە قىامى بكەن. ھەردووك چوون و قۇلىان كرده قۇلى. گوتيان: چونكە تۇ زەحمەت كىشاو، ئىمە دەگەلت

دینپوهه مالې. قیامی گوتی: نه گهر جهوان بام نه ده هاتن؛ مه منونم!

خاولی و ماولی و نه سپایی ریش تاشینم له ساک دایه، ده گهل «عہلی ٹوف» ناویکی نازہری -
 کہ دیلمانجم بوو- له واگؤنیک داین. تاو هه لات گه یشتینه ئیزگه ی لینینگراد. زور له
 نووسه رانی نه وی هاتوونه پیشوازی شاعیری کورد! په کیک هاته دهرکی واگؤن:
 - کوا چه مه دانت؟

ساکه ره شم دا دهستی. له فلقه ی پیکه نینی دا و یه کی تر لئی وهر گرت. ههر فلق و هور بوو!
 - خه بهر چییه؟

عہلی ٹوف گوتی: تو ساکی خانمانت هیناوه!

دوکتور کهریم نه یوووبی په یدا بوو. گوتم: بگه یه، وهریگره و بیبهوه بؤ خانمه کت تا نابروومان
 به یه کجاری نه چووه!

سی رۆژ له لینینگراد بووم. پیش نیوه رۆیه ک له مووزهی نهرمیتاژم رابوارد، که به راستی
 مانگیکی دهوی تا هه مووی به باشی ببینی. به سهدان تابلوی وای تیدایه که سهرت له کاری
 خودا سور ده مینئ. له ناو نهوانه دا، تابلویه ک یووسفی نه ججاری زرباویکی مه سیح دارتاشی ده کا،
 مه سیحی ده-دوازده ساله شه میکی بؤ راگرتووه. نهو دل پاکي و خوشه ویستییه که له رووی
 مه سیح نیشاندراره، وه ک بزمار دایکوتام. چهند جار به جیم ده هیشت و ده گه رامه وه و سه یرم
 ده کرد. گوتیان نه م کؤشکه چوارسه د و تاغی تیدایه. هه موو لیواری بانه کانی به ده بان هه یکه لی
 له سهر چه قابوون. بیرم ده کرده وه پادشابه ک به خوی و ژنی و کورپکه وه، نهو هه موو
 خانوبه ره ی بؤچی بووه؟!

چوومه مزگه وتی لینینگراد. مزگه وتیکی زور جوان و خوش و فره وانه. پره له مافووره ی
 جوان. مه لایه کی مل نه ستور- ده تگوت ته گه ی دابهسته یه 1- به پیرمه وه هات و له بهر خویه وه
 به عاره بی مه لایانه ده یگوت: «شوکور بؤ خوا نوئژ کردن نازاده!». به عه ل یؤفی تهر جمانم گوت:
 وا دیاره نوئژ کردن لیره نازاد نییه؛ چونکه مه لای ئیمه نه م قسانه نازانن. فیژ کراوه بؤ میوانانی
 لاوه کی نه مه بلئ. عه لیؤف گوتی: «لام وایه راستی بؤ چووی!».

قورعانیکی یه ک په یریم دیت. مه لاکه ناوی عه بدولباری بوو، گوتی: نه وه دیاری جه میل
 رۆژبه یانییه؛ سه لامی لی بکه! توش که چوویته وه به غدا ناوم له مه جه لله ی ئادابی ئیسلامیدا
 بنووسه!

له پاش گه رانه وه م بؤ به غدا، له مالی مه لامسته فا، مامؤستا مه لاجه میل رۆژبه یانیم دیت.
 گوتی: چوویه مزگه وتی لینینگراد؟ مه لا عه بدولباریت دیت؟ چؤنه؟ گوتم: مامؤستا باسی نهو
 بئ نامووسه مه که! ده یگوت مامؤ مه لا جه میلم گاوه! گوتی: هه تیو تو بؤ لیره قسه ی وا ده که ی؟
 مه گهر من نهوم گابئ! بارزانی زور پیکه نی.

نهوی سهرنجی راکیشام، له دهرکی ئاودهسته کان به تورکی و به خه تی عه ره بی نووسرابوو:
 «ژئانه- پیاوانه». نه مزانی بؤ ناکرئ ئاودهسته به رووسی بنووسرئ؟ کام زانی هه یه؟!

چوومه دیدنه کیلیسای «یاکوبسکی گورود» که گؤیه کی تیدا دی و ده چی، حه ره که تی
 زه مینت نیشان ده دا. چوومه دیدنه کی خانووی پووشکین؛ نه لمانی ناشیرینیان کردبوو. زور
 جیگه ی جوانی ترم دیتن که نه لمانان خراپیان کردبوون. نه لمانم وه ک عه ره بان هاته بهر چاو که
 دژی جوانی و هونه رن...

چوومه ئۆپترای حەوت پەیکەری شاعیر «نیزامی» کە مۆسیقاری گەورە ی ئازەری «قەرە قەرە یۆف» کردوو یەتە ئۆپتیرا. رووس بۆ گوئی گرتن لە مووزیک ی بەنرخ وە ک سۆفیلکە ی ئیمە بۆ قورعان بیستن وان. بە سرتە ویستم شتیک لە عەلی یۆف پرسیم، لە دە جیوه پتر «وشت، وشت» یان کرد. یانی با گویمان لی بی، قسە مە کە!

چوومه بنکە ی رۆژە لەت ناسی، بەشی کوردی لە لینینگراد. «ئوربیلی» ئەو پیاوە گەورە و بەرزیە ی ئەرمەنی کە بە فەرمانی ئەو، خرۆشۆف ئیجازە ی کردنەوە ی ئەو ئامۆزگایە ی دابوو؛ دەرسی کوردی لی دە خویندرا و کتییی کوردی چاپ دە کرد؛ بە زیارەتی سەرفراز بووم. خۆ ئەخوازا کە بیستی من مەموزینم وەر گێراو تە سەر سۆرانی، هەر تەواو کە یفی هات.

ئۆربیلی لە زانا هەرە بە ناوبانگە کانی رۆژە لەت ناسی شۆرەوی بوو؛ بە دل و گیان عاشقی ئەحمەدی خان ی و نیزامی گەنجەوی. دەیانگوت لە رۆژیکدا ئۆربیلی ویستوو یە دەربارە ی نیزامی قسە بکا، کە بۆمبارانی شار کراو. بۆمبای ئەلمانان دە سالۆنە کە کەوتوو و بانە کە لایەکی رووخواو. دانیشتوو ان ویستوو یانە هەلین، گو توییە: باسی نیزامیتان بۆ دە کەم؛ پیاو دەبی شەرم لە نیزامی بکا. ئیوه چۆنی بە جی دیلن؟! هەموو گەراو نەو هە جیی خۆیان.

قەناتی کوردی یۆف یە کتیک لە مامۆستایانی ئامۆزگا کە بوو کە زۆر شاگردی کوردی خوین و کوردنەژادی پیگە یاندوون. خانم سیدا رۆدینکو - کە مەموزین و بەیتی شیخی سەنعان و چەند کتییی تری بە شەرحی رووسیەو هە لە چاپ داو - لەوی بوو؛ دە گەلیا بوومە ئاشنا. ئەو خانمە لە دایکیکی ئەرمەنی و باوکیکی گورجی بوو. کرمانجی وە ک خەلکی بۆتان و فارسی زۆر باش دەزانی. خوایشتی کرد چەند رۆژیک بمینم، دیوانی شیخ سەنعانە کە ی دە گەل وە خوینم کە خەتە مەلایانە زۆر ناخۆشە کە ی بۆ ساغ نە دە بوو. نەمدە توانی بمینم. قەرارمان دا لە مۆسکۆرا دەعوەتی لی بکەم کە ئیجازە وەر گری و لە مۆسکۆ دە گەلی بخوینمەو. دوکتور کەریم ئە بیوو بیش هەر لەو ئامۆزگایە ی زمان شناسی خویندوو. ژنە کەشی «ئیرا» فارسی دەزانی. چوومه وە مۆسکۆ. رۆژیک فۆلۆشین - کە باسم کرد - هاتە لام کە پرسیارم لی بکا؛ سەلماسی تەرجمانمان بوو.

پرسی: رادیۆ یەریوان بە کوردی، لە کوردستان نرخی چۆنە؟
گوتم: راست دەوی تەنیا کەسیک هە یە لە هەموو کوردستان کە تی بگا. ئەویش ئیستا لەوی نەماو. ئەو کەسەش منم!

پرسیاری کرد: ئایا لە خاوەن زاراوە کانی کوردستان کامیان بەشی زۆرن؟
گوتم: کرمانج، پاشان سۆران.

گوئی: نا، یە کتری لە هەمووان پترە!

- جەناب من باشتری دەزانم.

- نەخیر نایانی!

هەر دەستی بە ناوچاوانیەو دە گرت و لە پر لە رانی خۆی دەدا و فیتە یە کە دە کیشا:

- ئە ی! بۆ وە بیرم نایە تەو ه؟!

گوتم: دەزانم تۆ مەنزوررت زازایە.

- ئەری دیتتەو، راست دە کە ی!

- کاک ی خۆم! بە داخەو بە هە لە یان بردوو ی. زازا کۆمە لیکی کە من. عیراقی بە هەرچی

سۆرانى نەبى دەلىن بادىنى، يان زازۇكى، يان زازا.

من پرسىيارم لەو كرد:

- رۇزنامەى حىزبى شىووعى عىراق چاپخانەى ئىوہە، پوولى دەدەنى. رۇزنامەى «خەبات» (رۇزنامەى پارتى) ھەر بە خۇراپى ھەموو رۇژ دوو ئەوئەندەى شىووعىەکان لە سەر ئىوہ و لە سەر چىنى كومۇنىست دەنووسى و پىتان ھەلدەلى. ھەموو رادىو مۇسكۇ لە «اتحادالشعب» نەقل دەکا، بۇچى قەت باسى خەبات ناکەن؟

بە مۇنىكەوہ لىي روانىم:

- خەبات؟ ئىبراخىم ئەخمىت؟! نوورى ئەخمىت تەخا؟!

پشتەدەستى رادەوہشانى؛ يانى ھەر باسى مەكە!

دانىشتم عەرزەبەكەى زۆر بە ئاب و تابم بۇ لىژنەى مەرکەزى لە كرمىلىن نووسى، بە ھەزار و يەك دەلىل ئىسباتم كەردبوو كە ئەگەر رادىو مۇسكۇ بەرنامەى كوردى ھەبى چەند باشە و چەند بە قازانجى شۆرەى تەواو دەبى. ئەمجار ھەر كوردىكى دەرەوہ ھاتبا مۇسكۇ، دەگەيمە سەرى و داوانامەبەكەى پى دەنووسى و بە تەرجەمەكراوى دەمنارد، بەلكو بەختە كوئىت بىگرى و مۇسكۇ بە كوردى بەرنامەى ھەبى؛ بەلام كەس گووى بە كلاومان نەپىوا...

دوو كەس ھاتنە لام گوتيان: لە ئەنساكلۇپىدىي شۆرەويدا ناوى ھەزار وەك شاعىرى كورد و ناوى جگەرخوون چاپ كراوہ. لە گۇرانىشمان پرسىوہ كە جگە لە خۇى كى ھەبە لە چاپى تازە دا - كە ھەر بە دە سال جارىك چاپى تازە دەكرىتەوہ - بنووسرى؟ گوتوويە: ھەر من ھەم!

گوتم: رەنگە تىتان نەگەبىشتى؛ دەنا ئەو دەزانى زۆر كەسى وامان ھەبە. نەخوازە نەماوہكان وەك خانى و جىزىرى و نالى و مەولەوى و زۆرى تىرىش كە دەبوايە رووبەرى ئەنساكلۇپىدىيان داگىر كەردبا. من بۇتان دەنووسم. گوتيان زۇرمان پى خۇشە. وادەمان دانا. وىكەوتم ناوى ھەفتاويەك شاعىر و نووسەرى كوردم رىز كرد و دامنى. دواى چەند رۇژ ھاتنەوہ لام. گوتيان: دوكتور كەرىم ئەبىووبى دەلى ئەوانە مەعلووم نىبە راست بن، دەلىلى دەوى!

- بەلى راست دەكا! لە مۇسكۇ دەلىلى چى بىنمەوہ؟! «دار، ھۆرەى لە خۇى نەبى، ناقەلىشى»! ئەوئىش چوو...

كەرىم ئەبىووبى تىزى دوكتوراى لە سەر «شاعىر ھەزار» وەرگرت. ديار بوو دەبوايە لە شىعەرەكانم شاىەت وەرگرى. رۇژىك لە ئاسايشگا نامەبەكەى بۇ ھات، دەلى: برا «پەرەووعە» بە چى دەلىن؟ ئەوہ كوردى كويىە؟ نووسىم: نازانم. تۇ شىعەرىكم بۇ بنووسە كە ئەمەى تىدايە. بەپتەكە ئەمە بوو: «توتن و پەر و عەتر و بۇن». نووسىم: برا تۇ ماناى «تر و بۇن» لىدەوہ، ئەو دەم پەرەووعە روون دەبىتەوہ!

كەرىم ئەبىووبى بىرەمىە ئامۇزگاى عەرەبى لە مۇسكۇ، گوتى: دەبى لەوى بە عەرەبى قسە بەكەى، من وام گوتووہ، خەجالەتم مەكە! مامۇستاي ھەرە گەورەى دەرسى عەرەبى «سولتائف» ناوىك بوو. دەستى ناوہ دەستەمەوہ و «ئەخلەن وە سەخلەن» بە خىرى ھىنام. بۇ خاترى كەرىم بە عەرەبى فەسىحى قورعانى نوتقىكى دوور و درىژم كرد. ھەموو مامۇستا و شاگردەكان سەر دەجوولنىن. پاش ماندوو بوون بەسم كرد. تىريان لە چەپلە دا. ئەو جار بە كەرىمىان گوت: تىكايە بۇمان بە رووسى تەرجەمە كە، چونكە ھىچى تىنەگەبىشتىن! كەرىم دەلى: جا منىش لە عەرەبى نەگەبىشتووم! ناچار لە سەررا من بە كوردى و ئەو بە رووسى ملمان

له چهقه چهق نایه وه!

چوو مه مووزه ی پیتری گه وره. کۆته لی پیتری گه وره له جوانترین شوین، له سه ر لیواری چه می «نیوا» دیت. له چه ند جی کۆته لی مه له که کاترینم دی که زۆر به حورمه ت به یادگار ماون. شیوو عی خۆمانم ده هاتنه بهر چاو که کیلی قه بری پیاوه گه وره کانی کوردیان ده شکاند...

ته رزی ژیان

رهنگه به هه زاران کتیب و مه قاله له سه ر ژیان له شۆره ویدا نووسراین؛ که نووسره کانیا ن په یامنیتری رۆزنامه جیهانیه کانی موخته بهر، یان زانا و دورناسی به ناویانگ بوون. لیتره دا من - که وه ک له به سه رهاتی پی شووم تیگه یشتوو - له لیکدانه وه و زانیی مارکسیسمدا وه ک کوپر و که ری ناو زه ماوه ندم؛ تۆ چه ند له گۆرانی و شیعری ژاپۆنی ده گه ی، منیش له و باره وام و کۆلی تریش. به لام من وه ک دیومه باسی ده که م و نه گه ر خوار و ختیجیشت تیندا دیت، به لی نه زانییه که می به خشه! من چیرۆکی خۆم ده نووسم؛ نه شی کردنه وه ی مارکسیسم.

چۆن له عیراق و ئیران - مه سه له ن - تۆ تۆبۆسی ناو شانان مالی ده ولته ت و پوولی بلیت به ده ولته ت ده گا و شوفیر و کار که ران سه ری مانگ حقووق له ده ولته ت وه رده گرن، له شۆره وه ی هه موو شت کراوه ته مالی ده ولته ت. به ره ری کاری هه موو که س به ده ولته ت ده گا و هه موو که س حقووق له ده ولته ت وه رده گری؛ هه ر که س به پیی کاری خۆی. هه یه مانگی پینسه د رووبل، هه یشه مانگی خوا ده زانی چه ند وه رده گری. واتا له ۵۰ دۆلاره وه تا نازانم چه ند. کارم به وه نییه که زانیانی ناتۆم و پایه به رزه کانی عیلمی چیان ده درایه؛ به لام نووسه ری وا هه بوو سالی ملیۆنیک رووبلی داها ت بوو. چونکه جگه له و پووله ی ده ولته ت بۆ هه قی نووسینه که ی ده دا، نووسراوه که ی چه ند جار له چاپ بدرایه ته وه، نیوه ی بۆ نه و بوو. که وا بوو نه گه ر ته به قه ی ده ولته مهندی زه مانی نیکۆلا له ناو چوو بوو، ته به قه ییکی تر به داها تی زۆره وه په ییدا بیوو. به لام فه رقه که لیتره دا بوو که س هه ر چه ندی پوولی هه با، نه یده توانی خه لکی دی بخاته بهر کار و خۆی به ته نه لی به سه ریان رابگا. کابرای که زۆری پوول پی ده گه یشت هه ر ده ی توانی نه سپایی ناو مالی زۆر به نرخ بکری؛ خۆش بخوا و خۆش رابویری. ده ولته ت که خۆی خاوه نی هه موو شتیکه، نرخ هه موو شتی دیار کردوه. کاریک کراوه که هه ر پوولیکی ده گه ر دایه، راست برژیته وه ناو داخله ی ده ولته ت. نرخ شتی زۆر پیداو یستی ژیان، وه ک نان و پیخۆری که له مال دروست بکری، هه رزان و شتی زۆر ناپیداویست و ده ولته مهنده، له و په ری گرانی دا بوو. ماشینی مۆسکۆویچ - که له به غدا به شازده هه زار رووبل ده فرۆشرا - بۆ خه لکی ناوخۆ په نجا هه زار بوو. کاری بی ماندوو بوون هه رزان و کاری گران، گران قیمه ت بوو. بژیشک حه وت سه د و په نجا، مه هندیسی وه رزیری [کشت و کال] هه زار و سه د، کارگه ری کارمه ی کارخانه دوو هه زار و سیسه دی وه رده گرت. کاری شاعیر و نووسه ر و هونه رمه ند و هونه رپیشه ی تئاتر و سینه ما، له کاره زۆر به نرخه کان بوو. وه ک ده یانگوت: نه داما نی حیزب له خه لکی ره مه کی زۆر خۆشتر ده ژین. ته نانه ت جۆکیک هه بوو که له قه تاردا دوکتۆریکی هاو پیمان گێرپه وه:

«پۆلیس شه و به کۆلان و خه یاباندا ده گه ران، هه ر سه ر خۆشیک تووش بوونایه، ده یاننارده گرتوو خانه تا به یانی. چه ند که سیکیان گرت و ناردیان. چوو نه سه ر یه کیکی که له به فردا دریز بیوو. نه فسه ر بۆنی به ده میه وه کرد و گو تی: ره فیق به تاکسی به رنه وه مالی؛ چونکه بۆنی

کۆنياكى گرانى لى دههات!».

رادىۋى چىد مەۋج بە دوو ھەزار و پىنچ سەد تا سى ھەزار بوو؛ يانى كرىي چوار مانگى بۇشكىكى. رادىۋى يەك مەۋج ھەبوو - كە ھەر مۇسكۆى دەگرت - بە بىست و پىنچ رووبل؛ كە دەبىردە ھەقى بولتىك و دكا، يان دواز دە ئىستىكان چاى لە چاخانە. ئەو خەلكە كە لە دە ھەزارى يە كىكى زمانى لاۋەكى نازانى، كارى بەو رادىۋە ھەرزانە پىك دەهات. خوا ھەلناگرى دزىش لە دەولەت و مىللەت دەكرا. بۇ نمونە: خەياتە، بۇى ديارى كراۋە دەستى جل بە دووسەد رووبل بدروى. مشتەرى كە دەچوو، دەفتەرىكى زەلامى لىك دەكردەو:

- ناوت؟ ئەندازەت؟ فلانت؟... باشە پاش ھەوت مانگ وەرەو!

- كاكە ئەو زستانە، سەرمامە، چۆن ھەو مانگى تر؟!

- بەخسە، ھەموو شت بە نۆرەى خۆى. ئەوئەدەت خەلك لە پىشەو ھە.

- داىكت چاك، بابت چاك، فكريك، چارەيەك. وەك تۆ دەلىيى «قەل گووم ناگەيەننە بەھار!».

- ھا! لەبەر خاترى تۆ دەبى لە مالەو ھەوت بدرووم؛ بەلام دەبى ھەشسەد رووبل بەدى!

خۆ ئەگەر نەشتەدايا و ھەوت مانگەش راۋەستاباى، جلكىكى بۇ دەرووى لە تاژى كەن بتۆرى!

سەدان تەلەۋىزىۋن لە مغازەيىكە، نرخیان لە سەر نووسراۋە، بەلام دىسان دەفتەرەبۆر ھەيە:

- ھەر وەخت نۆرەت ھات، چونكە ئەوانە ھەموو گىراۋنەو ھە.

- ئەدى ئەگەر زياترت بەدىمى؟

- باشە يە كىكىيان ھەلگرە، خاۋەنەكەى رازى دەكەم!

لاى دەلاكتىك سەرم تاشى، شەش رووبلى ساند. سەلماسى پرسى:

- ئۆدكلۇنيان لى داي؟

- بەلى.

- نرخی دوو رووبلە. بەلام چوارەكە ھەقى ئۆدكلۇنەكەيە كە بۇ خۆى بردوۋە!

لە ماشىنىكى تايەتى وەزارەتى لەش ساغىدا چوومە وەزارەت. لە خەيابانى گۆركى پۇلىس

راىگرت. شۆفىر دا بەزى و سرتەيىكى كرد، ھاتەو ھە. سەلماسى پرسى:

- چەندى لى ئەستاندى؟

- پىم گوت مىۋانى لاۋەكىم پىيە، داۋايە پىنچ رووبلت دەدەمى! ھىچ موخالەفەشم نەبوو؛

بەلام ناۋى نووسىبام چەند رۇژىك لە كار دەكەوتم.

جارىك خاۋەن تاكسىەك گوتى: پۇلىس تەشقىلە بە ھەموو تاكسىەك دەكەن. لە رىدا ئەم

پرس و وەرەم لە نيۋان شۆفىر و سەلماسىدا رابرد:

- ھقووقت؟

- چوار سەد رووبل.

- جا چۆن پىي دەژى؟

- پىۋاى پوولدار نەبى سوارى تاكسى نايى. ھىسابى تاكسىش لە سەر مېتراژە. پىم دەلېن لە

سەرمان راۋەستە، نىو سەعات، سەعاتىك. ئەوسا بەخششىكى باشم دەدەنى.

- ئەگەر تاكسىەكەت شتىكى شكا چ دەكەى؟

- ده چم له ئیداره دهینوسم، نمره و تاریخیکم دهه نئی. ئهو جار خۆم ده چم چاکى ده که مه وه له سهر حیسابى خۆم؛ چونکه له وانهیه له ئیداره که دوو مانگ مه حته لم کهن. ئهوان بو خۆیان پوولى چا کردنه وه که ی له سهر ده ولت حیساب ده کهن و ده یخۆن؛ منیش کارم په کی ناکه وئ.

به لام ههر چهند دزی بکړئ له دارایی ده ولت زیانیک ناکه وئ؛ چونکه هه مووی ههر دیته وه گیرفانی خۆی. ئه گهر ملیۆن رووبلت هه یئ، له دهر هوه ی رووسیا به فلسیک ناچئ. له ماله وه ی دانئیی، له وانه یه لیت بدزن؛ له بانکی داده نئیی، له ژیر چاوه دپیری ده ولت دای: «بوچی خه رجی ناکه ی؟ مه زوورت چییه رایده گری؟...» لیت ده بیته به لا و ناچارى خه رجی که ی، شتی لووکسی یئ بکړی. ئه ویش وا گران کراوه وه ک مار پیته وه ده دا. ده بیته ئاگر پووله زیاده که ت ده سووتینئ.

له رستوران تا سعات یازده و نیو کریکاران جه میکیان به دوازده رووبل ده خوارد. ههر ئهو رستورانه له نیوه پووه موزیکالی ده هاتنئ، جه میک خۆی له سه د و دووسه د رووبل ده دا. جه می ئه عیانانه زۆری یئ ده ویست. ئه گهر که رسته ت بکړیا و له مال لیت نابا، زۆر هه رزان ده که وت. له شوهره ی که سه ی کارئ ده ولتئ نه کردبا، به زۆر نه ده خرا بهر کار؛ به لام حقوق نه بوو. وه ستای ته له فۆن و ته له ویزۆن و رادیۆ چا کردنه وه هه بوون که ئازاد بوون و له مالان کاریان بو پیدا ده بوو. ژن هه بوون، ده بوونه کاره که ری مالان، به لام ده بوا به وه ک کریکاری ده ولت رۆژئ هه شت سعات کار، هه فته ی دوو رۆژ و چان، سالی مانگیک مه ره خه سی به حقوقه وه وه رگرن. سه لماسی کلغه تیکی وای هه بوو که وه ک فیرعه ون حوکمی ده کرد. شه ویک له دانشگاهی گردی لئینین چوو بووینه ده عه وتی خویندکاران. مه شرووب هه بوو، نان نه درا. سعات دوازده هاتینه دهر، زۆرم برسیبوو؛ گوتم: سه لماسی تازه نان ده س ناکه وئ. دیمه وه ماله ئیوه نان ده خۆم و ههر له ویش ده نونوم.

- جیگه ی خه ومان نییه.

- کاکه ده چم له ژووری کلغه ته که ده خه وم؛ لیم روونه دهر مناکا.

گوئی: نایه لم بیئ، ده ته مه وه ئوتیل.

به یانی ئهو رۆژه هات:

- کاکه چم لئ ده که ی؟!

- خیره؟

- کوپه غه له تیکم کرد، بو کلغه ته که م گیراوه که تو چت گوئ. ئه وای لیم به قین داچوووه؛

ده لئ: پیاویک حورمه تی منی له بهر بووه تو نه ته یشتوو ه بیئ؛ ههر ئیسته دهر مۆم!

- مسته فا گیان هاسانه، بمبه بۆت ئاشت ده که مه وه!

- ها! له به غدا بلئی گه وادیم یئ کردوو ه؟! نایه لم!

سئ کاری زۆر گرینگ له رووسیا پیک هاتوو ه: بیمه ی هه موانی، کار بو هه موو داخواری کاریک، خویندن بو هه موو مندالیک؛ که ئه م سئ شته بی خه من. مه سه له ی مه سه که نیش له ریگه ی حهل کردندا بوو. قه رار وا بوو تا سالی هه زار و نو سه د و حه فتا ئه و گیرو گه رفته ش نه مینئ. چوو مه سه بری خانوو کردن: لادیواریک له قالب دراو ده گه ل سئ لادیوار و سه ربانی ساز، لیک ده درا و ههر هینده ی بلئی یه ک و دوو ده بوو به وه تاغیک. ده یانگوئ وا هه یه

نەۋمىك لە زەۋىن لىك دەدەن و دەببەنە سەر نەۋمىك؛ كە من ئەۋەم نەدەيت. خانوو زۆر گەورەن. ھى واىە جىگەى سەدان مالە. ئاسانسۆر ھەبە؛ تەلەفۇن بۇ چەند مالىك ھەبە؛ گاز لوولە كىشى كراۋە. دەۋلەت لە سەدى شتىكى كەم لە حقوق دەپرى، ۋە بەرى دەخا. مالەكان چكۆلەن؛ لە ۋەتاغىك و ناشپەزخانەيەكەۋە تا سى ۋەتاغ ھەبە؛ بى سالۇن. چەند مال لە كۆرىدۇرىك دان؛ درگايان بەرانبەرى يەكە. كابرا دەبى ھەمىشە درگا پتوۋەدا، ئەگەر نەبەۋى زوورى مالى بىينن. كە ئەمە رەنگە بۇ خەلكى دەرەۋەى خاۋەن مال زۆر ناخۇش بى. بەلام لەۋى ئەگەر ئەمە دەست كەۋى نىعمەتە.

لە سەرمای زۆر سەختدا و لە گەرمادا، بازار و مېترۆ و ئوتېل لە مەركەزەۋە گەرم و فىنك دەكرىنەۋە. پووس بە گشتى و مەسكەۋى و لىنىنگرادى زۆر تەپۇش و جلكى جوانيان زۆر ھەز لىيە. ھەرچى دەستيان كەۋى لە پۇشاكى جوانى خەرج دەكەن. سىنەما و تىئاتر مایەى سەرگەرمى ھەموانىيە. نەخاۋازا بالشۆى تئاتر كەسپىك بە دوو مانگىش بلىتى دەس كەۋى، شانازى بە بەختى دەكا. چوومە بالشۆى تئاتر، بالىي «پشت كوورى نۆتردام» بوو.

خوئىندەنەۋە يەكجەر بەرمىنە؛ زۆرىش ھەرزان دەست دەكەۋى. تىراز ھەرچەند بى، كىتب زۆر زوو لە بازار نامىنى. شەۋىك لە بەر دەر كى تئاترىك كىتپىك دىت: «چەند چىرۆكى كوردان»، سەلماسى نەبەشت بىكرم: «لە پاشان دەيكرىن...». ھاتىنە دەر نەمايو. گروم گرت ھەر دەبى پەيداي كەى. زۆر شوئنان گەرابوو دەستى نەكەوتىوو. بە رۇژىك خەلاس بىوو.

بە تىكرابى خەلكى شار دەگەل خەلكى لادى زۆريان فەرق ھەبوو. خەلكى لادى جىلشەر و پىخواسى زۆريان ھەبوو. بەلام ئەۋى پاست بى خانوۋى دىنشىنەكان - كە لە دار كراۋە و لە ناو باغچەدا ھەلكەۋتوون - بە چىزەى من زۆر لە خانوۋى شارستانىيەكان خۇشتر بوو. دەمگوت:

ئەگەر مالم لە رووسىيە با، لە خانوۋى لادىدا دەژيام و كارى شارستانم دەكردا

ئازادى قەلم و بىر و راي تاكەكەسى دەربرىن ۋەك ولاتانى عەرەبى و مىسر و ئىرانە، كەس ناتوانى رەخنە لە دەۋلەت بگرى. خەلكەكەش زۆر سالە فىزى بوون و پىيەۋە گەورە بوون، گوئى نادەنە ئازادى فەردى، ھەبە يان نىيە.

بۇ جىئىلان - كوپ و كچ - ئەۋەپەرى خۇشسىيە؛ بەۋ شەرته نان و بەرگيان دابىن بىى. من دىتوومە كچ پىش بە كورپىك بگرى و لە نىۋ ھەۋالان و خەلكدا بلى: «تۆم پى جوانە، ۋەرە با پىكەۋە بگەرىين»، كە ھىچ بە عەيب حىساب نەكراۋە. لاۋىك بە ھەر ژنىك بلى: تۆم خۇش دەۋى و دەۋەتى بكا، ئىتر پى نالى: «دە دىمى بابت رىما» ئەگەر نەبەۋى بە پىكەنىنەۋە دەلى: «من كارم ھەبە، نانوانم، بىەخشە».

جگە لە سىياسەتمەداران و ھىندىكى كەم لە رەشايى گەل، ھەموو زۆر لە دىيائى لاۋە بىخەبەرن؛ لايان واىە ژيان ھەر لە شۆرەۋى داىە و خەلكى ولاتى سەرمایەدارى، يان لەۋ خاۋەن كارخانەن كە بە ھەزاران كارگەر ۋە بەر قامچى دەدەن و لەسەر كەمترىن بىيانوو دەبىانكوژن، يان كرىكارە بەر قامچىكەبە؛ ناۋنجى تىندا نىيە. لە منيان دەپرسى: تۆ كرىكارى؟

- نەخىر دوكانى خۇم ھەبە.

- چەند ھەزار كرىكارت دە بەردەستدايە؟!

- ھىچ، ھەر تەنىام.

- باۋەر ناكەم! دەى چەند پەيدا دەكەى؟

- رۇژى ھەقى پياۋىكى كولېر .

- ئاي لەو قسە درۆيە!

رۇژىك لە باغچەى ئاسايىشگا، ژنىك - كە بژىشكى مندالان بوو - پرى بە چىنگى گىادا كرد،

پرسى: لە عىراق شتى وا ھەيە؟!

- نەخىر! لەوى رۇژىم سەرمايە دارىيە؛ گىا شىن نابى!

- راست ئىمە لە بەھەشتاين، ئەو ھەموو گىايەى دەبىنى!

فەتھى گوتى: بۇ درۆى دەگەل دەكەى؟

گوتم: نامەوى لەو خەو خۆشەى راپەرېنم...

فەتھى گوتى: يەكئ لەو ئەفسەرانەى ئىرانى كە لە قەلەمورغىيەو ۋە رېتىرابوون، بۆى

گىرامەو: كە ھاتىنەو ۋە مۇسكۆ، ھەر يەكەى دەگەل شارەزايەك دەگەرېن. شارەزاكەم گوتى:

شتىكە ھەبە دوگمەى بادە، گویت لە تاران و زۇر شوپنان دەبى؛ دەسكارى شۆرەوييە. وەرە نىشانە دەم.

بردمىەو مال، پىچى رادىۋى با دا، دەنگ نەھات. لە خەجالەتيا ن مات بوو: ديارە باوەرەم پى

ناكەى! كۆتەكەم داكەند، گوتم: جەرپادەرېكەم بۇ بىنە! رادىۋم بۇ چاك كەردەو. گوتم: من

وہستای ئەو شتانەم!

نومايشگايەكى سەنەتەى ئەمريكا ھاتە مۇسكۆ، زۇر كەس لە ئاسايىشگاۋە چوون. دەيانگوت:

زۇر سەيرە، خۆ ئەمريكاش دەتوانئ ھىلى كۆپتەر دروس كا!

رۇژى كە ھەو لە مانگى دەسكردى شۆرەوى لە سەر مانگى عاسمان نىشتەو، بە دوكتورىكى

ئەرمەنىم گوت: بە راستى مايەى شانازىيە. گوتى: راستە؛ بەلام برىا لە جىياتى ئەو ھە كارخانەىكى

سرونجى باشيان بۇ دروست بگردىنايە!

لە ماركسىسمدا كە دىن ھىچ جىگای نىيە، پىم سەير بوو كە لە شۆرەوى دىنىكى سەربەخۆ

پەيدا بوو؛ ئەويش بە پىرۇز زانىنى لىننە. لاشەكەى دە نىو قەبرە شووشەكەيدا مۇميايى كراو

و ماو ۋە بۆتە جىگە زيارەتى ھەموو كەس. لە زستان و ھاويندا، ھەمىشە بچۆ، بە درىژايى

كىلومىترىك خەلكە بۇ نۆرە زيارەت راوہستاو. دوو-دوو دەچنە ژور، چاويان بە لىنن

دەكەوى و لە دەرکئ ترەو دەردەچن. قەت لە ولاتى موسولمانان ئەوئەندە رىز لە گۆرى

پياوچاكان نەنراو. كە دەرسى روى مەدرەسەى مندالانم دەخوئىد، زۇر فەرمايشتى لىننم

دەھاتە بەر كە زۇر سال بوو لەبەرم بوو؛ ھەدىسى پىغەمبەر كرابوو و تەى لىنن!

رۇژىك چوومە كىتبخانەى لىنن لە مۇسكۆ. لە دەرگا جزوہەكيان دامى، نووسرابوو جگە لە

مەجەللات، بىست مليۆن كىتیبى تىدايە. سالون سالونە، ھەر كەسە بە زمانئ كىتیب

دەخوئىتتەو، لە سالونى تايبەتى دادەنىشئ، فىشى ناوى كىتیبان و فىشى ناوى نووسەرانى

كىتیبان دەس بەجئ پەيدا دەكرى. كارتىك بە شمارەى كىتیب دەخەنە بەر لاقى خۇيانەو كە

كونىكە. پاش مدەيەكى زۇر كەم، شتى ۋەك قەتارى چكۆلە كىتیبەكە دىنئ و لىى وەرگرە.

پاش خوئىندەو، قەتارە كە دەيباتەو شوئنى خۇى لە ناو ەنبارى تايبەتيدا، كە ھەرگىز مۇرانە و

شە كارى تئ ناكا. ئەگەر مىكرۇفيلمەت لە كىتیب بوئ، ئەو داوا دەكەى، زەرەبىنت لە سەر

مىزەكە لە بەر دەمە، بە درشتى نىشانە دەدا.

من چوومە بەشى فارسى، گوتم بەشى كوردىم دەوى. لە بەشى كوردى، ژنىكى سەرسىپى

ۋەك چۆرى شىر، زۆر بە سەر و سىما، بەخىرى ھىنام. گوتى: كورد لە كىتىب ناردن تەنبەلن. كىتىب لىرە تا ھەتا دەمىنى، بەلام نانئىن. گوتم: ئاخىر عەبىيى خۇشتان بلى. زۆر كەس كىتىبى كوردى دەنئىرى؛ بەلام بە واسىتەى ئاشنایان لە شۆرەوى، ئەوان نایدەن بە كىتىبخانە. بۇ نمونە من چەند كىتىم بۇ ھىناوى لە مۇسكۇ بە پوول كرىومەتەو و خاۋەنەكانیان بۇ ئىرەیان ناردوۋ و دزراۋ. واى دانئى كىتىم بە ناوى تۆ نارد، كى دەلى تۆش بەو دەردەى ناھى؟!

گوتى: دەبى لە سەر ئەو قسەت عوزرخوايىم لى بکەى. من كوردم؛ زۆر حەز دەكەم بەشى كوردى زۆر دەولەمەند بى. من ناوم زىنەب كەرىم ئۇفایە. باوكم خەلكى شارىكى كوردستان بە ناوى سابلاغ بوو. زۆرى زمان دەزانى، تاجران لەو پۆتە دەگەل خۇيان دەھىنا بۇ تەرجومانى. ئاخىرى لە تاتاريا دامەزرا و دايكى منى ھىنا. نابى قسەى وا دەربارەم بکرى. گوتم: سەد جار عوزرخوايىت لى دەكەم؛ بمبەخشە!... سەبرى خۇش ئەو بوو، بەىتى سەرەمەرەكەم - كە گوتم تەنیا سى نوسخەى نەفەوتابوو- لەوى ھەبوو!

چوومە سىركى مۇسكۇ. چوومە سىنەماى «پانىراما» كە زۆرم پى سەىر بوو؛ ھەر ئەو جارەشم دىتوۋ. چوومە مووزەى تەبىعى، نامەيەكم بۇ فەتھى نووسى كە: «سەرجومى كەربەلايى فەتحوللام زيارەت كىرد!» تىگەيىبوو كە مەنزورم ئىسكىلتى قەدىمى گۆرىللايە بوو! لە سەر داۋاى خۇم، عەلىۇفیان رەگەل خىستىم، چوومە تاشكەند. ئادرىسى سابلاغىەكم پى بوو. كارمەندىكى شەھردارىم دەگەل ھات، زۆر گەرپاين نەماندىتەو. لەم سەر دەچووين، كەرىك بە زىن و لغاۋوۋە لە بەر دەر كىك بوو. گوتم: ئەو كەرى ئاخوندە! كە دەگەرپاينەو، ئاخوندىك سواری كەرە شىن بىوو. كابرأ پرسى: ئەو چۆنت زانى؟! گوتم: زەوقى مەلا دەناسم! بە ناشوكرى خودا نەبى، لە ھەموو شوپنەن موسولمان و مىش و چلك ۋەك براى ئاۋال دوانەن و بى يەكتر نابن! تۆ كە لە لىنىنگراد و مۇسكۇ مىشىكت بۇ دەرمان دەس نەدەكەوت، لە بازارى تاشكەند سەد ھەزارت بە قۇشەيەك بکرىيا! مەنجەلە شۇرپا و پلاۋ لە سەر لىۋى جادە داندراۋن و ھەرا و چەقەى فرۇشيارە و لە ناو تۆز و غومارى كامىۋن و بارەبەردا موشتەرى پىز بوون. دەنگوت عەلاۋىل حىللەى شارى بەغدايە! قاۋەخانە ھەمووى سەكۇيان دەوراندەور ھەبوو؛ بە چەكمەوۋە چوار مېردەكى لە سەر سەكۇ دادەنىشتن، چاى سەبزیان دەخواردەو. پىالەيەكى چىنى پەر لە ناۋى كولاۋ، ھىندى گەلا چاى بۇ نەدراۋى بە سەرەو؛ بە حال رەنگى دەگۆر، فر دەكرا.

ئۆزبەكى جۆرە تركىەك بوو زۆر كەمى تىدەگەشىتم. شەو چوۋىنە ئۇپىراى «مىرەلى شىرى نەۋايى» كە زۆر دەزگايەكى جوانە. نومايشنامە و سەما و گۆرانى كىژە ئۆزبەكانم زۆر پى خۇش بوو. بەلام ھەرا بوو؛ سەوداى بزن و گاجووت و چەققەى ئەحوال پرسىەك بوو، ۋەك بازارى قەباكەندى!

رۆژى دوايى، كابرایەكى شارەزاي شار لە ئىدارەى سىياحەتەو بە ناو شارى دا گىپراين. ھەستىم كىرد كە دەگەينە پىرئىن مىرئىنى بە رېوۋبەند و چارشىۋى رەشەو، خۇى دەدا بەر چاۋم كە نەبانىنم. گوتم: برا ئەمەى پىناۋى؛ ئەمە بەلگەيە كە شۆرەوى بە زۆر كەس مەجبوور ناكە بەرگىان بگۆرن.

چوۋىنە سەمەرەقەند. شارىكى كۆنم دىت، زۆر بەى گەرەكەكانى خانوۋى خىشى بە قور سواغ

دراو بوون؛ وەك ساپلاغى زەمانى مندالىم. بەلام چەند گەرەككىكى تازەى كارگەرانى لە تەرزى خانووبەرەكانى مۇسكۆ لى كرابوو؛ كە زۇر رىك و بەرچاۋ بوون. پىلويكى زۇر خۇشيان رەگەل خستىم بە ناۋى «شەھىدۇف»؛ فارسى زۇر چاك دەزانى. چوۋىنە زىارەتى قەبرى «قوسەم بن عەباس» كە سەردارى ئەسحابان بوو و لەۋى شەھىد كراو. بە سەدان ژن بە مندالەۋە ھاتبوون چل دانەيان دەگرتەۋە؛ نىازبان لى دەخواست.

شەھىدۇف گوتى: بىچارە دايكەم ئەۋە چوار چوارشەمۆيە دىتە ئىرە و نىازى رەۋا نايى!
- چۇن؟

- ئەۋ پلەكانانەى بۇ مەرقەد دەچن، بىست و يەك پلەكانن. ئەگەر لە سەركەۋتن و دابەزىندا ھەر بىست و يەك بن، نىاز رەۋايە. لەم سەرە ژمارە بىست و يەك تەۋاۋە، لەۋ سەر چۈنكە لە بىست و يەككە پى دەنپنە سەر عەرز، حىسابيان لى تىك دەچن، دايكەم بۇ ساغ نەبۇتەۋە!
چوۋىنە سەر قەبرى تەيموورى لەنگ. گۈنەزىكە، تابلۇيەكى لە بەرد ھەلقەندراۋى بە سەر دەرگاۋەيە. لە سارداۋى گۈنەزدا گۇرى تەيموور و بە ئەقلم دە كەس لە خزم و مامۇستاي دىنيەكەى (تاجالدىن) نىژراون. بە ھەنگاۋ دەۋرى گۈرەكەم پىساۋ. شەھىدۇف پرسى: نىيازت چىيە؟

- ئەۋ كابرايەى بە ئاۋات بوو زەمىنىكى دىكەش ھەبۋايە ئەۋىشى داگىر بىكرادايە و بىخستايەتە سەر سەمەرقەند؛ ئىستا لە دە ھەنگاۋ زەمىندا قىرەى لى نايە...!

چوۋمە سەيرى رەسەدخانەى «شاروخ مىرزا»، كوپى تەيموور. قەبرى زانايەكى رۋوس لەۋ نىزىكە بوو. شەھىدۇف بۇ گىرامەۋە: شاروخ لە زانست و زانايان خۇشى دەھات؛ ئەم شوپنەى بۇ ئەستىرەناسان دروست كىرد. مەلايان گوتيان كوفرە و ھەشامەتيان دۋاي خۇيان دا و تىك و مەكان درا. ئەم عالمە رۋوسە ئاسەۋارناسە، لى بپراۋە شوپنەكە بدۇزىتەۋە. ھاتۇتە سەمەرقەند، بىستۋىپىنچ سال لەۋى نىشتەچى بوو، سۇراغى نەكردوۋە. رۇژىك لە مەھكەمەى شەرعىدا قەبالەيەك دەخویندريتەۋە كە فلانە زەۋى خۇراۋاكەى تا رەسەدخانەيە. دەچن ئەۋ شوپنە دەكۆلئ و پەيداي دەكاتەۋە. لە سەر ۋەسىيەتى خۇشى لە نىزىكى نىژراۋە. بە داخەۋە ناۋى زاناکەم لە بىر نەماۋە؛ بەلام ئافەرىم بۇ ئەۋ ھەموو ھەۋسەلەيە لە رىگەى زانستدا...!

لەۋ دەمەدا كابرايەكى شىرۆلى تۇپنەى گىردەل پەيدا بوو، بە فارسىيەكى تىكەلاۋى رۋوس و ئۆزبەكى فەرموۋى: من بابايۇفم، زۇر باش لە مېژۋوى ئەم رەسەدخانەيە دەزانم. قەدەرئ چەنەى لىدا. من ھىچ، شەھىدۇفېش دەنكىكى لى تى نەگەيشت. پۈولتىكىمان نايە مستى و زۇر سۈپاسمان كىرد. چوۋىنە دىتنى «رىگىستان» كە دوو مزگەۋت و مەدرەسەى فەقىئى زەمانى تەيموور بوو؛ يەكيان ژنەكەى دروستى كىردوۋە. شوۋورەۋى وىستۋويە پاش و پىران بوون ئاۋايان كاتەۋە تا دىنياگەران بەھرەى لى بىيىن. دوو دامۋدەزگاي زۇر جوان و بەرچاۋن. لەۋ دەمەدا ۋەستا و فەلە كارىان لى دەكرد. بە قسەى شەھىدۇف ۋەستا لە كىشمىرەۋە ھىتراۋە كە كاشى كارىيەكان ساز كاتەۋە و كرىكاران فىرى سىنەتەكە بكا. داستانىك دەناۋ ئۆزبەكاندا ھەيە كە: «بىبى خانم رىگىستانى بىيات ناۋە تا كە تەيموور لە ھىندوۋىستان گەراپەۋە پىشكەشى بكا. كار تەۋاۋ بوو. بە ۋەستاي كوتوۋە: ھەقت چەندە؟ گوتوۋىيە: ماچىكەم دەيە ھەقم ناۋى! گوتوۋىيە: جارىيەكەى جۋانت دەدەمى، قىۋولئ نەكردوۋە. خانم ماچىكى لە لارۋومەتى داۋەتى. جى ماچ بوو بە خالىكى رەش و پان و زۇر جوان. ۋەستا لە ترسى ئەۋە كە تەيموور پى

بزانیتهوه، چۆته سهربان و له شهقهی بالانی داوه و فریوه؛ کەس نازانی بۆ کوئی!».

شەهیدۆف گوتی: پەيامنێریکی ئەمریکایی هاتبوووە سەیری پرېگستان. کاتێ کۆتم: بی بی خانم، نامیلکەبەکی لێک کردەوه گوتی: دی دی خانم نووسراوه، تۆ دەلێی بیبی خانم! هەرچی کردم ئەو هەر باوەری بە من نەکرد!

چوووە بوخارا، ئەویش وەک سەمەرقەند لە شارە هەرە کۆنەکان و هەر وەک خۆی مابوو. جگە لە گەرەکی کارگەران، بازاڕی قەیسەری تاریک و تنووک، بە رۆژ دەبوو چرا لە دوکاناندا هەلکەن. ئەوەندە مەزگەوت و منارە لێیە، پیاو خەیاڵ دەکا کە هەر بە دە مال مەزگەوتیکیان هەبوو. کۆلان سەنگفەرش و تەنگ و بە تەقەتەق. زۆربەیی مەزگەوتەکان کرابوو نەمالی رەش و رووتان. هەر حوجرەبەکی فەقئ مالیک و پانایی مەزگەوتیش بۆ چەند مال تیغەیی قوڕ و دار کرابوو.

کاتێ کە تازە چوو بوومە رۆوسیا، لەشی ستالین دەگەل لێنین بە مۆمیایی کراوی داندرابوو؛ بەلام لە دواییدا - زەمانی خرۆشۆف - لاشەکیان نازانم چ لێ کردبوو؛ کۆتەلەکانیشی لە مەیدانی هەموو شاران لابرابوو. لە مەزگەوتیکی بوخارادا، کۆتەلێکی مەرمەری ستالینم دیت بە دیواری مەزگەوتەوه هەلپەسێرابوو. گۆتم: «سەگ و مەزگەوت؟!».

شارەزەمان لە لایەن شەهەرەدارەوه پیاویک بە ناوی «شاهیدۆف» سەریەرستی کتییخانەیی شار بوو. فارسی باش دەزانی؛ تا ئەندازەبە کیش کوردی سولەیمانیانە فێر ببوو. دەیگوت: زۆرم گۆی لە رادیۆ کوردی بەغدا گرتوو و لە خۆمەوه فێر بووم. لە مەزگەوتیکیشدا جحیلان بیلار دیان دەکرد! گوتیان مەدرەسەیی دینی بە عەرەبی لە مەزگەوتی میرعەرەب هەبە؛ بیبینه. چێشتەنگاویک دەگەل شارەزاکی و عەلیۆف چووین. چەند مەلایەکی مەلئەستووری گۆی رەپ و تیکسەرپراو، لامل بە دەرهوه، لە دەرکە سەفیان بەستبوو بۆ بەخێرەینانم. چوووە ژووریک، نزیکەیی بیست لاویکی پتەوی بەشان و باهۆی هەژدە و بیست سالی، هەر کەسە کتیییک لە پیش، مامۆستاکیان بە سەرەوه هەلوێستابوو.

گوتی: من خەریکی دەرس بووم، بێخەشە بە پیریتهوه نەهاتم.

- دەی مامۆستا تێکی مەدە! دەرسە کەت بلی!

- دەی کوڕم! بسم الله، «بێ» خەرفی جەر، موزاف بۆ ئەللا، ئەللا موزافون ئێلەیهیی...

دەستم هەلینا:

- مامۆستا فیتۆ! قوربان وا دیارە هەر ئەمرۆ دەس کراوه بە تەدریسی عەرەبی. ئەو موزاف و جەر و مەرە دەبێ دوای دوو سالی تەدریس بۆ منداڵ بگوترێ. بە برۆای من، ئەو پالە پالەوانانە بچن لە مەزرا کار بکەن لەوه چاترە کە لێرە گۆی لەو جادوو بەگرن!

مامۆستا بە مینگە شتیکی فەرموو؛ نازانم چوێنی پێدام یان چی؟ تیرمان چا و شیرینی خوارد و دەرکەوتین.

بازاڕی گوندیانم پێ سەیر بوو. لە رۆژیکی حەوتوودا، بە هەزاران گوندی دین و لەوێ دەفرۆشن و دەکرن. زۆرم ژنی بە چارشتیوی رەش و رووبەندەوه دەدیت؛ بەلام دیمەنی ژنیکم پێ سەیر بوو کە لەو بازاڕ، لە بن رووبەندەوه، کە رووبەندەوه وەک حەسیری دیواری وایە، جگەرەیی دەکێشا. دوو کەل بە کونی رووبەندەوه دەردەچوو، دەتگوت کارخانەیی و کار دەکا!

دوو کەسم لێ پەیدا بوون، گوتیان: زۆرت هەبە لیت بکڕین؟ لەو دەمەدا عەلیۆف هات؛ نازانم

چۈن ھەلاتن و خۇيان ون كرد. گوتيان ئەوانە ديارە قاچاغچى بوون. سەرى شەو دەگەل
 ەلىۇف چووينە تری کرین. تری زۆر خراپ ھەبوو، کیلوی بە ھەشت رووبل. گوتم: ئەگەر تری
 چاکترم بدەیهی زیادت دەدەمی. تری ھەرە چاکى حوسینی و ساحیبی لە پشت دوکان ھینا،
 کیلوی بە دواز دە رووبل!

شەو لە ەلیۇفم پرسى: تۆ تیزە کەت چىیە؟ گوتى: زمانى تاتم ھەلزار دووہ؛ بەلام ھیچم بۆ
 بە ھیچ ناکری. کەس نییە مانای وشەکانى کۆم کردوونەوہ بزانی. ئەگەر تماشام کرد. کورە ئەوہ
 ھەمووی ئەگەر فارسى نەبی، کوردی و کرمانجی و لوری تیکەلە. ەلیۇف لە خۇشیان گەشکەى
 کرد و ئەو شەوہ ھەمووی بە ماناوە نووسینەوہ.

لە ناو بازار دەگەر این. نەچارنیک بلویری لانکی کچانی دەفرۆشت. یە کیکم ھەلگرت، گوتم: بە
 چەند؟ گوتى: یەکی ئینگلیسى وەک تۆ ھەلگرت و مژیکى لى دا؛ وەیزانى سەبیلە یە! گوتم: نا،
 ئەوہ سنعاتی ولاتی خۆمە!

پیریکی ریش دریز چەند شتیکی وەک مووکیشى زمانەدارى لە پيش بوو.

- مامە ئەوہ چىیە؟

- چەنگ.

- یانى چى؟

ھەر پرى دا یەکیک، زمانەکەى خستە سەر زمانى و ملی لى نا؛ مووزیکىکی زۆر خۆشم دیت.

- فیرم کە لیت دەکرە!

ھەر دەلى و فیر نامب. دنیا یە کمان لى کۆ بۆتەوہ پیمان پندە کەن. گوتم: شاھیدۇف
 فەرمووا! دیار بوو لە پایوہ موحتەرەمەکانى شار بوو. گوتى: چۆن من لە بازار چەنگ لى دەم؟
 گوتم: منجەمنجى ناوى، بە خودا منیش دەبى بە تۆ یى بکەنم! ئەویش بە دەردى من چوو؛
 بەلام زۆر تر بەو پیکەنین!

لە شارەزا کەم پرسى:

- ئەرى شیخیک لیزە مردووہ بە ناوى «بەھائەددین محەممەد»، نایناسى؟

- ناکا شاھى نەقشبەندت نیاز بى؟

- بەلى خۆیەتى، دەجمە زیارەتى.

تەلەفۆنى بۆ شەھردار کرد، گوتى: مەر قەد سى کیلۆمیتەر لە شار دوورە. دەلین چونکە خارجى
 سنوورى شارە، ناتوانین رینگەى بدەین. گوتم: بە تەلەفۆن پى بلى کوردیکە میوانى نووسەرانی
 شۆرەویە. دەلى ئیجازە بدا و نەدا ھەر دەچم! تەلەفۆنى کردەوہ، گوتى: شەھردار دەلى من
 دەرەقەتى شتى وایەم! ئەوا ترۆمبیلی خۆم نارد پى بچن. لە رینگە چاوم بە قەبرى ئەمیر
 ئیسماعیلى سامانى کەوت کە گونبەزەکەى لە تەرزى منارەى سامرا و قەبرى «ستە زوبەیدە»
 دروست کراوہ. گوتیان زیارەتگایە. تەکیەى شاھى نەقشبەند سى بەش بووہ؛ دوو بەشى چۆل و
 لە کار کەوتووہ؛ بەشیکى ئاوەدانە و مالىکی زیزەوانى تىدا یە. قەبرە کە لە ناوەراستى حەسارە؛ بە
 سیمان بلند کراوہ؛ بالا پیاویک پتر. گۆیا حەوزیکیش لە حەسار بووہ؛ خەلک ئاوەکەیان بۆ
 متفەرک بردووہ. دەولەت لە ترسى میکروبی ناو ئا، پرى کردۆتەوہ و شیرەى لە جى داناون. بۆ
 یە کەم جار لە ھووسیا سوالکەریکم لە درگای مەر قەد دیت. سەندووقى نەزیکیشى لى بوو، سەد
 رووبلم تى ھاویشت. شۆفیرە کە - کە رووسیک بوو - بیست و پینج رووبلى تى ھاویشت. شاھیدۇف

پىرسى: ئەو موسولمان، تۇ چى كە رووسىكى؟. گوتى دەگەل زۇر كەسان ھاتووم، ھىچيان پولىيان دەو سىندوووقە نەخستووہ. بە كارى ئەمە دلەم گەرم داھات؛ منىش بەشى خۇم تى خست.

لە ناو جادەى بوخارا دووہمىن سوالكەرم دىت كە بە زمانى رووسى دەىگوت: ھاونىشتمانى يارىدەم بدە! ئىتر ئەوئەندەى لە رووسيا بووم تازە چاوم بە گەدا نەكەوتەوہ.

لە ولاتى ئۇزبەكستان - كە گەرم و نەرمان و بەراوہ - زۇربەى حاسلاتى پەمۇ و ترى و مەردارى دەغل و دانى ولاتى شۇرەوى لەوئ پەيدا دەبى. خەلكەكەى لە چاو رووسەكان زۇر دەولەمەندن؛ بەلام بە ناشوكرى نەبى وەك عارەبان پىس و چلكنن. دەلئىن پولىيان دەدەن بە زىرى ژنان و مافوورەى باش. لە ھەر كوئىش كام كارى زۇر گرانە، كارگەرى رووس دەىكەن، موسولمانەكان زۇر تەنبەل ترن. پىم و بوو كە دەلئىن رووس برا گەورەن جىى خۆپەتى؛ زۇر بەكار و زۇر خاكى و بى دەعەن.

لە بوخاراوہ تىلگرافم بۇ ھەمىد خوسرەوى كرد كە بەيانى سەعات يازدە وەرە ئوتىل تۇرىست لە تاشكەند. سەعات دوازدە تەلەفۇنىك لىى دا:

- ئەزبەنى ئەز ھەمىد. كاك ھەزار تە چاوانى؟!

- كاكە بىخەشە! ھەمىدەكەى من سابلاغيانە قسە دەكا؛ جەنابت كىتى؟

- كورۇ ئەزم ئەزا!

ھەمىد دەگەل بارزانبان ژبايوو، زاراوہى ئەوانى ھەلگرتبويە و ھى خۇى لە بىر چووبۇوہ. ھەمىد گوتى: موھەندىسى وەر زىرى [كشتوكال] م. ھەموو رۇژ كە دەچمە مەزرايە چەمەدان دەگەل خۇم دەبەم؛ چونكە نوئىژى جومەعيان دەگەل دەكەم، خۇشياندەوئىم و چەمەدانەكەم بۇ پىر دەكەن لە بامىە و باينجان و سەوزەوات، يانى لە دەولەتى دەدزىن و دەيدەن بە من! لە تاشكەند شەويك ماينەوہ. ژنىك لە لايەن رادىوۋە ھات كە قسەيان بۇ بىكەم. گوتەم بە كوردى خۇم قسە دەكەم. پىك نەھاتىن. پاش ماوہىەك ھاتەوہ، گوتى: زۇر تكات لى دەكەن بە فارسى قسە بىكە؛ چونكە كەسى واما نىيە كوردى تەرجمە بىكا. بە فارسى ھىندىك قسەم كرد كە: من بە مندالى لە كوردستان لە چىرۇكى كوردانەدا زۇرم باسى سەمەرقەند و بوخارا بىستىبوو؛ ئارەزووم بوو ئەو دوو شارە بىنىم. كە ھاتىشم تىگە يىشم كە ئەم ولاتە جوانە سالەھى سال وەك كوردستانى خۇم ژىرچەپۇكەى بىگانە بووہ؛ وەك كورد بە دىلى ژياون. با جەوانانى ئەمرۇ داستانى كۇنەپياوان لە بەر كەن و كارىك نەكەن بگەرپىنەوہ ژيانى دىلى و كەساسى و بە دەردى كورد نەچن... سوپاسىشم لە شارەزاكانى بوخارا و سەمەرقەند و شۇفپىرە رووسەكە كرد. ژنەكە رۇيشت و چوارسەد رووبلى بۇ ھىنام. گوتەم بۇ خۇت. ەلىۇف وە تەماح كەوت؛ پىنى گوت: زەبت و دووربىنەكەت بۇ ھەلدەگرم؛ قورسەن. دەگەلى رۇيشت. كە ھاتەوہ گوتى: پىس دەستى بىرىم! تا بەر دەرگاي مالەوہى چووم؛ كە زۇر دوور بوو. لە دەركە شتەكانى لى وەرگرتەم، ماچىكى دامى و گوتى سوپاس! دەركەى داخست و كالەم در، چەم پى نەبرا!

كە بەرەو مۇسكۇ گەراينەوہ، ديار بوو بەفر رىگەى نەدابوو. لە فرگەى تىفلىس دابەزىن. ھەموو ھەنبال و گەسكلىدەرەكان كورد بوون. لە كافەى فرگە سى كەس كە ەلىۇفیان دەناسى ھاتنە لامان. ەلىۇف بە يەكيانى گوت: تۇ تاتارىكى زۇر قابىلى، بەلام بە داخەوہ زمانى خۇت لە بىر چۇتەوہ. كابر! يەخەى ەلىۇفى گرت و جوئىنى پى دا: چۇن ئەو تەوھىنەم پى دەكەى؟

قبول ناکه! تاسوفه کهیم بی سهر بوو، چونکه تهنانهت گهسکلیدهری کولانی بوخاراش پیکهوه به رووسی قسهیان ده کرد. ههمیشه گهلانی کهمینه له ناو زورینهی به دهسته لاتدا ده توینهوه؛ جا با گهرهش وای نهوی.

شهو درهنگیک گهیشتینه مؤسکۆ. له باکۆرا نووسیوویمان سهرمان بدهن، میدیؤف گوتی: ههر یه کیه تیه که له شۆرموی بوودجهی سهر به خۆی خۆی ههیه. زیاد له وهی که سهری سال بۆی داندراوه ناتوانی خهرج کا. جگه له تۆش زۆر میوانی نووسهران لیرهن که نه رهسکین کالدویلی ئەمریکایی یه کیکه له وان. هات وچۆ به فرۆکه زۆری خهرجه، تهر جومان جگه له مخاریجی رۆژانه، سی رووبلی زیادی دهر دیتتی. بوودجه مان کز بووه، ئیمه ناتوانین بتنیرینه باکۆ. به لام ئە گهر رهمهن له باکۆ دهعهوتت بکهن و له سهر حیسابی ئەوان بچی زۆرمان پی خۆشه، مهسره فی موتهر جمیش ده دهین.

له سهر کارتیک چکۆلهی سپی، نامه یه کی دوور و دریزم به خه تیکی زۆر ورد نووسی و ده پۆسته مه هاویشت. به ده دهقیقه کۆپی نامه کی من به دهستی ره حیم قازی گهیشتوو. دهوله تی باکۆ رهمهن بۆ پازده رۆژ بانگهیشتنی کردبووم. گوتم: چونکه خۆم نازه ربايجانی دهزانم و کوردیش زۆر له باکۆن، تهر جومانیشم ناوی.

جا هه تا خۆم بۆ سه فەر تیک ده نیتیم، با مسته فا سه لماسیت پی بناسنیم:

کوری حاجی ئەحمه دی شهلماشی که له «شهلماش» ی لای سهر ده شته وه هاتبوونه سابلاخ و تاجر یکی گهره بوو. نازانم چۆن بوو شهلماشی ببوه سه لماسی. مسته فا له زه مانی کۆمه له دا چوو بووه باکۆ، گهیشتوووه مؤسکۆ، ببوه دوکتوری دل؛ به لام که من دیتم دوکتوری نه ده کرد؛ یارمه تی په ناهه نده بیشی وه رنه ده گرت. سووری چاوشین، سهر تاس، کورته بالای باریک، ته واو رووس بوو. هه موو که لین و قوژنی مؤسکۆی پی ده زانی. ده گهل زۆر له پیاوانی لاهه کی وه ک سه فیری عیراق و هیندووستان و ئەفغانستان ببوه دۆست. ههر کوردیکی بگه یایه مؤسکۆ، مسته فا ده دیدیته وه و زۆری یارمه تی ده دا. مه لامسته فا زۆری خۆش ده ویست. له و ساوه که من چومه ناسایشگای گیترسن تا هاتمه وه عیراق، هه موو کاروباریکی دیوان و ناو شارم، ئەو پیکی دینا؛ تهر جه مه ی بۆ ده کردم. رینگه ی ماله که ی رینگه ی سه عاتیک له ئوتیلی منه وه دوور بوو. ئە گهر له شه ویشدا ته له فۆنم بۆ بکردبا، خۆی ده گه یاندمی. ژنیکی رووسی «ئیرا» ناوی هینابوو، تهر حی له مه یموون ده چوو! دوو کوری زۆر جوانی بوون به ناوی ژیان و سیامه ند. ژنه کهش دوکتوری مندالان بوو. ئەویش کاری نه ده کرد؛ بگه ره کله تیشی هه بوو.

کاسبییه که ی قاچاغ فرۆشی بوو. ده گهل ره ئیسی دانشگای کابول ببوه دۆست؛ ههر ئەفغانییه ک له کابوله وه به اتیابه ته مؤسکۆ، له سهر سپارده ی ره ئیسی دانشگا، سه لماسی ده دیته وه. ئەفغانی زۆریان قه در ده گیرا؛ چه مه دانیان نه ده پشکنین. مالی قاچاغ وه ک زپر، پالتۆ و ئەسپاباتی دیکه یان دینا، سه لماسی بۆی ده توانده وه. ههر به ینا به ی نیک له براکانیه وه پارچه فاسۆنیای به ناوی «دیاری بۆ دانشجو» بۆ ده هات که ئەویش قازانجی زۆری ده کرد. سهره رای ئەوهش، سه روکاری ده گهل زۆر له قاچاغ فرۆشانی ولاتانی دیکه ی شۆره ویدا هه بوو. له هه یچیش نه ده ترسا. بچوو بایه ماله که ی بیست پالتۆ، ده زه بتی سه وت، به ده یان سه عات و هه یت و هووتی له سهر تاقه و به دیوارانه وه بوو. تهنانهت جاریک له زمان سه فیری عیراقه وه، ده رمانی به هیزبوونی جنسی له سه فیری هیند وه رگرتبوو؛ فرۆشتبووی!

سالیکی پاش گەڕانەووم بۆ عیراق بیستم کە گرتووینە و شێست هەزار دۆلار و زۆریان کەلەوێڵ لێ گرتوو و حەوت سالیان حوکم داو. کە پاش گیران و بەربوونە کە یێتر نازانم چی بە سەر هات و چ دەکا؟

بەر لەو بەرۆم بۆ باکو، گوتی: هەمزە عەبدوللا (کۆنە رەئیسێ پارێ) دەگەڵ جەمال حەیدەری (سەرۆکی کۆمۆنیستی عیراق) هاتوون و چوونە لای سولسۆف کە هەمە کارە ی دەولەتە. تکاشی کرد گوتی لە باکو بەم تەلەفۆنە سەلام لە فلان ئەرمەنی بکە!
- بە چاوان!

لە نیوەرۆیە کدا لە فرێگی باکو دا بەزیم. حەشامەتێکی زۆر بە گولەو هاتبوونە بە خێر هێنām. وە تاغێکیان لە ئوتیل تورێست دامی. کوردەکانی ولاتی خۆمان لە باکو: دوکتور رەحیم قازی، عەلی گەلاوێژ، دوکتور قادری مەحمودزادە و ژنە سابلاغیە کە ی، عەبدوللا (بەرازای دوکتور مرادی رەزماوهری کرمانشانی)، حەمەدی مەلوودە چرچ - کە کۆنە هەوالی زەمانی کۆمەلەم بوو - یە کەجار زۆری نازربایجانی هەوالیشم دیتنەو کە لە تەوڕیز ئاشنا بووین. فەتەحی خۆشکەناییش هاتبوو مالهەوێ لە باکو. وە ک لە سابلاغ و تەوڕیز بێم و با بوو. پیاویکی بە ناوی رابوێژ کەری شۆرەوی لە مەهاباد، بە ناو «ئەسەدۆف» هەبوو. برادەریکی عیراکی (باقی بامەرێ) هەر پێی دەگوت: «کوری خەجە کۆری!»، دەیگوت فایتونچییە ک لە عەقرە بەو ناو هەبوو؛ ئەمەش رەنگە لە باکو فایتونچیی بووین! کە چوو بوومە باکو، ئوتیلچیی بوو. لەو پیاو هەزانە ی کە باکو یی بوون و لە تەوڕیز دەمناسین «میرزا ئیبرایمۆف» کە ئەو دەم وەزیری فەرھەنگی نازربایجانی شۆرەوی بوو، دوا یە ببو هەئیسێ دەولەت و ئەو کاتە کە چوومە باکو بە ناوی نووسەریکی زۆر بە ناوبانگ ناسرابوو. «جەعفەر خەندان» کە لە تەوڕیز شیعیری منی تەر جەمە دە کرد، پەلە پرۆفیسۆری یی درابوو.

دلم بە دیداری ئەو هەموو دۆست و ئاشنایانە گەشایەو. شەوانە تا سەعات یە ک و دووی شەو دەورم چۆل نە دەبوو. کە خەلک بلاو هیان دە کرد، تازە حەمە ی مەلوود سەر پێکی قسانی فت دە کرد و قەت نە ی دە هیشت تا ولات روونا ک دەبوو چۆر تیک بەدم. قسە ی رابردووی خۆ ی بۆ دە کردم؛ دەشیگوت: «نەو هە ک بمرم، تۆ لە بیرت نە چیی، بێنوسە...». وای بیست و چوار سال لەو دەمە رابردووە؛ حەمە مردووە؛ منیش زۆرم سەرگوروشتە ی ئەو لە بیر نە ماو. بەلام هەر چۆنێک بێ سەر چل بۆت دە گێر مەو.

جاری با بزاین حەمەم لە کە یەو ناسیو: حەمە ی مەلوود، پیاویکی نە خویندەوار، دز، زۆر سەر شیت و شەر فڕۆش بوو. سابلاغی وە زالە هێنابوو. دزی بە ئاشکرای دە کرد. جاریک دە چیتە ژوو ر لە ماله جوولە کە یە ک. جوولە کە دە گەل ژنە کە ی نوستوون. حەمە دە ستە نوینێک هەلدە گری، پانەویان لە دەر کەو ه ناچی؛ جوولە کە بانگ دە کا: کاکە هەمەد گیان، تیلوتیل! ئاوا بۆت دە دەر کەو ه ناچی!

لە دامەزرانی «ژی - کاف» دا هاتە حیزبەو. پیاویکی بە برشت و موخلیس بوو. «ژی - کاف» کە دە پیتدا خەلکی دە ترساند، تەفەنگ هاویشتن و ترساندن لە عۆدە ی حەمەد بوو. دە گەل هیزی چە کداری کۆمەلە لە هاوکارە هەرە ئازا و بە کارە کان، لە شەری مە کلاریی دەوری سەردەشت، لە ئە ترافی سە قز ناوی دەر کرد. پلینگیک بوو لە بەر هەزار کەس نە دە پرینگاو. هەموو زۆرمان خۆش دەویست.

ئارەق خۆرپکی بی‌ویته بوو. پیره پیشمه‌رگه‌یه‌ک بۆی گنر‌امه‌وه که حممه‌د له مه‌کلاوی، ده‌ ناو مالیکدا قه‌تیس ما‌بوو؛ دوژمن ده‌وری دابوو؛ ئاگریان به‌ ماله‌ که‌وه‌ نابوو. چه‌ند که‌سیکی گیانباز خۆمان گه‌یاندى. دیوارمان بری:

- حممه‌د وه‌ره‌ خۆت خه‌لاس که.

- ئاره‌قتان بۆ هیناوم؟! نه‌گه‌ر نه‌تانه‌یناوه‌ برۆن، من هه‌لنايم!

دواى ئەوه قازى خۆى ته‌سليم کرد و بارزانی به‌ره‌و شنۆ کشانه‌وه، حممه‌د ره‌گه‌لیان که‌وت و له‌ هه‌موو شه‌ره‌کانى ده‌ورى قارنه‌ و ده‌شتى شنۆدا زۆر به‌ ئازا ناوى ده‌ر کرد. ئەویش وپرای شیخ ئەحمه‌د و بارزانیه‌کانى که‌ چوونه‌وه‌ عیراق، خۆى ته‌سليمی عیراق کرد و دوو سال له‌ که‌ر کووک گیرا. پاش چه‌بس ماوه‌یه‌کى زۆر سه‌رگه‌ردان مایه‌وه. بیستبووى که‌ شیخ له‌تيف بۆ ناسرییه‌ى لای به‌سرا دوور خراوه‌ته‌وه، خۆى گه‌یاندبوویه. به‌ خیری ناسه‌لامه‌تى ببوه چیشتلینهر و پیاوی بازاری شیخ. شیخ له‌تيف ده‌یگوت ده‌مالی کولى کردبووم و نه‌مه‌دوه‌یرا هه‌یج مه‌تق بکه‌م. زۆرم شیخه‌ عه‌ره‌ب و پیاوی گه‌وره‌ی کورد لئ میوان ده‌بوو. چیشت یان زۆر سویره، یان زۆر بی‌خوویه!

- کاکه‌ حممه‌د بۆ وات کردوه‌؟

- ئەو میوانانهم پئ خوینتال بوون!

کاله‌کى ده‌کړی، هه‌مووی قاش ده‌کردن. کامی بی‌تامة له‌ به‌ر من و میوانانى داده‌نا! رۆژیک ئیشتیای گونه‌ به‌رانم کرد. حممه‌د رۆیشت پرئ بوغچه‌به‌کى هینا.

- ئەو هه‌مووه‌ چیه‌؟

- کوپه‌ هه‌ر لئى گه‌رئ! چووم به‌ قه‌سابه‌که‌م گوت: «گون!»، تئیم نه‌گه‌یشت. هه‌ر دووک ده‌ستم کرده‌ گوئ و باراندم و ده‌ستم بۆ گونى کابرا برد! چه‌ندین قه‌سابی بانگ کرد و بۆی گنرانه‌وه. هه‌ر که‌سه‌یان چه‌ندى گون له‌ لا بوو هینایان و قه‌راره‌ هه‌موو رۆژ بۆم کۆ که‌نه‌وه‌ و پوولیش نه‌ستین!

له‌ به‌غدا شاگرد عه‌کاس بووم؛ رۆژیک له‌ به‌ر ده‌رگای دوکان ویتابووم؛ حممه‌ په‌یدا بوو:

- هه‌زار دینت وای ده‌که‌م! دنیات بۆ گه‌رام. وازم له‌ شیخ هینا!

بردمه‌وه‌ مه‌نزله‌که‌م که‌ ده‌گه‌ل حممه‌ی ره‌شادی پیکه‌وه‌ بووین. شه‌ویک حممه‌ی ره‌شادی چوار براده‌رى تری له‌ سه‌ر شه‌ره‌فی حممه‌ی مه‌ولوود ده‌عوت کردبوو. سفه‌رى ئاره‌قیان ساز دا. - کاکه‌ حممه‌د فه‌رموو.

- کاکه‌ ئەم جیقنه‌-جیقنه‌ ئاره‌ق خواردنه‌وه‌م به‌ که‌یفی نییه‌. ئیوه‌ بخۆنه‌وه‌، تا نۆره‌م هات

بۆم ده‌و قاپه‌ قووله‌ بکه‌ن!

پتر له‌ نیو بوتل ئاره‌قى بۆ کۆ ببۆوه. به‌ یه‌ک بین به‌ سه‌ریه‌وه‌ نا و یه‌ک جئ ته‌خت لئى که‌وت و تا به‌یانى دره‌نگ وه‌ هۆش نه‌هاته‌وه‌!

چه‌ند رۆژیکى زۆر خۆشمان پیکه‌وه‌ رابوارد. ئیواره‌یه‌کى سه‌رما که‌ چوومه‌وه‌، حممه‌د خۆى ساز کردوه‌ ده‌روا. ره‌شادی گوئى: ده‌ترسم دلئ له‌ ئیمه‌ ئیشابئ. گوتم: نا، حممه‌د چه‌ند ساله‌ دزی و چه‌ته‌بئ نه‌کردوه‌، فیل که‌وتۆته‌ یادى هیندوستان! حممه‌د گوئى: ئای ره‌حمه‌ت له‌ بابت، به‌ خودا بۆیه‌ ده‌رۆم!

له‌ گوندى خه‌لان، له‌ نزیک سنوورى ئیران ببوه‌ میوانى شیخ عه‌لئه‌ددین. وه‌زاره‌تى

دەرەھەي ئىران چەند جارىك لە عىراقى خواستووہ كە ھەمەي مەولوودە چىرچ زۆرى سەرباز و پۇلىسى ئىمە كوشتووہ و دەگەل بارزانىان ھاتۆتە عىراق، بماندەنەوہ، فایدەي نەبووہ. كە زانراوہ وا لە خەلانە، قولى خانى قەرەپەباغ و سەرھەنگىك دەنئىرنە رەواندز، دەنئىرن ھەمەد دەگرن. ھاكىم لە رەواندز كوردىكە.

- كۆرە تۆ ئىرانىت؟

- نەخىر قوربان خەلكى خەلانم و عىراقىم.

- ئەو قولى خانە دەلى دەيناسم و ھاوسەنگەرم بووہ.

- قوربان ھەر سىك تەلاقم كەوتىي، بە ھەياتم نەفەسم لە تىراك نەداوہ!

- يانى چى؟

- يانى ئەگەر ئىرانى بام وەك جەنابى سەرھەنگ ئاو بە لووتمدا دەھاتە خوار و ملم چىرچ و

بارىك و رەنگ تولخ دەبووم!

ھاكىم دەلى: برۆ، تۆ عىراقىت، ناتگرم!

كابرايەكى زىنەويى ناوى ھەمەي مەولوود، دەچىتە دىوى ئىران چا بفرۆشى؛ دەيگرن:

- ناوت چىيە؟

- ھەمەي مەلوودا

بىبە ورمى و رۆزى دوو جار داركارى بكە تا دوو مانگ.

- راستى بلنى!

- نازانم.

قولى خان دەبەن كە: ئەوہ كوشتوومانە لە بن داراندا؛ دەلى ئەوہ نىم كە ئىنە دەلىن.

قولى خان كابرا دەبىنى، دەلى: خوا ھەلناگرى ئەو بەدبەختەتان بۆ گرتووہ؟ نازادىان كىرد و

ھاتەوہ زىنوى. منىش وەك خەلكى تر پىنەوہ چووم.

- دەي كاكە ھەمە چۆن گىراي؟

- كۆرە ھەر لىي گەرئى، نازانم چ سەگبايىك ناوى وەك ناوى منە، دەلىن زۆرى پۇلىس و

ئەفسەر كوشتووہ. دواي دوو مانگ لىندان و تىھەلدان بەرەلا كرام. ناخ ئەو سەگباھەم گىر بىنايە

و خوئىنىم بخواردايەتەوہ!

- چم دەدەيەي پىت بلنىم؟

- ھەرچى تۆ بلنى.

- بوغچە جغارەيەك بىنە!

- ھا بە قوربان!

- كاكە ئەم برايەي خۆت بووا منم ئەو ھەمەدى مەولوودەي تۆيان لە باتيان گرت!

- دەك مالت بە سى چەپى قورئى گىرى! جا ئىستا بلنىم چى؟!

- ھىچ مەلى، تۆزىكىش تووتنم بەدەيە و چايەكەش بلنى دەم كەنەوہ!

لە كەركووك شاگرد عەكاس بووم. ھەمەم لى پەيدا بوو:

- كاكە لە كەركووك كاسىبەك دەكەم...

ماوہەك فىشەكى بە قاچاغ دەبەردە سولەيمانى. بە ھۆي مەجىدى كاكەوہ كارىكم لە

بىمارستانى گەورەي كەركووك بۆ دۆزىوہ، شەوانە پاسدار بى و بە رۆژ نازاد. ھىقووقىش مانگى

دە دینار. زۆر زوو خۆی خۆشەویست کرد. دوکتور عەبدوڕ مزاق (سەرۆکی بیمارستان) گوتبووی: شەھادە جنسیەت بۆ وەر دەگرم تا بتوانم حقووقت زیاد کەم. رۆژیک گوتی: قەرزیکم لە سەر عەبدوڵخالقی حاجی ئەللايە - کە سابلاغیەکی قاچاگی بوو - قەرار بوو دەمانچەم بۆ بکڕێ، پوولە کە ی خواردوو. ئیستا بە قەتار لە بەغداوە دیت. دەلیی چی؟

- حەمەد شەر و ھەرا ساز مە کە! تۆ بۆ خۆت قاچاگی.
 رۆیشت. ھاتووە گوتی: لە قەتار ھینامە خوار پوولە کەم لێ ساندووە.
 جارێکی تر ھات گوتی: من دەچمە رووسیا، تۆ نایە؟
 - نەخێر.

ھەر ئەو شەو تەفەنگی دابوو بە بیمارستان و رۆیشتبوو. ئیتر لەو سالووە کە ھەزار و نۆسەد و پەنجایەک بوو، نەزمانی چی بە سەر ھات. لە سالی شیبست سەفەرە کە ی بۆ گێرامووە:
 «لە کەرکووکەو ھاتمە دزە ی مەرگەو، حاجی سەید عەبدوڵلا ئەفەندی گوتی: منیش پیاویک دەنێرم خەبەرێکی سەید عەزیزی کورم بزانی. کابرا سەیدێکی تووتن فرۆش بوو. باریک تووتنی قاچاگی ھینا و رۆیشتین. لە ڕێئ نەسحەتی کردم: تۆ شکاکی نازانی لیت دێر دۆنگ دەبن؛ خۆت لال و کەر کە ی باشە. دەچووینە ھەر مالتیک ببوو بەزمی ژنان! ئاویان پێ دەکیشام؛ دەستیان بۆ قوونم دەبرد! بەو حالە بە ناو جەلالیندا گەیشتینە نزیک سنوور. خانەخوێکەمان دەمانچە یەکی لێ ساندین کە شارەزایی سەر ئاراسمان بکا. دەگەل سەید، بەرە - بەرە خۆمان لە ناو گیشەگیادا شار دەووە کە بە رۆژ ئێرانێ نەمانبینن. شەو کە خەبەرمان بۆو، عاسمانی پەر لە ئەستێرە، نازانم چ وەختە:
 - سەید! سەید!

نەخێر خەبەر نییە. بە تەنیا ھاتمە سەر چۆمی ئاراز. جەلەکانم نایە نیو رانکە کەم، قوونوی تووتن و پەرم دە کەناری سەر کلاو چەقاند. خۆم بە چۆمدا دا. لە نێرینە ی چۆم ماندوو بووم، رفاندمی، بێھۆش بووم. بەرەبە یانێکی تاریک چاوم ھەلینا: رووت، نە رانک نە کلاو، لە ران بەرە ژووورم لە سەر رەمل و لاقم لە ئاو دایە. چەرا دیارن. خواپە ئێرە ئێرانە یان رووسیاپە؟ سەگباییک جارێک فێری دوو کەلیمە رووسی کردبووم، مەل لێ نا:
 - ئیدی سودا! (وەرە ئێرە)

لە پەر شەش سەر بازی رووس رووی تەفەنگیان تێ کردم و دەستیان بەستم. دەلەرزیم، یەکیان پالتۆکە ی خۆی بە شانم دادا. ھاوارم دەکرد: سیغارا! سیغارا! چەند نەفەسیکیان بە دەمەووە کردم. بردیانمە باکو، دە حەبسیکی تاریکدا خۆم دیتەووە. تاقە یەک نەفەری تێدا بوو؛ لە سووچیک کروشە ی کردبوو. سیغارا! سیغارا! کابرا پاکە تێکی تووتنی ماخۆرکا کە ھەمووی قسڵ و زەر نیخە، بۆ ھینام. لە تە رۆژنامە یە کیشم دیتەووە. وەک چای بەقالان پینچامەووە و کابرا ئاگری بۆ پێووە نام. یەک مژ کیشام. ھەر راست بوومەووە و مەل دە ملی کابرا نا، یە کترمان وە بەر شەقان دا! پاسەوان لە فیتە ی دا، ھاتن:
 - خەبەر چییە؟

- ھیچ قوربان گالتمەمان دەکرد!

کابرای ھاوژیندانم جوولە کە بوو؛ گوتی: بە تۆمەتی دزی لە بانک گیراوم، ئەدی تۆ؟

- جاری نازانم...

بردیانم بهر له هه موو شتیك به زه په بینی دریزۆكه له قوونمهوه تماشای ناو ریخۆله یان ده كردم كه وه ره قهه نه خوار دبی.

- چكاره ی؟

نه قلی خۆم گیراوه.

- ده ی بۆ ده لینی رووسی نازانم؟ نه دی بۆ له سه ر چۆم به رووسی ده دوا ی؟

- هه ر ئه و دوو كه لیمه م ده زانی، ئه گه ر ئه و کابرایه ی فیری کردووم تووشی بم ده بی بیکوژم!

- نه خیر تۆ جاسووسی ئینگلیسانی، شیخ عه بدوللا تۆی نار دووه.

- ده ئیوه ده تیار یکم نین، بۆ مابم بده نی؛ تا بچم به سه ید عه بدوللا ی داده م!

- ئه و قسانه بۆ خۆت باشه ...

جوهله كه ی هه والم به و شه ره شه قه زۆر كه یفی هاتبوو؛ هه موو رۆژ حه لواهه کی به شه قانمان ده كرد. رۆژی یه كه شه ممه خزم و قهومی هاتبوونه دیتنی، گو تی: هه مووتان بچن جغاره بیسن! باوه شیك جغاره م بۆ هات و بوومه شای له سه ر تهخت!

له باكوړا رایانگو یزتم بۆ زیندانی فلان، له وپوه بۆ فلان شار... (په ننگه ناوی په نجا شاری گو تیی كه له بیرم نه ماون). له زیندانیكدا ئه فسه رانی ئه لمانیش هه بوون؛ زۆر خۆش ده زیان. له تاو هه لاته وه ده هاتنه بهر تاو؛ وه رزشیان ده كرد؛ جگه ره ی باشیان هه بوو. دوا ی ئه وان بۆ نیوسه عات ئیمه ده چووینه حه سار، قونجكه جگه ره كانیا نمان هه لده گرت هوه. زیندانیه کی رووسمان ده گه ل بوو، نه قیزه ی دروست کردبوو؛ تا من دوو قونچكم هه لده گرت هوه، ئه و هه مووی ده چینه وه. خاك ئه ندازیکی ئاسنم له سه ری دا، نو قمی خو ینم كرد. له ویش رایانگو یزتم. نزیکه ی دوو سال له و زیندان بۆ ئه و زیندان راگو یزرام، تا ستالین مرد. باریان كردم هینامیانه سه حرای كه ره كه لپاق، چه ن دین ملیۆن حه شامه تی تری لی بوو كه له سیبیریا و هه موو زیندانه کانی شو ره ویه وه هینرا بوون. ده تگوت حه شری نیره كه ره! برسی و پرووت و سه رگردان به ناو ئه و هه زاره زیله دا ده خولا مه وه به لكو یه كیک پارچه نانیکم بداتی. کابرایه کی ئه رمه نی، دیار بوو پوولی زۆره، گو تی: ئه ری تۆ له ئاشپهزی ده زانی؟

- عه جبه كه ریکی! به دبه خت من ئاشپهزی کو پی شیخ مه حموود پادشای کوردستان بووم! چیشتم بۆ لیدنه نا و خزمه تم ده كرد و له خپوه ته كه ی ده نوستم. گۆلاویکی گه وره ی لی بوو، قاپه كانم لی ده شوشت. هه تیویکی قوته م لی په یدا بوو، به تور کی تیی راخوړیم:

- ناوت؟ کو ینده ری؟ چكاره ی؟

هه ر تۆ قیم. بی و نه بی ئه وه پۆلیسی سربیه و ده مبه نه وه زیندان.

- برا من فه قیرم، کوردم، هاتووم به پیم كه نه وه بۆ عیراق.

بانگی كرد:

- مارف وه ره ئه وه حه مه دی مه ولووده له من ترساوه!

قادی مه حموودزاده و مارفی فه رهادی، هه ردووک سا بلاغی، كه سی سال پیش هاتبوون ده رباره ی دروست کردنی حیزبی لاگری رووسان قسه بکه ن؛ هه ر له سنوور گرتیوویان و بر دبوویاننه سیبیریا. ئه و مابه یته به رۆژ داریان پی شکاندوون و به شه و ده حه بسیان کردوون. ئه وانیشیان هینا وه ته لای من. قاپ و قاچاغم هه ر له وئ به جی هیشت و چوومه لای سا بلاغیان.

ئەوانیان قىبۇل كۆرد بچنە باكو، ھەوليان بۇ منيش دا، بريانمە ئازەربايجان لە گوندېك بە ناو «كووبا» لە سەد كىلوۋمىترى باكو كرامە پاسەوانى باغاتى دەولەت. ئەوئىم زۆر خۇش بوو. بەلام رەھىم قازى ناچارى كۆردم بىمە باكوپە. حقوقى پەناھەندەگى وەرەدەگرم؛ خانووم دراوھەتتى. ئەوہ تۆم لىرە دىتەوہ...

- باشە كاكە حەمە، وەختى لە بەغداوہ چووينە خەلان بە ھەواى دزى و چەتەيى كۆردن- چت بە چى كۆرد؟

- لە خەلانەوہ تەفەنگىكم پەيدا كۆرد. دە پيشدا بە تەنيا دەچوومەوہ دەورى سابلاغ. لە ھەركۆي ئەمنىيەك، ئەفسەرىكم دەس كەوتايە دەمكۆشت و كەل وپەلەكە و ئەسپ و چەكەكەم دىناوہ بە دزى دەمفرۆشت. پۆلىس وەك چاوتيشە لىم دەگەرآن. رۆژئىك خۇم كۆرد بە چاىخانەيى قازىاودا؛ كە لەو بەرى چۆم بوو. قاوھچى گوتى: نامە خۆت بشارەوہ! دەستەيەك ژاندارم و شارەبانى ھاتن لە تۆيان دەپرسى و رەنگە بگەرىنەوہ. غارم دا لە بن كەندالېك، لە ناو سىپىنداراندا خۇم درېژ كۆرد. شارەبانىيەكى كۆردى سابلاغى ھاتە سەر كەندال، راست بە سەر مندا مىزت! لىي راست بوومەوہ:

- سەگباب دەتكۆژم!

- حەمەد دەغىلە راكە، ئەوہ لە تۆ دەگەرىين!

بۇ شەرىكە چەتە، «بلوت» ناوہم رەگەل كەوت كە ئازربايجانى و زەمانى پيشەوہرى ناوبانگى ھەبوو؛ قەدەرىكىش چەتەيى مستەفاخانى خورباوا بوو. ئەوئىش لە حەبسى كەركوك ئازاد كرابوو. ئەو جار دەگەل قالە تەگەرانى و چەند چەتەيىكى تر كە ببووينە ھەژدە كەس لە ئىران كەوتىنە كار. جارئىك برايمەسوورى قاچاغچىمان رۆوت كۆرد كە دەبانگوت خەبەر بە دەولەت دەدا. دوو بارى بارگىن كووتالمان لى ساند، ھىنامانە وزەندەرە، لە دەشت دە ناو گىشە گىلمان خست. سەي ھاتىنەوہ بارمان كۆرد و چووينە پشتى دەرمانى. لەوئى زانيمان كە گىيا خراوھتە جىگەي كووتال و چەند تۆپىكمان لى دزراوہ. ھاتمەوہ تەشقەلەم دە خەلكى وزەندەرئى ھالاند. ئاخىرى بە تەفەنگىكى تاپر دەستم لە شەر بەردا. مالمان بردە قاراوا. داىكە دزىكمان پەيدا كۆرد كە لە بۇكان بۇمان بفرۆشى. مالى برد و نەھاتەوہ. مايبەباش دەرچووين!

شەويك لە پشت تورجان لە كىوى وەستا مستەفاوہ ناردمانە مالى حاجى بابەشىخ كە نانمان بۇ بنىرئى. بۇ ھەژدە كەس نۆ نانى ناردبوو! قەرارم كۆرد تۆلەي لى بگەمەوہ.

بربارمان دا ئاغاي زەلام زەلام رۆوت كەين. چووينە سەر شەھابى بەردەزەرد، دەست و لاقمان بەست؛ بردمانە ئەشكەوتىك. «پەپوولە زىرم دەبە بەرت دەدەم»، داواي پەنجا ھەزار تەنمان كۆرد. مەلا ھات و پاش چەقەي زۆر پىك ھاتىن بە شەش ھەزار رازى بىن. پوولمان وەرگرت و ئاغا رۆيشت و پتر لە چوارسەد تەفەنگچى كۆرد و ئىراني دەورىان داين. كۆردمانە شەر، پىاوئىكمان لى كۆژرا. لە تارىكايى شەودا - كە دەورەمان گىرابوو- يەك لە دوژمنەكان گوتى: وەرن لە لاي مەنەوہ دەرباز بن! رىگەي داين و كەلاك بە كۆلەوہ دەرچووين. ئىتر لىك بلاو بووين. خۇم و سئ كەس ھاتىنە قاوھەخانەي گۆردە بەردان. ھەژ- نۆ بارگىن و ئىستر بە بارەوہ بەسترابوونەوہ. گوتيان جىازى بووكى حاجى بابەشىخە. دەمم ھەلبەست و بارمان برد و رۆيشتىن. گەرەمەوہ گوتم: بە حاجى بابە شىخ بلىن حەمەي مەولوود مالەكەي برد؛ چونكە ئەو بۇ ھەژدە كەس نۆ نانى ناردبوو! مالمان لە عىراق فرۆشت. نامەي حاجى بابەشىخ بۇ شىخ

علائقہ دین ہات. گرتیانم، ناخر پووشکەیان لیساندمەوہ. نەمدەزانی شیخ لە سەر یەکتەری دەکەنەوہ!

کاک ھەزار! من لە دنیادا زۆرم تال و سوێری دیوہ؛ با ئەو ھەشت بۆ بگێرمەوہ:

نازانم کام سال بوو، رەنگە تۆ لە بیرت بێ، زۆریان سابلای بە تۆمەتی قاچاچچیتە بۆ شیراز دەوور خستەنەوہ؛ منیش یەکیک لەوانە بووم. نە حقووق، نە بژیو، بەرھەلدا، برۆ کار پەیدا کە! دەچوو لە مەیدان دەگەل فاعلان رادەوہستام، جاروبار کاری قورەکاریم دەست دەکەوت. لە مالیک فەعلە بووم؛ پیریژنی خاوەن مال گوتی وەرە ببە نۆکەرم! ئیجازە ی لە شارەبانی ساند و پیناسە کەمی لای خۆی گل دایەوہ؛ بوومە نۆکەر. گەسک لیدە! کاروباری ماله بکە! پاشان دەگەل دوو مندالان بچمە دەر بیانگێرم. شایبەک پوولی گیرفانی نەدەدامی. مندال یەکی دوو قرانیان رۆژانە دەدان؛ شتیکم لەوان دەدزی بۆ جگەرە. جگە لە ماندوو بوونی زۆر و بێ پوولی و ئاتاجی، بۆلە و جنیوی پیریژن لە گیان وەرەزی کردبووم. بریارم دا خۆم لە پۆلیس بدزمەوہ و راکەم. خۆ ناشکرێ بە جادەدا برۆم. رینگە ی لادیم گرتە بەر؛ نابەلەد. بە خەیاڵ دەچمە ئیسفەھان، جارێک چوار شەو رۆیشتم، کۆچەری قەشقایی تییان گەیاندم کە رینگە ھەلە کردوہ؛ گەرماہوہ. بە شەو دەرویشتم، بە رۆژ خۆم دەشاردەوہ کە ئەمنیە نەمبین. لە دیھات سوالی نانم دەکرد. بە یانیبەک لە بن بەردێک نوستبووم؛ ئەمنیەک بە سواری تیی زاخویریم:

- تۆ چیت؟!

- ئاغا گیان دەگەل کابرایەک لە ئیسفەھان پیکەوہ کریکار و شەریک بووین، پوولە کە ی منی دزیوہ؛ لەو دەگەریم!

- درۆ دەکە ی! تۆ رەنگە لە ھەلاتووەکانی شیراز بێ؛ بەلام ھیندە رووت و کەسیفی ناتگرم!

- ئاغا گیان خیریکم بێ بکە!

- مردووت مری کێ بیستوو یە سوال لە ئەمنیە بکری؟!

قرانیکی دامی. جلە کانم ھەمووی بە درووانەوہ چوو بوون. وا شرۆش رۆل ببوو ھەموو لەشم بە دەروہە بوو. ئەمجار نەمدەوێرا بچمە سوالی نانیش. مندالە ورکە بەردیان تیدەگرتم و بە «شیتە شیتە» شوینم دەکەوتن. ئیوارە یەک لە لای ھەمەدان گەییمە قاوہخانە یە سەر رینگا. کابرا خەریک بوو دایخا. ھەرام لێ کرد: دایمەخە! درگای بۆ کردمەوہ. گوتم: چای دەم کە! پتر لە دە چام خواردەوہ. نان و ھیلکە بیئە، زوو بە! نانم خوارد. کابرا گوتی: من دەچمەوہ دێ، تۆ شەو لێرە بخوہ و دەرکە داخە.

- ناترسی دزیت لێ بکەم؟

- نەخیر ناترسم.

- بە یانی لە بیرت نەچێ قەیماغ بینی، نانی تازەش خراب نییە!

- بەلێ بە چاوان!

بە یانی کابرا بە باوہ شیک نان و قەیماغ و پەنیرەوہ ھاتەوہ. تیر لەو ھەرام و پتر لە دە چای شیرنم خواردەوہ. رووم تیکرد:

- بەلێ دەزانم، یەک شاییت بێ نییە و حوکم دەکە ی بیئە بخۆم!

دە بوغچە یە کدا دوو نردوو نان و دوو سەلکە پەنیری بۆ پیچامەوہ، دوو قرانیسی دامی کە لە رینگە بە چای بدەم. ھیندیکیش قەند و چای وشکی دامی.

گه یوومه ناو کوردان. نیواره یهک له قهراغ دینه کهوه لامدا؛ له مالیک داوای که تریم کرد. ژنه کهی که تری دامی و له سهر کوچکاروم دانابوو بکولی. میژده کهی هاتهوه؛ شه قیکی له که تری هه لدا و به پاله په ستو دهری کردم.

سهرت نه یه شینم! چل و پینج شهو و روژ به پروتی و سوال که ری شهو ریښایه م پینوا. چوومه گوندی دهرمان. گوتیان «میرزا قادر» کوری حاجی سالخی موشیری - شهو ههره پوولداره ههره خه سیسه به ناوبانگه کهی سابلاغ که شهو گونده شی هه بوو - لیږه یه. ههر دوور له دهر گای حه ساره وه دیتمی تمه نیکی بو ناردم؛ گوتی: برؤ لیږه مه مینه! له عومر مدا ههر شهو جار ه فرمیسمک به چاودا هاتووه... تمه نم بو فری دا و دهر که وتم. هاتمه گوندی زگدر او؛ که ناغا کهی میرزا که ریمی شاتری بوو. شهویش وه ک میرزا قادر سابلاغی و ده بناسیم. مه یدان شه سپیک مندالی دی به قوچه قانیه وه به پیرمه وه هاتن: «شیته شیته» راپیان نام. له تاوان خو م به ناوده ستخانه ی مزگه وتا کرد. به ختی من کوپخا له ناوده ست بوو، مندالی لی دهر کردم. چوومه باغ که گوتیان ناغا به ماله وه له وپیه. ههر که دیتیانم مات مان. حوسنی خانمی ژنی ناغا بانگی کرد:

- سهرت ده قورئ نیی! خو شهو گهل و گونت هه موو به دهره وه یه، بچو پشت داریک!
جایمیکیان بو هینام ده خو مه وه پینجا. ههر ده سه بجی مه نجه لی پلاوی هینا. به یه ک هه لپه خواردم. زور زوو یه کی تری له پیش دانام؛ شهو سا تیرم خوارد. خانم ناردی ده ستی جلکی تازه یان بو هینام. ناویان گهرم کرد؛ خو م ششت. به راستی حوسنی خانم له هه موو پیاوان پیاوتر دهر چوو...

ده روژ وای به خپو کردم، ته او بوو ژامه وه. که گوتم ده چمه وه سابلاغ، جلکی ژن و منداله کانم و چل تمه نی پوول دامی. له سابلاغ هه موو روژ پولیس له منی پرسیبوو؛ که هه لاتووه ده بی بگیری ت. ههر شهو شهو هه بوومه چول نشین و یاریده ی قاچاغچیانم ده دا و جار - جاریش دزیم به به ره وه ده کرد. لهو ریښه یه فیږه گه دا ییش ببووم. شه گهر له گوندیک ده مزانی دزیم بو ناکرئ، سوالم ده کرد. دهر به دهر مام تا ره زاخان تیک چوو. هاتمه وه و بوومه خزمه تکاری کور دایه تی و ده گهل تو دا بوومه ناشنا. هیشتا کومه له ی «ژئ - کاف» دانه مه زرابوو، روژیک چوومه زگدر او. به سهر ته قه دا که وتم. ناغایانی دهر و بهر هاتبوون زگدر او تالان که ن. تفه نگیکم وه رگرت و بهر بوومه گیانی دوژمنان. هه لمقه نندن و که وتمه دوویان. یه کیان هه رای کرد: شهو سه گباهه تان نه دیوه ده لئی به رگری له مالی بابی ده کا!

با شهو هه له حه مه د بگری مه وه:

له کهر کووک چووبوو هه چاخانه یه ک، گوتبووی که باب ده خو م. ناردبوویان که بابیان بو هینابوو. که هه ستابوو به خاوه ن چاخانه ی گوتبوو:

- کا که ده ست خو ش!

- یانی چی؟

- له ولاتی مه، پیاو شه گهر پوولی نه بوو ده لی ده س خو ش!

- جوابه که ی چییه؟

- سهر خو ش!

- بهو شه رته سهر خو ش، هه موو روژ بییه وه لام «ده س خو ش، سهر خو ش» بکه ین!

رۇژىك لە چاخانە دانىشتوو، پۇلىسىك دىتە بەردەمى:

- مام قادر دىنات لى گەرام، ئەم ئىحزارە ئىمزا كە.

- بىرۇ من مام قادر نىم!

- بە خوا دەتناسم، مام قادرى و دەبى ئىمزاى كەى!

- كۆرە ھەر سىك تەلاقم كەوئى من ھەمدەدى مەولوودە چرچەم، بە تۆمەتى قەتلى پۇلىس و

ئەفسەرى ئىران لە عىراق و ئىران لىم دەگەپن بىمگرن!

كابراى چاخانەدار راست پىلى پۇلىس دەگرئ:

- كاكە ئەوە براى منە، تازە لە شىتخانەمان ھىناوہ تەوہ، تانەيكوشتووى پاكە!

زۇر لۆمەى ھەمەش دەكا كە ئەو سەرگەرمىيە بە ھىلاكت دەبا...

دەولەت زۇرى قەدرى نىزامى شاعىر گرتووہ. كۆتەلىكى زۇر بلندى لە مەبدانىكە و مووزەى نىزامى ھەبە. بىردىنمە سەبىرى مووزە. يەكجىر زۇر ئاسەوارى نىزامى لە خەتى و چاپى زۇر بەقىمەت تىدا ھەلگىراوہ. كىژىك شارەزايى دەگرد «دلارا» ناو؛ بەلام لە راستىدا دلارا بوو. دەتگوت عىزرايىل لە گۆشەى چاوہ رەش و بادامىيەكانىدا خۆى مات داوہ گىيانى لاوان بكىشى! من لەبەر تماشى ئەو باوہر ناكەم دە ھىچ گەبىم! تماشى نوسخەيەكى خەمسەم دەگرد، بە دەنگ لە نىزىك كچەكە خويئندمەوہ:

دل شىشە و چىشان تو ھەر گوشە بىرىندش مستند، مبادا كە بە شوخى شىكىندش

زانى دەگەل ئەومە، ئادىسى لى خواستىم. ئىوارئ تەلەفۇنى كرد گوتى: ناوېرم بىمە ئوتىل.

گوتىم: وەرە مالى عەبدوللا رەزماوہرى كە لەوئى دەعوەت كراوم. ھات. بەلام ژنى عەلى گەلاوئىز گالتەى پىن كرد و تۇراندى. دوايى كە لۆمەى ژنى عەلىم كرد گوتى: بۇ تۇ نايى؛ سووكە!

لە كۆپى شاعىران و نووسەران بانگ كرام. زۇرم قسە كرد؛ مېشىكى سەريانم بىردا ھىندىك خەنوونوچكە دەبىردنەوہ! سەر لە ھەوہلەوہ رەھىم قازى موتەرجىم بوو؛ دەرى نەبىرد؛ عەلى گەلاوئىز جىنگاى گرتەوہ. گوتىان بە ئازەربايجانى قسە بكە! دەمزانى ناتوانم وەك پتويستە مرازى خۆم دەبىرم. بە كوردى دەمگوت و تەرجمەى ئازەرى دەكرا. لە بىرم نەماوہ لە ماوہى سەعات و نىويكدا - كە بىوچان چەنەم لىداوہ - چىم گوت؛ بەلام بوختەكەى بە سەرچلى ئەمە بوو:

جارىك لە شىعەرى خۆمدا گوتوومە: خويئى كورد و ئازەرى بۇ پارىزگارى نىشتمان دەرژىتە تەشتىكەوہ؛ جارىكى تر گوتوومە: ئىمە وەك دوو كاكەلەبادام لە تىكولىك دابن؛ ئىستا كە زۇرتەر شارەزاتر بووم، دەلئىم: ئىمە دوو گەل نىن، يەكىن. ئىوہ لە تارىخى خۇتاندا دەلئىن لە عەولادى مادى بچوو كىن؛ زەردەشت لە خۇمانە. كوردىش ھەر وا دەلئىن و مېژوونووسان و رۇژھەلاتناسانىش بۇ كورد وا دەلئىن. كە وا بوو بېژىن: ئىمە لە بنەرتدا يەك بووین. جا يان ئىوہ كوردىتان لە بىر براوہتەوہو بە تركى قسە دەكەن، يان ئىمە تركىمان وە لا ناوہ و بەو زمانە كوردىيە داخىوین. بەر لە زەمانى سەفەوى گەلىك لە مېژوودا بە ناوى ئازەرى و زمانىكى توركى بە ناوى زمانى ئازەربايجانى نەناسراوہ؛ بەلام لە زەمانى گەزەنفونى يۇنانىيەوہ ناوى كورد ھەبە كە لە دانىشتووانى چىاي زاگرۇسە و زمانىكى سەربەخۇيان ھەبە. دەشزانىن كە سەفەوى بىنچە كورد، ئەم تركىيەيان كىردۆتە زمانى مەزھەبى و بە سەر خەلكى بەردەستى خۇياندا سەپاندوہ. تەنانت شىخ سەفى بۇ خۆى شىعەرى بە زاراوہيەكى كوردى گوتوہ. جا ئىستا قسەى ئىمەى

کورد راست بی یان قسه‌ی ئیوه، به هەر دووک باراندا ئیمه یه کتیکین و لیکیان هه‌لاواردووبن. ئەگەر مامۆستا «سەمەد وەرگۆن» ئەو هەموو زەحمەتە‌ی کیشاوە و دەلی: «نابیی بلێین دایکی نیزامی کچە ئاغای کورد بوو؛ دەبیی بلێن ناوی «رەئیسە» بوو. لە برسان دەمرد؛ لە ناچارى پزای بووە میترد بە یووسف کورى زەکی مۆنەیه‌د بکا؛ کە ئازەربایجانى بوو. دەنا ئیستاش نە هەر ئاغا، هیچ کوردیک کچی خۆی نادا بە بیگانە. ئەوسا دەبیی بلێین باوکیشی هەر کورد بوو؛ کە نیزامی لە ئازەربایجانەتی دەشۆرئ»، پێم وایە خۆی بە خۆپزایی زەحمەت داوە. ئەگەر وەک من لیکى داباوە کە ئیمه هەر یه کین و زمانمان گۆراو، ئەوسا تیندەگە‌یشت کە ئەلیاس ناوی کوردانە‌یه و جگە لە پیغه‌مبەرە‌کە‌ی ناو قورعان، نە‌مبیس‌تووە ئەلیاس‌تیکى غە‌یره کورد هە‌بی. تەنانەت لام وایە دایکی نیزامی کوردی یەزیدی بوو؛ چونکە دەلی: «خالۆ عەمى ئەو خالى من بوو»، «عەمى» ناوی یەزیدیانە. قەتیش نە‌بیس‌راوە ژنە کوردیک ناوی رەئیسە بوو‌یت. لە هە‌موو میژوو‌ەکانیشدا هە‌میشە «گە‌نجە» و «ئاران» بە کوردستان ژمیراون. نە‌خیز، نیزامی کوردە و ئازەربایجانى؛ کە ئەو دوو ناو‌ە ئیستا بە سەر گە‌لیکی لیک هه‌لاواردوو دابراو. وا من یه‌کتیک لە خۆتانم و ئیو‌ەش دە‌توانن کتیبی خۆتان چاپ بکەن. داواتان لى دە‌کەم لەو بە‌شە بە‌رە‌بابە‌تان بی‌خە‌بەر مە‌بن و هاواریکمان بۆ بکەن...

نازانم چەند دیکە‌شم رست. هەرچەند رەحیم بە ترسە‌و‌ە تەر‌جە‌مە‌ی دە‌کرد و لای وا بوو زۆریان پێ ناخۆشە، بە‌رە‌کس یه‌ک‌جار زۆریان پە‌سە‌ند کرد و چە‌پ‌لە‌ی زۆریان لى دا و رۆژى دواى نامە‌یه‌کم بۆ هات کە بە تیک‌پزایی کردمیانە ئەندامى فە‌خرى لە کۆ‌پى شاعیران و نووسەرانی ئازەربایجاندا. لە پاش قسە درێژە‌کە‌م، وچانیک درا و چامان دە‌خواردو‌ە. چە‌ند کە‌سێک چە‌ند پرسیاریکیان لى کردم؛ بە ئەندازە‌ی ئاقلی خۆم جوابم دە‌دانە‌و‌ە. یه‌کى پرسى:

- بێر و رات دە‌ربارە‌ی سە‌مکۆ چیبە؟

گوتم: سە‌مکۆ ئاغایه‌کى کوردی سەر‌رە‌ق بوو. بە‌زە‌ی بە‌وانە‌دا نە‌هاتۆ‌تە‌و‌ە کە لای وا بوو چونکە سەر بە دوژمن نابێ بیانکوژئ. زۆر کە‌سى بی‌تاوانى تە‌رک‌زمانى کوشتوو‌ە کە هیچ لەو کارە‌ی پزای نيم. بە‌لام لەم قە‌رە‌ندا ئەو رچە‌ی بۆ کیشاین کە دە‌کرئ چاو دە‌گژ شووژن راجئ و بيشيشکيتئ. ئەگەر عە‌قلى سیاسى تە‌واو با، بۆ یه‌ک‌جاری ريشە‌ی دە‌ولە‌تى لاسارى پادشایانى ئیرانى لە بنه‌و دە‌ردینا. کە وا بوو قە‌درى ئەو مامۆستا‌یه‌تیه‌ی دە‌گرم. یه‌کى‌تر پرسى:

- لە تاریخی ئە‌رمە‌نیدا نووسراو: دوژمنى ژمارە یه‌کمان کوردن؛ کە لە قە‌تلوعامە‌کە‌دا ئە‌وان یاریدە‌ی سولتانى رۆمیان داو. تۆ دە‌لیتى چی؟

- من باوەر ناکە‌م شتى وا هە‌بی. ئە‌و‌ە لە‌و‌ە دە‌کا روس لە تاریخی خۆیاندا بنووسن: دوژمنى هەرە گە‌ورە‌مان ئە‌مرۆ تاتارن؛ چونکە مۆسکۆیان گرت و قە‌تلوعامیان کرد. ئە‌و سوارە کوردانە‌ی لە‌شکرى حە‌میدیه‌ بوون و بە‌ فەرمانى سولتان شە‌ریان کردو‌ە. چى بە‌ سەر کوردى تره‌و‌ە داو‌ە؟! دە‌شبی ئە‌رمە‌نى ئە‌و‌ە‌یان لە‌ بێر نە‌چوو‌ی کە زۆر خانە‌دانە‌ کورد، هە‌زاران ئە‌رمە‌نى هە‌لاتوو‌یان ئە‌ودە‌م پە‌نا داو و رزگاریان کردوون. چە‌ند تە‌تارى ئە‌مرۆ تاوانبارى تە‌تارى پيشوون، کوردی ئە‌مرۆش هەر ئە‌و‌ە‌ندە‌...

پرس و جوابە‌کانى تە‌رم لە‌ بێر نە‌ماون.

لە‌و شاعیرانە‌ی لە‌ باکو دیتە‌ن، «عوسمان سارویللى» زۆر شاعیریکى بە‌رز بوو. شیعە‌رى ئە‌و دە

قاتی شیعری «سهمه د وړگون» به هیز و جوان بوون؛ به لام چونکه سهمه د دوستی نزیکی ستالین بوو، ناوی شاعیری هره گوره ی لئ نرابوو.

چاوم به «مه دینه گولگون» کهوت که له تهریز کیزوله یه کی جوانکه له و شاعیر بوو؛ من و هیمن ده مانناسی. ببوه ره شیکي زور دزوی گنجاوی. یه کیکي سهر ته او سپیم دیت نه مناسیه وه. گوتی: من «شاعیر عه رب نؤغلیم». هر چونکه له تهریز ریگم نه دا یه ک له و کیزه سروود خوینانه بؤ ته تاکشیوف (فهرمانده ی هیزه کانی شوروی له نازهربایجان) بهرن، هر که هاتمه باکو گرتیانم و چارده سال له هبسدا مام. پاش نه مانی ستالین و باغروف و دهسته و دایه ریان، هاتومه دهر.

بؤیان گپرامه وه که پیشه وری له ئیران رهویوه، ریگه ی نه دراوه بچیته مۆسکو. نامه یه کی گه یاندوته ستالین، باسی شکانی نازهربایجانی ئیرانی بؤ نووسیوه. ستالین پرسویه: نه قلی نازهربایجان چیه؟ من قهت نه مبیستوه. بؤچی له وئ چی روهی داوه؟! با نه و پیشه وریه بیته لام؛ زور بی خه بهرم. پیشه وری که ساز بووه پروا، به فرمانی باغروف [باغروف] کامیونیک له ریگه ی فرگه دا خوئی له ترؤمبیله که ی داوه و کوژراوه و ئیستاش ستالین هر به بی خه بهری ماوه تا مردوه. ئای به کلکی ختویه وه! وا دپاره من و مام هیمن که ری ته او بووین: نه ستالین زانیویه چیه حالمان و نه فرموویه تی: «یه مان پرسیسکی، کور دیسکی خه ره شو!» (فارس خراپه و کورد باشه!) ئیمه له عیشقا سووتاوین و مه عشوقه ناگی له مه محمودی بی زهواد نه بووه!...

وه ک باسی باغروفیان ده کرد، قهت چه نگیز هینده خوینرپژ نه بووه. گؤیا له محاکمه دا بی په روا گوتویه: په نجا و سئ هه زار که سم به دزیه وه به دهستی خؤم کوشتوه و به شوقیره که م ناشتوه. هر ژنیک که نه و یستبیتی و نه چوبیته لای، به میرد و منداله وه چه والهی سیریا کراوه و فهوتان. نه و زولم و زه لاله ته ی له ده زگای باغروف و یارانیدا کراوه، سه د کتیبی ده وئ. جا نه گهر کلفهت وا جوان بووین، ده بی خانم چؤن بی؟! ده بی فه زایحی ستالین گه بیته کوی؟

جاریک له ئاسایشگا، ناپیکي شوروی عالی، شوکرانه ی نازادی زه مانی خرؤشوئی ده کرد. ده یگوت: ئیستا نامه بؤ باکو بنووسم جوابم بؤ دیته وه. ئیستا ده توانین شه وانه بچینه مالی دؤستان. قه دیم نه مانده ویرا نامه بنووسین که سه د جار تماشای ده کرا. هر ئیواره سه عات پینج، هر که س نه چوبویه ماله خوئی، ده گپرا و شرت و گوم ده کرا...

له گه ل چه ند که سیک له نووسه رانی باکو - که ده یانگوت ئیمه کور دین و کوردی نازانین و یه کیان «ره حیمو ف» شاعیریکي به قه در بوو - رؤژیک له مالی میرزا برایمؤف بووین. گوتیان: ئیستا بولبول (نه و گؤرانی بیژه به ناوبانگه که) دپته ئیره. ئیستا که له قه بی پرؤفسؤری دراوه تی. گؤرانی نالی؛ داوای گؤرانی لی مه که! بولبول هات. پیره میردیکي هفتا ساله ی زور جوان و بالابهرز بوو.

گوتم: نوستاد نه گهر منیش داوا بکه م گؤرانیه ک نالی؟

- هه ژار من دایکم کورده و کوردم زور خویش ده وئ. داده ی ده فیکم بؤ بین!

به راستی دلئ سیسی تیراو ده کرد. میرزا برایمؤف گوتی: هه ژار! له وه تا هاتووی، نیوه ی نووسه رانت لی کردوینه کورد. ته نانهت نیزامیشت لی ساندووین. تکایه زوو برؤوه تا منیشت

نه کردۆته كورد!

لهو مه جلیسه دا قسه کرا؛ یه کئی گوتی: کوردستان نازاد ده بی؛ ره حیم قازی ره ئیسه و هه ژار وه زیری فهره ننگه.

گوتم: ره ننگه ره حیم به وه دلی خووش بی؛ به لام من ده زانم تا چینی من و دوا ی منیش له م پرینگه یه دا نه مرین، ئهو خه ونه وه دی نایه. هه رگا کوردستان نازاد بی، پیاوی وه کو من و ره حیمی به پوو شیک ناوی. ئیمه خو مان کردۆته بوتی زه مان ی جاهلی. وا من هه ر له ئیستا وه ئیستی عفا م له وه زاره ت دا...

بی جیی نازانم کورته باسیکی ره حیم قازی بکه م:

بنامۆزای پیشه و قازی محه ممه د، برای حه مه حوسین خانی سه یفی قازییه؛ له سا بلاغ ده مناسی. لاویک بوو، ئه ویش ده گه ل چه ند لاویکی دیکه ها تبه ونه باکو که فیری ئه فسه ری بن یان بخوینن. که سا بلاغ شکا زۆریان ها تته وه. چه ند که سیکیان وه ک که ریم ئه ییووبی، مسته فا شلماشی و عه لی گه لاویژ و سولتان وه ته میشی و ره حیم قازی نه ها تته وه. ده پال دهرس خویندندا - به ناو - حیزی دیموکراتی کوردیان بو ساز داو و رۆزنامه یه کی دوو په ری به کوردی و نازه رریان حه و تانه نووسیوه. نازانم ره حیم چی خویندوو ه؛ به لام ناوی دوکتور ره حیم بوو.

به ر له وه بیه مۆسکو نامه یه کیم پیگه یشت؛ ره حیم نووسیویه و ده لی: و مره ئیره! پوولی ته رجه مه ی شیعره کانیش ت - که نزیکه ی بیست و هه شت هه زار رووبل - ه وه ده گری... بو م نووسی: ده عوه تیکی سهیره! تو له عاسمان سفره راده خه ی و ناردیوانیش ت سوو تاندوو ه! چون ده توانم بی م؟

له ئاسایشگا ها ته لام. پاش چارده سال یه کترمان دینه وه. هه ر دوو کمان قه له و تر بیووبن و ئه و زگی له من زلتر بوو. له قسانی بوئی ئه وه ده ها ت که له جیی پیشه واکریته سه روکی کورد. گوتم: کاکه! بارزانی له مۆسکو بوو؛ له جزیره ی سووریا رۆژیک شوانیکی یه زیدی و خاوه ن مه ریک چه قه یان بوو که فلا نه مه رت دزیوه! درۆ ده که ی گورگ نه یخوار دووه. شوانه که زۆر سویندی به شیخ هادی و بولقاسم خوارد، به هره ی نه بوو، گوتی: «سویند به سه ری مه لامسته فا بارزانی، من نه مدزیوه». کابرا گوتی دل م پابوو ه... ئه مۆ له سه رانه ری کوردستاندا ناوی بارزانی له سه رووی هه موو ناوانه. باوه ر ناکه م تو بتوانی ئه و شوینه بگریه وه.

ده عوه تی باکو یه شم هه ر ئه و پیکی هینا. هه ر گه ییمه باکو، نازه ربا یجانی و کورد باشیان باس نه ده کرد. ده یانگوت پیاوی ده وله تی مه رکه زیه و زۆر که س له هاوولاتیانی نازه ربا یجانی به گرتن داوه که له حه بسدا فه و تاوون. سه ره رای ئه وه ش، ئه و نازه ربا یجانیا نه ی - که له باره ی نامووس بارزیه وه زۆر شیلگیرن - ده یانگوت: ژنه که ی جووله که یه کی رووسه؛ نا برووبه ره یه. تو نسحه تی بکه با ده ست له و ژنه ی به ردا. ده مگوت: من حه قم چییه؟ خو من قازی مه مله که ت نیم.

پاش سو بخانه خواردنیک، یه کئی ها ت گوتی: ژنه رال «غولام یه حیا» ده یه وئ بتبینی. خستمیه ترۆمبیلیکی سه ردا پو شراو. له مالیک دابه زی. تاویک به دالانیکی تاریکدا رویشتم؛ بر دیا نه م زووریکی زۆر تاریک. غولام یه حیا له وئ بوو. گوتی: له ترسی ره حیم ئاوام تو هینا وه. هه ر بزانی منت دیوه وا وه یلا به حال م! زۆری دهردی دل له حیزی تووده هه لپشت: «ئه گه ر جاریکی دیکه بگه مه وه ئیران و چه کیکم به ده سته وه بی، هه ر چی بلی تووده م بو بایی ته نیی

دەكەم...».

چەند پەيامىكى بۇ مەلامستەفا نارد.

لە ئوتىلەكە خەبەرىك لە من درابوو كە ئەوسا باوەرم كرد رەحيم چاوەدەيرى بزوتنەوہى خەلكى باكۆيە و كە لىنى دەترسن بە خۆرايى نىيە. خەبەرىش ئەوہ بوو: پاش ئەوہى ژنى عەلى گەلاويز دلارامى لى تاراندم، رۆژىك تەلەفۇنى كرد:

- دلت لىم رەنجاوہ؟

- كارىكى نالەبارت كرد...

- دەسا وا دىم ئاشتت دەكەمەوہ.

- كەنگى؟

- سەعات چوار دىم، بە تەنياش دىم.

نەھات. شەو دەگەل عەلى ھات؛ زۆرىش كز و توورە ديار بوو. ھەمەد گوتى: رەحيم گوتى لە

قەول و قەرارتان گرتووہ، ھەر شەى لە سيويل كردووہ بۆيە نەيتوانيوہ بىتە لات.

- چۆنى زانيوہ؟

- ھەر كەس لە تەلەفۇنى ئوتىلەكە قسە بكا دەبى ئەو بيزانى.

لە يەكەم دىتتەوہيدا، زانايى و عىلمىكى وام لى ھەست نەكرد كە بەرچاوبى. بەلام كە عەلى

گەلاويزم دىت، واى بۇ چووم كە عەلى وەك مەولاناي رۆمى زمانى شەمسى تەبرىزيە و بە

دەردى بەشیر موشىرى بەغدايە گۆتەنى: «تۆ بنووسە و من تەئلىفى دەكەم!»، عەلى ھەم

شاعىر، ھەم نووسەر، ھەم كوردى زانى باش، دوكتوراى لە ئىقتىسادى سياسى ھەبوو.

شەويك رەحيم تا سەعات دواز دە لام بوو. گوتى: ئەگەر تەلەفۇنم بۇ كرا، بالە مالەوہ قسەم

دەگەل بکەن.

سەعات يەك، سولتان وەتەمىشى بە تەلەفۇن گوتى: ھەمزە عەبدوللا دەگەل جەمال

ھەيدەرى چوونە لای سولسۇف، زۆريان خرايەى بارزانى كوتووہ! مزگىنى بە رەحيم بەدە!

- ھەر خۆت بە تەلەفۇن پىيى بلنى...

لە ئاسايشگای گىرتسن نامەى رەحيمم بۇ ھات، بىست و ھەشت ھەزار رووبلەكەم بىوہ بىست

و دوو! لە نامەيتىكى دىكەدا ھەژدە بوو، جارى سىپھەم بىوہ دواز دە، تى نەدەگەيشتم چىيە؟!!

بەلام كە لە باكۆ دىتم و باسيان كرد كە چۆن ھەموو ژيانى سەرفى ژنان و مەشرووب دەكا، پىم

سەير بوو كە دواز دەكە بۇ نەچۆتە ژىر سىفرەوہ!

من ھەر رۆژە ھەقى نووسىنى مەقال لە رۆژنامەى ئازەرى و ئەرمەنى دام بۇ دەھات. پوول

وەك كا وا بوو. كە دەھاتمەوہ بۇ مۇسكۆ، شەش ھەزار رووبلم دايە خزمەتى و ئەوئى ترىشم بۇ

ھەمەدى مەولوودى بەجى ھىشت. كە رەحيمىش چەند پارچە ديارى جوانى دا بە من و ديار

بوو بە گرانى كرپون.

دەعوەت نامەيەكەم بۇ ھات كە: دەولەتى ئازەربايجان كۆبوونەوہيەكى ساز داوہ و تۆش دەبى

لەوى بى! دەعوەتتىكى زۆر گەورە بوو. سەرانى خىزى تودوہ: رادمەنش، ئىرەج ئەسكەندەرى،

ئەمىر خىزى و جەودەت لەوى بوون. دەبى ئەوہش بزانى كە لە پىشدا - ھەر وەك بە ناو

كۆمەلى كوردان ھەبوو - فىرقەى ئازەربايجانىش - بە ناو - تەشكىلاتىكى لە باكۆ ھەبوو. بەلام كە

من لەوى بووم، رووسىيە لى مەنەن كەردبوون و خستبوونى سەرخىزى تودوہ: كە زۆربەى

ئازەربایجانییەکان لەو نەرازی بوون و نەیان دەوێرا قسە بکەن. سەرۆکایەتی کۆبوونەوه درا بە رەحیم قازی؛ ئەو نۆرە قسە کە رانی دیاردە دەکرد. گوتی: لە دوای هەموان نۆرە قسە دە دەم. چەند کەس لە ئازەربایجانییە ئێرانییەکان قسەیان کرد. هەموویان وتاریان بەو دوایی دینا کە: «ئازەربایجان یەک پارچە یە و دەبێ پوژیک بێنەوه یەک، لە ژێر حوکمی هاوبەشی شۆرەویدا...». نۆرە گەیشتە ئێرە جی ئەسکەندەری. بەو پەڕی فەساحەت و بەلاغەت نووتقیکی زۆر پێک و جوانی کرد و چەندین شیعی حافز و سەعدیشی دە ئاودا بە شایەت هێنایەوه. لە باسی کورد گوتی: «قازی ها لە پێگە ئازادی ئێراندا گیانیان فیدا کرد». دەربارە ئازەربایجانی گوتی: ئێمە فارس و ئازەری و کورد وەک سێ مندالی بێ باب واین، نە کەمان لە سندوقیک دایە، لاساریکی مل ئەستور قفلی داوه و لە سەری دانیشتووه. دەبێ هەر سێکمان پێکەوه لە سەر سندوقی فری دەین و ئەوسا نە کەمان دەست کەوێ و پێکەوه تیر بێن. ئێستا باسی جیا بوونەوهی ئازەربایجان و کوردستانی نابی بکری. پوژی خۆی باسی دە کەین و بزاین دەبێ چۆن دەبێ...

کاتی نۆرە درا بە من گوتم:

- مامۆستا ئەسکەندەری کاریکی کرد کە پیاو شەرم دە کا لە پووی ئەودا هیچ بلی؛ بەلام دوو ملاحظەم هەیه: لە فیداکاری کورددا هەر فەرمووی «قازیان»، چونکە پەحیم لێرە یە و خاتری گرت؛ بەلام ئەو سەدان کارگەر کرماشانی و لوپانە لە بیر چوو؛ ئەو هەموو لاوانە ی سابلاخی هەلبوارد کە لە پیناوی حیزبی توودەدا کوزراون. چەند شەو لەوه پێش چوومە ئۆپیرای کۆرئوغلۆ، هاوکارانی دەستیان رادە کێشا و سویندی وەفاداریان دەخوارد. کورد پێک هات جگە لە دەست راکێشان چۆکی دادا و سویندی خوارد. بە ئی کورد سویندی وەفاداری لە لا زۆر پیرۆزە و هەرگیز پاشگەز نابیتەوه. هەزار سال پتر، بە سەد هەزاران پالەوانی کورد لە پێگە ئێسلامدا خۆیان فیدا کرد؛ گوتیان عەرەب و ئێرانی و تورک - کە موسلمانن - هیچ قەدری کورد نازانن. کومونیسستی زۆر باشە کە فەرقی نەزادی لە لا نییه. زۆرمان بەو بانگەوه هاتین؛ زۆرمان خۆمان بە کوشت دا. ئەوا ئێستا دەبینین کوردی عیراقی لە یەریوان قسە دە کا؛ لێی دەپرسن کورد چۆن؟ کومونیسستە؛ بە گوناھی دەزانی بلی کورد هەیه. دەلی: لە عیراق - جگە لە عەرەب - ئەرمەنی و تورکومان هەن؛ کە زۆر حالیان خۆشە! لێرەش جەنابی ئەسکەندەری دە فەرمووی: جاری باسی ئازەربایجان و کوردستان مە کەن! وەختی نییه. من دەلیم: نا هەر ئێستە وەختیه! با بلیین ئەگەر نانمان لە بن کابرای لاسار دەرینا، هەر کەس بەشی خۆی پێ دە گا. ئەوسا ئەگەر زانیان کەس تەما دە بەشە نانی ئەوی تر ناکا، پێکەوه لە سەر سفەرە یەک دادەنیشین. بەلام ئەگەر یەکیک دە بەشی ئەوانی تر پوێ، حەقیان هەیه نانی خۆیان بەرن و هەر کەس لە ماله خۆی بیخوا. کە عەدالەتیش هەر ئەمەیه...

بوو بە هەرایەک لەو کۆرەدا:

- هەزار راست دە کا! دەمانەوی بەشمان هەر لە ئێستاوه دیار بێ! نامانەوی توودەش وەک شا بەشمان بخوا!

لە پاش تەواو بوونی قسان و دیتنی فیلمی ئارشین مالالان، مامۆستایانی توودە هاتنە ژووریک کە رەحیم و من لەوی بووین. رەحیم گوتی من دەپۆم. من مامەوه و ئەوان. رادەنەش گلە ی کرد:

- لہو مہ جلیسہ گورہدا نہ دہو بو قسہی وا بکہی.

- ئیوہ دہو بو کاریک بکہن من قسہی وام بو نہیہ.

- ہہزار رینگہی ئیمہ راستہ. بو بہ رینگہی ئیمہدا نارون؟ دہردی قاسملوو کہ ئیستا بو تہ دژمان و لہ رینگہی ئیمہ لای داوہ، گو یا مللیہت دہ کا...

- مامؤستا! مہر حوومی خالید بہ کدائیش ہہر ئہو فہر مایشاتہی دہ فہر موو!

- بو خالید بہ کدائش مرد؟!

- ئہدی ئہ گہر نہ مردووہ کو؟! مامؤستا گیان روو پہری میژوو ہلہدہوہ! ہمیشہ عہ شایری

غہرب سہر بہ خوئی ئیرانی پاراستووہ. ئہو عہ شایری غہر بہ ئیمہ پییان دہ لئین کورد؛ ئیستا زور

تینووی ئازادین. ئہ گہر ئیوہ بہ ہیچیان نہ گرن، ئہ مریکایی و ئینگلیس بیانہوئ تہ شقلہ بہ

دہولہتی نایندہی توودہ بکہن، ہہر بہوانہ - کہ تۆزیک دلخۆشیان بکہن - ہلہتان دہ دپرن. لہو

گوئی بہ کورد نہدانہ، ہہزاران قاسملووتان لئ پیدایا دہی. ئیوہ ئیستا تہنیا کہ چہ رادیو بہ کتان

لہ بولغار ہہیہ، بہرنامہی بہ فارسی و ئازہری ہہیہ؛ بہ شیکی عہ شایری غہربی تیدا نییہ - کہ

ہیچ نہی بہ درؤ - دلخۆشی کورد بدہنہوہ. ہہر لہ بیریشان نییہ کورد ہہیہ!

- لہ رادیو پھیکئی ئیراندا، نہ و ہختی زیادیمان ہہیہ، نہ گوویہندہمان ہہیہ!

- قسہ بو مندال دہ کہی! لہ سہ عاتیک فارسی، چارہ گیگ و لہ سئ چارہ گ ئازہری پینچ

دہقیقہ بپرن، ئہوہ و ہختی فہنی. کوردی بیژیش، ہہزار بیکار لہ ئوروپا ہہیہ بہ حہ قیکی

نہمرنژی کارنان بو بکا. ئہ گہر کہستان دہس نہ کہوت من دیم بہ نانہزگ قسہتان بو دہ کہم.

- باشہ حہول دہدہین ئہو گلہ بیہش لاہیرین.

«ئہسعد خۆشہوی» کہ لہ مؤسکو دہ گہل بارزانی لہ مالیکدا ژیا بوو، گپراہوہ:

رادمہنیش و ژنہ کہی - کہ زور جوان بوو - چہند جاریک ہاتنہ لای مہلامستہفا و بوونہ ناشنا.

رؤژیک ژنہ کہ بہ تہنئ ہات. پاش تۆزیک لہ پیر دبتہ مہلامستہفا دہر کہی کردہوہ و پالیکی بہ

ژنہ کہوہ نا، و ہخت بوو لہ پلہ کانان ملی بشکی. ژنہ کہ داوای لہ بارزانی کرد بوو، بیلامانی حہزی

لئ بکا، تا بہ یہ کجاری بیئتہ دؤستی رادمہنشی رہئیس حیزبی توودہ! و ہبال بہستوی ئہسعد.

لہ نیوان پہردہی کؤبوونہوہ کہدا مووزیک و رہقس و گؤرانیش ہہ بوو. «سارا قہدیمؤفا» ی

بہ ناوبانگ - کہ ئہوسا تۆزیک پیر ببوو - رہقسی کرد، گؤرانی گوت. شہو یکیش چوومہ ئؤپیرای

«لہیل و مہجنوونی فزوولی» کہ «روبابہ» ناوی گؤرانی بیژ دہوری لہ یلائی دہ گیرا و بہ دہنگی

خۆشی خۆی دنیای ئیحیا کردہوہ.

جہ عفر خہندان رۆژی زوری تاریفی بابا تایہر کرد، بہ تایبہتی ئہو بہیتہی کہ دہلئ:

ئہ گہر با مؤسہرئ یاری نہدیری چرا ہہر نیوہ شہو ئایی بہ خوابوم؟

گوتم: مامؤستا، شاعیری عاشق دہلئین من خواردن و خہوم لئ حہرامہ. بابا تایہر دیارہ شہو

تا رۆژ پرخہی ہاتووہ؛ بو یہ ہہموو نیوہ شہوئ خہونی بہ یارہوہ دیوہ!

گوتی: راستی بیرم لہوہ نہ کرد بوو!

لہ حالی «بیریا» شاعیری تہوریزی زہمانی پیشہوریم پرسی، گوتیان لیرہ بیوہ مہزہبی؛

دہیگوت: «دہیج لہ جیگہی کؤتہلی ژنہرال کیرؤف، کؤتہلی پیغہمبہر دانین!» بہ تۆمہتی

شیت بوون بہر مہو سبیریا براوہ.

شاری باکو لہ سئ لاوہ دہریا باوہشی پیدا کردووہ. دہبانگوت ملیؤنییک خہلکی تیاہ.

کۆتەلی کیرۆف له سەر گردیک بەرەو دەریا چەقیووە. بە داخووە گەنجەیی ژینگای نیرامی - که به «گەنجەوی» مەشهوورە - بە ناوی ئەو ژنەرالمووە که له شۆرشدا فەرماندەیی قەفقاز بوو، ناو نراو؛ ئیستا «کیرۆفاباد» ی پێ دەلێن!

باکو تا رەشەبای نەیه شاریکی خۆشە؛ بەلام رۆژانی رەشەبا دەبیتە سندان و ژەهری مار. گۆیا ئەو ناومش: «بادکووبە» یە یانی با دەیکوتی.

له ئوتیلەووە تەلهفۆنم بۆ کابرای ئەرمەنی کرد؛ که سەلماسی سەلامی هەبوو.

- بەلێ ئیستا دێم!

- دێیه چی؟ سەلام و بڕایەو!

دێتم هات. گوئی: ئەو دەمانچەیی بدەیه؛ فیلم و یاقووتیش جارێ ساز نەبوو!

- هەتیو دەمانچە و یاقووتی چی؟! بڕۆ وازم لێ بێنە!

له رۆژیکێ رەشەبای زۆر سەختا، له فرگەیی باکو خواحافیزیم کرد و هاتمەووە مۆسکۆ.

بەر لەو بەکو بەجی بێلم، ئەو جۆکه دەگێرمەو:

ئەحمەدۆف ناویک که وەزیریکی باکوویی بوو گوئی: مالمان له گوندیکی نزیک تەوڕیز بوو.

مندالیکی هەشت ساله بووم؛ دەگەل بایم و خانەوادە هاتینە تەوڕیز سەری خزمان بدەین. شەو

بوو. ئەو زەمان دەبوو ناوی شەو بزانی دەنا دەگیرای. ئەمنیەیک لەو سەری کوچەیکەو

هەرای کرد:

- گیلان کیم؟ (کێیه دیت؟)

بایم گوئی: ئاشنا!

- ئیسمی شەب؟

بایم - که ئاگا له هیچ نا - دەستەپاچە ببوو، له خۆیەووە گوئی: تەبڕیز!

- زرت! بیلەمە دن: تیهراڤ! (زرت! نەترانی: تاران!)

گوئی: بەلێ، تاران!

- ئافەریم، وەرن بڕۆن!

جینگەیی ئەم جارە له ئوتیل ئوکراینا بوو؛ که وەک له بیرم بێ بیست و سێ نەهۆمە و من له

نەهۆمی هەشت بووم. سەلماسی خۆی گەیاندم.

- کورە هیچ شەرمت نەکرد قاچاغچییەتیم بێ بکە؟ ئەو سەلامەت زۆری مانا هەبوو!

- دەی جا چ بوو؟ چەمەدانی تۆ ناپشکنن!

تیلگرافم بۆ سیندا رۆدینکۆ لێ دا؛ هات و چوار رۆژ شیخی سەنعانیم دەگەل خۆیندەو.

ئەگەر دەلێن وەخت له زێرە، له مۆسکۆ وەخت له خۆلەمیش بوو. بە سەف راولەستان بە بەر

دوکانانەو، مەحتەل بوون له رستووران تا خواردنت بۆ دینن، تاقەتی فیلی دەویست. له ئوتیل

دەیانگوت: نیوهرۆ چ دەخۆی؟ له بەیانییەووە بیلێ. گۆیا تۆ هەرچی داوا دەکەیی بە تاییەتی بۆت

لێ دەنێن. رۆژیک دەگەل چەند کورپیکی عیراقی دانشجوودا له رستوورانی ئوتیل ئوکراینا زۆر

چاوەنۆر بووین؛ نان هەر نەهات. هەر دەشیانگوت ئیستە. یەک لهو کورپانە گوئی: خەتای منە.

من داوای گوشت کهوم کردوو - که له مینۆتەکەدا نووسرابوو - تا دەچن له چیاى قەفقاز راوی

دەکەن، دەبێ چاوەنۆر بین! پاش سێ سەعات چاوەنۆری نانمان خوارد؛ بەلام گوشت کەو هەر

نەهات!

پژوانی شهممه و يه ک شهممه که دهيان هزاره مۆسکۆيی دههاتنه دهشت و دهم چه م، ههر کهس ناوی سارد و نۆشابهی خۆی پي نهبا، ده بوو ناوی گهرمی چۆم بخواته وه. نازانم نه گهر نۆشابه فرۆشی لي ههبا و دهولت به مليۆن ها رووبل قازانجی بکردايه چ دهقهوما؟! نهوی پيم سهر بوو، له زستانی سهختی مۆسکۆدا سهفی بهستنی کر دوور و دريژ بوو. چوو مه قهسری کرملين؛ که ئیستا موزويه و هه موو کهل و پهلی ماله شای لي داندراره. پياو سهری سوور ده ميني که نهو شايانه چۆن ژياون!

له ديواری کرمليندا - که کۆنه قه لايه ک بووه - زۆر قوتووی زهردی به قهد خشتيکی تي گيراون که خۆله ميشی پياوه ناوداره کانی رووسياي تيدا به و له سهريان نووسراوه. چوو مه گۆرستانی پياوه گه وره کانیش که به راستی نهویش موزوه ئاسايی بوو. عه کسی مردووه که له مه رمه پری کيل ديته بهر چاو. کۆته لی ماکسيم گورگی، کورپکی به سه ر باوه شه وه لي بوو که نووسرابوو: «چاکترين تاليفاتم...».

قه بری لاهووتی، شاعیری کوردی کرماشانيم ديت که به خه تي فارسی زۆر جوان و درشت پيناسه که ی نووسرابوو. ده گهل سه لماسی چووينه ماله که ی. ژنه که ی تاتار و زۆر لای دهولت به قهدر بوو. ده بگوتی لاهووتی نه غلب گۆرانی به شيعری لوپری ده گوت. له ئاسايشگاوو چوو مه موزوه ی «تار خانگليسک»: که ماله نه مير يووسف ناويک بووه. له عاجباتييه کانی دنيا بوو. ته نانه ت لهو ماله دا شانۆی هونه رشاندان هه بووه؛ که هه قی چوو نه تماشای ليره په کی زيپ بووه. خانم دوکتور گوتی: له دنيا دا تاکه.

گوتم: شوينيکی سه برترم ديوه.

گوتی: مه گهر واتیکان.

- به لي واتیکانم ديوه.

پژويک چووينه شه رگه ی ناپليۆن و رووس. کۆله که په کی به ردين که ناپليۆن به نيشانه ی سه رکه وتن چه قاندوو په تی و هه لۆپه که به سه ره وه په، ههر له جيی خۆی ماوه. کابرای شاره زا وای باس بۆ ده کردين و وا گهرم داها تبوو، ده تگوت بۆ خۆی له شه ره که دا بووه. توپ و گولله و چه کی نهو پژوه راگيراون. شه ر و له شکری ههر دووک لا به بهر ق نيشان ده درين. به سه دان داستان و ديوانی شيعری نازه ری - که به دياریم درابوو په - به بار ناردمه وه. سه یرم ده کرد له ههر کو ی ناوی ستالين هه بوو، قه له م کيشرابوو. فه ره نه گيکی گه وره ی تاجيکی رووسيم هه بوو؛ دام به سه لماسی بۆم بنيري؛ چا بوو نه يناردا!

پژوی خوا حافيزيم هات. ميديو ف ليی پرسيم: به گشتی شو ره ویت چۆن ديت؟ گوتم: زۆر شتی باش و که ميک شتی نه باشم ديت. به لام حالی شو ره وی - که دهوله تی کریکارانه - وه ک مۆدی پاريس، به رۆژ و سه عات ده گۆری. له وان په تا ده گه مه وه به غدا، زۆر لهو شتانه ی من ديومه گۆرابن و له چاکه وه چاکتر بووبن... شه و که به پي ده کردم، که پيکیکی هه لدا ناو به فر؛ گوتی: رووس لايان وایه که سيک نه وه بکا دووباره سه فه ر کردووه که ده بينيته وه.

له پاش يازده مانگ و نيو، مۆسکۆم به جي هيشت. له فر گه ی شاری «پيگا». له پاته ختی ليتونی نيوه رژۆم خوارد و به فرۆکه په کی نه ليۆشنی ۲۴ نه فه ره، هاتمه «ستۆکهۆلم» پاته ختی سوید. له فر گه که وچکی زيوم ديتن؛ سه ودام کرد. ژنه که شتيکی گوت، گوتم: به کرۆن تي

ناگہم، چند دؤلارہ؟

- دوو دؤلار.

- شەشى بە دوو دؤلار!؟

زمانىكى لى دەرهينام و لاساي دەكردمهوه:

- شەشى بە دوو دؤلار!

ئەو باش بوو تۇزىك پرووسى دەزانى. شەو چووينە «كۆپنھاگ». لە ئوتىلىك دامەزرام؛ لال و كەرى تەواو. شەو لە ژوررى قاوہ خواردەنەوہ كارايەك بە ئىنگلىسى دواندىمى؛ منىش لەتوپەت جوابىكم دەداوہ. باسى سەياحەتى سويس و قومارخانەى مۇناكو و ئەو شتانەى دەكرد. گوتم: من پياويكى فەقىرم؛ لەو شتانە ناگەم.

گوتمى: منىش زۆر فەقىرم؛ ھەموو داراييم ناگاتە بيست مليۇن دؤلار!!

- ئەى بەستەزمان! جا چۆن ژياوى!؟

- چ بکہين، ژيان ئەوہيە!

بە فرۆكەى K.L.M. ھاتمە ويەن. لە ئوتىل دواز دە بەغداييم ديتەوہ كە لە بولغارياوہ دەگەرئەوہ. دوانيان ھەر ئاشناى قەدىم بوون؛ ھەموويان عەرەب. ئيتەر ھاوزمانم بۇ پەيدا بوو. لەويوہ گەيىنە بيرووت. گوتمان چونكە موسافير كەمن، دەبى شەو ليترە بن. بەيانى بە فرۆكەيىكى دى دەپرۆنەوہ. جا وەرە بە عەرەبى بيكە بە ھەرا: ھەى دزىنە! ھەى دەستبر! ئيمە كارى تىجارەتمان دوا بکہوى چەند زەرەر دەكەين... بە ھەزار زمان لووسى گوتمان: دەتانبەينە چاكترين ئوتىل و بە كەبى خۇتان بلەوہرېن. ئيمەش كيشەمان ھەر بۇيە بووا چووينە ئوتىل پيفيرا لە سەر بەحر. ئەميرىكى سعوودى لەوى بوو؛ ھيئەدى سلسلە و پلپلە پئوہ بوو ھەر بريقە دەھات. دەتگوت تاوسەكانى باخجەى بوخارايە! موفتى فەلستينىش (شىخ حوسينى) - كە تشرىفى لەوى بو - ھەميشە دوو پاسدارى دەست لە سەر دەمانچە لە خزمەتيدا بوون.

چوومە تىلگرافخانە گوتم: برا من بەيانى زوو دەگەمەوہ بەغدا. ئەگەر تىلگراف پيش من دەگا، باشە؛ دەنا با پوولىك خەرچ نەكەم.

- ئاى بى قەزا بى! باش دە دەقىقە تىلگراف لە مالە خۇتانە.

نوژى سبەينە گەيىمە فرگەى بەغدا. بە تاكسيەك ھاتمەوہ مال. پاش عەسر تىلگرافكەيان داىە دەست خۇم!

كاتى كە لە پرووسيا بووم خەبەريان دامى خوا كورپىكى داوہ؛ ناوى «زاگرؤس»م لى نا. شيرينيم بۇ ميديؤف و چەند ھەوالىكى كرى. گوتمان: چەند سالە ليترەى؛ وا كورپ بووہ!؟

گوتم: لە ناو كورد ئەگەر لە نۆ مانگ تىپەرى قبول نىيە.

پىكەنى گوتمى: پەيامنيرىكى پاريسى رۇژىك شيرنى داينى؛ گوتمى: من سى سالە لە مال نىم؛

خەبەرم بۇ ھاتوہ كچىكمان بووہ!

روبل زۆر و لە دەرموہ ھىچ ناكا. زەبتى سەوتىكم پى كرى دەگەل يەخچالىك ناردەمەوہ. لە مۇسكو، لە لىنينگراد، لە باكو، لە بوخارا و سەمەرقەند، لە نومايشگاي سنەعاتى مۇسكو، ھەرچى جوان و شياوى ديارى بوو كرىبووم. بە دوو چەمەدانى گەورەوہ ھاتمەوہ. رۇژىك محەممەد گەر ابوو دەستە عەكسىكى پەيدا كردبوو، گوتبووى: داىە وەرە! بابم دەگەل ئەو ھەموو ژنە رووتانەى مايؤ دە بەرانە لە دەم چۆم عەكسى گرتووہ! داىكى گوتبووى: ھەر نيشانم مەدە! من

بابت باش ده ناسم. هر چي بکا هر دېته وه لای خو مان و نامه وئ لومه ی بکه م... له هه موو دیار به کانم به نرخ تر، عه کسی چهند که سئیکي دؤستی باکوئی، عه کسی «نازم حکیمت» «بولبول» و هی تر بوو که به خه تی خو یان بو یان نووسیووم: «دیاری بو هه زار».

نهو بهینه که له رووسیا بووم، قزلجی له جینگه ی من کاری له ستؤدیو ده کرد و ببوه هاوکاری برای شه ریکه کم. راست چوومه وه سهر پت و سنگی پیشووم و ملم له عه کاسی نایه وه. ماوه به ک قزلجی هر ده گهل خو م کاری کرد. کابرایه کی قهره قشلاغی - که ناوی نه حمده بوو - له نهرته شی ئیرانه وه به ژنه وه له تارانه وه هه لاتبوو؛ پوولیکي ده گهل خو ی هینابوو. گوتی: هیچ کاسیم نییه و پوولیشم سهد و په نجا دینار ماوه، چی بکه م؟ ستؤدیو به کی رووته کم به سهد و چل دینار بو کری. قزلجیش بیته شه ریکي؛ فیری عه کاسی بکات. کاریکی ترجه مه له عه ره بی بو فارسیشی له رادیو به غدا په یدا کرد.

که من رؤیبووم بو رووسییه، بارزانی به قزلجی گوتبوو: حیسابی بکه چاپی مهموزین چهندی تی ده چی بتده می. حیسابی کردبوو؛ سهد و بیست دیناری وهر گرتبوو. تا من هاتمه وه شیست و چوار سه فحه له چاپ درابوو؛ پوولیش خه لاس ببوو. پیشه کیه کی بو نووسیوو زور جوان بوو؛ به لام نووسیوووی خانی لاسای مه جنوون و له یلای نيزامی کردؤته وه. به وه رازی نه بووم؛ له یل و مه جنوونم له سهر را خوینده وه. هر که س هه دوو کیان له بهر یه ک راگرئ، ده زانئ خانی زور به هیزتر له نيزامی نهو به یته ی گوتوو. دیاره خانی حه وسهد سال له دواي نيزامی هانؤته دنیا و نه ده بیات ریگه یه کی زؤری به ره و چاک بوون برپوه.

مهموزینم چاپ کرد و شیست دینارم له سهر دانا. چوار سهد دانه یه کم به دیاری دا به ناشنایان؛ دووسه دیکم دا بهو ئیرانیانیه که له سوله یمانی کؤمؤنه یان هه بوو. که گوتیان له رؤژیکي ترس و له رزدا حه مامیان پی گهرم کردبوو! نهوی تریش له سهدا حه فتای کتیب فرؤشان خوار دیان و له عه سلی مایه چل دیناری خو شم زهره کرد!

جهلیل ناویک خه لکی پیرولی باغی نزيک سابلان، نه فسهری مخابه رات و بازنشسته کرابوو؛ بسازبفرؤش بوو. به زمانیکي زور لووس پوولنه که ی دام به خانوویک. پاش ماوه یه ک که فرؤشته وه، تیگه یستم دووسه ت دیناریکی لی دزیوم! دهستی زور که سی دیکه شی به زمانی خو ش برپوو که یه ک له وانه عه لانه ددین سه ججادی بوو. به لام پاشه رؤژیک دیتمه وه، ژنه که ی رده وو که وتبوو؛ مال و زپری بردبوو. بو خو شی له رز ببوو؛ به زه ییم پیدا ده هاته وه. دهستی زه مانه توله ی خوار و خچچی لی کردبووه.

بارزانی گوتی: دیمه ماله که ت. گوتم: راستی من تاقه تی حه لو و جه لو ی توم نییه؛ به چل - په نجا حه ره سته وه دیه کوی؟! گوتی هر دیم. شه و هاته ماله وه. دیتی جینگا که م ته نگه به ره. پاش چهند رؤژ خانوویکی ده ولته تی له سی خانووی که بو پاریزه رانی نهو دیاری کرابوو، دامی و گویتسمه وه گه ره کی «ئیسکان» له دهره وه ی شاری به غدا. خانوویکی چل ونؤ میتری، چوار وه تاغ له سهر یه ک، وه تاغیکي گه وره و دریز بو نشیمه ن و میوان تیدابوو؛ حه سارؤکیکي چکو له شی هه بوو. ده بوو تا بیست سال، سالی سهد دینار بده م و بیته مولکم. وه تاغیکیشم لی دروست کرد. قیستی پینچ سالم مابوو که به عسی داگیران کرد.

وه ک ده پیشدا باس م کرد، برای جه لالی شه ریکم ملی له ته شقه له و فیل و فره ج نا. به شه دوکانی خو م به پوولیکي هه رزان پی فرؤشت. له ئیداره ی «مه بانئ عام» رؤژی به دیناریک

دامه زرام. کاره کهم له سهعاتی ههشتی بهیانهوه تا دووی پاش نیوه پو بوو. رۆژی ئهوپه پری کاره کهم سهعاتیک بوو. نامهی وارد و سادرم له مل بوو. ده بوایه تا سهعات دوو بیکار دانیشم. ملم له کتیب خویندنهوه نا. رۆژی به لانی کهم داستانیکم ده خویندنهوه. رۆژیک کوتیان مدیر کول دئ. کارمندان - که قهت کاریان نه ده کرد - وه خو کهوتن؛ ههر کهسه پهروهنده له پیش و چاویان به سهردا گرتووه؛ من نه بی. مدیر کول هات، گه یشته من. گوتی: تۆ کارت چیه؟

- رۆژی نیو سهعات نووسین و پینج سهعات و نیو وینج دان بۆ ده ولت!
پیکه نی و رۆیشت.

هیشتا له دوکانه کهم بووم، پیاویک به ناوی عهبدولکه ریم - که زۆر سال کارمهندی شرکه تی نهفت بوو، ئینگلیسی زۆر باش ده زانی - هات و چۆی ده کردم و دهرسی پیده گوتم. جارئ گوتی:

- چهز ده کهی کتیبی دینی به هایی بخوینیهوه؟
به لئ، هه موو شتیک ده خوینمه وه.

زۆری کتیب بۆ هینام. تهواو شاره زاییم لهو باره وه بۆ پهیدا بوو. رۆژیک گوتی:
- ئیستا عه قیده ت پهیدا کردوه که دینیکی باشه؟

- مامۆستا من ته گهر ده ست له ئیسلامه کهم هه لگرم و لام وایی به تاله، چون عه قلت باوه ر ده کا لام وایی رۆژی قیامهت عه بیاس ته فهندی شه فاعه تم بۆ ده کا؟! نا، فریوت ناده م. مه منونتم که شاره زات کردووم؛ به لام وه ک دین قبوولم نییه.

مامۆستا لیم ره نجا؛ ئیتر هات و چۆی نه ده کردم. چه ند مانگیکی پئ چوو بوو، رۆژی له ماله وه گوتیان پیاویکی درێژ، کاله کیکی ئالتوون کۆپری بۆ هیناوی و له مال نه بووی. به نیشانه مامۆستا که بوو. ئیواره یه ک له چاخانه یه کی نه بوونه واز به کتیک بانگی کردم؛ خۆی بوو. گوتی:
فلانی من به هایی بووم؛ به خوا منیش وازم لئ هیناوه. با ناشت بینه وه!

له ئیداره ی مه بانی عام، کورپکی کورد به ناوی «زیا خورشید» په واندری کارمه ند بوو؛ گوتی:
تۆ کتیبی ته رواح ده خوینیه وه؟
- دیاره ...

زۆر کتیبی ده رباره ی عیلمی ته رواحه وه بۆ هینام. کتیبه کان زۆر به نرخ بوون؛ به من نه ده کردان. زۆر زۆرم به هره لئ دیتن. به راستی مه وزووعه کانی بۆ داستانی گالته نووسین، شتی وا نه بوون! کاک زیا به دل و گیان عه قیده ی پئ بوو. قهت نه یده گوت: «فلان مرد»، ده یگوت: «نه قل بوو». به پئی تهو عیلمه، ره وحه کان که له لهش ده رده چن، ده چنه حهوا و لهوئ به ئازادی ده گه رین؛ باخچه ده چینن؛ شیعر ده لئین؛ ئیختراعات ده کهن؛ خۆشی راده بویرن ...

له جیگه یه ک تووش بووم: ره وحه کی که شه یه کیان حازر کرد؛ لئیان پرسی: حالت چۆنه؟

- زۆر شر بوو؛ تهوا خه ریکم باش ده بم. که مردم دیتم ههر چی له عومرمدا به مریدانی کلیسام گوتووه، هه مووی درۆ بووه. ههر یه کیان که مردووه، چووم عوزرم لئ خواسته ته وه و عه قوو یان کردووم. تاقه که سیک له سه ر زهوی ماوه، نه ویش تهوا له حالی مردندا، نه ویش بمبه خشی حاله خۆش ده بی و له عه زایی و یجدان رزگار ده بم!

شهویک له خه ونمدا ههشت کهس هاتنه سه ربانی مالی که منداله کانم نووستبوون. گوتیان:
- ئیمه ته رواحین؛ یه کیه تیمان هه یه. تۆ مانگانه یاریده یه کمان بکه.

گوتم: مانگي نيو دينار باشه؟

په کيان گوتمی: زوريشه، زور سوپاس!

گوتم: دهغيله با منداله کانم ههست نه کهن که ئيوه ليرهن؛ وا ده چم ميوه تان بؤ دینم.

گوتمیان: نهوه ميوه!

لاباريک سيو ههلرزا!

په يانی نهو خونه م بؤ کاک زيا گتيرايه وه. ههر ده يگوت: ئای لهو به خته ی تۆ هه ته! چهند ساله من حهول ده دم هيشتا نه وه نده يان به سه ر نه کردو موه!

ئيعلانگيکي په يدا کردبوو: «کؤمه لي سي زهنگوله له شاری ئوکسفوردي بریتانیا له بهرانبهر هه زده شلينگدا ژيانی رابردووی خوت پي ده لي که چهند جار قابليت گؤريوه». کاک زيا پوولي نارد و بؤی هات. ده لي: «تؤ هه زاران سال له مهبهر موغی زه رده شتی بووی. مردی. نه مجار بووی به راقيسه له مهبه دي فيرعه ونانی ميسر. پاشان مردی. بووی به کاهنيکی بوودايی له چين. جاری چواره م له کوردستان په يدا بووی. ئیستا کارمندی!». گوتمی: ئيمانم پي هه يه، تۆ چی؟

گوتم: رهنگت سووره. رهنگه نه گهر راقيسه بووی کس له چنگت نه جاتی نه بووی!

گوتمی: هه يهوو؛ تۆ هه موو شتت پي گه ميه!

جگه له کاری ئيداره ياريدهی پارتم ده دا. پوولم له خه لک بؤ کؤ ده کردوه؛ نه شره م بؤ بلاو ده کردوه. رؤزيک براي م نه حمده گوتمی: کاکه وهره حيسابتيک بکه ين: خه لک چاپخانه په کيان هه يه، چهند مالی پي به خيو ده کهن. ئيمه (پارتي) دوو چاپخانه مان هه يه. پرؤ ئيستيعفا بده له ئيداره کت؛ وهره لای حيزب کار بکه! رؤزنامه ی کوردستان - که جهلال تاله بانى وهریگرتووه - تۆ ده ريخه. حه وتانه يه و له هه شت رووپه ردا. حقووقت له ئيداره کت پتر بی.

به موديری کارگوزينی جهمال بابانم گوت حيكايهت نه وه يه و ئيستيعفا ده دم. گوتمی: تکايه مانگيک سه بر بکه! من له نيوه رؤيانه وه مهره خه ست ده کم. نه گهر نه تتوانی رؤزنامه که له حه وت پاش نيوه رؤدا ده رخه ی، نه وسا ئيستيعفا بده.

له دوازه ده چووم تا شه و درهنگ خه ريک ده بووم. پينج حه وته پينج ژماره م ده رخست. نه وه نده ی رمين له سه ر بوو، که له ژماره چواره زاری هه وه له وه، بوو به هه شت هه زار و هه ر به شی نه ده کرد. ههر ژماره ش ده مه ته قه يه کم تيذا ده نووسی. له ئه لف هه تا يی، به ئيعلان ه وه خؤم ده منووسی و کورپک «جهودهت» ناو پاکنووسی بؤ ده کردم. جاريک يا دوو جار زه بيحی شتيکی بؤ نووسی. رؤزيک جهمال شالی - که وه کيلي بلاو کردنی نووسراوی پارتي بوو - له سوله يمانيه وه هات. به وپه ری شانازيه وه گوتم: ها؟ رؤزنامه ی کوردستان ديت که له خه باته عه ره بييه که زؤرتر مشتهری هه يه؟

گوتمی: هيچ فخر مه فرؤشه! به خودا مشتهريه کانی هه موو دي نشيني شاره زوورن؛ هيچيان سيواديان نييه. ده مه ته قه به زاواه ی نه وانه. دين ده کرن؛ به يه کيک ده لين بؤ مان بخوينه وه! قاقا پنده کهن. که سيان نالين رؤزنامه ی کوردستان؛ ههر ده لين: نا باوه ده مه ته قه يه کمان به ری!

چهند مه قاليکم تيذا نووسی دهنگی بلاو بؤوه. نهوی له بيرم ماوه مه قاليکی دريژم له سه ر عه رب و تورک و ئيرانی نووسيوو که هه رسيکيان ده لين کورد له خؤمانه و تيرم گالته ی سه ير

پئی کردبوون. مه قالیکم له سهر بهرنامهی رادیو کوردی بهغدا ههبوو؛ زه عیم وه حیدی ههلتۆزاندبوو. لهو سهروبهندانهدا عهبدولکه ریم قاسم لیمان کهوتبووه فهندهل فیلان؛ دنهی رۆزنامهی «الثوره»ی دهدا ئیساتی بکا کورد بنیچه عاره ب بن. پیسی به گژدا چووم و دهمه تهقه کانم قاسمی دهگرتهوه. پاش پینج ژماره داخرا.

رۆژی که چوومه باره گای خهبات، زه بیحی له ده رگا گوتی: مه لا بۆ هاتوووی؟ خۆ رۆزنامهت نهماوه!

تاسیک بردمیهوه؛ جا بهس نهبوو جهمال بابان نه بهیشت ئیستیعفا بدهم! ئیستا چیم بکر دایه؟ سبهی چوومه ئیداره. سهعات چواری پاش نیوه رۆ ههر لهوئ مام. جهمال بابان هات:
- نهوه بۆ نارۆی؟

بۆم گپراوه. گوتی: من خۆم دهستم به کار و حقوقی حیزبانهوه سووتاووه، چاکت نهجات بوو...

به داخهوه ژماره کانی کوردستانه کهم نییه؛ بهلام دهمه تهقه کانی له بۆ کوردستاندا چاپ کراوه. دوو بهسته شیعی ریشم له رۆزنامهی «دهنگی کورد» بلاو کردهوه که یه کینکیان به ناوی «خالیده» دهستم نه کهوتهوه و فهوتا.

له سهر داواوی یه کیه تی فیرکارانی سوله یمانی، مه قالیککی شازده رووپه ریم له سهر باری ئه ده بی کوردی و شیعی کۆن و تازه نووسی. له لایهن هیندیگ له شاعیرانی تازه وه چهند جینویکی جانانهم بۆ هات. ئه ویشم له مه جهلله ی روونا هیدا - که خۆم به سهری راده گه یشتم - چاپ کرد. بهلام مهقال ههرا به کی نایهوه، رۆزنامهی ژین و قانیع و زۆر که سی تر له سهر منیان کردهوه. جینۆده ره کانیا ن کرده که ری نیوه زه ر!

بۆ مانگی ره مه زان بارزانی چوو بووه بارزان. قاسم زۆری زۆری بۆ حیزب هینا؛ نه یده هیشته رۆزنامهی خهبات له ولاته کانی جه نووبدا بلاو بیته وه. ئه ندامانی پارتی له ریگه و بانان ئه زیهت ده کران. رۆزنامهی خهبات شکاتی ده نووسی، که متری گوئ ده درایه. حیزب قه راری دابوو به هیچ جۆریک ده گهل ده ولته تی تیک نه دا و تا زۆر ته یار و ساز و ئاماده ی کار نه بی، پشوو ی سوار نه بی. حیزبی شیوو عیش له به غدا ئه و کۆل و که فه ی نه ما بوو. به عسی لئی وه خۆ که و تبوون، رۆژ نه بوو یه ک و دوانیا ن لئ ترۆر نه کن. ههر ئه وه نده یان به ده سته وه ما بوو له رۆزنامه که یاندا ده یانووسی: چۆن وا ده بی؟ هه موو رۆژ شه هید ده ده یین. سیاسه تی ئیمه مارکیستان پیاو کوشتنی تیدا نییه!

وهک له بیریا ن چوو بیته وه له وه ختی ده سه لاتداریاندا چیا ن ده کرد.

له سهر خۆپیشاندانی خه لک له دیهات، به دنه دانی شیوو عیه کان - که له کوردستاندا ههر خۆیا ن حیساب بوون و پارتی زۆر که مه هیژ بوو - زۆریا ن له خه لکی سه یدسادق گرت؛ که شیخ قانیعی ش بهر کهوت و خه بهریا ن دامی له به غدا گیراوه. بارزانی له مال نه بوو. رۆژی که هاته وه، ههر سه لامی کرد و دانیشته، گوتم قانیع گیراوه؛ ده ست به جئ هه ستا. چوو بووه لای سالح عه بدی ره ئیسی ستاد گو تبووی یا ن ئیستا منیش هه بس ده که ن یا ن قانیع به رده ده ن. قانیعیان هینا وه. له جیا تی سو پاس ده لی:

- به خوا له م حه بسه هه موو رۆژ لا وه کان پر ته قال و مۆزیا ن ده دامی، تۆ نه ته یشت تیر بخۆم!
قاسم له لاساره سه یره کانی دنیا بوو؛ بوه ته یریکی عه جایب. دلئ هه لینه ده گرت ناوی هیچ

کەس بە ھونەر مەند و ئازا بێنن. بۆ نموونە: مندالیکی پۆلی پینجی سەرەتایی بە ناوی فەیسەل شەعلان، خەلکی شاری کووت لە سەر تەلەفزیۆن نیشان درا؛ کە میسکی وەک کامپیۆتەر ژمارە ی لیک دەدانەو. زۆر تاجر بە تەلەفزیۆن دیارییان بۆ نارد؛ کە کورە بێوژنیککی فەقیر بوو. قەرار وا بوو چەند شەوی تریش لە تەلەفزیۆنەو ئیمتیحان بکری. لە سبە ی ئەو رۆژەو ناوی ئەما. قاسم بەغیلی یی بردبوو!

بارزانی کە ھاتەو گوتی من بە سەربازیککی خۆت حساب کە! قاسم سوور دەیزانی بارزانی درۆ ناکا و ھاوکاریککی پالەوانی بێوینە ی دەبی؛ ھەر وەک شەری شیخ رەشید و ھەرای شەووافی بۆ لە ناو برد. بەلام ئیحساساتی خەلک بەرانبەر بە بارزانی و بژی - بژی دەستەجەمعی، قاسمی پر کردبوو لە ر ک و کینە. بۆ دەرفەت دەگەر! کە ئەو در کە لە سەر ریی خۆی لایەری. بارزانی زۆر خاکی و بێدەعیە بوو؛ خۆبەرستی رووی تی نەکردبوو. ھەر لەو رۆژەو کە ھاتەو، لە ھەموو کۆبوونەو یە کدا زۆر لەوانە قەلس بوو کە تاریفی دەکەن. جاریک لە جیزنیکدا - کە بە ھزی ھاتنەو ی، لە سالۆنی گەل (قاعە ی شەعب) گیرابوو - جەلال تالەبانی بە وتاریک و من بە شیعریک باسی ھاتنەو ی ئەومان کردبوو؛ بە تاریفەو. گوتیان بارزانی گوتوو ی ھەردووکیان تەنبی دەکەم؛ خۆتانی نیشان مەدەن! راست چووینە بەر دەستی. زۆری لۆمە کردین و بەخیر گوزەرا...

عەشایری زیاری زۆر لە میژ سالە دوژمنی سەرسەختی بارزانن. ھەرچەند کچی مەحموداغا ی مەزنیان زنی بارزانی و دایکی کاک مەسعوود بارزانییە، بەلام دیسان ھەمیشە دژایەتی ھەر ھەبوو. لە شەری بارزان و دەولەت لە ۱۹۴۵، بارزانی ھەوالیان بە دوژمن [دەولەت] فرۆشت.

قاسم لە بنەو چەک و پوولی بۆ زیارییەکان نارد کە بە بارزان ھەلرۆشین. بۆ جیزنی ئۆکتۆبر، بارزانی دەگەل چەند وەزیر و پیاوماقوولی عیراقی بۆ مۆسکۆ دەعوەت کرا. لە ھاتنەو دا قاسم گوتبووی: بیستوو مە غەیبەتی منت کردوو. بارزانی گوتبووی: حەز دەکەم ئەو ی بۆی گیرایەو ی بێتە رووبەر ووم؛ چونکە من لە بیرم نەبوو بە چاکەش باست بکەم. ھەر ناوی تۆم وە بیر نەھاتەو... جاریک بە قاسمی گوتبوو: تۆ لە خۆتەو دوو ملیۆن و نیو دینار بە شیخی زوفار دەبەخشی، گەلی عیراق رازییە؟ ئەو تەرزە رەفتارە و قسانە، قاسمی تەواو شیت و ھار کردبوو. چۆنی لە کۆل خۆی کاتەو؟!

زیاری وەک عەشایر ملیان لە شەخۆری و دەستدریژی بۆ بارزان دەکرد. مەلامستەفا ماوہیەک بوو لە بارزان بوو. لەم بەینەدا دەزگای دەولەت زۆری تەشقەلە بۆ پارتی نایەو. رۆژنامە داخران؛ برایم و جەلال خویان لە بەغدادا شار دەو؛ بەلام کاری حیزب پەک نەکەوت. حیزبی شیووعی دنە ی فەلاحانی سولەیمانی دا کە دژی مالیاتی زەوی خۆپیشاندانیک ریک خەن. زانیمانەو کە حیزبی پارتی لە سولەیمانی سەرۆکایەتی خۆپیشاندەران ی کردوو و ھاتوون ریکە ی دەربەندیخانیا ن گرتوو و بۆتە تەقە و پیاو کوزراو و حیزب و خۆپیشاندەر شکاون. قەدەر ریک پاش ئەو شکانە، نووری شاوہیس ھاتە بەغدا کە لە لایەن حیزبەو و توو یژ دەگەل قاسم بکا. دەگەل عەبدوللا کانی مارانی چووینە لای. چۆنمان لئ بیست، پوختەکە ی دەگیرمەو:

«بە ھەزاران وەرزیر و خاوەن مولک بە چەکەو کۆ بوونەو. دژی باجی زەوی شیعاریان

دەدا. حېزب ھەر چەند بېرىرى دابوو خۇي تووشى شەر نەكا، مەلامستەفاش ھەرگىز بە شەر دەست پىتکردن رازى نەبوو، بەلام دىتمان ئەگەر ئىمە سەرکردايەتى ئەو گەلەكۆمەگىيە نەكەين، حىزبى شىووعى دەبىياتەو و ئىمە بە يەكجارى شىكست دەخۇين. ناچار خۇمان لىي كىرد بە ساحىب. كەچى ھەر دەگەل تەققە قەوما و پىياو كوژرا، ھەرچى ئاغا و رەغەتن، ھەر كەسە بوونە دزى گاي خۇبان و غەيب بوون. حەفتا كەس ئەندامى پارتى نەبىي كە لە مەيدان چەقىن و لە تارىكايى شەودا سەنگەريان چۆل نەكرد. شەرىكى خۆتېرىن بوو، بە زۆر بە ملماندا ھات...».

بىستەمەو كە شەوى شىكانەكە، جەلال تالەباني و نوورى ئەحمەد تەھا، بە سوارى جىپ بە دەشتى سولەيمانىدا گەراپوون، جوتىيان بە مەلامستەفا دابوو: «خۇي لە بارزان مانگى پىنسىد دىنار وەردە گرى و ئىمەى فرۇشت. ئەدى بۇچى نايە شەر بىكات؟!».

قاسم ھەلى بە دەرفەت زانى و لە ناخافل بارزاني بۇمباران كىرد. بە ئەمرى شىخ ئەحمەد، بارزاني لە دەولەت راپەرى. ھەمەباھەم سىسەد و پەنجا پارچە چەكى كۆنى لە سى تىر و پىنچ تىر و كەوكوژى ژەنگاوى بە دەست بارزانىيانەو بوو؛ بەلام وەك ئاگرى بە قودرەتى كەوتە گىياني دوژمن. رۆژ نەبوو مەلبەندىك ئازاد نەكا. رۆژ نەبوو سەدان ئەسىر و تەفەنگ و تۇپ نەگرى. ھەركى، شىخ رەشىد و عەشايىرى زىبارى لە ولات تەرە كىرد. ولاتى زاخۇ و دەھۆك و برادۆست و بالەكايەتى و دەشتى بىتوتىنى خستە دەست. ھەرچى پۇلىسى كوردە لەو كوردستانە بە ھەزاران بە چەك و ھەموو كەل و پەلەو- رايان كىرد و چوونە پەناى بارزاني. لە ھەموو كوردستاندا ھەمىشە دوو كەل داوەستان بوو؛ تۇپ باران بوو؛ تانك شىكان بوو؛ بۇمباراني تەباران بوو. تەننەت رۆژىك قاسم داواى جۆرى مووشەكى لە رووسيا كىردبوو كە ئەگەر بە چوار سەعات نەمگاتىي حالتم شەرە لە ئەرمەنستانەو بە عاسمانى توركىيەدا بۇيان نارد و لە بەرانبەر توورەيى توركيادا عوزريان خواستەو.

شەر ھەلگىرسا. من ھەر لە بەغدا مامەو و كارى نەتېنىم بۇ پارتى دەكرد. يەك لەو كارانەم؛ گوتيان دەورى سەفارەتى مىسر ھەمووى بە جاسووس گىراو؛ دەمانەوى سەفىر بىنىن و رېگە نىيە. گوتم من دەچم. عەرىزە يەك نووسى: «بىستەمە رادىو قاھىرە گوويندەى فارسى دەوى؛ ئەگەر حقوقىكى باشم بدەنى ئامادەم». نامەم نا ناو پووشە يەكەو. لە دەرگاي سەفارەت پىرسىان: بۇ دەچى؟ عەرىزەم نىشان دا، سكرتېرى يەكەمى سەفىرم دىت. لە زمان بارزانىيەو رامگەياند: «ئەگەر ناسر كارتىكى وا بكا شەرى قاسمان لە كۆل كاتەو، تۇزىكىش چەكى دزى تانك و فرۆكەمان بداتى، دەگەل ئىران شەر دەكەين و ئەو بەشەش لە پەيمانى بەغدا تووشى سەرىشە دەكەين...». چوار جارى تىرىش ھات و جۆم كىرد. ھەر گوتيان: «بە ناسرى رادەگە پەنىن، داواى تەوفىقتان بۇ دەكەين». ھىچى لى شىن نەبوو.

جارتىك لەو جارنە دەبوو بچمە مالى و ابەستەى نىزامى؛ لە عىمارەتتىك بوو. دەمرانى سەرايدارەكە جاسووسى قاسمە. چوومە لاي سەرايدار: سەلام مامە! سەگىبايىكى مىسرى دەلېن لىرەيە. من فەقىرم؛ عەكسەم بۇ شتۆتەو؛ پوولەكەى نەداومى. بۇم بستىنە! سەرايدارىش چەند جىتوئىكى تەر و تازەى بە مىسر و ناسر دا. رۇيشت و ھاتەو گوتى: ئابرووم بىرد. بىرۇ پوولى خۇتى لى وەرگە! كىبرا پىنى سەير بوو! جارتىك لەو جارنەى سەفارەتى مىسر، ئەحمەد تەوفىقىشەم دەگەل بوو؛ كە دوايە باسى دەكەم.

لە ئىدارەكەدا بەغسى، شىووعى و پارتى ھەبوون؛ بەلام كەس خەبەرى لە يەكتر نەدەدا.

نەشرى ھەرسىك لا دەدرا بە ھەمووان . ھەموو پىكەوھ نىوانمان خۇش بوو؛ شەپە چەققەشمان نەدە كورد . فەرمانى گرتنى «فواد ەسكەرى» ناوى بەعسى دەر چووبوو؛ خۆى شار دېووه . داوام لە برادەرىكى كرد بىيىنم . باوهرى پىتم ھاتبوو، چووم لە مالىك دىتم: فواد! تۆ بەعسى، كەس بىر نابا لە مالە كورد خۆت شار دىيىتەو؛ وەرە مالە من . زۆر سوپاسى كرد؛ گوتى ئىرەشم باشە .

عوبەيدوللا، كورە گورەى مەلامستەفا خۆى شار دېووه . تووشى كابرەكى ھەولتېرى بووم كە مالى لە بەغدا و كارمەندى ئىدارەى مالىيە بوو؛ بە ناوى ەبدولواھىد، زۆر دلگەرم لە كوردايەتيدا . گوتى: ھەز دەكەم عوبەيد بىتە مالە من؛ كەس فەكرى ناكە؛ دوورە لە ھەموو شتىك . بە سەيد ەزىم گوت . عوبەيد گوتى: من نايمە؛ دوو ھەوالم ھەبە با ئەوان بچن . چووينە لای كابرا . كە زانى عوبەيد نايمە، گوتى: مالە من لە ھەموو شوپىنان خرابترە . ھەمىشە پۆلىسى نەيتى لە كۆلانەكەماندايە؛ پۆ نادەم!

شەويك دووربىن و فلاشم ھەلگرت، دەگەل سەيد ەزىم شەمىزى چووينە مالەكەى عوبەيد لە «مىدینەالسلام» كە ەكسى بۆ بگرم و كارتىكى ساخەتى بۆ ساز كەين و لە بەغدا دەرچى . ەكسم گرت؛ ھاتم بۆم، روانىم سەرىك لە سەر دىوارەكەوھ دەرنايتە ھەسار . گەر ھاموھ:

- پىتان زانراوھ، خۆ خەلاس كەن!

بىنە بەر چاوت: دوانى زگزل، بترسن، بە دىوارىكى بەرزى ھەسار ھەلگەرىن، يەك بچتە سەر شانى ئەوى تر و لەپ بەربنەوھ؛ بە ھانكەھانك چنگ لە دىوار قايم كەنەوھ . بەزمى وام قەت نەديوھ! لەبەر پىكەن ھۆشم نەمابوو . بە ناھومىدى مانەوھ . گوتم: كار ھاسانە . من دەچمە دەر، بەھانەيەك دەگرم و دەگەل كابرا بە شەر دىم و توند مى دەگرم . ئىوھ لەو دەر فەتەدا راکەن . بۆ ئەو شەپە چوومە دەر . سەرە پۆلىس، پشیلەيەكى پەش بوو لە سەر دىوار ماتەى دابوو! ھاتمەوھ گوتم: نەخىر زۆرن؛ چارىان نايمە! ديسان نىو سەعاتىك ئەو مەشقەم پى كردن و پىم نەگوتن!

بەعسى زۆر شپ و در بوون . زۆريان شىووعى تىرۆر دەكرد؛ زۆريان رق لە كوردان بوو . دەولەت پنى بەربەست نەدەكران . شەوانە سەردەركى مالە كوردانىان سوور دەكرد؛ يانى دەبى بكوژرىن . دەركى ئىمەش سوورى بەرگەوتبوو . چەندىن شەو زۆر بە ترسەوھ پاسى مالم دەگرت و لە سەر ھەست بووم . تەفەنگىكى راوم لە دوكتور مراد رەزماوهرى وەرگرتبوو؛ لە بن سەرى خۆم دادەنا .

رۆژىك لاوېكم لى پەيدا بوو گوتى: خەلكى تور كىم . لە مالە حاجو كورپىك ئادرىسى تۆى داومى كە بىنئىرە كەر كووك . پىگە زۆر سەخت بوو . ھەر كەس لە بەغدا بەرەو كوردستان رۆبىا لە چەند جى دەيانپشكنى . كارتى شناساىى دەبوو پى بى . ەكسم بۆ گرت . بە خەتى خۆم كارتى شناساىىم بۆ نووسى؛ مۆرى كارخانەى خشت سازىم - كە لە لا بوو - لىدا؛ ئىمزاى رەئىسى كارخانەم كرد و دامى . رۆبىشت .

- ئەى بىچارە! خۆ من ھەر بە خەتىك ئىمزاى خۆى و ئىمزاى رەئىسى كارخانەم نووسىوھ . كە دەبوو ئىمزاى رەئىس بە مەرەكەبى كەسك بى و لە خەتى ناو كارت جىاواز بى . يەقین دەبىگرن .

پاش ماوھەك كور - كە ناوى بووسف بوو - ھاتەوھ گوتى: ھويف لەو كارتەى تۆ! بەخا شتى چاكە؛ ھەر دىتوويانە گوتوويانە برۆ! لە كەر كووكەوھ چوومە لای بارزانى . گوتم: تەفەنگم بەدەنى . گوتى: ئەگەر ھەزار بۆت بنووسى دەتەدەمى . دەى بۆم بنووسە با بچمەوھ!

- كاكە من ناتناسم؛ ناتوانم . ھا ئەوھ سى دىنار و بچۆوھ سوورە .

له سووریه و نه نامهی سوپاسی نووسیبوو بؤ ئه و کارته باشه!

که بارزانی له شهړه کانیدا سهرکهوت، ئه ندامان و لاگرانی حیزب له لیوای سوله یمانی و ههولتیریش بووزانه وه و به چه که وه دایانه چیا و شهړه هموو ولاتی گرتوه. که سانی که نه ناسرابوون، له به غدا مابوونه وه و کار له به غداش زؤر باش به پړوه ده چوو. من مانگانه م له کورده کانی ئیداره کؤ ده کرده وه؛ خه بهر یکم هه با، ده منارد. جاریک گوتیان کؤمه لیک له کؤنه ژنه رال و پیاوماقوولانی به غدا په یامیکي گرینگیان بؤ حیزب هه یه؛ ناویرن به نامه بینووسن. ده بی یه کیک ته وای قسه کانی بی زیاد و که م له بیر بی و به شوینی خؤی بگه یه نی. تؤ بؤ ئه و کاره باشی. په یامم وهرگرت و چوو مه کهر کووک. زه بیحی مه سئوولی کهر کووک بوو. له وئ نووسیمانوه و ناردیه چه می پړزان بؤ مه کته بی سیاسی. بؤ سبه ی ئیواره جوابی هاته وه. هاتمه وه به غدا. هه ر گه یمه وه گوتیان: رؤزنامه ت نه خویندؤ ته وه؟

- نا، چی تیدایه؟

- له زمان توه نووسراوه: «بارزانیم پی پیاویکی خراپه. پارتی پیاوی ئیستیعمارن و دژی جمهورین. من حاشایان لی ده که م».

- هه ی نه بی!

سبه ی براده رانم دیته وه؛ جوابه که م گه یاند. گوتیان: ئه و بوختانه بؤ چه ند که سیکی دیکه نووسراوه؛ ده توانی ئینکاری بکه ی. چووینه رؤزنامه یه ک. گوتی: به لی بؤت ده نووسین. به لام ده بی بنووسی من موخالیفی جمهورری قاسم. گوتم: بوختانیکم پی کراوه، ویجدانم نارازیسه. به لام ئه گه ر ئه و درؤیه بنووسم، هه همیشه ویجدانم عه زابم ده دا، ئینکاری ناکم.

دوو به یانی، به یانیکي چاپ کراوی حیزبی پارتیم نیشان درا که نووسیبوو: ده ولت به حیله سازی ده یوئ پیاوه چاکه کانمان له که دار بکا. نووسراوی ده ربارهی هه ژار راست نییه و له و ده مه دا ئه و له سه فهدا بووه و کاری حیزبی راپه راندووه. گوتیان بلاوی ده که ینه وه.

- ئای ده غیله! ئه گه ر ده تانه وئ له به غدا بمینم و فایده یه کم هه بی، ئه وه مه که ن. چونکه هه ر ئه مپؤ ده مگرن!

پاش چه ن سالتیک که ده گه ل جه لال تاله بانی و برایم ئه حمده نیوان ناخؤش بیوو، منیش لای بارزانی بووم، هه ر ئه و پیاوه مه ردانه ی که به یانه که یان نووسیبوو، له رؤزنامه ی «نور» دا نووسیبوو یان: «هه ژار ئه و ساله توبه ی بؤ قاسم کرد و هه ر خاینه!». به لی سیاسه ت نابی دایک و بابی هه بی!

ویکه وتم کی ئم بوختانه ی نووسیوه. ساغم کرده وه که مامؤستا ته وفیق وردی شاعیر بووه!

- کاکه وردی تؤ بؤ وات کردووه؟

قه ده ری حاشای کرد؛ به لام شاهیدم بؤ په یدا کرد که له وه ختی نووسینیدا له وئ بوون. گوتی: راستت ده وئ گوتم ئه گه ر هه ژار ئابرووی بچی و سووک بی، من وه ک شاعیری گه وره ی کورد ناوبانگ په یدا ده که م!

بزه یه کم هاتی. چونکه ده مناسی و ده مزانی عه قلی تؤزیک پارسه نگی ده وئ. لی خؤش بووم و بووینه وه براده ری جاران.

رؤزیک سه عات یه کی پاش نیوه رؤ، وردی ده گه ل لایکی کؤبی هاتنه مال؛ به سه ر ناندا که وتن. ماسی و برینجمن هه بوو. لای زؤر که س گوتبووی: هه ژار جاسووسی ئه مریکا یه؛ ده نا

چۈن ۋا بورژوازيانە دەزى ھەموو رۇژ ماسى و برىنج بخوا؟!
 - ھەتتو وردى! ئەم نەوارەت چۈن پەر كەدەوہ؟
 - بە خوا كاكە زۆرم خۇش دەوئى. گوتەم ئەگەر بلىم جاسووسە، خەبەرى لى نادەن و ناگرن.
 بە خەيالىم پياوہتيم دەگەل كەدووى!
 جا چونكە لە رووسياوہ بۇيان دەنووسى «پروفسور وردى»، با چەند نوكتەيەكى لى بگيرمەوہ:
 * بەيتى سيامەند و خەجى نووسىبوو كە ئەمە لە ئەدەبىياتى ئەرمەنى وەرگىراوہ. لۇمەم كەرد:
 - برا! سيامەند و خەج ھەر دووك ناوى كوردانن. بەيتەكە سەدان سالە بە ھى كورد ناسراوہ;
 بە كرمانجى و سۇرانى ھەيە. چۈن تۆشتى ۋا دەكەى كە مامۇستايەكى كوردى؟
 گوتى: دەسا بە حەقى خودا ئەو حيزابە ئەرمەنيانە تەنيا پىنج دىناريان حەقى تەرجمە
 داومى. ئاى لەو دەسپرانە!
 * لە كۆلانىكدا رووبەرۇوم دەھات و جنىوى دەدا.
 - ھا، خىرە؟
 - كاكە! كىتىم بۇ دراساتى كوردى غەلەتگىرى كەدووہ؛ لە باتى شتىكم دەنى، دەلین ھەژدە
 دىنار قەرزدار بووى! بزائە كارىكم بۇ ناكەى؟
 كە پرسىم نىشانىان دام. ھەر غەلەتەى دەبوايە غەلەتگىر رۇبە دىنارىك جەرىمە بىدا. پاش
 حەقەكەى خۇى، ئەوئەندەى دەكەوتە سەر. بە ھەزار گىرە مايەباشم كەرد؛ ھىچى ئەم و ھىچى
 وان!
 * رۇژىك گوتى: دوو دىنارم بە قەرز بىدەيە، دووسبەى دەتدەمەوہ. چل وپىنج رۇژى پى
 چوو بوو. گوتيان وردى لىت دەپرسى.
 - ھا؟
 - كاكە! ئەو رۇژە كە پارەم لە تۆ وەرگرت، چوومە بىكەى چاپى فرانكلين. گوتەم: كارىكتان
 نىيە بىكەم؟
 - ناوت؟
 - تەوفىق وردى.
 - تۆ چل و دوو دىنارت لامانە. ھا وەرگىرە!
 ئەو سەگبابە ئەو پوولەى لەپ دامى، ھۇشم لە خۇم برا؛ بە ناوہراستى خەياباندا دەپۇشتەم.
 ترومبىل خۇى لى دام. لەو ساوہ لە بىمارستان بووم!
 * وردى لە دوكانى بەشیر گوتى: شىووعى و پارتى و دەولەت دەبانەوئى ترۆرم كەن! جەمال
 عارف - كە دوكتورى بەيتال بوو - گوتى: ۋا بزائەم تۆ جۇرى نەخۇشى رەوانىت ھەيە؛ دەنا تۆ لە
 مەدرەسەبەك فېركارى و دىارى. دەتوانن پەيدات كەن.
 گوتى: نەخىر مەن نەخۇش نىم. ئەوانە نەخۇشن كە مانگى سەد دىنار وەر دەگرن و
 جاسووسن!
 دوكتور جەمال گوتى: جارى حقوقەكەم سەتوسى و دوو دىنارە! نەخۇشىيەكەى تۆش، مەن
 كە بەيتالەم دەبى قسەى لى بىكەم، نەك خۆت!
 زۆر جار ناوى «بەشیر موشىر» دەبىيەى! خراب نىيە بىناسى:
 خەياتىكى نەخوئىندەوار، تەواو نەيدەتوانى ئىمزاى خۇى بنووسى، زۆر سالان لە لەشكرى

عوسمانیدا ئیستیوار بووه. جگه له عه‌ره‌بی به‌غدا‌یی، ترکی و هیندیك هیندی ده‌زانی. مه‌قاله و کتیب‌نووسی لئ ببوو به‌نه‌خۆشی. هینده‌یان به‌گالته پئ گوتبوو مامۆستا و باش ده‌نووسی، خۆی له‌خۆی لئ گۆر‌ابوو. خه‌یاتیه‌که‌ی چوو‌بوو. دوکانیکی هه‌بوو، ببوه کلووپ و باش‌گای ئەدیپ و پیاوانی له‌کار‌کوته. کیت بوویستایه، له‌وێت ده‌دیته‌وه. به‌یه‌کیکی ده‌گوت: تۆ فلان شت بنووسه، من ته‌ئلیفی ده‌که‌م! ته‌نانه‌ت جارێک شیعری منیشی ته‌ئلیف کرد! ئەوی له‌ته‌ئلیفاته‌که‌ی له‌بیرم ماوه: فالنامه‌ی ناپلیۆن که‌ ده‌یگوت: ته‌جره‌به‌ بکه‌ن! بۆ خۆم ته‌جره‌به‌م کردوو، دوو مانگ نه‌خۆش که‌وتوووم! ده‌یگوت: چوار هه‌زار سال له‌مه‌وبه‌ر شیعه‌یه‌ک - ناوی رۆبین بوو - چنگیک برنجی له‌چین دزی له‌هه‌مه‌دان چاندی؛ برنجی ئیرانی لئ که‌وته‌وه!

نه‌خۆش بوو گوتی: ئەگه‌ر مردم بمه‌نه‌وه کوردستان. گوتیان شه‌ره، ئەو کاره‌ ناکرئ. گوتی: ده‌سا به‌خو من له‌قه‌برستانی به‌غدا ده‌گه‌ل ئەو عه‌ره‌به‌سه‌گبابانه‌دا ناتوانم بزیم! که‌چی چل سال بوو له‌به‌غدا ده‌گه‌ل عه‌ره‌ب ژیا‌بوو!

کتیب و رۆژنامه‌ی کوردی ده‌فرۆشت؛ به‌لام ئەگه‌ر خاوه‌نیان دا‌وای بووله‌که‌ی بکر‌دا‌یه، جینیوی پئ ده‌دا؛ ده‌یگوت: جا وه‌ره‌ بۆشی بفرۆشه! دا‌وای پوولیشم لئ ده‌کا؟! هه‌ر چۆنیک بی، ئەحمه‌قیکی خۆین شیرین بوو.

هه‌ر له‌و جۆره‌ شه‌خسیه‌تانه‌ی که‌ له‌بیر ناچن: مام حه‌کیم، پیره‌میزدیککی تووتن فرۆشی که‌رکووکی بوو. خۆی به‌پیغه‌مبه‌ر ده‌زانی. سالح ئەفه‌ندیه‌که‌ی باس‌م کرد - خۆی به‌خودا ده‌زانی - جینیوی پئ ده‌دا؛ ده‌یگوت: ئەوه‌ هه‌یج که‌ نه‌مکردۆته‌ پیغه‌مبه‌ر، هه‌ر مه‌خلووقی منیش نییه‌ و ناشناسم!

خه‌به‌ریکم بۆ هات: «مه‌کته‌بی سیاسی حیزب ده‌لی یه‌که‌جاری بێته‌ کوردستان. رادیۆمان په‌یدا کردوو؛ ئیداره‌ی بکا». بۆ خۆ ئاماده‌ کردن و دا‌بین کردنی مال و قه‌رزو‌قوله‌ رێک کردن، حه‌وته‌یه‌ک مۆله‌تم خواست. ده‌بوا‌یه‌ شه‌ممه‌ برۆم، جومعه‌ کووده‌تای به‌عسی قه‌وما. له‌سه‌ربانی ماله‌وه‌ زۆر باشمان ده‌دی که‌ بۆمبارانی وه‌زاره‌تی دیفاع (بنکه‌ی قاسم) ده‌کرا. من به‌هه‌موو عه‌قلی خۆم پیم و‌ا بوو له‌شکری کوردی خۆمان هه‌لی بۆ هه‌له‌کووتوووه‌ و زه‌ره‌به‌تی خۆی چاک ده‌وه‌شینی. هه‌ر که‌ خۆم ئاماده‌ ده‌کرد، چوومه‌ لای جه‌لال بابانی کارگوزینی ئیداره‌. گوتم: له‌ ئیداره‌ ده‌رم بکه‌ با حقووقی مانگیک له‌زیادی وه‌رگرم، ده‌چمه‌ شۆرش. گوتی: په‌روه‌نده‌که‌ت هیند پاکه‌ ناتوانم هه‌یج به‌هانه‌ بدۆزمه‌وه. تۆ ته‌نانه‌ت ئیجازه‌کانیشت ده‌کار نه‌کردوو.

به‌غدا‌یی زۆریان عه‌بدولکه‌ریم قاسم خۆش ده‌ویست. هه‌ر خه‌لکی بازار و کۆلان، به‌هه‌زاران رژا‌بوونه‌ وه‌زاره‌تی دیفاع که‌ چه‌کمان بده‌نئ شه‌ر ده‌که‌ین. به‌لام غللووری و سه‌رسه‌ختی قاسم له‌وانه‌ نه‌بوو؛ هه‌ر گوتبووی: هه‌یج نییه‌؛ ئیستا خه‌لاسیان ده‌که‌م. خه‌له‌که‌که‌یان ده‌ر کردبوو؛ له‌مه‌یدانی پێش وه‌زاره‌ت کۆ ببوون و بژی قاسمیان ده‌گوت. چه‌ند تانکیک به‌عه‌کسی قاسمه‌وه هاتبوون؛ خه‌لک به‌خۆشییه‌وه‌ به‌پیریانه‌وه‌ چوو‌بوون؛ تانک لییان وه‌خۆ که‌وتبوون؛ سه‌دان که‌سیان به‌ر تیربار دا‌بوو. بۆ رۆژی دوا‌یی -چیشته‌نگاو- قاسم گیرا و کووده‌تا سه‌ری گرت. له‌رادیۆوه‌ له‌سه‌ر یه‌ک فه‌رمانی قه‌تلوعامی شیوو‌عیان بلاو ده‌کرایه‌وه. زۆر له‌شیوو‌عیان ده‌بن زنجیری تانکی ده‌سکردی رووسیا‌دا پان و فلچ کرانه‌وه. زۆر که‌سیان به‌مشار ده‌ست و پئ بریه‌وه؛ به‌ته‌ور و نێزه‌ له‌توپه‌ت کرد. گه‌ره‌که‌ کورده‌ فه‌یلیه‌کانیان -که‌له‌ ده‌وری باره‌گای غه‌وس بوو- شه‌لم، کویرم، ناپارێزم، وه‌ به‌ر تۆپ و گولله‌ تانکان دا. ئەوی به‌عسی ده‌گه‌ل

شىيووعى و لاگىرانى شىيووعىيانىان دەکرد، رەنگە تەيموور لەنگ و ھۆلكۈش لە دەستيان نەھاتىن. قاسم و چەند كەسىك لە ۋەزىرەكانى لە مەر كەزى رادىئو بەر گوللە دران. لەو جەھەننەمەدا تووشى نوورى ئەحمەد تەھا بووم. گوتى: خەم مەخۇ! بەعسىيە زەلامە كان كە دەگەل مامۇستايانى ئىمە لە حەبىدا بوون؛ قەولىيان پىداوين كە ئىستىقلالمان بەدەنى و لە عىراقمان جوئ كەنەو!

- كاكە نوورى! ئەوانەى كە نەژادپەرسىتى و توندوتىژن، بەلام روحم بە ھاونەژادانى خۇيان ناكەن، چۇن بۇ كورد جىگەى متمانەن؟ من قەت بەو دۇعايە نالېم نامىن.

- كاكە تۇ ھەمىشە بەدېنىي؛ نازرانى سىياسەت ماناى چى!
- ياخو و ا بى...

و ا بزائم سىيەم شەوى كوودە تا بوو، مامۇستا سالىح يووسفى - كە لە زەلامەكانى پارتى و لە حوكمى قاسمدا گىرابوو - ھاتە سەر رادىئو. مبارەكبادەى لە براپەتى كورد و عارەب كرد و تىرى دۇعاى بەخىر بۇ بەعس كرد. لە ھەموو بەعسىيەكان توندتر و تىژتر و دژى شىيووعى و كوردىش «عەلى سالىح سەعدى» بوو كە كرابوو ۋەزىر. كۆرە كوردىكى خەلكى قوشتەپەى پەنا ھەولېز بوو. براپەكى بە ناوى نەدىم سالىح سەعدى لە «مەبانى عام» بوو؛ ھەزار جار ناوى بابى دىنا. ھەرۋەھا «تەھا رەمزان جەزراوى»؛ ئاجودانى ھەمىشەى سەدام «سەباح مىرزاي ئەردەلان» كورد بوون و دوژمنى سەرسەختى كورد!

چەند لاوئىكى پارتى وىكەوتن حەبس كراو كوردە كان لە حەبس دەر خەن. زۆر ئەفسەر و كوردى دىكەش لە حەبسان دەر چوون. خەبەر ھات كە جەلال تالەبانى لە جەبەھى شەرەو ھاتوو بۇ تەبرىك و گىتوگۇ. لە ئوتىل بەغدا دىتم. لە ناو قسەى باسى جەبەھە و پالەوانەتى پىشمەرگەدا، ئەم چەند پىسارەم لى كرد:

- ئىيە كە و ا سەر كەوتبوون، حوكمى بەغداش چل ۋەھەشت سەعات لە بەر يەك ھەلۋەشا بوو، كەس ئاغاي كەس نەبوو، بۇچى ھجوومتان نەكرد دەو پاشاگەردانىيەدا كەر كووك بگرن؛ كە لە ھەموو شوپىنان حەساس تر بوو؟ ئەودەم ئەگەر قاسم نەكەوتبا، دەيگوت بە گز دوژمنمدا چوون؛ ئەگەر ۋەك ئىستا بەعس سەرۋەكەوتبا، دەتانگوت بە گز ھىزەكانى قاسمدا چووين. با ئىستا وتووئىزى بەشى كوردى بگەين.

لە بىرەم بە حىرسىكەو ھەتتە گوتى: قسەى بىتام دەكەى! سەرباز دە ناو سەنگەردا، كلاوخودى ئاسنى بە سەر ۋە، تەفەنگ و تۇبى روى دە منە؛ چۇنى بگرم؟

- كاكە! ئەگەر لەشكرىك فەرمىنى لە بەغداو بۇ نەيە و نەزائى سەر بە كام دەستەيە بۇت نەگىرئ، ئەگەر فەرماندەى بۇ دىارى كرا و چەك و فەرمىنى لە سەر ۋە بۇ ھات، زۆر زەحمەت تر دەبئ.

- نا كاكە! ئەگەر خەتايە كىش ھەبئ لە بارزانىيە ۋەيە؛ ئەو گوتى شەر پراگرن. برا ئەو پىاۋە ھەر سوارى سەرى خۇى دەبئ. لە باتى سىياسەت خەون دەبىنى!

- دە بە خودا خەونەكەشى راست بوو؛ دوو رۇژ پىشتر گوتى قاسم دەرۋوخئ.
- ھا، نازانى بۇچى گوتمان تۇ ۋەرە؟ بۇ رادىئو نەبوو. ئىمە نىوانمان دەگەل بارزانى ناخۇشە؛ تۇى خۇش دەوى. و ا بەكى نىوانمان خۇش كەپەو. دەبئ ھەر دەگەل خۇم بىيەو. داۋاى لە پىاۋى دەولەت كرد - كە لە بىرم نەماۋە كى بوو - لە تەيارەدا جىگەى منىش

بکهنهوه. پاش نیوهپرۆی ئەو پرۆژە گوتی: ڕینگە ی تۆ لە تەبارەدا نادەن.

تووشی یووسف میران بووم - که برادەریکم بوو؛ روتبە ی سەرگورد و لە حەبس بەردرابوو - گوتم: کاک یووسف دەترسم بنگرنهوه. با هەتا دەرفەت ماوه ڕاکەین. کاک یووسف جلکی ئەفسەری کردە بەر، بە تاکسییهک هەر ئەو ئیوارە بەرەو کەرکووک هاتین. لە سایە ی جلکەکانییەوه ئیجازە دراین لە دەروازە ی بەغدا دەرکەوین. لە ڕینگە جلەکانی گۆڤری و شەو هاتینە ئوتیل سیروان لە کەرکووک.

لێرەدا دەمهوئ تۆزیک بەرەو دوا بگه‌ڕیمه‌وه:

چەند جار ناوی «عەبدوللا کانی ماراتی» م گوتوو. لەدوای هاتنەوهم لە سووریا کەس وا دۆستم نەبوو؛ وەک گوتی کەر، جووت بووین. بە مندالی تا کلاسی چواری سەرەتای خۆیندبوو؛ چەند سالیک کاسی لادئ و پەژێ فرۆشی کردبوو. لە کەرکووک ملی لە خۆیندن نایهوه تا لە حقووق دەرچوو. لە دەورانی قاسمدا کاری حیزبی لە بەغدا دەکرد و هەمیشە پێکەوه بووین و تەنانهت پوولی من لای ئەو بوو کە بۆم خەرج کا. زۆر جار دەیگوت: من دەچمە خاریج بۆ دوکتورا وەرگرتن، خەمم نییه چونکە تۆ برای بە راستمی و ناگات لە مندالی من دەبی؛ هەر وەک منیش بۆ تۆ وام. بە راستی زۆرم دل پێ خۆش بوو.

ئەو پرۆژانە ی کە حیزب ناردبووی بچمە شۆرش، هاتە مال گوتی:

- برا تۆ کە لە بەغدا دەرۆی نەچی بە تەمای من بی! بە خودا قەت ئەحوالی منداڵە کانت

ناپرسم!

وەک گۆزیک سەهۆلێم بە سەردا کەن تاسام؛ گوتم: کاکە من خودا بە هومیدی تۆی خەلق

نەکردم؛ هەر وا دەزانم ئەو پرۆژگاریه کە تۆم نەدەناسی...

شەو لە کەرکووک بە ترس و لەرزەوه بە سەرمان برد. بەیانی بە تاکسییهک ڕۆیشیتین و جاده ی گشتیمان بەجێ هێشت و لە ڕینگە دیسەوه چووینە هەولێر، مالی خالی کاک یووسف (عەبدولقادر ئەفەندی)؛ کە لە بی بی جەک چەند پرۆزیک پێکەوه بە نەینی ژابووین. بەیانی بە ڕانک و چۆغە و جلکی کوردییەوه چووینە کۆیە، بووینە میوانی بنکە ی حیزب. سەعید مەسیفی ناویکی پێ ڕادەگەشت. باسی ئەوه ی کرد کە چەند میزەر سووریک هاتوون، ڕاینه‌گرتوون. تیگەیشتم کە دەبی نیوانی حیزب و بارزانی وا خۆش نەبی وەک من بیرم لێ دەکردهوه.

دەمهو ئیوارە گەیشیتنە پشتی کانی مارات؛ کە مەلامستەفا لهوئ بوو. لە بەهاری ۱۹۶۱را نەمدیبوو. ئەو پرۆژەش کە دیتمهوه مانگی سێهەمی سالی ۱۹۶۳ بوو. بئ ئیختیار فرمیسمک دابارین. پاش بەخیرەیتانم گوتی: هەزار! من تۆ و وه‌هاب ئاغا - کە هەر دووک وا زگ‌زلن - لە شۆرشدا چ لێ بکەم؟! گوتم: راست دەوئ من لە ترسی مردنی بەغدا هەلاتووم. قەبره‌لقەن بیست و پینج دینار دەستین و دوا ی دوو پرۆژ قەبره‌کە دەرئۆشەوه بە یەکی دی. هەر هاتووم لێرە بمرم کە قەبر بە خۆڕاییه! بەلام تکا دەکەم دەگەل وه‌هاب ئاغام حیساب مەکە! ئەو لە هەموو کەس تەنبەل تره!

شەو لە مەجلیسی بارزانیدا گوتم: تۆ نازانی لە پرۆژنامە و رادیۆ بەغدا چەندم جنیۆ پێ داوی؟! گوتی: بەلێ گۆیم لێ بوو. ئەرئ کێی دیکەش لێرە بوو؟ من چم گوت؟ شەو کەتی مەلامیل - کە ئەفسەریکی موخابەرات بوو - گوتی: فەرمووت ئەگەر بۆ خۆم چاوم لێ بوایه کە هەزار ئەمە دەنوو سی و بۆ خۆی بۆی خۆیندبامه‌وه، هەر دەزمانی درۆیه؛ چونکە من هەزار باش دەناسم.

گوتىم: بىمبەخشە! مەن بە ئەقلى خۇم چاكتىرىن فرسەتى زىرپىنتان لە دەست دا كە لەو چل وھەشت سەعات شىئاوويەي بەغدادا، ھىرستان نە كەردە كەر كووك.

بارزانى گوتى: جارى لەو باس و خواسانە گەرئ!

سبەي پاش نويز دەگەل جەلال تالەبانی دەر كەوتىنە گردى پشت مالان. زۆرى پياوماقوولانى عەشائىرى پۇدەرى و دەوروبەر لى بوو. جەلال قسەي بۇ كردن:

- كاكى خۇم بەعسى رەگەز پەرستىن، لە بەر ئەو ناسر يارىدەيان دەدا. ياننى لەشكرى مىسر و سووريا و عىراق دەبنە دژمان. رووسىياش يارىدەي ناسر دەدا. ئىران و تور كىش دوژمنى سەرسەختمانن. ئەمريكە و ئىنگلىس يارىدەي تورك و ئىران دەكەن. لە ھەموو لايەكەوھە خەتەرى زۆر زلمان لە سەرە. خوا بكا شەر نەبىتەوھ...

ئاغايانى عەشائىرىش وەك دەللىن: «سەرچۇبى بەدى بە گامبىشى، ھەر بەرەو كادىنى دەكيشى» مىلان لى نا: ئىمە تووتنەكىمان بۇ نەفرۇشراو؛ وە پكەين چەند قرووشەكن پى بگا؛ وە پكەين شتاقەلا دلى نەئىشى، چلتوو كەكيش بفرۇشىن! خولاسە لەو قسانە كران و بلاوھيان كرد.

گوتىم: مام جەلال تۆ رەئىسى شۇرشى؛ ئەو قسانە دلى شەر كەران سارد دەكاتەوھ. واش بى ناپى لە تۆى بىيەن. تۆ ھەر دەبى دلىان گەرم كەي. تارىفى ئازاد بوونيان بۇ بكە...

گوتى: كاك ھەزار! تۆ ھەرفىكت لە ئەلفباي سىياسەت نەخوئىندوھ!

- بەلى راستە نەمخوئىندوھ، بەلام بفرەموو چ بوو كارەكەي دەتفرەموو مەن پىكى بىنم؟!

- بارزانى نەخوئىندەوارىكە، رووھى عەشیرەتى ھەيە؛ لە حىزبىيەتى نازانى؛ گوى بە فەرمان و دىسپلىن نادا. ئىمە دەمانەوئ دەستەلات بە حىزب بى؛ ئەو ھەر فەرمان ئىجرا بكا. وەك فەرماندەيەكى لەشكرى دەولەتان. تا واينى بۇمان تەھمەمول ناكرى.

- بەلى جەلال، مەنىش دەزانم ئەو خوئىندەوارىە ماركسىستەي نىيە كە حىزب ھەيەتى. جا يان نازانى، يان نايەوئ بىزانى. حىزب لەوھدا خەتايەكى كردوھ كە لە يەكەم كۆنگرەي بەغدا، دوای ھاتنەوھى بارزانى، ھەر چەن گوتى نابمە سەرۇكى پارتى، ناچارمان كرد و كرمانە سەرۇك. ئىجازەي حىزب و رۆزنامەمان بە ھۆي ئەو لە قاسم ساند. لە پاش شەرى دەرەندىخان گوتتان شەرى بۇ نەكردىن؛ بەلام ئەو كە بە بارزانىەكانى خۇي راپەرى، ئەوھى كرد كە كردى. حىزب لە شەرىكى دەگەل سۇفى شىخ رەشىددا، چوارسەد كەسمان لەبەر سى كەسى سۇفىيان شكا؛ كە سەردارى لەشكرى ئىمە عومەر دەبابە بوو. بارزانى ھەر سۇفىيەكى لە كوشتن و بە دىل گرتن لە دەستى دەرچوون، ئاوا بوونە دىوى توركە. لەشكرى عەشائىرى جاش و سوپاي دەولەتى راو نا. تا نەھات بەم دىوھدا حىزب نەبووزايەوھ و لە سايەي نازايەتى و شەر كەرى بارزانىەوھ ئىستا بووینە ئەو قووھتە. كەسىكى عەشائىرى كە تولىبىتى ئەم فەتھە بكا باوھ ناكەم رازى بىت ھەموو دەسلەتاي خۇي بدانە دەست مەن و تۆبەك و برايم ئەحمەدىك كە ھىچ ھونەرىكمان لەم ھەموو شەرئەندا نەنواندوھ. بەلام وەك مەن بىناسم باوھ ناكەم بە زۆر خۇيمان بە سەردا بسەپىنى. رەنگە ئەگەر داواي لى بكەين بچىتەوھ بارزان و حىزب بۇ خۇي شۇرش بەرئوھ بەرى، دلىي چى؟ ئەمەي پى بلىم؟

- چۆن دەوئىرى؟ بە شەرەفم ھەر لە دەمت دەرچى دەس بەجى بەر گوللەت دەدا!

- ئەگەر بەر موللەشم دا پىي دەللىم: كورد تۆيان ناوى؛ بچۆرەوھ بارزان!

«ناویری، دەویرم» درێژە ی کیشا. ههستام گوتم: هەر ئەمشەو پینی دەلیم. تۆزیک دوور کەوتمەوه. بانگی کرد: راوەستە! هاتە لام گوتی: وا گریمان تۆ ویرات پینی بلیی، ئەویش گوتی باشە دەڕۆمەوه بارزان، بارزانیەکانیش دەگەل خۆی دەبا؟!

- نا کاکە لەبەر چاوی رەشی من و تۆ، گوناھی وا ناکا! خۆت دەزانی ئەو بارزانییە چە کدارانە نە دەبالتکیکیان خۆیندوو، نە دەزانن حیزب و میزب یانی چی. لە ژێر فەرمانی بارزانییدا نەبن، بۆ عیفریتیش شەر ناکەن. لە ئەلبای سیاسەتدا زۆر لە من کۆلەوارترین! ئەگەر بپروا دیارە ئەوانیشی دەگەلن.

- ئای دە بە خوا ئەگەر وا بێ ئیمە تیدا دەچین! نا بابە پینی مەلێ! پیشی بلیی دەلیم من نەمگوتوو!

شەو لە مەجلیس گوتم: کاکە بارزانی، ئەم کورد و حیزبە تۆیان ناوی، تۆ بۆ ناچیهوه بارزانیەکی خۆت و لە کۆلمان ببیهوه؟!

گوتی: دەبارە ی من دەلین چی؟

- حیزبایەتی نازانی؛ خۆیندەوار نیت؛ بە قەولی شیخ رەحیمی شیخی بورهان: دیکتاتۆری! لاساری!...

- کێ وا دەلی؟

- من! ناخر ماویەتی: دەلین دزە، پوول کۆ دەکاتەوه...

- تۆ بۆ ئەوانەت نەگوت؟

- لە بیرم چوو!

- ئەگەر بڕۆم ئەوانە شۆرش بەرپۆه دەبەن؟

- بەو شەرته هیزی بارزانیان بۆ بەجی بلی!

- هەزار تۆ زۆر لە دنیا تیناگە ی! ئەو مامۆستا یا نە دەیانەوی پوول و پلەیهک لە دەولەت وەر گرن و بچنەوه مالی خۆیان. قەت وا ناکەم بەو ئارەزووه بگەن...

- کاکە! باوەر ناکەم نیازیان وا بێ.

- ئاھ دەبیینی! بە هو میدم تۆ خۆت شیت نەکە ی و تووشی ئەو نەخۆشی خۆپەرەستییه نەبی! لەمە گەری! دوو قسە ی سەیری بەغدا بگێرەوه!

لە کانی مارانەوه چووینە «چوارقورنە». حەشامەتییکی زۆر بوو. کۆبوونەوه ی تووتنەکی و چەلتوو کەکی هەر هەبوو؛ بەلام بە دزی بارزانی. پیشمەرگە داوەتیان دەکرد؛ بە نیشانە داگردنی بە بەرد سەرگەرم بوون. چەند رۆژیک بوو دەگەل لەشکر بووم. خاوەن مال -کە ئەغەلب ئاغا گوند دەبوون- گوشت و پلاویان دەداینی. پیشنیارم کرد: کە زۆر وێدەچێ شەری ئیمە زۆر بکیشی. هەر گوندیکی دوو جاری میوان بین، خواردنیان نامی. بۆ ئیمە نەیکەینە جەم و دەمی حیسابی؟ لە هەفتەیه کدا برینج، دەنا نیسک و نۆک و ساوار و ئەو شتانە بخۆین. هەر کەسایش لە خەلکی گوندان، ئەگەر بلیین تۆ لە سالیدا چوار یا پینج دینار بۆ نانی پیشمەرگە بدە! زۆریشی پێ خۆش دەبێ. چەند کەسیک -کە یەک لەوانە ئەحمەد تەوفیق بوو- گوتیان: نەخیر خەلک بەو میوانداریه فەخر دەکەن و ئەگەر بیگۆرین دلیمان دەشکێ. پیشنیارە کەم قبوول نەکرا.

بنکە کانی حیزبی بە حیساب و دەستندە بوو. تەنانەت هەر کەسە رۆژی سی دەنک نۆک،

نازانم چەند دەنگ نەسک و خولاسە بە وردە حساب دەیاندرایە؛ کە من ئەوم بە لاوە پەسند بوو. هەر چەند دەشمبەستەوێ کە مامۆستا گەرەکان پارووێ چەرەیان هەیه...

ئەحمەد تەوفیق

بۆ هەوێل جار «ئەحمەد تەوفیق» یان بلییم «سەید عەبدوللا ئیسحاقی» م لە شام دیت. لاویک بوو دوازدە سال لە من کەم تەمەن تر. گوتی دەجمە چیکۆسلۆواکیا. وردە کیشەمان کرد: ئەو کە زۆر مارکسی زانا بوو، لای وا بوو ئەو دەولەتە تانە لەوبەری دەریاوە دین ولاتان داگیر دەکەن، ئیستیعەماری و سەگ و سەگباین. من دەمگوت: فەرقی چییە لە وشکانی و لە دەریاوە بی؟ ئەگەر بمخوا، سەگباب و زالمە. خواردن خواردنە؛ بە کەوچک و کێرد و چەنگال بی، یان بە چنگ و نینۆک و گاز بی! دەیگوت: ئیمە دەبی وێرایی ئێرانییەکانی تر وەبەر پەرحەمتی شیووعی کەوین و کوردی عێراقیش وێرایی عەرەب و کوردی تورکیا وێرایی هەموو تورکەکان. من دەمگوت: برا! من بروام وا نییە کورد، ئێرانی و عێراقی و تورکیایی هەبی. من خەلکی ولاتیکی گەرەم ناوی کوردستانە. سێ-چوار دەولەت داگیریان کردوو، دەبیخۆن. دەولەتە گەرەکانیش یاریدەیان دەدەن کە بە زاری ئەوان بمانخۆن. با ئیمە خۆمان لە بیر بی، گەلانی هاوساش ئەگەر یاریمان بکەن سوپاسیان دەکەین... زۆرمان لەو قسانە دەکرد. نە ئەو لە بیر خۆی دەهاتە خوار، نە منیش بەرەو عیلمە کەمی ئەو سەر دەکەوتم! لە پاش هاتنەوێ بارزانی، لە بەغدا تووشی بوومەو. وا دیار بوو لە سابلاخ لە سەر کوردایەتی، خۆی لە گرتنیک رزگار کردبوو؛ هاتبوو عێراق. بە نەناساوی لە سولهیمانی خۆی گرتبوو؛ چەند برادەریکی کوردی ئێرانی هەلاتوو دەست ژاندارم و پۆلیسی ئێران، لێی کۆ ببوونەو. بە ناوی «کۆمۆنە» کۆمەڵێکیان پیکەو نابوو؛ ئەحمەد سەرۆکیان بوو. دیار بوو سەرۆکایەتی حیزبی دیمۆکراتی کوردی ئێرانییەتی دەکرد. لە سولهیمانییەو بە دزی هات و چۆی دیوی ئێرانیان دەکرد. مودیر ئەمنی سولهیمانی (حوسین شیروانی) - کە کوردیکی باش بوو - لە گرتنی عێراقی دەپاراستن. بە هاتنەوێ بارزانی زۆرتر خۆیان ئاشکرا کرد. لە بەغدا دەمدیتەو و بووینەو و ئاشنا.

شەری بارزانی و قاسم گەرم ببوو. ئەحمەد هاتە بەغدا و پێم سەیر بوو چۆن توانیویە لەو پرێگە دژوارە خۆی دەریاز کا. گوتی هاتووم جێک و دەرمان بۆ بارزان بەرم؛ کە هیچیان نییە. ویکەوتین جێک و دەرمانی زۆرمان پەیدا کرد. ئیستاش نازانم چۆنی گەیاننەو بارزان کە بە راستی کاریکی ئازایانە بوو. هەرەها چوو بوو لە بیرووتەو «دانا ئادام شمیت»ی پەیانمێری ئامریکایی گەیاننەو لای بارزانی؛ کە لە کتیبە کەمی (سەفەریک بۆ ناو پیاوێ ئازاکان) دا زۆر بە چالاک و نەترسان و کارزانی ئەحمەد تەوفیق هەلەلێ. جاریکیش لە بەغدا پیکەو چووینە سەفەرەتی میسر؛ وەک باسەم کرد. عەرەبی نەدەزانی من تەرجومانیم دەکرد. لە قسە کردنی سیاسیدا بە وریام هاتە بەر چاو. لە چوارقورنەش دیتەو؛ بەلام ئەمجارە ئەو فەلسەفە و فلتە-فلتە پێشوو نەمابوو؛ کە من تێی نەگەم. ببوێ کوردیکی خۆمالی و هاتبوو سەر ئەو بروایە: هەر کەس کوردستان لە کورد داگیر بکا، لە بەراز و ئیستیعەماریش پیستەرە...

لە کۆبوونەوێ کە دەشت، چەندیک لە هاوکارانی ئێرانی خۆی پێ ناساندم کە «سەلاحی موهتەدی» (بە ناوی مستەفا)، «مەحمەدی سمایی مەحموداغا» (بە ناوی کاو)، «سولهیمان

موعىنى «(بە ناۋى فايىق ئەمىن)، «مىنە شەم» و چەند كەسىكى تىرىش بوون.
ئەحمەد گوتى: ئەگەر لە خۇمان بى زۇرمان پى خۇشە.

گوتىم: ئەگەر مەتلەبت ئەۋەيە لە حىزبى دىمۇكراتى ئىران بىم، نابىم. چونكە من ئەۋا بىست و ئەۋەندە سالە لە ئىران دوور كەتتوممەۋە؛ ھىچ شارەزا بىم نەماۋە. من لە كوردستانى عىراقدا ۋەختە بلىم ورد و درشتيان ھەموو دەناسم و دەشرانم بە چەند مەنزىدا تىپەربون. لە بەر ئەۋە ۋەك ھەۋالىكى ناحىزبى بە دۇستم حىساب كەن! گوتى زۇر پازىن.

قەرار درابوو ھەموو حىزبى و لاگرانى شۇرش - لە ئاغاۋەت و رۇشنىبران - لە كۆيە كۆبەھە ۋە لە سەر باسى ھەقى كورد قسە بىكەن و دەگەل دەۋلەتى كوو دەتاي بە عىس بىكەنە وت ۋوۋىژ. چووۋىنە كۆيە. مەلامستەفا لە گوندى «تۇپزاۋا» لە نىزىك شار، مەنزىلى گرت. رۇژانە دەچوۋە سەر ناۋى ھەمامۇك. ئەگەر كارىك ھەبۋايە دەھاتە مالى «كاكە زىاد» لە شار. ئىۋارەيەك دىتم مەلامستەفا لە سەر كىۋىكى پۇدى كورى رۇزاۋاي ھەمامۇكە. بە پىن، وردە-وردە پىن ھەلگەپام. كە سەر كەۋتم، دىتمى؛ گوتى: خوا شو كور تۇ لە ۋەھاباغا زۇر باشتىرى، دىبارە دەگەلمان دەردەبەي!

لەشكر و مىۋان لە مالانى شار دامەزران. زەبىحى و من چووۋىنە مالى مام قادىرى باغەۋان؛ كە لە پىشدا لە مەھاباد ناۋى سەيد ھەمەقالە بوو. لە پاش زۇر ھەبىس و جىزىكىشان كەۋتوبوۋە كۆيە ۋە باغەۋانى كاكە زىادى دەكرد. تاھىر يەھىياى سەرۋەك ۋە زىر و كۆمەلىك لە پىۋماقوۋولانى بە عىس بۇ وت ۋوۋىژ ھاتنە خەلەكان (زىگەي ئىبنو خەلەكانى مېژوۋونووس). وت ۋوۋىژ دامەزرا. بەر لە ھەر شت گوتيان جىژنى نەورۇزتان بۇ دەكەينە قانۋونى. گوتيان ئىۋە ۋاز لە خۇدموختارى بىنن، لامەر كەزىتان دەدەبىنى. قسە زۇر ھات و چوو؛ كە من ھىچ ئاگاشم لى نەبوو تا بلىم چۇن بوو. حىزب قىۋولى كرد و قەرار درا بىخەنە بەر بىروراي گشتى و كۇنگرە لە كۆيە تەشكىل بەن. ھاتىنە «رانىيە». نازانم چەند رۇژىك لەۋى مەينەۋە، ئەۋەندە دەزانم كىچ نەيدەھىشت بىخەۋىن. كەۋشە لاسىكە كانىشيان لى دىزىبووم! لە رانىيەۋە بەرەو كۆيە ھاتىن.

لە سابلاغىش كە ناوم شاعىرى مىللى و لە نىزىكانى پىشەۋا بووم، لە پاشانىش ھەتا ئىستاش، كە بىفم بە دەۋەت كەردى سىياسى نەھاتوۋە و نايە. پىۋە دەۋلە مەندەكانى كۆيە دەۋەت تىان دەكردم. دەيانگوت: چت پى خۇشە بۇت لى نىن؟
- دۇكلىۋو! لە دۇكلىۋو زىاتر ناخۇم!

خا بىتەسسىتەۋە! توورە دەبوون و دەيانزانى چەند نەنجىم! زۇر بەيان ۋازبان لى دىنام.

جەنگەي كەنگر و گىا بوو. بەيانىان مام قادر دەيگوت: دەچمە بازار چ بىكرم؟

- كەنگر و ماست، گىا دۇكلىۋو!

ئەۋىش بە قەد مىنى ھەز لى دەكرد.

رۇژى لە سەر جادەي كۆيە مىرانى سالىح بەگ - لە مىرانى شەقلاۋە - بانگى كرد:

- ھەزار ۋەرە! گەنجىك ھاتىيە دەرى سابراغىمە. ھىچ دە زمانى ناگەم. ھەر دەرى:

«مەزورم! مەزورم!»، ئەتۇ بزەنە دەرى چى؟

بەلئى گەنج ناۋى ھەسەنە؛ برازاي ئەحمەد تەۋفىقە. لە مامى خۇى دەپرسى. خۇشناۋىك و سابلاغىەكى دەق نەشكاۋ، تىك نەگەبىشتوون. ھەسەن ۋشەي «مەزورم» بە كار دەبا، ئەۋ لاي

واپە مەزۇورم دەپ چىي!

لە كۆيە تۆپىنمان دەرد؛ تۆپىكەم لە پشتى مەسعود بارزانى دا. بارزانىيەك هات:

- چۈن تۆپ لە پشتى مەسعود دەدەي؟

- كاكە ئەو تەقلەيە؛ ئاغا و نۆكەرى تىدا نىيە. لىدەدەم و چاترىش!

زۇرى پى سەير بو!

زەبىحى لەم بەينەدا بۆي گىترامەوۋە كە رۇژى كوودەتاي بەس، پادگانى كەر كووك خەبەريان داوۋەتى: بە تۆپ و تانك و ھەموو چەككەوۋە دەبنە يارىكارى شۇرش و قىوول ناكەن ژىردەستى بەس بن. بەلام حىزب قىوولى نە كىردوۋە؛ گوتوويە: ئىمە لە ھەسدا قەول و قەرارى خۇمان دەگەل بەس بىرپوۋتەو؛ بە گزىاندا ناچىن. جوايى پىرسىيارەكەم لە جەلال - كە لە بەغدا لىم كىرد - دەست كەوت.

ھات وچۇى بارزانىش و كاك برايم ئەحمەدېشم دە كىرد. رۇژىك يەككە بە برايمى گوت: كاپرايەك لە ھەردووك لاقان سەقەت، بە سوارى كەر لە دىھات چەرچىەتى دەكا. زۇرمان خەبەرى زۇر گرېنگ بۇ دىنى؛ ھىچىشى لە حىزب ناوى. دەلى كاربەدەستان دەلىن تۆ دەپى حاشا بگەي لە حىزبى پارتى، دەنا رېگەي كاسىبىت نادەين. دەلىن چى بۇ مەسلەھەت بىنووسم من پارتى نىم؟

برايم گوتى: ئىوۋە پىتان چۇنە؟

- زۇرمان پى باشە ئەو حاشا بكا، چۈنكە زۇر بەھرەي ھەيە.

بە قامكى شادەي راسا: دەپى ئەو سەگبايە ئىعدام كرى!

- چۇن؟

- با بۇ مەسلەھەتېش پى سەر بۇ دوژمن نەوى دەكا!

جارىك دووبەدوۋ بووېن. گوتىم: برا ھەيفە ئىوۋە دلى بارزانى بشكىنن. ھىز و ھەبەت و ھەرماندەيى ئەو بۇيە نابى بە كارى ھىچ و پوچ لە دەست خۇتان بەن.

- ۋەك چى؟

- ۋەك ئەوۋە ئىوۋە دەچن لە بنەوۋە پوول دەدەن بە «عەبدولواھىدى حاجى مەلۇ» كە دەگەل خۇمان بە و لە بارزانى بتەكەوۋە. قوماربازي كۆيە ھەر ئەو شەوۋە پوولەكەي ئىوۋە لى دەبەنەوۋە و ئاشكرا دەبىت. ۋەك ئەوۋە «كەكۆ»ى بارزانى - كە مريدىكى گيانفېداي بارزانە - بانگ دەكەن، پىنجسەد دىنارى دەدەنى كە واز لە بارزانى بىنى. كەكۆ پوولەكە لە ناو دەسپەكەدا لە پىش بارزانى دادەنى دەلى: ئەزبەنى ئەقى دانە من، نزانم چەندە، دىيۇن تە بىمرا بە! بارزانى دەلى: بۇ خۇتى ھەلگەرە. لەوۋەش پىستىر: شەللاتى سولەيمانى چەكدارى ئىوۋە دەلىن: مندالىكى مېزەر سوورى ەقراويمان بىر دۇتە ھەمام؛ ھەر چۈنكە ۋەك بارزانىان دەچى...

برايم حاشاى لەوانە كىرد. بەلام گوتى: بارزانى بۇتە چقىلى چاوى حىزب، كويزى كىردوۋە. ئەگەر چقىلەكەش دەرىخەين ھەر كويز دەبىن.

- كاك برايم! ئەوانەي بۇم گىترامەوۋە بارزانى ھەموۋى بىستوون. ئەگەر ۋەك دەفەرموۋى ناتوان خۇتان كويز كەن، ئاگاتان لە خۇتان بى...

رۇژىك دووبەدوۋ دەگەل زەبىحى چوۋىنە ھەمامۆك بۇ لاي بارزانى. قسەكانى مەجلىسەكەم لە بىر نەماۋە؛ بەلام ھەر لە دەورى كىشەي فكىرى مامۇستايانى پارتى و بارزانى دەگەر. زەبىحى

گوتى: ئەگەر كەس لە دەۋرى بارزانى نەيچ، من تەنياۋكە سېكىم كە بە جىي نايەلم. يان گوتى: ئەگەر بە تەنيا لە سەر بەردىك بىمىنئەتەۋە، دەچمە تەنئىشتى، چونكە دەزانم حەق بەۋە. رۇژىكى دى عەبدولحوسىن فەيلى و يەدوللا فەيلى - كە ھەردووك لە لىژنەى مەر كەزىدا بوون - لە ھەمامۇك بە مەلامستەفایان گوت: ئەمانە (مەنزوربان برايم و دەستە و بەستەى بوون) خەيانەت بە مەسەلەى كورد دەكەن. تۆ ۋەك سەردارىكى بە پرشت محاكەمەيان بکە و شايەتى لە ئىمە و ئەوانەى ۋەك ئىمە شارەزا بخوازە. ئەگەر بە گوناھبار دەرچوون گوللەبارانان كە! كە بە گوناھبارىش دەر دەچن.

من - كە نە پارتى بووم و نە رەسمىيە تىكىم ھەبوو - لە خۇمەۋە ھەلمدايە: - جەناب بە بىرى كورتى من، دوور بە دوور يە كتر مۆتەھەم مەكەن! راستە پرس و ۋەرامىك با لە ناوتاندا بىچ. ئەگەر خەيانەت ناكەن خوا ھەلئناگرى بە خراپيان بزانى. ئەگەر خەيانەت بىش بکەن با كۆمەلى شايەت بزىن و لە رىز دەر كەون. لام وايە ھىچ شۇرشىك ئەگەر لە سەر زەۋبەكى سەخت و بە متمانە رانەۋەستى، بىنى بۇش بىچ، تىك دەر ۋوخى. بارزانى گوتى: بە قسەى ھىچتان ناكەم. بىيانكۆژم دەبنە شەھىدى ئازادى و دەكرىنە پىۋاى گەۋرە لە لای دل پىسان. بە لام لىم ۋونە بۇ خۇيان ئابروۋى خۇيان دەبەن. من خۇيان تى ناگەيەنم، چ دەكەن با بکەن.

لە بىرمە شەۋىك «عومەر دەبابە» ھات، چەمەدانىكى رەشى پىچ بوو؛ دای بە مەلامستەفا. دواى دوو رۇژىش گوتيان دواز دە تەنگى بىر نۇى ھىناۋە. ۋەك من گوتى بىست بوومەۋە: حىزبى پارتى، بە بىچ پىرسى مەلامستەفا، دەگەل ئىرانىيە كان پەيۋەندى گرتوۋە. عىسا پەژمانى ساۋاكى ھاتۆتە لايان، بىرارى داۋە ئىران بە دزىۋە يارىدەيان بىدا؛ بەۋ شەرتە بارزانى - كە دوژمنى سەرسەختى شا و كومۇنىستى مۇسكۆيە - لە ناۋ خۇيان دەر ۋاۋىن. پوۋل و تەنگىيان ھىندىك ۋەر گرتوۋە.

بارزانى بەۋەى زانىۋە. بۇ رازى كردنى بارزانى ھىندىك پوۋلىيان ھىناۋە و گوتوۋىانە ئەمە بەشى تۆ بۇ لەشكر كىشى و ئىمە فېلىكە لە ئىرانى دەكەين و ھەر موخلىستىن. كە بارزانى گوتوۋىە: تەنگە كانتان چ لىچ كىردوۋە؟ چوون ئەۋ دواز دە تەنگە شىيان ھىناۋە.

ۋا دىار بوو ئىرانى لە عەقىدەى كومۇنىستى پارتى رازىيە؛ بە لام لە بارزانى دەترسى. چونكە پارتى برايم بەرنامەى حىزبەكەشى ھەموۋى پىرا بە سىستى ماركىسى بوو. ھەموو تەكەشى لە سەر ئەۋە دەكرد كە عەرەب برامان و مۇسكۆش قىبىلەمانە. ئەۋ ھەموو چەكەى رۇسىا كە بە دەستى عەرەب لە دەۋرانى قاسمدا لە كوردستان دە كار كرابوو، تۇز قالىك لە ئىمانى حىزبى كەم نە كىردبوو.

گوتيان كۆبوۋنەۋەيەكى گەۋرە لە دەشت دەكرى بە مۇناسەبەى جىژنى نەۋرۇزەۋە. شىعەرىكەم بە ناۋى «كاۋەى مەزن» نوۋسى كە لە دىۋانەكەمدا چاپ كراۋە. لە ھەمامۇك بۇ بارزانىم خۇپىندەۋە. بە توۋرەى گوتى: رازى نىم بىخۇنىيەۋە! نايى كەس تارىفى من بىكا؛ بىدېرئە! گوتم: باش گوتى بگرە! بىشىدېرىتم لە بەرم كىردوۋە. نە شەپىلن بىخۇنىمەۋە، رۇژى جومعە دەچم لە سەر مىكرۇفۇنى مزگەۋتى گەۋرە بۇ خەلكى دەلىم. ئەۋ دەم دەتوانى دەر مەكى! دەتوانى بەر گوللەم دەى!

زۇرى گوت و ھىچم نەگوت. كۆبوۋنەۋە كرا. مەلامستەفا نەھاتبوو؛ بە لام تەۋاۋى خەلكى

میوان و حشاماتی شاری کۆیه و چه کداران له دهشتی لای «گیتسهاوس» (میهمانسهرا) کۆ بیوونهوه. سه کۆیهک له دار و تهخته بهرزوهه کرابوو. ههموو سهرانی حیزب کورسی و نیمکه تیان بۆ داندراوو؛ به نیودایره بهکی پان رۆنیشتبوو. خه لکیش لهو نیودایره زله دا له پشتیانوه به چهن دین سهف راوه ستابوو. من له گیتسهاوس بووم. یه کیک گوتی: تۆ هیچت نییه بیخوینیوه؟
- نه خیر، به داخهوه.

چونکه دهبوو ههر کهس چی دهلی، نوسخه ی بدا کۆنترۆل بکری؛ به رانه به سیاسهتی حیزب بیتهوه؛ نهوسا ئیجازه بدری. وتاری حیزب خویندرايهوه. چهند وتاریکی دیکه ی به شویندا هات. ئەو دهمه که ههموو کهس بیوونه گوی و دنیا به کی کر و مات بوو، سه بریک به رهو خه لک چوو و به کاک برایم گوت: ئەری بۆچی شیعیکی خۆم نه خوینمهوه؟ نه لای وا بوو شیعی تازه به، نه وهختی نهوش مابوو بلێ تا کۆنترۆل کری. ئیشاره ی دا به کهمال محیدین که بگیری جیژنه که بوو. نهویش له سهر میکروفۆنهوه به دهنگی بهرز گوتی: ئیستا کاک ههزار له شیعه باشه کانی خۆی شتی کمان بۆ ده خوینیتهوه. فهرموو کاک ههزار!
سهر له ههوه لهوه ههر به یه تیکم که ده خویندهوه، دهنگی ئافه ریم و باره که لای مامۆستایان بهرز دهبوو: «دهی توخوا دووپاته ی کهوه...»، تا گه ی شتمه بهندی سیههم و گه بیمه ئەو دوو به یته:

«عه رب چهزای خوار دنمان بوو داواکاری مردنمان بوو
له سهر خاکی کوردهواری رهش و پابه تی داباری»

وهک «بسم الله» له جندۆکه بکه ی، قهت تاقه مامۆستایهک نه ما، کورسی و نیمکه ت به تال و چه تال مانهوه. نازانم عاسمان هه لیکیشان؟ عهرز قووتی دان؟ چۆن وا له پر غه یب بوون؟! به لام چه پله ریزان و هوواری چه شامه ته که چه شری ده کرد. ههمووی داخ له دل له عه رب، له بۆمبا و ته یاره ی رووس، نه شیانویرابوو گلهش بکه ن؛ ئەوا من به زمانی دلی ئەوان ده لیم. ههر ده بانگوت: بیلیوه! ئەی ره حمه ت له بابت! دیسان بیلی!... زۆری کیشا تا شیعرم خه لاس کرد. کهمال محیدین که ده پیشدا زۆری تاریف کردبووم: «مامۆستای هه لکه وتوو و شاعیری بی وینه...»، چوو به پشت میکروفۆن گوتی:

- برایانی عه ریز! ئەو قسانه ی ههزار بیر و بروای حیزمان ده رنابری. ئەو بۆ خۆی مه سئوولی ئەو قسانه ی خۆیه تی.

ههموو بیسه ریکی زۆر دلخۆش کردبوو. به ده یان کهس چوو بوونه مالی مام قادر گوتبوویان: شیعی کوره که ی تۆمان زۆر بی خۆش بوو! ئەمهش ببوه گالته ی خیزانی مام قادر، ده یگوت: ههزار کوری تۆ بی، دیاره زۆر پیری!

ئیتر بوو به سرته و خورتی حیزب که ههزار تیکده ر و گیره شیوینه و زیانی بۆ په ز هه یه. بارزانیش لهوه که دیبوی خه لک به گشتی له شیعه کانم رازی بووه، له لۆمه دهستی هه لگرت و به رویدا نه دامه وه.

شهویک له تۆبزاوا گوتم: چه زم ده کرد به ته نی بتبینم. چووینه زوور یکی چکۆله ی خۆلی ته ندووره شکاویک و لانک و جل و جۆر تیدا، له سهر به ریه ک دانیشتن. گوتم: برا! له میژ سهاله ههر ئاواتم بووه له نزیکته وه بژیم. ده میشم شره؛ ناتوانم بیده نگ بم. با قه راریک بده ین:

ئەگەر بە خەيالى خۆم عەيىپىكم دیتەو و گوتم، بە هاسانى و بیدەنگ بلى بەرن دوو گوللەى پتو نین! بەلام بە هیچ جۆر دەرم مەكە. پەشیمانم كە ئەو رۆژە گوتم دەتوانى دەرم كەى. «با لە سەر زویله چەرم بى»، بە قسەم مەكە و دەرم مەكە! گوتى: باشە قەرار بى. ئیتەر لەو ساوہ ئەوئندە سالەى دەگەلىا بووم، ھەر كە دەھات لىم توورە بى، دەمگوت: «ھا، لە سەر زویله چەرمە!»، ناچار پیندەكەنى و ئەوپەرى دەیگوت: ئاخىر تۆ بۇ كارى وا دەكەى!؟

رۆژى كۆبوونەوہى كۆنگرە ھات. لە سالۆنى مەدرەسەىەك كۆنگرە گىرا. بگىرى كۆنگرە جەلال تالەبانى بوو. برايم و باقى ئەندامانى مەكتەبى سىياسى بە ریز لە سەر شانۆ دانىشتبوون. بارزانیش لەوى بوو. من بە ئەحمەد تەوفىقم گوتبوو ئەگەر ھەلم دەس كەوئ لەوانەىە قسە بكەم. چوووو زەبتى سەوتىكى ھىناوو. ديارە مەمانان - كە بۆرەپىاگ بووین - دەگەل بۆرەپىاگان بە پتوہ راوہستابووین و من و ئەحمەدیش لە پشت ھەموو ریزانەوہ بووین. قسە زۆر كرا، ھەر مامۆستايەى بە نۆرەى خۆى. حىزبى پارتى كە قەرارى قەتەى دابوو ھەرگىز لە خودموختارى دەس ھەلناگرئ، ئەو شەوہ بارەكە گۆرا. كاك برايم دوور و درىژ لە سەر ئەوہ دوا كە: دەولەت دەلئ لامەر كەزىتان دەدەمئ. لامەر كەزىش دەگەل خودموختارى ناوەرۆكى يەكە و ناوہ كان جىان! مەعلووم بوو قسەكەرەكانى ترىش ئىسباتيان كرد كە وەختە لامەر كەزى لە خودموختارى چاترىش بئ! جەلال ھەراى دەكرد: «كئ موافىقە... بەلئ تەسووب كرا!». قەت دە سانىہ نىوان نەدەكەوتە «كئ موافىقە؟» و «تەسووب كرا». وەك سەحنەسازىەكى زۆر گالئەجارم دەھاتە بەرچاو. لە ھەلىكدا لە پشت ریزەكانەوہ ھەرام كرد: ئەگەر ئىجازە ھەبئ قسىكم ھەبە.

جەلال گوتى: دە ناو لىستى قسەكەراندانە نووسراوى، وەختىش خەلاس بووہ! رووم كرده بارزانى: يانى چى!؟ مەسەلەى سەرنوشتى كورد - كە منىش كوردىكم - باس بكرئ و نەتوانم قسەىەك بكەم؟

بارزانى گوتى: قسەى خۆت بكە! ئەحمەد بە دزىوہ زەبتى لە بن مۆزىك وە كار خست. گوتم: ئەوانە ھەمووى قانونزانن! دەلئىن لامەر كەزى ھىندە و ھىندە باشە. من كە لە قانون سەرم دەرناچئ. دەوئندە گەيوم لامەر كەزى يانى دەولەت بە ئەستانداران ھىندىك كار دەسپىرئ كە بۇ ھەموو شت چاوئۆرى فەرمانى پاتەخت نەبن. لىرەدا ئىمە و بەسەرە و مووسل و ئەستانەكانى ترى عارەب نشىن دەبىنە يەك خاومەن حەق. تەنانەت كوردستانىش لە كەر كووك و ھەولئىر و سولەيمانى و دبالە دەبىتە چوار لامەر كەزى كە ھىچ دەخلمان بە سەر يەكەوہ نابئ. ئەستانى سولەيمانى لە بوودجەى خۆى جادە ئىسفالئ دەكا، ئەستانى كەر كووك كارخانەى جووجەكەشى پئ باشترە... سەرباز و پۆلىس و دادگا و چى و چىش حەقى مەر كەزە.

خولاسە زۆرم رست، گوتم: ئەگەر لامەر كەزى و خودموختارى ھەر يەكن، من لام واىە خودموختارىمان بدەنئ. ھەم ناوہكەى خۆشترە و ناوہرۆكەكەشى بە قەولى حقوقزانان ھەر يەكە. ئەمجار ئەمن نازانم ئىمە لە زەبوونى و بئ ھىزىە قسە دەكەين يان لە ھىز و دەسەلاتىكەوہ؟ ئەگەر لە زەبوونىەوہىە، قسەم نىبە و بە لامەوہ كۆبوونەوہكەمان زىادىيە؛ دەولەت ھەرچى گوت وا دەكەين. ئەگەر لە ھىزەوہ قسە دەكەين و لە برىەتى ئەو ھەموو خويئە رزاوانە و مالە سووتوانە و لە زىنداندا رزاوانە داواى حەقىكى شەرعى دەكەين، چۆنە كە ھىشتا ئابلۆقەى ئىقتىسادى لە سەر سولەيمانى و ھەولئىر ھەلنەگىراوہ و ھىشتان تەنەكەى نەفت بە

دوو دیناره و هه‌شتان له ریگه و بان هه‌موو ماست‌فرۆشیکیش چه‌ند جار ده‌پشکنری؟ ئیمه لیره لامان وایه ده‌ولت ئه‌وپه‌ری به‌زه‌یی و پیاوه‌تی ده‌گه‌ل نواندووین که هه‌شتووێه کۆ بینه‌وه و هه‌موومان قۆل له سه‌ر لامه‌رکه‌زی ئه‌سپارده‌ی ئه‌و بکیشین. بۆ ده‌بێ ئیمه «سه‌ری ره‌ش»، ئه‌و کێوه گرینگه له‌شکریه‌ به‌جی بێلین - که نیشانه‌ی نییه‌ت باشیمان بێ - ئه‌ما ئه‌وان چه‌ساری ئیقتیسادێ لا نه‌به‌ن؟ ئه‌م جار ده‌ولت به‌ سه‌تان ته‌یاره و هه‌لی کۆپته‌ری هه‌یه. بۆ ده‌بێ ئیمه بۆ گفتوگۆ بگه‌ینه به‌غدا؛ ئه‌ویش ئیجازه‌ی سه‌فه‌ر له‌ پۆلیسی ده‌رگای شاران وه‌رگرین؟ بۆ مه‌رکه‌زی وتووێژ له‌ که‌ر کووک نه‌بێ که هه‌موو وشه‌یه‌ک به‌ بێسیم و ته‌له‌فۆن ده‌توانن به‌ به‌غدا بێلین؟ ئه‌گه‌ر له‌ بێهه‌زیه‌وه قسه‌ ناکه‌ین، ئه‌م ئاگاهیه‌تی و نۆکه‌ریه‌ته‌ پر له‌ سووکایه‌تییه‌ بانی چی؟ با ئه‌وان هه‌نگاوێک بێن، ئیمه «الحکم لله» دوو هه‌نگاو ده‌چین...

گه‌رم داها‌توویم؛ له‌م باره‌وه بۆم ده‌هات. کاربایه‌ک به‌ ناوی «سه‌مه‌د مه‌نجه‌ل» - که له‌ به‌غدا به‌ سه‌ر ئیداره‌ی مریشک و جووچکی ده‌ولت را‌ده‌گه‌یشت و خۆشه‌ویستی پارتی بوو - ئه‌و شه‌وه له‌وێ عه‌بایه‌ک به‌ شانوه، دانیشتبوو؛ بری به‌ قسه‌که‌م دادا. جه‌لال گو‌تی: کاک سه‌مه‌د قسه‌ی هه‌یه. سه‌مه‌د گو‌تی: ئه‌م قسانه‌ی هه‌زار هه‌مووی زیادین. ئیمه که له‌ سه‌ر دۆشه‌ک، له‌ مالی گه‌رم رامانبوار دووه، چه‌قمان نییه‌ ته‌داخول بکه‌ین. ئه‌وانه‌ی له‌ مه‌یداندا بوون چه‌قیان هه‌یه!

گوتم: کاک سه‌مه‌د! چونکه‌ خه‌یالم نییه‌ باسی خۆم و دیفاع له‌ غه‌یری ئازادی کوردستان بکه‌م جوابت ناده‌م؛ ئه‌گه‌ینا ئیستا شه‌رمه‌زارم ده‌کردی.

بگێر رایگه‌یانند: جه‌لسه‌ دوایی هات و ده‌سته‌ی وتووێژکه‌ران ده‌چنه‌ به‌غدا. بارزانی له‌م ناوه‌دا قه‌ت بیروبو‌وای به‌ «ئا» یان «نا» ده‌ر نه‌به‌ری و کۆر بلاوه‌ی کرد. شه‌و دره‌نگی که هاتینه‌وه، به‌ منی گو‌ت: به‌ عسی ده‌ ئیواریدا سه‌مه‌دیان به‌ ته‌یاره‌ نار‌دۆته‌ که‌ر کووک، به‌ هه‌لی کۆپته‌ر هاتۆته‌ هه‌ولێر، به‌ په‌له‌ گه‌یاندوو یانه‌ته‌ جه‌له‌سه‌ که؛ نه‌وه‌ کاک باسی لامه‌رکه‌زی تێک درێ. پوولتیکی باشیشیان داوه‌تی. هه‌مووم خه‌به‌ر هه‌یه.

ئه‌حمه‌د ته‌وفیق زۆر ماندوو بوو. زۆر به‌ی کاروباری چه‌ک کڕین و دامه‌زراندن و پێی راگه‌یشتنی چه‌کدارانی له‌ مل بوو. نه‌یده‌کرا سه‌ری خۆی بوخ‌ریتی. سه‌رباری ئه‌وه‌ش، ئه‌ندامانی حیزب له‌ ئیترانه‌وه ده‌هاتن و به‌ وانیشه‌وه سه‌ری قال بوو.

بۆ یه‌که‌م جار شه‌ویک سه‌لاحی موهته‌دی منی تا‌قی کرده‌وه و ملی له‌ خراپه‌ی ئه‌حمه‌د نا. یه‌ک له‌ گله‌یه‌کانی ئه‌وه‌ بوو که: ئیمه له‌ ئیترانه‌وه یارمه‌تی پوول، گۆره‌وی و ده‌ستکیش و شتی وامان بۆ پێشمه‌رگه‌ هه‌تاوه؛ نازانین ئه‌حمه‌د چی لێ ده‌کا؟ گۆره‌وی داوه‌ به‌ هه‌باسا‌گا...

گوتم: کاکه‌! من که ده‌گه‌لتان نیم. نه‌ قسه‌ی تۆ به‌ ئه‌حمه‌د ده‌لیم نه‌ به‌ بارزانی. به‌لام بیه‌خسه‌! تۆ و چه‌ندیکی وه‌ک تۆ به‌ پیاوی خو‌پری ده‌زانم؛ هاتوون نانی پێشمه‌رگه‌ی بێچاره‌ ده‌خۆن. ئه‌گه‌ر له‌ ولات، هه‌ر خۆت بکه‌ر دا به‌ته‌ عه‌جمه‌ و دۆستی ده‌ولت بوایی، به‌لام بتوانیبا چه‌ند مه‌درسه‌یه‌ک به‌ ده‌ولت له‌ دیهاته‌کاندا بکه‌یه‌وه، زۆر له‌وه‌ به‌ شه‌ره‌ف‌تر بوو.

بنکه‌یه‌کی چه‌ک‌دارانی‌شان له‌ گون‌دیکی نزیک کۆیه‌ بوو، ئه‌وانیش گله‌ی ئه‌وه‌یان هه‌بوو که ئه‌حمه‌د که‌مه‌ریان پێ را‌ده‌گا. هه‌ر چه‌ند جوابی ئه‌وانیشم هه‌ر ده‌داوه‌ که من حه‌قم به‌ سه‌ر ئه‌و کارانه‌وه نه‌داوه، دیسان دووبه‌دوو ئه‌حمه‌دم دواند. گو‌تی: له‌ سه‌لاح به‌ شکم؛ ده‌ترسم ساواک نار‌دی‌تی. به‌لام بۆ بنکه‌که‌ چۆنت پێ باشه‌ و ده‌که‌م. گوتم: هه‌موویان به‌ کاوه‌ رازین، بیکه‌ به‌

وہ کیلی خۆت! کردی. له سەر ساواکی بوونی سەلاح زۆرم لۆمه کرد که: ئەم کوپه ئاغا نازداره وهک مه پتهر و کهرداریک کار دهکا و به نانی وشک رازیهه، چون وای پێ دهلیی؟ گوتی: بهخوای من وای دهزانم هاتبێ کارمان لێ تیک دا.

ها، تا ئەوهشم له بیر نهچوو:

له چوارقورنه بووین. مامۆستا سەلاح یوسفی که سەربهخۆ پیرۆزیایی رەسمی له تەرەف کوردانهوه له بهعسی کردبوو، هات. چوو له لای مەلامستەفا. دەمانزانی بارزانی زۆری لێ قەلسە. رینگەش نهبوو بچینه زوور. هەمزەهێ حەسەناغای مەنگور لەوێ هاته دەر.

- دەهێ هەمزاغا باس و خواس؟

- وهللایه به سەری تۆ مەلامستەفا حەجمەهێ دە مانی کول کردبوو. حەجمەش هەر تەقی قووت دەدا و ملی درێژ دەکرد و دەیگوت: پوولم یۆخ!

ئەو هەموو کۆت و شەلوار لەبەرێکی به عەجم دەزانی! له کرمانجیش تێ نهگەییوو؛ لای وا بوو به ترکی قسە دهکەن. که ترکیش نازانی!

له کۆیه بووین، په یامنی ریکی فەرانسی به ناو «فرانسوا» له تەمەنی بیست و دوو سالەدا پەیدا بوو که عەکس و خەبەر بۆ چەند مەجەللەیهک بەرێ بکا. ئینگلیسی باش دەزانی. مۆتەرجمیکی رەگەل خرابوو ئەنۆهر میرزای ناو بوو. دەیگوت له سەدی کەرەج کارم کردوو. له منی خواست کرمانجی بۆتانی فێر کەم. باوەر بکه له سێ دەرسی هەوه لێدا - که مەعلومە میشکی سەریشی دەبردم! - تەواویک باش تیک دەگەشتین. قەت زیرەکی وام نەدیوه؛ زۆر بووینه ئاشنا.

دەستەهێ وتووێژکەرەن به سەرۆکایەتی سەلاح و جەلال تالەبانی چوو نه بەغدا. ئیمەیش دواي مانگیک له کۆیه مان گوێز تەوه، به رینگای «جەلی» دا، روو به ولاتی «خۆشناوەتی» و لەوێهه بۆ دۆلی «هەرروتیان». هەر شەوه یا چەند شەوه له گوندیک به پیاوهی ملمان لێدەنا.

جا با وهک چیرۆکی شەوانەهێ نوێن پر له کێچ، بادەمەوه سەر چەند ورده باسیک:

دەستەهێ ئەحمەد تەوفیق - که له زەمانی قاسمدا هاتبوونه دیوی عێراق - له سنووری لای بانە گیرسابوونوه؛ که له ئێران دوور نهکەونهوه. پارتی بۆ تیک نەدان دەگەل ئێران، مەنعیان کردبوون؛ چەند کهسیکیان لێ گرتبوون که تەحویلی ئێرانیان دەدەینهوه. بارزانی دوور له ولاتی بادینان بوو. هەرچۆنیک بوو هاواریان گەیاندبوویه؛ بەریان داوون. ئەحمەد دەگەلی تیک داوون. نەشرەیهکی به پولی کۆپی به ناوی «دێسان بارزانی» دەردهکرد. پارتی زۆر لەوه توورەه بوون. جاریک کورێکیان بهو نەشرەوه گرتبوو - ناوی «عومەر نیگلی» لاویکی سنهیی بوو - زۆریان لێداوو؛ نازانم چۆن بەردرابوو. بهو حالەش بهو هەموو ترس و لەرزێ رینگهوه، نەشرەکانی هێنا بەغدا. له بەغدا زۆرم به ئەحمەد گوت: هەر شتی که مەترین کێشه و دووبەرەکی بنیتەوه زۆر زەرەرە. دیاره ئەویش کاری خۆی به باش دەزانی و دەیگوت: تۆش ئەگەر وهک من له ناو جەرگههێ کاره کهدا باي، حەقت به لاما دەدا...

جا که گەیبوونه بارزانی، دێسان پارتی و ئەحمەد به کترین دەدزا. پارتی لای وا بوو ئەحمەد بوختان و درۆیان بۆ هەلدەبهستێ و بارزانیان لێ تیژ دەکا. نازانم تا کوێ راستیان دەکرد؛ بهلام - وهک چەند شتیکم لێ گێرانهوه - له زۆر جێدا حەق به ئەحمەد بوو. ئیتر لهو کاروانەدا من و فرانسواش دەگەل دەستەهێ ئەحمەد کهوتینه رێ.

بارزانی زۆر سالان بەر لەوه بشچیتە رووسیه، قەت به شەوه نەدەنوست. له دواي ولات رووناک

بوون ده خهوت. که سیش نه یده زانی خوږی و پاریزه رانی تابه تی - که بارزانی بوون - به ره و کام گوند ده رڼ. چه ندين قولی جیا- جیا به ره شوینیک و مه لبه نديک ده چوون که بویان داده نرا. له هر که ست پرسیا، بارزانی له کام شوینه؟ بیسیزانیبا نه یده گوت. شهو له شکر له هر گونديک با - که دپاره پاش تاریکان ده چوون - به یانی هیشتا تاریک بوو دهرده که وتن، جینگه یان له چول و چیا ده گرت. دوو که ل کردن به رڼ مه منووع بوو. ته نانه ت به شهویش جگه ره داگیرساندن به ناشکرا نه بوو. جا که ده مانه ویست له یه کیک پرسین بو فلان گوند چه ندی ماوه، نه گهر بیگوتایه نیو سعات، به حهوت سعات نه ده گه بیشتینی. نه گهر بیگوتبا سه حاتیک، مانای هه مووی رڼی ده برد!

نه حمه د جنیوی ده دا: به خودا خوشناو کهرن! نازان به پیاو بلین تا فلان جی چه نده؟
گوتم: به خوا جه نابمان که ره! نه وانه سعاتیان نییه، رڼ لای نه وان یه ک سعاته، بو ئیمه فیری نابین!؟

تا شهر نه بوو، به رڼ به رپدا ده چوون و شهو ده حه ساینه وه. له کاتی شه ردا، شهو ده بووه جه و چول و به رڼ خو مان مات ده کرد. رڼیک له گوندي «سکتان» را ده بوو به هه ورزی «هه وری» هه لکه رین. من و «هه مزه ی حه سانا غای مهن گور» له ته نه لیان به جی ما بووین. زور سهر نه که وتبووین تووشی کابرایه ک بووین شهش که ری به تالی پی بوو؛ سهر ده که وت. هه مزغا گوتی: کاکه ده بهر ژیت مرم سوارن که! کابرا گوتی: نه و پارانه وه ی بو جییه؟ سوار بن! گه یشتینه نریک سهر که وتن، کابرا گوتی: جا لیره من لا ده ده م؛ ده چمه داران. دابه زین و زور سوپاسمان کرد.

هه مزغا گوتی: کاک هه ژار! به نمه کی شیخی بورهانی، نه و که رانه خدری زینده بوون ده فریامان هاتن! نه تو ده لینی چی؟

- ده لیم چی؟ تو به شیخی بورهان سویند بخوی و کهرت لی بیته خدری زینده؟ تی ناگم!
گه یشتینه «چیوه»، پلنگیکی تازه کوژراو له هه یوانی مالی کوخا سه عید هه لواسرابوو؛ کای تی ناخنرابوو. کابرایه که به تفهنگیکی شینکه ی زور قه دیمه وه (نه وانه ی به بارووت و په رڼیان داده گرتن)، هه ده یگوت: قرمه ی خو م به برنویه ک ناده م.

نه و رڼه شوانیک له ره وه به ریدیک پلنگ ده بیني، دی به و کابرایه - که هاتوته راوه که و - ده لی: بچو نه و مندا لانه ی هاتوونه گیا دوکلیو دوور خه وه، پلنگ هه یه.

- کوا پلنگ؟

- وا له و ره وه.

به تفهنگی قرمه وه بوی ده چی، چاوی لی ده گیرئ. له پر پلنگ له زور وه خو ی داوتی. - له بهینی عاسمان و عه رزا تو په په رڼی ده نیو چاوانی پلنگ ده کا، وه سهر یه کی ده گیرئ. نازانم نه و غیره ته له کام جه رگه وه هاتبوو؟! «کافی نه بهوی» - که نه فسهریک بوو - لی کړی به پیسج دینار که بیخاته سهر زین. مه لامسته فا په یدا بوو، تماشایه کی کابرای کرد؛ گوتی: حه یفه نه و به ره ی پاله وانه تیه بفروشئ. گوتی: ده دیناری بده نی و که ولیش هه ره ی خو ی بی.

یه کیکمان ده گهل بوو «مه لا قادری لاجینی»، شهو دانیشتبووین، قالوچه یه کی پی هه لگه را؛ له زیرنی دا و دلی بووراوه. هه مزغا گوتی: شوړش نه مه ی خو شه: یه ک به قرمه پلنگ ده کوژئی، یه ک له قالوچه ده ترسی! جا هه ره نه و مه لا قادره له ئیران گیرا و بردیانه «جه لیدیان»

شاید تی له سەر ههزار کهس پتر دا که یاریدهی حیزبی دیموکراتیان کردوو. پیش نیوه رۆ لهو گونده لای مهلامستهفا بووم، به چاپچیه کهی (یاسین) ی گوت: دهزانی چ ده کهم؟

- چ زانم؟

- ریگهی سپیلکی ده گرم. سوورچی روحیان له حه یواناندا به. ریگهی کونستانیان نادهم، مه گهر...

له گهل منا ده دوا، گوتم: کورد جگه له حوکمی زاتی (خودمختاری) بو ی مهسله حهت نییه داوای زیاتر سه ره بخو یی بکا.

فه رمووی: بوچی؟

- چونکه له سهر به حر نییه. دهوله تیکی له سهر به حر نه یی و وه ک ئیمهش فه قیر بی، ناتوانی بز ی.

- کی ده لی له سهر به حر نین؟

- من و هه موو دونیا.

- هه زار! تو هیه نه بی شه ره فنا مهت خو یندۆ ته وه. کوردستان له تهنگهی هورموز و له ئەسکه نه دروونه ده که و یته سهر ده ریا، ئیمه دوو ریگهی ده ریا ییمان هه یه.

چهند قسه ی خو ش: ده لێن والیه کی تورک هاتۆ ته به غدا، ویستوو یه خو ی ده وله مه مند کا، بز نیکی زین و لغاو کردوو، له ژوو ریکی را گرتوو. ناردوو یه تاجری شار هاتوون، یه ک-یه ک بردوونی نیشانی داون:

- ئەمه چییه؟

- قوربان بز نه.

- ها، به کهرم ده زانی؟ زین و لغاوت نه دیوه؟ نازانی ئیستره؟ بیگرن دووسه د لیره ی جه ریمه

بکه ن!

یه کی تر گو توویه: قوربان ئیستره!

- ها، به کهرم ده زانی؟ ریش و شاخ و گوانت نه دیوه؟

ههروه ها پندا چوو. جووله که یه ک هاتوو، به ده وری بز ن- ئیستر دا سوور او ه.

- ها خواجه! ئەمه ئیستره، یان بز نه؟

- قوربان به سهرت قه سه م نه ئیستره، نه بز نه؛ به لای ره شه و خوا بو ی ناردوو یان!

له «چئوه» مه لامسته فا گو تبووی ئە سپیک بو هه زار بکرن! ئە سپیکی سپیلکی پولیسانیان بو کریم. ئە سپ نه بوو، به لای ره ش بوو! تووشی ههر ئە سپ یان ماین یان ئیستر یان کهر بوایه، سواری ده بوو؛ حیله حیلی دنیا ی گیتۆ ده کرد. ناچار ببوم ه گولی دوور اوایه، ده بوایه شوولی ئە ستوو به دهسته وه و هۆ گانه جووتیک، له پیش یان له دووی هه موو که سه وه برۆم. له ناو قوریکی زۆر چه قدا تووشی فرانسوا بووم که به پینخواسی قوری ده شینلا.

- وه ره سوار به!

- کۆنترۆل و رۆ له که ی چۆ نه؟!

- هه تيو رۆ لی چی و کۆنترۆ لی چی؟ من له سهر به ردی بلنده وه خو ی داویمه سهر، رک یف

نادا! ټو پيش ده بې سهرېک سهر هه لگرې تا ماندوو ده بې؛ جا وه ک ټه سپي موسولمانان بهر پيدا ده روا. ټه گهر تووشې بهر د پکې بلند بووین، له وټوه خوت باوې سهر تهر کي!
له و قورپه وه وزاقي بهست، راست له پشتمه وه سوار بوو. گوتې: من سواړي چاک نيم، ژيمناسټيکي چاکم!

* شهويک له گوندي هه رووتيان ميواني مالېک بووین. ناوي کابرا «مه لا سهد عيساموددين» بوو. ته کيه کهلامې «مهخت عهيب نه بې» بوو. مهسه له ن: مهخت عهيب نه بې که ره کيم جل کرد! مهخت عهيب نه بې چوممه قه لادزي! مهخت عهيب نه بې شه کرم کري!
- کاکه تو مه لاي؟

- نا!

- سه يدي؟

- نا!

- عيسامودديني؟

- نا!

- ده ي ټهو ناوه دريژه چيه؟

- مهخت عهيب نه بې، بابيم مه لا سهد عوسامودديني، مهخت عهيب نه بې خوش دهويست. مني مهخت عهيب نه بې به ناوي ټه وهه کردوه!

* مهلامسته فا زور له هه ره له قه بيک و به تا بيه تي له وشه ي ماموستا تووره بوو. ده ي گوت: ناوم مهلامسته فايه و هيچي تر. ټو پيش به مندالي ناوم نراوه مهلامسته فا، دنا مه لاکه شم قيوول نه ده کرد.

شهويک له گوندي «خه تي»، ژيگاي «مه لاي خه تي» که ده لين فتواي ټهو بوته سه به بي پرووخاني دهوله تي ميری گه وره ي ره وانديز، لاي مهلامسته فا بووم. مه لايه ک پي گوت: «ماموستا»، بارزاني خوي لي تووره کرد. کابرا له رزي و زور ترسا. گوتم: ده گه ل مني بووا
گوتې: تو به ماموستا تووره نايي؟!

- نا، هه ده کهم پيم بلين شاهه نشاهي موعه ززه م!

مه لام له ترس نه جات دا.

* مه لا ره حماني حاجي مه لاي عه زيز که ند - کونه هه واله که ي زه ماني تهر غه م؛ که ئيستاش ماوه و له بوکانه و مه لاي کوسه ي پي ده لين - هاته سر شمه. لام وايه نامه و پوولي بو مسته فا و کاوه هيتابوو. گوتې: قه تم بارزاني نه ديوه؛ ده شلين ناتواني بي بيني. زور هه زم ليه چاوم پي بکه وي.

- وه ره با ټه مشه و بچين.

گوتم: ټه وه کونه ره فيقيکي منه. بارزاني تماشا يه کي کرد:

- مه لا من تو م له کوي ديوه؟

- قوربان قه ت به خزه مت نه گه يوم.

- هه وه ل جار که هاتينه ئيران، شهويک له مالي که ريماغاي قوونقه لا تو م ديوه.

مه لا وه بيري هاته وه: به لي قوربان من له وي بووم!

* شهويک له گوندي «بناويه» ده گه ل برا کورده کاني ئيراني چووينه مز گه وت. گهرم بوو؛

شلہ ساواریشیان بۆ هیناین؛ به یانی که یفمان له چایی بوو. دەرۆشیتیکی سوورچی له سهربانیک به ده فوهو شتیکی ده گوت که تاريف له شیخ نه حمه دی چاوبه له کی سوورچی بوو.

گوتم: دەرۆش دهنگ هه لینه، زۆر خۆشه. گوتی: برا دنیا دوو عرووفه: «بی، تی»!

- ئای ههزار ئافهرین بۆ فهرمودهت!

- چات خوار دۆتهوه؟

- نه به سهری تو! ههواله کانیشم وه ک منن...

دەرۆش چای و نانیککی حیسایی داینی. دیار بوو ئهو قسه ی له مه لایه ک بیستوهه که دنیا

«به ده» و «تهم» پتر نییه: دهست پیکردن و تهواو بوون.

* سهیر نهوه بوو هه موو خه لکی گوند حاجی بوون. مندا ل مووی لی نه هاتوه، که شهیده یه کی

زهره به سهرهه! هاتمه لای مه لامسته فا، گوتی: ئهم گونده حاجی زۆره؛ وه نییه؟

- کاکه! نهوانه فیتلبازن. پیریک، دوانیان چونه هه ج، هیلکه حاجی زۆریان کرپوه و لیره له

سهری کورک بوون و جووچکیان هه لینهوه!

لهو نه سیره کوردانه ی که زهمانی شهر ی قاسم له سوپای عیراق گیرابوون، یان به ئانقه ست

خۆیان به گرتن دابوو، ده زگای مخابه راتیکی زۆر ریک و پیکمان هه بوو؛ که به شی لای پارتی و

مه کته بی سیاسی «سمایل سهرهنگ» و به شی له شکر ی ده گه ل بارزانی، «شه وکه تی مه لا

سمایل» - که ستوانیک بوو - سهر به رشتی ده کرد. رۆژی چاودیری بی سیم بوو، هه رچی ره مز و

جفره ی عیراق بوو ده ست به جی حه لی ده کرد. رۆژی وا بووه موخابه راتی ده ولهت ده جار

ره مزی خۆی گۆرپوه، ئهو له به ری حاسیه نه ده بوو. هه میشه بارزانی له هات وچۆی له شکر یانی

عیراق خه به ردار ده کرد، که گه یوونه فلان، ئیستا له فلان جین... ده ولهت به ره مز فره مانی

تۆپ یا بۆمبارانی فلان شوینی داوه؛ زووتر شوینه که چۆل ده کرا. وا دیار بوو خه به ریک هه بوو که

شه ویک به له شکر یان گوت بی دهنگ و مات له جاده ی «خه لیفان» به ره نهوه. ئهو شه وه عومه راغا

ناویکی سوورچیمان ده گه ل بوو. له ریگه گوتی: زگم دیشی ده چمه وه ماله خۆم. دوا ی

رۆیشتنی ئهو به ده ده قیقه دهنگی تفهنگیک هات؛ بیدهنگی شه وی شه ق کرد. ئهو جیگه ش

نزیک ی پادگانی گه ره ی خه لیفان بوو. نه زانرا کی هاویشتی. من لام وا بوو عومه راغای سوورچی

بووه به بیانوی زگ ئیشه خۆی وه دوا داوه و خه به ری به پادگان دا که بزنان ئیمه له جاده

ده به ره نهوه. گوتیشم، گوتیشیان زۆر وی ده چی، به لام باسیان نه کرد. هه ره ئهو عومه راغایه زۆر

زوو هه لات و بوو به جاشیکی زۆر پیس.

له بیرم نه ماوه نه سپه سپیلکم له کو ی به جی هیشتبوو. به بی ده رۆیشتم و دنیا زۆر تاریک

بوو. خه وم ده هات؛ هه ره تم ده برد. به سهر روودا که وتم و خه و بر دمیوه وه؛ که سیشم له دواوه

نه بوو. وه خه به ره هاتم: به جی ماوم، نه شاره زام، دنیا پر ه له پنچک، ریگه و میگه نییه، به ره و کام

لا برۆم؟ رووم له کام لا بوو که خه وتبووم، به ره وه ئه وی چووم. له پر شتیکی بۆر له بن پنچکیک

سهری هه لینا:

- کی ی؟

- هه زارم.

- کاک هه زار به جی ماوی؟ وه ره بیره دا برۆ.

تا له چهم په ریمه وه سهر جاده، له چوار جینگه ی تر بوری شاره زام بو په پیدا بوو. که له چیا سهر که وتم، بارزانی و جهماعت له ووی بوون، چهند که سیان ناریدبوو په یدام که نه وه. دیار بوو نیحتیاتی گه وره له دهوری پادگان کرابوو که ههر دست بزیون تیپان سره ویتن.

- دهی قؤل-قؤل بن و ههر قؤل به ریگه که یدا بگه نه «سریشمه».

نیمه ره گهل قؤلی «عهمه راغای دۆله مپری» که وتین. شهو زور تاریک و قور بوو؛ ریگه ش نه بوو. زور ریشیتین؛ ماندوو ببووین. له پر عهمه راغا گوتی: ریگه مان هه له کردوو؛ که وتووینه ناو سوور چیان - که دوزمنی سهرسه ختمانن - با بگه ریشنه وه؛ گه راینه وه. له گوندی «سهر چیا» کابرایه کمان له خه و راست کرده وه:

- کوا ریگه ی سریشمه؟

گوتی: چاره گه سعاتیکه لیره وه برؤن.

- جا نه گهر وا نریک و هاسانه وهره پیشمان که وه!

- نه ی به خوا دووره و لهو قوره ناتوانم!

- دبی یان بته بین!؟

ناعیلاج پیش که وت. له قور و سهره ووژیریک هاتینه خوار، کهس نه بوو دوو جار نه که ووی. ههر هه لخلیسکان و سهر به ره ووژیر بوون بوو. بو خوم ههر سی جار که وتم. لهو تاریکیه دا کابرایه کی پیری بارزانیم له پیشه وه ده ریشیت، کراسیکی سپی دریزی له سهر جلانه وه ده به ردا بوو. نه ها خدری زینده م دیته وه! راست له دوو قوونی ده ریشیتم؛ له کوئی نه وه که وت لام ده دا. هه لده ستاوه، ده چوممه وه پشت قوونی. ده رده دلی لهو هه موو قور و تاریکیه بوو. گوتم: مامه خوزگه ئیستا ته رزه یه کی درشتمان لی باریا، که یف بوو! وه ک من مه لایکه ته میشووله که ی باران بم، لای وا بوو راست ده باری. زور به توور ه بی:

- کورؤ تشتی فه نه بیژه، خودی نه می بمرن!

دیتم بزم خوشه، ههر ده لیم ده بی بیاری، ده لی وا مه لی! پاش سی سعات که وتن و قور شیلان، له کازبوه ی به یاندا گه یینه سریشمه. هه موو کهس بیه گؤلی قوراوی. ههر کوئی ده ست که وت خومان لی به عهرز دادا. فرانسوای ناسکیش سهر تا پای بیه قور؛ که چی به من پیده که نی! دواي نوستنیکي که م خومان شته وه. من و فرانسوا و نه نوه میرزا بهر مالیک که وتین. نه حمده توفیق و باقی برادران بهر دوو یا سی مال که وتن. بارزانی میوانی «نه حمده شاباز» بوو که پیره میردیکي سه دو بیست ساله ی زور به گورد و تاقهت و باوکی هه موو خه لکی گونده که بوو. نه دیده ی خوی دیوو؛ شیسیت و پینج پیایو چه که هه لگری له کور و نه وه - هه بوو. مهر و مالات و ره وه ی یه کجار زور بوو. گهرمین - کویتانی ده کرد. له نه حمده شاباز نه قلی کوژرانی سمایلاغای سمکوم بیست. گوتی: له کویتانه وه چوو بووین له شاری شنؤ خوی بکړین. تووشی خورشیداغای ههر کی بووم، گوتی: نه حمده له شار ده رکه وه، پاشان وهره وه!

- ناغا خویمان لازمه.

- ده لیم برؤ ده ر...

له شار ده رکه وتین. دواي چهند سعاتیک خه بهر هات که سمایلاغا و خورشیداغا بهر گولله دراون و کوژراون. پاش چهند روژیک پیایوکی خورشید بوی گپرامه وه: سمایلاغا سویتندی خواردبوو نه چیته شان. خورشید که دؤستی ههره نریکی بوو، قه ولی چوارسه د لیره ی له

عجهمان ساندبوو، كهوته بن كليشه‌ی سمايلاغا كه به هيئنده سوپند و قورعانه عجه‌م فكريان خراب نييه و ناچاری كرد بچيته شنۆ. بۆيه ئه‌ویشيان هه‌ر كوشت كه كاره‌كه سه‌ر به ده‌رخۆنه بكری و چوارسه‌د ليره‌كه‌ش نه‌دری.

فرانسوا زۆری حه‌ز له چاره‌ی ئه‌نوه نه‌ده‌كرد. ئه‌ويان برده‌ ماليکی‌تر و دووبه‌دوو له‌و ماله‌ ماینه‌وه. رۆژانه بيئكار و بار ده‌چووینه ده‌ری دئ و لاسای تارزانمان ده‌كرده‌وه: به‌ دار هه‌لده‌چووین و به‌و روه‌زانه‌وه ده‌گه‌رین و ده‌مانقربواند. تا لای ئیواره به‌ره‌و مال ده‌بووینه‌وه. شه‌و ده‌چووینه لای بارزانی. بۆ خه‌و ده‌هاتینه‌وه ماله‌ره‌ش. ئه‌و کیسه‌خه‌ویکی هه‌بوو، بی‌خه‌م تی‌ده‌خزا. منیش تا به‌ره‌به‌یان ده‌گه‌ل کیچان راز و نیازمان ده‌كرد.

مه‌لامسته‌فا زۆری رق له كه‌سانیک ده‌هات كه بلین ئاره‌ق ده‌خواته‌وه و كه‌س زاتی نه‌بوو له شۆرشدا بخواته‌وه. شه‌ویك فرانسوا گوتی: بوتریك كۆنیاکی فه‌رانسیم هه‌یه؛ با بیخۆینه‌وه. تیمگه‌یانده كه له ناو خه‌لكی گوند شتی وا ناكری؛ به‌لام له ده‌شت فكريکی بۆ ده‌كه‌مه‌وه. له ناو دارستانیکی زۆر چوغوردا، كانی و ئاویکی زۆر خۆش هه‌بوو، هه‌چ رینگه‌شی بۆ نه‌ده‌چوو، چووینه ئه‌وی. خۆمان پروت كرده‌وه و به‌ تاي ده‌رپی له ده‌م كانی دانیشترین كه هه‌م تاي به‌هارمان وئ كه‌وی، هه‌م كۆنیاكیش بخۆینه‌وه. له‌پر له بن دارانه‌وه «كافی نه‌هوی» كه سه‌ره‌هنگیکی تۆپخانه‌ی عیراقی و هاتبووه شۆرش و زۆر له بارزانی نزیك بوو، سه‌ری ده‌رینا:

- ئه‌وه چ ده‌كه‌ن؟ به‌شم ناده‌ن؟!

- فه‌رموو!

ده‌گه‌لی خواردینه‌وه. ئیواره ده‌نگی ئه‌و رۆژه چوومه لای بارزانی. کافی له‌وی بوو.

بارزانی گوتی: هه‌ژار ئه‌م‌رۆ له كوی بووی؟ تا كوی چووی؟

دل‌م ئاگای كرد خه‌به‌ر چیه‌ه. گوتم: ئه‌م‌رۆ ده‌گه‌ل فرانسوا چووینه سه‌ر كانیه‌ك له دیوی خه‌لیفان، بوتری كۆنیاکی هه‌بوو كه بیخۆینه‌وه. كاك کافی لیمان په‌یدا بوو، نیوه‌ی ئاره‌ق ئه‌و خواردیه‌وه، نه‌یه‌یشت به‌ گیانمان بکه‌وی!

باو‌ره كه کافی وه‌ك جاو سپی هه‌لگه‌را. قه‌ت پینی وا نه‌بوو من حاشا ناكه‌م و راستی ئه‌و گونا‌هه له خۆم ده‌لیم، مات و بێده‌نگ پالی به‌ دیواره‌وه دا.

بارزانی به‌ بزیه‌كه‌وه پرسی: جا ئه‌م سه‌گه ئه‌م زه‌ره‌ماره‌ی له كوی بوو؟

- نازانم، به‌لام پیم وایه هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی هه‌بوو كه لیمان خه‌لاس كرد!

كافی هه‌ر زۆر زوو گوتی: قوربان تۆزیک نه‌خۆشم، له خزمه‌ت مه‌ره‌خه‌س ده‌بم. رۆیشت.

بارزانی ته‌نیا ئه‌وه‌نده‌ی گوت: چه‌ند خۆشه‌كه‌س دووروو نه‌ب!

كافی كه ده‌گه‌ل نیمه‌ خواردبوویه‌وه، لای بارزانی شه‌یتانی له من كردبوو كه هه‌ژار به‌ دزی تۆ ئه‌م كاره خراپه‌ی كردوو، تا خۆی به‌ باش نیشان دا!

له فرانسوا پرسی: تۆ ئه‌و كۆنیاكه‌ت له كوی بوو؟ گوتی: هه‌ر له كۆیه ژنه‌رال راپسپاردبوو بۆم

بكرن.

له‌و حه‌مام گرتنی هه‌تاوه‌دا تاو بردمی. فرانسوا قوتوویبیک نیوای دامی، چا بوومه‌وه و فیر بووم

به‌ر له خۆ وه‌به‌ر تاودان پشت و شانم پێ ده‌هه‌نوو.

فرانسۆ به‌ قه‌ولی خۆی به‌ختی نه‌یه‌تانبوو له‌م ماوه‌به‌دا تووشی شه‌ر ببین و عه‌كسی شه‌ری راستی بکیشی. به‌لام له کاروانی له‌شکرچی و هات‌وچۆی چه‌كداران و شتی وادا زۆر عه‌كسی

گرتبوو كە دەيگوت دەتوانم بە پوولى ئەوانە خانوويك لە پاريس بىكرم.

رۇژىك گوتى: تۆ زۆرت حەز لە پىوازە، ئەو بە باش نىيە.

گوتم: تۆ رەنگە قەت كىتابى موقەددەست نەدەيتىي.

- چۆن نەمدىوہ؟ خويىندوومەتەوہ.

- پرسىيارىك: خودا بەر لە ھەر شتىك چى خەلق كرىد؟

- كەلىمە.

- نەخىر. نەترانى. پىواز! كە تەبەقە تەبەقە يە و خىرە وەك زەمىن و ئەستىرە كان؛ ئەمەى

كردە نموونە و شتى ترى لە گوپرەى ھەلخستەوہ!

ھەر پىندەكەنى و دەيگوت: ئافەرىم بۆ كەشفى باشت!

لە سرتىشمەوہ بارزانى ناردىە جەلدیان كە بىگەننە سەفارتى فەرانسە لە تاران. لە جەلدیانەوہ

بە خەتى لاتىنى و بە كرمانجى نامەيەكى بۆ نووسىبووم تەواو رىك و پىك بوو. نووسىبووى: زۆرم

تۆ خۆش وىست. ئەگەر ھاتىيە پاريس بەم ئادرەسە بىمۆزەوہ. دايكىم لى مارە دەكەم؛ جوانە!

چەند رەمزىكى بى سىمى دەولەتى رايگەياند كە: «ئىمە ھەموو ئەسپابى ھىرش بىرنامان

سازە و دەبى لەپ بە سەر بارزانى دادەين». لە رەمزىكا دەلى: «رۇژى نۆى مانگ نامادەى

ھىجووم بن». پىشمەرگە كار قايمى خۆى كرىد و لە گوندان دەر كەوتن و چوونە پشت بەرد و

سەنگە، انەوہ. لەو بەينەشدا دەستەى وتوويز كەرمان لە بەغدا ھەر رۇژە بە جۇرىك تەفرە

دەدرا: فلان وەزىر نەخۆشە، فلان لە مال نىيە، دەبى عەرەبى دىكە رازى بن كە ئىمە حەق

دەدەين بە كورد... جەلاليان برە قاھىرە، نىشانى ناسرى بدەن. جار و بارەش لە بەعزە

شوپىنك عەسكەر و پىشمەرگە تووشى بە كتر دەبوون و تەقەيان لىكتر دەكرد؛ كە يەكىك لەو

جارانە «ھاجەر» ناوىكى بارزانى لە سەر كىوى «گولەكن» لە نىزىك جادە نويز دەكا، «بىجان

جندى» - كە شكاكىكى عەبدووى بوو؛ دەگەل رەوى بارزانىان لە كوتلەوہ دەگەلىان چووبووہ

رووسيا و لە دانىشگای تاشكەند زمانى رووسى خويىندبوو؛ لە بەغدا بىوہ مامۇستاي رووسى لە

دانىشگا و ھەر لە سەرەتاي شۆرشوہ دەگەل لەشكرى بارزانى بوو - لە ديارى ھاجەر دانىشتوہ

تا نويز خەلاس دەكا. چەندىن كامىۇنى پىر لە عەسكەر بە جادەدا دىن؛ دەيانبىنن. دادەبەزن و

بەر تىربارىان دەدەن. بىجان لىيان دىتە دەست؛ خۆى دەگەبەنىتە پەنا جادە؛ جا وەرە بكۆژە!

سى كامىۇنى سووتاندبوو؛ پەنجاسى تەنگ و دوو تىربارى گرتبوو؛ باقى ھەلاتبوون. لە پەنجا

پىتر كۆرزابوون.¹ لە چەند شوپىنكى تىرىش لەو تووش بوونانە رووى دابوو؛ كە ھەموو جار دەولەت

زىانبار بوو.

لە بىرمە رۇژى ۱۹۶۳/۶/۷ تىلگرافىكى سالىح يووسفى ھاتبوو كە: «ئىمە لە بەغدا زۆر

سەر كەوتووين و كارمان بە ئارەزووى دۆستانە. تاهىر يەحيا لە بەرىشم ھەستاوہ؛ چاشم دەگەل

خوار دۆتەوہ. دەستى بۆ بە قورعاندا داوم كە نىەتبان دەگەل كورد باشە. تكايە ئەم تەقەتەق و

گىرەشتوونىيە رابگرن تا خۆم دىمەوہ». بەيانى ئەو رۇژە سەيداي مەبارەكبان گرتبوو؛ لەباتى چا

و سويندى بە قورعان، دە زىندانىان پەستاوتبوو؛ بە پانكەياندا كرىدبوو؛ پانكەيان سووراندبوو؛ دوو

ھەزار شەقىان تى ھەلدابوو. ئىتر گىرا كە گىرا!

¹. بىجان لە شەر دەگەل سوپاي پاسدارانى ئىران، سالى ۱۹۸۳ز. (۱۳۶۲.ك). لە سەلماس كۆرزا.

رۇژى ۱۹۶۳/۶/۹ عەسكەرى ھېرشىبەر - بە بىئەۋە بزانى كەسى لە سەر پىگەيە - لە سىپىلكەۋە ھەرەكەت دەكا. دەستەۋىيەخە توۋشى پىشمەرگە دىت و تەقە دادەمەزى. «حوسىنى ھەمەداغاي مىزگەسوورى» دەگەل پىشمەرگەيەكى ئىرانى، خەلكى رەھىم خان - كە دەيگوت ناوم عەبدوللايە - بىخەبەر بە رېدا دىن و ھەست دەكەن لە پىشيانەۋە شەرپ و تەقەيە. لە داۋى عەسكەرەۋە ئەۋانىش مل لى دەنن. من ئەۋەم دىت كە عەبدوللا نۇ سەربازى عەرەبى وە پىش خۇى داۋە، وەك گاران لىيان دەخوړى و ھىنانىە بنكەكەمان لە «ھاۋدىان». لەشكرى ھېرشىبەر شەق و شەرپوۋ.

- دەى كاكە عەۋلا تۇ چۇن بە تەنيا ئەم نۇ كەسەت ھىنا؟!

- دەگەل حوسىناغا لىك ھەلپراين؛ نازانم ئەۋ بە كويدا چوو. من لە پشت بەردىكەۋە شەرپم كرد. نازانم چەندم كوشتون؛ بەلام ئەۋانە كە دەستيان ھەلينا و تەفەنگيان دانا، چەخماخى تەفەنگەكانم دەرىنا؛ ئەۋەتا لەۋ دەسرىيە دان. گوتم ھەر كەسە تەفەنگى خۇى دەشان كاتەۋە و پىشم كەۋى و لە داۋە لىم خوړيون.

با بزانيں ئەۋ پالەۋانە بىناۋە نەناسراۋە كى بوو؛ وەرزىرىك لە رەھىم خانى نيوان بۇكان و ميانداۋا، پياۋىكى بە دەست زاىە بوۋە؛ ھەلاتوۋە خۇى گەياندۇتە لاي شىخ ئەحمەد لە بارزان: «غەرىبم و دەمەۋى لىرە بزىم...»، دارى سووتانى بۇ مالى شىخ ھىناۋە. داۋاى تەفەنگىكى كردوۋە، شىخ ئەحمەد گوتوۋىە تەفەنگ نادەين بە غەربىيە؛ ئەگەر بۇ خۇت پەيدا كەى قەيدى نيىە. لە بارزان رۇيشتوۋە چۇتە لاي شىخ رەشىدى لۇلان. لەۋىش كارى داركىشى و نۇكەرى كردوۋە. لە پىگەى ھاۋىنەھەۋاردا سۇفىيەك تەفەنگى بە بەردىكەۋە ھەلپەساردوۋە، مىز دەكا. عەۋلا پرى پىدا كردوۋە؛ سۇفى كوشتوۋە؛ تەفەنگەكەى رفاندوۋە و ھاۋتەۋە بارزان؛ بە چەكدار قىۋول كراۋە. لە شەرى سەر عەقرە زۇرى نازايەتى نواندوۋە. لە سەنگەرىشدا تا يەكىكى لە دوژمن كوشتوۋە، ھەراى كردوۋە: «خولامى حوسىنى ھەمەداغام!»، وەك ئەۋ نۇكەرانەى تەمالى كەروپىشك دەبىننەۋە. حوسىن رەگەل خۇى خستوۋە. ئىتر تا ما، نازايەتى و بەجەرگى ئەۋ كورە ببوۋە چىرۇكى ناۋ پىشمەرگە. لە شەرى «چىاى پىرس» شەھىد كرا. زۇر مرۇيەكى سادە بوو. جارىك لە بارزان ھاۋە لاي مەلامستەفا، گوتى: قوربان نىيازىكم ھەيە.

- بلنى، ھەرچى بلنى بۇت دەكەم.

- با كەس ئەۋ كلاشىنكۇفەم لى نەستىنى؛ زۇرم خۇشەۋى...

بە ھۇى ھاۋولاتى بوون، زۇر جار دەھاۋە لاي ئىمە، زمانەكەشى گۇراۋو. كە دەمانگوت: «كاكە عەۋلا خەبەر و باس چىيە؟»، دەيگوت: «خودى ئەز مرۇيەكە سەورىمە، عەقل - مەقل نىنە؛ تو تىشتا نازانم!».

من كەۋتبوۋمە بنكەيەك لە چالىپىيەكدا لە پشت «گەلى عەلى بەگ»، كە شەرى زۇر سەخت لە سەر پادگانى گەۋرەى خەلىفان بوو. كانى و ناۋىكى خۇشى لى بوو؛ تۇپى لاي رەۋاندىز و دىانا نەيدەگرتەۋە. كەچى وەك مامەندى چۈاردىۋارى گوتەنى: «زىندەۋەر بە ھەنچەلە»، رۇژىك نىۋەرۇ لەبەر تاۋ، كۇزىلكەيەكى چارەدە نەفەرى خەرىكى چىشتلىن و جل شوتن بوۋىن و يەكىك رانكەكەى خۇى پىنە دەكرد، گوللە تۇپىكى قەۋس ھاۋ - لە ناۋەرەستى ھەموۋانماندا - كابرانى رانك پىنەكەرى پىكا و ئىمە ھىچمان لى نەھاۋ. لە ناۋ ھەموۋ پىشمەرگەدا، دوو تۇپى خومپارەئەندازى دوو گرى و سى گرى ھەبوو؛ كە تەننەت يەك گوللەشيان نەبوو. ئەگەر ھەر

تاقه توییکمان به گوللوه ههبا، به هاسانی پادگانی خهلیفانمان دهگرت، که ئیمه لای سهروومان لئ گرتبوو.

ئێوارانه خهبهری شه‌ری ئه‌و رۆژه‌م که له نزیکمانه‌وه ده‌کرا ده‌نووسی و ده‌منارد. رۆژیک ناوی چوار شه‌هید هه‌بوو که یه‌کیان «شه‌رۆی خه‌ربه‌نده» (کاروانکه‌ر) بوو. نووسیم خوا عافوویان کا و نامهم نارد. رۆژی دوایی نزیک نیوهرۆ دوو پیشمه‌رگه هاتن، لاشه‌ی برینداریکیان به سه‌ر شانوه. شه‌رۆیه و بینه‌یره ده‌رمانگای شۆرش. شه‌رۆ چا بۆوه، به‌لام له پانیدا ده‌شه‌لی. جا با بۆخوی بیگیترتته‌وه:

- باری ئیستریک فیسه‌کم برد، دام به پیشمه‌رگه. ویستم گوریس هه‌لوینم و برۆم، له خرمه‌ی شیتت تیر ئیستر ره‌ویه‌وه؛ ده‌ره‌په‌ری. گوریس ده لاقم هالقا. سه‌ره‌که‌ی به کورتانی ئیستره‌وه بوو. رایکیشام به سه‌ر به‌رده‌لان و به ناو دارستانی گه‌لیدا. بیه‌هۆش بووم و ئاگام له دنیا بر. له شه‌ودا هۆشم هاته‌وه به‌ر خۆم. کراسه‌که‌م به له‌شمه‌وه نووسابوو، خوینی پیوه وشک هه‌لاتبوو. ویستم هه‌ستم، لاقم له دوو نه‌هات؛ بنی رانم ژانیکێ ده‌کرد نه‌بیته‌وه. زۆرم تینووه؛ خوهره‌ی زئی دیتته گویم؛ به‌لام چۆنی بگه‌می؟ ده‌ستم کوتا ریزه‌له مارانه‌م وه به‌ر ده‌ست هات: «ده‌مرم!... با بمرم!». مالم له ریزه‌له خواردن نا، تینواتیم شکا. ورده-ورده به قوونه‌خشکه خۆم به‌ره‌و زئی خزاند. ژانی ران پرستی لئ بریبووم. به قنگه‌خشکی گه‌ییمه سه‌ر لاتنه به‌ردیک زۆر بلند؛ ده‌مروانیه چۆم: «ده جا با بمرم، ئه‌و ژانه هه‌ر ده‌مکوژی...». خشکه‌م کرد و سه‌ره‌ونخوون ده زیه‌ه که‌وتم. بیه‌هۆش بووم. به‌ره‌به‌یان چاوم هه‌لینا: نیوه‌ی خوارووم ده ئاودا ته‌که ته‌کیه‌تی، له سنه‌هه‌وه له سه‌ر ره‌ملم. ژانی رانم که‌م بووه، به‌لام پشتم ده‌زووړیتته‌وه و چلک ده‌دا. ده‌مه‌وئ له ئاو بیمه‌ ده‌ر، رانم له دوو نایه. ئاوا مام. تاو تازه هه‌لده‌هات گویم له غه‌لبه‌غه‌لبیک بوو. نزیک بۆوه، به کوردی قسه‌یان ده‌کرد. «دیاره جاشن که دوینی له‌م ناوه‌دا بوون». من که له ژیان وه‌ره‌زم، مالم له جینیوان نا: «هه‌ی جاشی بی‌نامووس! بی‌شه‌ره‌ف وه‌رن! ئەز شه‌ره‌ومه، شه‌رۆ بارزانی! وه‌رن ئەگه‌ر حیز نین بمکوژن!».

هاته‌ سه‌رم؛ هه‌والی خۆمان بوون. دیار بوو له شه‌ری دوینیدا سه‌ر که‌وتبوون و له زۆر جیگه‌ گه‌لی که‌وتبووه ده‌ست خۆمان.

جه‌غه‌ر ناویک، لاویکی که‌له‌گه‌تی زۆر جوان چاک، بیست و پینج ساله، به ئیستره‌وه له سه‌ر پردی گه‌لیه‌وه شه‌و که‌وتبووه ناو زیه‌ه، ئاو برده‌بووی. ئیستر هه‌ر چوو، به‌لام جه‌غه‌ر به ساغی ده‌ر که‌وتبوو. پاش چه‌ند رۆژیک ئه‌و جه‌غه‌ره له ئیواره ده‌رنگیکدا چۆته سه‌ر به‌ردیکی بلند بروانیتته شه‌رگه، گولله‌یه‌کی ویل پیکای و کوژرا!

«بیجان جندی» به چه‌ند پیشمه‌رگه‌یه‌که‌وه له نزیک ئیمه بوو. رۆژیک مندالیکی یازده-دوازه سالانه‌ی وردی به دواوه و هات:

- کاک هه‌زار! ئەم هه‌تیوه هاتوو ده‌لی بمکه پیشمه‌رگه. ئەگه‌ر لانکیکتان هه‌یه باده‌نی تا تینیدا بخه‌وئ!

مندال گریا، گوتی: ناوم حوسینه؛ بایم نییه؛ هه‌تیوم. له قاوه‌خانه‌ی داینا شاگردم. هاتووم بمکه‌نه پیشمه‌رگه؛ مامه بیجان گالته‌م پێ ده‌کا!

گوتم: لیره بمینه‌وه و نان و ئاویک هه‌یه؛ به‌لام ناتوانین تهنه‌نگت بده‌ینی. تۆش هه‌یشتا زۆر مندالی...

كۈرەكە بە دل شكاۋى رۇيشت. وا بزنام شەش يا حەوت رۇزى پىچ چوۋبوو، كىشك گىرى لاي دىانا ھەراى كرد:

- يە كىك بەرەو ئىمە دى، تەنگى پىيە و كورتە بالا يە كە.

- چاۋەدېرى بە و دەنگى مەدە! با بزنامىن ...

حوسىنى چكۆلە بە تەنگىكى برنۆى درىژ و دوو فىشە كدان بە سەر شانەو، ھانكە ھانك پەيدا بوو:

- كوا مام بىجان؟

- چۆتە بارزان.

- بە خوا چوۋبىتە عاسمانىش دەبى خۇمى نىشان دەم. لانكم دەوى؟! ئەدى ئەو تەنگە چىيە؟!

- راستى لە كويت بوو؟

- چوۋمەو ھە سەر كارەكەم لە قاۋەخانە. ئەم بەيانە تازە سەماۋەرم ناگر كردبوو، گەسكى قاۋەخانەم دەدا، سۇفەكى جاشى شىخ رەشىد ھات گوتى: ناگرىك پىكە دەچم لە كانى مەلە دەكەم؛ رۇيشت. بانگم كرد: مامە! ناترسى چەك و جلەكانت لە سەر ھەرز تەرايى بكىشەن يان خوا نەخواستە يە كىك پىران پىداكا؟ بۇ لە قاۋەخانە يان دانانىي؟ ئەگەر ھاتىيەو بە كاۋەخۇ دەبەريان كەو ھە ئەو چاش دەگەنمى. گوتى خەبەرى تەيە. ھەر ئەو جارىك خۇى لە كانىدا قوم كرد، دوو فىشە كدان و تەنگەكەم ھەلگرت و دامە چىا. تا سۇفى پىيى زانى زۇر ۋە سەر كەوتبووم. چەند تەنگىكىيان پىو ھە نام؛ بەلام من دەرباز بووم و ئاوا بووم و ئەوا ھاتووم. دەى بەرپم كە بگەمە بىجان!

خۇى گەياندبوو بىجان لە بارزان و زۇر بە دلخۇشى دەگەلىا ھاتەو. دواى ئەو ھەش كە لىك ھەلپراين، تا بىجانم دەدى زۇرى تارىفى ئازايەتى حوسىنى دە كرد. دوايى خەبەرم لى نەما. ماۋەبەك بوو لە ئەحمەد تەۋفىق و ھەۋالانى تۇزىك دوور بووم و كەمتر يەكترمان دەدەت. لە ھاۋدىانەو بەرەو پىشتى خەلىفان ھەلكشام و تووشى يەكتر ھاتىنەو. ھەر لە چەندىك پىشەو كورپىكى سابلانغى بە ناۋى قادر - كە ئىمە پىمان دەگوت «قەدۇ» - لە سەر فەرمانى ئەحمەد تەۋفىق بىو ھەسەۋانى من. زەلامىك، جووتىك سىمىلى بابىر، مېزەرىكى سوورى بارزانىانە لە سەر، سەر تا پا نوقمى چەك؛ پىاۋ كە ئەو سەر و سىمايەى دەدەت لاي وا بوو بەفر بە كالى دەخوا! قەشى بارزانىانە دە كرد تا بە ئازاي بزنامىن. قرۇشكەيەكى چا خواردەنەو ھەى لە باتى ئىستىكان بە قەدەو بوو، قۇرىەكى چا دەبرد.

رۇزىك كە بەرەو بەرزايى چىاي «براندىۋست» سەردەكەوتىن، ۋەك ھەمىشە من لەبەر تەنبەلى بەجى ماۋووم؛ قەدۇم دەگەل، سەردەكەوتىن. چەند جارىك تەقەى گوللە دەھات. گوتىان: چاكىكە لە بلندايى كىنو بە ناۋى «پىرى خەل»؛ زەمانى خۇى راۋچى بوو. ھەر كەس بە لايدا برۋا دەبى تەقەى بۇ بكا. ماۋەبەك سەر كەوتبووين، دوو تەقە لە سەر يەك ھات. شتىكى ۋەك گرىانم بىست؛ كەمىك بە پەلەتر سەر كەوتم. برىندارىك لە بن دارىك رىخۇلەى پزاونە سەر ھەرز و ژنىك بۇى دەگىيا.

- چ بوو؟

- ئەو پىاۋە خالەم، ھۇو دوو كەسە كوشتيان و راپانكرد.

پاکردووه کان هیتستا نه دیو نه بیوون .
- قه دؤ راکه، نه گهر رانه وستان بیانکوژه .
قه دؤ پریکرد وله پر گه راوه :

- کاکه به خوا له وانه بوو منیش بکوژن، نه مویرا!

په نگه بلنی نه دی بؤ خؤت بؤ هیجت نه کرد؟ من چه کم پی نه بوو. تا دره نگیش هر بی چه ک
په گهل که وتیووم. خه لکی تریش کؤبوونه وه. کابرامان به داربه ست نارده خه لیفان و له ریگه
گیانی دهر چوو بوو. هاتینه سهری چیا. ده گهل هه والان شوینمان گرت. گوتم: مام عه لی (مام
عه لی عه جمه که به ته نیا باسیکی ده وئ) بچؤ پیری خه ل تالان که! له سایه ی ته قه کردن بؤ
نه وی پیاویکی فه قیر کوژرا.

مام عه لی هاته وه. کؤلکه و چه کوچ، که لله و نیویک قهند، تووره که یه ک شه کر، دیناریک و سه د
فلس پوول، یه ک دوو مست چا، قوری و ئیستیکان و ماشه و مقه لی و چهند ورده که ل به لیکی
هینا. گوتم: قه دؤ ههر نم جمه ده گهل منی! کاک نه حمده نه و خیر و بیره ههر بؤ خؤت!

پیره میتریک به ناوی «مه لا باقی» له عه سلی خؤیدا خه لکی سنه، په رهازه ی ولاتی موکریان،
لای سهرده ست بووه؛ هاتؤته دیوی پژده ر. زؤر سالان میرزای شیخ حوستینی بؤسکینی و
پژده ری دیکه بوو. ته و او به زار او ه ی پژده ری قسه ده کا. کاری بؤ حیزبی دیمؤکراتی ئیران
کردووه. له کؤمؤنه ی نه حمده ته و فیدا له سوله یمانی ژیاوه. بؤ حورمه ت له پیره که ی ناویان
ناوه «باوکی کؤمؤنه». جا نه گهر له وانه یه کیک زؤر قه لسی کردووه کوتوویه: «به ر پده ری
جا که شی کؤمؤنه!». فارسی ده زانی. به راستی جاوگرافیا یه کی زیندووی کوردستانی موکریان و
نه رده لان و به شه سؤرانییه که ی عیراق بوو. هه موو شوینیک و هه موو ناغایه ک و بن و
بنه چه که ی هه موو عه شیره ت و هه موو مالانی دناسی. که سی واشم نه دیوه نه وه نده به رگه ی
ناخؤشی و برسیایه تی و به پیاده رؤیشتن بگری. که وا و پاتؤلی خاکی ده به ردا، کورته بالا و
چاویکی داقلیشا بوو. رادیویه کی ده به رگی خاکی گیراوی هه میشه به لاشانه وه بوو. لاواز،
په نگ زهره د، مووی پینشه وه وهریو، کلاو جامانه یه کی پژده ریانه له سه ر، لایتیکی سی پیلی
ده به رگی خاکی گیراوی ده گهل خه نجه ریکی کرپوز به قه ده وه بوو. قوتوویکی شوکولاتی ده به ر
پشتینده شه چوار قه فه که ی ده چه قاند. نه و قوتووه وه ک عاسای مووسا وا بوو: تووتن و په ری
تیدا بوو، چای تیدا لی دنا، گوشتی ده ست که و تایا تیدا سوور ده کرده وه. له پاش چایان
چیشته، به ده سره یه کی چوار گوشه ی زهلامی سووری قه ت نه شوؤراو ده یمالیه وه و تووتن و
په ری تی ده کرده وه. قرؤشکه یه کیش بؤ چا خوار دنه وه به خؤیه وه هه لواسیوو. توربینیکی
قوماشی خاکی شی هه بوو له کؤلی قایم ده کرد. پیتشمه رگه ناویان نابوو «نیزگه شه». زؤر دم شه
بوو؛ هه میشه غه یبه تی خه لکی ده کرد و پاش مله جوینی ده دا. زؤر دل ناسک، به که مترین شه
توره ده بوو. منیش گیانیکم به وه بوو؛ سه رم ده خسته سه ر، قه لسم ده کرد؛ به لام به تیکرایی
زؤری خا تر ده گرتم.

چیا ی براندؤست نه شکه وتیکی زؤر گوره ی هه بوو، سالؤن-سالؤن، له شوینیک ناوی تیدا
بوو. نه مانزانی تا کوئی رؤیوه؛ چونکه پیاو نه گهر زؤر چووبا نه فه سی ته نگ ده بوو، پشوو لی
ده بر. پتر له سه د پیتشمه رگه یه ک له و نه شکه و ته دا ده زیان؛ که نه گهر ناچار ی با، جینگه ی
چوار سه تیشی تیدا ده بوو. دوو-سه ی نه شکه وتی پچوو کی تریشی لی بوو که زؤر ته نگه به ر و له

بارانہدا دلۆپه‌یان ده‌کرد. له تاوساودا له دهری ده‌ژباين و ههر چه‌ند كه‌سیك له بن داریك، سیپالی به زه‌وی داده‌دا. رووناكایی شه‌ومان ناگر بوو. له‌بهر ناگر نانمان ده‌خوارد و روډه‌نیشتین تا خه‌وتن. به نزیكه‌ی چوارسه‌د پیشمه‌رگه، فانوسییکی كه‌چمان هه‌بوو؛ بی‌شووشه. نه‌وتی تیدا‌بوو؛ سه‌ری جی نه‌وته‌كش نه‌بوو. ههر كه‌س چه‌خماخی ناگری جگه‌ره‌ی بی‌نه‌وت بوايه، ده‌چوو له‌و كونه‌وه ده‌ نه‌وته‌كه‌ی هه‌لده‌كیشا. سه‌یر له‌وه‌دا بوو رادیو به‌غدا به‌یانی په‌سمی بلاو ده‌كرده‌وه كه به حیسابی کیلۆمیتیر به‌نزین و به حیسابی خیزانی مال نه‌وت بده‌ن؛ نه‌وه‌ك یاغیه‌كان به‌هره‌ی لی بیین!

پوژنیک باران دایدا. با بگه‌رپین و نه‌نوا په‌یدا كه‌ین. ده‌گه‌ل مسته‌فای كاكه په‌حمان بوو شه‌كه‌وت ده‌گه‌رین؛ مه‌لا باقیش ده‌گه‌را. كونیكم دۆزه‌وه به حال جیگه‌ی هه‌لترووشكانی دوو كه‌س ده‌بوو؛ نه‌ویش دلۆپه‌ی لی ده‌هات. گوتم: وه‌ره با به‌ لای مه‌لا باقی‌دا برۆین و تووره‌ی كه‌ین! به سرت‌په‌كه‌ی وا كه‌ گوئی لی بی گوتم: نه‌وه شوینی من و تو، نابیی كه‌سی تر بی! مه‌لا باقی گوئی: به‌لی، ئیوه نه‌جیم‌زاده‌كان جیتان هه‌بی، ئیمه به‌ جه‌ه‌نهم! شه‌رته له داخی ئیوه نه‌مشه‌و له‌بهر باران بنووم!

- مامۆستا مه‌لا باقی به قورعان ده‌بی ئه‌و شه‌كه‌وته ئی تو بی؛ تووره مه‌به!
پیلمان كیشا، مالی نه‌جیم‌زادانی دیت. له داخان پێكه‌نی:

- نه‌گه‌ر خیری تیدا‌با وه به‌ر منوو نه‌ده‌خست؛ ممباره‌کی خۆتان بی!
ده‌گه‌ل دوو هه‌والان - ئیسته‌ نازانم كی بوون - كونه به‌ردیكمان دیته‌وه؛ تیی خزان. زۆر نه‌وی بوو. جارێك هه‌ستام دانیشتم، سه‌رم شك.

مه‌لامسته‌فا خراب‌وه كونه شه‌كه‌وتییکی له‌وه‌ی گوتم خراتر؛ دلۆپه‌ی ده‌کرد؛ خۆی هه‌لوێزنیبوو دلۆپه‌ی وئ نه‌كه‌وی. له‌و ده‌مه‌شدا كابرایه‌کی راننده تاكسی هه‌ولتیری ده‌بنه‌راند:

- ده‌بی ههر بچم شكایه‌ت لای مه‌لامسته‌فا بكه‌م؛ زولم لی كراوه.
له‌ ده‌ركی شه‌كه‌وته‌وه گوتم:

- ناخر گالته‌ی له‌وه خۆشتر چۆن ده‌بی؟ بارزانی ده‌یه‌وی شكایه‌ت له‌ ده‌ستی دلۆپه‌ بكا و ئه‌م كابرایه‌ش شكایه‌ت لای بارزانی.

بارزانی زۆر پوژان به‌مه‌ پیده‌كه‌نی.

له زۆر له‌ میژوه‌وه كه‌ سوورچی و سوفی شیخ په‌شید دوزمینی بارزان بوون، شیخه‌كانیان مریدی خۆیان وا تیگه‌یانده‌بوو: ههر كه‌س تووشی میژه‌ر سووران - یانی بارزانی - بیی و بتوانی و نه‌يكوژنی، كافر ده‌بی. ئه‌و شوینه‌ی ئیمه‌ی لی بووبین ناو جه‌رگه‌ی سوورچی بوو. نه‌یانده‌توانی بمانكوژن، لیمان ده‌ترسان؛ به‌لام له شه‌یتانیان ناخۆش‌تر ده‌ویستین. گوتم لی بوو ژنه سوورچی‌كه‌ی په‌وه‌ندی ددان كه‌وتووێ چرچ ده‌یگوت: خوايه بو‌ خاتری مه‌رقه‌دان و شیخی چاوبه‌له‌ك! ته‌باره‌ بی و ئه‌و كافرانه‌ بكوژن؛ با هه‌ویانی ده‌میش به‌ركه‌ون!

سه‌روودیکم له‌ زمان جاشانه‌وه نووسی كه‌ له دیوانه‌كه‌مدا چاپ كراوه و سه‌ره‌نده‌كه‌ی «جاشین كوری كه‌رانین». بۆیان گێرمه‌وه كه‌ جاشه‌كان داوه‌تیا‌ن بووه و ئه‌م شیعرانه‌یان به‌ گۆرانی گوتوه‌وه و له‌به‌ری هه‌له‌په‌ریون!

پوژنیک له‌گه‌ل ئه‌حمده‌ چووینه‌ جل شوتن؛ شوانیکمان به‌لادا هات:

- كاكه! برێك شیرمان ناده‌یه‌ی؟

- ده فرم وی نییه.

- ئیمه ویمانہ!

- نازانم بدوشم.

من ملی مہر یکم گرت و ئەحمەد ملی لە دۆشین نا؛ قەت ژنە بوئی وای حەیان نادۆشن.

- ئەویش دەزانی؟! -

ئەحمەد تەوفیق دەستە پیاویکی بەلەباریکی جوان چاک، سپیلکەلە، مووی لە رەشیان بریقە ی دەهات. قەت لە کار کردن ماندوو نەدەبوو. زۆر پاک و خاوین و مورەتەب بوو. کەس بە بێ دەگەلێ دەرنەدەبرد. رۆژ و شەو بێ وچان بە شاخ و کیو هەلگەرا، نەفەسی تەنگ نەدەبوو. نەیدەهیشت بەر دەستانی ساتیک بیکار و تەنبەل راپووین. لە غارداندا پینم و بوو کەرۆشکی لە بەر دەرنەچێ. جار یک جاشیکی دیل هەلاتیوو. جاش وەک تاژی راپدەکرد؛ ماوہیەکی زۆریش دوور کەوتبوو. ئەحمەد کەوتە سەری؛ گرتی. تەنگچی چاک بوو؛ نەیدەزانی ترس چییە. هەموو گیانی هونەر بوو. عەیبی ئەوہ بوو زوو توورە دەبوو. زۆر سەختگیر بوو؛ خەتایەکی چکۆلە ی لە ژێر دەست قبوول نەدەکرد؛ نەیدەبەخشی. بە چاوی بەدیبینی دەپروانیە زۆر لە هەوالەکانی ئێران؛ زۆر دەترسا کە ساواک ناردینی. کە لە سەر ئەو وردە عەیبانە ی لۆمەم دەکرد؛ جاری وای بوو لە سەر ئەو لۆمە کردنە لیم دەرنەچا؛ بەلام زۆر زوو ناشت دەبووینەوہ. پێشمەرگەکانی بارزانی و هی تریش - کە دەیاناسی - زۆر لەبەر ئازایەتیەکی خۆشیان دەویست. ئەگەر پشوو کورتی و زوو توورەبوونی نەبوا، بۆ کاری زۆر گەورە زوو ئامادە بوو. دیسان لام وای بوو لە ناینەدا دەبیتە پیاویکی گەورە؛ بەلام زەمان مۆلەتی نەدا...

لەو هەوالە ئێرانیانە، «مام عەلی عەجم» شتیکی زۆر سەیر و خۆش بوو. درێژیکی باریکی بە جووتیک سمیلی شاعەباسی سپی و دەم و چاویکی سووری بریقەدار. وەک «متوشالھی تەورات» کەس نەیدەزانی عومری چەندە! بە خەیاڵ بە هەشتا سالمان دادەنا. وای دیار بوو رۆژیک لە رۆژان ترکی ئازەربایجانی بوو. کوردیەکی زۆر چاکی دەزانی بەلام ترکانە ی دەگوت. ترکیشی باش لە بیر نەماوو. خوا دەزانێ چەند سال بوو لە کوردستانی موکریان و لە کوردستانی عیراق ژیاوو. لە کیو نەبا نەدەژیا. دەگەل پێشمەرگە ی جەمھووری سابلاخ لە لای سەردەشت بوو. پاش شکانی جەمھووری، دەگەل «عەلە گاور» و «سەمەدی چەتە» شەو بە کیو ژیاوہ. لە سەرەتای شۆرشێ بارزانیشەوہ هەر دەگەل بووہ. قەت لە کار کردن ماندوو نەدەبوو. کاریشی چیشت لێنان و ریک و پینک راگرتنی بنکە بووہ. لە هەموو تەمەنی، شەو بە کیوی دا و هەموو گیانیشی هەموو دەم درۆ و فرۆفیشال بوو. درۆی وای دەکرد کە دە قوتووی هیچ عەتاریکدا نەبێ. ناوی هەر کەسی بیستبا - جا با چوارسەد سال لەوہ پێشیش مردبا - دە یگوت دەمناسی و زۆری نەقلی دۆستانە لێ دەگیراوه! بەلام درۆکانی ئەوئەندە بەرێ و جێ دەکرد، زۆر کەسی بێ هەلدەفریوا و تا درەنگانیک بە راستی دەزانین:

* لێنین؟ ئە ی بە رەحمەت بێ! لە مۆسکو دیتمی سەری چەنەگە ی ماچ کردم، فەر مووی عەلی بەرنە مووزە بە کەیفی خۆ ی چی دەوی هەلگری! گەر ام، گەر ام، جووتیک کلاشی هەورامیم هەلێژارد. هەموویان بۆیان لە چەپلە دام!

* گاگارین گوتی: مللیەت باش نییە!

گوتم: ئەگەر تۆ لە عاسمان دەگەرای لە کوێ دلت خۆش بوو؟

- له سهر مؤسكوؤ.

- ها، نهوه توش ميللى!

له چه پله يان دا!

* مارشال تيتوؤ؟ نهوئ سالىئ نه من له وار شهو نوتقم ده كرد، منداليك بوو جلى مارشاليان

ده بهر كرددبوو. زور منداليكى خوئين شيرين بوو!

* مؤشئ دايان؟ نهو سه گابه ئيستاش تووتن و بهر م بين قهرزداره! فعله بوو له جادهى گهلى

عهلې بهگ، گوئى: مام عهلې بؤ جغاره چبكه م؟ تووتن و بهر و چه خماغم دايه. نه ماما نه ودهم

ناوى مووسا دايان بوو!

* كوئر بم، پاش سمايلاغاي سمكنو من گه درم نه ماوه ته وه! هر پيئى ده فهر موومه وه: «دايى

ئه لى!». نه ودهم نهو تفهنگه برنؤيه م هر به دهسته وه بوو!

نه وهى له كن من و نه حمده ده گيرپاره كه من تفهنگه كه م بؤ له نه حمده نه ستانددبوو!

* باپيرم - بابه كى خوهره م ديلى! - كورد بوو. شه شسه د، حه وسه د، هه شسه د سال پيش،

هيزبى سوسيال ديموكراتى درووس كرد!

* له ته ورئز له شكر چى سه تارخان بووم. ساچمه ي توپمان نه ما بوو. ره حمه تى مه شتى

مه مه دالى خان، كوئى په نجا حه نبالى دوو گراني و پينج گراني نارد، كردمانه ساچمه ي توپ!

جاريك ده يگوت مودير پؤستى نه منيه، جاريك سه ره لشكر؛ ئيتر هر چؤنى بوئى هاتبا!

* جزيره ي خارك چوار ده وه رى به حره؛ پره له تيمساح. كئى بچيئه دم ناو، تيمساح

ده يخوا. تاقه پرديكي هه يه؛ ته نيا زيندانيه كه له دنيا دا توانيو به له وئ هه لى؛ نه وپش من بووم!

ديتم په كئيك له بن كامؤن ته كه ته ك ده يكا ته وه، منى به لياسى هه بسى ديت؛ گوئى: ئه لى!

نه وه ليژه چ ده كه ي!؟ جلى شاگردى دامى؛ ده گه لى سوار بووم. هينامى تا نزيك شيراز. له ويژه

به پئ، به سه هرادا دوو مانگ به ريزى دار تيلاندا هاتم تا گه يشتمه ئابادان. چوومه گاوه خانه؛

په كئيك گوئى: ئه لى! ليژه چ ده كه يه وه؟! گوران بوو. بردمى دوو مانگ له سه رداو - له په نا

كووپه شه رابان - به ختوى كردم!

نهم درؤ زلانه و هزارانى ديكه ي واى ده نه خشانده هر حه زت ده كرد گوئى لئ بگرى.

غيانئيكمان بهو درؤ نه خشينانه يه وه بوو. هر باسيكيشى بكردايه كه له زه مانى جمهورى

سابلاغدا با، ده يگوت: «نه وه هزار ده زانى!»، ده مويرا بلئم نا؟! كه ليمه ي «سه گباب» له كن نهو

قسه ي خوئش بوو بؤ هر كه سئ كه مترين ره خنه ي لئ بگر تايه.

چيشتى ليده نا، به لام ده گه لى نه ده خواردين. رؤژئيك برنجى سى كه سى لينابوو، خوئى تئ

نه كردبوو. كا كه حمده گوئى:

- مام عهلې وا بزائم كه ميك بي خوئيه!

- ئافه ريم! هر ده مگوت بزائم سه گبابئيك ده زانى خوئم تئ نه كردووه؟ ته جره به م كردن؛ توؤ

زور زيره كى!

به لام به پال نهو هه موو درؤ نه خشينانه شه وه، په كجار زور چيرؤكى ناو كوردان و مه سهل و

رابرده ي گه وه پياوانى ده زانى. زور جار وا بووه نه زمانيو به كوردى به شتيك ده لين چى، نهو

ده يزانى. هر نه گه ر ده مدي توؤزئيك كزه، ده مگوت: خه م مه خوؤ، با شوئرش خه لاس بي،

دووبه دوو ده بينه چه ته به شاخانه وه، هر حاجيان رووت ده كه ين! وه كه يف ده هاته وه. ناتوانم

ھەممۇ باس و پەفتارى مام ەلى لىرەدا بنووسم، چونكە كىتەبىكى گەورەى دەۋى. ئەمانەم بۇ چەند نەمۇنەيەكى - كەم لە زۆر - گىراۋە كە بزانى چەند وەرۋىركە و ئاۋدەنگىيەكى خۇش بوو لەو چيا و چۆلە.

سەلاحى موھتەدى (مستەفا) زۆرى شىئەرى فارسى لە بەر بوو. كاۋە سەرەراى زۆر ئازايەتى و بەكارى، لە لاساكردەنەۋى ھەر كەسى دىبوۋى وئەنى نەبوو. بەو دوۋانەش زۆر كەيفم دەھات. پۇژىك «مەلا ھەسەن پەستگار» و «مەلا رەسوۋلى پىشنامازى» دوو كەسيان دەگەل خۇيان ھىنا كە تازە لە سابلاغەۋە ھاتبوون. دوو جەئىل بوون، يەكيان ئاۋلاۋى بوو، گونيان گوى بگرە زۆر خۇشە. يەكيان بە توورەيى ھەلىدايە:

- ئاغا گيان ئەمە بە شەۋ، بە بىراھە، بە ھەزار جان كەندەن، بە نىۋ دروۋاندا ھاتوۋىن، لاقمان زەخمى بوو، ئەو گاندەرانە پىمان پى دەكەن!

مىنىكى ئەو ھەممۇ سالە لەو زاراۋە خاۋە دوور، چۇن پىنەكەنم؟!

لاى كابرآيەكى سوورچى دانىشتبووم. لەپ پرسى:

- ئەتو خدرى مە ناناسى؟

- نا.

- لۇ؟ خدر، كور، كو نايناسى؟!

- بەلى دەى...

- خدر جىئوى بە سەيد دابوۋ بېۋە گورگ. پاش بىست سالان شەۋەكى دە قولكەى كەوتبوو،

بېۋە بە خدرى جاران. بەرام ددانەكانى ھەر گورگى بوون؛ ھەستى ستوورى پى دەشكاندن.

خواردنى ھەر ھەستى بوون!

- ئەى ماشەللا!

ھەر ئەو سوورچىيە گىايەكى دامى، لاسك درىژى گەلا ۋەك كەۋەرى درىژۇكە، تامى

لاسكەكەى زۆر ترش و خۇش. گوتى: ئەۋە مام رىۋاسە، دەرمانى ھەممۇ كرمانە. بۇ دوكتور

مەحموودم برد و پىم گوت؛ گوتى: كەرە، درۇ دەكا! ھەر جۆرە كرمە دەرمانى تايبەتى خۇى

ھەپە. پاش چەند پۇژىك دوكتور گوتى: بە راستى كابرآ راست دەكا؛ ھەممۇ كرمىك دەكەۋى.

مەلا باقى كونە ئەشكەۋتىكى پەيدا كرديوو، بە تەنيا تيا دەژيا. نازانم بۇ كوييان نارد. دوو دارى

ۋشكى سەر دوڧلىقانى ئەستوورم لە دەرگاگەى چەقاند و دارەرام كرد و گيامان خستە سەر،

تەۋاۋ خۇش بېۋو. ناوم نابوۋ «كونە باقى»، كردمە مالى خۇم. تا نىۋەرۇ بەر سىبەرىكى خۇشبوو؛

دەنووستم، دەمخوئىندەۋە، دەمنووسى. دوو سەرمازەلە كە «خەمەگرو» يان «قەمقەمۇ» پى

دەلئىن دەھاتنە بەرانبەرم بە بەر دەركەۋە سەريان رادەۋەشانند، دەتگوت دەروپش زىكر دەكەن.

تەۋاۋ سەبوورپم پىيان دەھات. پۇژىك دوو بارزانىم لە لا بوون، چاۋيان پى كەوتن:

- ھى دەپى بيانكوژىن!

- ئەۋانە دۇستى منن، ھەر چى دەستيان بۇ بەرى خوا ھاۋارا!

دەپى ئەۋە بزانىن كە بارزانى لايان ۋايە كوشتىنى سەرمازەلە خىركىكى گەورەيە و كى دە

سەرمازەلە بكوژى، ۋەك كافرىكى كوشتىن ۋايە. ئەمەش دەگەرئەۋە بۇ سەر چىرۇكىك كە لە

ھىندىك كىتەبى قەدىمدايە: ئەگەر برايم پىغەمبەريان خستۇتە ناۋ ئاگر، سەرمازەلەى فاسق

فوۋى لى كر دوۋە تا ئاگر خۇشتر كا! تەنانتە ۋا بزانىم مارفى نۇدپىيى كر دوۋىە بە شىئەرىش،

ده لئ:

فاسقی خه مسه دياره : دوو پشک و مشک و ماره سهرمازه له و کوللاره
به رپوایه تیکیش : قهله بازه له و کوللاره

که قهله بازه له قشقه له یه و بۆ خوشم که فهقیسه کی مندال بووم، قشقه له کوشتنم به خیر
دهزانی. رۆژیک به بارزانیم گوت: ئەگەر شۆرش خه لاس بی، کهریک و دوو سه به ته ده بهمه لای
کویه. ههر سهرمازه له ده گرم و دینم له بارزان ده یفرۆشمه وه، دانه ی به نیو دینار!
کورپکی مه لامسته فام دی راوی سهرمازه له ی ده کرد. گوتی: ههر ته نیا یه کیکم کوشت.
گوتم: ههر باشه که پۆی کافرکت ده خوین هیناوه!

ئهوا له ئەشکهوتی کونه باقیدا خهریکی نووسینه وه ی شیعری مه لا ئەحمه دی نالبه ندم، ئاگام له
دنیا براوه، ته پهی پی له سهربانه که مه وه هات، ههرام کرد: تی ده که وه ی مه یه! له پر دهسته
که ریک شۆره وه بوو. دیار بوو بۆ ده ست کوشین دریز کراوه! کهر هاتبوو گیای سهربانه که م بخوا،
تیکه وتبوو. تا رمانکیشا چه قی مهرگمان کرد.

پاش نیوه رۆیان تاوی تی ده کرد، ده چوومه ئەوبهر که سیبه ر بوو. له بن داریک جیگه م خوش
کردبوو؛ کاری نووسینه وه م لی ده کرد. رۆژیک خشه یه ک له پووش هات؛ پوانیم ماریکی ره شه.
سهرم داخست. قه ده ریک دوو دل ما؛ پاشان هات به بهر ده ممد، نزیک میتریک دوور رۆیشت.
پاش ماوه یه ک هاته وه؛ راست به شوینه که ی خویدا گه راوه. ده گه ل مار بوومه دۆست. هه موو
رۆژ سه عات چوار پینچ ده قیقه که م ده هات؛ سه عات چوار و سه وت ده قیقه ده گه راوه. قه ت
شوینه که ی تیک نه ده دا. ده چوو ئاوی له شیوه که ده خوار ده وه. ئەمه م بۆ مسته فا گیراوه - که
ئاشنایه کی وام په یدا کردوه - هاته لام. ده مانروانیه سه عات، سه ری وه خت مار هات. مسته فای
نامبارک پلاریکی تیگرت و مار چوو بن وشکه داریکه وه. ههر چی گوتم فایده ی نه بوو. پووشی
کۆ کرده وه و داری ئاگر دا. تریکیشی په یدا نه کرد؛ به لام ئاشناکه می تۆراند.

تا بارزانی بۆ خۆی له چیا ی براندۆست بوو، بنکه ی فه رمانده یی بالا بوو. هه موو باس و خواسی
شه ر - که له هه موو ئافاران گه رم بوو - ده هاته ئەو ی و فه رمان له و یوه ده درا. وه ک هه میشه
به یانیه ک دیتمان بارزانی و هه والانی چه کداری پاسه وانی نه ماون. شه ر له بارزان توند بیوو، بۆ
خۆی چوو بوو. ههر چه ند هینتا زۆر بنکه ی له و ی مایوون و کاری جه به ه ی ئەو ناوه یان به رپوه
ده برد، ده گه ل ئەحمه د بریارمان دا ئیمه ش بچینه بارزان. رۆژیک چوومه گوندی خه لیفان.
دوکانیکی لی بوو، هه شت پاکه ت قاوه و قاوه جۆشیکم کړی و هیندیک که ل و په لی تر که نه وه ک
ده سمان نه که ون. شه و هه موو هه واله ئیرانیه کان له ئەشکه وتیک کۆ بووینه وه که چۆن برۆین و
چ بکه ین؟ «سوله یمان موعینی» که ناوی «فایق» بوو، زۆر به دلگه رمی باسی فیدا کاری ده کرد و
ده یگوت: ده بی ئیمه خۆمان له و شه ره دا نیشانده ین.

ئەحمه د به سه رته پیی گوتم: فایق ناویری بی، ئیستا به فیلیک خۆی ده دزیته وه.

گوتم: دیسان به دبینی؟! به سه ه...

پاش وتوو یژیک زۆر، فایق گوتی: کاک ئەحمه د، ئیمه هه موومان بچینه بارزان و هینده له
ئیران دوور که وینه وه، ئەدی کی ده رمانیک، قه ند و چایه ک، جلکیک، شتیکمان بۆ بنیری؟
ئەحمه د چاوی لی داگرتم:

- راست ده که ی؛ جا کی بچی ئەو کاره بکا؟

- من دەگەل چەند برادەرىك دەچىنەۋە قەلادزە. ئاگامان لىتان دەيى، كە زۇر لازمە. ئەحمەد گوتى: فايق زۇرم تەجرەبە كر دووى! پياۋيكي زۇر خوڭرى و ترسەنۇكى! ئەو جارەى كە دەگەل ھەباساغا دەمەقالەم بوو، جنىوم پىچ دا. ئەۋىش سى كەسى ناردبوو سەر رىگەم كە لىمدەن. تۆ دەزبەجى ھەلاتى و بەجىت ھىشتم. من دەگىزان راجووم و تەفەنگم لە يەكيان ستاند و بە پارانەۋە دەستم لى ھەلگرتن. ئەۋە جگە لە چىرۇكى ھاتنەكەت بۇ عىراق كە مینەشەم و كاۋە باشى دەزانن... برۇ لە قەلادزە دانىشە! ئىمە دەرۇين. بەلام برادەرە ئازاكانمان مەبە!

فايق سەرى داخست و بىدەنگ بوو. ئەحمەد دوو كەسى دەگەل بەجى ھىشت و ھەستاین.
- برا خواخافىز!

فايق دەستى دە دەستى دەنابن و دەيگوت: «ھەر خوايە نامرى!»
ئەۋەش من بۇ قەبرى مەحموود كاوانىم نووسىبوو؛ يانى ئىۋە بەرەو كوشتن دەچن.
دوایی لە كاۋەم پىرسى چىرۇكى ھاتنى فايق چۇن بوو. بۇى گىرگامەۋە و ئۇبال بە مىلى خۇى:
«چەند كەسىك بووين دەگەل فايق بەرەو عىراق دەھاتىن. لە رىگە رەزمان دانا كە بە لايت يەكتر لە شەۋا تى بگەيەنن ئەگەر لىك بلاو بووين. شەۋ لە كىۋىك بووين؛ خرەمى ولاغان ھات، دەنگمان دان، لە چەخماخى تەفەنگىان دا و ئىمە لىك بلاو بووين. تەقەيان لى كىردىن و ئىمەش تەقەمان كىرد. ئەسپىكىان لى كوژرا، يەكيان برىندار بوو. ھاۋارىان كىرد: ئىمە قاچاقچىن، لىمان گەرپىن دەرۇين. رۇيشتن. بلاو بوۋەكان ھاتنەۋە. فايق ديار نىيە. زۇرمان ھەرالى كىرد، پاش تاۋى جوابى داۋە:

- ئىۋە كىن؟

- چۇن؟ ئىمە ھەۋالى خۇتىن و دەنگمان دەناسى و ئەۋەش رەمزى لايت.
ھەرچى كىردمان لە كون نەھاتە دەر. بەجىمان ھىشت. مینەشەم بۇى گەراۋە، ھەرەشەى لى كىردبوو:

- نەيە دەر دەتكوزم!

بە ھەزار گىرە و نىرە و سوپىند كە ئىمە ھەۋالى خۇتىن، دەريھىنا و ھاتەۋە لامان! «بەرەو دوای يەك لە چىاي براندۇستەۋە داگەراين؛ دامانە سەر كاروانەرى. لە گوندىك بە ناۋى «سۇران» دوو پىرەمىرد پىكەۋە داۋەتلىان دەكرد. گوند چوار مالىە. جىئىل لە جەبەن. كورنىك ھاتۇتەۋە بووكى بۇ بگۈيزنەۋە. كور خەرىكى ئامادە كىردنى نانى مېۋانە؛ دەگەل ژنان و باب و مامى داۋەت دەكەن. يەك دوو گەريان دەگەل ھەلپەرىن و مىلى رىمان گرت.

لە تىئۇرى «داروین» دا ئالقه يەكى گوم ھەيە كە بۇى نەدۇزراۋە تەۋە. ۋەختە بلىم ئەسپە سىپىلكى منىش لە مېشكىدا ئەۋ ئالقه ونەبە! لە ناۋ خۇشناۋەتى پىم بوو. لەۋ شەۋەۋە كە لە جادەى خەلىفان پەرىۋمەۋە، پىادە بووم تا لە چىاي براندۇست ھاتوومە خوار. ئىستا ئەسپە سىپىلك بە بىئەۋە ھىچ عاقل بووبى لە لامە! خۇزگە برادەرىكى ھاۋرىپى ئەۋ دەم ئەۋ ئالقه گومەى بۇ بدۇزىبامەۋە كە ئەم شەخسىيەتە گرىنگە كام دەۋرى گىراۋە؟! «سۇران» دوو پىرەمىرد پىكەۋە داۋەتلىان دەكرد. گوند چوار مالىە. جىئىل لە جەبەن. كورنىك ھاتۇتەۋە بووكى بۇ بگۈيزنەۋە. كور خەرىكى ئامادە كىردنى نانى مېۋانە؛ دەگەل ژنان و باب و مامى داۋەت دەكەن. يەك دوو گەريان دەگەل ھەلپەرىن و مىلى رىمان گرت.

لە تىئۇرى «داروین» دا ئالقه يەكى گوم ھەيە كە بۇى نەدۇزراۋە تەۋە. ۋەختە بلىم ئەسپە سىپىلكى منىش لە مېشكىدا ئەۋ ئالقه ونەبە! لە ناۋ خۇشناۋەتى پىم بوو. لەۋ شەۋەۋە كە لە جادەى خەلىفان پەرىۋمەۋە، پىادە بووم تا لە چىاي براندۇست ھاتوومە خوار. ئىستا ئەسپە سىپىلك بە بىئەۋە ھىچ عاقل بووبى لە لامە! خۇزگە برادەرىكى ھاۋرىپى ئەۋ دەم ئەۋ ئالقه گومەى بۇ بدۇزىبامەۋە كە ئەم شەخسىيەتە گرىنگە كام دەۋرى گىراۋە?!
ھەسەن برازى ئەحمەد تەۋفىق دەلى: ئەسپەكەت درابوۋە بە مەلا باقى، پىنى چوۋبوۋە دەرگەلەى گوندى سلىمان بەگ؛ پاش چوار رۇژ بۇيان ھىنايەۋە!
شەۋ لە دەشت ماينەۋە. بەيانى لە گوندى «سلىمان» ساۋارىكمان خوارد و -بە تىرى- لای

نیوہرؤ، گھینہ «پڑزان» کہ مالہ مہلامستہفا - یا دہیئ بلیئم ئیدریس - لەوئ دەژیا. دئ - وەک ھەموو دێھاتی بارزان - بە رۆژ چۆل و ھۆل لە ترسی تەبیارە؛ کہ ھەمیشە بە عاسمانەوہ دەخولانەوہ و ھەر جانەوہریکیان دیبا، بەر بۆمبا و مووشەکیان دەدا. لە قەبرستانیک چووینە بن دارمازویکی زل. مێشووہلە وردە کاریکی دەکرد نەعووزوبیلا! ھیندیک تەرسی وشکمان کۆ کردەوہ و ئاگرمان دا کہ دووکەل مێشووہلە پرەوینی و بتوانین چاوەلینن. ئەحمەد تەوفیق و ھەسەنی برازای رۆیشتن. ئەحمەد گوتی: ئیوہ لیترە بن بزائەم کەسیکی وا پەیدا ناکەم خەبەر و باسیکی لئ پرسم. ھەر ئیستا دێمەوہ. ئەو رۆیشت و نەھاتەوہ. مستەفا و من و خدر ناویکی گەرک بە دیار دووکەلی تەرسەوہ چاوەنۆر ماین. زەلامیکمان لئ پەیدا بوو:

- مەمنووھە ئاگر، تەبیارە دەتانیین.

ئاگری پئ کوزاندینەوہ، مێشووہلە ھێرشیان ھینایەوہ.

- برا تا کویر نەبووین با بچینە ناو ئەو مالە چۆلانە.

- تەبیارە لیمان دەدا.

گوتم: کاکە! یان تەبیارە لەو خانووہ دەدا، یان نادا. ئەگەر لینی دا، چووژانن لەو شوپنە دەدا کہ ئیمە تیداین؟ ئەگەر لەوئ دا، چووژانین راست وە ئیمە دەکەوئ؟ ھەر چیھەک بی بۆمام پئ لەو مێشووہلە کویرانە باشترە. ئەوا رۆیشتەم.

مستەفا و خدریش ھاتن. لە پشت خانووہکەوہ - کہ دەرگاکی داخراوون - کونیکمان پەیدا کرد. چووینە ناو وەتاغیک، تەختە دامە لئ بوو. «با دامە بکەین». گەرە تەبیارەش ناپستەوہ. کا خدر لەو لاوہ کروشمە کردەوہ. بایەکی توندی ھەلکرد؛ لولەکی کوورە ی بەشی سەربان و رہی دەھات؛ گورەکی تەبیارەکی زیاد دەکرد. لەپر با دەرگایەکی شەق پیوہدا.

گوتم: ئەھا! بە خوا لییدا!

کا خدر قوت بوو، گوتی: بۆ نەچینە دم چۆم؟ نان و چا لەوئ بخۆین!
مستەفا دەیزانی چ باسە:

- لە دم چۆم مێشووہلە زۆرە و تەبیارەش دەمانبینئ. تۆزیکێ تر...

دیسان لوورەکی لولە کوورە و تەقەکی دەرکە ھات. خدر گوتی: دەچمە سەر چۆم بۆ دەسنوژئ! رۆیشت و تا شەو نەھاتەوہ. پاش نوژی شەوانیکی درەنگ، ئیدریس و پێشمەرگە و ئەحمەد تەوفیق و مەلاباقی داوہرینەوہ. تا سەعات دووی پاش نیوہشەو چەقە و ھەرا بوو. باسی دروینەکی بە شەو، سووتانی دەخلان بە تەبیارە و خۆ شارندنەوہی بە رۆژ بوو. لە بیرمە پیرەمیردیک گوتی: «سووتن بە خودا ھەر کەس بە دل مالی خۆی بە ھی شۆرش بزانی و دەخلەکەکی بە نیەتی نانی پێشمەرگە بدرویتەوہ، بەر تەبیارە و سووتان ناکەوئ...».

دریژ بووین کہ بنووین، دوا سەعات دوو راستیان کردینەوہ:

- برۆن لە دەرەوہ خۆ بشارنەوہ.

دەگەل مەلاباقی و مستەفا ھاتینە بن کەندالیک لە پەنا پردی پڑزان کہ لە سەر «رۆکچک» دروست کراوہ. لە سەر خیزی دەم چۆم راکشاین. زینی ئەسپەکەم کردە سەرین؛ کەشفیکی تازە بوو! نازانم ئەم خان و ئاغا و پادشایانە چۆن عەقلیان بەوہ نەشکاوہ؟! زین ھەر سەرینە و بەس؛ ناھیلی سەرت بە ھیج لایە کدا خوار نیتەوہ. مەنجەلیکی پچووک چیشتی برنج، نانمان دەگەل خۆ ھینابوو. پاش نوژی شیوان - کہ ھاتنە شوینمان - گوتم: بۆ دوو سەعات راکشان

ناھەممەۋە گوند؛ جى لىرە خۇشتر نابى. مەلابلایى و مستەفاش مانەۋە. بىرنج شەۋ لىمان خواردا، مابوۋ؛ سبەى پىر ببوۋ لە مېرۋولە. مەلابلایى لە ئاۋى رووبارىدا نوقم کرد، مېرۋولەى قىر کرد و دەستى بە خواردن کرد. کە ئىمە دەمانگوت ناخۆين...

- بەلى، ئىۋە نەجىم زادەن؛ دايکتان خۇرشت و پىلاۋى بۇ ھەلگرتوون!

باۋىر كە چوار جەمى تىرى لى خواردا؛ ھەموو جارى مېرۋولەى لى دەردە کرد!

قۇرۇشكەى چا پى خواردەنەۋەم لى ون ببوۋ؛ بە ھەزار پارانەۋە مەلابلایى قۇرۇشكەى كە تىكول لى ھەلبوۋى دامى. بە بەنىكەمەۋە کرد، ۋەك فىشەكدان دە ملىدا بوو. چام پى دەخواردەۋە، لە ملىم دانەدەپنى. دەرزىلەى كەم كەردە قولاپە ماسى، بەنىكەم تى خست و لە سەر چەم ماسىم دەگرت. چونكە نوۋكە كەى نەچەمابوۋ، لە دە ماسى، بەكىكى خۆى لى رزگار نەدە کرد. دىسان ھەر جارە شەش-ھەتتىك دەگرتن؛ بەلام بچوۋك. مەلابلایى دەبىرزاندىن.

مەلابلایى چاى لىدەنا. يانى كە تىرە كە ئەۋ دەبىخستە سەر ئاگر. تا بۇخۆى تىرى نەخواردايە تەۋە نەماندە تۋانى بلىين: «ئەدى ئىمە؟»، ئەمجار خۆى دەيگوت: «ئەمەش بۇ ئىۋە!»، ھىشتا نىۋ سەعاتى شەۋ دەما چاى لىدەنا. چەند سالىك - كە زۆر جار بە بەكەۋە بوۋىن - فىرى ببوۋ؛ ھەر كەس بىگوتايە: «دا چايە كەم دەيە» توۋرە دەبوۋ. دەبويايە خۆى بلى: «ھا ئەۋ چايە بخۆۋە!». جفارى ھەلدەپىچا. دەگەل توۋتن و پەر لە قوتوۋە موزاتە كەيدا بوو. بتگوتايە: قوتوۋم دەيە بۇخۆم بە كى ھەلدەبەستەم، بە روۋح سوۋكى دەيدا. كى بىگوتا: دا بە كىك لەۋ ھەلبىچراۋانەم دەيە، ۋاۋە يلا بوۋ!

سى يا چوار رۇژ لەۋ بن پردەمان گوزەراندى. دەردى گەۋرە بۇ ئەسپە سىپىلك بوو: لە مېرگىك دەبەسرايەۋە؛ فىلم دەۋىست بوئى رايگوزى! تەيارە ھەمىشە لەۋ ناۋە بوو؛ نازانم بۇ ۋە بەر نەكەۋت. بەلام تەۋاۋىك لە توۋنىان دابوۋىە كزى؛ ئەۋ شەللالتىيەى نەمابوۋ؛ لە خورپىن و گورپىن كەۋتوبوۋ. فەيلە سوۋفانە رۇژى ھەر فەكرى دەكردەۋە و بۇ مېش دەركردن سەر و كلكى رادەۋە شاندى. شەۋ ھاتبوۋىنە گوند. ئەحمەد و ھەۋالانى ساز دەبوۋن لە زى بېرەنەۋە كە بارزانى لەۋبەر بوو.

- منىش دىم...

ئەحمەد و ئىدرىس و گشتيان دەلېن قەياغ و كەلەك خەتەرن؛ نابى بىرۋى تا لە بارزانى نەپرسىن. لەۋانەيە لىمان توۋرە بى. گوتم: ھەر دەچم. ئەمجارە بۇ تەجرەبە؛ شەرت بى ئەگەر ئاۋ بردمى و خىكام، تازە ناپەرەمەۋە!

بە كىن گۇرستانى «بە» دا رابردىن؛ قەرەبالغ بوو. پىنج شەھىدى شەپرى ئەۋ رۇژەيان دەناشت كە يە كىيان «مەلا شىنى» ئەۋ قارەمانى بەناۋبانگ بوو؛ لە پىرس شەھىد كرابوۋ. نوئى بەيانى بە قەياغ پەرىنەۋە. لە ۋوتەن دەۋرۋىشتىن، نىك بە لىرەۋار ببوۋىن. تازە گزىنگ لە سەرانى دەدا، پىنج تەيارە لە عاسمان پەيدا بوۋن. تا ئەۋان چەرخيان خواردەۋە، خۇمان گەبانە ناۋ داران و بەر موشە كىيان دابىن. لە بن دارىكى زۆر زلى پىر لك و پۇپدا ستار بوۋىن. تەيارە دەستيان ھەر ھەلنەدەگرت. بەلایى گەۋرە ترسىكى زۆرى «جەمىل» ناۋىك بوو - پىم وايە بانەيى بوو - ئۇقرەى نەدەگرت. لە جى دەردەپەرى و مەيدانىك راپدە کرد و دىسان لە ترسان دەھاتەۋە بن دارەكە؛ كە تەيارە ھەستيان پىدە کرد لە كوى خۇمان حەشار داۋە. لەۋ گوللەبارانەدا قاپوۋرە موۋشە كىك (فىشە كىكى زل) لە بەردىك ھەلبەزىۋە و كەۋتە ناۋمان. مام عەلى دەستى بۇ برد،

گوتی: وهی سه گبابه دهستم سووتا! له دانیشتنی بن بهرد وه رهز بووم. ده رکه وتم چوومه سه ر ناو. گوتمیکی لی بوو؛ مهلم تیدا کرد. دار تو یکم دیته وه، خه ریکی توو خوار دن بووم. چاوم لی بوو زتیک به ماته-ماته به بن دیواره بهردیکدا ده رۆیشت. له بن ناو هه لدیریکه وه به بهرد هه لچوو. له کونه بهردیک لهو بهرز وه بوخچه به کی ده ریئا و هاته خوار. سه ری کاربیه ک له کونه که وه ده رچوو، ده یه ویست بیته خوار؛ شۆباوو. هه رام لی کرد:

- بچۆر وه زووری کون، ده پیشدا لاقان به ری که! ده نا به سه ر تۆقی سه ردا ده که وی!
 ئیواره گو یز تمانه وه شویتیکی تر له بن چیای پیرس؛ که «بن گه ر» یان پی ده گوت. له گۆرابیه کی ناو دار و بار و سه ر جوگه، بنکه مان دانا. شه وانه میشووله ورده و ته یۆ کویره هه شریان ده کرد. هه جمین هه لگه رابوو؛ ده ست و چاومان له ترسان داده پۆشی. له سه ره وه که دندوو کیان تیده چه فاند، خوینیان ده رد پنا. ته پاله و ته رس - بو دوو که ل کردن دژی میشووله - بیه ده رمانی چاوان. به کلاره که م به بنکه پیشمه رگاندا ده گه رام:
 - کاکه! سندووقی سه ری خۆتان به هیندیک ته رس ده ستمان بگرن! نه گه ر ته رسی نه سپه سپی وشک بیته وه ده تانده مه وه!

وه ک تارمایی بابی هاملیتی شه کسپه ر ده گه ل به ری به یان و که له شیر خویندن، میشووله ده ره وین و نه مجار نۆره ی ته یاره و بۆمباران و مووشه کباران بوو. هه میسه دوازه ته یاره و پتر خولیان ده خوارد. ئیزان و تورک ده گه ل به عس هاوکار بوون. دوو ده سته ی ئیرانی و تورکی بنکه یان له که رکوک بوو. ده یانگوت رۆژانه ته یاره ی ئینگلیسیانیش له قوبروسه وه دین و به شی خۆیانی تی ده خه ن. ته یاره ی میگ و هوکره نته ر و به مارکی رووسی و ئینگلیسی و تورکیمان ده دی. به سه دان تۆپی گه وه و پچووکی سه حرایی ویکرا ده ته فان و به قسه ی نه فسه ریکی عیراقی چواره سد تۆپیان ویکرا ناگر ده دا که سه د و په نجایان تۆپی گه وه بوون. رادیو مۆسکو هه موو شه و تاریفی له بارزانی پاله وان ده کرد و به مه دحی پیشمه رگه دا ده هاته وه خوار و ده یگوت: شۆره ی ناتوانی قبول بکا نه م شه ره زالمانه به دژی میلیه تیک له جیرانه تی نه ودا بکری. مه نگوولیاشی راسپارد شکایه تمان بۆ بکا. وا دیار بوو تورک و ئیران له و فر و فیشه ترسابوون؛ ده ستیان له یاریده یی به عس به ردا.

رۆژیک گوتم: رووس زۆرمان بۆ باشن. بارزانی فه رمووی: من ده گه ل زۆریان دۆستم؛ خرۆشۆفیش ده ناسم. نه وانه که جنیو به به عس ده دن و له سه ر ئیمه ده که نه وه، بۆیه به ده ترسن به عسی چه کیان لی نه کری و ریگه یان نه دا وه ک زه مانی قاسم بیته عیراقه وه. نه گه ر به عسی سه ودا یان لی بکه ن، نه له سه ر شیووعی ده که نه وه و نه له سه ر ئیمه. که راست ده رچوو: هه ر که سه لام عارف خۆی کرده دۆستی ناسر و ده گه ل رووس ناشت بۆوه، دنیا گۆرا!
 هه شتا هه زار جاش و سه رباز به تیربار و تفه نگ ده سرپۆزیان ده کرد. هه موو چه کداری پیشمه رگه له و ناوه دا به حال ده گه یشته پینج سه د که س. ناگراران و جه نگه ل سووتان و دوو که ل داوه ستان، رۆژی هه شری دینا به ر چاوان.

به یانییه ک یه کیک به گه رمی نه حوالی پرسیم، نه مناسی. گوتی: مه لا هه سه نی بارزانیم. چوار رۆژ بوو نه مدیبوو؛ له دوو که لی بارووت و له توونیان وا زه رد و ره ش هه لگه رابوو که نه مناسیه وه. نان زۆر که م بوو. رۆژی دوو نانی زۆر چکو له ی ته نک که سی تیر نه ده کرد. له برسان هیزی نه زۆر شل ده بوو. ناوی جوگه زۆر گه رم و گران بو. نانی وشکمان به و ناوه ده خوارد. پیشمه رگه پتر له

ھەزار سەر مەپرى جاش و دەولەتپان بە تالان ھېنا. بە داخەوہ تەنزىم و رېك و پىكى لە دابەش كوردندا نەبوو. بە چوار رۆژ بۇ ھەشت كەس ھەيوانىك ھەبوو. نە قاپ و مەنجه لىك، نە جىگەھى ھەلگرتنىك؛ دەباوہ بە يەك جەم ئەو ھەشت كەسە لاشىك بخۆن. شىش لە دار بتاشن و لە سەر پۇلوان بىرۇپىن. چىشت ھەلگرتايە لە گەرمان بۇگەن دەبوو. لە جەمىك ئەوئەندەيان گۆشتى بىرژا و دەخوارد زۆر بەيان نەخۇش دەكەوتن. تا چوار رۆژى تر و جەمىكى تر نانى وشك و ئاو، دەست پىدە كرايوە. دەمگوت: برا ئەگەر مەنجهل و قاپى فافۇن ھەبا، ھەر رۆژى بە سى و دوو كەس ھەيوانىكتان بدايە، ھەموو جەمان ھەموويان گۆشتيان دەخوارد؛ دەبانكرده قاومە. سەر و پى جەمىك، جەرگ و دل زيادى؛ بەلام بە داخەوہ نەبوو.

مام عەليە عەجەمەكەى خۇمان مەنجهلۇكىكى پى بوو تەواويك ھەساندبووینەوہ. دەمانتوانى دوو يان سى جەم پىخۇرمان ھەبى. رۆژىك قەدۇى كۇنە ھەرەسم ھىندەھى بەز و چەورى خواردبوو ھالى تىك چوو بوو؛ ھىقى دەھاتى و دەينالاند. تا دەينالاند مەلاباقى دەيگوت: سەگ دايك! كاي خۆت نەبوو، كادىنى خۆت بوو! چاي وشكمان پى بوو. شەكر و قەند نەبوو. چاي بى شەكرمان دەخواردەوہ و فىرى ببووین. رۆژىك پياويكى زۆر پايەبەرز كە ئاميرليوا بوو (وا بزنام دەبىتە سپەھبودى ئىران)، بە ناوى «عەبدورەحمان قازى» دەگەل بارزانيەك ھات. گوتى: «مەلامستەفا فەرمووى بە ھەزار بلىن كاك عەبدورەحمان با ميوانى ئەو پى؛ قەدرى بگرى».

- ئاي سەر چاوان!

پەتويكى سەربازى تەنكم ھەبوو، بۇم راخست.

- مام عەلى چاي لىنى!

قرۇشكە چايە كيان لە پىش دانا، ھەر تماشاي دەكرد. ديار بوو واى بۇ چوو بوو كە شەكرى تىكراوہ و لىك دراوہ. فرىكى لى خواردەوہ و تفى كردهوہ.

- ئەوہ كوا شەكر؟!

- بىەخشە نىمانە، ئىمەش ھەر واى دەخۆينەوہ.

- لايەن ناخۇمەوہ!

- نەچى بفرمووى قەدرىان نەگرتەم! لەوہ زياتر دەست ناروا.

رۆژى دوايى كەللەقەندىكيان بۇ ھىناين، ھەمووى بە دلۇپە زەرد ببوو؛ يان دەبى بلىم رەش ھەلگەرايوو. مام عەلى رۆژتە! بە كۆلك و قەندشكىنى تالانى پىرى خەل، ھەمووى وا ورد كرد عەينەكى زەرەبىنى دەويست لىكيان جيا كاتەوہ! زۆر بە ھەوسەلە و دانە - دانە عادلانە بەشى كرد و ھەر كەس بەشى خۇى بخاتە گىرفانى. ھەز دەكا بە جەمىكى خەلاس كا، ھەزىش دەكا بە مانگىك.

سەرم زۆر ھاتبوو؛ مستەفا و كاوہ گوتيان بىخووسىنە بۆت بتاشين. بە خۆتراشى رىش كەوتنە سەرم؛ بە چوار جى برىنداريان كرد! گوتەم: ئىوہ لە سەرى من خۆتان فىر دەكەن؛ جا پروان من چۆن سەرتاشىكى كارامەم! خوا لە خىرى دەرئەكا، پتر لە دە جىم لە سەرى ھەردوو كيان دە خوين ھىنا و تۆلەم لى كرددەوہ!

بەرەم چىشتانىك بەرمو زى دەگەرەم؛ ژنان درويتەيان دەكرد. ھەر كە تەيارە پەيدا دەبوو ھەريان لىك دەكرد: «تەيارە كۆرە ھات!» مات دەبوون. تەيارە دەرپۇشت دەستيان پى دەكردەوہ. لە نزيك گوندى «زۆرە گوان» ژنىك لە بن دارىك مەشكەى دەژاند.

- خوشکا من! تۆ سه روپیت ناوی؟
- ئەى به قوربان چۆنم ناوی.
- كەسى تریش هاوسات هەیه؟
- ژنیكه به چوار زارۆ كهوه.
- سبهى زوو وەرە چەندى دەتەوئ بیه. وا من له سەر پښگه تم.
- ئەدى كاكه تۆ دۆت ناوی؟
- ئەگەر هەبێ...
- هەیه و پیوازی شینیش هەیه.
- دەمكه یهك دۆ و دەسكه تەرە پیوازیكم دەگەل خۆ هینایه وه. لهو كاتەدا هەژدە كەسه كه بیووینه چەند جێ. كاوه و مستهفا و مام عەلى ناویكى گەورك و من له بن دار چناریكى دەم رووباریكى پچووك بووین. دەمكه دۆ به دار داكه سارد ببی و تەرە پیواز بكه بابۆله و به پادشا بلی هەتیوه! ئیواره عەسریك بارزانى به پارێزەرانیه وه به وه برماندا هات:
- هەزار! ئەوه چ دەخۆی؟
- كاكه نان و تەرە پیواز به دۆى سارد.
- هەزار تۆ له من سازترى، من نان و ئاو دەخۆم...
- به كابرای سهلاخی حەوانانم سپارد كه لهباتى ئەوه سەر و پێ و پێست فرێ بدا، له سەر یه كیان كۆ كاتوه بۆ من. ژنه كه هات. پیواز و دۆى هینا، هەتا كۆلى گرتى سەر و پێ و پێستی برده وه. ئیتر پیواز و دۆمان مشه بوو.
- ئیواره یهك بارزانى بانگی كردم: هەزار! با بچینه قەدەم لیدانێك. به ناو دۆلیكى زۆر وشكارۆى زۆر لێرهارى چوگوردا رۆشیتین. تووشى دار به روویكى زۆر ئەستور بووین؛ مێشه نگوین له قەدیدا هیلانەیان كردبوو. دیار بوو كلۆرایى دار زۆر پڕ له مێش و هەنگوینه. حیلەى پلنگ دەهات. پاسهوانه كانى مەلامستهفا گوتیان: وا لهو روهزه یه، بیکوژین؟ فەرموو: نا، جاشان به جینگەتان دەزانن. له دۆله كه سەر كهوتین و له بیدار دەرۆشیتین. نهقلێكم بۆ مەلامستهفا دەگتێراوه، دوو تهیاره ی هوكرەهۆنتەرى سه گباب گۆز و گوممەت پەیدا بوون و بێ سهلام و كەلام بهر تیرباریان داين. فەرموو: «دانیشن»، حەرەسه كان دانیشن. فەرموو: هەزار دانیشه! مات به!
- تۆ خۆت دانەنیشى دانانیشم!
- دەلیم دانیشه!
- به قسەت ناکەم!
- تهیاره ئەوسەر و ئەم سەریان کرد و چوار جاریان لێ پڕاندىن و چوون. حەرەس هەستان و كەوتینه پێ.
- دەى هەزار نهقله كه تهواو كه.
- قوربان له ترسان له بیرم ئەما!
- درۆ مەكه، نه ترساوى دەنا دادەنیشتى. دەبێ تهواوى كهى!
- له سەر بهردىك دانیشتىن. فەرموو: تۆ ئیستا ئارەزووت له دنیادا چیه؟
- تهیاره لیم نهقرمیتى و له پەنا سه ماوه رێك دوو چای به ئیستیکانى شووشه بخۆمه وه!

فهرمووی: ته بیاره به دهست من نییه؛ بهلام ناواتی چای سه ماوهرت ئیستا هه چۆنیه بۆ پیک دینم.

حیکایهتی قهدهم لیدانه کهم بۆ ههوالانم گیرایه وه. مام عهلی بایهزیدی گهورک - که مردووی شیرناپه تی بوو - گوتی با بچینه زگ ههنگوینه که.

- مامه گیان! دۆلیکی وشکارۆیه؛ پلنگی لئییه. من ناویرم بچم. ئه گهر تۆ به تنیا دهچی وه ره پیت نیشان دهم.

- به خولای خۆش بوو به ههنگوین هیندیک مێشکمان بهاتایه ته وه سه رخۆ؛ بهلام زه حمه ته! رۆژانه ده چومه نزیک زینی گهوره. له سه رهه زریبه که داده نیشتم، گویم له دهنگی هاویشتنی تۆپ خه مسه - خه مسه (پینج - پینج) ده گرت که له ودیوی چپای پیرسه وه ده بانته قاند. ۱۸ سانیه به هه وادا وژهی ده هات. جاریک نه بی نه مدی وه که نارهی لای (بلی) بکه وی، هه ره ده که وتنه ناو چه م. مه لامسته فا فهرمووی: جاریکی دیکه ئه م کاره بکه ی چه بست ده که م؛ ئه وه هیلاکه...

رۆژیک به ناو دروواندا به ره وه چۆم رۆیشتم مه له بکه م. درووه کان زۆر بهرز و تیک سه مرپاو بوون؛ به زۆر زه حمه ت خۆم گه یانده پۆله سپینداریک. به رواله ت ته ری که م ئاو بوو. ویستم به ناویا ره د بېم، هه ره چوومه ناو، رۆچووم. خۆم بزواند تا ئه زتۆ چوومه خوار. دیسان له ترسی گیانی خۆم ته کانیکم دا خۆم، تا لای سه رووی ئه ستورایی رانم رۆچوو. نه خه ییر گیان ها ته سه ره لیوان؛ ئیستا گوپم گو م ده بی. وه ک په له قاژه ی مه لی سه ره پراو ته کانیک زۆر به ته وژم دا؛ نه مامه سپیداریکی به قه د ده سکه پیمه ره م وه به ره ده ست هات. خۆم گرت وه و خۆم کیش کرد. توانیم پاش ده ده قیقه یه ک له زه لکاو ده رچم و بیه وه به ری پێشووم که پر له درکی بلند و نارچه ت بوو. خۆم به ناو درکاندا خزاند. له چه ند جی ده ست و دهم و چاوم ده خوین هات. گه ییمه سه ره لیواری چه م؛ له که وشه وه تا کللوی سه رم لیه ت و قور بوو. خۆم پروت کرد وه و به ناوی زئ شتمنه وه و هه له مستن؛ مه له یه کیشم کرد. هه تا جل و که وش کزر بوونه وه زۆری پێچوو. له برسان حاله م نه ما. شوینیکی هاسان ترم له ناو درووه کان به دی کرد و هه ره چۆنیک بوو ده رچووم. تووشی بێستانیک ها تم؛ وه ناو که وتم؛ تالکه یه که م لی کرد وه. قوزه له قورت چۆنه ئاوا. تیکوله کانیم خوارد. کابرایه که م لی په یدا بوو؛ کردیه هه را:

- ئیستا ده تبه مه کن مه لامسته فا. ئیوه مالی منتان ویران کرد.

- برا زۆرم برسییه. نانیکم ده یه ئه وه دهم بمبه لای بازانی؛ یان خۆت لی ره بمکوژه!

کابرا خاو بۆوه. نانیکی بۆ هینام؛ به یه ک هه له په خواردم.

- ده فهرموو! من ئاماده م، چۆنت ده وی با وا بی.

گوتی: نا نا برۆ؛ خوات ده گهل!

زۆر جار گوتوومه، پروای ته واوم وا بوو: هه ره که سپیکی زۆر به غیره تیش، هه ره درنده یه کی وه ک شیر و پلنگیش، هه ره گا هه ست به خه ته ری مه رگ ده کا، جۆریک ترس - جا با زۆر که میش بی - دا یده گری. کئییه له به رانه ره مردندا هیچ نه بی که میک تیک نه چی؟ خوا له هه موو ئافه ریده یه کدا که م یا زۆر ترسیکی داناه. به لام مه لایکه ی ترس به ده ست، مه لامسته فای له بیر چووبوو؛ ترس به لای ئه ودا نه ها تبوو. له وه تاغی دیوه خانی به غدا، له ناو دۆست و ئاشنایاندا چه ند رووگه ش و خاترجه م بوو، له جه نکه ی گولله و ناگر باراندا هه ره ئه و پیاوه بوو. نه ره نگی ده گۆرا، نه قسه ی تیکه له ده بوون، نه وه یده زانی مێشیکیشی له ده و ره یه. به لی به هۆی به خه یو کرانی له کۆمه لگای

شیخانی بارزانا، له خودا ده ترسا؛ له ئابروو نهمان و ناوزران ده ترسا؛ به لام ترس له مهرگ و دوژمن؟ هەر گیز. هەر ئوم دیت گالتهی به مردن بیت. ئازایهتی و نه ترسانه که ی لهو هه موو سالانه ی رابردووی و لهو هه موو شه رانه دا که کردبووی، وه ک نه فسانه یه کی خه یالی لی هاتبوو. که ئه و مابه ینه له نزیکه وه ده گه لی بووم، بروام هینا که هیشتا که س نه یه توائیه و که سیش ناتوائی ئازایه تی و نه ترسانی مسته فا بارزانی - وه ک هه یه - ده یه کیشی په ی پی به ری و بزانی باسی بکا.

رۆژیک له جهنگه ی ئه و شه رانه ی بنی ده لاش، ئاگر بهر ببوه هەر چوار ته ره فمان. ته قه و گرمه ش گوپی عاسمانی که ره ده کرد. ئاگری پووش و داران هەر ده هات و نزیک ده بوو. مه لامسته فا پالی به به ردیکه وه دابوو؛ سیفاری ده کیشا. پرووی کردبووه من، حیکایه تی راوه به رازیکی ده گێراه که سالیک ده گه ل شیخ نه حمه دی برایدا تووشی راوه به راز هاتوون. زۆر به وردی و هیمنی باسی هه موو ورده کاریه کی ئه و راوه ی ده کرد. چه ند که سیکیش له هه ره سه کانی له ده وری راوه ستابوون. «زورار» ناویک به هه ناسه بر که و شیواوی هات گوتی: ئه ز به نی، جاش گه یشته گوندی «سه فتی» و ئاگریان تی به ردا. فه رمووی: هه ژار، سواراغا له و راوه دا له هه موومان چیتر بوو... ریزه گولله یه ک هەر وا دوو بست بلندتر له سه ری مه لامسته فا وه به رده که که وت و گولله کان داوه رینه ناومان.

- جا سواراغا...

گوتم: قوربان سواراغا چی و راوه به رازی چی؟! بو من له ترسان گویم له قسان ده بی؟! ئیستا ئاگرمان ده گاتی.

فه رمووی: سواراغا گوتی راوه به راز زانیی ده وئی!...

حاجکی هه ره س به ده نگیکی له رۆژکه وه که دیار بوو زۆر له وه ده ترسا مه لامسته فا له رپژنه یه کدا بکوژی گوتی: ئه ز به نی خه به ری هه ژاره؛ لیره لاکه وی باشه... فه رمووی: سواراغا له دواوه به رازیکی کوشت. به و کاره ی...

حوسینی حه مه داغای میرگه سووری به هه له داوان و پشوو سواری هات گوتی: ئه ز غولام سه فتی سووتا؛ جاش دینه ئیره. سه فتی هه زار میترمان لی دوور نه بوو. فه رمووی: هه رنی! (یانی بۆی بچن). به لی، هه ژار! گویت لیه؟ - نه خیر نه وه لا!

- سواراغا یه که - یه که ی له دواوه ده کوشت، پیشه وه نه یانده زانی که به توندی به رهن...

باوه ره که ئاگر له هەر چوار لاهه لام وا بوو بیست میتری نه مابوو بمانگاتی؛ تینی ده هاته سه ر و چاومان. ئه و پیاوه ده تگوت له دیوه خان پالی به ده سه ته نوینه وه داوه و چاوه نوپه قاوه چی و قه نه دار قاوه و قه نه ی تیکراوی بۆ بینن. له چیروکی راوه که وازی نه هینا و له جیگه ی خو ی چرکه ی نه کرد. خواوراستان ئیستا با، ده مانگوت هیمدادی غه بییه. ئاگر دامرد و نه مانگه یشتی! خه بهر هات گوتیان جاشمان له سه فتی هه لقه نندن و که لاکیان به کۆمه ل له ده سه ته که وتوو.

له و رۆژانه دا که یف که یفی من بوو. له وه تا بارزانی له رووسیواوه گه رابوو، هه میشه ده ورو به ری جمه ی ده هات. نه شه و نه رۆژ قه ت نه بوو سه ت و دوو سه تی له ده وره نه بن. به ئاواته وه بووم جاریک - بو ده ده قیقه ش بی - به ته نیا یان ده گه ل سی چوار که سدا لای بم؛ ده سه تی نه ده دا.

بهلام لهو رۆژانهدا که چه کدار له شهڕین و خه لکی تریش کاری ئیداری و پارتی بازی و هیچ نهیی خۆ تێههلقوتاندن و خۆ خوین شیرین کردنی منافهقانهیان نهمابوو، کهس له لاوه نهدههاته لای؛ تهنیا من و من. ههر له فینکی ئیوارموه رادیۆم دهبرد و نهخبارم بۆ دهکردهوه و قسهی قۆرم دهکرد و زۆری که یف پێ دههات. گوئی قولاغی رادیۆ کوردی بهغدا بووم، ههر که «شاهین تالهانی» دهستی کرد به جنیودان به بارزانیان، دهمکردهوه؛ له پیکه نین چهواسی دهچوو!

باسی سهفه ر خۆی بۆ رووسیا گهڕایهوه که وهختی چوونه باکو، نهفسه ریکی تورکیان ره گهل خستوو که ئاگای له کاروباریان بی. پاش ماوه بهک تیگه یشتووون تورک نییه و عهلی گه لاویژه؛ ناردراره بزانی له ناو خۆیاندا ده لێن چی. زانیویه که عهلی بهردهستی رهحیم قازییه. رهحیم باغروفی وا تیگه یاندوووه که بارزانی به هۆی باوکی سهید عهزیز (حاجی سهید عهبدوللا نهفهندی) راسپاردهی ئینگلیسانه و زۆریان له سه ر نهوه زهحمهت دیوه. باغروف بۆی داناره که ده گهل رهحیم حیزی دیموکراتی کورد له باکو دروست کهن - وهک فیرقهی نازمه ربايجان - مهلامستهفا قبوولی نه کردوو؛ چونکه زۆری بی نه خلاقی رهحیم بیستوتهوه. له سه ر نهوه باغروف لیتی غهزریوه و ههموو بارزانییهکانی هه لداشتووون بۆ سهحرای قه رهقه لیاق و ههر یهک و دووانیان له دییهک کردوته کارگه ری که لهخۆزان. مهلامستهفا نه یگوت بۆخۆی چکاره بووه، بهلام له خه لکی ترم بیست که ماوه یهک له دوکانی قه سابییهک و قه ده ریک له ناشیکی ناگر کارگه ری کردوو. وه رهقه و بلیتی سهفه ری له ژنیک کرپوه و خۆی گه یاندوته مۆسکو. لهو دهمانه دا که ستالین نهماوه، چۆته کرملین. له ده رگا ریگه ی نه دراوه؛ ده گهل نهفسه ری پاسدار به شه ر هاتوووه و دوانی به مست کوتاوه. له کاخه وه پێ زاناره؛ ریگه دراوه و شکایه تی خۆی کردوووه. بریار دراوه بیته مۆسکو. نهوانی ده گه لیشی هاتووون کێ پێی خۆشه بخوینێ؛ دهنا لیکیان کۆ که نهوه و کاری باشریان بدنه ی. زۆریان خویندوو یانه. هیندیکیان - به قسه ی شیخ سوله یمان - له مهلامستهفا نه کیونه وه و خویندنیان قبوول نه کردوووه.

ئهحمه د تهوفیق و کاوه له سه ر چیای پیرس له شه ردا بهشدار بوون؛ بارزانی تاریفی نازییه تی ههردووکیانی ده کرد. رۆژیک له نوێژی شیوانیکدا - که تازه سپره هه لده گیرا و گرمه و ناله ی تۆپان ههر دههات - گوئی: هه ژار هه موو به لکی دارانیس سووتاره؛ نه وه هه موو دوژمنه مان له سه ره؛ لهوانه یه کهس ده ر نه چی.

ههر چه ندی بۆ خۆم چه ند جار نه و فکرم به دلدا هاتبوو، گوتم: نکایه شتی وا مه فه رموو! فه رمانده نابێ باسی شکانی به ده مدا بی. ده سا من بروام وایه به و حاله ش و له وه ش خراتر بی، ههر خۆمان سه ر ده کهوین.

فه رمووی: لات وایه ده ترسم؟!

- نه. من که کوره مه لایه کم؛ باوکم چه کی هه ره به کاری گوچان و سیواک بوو، نه ترسم، ده زانم تۆ که هه موو ته مه نت له مه یدانی شه ردا رابراوه ناترسی؛ بهلام نامه وێ شتیکی وا به فه رمووی که دلی دل زه عیفانی پێ بترسی.

فه رمووی: له م گه لی و نوالانه ی بارزانه دا، ههر به ردیک و ههر پنچکیک یادی پاله وانانی شه هیدی پارێزگاری حه قی شه رعی خۆیانم بیر ده خه نه وه. هیچ هه نگاوێک نانیم که مرۆیه کی نازای ئیمه ی لێ نه کوژرابی. ئیستاش کوژرانم به لاوه شتیک نییه که قاییلی بیر لێ کردنه وه

بی. ژیان هەر ده بریتهوه. دهست دانانیم. به هومییدی خودا -وهک تۆ گوتت- ئەمجاریش سەرده کهوین...

له ناو پێشمه‌رگه‌ی ولاتی سۆران، هەر کهس قه‌له‌میکی به‌ گیرفانه‌وه با، ناوی مامۆستای ده‌گرته‌وه. له‌ لوبنانیشی تیپه‌راندبوو که به‌ هه‌موو موسافیریک ده‌لێن ئوستاد. مامۆستای ساده‌ قه‌دری نه‌مابوو. رۆژیک له‌ بارزان، نامه‌ی که‌ بۆ بارزانی هاتبوون، ده‌مخوێندنه‌وه. یه‌کیک نووسیبوو: «پچووکتان: مامۆستا رۆکن جه‌لال!» (رۆکن یانی ستاد). دیار بوو وه‌ک ئەفسه‌ی ستاد فه‌رقی ده‌گه‌ل ئەفسه‌ری دیکه‌ هه‌یه‌!

وا ئیمه‌ له‌ بارزان قه‌تیس ماوین و به‌ وه‌زاره‌زێله‌ جاش و عه‌سکه‌ر و تۆپ و ته‌یاره‌، ده‌وره‌ دراوین و شه‌ر که‌رمان له‌ پێنسه‌د تیپه‌په‌رێ و نان واه‌ و کهم و حال و شه‌ر. خه‌به‌ر و باسی جه‌به‌هه‌کانی لای سۆران، وانا که‌رکووک و سوله‌یمانی و هه‌ولێر چییه‌؟

له‌ رۆژی نۆی مانگی جوونی ۱۹۶۳ -که‌ هێرش بۆ سه‌ر سه‌پلیک ده‌ستی پێ کرد- ده‌وله‌تی به‌عس فه‌رمانی کوردقرا‌نی له‌ که‌رکووک و سوله‌یمانی ده‌رکرد. «زه‌عیم سدیق» ناویک -که‌ له‌ زه‌مانی قاسمدا سه‌رله‌شکر و فه‌رمانده‌ی جه‌به‌هی سوله‌یمانی بوو- له‌ کاتی کووده‌تای به‌عسدا به‌ سه‌رله‌شیواوی گه‌رپا‌بۆوه‌ و ده‌توانرا تۆله‌ی لێ بکریته‌وه‌ و له‌شکره‌که‌ی به‌ هاسانی چه‌ک بکری، پارتی زۆر به‌ ئیختیارمه‌وه‌ به‌خێریان هینا و به‌ سه‌لامه‌تی بۆ به‌غدایان به‌پێ کرده‌وه‌. کورده‌ و پیاوه‌تی ده‌کا! زه‌عیم سدیق شیویکی له‌ نزیکی شاری سوله‌یمانی ناو نا: «شیوی مه‌رگ». دوو سه‌د و هه‌شتا لای کوردی له‌و شیوه‌دا ئیعدام کرد و ده‌ چالی خستن. له‌ تیلگرافیکدا بۆ به‌غدا، نایه‌تیکی قورعانی گوتبوو که‌: «له‌ سه‌ر زه‌وین دانه‌ کافرئیکیش مه‌هێله‌وه‌». ئەمه‌ش وه‌فاداری عه‌ره‌ب له‌ به‌رانبه‌ر چاکه‌دا!

له‌ که‌رکووک چه‌ند گه‌ره‌که‌ مالیکی کوردانیان وه‌ به‌ر بلدۆزه‌ر دا و خاپووریان کرد و نه‌یانهیشت که‌س تیتۆلیک به‌ریته‌ ده‌ر. به‌ هه‌زاران ماله‌ کورد ناواره‌ی چۆلان کران. خه‌به‌ر هات که‌ سی که‌س له‌و گیراوانه‌ی زه‌مانی قاسم -که‌ له‌ سه‌ر هه‌رای که‌رکووک گیرابوون- ئیعدام کراون. جه‌مال چه‌یده‌ری یه‌ک له‌وان بوو. ئەوی زۆر داخی به‌ دلمه‌وه‌ نا، ئیعدامی «شیخ مارف به‌رزنجی» و «شیخ حوسین»ی برای بوو که‌ به‌ راستی زۆرم خۆش ده‌ویستن. ئیتر له‌و ترس و له‌رزهدا هه‌ر چی توانی هه‌لێ و چه‌ک به‌ کار بێنی، دایانه‌ چیا. له‌شکری پێشمه‌رگه‌ له‌ ئەسه‌ستانی سوله‌یمانی و که‌رکووک و هه‌ولێر بوونه‌ چه‌ند قات. له‌ موخاسه‌ره‌ی بارزاند -که‌ دژواری شه‌رمان له‌ سه‌ر بوو- چه‌کداری پێشمه‌رگه‌ی پارتی ده‌ هانامان نه‌هاتن. ده‌وله‌تیش که‌متر خۆی ده‌ وان ده‌گه‌یانده‌ و ده‌یه‌ویست بارزان بنه‌ر بکا.

جاریک بۆ مه‌لامسته‌فایان گیراپه‌وه‌ که‌ پێشمه‌رگه‌ی لای هه‌ولێر که‌ دیتوویانه‌ ئەوه‌ هه‌زاران کامیۆنه‌ له‌شکره‌ و ئەوه‌ هه‌موو تۆپ و تۆپخانه‌یه‌ به‌ره‌و بارزان ده‌چن، گریاون، هاواریان بۆ برابیم ئەحمه‌د کردوه‌: که‌ی ئەوه‌ شه‌ره‌فه‌ برایانی ئیمه‌ بکوژن و ئیمه‌ ده‌ست له‌ سه‌ر ده‌ست تماشیا که‌ین؟ برابیم گوتویه‌: ئیوه‌ نازان! ئەگه‌ر بارزانی نه‌مینێ، فه‌رمانده‌یی ده‌بیته‌ یه‌ک. ئەمجار عه‌کسی بارزانی وه‌ک شه‌هید ده‌فه‌رۆشن؛ پاره‌ی زۆر ده‌کا!

هه‌ر له‌ سه‌ره‌تای کووده‌تای به‌عسه‌وه‌ که‌ شیووعی قه‌تلوعام کران، ئەوی توانیویان پراکه‌ن و خۆ له‌ ده‌ست به‌عس په‌ها که‌ن، دابووایه‌ کێو که‌ سه‌ری خۆیان بپاریزن. پارتی به‌رده‌ستی برابیم پووتی ده‌کردن و تفه‌نگی لێ ده‌ستاندن. هاواریان بۆ بارزانی دیتا، ئەویش نامه‌ی ده‌نووسی که‌

تفهنگیان بدهنهوه؛ لییان گهرین با دیفاع له خویان بکهن. شکایهت و نامه چهن پاته بوونهوه، هچیان لی شین نهبوو. له بیرمه ناخر جار بوو؛ بارزانی به کابرای شیووعی گوت: نهوانه جوابی نامه‌ی من نادهنهوه. نه‌گهر بمینم تفهنگه کانتان بو دهستینمه‌وه؛ به‌لام به وه‌ختی خوی.

زور کس له ههموو لاهه، نه‌رزاق و ده‌رمان و شه‌کر و چای دینا؛ به تایبه‌تی: نه‌حمده ته‌وفیق به هه‌والانیه‌وه زوری خزمهت کرد. زور چالاکانه خوی ده‌گه‌یاند ه سنووری ئیران و که‌ل‌په‌لی لازمی په‌یدا ده‌کرد و ده‌گه‌راوه. له سه‌ره‌تاکانی شه‌ردا، شه‌ویک ده‌گه‌ل بارزانی چووینه دم چۆم. چهن ناغایه‌کی زه‌لامی پزده‌ری هاتبوون، شکایه‌تیان لای مه‌لامسته‌فا کرد که ئیمه ویستوو‌مانه ده‌رک و په‌نجه‌ره‌ی مه‌درسه‌کانی قه‌لادزه تالان که‌ین، پشیمه‌رگه نه‌یه‌یشتوو! بارزانی زور به‌وه تووره بوو، گوتی:

- شیخ جنید! خه‌بهرم هه‌به ته‌وه‌ت روژ له‌وه پیش چووینه سوله‌یمانی و فه‌رمانده‌ی ده‌وله‌ت دیوه. ئیستا ده‌و ناگریارانه‌شدا هاتووی ده‌رک و په‌نجه‌ره‌ی مه‌درسه به‌ری؟!

شه‌و دره‌نگیک هاتینه‌وه. له‌ریگه بۆم گه‌راوه که: سالیک خه‌به‌ر به سولتان عه‌بدولحه‌مید ده‌ده‌ن والی به‌غدا خه‌لک ده‌گه‌زی. پیاویک به هه‌له‌داوان ده‌نیرئ: نه‌گهر ئه‌م قسه‌ راست بی، والیم بۆ ده‌کلکی ئیستر بخه و بۆم بیته. کابرا ده‌گاته به‌غدا. والی خه‌به‌ره‌که‌ی زانیوه؛ زور ترساوه. مه‌جلیس ده‌گه‌ل پیاوی سولتان گه‌رمه؛ عه‌ره‌بیک دپته ژوور:

- جه‌نابی والی چوار لیره به کابرایه‌ک چایچی قه‌رزدارم. جاری نیمه بیده‌مه‌وه. له سه‌ر ریگه‌ی کارمه. هه‌موو روژ داوام لی ده‌کا. جه‌نده‌رمه بنیره بیگرن با ده‌حه‌بسدا بی، تا من پوولم ده‌بی و قه‌رزه‌که‌ی ده‌ده‌مه‌وه، نه‌وسا به‌ریده!

والی روو ده‌کاته پیاوه‌که‌ی سولتان:

- تۆ نه‌و شه‌رعه بکه!

که بۆی ته‌رجه‌مه ده‌که‌ن. کابرا ناوقای عه‌ره‌به ده‌بی و گاز له لاملی ده‌گرئ! به بی والی ده‌چینه لای سولتان. نه‌قله‌که‌ی ده‌گه‌رپته‌وه، که ده‌گاته نه‌وه‌ی «با جه‌ندرمه بیگرن»، سولتان به گویی کابرا دا ده‌نووسی ده‌لی: نه‌تانگه‌زت؟
- به‌لی قوربان گه‌زتم!

جاریک «سه‌ید عه‌زیزی شه‌مزینی»، ده‌گه‌ل روژنامه‌نووسیکی دریزی ریشداری مووخورمایه هاتبوو که وا بزانه «دانا ئاده‌م شمید» بوو. بۆ جاری دووه‌م هاتبووه کوردستان. به‌رووسی قسه‌ی ده‌گه‌ل بارزانی ده‌کرد. سه‌ید عه‌زیز تاقی کردمه‌وه و زوری دلخو‌شی دامه‌وه که ده‌ست له بارزانی هه‌لگرم و بجه‌مه لای نه‌وان؛ که مه‌نزووری مه‌کته‌بی سیاسی حیزب بوو. گوتم: کاکه! من به ته‌مای گه‌وره‌یی نیم؛ به ژیره‌ده‌ستی بارزانی زور دل‌م خو‌شه. به خوا کلکم ده‌زیر گرن لی‌ره نابزووم.

حوسین حاجی ناویکی سوورچی - که جاشیکی زور پیس بوو - کاتی که له چیا‌ی براندو‌ست بووین، به نا‌شکرا خوی و کوری ده‌چوونه پادگانی خه‌لیفان، تیربار و تفه‌نگیان له دژی ئیمه وه‌رده‌گرت. به به‌ر چاوماندا ده‌هاتنه‌وه که گز و فتمان بدن. کاتی له بارزان بووین، خوی و کوری گیران. بیستمه‌وه که هه‌موو روژ مریشک و پلاویان ده‌ده‌نی. روژیک که به ته‌نیا بووین، عه‌رزی بارزانیم کرد:

- كاكە بەخشە ئەم بى ئەدەبىيە دەكەم! تۆۋەك سەھلاھەددىنى ئەيىۋوبى و پىلاۋە گەۋرەكانى قەدىمى كورد دەبزوۋىيەۋە؛ كە ئىستا باۋى ئەو شتانه نەماۋە. ئىۋە سەرسەخت تىرىن دوژمنانتان كە شىخى سوورچىيە بە ھەزار شەر و زەھمەت دەگىرن؛ پاش ئىحتىرامى زۆر، بە سوارى ئىستر دەبىنرەۋە ماله خۆى. دەى ئەگەر مەن بوایەم دەمگوت ھىندە زىر و ھىندە تەنگە نەدەى دەتكۆژم؛ دەشىدا. حوسىن حاجى دەلەين تا ئىستا دوازە بارزانى كوشتوۋە، لە ھەبسا مرىشكى بۇ دەنئىرى؛ بۇ خۆمان نان و ئاۋ دەخۆين. ئەگەر بەرىدەى نالى مەمنوۋم، دەلى گرتىانم و تۆلەى ئەو سوۋكابەتییە دەكەمەۋە؛ لىمان ھارتر دەبى...

ھەر چەند سەربازى غەرب دەگىران، زۆر لە خۆمان خۆشتر دەژيان. كاربان پى نەدەكردن، لىباسيان بۇ دەكرىن، پۈوليان دەدانى و بە لای موۋسلدا بەرى دەكرانەۋە ولاتى خۇيان. جگە لە تەنگە و چەك، ھىچ شتىكىان لە كەلاكى دوژمن نەدەكردەۋە. مەن، «بىجان» و «حادى» ناموم راسپاردبوۋ - كە ھەردوۋك سەرقۆلەى لەشكر بوۋن - گىرفانى كەلاكان بېشكنن، جغارەكانيان بۇ مەن بىنن و بە بارزانى نەلەين.

مەلا باقى مەئموۋرەتى درايە كە بچىتە گەلالەى بالەكايەتى. گوتى: ئەو ئەسپەت لە برسان دەمرى، كەس ناۋىرى بە رۆژ رايگۈزى. بىدەبە بۇت دەبەمە كوستانان قەلەۋى دەكەمەۋە و ئاگام لى دەبى. ئەسپى برد. لە پايىزى درەنگدا مەلا باقىم دىتەۋە، گوتى: ئەسپەكەتم لە بۇ فرۇشتى بە پىنچ كەللە قەند و ئەۋىشم بە دىشلەمەۋە خواردەۋە!

- ئەى بە سىندانى بى!

كۆمەلئ ئاغاۋاتى لای دەۋك ھاتبوۋنە بارزان. بارزانى فەرموۋى دەگەل ئەۋانەت دەنئىرم كە چاۋەدىر بى و نەھىلى كىشە لە ناۋ خۇياندا بىننەۋە. تەحسىن يەزىدى ھەر چەند جاشە و مەعاش لە دەۋلەت ۋەردەگرى، بىپاريزە و كارىكت بۇ شاران دەبى بۇت دەكا. نىۋەرۆژە گۈشتمان ھەبوۋ. سەفرەيەكى خامى دوۋر و درىژ راخرا. بارزانى پالى بە تاشە بەردىكەۋە دابوۋ. ئاغاۋەت لە ھەر دوۋ بەر رىز بىۋون و دەستيان بۇ خواردن برد. مارتىكى جىنجىر -لام ۋايە مىترىك درىژتر دەبوۋ - بە ناۋەرەستى سەفردا ھات، راست بۇ ئەۋسەر، بەرەۋ بارزانى. قەت يەك لە ئاغاۋەت نەما، ھەموۋ ھەلاتن! گوتم: بىگرم و بىكۆژم؟ فەرموۋى: نا. مار لە پىش بارزانى لای دا و چوۋە بن بەردەكەى پالەۋىشتى. بانگى كرد: ۋەرنەۋە نانەكە سارد دەبىتەۋە! زۆر بە خەجالەتى گەرانەۋە.

دەبى ئەۋە بزىنن كە لە بارزان جگە لە «كۆرە مار» - كە مارتىكى سەر سى سوۋچى پىسە و بۆرەلۈكەيە و لای كلكى زۆر بارىكە و سەممە - ھىچ مارتىك ناكۆژن. نەخوازا مارتى رەش - كە پىۋە نادا - لە زۆر مالان ۋەك پشیلە ئازادانە دەگەرئى و مشك راۋ دەكا و مىندال گالتەى پى دەكەن؛ ۋەك ئەسپاب بازى. راۋەكەۋىش بە تەنگ ناكەن. كەۋ لە پىلاۋ ناترسى. كە گوتىشم بىگرم، بۇيە بوۋ ھەر بە لاۋەتى فىر بىۋوم: مىلى مار تا ئەندازەى چوار قامك و پىتر رەقە؛ ئەگەر ئەۋى بگىرى لە پىۋەدان دەكەۋى. زۆر جار لە تەرەغە دەمگرتن و لاشم ۋا بوۋ مارگران ھەر ئەۋ فىلە دەكەن و دۋاۋى ددانى ژەھريان دەكىشن.

پاش نىۋەرۆژ ئىستىركى شىنيان دامى كە زۆر ئىستىركى چاك بوۋ. دەگەل ئاغايانى سوار و ھاورپىيانى پىادە رۈشىتىن. شەۋ لە شىۋىكى بن چىياى پىرس رامانبۋارد كە چەند بىرىكى كەم قوۋلى كوستانچى لى بوۋن. تاۋەھلات بە چىيا ھەلگەراين. رىگەيەكى يەكجار سەخت و

بهرداوى و دڙوار بوو. جيڳهه واهه بوو دهه بوو ئيسٽر نزيڪ ميٽريڪ خوى هه لاوليٽه سهر بهرديڪ؛ يان باز دانه خوارئ!

به نزيڪهه سئ سعات سهر كهوتين. ناغاکان گوتيان: ئيمه ههر چاومان له تو بوو دابهزى تا ئيمهش دابهزين. سهيره كه ملمان نهشكا و هه پروون به هه پروون نه بووين!. گوتيم: باوهر كهن منيش ههر چاوم لهوه بوو ئيوه دابهزن تا دابهزم؛ بهلام گوتيم نه گهر من دابهزم دهلين شارستاني و ترسه نؤكه. مل شكان له گالته پئ ڪردن چاڪتره!

له بيرم نهماوه چهند شهو له ريڳهه ماينهوه. رڙيڪ گهيشٽينه گوندى «نهسري» كه له پهنا گوندى «رهبه تڪئ» به. مولڪي «حاجي مهلؤ» بوو كه غازى و عهبدولواحيد خواههنى بوون و دهگه لمان بوون. شهو تا پاش نيوه پروئ سبهى لهوئ مائين و ري كهوتين. له ريڳهه پيشمهر گه بهك ههر تماشاى ده ڪردم و ديار بوو ڪاريڪي پيم ههيه. خوم دوا خست:

- ها برا چت دهوئ؟

- ڪاڪه! ديتم قهند له دهمت دهنئي، چاي به سهردا ده كهى. بيڪه به خاترى خودا خه لڪي

نهم ولاته فيرى نهو ڪاره مه كه!

له شارى ڪڙيه خه ياتيڪ ڪراسيڪي نيوقولي له فاسونياى نهفسهري بو درووبووم؛ گيانيڪم بهوه بوو. له ريڳهه زورمان نارهم ده ڪرد و تڙ ده خوارد. ده گهيشٽينه ههر دم چوميك ڪراسم له ئاو هه لده ڪيشا؛ بي سابوون پاك ده بووه و تا مه له مان ده ڪرد وشكهوه ده بوو.

پنم وابه نؤ رڙي ڪيشا تا گهيشٽينه «خور ڪئ» له نزيڪ دهوڪ. كهوت بو مبابى يه ڪ تونى پيدا درابوو؛ پئنجيان ته قسيوون و قهت تاقه ماليڪ نه مابوو ويتران نه ڪرابئ؛ چؤل و هؤل. بهر هه يونيڪ و نيوه هه ساريڪ مابوو؛ ڪرا به جيڳهه ناغايان. له گوند ده ڪهونم؛ بيست ده قيقه ري رڙيشتيم، تووشى ڪانى و گوليڪ بووم؛ زور خوش و به سپيندار. دار ههنجيريڪم پهيدا ڪرد، دهنگوت خيوته. هاتمهوه گوند گوتيم جي خهوى شهوانهه پهيدا ڪرد. ههسيريڪي نيوه شرم له ناو مالان برد و شهوانه تا درهنگ ده گهل پيشمهر گه رامده بوارد. وهختى خهوه ده چوومهوه بن داره ههنجير؛ ههسير، رايهخ و سهنير، بهرد. به يانى كه چاوم هه لدين، دنيايه ڪ ههنجيري زهردى زهلامى گهيشٽوو چاويان لئ داده گرتيم. له پالهوه تيرم ده خوارد و نهوسا ده چوومهوه دم و چاوشتن. به يانيه ڪ به فيته و عهوى شوانيڪ وه خه بهر هاتم كه هاتبو مه ر له گوله كه پاراوا. - هو ڪاڪ! شيرت نييه منيش ههنجيرت بدهمئ؟

- چم نييه تئى بدوشم.

هاتم له ناو ويترانهى ديڊا گه رام، كه تريه ڪي روو كهشى سوورم دؤزيهوه، سهره كهى نه مابوو. شوان ههر ديتى گهشكه بوو. گور جي پري ڪرد له شير و بهرديڪي ته نڪمان له سهر دانا و شيري ڪولاو به ههنجيرهوه. سولتاني روميش وائ رانه بواردوه!

ڪورپيڪي شازده سالان به ناوى «مهلا عهزيز دهوڪي» - كه باوڪي سعات ساز بوو - له ترسان هه لاتبوو؛ له گوند خزمهتى ده ڪردم.

مهلامستهفا پياويڪي زور به وههفا بوو. نه گهر دهلين وههفا له دنيا نه بووه يان نه ماوه، له لاي نهو به ته واولى هه بوو؛ مابوو. كه له سهر نهم وهه فاداريهش زور جارى زيان ديتبوو؛ بهلام دهستى لئ ههر بهرنه دا. ڪارايه ڪ به ناوى «تاهير ههسهن» له سالى ۱۹۴۵ له گوندى «بله» به تومهتى

هاوکاری بارزانی ئیعدام کرابوو. برای به ناوی «هاشم حسەن عەقراوی» - به وهفاداری بۆ تاهیر - زۆری قەدر لی دەگیرا. لهویش خوێری و بی نامووس تر - له عەرب و عەجمیشدا - هەلنە کەوتوو. چەند جار له شەر هەلات؛ چەند جار دزی له شۆرش کرد؛ بەلام قەدری هەر دەگیرا. تا ئاخری به یە کجاری بوو به جاش و کە ئەمە دەنووسم، به ناو، پەئیسسی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی سەر به بەعسیانە.

«عەبدولعەزیز حاجی مەلۆ» دۆستی بارزان بوو. ماله شیخی بریفکان له سەر رەواندنی ژنیکی کوشتوو یانە. ماله حاجی مەلۆ بوونەتە خۆشەویستی بارزانی و به وهفاداری بۆ عەبدولعەزیز مەلبەندیکی گەورەیان پێ سپێراوه و تۆلەیان بۆ له ماله شیخی بریفکان کراوه تەوه و گوند سووتاو و دانیشتوانی ئاواره کراون. «غازی حاجی مەلۆ» لاویکی زۆر نەترس و له شەر ئازا بوو؛ بەلام برای گەورە ی - کە عەبدولواحید بوو - چەند جار بیوه جاش و گەرابوو؛ دەیانگوت حیزبشە. چەند نامۆزا و خزمی تری غازیش هەبوون کە زۆر کەیفم پێ نەدەهاتن. نزیکە ی نەوه دە گوندیان دەخوارد؛ بەلام پێخۆریان نەدەدا به پێشمەرگە؛ جلکیان بۆ نەدەکەرن. شەوانە له مەجلیسیاندا، باس باسی جاشان بوو کە چەند خۆش دەژین و چەند پاره وەر دەگرن: «بیستوو مە فلان جاش یە ک جێ دوازدە کراسی کرابوو، فلانە ترومبیلی هەیه...».

شەویک گوتم: ئیوه چونکە له لادی گەورە بوون و شارتان نەدیون نازانن پاره ی زۆر لای کێ هەیه. ژنیکی گەوا دە، پازدە ژنی خرابی له بەر دەستدایە له بەغدا، دەلین دە ملیۆن دیناری له بانکدایە و چەندین قەسری هەیه. بۆچی فکر له کاری وا به قازانج ناکەنوه؟!

- ئای سەیدا هەزار! ئەوه بی شەرەفیە، چۆن وا بکەین؟

- گیانە! ئەو ژنە به شەرەف ترە لهو کەسە ی نیشتمان و هاو نیشتمانی خۆی بفرۆشێ...

غازی دارکاری پێشمەرگە ی دە کرد؛ نەمدە هیشت. وا دیار بوو زۆر له من قەلسە و له بەر بارزانی نەیدەوێرا.

عەشیرەتی غازی (مزووری) له هەموو عەشایری کورد ئازتر و موخلیس تر بۆ کوردستان بوون. هەر یە کە ی بەرانبەری سەد غەنیم بوو. پێشمەرگە ی چاک و ئاغای خراب. چەند کەسیکیان خەبەر چینی بوون؛ هەر چی له ناو ئاغایاندا رادەبرا دەمزانی. جاسووسیکی دەولەت به ناوی «ساقی» گیرابوو. شەویک غازی گوتی ساقی هەلاتوو. زانیمەوه کە به دوو هەزار دینار بەرەلدا ی کردوو. چەند گوزارشیکم دەربارە ی ئەو کارە خرابانەیان بۆ بارزانی نووسی کە: «ئەوانە له جاش بەزبان ترن؛ چاریکیان لی بکری باشە». جواب دەهاتەوه کە سەبەر بکە و بمینەوه!

بیست و حەوت هەزار دۆلارم پوول هینابوو؛ خەبەرم بۆ تەحسین یەزیدی - میری یەزیدیان - نارد کە دۆلارە کان به دینار بگۆریتەوه. تەحسین جاشی دەولەت بوو؛ بەلام له بنهوه دەگەلمان دۆست بوو. خەبەری بۆ ناردم کە دۆلار به دووسەد و شپست فلس. گوتم بیگۆرەوه. دەبوو بۆ خۆم بچمە لای، حیسابە کە وەرگرم. راشمسیاردبوو کە چەندی دەستی دەکەوی بوو زوی رانک و چۆخە بکری.

رۆژیک دەگەل دە پێشمەرگە بەرەو دەشت وەرئ کەوتین. نیوه پۆیه کی زۆر گەرم بوو؛ له دەم چۆمیک لاماندا. هەر کەسە بلاو بووین مەله بکەین. دیتم یە ک دنیا تووترک لهو بەر چەم هەیه. جلە کانم نایە بن گیا و به پووتی چوو مە تووترک خواردن. له پاش تاویک دیتم هەر وا

پیشمرگه‌ی مزوورییه و دست له سهر په‌له‌پیتکه‌ی تفهنگ راده‌کا. به‌ره و گرد ده‌چن و په‌کوه-
په‌کوویانه. له نیو تووتر که کان هه‌رام کرد:

- چتانه؟!

- ئای مالت ئاوه‌دان! خوا ئه‌یزانی گوتمان ر‌فاندووویانه. ئه‌وه دوو سه‌عاته به شوین تۆدا
را‌ده‌که‌ین!

- کاکه تووترک زۆر خۆشه؛ له بیرم چوو‌بوو چه‌ندم پینچوو. ده برۆنه ئه‌ولا، پرووتم، تا جلکان
ده‌به‌ر ده‌که‌مه‌وه.

ده‌بوو پاش نیوه‌شه و بچینه مالی ته‌حسین؛ چونکه تا ئه‌و ده‌م ئه‌فسه‌ری عیراقی میوانن.
چووینه مالی میری یه‌زیدیان. مریشکی سووره‌وه‌کراو به پیتی فیلان بوو. به ئه‌ده‌بیات گوتن
گوتم: میرم تۆ که له ناعیلاجی بوویه فورسان... گوتی: نا، ئه‌ز بوومه جه‌حش؛ مه‌بیژه فورسان!
پیاویکی له لا بوو؛ میرزای بوو (عه‌لی چۆقی) له به‌غدا بۆی ببومه واسیته، حقووقی مانگیکم
زیاد بۆ ساندبوو؛ هه‌والی حیزبیش بوو. به سرته گوتی: تۆ تووتن و په‌ر ده‌کیشی، داوای جگه‌ره
بکه و حه‌قت نه‌بی. دانیشه‌وه، گوتم: کاک عه‌لی! پا‌که‌تیک جگه‌ره‌م بۆ بی‌نه. هه‌ر راسته‌وه بوو،
دوو گلۆسی جگه‌ره‌ی «گریفن ئه‌ی» بۆ هینام. له‌به‌ر خۆوه گوتی: مالی ئه‌و جاشه سه‌گ‌بابانه بۆ
تۆ باشه!

حیسانمان کرد، په‌نجا ده‌ست بوزووم وهر‌گرت و باقی دیناری عیراقی؛ له قه‌راری دۆلار به
دووسه‌د و شیتست فلس.

میر ته‌حسین فه‌رمووی: وا من له گیرفانی خۆم سیسه‌د دینار ده‌ده‌م به شۆرش.

گوتم: عه‌لی چۆقی میداد و کاغه‌زم ده‌به.

گوتم: میرم! ده‌لین کابرایه‌کی گوندی چۆته لای پینه‌چییه‌ک له بازار گوتوو‌یه: دۆشاوت
هه‌یه؟ پینه‌چی ئاوی که‌وشانی داوه‌تی، نانی تی کوشیوه و خوار‌دوو‌یه. پاشان گوتوو‌یه: نه‌یژی
کورد بوو فامی نه‌و؛ دۆشاو پار بوو تامی نه‌و! مه‌لامسته‌فا به منی گوتوو‌ه نابێ ته‌حسین به‌گ
بره‌نجین؛ چه‌ند جاریک پرووته و پووته‌ی عه‌شیره‌تی «زیدکی» گوتوو‌یانه با ده‌ستی‌ک به‌میردا
بی‌نین، نه‌مه‌یشتوو. تۆ دۆلارت دا به دووسه‌د و حه‌فتا و دوو فلس؛ که ئاگام له نرخ‌ی هه‌یه.
یانی ده‌گه‌ل ئه‌و پووله‌ی تۆ به دیاری ده‌مه‌ده‌یه‌ی، سیسه‌دو‌بیست و چوار دیناری فه‌رقه. رۆنی
خۆم ده‌سه‌ری خۆم هه‌له‌ده‌سووی، هیشتا ته‌واویش نا! نه‌چی بلیتی هه‌زارم فریو دا!

ته‌حسین هه‌ر ناوی «زیدکی» بیست، ره‌نگی په‌ری؛ ده‌یزانی چه‌ند دز و در و خاوه‌ناسن.
ده‌می تیک هالا و ملی له سویندان نا که: من وا موخلیسم و واده‌که‌م و وا بچی؛ زیدکی زۆر
به‌رازن؛ پیسن؛ نزیکیان مه‌که‌وه! فه‌رمووی: په‌نجا باریش گه‌نم، دوا‌ده‌ ته‌نه‌که رۆن و گه‌لیکیش
نیسک و دانه‌ویله‌تان بۆ ده‌نیرم.

- ئه‌ی مالت ئاوا!

گوندی «باله‌ته» له جی خه‌وه‌که‌مه‌وه ریگه‌ی سی چاره‌گه سه‌عات بوو. عه‌بدو‌ره‌حمان قازی،
ره‌شاد بالته‌ی موه‌ندیس، ناجی باله‌ته - که دوکتوری ئازمایشگا بوو- و حافز مسته‌فا قازی
موه‌ندیس له‌وی ده‌ژیان. شه‌وانه پاش سه‌ریک خه‌و کردن، ملی چپام ده‌گرت و ده‌چوو‌مه
لایان؛ به قسه‌ی قۆر رامانه‌ده‌بوارد. وا فی‌ر ببوون، لیفه‌ی منیان راده‌خست تا ئه‌گه‌ر دره‌نگ چووم
جی‌م هه‌بی.

شہوئیک لہو شہوانہ لہ خوہ ہستام، روانیم کابرایہ کی بلندبالای بوشناخ، تھنگ بہ شانہوہ لہ کولانیککی بالہتہوہ راہبرئ . دہنگم دا:

- کئی؟

- ئەز غولام ئەز جہحشم!

- کورہ قسہی باش بکہ! دا وەرہ بزائم!

ہہوالانم گوتیان بہلی ئەوہ جاشی یەزیدیہ؛ پیایوی چاکہ. ہەر چیہکمان بوئ لہ مووسل بومان دہ کرئ.

پیلانہوہ کانم «شہکال» بوون. یانی لاسٹیککی ترومبیل سہریان بہ بہند چنדרابوو. وەک کالہی خاو، بہ بہن بہ لاقہوہ دہ پیچران. ہہموو رۆژ دہبوو تا و تایان کہم؛ خوار دہبوون. پاش پانیہم بریندار ببوو. گوتم: کاککی جاش! بوزووی رانک و چۆغہیہ کی خەت خەت بہ چەندہ؟

- چوار دینار.

- ئەی کەوشی نەرمی کەتانی کە وەرزشکار دہ پنی دہ کەن؟

- دیناریک، کەمتریش.

- دہ ئەو پینچ دینارہ بەرہ و ئەو دووانم بۆ بکرہ!

پاش چوار رۆژ رانک و چۆغہ کە ی بە یەکیکدا ناردبوو؛ دیناریکی دہ گەل بوو. گوتبووی: کەوشہ کەم دہس نە کەوت. ئەوا ئەمشو دہبی بجینہ شہر دہ گەل ئیوہ؛ نەمتوانی بیمہوہ، بمبەخشن!

جاشی وا ئەمینم پچ زۆر سہیر بوو!

خەبەرمان وەرگرت کە چەند ستوونیککی دہولتہ تی و جاشی زۆر لہ چەند جیوہ ہجووم دہ کەن. دہبوو بہ پہلہ خەبەر بہ ہہموو بنکہکانی ناوچہ کە بگا و ہووشیار بن. من برپارم دا خەبەر بۆ بنکہی «ئەلقووش» بہرم. بہ رۆژ سەفەر کردن لہبەر تەبیارہ - کە ہەمیشہ بہ عاسمانہوہ خولیان دہخوارد- نەدەکرا. لہ سەری شہوہوہ دہ گەل دوو پیتشمەرگہ - کە من سواری ئیستر بووم - رۆیشتین. تاو ہەلات گەیشتینہ بنکہی پیتشمەرگہ. ہاتن بہ پیرمانہوہ. لہ ئیستر داہزیم و چوار تەبیارہی بۆمبا ہاوژمان وەک جندۆک گەیشتنہ سەر. زمب و پمب بکوئہ! دنیا بوو بہ تۆز و خۆئیک ہەر تاریک داہات. سەد بار خۆلمان بہ سەر و چاو ہەلپرز! ہەشت بۆمبایان ہاویشتبووینی؛ بہلام کەسمان لی بریندار نەبوو. ہەر تۆز بوو بہرز بیوہ. بہ راستی پیتشوازیہ کی گہرم بوو! لہ بہر خۆلی چروچاومان رینگہی کونہ بن عەرزہ کەمان نەدەدۆزیوہ. ئاویش زۆر دوور بوو. پاش تاویک چاو ہەلگلوڤین و قرخەقرخ کردن، ئا و ہات و دم و چاومان شتہوہ.

چووینہ کونہ رەشہوہ گوتیان: چا بوو ئەمرۆ ہاتی! ئەمشہو چووینہ ئەوبہری بہشی عارہبی جاش. کامیونیکمان بار کردووہ، ۱۶ مہری قەلہو، ہہموو دەرمانی دەرمانگاہیک کە لہوئ بووہ؛ بیست و حەوت پارچہ تھنگ و دہمانچہ، زۆر کەل و پہلی تریش. خاوہن کامیونمان ہیناوہ ہەتا بن ئەو گردہ؛ کامیونہ کەمان پچ فرۆشتوتہوہ بہ شیست دینار. جا ئیستا کەیفہ؛ گوشت مہر مشہیہ! بی تۆ ناخۆش نیوہرۆژہیہ کی شاہانہمان کرد.

شہوئیک دوزمن لہ لای «چەمانکی» و ہجوومی کردبوو. پاسەوانہکانی پیتشمەرگہ نوستوون و خافلگیر کراون. پیتشمەرگہیہک «بەحری» ناو راہدہ پەری؛ دوزمنیان گەیشتوتہ سەر. ہەرا دہکا

و ده بکاته تەقە. پێشمەرگە دژنە دەست و پاش دوو سەعات شەر، دوژمن دەشکینن. بەحرى زۆر بە برینداری هینرایهوه «خور کێ». باسک و سنگ و سەر و چاوی پێچرابوو. یه کیک گوتی: لهوانه یه نهزى.

له بن په‌رۆپانهوه بانگی کرد:

- دەهرم، به قوربانی کوردستان بم! ئەمن زەر به تێکی گه‌وره‌م له دوژمنان دا؛ خه‌می خۆم نییه.

رۆژێک چەند پێشمەرگه‌یه‌ک له دەوری یه‌ک دانیشتیوون قسه‌یان ده‌کرد. یه‌کیان هه‌ستا و بانگی کرد:

- سه‌یدا هه‌زار! خواحافیز. من چیدی پێشمەرگه‌ نا‌بم!

- برام کێ دلی ئێشاندووی؟ به‌ خوای نا‌یه‌لین برۆی! له‌ سەر چی ده‌رۆی؟

- سه‌یدا نه‌وانه‌ باسی شه‌هید ده‌که‌ن. ئەمن ناوم «قریاقۆس دنخه‌» یه. تۆ و ئینسافت، ناوی من بۆ شه‌هید ده‌ست ده‌دا؟! چۆن قبوول ده‌که‌م له‌ سەر قه‌برم بنووسن: «شه‌هید قریاقۆس دنخه‌!».

- کاکه‌ مه‌رۆ! له‌عنه‌ت له‌ بابی ئەوه‌ بۆت بنووسی شه‌هید!

گوندیک له‌ لای ده‌ۆک هه‌یه (سپینداره‌)، خه‌لکه‌ که‌ی له‌ ناو جیرانان به‌ بی‌عه‌قل مه‌شه‌وورن. له‌وان ده‌گێر نه‌وه‌ که‌ زه‌رگه‌ته‌ به‌ مندالیکیه‌وه‌ داوه‌، ده‌ستیان داوه‌ته‌ تفه‌نگان: زه‌رگه‌ته‌ هه‌دی چیه‌ به‌ کورمانه‌وه‌ بدا؟! چوونه‌ راوه‌ زه‌رگه‌ته‌. زه‌رگه‌ته‌یه‌ک به‌ سەر لووتی یه‌کیکه‌وه‌ نیشته‌وه‌. فیتهی بۆ ناوالان لێداوه‌ و نیشاره‌ی بۆ سەر که‌پۆی خۆی کردووه‌؛ یانی ئەوه‌تا، تا نه‌رۆپوه‌ تفه‌نگی پێوه‌ نین!

پێش تاوه‌لاتیک یه‌کیکی سپینداره‌یی تووتن ده‌دێری. ده‌بینی وا سه‌رباز و جاش له‌ گرد وه‌ سەر ده‌که‌ون. ده‌لی: ئەی به‌خێر بین سەر چاوی من، ده‌ست ده‌داته‌ تفه‌نگ و به‌ره‌و سەری گرد را‌ده‌کا. زۆر جار به‌ گولله‌ قوری بی‌ هه‌لده‌په‌رژێ راناوه‌ستێ و سەری گرد ده‌ستینێ. نۆ که‌س له‌ دوژمن ده‌کوژێ و به‌ ده‌ تفه‌نگه‌وه‌ ده‌چیته‌وه‌ سەر ناودا‌شتن که‌ دوژمن هه‌لاتووه‌.

ستوونیک سەرباز به‌ سێ تانکه‌وه‌ هه‌جوومی کرده‌ گوندی سپیندار. به‌ تفه‌نگ (تفه‌نگی راو)، به‌ داس و خه‌نجەر بۆی چوون. تانکیک ده‌ قوڵکه‌ که‌وت، رێگه‌ی دووه‌کانی تر برا. خه‌لکه‌ که‌ به‌ ژن و منداله‌وه‌ هیرشیان کرد. دوو تانک هه‌لاتن. تانکی ده‌ قوڵکه‌ که‌وتوو ناچار ته‌سليم بوو. سه‌رنشینه‌کانیان به‌ دیل گرت و تانکیان ئاگر دا. له‌و شه‌ره‌دا سێ که‌سیان لێ کوژرا و دو‌وا‌ده‌ که‌لاکیان له‌ دوژمن خست و هەر ده‌تگوت چوونه‌ سەر شابی.

شەر له‌ هه‌موو لا گه‌رم بوو. به‌ رۆژ نه‌ده‌کرا بگه‌رێم. ئەگه‌ر کارم له‌ خور کێ هه‌با، شه‌و ده‌چووم و بۆ خه‌و ده‌هاتم‌ه‌وه‌ باله‌ته‌. هەر تاریکان له‌ دێ ده‌رده‌چووین بۆ ناو پۆله‌ هه‌ناریک، تا ئیواره‌ له‌وئ ده‌ماین و نان و چامان له‌وئ ده‌خوارد. ته‌نه‌که‌ نه‌وتیک یه‌تالمان کردبووه‌ میزی نووسین، به‌ کاغز و کاربۆن نه‌شره‌مان دنوووسی.

به‌بانیه‌ک حافز مسته‌فا قازی دره‌نگ وه‌ خه‌به‌ر هاتبوو. تاوه‌لاتبوو؛ له‌ دێوه‌ به‌ره‌و ئیمه‌ ده‌هات. دوو ته‌پاره‌ی میگ هاتن؛ دیتیان، بۆی گه‌رانه‌وه‌. له‌ بن به‌ردیک دانیشت، دیار بوو له‌ به‌ر چاوی ته‌پاره‌چی ون ببوو. چەند سووریکیان دا و رۆیشتن. حافز ده‌یگوت:

- زۆر ترسام. هەر ده‌مگوت ده‌ی سه‌گباب لێم‌ده‌ن با نه‌جاتم بی! لێیان نه‌دام!

خەلکی بالەتە ھەموویان خزمی ئەو برادەرەنە بوون. زۆر جار دەعوەتیان دەکردین؛ خەیار و تەماتەیان بۆ دیناین. شەویک گوتیان موھەندیسەکان بانگت دەکەن. بە گەرماپەکی زۆر، دەرگایان لە سەر خۆ داخستوو؛ ئارەقیان لە پیش بوو. تروۆزی زەلام مەزە بوو. گوتم: کاکە ئەمەش ناو دینین زەوق؟ کوپە ھەستەن تا نەپیشاون!
دەستم پێ لە جەزنی ئارەق بەردان و ماوێھەک بەو بەزمە پێدەکەنین.

سەفەرێک بۆ لالەش

گوتمان با بچینە «لالەش» کابەیی یەزیدیان. عەبدووێرەحمان قازی پێشمان کەوت. بە بێ پرێگە، بە ناو درووو زەردەدا تاویکی باش پڕۆیشتین؛ ھەموو بەلەکمان بریندار بوو. دامانە چیا. پێشپەرەو ھەمان پوتبەیی ئەمیر لێوای ھەبوو؛ ئەفسەریکی بەناوبانگ، لە پڕۆیشتن ماندوو نەدەبوو. ھەر فەرمانیشی دەدا: «دوا مەکەون!» حافز و من شرۆلترین و تەنبەلترین پێشمەرگەیی دنیا بووین؛ ھەناسەمان سوار ببوو، دوامان دەکرد یاخو تەبیارە بێ و بتوانین دانیشین. بۆ یەکەم جار دوامان قبوول بوو. پێشپەرەو ئەمری کرد:

- دانیشن تەیارە ھات.

- ئۆخەیی!

- ھەستەن تەیارە پڕۆیشت.

لە چیاو ھەرکەوتین و تووشی سەرھولێژێکی زۆر کووڕ بووین. رادیۆکەم بە کاک عەبدووێرەحمان بوو. بەردیکی لە بن پێ دەرچوو، پەتی برد و سێ چوار سەرھەقولاتی دا و تەخت لە عەرز درێژ بوو. من بێ ئەو فەکر بکەمەو گوتم: خۆ رادیۆکەم نەشکاوە؟!

- ئای مالت وێران کەیی دەبێ؟ ئەو من دەمرم، ئەو دەلێ رادیۆکەم!

گەیشتینە دەشتایی، روومان کردە گەلی لالەش.

مەلای جزیری فەرموویە:

دل گەشتەم ژ دیری، ناچم کەنشتەیی قەت میحرابی وی بە من را وەر دا بچینە لالەش
لە کتیبەکانی باسی مەشایخاندە و بە تابیەتی لە «تەزکەرەتولئەھولای عەتار» دا باسی شیخیک بە ناوی «عەدی بن مسافر» ھەبە کە لە رەفیقانی خۆشەویستی غەوسی گەیلانی بوو. ژیاننی شاران و زۆری یاراننی لە بەر چاو کەوتوو و لە چیاوی ھەکاری، لە کوختەبە کدا دوور لە دنیا ژیاو. مریدە کورد دەوریان داو. لەوان زەماناندا دەستەبەک لەو سۆفیانە گەیشتوونە رادەبەک کە لایان وایە خودا ھەمووی ھەر پەحمەتە و بەزەیی، پەحمەت و عەزاب ھەرگیز دانوویان پێکەو ناکوئێ. لەبەر ئەو جینیویان بە شەیتانیشت نەداو و لایان وایە بوونی شەیتان ئیرادەیی خواپە و بە زاراوھی ئەمرۆ: تاکتیکی تابیەتیبە؛ کە «مەنسور ھەللاج» و «جونەیدی بەغدایی» و «شەلی» و زۆر کەسی تریش لەوانە بوون. تەنانت ئەحمەدی خانی خۆشمان لە «مەوزین» دا عوزر بۆ شەیتان دەخوزا پتەو و لاگیری لێ دەکا. دەلێ: «خواپە! شەیتان ھەر چونکە سەجدەیی بۆ ئادەم نەبرد و گوئی جگە لە تۆ کەس نااسم و بۆ بیگانە سەر نەوی ناکەم، وات بە سەر ھینا؟»

لە دوای مەرگی شیخ عەدی، چەند چین خەلیفەیی ئەو ھاتوون و ئەم ئیرشادەیان بە پڕۆو بردوو. مریدی نەخویندەوار و دلگەرم - کە باشیش تێنەگەیشتوون - وردە-وردە پێیان لێ

ههلبریوه، تا وای لیتهاتوووه که شهیتان به دۆستی نزیکى خوا بزائن و ناوی بنین «مهلهک تاوس». موسلمانانى جیرانیان به کافریان له قهلام داون و زۆر جار قهتلوعامیان کردوون و سولتانانى عوسمانیش دنهى خهلهکیان لی داون، که کورد به کورد به گوشت بدن. کار گه یوه ته رادهیهک، هه موو یهزیدیهک رقی زۆری هه ر له موسولمانه و موسولمانیش لای ئهوان هه ر کورده موسولمانه که ی هاوسایانه. ئیتر هه ر چی موسولمان بیکه ن لای ئهوان خراپه. وا دهرده که وئ که موسولمانان ناوی «یهزیدی» یان به سه ردا برین؛ که یهزید زۆر خراپه. به لام خۆیان ده لئین ئیمه «ئیزه دین»؛ واتا خودایی. زۆر کتیب دهرباره یانه وه نووسراوه و سه ده ها چیرۆکیان بۆ ریک خراوه؛ که هه چیان یه کتر ناگر نه وه. هیندیک ده لئین پاشماوه ی زهرده شتیه کانن؛ هیندیک ده لئین میترايين و زۆر شت. به لام من به تیکه لى و ئاشنايه تى و هات وچۆ کردنى شوین و پیاوه زله کانیان وای بۆ چووم که لکتیکن له موسولمانان و لایانداوه. هه ر وه ک چۆن موسولمانه تى پیغه مبه ر یه ک ته رح بووه و ئیستا ماشه للا هه زار لکی لی بۆ ته وه و هه مووش یه کتر به کافر ده زائن و هه مووشیان راست ده که ن!

ئه و شیو و دۆله ی که خانه قای شیخ عه دى بووه، ناوی لاله ش و چونکه مباره ک و پیرۆزه، قه ت که س داریکی نه بریوه، سه ر تا پا که سه که و به راستی به هه شتیکی سه ر پرووی زه مینه. گه لی لاله ش زیاره تگای هه ره گه وره یه. پیاوه دینییه گه وره کانیان - که هه چیشیان سیوادى نووسین و خویندنیان نییه، جگه له بابه شیخی ره ئیسی دینی هه ره زل که له شاری «شیخان» ده ژى و سالی چهند مانگیك دیته وئ - زۆریان ته ر که دنیا له لاله ش ده ژین.

رینگه ی روو به لاله ش و مه رفه دى شیخ عه دى - که یهزیدی پئی ده لئین شیخ هادى - چه ورپژتیکی باش کراوه. من پاش پانیم به شه کاله خواره که م بریندار ببوو. که گه یه سه ر ئه م رى خۆشه، شه کالم دا که ند و به پیخواسی ملی ریم گرت. به سه ر پردیکی سیمانیدا په رینه وه که چه میکی چکۆله ی به ژیردا ده چوو. هه ر گه یشتینه ناو ئاوابی، «فه قیر شه مۆ» که یه کتیک له پیاوه ئابینییه گه وره کان بوو، ده گه ل بیست که سیک له دووره وه به پیرمانه وه هاتن. گوتمان دیاره جه نه رال عه بدوره حمان قازیان ناسیوه بۆ هه اتوون. نه خیر زۆر به هه له چه وو بووین، هه اتبوون به پیر منه وه. سه ر زاره کی به خیره اتنى هه واله کانمیان کرد. فه قیر و سو فیه کان فلچ و هۆر ملیان له ماچ کردن و له باوه ش گرتنى من نا. هه زار جاریان گوته ی «ته بخیر هاتى سه ر چاڤا، سه ر سه را»، هه شتا که مه. به راستی واقمان ورمابوو: خوایه خه به ر چییه؟ به پاله په ستۆ وه پێش ژه نه رالیشیان خستم و چه وینه دیوه خان. هه ر که س له کیسه تووتنى خۆی جغاره ی بۆ ده پیچامه وه و تا چابه کیان بۆ براده رانم دینا، دوانیان له پێش من داده نا. «سهیدا هه ژار، سهیدای ده لال» که رى نیر نهیده کیشا!

- فه قیر شه مۆ، ئیمه هاتووین زیاره تیک بکهین و ئه مرۆ برۆینه وه.

- ئه م قسه چییه؟ سویند به ئه بولقاسم و شیخ شه ره فه دین و به گۆرى پیرۆزى شیخ هادى، سئ روژان میوانى ئیمهن.

دواى نانى نیوه رۆ چه وینه سه ر «ئاوی زه مزه م» که چه وزیکی سه ر دا پۆشراوه و سه کۆی له دووره هه لبه ستراوه و چه سیر و به ره ی لی را خراوه. سه رچاوه ی کانیه که له زووریکی دیکه دایه که ده رگای داخراوه. ئاش گتپیک ئاو، سارد وه ک ته رزه، سووک وه ک ئاوی حه یاتى فر ده کا و دیته چه وز و له ویه بۆ ئاودیری باغ و ده غل ده روا. ئه و کیژ و لاوانه ی دلیان ده چیته یه کتر و

دهبن به دهزگیران، له سهفهری حج بۆ لالهش دین له دهوری ئەم حەوزە دادەنیشن. «فەقیر شەمۆ» یان «بابی چاوتیش» یان «بابە شیخ» بۆ خۆی دوان دەباتە ژووری سەرکانی و فۆتە لە ئاو هەلەدەکیشی و لە سەریان دەبەستی و لیک ماره دەکرین. ئیتر بەو جۆرە تا هەموو دلەبر و دلدار پێک دەگەن.

- فەقیر شەمۆ، یانی چی ئاوی زەمزەم؟

- سەیدا ئەم ئاوە پەگی لە ئاوی زەمزەمی حەجی بسلمانانەوه دی!

- های قسە هیج! ئاوی زەمزەمی مەکه سویره، تالە، بۆگەنە، لە بەری ناپوا، حەدی چیبە چاکترین کانیاوی کوردستان لە پەگی ئەو بی؟!

دیار بوو بزەمی سمیلی دەهات؛ بەلام دەیگوت: وا مەفەرموو، وا دەلین!

فەقیر شەمۆ پێشمان کەوت بۆ زیارەتی شیخ هادی. لە حەساریکەوه پەد بووین. دەرگای مەرقد، گەورە و دارین و سپی بوو. پەسمی ماریکی بە رەش لێ هەلکەندرابوو. لە دالائیکەوه رۆیشتین، لە دەستی چەپ دەرگای ژووری مەرقد بوو. ئاشکرا دیارە مزگەوت بوو، شوینەواری میحرابی هەر ماوه. شباکی سەر قەبر سندوقیکی زۆر زەلامی دارینە. هەر فەقیر ماچ دەکا و ئیمەش بە شوینیدا. تیرمان هەموو گۆشە مەرقد ماچ کرد. فەقیر دوای بۆ کردین و دوای بۆ بارزانی و شۆرشەکهی کرد و ئامینمان گوت.

لە خەلکم بیستبوو کە شەویکی تاییەتی لە سالدای، مەلەک تاوس لە پشت پەردەوه قسە دەگەل بابە شیخ دەکا. چاوم گێرا پەردەیهکی سووری کالەوه بوو، لە سووچیکی مزگەوت لە بەرانبەر دەرگاوه هەلیوہسراوه. پرسیم: ئەمەش زیارەت کەم؟ فەقیر خۆی دا دوای هەموان. گەرامەوه سویندم خوارد کە من پێش تۆ ناکەوم. ناچار پێشم کەوت. گەیمە پەردە سوور، هەلمدایەوه. کورسیهکی لێ داندرابوو؛ هیچی تر. مەلەک تاوسیشم نەدیت!

بردیانیە چەند زیارەتی تیش. دارتووێه کم دیت کە دەبوو ماچ کرێ. دار زۆر زل بوو، بەلام لەو شوینەمی دەمی پیاو بیگاتی، لە ناو قەددا، وا باریک ببوو کە نزیک بوو لەبەر بای بەهیز بشکی؛ هەمووش لە لای جێ ددانان بوو. چەند نەمامە تووی دیکەشیان لە پەنا چەقاندبوو کە ئەگەر گەورە کە شکا، خەلیفەمی ئەو بن. لە میرگۆلەیه کدا رەنگە چوار پێنج هەزار سینگۆلکەمی دار دە عەرز چەقینرابی. بەردیکیشمان ماچ کرد کە گۆیا شیخ هادی لە سەری دانیشتوو و تەیر و توور هاتوون لە سەر شانی هەلنیشتوون.

ئەو پۆژەمان بە زیارەتەنەوه رابوارد. پێش نوێژی رۆژی دواییش لە سەر کانی زەمزەم - کە زۆر فینک بوو - چا و نانی نیوہرۆمان خوارد. ئەمەت لە بیر بی کە خواردنی هەرە باش و ماقوول لە هەموو بادینان و جزیریش، ساوار و گۆشتە؛ برنج هیچ قەدری نەگیراوه. ژەنەرال قازی - کە هەر خۆمانە بووین - گوتی: من هیج بە دل ماچی مەرقدانم نەکرد، بەلام نەشەدە کرا نەیکەم.

گوتم: جەناب وا دیارە منافقی. من لە تەهی دل ماچیشم کرد و چیش نەقەوما!

دەمەدەمی عەسر، حافز مستەفا قازی و من کەوتینە شوین فەقیر شەمۆ؛ چووینە قەدی کێوی پشت مەرقد. بۆ ئیستراحت لە بەر سێبەرە داریک دانیشتین. گوتم: فەقیر شەمۆ! من حەسەتیکم لە دلدایه: زۆر حەیفە ئەو هەموو عیلمەمی دە سینگی جەناب و بابە شیخ و بابی چاوتیشدایه نەنوو سرتەوه و خوا نەخواستە کە ئێوه وەفات بفرموون لە بەین بچی.

حافز بەو قسە قۆرە پێکەنینی هات. دەستی بە دەمیەوه گرت و گوتی: من دەچمە هۆو بن

داره، جغاره ده پيچمهوه؛ نهوهك ئيوه به تووتن بپشمن. تۆزكمان لى دوور كهوتهوه كه رووشمان دهو نه بى. فهرمووى: راست ده كهى؛ بهلام پياو خراپان كار خراپ ده كهن. مهلا خهليليك ههيه له شىخان، نهو نامرده چهند ساله ههوالى بابه شىخه؛ كتيبكى له سهر ئيزديان نووسيوه، هه مووى درؤ و بوختانه. نابى كهس بينووسيتهوه.

- يانى باوه به منيش ناكهى؟

- چۆن باوه به تۆ ناكه م؟ ههر ههوالان مه له جزيرى خهبرى تۆيان پيداوين كه چهند مرؤيه كى باشى. پيرى كه دههاتن چاومان لىتانهوه بوو. زياد له هه مووان تۆ قانونى ئيزديانت به كار برد: شه كالى خۆت داكهند و به پىخاوسى هاتى. زانيمان تۆ تمام له خۆمانى و هاتينه پيشوازيت!

- به لى راسته له خۆتانم؛ خوينده واريشم؛ بهلام هيج له ئۆلى نازانم (ئۆل: دين). دهه مووى چهند پرسيارىك بكه م، ناشينووسمه وه.

- به لى سهر چاوا، بيزه!

- چيرؤكى ئەم خۆ پىخواس كردنه چيه؟

- مرؤيهك هه بوو ناوى مووسا بوو، ته ناس دكى!؟

- به لى باشى دهناسم!

- مووسا ژ بيناهيا چافا پسپار كرد: خودى! ته وئ كهنگى بمرى؟ چهند عه مرى تهيه؟ بيناهيا چافا گۆت: مووسا! دهرويشهك ل گه لى لاله ش هه، تنى نهو زانت چقاس عه مرى من مايه؛ هه ره ژى پرسه. مووسا هات خورجىك سهر ملئ وى بوو. گه ها نك پلا سلاتى (پردى سىراتى)، خورج ئىگر گرت. مووسا گۆت: خودى چما ئىگر كه ته خورجى من؟ خودى گۆت: «خهلع حيزا!». نازانى يانى چى؟
- نه خيتر.

- يانى شه كالا خۆ پايويزه! مووسا شه كالا خۆ ئافيت، ناگر فه مرد. لى گافى ره، ههر كهس گهيايه فئى ده رى، دبه شه كالا ژ خۆ كا و خواس بمه شه.

له بهر مرقهى پيكه نىنى حافظه نو ميروا بيرسم دهى خوا چهندى عومر ما بوو؟ ترسام فه قير قوشقى ببئى و به جيم بئلى. به داخه وه نه مزانى خودا كهى له دنيا ده رده چى!
- دهى نه زبه نى، ته پلا سلاتى مه ديت؟

- به لى، وه بال به ستۆم پرد وا ده بى؛ جيبى به سهر دا ده روا. پردى سىراتى موسولمانان له موو بارىك تر، له ئەلماس تىژتر، ريگهى سه د سال دوور، هيج ته نافازىكى لۆتى بيجاريش ناتوانى لى بپه رىته وه!

- هيندىك وهك كه له به ردم له دورى پردى سىرات ديت؛ ئەوانه چ بوون؟

- برا سىخور زوره، بيستانان ناهيلن. لاوه كانمان له پشت نهو به ردا نه شه وانه خۆ مات ده كهن سىخوران ده كوژن!

- ئافه ريم پردى سىرات! هه م زياره ت و هه م پاوه سىخور! ئەگه ر چووينه زياره تى مه رقه د، شكلى مارم له درگا ديت. چهند شتى وهك لىنگه ته رازووى به زنجير هه لواسراوى لى بوو؛ ئەوانه چن؟

- شكلى مار مه پرسه! بهلام به خودا به دل ده مزانى ئەو پرسياره ده كهى! ئەو لىنگه

تەرازووانە رۆن و پلىتەيان تىدەكرى بۇ رووناكايى. نايى نەوت بچىتە بارە گاي شىخ ھادى.

- بەلى نەوت شىتىكى بۇگەنيوى پىسە. ئەو سى كىوھى دەورى گەلى داوھ ناويان چىھ؟

- ھا، ئەم كىوھى لىي دانىشتووين: «عورفەت»، ئەوى بەرانبەر: «شەھدەت»، ئەوى لاي رۇزاوا: «عەزەت». وەختى خۇي لە بەغدايەرا عەبدولقادىر گەيلانى، جونەيدى بەغدادى، شىبلى، حەسەن بەسرى و گەلىكى تر لە ئەوليا ھاتنە شەرى شىخ ھادى. گەيبوونە بن چيا، شىخ ھادى بە كەرامەت زانى ئەوان ھاتوون. يەزىدىيەكى سواری گاشەبەردىك كىرد و بە ھارەھار، وەك ھەور بگرمىنى، گەيشتە پىشيان لە سەرى چيا. خەبەرى پىدان كە شىخ ھادىش دىت. شىخ ھادى سواری شىر بوو، ئاۋزەنگى زىنى شىر دووپشك بوون؛ ماريكى زەلامى كىردە قامچى و چوو...

- دووپشكە كانى ئاۋزەنگى نەدەپسان!؟

- نا، دووپشكى گەلەك مەزن بوون! چاۋى بەو شىخانە كەوت. بە خىرى ھىنان. لە بن سىبەرە بەردىك دانىشتن. دنيا گەرم بوو؛ ھەموو ميوانەكان گوتيان: تىنوومانە؛ بۇ ئاۋچ بگەين؟ شىخ ھادى بە گۇچانەكەى دەستى لە بەردەكەى دا. باۋەشپىك ئاۋى سارد لە بەردەوھە فەكەى كىرد. تەزىيىح و عاسايە كىش بە ئاۋەكەدا ھات. عەبدولقادىر گوتى: ئۇ خودى! ئەوھە عاسا و تەزىيىحى منن لە بىرم كىردبوون! ئىتر لە دىتنى ئەم موعجىزە ھەموويان شادەيان دا كە شىخ ھادى لە ھەمووان شىخ ترە. ناۋى كىۋەكە بوو بە «شەھدەت». لەۋئوھە ھاتنە گەلى؛ وە سەر ئەم چىايە كەوتن. زۇر باش يەكتريان ناسى و بوونە ناسىيار. «عارف، عورف» بە عارەبى يانى ناسىيارى؛ ئەم كىۋەش ناۋى «عورفەت»ى لى نرا. مەلا ئۇبەكرى جىزىرى لە جىزىر و بۇتانەوھە زۇر عاشقى شىخ ھادى بوو؛ ھات كە زىارەتى بكا. گەيشتە سەرى ئەو چىايە، بە دىۋى گەلىدا رۇحى دەر چوو، عەزەتى دىدارى پى ما؛ بۇيە ناۋ نراۋە «عەزەت»!

- مەلا ئەحمەدى جىزىرى لە شىعەرىكىدا باسى لالەش دەكا.

- نەخىر ناۋى ئەحمەد نەبوو، ناۋى مەلا ئۇبەكرى بوو!

- بەلى رەنگە من بە غەلەت چووبم!

فەقىر لە منى پرسى:

- دەلىن لە حەجى بىسلەمانان، ئەو خەلەكە بەلەنگازە خۇيان رووت دەكەنەوھە، لەو سەحرا گەرمەدا رادەكەن؛ راستە؟

- ئەى جەنابى فەقىر! چت زانىوھە؟ ئەو ھەموو رووتە لەو دەشتەدا گىرئوھە غارىكىيانە، سەدىان

وھە بن پى دەكەون؛ زۇريان لە بەر تۇز دەخنىكىن؛ خوا بە نىسبەت نەكا!

- دە بزائە حەجى ئىمە چۇنە: سى شەوان ھەموو كىز و لاۋ، ژن و پىلاۋ، خۇ دەخەملىتىن، جلكى جوان دەبەر دەكەن، لە سەر چىايى عورفاتى لە بەر دەنگى شىمشال (شەباب) دەرەقسن تا ماندوو دەبن و خەو بە لايندا دەباتەوھە.

- دە ئۇبال بەستۇم حەج وادەبى! با عارەبى پىخواسى بى دەرىپى، لە ناۋ خۇلدا بگەوزن؛ گۇرى

گىيانىانە!

بەو قسە خۇشانە سىبەر شۇر بوون و ھاتىنەوھە گوند. حافىز شىن و رەش بىۋوھە لەبەر پىكەنىن؛ دەيگوت: تۇ چۇن پىكەنىنن نەدەھات و دەتگوت پىرە يەزىدى سەد سالەى وا كىبرات گەرم داھىنابوو! گوتم: كاك حافىز! زۇر سالە لە من كەرتى دەس نەكەوتبوو ئاۋا گۇيى بۇ راگرى و بەلى بەلى بۇ بى!

شەو لە مەجلىس گوتم: كوردەكانى رووسيا لە ئەرمەنستان و گورجستان پتر لە سەيسەد ھەزار دەبن و ھەمووش يەزىدىن .

فەقىر شەمۇ قوت بوو:

- پارەى ئەوان چىيە؟

- رووبلە.

- ئاى بچيە ناويان و رووبل كۆ كەيەو!

- رووس كافرن، رینگە نادەن بەرە كەتى وەك تۆ بچیتە ولاتيان!

بە خزمەتى بابى چاويشيش گەيشتىن. ئەگەرچى ھەموو پياوى ئايىنى يەزىدى جلكيان و مېزەرەيان رەشە، ئەو سەر تا پای سېى بوو. پرچى ھۆنىوونەو؛ ھاتبوونە سەر پىشتى. تەر كەدنیايەكى زۆر پاک و خاوپن بوو. دەيانگوت ھەرامەكەى خۆى بە چەقۆ برپوۋە تا تەماحى لە ژنان بېرى! سى ژنى تەر كەدنیا خزمەتى دەكەن. لە پاش «مىر» و «بابەشىخ» لە ھەموو كەس پايەبەرترە. بابى چاويش جگە لە بەخىرەينان، ھىچ قسەى خۆشى بۆ نەكردىن. باسى سىنگۆلكە و كرۋوز بوونى دارتووشم پرسى، گوتيان: ھەر يەزىدەك بىتە زيارەت، لە ھەجدا سىنگىك لەو مېرگە دادەكوتى كە رۆژى قيامەت ئەسپى خۆى لى بېستىتەو. ھەر كەسەش تىسمالكىك لە دار توو دەكاتەو، بۆ بەرەكەت دەپخاتە كەندووى ئاردەو.

ھەجيان دەگەل جىژنى قوربانى ئىسلام بەرانبەرە. رۆژى دواى جەژن چەند لاويكى زۆر بەتاقەت و چالاک، ھەر يەك بە گۆپالېكەو، دەچن لە بەر دەركى ھەسارىك رادەوھەستن و گۆپال لە سەر شان ئامادە، گۆپلپارىكى دابەستراو لە ژوورەو ھەبس كراو؛ مىر و بابە شىخ و پياوانى ئايىنى لە سەربان سەفيان بەستوۋە و سەير دەكەن. يەككىك دەچىتە ژوور و دئ لە دەرگا ھەرا دەكا: «ئەوا ھات!»، ھەموو وشيار دەبن و حازر؛ بەلام نايە. دوو جار ئەم پىرۆفەيان پى دەكا و سەرى سى جارە دەلى ھات و گۆپلپار دەردەپەرى و كورگەل بە گۆپالېنان دەكەونە سەرى و ھەرچى بىگاتى دەيكوتى تا دەيكوژن. چەندىن مەنجەلى گەورەى ساوار لە سەر ئاگرە؛ گۆشتەكەى بە سەر مەنجەلەكاندا بەش دەكەن. دىبى ھىندە كولاپى تا رىزال - رىزال دەبى. ئەمجار يەككىك ھەرا دەكا: «بگەنى!»، ھەى لەوھى مەزبووت و بەكار بى و پارچەيەك لە گۆشتى گۆپلپارى قوربانى دەست كەوى؛ ئىتر ئەو بەختەومرە. ئەمجار وپكرا نانى جىژنە دەخۆن و ھەجاج بلاوھى دەكەن.

لە بىرم چووبو لە سەر ئەو بەردە دانىشتبووم كە پىرۆزە و نشىمەنى شىخ ھادى بوو. فەقىر شەمۇ گوتى: مەمنووھە! گوتم: مام فەقىر! سالى ئەو ھەموو دىنارانە لەو يەزىديانە وەردەگرن، ناكرى دە دىنار بەن بە شىشى ئاسن و دەورى ئەو بەردەى پى بەن، تا كەسى تر وەك من لە بىرى نەچى و لە سەرى دانەنىشى؟! گوتى: راستە؛ دەبى ئەوى چىكەين.

پىويستە ئەمەش بزائىن كە يەزىدى كورد، ئەوانەى لە شەنگال و دەشتى مووسل و جزيرەى سووريا و لە توركيا دەژىن، چوار تايفەن: مىر، پىر، شىخ، فەقىر. ھىچ تايفەيەك ناتوانى ژن لە تايفەيەكى تر بخوازى. شىربايى يەكجار زۆرە. زۆر كەس ھەيە پىر بوو، ھىشتا قىستى شىربايى داىكى لە سەر ماو و دەبى سال بە سال بىدا! تەلاقيش زۆر زەحمەتە. چونكە كابرا زۆر دەولەمەند نەبى ناتوانى دووبارە ژن بىنى. يەزىدەكە لە تايفەى «مىر»، گواونىك بوو لە سووريا، ژنەكەى پىيەوھە دانەدەنىشت. پازدە ھەزار لىرەى سوورىيان دەدايە تەلاقى نەدەدا؛ چونكە بەو

قیمتہ زنی له تایفہ دەست نەدە کەوتەوہ!

پیاوانی دینی بریتین له «میری گەورە» کە له ماله میوانن و کە یخودایان قۆلی بۆ دە کیشن و میر دەسلاتی یە کجار زۆرە. ئە گەر له مریدیک توورە بئی و بلئی حەرامم کردی، کەس هات و چۆی کابرای حەرام کراو ناکا، قسە ی دە گەل ناکەن؛ تەنانەت نابئی مریشکیشی بچیتە مالی جیرانان. ناچارە بە دیاریەکی باش میر ناشت کاتەوہ. له میر بەرە ژیر «بابە شیخ» ه کە کاروباری شەرع و پئی و شوپینی یەزیدبانی بە دەستە. دەرەجە ی سێهەم «کۆچەک» دیت کە لە قەبیلیک ئایینی گەورە یە. دەرەجە ی چوارەم «فەقیر» ه، دەرەجە ی پینجەم و له هەمووان نەوی تر «قەووالە» کە بە بیت و باوی دینی لە بەرە و بە دیهاتدا دە گە پئی و پوول بۆ میر و پیاوانی ئایینی کۆ دە کاتەوہ و سمیلی خۆشی چەر دە کا و بەشی خۆی پاشقل دە دا. له پاییزی درەنگدا، میر دیت و گە راندنی «تاوس» کە هەیکە لە تاوسیکی له مس یان زەر دە بە هەراچ دادە نی. قەووالان له سەر یە کتری زیاد دە کەن. کئی دە بیاتەوہ، دە گەل چەند کە سیکدا دە پروا بۆ گوندان و تاوسە مسە له تیریک دا یە. خەلکی دئی -ژن و پیاو- بە پیر تاوسەوہ دین، دەیکە نە موزادە یە کە کئی تاوس بیاتە ناو دئی. کئی بەری کەوت، تیری تاوسی تیدا دە خریتە سەر ملی و دیتە گوند. هەموو خەلکی گوند (پیاوہ کانیان) دە و راندەو ر له زووریکی گەورە دادە نیشن. قەووال له پاش گوتنی چەند بەندیکی دینی، بە دەنگ بانگ دە کا: فلان کەس تاوس پروت تئ ناکا، چەندی دە دە ی؟ مەریک؟ کەمە! دوو مەر... تا پیک دین و هەر کەس بە ئەندازە ی دارایی خۆی. ئەو دەم پرووی تاوسی تئ دە کا پاش سەر چاکردنەوہ ی پیاوان، ئیجازە بە ژنان دە درئ بچن زیارەتی تاوس بکەن و بە شە دیاری خۆیان بەرن. قەووال قازانجی خۆی دە با و ئەو پوولە بە میر دە گا؛ کە سالانە خۆی له هەزاران دینار دە دا.

پیاوی بە دین نابئ قەت موویک له لەشی بقرتینی؛ نابئ نینۆکی بکا؛ نابئ تارەت بکا؛ یان دەم و چاوی بشوا. بەرە بە یانان له خەو کە هەستا، ژیریالە یە ک ئاو تیدا دینئ، سەری هەردوو ک قامکی شادە کە بەو ئاوە یان تەر دە کا، بە قولینچکی چاوی دادە مالی کە رپپۆقی لئ بکاتەوہ. بەلام میر لەو قەید و بەندانە تازادە؛ دە توانئ ریش بتاشئ؛ خۆی بە ئاو بشوا؛ بە کالە ی مووینەوہ له پردی سیراتەوہ بیتە مەر قەدان. میر زۆرە ی مانگی سال له لەندەن و ئوروپا رایدە بویری و زۆر خۆشگوزە رانە.

نوژیان، بە بانیان تاوہ لات روانینی هەلاتنی رۆژە و له بن لیوان دوعا کردنە. رۆژوویان سئ رۆژە. وە ک دە لئین خودا بانگی محەممەد و مەلە ک تاوسی کردووە، گوتوویە رۆژوو سی بی؛ محەممەد چونکە عارەبە و بە تەماحە گوتوویە سی رۆژوو باشە! مەلە ک تاوس زانیویە محەممەد بە هەلە چووہ گوتوویە: با ئیزدی سئ رۆژوو بگرن؛ خودا نە یگوتووە سی، گوتوویە سئ! بەلام بابە شیخ دە بی دوو مانگ له سەر یە ک رۆژوو بی. ئەمما ئە گەر میوانی بین، دە بی لە بەر خاتری میوان رۆژوو بشکینی و بۆ ی بە رۆژوو حیسابە! فیلە شەرعیە کیان بۆ دۆزیو تەوہ: لەو دوو مانگە دا هەر رۆژە چەند کە سیک بە کاو ر یان گیسکیکەوہ دە بنە میوانی بابە شیخ و ناچارە رۆژوو کە ی بشکینی! دوو مانگە کە بەو فیلە دە رباز دە بی. بۆ ما یە ی ژبانی بابە شیخ و پیاوانی تری ئایینی، بە پئی کتیبە کە ی «مە لاخەلیل سولە یمان» ی شیخانی -کە لام وایە راست ترین شتە کە له سەر یە زیدی نووسرای- بیست و حەوت جۆر مالیات و سەر انە له یە زیدی دە ستیندرئ.

گوتنی کە لیمە ی «شە یان» هەر نییە و کفرە. تەنانەت هەر وشە یە ک شین و تئی گەورە ی

تیدابئی خۆی لئ دهبویرن. به زاراوهی یهزیدیان به خلیسکان دهلین: «شه‌مگین»، له ترسان دهلین فلان له قور چه‌قی. نابئ کهس تف رۆ کا؛ نابئی ئاو ده لولینه بکری. له جزیری حه‌سه‌ن ناویکی یهزیدی له ترسی حکومه‌تی تورک هه‌لاتبوو، له ماله حاجۆ ده‌ژیا. رۆژیک دلخۆشی منی ده‌داوه:

- سه‌یدای هه‌ژار غه‌م مه‌خۆ! ده‌زانم ئاواره‌یی ناخۆشه. ئه‌وا منیش ئاواره‌م و جاری وا هه‌یه مه‌جبوورم به مه‌سینه ده‌ست بشۆم؛ بلیم چی دنیا وایه!
- حه‌سه‌ن گیان! به راستی هه‌ر تۆ لیت قه‌وماوه!

کاهوو نابئی هه‌ر ناویشی بلین؛ که پیی ده‌لین «خه‌س». چونکه وه‌ختی که ئاده‌م له به‌هه‌شت ده‌رکراوه و خودا له مه‌له‌ک تاوس ره‌نجاوه، مه‌له‌ک تاوس خۆی له ترسان له بن چله‌کاهوو شاردۆته‌وه. چله‌کاهووی زمان شری به‌دغه‌ر جاسووسی کردووه و راستی گوتووه: «ئه‌وه‌تا له بن من دایه‌!» که ئه‌م چیرۆکی کاهوو له کتیبی «قصص الأنبياء»ی تو‌هاتی خۆشماندا هه‌یه. ئه‌گه‌ر نینۆکیان له درێژیان بپه‌ری، یان موویان بپه‌ری، ده‌بێ بینین؛ له قیامه‌ت حیسانی هه‌یه. ئیستا زۆر که‌سی وایان تیدا په‌یدا بووه که ریش ده‌تاشن؛ هه‌یشه خۆیندووینانه و فاسق بوون! ئه‌و عه‌لی چۆقه‌ی باس‌م کرد، بیوه موعه‌لیم و کارمه‌ندی ئیداره. پێشمه‌رگه‌ی یه‌زیدی - که زۆریش ئازان - له شۆرشه‌که‌ی بارزانی‌دا زۆریان چاویان کرابۆوه. گو‌ییان زۆر له‌و خرافاته نه‌ده‌گرت.

مه‌سه‌له‌ی نامووس زۆر گرینگه. پیاویک ژنیکی به‌ مێرد هه‌لگرئ یان ئیلاقه‌ی بکا، جه‌زای هه‌ر کام کوشتنه. درۆ کردن زۆر گونا‌هیکه‌ی گه‌وره‌یه. به‌لام دزی کردن - نه‌خوازه له موسولمان بئ - عافووی لێیه و پیاوه‌تییه. ده‌لین له چیا‌ی شه‌نگالی هه‌ر پیاویک نه‌توانئ حه‌یوانی قاورمه‌ بدزی، به‌ پیاو حیساب نا‌کرئ. ده‌یانگوت جاریک یه‌زیدیه‌کی خه‌لکی جزیره‌ زاتی ئه‌وه‌ی نابئی بچی حه‌یوانی قاورمه‌ بدزی. ژنه‌که‌ی زۆری سه‌رکۆنه ده‌کا که تۆ پیاو نی و ئابرووت نییه. ناچار ده‌چیته‌ لای فه‌له‌یه‌ک بزنیکی قه‌له‌وی لئ ده‌کرئ به‌ واده‌ی مانگیک به‌هار. شه‌و دره‌نگیک گو‌یی بزنی گرتووه و به‌ دزیه‌وه هیناویه‌ته‌وه مال و به‌ ژنه‌که‌ی گوتووه:

- ئه‌وا قه‌لیم دزی!

- ئافه‌ریم ئیستا پیاوی!

مانگیک به‌هار چووه. فه‌له بۆ قه‌رزه‌که‌ی هاتووه. کابرا له ژنه‌که‌ی زۆر ترساوه، هه‌ر خاوه‌ن قه‌رز هاتووه قسه‌ بکا بپه‌ر به‌ قسه‌که‌ی داوه و باسیکی جیاوازی کردووه تا فرسه‌تی هیناوه و پابکردووه و چۆته‌ گردی ئه‌وبه‌ری مالان و به‌ سه‌ر خوراندنه‌وه بانگی کردووه:

- کریفۆ (خزمه‌که‌م) به‌ ئه‌بولقاسم ننه، ننه!

ژن زانیویه‌ چ باسه و به‌ تێلا که‌وتۆته سه‌ری و نه‌یگه‌یوه‌تی!

قه‌بری شیخ هادی له عه‌رزوه‌هه‌ چۆته‌ زوهره. قه‌بری شیخ ئه‌بولقاسم و شیخ شه‌ره‌فه‌ددین - که دوو پیاوی موقه‌دده‌سن - له مانگه. رۆژی که رووسان مانگی ده‌سکردی خۆیان نارده سه‌ر مانگ و له مه‌جلیسی دیوه‌خانی تره‌سه‌پی باسی ده‌کرا، عه‌مه‌ری خیلکتی - که یه‌زیدیه‌ک بوو - گو‌تی: خودئ ئۆلا مه‌ چووا! (به‌خوا دینمان نه‌ما)!

- بۆچی عه‌مه‌ر؟

- ئه‌گه‌ر ئه‌وانه‌ بچنه سه‌ر مانگ، ده‌چن له سه‌ر قه‌بری ئه‌بولقاسم ده‌میزن!

ئەو غەمەرە دل سادەيەكى قەسەسەير بوو. جارىك گوتى: من دەلىم خودا پىلوايىكى فىلزان بوو. زوو خۇي لە عاسمانان جىن كىردۆتەو و حوكم لە ئىمە دەكا!
 رۇژىك دەگەل زەبىحى بە رىدا دەرۇن؛ دەلىن: لە كىن ئىمە يەزىدىان ھەر دوو شت پىسە:
 قەرزدارى و موسولمان!

يەزىدى خۇيان دەلىن دوو كىتئى عاسمانىيان ھەيە كە يە كىان «مەسحەفا رەش» و ئەوى تر «جلو» يە. مەسحەفا رەش لاي بابە شىخە؛ ئەگەر لە سىندووق بىتە دەر، تاعوون ھەموو كەس قىر دەكا. جىلوھم دىوھ؛ چەند حىكايە تىكى كەراماتى شىخ ھادىيە كە لە زۇر كىتئى باسى مەشاىخاندا خوتىندوومنەو. دەلىن مەسحەفا رەش كرمانجىيە؛ بەلام جىلوھ كەى من دىومە بە عارەبىيە. بە قەسى مەلاخەلىل كە چل - پەنجا سال جىرانى بابە شىخ و نىوان خۇش بوون، مەسحەفا رەش درۇيە و ھەر نىيە.

ژنە يەزىدى زۇر ناخەزىن؛ لە عارەبى دەشت دەكەن؛ كراسيان سىپىيە. كە قەتىش خۇ ناشۇن، دەلىن بۇگەنىويان لى دى. قىتىكىان ھەيە دەلىن: «ئەم ئىزدىنە، جىل سىپىنە، بوھىشتىنە. ھەر جى فلنە لە ژىريا مەنە. ئەمما بىسلمان: مان و مان!».

ئارەق خواردەنەو لە ناو پىلواياندا زۇر عادەتە. من شىخ ناسرىكەم لە جىزىر دەناسى ھەمىشە مەست؛ ھەمىشە بەتە عارەقى لە باخەلدا بوو؛ پىلواى ئايىنىش بوو. رۇژىك لە دەم كانى نوستبوو، مار پىتەوى دابوو. مارە كە رەق ھەلاتبوو، شىخ ناسر وە خەبەر نەھاتبوو! گوتى: ھەزار ئەو جەددى من مارە كەى كوشت!

- بەلى يا شىخ ئەو جەددەت كە لە ناو گىرفانت دايا! خوتىت بۇتە ژەھر!

لالەش چەند زىارەتتىكى جگە لە شىخ ھادى لىيە: شەمسى تەبرىزى، نەزەرگەى بارزان و مەلا ئۇبەكرى جىزىرى؛ كە دەبى زىارەت بىكرىن. شىخ عەدى وەك دەلىن ئەمەوى يان سەر بە ئەمەويان بوو. دوژمىنى مەرىدە كانى كە ناويان ناون يەزىدى، بۇيە بوو كە بە يەزىدى بنى معاويەيانەو بىنووسىتىن كە بە رابردنى زەمانى زۇر، خۇيان (يەزىدىە كانىش) ئەم باسەيان لى بوو بە راست. ناوى يەزىد و معاويە لە ناوياندا زۇر. ناوى عومەر، عەلى، حەسەن و حەسەش زۇر؛ ھەر مەمەد ناويان نىيە. بەيتى سىامەند و خەجى بە كرمانجى قەوالى يەزىدى دەلىن. لە وىدا دەلىن: سىامەند خۇي گەياندە قەتەنە و بۇ شەرى حوسىن رەگەل لەشكرى يەزىد كەوت. ئەگەر سىامەند نەبوايە حوسىنىيان بۇ نەد كوژرا! جلكى ئاغا و دەولەمەندە كانىان عارەبىيە و عەگال و چەفتەيان بە سەر مەو يە. جلكى خەلكى رەمەكى، كوردى و رانك و چۇغە و جامانەيە.

دواى سى شەو بەھەشتى لالەشمان بەجى ھىشت. چووین لە چىايەك مىوانى عەبدى زىدىكى بووین كە رەئىسى زىدىكىان بوو. تەواو شكلى موزەفەرەدىن شا بىيە و عەبدى بە جووتە سىمىلەو بىيە! زەلام و چوارشانەيەك بە دىمەن زۇر بە سام. مالاكەى لە ئەشكەوتىكىدا بوو كە پىنج وەتاغى زۇر رىك و جوان لە بەرد تاشراوى لىك و لووس كراوى تىدا و جى حەوزە ئاويكى تىدا. رەنگە ھەزاران سال لەمەوبەر مالى پادشاي دەورى بەرد بووبى و لە شوئىنەوارە كۇنەكانە. ئەو عەشپىرەتە زۇر كەمن؛ بەلام بە دز و دىر مەشھورن. عەبدى ھەموو سەر و بنى قەسى داواى پوولى لى دەكردم. ھىندەى گوت تا عەبدورەحمان قازى جىنئوى پى دا: تۇ بۇ ھىندە خوپرى!؟

شەو كە جىگەيان بۇ راخستىن، كورپكى عەبدى بە ناوى فەتاح - كە لاويكى پازدە سالانە بوو - دوو سەنىرى زۇر گەورەى بۇ دانابووم. گوتەم من يەكەم بەسە.

دهلئى: به خوا بالگه ههك تنى تيرا كه له خى ته ناك!

دوو كورى عهبدئ پيشمه رگه بوون و زورىش ئازا. يه كيان كه ناوى دهرويش بوو، دواى هاتنه وهم بۆ خوركى هاته لام، نامه يه كى دامئ؛ جوايى باوكى بوو له دهوله ته وه بوى هاتبوو كه هه ر وهخت بيى چاوه نورتين. گوتم بابت ده بيته جاش؛ چاريكى لئ بكه. خه به رم بۆ بارزاني نارد. نارد به شويني كه وه ره كارم پيته. عهبدئ پاش چهند رۆژيىك هاتنه وه. تفهنگيكيشى خه لات كرابوو. لام وايه پووليكي شيان دابوو به. دوايي كه چوومه وه بارزان له م كاره ئيعتيرازم كرد. ديسان نارد يان هاته بارزان. ماوه يه ك مايه وه و چۆوه ماله خۆى و چووبوو بيه جاش و له شه ريكي نيوان خۆى و جاشى عه ره بيدا كوژرا.

تيلگر افتيكم به بي سيم بۆ هات كه هه زار بيته وه بارزان. من كه خه ريكي خۆساز كردن بۆ سه فهر بووم، راديؤ به غدا كرديه هه را كه بارزانمان پاكسازى كرد و سه ري مارمان پاك كرديه وه مه لامسته فا كوژرا وه. خه به ريكي زۆر دلته زين بوو؛ به لام چونكه زۆرم درؤ له به غدا وه بيستبوو كه وتينه پئ و شويني. نه خير بارزاني شوكور ساغه و ته نيا دهوله ت له جياي پيرس هاتۆته خوار و به ري رۆژاواي زييه ي له جيى شه ره كه داگير كرديه وه و شه ر به رده واهم.

له زه مانى قاسمدا، مامۆستايه كى كوردى سووريا به ناوى «مه ممه د عه لى خۆجه» زۆر پياويكى موخته رم! پينج هه زار دينارى شۆرشى درابوو به كه شه ك بۆ پيشمه رگه بكرئ. حه مه عه لى خۆجه چووبوو هه له ب و پوولى خوارديوو، نه هاته وه...

ئهى خودايه! من پينج هه زار و چهند ديناريكى شۆرشم لايه؛ جگه له فيشه ك و بوزووى كه كرپومه. دنياش وا شيواوه خۆ نه گه ر ئه و پووله نه گاته وه خاوه نى شۆرش و هه تا له رپگه دا بشكوژريم، ئابرووم ده چئ و ده لين ئه ويش وه ك حه مه عه لى خۆجه خواردوو به. خوايه هه ر ئه مجار بزيم تا ئه مانه تيبه كه ته تسليم ده كه مه وه. چهند پيشمه رگه يه كم ده گه ل ده هات. هه شه ت ئيسترمان له فيشه ك بار كرد؛ ئيستريىك من سواري بووم. له باله تهش را ره شاد باله ته ي موهه نديسى جهنگه لباني و دوو- سئ پيشمه رگه ي ترمان ره گه ل كه وتن.

جا هه تا له و رپگه دوور و سه خته داين با ئاورىك بده مه وه لاي خوركى. كه هاتبووم، مه لامسته فا فه رمووى نه چى توخنى «عه بدوللا شه ره فاني» كه وى كه جاشيكي زۆر پيس و نامه رده و ده تكوژئ. به لام ته ماحى من بۆ گه دايبى كردن ده رپئى شۆرشدا ليم نه گه را. له لايه ن خۆمه وه كه سيكم نارده لاي؛ زۆرى به خير هينابوو؛ په نجا ته نه كه رۆنى دابوو به؛ چل سندوق فيشه كى پئ فرۆشتبوو؛ ده سندووقيشى به پيشكه شى شۆرش دابوو. به كرابرئ سپارده ي منى گوتموو: به لئ من جاشم؛ دوژمنى بارزانيشم؛ به لام ده زانم له سايه ي ئيوه دايه كه ده له ت پوولم ده داتئ. هه ر گا ئيوه نه مينن، ده له ت نه گه ر نه مكوژئ - وه ك تاژئ له راو كه وته - خويريم ده كا. ئه وا به ره عيه تى خۆشم گوتموو تا پيشمه رگه گه نميان لازمه نابئ كه س ده نكه گه نميىك به رپته مووسل. مالى جاشى وا هه ر ناوا!

چهند جاريكيش فيشه ك و خويتمان له حه ره س قه ومى كرئ؛ كه به كاميونى خويان ده هاتنه ده شه ت و قاچاغ فرۆشيان ده كرد.

مه لا عه زيزه منداله كه ي ده وكى زۆر پاراوه ده گه ل خۆمى به رمه بارزان. ده يگوت غازى هه موو رۆژ داركارى ده كردم؛ له وه تا تۆ ليره ي ئاسووده م. به لام نازانم بۆچى دلن نه هات ده گه ل خۆمى به رم. مندا ل بوو؛ ده ترسام شتيكى به سه ر بيئ. بارزاني راي سپاردبووم كه ئاگات له

«مەحموداغاى چەمانكى» بى؛ زۆرم خۇش دەۋى. ئەو خۇشەۋىستىيەش ۋە فادارىيەك بوو كە ۋەختى قاسم عەفوۋى بۇ پىشمەرگە دەر كىردوۋە - جگە لە بارزانى - بارزانى فەرموۋىيە: كى دەروا تەۋە مالا خۇى پروا تەۋە. مەحموداغا گوتوۋىيە: مەن بەجىت نايەلم. دەمەۋى كە كوژرام تۇ پەلكى چاوم بە پەنجەى خۇت لىك بىنى. بەلام كە روانىم لە راستىدا زۇر پىلۋىكى خوپىرى ۋە پوولە كىيە. ئەۋەندە داھاتى دەغل ۋە مولكانە ھەبوو دەيتوانى ھەزار پىشمەرگە بەختو كە؛ دەشىدەت كە مەن سۋالى گەنم ۋە پىخۇر لە جاشان دەكەم، لە بەرم دەپاراۋە دە تەنە كە گەنمى بدەمى. ئەگەر لەبەر بارزانى بموڧرايە، ساف لە سافم تالان دەكرد.

لە گەرانەۋەمدا دۋاى دوو رۇژ توۋشى خىۋەتتىك بوۋىن لە سەر رىگە ھەلدرا بوو. مەحموداغاى مبارەك دوو رۇژ بوو لەۋى چاۋەنۇرم بوو:

- دەبى ھىچ نەبى دوو ھەزار فىشەكم بدەيە!

- مەحموداغا يەك فىشەكىشت نادەمى؛ دەيەمەۋە بارزان كە ئەو شەرە گەورەيەى تىدايە. ۋەك چەرچى مەيدانى مەنگوران ھەر ئەو دىتە خوار ۋە مەن دەلېم نا. ھاتبوۋە سەر سىسەد فىشەك، ئەۋىشم نەدايە!

جارى پىشو كە بەرە دەۋك دەھاتم، لە «دوۋپردى» ميوانى بىكەى پىشمەرگە بوۋىن كە ھەسۇ مىرخانى پى رادەگەيشت. پاش نيوەرۇ لە چۇم چوومە ئەۋبەر. پردەكە دوو كارىتە بوو؛ پەرىنەۋە كارى تەنافازان بوو. سىبەرە بەردىكى خۇشم پەيدا كە لە زۇر بەرزىيەۋە دەپروانىە زى. پەتوۋىيەكى تەنكىم ھەبوو، دامە بن سەرم ۋە نوۋستەم. ھەسۇ دەگەل چەند پىشمەرگە يەك ھات؛ گوتيان: سەيرە ھەلنەدېراۋى لە سەر ئەو لىۋارە بارىكە بەردە چۇن دەنوۋى؟ خەتەرە؛ ھەستە! ھەسۇ پەتوۋەكەى لىۋەرگرتەم. «ھورمز چەكۆ مەلەك» - كە لە فەرماندە ھەرە ئازاكانى شۇرش ۋە سەرۇكى پىشمەرگە مەسىحىيەكان بوو - لە ھەسۇى ۋەرگرت. يەكى تر لە ھورموزى ۋەرگرت كە چۇن جەنابت ھەلئەدە گرى؟ ھىندەى دەستاۋدەست كەرد تا پەتوۋە ون بوو. ئىستاش نەمانزانى چى بە سەر ھات! قەرار درا تا دىمەۋە بۇم پەيدا كەنەۋە. ئەمجارە كە ھاتمەۋە:

- كاك ھەسۇ كۋا پەتوۋەكەم؟

- بە خوا نەدۇزرايەۋە. كاكە نەۋەك شىعيرىكم بۇ دروست كەى، ئەم چەقۇ سىنگرەت بدەمى

چۇنە؟!

- رازىم!

ھەسۇ مىرخانى دوپرى لە ھەسۇ مىرخانى ژاژۇكى جىيايە؛ كە دۋاىيە لە قەلادزە ھوكمى دەكرد ۋە دزىكى زۇر پىس بوو. ھەسۇ مىرخانى دوپرىم زۇر ۋە بەر دل كەوت. ھەم عاقل، ھەم زۇر ئازا. ھەم زۇر بە نەزم ۋە تەرتىب. نۇبەتتەيەكى سەختى بوو؛ دەرمانيان بۇ ھىنا نەخوارد؛ ناردى بۇ پىشمەرگە يەكى نۇبەتى دارى ھەۋالى!

زۇربەى شەۋانە لە ناۋ چىا ۋە لىرەۋار دەماين. ئەگەر ئىۋارە بگەبىانە بىكەى پىشمەرگە، ميوانى دەبوۋىن. پوولە ئەمانەتتەيەكەم كىردبوۋە ناۋ چەمەدانىكى چكۆلەى رىش تاشىن كە زۇر كۇن ۋە بەندوما بوو. دەمگوت ئەمەم بۇ بىخەنە سەر بارى ئىستىرىك. بۇ خۇشم چەمەدانىكى باشم بە دەستەۋە قفل دابوۋ، ھەمىشە بە باۋەشمەۋە بوو؛ كە ھىچى تىدا نەبوو. تا ئەگەر تەماحيان كەردە پوولەكە، ئەمەى دەستەم بدزن. كەس بىرى چەمەدانى رىش تاشىنەكە نەدەبرد.

تاریف ناکرئی ریگامان چہند سہخت و بہر داوی و ہہلہ موت بوو. پیم سہیر بوو ئیستر چؤن دہردہ چن. ئیوارہ یہک بہ کئیو یک ہہلگہ راین ہہمووی دہتگوت پلیکانی دپوانہ، ماوہ یہ کی زور کہمان بہ پینچ سہعات ہری. چووینہ گوندیک بہ ناوی «ہہنارہ». مالی لی نہ ما بوو. بنکہی ہورموز لہوی بوو. شہو درہنگیک گہینے.

- ئای بہ خیر بین. وہختیکی باش ہاتوون!

- خہ بہر چییہ؟

- سی رؤژ لہ مہو بہر بہ سہر گوندیکی جاشانمانداواہ، شہش سہد مہری دہولہ تی و تاغمان ہیناوہ. دوازدہ سہریاز و ئەفسەر و چوار جاشمان کوشتووہ؛ پہنجا مریشکیشمان بہ تالان ہینا. مہرہ کانم بہ سہر بنکہ کاندا بہش کرد و دووسہدم نارده بارزان؛ بیست سہرم بوؤ خؤمان گپراوہ تہوہ. دادہی کورہ گوشت سوور کہنہوہ! بہ لام بہ داخوہ خویمان نییہ!

- کاکہ ہورموز ئەدی مریشک کوا؟

- بہ خوا ہہموومان خواردا!

گوتم: دہ جا وەرہ فہلہ بکہو پتہ سہر مریشکی جاشی موسولمان چؤن ئینسافی لہ لا دہمینی؟!

جہمیک گؤشتی بی خویمان خواردا. بہری بہیانی پینشمہرگہ یہ کی ہورموز ہاتہوہ و خوپی ہینا بوو. ہورموز بہ لیوان بہشی کرد و ہیندیکیشی وہ لا نا بوؤ بنکہ:

- ئەم نیوہرؤ یہش میوانی من!

بی تو ناخؤش ئەو جہمہش لہ گوشت جاش مہر بووین. پاش نیوہرؤ گوتی: ہہستن ہرؤن!

- نا، تو بہ سہری مہلامستہ فا و مہسیح با ئەو شہویش میوانت بین!

- دہلیم ہہستن ہرؤن کارتار ہہیہ، نەرؤن دہرتان دہ کہم!

چاری ناچار دیسان دہم لہ پووش وہ چیا ہہلگہ راین. سہرت نہیہ شینم دوازدہ شہو و رؤژی برد تا گہبشتینہ رووکاری زئی بادینان، لہ باریکایی دؤلیکی تہنگہ بہردا لہ ولاتی زیاریان.

تا ئەوہشم لہ بیر نہ چووہ: خؤشترین مہلہ بندے کہ من دیتوومہ دؤلی «نہلہ» بوو کہ گوندی مہسیحیہ کوردہ کانی لین. دیہات ہہمووی لہ بہردی تاشراو، خاوپن، ولاتیکی پہر لہ دہغل و دان و بہرہ کہت: ہہر دہبوو سہیری بکہی. لہ ہہموو ناقاران رہز و باغی میوہ بوو.

ہہموو دژواری سہفہرہ کہ بہو تاوہ نەدہبوو کہ لہ سہر چیاوہ بہرہو زئی سہرہو لیژ ہاتینہ خوار. زور جار دہبواہ بہ دوو کہس یاریدہی ئیستر بکہین کہ لہ بہردی رینگہ باز بدا. رہشاد بالئہ دہیگوت: نہحلت لہ بابی ئەو کہسہی ہہوہل جار ئیرہی کردؤتہ ری! شہو درہنگیک چووینہ گوندیک لہ سہر زئی. ناوہ کہیم لہ بیر نہ ماوہ؛ بہ لام حہیدہر بہگ ناویکی بہ سہر رادہ گہیشت کہ دہمناسی. دوو سہعات شہوی ما بوو؛ دہبوو بہرینہوہ. جانتای پوولہ کہم خستہ ناو چہمہدانہ گورہ کہ. ہاتینہ سہر زئی. کہلہ کی بہ کوولہ کہ سہراوی، جینگہی دوو کہس بہ حال دہبیتہوہ. ئاو زور خورہ، کہلہک ئاو دہیبا و لہ دواوی دوو کیلو میتری یک وردہ - وردہ کہلہ کہوان دہیباتہ بہری ئەو بہر. نۆرہی من و رہشاد بالئہ تہ پیکوہ ہات.

کہلہ کہوان گوتی: نابی چہمہدانت پی بی؛ دواہی بؤت دینم.

گوتم: یان خؤم و چہمہدان بہ تہنیا بہرینہوہ، یان نایم.

ناچار قبوولی کرد. رہشاد و منی لہ سہر چینچکان لہ سہر کہلہک جی کردہوہ و چہمہدان

لە پىتىشمە. گوتى: نابىي ھىچ بىزۈن؛ خەتەرە. كەلەك ۋە رېئ كەوت. رەشادى مېبارەك دەپەۋىي حورمەتم بگرى، خۇي لادا گوتى: ئەزبەنى جىڭگاكەت ناخۇشە! كەلەك لارمۇ بوو، ئاۋ ھاتە سەر پىشتىندمان؛ بەلام كەلەكەۋان زۇر ماھىر بوو؛ ۋە خۇ كەوت و بە سەۋل لېدان و لە سەر يەك راستى كىردەۋە. زۇرى خۇ توورە كىرد كە سەبىر بوو نەخىكان! پەرىنەۋە. تەر و تلىس، سەرماي بەربەيان، دىنيا تارىك، كەۋىنە پەل كەۋتن. ھىندىك چىلكە و پىر و پووشمان كۇ كىردەۋە ئاگرمان دا. رانك و دەرىپى داكەنە و بە گونى پروت لە دەۋرى ئاگر خۇت وشك كەۋە و ھەلىشلەرە. ھەۋالانى تىرىش پەرىنەۋە و ئىستىر بەجى مان؛ كە بە دەراۋىكى دىكەدا بۇمان بىنېرن. بە چىاي شىرىن ھەلگەراپىن. تاۋھەلاتى گەپىتىنە ھەۋارگەي مالى شىخ ئەحمەد لە «بىركى بەستىران». «شىخ نورۇ» كوپى شىخ ئەحمەد لەۋى بوو. بەرچايىبە كمان خوارد و ھەر كەسە لە سەر بەردىكى پان خۇمان لەگەز دا و تىر نووستىن. پاش نىۋەرۇ ئىستىرەكانىيان بۇ ھىنپان. شىخ نورۇ تەماحى كىردىۋە بوزۋى رانك و چۇغەكان، بەلام ئەۋ زۇرى فەرموۋى مەن كەمىم جواب داۋە و گوتىم تا نەيدەمەۋە بە بارزانى كەس نايانېنى. ئەۋ شىخ نورۇ پىۋىكى خوپىرى و بەتەماح بوو. لەۋ ھەممو لىقەۋمان و شەراندە ھەر خەرىكى قاچاغچىيەتى خۇي بوو.

چىاي شىرىن - كە بە سەر گوندى بارزاندا دەروانى - ھەۋارگەي مالى شىخانە. چالە بەفرى تەبىئىي زۇرى ھەيە. مەر لە ئاۋى بەفران پاراۋ دەپى و ئەۋ چالە بەفرانە تا بەفرى نوئى ھەر دەمىن. بە قسەي رەشاد - كە موھەندىسى جەنگەل بوو - لە ھەزار و شەشسەد مېتر بلندى بەۋ لاۋە دار ناروۋى. ئەۋ شوپىنەي ئىمەي لى بوۋىن كىفار و درۋوۋى زۇرى ھەبوو؛ دارى نەگەپىشتىۋوۋى. شىخ نورۇ رۇزنامەيەكى عەرەبى ھىنا گوتى: پىم نالىي ئەۋ «كوناكەرى» يە لە كوپىيە؟! كۇناكرى لى بوۋە بە قوۋنى كەرى!

لە پىشت چىاي شىرىنەۋە ھاتىن. ئىۋارە عەسر گەينە «ئىرە بىرى» كە لىرەۋارىكى چوغور و چىايەكى بلند و بىكەي بارزانى بوو. لە پىشمەرگە بەكى بارزانىم پىرسى: كوا مەلامستەفا؟

- چۆتە ئەۋدىۋى چىيا؛ بە دوۋرىن سەبىرى شەرگە دەكا.
- ۋەرە كاكا! دانە - دانە پۈۋلەكەم بۇ سەئىد بۇارد. ھەناسىكى ئاسوۋدەم ھەلكىشا. خۇم لە سەر خۇل راکىشا و كەيف ساز... نوۋىزى شىۋان بارزانى ھاتەۋە؛ چوۋمە خىزەتى. فەرموۋى: ئەۋ پۈۋل بە سەئىد دانەت لە چى بوو؟ گوتىم: ھىچ قسەي لى مەكە! مارىك دە باغەلمدا بوو، فېرىم دا. سەبى ئەۋ رۇزە كە لەۋ شوپىنەۋە چوۋبوۋىنە جىڭگايەك دەپروانىيە دۇلى «زورراۋان»، فەرموۋى: كە تىلگرافىم بۇ كىردى بىيەۋە، لە بەر دوۋ شت بوو: يەكىك دەترام غازى بە دىزىۋە بىتكوۋى؛ دوۋھەم عومەر دەبابە دەگەل يەكىكى ئىرانى كە ناۋى جەلال بوو ھاتىۋون. مەكتەبى سىياسى حىزب داۋاي تۇيان لى كىردوۋم كە بچى و لە رادىۋوكەياندا - كە تازەيان پەيدا كىردوۋە - كار بىكەي. خۇت حازر كە سەبى دەتنىم.

پاش تۇزىك مات بوۋن گوتىم: ئەۋە ئەمرە لىم دەكەي يان پىرسە؟
فەرموۋى: نەخىر تۇ ئازادى ئەگەر پىت خۇشە بچۇ. دەشرانى ئىرە چەندە خەتەر و ئاگر بارانە و ھەممو رۇز شەر و لىكدانە؛ مەن لە بەر تۇ دەلىم.

- قورىان ناچىم. ئەگەر تۇ ئەمرم پى بىكەي خۇم دە ناۋ ئاگرىش داۋىم؛ بەلام بە خۇشى خۇم دەمەۋى لەم خەتەرەدا لە تۇ دوۋر نەكەۋمەۋە. فەخر بەۋ مەرگە دەكەم كە لە نىك تۇ بىمگاتى.
يەكىش مەن كابرايەكى زمان شىر و خوپىن تالىم، لىم روۋنە دە رۇز دەگەل ئەۋ مامۇستايانە ئازىم؛

مۆرى جاسووسى و خەيانهتم لى دەدەن و دەردە دەكەن. من خۆشم دەناسم و ئەوانىش دەناسم. فەرمووى: بىئىنەو!

تەيارە بە رۆژ ھىچ مەوداى نەدەدا. بەيانى لە شوپنەكەى خۇمان دەگویتەو و دەچووینە پروكارى دۆلى زوورانان - كە بەردەلانىكى پر گاشە بوو - تا ئىوارە. شوپنەكەى خۇمان كانى و ئاویكى لى بوو. زۆر لە پىشمەرگە لە ئىوارەدا لەوئ جلیان دەشوست. بەیانىكە كە دەپۆشتین پىشمەرگە بەكەم دیت لە بن دارىك لە نزیك كانى دانىشتبوو. گوتم تۆش وەرە برۆین! گوتمى ئىرەم خۆشە و نایەم. ئەو رۆژە بۆمبايەك وە دارەكە كەتبوو لە رەگ و ریشەى دەرهینابوو؛ پىشمەرگەكە شەھید بوو.

رۆژىك شەرى گەورە كەوتە دۆلى زوورانان. تەيارە و تۆپ و قەرمەى تىربار و تەفەنگیان گالەى دەکرد. مەلامستەفا لە شوپنەكەو - كە باوەر كە تەفەنگى دەگەشتى - بە دووربىن دەپروانىيە شەر و تارىفى دەکرد:

- ئەھا پیاوھە كانى ئىمە لە فلان شوپنەكان؛ ھەلاتن؛ خۆيان گەياندە فلان ئەشكەوت؛ ئەى ئافەرىم! لە ئەشكەوت ھاتنەو دەر، ھەجوومیان كرد. ئەھا چوار كەسیان كوشت، ئەھا جاش ھەلاتن. (بە پىكەننەو) سەرباز ھەر خۆ ناگرئ...

وختى نىوەرۆ لە بىرى چوو بوو نان بخوا؛ بە دووربىن دەپروانى و شەرحى دەدا. رۆژىك ئىجازەم خواست لە چىا بچمە خوار و سەرى بنكەى بىسىم بەدەم. كاك شەوكەت و ھەوالانى لە دەم چەمى «چامە» كەپرىكىان كردبوو. قولايىك لى ساندن كە ماسى بگرم. قولایم خستبوو گۆم، ماسى پتوھە نەدەھات. تەيارەش لە سەرمان دەخولایەو. بە ھەر دووك دەست ئىشارەم بۆ تەيارە دەکرد، گوتمان: دەغیلە ئەو خەرىكى چى؟ گوتم: ماسى سەگباب نایەنە سەر قولاپەكەم! دەلیم تەيارە پى بزانی و بۆمبايەك باوئىتە گۆم؛ ماسیان قىر بكا و خرىان كەمەو!

مەسەلىكى كوردانە دەلى: «چاو ترسەنۆك». بەلام من بە عەكسەوھە چاوم بە غىرەتە و ناترسى، خۆم ترسەنۆكەم و كەم وایە سەر كەوم. ھەورازىك دەبىنم، لام وایە زۆر ھاسانە سەرى كەوم، كەچى لە نىوھى رى پەكە دەكەوئ. گۆمىك ھەبوو ھەر سوورى دەدا و كەسك و شىن دەيوناند. بە چاو پىم و بوو دەتوانم بە ھاسانى بە مەلە لى بپەرمەو. خۆم تىھاویشت و لە ناوھراستى گۆم كەوتمە پەلەقازەى ماندوو بوون. پىشمەرگەكانى بىسىم غارىان دا پىشتىندىكىان بۆ ھەوا دام، گرتم و كىشايان و لە خنكان خەلەستم.

گىسكىك ھەر باعەباعى بوو.

- ئەوھە چىيە؟

- لە خىل بە جى ماوھ و شەلە، دەمانەوئ چاك بىتەوھە و بۆ خاوەنى بەرىنەوھە.

- بە خوا كاكى خۆم بە فتواى من بىخۆين بە خىرى ساحبى!

ئەویشمان خواردا!

چايمان نەبوو. شەوئك لە سەر بەردىك راكشابووم. گوتمان سەبەنى شەر دەكەوتە ئىرە؛ دەبى بگوئىزەنەوھە. خەرىكى سازبوون بوو، يەكەك ھات گوتمى: كاك ھەزار! ئەبووب كورى شىخ بابۇ دەلى بىتە لای ئىمە چايمان ھەيە. گوتم: كاك شەوكەت ئەوا تۆم بە چاى گۆرپەوھە؛ خواحافىز! گەيمە بنكەى ئەبووب، ھىشتا ھەر شەو بوو. گوتمى با لىرە برۆين لە شوپنەكى باشتەر چا لى نىين. دنيا رووناك بوو. لە ناو چەند پىچكىكدا كەترى وە سەر نرا. چووم لە بن بەردىكى

که سیبهری تا نیوهرۇ دەمینی خۆلەكەم ساف کرد و پاكشام تا چا دەگاتی. بانگیان کرد: وەرە برۆین! دەچینه شوینتیکی ئەمینتر.
- كاكه برۆن من نایەم.

مەلا عەولا ناویك بارزانی هات گوتی: ئیستا دەبیتە هجوومی دەولەت، ئیرە زۆر خەتەرە! گوتم: تا جاش پیلەم نەگرن و راستم نەكەنفوہ دەست لە خەوی ئەم بن بەردە بەرنادەم. ئیتر لە سەری مەرۇ! تاو كەوت و تەقە پەیدا بوو. لە عاسمانەوہ بۆمبارانی دواز دە فرۆكە، لە هەموو لایەكەوہ گرمەى تۆپان، دەنگی تەفەنگ و تیربار وەك بریشكەى سەر سیل، دووكەل دنیای پر کرد. باوەر دەكەى یا ناکەى كەیفی خۆتە! لەو تەقە و هەرا و دووكەلەدا خەوم لیکەوت و ماوہیەكى زۆر باش نوستم. خەبەرم بۆوہ: گرمە و هەرا زۆر توندترە. هەمیشە ئەو دیمەنە جوانەم دیتەوہ بەر چاو كە شەش مندالی چكۆلەى چوار پینج سالانە نیشانە بەردیان داكردبوو، گەمەیان دەکرد. هەر كە تەیارە دەهات كیژیکیان دەیگوت: «روونین!» هەموو دادەنیشان. هەر تەیارە دەچوو هەلدەستانەوہ گەمەى خۆیان دەکرد. پیریژنیک لە نزیكەوہ تێپەرى هەر دەیگوت: جەرگم رەش بێ بۆ ئەو هەموو گەنجانە كە بە كوشت دەچن. تووشى پیاویك بوو، گوتی: خەبەر چییە؟

- دنیایەكە كەرە! (یانى بى دەنگ و سەدايە).

ژنەكە گوتی: هەى داوہشی! ئەو پیاوانەمان شەر دەكەن تۆ لیرە چ دەكەى؟ گوتی: داہە هاتووم ئاویان بۆ دەبەم.

تا تاوم هاتى لە بن بەرد نەبزوتم. ئەوسا پاش نیوهرۇ چوومە بنكەى مەلا عەولا لە دەم چەم. جیگاكەى تەیارە نەیدەدیت. نانیکم خوارد، مەلەم کرد. نەقلی چای ئەیووبم بیست، ئەو رۆژە پتر لە دە جار جیگەى گویژتۆوہ و ئۆقرەى نەگرتبوو. ئاخەر جار كەترى وە سەر ئاگر نراوہ كە ئەمجار هەر دەبێ چای بخواتەوہ. ئەى گوللە تۆپ تۆ وەرە راست لە كەترى بدە و ئاگر هەلپەرژنە؛ چا ئیستاش نەخورایەوہ!

بۆمبای ماسیانیان دە چۆم هاویشت. مندالە بارزانی - كە هەموویان وەختە بلیم وەك ماسى مەلەوانن - خۆیان دە رووبارى شیتە هاویشت و دنیایەك ماسیان گرتەوہ. زۆرم شەر دیتن، بەلام شەرى دۆلى زوراران و شەرى چەمى جامەى ئەو رۆژە دیتم لە سینەماشدا مەنزەرى وام نەدیوہ. بریا فیلمى لى گیرابا و بتدیبا!

تەنگى نوێژى شێوان بوو خرمەى سواران هات. چوومە سەر رى. مەلامستەفا بوو جیگەى لیرە بیری دەگوێژتەوہ. گوتى هەزار وا ئیستا ئیسترت بۆ دەنێرم؛ لیرە بە! مندالتيكى دواز دە سالانە بەخیراتنى مەلامستەفای کرد. گوتى: ساغ بى زىخۆ (یانى ئازا). پاشان فەرمووی: ئاغا چت لە من دەوى؟

- ئەزبەنى تەفەنگ!

فەرمووی: بیدەنى، كۆرى بابى خۆیەتى.

ئەوان رۆبشتن و منیش بە چیا هەلگەرام. زۆر سەرکەوتم. خرمەى سواران هات و دەنگیان دام. بارزانی فەرمووی: ئیسترم بۆ ناردى تووشت نەیبوون. یەكێك داہەزى با هەزار سوار بى.

گوتم: هیندەم نەماوہ سەرکەوم، بە پى دیم.

گوتى: یەكێك دەگەلى بگەریتەوہ، زۆر تارىكە و رى نازانى.

حەسەن ناویک لە بنەوێ دەلی: توخوا بلی ئەوم دەگەل بی، چونکە من فل بووم! حەسەنم دەگەل گەراوێ. لە گوندی «بیە» دەرکەوتین. تارماییە کمان لە پێشەوێ بوو؛ لایتی قەلەمیی لێ دا، کیزیکی جیحیلی زۆر جوان بوو بە تەنیا بەو تاریکە سەلاتەدا دەرۆیشت.

- کیوێ دەچی؟

- دەچمە لای مەلامستەفا لە دەلاشی؛ ئەو سوارانە دەگەل ئەو بوون.

- بۆ دەچی؟

- قەولم بە «مستەفا عەبدوللا» داوێ میدی پێ بکەم؛ نازانم بۆ نایە بمخوازی؟ حەرەسی بارزانیه؛ دەچم شکایەتی لێ دەکەم!

حەسەن گوتی: تە دینی!

گوتی: نا دین نیم، حەقی منە شکایەت بکەم، دەبی بمخوازی!

حەسەن گوتی: بۆ نایە مید بە من بکە؟!

گوتی: دەم خۆ بپەر، ئەو پیاوێ لە گەلته عاقلە، قسە ناکا، تۆ چاوە لەو کە! من مستەفا عەبدوللام دەوێ.

هاتین بە رووکاری دەلاشدا کە بنکەیی بارزانی (مالهوهی) لەوێ بوون. کچ رۆیشت بۆ مال و لە حەسەن جیا بوومەوێ بەرەو مەقەر. زۆر شکەت بیووم؛ بێر نەکرد سەرکەوم. خێوێ تیکی هەلنەدراو تووش بووم و دەمەوێ لە سەری تخیل بووم. بەرەبەیان بە دەنگی حەمایلی خانی دایکی کاک مەسعوود و خەبەر هات، جینیوی بە خەربەندەکان دا کە چۆن هەزار لیتر نووستووێ لێفە و سەنیرتان بۆ نەهێناو؟ ئەوانیش سوپندیان دەخوارد کە هەر نەیانزانیوێ لەوێ نووستووێ. دیار بوو حەمایلی خان چوو بوو نوێژی سەبەینە بکا و تووشی کەلاکی من هاتبوو. زۆر زوو لێفەم بۆ هات و خەوتەموو.

لەوێتا شیخانی بارزان لەو مەلەبەندەن، قانونیکی تاییەتی لە بارزان هەبە: کچ بە شوو دان بە زۆری هەر نییە. کچ و کور کە قەولیان بە یەکتەر دا، بە شیخ دەلین؛ دایک و باب پازی بن و نەبن، شیخ دەیاندا بە یەکتەر و بە ئەندازە دەست رۆیشتن، مالیان بۆ پیکەوێ دەنێ. ئەو کیزی هێ شوو دەگەلمان هات، چوو بوو لای حەمایلی خان. پیتی گوتبوو ئیستا شەرە و تەنگانە، لە «بیە» داتەدەزرینم. وا دەکەم ئاگیان لیت بی؛ نایەلم ئاتاج بی. تا شەر سووک دەبی و دەتەدەم بە مستەفا عەبدوللا. جلکی زۆریشی دابووێ و رازی کردبوو کە شکایەت نەکا.

رۆژیکی چوو مەلە؛ وێ ناو هیندیک داران کەوتم؛ هەناریک و دوو گویزم پەیدا کرد. کە هاتموو، بارزانی زەنگالەکی خۆی بە سووژن و بەن دەچنیوێ. کە باسەم بۆ کرد گوتی: ئەو جیگەییە مولکی منە، هەنار و گویزە کانت حەرام خواردوو! گوتم: دەولەت هەموو مالی تۆی موسادەرە کردوو. ئەو زەنگالەشت مالی خۆت نییە؛ چ جای گویز و هەنار! باوەر کە ئەو مولکەیی مەلامستەفا پەنجای دیناری نەدینا؛ کەچی رۆژنامەیی دوزمن دەیگوت فیئودالە!

شیخ بابۆ (براگەرەیی مەلامستەفا)، لە کونە ئەشکەوتیکدا بوو. پیاویک بوو قەتی تەفەنگ نەهاویشتوو. هەمیشە هەر نوێژی دەکرد. ئەگەر بلین پەپوولەیی بەهەشت بوو، درۆیان نەکردوو. رۆژیکی لە میرگیک دانیشتوو، سەد میتریک درۆژیایی دەبوو؛ سێ سووچ. گوتی: هەزار! ئەو مولکی منە. گوتم: جەناب! من سەد ئەوێندەشم هەبوو، نەمگوت مولکم هەبە! دەعوەتی کردم بۆ ماله ئەشکەوتەکی. نان و چام خوارد، ئەو هەر نوێژی نەپساندەوێ؛ بەجیم

ھېشت.

گۇيا جارىك زەمانى شىخ سەدىقى بىرلىك، ھەتتە مەر لە شىخ بابۇ دىزراھە. دىزە گىراھە. شىخ بابۇ بەزەي بە دىزدا ھاتتەھە، چوار دىنارىشى داھەتى! گوتتوھە: ئەم كاپرايە دەستى كورت بوھە بۇيە دىزى كىرەھە. چۈنكە مالى دىزىھەتى بوھە دىيارە بە ھەرزانى فرۇشتوون. رەنگە بەشى ئىحتىياجى خۇي نە كىردى!

ھەمەدەمىن ناويكى خەلكى ولاتى پۇدەر - كە ژنى خۇي كوشتوبو - لە بارزان دەست بە سەر بوو؛ كرا بە خىزمەتكارم. زۇرم كەيف بە ساويلكەھىيە كەي دەھات. پاش چەند رۇژىك، بىن دارە قەزوانىكەم خۇش دە كىرد، گىلم لى رۇ كىرد و تەختەم كىرد و كىردمە جىگەي يە كىجارىم. شەھە مانگەشەھە بوو. گوتەم: كاك ھەمەدەمىن بىزانە بەردىكى نەرمەم بۇ پەيدا كە، دەيگەمە سەنەرا زۇرى پى چوھە نەھاتەھە. ھەرام كىرد: ئەھە چى لى ھات؟

- ۋەللاھى ئەگەر مەلامستەفا بەر گوللەم دا تازە خىزمەتى تۇ ناكەم؛ دەستەم لە ھەزار بەرد داھە ھىچى نەرم نىيە!

- كاكە! مەنزورم بەردى لووس بوو كە سەرم نەقربىنجىنى!

جگە لەھە دار قەزوانە، دوو دار قەزوانى تىرىش كىردبوھە ھى خۇم! جەنگەي قەزوانى فەرىك بوو. پۇژانە زۇرم مىوان دەھات. دەمگوت: كاك ھەمەدەمىن ھىندىك قەزوانى جوانىان بۇ بىنە! ئىئوارانە چەند پىر و پاتالى بارزانىم لى كۇ دەبوھەھە، ماناى شىعەرى مەلاى جىزىرىم بۇ لىدەدانەھە و ھەقى فىزىكەندىش ئەھە بوو كە بە دەنگ بىخوئىنەھە. ئىتر گەرەلاۋژە بوو! رۇژىك ئىدىرىس بارزانى ھاتە لامان. گوتەم: گوى بگىرى، دەبى بە گۇرانىش بىلىنى! زۇرى ھەول دا، ھەفو نە كرا. ناچار شىتىكى بە دەنگىكى زۇر ناخۇش بۇ خويىندىنەھە!

ئىئوارەھەك ھەمەدەمىن وپراى شىوى بىرىنچ، كوتە گۇشتىكى نەرمەي زلى ھىنابوو. بىنى چەمەدانى رىش تاشىنەكەم گەرام، چوار قىلە سىرم پەيدا كىرد. گۇشت و سىرمان ھەنجىنى و تىكىمان ھەلپشاوت، بە لكە دارىكىماندا كىرد و بەيانى بە ئاگرى پۇلوانمان بىزانە؛ كەم شتى وا خۇشم خواردوھە.

مىزەرىكى رەشى گول - گولم ھەبوو؛ ئەويش ۋەك قوتوھە تووتنى مەلا باقى، عاساى مووسا بوو: شەوانە لىفەم بوو، بە رۇژ لە سەرم دەنا، ئىئواران بە لاي تاومەھە دەگرت بۇ سىنەر. رۇژىك باران دايدا، لە بىن دار رۇشىتم كەلنىكى پەيدا كەم. پى ھەلگەرام، ئەشكەوتىكىم دىتەھە كە پىتر لە كونە رىوى دە كىرد. لە سەر بستوى ۋە زۇرم بانگ لە ھەمەدەمىن كىرد كە ۋەرە! نەبىست. رۋانىم تووتن و پەر و ئاگرەم پىيە. چىلكەم كۇ كىردەھە و ئاگرەم كىردەھە و شەھە تا بەيانى رامبوارد. بەيانى كە دەروانم ھەر وا پىاھە و بەولا و لادا رادەكا. ھەرام لى كىردن، گوتىان ئەمشەھە ھەر لە تۇ گەرۋىن؛ ھەمەدەمىن گوتتوھە نازانم چى بە سەر ھات.

ئەھمەد تەۋفىق - كە ھەمىشە لە سەفەردا بوو - لە لاي قەلادىزە و سىنورى ئىرانەھە بە چەند بارىك چا و خام و خاكىيەھە ھاتەھە و مستەفا و كاۋەشى دەگەل بوون؛ دىسان لىك كۇ بووئەھە. شەۋىك نازانم چۇن بوو ھەر ئەھمەد و مىن لە پىشت چىاي شىرىن بە پىدا دەرۇشىتىن. دىنا تارىك و قور بوو؛ رىگەمان ھەلە كىرد. لە مالىكى دەم رىگەمان پىرسى، كچىكى زۇر جوان فانووسى ھىنا. فانووسەكەي بەرانبەر دەموچاوى راگرتبوو؛ كە با نەشزانى كىين، بىزانىن جوانىك ھەيە... رىگەي شان داين و ھاتىن. بە سەر كەنداللىكدا كەوتىن. پازدە

پیشمرگه له بن کهدال دهوری ناگریان دابوو؛ بووینه میوانیان. بردیانینه لای سهرووی مهجلیس. دهبویه پال به کهدالهوه دهین که تازه داروخینرابوو. دوویشکیکم دیت بهرهو گری ناگر دههات؛ کوشتمان.

گوتم: ئەحمده من له مار ناترسم؛ بهلام له دوویشک رۆحم دهچی.
 گوتی: له چاو من رۆستهمی! نازانی من چهند له دوویشک دهترسم!
 دوویشکیکی تر له پشتمانهوه له کهدال دههروو بهرهو ناگر. نهخیر بهکی دی و بهکی دی؛
 ناشویرین بلین ترسه نوکین! ئەحمده گوتی: ئیمه فیئر نهبووین له نزیك ناگر بنووین، دهچینه
 نهولا! دایانه تاي کهلامه للايه دهی ههر له جیی خۆتان بن؛ چون جیگه تان له لای سهروو
 نهی؟! چاومان لی قووچاند و نوستین و خۆمان تهسلیمی دوویشک کرد. بهلام وا دیار بوو
 دوویشک به پیاویان نهزانیبووین؛ بیانهوه نه داین و ئیمهش له ترسان نهخهوتین! بهرهبهیان
 ههستاین برۆین، گوتیان تا چای نهخۆن نه رۆن. گوتم: کاکه دوویشکه کان رازی نین لیتره بین!
 خۆمان گه یانده بنکهی میرانی صالح بهگ. پیشمرگه یه کی هاتهوه، گوتی: میران له بهر ماران
 جیگه م پهیدا نه کرد؛ هه مو مارن!

گوتم: مه رگی ئەو سه ر و سمیلهت بی! پیاو چون له مار ده ترسی؟!
 میران گوتی: کوره ئەو به مال ده لی مار! چوو بوو بنکه پهیدا کا، ده لی مال زۆرن؛ شوینی
 چۆل نییه!

دیسان بارانی پاییزه دایدا به وه. ده گهل کاوه و مستهفا و مام عه لی باه زیدی به کیو
 هه لگه راین شویتیک بدۆزینه وه. که لینه به ردیکمان پهیدا کرد، باران نهیده گرته وه. که لین
 تهسک بوو؛ دوو کهس ئەگه ر وه ک کاکله بادام له تیکولیک خۆیان پیکه وه بنووساندا یه، تازه
 نه ده بوو هیجیان ببزونه وه. مام عه لی بۆ خۆی جیگایه کی تابه تی پهیدا کرد بوو، ئیمه ما بووین
 سی کهس. کونیک له بنه بانی که لینه که دا بوو؛ تۆ بلی گور گیک، رپویه ک، خوانه خواسته
 پلنگیکی تیدایی؟ گوتم من تاقی ده که مه وه و بۆ خۆم راکشام و لاقم به ری کرد. تا ئەستورایی
 رانم جیگه ی بۆوه؛ کردمه جیگه ی خۆم. ئەوانیش با پیکه وه بچه سپین. باران زۆری هیناوه،
 غارمان داوه ده ره وه. کۆلکه ره زی کۆنی له بن بوو - که به دهست هه لده قه نران - زۆرمان کۆ
 کردوو و له بهر ده رکی که لین ناگرمان دا. ته لیسیکمان پی بوو، ههر تاو ناتاوه ته لیس له کۆل،
 ده چووینه کۆلکه ره ز کۆکردنه وه ی به نۆره. چا و شه کرمان پی بوو، که تریمان وه بهر چۆراو که ی
 ئاوی بارانه ده دا؛ که له بهر ده رکه وه ده هاته خوار؛ چامان لینه نا. سی رۆژ و شه و باران و چانی
 ههر نه داین. له دوو که لدا ده تگوت خنکاین. نانمان خه لاس ببوو؛ له ورد که ی ره ق هه لاتوو
 ده گه راین به چای بخۆین. به لام ئەو سی شه و و رۆژه به قسه ی قۆری کاوه پیکه نین.

رۆژی سیهه م تاو هه لات. گوتم: وا من ده رۆم شویتیکی باشتر پهیدا ده کهم؛ ئیوهش به
 دوومدا وه رن بۆ گونده کانی بۆتی. له کیو داگه رام؛ به ره و دی چووم. تووشی کانیه ک بووم که
 چهند زینکی لی بوو. له دوور ویتستم تا ده رۆن و بچه سه ر کانی. ژنان ههر فلق وهۆریان بوو!
 به کیک بانگی کرد: هه ژار! ئەوه بۆ نایه یه سه ر کانی خۆت ده ئاودا ببینی؟! چوومه سه ر ئاو،
 روانیم ته واو قوله ره شه یه کی زۆر پس، ههر چاوم بزه ی دی! تۆمه ز سی شه و و رۆژ دوو که ل وای
 لی کردوو و ئیمه پیمان نه زانیوه. تاویک ههر ره شاو له چروچاومه وه هات. گوتیان به و شکله ی
 تۆ پیده که نین!

زورورنىڭمۇ لە نەۋمى سەرۋى خانوويىكەۋە پەيدا كىرد كە گاشەبەردىكى زۆر زەلام لە سەربانى كون كراۋ را كەوتبۇۋە بەر ھەيوانەكەي! تەيارە بۇمبايەكى بە مالىكى نىزىك ئەۋ مالىە دادابوۋ، كىردبۇۋە چالىكى زۆر قوۋل. بەردى بناغەي خانوۋ، سەربانەكەي ئەم مالىە كون كىردبۇۋ؛ كەوتبۇۋە بەر ھەيوان. خاۋەن مال لاۋىك بوۋ تەھاي ناۋ بوۋ؛ مۇدەنەي كەۋەتى دەسمى و نەخش دە كىرد. گوتىم: تەھا نەخشەكان جوان نىن!

- ۋەللا كاكە دە پىشدا ھى زۆر جوانم دەزانى، لەۋە تا ئەۋ بۇمبايە ھاۋىتراۋە لە بىرم چوۋنەۋە! دەي ئەمجار نەخشى بۇمبا و تەيارەكەي لى بگە!
پىرئىنى دايكى تەھا ۋەختى خۇي دەگەل بارزانىان ھاتبۇۋە شۇيە. يەك لە نەقلەكانى ئەۋە بوۋ كە لە شۇيە گوتوۋىيانە بۇ نوۋزى ناكەي؟ گوتوۋمە نوۋزى ناكەم، خۇداي عالمى (شىخ ئەحمەد) شفاعەتم دەكا! كاۋە زۆر سەير لاساي ئەۋ پىرئىنەي دە كىردەۋە.
رۇزىك لە «بىن گەريان» تايەكى زۆر سەختەم ھەبوۋ؛ گوتىم: ھەمەدەمىن ھىندىك ئاۋم فرىبا خە! تىنۇۋمە.

گوتى: مام ھەزار تەيارە بە عاسمانەۋەيە، ناۋىرم!
گوتىم: راۋەستە! لىفەيەك سوورم ھەبوۋ، بىردم لە دەشتايى پروتەن - كە لە تەيارە دىيار بىم - رامخست و لە سەرى درىژ بوۋم. ھاۋارى لى بەرز بوۋ. گوتىم: تا ئاۋ نەھىنى لىرە نابزووم! بە غار خۇي گەياندە كانى و ناۋى ھىنا. چوۋبوۋ ھەۋلى دەرمانى داۋبو، لەتىك ھەبى ئىسپىرىنى دەس كەوتبۇۋ؛ بۇي ھىنام!

دەرمان لە لاي دوكتور مەحمۇد ھەبوۋ؛ بەلام دوور بوۋ؛ نەيدە گەيشتىنى. بە راستى دوكتور مەحمۇد نىعمەتىكى گەۋرە بوۋ. بارزانى وايان عاقىدە پى پەيدا كىردبۇۋ كە ھەر بىرىندارىك بگاتە دوكتور مەحمۇد نامى. لە باتى تەختى بىمارستان گەلای بەروۋى رادخست. رۇز و شەۋى نەبوۋ. كەسى ۋا بە سەبر و رازى بە ھەر جۇرە ژيانىك نەدبۇۋە. ئىۋارەيەك دەگەل عەبدى زىدىكى - كە سىمىلى بە قەد باسكى من دەبوۋن - لە سەر كەنداللىك ھەلتروشاۋبوۋىن. غەيەتەي ئەۋانەي دە كىرد كە لە تەيارە دەترسن و خۇي لە بەر دەشارنەۋە. لەۋ دەمەدا خوت وخاقل تەيارەيەك بەر تىربارى داين. عەبدى ئاغا لە تاۋان رىگەي نەدى، دەمەۋروۋ كەۋتە كەندال و چەپكىك پىر و پوۋشى لە سىمىلى ھالا:

- ئەشەدەمىللا تۇ لە تەيارە ناتىسى؛ بەلام رەنگە دەستىۋىژت سوۋك بوۋبى!
رۇزىك بەردى چەخماخم نەماۋو:

- ھەمەدەمىن بچۇ سەر رىگە بزانە بەردىكەم بۇ سوال بگە!
جارىك ھەراي كىرد:

- مام ھەزار ئەۋە رىبوارىكە، دەلى جفارەكەي بىئىرى بۇي داگىرسىنم!
- با براۋا!

ئەمجارە ھاتەۋە، بەردە چەخماغىكى بۇ لە يەكى تر سوال كىردبوۋم.
رۇزىك بارزانى فەرۋوى: ھەزار بەينى خۇمان بى! ھىچ پوۋلمان نەماۋە. ھەرچى ھەيە ناگاتە سەد دىنار؛ بەلام خۇدا رىكى دەخا...

پاش نوۋزى ئەۋ رۇزە يەكىك لە لاي زاخۇۋە ھاتبۇۋ. بارزانى ھالى «ئەحمەد نالەند»ى شاعىرى پىرسى؛ گوتى ھالى باش نىيە. سى دىنارى بۇ نارد؛ فەرۋوى: بە ئەسەد خەبەر دەدەم

ئاگاداری بکا. بارزانییەك هاته لای، لئی پرسی: حالت چۆنه؟

- ئەز غولام! ئەم بچ سەر و بەرین.

پینچ دیناری دایە. گوتم: ئە سەر ئەو حالەرا، ئەم حاتەمیەم کەیف نایگرێ.

فەرمووی: مەلا نالبەند شاعیری کوردە. ئەمەش ئەگەر هیچی شک بردایە نەیدەگوت بچ سەر و بەرم. خودا تۆلە دەکاتەو مەترسە!

ماوەیەك دواى ئەو خەبەرى سەرکەوتنى پێشمەرگە لە چىای مەتىنا هات كە بە جارىك هەنگىكى دەولەتیان لە ناو بردبوو. بەلام بە داخەو مەلا ئەحمەدى نالبەند هەر كە دیتبووى جاش هجوومیان کردۆتە گوندەیان، بە كێرد و رگى خۆى دېبوو؛ خۆى كوشتبوو.

قەرار وا بوو دەولەت لە جینگەيەكەو هێرشىكى بەريان بکا. مەلامستەفا چەند سەر قۆلەيەكى كۆ کردبۆو بۆ تەگبیر لەو شەرە.

فەرمووی: لە هەر قۆلەي بە جەرگترین پیاو هەلبژێرن كە بیست و پینچ تا سى كەس ببن؛ بیدەنگ لە بن ملەي كینو خۆ مات دەن! دەولەت بەر لە هجووم پێشە خۆى بە تۆپان دەكوتێ تا خاترجەم دەبچ كەسى لى نییە؛ ئەوسا هجووم دەكا. ئەو كەسانە ئەوئەندە خۆراگر بن، گوێ نەدەنە تۆپ بارانەكە. تەنانت ئەگەر خوا نەكا يەكێ بشكوژێ، ئەوى تر بۆى نەچن و لە جیى خۆ نەزوون و خۆ مات كەن. هجوومی پیاو كە هات، لە نزیکەو دایانگرن. هەر لەشكرىك لە جەبهدا هەوڵ جار نۆ یا دە كوشتەي دا، دەشكى.

هورموز گوتی: من يەكێك لەوانە. فەرمووی: نا، تۆ بە كاری ئەو نایەي. زۆر ئازای؛ بەلام زوو هەلدەچى و هەر مل پێو دەنێي. پیاوی زۆر بەسەرم دەوێ.

هەر كەسە ناوی چەند پێشمەرگەيەكى گوت؛ هیندیكى پەسند كردن. راستیش ئەو بوو ئەو هجوومە كرا و دەولەت زۆر پيس شكا. لەشكرى سوورباش هاتبوو یاریدەي لەشكرى عىراق و شەرى دەگەل دەكردین. جەبەهي لای سووریا هورموز گرتبووی، پەت پەتێكى بە لەشكرى سووریا كرد بە داستان بیگێرنەو. چەند جارى راو نان و كوشتنى و تالانى لى گرتن. بەلام هورموز پیاویكى ئەوئەندە نەترس بوو گالتهي بە شەر دەهات. سەنگەرى نەدەگرت؛ بە پێو بەرەنگارى دوزمان دەبوو. بە داخەو لە شەرێكدا شەهید كرا؛ كە بارزانی زۆرى بۆ خەمگین بوو. تا بەم دیوهدا هاتین، مندال و خوشك و دایكى هورموزى وەك كەسى زۆر نزیکى خۆى چاویرى دەكرد.

هجوومیكى زۆر گەورەي دیکەي حکوومەت لە لای میرگەسوورەو كرا. شەرى تەن بە تەن و بە نێزە قەوما. عەمەر اغای دۆلەمەرى ئاوقای جاشىكى يەزیدى تەزەي زەلام ببوو. جاشەكە پرى دابوو گونى و بایدابوو؛ بەلام جاش كوژراوو. عەمەر اغایان بە گونى بادراووە گەبانده دوكتور مەحمود. لەو شەرەدا جگە لە سەدان سەرباز و ئەفسەر، سەد و چوار كەلاكە جاش لە مەیداندا بەجى ماوو. ئیتر لەو شەرەو دەولەت كەوتە پاشەكشە و زمان لووسى كە با گفتوگۆي ناگرەس بکەین.

ئەوى لەو ماوەيەدا زۆرى ناپەحەت دەكردم، دیمەنى ژن و مندالی بارزانیان بوو كە لە بەر باران و لە بن داران دەژیان. مالیان هەر ئەو بوو كە بە كۆلیانەو بوو؛ بەلام ئەوان قەت گلەیان لە بەختى خۆیان نەدەكرد. راستى حالیکى پەرىشانیان هەبوو.

ئەو كاتە كە لە «بن گەریان» بووین و هیشتا نەناردرابوومە خوركێ، بارزانییەك بە ناوی «ئاغا»

که «ئاغای زوره گوان» يان پې دەگوت، خەریک بوو له جی گوندی «زوره گوان» خانوو ییکی به وشکه بەرد دروس دەکرد؛ دیواری تا نیوه بەرز کردبوو، گوتی: له عومردا جارێ پینجەمه دەیم خانوو بکهەم و بەر له تەواو کردن پیم بەجی دیلن. بیستانوکیکی کردبوو هەر دەیگوت: هەژار با خەیار و ترۆزی و تەماتە بگەنێ، پینخۆری تۆ له سەر من! رۆژیک دیتەموه:

- ئاغا دەزانم خانوو کەت بەجی هیشت؛ بەلام بیستانە کەت چی لێ هات؟

- بیستان هەر له گولدا بوو، راپیان ناین. رۆژیک گوتم بچم سەری بدەم، کە دەچم دوو دانە جاشی زیباری له ناوی دان. خۆم لێ داگرتن، هەردووکم کوشتن. لەباتی ترۆزی دوو تەفەنگم بە رەختە فیشە کەوه هینا.

لەو شەرانیە بارزاندا زۆر پیاوی زۆر ئازا کوژران و بریندار بوون. رۆژیک بۆمبایەک کەوتبوو نەو سەنگەرێکەوه، لە دوازدە کەسان «کەکو» دەرچوو. کەکو کە لە شەری مامەشە دەوری سەقز ناوبانگی کرد و بە سێ جی بریندار بوو. لە شەری دەوری شەنۆیە دیسان بریندار کرابوو؛ لەو بۆمبایەش هەرچەند نەمرد، بەلام لە زمان و دەست و پێ کەوت.

عەمەراغای دۆلەمەری لە لای سەری حەسەن بەگی چوو بوو زگ جاشان، رەوێهەک زۆر گەورە لێ بر دابوون. لە رینگە مار پێیەوه دابوو؛ بەو حالەش تۆناییوو سیسەد سەر دەر باز بکا. ئەحمەد تەوفیق - کە لە دواي ئەو بە رێدا هاتبوو - تووشی سێ ماین و ئەسپ و دوو پڕیکی ماچە ئیستر ببوو کە لە رەوێهە کە هەلبرابوون؛ هینابوونیە بارزان. ماچە ئیسترە کە زۆر جوان بوو؛ دەتگوت بە قەلەم کیشاوتە. ئەحمەد دەیگوت بۆ خۆم؛ شەو کەتی بێ سیم داواي دە کرد؛ هەرچی دەیدی عاشقی دەبوو. نەمزانی دوو پری هینشتا بارنە کراو بۆ بۆتە فەرۆخ لەقا و ئەو هەموو دلدارە هی هە! ئاخری شیخ بابۆ داواي کرد و درا بەو.

دەگەل «میرانی سەلح بەگ» ئیوارە یەک چووینە سەیری کۆنە قەلای میری رەواندز کە لە دیاری کانی بۆتە. قەلایەکی زۆر قایمە؛ بە بەردی زۆر گەورە رەش دامەزرابو کە دیارە بەردەکان بە کۆتان گۆبزرابوونەوه. عەنباراوی گەورە تیدابوو. کە گەراپنەوه، بە ناو کۆلانی گونددا هاتین. من سەر کلاووم لە سەر بوو. مندالیک دیتمی، زیراندی؛ زۆر ترسا. میران گوتی:

ئەو فەقیرە هەر بارزانی سەرسووری مل بارکی دیتوو. تۆی بە وچ زانی؛ بۆیە لیت ترسا!

ساردە پاییز بوو. شەر لە جەبەهەکان ویستابوو، بەلام ئالقی موحاسەرە هەر مابوو. بێر پار درا بەرەو سۆران برۆینەوه. دەگەل ئەحمەد تەوفیق و هەوالانی و میرانی سەلح بەگ و دوو پینشمەرگە کەوتینە رێ. شەویک لە نزیک سنووری ترکان ماین. هیندیگمان چوونە گوندی «زیتی» کە تورکیە یە. کەوش و پەتووی کولکن و وردە ئەسپابیان کړیوو. زۆرم حەسەرەت بوو کە سێ دینارم شک نەدەبرد لە پەتووەکان بکرم. رۆژی داوی کەوتینە ناو سنووری کوردستانی بەردەستی تورکیە و شەش سەعاتیکی برد تا لێی دەرچووین، بەلام تووشی جەندرمە نەبووین. لە رینگە وە پێش کەوتم کە تا ئەوانی تر دین گێوژ بخۆم. لە بن دارە گێوژیک بووم، پلارم تێ دەگرت. پیاویک دوو کەو بە دەستەوه، کچیکی زۆر جوانی دەگەل بوو؛ لێی پرسیم:

- تۆ بارزانی؟ کووتالت پێیە؟

گوتم: نا برا! من موشتەری شە کە مینی جوانم!

گەیشتبوو هەوالەکان گوتبووی: ئەو هی پێش کەوتوو شیتە! هیچ وەک چۆدار ناچی و

دەلى شەكە مى دەكېم!

لە گوندى «كاكە» ۋە لە زى پەرىنەۋە ۋە ھاتىنەۋە ناۋ عەرزى عىراق. شەۋ لە قەبرىستانىكىمان خست. يەك دىنيا دارى وشكى تىداۋو؛ بەلام لە دىكەى نىكى - كە ھىلكە ۋە ماستمان لى كېن - گوتبوۋيان دارى قەبرىستان بسووتىن، دەمرن! دەگەل ئەحمەد تەۋفىق بەربوۋىنە داران ۋە ئەۋانى تىش غىرە تىان ھاتە بەر. ئاگرى ئەۋ شەۋە تا بەيانى گرى بلىد بوو. ئەم جار پاش يەك دوو سەعات رى كەوتىنە دەشت. ئەحمەد تەۋفىق كەسى نەدە گەشتى؛ ھەر ھەيدىشى لى دە كردين: «دەى خۇش برون!». گەينە سەر گۇماۋىكى زۇر خۇش، چەند دارە بى لە دەورە، سىۋەرەى دەتگوت نىۋەرەست بەھارە. مام عەلى بايەزدى دەلى: «ئاخ! ئىستا گامىش بام ۋە تىرم لەۋ سىۋەرە خواردبا ۋە لەۋ گۇمەدا بنووستبام!». زۆرم برسى بوو. ئەحمەد ھەر دەتگوت برون! دەمزانى ئەۋانى تىش برسىانە ۋە لەبەر ئەحمە ناۋپرن دەنگ بكن. ھەر چۇنىك بوو پىش كەۋتم. گەيمە شۋانىك:

- كاكە نانت پىيە؟

- نە بە خوا.

- شىر چۇن؟

- كاكە قاپەكەم ھىندە پىس ۋە چلكنە كەس بىزى نايە شىرى پى بخواتەۋە، ئاۋىش نىيە

بىشۇم.

- دە تۇ بۇم بىنە بزانه چۇنم!

لە قاپىكى رەش ھەلگەرەۋى موو پىۋە نووساۋدا شىرى بۇ ھىنام. چاۋم قوچاند ۋە يەكسەر بە سەرمەۋە نا؛ ئاھىكىم ھاتەۋە بەر. ئەگەر بۇت بلىم قاپەكە چۇن بوو ئىستا ھىلنجت دىتى! ئەحمەد تەۋفىق كاۋرىكى قەلەۋى لە كاىراى شۋان كرى ۋە پەتمان كرد كە لە كوى بنەمان گرت، بىكەينە شىۋ. ھەموانى زۇر شەكەت كرد؛ تا لە ناۋ چەند بىە كدا بنەمان گرت ۋە كاۋرمان سەربرى ۋە كەولمان كرد ۋە بە زىگى زۇر برسىيەۋە چاۋەنۇرى برزاندىن؛ لەپر لە پىشمانەۋە بوو بە تەقە. شەۋ بوو گوللەى لايەكى شەر كەرانمان دەدەيت سوور رادە خوشىن، پىاۋ لە تەقە كەر دەبوو. خەبەر چىيە؟

- كورپىنە بىتتە بەيان تەيارە لە دەشتى «ھىرتى» شېمان دەكا؛ جىگەى خۇشاردەۋەش نىيە. ھەر بە پەلە تۇزىك گۇشت ھەلدە پروۋا ۋە قوۋتمان دەدا. كەوتىنە رى. شەۋىكى سارد لەۋ دەشتە ۋەك مىۋرۋو كە ھەلدە لەرزىن. بۇ بەرى بەيانى گەشتىنە ناۋ گوندى «سەيدەكان». چوۋىنە ناۋ دوكانە چۆلىكەۋە، ئاگرىكىمان كىدەۋە ۋە ماتەمان ھەلگرت. سبەى خەبەرى ئەۋ شەرە گەرەى شەۋمان پرسى، گوتىان جاشەكانى چىاي «سەرى حەسەن بەگ» بە قەستى تەفەنگىان بەرەۋ يەكتر تەقاندوۋە. بە دەۋلەت تىان گوتوۋە بارزانى ھاتبوۋنە سەرمان؛ تا فېشەكى زۇر ۋەرگرن. ئەمەش فىلى جاشان!

بە ناۋ گوندىكانى موھاجىراندا سەر كەوتىن بۇ «گرېشى» ۋە بۇ شەۋ چوۋىنە «رۇستى». سبەى بۇ نىۋەرەۋ لە گوندى «گرتگ» بوۋىنە مىۋانى مەلا ۋەسى ۋە پاش نىۋەرەۋ بەرەۋ رۇست ھاتىنەۋە. لە قەبرىستانىكى سەر رى، دار گىۋزىك ھەبوو، گىۋزى زەردى درشت، دەتگوت بۇ ھەتپوى بەر گرتوۋە:

- ھاي لەۋ گىۋزەم!

مەلا وەیسى گوتى: كاك ھەژارا! ھىچ كەس تا ئىستا نەيويزاوھ پووشىكىش لەم قەبرستانە بەرى؛ ديارە شەخسىكى زۆر توورەيە!
- مامۇستا راوھستە قسەى حىسابىم ھەيە!
رووم كرده قسنەكە:

- ئەى شەخس! گىوژەكانت گەيشتون؛ فەرموو بيانتەكئىنە و بيانخۆا دەنا دەوهرن و دەرزىن. ئەگەر نا ئىجازە بدە من بيانخۆم. خۆ تۆ گولى بەخىل نى، نە خۆت بخۆى و نە بيشيدەى بە كەس!

چووم بە لاي گىوژەوھ. مەلا و دوو سۆفى ھاوړى دەلئىن: نەكەى! گوناحە! حەرامە! پىلەقەم لە دار دا، گىوژە دابارى. باوهر كە مەلا و سۆفى كە گوناحەكەيان بە من كرددبوو ھىچيان وە بەر من نەھىشت؛ گىرفانىان لى ئاخنى!

دۆلى گرتگ و رۆست - كە گوندى «سميلان» ىشى لى ھەيە - لەبەر باغات وەك بەھەشتە. لە بەفرى زستانىشدا سۆيە سوورە بە دارانەوھ چاوە پىاوە دادەگرن. كەوتوونەتە مىلى نزارى حەسارۆست كە بىلدتر چىاي عىراقە و بە ھەموو كئوھەكە دەلئىن «ھەلگورد». لەوئوھ لىك ھەلپراين. من پەگەل مىرانى سالىح بەگ كەوتم كە بچىن سەرىك لە ولاتى «خۆشناوھتى» بدەين. ولاتى خۆشناوھتى بە تائبەتى لە پايىزاندا بە سەر ميوھەدا وىزان دەبى. ھەموو دىھاتى - كە يەكجەر زۆرىشن - پرە لە ھەنار و ھەنجىر و ھەرمى و سۆي و ھەموو بەرىكى دار و ھەموو جۆرە تریيەك. مىرانى سالىح بەگ لە مىرانى خۆشناوى شەقلاوھەيە. ھەر چەند رووت بوو، دەسەلاتى ئاغاھەتى و مىرايەتى نەبوو، بەلام بىر و برواى مىرانەى ھەر وەك خۆى بوو. پۆژانە پىشمەرگەيەكى دەنارد: بچۆ لە مالى فلان مىران بلى مىوانى دەبىن! جارى وا بوو مىرانى خانەخۆى رووت وەك سلق، نانى شەوى نەبوو.

پۆژىك بە پىشمەرگەيەكى گوت: شىخ حوسىن ھەروو مالى كوئىخا حەسەن لە زىوھى، بلى مىران ميوانتە! گوتم: مىران زۆر عەيىبە بۆ ئىمە ميوانى كوئىخا بىن. كۆنە مىرانيك نىيە لەو نزيكانە بچىنە مالى؟! تىنەگەيى گالتە دەكەم، گوتى: نا كاك ھەژارا! كوئىخا حەسەن ھەر لە مالى مندا گەورە كراوھ و بەخۆيۆم كردهيە. وەك مالى خۆمانە.

بە رووكارى زىوھەدا دەچووین؛ چ دىمەنىك؟... بىنە بەر چاوت بە ھەزاران دار ھەنار لە ساردى پايىزدا گەلای زەردىكە وەك زىرى بى خەوش. گەلای ميوى پەز سوورە و لە ھەناران ھالاوھ. خودا تابلۆيەكى نەخشانووھ ھەموو ھونەرمەندى دنيا گىژ دەكا. زۆر وىستام و روانىمە ئەو دىمەنە دلرفىنە. چووینە مالى كوئىخا حەسەن؛ يەكى زىتى قوتى زىرەك؛ دەلئىن لە كونە تىنگى شەپتان دەرچووھ! رووخۆش؛ قسەخۆش. زۆر عاقل بوو؛ پىم سەير بووا ھەر دانىشتىن سىنىيەكى ميوژ و كاكلە گویز لە پىش دانان، بەشى پەنجا كەسى دەكرد. مىران گوتى: دەچمە سەراوئ؛ تا دىمەوھ چايەكە ساز بى! كە ئەو پۆبىشت، كوئىخا بە منى گوت: ئەرى مىران نەيفەرموو كوئىخا حەسەن ھەتئوى خۆمان بووھ!؟

- جا بۆ وا بلى؟

- كورە لوولاكى ئاغا بشكىنە گووسەگى تىدايە؛ سەگم لەو تىترە. سالى دە جار دەنيرى تووتن و ميوھى بۆ بنىرم. دەلى ھەتئوى خۆمان بووھ؛ لە مالى مە بەخۆ كراوھ!
شەو زۆر خۆشمان لى گوزەرا. مىران توورەكەيەكى گەورەى تووتنى بۆندارى داگىراو لى

ساند. به چەند ماله میرانی بئ نانی ترهوه رامانبارد تا گەشتینه «هیران»، مەرکەزی شیخانی هیران که له باتی شیخ پێیان دەلێن «کاک». سافی شاعیر - که دەرویشان شیعره کانی به دەفەوه دەخویننەوه - کاکێ هیران بوو.

بووینە میوانی شیخ سەبری که برای میرانی سالح بەگ و تیمساریکی بازنشستە بوو. مالی له هەولێر بوو؛ له ترسی دەولەت به تەنیا له حوجرەیه کی هیران دەژیا.

شیخ گوتی: ئیستا شیویکتان لۆ لیدەنیم زۆر خۆش. گوشت و ئاوی تەمامه و تەر و تەویڵه ی کردە ناو شتیک و له سەر کوورە ی دانا و چوووه دەر. که هاتەوه، گوتی: هەوا تەشتۆکه ی نایلۆن بوو؛ له سەر ناگر هەلقرا بوو. ببوووه تۆپ و چیشت حەبس کرابوو! فریمان دا.

«کاک» ئەو دەمه پیرەمێردیک بوو به ناوی «کاک عەلی»، تا بێتی پیاویکی مەبارەک بوو. لەو دێیه که هەموو دنیای دار و ئاو بوو، شوپنیک بۆ کاک هەیه له دەوری حەوزیک له بن سێبەری شۆرەبیان، که به راستی شاعیرانەیه. کاک له قسە ی قۆری من خۆشی دەهات. هەموو ئیواران دەبوو بچمە لای.

پۆژیک گوتی: وا نۆ پۆژ بۆ پەمەزان ماوه. هەزار دەبی مانگی پەمەزان لای من بی.

- به خوا کاکه بمبەخشه من بەرپۆژوو نابم. خۆشم به تۆ، به لیدان نادەم!

- بابە بەرپۆژوو مەبە! شەرته بۆ خۆم نانی به یانی و نیوهرۆت بۆ دینم...

پیرەمێردیکی دیکە ی برای کاک به ناوی «مام نوور» هەبوو، دەموچاو چرچی لووت ئاواوی شل و شەویق، ئەوەندە قسەخۆش بوو نەبیتەوه. پیاو مردووی له گۆرئ با، مام نووری دیبا، دەهاته پێکەنین. زۆرم قسە ی خۆش لی بیست؛ زۆریشیان بۆ دەگێرامەوه که به داخهوه له بیرم چوونەوه. دوو سێ شتم له بیر ماون:

* مام نوور له ناو ئاغاوەتی دزەیی له دەشتی هەولێر میوانه. پیاویکی هیرانی دی، لینی

دەپرسی:

- توو نەگەیه؟

- بەلێ قوربان «سەخۆره» بووه (تازە دەگا).

مام نووری دەلێ: هەتیو وس به! ئیستا ئاغانی دزەیی هەموو هجووم دەبەنه سەر تووی

هیران!

* له خانەقای سەید ئەحمەد له کەرکووک، مام نووری دەچیتە ئاودەست. دیواری ئاودەستەکان نەوییه و به حال تا نیوہی لەشی پیاو دادەپۆشن. ناغایه کی بۆشناغیش دەچیتە ئاودەستی تەنیشتی. مام نووری دەلێ: به خیراتی بابە! خەلکی کوپی؟

جفارەیه کی پێشکەش دەکا و له سەر دیوارەوه بۆی دادەگیرسینی و مل له چاک و خۆشی و باسی کاسبی و کار دەکەن! به سەید ئەحمەد دەلێن دوو شیت له ئاودەست چەقە و هەرایانە. دەزانن فیکێ مام نووره.

- مام نوور ئەوه چت کردوو؟

- قوربان به خودا پیاو شەرم له میوانی خۆی دەکا نەیدوینتی و جفارە ی نەداتی!

سەید دەلێ هەر ئەمڕۆ دیوارەکان بلند کەن!

* کۆمەلێک ئاغانی دزەیی دەگەل مام نوور دەچنە مەله له جۆگە ی گەورەدا. لیاسی مام نوور دەفرینن. تا دەیهوێ دەرکەوێ خۆلی پێدا دەکەن. مام نوور ماندوو بووه، زمانی کیشاوه و

قافاش پیدە کەنی.

- بە چی پیدە کەنی؟

- خۆم هەر وەک بەرازیک دیتە بەر چاو پەنجا سەگ دەوریان دابی و دە قور و لیتە ی وەردەن!

لە رۆژی ۱۸ مانگی یازدە ی سالی ۱۹۶۳ سەلام عارف - کە سەرکۆماری بەعسییە کان بوو - لە بەعسییان هەلگەراییە و دەم لە پووشتی کردن. ئەو دەمە لە هیران بووم. لە پاش پینچ رۆژ دەگەل میران - بە لەوە و دئ بە دئ - خۆمان گەبانده «دۆلە رەقە» و بووینە میوانی هەباساغا مامەنداغا. هەباساغا رەئیس عەشیرە تێکی گەرەبە و پتر لە پەنجا گوند مولکی هەبوو. سەرەرای ئەوەش عەشایری بۆلی و بابۆلی - کە لە لای قەندیل گەرمین کویستان دەکەن و یە کجار زۆرن - دە بەر حوکمیدا بوون. هەر لە شاری رانیەو تا گەلالە، رەعیەت و ئاغا خۆیان سەر بە هەباساغا دەزانی؛ نیمچە پادشایەک بوو. هەوەلین ئاغا ی کە ببووە یاریکاری شۆرش، ئەو بوو؛ بەلام هیچ خووی قۆرە دەماگی ئاغانە ی نەبوو. زۆری حەز لە گالتە و پینکەنین بوو. هەتا بلێی رۆح سووک و خوین شیرین؛ زەلامێکی زۆر بلندبالای جوان چاک. سەخییەک بوو کە باوکی حاتمی تە ی دەبوو ورتکە ی مالی ئەو بچنیتەو. زۆری میوان بووم، قەت نەمدی لە سەد میوانی کەمتر هەبێ. رۆژی وا هەبوو پتر لە دووسەد میوان لە سەر سفەری ئەو کۆ دەبوونەو. نەخویندەوارێکی یە کجار زیرەک و سیاسی بوو. کەچەسیوانتیکێ کەمی هەبوو. حیزبی شیووعی و پارتی و قۆلە حیزبی تر هەمووی لی پازی بوون و تاریفیان دەکرد. جاریک جەلال تالەبانی لێی پرسى: هەباساغا تۆ بە نەخویندەواری ئەوئەندە زیرەک و بەکاری، ئەگەر خویندەوار با ی، چ دەبووی؟

من گوتم: وەک حیکایە تی «سەماشى سۆمرست مۆم» ئیستا مجبوری کلیسا دەبوو! بە چاوەنۆری مەلامستەفا، لە دۆلەرەقە ماینەو. میران پەتووە تووکنی تورکیای بە دیاری دایە؛ هەباساغا هەر لە مەجلیسە کە گوتم: کاک هەزار ئەو لە بۆ تۆ! گوتم: من نامەوی.

گوتم: ئاخ لە داخی تۆ وەزگم داو! هەموو کەس حەتتا مامۆستا گەرە کان شتم لی دەخوازن. من لە کۆبە پینچ دەدەمی، ناتەوی؛ رادیۆم پینشکەش کردی نەتەویست؛ پەتووی میرانت ناوی؛ وا دیارە تۆ لە دلدا شیووعیەکی زۆر غەلیزی؛ دەلێی مالی فئودال گلاو! عەونی یووسفی وەزیری قاسم، هەمزە عەبدوللای کۆنە سەرۆکی پارتی و عوسمانی رەئیسى پینشووی حیزبی شیووعی میوانی بوون و ماوێەک بوو دایانکوتابوو. رۆژیک عەونی گوتم: کاکە باس بلێ کراسیکم بۆ پینن!

- کوا کراست دراو؟

عەونی کۆت و جلیقە ی داکەند. کراسیکى شری چلکنی نیشانی مەجلیس دا.
- کاک عەونی! خانووینیکت لە هەولێر هەبە، پینچ هەزار دینارت دەدەمی بمدەبە!
- هەر چەند دەولەت داگیرى کردوو بەلام بە دە هەزاریشی نادەم.
- ماینیکت هەبە، پینسەد دینارت دەدەمی بمدەبە.
- حای! بە خوا موشتەری هەزار دیناری هەبە!

- پۆله سپیندارت له گه لاله ههن، به چوار هزار دینار لیت ده کرم نهغد و تو دیناریکی لی بده به کراس!

- قسهی هیچ! سپینداره کانم بایی دوازده هزار دینار!

گوتی: جا ئه جار موسته حهقی!... ههروون دوو کراسی له بۆ بینن!

گلۆسه جگه ره ی جمهوروری له پیش بوو، بهشی میوانانی لی دهدا. هه مزه داوای کرد، پاکه تی بۆ درژێ کرد. هه مزه دهستی بۆ دهبرد، دهستی ده کیشاوه و پینی پیده کهنی! تاویکی مشک و پیشله ی پی کرد، ئه و سا دایه. سه رم برده بن گوپی: تازه تیده گهم چۆنت ئه و قۆره ده ماغانه وا رام کردوه. ده تهویست به رادیو و په توو، ئه و دردهش به سه ر من بینن! زۆر پیکه نی.

زۆر ده گهل من گه رمی گرتبوو. پیکه وه ده چوینه راوی. شهوانه میوانی هه ر گوندیک ده بووین له مزگه وت ده نووستین. ده گهل ره عبه تان وه ک برا چوو که ده جوولا و ده دوا.

رۆژیک به دووی که رویشکا ئه سپمان تاو دابوو. ئه سپه که ی من - که ئه ویش ئی هه باساغا بوو - ویستی له که ندالیک باز دا، به رهودا هات و به ر له وه بکه وئ خۆم هه لداشته قه راغ کهنده و جوت پی چه قیم. هه باساغا پینی سه یر بوو؛ ده یگوت: من تۆم به شارستانی خاویلکه ده ناسی که ناویری سواری که ریش بی؛ به لام هه رچی بیرت لی ده که مه وه وا درناچی!

شهویک له گوندیکی پشت رانه بووین، چوار ئاغا ی پزده ری - یه کیان جوانمیراغا ی ناو بوو - هاتن و کاریان به هه باساغا بوو. شه و که راکشابوون، هه باساغا له خه وی هه ستاندم و گوتی: با قسه ی قۆر بکه ین! حه مید عوسمانیشی راست کرده وه، ناردی چوار مریشکان ببرزین. قسه ی قۆرمان ده کرد و ده حیلکاینه وه. ئاغا ی پزده ری که به قه لانگیش گوویان ناگاته دم! به توو ره یی سه ریان هه لئینا، بزنان کام بی شه رمه خه وی لی تیک داون؛ که هه باساغا یان دی خۆیان مات کرده وه.

گوتم: هه باساغا، ئیستا له به ر خۆیانه وه ده لئین هه باسی مامه نداغا ی سه گباب به ره فیاقه تی سه ر رووتی حیزبی شارستانی، پیاوه تی خۆی له ده ست داوه! ئیمه ش که کارمان که وتۆته ئه و، هه م ئابروومان ده چی، هه م له وان شه ئه و شه لاتییبه بۆمان پیک نه هینن!

پیره ئه رمه نییه کی فه قیر له سا بلاغ، کار و کاسی ره ژی دابیژن بوو. گوتیان «تلیش» موسولمان به! پوولت بۆ کۆ ده که ینه وه، خانووت بۆ ده کړین، ژنت بۆ دینین. هه ر که شاده وئیمانی هینا، سونه تیان کرد. به لام ژن و مال و خانوو نه بوو. تلیش زۆر به کول له سووچی دو کانه که ی ده گریا، ده یگوت: «کیره که شم چوو، دینه که شم چوو!».

هه باساغا - که زۆر پیکه نی - گوتی: ده جا شه رته کاره که شیان بۆ نه که م تا ته واو بینه تلیش! شه و بوو؛ ده سوار بووین. کابرایه که له کۆخیکه وه - که ته نیا مالی له چۆل بوو - هه رای کرد: - هه باساغا دابه زه! قاو رمه م هه یه.

دابه زین. قاو رمه ی کابرا مان خه لاس کرد. له ری گوتم: ئاخه ر ئه و به سه ته زمانه قاو رمه ی سالی له کیس چوو، نه ده بوایه لا ده ی.

گوتی: نا به سه ری تۆ، لام نه دا با دلئ دیشا!

چه ند رۆژیک دوا ی ئه وه، کابرا له دۆله ره قه بوو. هه باساغا گوتی:

- فلان تۆ ئه و سال چه لتووکت لی نه کړیوم، دیا ره ده ستت قو چاندوه.

- ئاغا جارئ پارم بۆ هه لئه سوو راه.

له كاغەزىك شتىكى نووسى و دای به نۆكەرىكى. نووسىبووى شازده تەنەكە برىنجى بدەنى و
هەققەكەى گەيوە!

رۆژىك له دۆلەرەققە چوومە رانىە. شەو له مالى مام قادر باغەوان بووم. سبەى ويستم بە پى
بچمەوہ دۆلەرەققە؛ چەمەدانىكم پى بوو. مام قادر گوتى: بازارى دارفرۆشان هەموو خەلكى
دۆلەرەققەن. چەمەدانەكەت بۆ بەرنەوہ؛ خۆت بە پى پرۆ.

چوومە مەيدانەكە، له كابرایەكم پرسى: كاكە! خەلكى دۆلەرەققە نىت؟
- نا!

- ئەدى كەسى دۆلەرەققەى نانىسى؟

- بەلى دەيانناسم؛ بەلام كەس ئەمرو نەهاتووہ.

گەر امەوہ. بانگى كردم:

- خەلكى دۆلەرەققەت بۆ چىيە؟

- جا كە لىرە نىن هىچ.

- ئاخىر بلتى.

- گوتم: جانتاكەم بۆ بەرنەوہ.

- خەنجەرت پىيە؟

- بۆچىتە؟

- دە ورمى راکە بزانه خوینى لى دى؟! كورە هەژدە رۆژە له دۆلەرەققە كى چات بۆ دادەنى؟

كى جىت بۆ رادەخا؟ كى ئاوت بۆ دىنى؟ كوپرا بە رۆژىك نامناسىوہ؟!

- ئاى ببەخشە، راست دەكەى! چۆنى؟ چاكى؟!

- دەى ناوم چىيە؟

- ها، چى، ببەخشە؟

- برايم!

- ئاى كاك برايم گيان چۆنى؟!

- برايم نا و قوزەلقورت! دەتەوى ئىسترت بدەمى و دەتەوى جانتات بۆ بەرمەوہ.

چەمەدانم دايە و دەگەل جەغفەرى كورى مەنافى كەرىمى سابلاغى - كە زەلامىكى

بەهەيكەل بوو - بە پى بەرەو دۆلەرەققە چووین. شەو داهاات؛ گوتم با بچىنە پلنگان.

- ئاخىر سەگ هەيە و من له سەگ دەترسم.

- كاكە من سەگت لى دەردەكەم.

خۆمان له سەگان خەلاس كرد و چووینە مالى مەلاعوسمان. قىرەى مرىشكم بىست، گوتم

هەرچى هەتانه ئەوہ دەخۆین و نەمەيتشت مرىشك سەر بېرن. دۆكليوى كەشكانى سەر بە

رۆنيان دەگەل هەيكە و رۆن هيتا.

- جەغفەر تۆ كاميان هەلدەگرى؟

- دۆكليوى ناخۆم.

نزيك هەژدە سال بوو دۆكليوى كەشكم نەخواردبوو. ئەوئەندەم خوارد شەو خەوم لى

نەدەكەوت.

جەلال تالەبانى هاتە دۆلەرەققە كە چاوەنۆر بى تا چاوى بە مەلامستەفا دەكەوى. له

سەربانكى گوند ھات وچۇ و قسەمان دەکرد. دەستى پى کرد كە بارزانى لە حىزبايەتى توورە بە دوژمنى تەنزیمە، چەند كەس لە ھەوالانى حىزبى لە لای گەلالە دەركردووە. بە دوور و درىزى حىكايەتى كارە خراپەكانى حىزىم بۇ گىپراوہ كە دلى بارزانى ئىشاندووە و ھەموو گوناھىكىش لە برايم ئەحمەد دەزانى. ئەگەر برايم ئەحمەد بە رەئىسى حىزب نەمىنى و ھىچ نەبى وەك مستەفا كەمال ناوى بنىن باوكى كورد و لە مالە خۇى دانىشى، بارزانى لە يارىدەدانى حىزب درىغ ناكە؛ قەول دەدەم حىزب بە تۇ دەسپىزى كە توى زۇر خۇش دەوى.

گوتى: ئەگەر راست بكەى بە شەرەفم من ھەوہل كەس دەبم كە دژى برايم ئالا ھەلكا و لە حىزبى لا با. دەبى شەخسىك - ھەركى بى - بكرىتە قوربانى دە پىناوى مەسلەحەتى گشتىدا... بارزانى گەبىشتە جى. شەويك دوور و درىز باسى ھاتن و قسەى خۇم و جەلالم بۇ كرد. گوتى: من موافىقم برايم لادەن، جەلال لە جىگەى ئەو بى و بە دل يارىدەى حىزبەكە بەدەم.

جەلال بە دلخۇشى و قەولى مەردانە رۇبىشت؛ بەلام نەك ھەر ھىچى لەو بارمە نەكرد، بگرە لە دژايەتى بارزانى كۇشاتر بوو. وەبال بەستوى خەلك، دەيانگوت جەلال عاشقى «ھىرۇ» ى كچى برايمە و ھىرۇ ھەزى لى ناكە. ديارە برايم قەولكى پى داوہ. لە دوايىشدا ئەمە وە راست گەرا. برايم ھەرەشەى لە ھىرۇ كەردبوو؛ ئەگەر مېرد بە جەلال نەكەى خۇم دەكوژم. ئىستا چەند سالە جەلال زاوا زىرپنەى برايمە...

ھەباساغا تىكەى بۇ ھاشم عەقراوى كرد كە لە خۇرا بنكەى بىتواتەى چۇل كەردبوو؛ ھەلاتبوو. بارزانى عەفووى كرد.

«سەيد عەزىزى شەمىزى» نامەبەكى بۇ «حاجى محەممەدى شىخ رەشىد» - كە دوژمنى سەرسەختمان بوو - نووسىبوو: «تۆ وەرە با پىكەوہ مەلامستەفا لە ناو بەرىن و تۆ سەررۇكمان بە!...». كاغەز گىرا و سەيد عەزىز و چەند كەسىكى دىكەى وەك عەلى ھەمدى گىران. دوایى لەبەر خاترى سەيد عەبدوللا ئەفەندى، سەيد عەزىز بەردرا. عەلى ھەمدى كوژرا. شەويك دەگەل مەلا باقى و ئەحمەد تەوفىق لە «سپىاوى» بووین كە گوندىكى چكۆلەبە لە دۆلەرەقە. مەلا باقى ھەر شەوى زۇر مابوو چاى لىنا. خانەخويكەمان (كوپخا رەسوو) شىتۆكەبەك بوو:

- مەلا باقى ئەوہ چىبە دەبخۇبەوہ؟
 - ھەھوو چەند فزوولى! دەرمانە زگە و دوكتور بۇى نووسىوم!
 - دە بە خوا منىش زگ ئىشەمە، لۆ منىش تىكە!
 - زۇر بى سەلىقەى، دەرمانى نەخۇشىك بۇ بەكى تر نابى!
 - بە خودا دەبى و دەبى بۇم تىكەى!
- ئەحمەد گوتى: مەلا باقى گەبىشتووبە گون رەشى خۇت! بۇى تىكە تا بەو بەفر و سەرمایە دەرى نەكردووین!

كوپخا دوانى خواردەوہ و ھەر دەيگوت: دەلىى چاى خۇمانە! پىنجسەد چەكدارىك دەگەل بارزانى بوو رۇزانەش خىزەرەى مىوان بۇ دىتنى بارزانى نەدەپساوہ. گوشت و پلاو و نوپنى ھەباساغا بنەى نەدەھات و قەت نەمدى رەوى گىرژ بى. زۇر ماينەوہ و لەوئوہ بەرەو رانىە ھاتىن. مەلامستەفا مەدرەسەى سەنگەسەرى كەردە بنكەى خۇى. گوتيان خەلكى ئەم گونەدە زۇر برسین. بۇيان كەوتە سوالى گەنم؛ زۇر زوو لە برسايەتى رزگارى

کردن.

له بهغداوه پیاوی دهولت به سهرۆکایهتی حاجی عهبدوهرزاق ناویکی ئهستانداری مووسل هاتنه رانیه بۆ وتووێژ کردن. سهرهتای گهتوگۆ دامهزرا و درێزه کیشا و حیزبیش له وتووێژدا بهشدار بوون و له ئهجامدا گهینه بریاری ئاگرهس و دهولت قهولی زۆر شتی دا؛ جگه له خودموختاری. بهیانیهک له ههر دوو لابلو کرایهوه و بریار درا بارزانی و سهرانی شۆرش کۆ بنهوه و بریار بدن که بچنه بهغدا و حهقی خۆیان داوا کهن و ببخهینه سهر قاقهز و مۆر کرێ. من که مامۆستای حیزبی نهبووم و له وتووێژی سیاسیدا بهشم نهبوو، نازانم درێزه کیسهکان چۆن بوون؛ تهنیا چهند شتیکم لهو بارهوه له بیره که خۆم ئاگاداری بووم: شهویک له گوندی «دووگۆمان» کۆبوونهوهیهکی گهوره له مزگهوت پیک هاتبوو. قسه لهوه دهکرا که کێ بچیته بهغدا؟ چهند کهس بن؟ کێ دهچێ و کێ ناوێرێ بچێ؟ یازده کهس بن یان نۆ؟... من له خوار مهجلیسهوه ههلمدایه:

- پيشمه‌رگه سهر بازه، ههر كهستان یی باش بوو ناتوانی بلی دهچم یان ناچم. یازده و نۆ و چهوت له حیسابدا فهرقیکی وای نییه، ئیوه روونی کهنهوه چیتان له دهولت دهوێ، داوای چی بکهن و له سهر چی پیک بین. مهسهلهن داوای نیوهی نهوتی کهر کووک بکرێ، بهلام به چوار یهکی رازی بن و لهوه نهیهنه خوار. ههروهها هیززی چهکدار و ههموو شتی تر که خۆمان بۆ به کوشت داوه...

کاک برابیم گوتی: ئهوهی تۆ دهلێی دهبی ده پيشدا به گشتی و به تهفسیل ههدهفی حیزب روون کهینهوه و ئهمهش هیچ نهبی سێ مانگ وهختی دهوێ و دهو پهلهپهلهدا ناکرێ.

گوتم: عهجاب دهمینم له حیزبکی سیاسی که چهند ساله کار دهکا و ئهوه سێ ساله شهپهتی، هیشتا ئامانجی خۆی دیار نهکردی و نهزانی تهواو چی دهوێ...

بارزانی دهمهتهقهکهمانی بری، گوتی: یازده بی و نۆ بی برۆ ناکهم هیچیان له دهست بی. دهی قسه بکهن کێ بچێ.

«دووگۆمان» دییهکی خێلهکیان بوو که ههر له پایزهوه ئاوهدان و له بهههرا چۆل دهکرا. مالهکانی ههمووی زۆر زهلام و به وشکه بهرد داندراوی وهک یهک دهچن. دهگهل میرانی سالج بهگ و چهند برادهریک له مالیک دامهزیرنرابووین. بهیانی که له مال دهرچووم، بۆ ئهوه له گهراوهدا لیم تیک نهچێ، قیتاییهکم له سهربانی کرده نیشانه. شهو درهنگ که ویستمان له کن بارزانی ههستین، میران گوتی: پيشمه‌رگه کانم دهوین بمهههوه مالهکه.

- بی قهزا بی منت دهگهلم، شارهام!

رۆشیتین، نیشانه نه دیتهوه. سهرم به حهساریکدا کرد و له دهرگای ژوورهوه مدام، گوتیان ئیمه هیچ میوانمان نییه.

- ئاخ ئه دی ماله مام نهبی له کوپیه؟

- مام نهبی له دییهدا نییه!

میران تووره ببوو: ئابرووت بردووم!

میران بهو تاریکه کهس نهیدیتوو، دهنگیشت نه کرد تا بتناسن و له رۆژنامهدا بنووسن رینگهی لی تیک چوووو!

دیسان گهراين. رووناکییهکم له مله گۆزهیهکهوه دیت که ده دیوار گیرابوو، روانیم

ھەۋالە كانمان بوون. بە خاۋەن مالاھەم گوت: نەرى من نیشانەم كىردبوو، بۇ نەمابوو؟
- كاكە نیشانە چى؟ بە يانى من بووم فەرەنجىم دە خۇمەۋە پىچابوو، سەيرى ھەيوانانم دە كىرد!

- باشە ئەدى ئىرە مالاھەم نەبى نىيە؟
ھەممۇ لە قاقاي پىكەننىيان دا: ئەۋ كورە يەك مانگىلەمان ناۋى نەبىيە، چۇنە تۇ ناۋى ئىمەت لە بىر چوۋە و ئەۋەت لە بىر ماۋە؟!
- كاكە گىان زىرە كىيە كەم سەر دە كا!
ناۋى خەلكى گوند و گاران و خۇشمان (مىۋانەكان) گۇماۋىك لە بارانى داۋىستاۋ بوو؛ كەلاكە كەرىكى تۇپپوۋىشى تىدا بوو.

شەۋىك لە «گىرداغ» كۇ بىۋوۋىنەۋە. مەلامستەفا قسەى كىرد و زۇر بە گۇر حىزىبى پارتىدا چوۋ، كەس لە مامۇستايان قسەيان نە كىرد. لە خۇمەۋە خۇم تى خىست، گوتىم:
- شتىكى كە مەلۇمە حىزب بۇ سەر كىردى تى و شارەزا كىردى گەل لە خەباتى ئازادىخۇزىدا زۇر لازمە و بە بى حىزبىكى رىك و پىكە ھىچ كار بەرپۇە ناچى. ئەگەر بارزانى لە حىزبى پارتى و سەر كىردەكانى توۋرەيە، با بىانگۇرئى؛ بەلام حىزبىك ھەر دەبى دامەزرى. با نىۋى پارتى نەبى؛ حىزبى تەنەكە بى! ناۋ شەرت نىيە؛ ناۋەرۇك پىۋىستە...
كاكە زىاداغا ھەستا و تەسدىقى بىر و برۋاى منى كىرد. بىستەم كە مەلامستەفا لە دۋايە بە كاكە زىادى گوتىۋو: ھەزار فىرى كىردى ئەم قسانە بگەى و لە سەر برايم و جەلال ۋە جۋاب بىنى.

حاشاى لەۋە كىردبوو، گوتىۋو قسەكانىم بە باش زانى و تەسدىقم كىرد.
كە لەۋ مەجلىسە دەر چوۋىن، سەلىم فەخرى - كە ئەفسەرىكى روتبە سەروانى عەرەب بوو دەگەل شۇرش كەتتوۋو؛ كوردىش زۇر باش فىر بىۋو؛ پىمان دەگوت كاكە ھەمە - گوتى: بە شەرەفم پىۋاى ۋەك تۇ لە ھەق گوتن ئازاترم نەدىۋە. ئەۋانە كەسىان نەيانوۋىرا دىفاعىك بگەن؛ تۇ ۋا بە دەم بارزانىدا چوۋىيەۋە...

جەلال كە دەگەلمان بوو گوتى: كاك ھەزار! بە راستى پىۋانە دىفاعت لە حىزبى خۇت كىرد؛ ئىمە بە خۇراپى تۇمان بە دۇى خۇمان دەزانى.
گوتىم: مام جەلال! ئىستاش حىزبى خۇم نىيە؛ چىم بە چاك زانى گوتىم. ناشمەۋى كەس مەمنوۋىم بى...

شەۋىك لە «بەردەسپىيان» لى لى قەلادزە دىسان كۇ بوۋنەۋە. ئىستا نازانم قسىكى چۇن بلاۋ كرابۇۋە كە دۇى بارزانى و شۇرشەكەى بوو؛ مەلۇمىش بوو چ كەسانىك بلاۋيان كىردۇتەۋە.
بارزانى ئەۋ شەۋە زۇر توۋرە بوو؛ فەرموۋى: دەبى ئەۋ كەسەى ئەۋ قسەى بلاۋ كىردۇتەۋە پەيداي كەن و جەزاي بەن.

گوتىم: قورىان ئەگەر بۇت پەيدا كەم قەۋل دەدەى بىكۇۋى؟
- كىيە؟ ئەگەر دەپناسى بۇ نالىتى؟

- من ھەزار ئەم قسەم بۇيە ھەلبەست تۇ تاقى كەمەۋە. ھەر كەس خراپەت دەگەل دەكا گورجى عەفوۋى دەكەى. خراپى ۋامان لى پەيدا دەبى سەد جار ئىعدام كىرى تۇ خەلاتى دەكەى! بەلى منم گونابارەكە. دە بەرموۋ با بمبەن لە سەر بەفر و دوو گوللەم پىۋە نىن،

فیری تهنی کردنی خاینان بی!

گوتی: تۆ ئەمشەو زۆر توورەیی؛ چیتەر لە سەر ئەو باسە نارۆم.

رۆژیک لە گوندی «سارکی» لای بارزانی بووم. رادیۆ باسی ئاڤایانیککی لای دھۆکی دەکرد کە چاویان بە تاهیر یەحیای سەرۆک وەزیر کەوتوو و بوونە جاشی دەولەت. ناوی غازی حاجی مەلۆ، عەبدولواحیدی برای و چەند کەسیکی گوت. سەرم بردە بن گوینی ھەباساغا گوتم:

- برادەرە خۆشەویستەکەمی مەلامستەفاش (مەحموداڤای چەمانکی) ماوہ؛ گوئی بگرە!
بارزانی پرسی: چییە؟

گوتی: قوربان قسەیی خۆمانە.

لە پەر رادیۆ گوتی مەحموداڤای چەمانکی قسە دەکا. تاهیر یەحیا گوتی: جابتینیم چۆن بە گژ ئەو سەرکەشانەدا دەچی و چۆنیان دەترسینی.

ھەباساغا گوتی: ھەزار باسی ئەم پیاوہی دەکرد کە لای وا بووہ جاشە و تۆ ھەر پیت پیاوی باش بووہ.

ئەوانە زۆریان خراپە کرد. لە ئاخریدا مەحموداڤا کوپکی کوژرا، مالی سووتا و ھاتەوہ بەر دەستمان و تۆبەیی کرد. غازیش چاویکی بە گوللە کوپەر کرا و ئەویش ھەر ھاتەوہ و خۆی کردەوہ پێشمەرگە.

حیزب بلای کردبووہ کە بارزانی کوردستانی بە چەند سندووق پرتەقال و چەند کراسیکی دیاری عەبدووزەقایی و توووزکەر فرۆشت. وای لێ ھاتبوو ئەگەر پارەمان دەدا بە دوکانداریک دەیگوت بۆنی پرتەقالی لێ دێ! بە راستی منیش ئیمزای ئەو ئاگرەسەم زۆر لا گران بوو. رۆژیک لە سەنگەر دەگەل مەلامستەفا لیمان بوو بە کیشە. گوپەرہ وای لێ ھات کە ھەرەسی بارزانی ھاتە ژوور و ھیزانی شەری بە راستە. بارزانی بە ھەرەسەکەمی گوت: بچۆ دەرا!

گوتم: کاکە! تۆ زۆر سالت زەحمەت کیشاوہ؛ بە پالەوانی رینگەمی ئازادی کورد ناسراوی؛ پیر بووی. زۆر ھەیف کرد ئەو ئیمزایەت کرد. ئەگەر بتگوتایە بیست ملیۆن دینارم ھەقی ئیمزا کردن دەوی، دەیانداہی. من چاوہنۆر بووم ئەگەر نەسلی دواي ئیمە پرسیان رینگەمی ئازادی بە کوپداہی؟ لە عیراق جێ قەبری تۆی نیشان دەن و لە تورکیە قەبری شیخ سەعید و لە ئێران قەبری قازی محەممەد. قەبرتان نیشانگەمی رینگەمی ئازادپخوازان بی؛ نەک بچێ ئیمزای ئاگرەسەکی وا بکەمی کە خەلک گالتهی پێ بکا و بلێن کوردستانی فرۆشتووہ...

لە توورەییان گوتی: کوردستانی چی؟

گوتم: کوردستانی ھەموو شت. من و ھەزارانی وەک من بۆیە تۆ وەک بت دەپەرستین کە خەمخۆری کوردستانی. وەک لە قورعاندا دەلێ: لە ئیستاوہ جیایی نیوان من و تۆیە؛ خواحافیزا ھەر ئەمرۆ دەپۆمەوہ بەغداہی و فەقیری خۆم دەکەم...

دەرکەوتم؛ لە حیرسانیش دەگریام... سواری جیبیکی کرئ بووم و چوومە مالە مام قادری باغەوان لە رانیە. سەعاتیک شەوی مابوو، لە دەرگایان دا. گوتیان ھەزار وەرە کارمان پیتە. دوو چە کداری بارزانی بوون. خواحافیزی یە کجاریم لە مالە مام قادر کرد و لیم روون بوو لە سەر ئەم بی ئەدەبییەیی دوینێ گوللەبارانم دەکەن: گەشتینە پشت رانیە. چوار جیب لە دووی یەک ویستابوون؛ مەلامستەفا ویستابوو. گوتی: ھەزار تۆ لە گەل جیبی مەلا برایم سوار بە! چووینە «سەرچاوہ» بووینە میوانی خێوہتی «ئەحمەد شاباز». پاش نانی نیوہرۆ گوتی: ھەرەس بە

جیپە کان بۆنەو دەلەرەقە، ئەسپی من زین کەن و ئیستەرە شینیش بۆ هەزار زین کەن! ئیمە بە سواری دین.

له پێگه تاویکی چاک هیچ دەنگی نه کرد. له پڕ بێدەنگی شکاند:

- هەزار تۆ هەر خۆت بە کورد مەزانه! زۆر پیاوی وا ماون که گیانیان بە قوربانی ئازادی کوردستان بکەن. من له تۆ دلسۆزترم؛ چۆن بەجیم دێلی و دەپۆی و دەلێی «هەذا فراق بینی و بینک؟» قەرارمان وا نەبوو «له سەر زویله چەرم» بێ؟ له بیرت چۆتەوه؟ هەزار تۆ نازانی! وهختی هاتمه سەنگەسەر، چەند کەسیکم نارد له حالی خەلک بپرسن. تەنیا له ژاواوه یەک تەنەکه گەنم له مایکدا هەبوو؛ کەسی تر نانی دوو پوژی شک نەدەبرد. بەر لهوه شەر له بازاران بوەستی، مردوو له میترگەسوور له برسان مردوو، کەس له برسان هیزی نەبووه بینیزی. من دەبوو نان بۆ ئەو هەموو برسیانە پەیدا کەم. ئیمزام کرد و گەنم و پارەهی زۆریشم ساند و له ئازادی کوردستانیش واز ناهێنم، خەم مەخۆ!

ئەمجار کردیه گالته و گەپ، گوتی: چۆن سواریکم؟

- وهبال بەستۆم زۆر سواریکی خراپی، هەر لێی نازانی!

- بۆ؟

- خۆت بە سەر زینەوه کووڕ کردۆتەوه و ئەسپت هەزار دینار دین، وەرە من بە ئیستەرە شین و تۆ بەو ئەسپت گریوێ غار بکەین!

- نایکەم... دەی ئەو پوژە بە عەرەبی قسەم دەگەل پوژنامەنووسانی میسری دەکرد بۆچی له بەر خۆتەوه بزەت دەهاتی؟ وا دیارە پیت وایە عەرەبی نازانم؟ له تۆی باشتر دەزانم.

- قوربان عەرەبی دەزانی؛ بەلام له سەر دەستووری نەحوی نالیی!

- جا نەحو چییە؟

- چۆن چییە؟ پیاو بچیتە مایک و بلی له دیوار باز دەدەم، دەرگا چییە؟! چۆن دەبی؟ نەحو دەرگای عەرەبییە. جار-جارەش کوردی تیکەل بە عەرەبییە کەت دەکەی. هەموو کەس دەزانی حەرب یانی شەر؛ تۆ له بیرت چوو، هەر دەتقەرموو شەر!...

بەو وردە گالتانەوه چووینە دەلەرەقە و گەشتیکمان بە لای بیتواتە و دیهاتی تردا کرد و هاتینەوه سەنگەسەر.

زۆرتری وهختم له قەلادزە رادەبرد. دەگەل مستەفا و کاوێ بپومە هاومەنزل. خاوەن مەنزلەکەى ناوی ئەحمەد هەرمی بوو؛ گوتی: من هاتمه کۆمەلەى سابلاخ و بپومە پێشمەرگە و له سەربازخانە دەژام. پوژیک گوتیان نەبروو (لەشکری ئێران) دیتەوه. بەیانی کە وه خەبەر هاتم دیتم سابلاغییەکان هەموویان لێم چوو، بونە سەر رەشی هەولێ! هەر ئەمن قوت لەو نیوێ مابوو. بە خوا منیش ناچار هەلاتم و هاتمەوه عێراق!

ئەحمەد تەوفیق و فایق موعینی و جەماعەتیان له مەنزلیکی دیکە بوون و هەمیشە هات و چۆمان هەبوو. زۆر جاریش سەرم له بنکەى مامۆستایانی مەکتەبی سیاسی دەدا. عەبدوللا عەلی -کە باسم کرد و یەخەى له دۆستایەتیمدا درى- گلهی لێ کردم که بۆ ناچم سەرى مالی نادەم؟

- کاکە عەولا! کورد دەلی «نان ئەگەر لەت بوو یەکتەر ناگریتەوه»...

پوژیک دەگەل مەلا شوکور مستەفا بە رێدا بەرەو هەولێز دەهاتین، گوتی: عەبدوللا

كانى مارانى دەلىق ھەزار زۇر بىۋەقايە! گوتىم: كاكە تۇ خويىندەۋارى! توخوا پىم بلىق ۋەفا چىيە و بە چى دەلىقن؟ مات بوو، گوتى: ئابروۋى خۇشمى تىدا دەچى؛ كە تۇ ئەۋ ھەموو چاكەت دەگەل كىردم و لە بىرم نەما...

مىرزا برايمى چاوشىنى سابلاغى بە شەۋ حىكايەتى ئەسكەندەرنامەى لە قاۋەخانە دەگوت. بە رۇز ئىعلاناتى حىزبى بە دەنگ بۇ خەلك دەخويىندەۋە. لە سابلاغيان و ھەموو ئىرانىان زۇر دوورەپەرىز بوو. رۇزىك رەھمانە شىتى جەلىل كەلەباب - كە ھاوشارى كۇنى مىرزا برايم بوو - دەچى سلاۋى لى دەكا و دەلىق: ئاغا مىرزا برايم! تۇ خۇشەۋىستى پىشەۋا بوۋى؛ چۇن قىبوول دەكەى حىزب بىتكاتە زورنا!

- بىرۇ سەگىاب! نايى ھىچ سابلاغيەك بە لامەۋە بى! شەۋى چەندىك لە سابلاغيەكان چوۋبوۋنە قاۋەخانەى «سەيد نەسىم» كە گوتى لە حىكايەت بگرن. مىرزا برايم - كە ئەسكەندەرى لە قەلەيەكدا بە گرتن داۋە - داۋاى چاى كىردوۋە، نەفەسىك بدا؛ لە دىتىنى ئەۋ سابلاغيانەش دلى خورتە. پاش چايەكە دەلىق:

- جا ئەگەر ھەزرىتى ئەسكەندەريان گا!...

خەلك پىدەكەنن، دەلىق: تا ئەۋ ھەتىۋانە دەر نەكەن بۇتان نالىم! رۇزىك لە قاۋەخانەى قەلادزە، مامۇستا تەۋفىق وردى - كە زۇر چەۋر و چلىك و چلكن بوو - بۇ گىرامەۋە: لە بەغدا لە كار دەريان كىردم. چوۋمە ۋەزارەتى ئاموزوش و پەروەرش شىكايەتم كىرد. معاونى ۋەزىر گوتى: رەنگە تۇ ۋەزىرى دەريايى بارزانى بى!

گوتىم: كاكە وردى! سىامەند و خەجىت كىردنە ئەرمەنى، دەنگمان نەكرد. چۇن بە سەفەرىكى تاران بۇ لاي حىزبى توۋدە - كە ژەكەت لە سەر دانا - ۋا فىرى فارسى بوۋى كە نووسراۋەى ماكسىم گوركى لە فارسىيەۋە بىكەيە عەرەبى؟!!

- نا كاك ھەزار تۇ غەرەتى! فارسى زۇر باش فىر بوۋىمە!

دەچوۋمەۋە مەنزىل، وردى بە غار بانگم دەكا:

- كاكە ئەرى بە فارسى «دىشب» ماناى چىيە؟!!

- يانى دۋىشەۋا!...

رەسوۋى وسىنى سابلاغى بوو، مالى چوۋبوۋە كۇيە. دوو كورى بوو كە يەكيان دلشادى ناۋ بوو. لە پاش سىئەمى ناۋنجى، چوۋبوۋە دارولمۋەلمىنى موقەدىماتى بىۋە موعەلىم. لە پاش بىستى شەھرىۋەر ھاتىبوۋنەۋە سابلاغ. دلشاد رەسوۋلى - كە لە عىراقى خويىندبوو - لە نووسىن و خويىندنەۋەى كوردىدا زۇر لە سەر بوو؛ لە كۇمەلى دىمۇكراتى سابلاغ زۇر لە روو بوو. لە رىتى ورمى دەگەل زەبىحى و قاسمى قادىرى گىرا و براىە ھەبسى تاران و لە پاش سەر كەۋتىنى پىشەۋەرى بەردىر و لە سابلاغ بەرگى ئەفسەرى دە بەر كرا. مەقالاتى جوانى دەنوۋسى؛ سىۋادى عەرەبىشى زۇر باش بوو. تۇزىك داۋىن پىس و مەشروۋى بوو. شەۋىك زۇر بە سەر خۇشى ھاتە مالمان لە سابلاغ. وىستى بىرۋا، گىرفانى گەرام نەۋەك بە سەر خۇشى دزى لى بىكەن. ۋەرەقەيەك بەر دەست ھات كە پوۋلىكى لە سەر حىزب جەعل كىردبوو. حىزب بەخشى. دەگەل زەبىحى و سەيد ئەحمەدى سەيد تەھا راى كىرد بۇ عىراق. چۈنكە عىراقى بوو نەيانگرت و ھاتەۋە كۇيە. حىزبى پارتى لىنى دىرۇنگ بوو؛ لە قەلادزە رۇزىك گوتىان مامۇستاكەن وان لە دەۋەتى دلشاد. ئىتر دەگەلىيا ئاشت بوۋنەۋە و براىەكى عەزىز بوو! تىگەيشتم كە گۇشت

قەلەموونە و پلاو ئەگەر هەبێ، زۆر دوژمنت بۆ دەکا بە دۆست...

وەکیلی شیخ حوسین بوسکتینی بوو کە ملیۆنێریکی وەجاخ کوێر بوو. دەبوو وەکیلی تووتن فرۆشتنی پزۆدەریان. دەرامەدیکی زۆری هەبوو؛ بەلام پێس فێرە قومار ببوو. ئەوسا کە لە قەلادزە بووم زۆری کوردایەتی دەکرد. بەلام لە پاشەرۆژدا لە قومار خانووی دۆرانددبوو؛ فەقیر ببوو؛ چوووبوو ببووە جاش؛ جاش لای حکوومەت. چەند مەقالیکی دژی کوردان لە مەجەلاتی بیرووتیدا پلاو کردەووە. ئاگایەکی پزۆدەری بە ناوی عەلیاغا شەوێک ڕفاندی و دایە دەست پێشمەرگە و ئێعدام کرا. جا تا ئەوانەى نەکردبوو، کۆنە هەوال و هاوسەنگەری شەری دەوری سەردەشتیشم بوو؛ لە قەلادزە تەواو سەبووریم پێ دەهات. کە ڕفینرابووش، لە خوار گوندی «سلی» لە ناو دەشت دیتم:

- دلشاد بۆ وات کرد؟

پێکنەنی گوتی: سەفەریک بوو کردم...

گوتم: عەرەب دەلێن هەموو جارێک جەرپە بە سەلامەتی لە ناو نایەتەووە. من و ئەحمەد تەوفیق لە هەموو کەس بۆت ناپەحەت تر بووین؛ لەبەر ئەوەی تۆ سابلانغیت هەر لە ئێمەیان دەپرسی: دلشاد بۆ وای کرد؟ وەک خۆشکەمان ڕەدوو کەوتی و بوو...

کەچی هەر ئەو عەلیاغایەش لە دواڕۆژدا ببووە جاش و ئەویش ڕفیندرا و کوژرا!

زستانی سالی ۱۹۶۴ سەرمایەکی زۆر سەخت بوو. کەمتر سەرمای وایان لە بیر بوو. جارێک چەند کەسیک چووینە «سندۆلان»، گوتیان لاوان چووینە ڕاوی. کە هاتنەووە گوتیان بە هەزاران ڕیشۆلە و قازوو سەرما بردووینە و هیچمان دەست نەکەوت. چیرۆکی کاری سەرما زۆر لە ئەفسانەى تیکەل کرابوو؛ بەلام من بۆ خۆم دیم شاھۆیک بە سەھۆلی گۆلاویکەووە نووسابوو، لاقی بەر نەدەبوو. خەلکی زۆری لێ هالابوو، بۆیان ڕزگار نەکرا!

شەویک لە قەلادزە لە دەعەتی ڕەسوول مامەند بووین. دەگەل دوکتور سەدیق ئوتروشی و سەلیم فەخری چووینە دەر. کولەبالیکی هەورامی بە زێپم دە بەردا بوو؛ دەتگوت لەشم دەرزى ئازن دەکەن. لام دایە مەنزلی کاکە زیاد. پاش چارەگیک هاتن گوتیان دوکتور مردوووە؛ سەرما سەکتەى پێ کردبوو.

چارە مانگ بوو لە ماله خۆم بێ ئاگا بووم. مەرەخەسیم ساند و لە ڕینگەى سولەیمانییەووە ڕۆیشتم. بوومە میوانی ڕەحمانە شیت. ڕەحمانە شیت لە سابلانغ ناوی بە باشی نەرۆبوو؛ بەلام بێم چی؟ مایکی لە سولەیمانی گرتوو، هەر لێقەوماویکی ئێرانى بچووایە سولەیمانی، میوانی ئەو بوو. سەرەرای نان و پێخۆری زۆر و تەسەل، ئارەقیشی بۆ دەکڕین. نیووە ئوتیلیکی هەبوو، هەرچی لە ماله کەى جینگەى نەدەبوو، دەیناردە ئەوێ کە بە مەفت بخەوێ. بە راستی سەربازی گومناویک بوو کە قەدری نەزانراو. لە ماله کەى هاتمە دەر بچمە بازار، لاویک لە سەرى کۆلان وێستابوو؛ گوتی: هەزارا حیزب رازی نییە تۆ لەم ماله میوان بێ. گوتم: تۆ بمبەو ماله خۆتان. سەرى داخست و ڕۆیشتم.

لە سولەیمانییەووە گەبیمە کەرکووک و گەرامەووە بۆ هەولێر کە کاک محەممەد مەلوودی هەوالم بێنم. پیاویک بە ناوی مەلوود لە سالی گرانیدا لە سنۆووە چۆتە شەقلایەى عیراق، زوو مردوو. مندالیکی ساوای بە ناوی محەممەد و بیووە ئێکی لە پاش بەجێ ماو. ئن فەقیری کردوو و منالە هەتیووە کەى کوری پێگەیانددوو. پێی خوینددوو، بۆتە نووسەریکی داستانی کورد

که هیندیک داستانی به عه ره بی و پرووسی و ئینگلیسی چاپ کراون به ناوی (مهم) به تایه تی چیرۆکی «په نجا فلس» که زۆری ناو پهیدا کردوه. بوخته ی ئه مه یه:

به هه تیوی و زۆر نه داری، له ریگه ی مه دره سه، په نجا فلسیه کی دیوه ته وه، به لایه وه گه نجیکی زۆر به نرخه. موعه لیم له پۆلدا راستی ده کاته وه و له سه ر که شفی ئه مریکا پرسیا ری لئ ده کا، به دهنگی به رز ده لی: په نجا فلس!

له شه قلاوه، له سالی ۱۹۵۵دا ناسیم. زۆر خۆم به به خته وه ره ده زانم که تا ئیستا که ده کاته نۆزده سال، تووشی ره فیقی له و راست تر و به وه فاتر و مه رد و مه ردانه تر نه بووم. ئه و ساله له شه قلاوه مونشی فه رمانداری بوو. دوایی له هه ولیر ده ژیا و کارمه ندی ئیداری شه هرداری بوو. من بیر و به روام وایه پیاو ده بی زۆر دۆست بگری. ئه گه ره هه زاریان په کیان ده گه لت راست و به وه فا ده رچی و ئه وانێ تر هه مووی خوار و خێج و فیلباز بی، هیشتا تۆ قازانجته. محهممه د بارته قای هه زار دۆست پتر ده هاته وه...

محهممه د مه ولود گوتی: ماله وه تان شوکور ساغن؛ خه به رم پرسیون. چی تریشی نه گوت. دایکی مندالان گوتی: له وه تا تۆ چوو په شۆرش، هه موو سه ری بورج کاک محهممه د مه ولود هه ره که حقووقی وه رگرتووه، نه چۆ ته وه ماله خۆی؛ راست هاتۆ ته به غدا، له گه لی به ش کردوین و مانگی پازده دیناری نیوه ی حقووقه که ی به چی هیشتووه. کرێی ریگه شی له گیرفانی خۆی داوه...

«مهم» که ببه هه موو کهس و کاریکی من، له رۆیشتنم بۆ کێو - هه ره جه ند ده ست کورتیش بوو - له یاریده و سه ردانی مال و مندالم درینگی نه ده کرد. جاریکیان که ماوه یه ک بوو له شۆرش بووم، نیوانی حیزبی برایم و جه لال ده گه ل بارزانی تیک چوو بوو. ئه وان له دژی ته ره فدارانی مه لامسته فایان ده نووسی و ئیمه ش له دژی ئه وان. نامه یه کی کاک مهم هات: نووسیویوی: «زۆر له کۆنه براده ران گله یان لیت هه یه. لایان وایه بوویه شاعیری ده رباری بارزانی و گه لی کوردت له بیر نه ماوه و زۆر شتی تریش. زۆر به وه نار هه تم که به خراپه باست بکه ن...» له جوابی نامه که یدا نووسیم:

«کاکه نازانم چۆن سوپاسی ئه و هه موو چاکه یه ت بده مه وه که تۆ تا ئیستا ده گه ل منت کردوه. به لام تۆ ده زانی ئه مرۆ ئاشنا یه تی ده گه ل من، ئه ویش بۆ که سیکی وه ک تۆ خاوه ن مندال که له ده زگای ده وله تا ده ژێ، به راستی خه ته ره و من باش ده زانم هه رچی له شارانن و منیان ده ناسی، ئیستا نایانه وی بمانسن و نایانه وی ده وله ت بزانی که دۆستی شاعیریکی نزیک له بارزانی؛ که هه رچی خراپه، به ده وله ت و دۆستانی ده لی. تکایه تۆش منت له بیر بچیته وه؛ وا بزانه نه تناسیوم. ئه گه ره که وتینه وه بی ترسی، په کتر ده گرینه وه و ئیستا که خۆتم لئ نه ناس و بیگانه بکه ی، زۆر رازیم و هیچ نا که م. با کۆنه براده رانیش لیت در دۆنگ نه بن و له سه ر من نامه وی تووشی هیچ ته گه ره و به ره له ستیک بی...»

زۆری نه برد نامه یه کی هات، ده لی: «هه ژارا! تۆ ناهه قت نه بوو که ئه مه ت بۆ من نووسیوه. چونکه هه ره کس تۆ ناسیوته و به مه ردت زانیون، له لیقه وماندا دیتوتن که هه والی لیقه و ماوان نین. به داخه وه منت نه ناسیوه! من خۆم له خه لکی تر به مه رد و خاوه ن قه ولتر ده زانم. که گوتووشمه خۆشم ده وی، راستم گوتوه. تۆ که یفت لیبه جنیوم بۆ بنووسه! خراپه م بلئ! دوژمنایه تیم بکه! به لام لیت روون بی تا مردن ده ست له دۆستیت به رناده م؛ ئه گه ره له سه ر تۆ

مبمبھنہ پای نیعدامیش . خراب حالی مہبہ! من ہەر ئەو کەسەم کە ناسیوتم...»
نازانم بلیم «مەم» چۆن دۆستیکم بوو...

- ھاشم کوردی سابلاغیش - کە لە ھەولیر دوکاندارە - قەرزە کە ی تۆی بۆ ھیناوینەوہ .
- قەرزى چى؟

- چۆن؟ گوتى سى دینارم قەرزى ھەژار لە سەرە؛ لیم وەرگر تەوہ . جگە لە و دوانە ھیچ ناشنا
و برادەر یکت ئەحوالی نەپرسیوین و ھەر وەک نەبووی و بووہ . بەلئى جارێک عەبدووللا ھات،
مستەفا و زاگرۆسى برد، عە کسى کیشان و پیاوہتى کرد .

ئەم عەبدووللايە، یوسفی ریزوانی سابلاغی بوو؛ لە دەست دەولەت ھەلاتبوو؛ ھاتبووہ بەغدا .
رۆژیک کە دەگەل جەلالی شەریکم لە دوکانی عەکاسی بووین، جھیلێک رەنگ زەرد، زۆر بە
کزیكەوہ گوتى: کاکە ئیوہ کوردن؛ منیش لیم قەوماوہ . کاریکم بۆ پەیدا کەن خیرتان دەگاتى .
دەنا لیرە لە برسان دەمرم .

- کاکە خەم مەخۆ! کاریشت دەدەینى و تائیمە لە برسان نەمرین تۆش برسى نابى .
کردمانە شاگردى خۆمان کە ھیچی لئى نەدەزانى، وردە-وردە فیرى عەکاسیمان کرد .
دەستى دەگەل دەستمان بوو؛ چمان بخواردایە، چمان بیوشیبا، ئەویش وەک برايە کى
ھاوبەشمان . پوولى شاگردیشمان دەدایە؛ تا باش فیرى عەکاسى بوو . ئەو دەم گوتى: زۆرم
زەحمەت داو . شوینیکم دیتۆتەوہ دەگەل عەکاسیک، دەمکاتە شەریکی خۆی .

- چ لەوہ چاکتر؟ ھەر کاریکت بە ئیمە بئى شەرم مەکە! براى خۆتین...
جا ئەو عەبدووللايە بوو کە عەکسى بۆ کورە کانم گرتبوو، لاواندبوونیوہ و بە وەفادارم ھاتە بەر
چاو . زۆر زوو دیتەوہ و ئەحوالیم پرسى؛ گوتى: شەریکایە تیپە کەم نەماوہ؛ ئیستا شاگردم .
کابرای وەستام زۆر دەم پیس و خەسیسە . خۆزگە نەجاتم بوايە و چیدی شاگردى ئەرمەنیانم
نەکردبا .

- کاکە ریزوانى ھیچ خەم مەخۆ! دوکانیک پەیدا کە! مایە لە من و کار لە تۆ، بە نیوہى .
- کاک ھەژار چۆن لە چاکەى تۆ دەرچم؟ تا دەمرم نۆکەرى کەوشە کانتم...
دوکانیکى لە «تل محمد» کە زۆر دوور لە مالى ئیمە و لەو پەرى بەغدايە پەیدا کرد .
سەدوپەنج دینار دەسمايەم دایە و خۆشم کارم دەگەل کرد . تا دوکان کەوتە کار . گوتم:
ریزوانى تا شش مانگ ھەرچى لئى پەیدا بوو بۆ خۆت؛ چونکە ستودیۆ لە ھەوہ لەوہ مشتەرى
کەمە . لەوہ بەو لاوہ ئەگەر منیش نەبووم، نیوہى قازانچ بدە بە مالەوہ کە من باوہریم بە تۆ
ھەيە .

ئەو لە سەر دوکانى بە نیوہ بیمانە، رۆژیک کورپیکى پئى ناساندم بە ناوی «عەبدووللاى قالە
سەرشکاو» کە باوکى مردووہ و خەلکى سابلاغە و زۆر ئەمینە و دەسمايە ییکى بۆ پەیدا کە
دوکانیک دەکاتەوہ . سەد دینارشم بە برۆا بە ریزوانى بۆ کابرا قەرز کرد . ماوہیەک ھەلسوورا و
دوايى ریزوانى گوتى: شىست دینارى زەرە کەى لە پای من ...

زۆر بە خاترجەمى ئەمجار مالەوہم بەجئى ھیشت . بە ریزوانیشم گوت چونکە من کارت
دەگەل ناکەم، تۆ ئەگەر مانگى دە دیناریش بدەى بە مالەوہ رازیم و زیادى بۆ خۆت . دیسان
زۆرى ئیزھارى مەمنوونىەت کرد . چونکە بە قسەى ئەو، دوکان زۆرى لەوہ پتر لئى پەیدا دەبئى .

رؤيشتم بۇ شۆرش و دواى چەند مانگ هاتمهوه:

- ها، ريزوانى چۇنه؟

گوتيان: دوو مانگ. مانگى دە دینارى داوه، ئیستا دەلى دوکانى خۆمه و نایدهم!

- هەى نەبى؟...

- دەلى ئەگەر دەتوانن شکایه تم لى بکن! ئیوه خۇتان قاچاغن! بۇ خۇى ژنى هیناوه، مالى

پیکهوه ناوه و زۇر سازه!

- ئاغای ريزوانى ئازادىخواز ئەمەى لى پەیدا بووه!... راست دەکا، من خۇم قاچاغم شکایه ت

چۇن دەویرم بکهم؟!

ئاخرى هەر کاک محەممەد مەولوود چووبووه سەرى، جوینی پیدابوو، گوتبووی: دەزانم تۆ دەگەل پیاوی ئەمنى بەغدا کار دەکەى؛ بەلام من هەژار نیم قاچاق یم. وا دەکەم زنجیرت کەن و بتدەنەوه بە ئیران. جا خۆت دەزانى... خولاسە بە قیرەى کاک محەممەد، سەت و پەنجا دینارى مایه کەى هەوئلى دابۇوه؛ کە دوکانه کە ئەودەم شەشەد دیناریشى دینا. چەندم پى سەیر بوو کە لەم حیزبى دیمۆکراتى دواپیهى ئیراندا ريزوانى هاتەوه و گورجى کردیان بە سەریەرستى هەمو مەلبەندى هەوشار و قەرار وابوو بیکەنە وه کیل لە مەجلیسى شورای ئیسلامى! دەپى کام سىحرى کردبى کە وا لەبەر چاویان ببوه مەلایکەت؟! ئیستاش نازانم چکاره یه.

دەمهو پاییز هاتمهوه شۆرش. شەو لە نزیک چوارقورنە، جیپ دە قور گیرا و بە تاریکی بە ریدا دەهاتین. لاقم دە قولکەیهک کەوت و وەرگەر. قەدەر یک بە کۆل هەلیانگرتەم. قور خلاس بوو. سواری جیبیان کردمهوه. لاقم تا ئەستورایى رانیشم هەلمسا؛ وه ک مار پێوهى دابى. گەیینە هەسارى سەنگەسەر، بارزانى دیتى، گوتى بیگەیهننە قەلادزه.

- قوربان کاغەزم بۇ هیناوى!

- کاغەزم ناوى؛ بە پەله بیهن!

مام حارسى بارزانیشى دەگەل ناردەم کە شکەستەبەندىکی زانا بوو. بۇ بەیانى ئەحمەد شابازیش هات. لاقیان هینامهوه جى؛ بەلام نزیکهى دە رۆژان کەوتەم.

لەم بەینەدا زۆر شت رووی دا کە ئیستا بۆم ناچنەوه سەر یەک. ئەووم لە بیر ماوه کە رۆژیک لای بارزانى بووم لە سەنگەسەر، برايم ئەحمەد و جەلال و سەید عەزیز شەمزینی و عومەر دەبابە و چەندىکی تر لە مامۆستایان کە لە بیرم نەماون -ها، یەکیکیشيان عەلى مام رەزا بوو- لەوئ بوون. سەید عەزیز گلەبى کرد کە چەند رۆژه لە قەلادزهى! بۇ نەهاتوو یه لامان؟

گوتەم: من لاقم وەرگەر ابوو، کەس لە منى نەپرسى؛ بیمه جى؟

مەلامستەفا گوتى: هەژار بۇ گوشت مریشک نەبى نایه، دەعوەتى بکن دى!

- بەلى سبەى لە مالى تاهیری برای عومەر دەبابە میوانى...

زانیم قسەى مەلامستەفا مانایه کی دیکهى هەیه. سبەى پيش نیوه رۆ چووم. قسەیان دامەزراند:

- بارزانى دوزمنى حیزبه؛ وەتەنى فرۆشت؛ هەربینا بە یەكجاری خۇى تەسلیمی دەولەت کرد و چەکی دانا و شۆرش لە بەین چوو...

هەر کەسە قسەى خۇى دەکرد. عەرزەم کردن:

- برا! من نالیم وا نییه؛ ناشلیم له کاری ئیوه رازییه. ئەگەر ئیوه کوردستانان خوش دهوی و ناتانهوی شۆرشه‌که‌ی له‌ناو بچی، وهرن شتیک بکه‌ن: ئیوه گویتان بۆ بارزانی شل کردبوو؛ هەر ده‌تانگوت به‌لێ قوربان وایه. کەس ئیعتیرازیکی نه‌بوو. هه‌ستن بچینه‌وه لای بارزانی، بلێن کاکه ئیمه بۆیه شۆریمان ده‌کرد لایمان وابوو خزمه‌تی‌کمان پێ ده‌کری، ئیستا که تۆ لیمان نارازیت، گوندیکمان بۆ دباری بکه‌ لێی داده‌نیشین. کێ له جیی ئیمه داده‌نیی رازین. وه‌ک خوشستان ده‌لێن، هه‌زاران پیشمەرگه‌ی سه‌ر به ئیوه هه‌یه و هه‌زاران پارچه سیلاحان لایه. راسپێرن دوو هه‌زار تفه‌نگ و تیرباریک به‌شارنه‌وه و پاشقلی ده‌ن، ولاتی سوله‌یمانی به‌ قسه‌ی خۆتان هه‌مووی سه‌ر به ئەمری ئیوه‌یه و به‌ هاسانی ئەو کاره ده‌کری. بارزانی به‌ بێ ئیوه‌ی هینده به‌ ته‌جره‌به، کاروباری سیاسی بۆ هه‌لناسووپی. هیچ دوو مانگی پێ ناچی بانگتان ده‌کاته‌وه و ده‌لێ بۆ خۆتان ته‌نزیمی حیزب و پیشمەرگه‌ بکه‌ن. ئەگەر -وه‌ک ئیوه ده‌لێن- خۆی و چه‌کی ته‌سلیمی حکومه‌ته‌ کرد، چه‌کی وه‌شاردووتان و پیشمەرگه‌ی هه‌والتان وه‌کار که‌ونه‌وه و مه‌هیلن ئالای شۆرش بکه‌وێته‌ عه‌رزى. ئەگەر خۆتانی ئیستا لێ یاغی که‌ن، وه‌ بزانی شۆرش فه‌وتا...

عومەر ده‌بابه و عه‌لی مام ره‌زا و باه‌کر پزده‌ری گوتیان قسه‌ی هه‌زار به‌ر دل ده‌که‌وی. سه‌ید عه‌زیز شه‌مزینی گوتی: قسه‌کانی زۆر خراپه و ئیمه چه‌ندین فه‌وج پیشمەرگه‌ی به‌ بیر و باوه‌ر و فیداییمان هه‌یه که ده‌توانین جوابی مه‌لامسته‌فا نه‌ده‌ینه‌وه و ده‌ریکه‌ین. جه‌لال گوتی: سویند و ئیمزای پینچ هه‌زار پیشمەرگه‌ له‌و باخه‌له‌دایه. برایم ئەحمده‌ که‌می قسه‌ کرد. که‌ چووبوو مه‌ ده‌ر، گوتبووی: ئیوه هه‌زار نانس؛ هه‌رچی ده‌بلی ژه‌هره‌ بلاوی ده‌کاته‌وه. دوژمنی سه‌رسه‌ختی حیزب هه‌زاره‌...

هاتمه‌وه لای بارزانی، ئەو قسانه‌م بۆ نه‌گێرایه‌وه؛ به‌لام گوتم: پیم زۆر ناخۆشه‌ که‌ دووبه‌ره‌ کایه‌تی بکه‌وێته‌ شۆرش. تا نه‌رۆیون تۆ دلایان خوش که‌! ده‌ترسم برۆن و کارمان به‌ یه‌ کجاری تیک چی...

- بێت وایه‌ که‌نگی ده‌رۆن؟

- له‌وانه‌یه‌ ئەمشه‌و، سه‌ه‌ی برۆن. تا نه‌رۆیون چاریک بکه‌!

- با برۆن بزانی چ ده‌که‌ن؟!...

به‌ره‌به‌یانی ئەو رۆژه، زۆر له‌و مامۆستایانه‌ رۆیوونه‌وه‌ بنکه‌ی خۆیان له‌ ماوه‌ت. له‌ سه‌ر رادیۆکه‌یان به‌یانیکێ حیزبی و په‌سمی ده‌رچوو که‌ بارزانیمان له‌ حیزب ده‌رکرد و که‌س نایب به‌ قسه‌ی بکا. بارزانی به‌وه‌ زۆر تووره‌ بوو و گوتی: ده‌بێ ئەو پاته‌خته‌یان لێ تیک ده‌م و خه‌زینته‌ که‌یان بده‌م به‌ فه‌قیران. لوقمانی کورپی به‌ دووسه‌د بارزانییه‌وه‌ نارده‌ سه‌ریان. هه‌ر هه‌ستی خه‌ته‌ریان کرد، شێوابوون. فه‌راریان دا‌بو هه‌لێن بۆ ئێران. به‌ سه‌تان سندوقه‌ چا و ته‌لیسه‌ شه‌کریان ده‌ چۆم هاویشتبوو. به‌ سه‌تان تفه‌نگی برنۆ و کلاشینکۆفیان شکاندبوو؛ ده‌ رووباریان خستبوو. باه‌کر گوتی: له‌و ده‌ست و پێ ون کردنه‌دا، گوتم: کاک برایم پیم وایه‌ قسه‌ی هه‌زار ژه‌هر نه‌بوو! گوتی: به‌لێ بریا به‌ قسه‌ی ئەومان بکه‌ردایه‌. به‌لام تازه‌ هه‌موو شت چوو...

مامۆستایان به‌ سه‌تان پیشمەرگه‌وه‌ گه‌یبوونه‌ سنووری ئێران؛ چه‌کیان ته‌سلیمی ساواک کردبوو. گه‌وره‌کانیان له‌ تاران و چکۆله‌کانیان له‌ هه‌مه‌دان دامه‌زراندبوون. ئەو هه‌زاران پیشمەرگه‌ی جه‌لال ده‌یگوت سویند و ئیمزایان له‌ باخه‌لم دایه، ده‌سته‌-ده‌سته‌ ده‌هاتن، هه‌ر

یه که ی پینج دینار و ده دیناریان له بارزانی وهرده گرت و بۆ کوینی دهناردن، ده چوون. زۆر پیاوی رۆشنبیر و دوکتور و پیاوی زۆر دلسۆز لهو له بهریهک ههلوهشانه دلپان له شۆرش سارد بۆوه و چوونهوه مالی خۆیان؛ یان چوونه خاریج. به راستی به لایهکی زۆر گهوره بوو به سهر ئه و شۆرشه گهوره په هات. زۆرم له بهر گران دههات که پيشمه‌رگه‌ی -به قسه‌ی برایم، دلسۆز و رۆشنبیر- هه‌تا دوینێ، هه‌موو گیانیان ئیخلاص بوو بۆ سه‌رانی حیزب، دههاتن جنیویان به‌و مامۆستایانه و ته‌نانه‌ت به‌ حیزبی پارتی ده‌دا. هه‌ر بۆ ئه‌وه چهند دیناریک وهرگرن...

«برووسکه» ناویک پيشمه‌رگه‌ی حه‌ره‌سی جه‌لال بوو، هه‌میشه له دواپه‌وه ده‌رۆبشت. دیتم هاته‌هه‌ساری بنکه‌ی سه‌نگه‌سه‌ر:

- کاک هه‌زار! به‌بابه‌گه‌وره‌ بلێ: جه‌لال -هه‌ی دایکی وا- زۆری خراپه‌ ده‌گه‌ل کردووم. گوتم: برووسکه! جه‌لال تۆی زۆر خۆش ده‌ویست. لای من پیتی گوتمی من پوولت ده‌ده‌می، تۆ ده‌چی ده‌یده‌ی به‌ که‌باب بۆ پيشمه‌رگان؛ ئاخه‌ر بۆ خۆشت شتیکی بکړه! ئیستا من پینج دینارت بۆ وهرده‌گرم؛ به‌لام ناپیاوییه‌ تۆ جنیو به‌ جه‌لال بده‌ی...

دپسان چوومه‌وه قه‌لادزه. کاروباریکم نه‌بوو. له‌وه‌سه‌فه‌ره‌ی دواپیدا سمایلی شه‌ریف‌زاده‌م ناسی. لام وابوو ئه‌و لاوه‌ ناسک و نازداره‌ ناتوانی مانگیکی له‌و کپوه‌هه‌لکا؛ که‌چی زۆر زوو ببوه پيشمه‌رگه‌یه‌کی مه‌زبووت.

مه‌لا باقی له‌ سه‌نگه‌سه‌ر کاروباری ئه‌و خه‌لکه‌ی -که‌ ده‌هاته‌نه‌ لای بارزانی- به‌رپه‌وه‌ ده‌برد. دیار بوو خه‌لک زۆریان گله‌یی ده‌کرد که‌ ئیوا هه‌یه‌ بیست رۆژ زیاتر مه‌حتهل ده‌بی و جواب وهرناگری. بارزانی گوتمی با هه‌زار یاریده‌ی مه‌لا باقی بکا. مه‌لا باقی تووره‌ بوو. کاره‌که‌ی بۆ من به‌جی هیشته‌. سێ رۆژ من کاره‌که‌م کرد. هه‌ر که‌س نامه‌ی پێ بوو، به‌یانی لیم وهرده‌گرتن، هه‌مووم له‌ وهره‌قه‌یه‌کدا خولاسه‌ ده‌کرده‌وه: فلان داوا‌ی پوول ده‌کا؛ فلان ئیستریان لێ ساندووه؛ فلان قه‌رزنی ناده‌نه‌وه؛ فلان... ده‌مه‌برده‌ زوور لای بارزانی، بېرم به‌ قسه‌ی خۆی و میوانانی ده‌دا، یه‌ک-یه‌ک بۆم ده‌خوینده‌وه و جوابه‌که‌م لێ وهرده‌گرت. سه‌عاتی چواری ئیواره پینانه‌وه‌ ده‌گه‌رام: بۆ تۆ پینج دینار؛ تۆ بچۆ لای فلان که‌س؛ تۆ... به‌و ته‌رزه‌ هه‌مووم به‌ یه‌ک رۆژ به‌رپێ ده‌کرد. به‌لام دیتم کاره‌که‌ به‌یه: بارزانی نه‌یده‌زانی له‌ پینج دینار که‌مه‌تر بۆ که‌س چه‌واله‌ کا؛ بۆ زۆرانیش ده‌ و بیست بوو. ده‌مروانی لات و ده‌سه‌رپی قه‌لادزه و رانیه‌ش فیر بیوون هه‌ر به‌ دوو رۆژ به‌ عه‌ریزه‌یه‌که‌وه‌ ده‌هاتن داوا‌ی پوولیان ده‌کرد. به‌ یه‌کیکم گوتم: تۆ ده‌لالی بازاری؛ حالت خۆشه‌؛ پوولت ناده‌می. گوتمی: نه‌بی روه‌بێکم ده‌یه (پینج تمه‌ن). دامی، چه‌قه‌ی لێ ده‌دا! ئه‌وه‌شم ده‌رینا! سه‌ودام ده‌گه‌ل ده‌کردن؛ پینج دیناری به‌ نیو دینار رازی ده‌بوو. ئه‌و پوولی به‌رانبه‌ر به‌ ئه‌م‌ری بارزانی وهرمه‌دگرت، ئیواران هیشته‌ هه‌تا سه‌ت دینارم ده‌گه‌راندوه. گوتم: قوربان زۆر ده‌ترسم فیری دزی کردن بېم؛ ئه‌و کاره‌ ناکه‌م.

فه‌رمووی: ده‌ست هه‌لمه‌گره‌! وه‌سه‌سه‌ مه‌که‌!

- به‌خوا نایکه‌م!

ناچار کاره‌که‌میان دا به‌ «ته‌ها بامه‌رنی» ئه‌فسه‌ر و داوا‌ی چه‌فتاووو سه‌عات ئیستعمام دا. له‌و نامانه‌ی که‌ ده‌هاتن و هه‌مووی من ده‌مخوینده‌وه، یه‌کیک نامه‌ی دابوو به‌ حاجکی حه‌ره‌سی بارزانی که‌ ئه‌ویش هه‌ر ده‌بوو بیداته‌ ده‌ست من. ئه‌وه‌م خولاسه‌ نه‌کرده‌وه، هه‌مووم بۆ بارزانی خوینده‌وه: «هه‌زار به‌ تۆ خاینه‌؛ فه‌رقی ده‌کا. پوولی داوه‌ به‌ ئایشه‌ ناویک که‌ ژنیکی

سووکہ لہ قہلادزہ و سرتہشی دہ گہل کردووہ...!»
 بارزانی فہرموی: ئەو سەگباہەم بۆ پەیدا کەن! گوتەم: رۆیشتووہ؛ نایناسم. لە راستیدا ئەسلەن قەت ژنیک نەھاتوو تا پوولی بدەمی یان نەیدەمی.
 عەرزە یەک نووسیوی: «من مەلا فلانی سنەیی، دەمەوی پرسیارت لێ بکەم؛ تاریخی کوردستان دەنووسم...». بارزانی گوتی: ئەو مەلا کۆل کەو! ھەر بە تاریخ نەنووسی؛ بە ھەر چی رازی دەکەمێ رازیم! کابرام لە قاوہ خانە دیت، چاویلکە بە چاویکی پێش تۆپی رەش، میزەر سپی بە ریشو.

- ئوستاد با تەختە یەک بکەین!
- لە بازیدا لێم پرسی: چۆنە تەشریفت لێرە یە!
- ئە یژم تاریخ بنووسم.
- یانی تاریخ بۆ تاریخ، یان بۆ پوول؟!
- تاریخ چە باوا؟ پوولم گەرە کە!
- پینج تەمەنت پێ بەم چۆنە؟
- بە خوا نامگە یینتە سولە یمانی!
- نیم دینار خاسە؟
- مەمنوونم!
- پوولی چایبە کەشت خۆم ئەیدەم.
- فرە مەمنوون!
- مەلام بەر نەدا تا بەر پێم کرد.

قانیع - کە حیزبی پارتی لە سولە یمانییەو دەریکردبوو - لە مەریوان بردبوویانە تاران و ساواک ھەلپێچا بوو کە تۆ چۆن لە شیعری خۆتدا گوتووتە خوسرەوی پەرویز گەواد بوو؟
 - بە فەرھادی گوتووہ کیو کون کە، ئەم ژنە ی خۆم تە ئەدەمی؟!
 خراوہ تە حەبەسوہ. عیسا پەژمان گوتووہ: ئەمە لە عیراق دەریانکردوہ؛ زۆر سووکە؛ ئە گەر ئێوہ بیگرن دەبیتە پالەوانی میلیلی و قەدری بۆ پەیدا دەبێ. خستبوویانە ماشینەوہ و لە حدوودی عیراق بەرە لایان کردبوو. ئەویش ھاتە لای بارزانی، دووسەد دیناری داہە. قانیع گوتی:
 ئەمە بیدەم بە کی؟
 - بە کەس؛ ھەر بۆ خۆت.

- دینم نەبێ ئە گەر باوەر بکەم! قەت لە حەیاتمدا چوار دینار پیکەوہ نە کەوتووہ گێرفانمەوہ!
 کوریک دە گەلمان لە چیا ی براندۆست بوو. کچیکێ ھەلگرتبوو کە لە سەر بێشکە مارە ی لە کەسێکی تر بربوو. بارزانی عەقیدە ی وابوو مارە ی پێشوو نەھاتووہ. چونکە بە رەزامەندی کچ نەبووہ و باوکیش بۆ مەسلە حەتی خۆی، نە بۆ مەسلە حەتی کچ ئەمە ی کردووہ. کچە کە لە مالە و ھەباغای حەمەدی عەلیاغا بوو. لە سەنگە سەر و ھەباغا دە یەویست کارە کە رۆبەر پرا بکا. مەلا مەعسوومی کۆیە - کە مەلایەکی بە ناوبانگ بوو - ھاتبووہ دیدەنی بارزانی، نەقلی بۆ مەلا مەعسووم گێرا یەوہ و گوتی تۆ ئەو کچە لەو کورە مارە کە. مەلا مەعسووم گوتی: کوو ئیمانێ خۆ لۆ تۆ دەفرۆشم؟ مارە ی لە مێردی پێشوو ھاتیە و ئەو خوا گێری یە ناکەم!
 کە مەلا مەعسووم رۆیشت گوتەم: قوربان تیکت دا! ئە گەر کورە کە بۆ خۆی بیست دیناری بۆ

ببردايه ده يکرد. به لامل خۆی له لای تو به دیندار هه لده گیریتتهوه؛ یانی ها بو خاتری بارزانیش
شهرع ناشکینم!

- باوه ناگه م وایم.

- ته جره به ی که!

کورپان به تهنی نارد ه کویه؛ بیست دیناری دابوو به مه لا؛ ژنه که ی لی ماره کردبوو!
ئيجازم له بارزانی خواست بچمه وه به غدايه. نیازم وابوو تازه نه یه مه وه شورش و مل له
کاسبی و کاری خۆم نیمه وه. چونکه به و له به ریه ک هه لوه شان ه زۆر په ست ببوو و هومیدم له
کزی دابوو.

هاتمه وه به غدا. مله له عه کاسی نایه وه و جار و باره ده چومه هه راجه بازاریک شتم ده کپی و
ده مفرۆشته وه و ژیانی ئاسایی «ماندوو به و بزى» م به سه ر گرتوه. به غداش بو من ناخۆش ببوو؛
حیزبی و مه لایی په یدا ببوو. زۆر له هه والانی پیشووم له ده ست دابوو. زه بیحی که وتبووه به ره ی
دژی مه لامسته فا و هپشتان کاری بو حیزبی پارتی برایم و جه لال ده کرد. به لامل نیوانی خۆمان
تیک نه دا. هه رکه دیتمه وه گوتم:

- کاکه من و تو هه ر له مندالییه وه پیکه وه ژیاوین و زۆریشمان کویره وه ره ی و ده ربه ده ره ی
پیکه وه دیوه. ئیمه له خزمیش به ولاره ترین. بیلاته ژبی وه ک ژن و میرد له سه روتپی یه کتر
ده زانین. هه ردوو کیش له بیر کردنه وه دا ئازادین. مه لامسته فا هه ر خه تابه کیشی هه بی له کن
من موقه ده سه؛ حه قت پی ناده م له کن من خرابی باس بکه ی. هه ر وه ک منیش کارم به
خرابه کاری هه والانی تو نییه.

ببووینه وه ئاشنا و هات و چۆمان له ناودا بوو. دوو رۆژ نه مدیت، گو تیان به خواردنی خراب
زاراوی بووه. چووم له ماله ته نیاییه که ی خۆی که وتبوو. هینامه وه مالی خۆمان و بیست رۆژیک
- تا چاک بووه - لام بوو.

هه ر وا ورده - ورده نیوانی بارزانی و حکوومه ت ناخۆش و ناخۆش تر ده بوو. کابرایه کم ده ناسی
به ناوی خه لیل، ده لالی ناو بازارى گه وه و که رکوکى بوو. پیم گو ت: خه لیل ترس و له رز په یدا
بوته وه. من به ته ما نیم بچمه وه شورش؛ به لامل ره نگه لی ره ش بمرگن. چت به خه یالدا دی؟

خه لیل دواى دوو رۆژ پی گوتم: مودیر پۆلیسیکی هه ولتیری هه یه که تۆش له زه مانى
دانشجووییه وه زۆر باش ده ناسی. باسی تو م بو کردوه که فه قیری خۆی ده کا و کاری به کاری
که س نه داوه. ئاگات لی بی؛ با له هیچ و خۆرایى گێچه لیکى تی نه هالینن. زۆری سه لام لی
ده کردی، ده یگوت ئه و تانجی سه ره ی منه؛ که س باسی ناکا. به لامل ئه ویش ده بی ئه گه ر
مه علووماتیکى به فایده ی لای، به منى بلن و یاریده بدا!

گوتم: خه لیل من ئه و که سه نیم که بیرتان بۆی چوو. خه یانه ت به کورد کاری من نییه.
سه د جار بمرم و مندالم له به ر چاوم له برسان بمرن، ئه وى تو و فوئاد ده لین، له من به دووره ...
زۆر دلیم گه رم داها ت. شیعی هه لۆکه م هۆنده وه که له دیوانه که مدا چاپ کراوه. له ناو ترس
و له رزیشدا، کاسی خۆم هه ر ده کرد و چاوه نۆری قه زا و قه ده ر ببوو. مانگیک و ده رۆژ له
زستانى ۱۹۶۵ رابردبوو، شه ر ده س پیکرایه وه. منیکى که خه یالم کردبوو تازه ناچمه وه هه را و
ئاواریه ی چیا و بو مندالی خۆم ده ژیم، وه ک نۆبه تی داریکى سه خت، گه رم داها تم؛ هۆش و
حه واسم پی نه ما؛ خه وم لی نه ده که وت. شه و له سه ر جیگه هه ر جینگلم ده دا... مه عسووم

ههستی پېن کرډبوو له چ حالیکدام؛ گوتی: لام وایه نه گهر نه چیه ووه شوړش خراب نه خوښ ده که وئ... دیسان هر دووډل بووم: زور حه یفه نه گهر کوشتن و مال ویرانیښ بی، ده گهل نه و هه موو خوښه وویستانه م نه بېم که نه و هه موو دهرده مان پیکه ووه دیوه. مال و مندالیښم له بی که سی و ولاتی غه ربیا په تیدا زور جینگه ی به زه بیین؛ نه ویش له بهر دهستی دوژمندا. ناشکرئ بیانبه مه ناو شوړش که ده بنه باریکی گه وره به سهر خووم و شوړشه ووه. له ناو نه و خووف و په جایه دا ده زيام؛ به لام زيانی سه گ...

پريارم دا ههر چوونیک بی ده گهل تهره فدارانی بارزانی له به غدا کار بکه م و یارمه تی و دهرمان بؤ له شکر کو که مه ووه و به دوور له چاوی ده ولت و پؤلیس بزیم.

له بیست و ستی مانگی مارسدا، خودا کورئکی دا، بهر له وه بیې ناوم دؤزیبؤوه: نه گهر کوپ بی ناوی ده نیم «پیرس» یان «پیران»؛ نه گهر کچ بی ناوی ده نیم «چامه» به یادی نه و رؤژانه ی که له بارزان بووم. نه و شه وئ که منداله که ده هاته سهر دنیا، ناوی «خانی» میثک و دلئ ناخنیم: ههر ده بی ناوی خانی بی...

- چووزانی کچ نایی؟
- نه خیر کوپ ده بی و ده بی خانی بی...

باوهر که به دم خه ووه ههر ده مگوت: خانی. کوپ بهر به بیان هاته دنیا و ناوی بوو به خانی؛ به ناوی نه حمه دی خانیه ووه. نه متوانی تیر کوپ تازه اتووم بیینم؛ پؤلیسی سرې له ده وری ماله که م ده سوورا تا برانن چ ده که م و هات وچؤی چ که سانیک ده که م. نه مهش دوکانداریکی کؤنه ئیستیواری عه رب «نه بوو یاسین» ناو که بهرانبه ری مالمان بوو پیې گوتم. کابرای نیشان دامئ که دهروانیته دهرگای مالمان. رؤژیک به یانی له مال دهر چووم. کابرای تاین ورده - ورده به دوومدا هات و له دووره ووه گومی نه ده کردم. چوومه ئیزگه یه کی ئوتووبووس. نه و چووه ئیزگه یه کی پیشر له من که لیک دیار بووین. من سواری ئوتووبووس بووم؛ تا نه ویش هات سوار بوو. له فرسه تیک خووم هه لداشت و گورج بانگی تاکسیه کم کرد و مه وادی نه و نه دا دابه زئ، دوور که وتمه ووه؛ خووم گه یانده ماله که ی زه بیچی. بیست رؤژیک شه وانه لای نه و بووم و رؤژانه له جه نگی پاش نیوه رؤدا ده هاتمه ووه مال؛ که ده مزانی پؤلیسی سرې به غدا یه حه و سه له ی نییه به و گه رمایه له کؤلان راهه سستی. به لای گه وره له وه دا بوو که له و ناگر به س و ناشتیه دا، زور پېشمه رگه چووبونه ووه لای ده ولت و له سهر ریگایان داندرابوون. ههر که سیان بناسیایه، به گر تیان ده دان. خو منیش وه ک گای قه شان وا بووم؛ پېشمه رگه نه بوو نه مناسی.

خه به ری چه ند که سیکم زانی که چووبوون له به سراوه به عه رزی ئیراندا هاتبوونه ووه کوردستان، ههر له ترسی نه و ناسانده. بهر له وه خووم له زووره که ی زه بیچی بشارمه ووه، رؤژیک کورپکی سابلای (عه لی عه زیز) - که له موخابه راتی پؤلیسی گشتیدا بوو - گوتی ده لئین بارزانی به توپ له ره واندزبان داوه. بؤ زه بیحیم گپراهه، گوتی: درؤیه؛ تا مامؤستایانی پارتی به ئیران نه لئین، ئیران فیسه کیکیښ نادا به بارزانی. گوتم: کاکه با هینده ساده فکر نه که ینه ووه. نه گهر ئیران یان غه بری ئیران یاریده ی کورد بدا، له خوښه وویستی کورده ووه نییه؛ بؤ مه سله حه تی رؤزه. ناسر و زور له عه ره بان ده لئین خووزستان عه ره بستانه و ده ی نه سستینین. ئیرانیښ به بی خووزستان ناؤی. ئیستا یاریده ی هیژیک ده که ن که له شکرئ عیراقیان بؤ مه شغوول کا و

عەرەبىستانيان له بىر بەرىتەوہ. ئەو ھىزەش ئەمرۆ بارزانییە؛ نە ئەوانەى ھەلاتونە تاران و ھەمەدان.

- باوەر ناكەم! ھەستە بچینە لای عەلى عەزىز.

- چووینە مالەكەى، گوتى: بەلى ئەوہ دوو شەوہ بىسىم لە سەر بىسىم باسى تۆپى بارزانییە كە لە دەورى پەواندز دەدا.

شەویك گوتم: زەبىحى! من ھەر دەپۆمەوہ كىوان. لە كوئى ناسیانم و گرتیانم تۆ سەلامەت؛ بەلكو دەربازىش بووم...

گوتى: مەلا! پىگە زۆر خەتەرە، وەرە دەگەل من بچینە تاران!

- یانى دەتەوئى عەجەم ئىعدامان كەن؟!

- نا، مەلا! سىياسەت زۆر گۆپاوە. من خۆم جارێك چوومە تاران و میوانى شاھەنشای بووم. ئىستاش من خەبەر دەنێرم ماشین دیتە سنوورى خانەقین. لێرەوہ دەچینە خانەقین؛ كە پىگەكەى ئەمىنە. لەوێوہ دەمانگەيەننە تاران!

گوتم: كاكە زۆر جار بە گالتە پىم گوتووى من لە تۆ نەترس ترم. بەلام بەراستى تۆ نەترسىكى سەیری! چوونە تارانى ئیمە ئابروو دە تاى تەرازوو نانە. من ناوێرم شتى وا بكەم.

ھەر چەند پىم وا بوو ناگەمە نیوہى پىگەى كەركووك و پىشمەرگەى تۆبەكار بە گرتنم دەدەن، دىسان چاوم لى قووچاند و ھەر چى دەبى با بى... چوومە مەیدان كە ماشین بگرم بۆ ھەولێر، كاك محەممەد مەولوود پەیدا بوو:

- ئەوہ لێرە چ دەكەى؟

- دەمەوہئى بچمەوہ شۆرش. ھاتووم ماشین بگرم.

- كاكە ھىچ قسەى لى مەكە! من دەگەل مەحمووداغاى خەلیفەسەمەد و حاجى

محەممەدى شىخ رەشىدى لۆلان ھاتووم؛ سەبى دەپۆینەوہ ھەولێر. خۆ ھىچیان ناتناسن؟

- نەخیر نەمدیون.

- وەرە دەلیم ئەوہ خالەمە و دى سەرى خوشكى دەدا؛ كە داكیمە. ديارە دەگەل ئەو دوو

جاشە زلانە كەس ناتوانى لە پىگە پامانگرئ.

- ئويف چەند شتى باشە!

قەرارمان دا بەيانى بچمە ئوتیل و پەگەل كەوم. پۆزى عاشوورا بوو. تەواوى دوكان و تەنانەت نانەواخانەش داخرا بوون. سەعات ھەوت و نیوى بەيانى چوومە ئوتیل؛ كاك محەممەد گوتى:

- ئەوہیە خالە عەبدوپەحمانم!

- زۆر بەخیر ھاتى.

حاجى محەممەدى شىخ رەشىد پەنگى زەرد بىوو؛ دەینالاند و دەستى بە زگیەوہ بوو.

گارسۆنى ئوتیل ھات گوتى عاشوورایە؛ ھىچ دەرمانخانە لەو ئاقارانە نییە.

گوتم: حاجى خیرە؟

- كاكە لە شەوہوہ زگم زۆر كار دەكا و دىشى؛ حەجمینم لى ھەلگىراوہ.

بە گارسۆنم گوت: قاوہ و جەوھەرى لىمۆتان ھەيە؟

- بەلى.

دەمە كەوچكە چایەكى چكۆلە جەوھەرى لىمۆم لە فینجانە قاوہیەكدا تواندەوہ. دە پىشدا

كەۋچىكىم لى خواردەمە نەۋەك خەيال بىكا كە دەرمان داۋى دەكەم. خواردەمە؛ دواى نىو سەعاتىك گوتى ژانى زگم شكا و زگىشم وپستاۋەتەۋە. مەمنون بۇ ئەۋ دەرمانەت.

دوۋ كامبۇنى سەربازى پىر لە سەرباز و ئەفسەر ھاتىن. كاك محەممەد و من دەگەل مەحمۇدى خەلىفەسەمەد - كە جاشىك بوو زۇر دەبەنگ و كەر - كوپىكى مەحمۇدبەگ سواری سواریەك بوۋىن و پاندىيەكى خۇيان لىنى دەخوپى. حاجى محەممەد و سى كەس لە خزمانى لە ماشىنى سواریەكى تىدا. دوۋ ماشىنى تىش ھەر چەكدارى ئەۋان لە بەغداۋە بەرەۋ ھەولېر ھاتىن. نىۋەپۇ گەپشەنە كەر كووك. لە ئوتىل «شرق الاوسط» دابەزىن. كاك محەممەد و من چوۋىنە زوۋرىك.

گوتى: با بچىن لە رستوران نان بخۇين. گوتم: كاكە! من چەند سال شاگرد ەكاس بووم لە كەر كووك؛ زۇر كەس دەمناسن. لەۋانەيە پىشمەرگەي پەشىمانىش تووشم بن. تۇ بچۇ! گوتى باشە نانت بۇ دەنىترم. نانىان بۇ ھىنام؛ لە زوۋرەكە خواردم. لە سەر تەختىك پاكشام كە تا دەپۇين بنووم. دەرگای زوۋرەكەم كرايەۋە. كابرەيك لە ھەۋالانى حاجى محەممەد ھاتە زوۋر:

- كاك ھەزار دەپى عەفووم بىكەى من تۇم نەناسىبوو!

- جا ئىستا بۇ دەمناسى؟! من تۇم قەت نەدىۋە و ھەزارىش نىم. لىت تىك چوۋە.

- ئەى بى قەزا بى! ئەۋ پۇژەت لە بىر نەماۋە كە شەپ لە سەر «سەفتى» بوو؟ تۇ خۇت لە ھەيدەر بەگ و حوسىناغای مېرگەسوورى توۋرە كرد، گوتت: ناموۋستان دە خەتەردايە. ھىچ نەبى ژن و خوشكى خۇتان بيارىزن تا جاش نەبىردوون... من چۇن تۇم لى دەگۇرى؟

- باشە جەنابت بۇ لەۋى بوۋى؟

- ئەز غولام من لە شەرى لۇلان بە ئەسىر گىرابووم و لە بارزان دەست بەسەر بووم و ئەۋ پۇژە نەزىك تۇ و بارزانىيەۋە چوۋبوۋمە بن بەردىك و سەيرم دەكرد. نام عمەرى شىخەۋلايە. حاجى محەممەدىش ھەر تۇى نەناسىبوو.

- دەى جا ئىستە ناسىۋمى؟

- بەلى من پىم گوت!

- دە باشە بچۇ دە! من دەمەۋى بخەوم.

عمەر چوۋ. خوايە ئەجەل لە كوېم دەبىنئەۋە؟ چۇن بە پىتى خۇم كەتوۋمە داۋى مەرگەۋە؟ مەحمۇدى خەلىفە سەمەد، مامى محەممەدى شىخ رەشىد، كە بە شىعر و نەسر ھەزار جوېنم بە باب و باپىرى داۋە؛ دەشزانن ھاۋنشىنى بارزانى بووم. ئىستا چىكەم؟

چوۋمە سەر تەختەكەم، لە پەنجەرەى بلندەۋە پوانىم بەلكو بتوانم خۇم فرى دەم و ھەلىم، نەخىر نە دەگەمە پەنجەرەكە، نە دەتوانم باز دەم، پىر لە شىست مېتر بەرزە تا ەرز. نا، باشتر وايە بە بىانوۋى دەست شوتنەۋە برۇمە لای پلەكان و ھەرچۇنىك بى تا حاجى محەممەد نەمگەيۋەتەى لە دەرگای ئوتىل دەرچم و بە ناۋ كۇلاناندا پاكەم؛ بەلكو رزگارم بى. لەۋ فكارنەدا بووم حاجى محەممەد ھاتە زوۋر:

- كاك عەبدورەحمان ەز دەكەى برۇين پىكەۋە قەدەمىك لى دەين؟

- بەلى بۇچى...

بە دلندا ھات: لە كەر كووك زۇر شارەزام؛ لە پىچى كۇلاننىك ھەلدېم و خۇم ون دەكەم. دەرگەۋتىن. چوار سۇفى چەكدار بە دوامانەۋە و راست بە سەر پردە تازەكەى «خاسە» دا

رؤیشتین که ریگهی ههلاتن نهبوو. له ری زۆر باسی شیعی کوردی کرد و به قسهی خوۆشی رابوارد، هیچ باسیکی تری نه کرد. لهوسهری پردهوه گهراینهوه ئوتیل. بردمیه ژووره کهی خوۆی. به سوۆفیه کی گوت، دوو کورسی هیئا سهر بالکۆن که ده پروانیه خه یابان. بانگی عه مهری کرد؛ سرتیه کی ده گهل کرد. عه مهر په نجه ره ی پیوه دا و چوو له ده رگای ژووره که وئستا. حاجی محهمهد له پر سهری هه لئینا و پرسى:

- تۆ هه ژاری؟

- به لی.

- تۆ ده زانی چه ندت دلئ ئیمه ئیشاندوو و چه ندت جنیو به خوۆم و بایم داوه و خه لک چونکه شیعه له بهریان کردوو؟ ناخر بۆچی وات ده گهل کردوین؟

- حاجی! تۆ ده لئیی موسولمانم. نه گهر بلین وا دوژمنیکی دین ده به وئ مه کهه و مه دینه ویران کا و هاوارت بۆ بینن، ده چیه هاوارئ و به دل دیفاعیان لئ ده کهی؛ نه گهر که سیک ریگه ت لئ بگری و نه هیلئ له پاراستنی قبيله که تدا به شدار بی و سهر کهوی، نایا چاکه ی ده لئیی؟ یان بهر له عنه ت و جنیوی ده دهی؟ من له عه شیره تی بارزان نیم. هه زارانی وه ک منیش چه ندت تۆ کابه ت له لا پیروژه، کوردستانمان پتیریش له لا به قه در و پیروژه. ئازادی ده په رستین. بارزانیمان بۆیه خوۆش ده وئ که یاریده مان ده دا قبيله که بیاریژین. تۆش و کهسانی تری وه ک تۆ ده تانه وئ ئازادیه که مان سهر نه گری و به ره و پاشمان راده کیشن. لیت پروون بی نه گهر شیخ ره شیدی بابت له جیگهی بارزانی با و بۆ ئازادی سه ولی دابا، بارزانیش شه ری ده گهل ئازادی خوازان کردبا، نه و جنیوانه به بارزانی ده درا و تاریفی بابتمان ده کرد. من لیره دا حه ق ده ده م به خوۆم، تۆش که یفی خوۆته چۆنت پی باشه وا بکه ...

- ئیستا که بهر چنگمان که وتووئ پیت وایه چت ده گهل ده کهین؟

- نازانم، به لام تۆ وه ک پیاوکی کوردی عاشیره تی ببزوویه وه پیوانه و په سنده. مه مده نه ده ست ده ولت؛ بۆ خوۆتان له و ده شته بمکوژن و گهر دنتان ئازا بی. بۆ که وچکه خوۆنییک ناپارپمه وه؛ ناهه قیشتان ناگرم. پیاو به و مه مده ده ست عاره بان؛ ده شمه ده ی بلیم چی؟

- نه وه دیاری دا که محهمهد مه ولوود ده ستی ئیمه ی بریوه و تۆ خالی نه و نیت. به لام پییم بلئ بۆ کوئ ده چووئ؟

- ده چوو مه وه بۆ لای بارزانی، نه گهر له ری ده رچوو بام.

- کاک عه بدوره حمان! جگه له عه مهر و من کهس نه یزانیوه تۆ کیی. به عه مهرم گوتوو ه بانست لای کهس نه کا. ههر خالی کاک محهمهد به و له هه ولتیره شه وه وا ده کهم بگه یه وه ناو پیشمه رگه و هیندییک راسپیتریشم هه یه پیت ده لئیم. عه مهر دوو قاوه مان بۆ بیته!

قاوه خورایه وه. محهمهد مه ولوود هاته وه؛ حاجی به چاوی ئه ویشیدا نه دایه وه. ده وری سه عات چوار که وتینه ری؛ به لام نه مجار کاک محهمهد و من له ماشینی حاجی محهمهد دا سوار بووین. له ده رکی مالی مه حموود به گ، مه حموود به گ گوتی: کاک عه بدوره حمان ده بی میوانی من بی. حاجی محهمهد گوتی: با زوو بجئی چاوی به خوشکی بکه وئ. کاک محهمهدیش وای پی خوۆشه. ده گهل کاک محهمهد هاتینه وه مالی و له ری کاره ساته کهم بۆ گپراوه:

- کاکه ده لئیی چی هه لئیم؟

- نا، تازه نهجاتت بووه. ههلیتی خراپه. حاجی محهمهد به پیاویکی پیاو دهنامسم، فریودان و درۆی نییه.

سیبهر شۆر بیوون، تهقه قهوما، غارمان دا سهربان. له دهشتی خوار ههولیرهوه شهپریک بوو کهس شتی وای نهدیوه: تهیاره به بۆمبا و تیربار، تۆپ و تانک و عهسکه، تهقه و گرمه و قرمهیه. دووکههل دهشتی داگرتووه. تهیاره بهک پیکرا و له نزیک مالان کهوت و گری لئی بهرز بووه. ههموو خهلکی ههولیر، ژن و پیاو له سهربانانهوه سهیریان دهکرد و دهنگی «ئافهریم پیشمه رگه» له ههموو لایه کهوه بلند بوو. منداله ههولیری ههر مه پرسه چ قیره و ههرایه کیان بوو. ههر جهزت دهکرد گویت لئی بی. ههتا سیزه هه لگیرا، شهپ ههر بهردهوام بوو. شهو ماشینیکی له دهره کی مال ویستا؛ حاجی محهمهد بوو. بهر له ههر شت باسی ئه و شهپه ی گپراوه گوتی: کوره سهر لیه ودا بوو سوڤیهه کانی ئیمهش - که دوژمنی پیشمه رگه و ههوالی دهوله تن - له سهربانهوه ئافهریم و چهپله لیدانیان بوو بۆ ئازایه تی پیشمه رگه کان!

ئه ماما چیرۆکی ئهم شهپه چ بوو؟

«برایم ئه فهندی» که سهردهسته ی پیشمه رگه کانی ناوشاری ههولیر بوو - له کیو به کن ژن و مندالی ئاواره ی پیشمه رگه دا تیده به پری، ژنان زۆری جینیو پی دهدهن که پیخۆریکی وامان نییه و ههر خۆت قهله و ده که ی. برایم ئه فهندی ده زانی شهوی عاشوورا له بهر خاتری سهربازان - که زۆربه یان شیعه ن - گوشت زۆر سهرده پردی بۆ رۆژی عاشوورا، شهو دهوری قهسا بخانه ی پادگان ده دا. دوازه پۆلیسی لیه، چه کیان ده کا و چه پسبان ده کا له زووریکدا و دهر که یان له سهر گاله ده دا. که لاکی شیست مهر، بیست مانگا و گا، دوازه گامیش له کامیونی قهسا بخانه بار ده کا و ده چی ده لئی ئه وه پیخۆر و دابه شی ده کا. سه بی ئاشپه ز خانه ی پادگان چاوه نۆری گوشته و نییه. که ده چن چی ته ره و گامیش نه ماوه! پۆلیس چه پسن و قهساب به ساتوور و کیرده وه ده گهل کامیونه گوشتان براون که که لاکان شق و په ق که ن. له شکر له برایم ئه فهندی دهنگ دهدهن، ده چه نه سهر «بنه سلاوه» که بنکه ی پیشمه رگه یه تی و ئه و شهپه ی ئیواره قهوماوه که پتر له شیست سهربازی دهوله ت کوژراوه، دوو تانک شکاوه و تهیاره به ک به تیرباری گرینۆف پیکراوه و سووتاه و له شکر ی دهوله ت به سهرشۆری گهراوه ته وه.

حاجی محهمهد گوتی: به دوور بین دهمروانی، تانکیکی که وته سهر پیشمه رگه یه ک. پیشمه رگه له بهری ههلات؛ له زور کانیک خۆی هاویشه که ندالیک و دامه زرا و به برنه و تهقه ی له تانک کرد. تانک له بهر کابرا ههلات و له پشته وه پیشمه رگه راوه دووی نا!

ئه گهر بۆ گهلانی بیکه سی وه کو کوردیش وه ک گهلانی خوداپیداو تاریخ بنووسرابا، ناوی برایم ئه فهندی له ریزی ئازا و کارزاناندا به ناوی زپر و به درشت ترین خهت ده نووسرا. به لام ئاخ و سه د داخ که ئه و جۆره پیاوانه ناویان له بیر ده چیته وه و کهس ئاوریان وه سه ر نادا... به لام ئه وه نده ی من لیلی ده زانم زیانی نییه تۆش بیزانی و جار و بار وه بیرت بیته وه:

برایم ئه فهندی به دهره جه ی ستوان دوو له رسته ی پۆلیسدا بوو؛ ها تبه وه ریزی شۆرش. ههولیری بوو. پیاویکی به قه لافه تی چاوبرۆ ره شی جوان چاک. له وه تا ها تبه وه کۆری خه باته وه، ناوی برایم ئه فهندی زراوی ئه فسهر و چه کداری دهوله تی عیراقی بردبوو. دوژمنانی کوردی نیوه شه و له ماله خۆیان دهر دینا و دهر پاندن و کهس ههستی پی نه ده کرد. جاریک ده پاش نویژی شیواندا، پۆلیس ههموو ریگه ی ههولیر - شه قلاوه، ههولیر - کۆیه ی به ستووه و ههموو

ماشینان دہ پشکنی؛ زور کہ سان دہ گری؛ تا بہ یانی نہ زانراوہ کہ ئەو پۆلیسانہ پیشمەرگہی برابم ئەفہندی بوون و جل و زمانیان گۆریوہ!

سەرھەنگیکی عەرەبی ئەستیرە (قوپکە) لە سەر شان دہ گەل دوو ستوان لە جیپیکی دہولەتیدا، دوو کامیۆنی زیلی سەربازی بە دواوہ، سەرباز و پۆلیس و جاشە عەرەبی عەگال بە سەر تیدا، تەرجومانیکی کورد دہ گەل، بە ناو مەلبەندی عەشیرەتی گەردیدا دہ گەرین. لە ھەر دیھک خەلک کۆ دہ کەنەوہ: فەرمانی شەر دہ گەل بارزانی دەرچووہ؛ کئی ئامادەییە بیت. سەرھەنگ دہ لئی و کابرای کورد تەرجمە دہ کا.

- قوربان من ئامادەم! ئەوہش تەفہنگم.

- برۆ لاچۆ تۆ بە کار نایە، ئیمە پیاوی سابقەدارمان دہوئی. خۆ پوولی دہولەت بە خۆپایی نییە!

- قوربان وەللا گەنمی پیشمەرگەم سووتاندوہ؛ لە فلانہ جی شەرم کردوہ؛ شایەتم ھەییە...

- دہ برۆ سوار بە!

بیستوہەشت دانە جاش لە ئاگیانی گەردی کۆ دہ کەنەوہ و بەرەو ھاوینەھەواری سەلاحەدین بە شۆسەدا دین. ھەر کەسیش سوار بوو، پۆلیس تەفہنگی لئی وەرگرتووہ و ھەلیپەساردووہ کە لە مەیدانی شەردا وەریدەگرنەوہ. لە سەلاحەدینەوہ لادەدەن بەرەو ھێران.

- قوربان دہچینە سەر بئەکی کام پیشمەرگە؟

- قوربان و سندان جاشی سەگیاب! دہ تانبەمە تەویلە! من برابم ئەفہندیم!

ئەو دہمە کە دہ گەل میران لە ھێران بووم، ئاغا جاشەکان لە تەویلەوہ داوایان لە من کردبوو تکیان بۆ بکەم لە تەویلە دەرکەون. بریار درا ھەر یەکی شازدە عەلبە گەنم بەدەن و لە جی مەدرەسەییە کدا حەبس بکرین.

دەوہری وانیتیک لە زوورمەدا بە تەلیسە خۆل ھەلچنراوہ؛ پیشمەرگە سەنگەری تیدا گرتووہ. پاشەوباش بۆ سەر سەنگەریکی پڕ لە جاش چووہ و تەقەیی کردوون و جاشی گرتوون. وانیت، سەربازان ھینابووایانە ھەولتیر، مندالە ورکە بە شوینییەوہ ھەرایان دہ کرد: حوکمات تانکی برابم ئەفہندی گرتووہ!

ماوہی پتر لە چوار سال، نیوہی بی سیمی رەمزی دہولەت، داد لە دەستی برابم ئەفہندی بوو. تا وای بە سەر ھاتبوو شەوانە تووشی ئەفسەری خۆشیان بوونایە، دہیانگوت برابم ھات و ھەلدەھاتن.

جاریک تاریفم کرد کە پیاویکی ئازا و بە جەرگ و فیلزانی. گوتی: بە خوا من نیم، کوردی ھەولتیرن ئەو کارە دہ کەن. شەوانە ھەموو مالیک دەرکەیی کراوہ تەوہ. ھەر گۆشتەکەیی عاشوورا، قەسابی ھەولتیر خەبەریان بۆ ناردم و دہ گەلیان بار کردم. ئیواران بە سواری دووچەرخە بۆ ئارەق خواردنەوہ خەلکی ھەولتیر دینە دەشت و خەبەری ناوشارم دەدەنی...

بە داخوہ ئەو پالەوانە تاقانەیی بە دەستی جاشی پۆدەریان کوژرا کە چووویو ناوژی شەریان بکا. بە سەتان حیکایەتی سەرسووڕینەر لە ئازایەتی برابم ئەفہندی لە ھەولتیر و مەلبەندەکانی تری عیراقا لەبەر کراوہ و من ئەمانەم بۆ نموونە باس کرد.

حاجی محەممەد - کە سەید عومەری کوپی شیخ عوبیدیللاشی دہ گەل بوو - دايمەزراند کە: برا زۆر بە داخنەوہ مالە لۆلان بوونە مەلعوونی تاریخی میللەتی کورد؛ بارزانیش بوو بە

موقەدەس. نازانم بابم چۇن بوو، بەلام خوا شاھیدمە من ئەوئەندە بەو جاشەتییە نارەحەتم کە ھەتا تماشای خۆم دەکەم بیزم لە خۆ دەبیتەوہ. سۆفی و بارزانیش زۆر لە میژسالە دوژمنی خوینی یەکتەر و تا تووشی یەکتەر بن، ئەگەر یەکتەر نەکوژن لایان وایە کافر دەبن. ناتوانین و بە قسەشم ناکەن کە ئیمە دەگەل بارزانیان بین؛ بەلام ڕیگەمان بەدەن دەچینەوہ ولاتی لۆلان؛ یاریدە ی شۆرشیش بە مال دەکەین. پیاویکی بارزانیش لە ناومان یی بۆ ئاگاداری لە ئیخلاسمان. دەگەل دەولەت بە شەر نایەین؛ بەلام ناشچینە یاریدە ی. تۆ ئەم پەيامەم بۆ بگەینە بە بارزانی و جوابەکەم بۆ بنێرەوہ.

گوتم: حاجی محەممەد! وەک پەيامەکەم گەیانیدی و جوابم ھیناییتەوہ وایە. بارزانی ھیندە ساویلکە نییە ڕیگە بدا ئیوہ دۆستی حکوومەت بن و بچنەوہ مەلەبەندی لۆلان، ببنە دیواریک لە نیوان ولاتی سۆران و بادیناندا و لیکنمان بڕ بەدەن. ئەگەر دۆستی دەولەت بی، ناچار دیتە سەردانت؛ تۆپ و تانک و زریپۆش دینن، پشتی ھەلگوردمان لێ دەگرن. ئەگەر ئیوہ لە دایان چەند ئەفسەریک بکوژن و بپەون، وەک دەلین پردان بپرووختین، بارزانی رازی دەبی کە شەڕیشی بۆ نەکەن و لە مالە خۆتان دانیشن. بەلام ئەگەر لە سەر ئەو مەبەستە ی خۆت سوور بی، وتووێژی منی ناوی و لە ئیستاوہ بفرموو بمرن!

- بە خوا متمانەیان نایە کە ئەو دەم بارزانی قەرمان ناکەن؛ بەلام تۆ سەعی خۆت بکە و بەلکو جوابیکی باشم بۆ بنێری.

- باشە تۆ ھەرچی گووتووتە بە بارزانی دەلیم و شەرته زیاد و کەمی نەکەم و بیر و بپروای خۆشم دەرنەبڕم.

سبە ی بۆ پاش نیوہرۆ ماشینیکم لە دوو ھات و چوومە ئەو گەرەکە ی حاجی و سۆفیەکانی لێ دەژیان. دەستیگ چۆغە و رانکی دەلنگ فشی جاشانە ی زۆر عالی - کە رەنگی سپی بوو - دەگەل پشتیندیک و دوو جامانە ی سەری بەستراو - کە وەک عەمامە ی ئاخواندی شیعی بە شەش مانگ بلالو نابئ و ئەگەر بلالو بوو دەبی وەستاکار بۆت بپستیتەوہ - کرا بەرم. وەرەقەبەکی بە ئیمزای فەرماندە ی فیرقە ی کەرکووک و ھەولیریان دامی، نوسیبوو ی عەبدوڕەحماناغا لە فورسانە بەرپزەکانی دەولەتە! مۆری پێوہ نرابوو. تەنەنگیکی یازدە تیری تازەیان بە دوو رەخت فیشەکەوہ لێ بار کردم؛ قەت جاشی وەک خۆم شیکم نەدیوہ! سواری ماشینیکی سواری بووم و عەمەری شێخەولا - بی چەک - کە تەنەنگ و فیشەکدانەکانم ھی ئەو بوون، دەگەل سێ سۆفی ھەرکی ریش پانی چەکدار دەگەلما سوار بوون. رانندەبەکی کوردیش لیتی دەخوری. رانندە دەبی بچیتە بانزین خانە بانزین وەرگری؛ منیش لە پیتشەوہ سووارم. ئە ی خودا! ئە ی ئایەتولکورسی! کەسی ناسیاو نەمبینی کە بوومەتە جاش! بەلام نەخیر تووش بووم: برادەریکی پێشمەرگە بە ناوی «یوونس عەقراوی» - کە زۆر پیکەوہ ھەوال بووین - جامانەبەکی رەشی جاشانە ی لە سەرە و لە سەر کورسیبەک دانیشتوہ سەیری بانزین وەرگران دەکا. لێرە چۆن نەجاتم دەبی؟ بە خودا بی و نەبی یوونس بۆتە جاشی دەولەت؛ ئیستا خەبەرم لێ دەدا؛ منیش دەگرن و حاجی محەممەدیش تووش دەبی. دلەم لە سەر سەت و بیستی لێ دەدا، یوونس چاوی بە من کەوت. ھەستا و پروی کردە پشتی بانزینخانە و لە بەر چاوم ون بوو. نەخیر گیرام و تازە رزگارم نابئ. وەرپێ کەوتین؛ ھەر ئاوە دەدەمەوہ: لە کام نوختە دەمگرن؟ نازانم. گەینە نزیک شەقلاوہ بە عەمەرم گوت لامەدەن! گوتی حاجی پیتی گووتووم. لە خوار

شەقلاوہ سەرباز راپانگرتین، ماشینیان پشکنی، هیندیک شە کریان دۆزیهوه که دووسەد گرامیک دەبوو. گرووهبانیک پرسی: ئەوه چییە؟

عەمەر گوتی: خۆت دەزانی ئیمە فورسانی دەولەتین. بارزانی شە کری نەماوه چای پی بخواتهوه، ئەوهندە ی بۆ دەبەین خیرمان دەگاتی!

گرووهبان گوتی: گالتم پیدەکە ی؟!

- ناخر برا تۆ - بە قەولی بارزانیان - ئەو تۆزە شە کرە بە چوار پینج جاش رەوا نابینی! من چ بلیتم؟

گوتی: برۆن! لە رینگە سۆفییه کانی پشتەوه بۆ خۆیان قەسەیان دەکرد. یەکیان دەیگوت: میزەرسووریکم کوشت، خەزایەکی باش بوو! پاش نوێژی شەوانیکی درەنگ، زۆرمان نەماوو بۆ شاری دایان، لە دەشت عەمەر گوتی: بویتسن. بە منی گوت: دابەزە! بە رانندە و سۆفییه کانی گوت: ئیوه بچنە دایان تا منیش دیم. مایهوه عەمەر و من. وه دوا ی کەوتم که بە شیوه ریکدا لە رینگە ی لادا. تاویک دوور کەوتینهوه، دەشتە و چۆل و تاریک و لە ری بە دوور، ونستام؛ گوتم: عومەر نیازم وایە بتکوژم! تەنگم هینا سەر پی و رامداشتن. عەمەر زۆر ترسا؛ دەمی تیک هالا؛ بە لەرزۆکی و کزی گوتی: خۆدئ تە من ناکوژی!

- بۆ ناکوژم؟ دەشتی لەوه چۆلتر نابێ. دەتکوژم و تەنگە کەت دەبەم و بە پیشمەرگە دەبلیتم سۆفییه کی شیخ رەشیدم کوشتوو؛ خەلاتم دەکەن. هەلی وا بۆ کئ هەلەدەکەوی؟!

- خۆدئ تە من ناکوژی!

- ناخر بۆچی ناکوژم؟!

- چونکە تۆ لەوه پیواتری که من بە غەدر بکوژی.

- یانی هەر لات وایە ناکوژم؟

- بەلئ دلم برۆ ناکا تۆ من بکوژی.

- دە ئەگەر دلت باوەر ناکا، ئەو بارە قۆرەت بۆ بە من هەلگرتوو؟ ها بگرە تەنگی خۆت بۆ خۆت هەلگرە، شانم هاتە خوار!

نازانی که تەنگە کەم دایهوه چەند وه کەیف هات! هەر دەیگوت: پیس تووش بیووم. بەلام دلم باوەری نەدەکرد بمکوژی! گەیشتینە گوندیکی چوار پینج مالی بە ناوی «سلیماناوا». چووینە مالیک، عەمەر سرتە ی دەگەل ساحیب مال کرد؛ دایانکردین و زۆریان قەدر گرتین. عەمەر ئەمجار دەمی کرایهوه:

- سەیدا! بە بیجان بلی ئەم حەفتە بە کەوش و قوماشە کە ی بۆ دەنیرم؛ بە میرۆ بلی ناگای لە شکار تە کەم بی؛ بە فلان بلی کارم بۆ پیک هیناوه...

- عەمەر ئەوه تۆ وەک قەزأل بە دوو سەر دەرۆی: جاشی سۆفیشی و دۆستی پیشمەرگەش! - با وا بی!

عەمەر رۆیشت. شەو درەنگیک کابرایەکی کورتە بالای بۆرەلۆکینەیان رەگەل خستم که بمباتە گوندی «گوان». مانگ هەلاتبوو؛ مانگە شەویکی زۆر خۆش. کابرا لە سەر چنگان دەرۆی؛ دەتگوت سە ی بۆرە!

- ئەوه بۆ وا دەکە ی؟

- وست! لە سەنگەری جاشان زۆر نزیکین؛ دەمانبین دەمانکوژن!

- هه تیو من دوو ئه وهندی تۆ درێژم. سپیم وه ک کهلک. ده پیتشدا من ده بینن. ههسته له سهر دوو پئی برؤ! دهنا قه دلیکه کمه دی و ناچارم پئیکه نم و جاش پئی ده زانن.

راستم کردهوه؛ بهلام به رۆیشتنهوه ده له رزی. گه یاندمیه گوندی گوان؛ ته سلیمی حاجی حوسین ناویکی کردم و گه رایه وه. حوسین گوتی: ئه مشه و لیره به! له بهر تۆپان ناوێرم ده گه لت بێم. سهی شه وه گه بینه پئیشمه رگه.

- کاکه گیان سهی شه ویش تۆپ هه ر ههیه! وا بزانه هه ر ئیسته خۆتم لی خه لاس کهی باشتره. یان رێگه م نیشان ده! به ته ئی ده رۆم.

ناچار گوتی با برۆین. نزیکه ی سهعات و نیویک پئی هه لگه راین. له بناری «زۆزک» پئیشمه رگه ده نگیان داین:

- کین؟

- کاکه خۆمانین، دۆستین.

بیجان جندی گوتی: کاکه هه زار خودی من ده نگه ی ته ناس کر، تۆ چۆن هاتی؟

گه یمه بیجان و کابرا گه روه. له بن داریک ده گه ل پئیشمه رگه ی بیجان مه جلیسمان گه رم کرد. یه ک له وه سه رگه رمیانه مان: ته ه نگیکیان به ره و پادگانی ره واندر داویشته، به هه زاران فیشه ک و گولله تۆپیان له جوابی ئه و تاقه فیشه که دا ده ته قانده وه!

شه وم له وئ رابوارد. سه عیدی حه مه د عه لیغامان ده گه ل بوو؛ که پیمان ده گوت «سه عیده کوێر». هه تا تۆپ له ره واندر داوێژرا، زوو په تووی ده خۆبه وه ده پئیچا!

- کاکه بۆ پیت وایه په توو زری دژی گولله تۆیه؟!

نه قلیکی گێرپوه که له ده شتی شنۆ ده گه ل ئیران شه رمان بوو؛ رۆژیک چومه ده م چۆم جل بشۆم، ته یاره هات. کونه رپویه کم له که ندال به دی کرد و خۆم خزانه ناوی. پئیله قه یه کیان له سه رم دا، شیخ سوله یمانی بارزانی بوو گوتی: په کوو لیره شم لی ناگه رین؟!

بۆ به یانی چووینه بنکه ی بیجان. پئیشمه رگه یه کی زۆر زوو نارده بوو که خه بهر بدا و جیپیک بئی بمبا. تا ئیواره عه سر خه بهر نه هاته وه؛ گوتم خۆم به پئی ده رۆم تا تووشی کابرای راسپاره ده بم. شه وم به سه ردا هات و درهنگ بوو. له په نا رپوه لامدا ناو پنچکان و له قه راغ چۆم راکشام. سه رمایه ک بوو هه لده له ره زیم. به وه حاله ش هیندیک خه وتم. تازه ئاسۆی عاسمان روون ده بوو، هاتمه وه سه ر جاده و ملم لینا. گزینگ له سه رانی دا گه ییمه «به رسیرین». بنکه ی حه مه داغای میزگه سووری له وئ بوو؛ له بن داریک نان و چایان ده خوارد. ئه گه ر ناشاره زا نه بوومایه شه وه ده گه یمه به رسیرین و ئه و سه رمایه م نه ده چیشت. له وئ تا ئیواره مامه وه. سواریک هاتبوو له دووم، بردمیه گه لاله؛ عه بدوللاغای پزده ری پئی راده گه یشت. میوانی وه تاغه که ی ئه و بووم. چه قه و هه رایه ک بوو ده تگوت حه مامی ژنانه. یه ک ده رۆیشت و دوو ده هات؛ خه وی چی و جه هه نده می چی؟! سهعات دووی پاش نیوه شه وه عه ولاغا گوتی ده چمه فلان جی تا بتوانی بخه وی. ئه مجاریش نه خه وه نه ته ره ماش. هه ر ده هاتن: عه ولاغا چی لی هات؟!... نه خیر بئی فایده یه. په توو پئیکم هه لگرت و له دی ده رچووم. به دۆلیکدا رۆیشتم، تووشی حه سه نی برای عه ولاغا بووم له سه ر تاقه کانیه ک دوو لبادی راختوو و نوستوو. به- به! ئیتر حه سامه وه و گه رمای تاو خه به ری کردمه وه. چوار شه وان بۆ نان خواردن لای عه ولاغا و بۆ نوستن من و لباد و په تووی سه رکانی و حه سه ن!

- خەبەرمان داوۋە بە بارزانی، بچۇ لە گوندی «بن دایزا» ببینە و ئەسپ حازرە. سالج بامەرنی، یەکی تۆپنەى زۆر قەلەو که لە دەزگای بیسیمدا کاری دەکرد و دەمناسی و جەوانیکی بیست و دوو- سێ سالە بوو؛ بە خەیاڵیش چەند سال بوو عاشقی «میریەمی سابلاغی» بوو که لە رادیووە ماملی پیتی هەلگوتبوو! هاتە لام:

- مام هەزار کاریکی زۆر دژوارم کەوتۆتە تۆ؛ چارم لی بکه! ماینە کەم مندالە؛ بە قسەم ناکا. منیش دەگەل تۆ دیم. تۆ پیتی بلێ بروا؛ شەرم لە تۆ دەکا!

- ئەى بە سەر چاوا!

رۆژی دووھەم بوو که لە گەلالە بووم؛ تەیارە بۆمبايەکی هاویشت؛ لە میزگیکی دا. شەفیعی ئەحمەداغای نزیکەى سێ میتر فری دابوو؛ دە قوری چەقاندبوو؛ بەلام چی لی نەهات!

دەگەل سالج و ماینەکەى چووینە «بن دایزا». شەو چووم بارزانی ببینم، کۆلان زۆر تاریک بوو، دەگەل پیاویک سەرمان دەسەری یە کتر کوتا؛ یونس عەقراوی بوو. جا وەو و پى بکەنە؟

یوونس کە تۆم لە بانزینخانەى هەولیز دیت لە ترسان رۆحم پى نەما!

- ئاگات لە من نییە، کە تۆم دەگەل سۆفیان دیت گوتم ئیستە بە گرتم دەدا!

لە تەفەنگی بەتال دوو کەس ترسابوون!

بارزانی لە جوابی پېشنیاری حاجی محەممەد، هەر وەک خۆم بە حاجیم گوتبوو، وای گوت کە هەتا خۆی دەگەل دەولەت نەکاتە دوژمن، هیچ ناکرێ؛ بەلام فەرمووی کاری چاکى هەر ئەوە بوو کە تۆی رزگار کردەو. جوابی حاجی بە حەمەداغای میزگەسووردا بەرێ کرایەو.

ئەو شەو لە ناو قساندا باسی جاشیک کرا کە لە باوکی خۆی خراترە. بارزانی گوتی: کابرایەک تووتە لە سەگیکى دەگەل سەگیکى گەورە بردبوو بە بازار، دەیگوت: زەلامە کە بە پینج درەم، توتە لە کە بە دە درەم.

- یانی چە؟

- ئەم زەلامە هەر سەگە، ئەمما چکۆلە کە سەگی کورێ سەگە و نەجیب ترە!

ئەو نوکتە بەم بېر کەوتەو کە گۆیا حەمەرەزا بە رەزا شای باوکی کوتبوو: تۆ هەر شای، من شای کورێ شام؛ دەبێ لە تۆ سەخى تر بێم!

ماوھەیک لەو ناوھە مامەو. شەویک لە گوندی «شیخ وەتمان» میوانی مەلاتەها بووم کە پیاویکی زۆر قسەخۆش بوو. بەیانی کە دەرویشتم گوتی: برا مەلایەک میوانی مەلایەک بێوو؛ بەیانی کە رۆیشت دەبۆلاند و تفی لە رڤینی خۆی دەکرد: ئاخەر ئەگەر ئەو مەلایەت نەدەناسی خۆ خۆت دەناسی؟ چۆن بوویە میوانی مەلا؟ تۆش بېوورە ئەگەر خزمەتت نەکراو، خۆشت مەلا!

لە کتیبی «ئەل ئەغانی» دا باسی شاعیریکی عەرەب دەکا کە ناوی «ئیبینولحەمام» (کورێ کۆتر) بوو. لە گوندیکی لای حەلب لا دەداتە مالیک؛ خاوەن مال دەلی: میوان راناگرم.

- تۆزیک ئاوی سارد م دەیه.

- ئاو کیشی بابت نیم!

- لیم گەرێ لە بن سێبەری دیوارە کەت بەحەسێمەو.

- دیوار بۆ نەناسان بەرز نەکراو تەو!

- دیارە تۆ من نانسى! من ئیبینولحەمامەى شاعیری بەناوبانگم.

- برؤ یه خەم بەردە و کۆری قەلەرەشە بە!
مەلامستەفا لە کۆیستانی «کیکان» بوو؛ لە چادری مام تەها ناویک. نووری ئەحمەد تەها
گوتی: دەگەل سەرھەنگ مودەرپرسی ساواکی - کە ناوی خۆی نابوو عەلی - بە ڕیدا دەچووین،
گوتی:

دەتاسم، تۆ ھەزاری! گوتم: دیارە ساواکییەکی زیرەکی!
مەلا باقی سەرەتانی بوو؛ ناردبوویانە تاران. ساواک دەوریان داوو، خستبوویانە بەر
پرسیارانەو. مەلامستەفا خەبەری دانئێ کە دەبی دە بیست و چوار سەعاتا بیھێننەو.

مەلاباکی گوتی: ھەزار! لە تۆیان لێ پرسیم؛ گوتم ئەو لە لیۆژەییە و ڕۆژنامەمان بۆ دەنووسی.
- جا بۆ راستیت گوت؟

- کاکە زۆرم درؤ لەبۆ کردن؛ گوتم با راستیە کیشی تیدابێ!

لە لیۆژە لاویکی زۆر بالا بلندی بە سەر و سیمایان ناردبوو لەم کە ئێرانێ کرمانشاییە و پەنای
ھیناوە؛ ناوی داربووش بوو. پاش چەند ڕۆژیک ڕۆیشت. دەفتەریکی لێ بەجێ ماوو؛ بە خەتیکی
زۆر ناخۆش چەند خاتراتی خۆی نوسیوو کە سەر و بنی خاتراتی مەدحی دەزگاری شاھەنشاهی
ئێران و گالته بە گەلی کوردی ڕووت و کەسیف بوو. پاش قەدەرێک گوتیان داریوش گیراوە و
ساواک داوای دەکاتەو. گوتم: ئەو خێر و بەرە کە تەیان بەدەنەو، ڕەنگە خۆیان حەز بەکن
نەیان دەنەو!

پێویستە ئەمەش بلێم: دواي جیابوونەوێ برایم و ھەوالانی، حیزب کۆنگرەیی بەست و
سەرلەنوێ مەکتەبی سیاسی و تەنفیزی و مەرکەزی پێک ھینا. چەند کەسیکی باشی وەک
دوکتور مەحموود و حەبیب مەحمەد کەریم و ھی تری تیدابوو. بەلام زۆر بەیان پیاوی بێ کارە و
ئامرھیزی عەسکەری بوون. «لەبەر بێ مەلایی بە کە لە شیر گوتراوو بولقاسم...» چونکە - وەک
باسم کرد - زۆر بەی ڕۆشنبیران و پیاوانی لێزان لە دووبەرەکیە کە ڕەنجابوون و شۆرشیان جێ
ھێشتبوو.

ڕۆژیک لە «بن دايزا» دەگەل دوکتور مەحموود و سمایل عارف و ڕۆژنامەچیەکی ئامریکایی
میوانی مالتیک بووین. سمایل - کە لام وایە لە ھیچ ھەراچە بازارێک بە پوولە سووتاوێکیان
نەدە کۆری - ملی لە باسی حیزبی جەلال و برایم نا کە زۆر کەر و نەزان بوون... گوتم: ھەر
ئەو ھەندە کە تۆیان بە ئەندام قبول کردبوو بەسە بۆ شایەتی ئەحمەقییە کەیان!

دوکتور گوتی: خۆ ئێمە بۆ مەکتەبی سیاسیمان ھەلبژاردوو!

دەگەل بارزانی چووینە سەیرانیکی چیاي ھەلگورد. لە خوارمە گەرما و لەو بەرزە
سەرما بەکی زۆر سەخت بوو. پاش بیست و چەند سال تووشی رێواسان بووم کە وەک زەمانی
فەقییەتیم بۆ خۆم ھەلکەنم. فرمیسکیکم لە چاو داوھەری و بیری زەمانی جوانی و مندالیم وەک
فیلمی سینەمایی ھاتەو بەرچاو...

نیوەرؤ بوو، لە سەرمان دەلەرزم. غارم دا ناو کونە چارداغێکی چۆل. جلە ما بێتکم دیت،
پالووە کەم کردە مەمەو و جل وەک پەستەک پشتی دا پۆشیم و ڕاکشام. مەلامستەفا سەری
کیشا؛ وای دیتم زۆر پێکەنی.

- قوربان سەرمامە؛ نیچازە بە برۆمەو!

داگەر ام گەیمە بەرانبەری «ناوھندی». خەلکی دێ ھاتبوونە پێشوازی بارزانی. چلە دارێکی

خواری باریکیان به سەر رووباردا رائهنگاوتبوو، بیت له سەر دادهنا دهلهرزى، دهبوو ئەوسەرى بگرن تا دهپەریهوه. بارزانى و ههولانى گەشتینه سەر رووباره که و به سەد دەرد و ئەللا- ئەللا پەریهوه. به مهلاکەى ناوه دیم گوت: مامۆستا ئافەریم بۆ تۆ! مەشقى پەریهوه له پردى سیرات پى کردین!

له چىای ههنگورد بارزانى گوتى: دهیانگوت ههزار نایهتەوه شۆرش. من لام وابوو هەر دێههوه. رۆژیکى دیش که تازه هاتبوومهوه پرسى: زه بیجى چ ده کا؟

گوتم: موخالیفی تۆیه!

- ده لىن بردووته ماله خۆت؟

- به لى رهفییى چەند سالەم بووه؛ نه خۆش بوو. به لام لیت روون بى نهیتوانیوه فکرى من

بگورئ...

رۆژى دوایى من و مهلاباقى بهر لهوانى تر داگهراينه سەر جادهى لای «چۆمان». دنایه کى چۆل بوو. له بن دیوارى کۆنه قاوه خانهیه ک خۆمان دابوو بهر سێبهر. کورە جحیلهیه ک هات رابری، ئیشاره ی بۆ لایته که ی مهلاباقى کرد که ده بهرگى خاکی گیراوه و به پشتینیدا شۆر بۆتهوه:

- مامۆستا مهلاباقى ئهوه چیه؟

- هههۆ- هههۆ! لاو وایه سیلاحیکى سیرپیم پینیه؛ برۆ!

گوتم: بۆ دلى دهشکینى؟ جحیله؛ دلتهره؛ وایزانى زورنات پینیه و نهگەر چهیرانىکى بۆ لیده ی

دلى خۆش ده بى!

زیره کیه کى خۆم: تازه له بهغدا دوکانم دانابوو. دهگه ل دانشجوویکدا به ناوی مهزههر دۆست بووین. چەند سالیگ بوو لیک ههلبرابووین. رۆژیک کوریک هاته لام. زۆر به گهرمى چاک و خۆشى دهگه ل کردم.

- ئای کاکه چۆنى؟ خه بهرى کاک همیدى برات؟

- همیدى چى و برای چى؟!

- کاکه تۆ مهزههر نیت؟

- های قسه ی قۆر چەند پیکهوه ههوال بووین؟ چۆن نامناسیهوه؟ کورى شیخی داره خورمام!

- ئای راست دهکەى؛ ببه خشه!

- بهخوا دلّم زۆر لیت ئیشاوه. ئیتر نهجى ئهوجار منت له بیر بجیتهوه!

- نهخیر خاترجه م به!

رۆژیک له ئیداره ی مهبانى عام یه کیک هاته لام. له دلى خۆمدا گوتم: بروانه من چەند نازیره ک بووم. ئهوه مهزههره چۆنم لى گۆرابوو. هات سهلامى کرد، کۆکایه کم بۆ بانگ کرد.

گوتم: کاکه چۆنى؟ خه بهرى کاک همیدى برات چیه؟

ههستا گوتى: شهرته کۆکات ناخۆمهوه! تۆ دیاره دهتهوى من ئاشنات نه بىم، گالته م پى

دهکەى! پینم گوتى من کورى شیخی داره خورمام! رۆیشت و نهگهراوه.

له شۆرشدا رۆژیک له شهقلاوه نانى نیوه رۆم خوارد. کوریکى مەسیحیشم کردبووه میوانى

خۆم. گوتیان پووله که تان ئهوه ئهفەندییه داویه. لیم روانى به پیکه نینهوه هات:

- کاک ههزار چۆنى؟

- جارى توخوا پىم بلنى تۆ كورى شىخى داره خورما نيت؟

- يانى چى؟ ئەگەر وابى نامناسيهوه. من مەزھەرم!

- دەى كاك حەمىدى برات چۆنە؟!

- زۆر باشە و سەلامت لى دە كا.

نەقلى خۇم و شىخى دارەخورمام بۇ گىراوھ. تىر بە زىرەكىيە كەم پىكەنى!

دەگەل سەرھەنگ نافىز چووینە «زىنوى»ى شىخ و بووینە میوانى شىخ عوبەیدىللا. شىخ بۇ پۇژى رەشمالىكى دەورە بە كەلەكە بەرد گىراوى ھەلدابوو. بە شەویش دەھاتىنەوھ گوند. شىخ عوبەیدىللا مامى شىخ علائەددىن و نەوھى شىخ كەمال بوو؛ شىخايەتى نەدەكرد. پىاوپىكى زۆر میواندۆست و بە نان و خوان و زۆرىش قسەخۇش و لەبەردلان بوو. سى كورى گەورەى بە مال و ژنى بوو: عومەر -كە خوارزای حاجى محەممەدى شىخ رەشىد بوو- دەگەل سۆفیان دەژبا. سەیدەلى فەقىرۇكەيەكى سادە بوو. مستەفا كە ھەمەكارەى كارى ئاغاھەتى زىنوى بوو. شىخ ئەو كاتە كچى كاكە رەزای داىماوى ژن بوو؛ كە نزیكەى پەنجا سالىك لە شىخ كەم تەمەنتر بوو. متدالى لە شىخ نەببوو؛ بەلام زۆر كابان و خانم بوو؛ دەست و پوختى لەوپەرى پەسندیدا بوو. نافىز و من پىمان سەیر بوو كە شىخ لە سەر ئەو ھەموو میواندارى و سەخواوھەتى، زۆرى حەز لە دەعوەت دەكرد. ھەر پۇژە بە دوكاندارىكى دەگوت: كەى دەعوەتەم دەكەى؟ تاجىرى زىنەویش بە ناوى دەعوەتى شىخ، گىسكىكىان لىدەنا و پەنجا كەسیان پىوھ دەعوەت دەكرد.

دوای پارزە شەو بە نیازى كوستانى بەردە پانەى بنارى قەندىل چووین و میوانى شىخەى حاجى رەسوول بووین كە ئاغاى گوندى قەمتەرانى بىتوین و خاوەن مەرىكى قەوگا بوو. پىنج پۇژ لە ھاوین رابردبوو؛ ھەر چەند شەو لە ناو خىوھەتىكى زۆر كىپىدا و لە بەر ئاگر و بە پىخەفى زۆر نوستىن، تا بەیانى لە سەرمان لە بن چىنگى خۇمان دا. بەیانى ھەموو ئاوبوونە سەھۆل؛ دەست و چاومان بۇ نەشۇرا. بە سویند و قورعانى خاوەن مال، دوو شەو ماينەوھ. گوتیان ئەگەر بەرەو قەلادزە دەپۇن، بە كوستانى قەندىلدا زۆر نزیكە؛ بەلام چوار سەعاتىك بە سەر بەفردا دەپۇن. بچىن؟ نەچىن؟... ناچىن! سەبەى كە وەرئ كەوتىن تووشى شىوھ پەلەيەكى پىر بەفر بووین كە مەودای بىست مەتر نەدەبوو. پەلەكانى لى پكە! كەوش داكەنە! بە نىو سەعات بە قىرە دەرچووین. ھەلى كرده وەر؛ دنیا لە مژ تارىك داھات. لە سەرمان دەلەرزىن. ھەمووى سەعاتىكى نەبرد بە دىوى «ئىنى» و «مژدىنان»دا ھاتىن. لەو دىو زستانى سەخت، لەم دىوى عەینى كىو، لەبەر مەش و مەگەز و گەرما وەرەز ببووین. ھەردوو كمان ئىستەر سوار بووین. نىوھرۇ چووینە «خۇشكان» و شەو گەینە «وھلئى»، بووینە میوانى شىخ رەزای گولانى كە كۆنە ئەفسەرى پۇلىس بوو. ئىستەرەكەى من سواری بووم، فیرە بازدان بوو؛ قەت لە دەراوى ئاسابى نەدەپەرپەوھ. ئەم حىزباب خىوھ مانى دەگرت؛ دەبوايە كەندالە جۇگەى زۆر ھىلاك پەیدا كا و باز بدا. لە سەر بەرەژىرانىش بە ئانقەست بەردىكى بلندى دەدیتەوھ، خۇى ھەلدەدا! ئەو سەفەرە گەيىمەوھ قەلادزە. جگە لە ئەحمەد تەوفىق و دەستە و دايرەكەى، زۆر كەسى دىكەى سابلاغىم دىتن. دەگەل مەنەشەم چووینە «ھىرۇ» بۇ لای كاك سەعدى حاجى بايزاغا و سەید محەممەدى ئاجىكەند و چەند كەسىكى تر لە خزمانیان. سەیدە شىنەى خالۇزاشم لەوئ دىت و نۇرۇزان ماىوھ و زۆرم خەبەر لى پرسىن كە بۇ من تازە بوون. بەلام ئەمەى خۇش بوو ھەر كەسى لىم دەپرسى چۆنە، دەگوت: پىرئى يان دوىئى دىتوومە. نۇرۇژ رابرد، تارىخ لە لای ئەو

نہ گور!۱

چند جاریک چوونہ کوستانانی جہمالہددین بؤ مالی حاجیاغای مہحمووداغا. ئیوارانہ دہگہل کاک ساعد دہگہرام و شہوان و رۆژانمان بہ گالتہ و جہفہنگ رادہبرا. عہونی یووسفی کۆنہ وہزیری قاسم لہ کوستانانی جہمالہددین بوو. رۆژانہ دہجووہ سہر رپی قہلہرہشہی سوئسنیان، ہہر کہر و باریکی کوردی ئیرانی دہدیت، تاریفی شاہہنشای لہ لا دہکرد. گوتیان ئہوہ چۆتہ تاران میوانی ساواک بووہ؛ رۆژانہ سی بوتل ویسکی لی دزیون. لہ سہر ئہوہ دہریان کردوہ. ئیستا کہ تاریفی شا بؤ کہرداری سوئسنی دہکا، بہ ہومیدہ شا بیتہوہ و دووبارہ بچیتہوہ سہر ئہو ئاخورہ چہورہ!

حہسہنی کورپی رہحیمی قازیم دی تازہ بیوہ پیشمہرگہ، لای وا بوو پیشمہرگہ دہبی پیس و چلکن و پروت بی. کالہ شہہیہکی دہ پیدا بوو سہگی لی دہتور!۱ بہ ہہزار گیرہ کہوشہکانی خۆم دایہ کہ ہہر لہ کالہکانی چاکتر بوو. چووبوو لہ قہلاذہوہ جووتیک کہلاشی تازہی ہہورامی بؤ ناردبووم.

رۆژیک لہ کوستانانی جہمالہددین بووم. کاک یووسف میران - کہ روتبہی سہرگوردی لہ ئہر تہشدا بوو - دہگہل بابہ کر پڑدہری ہاتن لہ کیو دیتیانم. گوتیان: حیزب دہلی کارمان دہگہل بکا. گوتم: نہہاتووموہوہ بؤ کار کردن؛ دہمہوی بیکار راپیویرم. گوتیان مہئمورین ہہر دہگہل خۆمانت بہرین.

چوومہ مہکتہبی سیاسی لہ «ہہلشؤ». حہیب و دوکتور مہحموود گوتیان دہبی لہ رۆژنامہی خہباتدا کار بکھی! گوتم: من لہ غہلہتگیری رۆژنامہی عارہبیدا زؤر ماہیرم. ئہگہر قبول دہکہن غہلہتگیر دہبم. ئہگہر خۆشم بہ کوردی شتیکم نووسی، لہ سہر حیسابی کارہ کہم نہبی؛ چونکہ لہوانہیہ ئہوی من دہینووسم رازیتان نہکا و مہجبور نیم بہ ہہوای کہس بنووسم. ئہوی نہتانهویست «مالی قہلب سہر وہ ساحیبہتی!». پیک ہاتین و بہ ناوی غہلہتگیر ئہمرم بؤ نووسرا. قہرارش درا مانگی پازدہ دینارم لہ بہغدایہ بؤ بدن بہ مندالہکانم. چاپخانہ لہ «سونی» بوو؛ چوومہ ئہوی. بنکھی ئہحمہد تہوفیقیش لہوی بوو. شہریفزادہ، سالاری حہیدہری، سولہیمانی موعینی، حہمدہمین سیراجی، مہلا سہید رہشید، حہسہنی ئیسحاقی، مہلا قادری لاجینی، مام عہلی عہجہم و زؤری تریش کہ ئیستا لہ بیرم نین لہوی بوون.

سونی زؤر گوندیکی خۆش و بہ رہز و دار و بارہ. کارگہری چاپخانہش شہش نہفہر بوون. بہر لہوہ من بچم، یہکی تری بہ ناوی ئاورہحمانی مہلامہحموود بہ سہررا گہیشتبوو. رۆژیک مہلابک لہ قہلاذہوہ ہاتبوو، چووبوون جیگہی چاپخانہیان نیشان دابوو. وہ سبہپرا تہیارہ بؤمبارانیکی خہستی کردبوو، بہلام بہ سہلامت دہرچووبوو.

لہ سہر جؤگہ ئاویکی پر لہ دار و بار، سہکۆیہکی زؤر خۆش لہ بہرد ہہلبہستراوو؛ بہ راستی شاعیرانہ بوو. رۆژانہ جگہ لہ کاری رۆژنامہ، بؤ خۆم شیعرم دہنووسی و فکرم دہکردوہو؛ حہزم نہدہکرد کہس بیتہ لام. بہلام کوپگہل لہ کۆلم نہدہبوونہوہ. تہرجہمہی خہبیامم لہوی تہواو کرد. سہرہتای بہرہو موکورانییشم لہوی ہؤندہوہ و لہ پاشان لہ شوئیکتری تہواوم کرد. چہند مہقالہ و شیعریشم بؤ رۆژنامہ نووسی و چاپ دہکرا. شیعری «مارمیلکہ نیم» یہکیک بوو لہوانہ و مہقالاتہکہم نہماوہ.

رۆژیک خاوهن ملکه کهی دهوری جوگه که هات. گوتم: مام حممه د بای روعه دیناریک
تریمان بدیه! سر داریکی زور بهرز و باریک کهوت که میوی لی هالا بوو.

- مامه ده کهوی! هیچ نه بی کلاشه کانت داکه نه!

پیکه نی: بۆ پیتان وایه منیش وه کو ئیوه م؟ ئه و داره بۆ من وه ک جاده وایه!

تۆزیک تر سر کهوت؛ دار داها ت و مام حممه د کهوت و دنگی له بهر نه هاته دهر. خوا
عافوی کا!

زور جار دهمدی پیشمه رگه کان ده هاتن نانی وشکیان وهرده گرت و چیشتیان نه ده خوارد و
دهرۆشتن. کهوتمه شوپنیان، خویان به ناو در که تووتر کاندایه کرد و ههنگوینی شه مه
تریلکه بیان ده خوارد که شانیه به در کانه وه هه لده به ست.

له سونپوه هات وچۆی هه لشویم زور ده کرد که مه کته بی سیاسی لی بوو. ته یاره حه جمینی
له هه موو کهس هه لگرتبوو. که شیشیکی ئاشووری زور پیرمان ده گه ل بوو، زور له ته یاره
ده ترسا؛ کونیکیان بۆ کۆلیوو. رۆژیک ته یاره هات و «ئه بونا بیداری» رایکرد بۆ کون. پیش ئه و
سه گیک خۆی تی خزانده بوو؛ لئی مراندبوو. هاواری کرد: ره مزان عه قراوی وهره سه گم له کۆل
که وه!

عه لیه سووریک خه لکی گوندی «کانی سیوی» گه ورکان، پیشمه رگه ی هه لشو بوو. پیاویکی
زور ئازا بوو که له دواییدا ده گه ل سه ید فه تاح و چوار کهس له کئیوی «حاجی کیمی» پشت
قه ره گوێز شه هید کران. عه لی ئاگای له که پیران ده بوو. بۆی گپرامه وه: شیخ محهممه دی
هه رسینی - که عه لی ده یگوت: نه سرینی! - عه لی و چه ند پاسه وانیکه دیکه ی که پیرانی کۆ
کردۆته وه، سوخه نرانیان بۆ بکا:

- کورم! پیشمه رگه نابی بترسی؛ نابی هه والی خۆی له ته نگانه دا به جی بیلی. وای دانین
ئپستا ته یاره بی ده سپرژ بکا، به کمان بریندار بی. نابی راکه ی؛ ده بی بریندار رزگار که ی و گوێ
به ته یاره نه ده ی...

له و دهممه دا ته یاره هات. شیخ له پیش هه مواندا هه لات! ده تگوت که روپشکه و تاژی تی
به ردراره. چوه پشت داره به روونپه ک و هه رای ده کرد:
- هه لمه یه ن!

- کاکه شیخ به خوا ئیمه ش چاو له جه نابت ده که یه ن! هه لاتین...

مامۆستایانی مه کته ب سیاسی و ته نفیزی له ناو درک و دالی زور چوغوردا که پریکیان کردبوو
که هه رگیز ته یاره نه یده دیت. نیوه رۆیه ک لایان بووم، ته یاره قرماندی. له که پره وه هه لاتن بۆ ناو
به رده لانای ناو چه م. هه رام کرد: ته یاره رۆیه وه؛ وهر نه وه! کاک سامی وه ک تیتری
سه رمه قاله یه کی رۆژنامه ی که من نووسیبوم ده یگوت: «به قورعان نایه ی نه وه!».

شه ویک له که پری سالح یووسفی بووین، گوتم دلم خه بهر ده دا که شتیکی نااسایی هه یه.
هه ستام حه سیری به خۆم هه لدا یه وه، ماریکی تیدا بوو!

شه ر له ده وری قه لادزه رۆژه رۆژ توندتر ده بوو. بریار درا مه کته بی سیاسی و چاپخانه
بگوێزنه وه بۆ لای ناو ده شت. ده سه ته - ده سه ته به ری ده کران.

به یانییه ک هاشم عه قراوی به هانکه هانکه هاته وه که شه و تووشی له شکره عیراق بووین و
هه واله کانم بی سر و شوپن. له کن سه نگه سه ر جیه که ی یووسف میران و خۆی تیدا بووه،

تووشى چراى جىيىنك بېوون كە رووبەروويان دى. دابەزىون كە ئەگەر دوژمن بوو شەر بىكەن. ھاشم بە يەك ھەلاتن شەش سەعات بىن وچان ھەلاتبوو؛ كە ئەو خەبەرەى دا. كە چى نە دوژمن، نە تەرەماش!

بارمان كرد. مەكتەبى سىياسى چووه «سلى» و من و كاك سامىش بەرپى كرەين بۆ لاي بالە كايەتى. سالىح يووسفى كرابووه سەرپەرستى رادىئو؛ كە تازە پەيدامان كوردبوو. لە پشت «وەلاش» لە ناو جەنگە لىكدا كە «گۆرى گاجووتان» يان پى دە گوت چووينە كە پرانەو. دە گەل عوسمان سەعيد و دلشاد مەسرف و جەلال عەبدوهرەحمان - كە ھەر سى گۆيندەى رادىئو بوون - لە كە پرىكدا بووين و چەند كە پرىكى تىرش ھەبوون. نان ھەبوو، پىخۇر نەبوو. دەور و بەرمان ھەموو رەز بوون؛ خاوەن يان بېوونە جاش و بەجى مابوون. جا وەرە تىرئ رەشكە بخۆ! ھەمىشە سەو تەيەك تىرئ لە كە پر بوو. كەس نەبوو رۆژئ چەند جار زەرگە تەى پىو نەدا!

لە تىرئ رەشكە وەرەز بېووين، گوتمان با بچىن تىرئ سى پەيدا كەين. لە رەزىك پەيدامان كرد و قەرئالەمان داگرت. كابرەيەك بە تىلەيەو لەو لاو ھات. گوتم: كورپنە توورەى كەن تىلاكوتمان دە كا، من جوابى دەدەمەو. كابرە سىنگى دا سەر تىلا؛ ئەرى كاكە! ئەو رەزەشتان بە رەزى جاشان زانىو؟

- نەخىر، گوتمان رەزى پياوانە و بە تىرپادىو ھاتووينى!

- دە ئەگەر وا بىن نۆشى گىانتان بى؛ رەزى خۆتانە!

ترس و لەرز لە ورچ پتر بوو تا تەيارە. شەوانە ورچ دەھانتە ناو كە پران و لىمان دەقوولاندن. رۆژىك تازە تاو سەرى كىوانى زەرەد ھەلدەگىرا، پىنج تەيارە خوت و خافل ھانتە سەرمان و بەر تىرباريان داين. قەت دىمەنى ھىندە جوانم نەدىو: زەردايى ئاگرى مووشەكان وا بە ھەندەسە و رىك بۆمان دەھانتن كە نەبىتەو...

سەيدا سالىحى سەرپەرستمان فەلەى گرت و چەند قولكىكى ھەلقەند كە لە ئايندەدا ئەگەر تەيارە ھات خۆى تىدا وەشارىن. قولكەيەكيان نىشان من دا كە ئەمە بۆ تۆيە: قەبرىكى تەنگى بارىكى تارىك. گوتم: سەد جار بە تەيارە بىكوژرىم ناچمە ناو ئەو قەبرەو. رۆژانە دەچووم، شوپنىكم پەيدا كوردبوو لە ناو رەزىكدا. كەس پى نەدەزانىم. بە ئاسوودەى دەمنووسى، تەيارەش نەيدەدىتم. شىعرى بەرەو موكرىانم لەوى ئەواو كرد و زۆرم شىعر و مەقالە بۆ رادىئو دەنووسى.

قەرار درابوو بەرنامەيەكى تور كمانىشمان ھەبى. مامۇستا جەلال عەبدوهرەحمان، يەكى نووسى و بۆ خۆى خويندەيو. بە رۆژ بەرنامە زەبت دەكرا و شەو لە رادىئو گويمان لى دەگرتەو. جەلال زۆر خۆ بە زل زان بوو؛ نەدەكرا گالتەى دەگەل بىرى. كە گويمان لى گرت گوتم: خودايە بۆ خاترى ئەم مەولوودنامە مبارە كە روحمىك بە كورد بىكەى!

ھەموو پىكەنىن و جەلال توورە بوو؛ دەنگى لى گۆرىم. وە سەبەى شەو كە دەستى پىكرد، بىدەنگ دەستمان بۆ دوعا ھەلئنا و ھىچمان نەگوت. بۆ خۆى لە فلقەى پىكەنىنى دا، گوتى: برا راست دەكەن، ھەر وەك مەولوودنامە دەچى!

جگە لە نان و جار و بارە چىشتىكى ساوار، يان برىنج كە مالە «خدرمەنگور» ناوىك بۆيان ساز دەكردىن، رۆژانە يەكى بىست فلس، يانى چوار قرانمان خەرجى دەدرايە كە بەشى تووتن و پەرى نەدەكرد.

«ئەلبېر» ناۋىكى ئاشورىمان دەگەل بوو؛ حقوقى بوو؛ سەدوپەنجا كىلۆپەك وەزنى بوو. چووبوۋە دەنگى شەر زەبت كردن. شەو ھاتەوہ و زەبت و رادىۋى پىچ نەبوو. - ھا، مامۇستا؟

- تارىك بوو؛ زۆر ترسام؛ دابەزىم. بە بىرمدى ھات لە سەر عەرز مار ھەيە، سوارى ئىستىرە كەم بوومەوہ. زەبت و رادىۋم ون كردن!

دوو مندالى ھەش-نۆ سالا لەوئى بوون. گوتىم: بچن! ھەر كەس دۇزىەوہ سەد فىلسى دەدەينى. زۆرى نەبرد شتە كانيان ھىنايەوہ كە لە دەم رى بەجى مابوون.

- مامۇستا ئەلبېر! بتخەينە تەرازوو بارتەقاي دە مندالى كورد دىيەوہ. بۇ دەيى ئەوان نەترسن و تۇ بترسى؟!

باران دايدا و ژيان لە كەراندا زەحمەت بىو؛ پەنامان بە گوندان برد. كۆمەلىك لە ئىمە چووينە «مىرگى» ژوورىكمان پەيدا كرد. دەچووينە «گورپى گاجووتان» نانمان دىنا. رۇژىك بانگيان كردىن و ھەر يەكە سى دىنارىان داينى. پەك لەو خۇشپىيە! كاك عەبدولخالقى مديرى ھەندەسەى رادىۋكەمان، رادىۋيەكى خۆى فرۇشت بە ھەشت مريشك. پوولمان نارد لە «خانى» گۇشت و ميوە و فۇدكاي زۇريان ھىنا؛ جەژنىكى شاھانەمان ساز دا. جەلال عەبدورەحمان ناردبووى فۇدكاي كرىبوو بەلام نەيدەخواردەوہ. لىمان قەرز كرد كە بۆى دە كرىنەوہ. ئەو دەيگوت دەگەل نەھار و شام ھەر جارە نيو ئىستىكان دەخۇمەوہ. دواى دوو رۇژ سالىح يووسفى بانگى كردىن كە:

- سى دىنار بە سەھو دراوہ؛ بىمدەنەوہ!

- ھەيھوو سەيدا! ھەزمىش كراوہ!

حەبىب محەممەد كەرىم گوتى: دەلىن لە مىرگى ئارەق خوراوہتەوہ؛ راستە يان نا؟ ھەوالەكان سوپىنديان دەخوارد كە شتى وا نەبووہ. گوتىم بەلنى بووہ و نووك و بەدم بۆ گىراوہ. گوتى: وا ديارە مامۇستا جەلال وىستووہ گوناھى خۆى پىچ داپۇشى. حەز دەكەم باسىك لە كاك عەبدولخالق بكەم كە لەوہتا دىومە تا ئەو رۇژە دەمرم لە دۇستە ھەرە خۇشەويستە كانمە:

فەقى بووہ؛ بۇتە مەلا. لە سەربازى كراوہتە ئىمام تابوور (قازى عەسكەر). ھەر لەبەر خۇشپەوہ بە ئىشتىبا دەسكارى رادىۋى كردوہ. گەيشتبووہ رادەيەك فرستندەى رادىۋى زۆر بە ھاسانى و نرخىكى زۆر كەم دروست دەكرد. رادىۋى نيوكىلۇ واتىمان بە پەنجا ھەزار دىنار كرىبوو؛ كە لە كەم جى دەبىسرا. عەبدولخالق رادىۋيەكى مەوجى ناوہراستى لە سىم و بوترى بەتال و چەند لامپىك لىك دەدا كە سەد دىنارى تى نەدەچوو؛ لە ھەموو رۇژەھلاتى ناوہراست دەبىسرا! لە شۇرشدا ناردىان بۇ چىكوسلافاكيا؛ گوتىبووان تۇ لە ھەموو موھەندىسان ماھىرتى! بەلام لە كارخانە كار بكە و شتى تازە فىزىبە! دواى شەش مانگ ھاتەوہ. پىنج موھەندىسى رادىۋومان ھەبوون كە لە خارىچ خۇبىندبوويان؛ دەبوو عەبدولخالق فىريان كا! لە مەلايەتيدا زۆر زانا بوو. كەمتر مەلا لە موجدەلەدا دەگەلىان دەردەبرد. ئاغلەب گالئەى بە عەقل و سەوادىان دەكرد و مەلا ناخۇشيان دەويست. قەت نەمدى دەم بە پىكەنين نەيى. لە عىشقى كوردستان و نازادىخوازىدا سووتابوو. چاوى لە مالى دنيا نەبوو. بە گالئە پىم دەگوت: ئاخىر تۇ لە سەربازى مردوو شوتن، ئەو عىلمى رادىۋيەت لە قنگى كاميان دەرھىناوہ!

بە ھەموو ھیز و توانای خۆی ھەتا شۆرش ھەبوو ھەر دەگەل بوو؛ وازی لە مال و مندال ھێنابوو. بۆ شۆرش لە لەشکرێکی دە ھەزار کەسی بە بەھرەتر بوو. لە شکانە کەشدا ھاتە سابلاغ، لە تارانەوہ چووہ ئەلمانیا. زۆر لە ژیان ناھومید بوو. لە ئەلمانەوہ راست چوو بووہ بەغدا و لە فرودگا گوتی من فلان کەسی موھەندیسی رادیوی شۆرش بووم و ھاتووم ئیعدامم کەن. بەلام ئیعدامیان نەکرد و ھاتەوہ ھەولێر و دوکانی تەلەفزیون چا کردنەوہی دانا. زۆر بە داخەوہ لە سالی ۱۹۸۴دا لە ھەولێر تیرۆر کرا و بە راستی گەورەترین زیان لە کورد کەوت...

بنکە ی ئەحمەد تەوفیق لە پشت گوندی شیخان بە چیا بە کەوہ بوو؛ کانی و ئاویکی زۆر خۆشی لێ بوو. ھەرچەند لە ھەموو بنکەکان دەرھەم بەرھەمی زۆر بوو، کار زۆر بە ناریکی ئەنجام دەدرا، بەلام ئەحمەد پیاویکی زۆر بە زاکوون و مورەتتەب بوو. پێشمەرگە ی ئەو دەرسیان دەخویند، ھەمیشە کاریان دەکرد، کەس زاتی نەبوو لە خەت لادا. نەچار با، دارتاشی پێدەکرد. ھەر کەس ھەر سنعاتیکی ھەبا دەبوو بیکا و بەھرە بە شۆرش بگەنێ. زۆر جار میوانی دەبووم و بەو تەنزیم و رێک و پێکییە ی زۆرم دل خۆش دەبوو. جارێک لەو جارنە لای بووم، ناردبووی لە «خانێ» گۆشت جوانە گایان کړیوو. ھەر دەمانخوارد و رەحمەتمان بۆ گا زەرد دەناردا! لە بنکەدا ئەحمەد و ھەوالانی نیوەرۆ لە سەر جینگە پاکشووون، منیش لە پاش خۆشوستنیک - کە ئەحمەد ناچاری کردبووم و پێشمەرگە کانی ششبتوویمان- بە تایی دەریسە لە سەر جینگە کەم دانیشتبوووم. کاربایەکی دیھاتی ھاتە ژوور، گوتی: کاک ھەزارا! ئەوہ نەخۆشی؟ گوتم: برا ئەوانە بەو حیسابە مردوون. چۆنە ھەر لە نەخۆش دەرسی؟! بوو بە پیکەنین. کابراش قرتەبەکی کرد؛ یانی قسەبەکی سەیرە!

لە پاش ماوہەک رادیۆمان گۆیژتەوہ بۆ کێوی «گردێم» کە ئەشکەوتی زۆر گەورە ی تێدا بوو. رادیۆ لە ئەشکەوت دامەزرا. کارگەرانی ئێکەوتین، لە ئەشکەوت و کەپر دا جینگە ی خۆمان کردەوہ. کەلینە بەردیکم دیتەوہ، دیواریکم لە پیش کرد و دەرگایە کەم تی خست. ئەوہ نەندە تەنگ بوو، ئەگەر تێدا رادەکشام کەسی تری نەدەبرد. دەبوابە دانیشم کە یەکیک بەتایبە دیدەنیم. نیوم لێ نا «فەسری شایۆ»! کە لە فەرەنسە مەشھوورە. ھەوہل رۆژ کە لیم روانی، کەلینە بەردە کە بەرەو ژوور تەنگ و تاریک بوو. چووم سیلیکی پر لە پۆلووم ھینا، مستیک دەرمانی «دی.دی.تی.»م بە سەرەوہ کرد و دەرکەم داخست. پاش تاویک سەرم داہەوہ؛ دوو دوو پشک و چەند جالجالۆکە و ھەلەپەزە ی تێدا مردبوو. لەتە دەرکیک تەختی نوستنم بوو. فانوو سیکم ھەبوو. قەدەرێک تا شەو دەرنگیک لەبەر فانوو سیم نووسی و لە سەر دەرگا - کە لێفەم لە سەر راختبوو - نوستم. بەیانی کە ھەستام روانیم ماریک - کە بە دەرمان شل بووہ - ھەر ھیندە ی بۆ کراوہ بە گێژێ و شلی گە یوہتە سەر جینگاکەم. قورسای مانی کەوتۆتە سەر و لە بنمدا مردوہ.

لە چیرۆکی کۆندا دەلێن فلان جینگە شای مارانی لێ بوو؛ بە ھەزاران ماری لێ کۆ ببوونەوہ. بە راستی «گردێم» شوینیکی وا بوو. کێوہ کە خۆلە پۆتینە یەکی بۆر بوو، ئەوہ نەندە ی مار ھەبوو نەبیتەوہ. مارە کانیش ھەموو کۆرەمار (کۆلەوہ یباب) بۆری سپی و اشێ زگ زلی کلک زۆر باریکی سەر سێ سووچ بوون کە پێوہ دانیان یە کابوہ کە و گامیشیش فەراق لێ دەبری. نیوەرۆ و شەو دە چووین لە ئەشکەوتیک نان بخۆین، قەت نەبوو لە رینگە کەسمان تووشی مار نەبێ. رۆژیک لە

سەر بەردىك لەبەر تاو ٲاكاشابووم، عەبدولخالق ھاتبوو ھەراى كرد: كۆرە ھەلىڭ مار پىتەو ھەدا! ھەستام، مار لە بەر دەر كەو ھە خزىە خوار. گوتم: كا كە بە خوا من زالم بووم، جىگەى رۆژانەى ئەوم داگىر كردبوو!

جارىك بىلامانى لە كەلىنە بەردىكا دەستەم بە ئاو دەگەياندى، كە روانىم ماريك لەو كۆلەو ھىبابانە، نىو مېترىك دوور لە بەرانبەرم ٲاڤۆكەى خوار دوو ھ. گوتم: خاترجەم بە! تازە تا كارى خۆم نەكەم ھەلناستم! ھەر تماشاي يەكترمان دەكرد، تا ئەو شەرمى لە من كرد و ھىدىكا جىگەى خۇى بۇ بەجى ھىشتم. پىشەمەرگە كان سىزدە ماريان لە رۆژىكا كوشتبوو، نابوو يانە ناو زەنبىلە بەكەو ھە ٲووشيان بە سەر دادابوو، بردبوويان بۇ مەكتەبى سىياسى:

- فەرموون مېو ھى گەردىمە، بە ديارىمان بۇ ھىناون!

سەرى ٲووش ھەلگەر ھە سەبرى مامۇستايان بكة چۆن ٲادە كەن!

زۆر بى ٲىخۆرى بوو. رۆژىك جوانە گايەكى زۆر قەلەومان بۇ ھات كە بارزانى ناردبووى. جا ھەرە گۆشت بېرژىنە! بە دوو كەل تەيارە زانىبوويان. چوار تەيارەمان ھاتە سەر؛ لىدە و بوكتە! گوتيان ٲاكەن و خۇ بشارنەو! گوتم: ھەزار بۇمبام وى كەو، دەست لە گۆشت بەرنادەم! ھەر چى كرديان نەبزووتم و گۆشتى بەشى خۆم برژاند. بۇمباى ناپالميان ٲىدا دابوو، تەختى فەنەرى لە ناو ئەشكەوتدا ببوونە چنگىك گوراسن؛ لە گەرما توابوونەو ھە. چەند رۆژان بەردى ئەشكەوتى كە ٲادىوى تىدا بوو گرى ھەر بەرز بوو. قەسرى شاىۆى منىش كەس نەيدەزانى جىگەكەى لە كوئى بوو. ئىتر تەيارە فېر بوون و ھەموو رۆژ سەريان دەداين. شەوانەش تەيارە ھەر لە عاسمان خولىان دەخوارد و بۇمبايان دادەباراند.

شەوېك دەگەل سى ٲىشەمەرگە لە گەلالە بوو. بوو بە قەرمەى تەيارە. چەرا كۆژابوونەو، دەكەوتىن برۆين، من جغارەى داگىر ساوم بە لىو ھەو ھەو. كابرەك جنىوېكى دا و خەرى لە جەخماخ ھىنا بىكوژى.

- كا كە فرېى دەدەم و مەمكوژە!

بەو شەو ھە - كە زۆر تارىك بوو - بى ٲىگا بە «گەردىم» ھەلگە ٲانەو ھە. چەند جارىك دەكەوتىن و ترسىش ھەبوو بە سەر ماردا بىكەو. عوسمان سەعىدى (وېژەرى ٲادىۆ) بەرې دەكرا بچى دەنگى شەر زەبىت كا. گەردنازايى خواست كە مەبادا نەبەتەو ھە. دلشاد مەسرف گوتى: مامۇستا سەعىدا خوا نەكا مەرگت ببىنم؛ بەلام قەزا و قەدەرە. ئەگەر نەھاتىەو ھە لىفە و سەرىنەكەت چ لى بىكەن؟

- دلشاد با بۇ تۆ بى.

- دە برۆ يا خوا نەبەو ھە! خۆ من دوو مانگە ٲەتوويكىشم نىبە!

خەمى رۆژانەمان بە گالئە و گەپ سواغ دەدا. يەككىمان نامەبەكى زۆر ناسك و دلدارانەى لە زمان كچىكى ٲەواندىزى بە ناوى «ٲووناك» بۇ عوسمان سەعىد نووسىبوو، عوسمان لە ھەموو بەرنامەبەكدا خوشكە ٲووناكى ٲەواندىزى باس دەكرد كە كىژە كوردى راست ئاوا دەبى!

ٲىشەمەرگەى بە ناو خزمەتكارى ٲادىۆ زۆر لە لازم ٲتر بوون. ھەر بىكارىك دەچوو ھە لای ئىدرىس - كە لە گوندى قەسرى بوو - دەبگوت بچۆ ٲادىۆ. دەگەل عەبدولخالق شەو چوو نە «مقەسرى». شىتېكىيان لە بارزانەو ھىنابوو بە گورىس بەستبوويان. ئىدرىس گوتى: دە ئىستا من چ لەو ھە بىكەم؟ گوتم: ببىنرە بۇ ٲادىۆ، ئىمە جىگەمان زۆرە!...

كاك خالیداغای حیسامیش هاته «گردیم» بۆ رادیۆ. چهند شهویک که له سه‌فه‌ردا ده‌بووم، فه‌سری شایۆم دابووێه. شه‌و له‌به‌ر فانووس کتیبی خۆیندبۆوه، ماریک له‌ سه‌واوه که‌وتبووه ناو په‌ری کتیبه‌که‌ی!

بۆی گێرنامه‌وه: منداڵیک مه‌نجه‌لیک ماستی بۆ خالیداغا هیناوه که مه‌حمووداغا ناویک بۆی ناردوووه. ته‌نیا ناوی ئاغا‌یه‌تی دوور به‌ دوور کردوونیه‌ دۆستا! منداڵه‌که‌ ده‌لی: مه‌نجه‌له‌که‌م بۆ به‌تال که! پیتی ده‌لی: سه‌ریک برۆ، وه‌روه‌!

قاپی نییه. نیشته‌ۆته‌ سه‌ر مه‌نجه‌له‌ ماست و لیسی داوه و شه‌ش رۆژان نه‌خۆش که‌وتوووه!
ده‌گه‌ل کاک سامی عه‌بدوهره‌حمان ناردراین بۆ «لینۆزه» له‌ ناو ده‌شت، که به‌ سه‌ر چا‌په‌مه‌نی رابه‌گه‌ین.

بێ جێ نییه‌ بگه‌رپه‌مه‌وه سه‌ر باسی هه‌لاتوووه‌کان بۆ تاران و هه‌مه‌دان:
مامۆستا له‌ تاران خۆش ژباون. پێشمه‌رگه‌ی تریش له‌ هه‌مه‌دان، له‌ پادگانیک کۆ کراونه‌وه مه‌شقی سه‌ربازی ده‌که‌ن؛ که رۆژیک دژی بارزانی بینه‌وه مه‌یدان. جیژنی بیست‌ویه‌کی ئازهر ده‌بی به‌ شادمانی ئه‌و رۆژه‌ی که جمه‌وووری مه‌هاباد تیک چوووه، جیژن بگرن. ده‌بیته‌ هه‌رای پێشمه‌رگه‌ی دلسۆز:

- چۆن ئه‌وه ره‌وايه؟ ئه‌گه‌ر ئه‌م جیژنه‌ بگرن ده‌بی له‌ هه‌موو بێ ئابروویک ریسواتر بین...
مامۆستا عومه‌ر ده‌بابه‌ نوتقیان بۆ ده‌کا:

- ده‌ی جیژن گرتن چیه‌؟ بۆ ئابروومان ده‌چێ؟! لای کێ ئابروومان ده‌چێ؟! هه‌ر وه‌ک جه‌نابی تیمسار نه‌سروللاهی فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر ئه‌علاحه‌زه‌رت بفه‌رموئ گوو ده‌ ریشتان هه‌لسوون! ئه‌یکه‌ین. دوا‌یی به‌ سابوون و ئاو ئه‌یشۆینه‌وه، سابوون فره‌یه و ئاویش فره‌...
ئه‌وانه‌ی ئابرووی کوردايه‌تیان له‌ لا گرینگ بووه، گو‌توویانه‌ خۆمان ریش به‌ گوو ناکه‌ین؛ کێشه‌ که‌وتبووه‌ نیۆانه‌وه. هیندیک هه‌ر له‌ گه‌ل جوئ ببوونه‌وه. «مه‌لا جه‌میل رۆژه‌یانی» - که له‌ سه‌ر زۆر شتی‌تر تووره‌ ببوو- هه‌ر چهند له‌ «ماوه‌ت» قازی شۆرش و ره‌گه‌لیان که‌وتبوو، هاتبووه تاران و سه‌ربه‌خۆ ببوه په‌ناهنده‌ و له‌ رادیۆ دامه‌زرابوو.

رۆژیک له‌ هه‌لشۆ ده‌مروانیه‌ کێو. ره‌شاییه‌کم دیت؛ هات و نزیک بۆوه. «سه‌فه‌ر» ناوی فه‌یلی بوو که پێشووتر تفه‌نگیکی فرۆشتبوو؛ ده‌بوايه‌ محاکمه‌ بکری.

- ها سه‌فه‌ر، خیره‌؟

- کاکه‌! له‌ هه‌مه‌دان رامکردوووه؛ هاتوومه‌وه با محاکمه‌م بکه‌ن و بمکوژن.

- حالتان چۆن بوو؟

- حالی سه‌گ! پێشمه‌رگه‌یه‌که‌مان له‌ ناو مه‌نجه‌لی ده‌ عه‌ززی گه‌راوی پادگان - که ماشیان

تیدا لێنا‌بوو- که‌وت و بوو به‌ شه‌هیدی ماشینه‌... مام هه‌ژار! ناویکیان لێ نابووین ئه‌وه‌نده‌ی پێ

قه‌لس بووم، تا ده‌یانگوت، ده‌تگوت هه‌زار جوین به‌ باوکم ده‌ده‌ن!

- ناوی چی؟

- له‌ بیرم نه‌ماوه.

- دلاره‌ر؟

- نه‌خیره‌.

- چریک؟

- بریا چریک با!
 - جہوانمہرد؟
 - کوپرہ نہ خیر زور ناویکی پیس بوو...
 - سفہر ئەو دەم کہ من لە ئێران بووم، بە هی وایان دەگوت: غەیرە نیزامی.
 - ئای دەم خویش! راست ئیژی. غەیرە نیزامی زور لە جاش پیستەرە! من لە داخ ئەم ناوہ
 ھەلاتم!

کاتی کہ شەرمان لە سالی ۱۹۶۵دا رۆژ بە رۆژ توندتر و خەست تر دەبوو، مەلامستەفاش
 دەگەل ئێران ریک کەوتبوو، تاران حوکمی لەو غەیرە نیزامیانە ی خۆی کرد کہ دەبی بچنەوہ و
 لە شۆرشدا بەشدار بن. وایشان کرد کہ بارزانی عەفوویان بکا. ھاتنەوہ؛ برایم ئەحمەد لە تاران
 ماہوہ. مامۆستاکان ھیندیکیان چوونە گوندی «وہ لزی» و بەشیکیان - کہ جەلال تالەبانی
 دەگەلیان بوو - لە «دۆلەرہقە» لای ھەباساغا مانەوہ. پیتشمەرگە چە کدارە کانیشیان، بەشی ھەرہ
 زۆریان ھاتنەوہ ناو لەشکر و لە شەراندە بەشدار بوون. کاک عەبدولخالق - کہ دە پیتشدا
 موھەندیسێ رادیۆکە ی ماوت بوو - دەگەلیان چوو بوو ھەمەدان. لە گەرانەوہدا ھاتە رادیۆی
 شۆرش و پیکەوہ بووینە ناشنا.

دەگەل کاک سامی رۆژنامە ی «خەبات» و «ئەخباری کوردستان» مان وە ک مەجەللە یەکی
 ھەفتانە دەنووسی. شەو تا رۆژ لە بەر چرا زەنبووری کارمان دەکرد. بە رۆژ دەبوو خۆ لە بەر
 تەیارە وەشیرین. کہ لە بەغداوہ ھاتبوو، چاوم زور بە حوکم بوو؛ لە جیحلی بیست سالە
 چاکترم دەدیت. چاوم لە شۆرش زور کز ببوو. دوکتور پیتی گوتم ھەمووی خەتای چرا
 زەنبوو بیہ؛ کہ لە نزیک چاوتەوہ بووہ و لە بەرت نووسیوہ. حوکمی چاوم نیواونیو ھاتبووہ خوار
 و بی عەینەک چم بۆ نەدە کرا.

لەم بەینەدا کہ لە «لیژوہ» بووین، شەویک باران دەباری؛ پاش نیوہ شەویکی درەنگ، چوار
 پیتشمەرگە ی بادینانی خۆیان کرد بە ژووردا کہ ئیمە بە فەرمانی دەرویش بەگی سەرۆکمان
 پیاویکمان گرتووہ؛ لە رینگە ھاتوون لییان ستاندووینەوہ. ئەمری کوشتنمان پتی نەبووہ. ئیوہ
 دەلین چی؟ کاک سامی گوتی: ئیمە رۆژنامە دەنووسین؛ کارمان بە سەر ئەو کارانەوہ نیہ.
 گوتم: برا ھیچ مەوہستن! برۆن ئەوانە بکوژن کہ ھاتوونە سەر ریتان. غاریان دا. سامی گوتی:
 ھەقت چیہ فتوای وا دەدە ی؟ گوتم: کاکە ئەوانە دیارە زور خوێرین. ئەگەر ھیچ غیرە تیان ھەبا
 ھەبسیان لی نەدەستاندنەوہ. ویستیان بلین لە چاپخانە گوتووین: نابێ شەر بکەن!
 دەیانەویست پینە بە سەر ترسەنۆکی خۆیاندا بگرن. بەلی ھەر وا بوو. نەچوونە شەر و
 چوو بوونەوہ بنگە ی خۆیان!

ژنیک چەند قوتوو مەرە کەبی چایی بۆ ھیناین.

- سەیرە ئەمەت لە کوئی بووہ؟

دەرکەوت «ئاوہ ھمانی مەلام ھەموود» - کہ بەر لە من سەر پەرستی چاپخانە بوو - دزیوہ و
 کەس نەبووہ لی بکری؛ داویہ بەو ژنە بۆمان بگەرینتەوہ.

گوندی لیژوہ م جاریکی تریش دیبوو؛ ئەویش لە سەرہ بەھاری ۱۹۶۵دا دەگەل کاک نافیز کہ
 باسم کردووہ. لە «قەسری» وە بە رۆژیکی باران ھاتین. لە چۆمی «وہ سان» سیلاو ھاتبوو؛ بوار
 نەبوو. من بە سواری ئیستر لیم دا. ئاو تا نزیک سینگم ھات و چی وا نەماوو ئیستر بخنکی،

گه پامه وه. ناچار دوور كهوتينه وه و له پردی «بهرگرکه» په پرنه وه. ئیواره بوو؛ من پیش كهوتبووم. ئیستره كهه له نزیك پوله سپینداریک، لاقی چه قاند: نارۆم! به شوولی ته ره كهوتمه گیانی، بی فایده بوو. كه روانیم ژنیکی قه له وهك دپله دیو، رووته و خوی دهشوا. بانگم كرد:

- دایکم! من و ئیستره كهت تۆقاند!

رایكرده پشت داران و ئیستر به فشفه فشق رۆیشت!

نابه له د بووین، شهومان به سهردا هات و كهوتینه ناو پنچك و داری دهم چهه. نافیز هه هه رای ده كرد: «كهنگی ده گهینه لیو گوو؟!» ناخری چرایه كمان به دی كرد. منالیکمان ده گهل هات و بردینه ناو گوند. بووینه میوانی شیخ رهزای گولانی. ئهو رۆزه له جهنگه ی باران و ته پید، له ههروازی وهسان، تووشی لاویك هاتین، باریک و رهنگ زهرد؛ بوخچه یه کی پی بوو؛ بۆم هه لگرت. گوتی خه یاتم له كهركووك و ده چه مه وه. تووشی پرایی جهنگه لیک هاتین؛ لاهه كه گوتی: لهو سه ره كه هاتم، شهو لی ره ئیستره حه تم نه بوو.

- ها، دیاره له دی بووی و کیچ هه بووه و تۆ شارستانی و ناسکی!

- نه خیر، دی چی؟ لی ره لهو لی ره وهاره بارانم لی دهباری؛ ریگه مه نه ده زانی؛ چومه سه ره ئهو داره زه لاهه نه وهك تووشی ورچ بم. زۆر ته ره ده بووم؛ جار جاره دههاتمه خوار، خۆم راده ژاند ئاوم لی بته کی و ده چه مه وه ناو لك و پۆپی دار. تا سهینه ولات رووناك بوو، پۆیستم.

من پیشنیارم كرد كه حه یفه جهلال تاله بانى له دۆله ره قه بیکار دانیشی؛ قه له می باشه. با بیته لامان و له نووسیندا هاوکاریمان بکا. نامه یه کیان بۆ نووسیوو كه وه ره مه كته بی سیاسی کارمان پیته! وا تیگه یوو كه ده یكوژن. شهویك ده گهل هه والانی دۆله ره قه ی رایكرده بوو؛ چوو بووه بهردهستی حكومهت و بردبوویانه به غدا. رۆژی ۱/۱/۱۹۶۶ بوو. برووسكه مان بۆ هات كه جهلال رایكردوو. ناومان لی نان: «جاشی مودیل ۶۶»، كه تا ئیستاش ئهو ناوه یان له كۆل نه بو ته وه. ئیتر جهلال و هه واله كانی لهو ساوه بوونه چه كداری ده ولت و زۆر بی روحمانه تر له سه ربازانی عه ره ب شهریان ده گهل ده كردین. ته نانهت «عومه ره ده بابه» ببوه شاره زا كه ری ته یاران و دیهاتی دۆستی شۆرشى بۆ ده ستنیشان ده كردن. ده ولت ناوی لینا بوو: «برا عومه ری قاره مان».

رۆژیک له گه لی به دران، ته یاره - وهك هه موو رۆژانی تر- بۆمبارانی كرد. زیاد له خه لك، لاویك به ناوی فه تاح، سه ری نابوو كونه به ردیکه وه و له شی به ده ره وه بوو. ساچه به ردیكى كه بۆمبا بلاوی كردبوو و یكهوت و شه هیدی كرد.

«عه ره ب كه له كس» ئه فسه ریکى ئه رتشی عیراق و زۆر قسه سه یه بوو. خۆشیمان ئه وه بوو چه ند كه سیک له دهم كه ندال لیی كۆ ده بووینه وه كه ئهو سه رگوزه شتی خۆی بگێر پیته وه و پیبكه نین. رۆژیک «عه لی سنجاری» - كه ئه ندامی مه كته بی سیاسی بوو - ها تبوو له پیکه نیندا به شدار بی، تیلگرافیکیان بۆ هینا؛ خویندیه وه و ملی له نوو كه و گریان نا:

- باوكم مردوو ه.

به سه ركزی ره گه لی كهوتین و هاتینه لای سكرتیر «حه بیب محه ممه د كه ریم»:

- ها، خیره؟

- كاك عه لی باوکی مردوو ه.

- ده ی جا چ بوو؟! ده لین باوكت سی ژنی هه بوو. تیری كه یف كردوو ه! ده مرئ جیگه ی

خۇبەتى!

گرېان كرايهو بە پىكەنن.

من لە شۇرئدا لەبەر تەيارە خۆم نەدەشاردەو. خەلك لايان وا بوو ئازايەتتايە و لەوان بەغیرەت ترم. بەلام لە راستىيەكەيدا من تەنبەل ترم بووم؛ تاقتەى خۆ شاردنەو و ناو كون چوونم نەبوو. دەمگوت ھەرچى دەبى بىي و مردن ھەر جار يەكە...

گردىكى بە ئەشكەوت و دارستان ھەبوو، تا تەيارە دەھات، خەلكى دىمان دەناردە ئەوئ. رۆژىك كە دەمانزانى تەيارە دىت، ھەموو چووبوونە گەردەكە. من لە سەر تەختە فەنەريەكەى خۆم نوستىبووم، ژنىك «ئايىش مەلا» ناو، زۆر بە ترساوى و شىواوى خۆى بە زوورە كەمدا كرد:

- مامۇستا چ بەكم؟ ناگەمە گرد، ئەوا تەيارەش بۆمباى ھاويشتوو و دەشەھاوى؛ دەخيلە فكرىكم بۆ بەكوە.

- خاتوايشى بەرپىز! يان دەبى خۆت بگەيەنيە گرد، يان وەرە سەر تەختەكەى من!

- ئەپرۆ لەو تەنگانەيدا قەسەى چۆن دەكا!

دەپرەرى و خۆى گەيانە بن داران. تا بۆمباى داويشت، تەختەكەم و دىوارەكان دەلەرزىن؛ بەلام چم وئ نەكەوت.

شەويك چەند ميانىكمان ھات، دەبوو لە سەربان بىن. گوتم: چرا زەنبووريەكە ھەلدەكەم. لە سەر من؛ خاترجەم بن تەيارە نايە! يەكئ نەيگوت چۆن بە قەسەى تۆ خاترجەم بىن؟! چرام ھەلكرد و تەيارە ھات؛ جا وەرە ھەلئ!

رەمەزان ھات. ئىمە كە شەو تا رۆژ كارمان نووسىن بوو، پارشيوان مەلامان خەبەر دەكردەو كە ھەستە سەلا بەكە. مەلا دەيگوت: ھەر چەند بۆ خۆتان بەرپۆزوو نابن، بە قورعانى لىم خويندوو خىرى پۆزووئ ئەم گونە نيەى بۆ ئيوە!

«عەولاي مەلا» ناو - مێردى ئايىش مەلاى باسەم كرد - راوچى بوو؛ بە شوئنى كارگىشى دەزانى. خۆى زۆر خەسسىس بوو؛ چى بوايە بە ئىمەى دەفروشت: كەو بە سئ تمەن و كۆتر پازدە قران. شەوانى سەرما سۆپەمان نىل دەدا؛ كە دەبوو پۆلوو، تەنەكەيەكى دوو كىلۆبى رۆنى شاپەسەندى بەتالمان پڕ دەكرد لە كۆتر يان كەو، سەرمان دەگرت و لە ناو پۆلوومان دەخست. شەويك تەقيەو، لامان وا بوو بۆمباى وئ كەوتوو!

حەمىد عوسمان - كۆنە رەئىسى حىزبى شىووعى - ناردابوو لامان ھاوكاريمان لە نووسىندا بكا. شەو كە من خەرىكى كۆتر پىشاندن بووم، گوتى: نە تۆ، نە سامى نازانن شتى باش بنووسن؛ من فىرتان دەكەم.

- وەك چى؟

- پىنويستە نامىلكەيەكى تايبەتى دەركەين، مەسەلەن: «چۆن دەبىيە پىشمەرگەى چاك» و شتى تىرش...

گوتم: كاكە حەمىد، تكايە ھەوئ نامىلكە بنووسە: چۆن كۆتر دە سۆپەدا دەپىشىنى؟!!

توورە بوو، گوتى: ئيوە گالتە بە ھەموو شت دەكەن!

ئىوارەيەك سالارى حەيدەرى، سمايلى شەريفزادە و چەند پىشمەرگەيەكى تىرى ئىرانىم ميوان بوون. شەو كە جىگەم نىشان دان، لە سەر لباد و حەسىر كىشەيان لى پەيدا بوو؛ سالار بە توورەيى رۇيشت. بەيانى ھاتەو، گوتى: چوومە مالە جەواداغا؛ كەس لە وەتاغ نەبوو. نوئىم

دیته وه و نوستم! به راستی قهت پیتشمه رگهی هینده وریا و به پیم نه دیتبوو.

مه کته بی سیاسی له گهلی به دران بوو؛ که نزدیکی لیوه ژه یه. زۆرمان هات و چۆی گهلی به دران ده کرد. گهلی له نیوان دوو کیودا ئه وهنده تهنگه، رۆژی به هاری سی سه عاته. لای رۆژاوی ئه وهنده به رده لان و سهخته، ورچی پێ هه لئاگه رێ. پلنگی زۆره. چهند چه پسیه کی عه ره ب شه وه لاتبوون؛ له ترسی پلنگ هاتبوونه وه ناو حه بس.

جاریک میوانی «گردیم» بووم، ته یاره هات. من ده گه ل سامی تازه خوا حافی زیمان کردبوو. له رێ که ده مروانیه ته یاره، بریقه یه کی له کلکی ده رچوو. گوتم ئه ها پیکرا! هه ر گه یشتینه وه «لیوژه» خه به ر هات که ته یاره یه کی سۆخۆی که وتوووه. ئه و رۆژه ش سه ید ره سوولی بابی گه وره و چه ندیک له هه والانی ئیرانی میوانم بوون؛ که لام وایه شه ریفزاده و سالاری چه یده ریش ده گه ل بوون. به په له هاتینه وه به ره و «چۆمان» که ته یاره ی که وتوو تماشا که یین. له رینگه تووشی تاقه ماله یه ک هاتین له زار گه لی؛ که رینگه و قونه بانی ماله که یه ک بوون. سه گئیکی زۆر درێ بۆره لوو که شالاوی هینا. به گۆچان بۆی چووم. هه ر ئه و هیرش ده هیئێ و من گۆچانی لێ راده وه شینم و که م- که م پێ دزه ده کا که گۆچانی به رنه که وئ. پاشه وپاش له و سه ربه انه وه که وته خوار و قوراندی. خۆمان گه بانده که لاکێ ته یاره. ئه حمه د ته وفیق و چهند که سیکی تریش له شیخانه وه هاتبوون. که لاکێ خه له بان سووتابوون؛ که دوان بوون؛ ببوونه خه لئووز. هیندیک نیشانه ی ته یاره که وتمنمان کۆ کرده وه و شه و بووینه میوانی ئه حمه د. «کاخدر» ناویک خه لکی گر شه یانی به ری میرگان، له شووشه ته یاره که - که پلاستیکیکی رپوونی ئه ستوور بوو- ده سکی خه نجه ری تاشیبوو؛ به دیاری دای به من؛ که رۆژنامه نووسی ئورووپایی ده بانگوت: «خه نجه ره که ت شیعری هه ره چاکته!...». ئیستاش ئه و خه نجه ره یادگار یه م هه ر ماوه.

له مانگی ئاپریدا «سه لام عارف» و پزای زا هید محه ممه ده که ی با سم کرد، له ته یاره دا سووتا. برا که ی (ئاو ره حمان عارف)، بوو به جی نشینی و «به زاز» کرا به سه ره که وه زیر؛ به لام شه ر هه ر نه وه ستا. پیتشمه رگه له زۆر شوپنان زۆریان شکست به دوژمن دا. دوژمن له لای ره وان دزه وه ها ته پیتش؛ سه ری چیا ی هه ند رینی گرت و توپیان تا نزدیکی گه لاله ده هات.

مه لامسته فا ها ته مه کته بی سیاسی له گه لی به دران. له ره شمالی کدا بوو؛ چوومه لای. تاویک مابووم، چای نه بوو. گوتم: ده لئین جافر سولتانی هه ورامی له شکر ی له ئیران کردبوو؛ کابرایه کی هه نبانه به کۆل له دوا ی له شکر ده رۆیشت. له جوابی پرس یاردا که چت پییه؟ گوتی: «تووی وشکه و تۆشه ی سولتانه!»؛ تۆ به ناشو کری نالیم چاییشت نیه! سه ی ئیواره چووم بیینم، له شیوه له یه کدا ده گه ل هه با ساغا بوو. به هه با ساغا ی گوتم: ده زانم له شۆرش ماندوو بووی و بی پرس ی من ده گه ل ئیران و عیراق وتوو یۆ مه سه له حه تی خۆت ده که ی! من مسته فام؛ بمناسه! به گولله دانه دبیزم! ئه و هه با ساغا فیله ته نه لنگی ده له رزی...

خه به ری سه ره که وتنی دوژمنیان دایه که ها تووه به دیوی باله کایه تیدا. قه راری دابوو زۆر له ئاغانانی ولات له گه لی به دران بیینی. عه سر بوو؛ گوتی ده چم و دیمه وه. به سواری ئیستر رۆیشت. خۆی چوو بووه جه بهه. حه فتا که سی به سه ر کردایه تی «فاخری حه مه داغا» ئاماده ی هجووم کردبوو؛ که هه ر ده بی ئه وی لیان گیرا وه بیستینه وه. شه ر هه لگیر سا بوو. هه وه ل توپمان - که ستوان خدر ناویکی له سه ر بوو- سه نگه ریکی دوژمنی له ریزی پی شه وه پیکابوو؛ ئه وسه هجووم کرابوو. بیسیمی ده وه ته مان له رادیۆ ده بیست که چۆن شکانیک شکاون.

رؤزنامہ گہریکی زہلامی فہرانیسی خوی گہ یانده شہرگہ. بہ قسہی ئو پتر لہ دوو ہزار کلاو خودی سہر بازان لہ شہرگہ بہ جی مابوو. کہ لاک ہہر باسی نا کرئ... لہ شکرئ دوژمن قلب بؤوہ. خویان کوتاہوہ رہواندز. جگہ لہ سہدان تہفنگ و دەیان بیسیم، چوار تویپی زور گہورہ و بہ ہزاران پتوو، جلکی سہر بازی، بہ دە ہزاران فیشک، بوو بہ تالانی. تہناتہ کوتی فہرماندہ بہ ئەستیرہوہ و جہوالیکی نایلون پر لہ نہخشہی شہر دەس کەوت. سہرکەوتنیکی زور گہورہ بوو. لہو ہہموو شہر ہدا دوو پیشمہرگہ شہید کران کہ یہکیان عوسمانی ناو بوو؛ ئەوی تریشم لہ بیر نہماوہ.

ئیتر دەولت لہ شہری ہندریئوہ زاتی شکا و «عہدورہ حمان بہزاز» بہ یانی بلاو کردوہ کہ لہ ریگہی گفتوگووہ مہسەلہ کہ حەل بکری. گوئیشی عاقلہکانی کورد لہ بەغدا تیدہ گەن کہ من مہسەلہ حەتی کورد م دەوی. مہنزوری لہ برایم ئەحمەد و جہلال و ہہوالانی بوو. برایم کہ لہ تارانہوہ نہہاتہ شورش، لہ زہمانی عہدورہ حمان عارفدا بہ تہیارہ چووہوہ بەغدا. گوتیان رۆژیک چووہوہ لای رەئیس جمہور، ژمارہ یەک خەباتی ئیمہی بۆ بردبوو؛ شیعریکم کہ لہ سہر برایم نووسیوو؛ نیشانی دابوو؛ بوی تہرجمہ کردبوو؛ گوتبووی: ئاوا ئہوان ئابروومان دەبەن. تۆ رۆزنامہ بہ کمان نادہیہی جوابیان بدہینہوہ.

رۆزنامہی «نوور» و مہجەللہی «رژگاری» وەرگرتبوو، کہ من بہ رۆزنامہ کەم دەگوت «نہوہر» (قہرہچی) و بہ مہجەللہ کہ: «رژگاری لہ نامووس»!

لہ رۆزنامہ و مہجەللہ کہ یاندا ہجوومی ہەرہ گہورہ یان بۆ سہر من بوو؛ کہ شاعیری دہرباری بارزانییہ و ہەر قەسیدہ یەک پەنجا دینار وەر دەگری! خزمەتکاری تریستات و کۆمپەرادیورانہ! باوہر کہ ئیستاش نازانم تریستات و کۆمپەرادیور بہ چی دەلین! ہەر خودی ئہو برایم و جہلال تالہ بانییہ چەن جار گوتوویانہ جاسووسہ؛ پاشان پەشیمان بوونہوہ و پنیان ہەلگوتووم. جاریک لہ بەغدا - کہ ستودیۆم لہ «ئەزەمیہ» بوو - بہ حال نانی خۆم دەر دینا؛ نازانم چۆن جہلال لئ توورہ ببوو، گوتبووی: ئەگەر جاسووس نیسہ بہ چی دەژی؟! کہ چی ہەر جہلال مہقالیکی بہ عارہی دە خەباتدا لہ سہر نووسیووم کہ ہہزار گہورہ ترین شاعیری میلیلی ئەم چەر خەبیہ و جیگہی فەخری کورد و کوردستانہ. کہ لہ سہر ئہو مەدحہ بہ گزیدا ہاتم؛ گوتم: کوردیک گۆرانی شاعیر بی، نابئ باسی ئیمہمانان بکری...

ہاتوچۆ و گفتوگو لہ باش بہ یانیکی بہزاز کہ لہ رۆژی ۱۹۶۶/۶/۲۹ دا بلاو کرایہوہ، دەستی پیکردوہ. لہ بەغداوہ دەہاتن، لہ کن شورشوہ دەچوون. تا گہیشتہ ئەوہ کہ سہرەک جمہوور (عہدورہ حمان عارف) بۆ خوی ہات کہ چاوی بہ بارزانی بکەوی. بہلام لہ رووی رہواندز، لہ دەشتاییہ کی دامینی چیا دابەزی؛ کہ قەراری پێشوو وا نہبوو. ئەو شوینەش دەیتوانی تەلہ یەکی زور خەتەر بی بۆ گرتن و کوشتنی مہلامستەفا. بہ تاییہتی کہ لہ شکریکی زوری بہ ناوی گاردی پاسەوان دەگەل خوی ہینابوو. ہەموو دۆست و خۆشەویستیکی بارزانی نہ یاندہویست بارزانی لہو شوینەدا بیجی عارف بینی و ناشکرا حیکایەتی دەداو کەوتنی سمایلاغای سمکۆ و ہەمزاغای مہنگور دەہاتہوہ بہر چاو. بارزانی بۆ خۆشی ہەستی دەکرد کہ گۆپینی جیگہی چاو بہ یە کتر کەوتنہ کہ فیلیکی ناشکرایہ و ہەر لہ پاشگەز بوونہوہی سہرەک جمہوور - کہ شوین گۆرکیی کردبوو - زور قەلس بوو؛ بہلام پیاوہ دەولہ مەند و کاربە دەستہ گہورہکانی کوردی بەغدا بی - کہ ہینانی سہرەک جمہوور و شہر ویستانیان بہ مہسەلہ حەتی خویان دہزانی - سوور ببوون کہ

بارزانی ئەو ھەلە لە دەست خۆی ئەدا و بچیتە ئەو دەشتە ڕووتە و بکەوتتە بەر خەتەرەو. تا وای لێ ھات بارزانی ڕقی ھەستا و گوتی نابێ ھەر چە کداریشم دەگەل بێن و بە تەنیا بە سواری جیپیک دەچم. ڕۆژێکی زۆر تال بوو بۆ دۆستانی دلسۆزی بارزانی و چاریش نەدەکرا. «حوسیتی ھەمەداغا» بە دزیەو قۆلەییەک چە کداری برد، لە خوار خێوہ تەکانی سەرۆک جەمھوور و ھەوالانی، گردیکی دارستانی گرت و بەرانبەر بە گاردی ھەرس و یستا و چاوەنۆڕ بوو کە ھەرگا دەستیان بزات، تێیان بسەرەوتی. چە کدارانی بارزانی بە دزی بارزانییەو خۆیان خزانە ناو پنچکی لای چپای زۆرکەو و دەوری خێوہ تانیان دا. زۆر کەس لە پیلوانی نزیکی بارزانی، زور لەو ڕۆژە نیگەران بوون. یەک لەو خەلکە من؛ دلەم زۆر توندی لێ دەدا...

چووہ ناو خێوہ تە کە تەنیا بارزانی و عارفی تێدابوو؛ عەمەر اغاش ھات. دوگمە ی بەرگە دەمانچەمان ترازاندبوو؛ دەمانچەش لە سەر یچ بوو. کە ئەگەر لە دەروہ ھەرایەک ڕووی دا، عارف بکوژین. نانی نیوہرۆ لە لایەن دەستە ی سەرۆک جەمھوورەو دەدرا. دیار بوو ئەو چە کدارانە ی نزیک بوون و لە ناو خێوہ تەکاندا چاوەنۆڕ بوون، نەچوو نە نان خواردن. ھەر وەک منیش و ڕای عەمەر اغا گوتمان تێرین؛ نان ناخۆین. ڕەئیس ی ستادی ئەرتەشی عارف - کە ریش و سەر سپیەک بوو بە ناوی «شاگر محەممەد» - ھاتە ژووری خێوہ ت، سرتە یەکی دەگەل عارف کرد. زۆر گوێ لە سەر ھەست بووم، تێگەییەم پێی گوت: خراپ تووش بووین؛ ئەوانە لە ھەموو لاوہ دامەزراون و قەستیانە سواریان بن. بە سرتە بە عەمەر اغام گوت: ئیستا ئەوان لە ئیمە دەترسین؛ وایانم ناوێرن پەل ببزێون. لە میژ بوو ھەر لە مووسل و بەغداوہ پیاویکم دەناسی بە ناوی «کاکە»، فیلمبەردار بوو. ئەویشیان دەگەل خۆ ھینابوو. بە لامدا تێپەری گوتی: ئەوانە ی بە ناوی فیلمبەردار دەگەلمان ھاتوون، ھەموویان پیاوکوژ و لاتن و زۆرتان ناگا لە خۆ بی! تا لای عەسر دەو دلە تەپەیدا ماين. عارف ماشینیکی سواری خۆی پیشکەش بە بارزانی کرد و خواحافیزی کرا. بارزانی سواری ماشینە کە نەبوو؛ بە جیپە کە ی خۆی ھاتەوہ. من ھەولم دەدا یەکیک دەگەل خۆی سواری کە، بارزانی تووشم ھات و فەرمووی وەرە دەگەل من ڕۆینەوہ.

لە ڕینگە زۆر بە دل پری گوتم: چوو نە کەت کارێکی زۆر خراپ بوو، ھەزاران جار ئەو دەولە تە بی نامووسانە بەو فەندەل فیئل و سویتدانە کوردیان لە بەین بردوون. فەرمووی: بەلێ خەتەر بوو؛ بەلام ئەو پیاوہ زلانە زۆریان یچ داگرت و من ڕقم ھەستا و ھەر خوا حیسابە...

گفتوگو و ھات و چۆی نە شەر نە ناشتی دریزە ی کیشا. زۆر جار پیک ھەلدە پڕژاین و زۆر جار ھیمنی و تەرکی شەر بوو. ئەم ماوہ یە دوو سال و سێ مانگی کیشا. لە مانگی جوولای سالی ۱۹۶۸ دە ھیندیک ئەفسەری ئاجوودان و نزیک لە سەرۆک جەمھوور دەگەل بە عسیان ڕیک کەوتبوون و کوودە تاپان دژی ئاوپرە حمان عارف کرد و ھەلیناداشت. پاش سیزدە ڕۆژ بە عسی بە سەر کردایەتی سەدام و ئەحمەد ھەسەن بە کر کوودە تاجییەکانیان دەر کرد و دووبارە بە عس ھوکی عیراقی گرتەوہ دەست.

لە سەرەتای بە ھاری شێست و ھەشتدا، خێزانم بە دزیەو ھاتبووہ سەردانم. مندالیشی ھینابوو؛ جگە لە محەممەد. خانی کورم کە لە تەمەنی چل ڕۆژە دا بە جیم ھیشتوو، خڕکەلە و نزیک بە سێ سالان بوو. ھەستی کردبوو کە بابی نییە و دیار بوو زۆری بۆ بە پەرۆش بووہ. ھەر کە گوتیان ئەوہ بابتە! دەستی کردە ملەم بەری نە دەدام. ھەر دە یگوت: ئە ی بابی خۆم! تازە بە جیت نایەلم! من بابی خۆم ھە یە!... راستی کەم وا بووہ ئەو نەندە دلەم بگیری و خەمگین بچم؛

که ئەو دیمەنە دلتەزینەم ھەرگیز لە بێر ناچیتەوہ...
لێرەدا دەمەوئ باسیک لە خۆم و مندالەکانم بکەم:

محەممەد کورم عومری چوار مانگ کەمتر بوو کە بەجێم ھێشت. لە مالی عەبدوللای بڕام بەخێو کراوہ و دایکی وەک دەلێن بە بیوہ زنی چاوہدیری کردوہ. کە ھاتنە بەغدا، کور عومری لە نۆ سالدا بوو، نەیدەناسیم. زۆر جار کە من دیار نەبوومایە، لە دایکی دەپرسی: ئەو پیاوہ کییە دەگەلمان لە مالیکدایە؟! ھەر کە قەلس دەبوو، دەردەپەری: «دەچمەوہ مالی خۆمان!» کە مەنزووری مالی مامی لە سابلاخ بوو. مستەقام - کە لە شەقلاوہ ببوو - تەمەنی لە سالیک کەمتر بوو بەجێم ھێشت و چووہ سووریا. پاش سال و نیویک کە دەگەل دایکی ھاتن بۆ لام، نەیدەناسیم، پیتی دەگوتم: «عەموو» (مامە). کاک محەممەد ئیمامی و دایکی کەریمی لە بێر نەدەچوون و لای وا بوو ئەوان کەس و کاری ئەون. کاتی زاگرۆسم ھاتە دنیا، لە مۆسکۆ بووم. ئەوہش بەختی من دەگەل مندالانم... ئەو چەند سالەش لە بەغدا کە چوونەتە مەدرەسە، زۆر کەم دیتوومن، من ھەر بە شاخ و کێوانەوہ بووم و تەنیا دایک ئاگای لی بوون. جا ئەگەر ئولفەتیان دەگەل من زۆر نەگرتی، حەقە و کەمتر توانیوہ ھەستی خۆشەویستی باوکانەیان بۆ دەبرم. ئەو حالە تا بلێی تال بوو، بەلام عیشقم بە ئازادی کوردستان لەوہ بەھێزتر بوو کە خۆم تەنیا نەزری خۆشەویستی و سەرپەرستی مال و مندال بکەم...

لە ماوہی ئەو دەربەدەرییەمدا - کە ئەگەر دە سەر یەکی خەبەوہ، پتر لە یازدە سال لە مال و مندال دوور کەوتووہ - وا بوو بە مانگ و دوو مانگ لایان بووم و دیسان بەجێم ھێشتوون. ئەوی بێ پسانەوہ بوو: ھەشت سالی ھەوہل کە لە سابلاغەوہ بۆ عیراق چووم. سالیک لە مۆسکۆ، ئەوی تر لە شۆرش. کە ھەوہل جار چاردە مانگ نەمدیتنەوہ و جارێکیش دوو سال و چەندێکی خایاند.

تا بێر لە حالی خۆم و مندالم دەکردەوہ، دلەم تەنگ دەبوو؛ نەخوازا پۆژانی جیژن کە بە بێرمدا دەھات کەس نییە جیژنانەیان بداتی و دلایان خۆش کا و ژن، بیوہ ژن و مندال، بێ بابن. بەلام دیسان دلەم بە کۆشان لە ریگەیی ئازادی میللەتەکەم سەبووری دەھات و ھەموو لاوہ کوردیکم بە مندالی خۆم دەزانی. زۆر کەسی وا ھەبوون لایان وا بوو من قەت خەم ناخۆم؛ بەلام ئەوان ئاگایان لە دل و دەروونی من نەبوو. من پیکەنینم کردبووہ سوانی غەم خواردن و ھەمیشە گالته و قسەیی قۆرم دەکرد و خەم و کولی دلی خۆم پێ دادەپۆشی. ئەمما پیاو لە ھەق لا نەدا، ھونەری گەرہ، ھونەری مەسوومی خیزانم بوو. دەکرئ بلیم فریشتەیی کی خودا ببوہ پەفیم... برسی باین، پروت باین، بەو پەری رەزایەتەوہ، بێ ئەو گلە لە بەخت و زەمانە بکا، وەک دایکی ھەرە دلنەرم و بابی ھەرە دلسوژ، چاوہدیری مندالی خۆی دەکرد و دوور لە میژد دەژیا و قەت گلە و لۆمەبەکم لی نەبیست. ئەگەر تەنیا نانی ویشکی ھەب، یان ساز و تەیار با و بیتوانیبا زۆر خەرج کا، ھەرگیز فەرقت پێ نەدەکرد و ھەمیشە رووخۆش و شوکرانەبژێر بوو. ھەر ژنیکی دیکە لە جینگەیی ئەو با، سالیکیشی دەگەل دەر نەدەبردم. ھەر چەند من بڕوام بە بەخت ھاتن و نەھاتن نییە و لام وایە چارەنووس ھەلکەوتیکە و دیتە ری، بەلام بەو حیسابەیی کە دەلێن فلان بەدبەخت و فلان خۆشەبەختە، من ئەگەر لە زۆر شت خراپم بۆ ھاتووہ، لە ژن و شەریکی ژیاندا بەختەوہر بووم.

ژنی پێشووم ھەر زۆر باش و ژنی دواییم لە باشیش باشتر و لە وەفاش وەفادارتر بووہ و

نیستاش له پیریمدا مایه‌ی هه‌موو دلخۆشی ژیانمه...

هیندیك له سالی ۱۹۶۵ و نزیکه‌ی هه‌شت مانگ له سالی ۱۹۶۶ له «لیوژه» له سه‌ر چاپه‌مه‌نی شۆرش مامه‌وه. کاک سامی هاوکارم بوو. پیشمه‌رگه‌ی چاپخانه‌مان: «سه‌عید ئه‌بووشامیل» - که مه‌سیحیه‌کی عه‌ره‌ب بوو - زۆر له کاری چاپ زانا بوو؛ «سه‌فه‌ری فه‌یلی» - که باس‌م کرد - شیعه‌ بوو؛ «مه‌جید که‌ساس» - که ئه‌وسا مندالیک بوو - ئیستا له شاری سوله‌یمانی له چاپخانه کار ده‌کا و چه‌ند جارێک ناوم له پشت کتییی کوردیه‌وه دیوه که سوپاسیان لێ کردوو. به‌خته‌وه‌رم که به هۆی منه‌وه فی‌ری پیشه‌ی چاپگه‌ری بووه؛ «شیخ نووری ناویک» و چه‌ند که‌سیکی دیکه.

سه‌فه‌ر زۆر تووش و جینگن بوو، مه‌جید له‌و قووت و جینگن‌تر! رۆژ نه‌بوو شه‌پێک نه‌که‌ن. وه‌ک ده‌رسی مه‌درسه‌ لیسته‌م بۆ نووسیوون: شه‌مه: مه‌جید و سه‌عید، یه‌کشه‌مه‌مه: سه‌فه‌ر و مه‌جید، دووشه‌مه‌مه: شیخ نووری و سه‌فه‌ر یان مه‌جید پێکه‌وه شه‌پ بکه‌ن! رۆژی وا بوو سه‌فه‌ر دوو شه‌ری ده‌کرد؛ ده‌یگوت: مامۆسا، با ئه‌مه قه‌رز بێ له سه‌رم!
رۆژیک دیتم سه‌فه‌ر دوو مریشکی به‌ ده‌سته‌وه.

- ئه‌مه چییه؟

- له ژنیکم کړیوه له گوندی «یندزه». یه‌کی به‌ دیناریک.

- غه‌زه‌ت لێ بارئ! مریشک یه‌کی به‌ چه‌وت دره‌مه! (چه‌وت تمه‌ن)

- نا مامۆسا، ژنه‌که وتی هه‌ر یه‌کی چه‌فده جووجه‌له هه‌لدینن. سی و شه‌ش مریشک به‌ دوو دینار هه‌رزانه!

پاش چه‌ند رۆژیک، «سه‌فه‌ر» تفه‌نگ له شاندا به‌ره‌و یندزه.

- بۆ کوی؟

- مریشکم لای ژنیک نایه‌وه، ئیسه ئه‌وشی خاکان گشتیان فاسد بووه. ئه‌چم ئه‌و ژنه ئه‌کوژم!

- سه‌فه‌ر جارێک به‌ که‌ریان زانیوی به‌سیه‌تی! مریشکه‌کانت بکه‌ قه‌سابی!

دوایی گوتم: من به‌ دیناریک لیت ده‌کرم، بۆ بنکه‌ سه‌ریان بپه‌.

- مامۆسا خۆیشم له گۆشته‌که‌یان ئه‌خوم؟!

- ئه‌ی چۆن.

- که‌ وا بێ خاسه‌!

له‌ مه‌قالیکی «خه‌بات» دا نووسیووم: درۆکانی ده‌وله‌ت وه‌ک ئه‌وه‌ وایه‌ که‌ گو‌توویه‌ چه‌سه‌ن و حوسین دوو کچی معاویه‌ بوون؛ عه‌لی له‌ به‌غدا کوشتوونی! مه‌قال حرووفچینی کراوه، نموونه‌یه‌کی لێ دراوه، سه‌فه‌ر دیتوویه‌:

- سه‌عید ئه‌م غه‌له‌ته‌ چییه‌؟ تۆ مه‌سیحیت نازانی، من که‌ شیعه‌م ده‌زانم: چه‌سه‌ن و حوسین

کو‌ر عه‌لی بوون؛ وه‌ ده‌ست یه‌زید شه‌هید کراون! بینه‌ بیگۆره‌!

سه‌عید ناچار گۆرپیوی. په‌نجا ژماره‌یه‌ک له‌ چاپ درا‌بوو که‌ دیتم. جا وه‌ره‌ سه‌فه‌ر حالی که‌

و له‌ سه‌رپا حرووفچینی غه‌له‌ت بکه‌وه‌!

دوو سه‌ره‌بازی عه‌ره‌بی ئه‌سیری زۆزکیان بۆ هینان که‌ خزمه‌تی بنکه‌یان پێ بکه‌ین. یه‌کیان

سه‌هید عه‌لی، خه‌لکی حیلله‌ و ماسیگریکی شیعه‌ بوو؛ یه‌کیان چه‌مه‌د، خه‌لکی لای دیوانیه‌،

فهلأحیکى سوننى بوو. که هاتن زهرد و زهعیف و لاواز، لووتت گرتبان گیانیان دهردهچوو. زور زوو لای ئیمه قهلهو بوونهوه و زور وه کهیف هاتن. تهلیستیکی پرم تووتن دهگهل په ره جفاره لای همهد دانا. ههر دوعای بهخیری دهکرد، دهیگوت: تیره تووتن بووم؛ خوا راههستاتو کا! زورمان خویش دهویستن. همهد زور گیزوو که بوو؛ دوو ئیستیکان چای بهینایه به سهلامهت نهدهگهیشتن! گوتمان تو که وهرزیر بووی، بیستانمان بو بکه! باوه که بیستانیکی نمونهی بو ساز کردین.

رؤژیک چوو بووبینه راه ماسی، زورمان ماسی گرت بهلام چکوله بوون. برژاندمان. ئیمه دهگهراین دروو بژیری بکهین، سهید عهلی - که کونه ماسیگر بوو - قاقا پیمان پیده کهنی که ئیوه فیتر نهبوون ماسی بخون. دیار بوو نهویش هونهریک بوو. ههر کلکی ماسی دهگرت و به ددان دایدهمالی. قهت درویکی ده گهرووی نهگیرا! بهلام ئیستاش فیتری فیله کهی نهبووین. همهد که هیچ، سهید عهلی چهند دنکی کوردی فیتر ببوو؛ ناردبووم گوئیلپاریک بگریت. ههراى دهکرد: مامؤستا هشار! نهوه شیتته! شیتته!

دواى پیک هاتن و گفتوگو دهگهل بهراز و عهبدو رهحمان عارف، نهسیره کان ناردرا نهوه. من بهیانیهک له سهربانی گوندی قهسری بووم، ئەم دوانه هاتنه خواحافیزیم. ههر دوو کیان زور به کول دهگریان که لیمان جوئ دهبنهوه و دهیانگوت بریا ده سالی تر نهسیری بهردهستی ئیوه باین...

«عهبدو لحوستین فهیلی» پیاویکی کورتهبالای لاوازی زور زیت و زیرهک، له بهغدا له نزیک مهدرهسهی موسته نسرییهی قهدیم، دوکانیکی خهياتی و جل و فهرش فرۆشی هه بوو. کوردیکی زور موخلیس بوو؛ به تایبهتی دهگهل نهحمده توفیق و من. تا له بهغدا بوو، زور ساز و تهیار بوو. به تۆمهتی تیرۆری «بهدره ددین عهلی» نهستانداری ههولیر، نهویش تیوه درابوو. پاش حبس و جهز بهدانی زور، بهدرابوو؛ هاتبووه ناو شوورش و ماوهیهکی زور له لای سولهیمانی کرابوو نهمینداری دهغل و دان و داهااتی پیشمه رگه. دیار بوو جاریک به سهفهریک ناردرابوو، له بهینهدا درزی زوریان لی کردبوو. هاته لیوژه که بچی دادی خوئی له مهکتبه سیاسی بکا. مهجیده منداله کهی دهگهل بوو. گوتی: نهوه منداله و زوریش جوان و بهرچاوه، باوکی به منی سپاردوو که ناگاداری بم. منیش دلّم ههر به تو متمانهی دئ. با لای تو بئ و له چنگ پیایو خراپ و بی نهخلاق بیپاریزه!

پازده شهویک حوسین میوانم بوو. شهوانه باسی بو دهکردم؛ کوردی ئیمهشی باش نهدهزانی. که باسی یهکیکی درزی بی ئاکاری بکردبا، دهیگوت: بهلی مامؤسا، ئەم پیایوئ خهراوه، ههلی لهعنهت له قهبری بابت بهم! دهمگوت بهلی فهرمایشته کهت راسته!

نهوه دهمه جهنگهی رپواسان بوو. مهجید دهگهل پیشمه رگه کان چوو بوونه چیا. خهبر هات مهجید دلی له خو بۆتهوه؛ خوئی بو بهرن. بهسته زمانه که مندالی شارستانی بووه و دیویه رپواس بی پوول له کتو زوره، بی خوئی هیندهی خواردبوو بوورابوو!

رؤژیک به دهستی گهل دهچووین مهله بکهین. زور دوور له پشتی گوند، مندالی جهوههر هیرانیم دیتن له بن بهردیکی گهوهردا بوون. گوتم: کاک جهوههر! بن نهوه بهرده هیلاکه، نهگهر خوا نهکا تهیاره لینی بدا، ههر به تلیشه بهرد منداله کانت بهرده کهون. با له ناو ههوه میترگه، له بن نهوه داره گهورهیه بن، که نهگهر بۆمبا وه میترگ کهوی، ناتهقیتهوه و بهشتهقی پریشکی زور لی

بلاو نابن. نويژى شيوان كه له مهله گهراينهوه، هه موو مالى دى باريان ليناوه و پروو به كويستان ده چن:

- بهو شهوه بۇ كوي؟

- ئاي، خۆت به جهوههت نه گوتووه ئەمشه و بۇمبارانتان ده كهن! خۆتان پزگار كهن!؟

- نه مگوتووه و خوا پرووى درۆزن و زمان ههله رهش كا!

له گوندى ليوزه گياننكم به «پله» دايكى سه رگورد يووسف ميران بوو كه بنكهى كوپره كهى له ئيمه نيزيك و له و بهرى دۆليك بوو. (پله يانى بوورئ). ئەو ژنه ليم پروونه له هه موو شيخ و مه شاخى گه ورهش سالج تر و له هه موو كهس به روحم تر و له هه موو مه ردا زابان مه ردر تر بوو؛ خاله خه مه بوو.

جاريك له هه لويز، دوكتوريك پۆزيك سه رى چوار نه خۇشان ده دا، له هه مووان پلهى له بن سه رى نه خۇش ده بينئ كه ميوهى بۇ هيناوه و دلدارى ده داته وه. دوكتور گووشيه كهى فرئ ده دا، ده لئ: پله! ئەگه ر تۆ دوكتورى من چكاره م!؟ وه خته بلنم منى به قه د تاقانه كهى خۇى خۇش ده ويست. هه ر چيشتيكى خۇشى لينابا، ده ينارده دوام. كه ده چوومه مال جينگهيه كى نوستن راخراوه.

- پله! ئەوه چيهه؟

- قه له ندر ده تناسم، هه ر نانت خوارد خه و به لاتا ده باته وه. نانت بخۆ و بنوو!

پۆزيك پيش نيوه رۆ له مالى پله بووم - كاك يووسفى كوپرى له مال نه بوو - ته ياره هات. پيشمه رگه كان - كه جينگه يان پرووتن و پيش مالان بوو - هه لاتن خۆ بشارنه وه. پله ده ربه رى گوتى:

- ههى داوه شين! تفهنگه كانو بدن به من، ئيوه بۇ پياو نابن!

له خه جاله تيان گه رانه وه و كرديانه ته قه له ته ياره.

كه م پيشمه رگه هه بوو ناوى پله نه زانئ و به حورمه ته وه باسى نه كا. ته نانه ت كوپره كهى خۇشى وه ك هه موو پيشمه رگه يه ك پيى ده گوت پله. من كه هه ميشه و ئيستاش له خۇشوشتن به سابوون و ناوى گه رم زۆر ته نبه لم، پۆزيك پله - كه ده عوه تى كر دبووم - هه لپيچام ئاو گه رم كراوه ده بيى خۆت بشۆى. چارى ناچار پاش قيره و هه راي زۆر چوومه ژووريك، ته نه كه ئاوپك له سه ر ناگر و به رديكى بۇ شۆر كه لئ بوو. پيم له به رده كه نا، ته نه كه ئاو وه رگه را ناو ناگر. به وشكى جلم ده به ر كرده وه و هاتمه وه گوتم باشم خۆ ششت! هه ر ده يگوت به قه سته ن وات كر دووه!

هه باسى مامه نداغا و شيخ له تيفى شيخ مه حمود هاتنه ليوزه و ميوانى جه واداغا بوون. شه و چوومه لايان. هه باساغا گوتى ده بيى ده عوه تيكمان بكهى. دوو گيسكم كرى و ده عوه تم كردن. مه جليسيكى گه ره بوو. قسه ده كرا و «به لئ قوربان» ده گوترا. سه رم برده بن گوپى هه باساغا:

- كاكه ئيوه پياوه گه وره كان له ناو ره عيه ت و ژي رده ستاندا هه ر قسه ده هاوين؛ درۆى زۆر گه وره ده كهن. ئەوانه زۆر زي ره كن. هه رچه ند له ترسان به لئ قوربان تان بۇ ده لئين، كه ديار نه بوون ليچتان لئ خوار ده كنه وه و به بيى ئابرووتان ده زانن. تۆزيك ئاگات له خۆ بيى! درۆيان بۇ مه كه!

هه باساغا له پي كه نين شين ببۆوه، گوتى:

- يه قين راست ده كهى. به لام شو كور شيخ له تيف له من درۆزن تره و درۆى زلتر ده كا!

لەو هەتا دەگەل ئێران نێوان خۆش ببوو، حالی ئیمە ئێزانییەکان کەوتبوو خەتەرەو. دەولەت داوای لە مەلامستەفا دەکرد کە ئیمە تەسلیم کاتەو. مەلامستەفا حاشای دەکرد کە ئەوانە لای من نین. تەنانت شەویک چوو مە لای «حاجی ئۆمەران» بارزانی ببینم. لە کۆلان تووشم هات، گوتی: زوو بڕۆ! ئیستا کیشە تۆ بوو. ئێرانی دەلین لای تۆیە و دوژمنی دەولەتی شاهەنشاهیە. ئەگەر تۆ دۆستمانی، دەبی بماندەبەو. من گوتومە لە کویت دەژی. خولاسە وەک چاوشەدار لیمان دەگەران. بە تاییەتی داوای ئەحمەد تەوفیقیان لێ دەکرد کە رەئیس حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێرانە و هەمیشە پیشمەرگە بەردەستی ئەو دەچنە ئێران و تەقە لە سەرباز و پۆلیس دەکەن و کەلەگایی لە ئێران دەکەن؛ دەبی هەر بماندەنەو. کە یەكجار زۆریان زۆری هینابوو، بارزانی ناچار ئەحمەدی بەرێ کرد بۆ سنووری تورکیە لە گوندی «کانی ماسی» لە «برواری بالا» بمینتەو و لە سەر سنووری ئێران دوور کەوتەو. کە وەک دەلین نە شیش بسووتی و نە کەباب. ئەحمەد هەرچەند بەو دوور خستەو، یە لە چالاکێ و حیزبایەتی دژی ئێرانی داگیرکەری کوردستان دەکەوت، ناچار ملی دا و دەگەل چەند هەوالیکی ئێرانی باری کرد و لیم دوور کەوتەو. ئەحمەد بە راستی شیرینی میسری بوو؛ دە کالان نەدەووستا. بەلام چ دەکە؟ فەرمانی بارزانییە و وای بە مەسلەحەت زانیو. ئەگەر لیکیش دوور کەوتبووینەو، نامە دۆستانەمان بۆ یە کتر دەنارد و لە بەرامبەر دەردەدەلیەکانی دلداریم دەداو کە سەبر بکا، بەلکو ئەوە خۆیە ئەم گیر و گرفتە بە سەر بچێ و بە خۆشی تووشی یە کتر ببینەو. لەو سنوورە دوورەش کە دەستی لە ئێران کۆتا کرابوو، لە کاروباری بەفایدە نەوێستاوو. سەرپرای دەرس بە پیشمەرگە گوتن و سەواد فێرکردنیان، دوو باغی بەجێ ماو لە جاشانی زیندوو کردبوو. راستی باغداریکی زۆر بە سەلیقەش بوو؛ کە من نەمدەزانی. چەند جارێک سیو و میوێ باغە کە بۆ ناردم؛ دەبوو هەر بییە سەیریان.

کوردیکی سابلاخی بە ناوی «سیدی ئەنجیری» ماو یە ک بوو لە تارانەو هاتبوو «دەربەند» لە «بالە کایەتی». هەوێل جار لە شاری قەلادزەم دیت. داوایی لە دەربەند چەند جارێک دەدیت. تاریفی خۆیندەواری و زاناییان دەکرد. پیاویکی هیدی و هێمن و لەسەر خۆ بوو. لەو سەردەمانەدا کە ئەحمەد دوور خرابوو بۆ سنووری تورکیە و ئیمە لە «لیوژە» بووین، دەگەل سەعید ناویک - کە بە چاویک بوو - بوونە میوانی بنکە کەمان؛ یازدە رۆژ مانەو. رۆژانە خۆی و سەعید دەچوونە دەری دێ، بۆ جەمی نیورۆ و شەو دەهاتنەو و تەواو هۆگری سیدی بووین. چەند جارێک لە مەکتەبی سیاسیەو - کە زۆرمان لێ نزیک بوو - خەبەریان داینی کە ئێرانی ناوی ئەویان پرسبوو؛ بە لەو نزیکە نەمینی. سامی و من حاشامان کرد و جوابمان نەدانەو. رۆژێک دەبوایە دوو رۆژ نامەنووس و فیلمبەرداری ئەلمانی بیئە لامان لە لیوژە. کاک سامی بە سیدی گوت: ئەمڕۆ مەچنە ئەو سەکۆبەیی ناو دارانە کە هەموو رۆژ لەوێ دادەنیشن؛ چونکە نازانین کێ دەگەل ئەو ئالمانیانە دێ. لەوانە یە جاسووسی ئێرانی رەگەلیان کەوتیب. سیدی لەو قسە نارهەت بوو؛ گوتی: دیارە دەتەوێ رام نەگری! ئیتر بێ خواحافیزی کردن دەگەل سەعیدە کوێر رۆیشتن. چوو بوونە جینگە رادیۆ لە «گردیم»؛ ببوونە میوانی خالیداغای حیسامی. گوتبووی هیلکەم هەبە چۆنی دروست کەین؟ سیدی گوتبووی: دەچم لەو دەم چەمە پنگە دینم، کووکی دروست دەکەین. ئیتر ئەو رۆینە بوو، نەهاتەو و بێ سەر و شوین چوو؛ کەس خەبەری نەزانی. سیدی زۆر جار سەفەری دەکرد و بە هەوالانی خۆی نەدەگوت بۆ کوێ

دەجم. ھەممۇ كەسئە كە دەيناسى لاي وا بوو عەقلى بىر يويە چۆتەو ئىران و تاران بۆ لاي ھەوالانى توودەيى خۇي. پاش ماوئەيەكى زۆر، باوكى سديق لە قەسرئە ھاتە لاي مەلامستەفا، باسى كورپەكەي كرد كە لەم ناوہ شرت و گوم كراوہ. بارزانى گوتى: ھىچ وەخت كورى تۆم نەديوہ و ناشزانم كئى دەليى. تاقىق دەكەم، تۆش بېرسە بەلكو شتىكى لە چارەنووسى بزانى. ئىستاش كەس نەيزانى سديق ئەنجىرى چى بە سەر ھات.

لە پاش رۆيشتنى ئەحمەد تەوفىق بۇ سنوورى توركيە، «سولەيمان موغىنى» خۇي كوردە جىنشىنى لە حىزبى دىمۇكراتى كوردستانى ئىراندا. رەنگە ئەوانەي زۆرى دەگەل ژباون چاترى بانسان؛ بەلام ھىچ وە بەر دلئى من نەدەكەوت. دەيانگوت داوئىن پىسە، دەيانگوت فەرقى گىرفانى خۇي و ھەوالانى لە بەرە، دەيانگوت ترسەنۆكە و... كە من ھەر دەمبىست و خۆم وەك پىويستە نەمدەناسى. ھەر ھىندە بوو مەرحەبا و چاك و خۆشيمان پىكەوہ ھەبوو. چونكە من كارم بە سەر كارى ئىرانىيەكانەوہ نەبوو؛ بەلام وەك دۆست و برادەر خۆشم دەويستىن. دەمبىستەوہ كە موغىنى و ھەوالانى پىشمەرگەي دەچنەوہ ئىران و چالاكى دەنوئىن. موغىنى برايەكى لە خۇي بچووكترى ھەبوو بە ناوى «عەبدوللا»، كورپە پەسند و رند ئەو بوو؛ بە راستى زۆر پىياويكى بەقىمەت بوو. كە بە داخەوہ لە نىو گەوركان دەگەل «مىنەشەم» - كە ئەويش مالم ھەقە پالەوانىك بوو - شەھىد كران.

بەكەي موغىنى و پىشمەرگەي ھەوالى لە «سونئى» بوو؛ پاشان ھاتىوونە دۆلە رەقە. يەك لەوانەي ھەوالى موغىنى و شەرىفزا دە بوو، كورپىكى حقوقى بە ناوى «حەمەدەمىن سىراجى» بوو كە زۆر كومۇنىستىكى توودەيى دوونائەشە بوو. پىياويكى زۆر زىرەك و قسەزان و لەبلەبان و زمان لووس بوو. بە داخەوہ ھەرچەندى كردم نەمتوانى بە دل خۆشم بوئت؛ نازانم بۆچى؟... ديارە من ئەحمەق بووم و دواي ھەستى ئەحمەقانى خۆم كەوتبووم؛ دنا ھەرچى دەمدى تارىفى دەكرد. يان پىم وايە بۇيە نامۆيىم لئى دەكرد كە من لەو كومۇنىستىيە تەكىبوومەوہ كە ئەو برواي پى بوو.

«مەلا ئاوارە» ناويكم لەو برادەرەنە دىت، زۆرم كەيف گرتى. بىرى يەكجار تىژ بوو؛ زۆر بەي شىعرى من و يەكجار زۆرى شىعرى كوردى لە بەر بوو. كە قسەي دەكرد دلئسۆزى بۇ كورد و كوردستان لە قسەكانى دەبارى و زۆريان كار لە دلئى گوئگر دەگرت.

رۆژىك لە «دەربەند» لەگەل مام عەلى عەجەم بووم. نامەيەكم بۇ ھات، سولەيمان موغىنى نووسىبووى: «ئىمە ھەوالانى ئىرانى - كە چەند رۆژىكە لە زىنوئى و خەلان راپدەبوئىر - بە عام بربارمان داوہ تۆ بكەينە رەئىسى خۆمان و بە موو لە قسەت لا نەدەين. تۆش دەبئى قبوول بكەي و دەبئى چاومان پىت بكەوئى». خەبەرم نارد ھاتە دەربەند. بە مام عەلىم گوت نىوہ رۆژەيان بۇ ئامادە كات. دەگەل سولەيمان بە قەدەم لىدان رۆيشتىن، ھەر من و ئەو. ناوہرۆكى نامەكەي دووپاتە كردەوہ و بە چەند سوئندىكى زۆر زل قايمى كرد. گوتم: ئەگەر من قبوول بكەم رەئىستان بىم، نابئى ھەر لە ئىستاوہ قەت درۆم دەگەل بكەن. دەبئى ھەموو شتىكتان بزنام. گوتى قبوولمە.

- كاك فايق تۆ لەو سەفەرەنەي كە بۇ كوردستانى ئىرانت كردووه، تەقەتان لە دىي «شىلم جاران» كردووه و مندالىكتان كوشتووه؟ حاجىيەكت گرتووه، تا چوار ھەزار تەمەنت لئى نەستاندووه بەرت نەداوہ و داركارىت كردووه؟ گىشەي وەر زىرانت سووتاندووه چونكە پووليان

نەداۋىيە؟ رادىيۇت لە پشت بەرد شار دۆتەۋە و ئانتىلە كەت بلند كىرۋە، وات نىشان داۋە كە بە بىسىم قەسە دەگەل بارزانی دەكەى و گوتوتتە: قوربان! حاجى فلان ھەر پىنج ھەزار تەمەن دەدا. لىيى ۋەرگىن؟ بەلىق باشە. خوا راۋەستاوت كا! دەستت ماچ دەكا؟! ئەو كارانەت كىرۋە يا نا؟ نابىى درۆم دەگەل بكەى...

گوتى: بەلىق ھەمووم كىرۋون؛ بەلام لەۋە بەۋلاۋە لە قەسەى تۆ دەرناچىن.

- كاك فايق با قەسە كەت تەرجمە كەم: تۆ دەفەرموۋى من بۆشكە يەكى پىر لە پىسايىم؛ بۇنى دەرچوۋە. ھەزار ۋەرە بىكەمە سەر بۆشكىكى بى كەلىن، ئەو بۆگەنە دا پۆشە! بىرام نە چاۋم لە گەۋرە يى و سەرۋىكىيە، نە ئەو كارانەشم بە دلە. ئىمە لە باتى دىلسۆزى بۆ مىللەتە كەمان بىينە چەتە و رىگىر و باجەستىن لە سەريان، پىم كارىكى بە نامووسانە نىيە. خۆت چۆنت رابواردوۋە حىساب بۆ من مەكە! كارم بە كارى كوردستانى ئىران نەداۋە.

ئىتر خەبەرم لەۋ برايانە برا؛ نەمدەزانى چ دەكەن. جار و بارىك كە توۋشى بەك يان دوانىيان دەبووم خالىكم دەپرسى و جۋاينىكم ۋەردەگرتەۋە كە نەمدەزانى تا كۆى گەيون.

رۇژىك لە گەلالە بووم. پىرىژنىك ھاتە لام گىريا، گوتى كۆرە كەم (سەيد...؟) گىراۋە لە سەر ئەۋە كە دەلىن ئىرانىيە. تكام بۆ كىرد بەريان دا. سەيد چۈبوۋ چەند كەسىكى رەگەل خۇى خىستبوۋ، گوتبوۋى مام ھەزار دەلىق بچنە ئىران چەتە يى لە عەجەمان بكەن! چەند تەقەيە كىيان كىرۋە؛ پۇلىسىكىيان كۈشتبوۋ؛ ھەلا تىبونەۋە ناۋ چىاي قەندىل؛ كە بە ھىچ جۇر ناگاشم لى نەبوۋ.

رۇژىك - كە مالا مەلامستەفا لە «قەسرى» بوۋ - گوتىيان بارزانى بانگت دەكا. گوتى: نۆ پىشمەرگەى ئىرانى - كە سالىح لاجانى و ھەۋالانى ئەۋن - لاي ئىمە گىراۋن. ئەۋانە لە ئىران زۇريان عەزىتەتى دەۋلەت داۋە. ئىستا ئىرانى سوورن لە سەر ئەۋە كە بىاندە يىنەۋە. تۆ دەلىتى چى؟

گوتىم: قوربان! خىكايە تىيان دەزانم. ئەۋانە لە لاي قەلادزەۋە ھاتوۋنە ئەم دىۋ. ئىدىرىس كۆرى تۆ قەۋلى پىداۋن كە ناينىگرى و دەياننىرتە جەبەيەكى دوور لە سنوورى ئىران. من رەۋاى نابىنم بدرىنەۋە بە ئىران. ئەگەر ھەر بۆ مەسلەھەتى رۇژە، من ئامادەم - كە زۇرىش منيان لە لا گرىنگە - لە بەرانىر تۆپىكدا كە بىدەن بە تۆ، خۇمىيان تەسلىم كەم؛ بەلام ھەرگىز ئەۋ فتۋايە نادەم. خۆشت كارى خۆت دەزانى...

گوتى: ئىمە لەۋ لىقەۋماۋىدە ھەموۋ لامان لى براۋە، رىنگەى ئىران نەبى. چۆن دەتوانىن ئەۋانە يان نەدە يىنەۋە؟ چۆن بىرايم و جەلال بە سەرماندا زال نابى؟

- من فتۋا نادەم؛ ھىچكارەش نىم. خۆت دەزانى...

پىرە پىۋايىك بە ناۋى «خەسەن خەۋتەۋانە»، لاجانى - زۆر سال بوۋ پىشمەرگە بوۋ - دەئىۋارىدا ھاتە لام كە عومەرى كۆرى تازە لاۋىكە و دەگەل ئەۋ نۆ كەسە گىراۋانەيە. زۆرم بەزەيى پىدا ھات. چۈۋمە تىكاي ئەۋ كۆرە. شەۋ بەريان داۋو؛ گوتىۋويان ھەلاتوۋە. عومەر - كە لە مردن رىزگارم كىرۋە - زۆر جار دەھاتە لام و دەردى دلى خۇى دەكرد. جارىك دەگەل فايق موعىنى چۈۋنەتە سەر رىگىلى ئىۋان سەردەشت و خانى. گوتى: كارۋانىكى كامىۋنى سەربازان - كە چارەدە كامىۋنى باركراۋ بوۋ؛ ھەر يەكەى سى يان چۋار پاسەۋانى لە سەر بوۋ - بە بەردەمماندا ھاتن. ئىمە لە ناۋ دارستانىكى چوغوردا دەۋرۋەرى رىگەمان گرتىۋو. دەمانتۋانى بە

تهنیا دهسپژیک بیانکوژین و کاروان پرووت کهین. کاک فایق - که سهرکردهمان بوو- فهرمانی ناگرکردنی نهدا:

- کاک فایق لهوه چاتر قهت هه لئا کهوئ!

- نه خیر رازی نیم ته قه بکهن، خه تهره!

جا توخوا نه گهر کاکه حمهد بوايه، ده سهر نهو پارووو چهور و نهرمه ده چوو؟ چؤنت دهوئ تا خه تهر نه بی؟ به جیم هیشتووو و هاتووومهو...

کوریکه تری ئەم مام حهسه نه (برایم)، له پشت شینم جارانی لاجان کوژرا. ئەو عومهرهش له شهري «دۆلی خدراوئ» دیموکراتی ئیران - که ده گهل دهولهتی خومهینی کرا- به ته یاره کوژرا.

پۆژیک ئیواره نه حمهدی بارام میرزام دی که له دهسته و دایره ی جهماعهتی موعینی بوو. گوئی قهراریان داوه بچه نه ئیران و شۆرش هه لگیرسیئن؛ به لام من رامکردووو و ده گهلان ناچم. گوئی مام عه لی عه جه م له بنکه به جی ماوه و هیشتا نه چووو. خه بهرم بۆ مام عه لی نارد که نه گهر ناچی بۆ ئیران با بیته لای من. هاته لام و تا ئاخری شۆرش لیک هه لئه بهر این و بنکه م ته سلیمی نهو ده کرد؛ وه ک گول پین راده گه یشت.

بیستمه وه که دوا ی نهوه ی له بارزانی و شۆرشه که ی ناهومید بوون، ویستوو یانه بۆ خویان له ئیران کاریک بکهن. حه مه ده مینی سیراجی له هه موان دلگه رم تر بووه که ده بی ههر بچین. شهویک له دۆلهره قه وه رۆیشتوون و حه مه ده مین تا سهر سنووو ده گهلان بووه، گوئوو یه برا وا باشه من بچم ده گهل دهولهتی عیراق قسه بکه م و چه ک و نه سپابتن بۆ وه ریگرم. خۆی لئ دزیبونه وه و خۆی گه یاندۆته به غدا یه و ماته ی هه لگرتووو. پیشمه رگه ئیرانییه کان که وتوو نه چیا وه و تووشی شه ر و به کوشت چوون هاتوون و سیراجی هیچ خه به ری نه بووه و بی سهر و شوئنه. جا ئیستاش تا باسی شه هید بوونی سما یلی شه ر یف زاده و مه لا ئاواره ده بیسم، گورجی چروچاوی پر له فیل و فه ره جی سیراجیم دپته بهر چاو. لام وایه هۆی به کوشت چوونیان نهو کابرا زیره ک و بی باره یه، که نهوانی هه لئا وه و خۆی لئ دزیبونه وه. من بروام وایه؛ رهنگه واش نه بی. نهوه خوا ده یزانی... له م به ینا نه دا که نهو براده ره ئیرانییانه له دژی ئیران خه بات ده که ن و له شۆرش بارزانی ته کیونه وه و پیشمه رگه ی شۆرش عیراق به کار تیکده ریان ده زانن، ژن و کوری فایق موعینی له سه نگه سه ره و له مالی حه سو میرخانی ژازه له ییه. فایق چۆته سوله یمانی؛ چاوی به فه رمانده ی نه رته شی پینجه م که وتوو، قه ولی چه ک و یارمه تی لئ ساندووو. چۆته به کره جو لای جه لال تاله بان ی که چه کداری دهوله تن و دژی بارزانی. هاتۆته وه شاری سوله یمانی، میوانی شیخ له تیف بووه. نامه یه کی بۆ حه سو میرخان نووسیوه که: ئیوه ژن و کوری منتان داگیر کردووو؛ کاریکی زۆر نامه ردا نه یه. نه گهر نه تانگرتوون، بیاننیرنه سیه که؛ بۆ مالی شیخ له تیف. ویستوو یه له سنوووری بانه وه برواته دیوی ئیران؛ له سهر چوار پریانی سیه که - چوارتا، جپیه که یان راگرتووو که فایقی تپدا یه. «سدیق نه فه ندی» ناویکی له کۆنه وه پیشمه رگه و خه لکی سوله یمانی، که هه موومانی باش ده ناسی دا یده به زینتی:

- کاک فایق کارم به تۆیه.

فایق به لیباسی فه قیوه، بی چه ک ده لئ من فایق نیم و ناوم مه لا قاده.

- ههر چیه که بی ره گه لم که وه!

رۇژىك كە بۇ كارى چاپخانا - كە ئەودەم لە سوورەبان بووين - چومە مالى بارزانی، گوتى:
- ئەگەر بتهوى دەتوانى فايق مويعىنى بىينى و قسەى دەگەل بکەى. با ھەرچى دەيزانى
دەربارەى قايد فيرقەى پىنج و جەلال و جاشەکانى بەکرەجۆ، پیمان بلى؛ دەنا ئەوہ ئىرانى
داواى دەکنەوہ و لە خەتەردايە.

چومە «وہسان» فايقم ديت كە دەگەل پىشمەرگەيەك بە ناوى «خەليل شەوباش» لە
مالىكى چۇلدا ھەس كرابوو. دوو چەكدارى بارزانی لە دەرک و سەربان بوون. پىكەوہ
دانىشتىن، كاك فايق نەقلى گىرانى خۇى و شەوباشى بۇ گىرامەوہ. كە گوتم ئەگەر ھاوکارى
دەگەل شۇرشى بارزانی نەكەى، زۇر لە چارەنووست دەترسم، گوتى: ئەوانە يارىدەمان نادەن.
تەنانت برىندارىشمان بۇ دەرمان ناکەن. حازر نىم ھىچ ھاوکارىيەك بکەم...

گوتم: كاكى خۇم! دەلەين تەيرى گۇشتخۇر دندووکی خوارە. تۇ پياوى ئەو کارانە نەبووى! بە
زۇر بە ملە خۇتدا ھىنا و نەشتزانى چ دەكەى. ئەگەر مەن بوومايە لە جياتى تۇ، كە دەمزانی
دوژمنايەتى بارزانی دەكەم و بە ولاتى بەردەستى ئەودا دىم و دەچم، ھەر بە شەو، بە بى پى، بە
ناو دارستاندا سەفەرم دەکرد. ھەمىشە چل تەفەنگچىيەك دەگەل دەبوو؛ لە سەر ھەست و
دەست لە سەر پەلەپىتەك. تووشى ھەر رىبوارىك دەبووم، نەمدەھىشت پىروا و خەبەرم لى بەدا،
دەمبەستەوہ تا زۇر دوور دەكەوتمەوہ. بۇ چەند كىلۇمىتر لە پىشەوہ رىگەيان بۇ تاقى
دەکردمەوہ و ھەمىشە دەستەيەك لە داووا دەيانپاراستم. لە كوئى دەنگ درابام دەمکردە تەقە و
خۇم پزگار دەکرد. لىم روونە ئەحمەد تەوفىق لە جياتى تۇ ئەمەى بکردايە، زۇر بە ھاسانى پىكى
دینا و دەگىر نەدەكەوت. تۇ دەزانی «ھەسۇ» شىرى كەرىشى خواردى، تىدەگا كە تۇ داوا
دەكەى ژن و كورپ بچنە «سىتەك»، ماناى وايە خۇت لەو ناوہى و دەتەوى بيانىنى. جوابت بۇ
دەنووستەوہ كە ژنى تۇ خوشكى مەنە و كورپ تۇم لە كورپ خۇم ھەلئاوردووہ؛ ئەوا بۇم ناردىە
سىتەك. سدىق ئەفەندىت لە سەر رىگە دادەنى كە باشت دەناسى و دەتگرى. تەنانت
دەمانچەيەكىشت پى نىيە دىفاع لە خۇت بکەى. چۇن كەسىك بە ئاشكرا دژى بارزانی
بجولیتەوہ و ھەموو كەسبىش بىناسن، دەچى سوارى جىيى مسافەرى دەبى و بە نىوہپاستى
جادەدا سەفەر دەكا و دەيەوى بچى بە چەك و ئەسپابى دوژمناى بارزانی لە ئىران كار بكا و بە
عەقىدەى بارزانی زيان لە شۇرشەكەى ئەو بەدا؟! زۇر بە داخەوہ پياوى ئەو كارە نەبووى. خۇزىا
ئەحمەد تەوفىق با. زۇرىش بۇ ئايندەت دلتنەنگم؛ بەلام دەستم ناروا. ئەوہندەى بتوانم ھەولى
خۇم دەدەم كە لە كوشتن پزگار بى.

ئەوہ دوامىن دىدارم بوو دەگەل مويعىنى. بە مەلامستەفام گوت: راستە لە ناچارى خۇى چۆتە
بەکرەجۆ و لای قايد فيرقە، بەلام شتىكى وا لە ھىچيان نازانى كە ئىمە نەمانزانیبى. ئەو داواى
يارمەتى كرددوہ، قەوليان داوہتى و ھىشتان ھىچى وەرنەگرتووہ. راستە كارەكەى دژى كارى
تۆيە كە دەگەل ئىران دۇستى؛ بەلام بە پىرواى مەن بە ھىچ جۇر نابى ئەو دوو كەسە نە بكوژى، نە
بىاندەيەوہ بە ئىران. لە جىگەيەكى دووردەست، لە سنوور ھەسبان كە! بلى ناتاندەمەوہ؛ بەلام
گرتوومن و نايەلم دژى ئىران بجولیتەوہ. بىانكە بە پەرى بەرندەى قومار. ھەر وەخت ئىرانى
كەوتنە بر و بەھانە دۇزىنەوہ، دەفەرمووى مەن فايق و ئەحمەد تەوفىقم پى بەخىو ناكرى؛
بەرھەلدايان دەكەم و ئازاد چ دەكەن بکەن. ئىرانى زۇر مەمنوونت دەبن كە ئەوانەيان دە گۇرا
نەكەى و نەبنە مايەى دەردى سەربان. كە لە ھەبسى تۇشدا بن، ھەموو رۇژ ئەگەر بە پىويستت

زانى دەتوانى فەرمانى كوشتىيان بەدى. بەلام بە ھىچ جۇرىك دلەم فتوا نادا كە تەسلىمى ئىران بىكرىتەوہ. چونكە لە دژى تۆ تەبلىغاتى پىن دەكەن؛ وەك چەند جار كىردوویانە...

دوایى بیستمەوہ كە فایق و شەوباش كوزراون و لاشەكانیان دراوہتەوہ بە ئىران. راستە فایق بە شەھیدىكى مىللى لە ناو كوردستانى ئىران حىساب دەكرى؛ بەلام بە بەروای من عەبدوللایى براى لەو پىتر شىاوى ئەو ناوہ بووہ؛ مەلا ئاوارە و شەرىفزادە زۆرتەر جىگەى ئىحتىرامن. نەدەبوایە سىراجىش لە بىر بىجئ و حىسابى دەگەل نەكرى. بەلام كەم واپە تارىخ عادل بووبى و ھەقى ھەر كەسى بە پىنى كار و زەحمەتى خۆى دابى...

شىخ لەتيف بۆى گىترامەوہ كە فایق لە سولەيمانى مىوانى بووہ. كاتى گوتوویە دەپۆم، پىم گوتووە بە ھىچ جۆر وا مەكە «قالە تەگەرانى» بزانى كەى دەپۆى و بۆ كوی دەپۆى. چونكە قالە جاسووسى سى سەرەيە: بۆ بارزانى و بۆ ئىران و بۆ عىراق كار دەكا. گوتى باشە. بەلام بەيانى كە ھاتە خواحافىزى، گوتى قالە تەگەرانى ماشىنى بۆ گرتووم و بەپىم دەكا!

لە قەلاتى بالەيان بووین، «مونتەقىمى قازى» - كە لە پىشیشدا دەمناسى و برادەر بووین - ھات گوتى: دەچمەوہ لای مەھاباد ھەوالان دەبىنم؛ كارىكت نىيە رامسپىرى؟ گوتم: خەمىر ددانىك و فرچەيەكم بۆ بىنە!

تەواو خۆى قەلس كرد كە من بۆ باسى سىاسى دەگەل ناكەم! جارىك بە سەفەر چوو بوو مەھولتەر، مىوانى مالى شىخ مستەفای كورى شىخ عوبەيدىلا بووم كە ئەوسا لە ھەولتەر بوو. سالارى ھەيدەرى و مونتەقىم لەوى بوون:

- بۆ ھاتوون؟

- بۆ سەياحەت!

رۆژى گوتیان مونتەقىم گىراوہ. گوتیان خەبەر بە شۆرش دراوہ كە مونتەقىم دەگەل كورى شىخ عوبەيدىلا چۆتە مەر كەزى فەرماندەى سوپای عىراقى لە ھەولتەر. كە لە نوختەى سنوورى شۆرش لىيان پىرسىوہ، گوتوویە ناوم عەبدوللایە و ناسىوانە كە مونتەقىمە. سالارى ھەيدەرى كە ھاتبووہ و زانىبووى مونتەقىم گىراوہ، چوو بوو گەلالە و گوتبووى منىش بگرن كە دەگەل مونتەقىم لە ھەولتەر بووم. گوتبوویان كارمان بە تۆ نىيە كە تۆ ئاگات لە كارى مونتەقىم نەبووہ. بىستمەوہ كە مونتەقىم دراوہتەوہ بە ئىران و لەوى ھەبس كراوہ.

تا ھاوین لە «لێوژە» ماينەوہ. ھەموومان تووشى زگ ئىشەى زۆر سەخت بووین. مېشوو لە كوپرەش ھەشرى دەكرد و ھەجمىنمان نەما بوو. دوكتور مەھموود گوتى ئاوى كانىيەكەى گوند خراپە و جىوہى تىدايە. خەلكى گوند لە مندالىيەوہ پىيەوہ راھاتوون؛ بۆ ئىوہ سەممە. ئاوى گەرمى چەمەكەمان دىنا دەمانكولاند و ساردمان دەكردەوہ. بەلام چارى مېشوو لە نەدەكرا.

قەزار درا بار بكەين بۆ گوندى «سوورەبان» كە ھەشت مالىە و لە «وہلەزى» جوى بۆتەوہ. چەند رۆژىك لە گوندى «قەسرى» مامەوہ تا جىگەى چاپخانەمان پەيدا كرد و پىكمان خست. لە ھات و چۆى نىوان قەسرى و لێوژە، جارىك لە رىگە لە برسان ھىزم نەما. لام دا ناو پۆلە سپىندارىك، راکشام. قشقەلەى سەگباب قەرەقەر لە دەورەم، زۆرى توورە كردم. دەمانچەم لى ھەلكىشا، دوو دەمانچەم پىوہ نا. ھەر چەند دە مېترىش دوور نەبوو، تازە بە تەقەوہ فرى! ديار بوو زۆر ئەنگىتەوہى چاكەم! راکشامەوہ. پاش تاوىك خرمە و تەپەى پىادە و سوار ھات. ھەر ھەر

کرد: برسیمه، دهنگی پله هات، گوتی:

- نهوه ههزاری قهله ندهره! دادهی بیگه نی!

بی تو ناخوش، یهک مریشکی سووره وه کراوی به نانهوه دامی، قرتم لی بری!

هه ر دهو ریگه یه دا شهویک ده گهل دوو پيشمه رگه بوومه میوانی شیخی «به رگره». شیخیکی جیحیلی زور دلته ر و خوش مه شرف، ده فی هینا و به دهنگیکی زور خوش شیعیری «سافی» کاکي هیرانی ده خوینده وه.

پیشوو هه ر له لیوژه گوی ئیشه یه کم پیوه نووسابوو، گویم وه ژان هات و زوری نار هه حه ت کردم. شیخ هه ر به په له پیوازیکی نایه سه ر ناگر تا پیسته که ی سووتا. نیرتکی پیوازه که ی - که پیشابوو - خسته ناو کونی گویم و ژانی شکا. باش بوو ئەو دهرمانه ش فی ر بووم. که هاتین برۆین دوو پیوازم نایه باخه لم نه وه ک له ری گویم وه ژان بیته وه! گه یمه ناوپردان، دوکتور هه سه نیکی عاره بی لی بوو؛ خوی تووره کرد: چون تو دهرمانی لادی ده کار ده که ی؟ گوتم: دوکتور زوری له سه ر مه رۆ! زوو دهرمانم ده که ی یان پیواز له گیرفانم دهرینم؟!

به ر له وه ته واو له لیوژه جی بکه ینه وه، سه ریگ چووینه دۆلی «باله بیان» که مه که به یی سیاسی و ته نفیزی له وییه و زور ئاو و هه وای خوش بوو. دۆلیکه نریک به بیست گوندی تیدیاه و پره له باغات و میوه. چۆمه که ی له نریک به فرانیه؛ به هاوینی سووریش هه ر سه هۆلاوه و ناویری مه له ی تیدا بکه ی! چهند دیمه نیکی جوانه که ئەو هه موو دار به روانه و دار مازووو گه ورانه، هه موو میوی ره زی لی هالاوه و به هه زاران هیشوو ره تر لی له وه به رزایبانه وه خۆ دهنوینن.

میوانی که پری شیخ ره زای گولانی بووم. پيشمه رگه یه کی هه بوو (که ریمه که چهل)، چیشتی لی دهن. ئیواره یه ک چوومه وه که پر؛ که ریم دهمه روو له سه ر خۆله پۆتینه دریز بووه؛ هاوار ده کا:

- مردم! بمگه نی!

دووپشک به قامکیه وه دابوو؛ بن هه نگلیشی خر بیوو. گوتم: ماست هه یه؟ پیاله یه کی چکۆله ماست هه بوو؛ نامه سه ر ناگر، توژیکم گهرم کرد. قامکی که ریمان گرت بیخه ینه ماسته وه، له ناوی خوی دهستی راوه شانند، ماست رزایه ناو خۆل. هاوارمان بۆ دارشکینیک برد، ته نیا دۆی هه بوو. دۆم گهرم کرد و فهورن که ریمان چا کرده وه.

ئهو دهرمانی ماستی گهرم بۆ دژی دووپشک، زور جار به کار هات. باسم بۆ حاجی محهمه دی شیخ ره شید کردبوو. له پاشه رۆژدا که له زینوی دیتمه وه، گوتی:

- نه قلیکی خوش: چوومه وه لۆلان و به سۆفییه کانم گوت ئەو دهرمانه فی ر بووم که زور هاسانه و ماست هه میشه هه به.

- کی پنی گوتی؟

- لاویکی ئەفهندی شارستانی.

سۆفییه ک گوتی: پاش شیخ ره شید تو دهمینی، ئیمان به سه ر رووتی شارستانی ده هینی؟ به خوا به قسه ت نا که م!

قه بریک هه یه له لۆلان، ده لئین هه ر که س به ردیکی چکۆله له وه سه ر قه بره هه لگرئ و بیخاته گیرفانی، دووپشک پیوه ی نادا. سۆفییه که چووبوو سه ر ئەو قسنه، دهستی بۆ به ردۆکه بردووو و دووپشکینیک پیوه ی داوه! به دهست و سه ر راژاندن هات:

- حاجی محەممەد چەم لێ دەکەو؟ ئەوا دەمرم!

- ماستی گەرم کراوی سەرپووتی شارستانی عیلاجت دەکا!

پژژیک لە پردی زەردەووە دەمەویست بچمە دۆلی بالەبیان؛ بە چاوی پێم وا بوو زۆر هاسان دەتوانم بگەم. چەمەدانیکم بە دەستەووە بوو؛ بە پێ مەل لێ نا. گەیمە قەسری، ماندوو ببوو و گەرم بوو. ئیستراحتیکم لە سەر جۆگە کرد و خۆم فینک کردەووە و مەل لە هەوراز نا. بە هەزار دەرد گەیمە سەر هەورازی وەسان. لینگم دەلەرزێ؛ وەک سەرخۆشان تەلۆتەم بوو. ناخری گەیمە سەر موزێرە و باوی قاچم خۆش بوونەووە. شوانیک هەرای کرد:

- هۆی کاک! پەری سیگارم وئ نییە؛ ئەگەر هەتە پریکم بەیە.

نیو دەستەیک پەره سیگارم لە سەر بەردیک لە پەنا دانا؛ بەردیکیشم لە سەر دانا، با نەبیا. گۆتم وەرە ببیە، خۆم گەیانده ناو گوندی وەسان. مەل هەموو لە چۆل بوون. چەند لاویک لە سەربانی مزگەوت بوون. سەلامم کرد و لە سێبەریک دانیشتم. گۆتم تۆوتن و پەر و ناگرم هەیه و ئەمشەو لەم سەربانە پرایدەبویرم. یەکی گۆتی: میوانی من بە!

- مالت نزیکه؟

مالیکی نیشان دام، لە هەورازیک کە هەر تۆقیم.

- نایەم کاکە!

یەکی تر گۆتی: میوانی من بە!

- کوا مالت؟

- لەوبەری چەمە و پردیش هەیه.

رەگەلی کەوتەم. لە رێ تۆوشی یەکی تر بووین، گۆتی: کاکە میوانی من بە!

- کوا مالتە کەت؟

- ئەمەتا لە ناو ئەو بەردانەدایە.

- باشە دەبمە میوانی تۆ!

کردیانە کێشە کە چۆن میوانم لێ دەستینی؟ گۆتم: کاری من بە گەز و بستە؛ ئێرە نزیکترە و تۆم ناوی! بوومە میوانی ناو بەردان. سەیر دەکەم ژنیان هەر یەکەیی بیست و پازدە مەتر شالیان لە پشտایە کە لە عیراق باو نییە.

- ئەرێ ئێوە چیین؟

- ئیمە سەیدی کولێجین. سەیدە بەدوللای کولێجی نەووە و خوارزای ئیمەیه کە لە سابلاغە.

- کورە ئەگەر وا بێ خزمین!

شەو کابرایەک هاتە ئەو مالت، گۆتی: ماشەللا لە دنیا دا پیاوی عاقل هەیه و ئیمە نازانین. ئەمڕۆ بە رێبواریکم گۆت پەرە سیگارم دەیه! بۆی لە سەر بەرد دانا بووم؛ بەردیشی لە سەر دانا بوو کە با نەبیا. پڕواننە ئەم عەقلە! گۆتم: کاکە تۆ چت دیووە؟ عەقلی وام هەیه لە لینگە کلاش درشت تر!

- ئەو تۆ بووی؟ شەرت بێ سبەیی بە ئیستری خۆم بتهمە ئەو شوینەیی دەتەوی!

لە رینگە گۆتی ناوم مەلای بۆرە. باسی سەیدە عەولای کولێجی بۆ کردم کە ئیستا شوکۆر پیاویکی دەولەمەند و زۆر پیاووە. بۆ من خەبەریکی تازه بوو. زۆرم دل خۆش بوو؛ چونکە سەید

عەولام کە بە جێ ھێشتبوو، منداڵکی فەقیر و ھەتیوبار بوو. ئیتر لەو ساوھ بوومە خواھن خزم و تووتنی جفارەم ھەر ئەوان بۆیان دینام.

لە «لیوژە» دەگەڵ سامی ملمان لە کاری چاپەمەنی نایەو. رۆژنامەی خەبات ھەفتەبەک بە عەرەبی و ھەفتەبەک بە کوردی دەنووسرا. پاشان کاک سامی چوو مەکتەب سیاسی لە ناوپردان و تەنیا من مامەو و بەرپرستی چاپخانە و ئیدارە کردنی پێشمەرگەکان بووم. جار و بارە دەر فەتم دینا، دەچوو مەو بەغدا سەری منداڵانم دەداو و یەکیکم لە جێی خۆم دادەنا تا دیمەو بە سەر رابگا. جار و بارەش منداڵەکانم خۆیان دەگەیاندا ناو شۆرش و چاوم پێ دەکەوتن. ھاوینیک کە مەدرەسە و چانیان بوو، ھاتن. خانی چکۆلەم کە ھەوێل جار لە گەڵالە لە ژووری ماله کە دەرکەوت و روانی، گوتی: ئای دایە! باخچەی بابە چەند گەورە یە! لای وا بوو ئەم ھەموو جەنگەل و شاخ و داخە باخچەی منە!

کە پریکمان لە چیا ی پشت گەڵالە کرد و کرمانە ماله خۆمان. چەند کە پری تریشمان لێ نزیک بوون. رۆژانە لە «سوورەبان» کاری چاپخانەم دەکرد، شەوانە درەنگ کە تا «گەڵالە» پێگەی دوو سەعاتیک دەبوو، دەھاتمەو مالم. ئیوارە بەک زووتر چوو مەو، مەسووم گوتی: دوو مارم دیتن لیک ھالابوون؛ ھاوارم لەو جیرانانە کرد کەسیان بە دادمەو نەھاتن. گەلیم لە جیرانان کرد، گوتیان بە خوا نەبگوتوو، ھەر گوتوو یە: «ئەو تا مار»، «مار ھاتوون». لەوان وا بوو دەلێ مائی دیکە ھاتوون!

- کاکە قسە ی قۆر! ئەو مارە ی دیوہ کە پێوہ دەدەن.

- دە جا داکێ محەمەد دەبوو بیگوتایە: «ماری گوریس» ھات!

گەلێکم روانیە ئەو بن گاشە بەردە کە دوو مارە کانی چوو بوونە بن، پەیدام نەکردن. دلخۆشی مەسووم دەداوہ کە ھەر ئەو مارە بوون و رۆیشتون. مەترسە! چیدی نایەن. کتیبم دەخویندەو و دەمگوت مار نەما. لەو دەمەدا ماریک بە نێوہ راستی پەری کتیبدا خوشی و لە کەلە کدا خۆی شار دەوہ. جوان بە درۆزن دەرچووم! شەو لە کە پردا چرامان کوژاند بۆوہ، با خشە ی لە گەلا دینا، مەسووم دە یگوت ئەو مارە خۆی لێ مات کردووین تا دەنووین. جا وەرە و سویند بخۆ کە مار بە شەو ناگەرێ و ئەویش ئیستراحت دەکا!

ئەمجار سەعید ئەبوو شامیلی چاپخانە چی بە لایەو شتیکی زۆر عەجایب بوو کە چۆن بە نیوہ شەوی تاریک، بە ناو ئەو دارستانە پرەدا بە تەنیا دەچمەو مائی و ناترسم؟ دەمگوت: کاکە! لە درندە ناترسم؛ لە بنیادەمی خراب دەترسم کە بۆ تەماح بمکوژی و ئەویش بە ریدنا نارۆم و تووشیان نابم...

لیوژە خەلکیکی زۆر سادە و بەستە زمانی تیدابوو. زنیکی ئاوی بۆ دینان بە ناوی «میری»، ورج بیینە و میری بیینە! ئەگەر ئاوی دەھینا و دەیدی میوانی نامۆمان ھەبە، کۆلوانە کە ی بە سەر دەم و چاویدا دەدا و دەھات.

- میری! ئەوہ بۆ وا دەکە ی؟

- ئای بە قوربان! ئا شەرمیکم لە میوانان!

مەلایەکی لێ بوو «مەلا نیسک» - پیم وایە ناوی عەسلی «سەعید» بوو - ئەو بیچارە نەیتوانیوو دوو سێ سلاوہ و «مەلایە سەللی» لە بەر کا و لە مەلوودنامەدا بەشدار بی. سەیدیکی نەخویندەوار فێریان ببوو، پلاوی مەلوودی دەخوارد و مەلا بی بەش بوو!

گوتيان «مەلا نىسك» چاويلكە يەكى ھەيە دە قىمەت نايە! گوتم: مامۇستا دە كرى ئو شتە
عەنتىكە يە بىنىم؟
- بەلى بۇ تۆ قەيدى نىيە.

قوتوويىكى ھىنا پر لە پەرۇ، ھەر پەرۇى ھەلكرد تا گەيشتە لۆكە. لە ناو لۆكە، عەينەكە
كۆنىكى دەرىنا لاسكەكەى بەن بوو. راستى قرانىكى نەدىنا؛ لە مەلا بسوہ بت! دلەم نەشكاند،
گوتم: نىشانى كەسى مەدە! زۆر گەنجىكى بەقىمەتە!

گىياھەك بە زۆرى لەو ناوہ دەروى بە ناوى «گۆرمزە»، زۆر لە ئەسپەناخ خۆشترە. رۇژانە بىست
فلسم دەدا بە كچۆلىكى مېرى، دەچوو چارۆكىك گۆرمزەى دىنا. رۇژىكى جومعە بانگم كرد:
فاتمۆكى وەرە بچۆ گۆرمزە!
مېرى گوتى: ئەپرۇ! فەقى ئايشى ژنى مەلانىسك دەلى جومعان گىا زىكرى دەكەن؛ گوناھە
ھەلىانقەنى!

- خات مېرى! ئەدى بۇچى مانگا و بزەكانت ناردوونە دەشت گىاي بە دەم زىكرەوہ بخۆن؟!
بەبانيان «مېرى» ھەر ئاويكى شەومەندە بوو، دەبىردەوہ كانى و لەو سەر ئاوى تازەى دىنا.
- ئاخىر تۆ بەو ھەورازە ھەلدەگەرى ئاوى شەو بۇ دەبەيەوہ؟!
- قوربان! فەقى ئايشى دەلى ئاوى شەو نەچىتەوہ ناو كانى شكايەت لاي خودا دەكا!
جاريك مېرى شكايەتى كرد كە ئەگەر تۆ لە مال نابى، پيشمەرگە تەنەكەى بەتالم نادەنى.
- چەندى دەتەوئ بەرە، بەلام بۇچىتە؟

- بە قوربان نيوہ رۇنى خۇمالى و نيوہ رۇنى شاپەسند لىك دەدەم و بە پىرەى مېردەمدا
دەينىرمە رەواندز!
ھاي بە كلكى خىوى! لە ھەموو عىراقدا رۇنى رەواندز بە خالىس و چاك بەناوبانگە؛ كەچى
ئەويش فىلى تىدا دەكرى!

بەزمى خۇشمان لە سوورەبان «نزار» ناو، كورى «سەبرى بۇتانى» بوو. لە كەر كووكەوہ ھاتبوو.
مندالىكى ۱۶-۱۷ سالە بوو. رۇژ تا ئىئوراي دەگەل سەگەلى ناو دى ھەلدەسوور!؛ دە باوہشى
دەگرتن؛ ماچى دەگردن. خەلكى دى شتيان پى نەدەفرۇشتىن، دەبانگوت گلاو دەبىن. ھەرچى
دەگەل نزارم دەگرد، بى فايدە بوو. باوكى لە خۇشى زىرەكى «نزار» پىنى بە عەررەوہ بەند
نەدەبوو، ھەمىشە تارىفى دەگرد.

رۇژىك گوتم: نزار لەغەزىكت لى پىرسم: دوو بزى يەكيان رووى دە رۇژھەلاتە و يەكيان رووى
دە رۇژاوايە؛ لەسەر باقە گىياھەك دەلەوہرپىن. ئەوہ چۇن دەبى؟
قەدەرىك مات ما، گوتى: بزى نابى، ئەسپ دەبى؛ كە پارويىك ھەلدەگرى و ئاور بۇ پاش
قوونى دەدانەوہ!

گوتم: شتىكى كە پيشوو بىستوتوہ و زانىوتە بلى؛ ئەتۆ ئەوہت دەزانى!
ملى لە سوپىندا كە بە زىرەكى خۇى حەلى كردوہ!
نزار كوردى نەدەزانى و كلاسى شەشى خويندبوو. ھەر زوو گوتى ئىجازەم بدە بچمە لاي
باوكم.

- بچۆ بەلام زوو وەرەوہ.

چوووبو ھەر لە دوورەوہ بانگى كردبوو:

- بابہ له غه زیکم به زیره کی خوم حمل کرد!

که بوی گنر ابووہ باوکی جوینی پیدابوو:

- هه تیو ئابرووت بردووم!

حالی کردبوو که زور هاسانه. نزار شهو نه هاته وه. به یانی خوم لی تووره کرد که بو دروی کردووہ.

گوتی: سه گلم بو هات، به لایته کهم له دم و چاوی خوم دا، گوتم من نزاری ئاوالتانم، به لام قبوولیان نه کرد و نه موپرا به شهو بیمه وه!

جا نایی له بیرمان بچی که لایت [چرا قوه] بو سه گ لیدری له شهودا، هه رگیز ناویرن نریک پیاو که ونه وه.

ده گهل نزار به ریدا ده ریشترین، تووشی پیاو یک بووین کووپه له ترشیاتیکی له سه ر باردا به ستبوو.

- ماموستا نهو کابرایه یان ترشیاته که ی بو مالی خویه تی، یان بو مالی جیرانان، یان ده یفروشی!

گوتم: یانی چواره میشی ماوه؟ یان ده قهبری بابی راده کا!

شهویک له زورور دهر کهوت و به فری دیبوو. هاته وه گوتی: شتیکی زور سه پیره، به فر له هه رزدایه و نه ستیره ش له عاسمان دیارن!

ته ختی نوستم له ناو چاپخانه دا نریک کووره بوو. قهراخی لووله کووره له سه ریان دلۆپه ی ده کرد. نزارم نارد هیندیگ گلی تی په ستیوی. دلۆپه ویستا، له پر باوه شیک به فر و ئاوم به سه ردا کهوت.

- نزار تو چت کردووہ؟

- ماموستا دیتم به فر له خول پاکتره، به فرم تی په ستاوت!

شهویک چهند سو فیله که یه کی دی لام بوون. نزار باسی سه گیکی لی پرسین که ناییبم، گوتیان کوشتمان.

- ئای خودا ره حمه تی بکا جهننه تی، به خوای ره حمه تی زور سه گی چاک بوو!

له سووره بان ماوه یه کی زور خالی داغای حیسامیشمان ده گهل بوو. جاریک مام عه لی پلاوی لینابوو، کاکله ی گوئزی تی کردبوو. خالی داغا پرسی: نه وه له کوئی گوئز ده پلاو ده کهن؟ من له جیاتی مام عه لی گوتم: له ئیران! مام عه لی سوور هه لگه را و به سه ریدا نه راند:

- ئاخر ترم شیخالی! دوو بست هه رزه و بیست ئاغای هه یه! تو که ی دنیات دیوه؟ له هه موو

ئیران یه ک کاکله گوئز به بی پلاو ناخون!

خه لکی دی زوریان من خوش ده ویست؛ ده هاتنه لام و قسه ی خوشم ده گهل ده کردن. جاریک چوو بوومه به غدا و خالی داغا له جیی من بوو. چوو بووه سه ر بانی پی ریژنیک گوتبووی:

- زولی! نه وه بوجی که ره و ماستت بو مام هه ژار ده هینا و بو من ناهینی؟

- خالی داغا! مام هه ژار قسه ی خوشن لو ده کا. نه تو وه که به راز غه زریوی لین چوو یه کونیوه!

خه لکی گوند هاواریان بو هینام که خه لکی «وه لزی» هاتوون داره پاوانه کانیان ده برن. مه لا سه ید ره حمانم نارد، هاته وه گوتی: ده لئین ده یبرین و جوابی که سیش ناده ینه وه. گوتم وه رن ریگه یان لی بگرین. هه رچی هات، باره دار و باره به رمان لی ساندن، پروتمان کردن. پیاو یک به

سئ باره وه ده رچوو بوو؛ دوور كه وتبووه وه. گوتم سه عید و مام عهلی بچن ئه ویشم بۆ بیسن. سه عید رایکرد و به ده مانچه له کابرا راسا. کابرا تفهنگیشی پین بوو؛ شه ری نه کرد و ته سلیم بوو. مام عهلی كه هه موو دنیای به چیرۆکی خۆی کوشتبوو، زۆر به شلی ده رۆیشت. تا سه عید کابرای هینا، ئه مجار مام عهلی جوینی پین ده دا و هه ره شه ی لئ ده کرد.

- مام عهلی مه رگی ئه و سه ر و سه مئله ت بئ! خۆ نه تویرا بچیه پیش!
- نا، گوتم دیه گانه، فه کیره، بۆچی بیکوژم؟!

ئه مجار چوو مه «دیلمان» و به مه لامسته قام گوت وه کیلی تۆ له وه لزی رینگه ی داوه زولم له وه فقیرانه بکه ن. ناردی نه عمانیان گرت كه وه کیله كه بوو. له ته ویله یان کرد تا به نکای من پاش چوار رۆژ به ریان دا. سووختی ئه و زستانه مان له و داره تالانیانه پیک هات.

ده گهل مه جید و مه لا سه ید ره حمان سه فه ریکمان به ره و «زینوی» کرد. شه و له «ناوبه رگه» میوانی مه لا مه حممه د ناویک بووین. به یانی هه ر له مالان ئاوا بووین، دوو ته یاره ی هو کره نه رمان هاتنه سه ر. گوتم خۆ به شارنه وه! جیگه کهم رپوته ن و خیزه شینه بوو؛ له راست خۆم دانیشتم، قوتووی سیغاره کهم ده رینا، سیغاریکم پینچاوه و دامگیرساند. گوتم با ئاخه سیغاره له زینامدا بکیشم. ته یاره لییان قرماندم، چه ند مه ریکیان له که رکه مه ریکی ده وری من کوشت؛ من وه به ر نه هاتم. ته یاره چوون و من بانگم کرد: وه رن برۆین! مه جید هات. مه لا ره حمان نه بوو. هه رمان کرد، ناله یه کی هات. له م سه ره چوو بووه ناو دروه شیلانیکه وه، له و سه ر ده رنه ده هاتوه. به لاق کیشان ده رمان کیشا. هه موو ده ست و سه ر و چاوی به دروه شیلان ده خوین هاتوو.

قه ده ریک ئه نوهر دلسوژم له جیگه ی خۆم دانا تا له به غدا دیمه وه. پیم وایه باسه کرد كه چۆن کومونیستیک بوو. ئیستاش له یه مه نی جه نووبی هه مه کاره یه. ناوی مه لا برایم بوو. كه هاتمه وه، هه را بوو. کاری به خه لکی دئ کردبوو، پوولی نه دا بوونئ. سابوون و په ره جفاره و تیغی ریش تاشینی پيشمه رگه ی بۆ برای ناردبوو. ده رزیه کی به مریشکیک له فه قیران دا بوو. زۆر زوو گوتم تۆ لیتره مه مینه. پوولی کریکارانم لئ وه رگرتن و دامنی. مه لا برایم به سووکایه تی رۆیشت.

ده میتیک بوو كه له سووره بان بووین. هه ر ده بوو كه له دئ دوور كه وینه وه و له ده شت برین. ویستم ئاوده ستیک دروست بکه م. مام داودی میددی میری ئاوه ینمانم بانگ کرد:

- ئاوده ستیک بکۆله پوولت ده ده می!

توو ره بوو: عه یب نییه من ئاوده ست بکۆلم؟ هه ر ناشزانم کۆی ده کۆلن!

- مام داود بیه خشه! مه نزوورم ئه وه بوو ئه گه ر ئه نوهر (مه لا برایم) به مر دایه، تۆ چۆن قه بریکت بۆ ده کۆلی؟

- کوا خوا ئه وه ده کا؟ ئه گه ر ئه و سه گبابه به مرئ، قه بریکی لۆ ده که م قه تی لئ ده رنه چیته وه!

- ده باشه برۆ بیکۆله برانم چۆنی ده کۆلی؟

قولکیکی زۆر دوور و درێژ و قوولی کۆلی كه ئه نوهری زگ زلی به هاسانی تیدا بنیژئ. وتم داره رای كه و کونیکي تیدا بیله وه، ئه وه بوو به ئاوده ست!

پیشمه رگه یه کمان به ناوی عه لی - که خه لکی ئیران بوو - به گالته پینان وتبوو سه ید ره سوولی بابی گه و ره کوژراوه. ئه ویش چل دیناری له کن سه ید ره سوول داناوه، له تاوان شیت

ہو؛ دایہ کیو. دوائی سنی پڑھ پیدامان کرد و ہینامانہوہ. گوتمان دەینیرینہ بہغدا. خزمیکی لہ زینویوہ ہات گوتی دەیبہمہ مالہ شیخی قہرناقہوئی. عہلیان کہ بردہوہ، شیخ ہاتوہوہ و گوتوویہ: ناوی جنوکہ کانت ہلدہ تا بیانکوژم! ئەمن ئەمشہو بہ قلیج (شیر) پینجسہد جندوکہی کافر م کوشتوہ و بہری بہیان لہو خہزایہدا ہاتوومہوہ. عہلیہ شیت دەلی: ئای بہ قورت دابا مل ئەستووری زگزل! ئەگەر تۆ ہیندہ مہردی، دە بجۆ ئینگلیس و عہرہ بان بکوژہ و نہوتی کوردستانمان بۆ بستینہ! شیخ دەلی: ئەم ہەتیوہ کافری دل پەشہ، بہ من چاری ناکری!

لہ دہرفہ تیکی تردا - کہ لہ بیخۆلان بووین - بردمہ بہغداہ. قرار وا بوو دوازدہ جار لہ بہرقی بدہن، پاش شہس جار ہەلاتبوو. کہ ہاتمہوہ جوینم پین دا:

- بۆ نہتہیتشت باش عیلاجت بکہن؟

گوتی: بہ خودا ترسام ہیندہ عاقل بم، بہ کاری ئەم ولاتہ نہیہ!

جیژنی پەمہزان بوو؛ خہبەرم نارد بۆ مہلا قادری قازی گہلالہ کہ بہ ہوی جیژنہوہ شتی بنووسہ بۆ رادیو. نامہیہ کی دوور و دریزی نووسیوو؛ کہ قہلہمی کوپیہی بہ زمان تہر کردبوو:

«لہ مہدینہوہ «پوعلوبہ» دوازدہ پڑوہ ری چووہوہ مہککہ، بہ پیغہمبہری گوت: مانگم دیوہ، فہرمووی: «وہیلون لی پوعلوبہ» یانی: وہیل لہ بۆ پوعلوبہ...». کاغز ہہمووی بہو توورہ ہاتہ پیرا بووہ. ناچار جرم دا و خۆم بئی فتوای قازی گوتم جیژن لہ ہہموو لایہکتان پیروزی بی.

لہ سوورہ بانہوہ لہ سہر داوای کاک عہدولخالق چووم بوومہ کارگیری رادیو شورش لہ «شیناوی»، لہ خوار قہسرۆکیوہ. جیگہی تیندا ژانمان نہبوو. فہعلہمان گرت و چہند ژووریکمان دروست کرد. ژووریکم بۆ خۆم کرد؛ زۆر تہنگہبہر؛ بہ حال جیگہی دوو تہختی تیندا دەبوو. لہ بہرد و قور بوو؛ ژوور و دہری سواغ نہدراہو؛ ہہموو کہلینہبہرد بوون. مشہمامیہ کی نایلۆنم بہ بہر میچہ کہیہوہ دابوو کہ خۆل نہوہری. ہہوالانی سہر رادیو زۆر بوون؛ کہ دوو لہوانہ شیخ عەزیزی شیخ رەزای باسەرہ، موہہندیسی رادیو بہرق، لہ چیکۆسلاواکیاوہ ہاتبوو؛ ئەوی تر رەفیق چالاکی ہونہرمہند و گویندہ و نومایشنامہ نووس بوو.

کہوتمہ سہر ئەو فکەرہ کہ شہرہفنامہ بہ کوردی تہرجمہ بکہم. بہلام کتیب لہ کوئی بینم؟ سالح مہحموددی بارزانی (خوارزای مہلامستہفا) - کہ کرمی کتیبہ - شہرہفنامہی فارسی چاپی میسر و شہرہفنامہی عہرہبی تہرجمہی «عہلی عہونی» و شہرہفنامہی عہرہبی تہرجمہی «مہلاجہمیل پڑوہیانی» بۆ ہینام و ملم لی نا. لہ پاش کاری نووسینی کہرہستہی رادیو و بہرہ بکہہ راگہیشتن و نووسینی مہفالات بۆ پڑونامہ و شتی تر، وہختیکم دەدزیہوہ، یا لہ بن داریک، یان شہو لہ سہر جیگہ، خۆم بہ تہرجمہوہ خہریک دەکرد.

بہہاری ۱۹۶۹ مہلامستہفا چووہوہ گہران لہ لای دەشتی شلیز و سولہیمانانی و لہ «ماوت» ماوہیہ کہ دەمایہوہ. ویستم سہفہریکی بہغدا بکہم. دەہوایہ دہربارہی کاری چاپخانہ شہوہ بازانی بینیم. بہ ریگہی ہہولیردا ہاتمہ کہرکووک. چوومہ کارازیک گوتم: ترۆمبیل بۆ شہدہلہ ہہیہ؟ کابرای کارازدار تماشایہ کی دہووربہری خۆی کرد، گوتی: دانیشہ و دەنگ مہکہ! کہ خہلکی لہ دہورہ نہما، گوتی: کاکہ تۆ قسینک دہکہی باسی سہرہ! لہوہتا مہلامستہفا ہاتۆتہ ئەو ناوہ، ہەر کہس بہرہو ئەوئی پراوا دەولت بہہانہیہ کی پین دہگری و دہیگری. تۆ بۆ دہچی؟

- راستییہ کہی دہچم چاوم بہ بارزانی بکہوئی.

ناردی کہ بابیان بۆ ہینام. رانندہیہ کی بانگ کرد و سرتہیہ کی دہگہل کرد. گوتی دہگہل ئەم

راننده برؤ. هاتینه کن «چه مچه مال». جاشه کانی جهلال و برایم نه حمده له «به کره جو» را هینابوویاننه چه مچه مال و له ئوتلیک دامه زرابوون که له سر چه قی ریگا بوو. نه شمویرا به راننده بلیم لیتره لامه ده ئه و جاشانه ده مناسن. بؤ خوی زور به په له له شار ده رکهوت. گوتم: حزم کرد لات نه دا. گوتی: ئەمین گاراژدار تیی گه یاندم که نایی جاش بتیین. گه ینه سر چواررپی «تەنیال». ره مەزانیش بوو. به کابرای تەنیالی سپاردم و رویشت. چایچی نان و چای دامی. زلیکی پر له سەرباز هات. دەستی لئ هەلینان، گوتی: ئەم خزمە می من تا بەرانبەری سوورداش بەرن! له ریگه تیرمان قسهی خووش کرد. له بەرانبەر سوورداش دابه زیم و به پئ ملی ریم گرت. دوو کهسی به تەفەنگەو هەش گە یشتنه من، گوتیان پیشمەرگه ین. دوا ی تو زیک گوتم: برا من شارستانی و تەنەلم، ئیوه برؤن، من ورده - ورده دیم. گوتیان: نەخیر به پیی تو دەرؤین و به جیت ناهیلین. وانیت باریک به ریدا هات، پر له ژن و مندال و مریشک و قه له موونه. رایگرت:

- وەرن سوار بن.

له پشت وانیت سوار بووین. نوژی شیوان گه یینه گوندی «ئۆمەر قۆم». ساحیب کامیون گوتی: مالم لیتره یه و بەربانگه؛ میوانم بن!

- پووله کهت چه نده؟

- به خوا هیچم لیتان ناوی. به خو پایی سوارم کردوون.

- ده کاکه بمانگه ینه «شەدەله» نیو دینار وەر گره!

بردینیه بهر قاوه خانه. له باتی نیو دینار سئ روبه ده دینارم دایه. چووینه قاوه خانه. سو فیه ک هات گوتی: فەرمووون بۆ تەکیه! شیخ عەبدو پە حمان بە خیری هیناین. پیاویکی زور عاقل، زور روو خووش، زور کورد پەرەست. له وه تاغە ی ئیمە ی لی بووین، به سەتان کتییی تەفسیر و حەدییی له سەر تا قه بوو که له بەر دوو کەل زەرد و پەش هەلگه پابوون و دیار بوو زور له میژره نە خویندرا و نە وه.

لیم روونه دەر باره ی شیخ و دەر ویشی شەدەله وه شتە هایه کت بیستووه! منیش وه ک تو: له زەمانی مه ولانا خالیدا، شیخ ئەحمە دی سەردار یه کیک له خەلیفه خو شە و یستە کانی بووه و سەیدی بەرزەنجییه. نازانم که ی تەریقه ته که له ریگه ی نەخشبه ندی لای داوه، به لام بهر له وه بچمه عیراق، «حەمه سوور» ناویک له و تایه فە داوا ی پیغه مبه رایه تی ده کا و ژن و میردی مریدی ئەو تیکه لاون و هەموو ژن بۆ هەموو پیاوان حەلالن و کەس گوی به شەرع نادا و زینایان له لا گوناح نییه. دەولەت حەمه سووری گرت و بردیه حەبسی کهر کووک. به سەتان له مریدان - که نیشانە و دروشمیان قولە داریکی دەست بوو - چوون له دوری کهر کووک، ژن و پیاو و مندال مانیان گرت، تا حەمه سوور بەردرا. زور له مه لایانیش چوو بوونه ناو ئەو تەریقه ته. ده یانگوت هەر کەس چەند رۆژیک له شەدەله بی، عەقلی ده گوپی. من خۆم مه لا ته ها ناویکم له لوبنان ده گەل بوو. له نەخو شخانه مرید بوو. ده یگوت هاوبه شییه کی زور زور عادلانه بوو؛ کەس له کەس تیرتر و برسی تر نەبوو. ئەو دەمه که من چوومه شەدەله، حەمه سوور ما بوو؛ به لام دام و دەزگا که نەما بوو. حەمه سوور له و بەری دی که شیوه له یه کی نیوان بوو ده ژیا. چەند که سیکی تریشیانم دەناسی که ناغایانه ده ژیان و ده گەل پیشمەرگه دا بوون. به قسه ی «مه لا باقی» - که تاریخیکی زیندووی کوردستانی عیراق بوو - وه ختی به هائوللا له سەر گه لئو بووه، کاری کردۆته سەر برۆای

ئەو شىخانە و لە رینگەى پيشووى لاداۋن .

سۆفییەك خزمەتى دەکردین كه لە سەر یەك قریى دەهاتى . ديار بوو لە كۆنە مریدەكانى زەمانى جەزم بوون بوو . شىخ عەبدورەحمان دەرۆشت ، گوتم : خواحافىزىت لى دەكەین نەوەك نەتیبىنەو . گوتى : دەبى سبەى نان و چا بخۆن . گوتم : يا شىخ ! ئىمە بەرۆزوو نابین . تۆ پارشەومان بۆ بنیزە و بەرەبەیان دەرۆین .

دواى پارشيو خواردن بارگىنىكى جل كراو حازر بوو . گوتى : سوار بە تا «هەلەدن» . گوتم : لازم نىيە . گوتى : تۆ لىم مەبە بە مام حەسەنى فەلىلى كه دوینى سەرما بردى ! كابرأى خاوەن بارگىن لە رینگە گىراپەو :

مام حەسەن - كه دوكاندارىكى فەلىلى بەغدايى بوو - هاتبوو سەرى عەبدولحسینی كورى بدا كه لە هەلەدن بە بنكەى پيشمەرگە رادەگا . شىخ عەبدورەحمان لە شەدەلەو مەنى رەگەل خست كه لە كوستانى بە تەنى نەبى . كاتى سەرکەوتىنە ملەى چىاى پىرەمە گروون و مام حەسەن زانى كه من خەلكى سەرگەلووم ، هەلەدنیشى لى ديار بوو ، گرنەى گرت كه تۆ بچۆرەو ماله خۆت . هەرچەند گوتم پوولى تا هەلەدنم ساندوو و كوستان بۆ نابهەلەد خەتەرە ، بەهرەى نەدا و بە جنىو لىم جيا بۆو كه من خۆم بە پىاو دەزانم و بە تەنيا دەرۆم . لە دامىنى چيا لىنى هەلكرده كرپۆه و سەرما بردى .

كه گەيشتىنە شوپنەكە ، جى پى و جى كهلاكى مام حەسەن لە بەفردا مابوون . ديار بوو زۆرى لە كرپۆه سەر لى شىوابوو ؛ زۆر لە نزيك مالان سەرما بردىووى . بە سەر سەرەخۆشى مام حەسەندا هاتم . ميانى عەبدورەحمان قازى بووم . «مامۆستا هەردى» شاعىر لەوى بوو . بە داخەو لەبەر ناھومىدى خۆى ميشكى داخرايوو ؛ هەموو شتى لە بىر چووبۆو . دلخۆشى دانەوہى من بەهرەى نەدا . بە زۆر وام كرد سەر و ريشى بتاشن . پاش نيوەرۆ چومە «مالوومە» . كابرأيهكم بە كرى گرت بە سواری بمبا بۆ ماوەت . شەو نوپى شەوانىكى درەنگ گەيىنە ناو دى «ولاخلوو» . بەفر بوو ؛ سەرماش سەخت . كابرأ گوتى : تۆ بچۆ مالى مەلا ، منىش خزمىكم هەيە . گوتم : رەمەزانان ميان خوینتالە ؛ دانابەزم . تۆ بچۆ بە مەلا بلئى ميانىكت هەيە . ئەگەر رووى ناخۆش بوو ، زوو وەرە دەچىنە ماله خزمەكەت . هەر چۆنى بى شەويكە ، رايده بوپرىن . مەلا هاتە دەر و گوتى : فەرموو . زوورىكى زۆر گەرمى پاك و خاوپنى هەبوو . هەر تماشام دەكا و دەلى : حەيفە پىر بووى ، بە داخەو زۆر گۆراوى !

- مامۆستا من تۆ نانسەم . تۆش قەت منت نەديوہ ؛ لىت گۆراوہ .

- كاك هەزار تۆ شتت لە بىر چۆتەوہ ! من ناوم مەلا عەبدوللايە . چەند لە سابلاخ پىكەوہ

ناشنا بووين و لە كۆمەلەدا هەوال بووين ؟ ...

كاويزى ژيانى كۆمەلەمان كرده شەوچەرە و زۆر خوش رابرا . پارشيو كەوتىنە رى . چيشتەنگاو گەيمە ماوەت . دوو شەو لای بارزانى و شىخ محەممەدى هەرسىن - كه بەرپرسى ئەوى بوو - مامەوہ . پاش دوو شەو دەگەل كاميونىك بەرەو سولەيمانى رى كەوتم . زۆر جار كاميون لە قوردا گىرى خوارد . بە حالەحال ، گا بە سواری كاميون ، گەلىك بە پى و بە قور شىلان ، شەو گەيشتىنە قاوہخانەى قەدى چىاى «ئەزمى» . لەبەر سەرما و بى پىخەفى نەمانوپرا بنووين . شەوى مابوو كەوتىنە رى ؛ مەلا بانگدان گەيىنە شار . خۆم كوتايە پاچەخانەيەك ، نان و چام خوارد . نەمدەوپرا دەرگەوم ؛ شاگردىكم نارد جىگەم لە ترۆمبىل بۆ پەيدا كا تا كەركووك . بۆ

نەمدەویرا دەرکەوم؟ لە کوردی جاش دەترسام.

بانگیان کرد: مسافری کەرکووک سوار بن! جیگەم لە پێشەوه بۆ داندرا بوو. عەینەکی رەشم کردە چاو. گوتم: برا من لە پێشەوه گیژ دەبم. گورجی یەکی لە دواوه دابەزی جیگە بگۆرینەوه. خۆم لە ناوەرستی پشتهوه خزاندم. لە رینگە لە دلدا پیکەنینم بە خۆم دەهات: سی و ئەوهەندە ساڵە بۆ کورد و کوردستان ماندووم و دەرەم دیوه و ئاوازی ولاتان بووم و حەبس و شەوینداریم چیشتوو؛ ئیستا وەرە لە عەرەب نەترسی، لە کوردی خۆیندەواری هاومەسلەکت بترسی که بتبینی، بتکوژی!... دیسان بە ترس و ئایەتەلکورسی لە چەمچەمال دەرچووین. جاشیک که هات لە ماشینەکهی روانی، خۆم و بەختم نەیناسیم. لە کەرکووکەوه هاتمەوه هەولێر سەری کاک محەممەد (مەم) و تایەر تەوفیقەم دا و ئەوسا چوومەوه بەغدا.

وێک دەزانین لە مانگی جونی ۱۹۶۷ لە شەری ئیسرائیل و عەرەب قەوما. ئیمە که لە شەردا زۆر باومان خۆش بوو، پیاوی دەولەت هاتن - که شیخیکی عەرەب و فەرماندەیی دوو سوپای عیراکی لە هەولێر و کەرکووک بوون - داویان لە مەلامستەفا کرد که لەو شەردا یاریدەیی دەولەتی موسولمانی عیراق بدا بە دژی جوولەکه. من لەو مەجلیسەدا حازر بووم. مەلامستەفا گوتی: شیخ عاسی دەلێی با شیر هەلکیشین و بچینە جیهاد. زەمانی شیر هەلکیشان بەسەر چوو. پرۆاشم وایە عەرەب دەرەقەتی جوولەکه نایەن؛ که ئیسرائیل دەولەتیکی عەسری و سەنەتکارە و دنیاوی لاگرە. بەلام چونکه شەری موسولمان و جوولەکهیە، من شەردەوه سێتیم و موسولمانەتی وام ئەمەری دەکا که لە رۆژی وا تەنگانەدا نەبمە خەنجەرێک لە پشتهوه لە موسولمان دەم و جوولەکهش هەر بیانکوژن... من که خۆم لام وابوو چاکترین فرسەت هاتوو شەردەکه گەرمتەر کەین و بەغدا ناچار بکەین بەسەر چۆکدا بی، ئەو جوابەم هیچ بە لاوه پەسند نەبوو؛ بەلام دەسەلات چییە؟

فەرماندەیی هیزی هەولێر لە ناو قساندا گوتی: نازانم کی فەرماندەیی سوپای ئیسرائیل؟

بە لەهجه یەکی پر لە گالتهوه گوتم: مووشی دایانی مەشهور که دنیا دەیناسی چ بەلایەکه! سبەیی ئەو رۆژه - که وتووێژکەرەکان رۆیبوون - من دەستی مستەفا و زاگرۆسی کورم گرتبوو، لە پشت گوندی رێزان دەمگێران؛ مەلامستەفا رادەبرد؛ بانگی کردم:

- خەبەر چییە؟

گوتم: خوا شوکر عەرەب و ئیسلامەتییه که یان زۆر کرە! چوارسەد تەیارەیی میسری لە سەر فرگە سووتاو و جوولەکه گالەیان پێ دەکا.

دەنگی نەکرد و رۆیشت. چوو بووه گەلالە؛ جەوهەر هیرانی لە قاوه خانە گوتبووی: ئیشاللا جوولەکه هەموو عەرەبان قە دەکەن. گرتیان و دوو مانگیان حوکم دا! زۆرم حەز کرد که جوو بە سەر عەرەبا زال بوون. عەکسێکی مووشی دایانم لە ژووهرەکه بەرانبەر بە خۆم هەلواسیبوو.

چەند رۆژیک ئاشپەزەمان نەبوو؛ حالمان شە بوو. کورێکی عەرەبی پێشمەرگە هات گوتی: من ئاشپەزی چاکم؛ ئاشپەزی بۆ کردین. دواي چەند رۆژ گوتی: نەمکەنە گوویندەیی رادیۆ، ئاشپەزی ناکەم! تاقیمان کردەوه، دەنگی بە کار نەدەهات. ئەویش پێی چەقاندبوو هەر دەبی گوویندە بی. گوتم: ئەبووتالیب! لەو هەتا هاتوو جینیو بە کومۆنیست نادەم لەبەر خاتری تۆ؛ عەکسی مووشی دایانیشم لا بردوو. برۆ ئازادم که و هەر نانی وشک دەخۆم!

چهند ماله كوردیكى تور كیایی له عه شیره تی «قشوری» له دهوری بنكه كه مان بوون كه هه موویان عه ولادی پیره پیاویك بوون؛ نهویش مالی سهر به خۆی بوو. ده گهل نهو هشا كه كوره كانی چوار كهس و پیشمەرگه بوون، شیناوه ردیشیان کردبوو. كورپکیان له گهل خوشکیکیدا له ژورویك دهژیان، لاویکی بیگانهشیان وهك رهنجبهه ده گهل بوو، شهوانه لهو ژوروه دنوست. جاری وا هه بوو چهند رۆژ ههر نهو بیگانه و كچه كه به تنیا شهو له مالدا ده مانهوه.

دایکی كچ رۆژیک هاواری بۆ بنكه هینا: كچه كه م خوینر پژی ده كا، نهوه دهمری. كاك عه بدولخالق جییکی پهیدا كرد و بر دیه خانج بۆ سهر هه كیم؛ هینایه وه. برا كانی كچ له هه كیمیان پرسیبوو، گوتبووی حامیله بووه و بهری هاویشتوو. شهو به تنیا له ژوروه كه م دهنووسی، پیره میرد و كچه كه ی هاتنه ژورور. پیره گوتی: كوره كانم به زۆر نهو كچه م دهنه بهو رهنجبهه؛ تۆ قبولل مه كه! له پر چوار كور به تفهنگه وه هاتن دهنگی باوك و خوشکیان دا كه ههستن! من دهر كه وتم كه نه هیلم بیانبهن. قایشی تفهنگی یه كیانم گرت، به دوان رۆ هاتنه قایش و كیشایان؛ دهستم بریندار بوو. هه رام له هه والانی مقهه کرد، كهس به دهنگه وه نه هات. هیچ دهر فه تیان نه دا و له دهر كه وه كچیان به تفهنگ كوشت. پیره مامیش هه لات؛ قاتله كانیش هه لاتن.

ژوروه كه م عه زه كه ی پر بوو له خوین. كه دیتم هه واله كانم تازه پهیدا ده بن و به دهنگی تفهنگه وه هاتوون. لاشه كه مان برده دهوری كانی؛ دایك و خوشکی به شیوهن بر دیانه وه مال. به سوله یمانم گوت بزانه نهو شتانه ی خویناوی بوون له سهر كانی بیان شو ره وه. سوله یمان كه ههر ده خه یالاتی نهو كار هه ساته دایه و سهر دۆشه كیكی شتوو و له سهر پلووسکی كانی داناه و خه ریک شوتنی شتی دیکه یه، سهر دۆشه ك ته پ ده كانی ده كه وی؛ جا وه ره و هه لی؛ وه یزانی مردوو هاتو ته وه سهر كانی!

ژوروه كه م زۆر دیمه نیکى خراپی بوو: له زه مین نهو هه موو خوینه، په له ی خوین به دیواران هه لپر ژاوه، جی گولله له دیواران دیارن. هه رچی گوتیان به تنیا لی ره مه نوو، چرام كورژانده وه و له سهر ته خته كه م راكشام. به لام تا خه وم لی ده كه وت، كچه كه م ده هاته خه ونه وه؛ ده پارا وه كه: زولمیان لی کردوو، مه زلووم، خوا هه لینه گری... چهند جار بهو خه ونه راپه ریم و زۆری كار لی کردبووم. كه دوا یی وی كه وتم، پیره، گه وادیك بووه؛ قه ولی بهو رهنجبهه داوه كچه كه ی بداتی له باتی شه رتی رهنجبهه ری. دهنگی نه کردوو كه بۆ به شهو له گهل كچه كه یدا پیکه وه ده ژین. ئیستا كه كار نه ماوه، لی پیه شیمان بۆ ته وه و نهو كه تنه یان گپراوه. شكایه تی سوو كایه تی به سهر بنكه ی پیشمەرگه م گه یانده كورانی بارزانی. قاتله كه یان چهند رۆژیکى كه م هه بس كرد و به ره هه لدا كرا و ههر به پیشمەرگه یی ما به وه.

به هاری ۱۹۶۸ بوو، خه بهریان دامی كه «هیمن» و چهند كه سیک له لای قه لادزه وه هاتوون و ئیسته له ته ره فی ما وه تن. ههر خه بهرم ده پرسى و دهستم پی رانه ده گه بیشتن. گوتیان هاتوونه ناو دهشت و به ره «وه سان» چوون. ده گهل پیشمەرگه یه كدا كه وتمه پی وشوین. له گوندى وه سان له ماله سهیدی خزم پرسى، گوتیان چهند لاویك و سهیدیكى ئیختیارى زۆر پیر شهو میوانمان بوون و چوونه دۆلى باله بیان. له گوندى «قه لاتى» تووشیان بووم. ئای لهو خۆشییه! له پاش بیستوسى سال دوورى، مام هیمنم دیته وه. به لام سهید راستی ده كرد ببوه ئیختیار.

جا وەرە چەنە لێدە و باسی دەردی دووری بۆ یە کتر هەلپێژە و شوکری خوا بکە کە سەرمان گەیشتەو یە ک. سبە ی ئەو رۆژە بزنیکم کړی و ئەو دوو جەمە ی ترمەن پێی رابوارد. دیار بوو هەوالە کانی کە حاجی شیخ عەولای کولێجە و خالیدی شیخ رەحیمەن، دەلە - دەلێانە پڕۆنەو. قەرارمان دا کە ئەگەر ئەوان رۆیشتن یە کتر بگرینەو و پیکەو بژین. زۆری نەبرد کە «هێمن» هاتە شیناوی و لە ژوورە کەمدا تەختیکی دانا و بووینەو هادەمی هەمیشە یی.

من هێمنم پێی لە هەموو شاعیرانی کورد شاعیرترە؛ بەو شەرته بۆ خۆی شیعی خۆی نەخوینیتەو! شیعیکی بۆ خویندمەو لە سەر شۆرش ی نووسیوو؛ لای وا بوو باش نییە. لیم وەرگرت و لە سەر رادیۆ خویندمەو، زۆریان پەسند کەردبوو. تەنانەت خۆی دەبگوت تا تۆ نەتخویندبوو نەمەدەزانی هێندە شیعی چاکە! کە خەبەری هاتنی هێمنم بە مەلامستەفا دا، زۆری پێی خۆش بوو؛ راپسپاردم کە تا مومکینە خزمەتی بکړی و دلی رابگرن.

ژوورە کەمان سەرەرای تەنگی و تاریکی، ئەوئەندە ی مشک هەبوو شەوانە خەومان لێ حەرەم بوو. بە کۆمەل مشک رەمبازیان تیدا دەکرد. شەوانە لە پاش کاریش چەرا زەنبووریمان نەدە کوزاندەو کە مشک بە پروناکی کەمتر دینە دەر؛ بەلام خرمە و رەمبە ی مشک دە وەدا نەبوو. رۆژیک من دەمنووسی، خرته خرته یەک لە نایلۆنە کە ی بن میچ دەهات؛ لام وا بوو باران لێی دەدا. هێمن گوتی: کوا گۆچانە کەت؟ ئەو مەرە بیکۆژە! ماریکی جنجیری درێژ کەوتبوو سەر نایلۆنی بن میچ، بە حال دەتوانی پڕوا کە نایلۆنە کە لووس بوو. گوتم: کاکە ئەو بولبولی خۆمە نایکۆژم! مەرە هات تا خۆی لە نایلۆن خەلاس کرد و لە دیوارە کەدا نیو مێتریک لە بەرە ژووری جێ سەرم لە تەختە کە چوو کونیکەو. هێمن دەلی: بیکۆژە! دەلیم نایکۆژم. گوتی: یاخوا ئەمشەو پیتەو بەدا، وە ک رەشکە کا هەلتناسینی!

- با بە منیشەو بەدا!

تا رۆژی دوو هەم مەرمان نەدیت. جاریک سەری دەرهینا، نەخیر ئیمە سەیری ناکەین. وردە - وردە سامی شکا؛ هاتە دەر؛ چوو بن میچ. زیکە ی لە مشک هەستاند. هە ی جانمی تاژیە جنجیر! دە ی مشک راول کە! قەت مشکیکی بن میچ نەما. ئەمجار بۆیان هاتە خوار. لە بەر چاوی ئیمە راولی مشک ی دەنا و دەیگرت. خوا وەتەسپینی، قەت تاقە مشکیکی بۆ دەرمانیش نەهیشت. وەرکە نانمان بۆ دەر شتە بن تەخت، کرته کرت دەیخوارد. دەچوو ئەو خوار دینەو و دەهاتەو ماله کە ی خۆی لە پشت سەرم. زۆر لە میژ سالە پڕوام وایە هیچ ماریک ئەگەر ئازار نەدری زیان نادا و لە خۆرا بە کەسەو نادا. ئەو مەرە پڕواکە ی منی ئیسبات کرد. بپو پشیلە یە ک ی پاک ی خۆشەویستی بێ پسیایی و میاومیاو. پاش چەند مانگی کە ئەو شوینەمان بە جێ هیشت، پێشمەرگە ی «فارس باو» ی چوو بوونی. باسی ژوورە کەم کرد. فارس باو گوتی کە دوومە تە ژووری خۆم.

- تۆ خوا کاک فارس ماریکی لەو رەنگە ی تیندایە، ئاگات لێ بێ نیکۆژن!

فارس زەرد هەلگەرا، گوتی: هەر ئەمڕۆ دەبێ چۆلی کەم؛ چۆن پیاو دەگەل مار لە ژووریکدا دەژی؟!

باسی ژبانی ئەو رۆژانە ی شیناوی، هێمن لە پێشە ک ی شەرەفنامە کەدا زۆر جوانی نووسیو. چەند جاریک لە شیناوی زۆر پیس بۆمباران کراین و بە سەلامەت دەرچووین؛ چونکە لە مانگی ۹ ی ۱۹۶۸ دا کە بە عسی هاتبوونەو سەر کار دیسان شەریان پێی فرۆشتینەو. رۆژانە هەر

گرمه‌ی تەیارە و قەرمە‌ی شیتستیر و زەرمە‌ی تۆپان و نالە‌ی بۆمبا بوو.

شەویەک دەرووبەری رادیۆ بۆمباران کرا. من لە ژووریکدا بووم، فانونوسیکم لە پێش بوو، دەمنووسی. لاویک لە ریزی موهندیسەکانی رادیۆ خۆی بە ژووردا کرد. من خۆل و گلی سەربانم لە تەوژمی بۆمباوە بە سەردا باریبوو، خۆلەکە‌ی میزی نووسینم خاوین دەکردەوه. گوتی: مام هەزار! لە بۆمبا زۆر ترسام، بە سەر سیمی خارداردا کەوتم بریندار بووم. بیکە بە خاتری خودا فیرم کە تۆ چۆن لە تەیارە ناترسی؟! گوتم: کاکە من هەر لەشم دژی تەیارە‌یە؛ وەک سەعات کە دژی ناو تێ چوونە!

مام هیمنم لێ دوور کەوتەوه کە لە گەرما و میشوولە خۆی رزگار کا و بەرەو کویستان چوو. منیش لە بەر چەند شتیەک دلم لە رادیۆ هەلەقەندرا و لە سەر داوای خۆم چوومەوه سەر چاپخانە. رەفییق چالاک - کە لە حکوومەتەوه پەنای پێ هینابووین و کاری رادیۆ‌ی دەگەل دەکردین - هەر خەریکی شەیتانی کردن لە عەبدولخالق بوو. جاری وا بوو خەبەری لە من دەدا کە خاینم. جارێک گوزارشیکێ کە لە سەر من و عەبدولخالق نووسیوو، راست بۆ منیان ناردبۆوه. «دوکتور مەحموود» لە سەری نووسیوو: «رەفییق گوو دەخوا خراپە‌ی ئێوه دەلی!» رەفییق نامە‌کە‌ی خۆیندبۆوه و چەسپاندبوویەوه و دا‌ی بە من.

گوتم: رەفییق! ئەگەر عەبدولخالق نەبێ تۆ دەتوانی کاری موهندیسی رادیۆ بەرپۆه بەری؟

- نا وەللا؛ ئەوه بەو نەبێ بە کێ دەکری؟

- ئەگەر من نەبم، تۆ زۆر قازانج دەکە‌ی؟ قازانجە کەت کامە‌یە؟

- خوا نەکا تۆ برۆی. بە خوا بە کەس کاری تۆیان بۆ ناکری.

- من خراپەم دەگەل کردووی؟

- بە عەکسەوه، تۆ لە گیرفانی خۆت زۆرت زەرەر بۆ من کیشاوه و تۆ نەبی هەر ناتوانم دوو

رۆژ لێره بژیم.

- دە‌ی برا ئەو کاغەزبازییه و شەیتانی کردنەت لە چیه‌ی؟

- کاک هەزار راست پێ بلیم: لەو ساوه بوومه جاسووسی سپری عیراق وا فیر بووم. ئەگەر

رۆژی دوو گوزارش لە سەر خەلک نەنووسم شەو خەوم لێ ناکەوی. خۆه فیری بووم؛ بۆم تەرخ ناکری!

گەرە کە ئەمه بلیم کە کوردی عیراقی (خۆیندە‌واره‌کانیان) زۆر گوی بە ئەخلاق‌ی باش نادەن. پیاوی زۆر باشیان تیندا هەلەدەکەوی؛ بەلام کەمیک لە ناو زۆری نالەبار و بی‌باردا. تەبەقە‌ی سادە و کەم خۆیندە‌واری کوردی عیراقی لە کوردی هەموو شوینە‌کانی تری کوردستان - کە دیومن - پیاوتر و راست‌تر و بی‌فیل‌تر و سەخی و خۆراگرتن. پیاو هەق بلێ، زۆر لە پیرایی کوردی ئێران نەجیب‌تر و بەوه‌فا و ئەمەگ‌ترن...

ماوه‌یه‌کی‌تر لە سوورەبان مامەوه. ئەو جار چاپخانە‌مان گۆیتزە‌وه بۆ «بیخۆلان» کە جەنگە‌لیک بوو لە نزیک «چۆمان». خانوویی‌کمان لە نزیک خانوویی‌کی کە بۆ کارکەرانی رادیۆ کرابوو، بۆ چاپخانە دروست کرد و دەگەل کاک عەبدولخالق و هەوالانی رادیۆ بووینە‌وه جیران. جیگە‌ی دەزگای رادیۆ و جیگە‌ی چاپخانە‌ش لە کێو لێک نزیک کرابوون. کاری من ئەمجار ببوه دووسەرە: هەم بۆ چاپخانە هەم بۆ رادیۆ دەمنووسی و ئیدارە‌ی بنکە‌ی چاپخانە‌شم لە مل بوو.

مام هیمن ساردی پاییز هاتەوه لام لە چاپخانە و لە ژووریکا دەزیاین. خانووه‌کە‌مان چوار ژوور

و دالانىك بوو. دەرگام بۇ دالان كىرد، بوو بە سالۆنىك. سۆپەيەكم لە سالۆن داننا، ھەم چىشتى لە سەر لى دەنرا، ھەم ژوورە كانى گەرم دەكرد. لە مەكتەب سىياسىيەو ھەم ھەشتەش وانىت دارى سووتەمنەنى بۇ بىنكەى چاپخانا و سى و دوو وانىت بۇ بىنكەى رادىو ھاتىبوو. ئەوان ھەشتە سۆپەيان دايسان دەشتا دالانىان سارد و ئاشپەزخانەيان لە دەرمو ھەم بوو. نىوھى زستان داريان لە من قەرز دەكرد؛ ئىمە بەھارىش ھەر زۆرمان مابوو.

زەوى دەورى خانووەكەم لە خاوەنەكەى - كە خەلكى گوندى «مەمى خەلان» بوو؛ قەتیش نەچىنرابوو - بە وادەى دە سال بە سى دىنار ئىجارە كىرد و پوولەكەمان داىە. لە سەر بەھارەو لى وەخۇ كەوتىن: جۇگەمان بۇ كىشا؛ ناردم گولى گولوايان لە خەلان ھىنا؛ بە لەتى زۆر ورد بە دەورى جۇگەدا چاندم. زۆرم دارى ميوە لىدا، زۆرم مئوى پەز لە بەر دەرگا و لە بن دار مازوان چەقاند. بىستانى زۆر چاكان بە ھۆى مام ەلى بۇ ھاتە بەر. قەت سى سالى پى نەچووبوو ببو بەھەشتىك. كۆتر و كەروىشكەم راگرتبوو، ھەر دەبوو سەبرى بەكى!

ھەموو رۆژ تەيارەمان دەھاتنە سەر؛ زۆر جار بە شەو مەوداىان نەدەداىن. بەلام فىرى ببوون و لىمان ببو شتىكى ئاسايى. زۆر جار دەگەل كاك ەبدولخالىق كە تەيارە دەھات، دەچوونە دەشت و زەبتمان دەبرد، دەنگى بۇمبارانمان زەب دەكرد.

من لە بىنكە نەبووم، شەويك ھەوالانم كابرەكەيان لە كوردى ئىرانى گرتبوو كە لەو ناو ەرابوو. ھەلىانپىچابوو، لىياندابوو، گوتبووى: راستىيەكەى ئەمەيە ساواك ناردوومى و دەمانچەى داومى، ئەگەر مام ھەژار بە دزىبەو بكوژم دووسەد ھەزار تەمنم بەنەى...

رۆژىك دەگەل خالىداغا دەستمان لە جىپىك ھەلىنا كە تا ناوپردانمان بەرى. جىپ راوھەستا و لە دواو ەسوار بوون. خالىداغا بە چاو و برۆ تىيگەياندم كە مەعمورى ساواك. گەينە ناوپردان. گوتم راىگرە! پىم واىە پانندە نەيىست؛ ھەر رۆيشت. دەستم خستە سەر دەمانچەكەم، گوتم راىگرە! راوھەستا. دابەزىن و ئەو رۆيشت. خالىداغا گوتى: چا بوو نەيانرفاندىن. گوتم: ھەر ئەو جار راينەگرتايە دەمكوشت و گويم نەدەدا بارزانى رازىيە يان نا. شەويك لە گەلالە چوومە مالى ەولاغا. رەشىدى ەسەن زادەى ساواكى لەوئى بوو. خەلكەكە ەپەسان كە نەياندەويست ئەو ساواكىيە پىم بزانى. گوتم: وا ديارە ئەو ئاغايە خەلكى خانووە قورەكانە! بە زمانى خەلكى سولەيمانى يانى حيزە! دەمبىستەو ە كە رەشىد لە ئىران زۆر خراپى باس دەكردم و دەيگوت وەتەنفرۆشە.

شيعرى من قەت بە كەيفى مامۇستايانى مەكتەبى سىياسى نەدەھات. چونكە من لام وا نەبوو ەرەب و كورد براىە و بە ھەواى ئەوانم شيعر نەدەنووسى. بەلام خەلكەكەى دىكە زۆريان ەز لى دەكرد. ناچار بوون كە لە كۆبوونەو ەكاندا ئىعلان بەكەن كە شيعرى ھەژارىش ھەيە و بە ئانقەست دەيانخستە دواو كە دەيانزانى خەلك بە چاوەنۆرى شيعرى من بلاو ەناكەن و تا لىم نەبىسن نارۆن. ئەوان بە سىاسەتى خۆيان دەكرد و من تەرجومانى ناو دللى گەلە رەشايەكە بووم.

كاك ەبدولخالىق فرستندەيەكى دروست كىردبوو بە قەد قوتووە سىغارىكى چكۆلە؛ بە بزمارىك لە ژوورى مالىە خۆى دابوو. ھەمىشە شيعرەكانى منى - ئەوى لاي مامۇستا سىياسىەكان مەمنووع و باسى دوژمنايەتى ەرەب و كورد و زولمى ەكوومەتى دەكرد - لەو رادىو چكۆلەو ە بلاو دەكردەو كە رەسمەن نەياندەتوانى ئىرادى لى بگرن. ئەگەر گلەشيان لە كاك ەبدولخالىق

دەکرد، دەیگوت: رادیۆی خۆمە. ئەگەر توورەم کەن وەک دەرویش بە سواری کەریک دەیگتێرم و بۆ خەلکی لی دەدەم.

داوام لە مەکتەب کرد دیوانی شیعەرەکانم بۆ چاپ کەن؛ جوابیان نەدامەوہ. بە بارزانییم گوت؛ ئەمری کرد چاپ بکری. ئەویشم لە چاپخانەی خۆمان چاپ کرد. وەرگیراوی خەییامیشم -کە لە «سۆنی» تەواو کردبوو- ھەر لەوێ بە چاپ گەیاند. لە شەڕیکدا لە دەشتی ھەولتیر، جاشەکانی جەلال و برایم چوارسەد جلد لە دیوانە کەمیان بە تالان برد و سووتاندیان. ئەوئەندە مابوو بەر نەدەکەوت و زۆر زوو خەلاس بوو. لە ۱۹۷۰دا بۆ جاری دووھەم چاپم کردوہ؛ بەو زیادیانوہ کە لە ۱۹۶۶را لێم زیاد کردبوو. بەلام بارزانی ئیجازە ی نەدا بلاوی بکەمەوہ. چونکە زۆری ھجووم بۆ عەرەب و ئێران تێدابوو. لە سەد نوسخە یەکی پتر بلاو نەکرایوہ.

لەم بەینەدا یەک دوو جار عەبدوورەحمانی قاسملوو، کەریم حیسامی و برادەرانی دیکە ی ئێرانی ھات وچۆیان دەکرد و چاویان بە بارزانی دەکەوت و چەند پۆژیک خۆشمان رادەبوارد. ھاوین مال و مندالم ھاتنە بیخۆلان. خێوہ تێکم لەو لای خانووہ کە ھەلدا. سولەیمان -کە ناوی عەسلی «بابەکر» و خەلکی «گەرگول» و چەند سالیکی بوو پیشمەرگە ی بەردەستی من بوو- کاری بۆ دەکردین. گیا و گژی دەوری خێوہ زەرد ببوو، گوتم: سولەیمان ئاوی لی نی باشین بێتەوہ و دیمەنی خۆشتر بی. ئیوارە ھاتمەوہ مال، ھەرا بوو. مەسووم گوتی: لەو ئاوە دەشت نانە، سولەیمان پینج ماری کوشتووہ. ناوێرم لێرە بم! گوتم: دە ھەر ئەو پینجە بووہ و ئەویش کوژراون. ئیتر تازە مار نەما. وامگوت و خانی گوتی: ئەوہتا مار! ماریک سەری لە بن ھەسیرەوہ دەرتابوو. گرتم دە شووشە یەکم ھاویشت و گلم دە پال کرد و سەرقای شووشم بۆ کون کرد کە راپگرم. لە پەر ماریکی تر لە لای سولەیمانوہ سەری دەرتنا! سولەیمان ویستی لاسام بکاتەوہ، پری پێدا کرد و دەستی کیشایوہ. کە من پیکەنیم، حیرسی بزوووت و ئەویش گرتی و خستمانە شووشە یەکی ترەوہ. بەلام ھیچیان لە سێ پۆژ پتر نەژیان و لە ناو شووشەدا مردن.

سولەیمان زۆر ئەنگێوہ ی چاک بوو. تەیریکی ھە یە لە کوێستانان ناوی کەوہدەرییە؛ زۆر لە قەلموونە میوہ دەکا؛ زۆر لە سەر ھەستە. ھەمیشە لە ناو بەفراندا دەژی؛ کەمتر دەکەوێتەوہ بەر سیرە ی تەفەنگ. سولەیمان یەکیکی لەوانە کوشتبوو. گوشتیکی زور چەوری ھەبوو. شەویک لە غورابی خەودا بووین، تەقە ی تەفەنگ ھات؛ راپەرین. سولەیمان پشیلە کێوییەکی کوشتبوو کە ھاتبووہ زگ ناشپەزخانە.

دوو بەچکە کەویان بۆ لە قەندیلەوہ ھینابوو. زۆر زوو وەک مریشک فیر ببوون، دەچوونە دەشت بۆ لەوہ و ئیوارە دەھاتنەوہ. گوتیان بیانخەنە قەفەسەوہ دەخوێن. جووتە کەویکی راویان لی پەیدا بوو. حاجی محیدینی بازرگانی زینوہ یی جووتیک قالیچە ی دامی، نەمدایە. پۆژیک سولەیمان پینج کەوی نێری پی راو کردبوون؛ ھەمووی خستبوونە ژووریکەوہ. کەوہ کێویەکان سەری ھەردووکیان لە قەفەس کۆلیبوو؛ مردن.

لەو دوو کەوانە پۆژیک یەکیان بەر بوو، دایە کێو؛ بۆمان نەگیراوہ. قەفەسی ھەوالەکیان لە سەربان دانا. خوێندی، ھەلاتووہ کە جوابی داوہ. قەفەسە کەمان بردە ئەو نزیکە کە کەوہ ھەلاتووہ کە لی دەخوێند. سەربەخۆ خۆی خزانەوہ ناو قەفەسە کە ی! دیار بوو فیری ژبانی زیندان ببوو؛ بە لایەوہ ناخۆش نەدەھات.

ھێمن ددانەکانی دەسکرد بوون. دەیگوت: ددانم زۆر مابوون؛ دوکتور ئەبریشمە ی لە سابلاغ

گوتووېه شاعيرى وهك تۆ به قيمهت حەيفه ددانى خراب بن! كيشاويه و ددانى بۆ دروست كرددوم! بهلام چۆن ددانىك؟ هەميشه له گيرفانيدا بوون! دەمى نان خواردن دە دەمى دەهەردن و پاش نان خواردن به بى شوشتن دەپخستنهوه گيرفانى و له قسهدا هەر پلتهى دههات. رۆژىكى زستان هەواى ئاغايتى قەدېم هەليگرت؛ دەگەل سولهيمان چوونه راو. زۆر گەرايوون كەرويشكيان دەست نەكەوتبوو، پاش نوێژ هاتنهوه. لهپر هيمن گوتى:

- ددانم له كيو به جى ماون، برۆن بۆم بېننهوه!
- كاكه به فر چۆنهوه، ئەو هەموو دنيايه گەراون، چۆن دەبېنرېنهوه؟
- نەخېر هەر دەبى سولهيمان بچى لىيان بگەرى!
- مام هيمن تۆ بلېتى له ژووروه بهجيت نەهېشتى؟!
- ئا، ئا، شىتم؟! ياللا سولهيمان تۆ بچۆ كيو! يەكيش بچيته گەلاله، كۆنە دەسته ددانىكم لای حاجيهحمەد هەيه بۆم بېنى!
- بەلې بچن...

خۆم چوومه ژوور، ددان له بن سەنيردا بوون! هينام و هەرام كرد: وەر نهوه! ددان دۆزرايهوه! شەويك له سەر جى راكشابووم. مام هيمن و چەند پيشمەرگە له سەربان نوستبوون. دىتم گەئاگرېك بەرز بۆوه و كوژايهوه. پرسيم: چيه؟ گوتيان هېچ نەبووه. بەيانى زانيم هيمن جفاره به دەستهوه خەوى لى كەوتوووه و ليفە ئاگرى گرتوووه و مام عەلى كوژاندووويهتەوه!

پيوسته ئەمەش له هيمن بگيرمهوه:
كاتى هەوهلجار گەينهوه يەك، شەوانە حەبىكى خەوى دەخوارد كە دەمىكە ئەگەر شەوانە نەبخوا خەوى لى ناكەوى. دوكتور گوتى به حەبى خەوهين لاوازتر دەبى. بېيارمان دا حەبىكى فېتامىنى به رەنگى حەبه واليۆمەكەى بدەينى. سالىك فېتامىنم دايه و گوتم حەبى خەوه! زۆر باش خەوى لى دەكەوت و پەسندى بوو. سالدودوا گوتم: كاكە تۆ سالىكە تەركى حەبى خەوت كردوووه! خوا شوكور لى خەلاس بووى. چووووو خۆى له دوكتور توورە كردبوو كە تۆ و هەزار فېلتان لى كردووم؛ گەرايهوه سەر واليۆمەكەى خۆى!

هيمن ويستى بچيته بەغدا لای قاسملوو و هەوالانى. بارزانى گوتى: ئازادە بۆ كوئى بچى؛ بەلام دەترسم دوور له ئيوه خۆشى لى رانەبرى. هەر وەخت بېتەوه ئيمە حازرين بۆ خزمەتى. پارەيهكى بۆ نارد و هيمن بەجى هېشتين. ئەو هەش شياوى باسە: جارېك كە من له بېخۆلانەوه چوووبووهمه بەغدا، هيمن له جى من به سەر بنكە رادەگەيشت. رۆژىك كارگەرەكان ببوه شەريان. سەفەر گونى مەلا سەيد رەحمانى بادابوو دلى بوورابوو. شكايەت گەيبوو مەكتەبى سياسى، ناردبوويان هيمن چوووو.

- دەى مامۆستا! خەتای كى بووه؟
- كاكە تا تابلۆى چاپخانە لانهبەن و لى نەنووسن «خەساس خانە» من قسە ناكەم! لەو بە قورئى گيراوه، پياو، پياو دەخەسېنى!

لەو چەند سالەى پيشمەرگەييدا به هەزاران ئاشنا و دۆستم بۆ پيدا بوو كە به زۆرەيان زۆر دلخۆش بووم؛ بەلام به تايهتى دەگەل «عەبدولخالق» و «فرانسوا حەرىرى» - كە موعەللىمىكى حەرىر و مەسىحى بوو. لەو سەردەمانەدا به سەر گەلالە رادەگەيشت و زۆر لە شۆرشدا موحتەرەم بوو - زياد له خەلكى دى علاقم دەگەليان هەبوو؛ پتر له هەموو برايهك به گيان و

دل دۆست بووین. فەرانسووم بۇ ھەوەلجار لە بارزان دیت و بووینە ئاشنا؛ لە مەنتیقەى بالەكیش پینک گەیشتبووینەو. ھەر کاریک من و عەبدولخالق پیمان بوایە، قەت لە پینک ھینانی درینغی نەدەکرد. کاک عەبدولخالق لە «مەلای وەلزى» دوو کتیبى فتوای شەرى وەرگر تىبوو، دەمانخویندەو. تووشى مەسەلەیک بووین دەربارەى خواردن لە شەرعدا، دەلى: «ئەگەر موسلمانیک برسى بى، ھىچى دەست نەکەوئ، بە شەرع دەتوانى مەسیحیەک -خۆى یان کور و کچ و ژنى - بخوا!». زۆر جار عەبدولخالق لیستیکی بالابەرزى دەنارد: کاک فەرانسوا! مریشک، گوشت، عەرەق، مەزە، میوہ و چى و چى نەئیرى، بیستوومە قەلەویش بووى، گوشتت بە پى فتوای کتیب حەلال و زەلالە و خۆت ئامادە کە! لە راستیدا فەرانسوا زۆر بە دەرد و مەرگمانەوہ بوو. ھەرچى لە دەستى ھاتبا لە یاریدەدانمان درینغى نەدەکرد.

رۆژیک رەمەزان بوو، مام ھىمن لە ھەولتیرەوہ بەرەو بالەکایەتى دیت. لە ناو ماشیندا جغارەیک دادەگیرسینى. ھەرچى دە ماشینەکە دان -راندەش دەگەل- بە گزیدا دین:

- پیرەمیرد! پیت لە سەر لیوی قەبرە! لە خودا ناترسى و بەو رەمەزانەتیبە رۆزوو دەشکینى؟

- بۇچى کاکە ئیوہ پیتان وایە من کیم؟

- چووزانین؟ پیرەمیردیکى و بەرۆزوو نیت.

- کاکە من قەلەم؛ باوکى فەرانسۆ حەریریم! کورم حاکمە لە گەلالە و دەچم سەرى دەدەم!

- ئەى، مامە دەبى بمانبەخشی! نەمانزانى!

ھىمن دەبگوت ئەو جار جغارەیان بۇ دادەگیرساندم و دەیاندامى؛ ئاویان بۇ دەھینام کە نەوہک حاکمى کورم بزانی و لییان توورە بى! فەرانسوا نەقلەکەى بیستبووہ و ببوہ ماہى پیکەنین و ئیستاش ھەر دەلى: «ھىمنى باوکم!».

ھیشتا ھەر لە سوورەبان بووم و نەھاتبووینە بیخۆلان، جاریک نامەى ئەحمەد تەوفیق بۇ ھات کە ئەو چەند سالە دوور لە کاروبارى سیاسى و دوور لە سنوورى ئیران راییواردوہ. ئیستاش ھىچ ھومیدیک نیبە کە بارزانى رینگە بدا کاریک لە دیوی ئیران بکەین و ھەر دى و دەسەلاتى ساواک لە سەرمان توندتر دەبى. ئەمجار لەم سنوورە دوور دەستەش ھىچ حورمەتیکمان نەماوہ و بە ئانقەست کارى وا لە وەکیلانى شۆرش دەبینم کە دیارە حەز لە چارەم ناکەن. نەخۆشیشم؛ پشت ئیشەمە. ئەگەر بارزانى دلى نەرەنجى دەمەوى بچمە خارىج؛ ھەم بۇ مداوا، ھەم بەلکو بتوانم کاریک بۇ کوردى ئیران بکەم...

قەسەکەم گەیان و زۆریشم لاگیرى لى کرد. بارزانى گوتى: مەسلەحەتى شۆرشەکەمان وای وىستوہ ئەحمەد لەم نزیکانە نەبى. من دەسپیرم کە بە دلى ئەو بچوولینەوہ. ئەگەر بشچیتە خارىج موافقم و چى دەوى بۆى دەکەم. پاش ماوہیکە لە جواہى نامەکەمدا، پىشمەرگەیکەى ئەحمەد ھاتە سوورەبان و بە منى گوت: کاک ئەحمەد قەرارى داوہ تا سەرى مانگ بروارى چۆل کا و بچیتە بەغداہ. چونکە تەواو وە گیان ھاتوہ و پىشمەرگەى ئەوى بە سەرۆکایەتى ئەسەد خۆشەوى، زۆرى دەگەل خراپن و ژيانى لە تەنگانەداہ. ئەگەر دەکرى کاریک و چاریک بکەن! بە ھەلەداوان خۆم گەیان دە حاجى ئۆمەران. بە پەلە گوتم دەمەوى مەلامستەفا بیینم. گوتیان کەسیکی لە لایە؛ راوہستە!

- راناوہستم، ھەر ئیستا دەبى بیینم.

کەسەکە «قالە تەگەرانى» بوو کە دەمیست دوژمنى ئیمەہ. دیار بوو قەسى شىخ لەتيف

-که به فایقی گوتبوو- راست بوو؛ جاسووسی سی سهره بوو. به تهنیا دانیشستین و دوور و دریز باسی نه حمه دم کرد که حه یفه، زور له ریگهی کورد و به تایبه تی شورشى تودا زه حمه تی کیشاوه؛ ئیستا بچیته لای دوژمنانی کوردستان. تا سهری مانگ حهوت پرۆزی ماوه، وا بکه دلای بدنه وه. با نه روا. گوتی: تو درهنگ خه بهرت زانیوه؛ نه حمه د پرۆیوه بو به غدا و له ده ست دهر چوووه... تیلگرافیکى بیسیمی نیشان دام که نه سعه د بوی ناردبوو. دواپی که ده گهل دولهت ناگر به سمان کردبوو، چاوه نویری حوکمی زاتی بووین، پرۆژیک له به غدا تووشی نه حمه د هاتم. برده میه مه نزلای خوی که ده گهل چهند هه والیکى ئیرانی و خزمی خوی تیا ده ژیا. تیی گه یاندم که هه رچهند له شورش پرۆیشتوو و ده گهل به عسی بوته ناشنا، به لام هه رگیز خه یانهت به بارزانی و کوردستان به دلای نهودا رانه بر دووه و راشنا بری... ئیتر خه بهرم له نه حمه د برا. له کیو ده مییسته وه که ده گهل ده سته ی قاسملوو نیوانی خویش نییه و شه ره دندوو که ی یه کتر ده که ن. گوتیان له پاش کووده تای سهر نه که وتووی «نازم گزار»، زور کوردی دوستی دولهت کوژراون که یه کیان قاله ته گهرانی بووه، ده گهل هه شتا و دوو که سی تر؛ به تو مه تی نه وه که ناگایان له بزووتنه وه ی ناظم گزار بووه و ده نگیان نه کردوو، بهر گولله دراون. بیستمه وه که نه حمه د تهوفیق گیراوه. نه فسه ریکى کورد خه بهری دامی که له زیندانی «قصرالظهور» ه. پاش چهند جاریک که خه بهری گرته ی ده دامی، گوتی بر دوویانه ته زیندانی «ابوغریب» و ناگام لی پراوه.

جاریک له کیو له دهر بهند بووم، دوو پیشمه رگه له و لای منه وه قسه یان ده کرد. یه کیان گوتی: من له زیندانی نه بووغه رب بووم. سلولوله که م ده گهل سلولولیکى دیکه که لینیکی هه بوو. پیاولیکى تیدا حه بس کرابوو، پرۆژانه یه کتر مان له و که لینه وه ده دواند. ده یگوت نیوم نه حمه د تهوفیقه، خه بهرم لی دراوه که ده گهل کاردارى سه فاره تی نه مریکا له سه فاره تی سوئیس قسه م کردوو و بوختانیکه بوم هه لبه ستراره. هه موو پرۆژ دیان برده دهر ئی شکه نه جیهان ده کرد و به که له لای ده یانه ئیناه وه ناو سلولوله که ی. جاریک بر دیان و نه هاته وه. وا دیاره کوشتوو یانه...

زور به و خه بهرانه دلیم تهنگ ببوو؛ به لام دیتم مه سهوود و ئیدریس، کوپانی مه لامسته فاش بو خه بهری نه مانى نه حمه د زور دلته نگن. وام لی مه علوم بوو که له به غدا شه وه علاقه ی ده گهل مه رکه زى فه رمانده یی بارزانی هه ر نه پساندۆتوه و به خه بهر بو ناردن یاریده ی شورشى داوه. به پروای من به عسی هه ستیان به وه کردوو و به هانه یه کی دیکه یان بو تاشیوه و له ناویان بر دووه. ئیتر خوا ده یزانی... هه ر چییه ک بی، من براده ریکى زور خو شه ویست و زور ئازا و به کارم له ده ست دهر چوو...

یه ک له وانیه ی که ده گهل نه حمه د چوو بوونه به غدا «مه لا سه ید ره شه یید» بوو که خه لکی بووبه کتانی لای سه فز بوو. پیاولیکى زور پاک و کوردی چاک و زوریش به ده ست و تفهنگی خوی ئازا بوو. له به غدا له چینی دووه می خانوه که ی من ده ژیا. ده پیداش هه ر ده مناسی؛ له سونئ و زور شوینی تر دیتبووم. له شه ریک که ده گهل دولهت له «سه روچاوی» کرا، ناوبانگی ئازایه تی دهر کرد. نه و به ینه که پیکه وه له مالیکدا بووین، هه میشه زور به ئیحترامه وه باسی نه حمه د تهوفیقی ده کرد و به کوردیکى نمونه ی ده زانی. مه لاسه ید ره شه ی پاش شکانی شورش هاته سه فز؛ به دار تاشی بهر ئی ده چوو. له ئینقیلابی ئیسلامیدا له ده وری دیوانده ره ده گهل کوئه ناگایان تیک گیرا و به دوامین فیشه ک خوی گوشت.

وه ک باس کرا، به عسی که بو دووه م جار حوکمیان گرته وه ده ست، زوری نه برد له مانگی ۹ ی

۱۹۶۸-يىلى شەرىپان بە سەردا سەپاندینەۋە. ئەو شەپە تا سەرەتای سالی ۱۹۷۰ ھەر بەدەۋام بوو. یاریدەى چەك و كەل پەلمان زۆر لە رینگەى ئیرانەۋە بۆ دەھات. دەولەتى عیراق رۆژ لە گەل رۆژ لە كزی و كەنەفتی دەدا. سەدام حوسین ئیعلانی كرد كە خودموختاری دەدا بە كورد، خۆى ھاتە لای بارزانی لە ناوپردان. دەیانگوت شا لەو پیکھاتنە زۆر نازازییە؛ بەلام گوی بە قسەى ئەو نەدراۋە. دەست كرا بە كۆبوونەۋە و وتووێژ. پیک ھاتن كە لە ماۋەى چوار سالددا حوكمی خودموختاری بە یەكجاری سەقامگیر بێی. چوار ۋەزیرمان لە كابینەدا جی کرانەۋە: نووری شاۋەیس (ۋەزیری رینگەۋیان)، سامی مەحمود (ۋەزیری كاروباری شیمال)، ئیحسان شیرزاد (ۋەزیری بەلەدیات)، سالح یووسفی (ۋەزیری مشاور و مدیری رۆژنامە و چاپمەنى).

رۆژیک لە چۆمان مەلامستەفا دەگەل ئیدریسی كۆری لە مەدرەسەییەكى ئەم بەرەى چۆم دانیشتبوون؛ بانگیان كردم. گوتی: ھەر وا خەلكە و لە بەغدا و شاران دادەمەزرین؛ دەمانەۋى تۆش كاریكت بە دلای خۆت بۆ پەیدا بێ. گوتم: من چەند سالە زۆر بە ئازادی ژیاوم؛ گلەییەم لە ژیان نییە. ھەز دەكەم ھەر دەگەل ئیۋە لە چیا و چۆل بێم. گوتیان: نا، دەبێ بچى و كاك سامی بیینی. پامسپاردوۋە كاریكت بۆ بكا كە بە دلای خۆت بێ.

ھاتمەۋە بەغدا. رۆژیک بە ماشینی كاك سامی دەچوومەۋە مالى، لە رینگە گوتى: من ھەولم بۆ تۆ داۋە؛ بەلام بەعسى ناتانسن. پێویستە كاریكى وا بكەى ۋەك شاعیریكى موختەرەم - مەسەلەن ۋەك جەۋاھیری - بتانسن! ھەر بە پەلە، بەیانی ئەو رۆژە ھاتمەۋە شوێش. لە ناوپردان چوومە لای مەلامستەفا:

- كاكە نەقل ئەۋەیە... ئەو ھەموو سالە دەرد و دەربەدەرىم ھەر بۆیە بوۋە دوژمنانی كوردستان نەمانسن و نەیانناسم. قسەى سامی مانای ئەۋەیە بە چەند قەسیدەيەك تارىفی بەعس بكەم تا كاریكم بەدەنئ! تۆش لای خۆت پام نەگرى لە بەغدا دەچمەۋە ەكاسى كردن. سەدام بە تەیارەى ھیلی كۆپتەر ھات. لە حاجى ئۆمەرەن دیسان یەكتریان دەگەل بارزانی دیت. ئاجودانەكەى (سەباح میرزا)م دیتەۋە كە بەچكە سنەییەك و بەعسییەكى توندوتیژ و ئاجودانى سەدام بوو. ۋەختى خۆى لە ئیدارەى مەبانی عام پیکەۋە كارمەندى قەراردادی بووین و ئیستا بۆە ئەفسەرى سئ ئەستیرە. یەكترمان ناسیەۋە. سەبى كە سەدام رۆیشتەۋە، منیش دەگەلى دە تەیارەدا سوار بووم. دەگەل سەباح قسەمان دەكرد، بۆى گىراۋە كە لە مێژەۋە شوناس و دۆست بووین. بە پرووی خۆشەۋە دواندىمى و گوتى: لە سەر فەرمايشتى بارزانی ئیمە مانگی سەد دینارت بازنشەستەبى بۆ دەپرىنەۋە و خۆشت ھەر كاریك دەكەى ئازادى. سەباحیش - ئەگەر وىستت - یارمەتیت دەدا. ئیتر ھاتمەۋە بەغدا؛ حقوقى بازنشەستەبى شەرت و شرووتى «ناسین» - بە گفتى كاك سامى - براهەۋە.

یەكیەتى ئەدیبانی كورد لە بەغدا دادەمەزرا كە تیکەلاۋ لە ئەدیبانی شیۋوعى و پارتى و بىلایەن بوو. لە ھەلبژاردا منیان بۆ سەرۆك كاندید كرد. بۆ ئینتیخابات دەبوو بە رەسمى و لە بەر چاۋەدیری حكومەت (ۋەزارەتى رۆشنبیری) دابى. سالۆنى «خولد» دیارى كرا كە لەۋى ئینتیخابات بكرى. دەباۋە لە حیزبى خۆمان چەند ۋەزیر و مدیركول و پیاۋى گەورەمان لەۋى بن؛ لەو مەجلیسە گرینگەدا شیركەت بكەن. دامانناۋو كە قسەى حیزب، قسەى رۆژنامەى خەبات، قسەى پیاۋانى ۋە كىلى بارزانی بخویندريتەۋە؛ بەلام زۆر بە داخەۋە زۆرم خۆ ماندوو كرد، كەسیان بە راستى ئامادە نەبوون. دوو كەس لە لایەن حیزبەۋە ھاتن؛ بەلام لە سەر

نووسینی شتیک به عاره بی نه یانتوانی دروستی کهن؛ خویان دزیه وه! مودیری رۆزنامه و چه ندیک له وه زیر و پیاوه گه وره کان گوتیان له سهفاره تی کووبا ده عوه ت کراوین. ودکای نه وییان پی باشتر بوو...

له کاتی هه لێژاردا، شیووعی ملیان له گیره شیوینی نا و کهمی مابوو بیته شه. بۆ یه کهم جار له تاریخی به عدادا، له وه ختی رهئی خویندنه وه دا چرامان له سه ر کوژاوه. حاکم له به ر لایت ره ئیه کانی جووی ده کرده وه!... من به ر له وه ده ست بکری به ره ئی وه رگرتن، وتاریکم خویندنه وه که نه وه هیچ باسی چاکه ی به عسم نه کرد، نه وه نده توندوتیژ بوو که زۆر کهس لایان وا بوو ده گیریم. باسی نه وه م کرد که نه وه حقه ی قه راره وه ریگرین سه د یه کی خوینی نه وه شه هیدانه ش نییه که له ریگه ی نازادی کوردستان دراوه؛ به لام به هومیدم که پیاو عاقلانی عه رب نه وه شه رته به رنه سه ر و چیدی تووشی براکوشتن نه بینه وه. وتاره کهم ده ده قیقه یه ک توولی کیشا. هه ر خۆشم خۆم کرده وه کیلی بارزانی و حیزب و له باتی نه وان ته بریکم له کۆبوونه وه کرد. به زۆریه ی ره ئی، من به سه رۆک هه لێژیرام.

زۆر له وه نه دیبانه هه ر نه وه نده کارتی نه ندانه تیان وه رگرت، ئیتر چاومان پی نه که وتنه وه. نه وه نده یان بهس بوو شانازی بکه ن که نه ندانی یه کیه تی سه رکه وتن!

بۆ جیگه و ریگه و نه ساسیه و پیداو یستی یه کیه تی، که وتینه باربوو کۆ کردنه وه له ده وله مه ندانی کوردی به عدا. خۆمان ته یار کرد و ده ستمان به کار کرد. زۆرمان زه حمه ت کیشا تا ئیتمیازی مه جه لله یه کمان به ناوی «نووسه ری کورد» وه رگرت. بۆچی زه حمه تمان کیشا؟ کاتی به عسی و به تایبه تی سه دام خۆی ها ته کوردستان، قه ولی دا به بارزانی و مه کته بی سیاسی و سه رانی شۆرش که هه رچی ئیوه به ئاواتن گیرتان که وی، من زۆر پترتان ده ده می. چیستان ده وی بلین تا پیکی بینم و زیاتریش. کۆبوونه وی زۆر کرا که چی له ده ولت بخوازین؟ له بیرمه من له یه ک کۆبوونه وه دا به شدار کرام، که خاوه ن کاره کانی شۆرش جگه له مه لامسته فا، هه موویان حازر بوون. باسی کاروباری چاپه مه نی و فه ره هنگی کرا، که وا رۆزنامه مان له به عدا به نازادی ده رده چی. من گوتم:

برایان! کابرا ده ئی هه ر چی ده تانه وی بلین! میلیه تی کورد زۆر دووره فه ره هنگه. به تایبه تی له خویندنه وارانیشیدا که میان کوردی ده زانن بخویننه وه و بنووسن. بناغه ی بوون و زیندوو یه تی هه ر میلیه تی کیش به فه ره نگ و گه شه کردنی نه ده بیات و زمانه که یه وه به نده. رادیۆ دامه خه ن! جارن که جنیوتان پی به عه رب و به عس ده دا، ئیستا - تا پیاوی چاکن - تاریفتان ده که ین و نه ده بیاتی خۆشمانی له سه ر بلاو ده که ینه وه. سه دام ده ئی رادیۆی گه وره تان به خه رجی زۆره وه بۆ له هه ولیتر ده که مه وه. هه رگا رادیۆی وا له هه ولیتر ناماده کرا، ئیمه ش ده چین له سه ر نه وی قسه ده که ین؛ نه وسا نه وه ی خۆتان عه زل که ن. داوا بکه ن که نه ستانداری کورد له شه ره کورده کاندا بتوانی ئیتمیازی مه جه لله ی به کوردی و رۆزنامه ی به کوردی بدا؛ دژی سیاسه تی ده ولته تی به عسی تپدا نه نووسری. خه لک فی ره کوردی بکه ن و با له زمان و نه ده بیاتی خۆیاندا شه ره زا بن. داوا بکه ن که هیچ نه بی نیوه ی رۆزنامه و گو فاری عه ره بی، ئیمه ش رۆزنامه و گو فاریمان - له به عدا و شاران - هه بی؛ یانی به شیخ به دوو به ش...

زۆر له سه ر نه م قسانه رۆیشتم؛ به لام پیم سه یر بوو که زۆریان تووره بوون و گوتیان قه ت نه وه مان بۆ نا که ن.

- کاکه ئیوه داوا بکن، با نهوان بلین نایکه یین.

- نا کاک هه ژار! زورمان کار هه یه که بهو شته بی مانایانه له دهستان ده چی! ...
جا که له بهغدا داواي ئیمتيازی مهجملهی کوردیمان ده کرد، دهولت دهیگوت ئیمه
ئیمتيازی سوت و سیزده نه شره مان داوه؛ ئیتر جیگه نه ماوه! هر چی دادمان ده کرد که سوت
و سیزده ی به عاره بی ده بی چواری کوردیشی ده گهل بی! هر چوئیک بوو ساندمان. نهویش نه
به یاریده دانی دهولت، نه به ئیعلان. ناچار به باربوو کو کردنهوه چاپمان کرد. نهو ساله لام وایه
توانیمان ههشت ژماره ده رکه یین. که وا ده بوو، ژماره یه کمان ده کرده هی دوو مانگ.

له زمانه سهرؤکابه تیم له یه کیه تی نووسه رانی کورددا، «حه مه ده مین مه نگوری» - که
وهختی خوئی له «سه را» ده گهل حه مه ره شیدخان و ئیستا مامؤستا بوو - له رانیه په یدا بوو.

- فلان کهس! خه لکی رانیه به عام به شوین مه لادا، به دار و به رده وه هاتنه سهرم؛ به هه زار
ناری عه لی رزگارم بوو؛ هه لاتم. دادم بیرسه!

- چیت لی قه وماوه؟

- کتیبی «چون چوومه مریخ» نووسراوی عه بدوللا به گی ناهیدم کردؤته کوردی و چاپم
کردووه. مه لای رانیه - کؤله وه ژ له سهر شان - دهنگی خه لکی لی داوم: نهو کافره کوفری
کردووه! ژن و پیاو له مریخ نییه. وهرن بیکوژن؛ خه زایه! له ترسان خوّم نه قل کردؤته «تهوئله».
گوتم: کاکه پیروژبا بیت لی ده کهم! مه لا ره سوللی سادقی که شاعیریک بوو به ناوی
«ئه دیب»، له په سوئی مامؤستای کورانی قهره نیاغا بوو. بووه مریدیکی وشکی خه پیام و لای وا
بوو تازه مردوو زیندوو نابیتته وه. له په سوئی به فیته و به رده باران ده ریان کرد. ههر چند خوئی
به ره حه مت چووه، ئیستاش زور ئؤمه تی هه یه و به نیمچه پیغه مبه ریکی ده زانن.

ههر بینا تۆش بوویه شتیکی وا و ده لین له سهر دینی مه نگورپیه!

شهویک به ناو، شهوی شیعیرمان بوو. من که گوايه سهرؤکی یه کیه تیم، خوّم کی شاهوه و
گوئیگریک بووم. ههر شاعیر و نووسه ره، شیعری یه کی تری هه لده سه نگاندا. «شیرکؤ بیکهس»
شعیریکی منی خوئنده وه «له ده می نه هه نگدا» که له دیوانه که مدا چاپ کراوه، گوتی: نه مه
چیرو که بؤ مندال نووسراوه؛ ماناشی تیدا نییه. به لام ره نگه مندال حه زی لی بکن! من وه
جواب نه هاتم، ته نانهت سه عید ناکامیش که ده پیتشدا لای خوّم زوری نهو شیعره به لاره په سندا
بوو، پیشی وا بوو زور باش چوئیه تی نه مرؤی کوردم ده بهر دهستی به عسیدا باس لی کردووه،
دیفاعی لی نه کردم. ههر چند خوّم لام و ابوو هم شیعره م بؤ مندالی بیست هه تا نه وه ده ساله
گوتووه، نه ماما دیسان دلّم خویش بوو که شاعیر شیرکؤ و گوئیگران به شیعریکی مندالانه یان
زانی...

ده لی «مه میمون بؤ خوئی جوان بوو، ئاوله شی لیتهات». که ده گهل سه دام هاتمه وه، صالح
یووسفیش له ته یاره که دا بوو که له کهرکوو که وه هیللی کؤپتهر گؤردرا و به ته یاره ی دیکه هاتین.
له فروودگاوه ده گهل حه ردان تکریتی سواری ماشین بووین که بمانگه یه ننه وه مال. له ریگه
حه ردان پرسى:

- دیاره هه ژار شاعیریکی به ناوبانگه؛ بارزانی زوری تاريف کرد.

صالح یووسفی گوتی: نه خیر! من له کورداندا له هه موو کهس شاعیرترم و ناوبانگم یه کجار
زوره!

جا که بزانی ئەو فهقیره له عومريدا تاقه شيعيرتيکي به ناوی «هواره» نووسيووه و ئەویش هەر دهبي خۆی بزانی چۆن «ميعريکه» سهير ناميني!

سالح يووسفي - که ههم کرابوو وهزير مشاور، ههم باشي دهزانی دهم له بهر عهره بان پان کاتهوه و کلکه سووته بکا - نهیده کرا هيئنده تهنازلول بکا بيته يه کيه تيبه کهوه که خۆی رهئيس نهبي، ئيجازهی «کۆمهلی رهوشنبيیرانی کوردی» له دهولت وهر گرت و گورجی پازده ههزار ديناريان دايه. ههر شيووعيه کی کهيفی به ئيمه نههات لهو کۆبوونهوه.

ئهوانهی که له يه کيه تي ئيمه دا بوون، کۆمهليک به ناو دوکتور وهک «عيزه ددين مستهفا»، «مه عرووف خه زنه دار» و چهند که سيکی تر لهو به ناو گهوره و به ناوه رهوک ويرانانه بوون کاروباريان هه لده سووراند. ههرچی ناوی ئەخلاق و فه رهنگ و ئەده به لايان نه بوو. تیک هه لده چوون، جنيوی وایان به يه کتر ده دا که له ناو شهلایانیشدا زۆر عه يبه! زۆر جار ده مگوت: برا ئیوه شهرم له له قه ب و ناوتان بکه ن! ئیوه به خه يال هه لبا زاده ی هه ره زانای ئەم ميلله تن که ده بي خه لکی ره مه کی چاوتان لی بکا و ليتان فيری ئەخلاق و مه ردايه تی بی. که چی ئیوه ئەونده سووکن و ئەوه نده نابوو به رهن!... ئیتر دلیم له هه موو ئەو خوینده واره خاوه ن ناوانه ی که هه یچيان ده باراندا نه بوو ره ش ببوو، ئاواتم به ره فیاقيه تی گونديه دل ساده کانی کورد ده خواست که له ره فیاقيه تيباندا چهند ئاسوده بووم.

له م ساله دا چوومه سوله يمانی و له کۆبوونه وه ی ئەده بياندا - که له کتبخانه ی گشتی گیرا - به شدار بووم وتارم خوینده وه.

با جارئ باسيکی «سالح يووسفي» بکه م که بيناسی:

خه لکی لای زاخۆ بوو. مه لا ببوو؛ ببوه پارتی. زه مانی نووری سه عيد گیرابوو؛ جارتيکی تر له زه مانی قاسمدا گیرا. نامه ی که بۆ برابم و جه لال ده نووسی، ههر پا که ته که بان ده دیت پینده که نين: بزانی کابرا شيته ده لئ چی؟! له کووده تاي به عسه وه - وه ک با سم کرد - سه ره خۆ ته بريکی له حوکمی تازه کرد؛ به ناوی کورد و کوردستانه وه! زۆر کابرايه کی دل ساده و ئەحمه قۆکه بوو. ههر بۆ خاتری دوو جار گیرانه که ی بوو که ده کرا به هه يئه تی گفتوگۆ ده گه ل به عس. وه ک گوتم، پاش نامه که ی که نووسيبووی: «تا هير يه حيا چای داومئ و سویندی به قورعان بۆ خوار دووم...»، ديسان گیرايه وه و زۆری جه زره به درا. ئەمه جار هه ش کرابوو وه زير مشاور و پاشان ره زنامه ی «التاخی» (برايه تی) هه لده سووراند. به قه ولی ره فیق چالاک هه ميشه ته له فۆن له لای ده ستي راستی و به گوئی چه پيه وه ده نا! قه ت نه بوو قه يتانی ته له فۆن به سه ر که بۆی دانه یه! کورپی خۆی له به رانه ری قسه ی ده گه ل ده کرد وه يده زانی ته له فۆنه، ئەلۆ ئەلۆی بۆ ده گوت! خولاسه مه ری پيغه مبه ر بوو. وه ک ئيمام عوسمان که له هه موو هونه ري دا ههر ده لين زۆر به دين بوو، ئەویش ههر ده يانگوت پياويکی فه قير و بي نازاره، قه ت نه يانگوت له هه یچ کاريک سه ری ده ره ده چی.

تازه وتووێژی ها ته نه وه به غدا و پيکه اتن له گه ل سه دام ده کرا، له ديلمان به بارزانيم گوت: بيستوومه صالح يووسفیت بۆ وهزير ناو بر دووه؟

- ده ی جا چ بوو؟

گوتم: کاکه! ئەگه ر من له ته ره غه صالح يووسفي ده ره ز له به رم بپارايه وه، نه مده کرده گويلکه وانی دی؛ چونکه لاقی بيستاني ده شکاندا!

جاریک حیسابمان کرد سی وشهش کاری گرینگی شۆرشى له بهغدا له ئەستۆ بوو، یهك لهوانه تهزیمی كوردی بهغدا بوو كه پهنگه سهدههزار مال بیه. په فیهق چالاک له بهر دهستی نهودا بوو؛ مهجهللهی براهتی به كوردی دهردهخست. مهجهلله دهبوو سیاسی بی. دوو جار دیتم مهقالی سه ره کی باسی «شیخ فرهخ» بوو. چوممه سه ری:

- په فیهق نهو گوو کاریه چییه؟
 گوئی: غه له تیکم کرد له رووپه پێکی براهیتیدا تۆزیک باسی شیخ فرهخم نووسی. سه بیداسالاح بانگی کردم، گوئی: نهوه زۆر خۆشه. دایکم به په حمهت بیج به مندالی بۆی گێپرومهوه. تۆ وهك من ده لیم وای چاپ بکه! له داخان من هه موو جار ده یکه مه مهقالی سه ره کی!
 ره فیهق گوئی: ویستم خۆم لای خۆشه ویست كه م. دوو کار تۆنی گهوره هیلکه م ناردوه مالی سهیدا. هاتم خۆم نیشان دا كه ته شه ككورم بکا. دهنگی نه کرد.
 گوتم: ناخۆ هیلکه کان گه بیستن؟
 جوابی نه بوو.

- سهیدا من هیلکه م بۆ ماله وه نارد. نه گه ره نه گه یون تا حه مماله كه هه لپێچم.
 - زه رتک نینه!

پرسیم له یه کیک: یانی چی؟
 گوئی: ده لی زه ردینه نه بوو!
 - مامۆستای بهر یز! خۆ نهوانه هیلکه مریشک نه بوون؛ هیلکه ی کارخانه بوون. لهوانه یه کریکاری دز زه ردینه یان تی نه خستین!
 - ها، راست دبێژی! ل بهر ئی هه ندی زه رتک نینه!

ده بی بزانی كه ئەم ئەحمه قه تهواوی ماوه ی شۆرش هه میشه کاری زۆر گرینگی به دهست بووه. «سه بری بۆتانی» له دایره ی مخابه راتی نه یینی پۆلیسی عیراق بوو؛ كه س نه یزانی بوو كورده. ئەخباری زۆر باشی - كه بۆ ئیمه به به ره ره بوو - دزیوه و ناردویه؛ كه وتوو نه دهست سالح بووسفی. به لام مامۆستا نامه ی سه بری نه سووتاندوه و جاریک له گیرفانیدا گیراوه و سه بری تا سه ر مردن ئازار دراوه و به هه زاران ناری عه لی لهو ئاگر به سانه دا به ردراوه.

له کن به عسیان خراپه ی شۆرش یانی ده گوت كه هات و چۆی ئیران ده كهن و من كه عیراقم زۆر خۆش دهوئ هه رگیز ناچم و نه چومه ئیران. ماشینی ده ناره ئوردون لای كوردی دهوله مهندی نهوئ كه نهوه ئی مه لامسته فایه و ماتۆری لی بگۆرن. خانووبیگی باشی له به عسی ساند. له سالی ۱۹۷۴ كه شه ره هه لگیرساوه، دیسان له شۆرش زۆر كاره بوو. په مه زانیک دوو هه زار دیناری حه قی باقلاوه ی به ربانگی مه لایان له شۆرش ساند! كه هاتینه ئیران، نهو گه پراوه به غدا و به ناوی «عیراقم خۆش دهوئ» له ماله خۆی دانیشت. به عسی - كه ده سه ر كه سه وه ناچن - بۆمبایه کیان ده ناو قوتوێكدا به دیاری بۆ نارد و كوشتیان. لهو ساوه بۆته مامۆستای پایه به رزی شه هید له تار یخدا...

هه ر چۆنیک بوو به هه زار عه زاب و دلتهنگی، سالم له سه ره رۆکایه تی یه کیه تی نه دیباندا گوزه راند. له م به ینه دا ده ولت ده عوه تی بۆ ناردین كه وه رن له كۆنگره ی نه دیبانی عه ره ب له «ئیربید» لای به سه ره به شدار بن! گوتم: من ناچم. جیگه یهك باسی كورد و نه دیبانی كوردی لی نه بی، من نازانم تاریفی شیعی عه ره بان بکه م و سلارهت له دیداری به عس بدهم... ناچار

یہ کی تر لہ ٹیمہ چوو۔ دیارہ ئہ گہر بہ تہمای یاریدہ دانیکی پارہی دہولہ تیش بووبین، بہ یہ کجاری ہومیدہ کہ فہوتا، سہری سالی دووہم گوتیان لہ ہہولیر کؤ دہبینہوہ و ہہلبژاردنی نوئ دہس پئ دہ کہ بنہوہ؛ بہلام پوولمان نییہ۔ پینجسہد دینارم لہ مہلامستہفا و ہرگرت کہ ہہلبژاردنی ئہدیہانی کورد بہر پوہ بچی، لہ ہہولیر زؤر بہ حیساب و کیتاب کؤنگرہم ساز کرد، دہیانہویست ہہلمبژرنہوہ؛ لہ وتاری پیش دہمی ہہلبژاردنا گوتم: سالیکمان رابوارد و ئہوہندہش بہرہممان بوو، برا من نہمتوانی دہولت لہ خؤم دلخؤش کہم، ناشتوانم پوولتان بؤ لہ سہدام بستینم، حز دہ کہم صالح بووسفی ہہلبژرن کہ دہتوانی پوولی زؤر پہیدا کا و کاری مہجللہ و مخارجتان پینک بینئ، ئیتر خؤم خہلاس کرد۔

بؤ تؤزیک نمونہی ئہخلاقی ہاوارہ کانم، ئہم چیرؤکەش ناخؤش نییہ: شہوی دواى ہہلبژاردنی ئہندامانی تازہی دہورہی دووہم، دہگہل کاک محہمہد مہولوود لہ باشگاہک دانیشتبووین، ناردمان لہ شوپن دوکتور مارف خہزنہدار کہ سہریکمان بدا، گوتبووی: من ہہر دووکیانم ناخؤش دہوئ، ناپہم! گوتم: عہرزى بکہن پہنجا دینارم لہ گیرفانداہ؛ ہہرچی بخواست و بخواستہوہ لہ سہر من! فہورہن ہات و زؤر بہ رووخؤشی دہگہلی رابواردین!

ہیشتا ہہر رہئیسى یہ کیہتی ئہدیہان بووم کہ دہولت قبوولی کرد «کؤری زانیاری کورد» دابمہزری؛ منیشیان دہستہنیشان کرد کہ بیمہ ئہندام، چہند کؤبوونہوہیہ کی بؤ کرا، «سامی» - کہ وہزیری کاروباری کوردستان بوو- عاشقی ئہوہ بوو کہ خاوەن کارنامہی دوکتورای زؤر تی بچن، من زؤرم حہول دہگہل دان کہ کوردیزانی باشی بؤ ہہلبژرن؛ نہوہک ئہوانہی دوکتورایان لہ زمانہ خارجیہ کاندہ ہہیہ، من یہ کی وہک حہمہی مہلاکہریم و شوکورمستہفام پئ لہ دوکتوراکانی کوردی نەزان چاکتر بوو، دیارہ قسہی ئہوان لہ سہر بوو۔

کؤر دامہزرا، دہ ئہندامی دامہزرتہری بؤ دیاری کرا:

- ۱- ئیحسان شیرزاد، وہزیری بہلہدیات، کہ موہہندیسی میعماری و حقوقیہیہ.
- ۲- شیخ محہمہدی خال، کہ نووسہریکی مہشہوورہ و قازی شاری سولہیمانہیہ.
- ۳- کاک مہسعود محہمہد، کوری جہنابی مہلای کؤیہ کہ ہہم حقوقی و ہہم عالمیکی عہرہبی زؤر بہ ناوبانگہ.
- ۴- دوکتور کہمال مہزہر، کہ لہ لینینگراد دوکتورای لہ سہر تاریخی کورد لہ قہرنی بیستہما و ہرگرتوہ.
- ۵- ہہزار، کہ کرا بہ ئہندامی پینجہم.
- ۶- دوکتور عہدوللا نہقشبہندی، کؤنہ مہلا و رہئیسى کوللی حیسابداری عیراق.
- ۷- دوکتور پاکیزہ رہفیق حیلمی، کہ دوکتورای لہ ئالمان لہ سہر زمان و ئہدہبی عیبری ہہبوو.

- ۸- دوکتور عہدولحہمید ئوترووشی، کہ قازی سوننی بوو لہ بہغدا و زمانی کرمانجی دہزانی.
 - ۹- عہلئہدین سہججادی، کہ نووسہری «میژووی ئہدہبی کورد» و زؤر کتیبانہ.
 - ۱۰- دوکتور ناجی عہباس، کہ دوکتورای لہ جوغرافیادا ہہیہ و خہلکی کہر کووکہ.
- ئہم دہ کہسہ بہ رہسمی ناوی دہستہی دامہزرتہر و سہرہکیمان لی نرا و ریاسہتی جہووروی بہ بہیانیکی رہسمی قؤلی بؤ لہ سہر کیشاین، ئیمہ لہقہبی «ئہندامی کارا» مان درایہ، زؤر کہسی تریش لہ خاوەن کارنامہی دوکتور و رؤشنبری کوردمان دہگہل خؤ خست

که له لیژنه جوړه جوړه کانی فهره نگیدا به شداریمان بکن. ههفته ی دوو یا سئ جار کوږوونه وه ده کرا؛ کاری فهره نگیستانمان به پړوه دهبرد. «نه حمهد حسهن به کر» چل هه زار دیناری بوودجه بو ناردین. نیحسان شیرزاد - که ره ئیسمان بوو، وه کیلی شرکته ی «گولبه نگیان» بوو له عیراقد- وای کرد گولبه نگیان عیماره تیک له سهر حیسابی خو ی بو کوړی زانیاری دروست کا؛ که پتر له دووسده هه زار دیناری تی چوو. چاپخانه یه کی لاینو تاپیمان ساز دا. یه ک دنیا کتیبی زور به نرخی له سهر کورد و شتی تر کو کرده وه. کتیبخانه ی کوړی کورد زور له کتیبخانه ی کوړی زانیاری عاره بان - که تمه نی به چل سال ده گه یشت - ده وله مه ندر بوو. چند کتیبکی کوردیمان چاپ کرد.

من شهره نامه کی خو م - که دوو جار نووسیوو - نیشان دان چاپی کهن. کی تماشای کا و نه گهر په سندی کرد له چاپ بدری؟ گوتیان دوکتور ناجی عهباس. گوتم: راوهستن! نه وه نووسینی منه. خه یامم چاپ کردووه. نه گهر ناجی عهباس توانی پیشه کیبه کی من له سهر خه یام به روانی وه خو پنی، قبولمه. دوکتور کوردی نازانی! گوتیان نه دی کیت پی باشه؟ گوتم: علائهدین سه ججادی فارسی باش ده زانی و کوردیشی زور باشه. به رانه ری نیوان مه تن و تهرجه مه بکا. دوکتور که مال خو ی له شهره نامه ی تهرجه مه ی رووسیدا یاریده ی موته رجیمی کردووه و تهره ککوری لی کراوه. کاک مه سعوود هه مووتان به نه دبیبکی گه وره ی ده زانن. ههر یه ک لهو سئ که سه په سندیان نه کرد بوم چاپ مه کهن! نه وان ههر سئ په سندیان کرد. نه و جار هه را له سهر هقی ته تلیف په یدا بوو:

- سهدی ده بده ی؟ سهدی ده له قازانچ بان له گشت؟

هیچ مه تمه نه کرد. قه رار دره سهدی ده له قیمه تی گشتی وه رگرم. ئیمزا کرا. گوتم: زه رهران کرد! نه گهر جگه له هیچ حه قیک داوای پولتان له خو م بکر دایه، حازر بووم پی نسه د دینارتان بده می ههر بوم چاپ بکری!

ئیعلان کرا که کام چاپخانه به که متری ده کا؟ ههر چاپخانه یه ک ده یدی ده یگوت نه م خه ته مان بو ناخو ترینه وه. بو جاری سیه م ناچار پتر له پینج هه زار رووپه رم شهره نامه نووسیوه. زور شه وان گویم له بانگی سبه بنه ده بوو، من ههر ده منووسی... ده گه ل چاپخانه یه کی به ناوی چاپخانه ی «نوعمان» له شاری نه جف پیکه اتین، بهو شهرته ی که ههر رووپه ریکی من به ئیمزای خو م له سهری نه نووسم «چاپ بکری»، نه و حه قی نه بی چاپی کا. دوو فوړمه یان ده نارده کتیبخانه یه ک له خه بابانی «موته نه بی»، غه له تگریم ده کرد و ده منارده وه. جاری وابووه فوړمه یه کم چارده جار غه له تگری کردووه. که ده هات بو چاپ نامده بی، خو م له به غداوه ده چوومه نه جف، ناخر نمونهم به چاپکراوی ده دیت. جاری وا بوو دوو شه و له نه جف ده مامه وه. گوتیان دوو هه زار نوسخه بی. زورم داد کرد که پتر بی؛ گوتیان چند کتیمان چاپ کردوون هه زاریشی نه فوړشراوه. هیشتا چوار فوړمه ی چاپ کرابوو گوتم من پولم ناوی! سهدی ده کتیبم بده نی! به قیر و هوړ توانیم پیان بکه م به دوو هه زار و پینجسه د نوسخه که دووسده و په نجای خو م بی و دوو هه زار و دووسده و په نجایان بو بمیتی. نرخی دینار و روبع دانرا که ده بووه بیست و پینج تمه ن. کتیب فوړشی هه ولیر و که رکووک و سوله یمانی نه دیده کربیان و تا سهدی به رگ ده گیرا، بو نه وانمان ده نارده. بازاری ره شی په یدا کرد؛ زور زوو به پینج دینار ههر فرکه ی ده هات. دووسه ت و په نجا نوسخه ی خو م وه رگرت، ده بوایه به قانونی کوړ سده نوسخه

بۇ نووسەر بەخشش بىن؛ ئەياندامىچ. لە پايزى ۱۹۷۲ درابوو بە چاپخانە، لە سەرتاي ھاوينى سالى ۱۹۷۳ تەواو بوو.

دەعوەتتىك بۇ كۆپى زانىارى كورد لە فەرانسەوہ هات كە لە كۆنگرەي رۇژھەلاتناسانى دنيادا - كە ھەر بە چوار سال جاريك دەبەستري - بەشدار بين. دوكتور كەمال مەزھەر و منيان دەستنیشان كرد. بە تەييارە گەيشتىنە فرگەي «ئۇرلى». خانم «جويس بلۇ» دەگەل لاويكى سەرخر چاوەنۆرى دەكردين. بيست و ھەوت سال بوو براپەكم لە كلاسى دووہەمى ئىيتىدايى لە بۇكان بەجى ھىشتبوو، ئىستا لە فەرانسەيە و بۇ دوكتوراي شىمى دەخوينى. بە سەرە خرەكەي لە دوور ناسيمەوہ؛ بە ديتنەوہى گريانم هات. ژيانى ئەو چەند سال ليك ھەلبەراھەم وەك شريتتىكى سينەمايى ھاتەوہ بەرچاو...

سادقى برام كە بە ناو مەولاناي خالى باوكمەوہ كرابوو، تەمەنى ھەشت مانگ بوو باوكم مرد. من ھەم باوكى بووم ھەم دايكى؛ چونكە دايكى لە پاش ساليك مەرگى بابم، ميردى كردهوہ و بەجى ھىشت. مندا ليكى زۇر خوئينشيرين بوو. جارى وا ھەبوو ژنانى دى لييان دەدزىن؛ شيت دەبووين تا بۇيان دەھيتاينەوہ. ھەموو دل و گيان و ئيمانم بە سەر خۇشەويستى ئەودا ساغ بېوہ... كە ببوہ چوار سالە، كەمىك دەرسم پىن گوت؛ زۇر زيرەك بوو. كە ھاتينە بۇكان لە مەدرەسە داممەزئاندا. ھەميشە لە نمرە كۆكرنەوہى ھەوتانەشدا ھەر يەكەم بوو. لە بىرمە جاريك لە مالە «سالحي شاترى» بووم لە سابلاغ، گوتيان سادق لە بۇكان نەخۇشە. لە بىرم چوو كەوش دە پىن كەم؛ بە تاي گۆرەوى رامكردە دەر. لە كۆلان كەوشەكانيان بۇ ھىنام و بە پەلە خۆم گەياندەوہ لاي. شەقى زەمانە وای ھەلداشتم كە سادقم لە كلاسى دووہەمى سەرەتايى بەجى ھىشت و ئىم ببوو بە داخ و ھەسرەتتىكى گەورە. تەنيا جاريك كە لە جىزىرى سووريا دەژيام، يانى پاش يازدە سال دوورى، نامەيەكى سادقم لە تارانەوہ بۇ ھات. نووسىبووى؛ پارەكە خەبەرى تۇيان داومەتى كە لە «قبورالبىض». باسى خۇي كرىبوو كە دواي دىيلۇم وەرگرتتى، لە دانشگاهى بۇيشكى قبوول كراوہ، بەلام چونكە عەبدوللاي براى دەستى باش ناپوا و بۇيشكى مخارج و ماوہى زۆرى دەوى، وازى ھىناوہ و لە دارولموغەلیمىنى بەرزدا دامەزراوہ. ئىتر خەبەرم لى برابوو. ئەوا ديسان لە فەرانسە دەيىنمەوہ. زۇرم سوپاسى خانم «جويس بلۇ» كرد كە ئەم ديارىيە بە قىمەتەي نیشان داوم.

«جويس بلۇ» ئىتكى جوولەكەي فەرانسى بوو كە بە مندالى لە مىسر ژيابوو. عەرەبى مىسريانەي وەك بلبل دەزانى. كارى لە سەر ئەدەبىياتى كورد دەكرد. دەرسىكى باسى كوردى، لە «سۆربۇن» دەگوتەوہ. دەگەل دوكتور كامران عالی بەدرخان و خانمەكەيدا - ھاتبوونە ناوپردان لە شۆرش - ببووينە ئاشنا. ھاتبووە بەغداش و دەعوەتم بۇ كرىبوو. لە كۆپى زانىارىشدا چەند رۇژىك پىكەوہ بووين و دەگەل دوكتور كەمال و مندا زۇر نىوانى خۇش بوو. وا بزنام ھەر ئەويش سپاردبووى كە لە كۆپى زانىارى، كەمال و من بانگ كەن.

سادق مالىكى گرتبوو لە تەبەقەي ھەمكەفى خانوويىكى ھەوت تەبەقەدا لە نزيك «سۆربۇن». قەرار درا من ميوانى ئەو بم. جويس خانوويىكى بەتالى پى سپىرابوو كە خاوەنەكانى بە سەفەر چوو بوون. ئەويش درا بە كەمال كە لىيى بنوى و پارەي ئوتيل نەدەين. خۇشكىكى جويس لە نۆروژوہە بە ماشىنى خۇيەوہ ھاتبوو. ئىتر ماشىنى جويس و خۇشكەكەي - كە ئەويش عەرەبى لەھجەي مىسرى باش دەزانى - ھەميشە دەبەر دەستماندا بوون.

لەو رۇژانەدا كە تازە چووم، سادق چاوهنۇر بوو ژنەكەى بە مندالىكى ساواوه بېتە فەرانسىا لە تارانەو. رۇژانە دەچووه فرگە و تا نيوەرۇ نەدەهاتەو. رۇژىك گوتى: تۇ لە مال بە! تەلەفۇنم كرددووه بەخچالم تازە كرپو: لە كار وىستاوه. دوو چار موهەندىس هاتوو لە مال نەبووم. ئەو رۇژە موهەندىس نەهات. سادق لە داخان شەقىكى دە بەخچال هەلدا؛ وە كار كەوت! موهەندىس هات گوتى هېچ عەببى نىيە. گوتى: بەلى فېرە شەق تېھەلدان بوو؛ نەمزانىبوو! لەم تەبەقەى هەمكەفە حەمام هەبوو؛ بەلام لە تەبەقەكانى بالا نەبوو. دەيانگوت لە مالە فەرانسىاندا حەمام زۇر كەمە. حەمامى وەك ولاتى خۇشمان نىيە. دەيانگوت ئەو هەموو عەترە كە لە فەرانسىا دروست دەكرى و سەدان سالە عەترى هەرە باشە، هەر بۇيەيە كە بۇگەنىبوو خۇنەشۇران داپۇشى!

ژن و مندالى سادق هاتن. ئىتر لە بابەت چىشت و نانىش حەسايەنەو. خوا تازە كورپىكى دابوو بە ناوى «شاهين»، كە من گوتم دەبى ناوى «شاھۇ» بى؛ بە ناوى كىوى كوردستان. ژنى سادق، كچى سەيد عەبدووللاى ئەيىبوويانى خاوهن دەرمانخانەى مەهاباد بوو؛ كە پىاو هەق بلئى زۇر كابان و دەستاوخۇش بوو؛ بە ناوى «نوسرەت خانم» كە ئىستاش هەر ژنيەتى و دايكى سى مندالانە بە ناوى: «شاھۇ» و «رامين» و «سارا» و لە تاران دەژى.

رۇژانە پەنجەرەى كۇلانم دەكردەو؛ گوتيان لە فەرانسە كەس پەنجەرە ناكاتەو. رەنگە جىران بى توورە بن! گويم نەدايە! كەچى چەند مالە جىرانىكى ترىش چاويان لە من كرد و پەنجەرەيان دەكردەو و هېچ دنياش خراب نەبوو!

كە لە سەرى كۇلان باتدەداو بەرمو مېترۇ، دوكانىك جووچكە مرىشكى يەك رۇژە و دوو رۇژەى لى دەفرۇشرا؛ پشيلەيەكى زەلامى زەردى مل و كلك ئەستور پاسەوانى جووچكان بوو؛ لە ناو وىترىنەكەدا دەنوست. جووچكە بە سەر دەم و چاو و كلك و لاقيدا هەلبەز-هەلبەزىان بوو؛ ئەو پرخەى دەهات! ئەگەر كەسپك دەستى لە شووشەى وىترىن دەدا، راستەو دەبوو؛ كلكى قىچ دەكرد و دەيەويست بە گژ دوژمنى جووچكاندا بچى. زۇرم پى سەير بوو. زۇر چار لە ديارى دەويستام.

مېترۇى پارسى زۇر دوور و درىژە و زۇر كلكى لى دەنبەو؛ بەلام بە جوانى و رىك وپىكى مېترۇى مۇسكۇ نىيە. شەوانە بە سەدان لە ئاوارە و بىمال و حالان لە ناو مېترۇدا دەنوستن. سادق نەخشەيەكى چكۆلەى مېترۇى دابوومى كە گوم نەبم. كويم بوىستايە، بە ئىشارە نىشانم دەدا و دەچووم. جۇيس زۇر جىگەى واى پى دەزانى كە نەهار و شامى هەرزان و بۇ دانشجوويان بوو؛ زۇرمان لەو بەهرە دەبرد. رۇژىك دەگەل جۇيس بە بەر موغازەيەكدا رابردىن. لە سەر بالتۇيەكى ژنانە - كە نازانم كەولى چ بوو - نوسرابوو: «سەدوسى هەزار فرانك» كە دەيكرده سىزده هەزار دىنارى عىراقى. جۇيس قسەى دەگەل ژنە موغازەدار كرد، گوتى: گوتوومە بۇ وا گرانە؟ دەلى: ئەو بۇ ژنە فەرانسى نىيە. ژنىكى مليۇنئىرى ئەمريكايى كە دەبىنى، بە هەرزانىشى دەزانى و چەكىك دەنوسى و دەيكاتە بەر!

لە هەموو زمانى فەرانسىدا «سىل فۇ پلى» فېر بېووم كە يانى «تكايە، خواھىش دەكەم». شەويك لە مېترۇدا سەرم لى شتوا، هەر چەند سادق گوتبووى پرسىار كردن لە كەس باش نىيە و قىوول ناكەن، ملم لە پرسىار نا، تا هاتمەو مال. پرسى چۇن هاتىيەو؟ گوتم: هەشت سىل فۇ پلىم خەرچ كرددووه!

به راستی که ده‌لین پاریس بووکی جیهانه، راست ده‌کهن. شاریکی زور جوانه؛ پره له باخچه و سه‌یرانگا. شینایی و کسکایی ئەویم پئی له کسکایی گیا و میرگی ولاتی تر کسک تر ده‌هاته بهرچاو. له جوان کردنی شاردنا هیچ درینگی نه‌کراوه و بووکی پاراوهی خه‌یاله. جار و باره له هیندیک شوین تووشی خانووی رهش به دوو‌کهل، دیواری ناقولای نیوه رووخاو ده‌بی؛ به‌لام زوربهی شاره‌که زور جوان و پاک و خاوینه. قاوه‌خانهی یه‌کجار زوره که له شوینانی تر وانییه. به تاییه‌تی له نزیک دانشگاهی سۆربۆن ههر یه‌کجار زور بوو. تا ماندوو ده‌بووم ده‌چوم قاوه‌یه‌کی تورکیم ده‌خواردوه و ئیستراحت‌تم ده‌کرد.

کۆنگره بۆ حهوت رۆژ دامه‌زرا. له هه‌موو دنیاه زانایانی رۆژه‌لاتناس هاتبوون. شکلی زور سه‌یرت ده‌دی. ئیوا هه‌بوو کراسیکی ئاودامانی سوور به رنگی خوین ده‌به‌ردا، پێخواس، سه‌رقژن! هی و هه‌بوو به‌شی به‌رمالی مزگه‌وتیکی کردبووه میزه‌ر! که‌شیشیک هه‌بوو به‌ ناوی «تۆما‌بوا»، چهند سالان له لوبنان ژبا‌بوو؛ عه‌ره‌بی باش ده‌زانی. له لایه‌ن زانایانی فه‌رانسییه‌وه زور به‌قه‌در بوو. ئەو پیاوه چهند سال بوو ژبانی خۆی بۆ خزمه‌ت و یاری‌ده‌دانی گه‌لی به‌ده‌خت و کلۆلی کورد ته‌رخان کردبوو؛ چهندین کتیبی نووسی‌بوو؛ له ناو عالمانی ده‌ره‌وه‌شدا نوابانگی هه‌بوو. پیریکی بوو ریش سپی، زور جوان و به‌سه‌ر و سیمما. کلیسایه‌کی به‌ده‌سته‌وه بوو له پاریسدا. ئەو پیاوه چاکه‌ خۆی لی کردین به‌کس و کار. «پرو‌فیسۆر لازار» ناو که له سۆربۆندا زور ده‌ستی ده‌رۆپشت و زور پیاوماقوول بوو؛ فارسشی ده‌زانی، به‌راسپیری «تۆما‌بوا» قه‌ولی پێدا‌ین که کاریکی وا بکا ئیمه‌ش بتوانین خۆمان وه‌ک گه‌لیکی سه‌ره‌خۆ نیشان بده‌ین. ئیمه‌ نوینه‌ری هیچ ده‌وله‌تیک نه‌بووین. گه‌لی کورد له هیچ دنیایه به‌ره‌سمی نه‌ناسراوه؛ هه‌قمان نییه به‌ ناوی عیراق یا ئێران قسه‌ بکه‌ین؛ که رۆژه‌لاتناسانی تورک و ئێرانی و عیراقیشی لی بوون. به‌لام نفووزی که‌شه «تۆما‌بوا» و ماندوو‌بوونی «جۆیس» و به‌زه‌ی «پرو‌فیسۆر لازار» به‌رانبه‌ر به‌ کورد، کاریکیان کرد که رۆژیک له سه‌عات نۆرا تا دوا‌زده، جه‌لسه‌یه‌کی به‌ته‌نیا تاییه‌تی کورد ریک‌بخری و هاواری کورد بکری. هه‌ولمان دا تا بتوانین زانایانی کوردی زور لی کۆ که‌ینه‌وه که قه‌دریکی پتری هه‌بی. گوتیان «دوکتور کامران عالی به‌درخان» له جه‌نوو‌بی فه‌رانسییه و ژنی نه‌خۆشه. «دوکتور مه‌کینزی» ئینگلیسیمان هاته‌ لا، که زور کوردی‌زان و شاره‌زای کار و بار و حالی کوردستانه. «دوکتور شه‌فیع قه‌زاز»، «دوکتور محه‌مه‌دی وه‌رزیر» خه‌لکی سوله‌یمانی، ژنی وه‌رزیر که کیژیکی چیکۆسلواکی و کوردی‌ناسیکی باش بوو، دانشجوویه‌کی عیراقی به‌ ناوی مه‌زه‌هر، سادقی برام، که‌شیش «یووسف مه‌تا» - که خه‌لکی سوله‌یمانی بوو - ساز بوون.

به جۆیسیم گوت: ده‌لین دوکتور محه‌مه‌دی موکری ئێرانی له پاریسه؛ با به‌ویش بلیین. وه‌ک به‌ ده‌ که‌سان قدیله‌کی بدن له پرمه‌ی پیکه‌نینیدا و ههر خاو نه‌ده‌بۆوه.

- جۆیس گالتهم نه‌کردوه، بۆ پێده‌که‌نی؟

- مالاوا له‌وه جۆک خۆشتر چۆن ده‌بی؟! دوکتور موکری نه‌خۆشی خه‌بالات و ئەوه‌مامه. ده‌ردی ئەو له مو‌عاله‌جه‌ ده‌رچوو؛ به‌کس چاری نا‌کری؛ له سی‌یه‌ری خۆی ده‌ترسی. ههر که‌س زه‌نگی ده‌رکه‌ی لیدا یان ته‌له‌فۆنی بۆ بکا لای وایه‌ هاتوون بیکوژن! خۆی له‌ حه‌وت کوناندا تا‌قه‌ت ده‌کا. جنیوی گه‌وره‌ لای ئەو ئەمه‌یه‌ که بلیین تۆ کوردی. ئیستا چۆنت ئەو قسه‌ قۆره‌ وه‌ بی‌ره‌ات که ئەویش له‌م کۆبوونه‌وه‌ به‌شدار بی‌ت و دی‌فاع له‌ گه‌لی کورد بکات؟!

مەقالىكىم نووسىيىبوو كە بىخوتىنمەۋە؛ سادىق بە فەرانسى تەرجەمەى كىرد. جۇيس و تۆمابوا ھەر چەند زۇرىيان پى سەير و دلتهزىن و ئىحساس بزوین بوو، بەلام گوتیان بۇ ئەو كۆبوونەۋە دەس نادا. پىويستە دەربارەى گەلىكى شەرقى بە جۇرىك كە نەزەرى رۇژھەلاتناسان بەرەو خۇى بكىشى قسە بىرى. لە سالۇنىكى سۇربۇن كۆ بووینەۋە. زۇر لە عولەماى رۇژھەلاتناس ھاتبوون گويمان لى بىرگن؛ كە پىرۇفسۇر لازار پىي راگەياندبوون. كەشە تۆمابوامان بە رەئىسى كۆ بوونەۋە ھەلئاراد. بەيانانىكى زۇر عالمانە و دلسۇزانەى دەربارەى كورد و كوردستان گوت. دوكتور كەمال مەزھەر بە زمان ئىنگلىسى دەربارەى تارىخى كورد و شەرەكانى ئازادىخوازى قسەى كىرد. زانابەكى و رگزلى تورك ھەستا گوتى: لە توركىا كورد و مەسەلەى كورد نىيە؛ ھەموو توركن و بىگانەى تىدا نىيە! دوكتور كەمال مەزھەر جوابى داىەۋە كە لە توركىادا ھەموو كىۋەكان شايەتى بوونى ملپۇنھا كورد لە توركىەن. كابراى تورك دەستى ھەلىنا، ئىجازەى خواست دىسان قسە بكا. تۆمابوا بە لەپى دەست ئىشارەىكى زۇر سووكايەتى ھىنى بۇ كىرد كە ئىجازەت نىيە. بۇ خۇى گوتى: چۇن پىم واپى ئەم كابرايە عالم و رۇژھەلاتناسە؟ يان پىم واپى دەرسى خوتىندوۋە؟ من ئەگەر نەلئىن تەعەسسوب بە خەرج دەدا، دەتوانم بلىم لە توركىادا تورك ھەر نىيە. ھەيفە پىاوى و نەزان لە كۆبوونەۋەى عىلمىدا بەشدار بى! كابراى تورك ھەستا و رۇيشت. بە عەرەبى، تۆمابوا بە منى گوت: ئەو سەگە چۇن لە پووى ھەلات گووى وابخوا؟ ئىنكارى شتىك بكا كە لە رۇژ ئاشكراترە؟! زۇر لە ھاوبەشان قسەيان كىرد و جەلسە تەۋا بوو.

رۇژى ئاخىرى كۇنگرە - كە ھەموو ميوئان و خانەخويى فەرانسى لە سالۇنىكى گەۋرە كۆ بوونەۋە - كاروبارى كۇنگرە و بىر بارەكانيان راگەياند. لە سەر تىرىبوونەۋە ئىعلان كرا كە ميوئانى كورد لە جەرگەى زانايانى رۇژھەلاتناسدا بە رەسمى ناسران و ئىدارەى سۇربۇن قەرارى دا مەر كەزىك بۇ پەرەپىدانى تاقىق لە سەر مەسەلەى كورد و ناساندنى كوردستان و گەشەدان بە فەرھەنگ و تارىخى، لە سەر بودجەى خۇى بكا تەۋە و كوردىش ۋەك مىللەتى تىرھىسابى بۇ بىرى. راستى سەر كەوتىكى گەۋرەمان دەس كەوت؛ ئەۋىش لە ساىەى تۆمابوا، پىرۇفسۇر لازار و جۇيس بلۇ بوو. ھەزار رەھمەت لە تۆمابوا كە دەمىكە ۋەفاتى كىردوۋە؛ بەلام بىستوومە پىرۇفسۇر لازار و جۇيس شوکور ماون. دەيانگوت پىرۇفسۇر لازار پىر لە پازدە زمان دەزانى، كە بە فارسى قسەمان دە كىرد گوتم: خۇزى كوردى فىر باى! گوتى: لە ۋەتا ئىۋەم دىۋە زۇرم ئارەزوۋە زمانەكەتان فىر بىم. ئەۋا جارى خەرىكم زمانى ژاپۇنى فىر دەبىم؛ پاشان خەرىكى كوردى دەبىم. لە كۇنگرەدا جايزەى كۇنگرە درا بە كابرايەك، سوورى سەر و دم و چاۋ بى-تووك، دەتگوت چەۋەندەرى سوورە و پاك كراۋە! شكلىكى زۇر ناشىرنى ھەبوو؛ تەننەت بىرۇشى مووى پىۋە نەبوو. كابرا جوولەكەپەك بوو؛ ھەر لە كەتتەى قەبرانەۋە خەت و زمانى فىنقىسى ساز دابۇۋە و كىردبوۋە كىتەب و مردوۋى سى - چوار ھەزار سالەى زىندوۋ كىردبوۋە. ئەۋەندەى بۇ لە چەپلە درا نەبىتەۋە.

ھەوت رۇژى كۇنگرە نانى نىۋە رۇژەمان لە سەر سۇربۇن بوو؛ دەچوۋىنە رىستوورانىك و پارەمان نەدەدا. رۇژىك كە لە رىستوران ھاتمە دەر، «فەردىناند مىش» چاۋەنۇرى دە كىردم. يە كىرمان ماچ كىرد و لە قاۋەخانە دانىشتىن. فەردىناند مىش لاۋىكى خەلكى «لو كسەمبورگ» بوو؛ زۇر عاشقە كورد و كوردى بوو. چەند جارىك لە شۇرش دىبووم. كىرمانجى ۋەھا دەگوت كەس نەيدەزانى كورد نىيە. تەننەت جارىك گوتى: ئىۋە كە پىشمەرگەم رەگەل دەخەن بۇ

سەفەر، هیچ خزمەتەم ناکەن و جواپم نادەنەوه؛ چونکە لایان وایە منیش کوردیکم وەک ئەوان! ئەو لاوه چوو بوو کوردستانی تورکیە؛ جەندرمە گرتبوویان؛ برذبوو یان لە زیندانی واندنا حەبسیان کردبوو. کوردی زیندانییان لێ فێر کردبوو کە ئەوه کافرە! لێئێدەن خێرە! کوردەکان زۆریان لێدابوو؛ پشتیان شکاندبوو. بەختی ئەو، زیندانیەکانی کورد دوو دەستە یەدژ بە یەکن. دەستە کە ی تر لە رقی ئەوانە، لە سەریان کردۆتەوه و پارازتوویانە. بۆچی گیراوه؟ چونکە چەند کتییکی کوردی لێ گیراوه. لە پاشان کە زانیویە کەس بە دەنگییەوه نایە، نامەیهکی بە ئینگلیسی لە ئەستانداری «وان» نووسیوه: ئیوه منتان گرتوو، نازانن من کێم. شەرت بێ وای بکەم دەولەتی گەورە ی من بەزمی سەگتان پێ بکا! دەیگوت: وای دیار بوو ئەستاندار نەیدەزانی لۆکسەمبورگ لە دەولەتە گەورەکان نییە و نفووسی بە حال دەگاتە چوارسەد هەزار. ترسا و عوزری لێ خواستەموه و بەریان دام. هاتەموه لۆکسەمبورگ شکایەتم لای وهزیری دەرەوه کرد. وهزیرە کەمان -بەرازە کە مەزنە!- گوتی تۆ کیشەمان بۆ ساز دەکە ی! سالی بای نیوملیۆن دۆلار سەودا و ماملەمان دەگەل تورک هەیه. کەنگی ئەو کوردە ی تۆ دەلێی مەزلوومن توانیان سالی بای شەش سەد هەزار دۆلار ماملەمان دەگەل بکەن، دەلێم هەقتە و لە سەرت وه جواب دێین...

جا «فەردیناند» هاتوو لە پاریس منی پەیدا کردوو، هەلی پێچا بووم دەبێ بچینه لۆکسەمبورگ دایکم شیوت بۆ لێنێ!

- کاکە فەردیناند! پیاو شەش سەد کیلۆمیتەر بۆ شیوی دایکت سەفەر ناکا!
فەردیناند گوتی: خەریکم فارسی لە لۆکسەمبورگ دەخوینم تا بچم لە ئەفغانستان بگەرێم. بەلام مامۆستا کەمان کوردیکی بیژوو!
- بە چی دەزانی؟

- رۆژیک وشەیهکی کوردی گوت. گوتم: ئەوه کوردییە، تۆ کوردی؟ گوتی: نا، فارسم؛ بەلام تۆژیک کوردی فێر بووم. گوتم: فارس بە لایهوه عەیبە فێری زمانی کوردی بێ. تۆ کوردی و لات وایە عەیبە راستی لە خۆت بلێی. راستی ئەویش بەرازە کە!

رۆژانی دوا کۆنگرە و رۆژانی پێش کۆنگرە بە پاریسدا دەگەرین. چووینە «بورجی ئیقل»، چووینە «کاتدرالی نۆتردام». لە نۆتردام کۆتەلی کەشەیهکم دیت لە زێر بوو. بە خوشکی جۆسم گوت: ئەوه کۆتەلی مامی خۆمه! دەبێ بیسینمەوه! هەرای لە جۆس کرد:
- وەرە! کەشە فلان مامی هەزار بوو!

جۆس گوتی: ئەحمەق! هەزار گالتەت پێدەکا؛ تۆ لێت بۆتە راست!
چووینە مەقبەرە ی ناپلیۆن. لە جیاتی هەلوا و خێرمان بدەنی، یەکی سێ فرانکیان پوو لێ ساندین! راستی مەقبەرە یەکی دیدەنییە. چەک و ئەسپایی سەربازانی ئەو زەمانە وەک خۆی راگیراوه. چووینە مووزە ی «لووفر»، چەند سەعاتیکی تێدا گەرین کە لێم روونە مانگیکی دەوی تا ئەو ئاسەوارە هونەر ییە ببینی.

رۆژیک تووشی کاروانیکی قەرەچی بووین لە نزیک چۆمی «سین». چەند کەریکی بە کورتان و چوار ئەسپی چکۆلە ی تۆپەل کە گەورە ترە کە یان نەدەگەیشتە ئەستورایی رانم. ئەسپییکیان لەوانە عەرەبە یەکی تێخراوو؛ پێیان بوو. زۆرم لا سەیر بوو. پرسیمان، گوتیان: ئەم جسنە ئەسپە هی سکۆتلاندە. ئەو کەر و ئەسپ و عەرەبە، پاریسی بۆ سەیران سواری دەبن و پوولمان دەدەن.

به سادقم گوت: ده لئین له لهندهن مووزهی «میو» ههیه؛ گوتی لیره نییه. روانیه کتیبی شارهزای پاریس، گوتی ههیه و من نه مزانیوه. چووینه «مووزهی میو» که به مووزهی «مادام بوری» به ناوبانگه. ههتا بلنی سهر بوو. یه کجار زۆر له پیاوانی تاریخی و دهسته لانداریان له میو دروست کردوو. ته نانهت شا و شاژنی ئیرانیسی لئ بوو. شاعیرانی مه شهووری فهراڤانسه و زۆر له پیاوانی تاریخیمان دیت. ده چووین سهریری کۆمه لیک بکهین که له پشت شووشه وه بوون؛ پاسه وانیک له وئ و ئستابوو؛ تهواو زیندوو. ته نانهت ورده مووی پشتی دهستی دانه به دانه دیار بوو. زهق تماشای ده کردین. کهچی ئه ویش ههر کۆته لئ له شه م بوو! کابرایه ک له سهر نیمکه تیک رۆزنامه ی ده خوینده وه؛ سادق لئی پرسى به کویدا برۆین؟ ئه ویش ههر به میو ده رچوو! هه موو شتمان لئ بیوه میو! ئه و جار بئ پرس به لای کۆته لئیکى میودا رۆیشتین. کهچی گوتی: بیره دا قه دهغه یه! ئه ویم پئ زۆر سهر بوو.

دار خه یزه رانیکم دیت له باخچه یه کدا، پتر له شازده میتر بهرز و قهف-قهف، کهسک، قهت رووشیکى تیدا نه بوو. دارى ده وری خه یابانى شانزه لیزه م زۆر پئ جوان بوو. که روانیم هه مووی دار به رووه خاسه ی خو مانه یه.

که شه یوسف زۆری هات و چۆ ده کردین. کوردی سوله یمانی بوو؛ چهند سال پێشمه رگه بوو؛ هاتبووه فهراڤانسا. له دوو مانگدا توانیووی پێش نوێژی سئ کلیسا په یدا کا. گوتم: کاک یوسف تا جاریکى تر دیمه وه، یان دوکانی عه کسى رووت فرۆشتنت ده بی یان ده بی به پاپ له رۆم! ده عوه تی کردم بۆ کلیسایه ک؛ بانگی کرد چوار بوتل شه راب بێنن. گوتم به خوا من له گه لتا ناخۆمه وه. گوتی: باشتر! من ئه مانه بۆ خو م ده دزم! گوتیشی ئه گه ر ده گه ل که مال ده چنه گه ره کى «سان دۆنى» - که گه ره کى بئ ئابرووی پاريسه - من بهرن نه وه ک لات و پات رووتتان بکه ن! گوتم: شوکور پاره ی جینگه ی وامان پئ نییه!

شه ویک له بهر قاوه خانه یه ک له سهر کورسى دانیشته بووین. کابرایه کى زۆر مه ست تلاوتل هات داوا ی پوولى کرد که ئاره قم نه ماوه. فرانکیکم دایه؛ گوتم: برۆ خو شى رابویره! شه فیک و که مال زۆر پێکه نین:

- ئاخه به تا قه فرانکیک چۆنى خو ش لئ راده برئ!؟

دوکتور که مال گوتی ده چمه هوله ند؛ جلک له وئ هه رزانه. جۆیس تیی گه یاندم که مه چۆ! که مال رۆیشت. ده گه ل جۆیس سواری قه تار بووین و به «لیۆن» دا چووینه قه دی چىای «مۆن بلان». له شاریکى چکۆله بووینه میوانی کلیسایه ک. که شه یه کمان دیت. من باسى کوردی بۆ ده که م و جۆیس ته رجه مه ده کا. که شه گریا و فرمیسکى به رپشه سپیه که یدا هاتنه خوار. چوار که شیشی تریش هاتن؛ دیار بوو ئه و له دووی نار دبوون. شه رحى ئه حوالی کوردی مال و پیران و کور کوژراوم بۆ ده دان. ئه وانه نوما ینده ی کلیسایانى عالمی بوون. بریاراندا که به هه موو توانا له مه ر ده رمان و کۆمه گى نه غده وه یاریده مان بده ن. گوتیان ههر ئیسته هیندیک پوولت ده ده نئ! گوتم من نامه وئ. وه کیلی شو رشان له فهراڤانسه دیته لاتان؛ یارمه تی به ودا بنیرن. که شه ی خانه خو ئیمان به ماشینی خو ی بردینه سهر چىای مۆن بلان. به رامبه ر به دیمه نی ژنیوی سويس، نه هاریکی زۆر باشی داینئ. جۆیس ده یگوت که گریاندووته وایزانیوه ئیستا بۆ خو ت برسیته! شه و له و شاره له ئوتیل ماینه وه. سه به ی هاتینه وه و به قه تار به ره و پاریس. له رینگه به مه زرادا که ده رۆیشتین، له هه موو مه زرایان لام وا بوو تووتن کراوه. له شو ئنیک قه تار

وېستا که پاش سعات و نیویک دهر وا. چوومه مهزرا. دیتم نهوی من به تووتنم زانیوو رهزی میون! هر میوهی که متر له میتر بلیند؛ زور نهستور و پر لک؛ زور پیکوپیک. بتم وایه هیستوی بیست کیلویی له زوربهی میوه کانهوه کهوتبوهه سهر زهوی. جگه له رمز، زوربهی چیندراویان نيسک بوو که سهره کهیان به ماشين بریبوون و کابه کهیان به ماشين دهروووهه. نهقلی نهو سهفرهه به کهمال نهگوت. دهگه له نهویشدا زور جیگه ی وا چووین که داوای یارمه تیمان بو کورد لی کردن. زوریان جوابی دلخوشکهره یان داینهوه.

له چند مالیک دهعوت کراین که تیگه بیستم جووله کهی زور پایه به زری فهراسان. به تایبه تی یه کیان که پیاویکی پهجا ساله دهبوو؛ عهره بیسی زور باش دهزانی؛ زوری لاگیری له کوردان دهکرد. قسه مان دهکرد، گوتی:

- خه لکی شهرقی هه موویان ته نیا ئی حساساتین. ئوروویایی سهریان له زمانی ئی حساسات دهرناچی. ئوروپا ته نیا ژماره و نامار دهزانی. تو هزار سال بلی دپهاتمان سووتاوه؛ گه لمان، ژن و منالمان له برسان مردوون؛ بهر بومبا دراون؛ هه موو بی داودهرمان کهوتوونهوه؛ هیچ بههره نادا. بلی دوو هزار و سیسه د و شازده دیمان که نهوهنده ماله و نهوهنده سهرخیزانه و لهوانیش نهوهنده پیوا، نهوهنده ژن، نهوهنده مندال، عومریشیان بلیتی؛ ناگر دهگرن و سهری کیسه ئاواله ده که نهوه. بو نمونه: ویتنامی هاوریان له خه لکی فهراانسا کردووه، هه موو شت به ژماره و نهرقام. گوتوویانه دوازده هزار مندالی ده تا سیزده ساله ی خه لکی پایتهخت به دهنگی توپ و بومبا کهر بوون. نامرزی بیستیان له فهراانساوه بو بهر پیکراوه؛ له بازاری سایگوندا فرؤشراوه...

شهویک لهو دهعوه تانه دا باسی نهمانی ئیستعمار دهکرا که بهم زووانه خه لاس ده بی. نهو جووله کهی ده لیم گوتی: رهنگه ئیستیماری خاوهن چهک و لهشکر له ناو بجی، بهلام ئیستیماری پوول هرگیز له ناو ناچی... بو داکوتانی قسه کهی خوی، نهقلی جووله که یه کی دهوله مهندي پارسی گپراوه که پار له سهره تای زستاندا ههرچی بهری دارستان و باغاتی یوگوسلاویا به کریوه و خوی و بهختی پوولی نهغدی داوه. ئیستا یوگوسلاویا - که هیچی بو نامینیتیهوه - سهدی پهجا قازانجی پووله کهی ده داتهوه به سهرمایه وه، کابرای جووله که هیشتا پازی نییه!

چهند ره فیکیکی سادق هه بوون زورم که یف پیده هاتن؛ که سادق تاریفی مه علوماتی ده کردن؛ ئیرانی بوون. رۆژیک سادق، کهمال و منی برده چلوکه بابخانه یه کی ئیرانی که زهره کانیان هه مووی کاشی شین و سه ماوه ئیرانیانه بوو. بهلام نهوهنده یان پوول لی ساند که له دهره وه دهمانتوانی سچ جهمی باشی پی بخوین. دهگه له کهمال چووینه مغازه یه ک دهفتهر و کیفی دهستی بکړین؛ ههردوو کیش فهراانسی نازانین. کابرایه کم دی ریشیتیکی فهراانسیانه ی سهرچه نه گه ی هه بوو. به عاره بی بانگم کرد، به میسری دهرچوو. به ئاره زوو شتی خومان کړی. رۆژیک سهرمان به موغازه یه کی جلی حازردا کرد، دهسته کۆت و شهلواریکی پر به بهرم هه لبارد. کهمال تهرجمانم بوو که به ئینگلیسی قسه ی ده کرد:

- به چند؟

- چوارسه د فرانک.

- گرانه.

- لیره معامله کردن نییه.

- ناکرم. ئه گهر به سهد و پهنجای دهدهن دهمهوی.

کابرا تلهفونیکي کرد، گوتی باشه هه لیگره. کهمال وه تهماح کهوت، ئهویش دهستیکی ههلبژارد:

- به چهند؟

- چوارسهد فرانک.

- منیش سهد و پهنجا فرانک دهم.

- مسیۆ هیچ کهس نییه تهواو به قهد و گیپالی ره فیه کهت بی؛ له ناچاری فرۆشتمان. بهلام بزانه لیزه سهودا کردن نییه!

که هاتبووشینهوه بهغدا ههر کهس دهیدیتم دهیگوت: ئای لهو دروونه چاکه ی ئهم دهسته ی پی درواوه!»

ژن و پیایوی فهپرانسیم زۆر به شیکپۆشی ده دیت. دروونی جل کاریکی گهوره دهکا. باومر که ژنیکم دیت کۆت و شهلواره که ی خامی سپی بوو، بهلام جوان درواوو ههر ههزت ده کرد لی پیروانی.

ده گهل سادق چووینه بازار و گه ره کی «مۆنمارتر». به سهدان دوکانی به ههسیری بوری و تهنه که، پر له پیایوی رهش و سووری موسلمان، پر له کتییی دو عای عاره بی، شاخه مار، شتی جادوو گه ری و تر و تهویلله یان ده فرۆشت. بۆ سادق لهوی له دوکانیکی جل فرۆش دهستیکی کۆت و شهلوارمان کرپی، که له ئیران با، نرخه نه دههات؛ هه موی به سهد و شیست فرانک.

شهوی چارده ی ژوولای چووینه سهیرانی جیژنی ئازادی فهپرانسه. سهیری فهواره و تۆپ تهقاندن و به زم و شایی ئه و گه له سهربلینده مان کرد. جۆیس گوتی:

- ژهنه رال دیگۆل له نوتقی جیژنه دا گوتی مه سه لیکی کوردان هه یه ده لی: پیوان قه لایان ده گرن، کلپله که به ژئانه و له وان کلپلی قه لا کردنه وه وهرده گرن...

بیست و ههوت رۆژ له فهپرانسه ماینه وه و به ره و بهغدا گهراپنه وه. له م سه ره که چوو بووین، له فرگه ی قاهیره پینج پاکهت چای «لیپتۆن» و چوار بوتل ویسکیم به دیاری بردبوو؛ ده سه بندیکی زیریش بۆ جۆیس. له و سه ره چه مه دانم پر کردبوو له جگه ره ی «ژیتان» و زۆر گۆره ی ژئانه و پیوانه و سۆعاتی جوانکیله بۆ ماله وه.

ئه وه شم له بیر چوو بلیم که «پول» و «ئیدیت» ژن و میردیکی رۆژنامه چی که چهند جارن له کوردستان و له ناو شۆرش دیتبوومان و له بهغدا دهعه وتم بۆ کردبوون، دهعه تیان بۆ کردین؛ دوکتور قاسملووشیان میوان بوو. قه رتاله یه کی پر له نانین له په نا دانین؛ گوتیان کورد زۆر ههز له نان ده کهن! ههر ئه و پۆله کتیییکی زۆر چاکي - به ناوی «کریس کوچیرا» - له سه ره کورد نووسیه و کتیه که مه شهووره. ژنه کهشی ئالبوومی زۆر گهوره ی پر له عه کسی پیشمه رگه ی نیشان داین و یادگاری سه فه ره کانیا ن بۆ کوردستان.

له ژنیو دابه زین. به بن پردکۆکیکدا ده بوو تیه ره پین. منیان راگرت؛ له شم گه ران. قوتووه سیغارم پی بوو. ده زگای پشکنین ئیشاره ی دابوو ئاسنم پییه؛ وه یانزانیوو چه کم هه لگر تووه. له ئیتالیا له فرگه سه عاتیکی ماینه وه. روانیم له سه عاتیکی نووسرابوو نرخه هه شت هه زار لی ره؛ فیه ته یه کم بۆ لیدا. کابراهه کی عیراقی له و لامه وه گوتی: فیه ته ی ناوی، بایی چوار دیناره؛ زۆر هه زانه!

له فرگه‌ی بهینه‌لمیلله‌ی قاهیره دابه‌زین. هه‌موو زه‌وق و خۆشی دیمه‌نی پارسیانم له بیر چۆوه. گارسۆن به کراسی شۆری عاره‌بی، ره‌ش وه‌ک قیل، بۆ قاوه‌یه‌ک ده‌بوو له چوار جی فیش ئیمزا که‌ن. که‌مال کیف‌ده‌ستییه‌کی کرپی به پینچ دینار؛ من نه‌مکری. که‌هاتینه‌ به‌غدا نرخی چه‌فده دینار بوو.

ئیحسان شیرزاد و چهند له هاوکارانمان له فرگه‌ چاوه‌نۆرمان بوون؛ جگه‌ له مال و مندالی خۆشمان. به‌ دهردی کورد گوته‌نی زۆر به‌ ده‌ستی پر هاتبووینه‌وه و زۆریان که‌یف به‌ به‌هره‌ی سه‌فه‌ره‌که‌مان هات و کۆری زانیاری قه‌دزرانی لێ کردین. چووم خه‌به‌ری کلیسای عاله‌میشم به‌ بارزانی دا. فرمووی کاریکی به‌ فایده‌ت کردوو و په‌یوه‌ندیان ده‌گه‌ل ده‌گرین. که‌ بیستمه‌وه له بابته‌ دهرمان و کۆمه‌کی تره‌وه زۆریان چاکه‌ کردبوو.

له‌ به‌غداوه‌ هات‌و‌چۆی کویستان و شۆرشم زۆر ده‌کرد. ده‌مدی که‌ ئه‌وانه‌ی دوینی هاوسه‌نگه‌ری پیشمه‌رگه‌ بوون و ئیستا له‌ ده‌وله‌ت دامه‌زران و پله‌ و پایه‌یان ده‌ست که‌وتوو، چۆن هه‌موو شتیکیان له‌ بیر چۆته‌وه و هه‌ر حه‌ولی پوول و ماشین و قه‌سر په‌یدا کردنی خۆیان. شیعیکم به‌ ناوی «حله‌لق-مه‌لله‌ق» نووسی له‌ مه‌جه‌للله‌ی «هه‌ولێر» دا - که‌ له‌ هه‌ولێر ده‌رده‌که‌وت و کاک محه‌مه‌د مه‌ولوود (مه‌م) سه‌ره‌رستی ده‌کرد- چاپ کرد. هه‌ر چی وه‌زیر و ئه‌ستاندار و فه‌رمانده‌ی هیزی کورد بوون و ملیان له‌ دزی و پوول کۆ کردنه‌وه و پیشمه‌رگه‌ له‌ بیر چوونه‌وه نابوو، زۆری پێ تووره‌ بوون. حیزب له‌ کۆبوونه‌وه‌کانی خۆیاندا، داگیرکه‌ر و عه‌ره‌ب و ئیستیعماریان له‌ بیر کردبوو؛ ده‌رس ئه‌وه‌ بوو: «دوژنایه‌تی هه‌زار ده‌گه‌ل حیزمان!».

ئه‌ستانداری هه‌ولێر «عه‌بدوله‌هاب ئوتروشی» شکایه‌تی لای ئیحسان شیرزاد کرد. کاک محه‌مه‌د مه‌ولوودیان موعه‌للله‌ق کرد. په‌رپی شیعه‌رکانیان له‌ مه‌جه‌للله‌که‌ دراندبوو. پتر له‌ سه‌د شکایه‌تم له‌ لای مه‌لامسته‌فا لێ کرابوو. بارزانی گوتی: ئه‌وه‌ چت نووسیوه؟ بۆم خویندوه؛ گوتی: تۆ ناوی که‌ست نه‌بردوو. دیاره‌ هه‌رچی دزه‌ و حیزه‌ واده‌زانن ده‌گه‌ل ئه‌وانته‌... نه‌قلیکی گێراوه‌ که‌ کابرایه‌کی مووسلی که‌له‌بابیکی دزیبوو؛ که‌س شکی لێ نه‌کردبوو. سه‌ره‌خۆ له‌ بازاردا تووشی هه‌ر که‌س ده‌بوو ده‌پرسی: نه‌قلی که‌له‌بابه‌که‌ چ بوو؟! گوتی: هینده‌تان دزی و فزی کردوو، تاقه‌تی بیستنی لۆمه‌یه‌کی چکۆله‌شتان نییه‌، با ناوی که‌سیش نه‌برایی...

رۆژیک له‌ حاجی ئۆمه‌ران زۆر له‌و پیاوه‌ زلانه‌ له‌ دیوه‌خان بوون. «فارس باوه» - که‌ فه‌رمانده‌ی هیزی هه‌ولێر بوو - گوتی: کاک هه‌زار! تۆ جنیویشم پێ بده‌ی قبوولمه‌. به‌لام دیتم یه‌ک له‌ پیشمه‌رگه‌کانی هاوکارم به‌ ماشینی مارسیدس را برد. کابرایه‌ک له‌ قاوه‌خانه‌ پیکه‌نی، گوتی: ئه‌وه‌تا به‌ مارسیدس به‌ جیت هیشتم! ده‌بوایه‌ بیکوژم؛ به‌لام سه‌رم داخست و به‌ سه‌ر شۆری رۆیشتم. گوتم: کاک فارس! به‌ شه‌رعی ئیسلام قاپ و قاچاغ و نالی ئه‌سپ له‌ زیر و زیو حه‌رامه‌؛ بۆ ئه‌وه‌ فه‌قیه‌ر به‌ به‌شه‌که‌ زگی به‌ خۆی نه‌سووتی. ئیوه‌ که‌ شوکۆر پوولتان زۆره‌، له‌ بانکی دابنن! خۆتان له‌ سه‌ر ئه‌و پیشمه‌رگه‌ ئازایانه‌ی - که‌ هه‌ر ئه‌وان له‌ سه‌نگه‌ردا بوون و ئیوه‌ به‌ری فیداکاری ئه‌وانتان خواردوو و ئیستا خۆتان لێ بواردوو و کاری قوره‌کاریشان ده‌ست ناکه‌وی - مه‌نوین و گز و فتیان مه‌ده‌ن! نه‌وه‌ک دیسان کارتێان بکه‌ویته‌ ئه‌وان و به‌ ده‌نگتانه‌وه‌ نه‌ین...

«نافیز» که‌ کرابوو وه‌زیری کشت‌وکال، گوتی: ئه‌و شیعه‌رت هه‌ر ده‌گه‌ل من بووه‌! که‌ خانووم له‌ به‌غدا دروست کردوو. گوتم: کاک خۆم! چهند سال پیکه‌وه‌ ژیاوین؛ هه‌میشه‌ پیم گوتووی شیعه‌ر بۆیه‌ نابێ تۆ قسه‌ی لێ بکه‌ی. له‌و باره‌دا زۆر که‌وده‌نی!

حاسل بە فەرمانى بارزانى كاك محمەد مەولوود رزگارى ھات؛ بەلام قىوولى نە كردهوہ كە سەرپەرستى مەجەللەى ھەولپىر بكا.

جاريك بەر لەو ھەرا و چەققەيە، مەقالىكەم ھەر بۇ مەجەللەى ھەولپىر نووسى بەو مانايە كە: «لە بەر دوكانىكى بەغدا رادەبەردم، چەققەلىكى موومىيائى كراو لە بنى نووسرابوو نرخی بىستوويىنچ دىنارە. بە بىرندا ھات كە بى و نەبى ئەو چەققەلە بە زىندوويى شاعىرى كورد بووہ كە پەنجا چەققەلى زىندوو قرانىك نايەنئ و بە مردوويى نرخی ئەوئەندە بالا دەچى!» زۆر لە شاعىر و ھونەرمەندانى كوردم بە نموونەى ئەو چەققەلە باس كرىدبوو.

شيعرى «حەللەق - مەللەق» م بۇ «سەعيد ناكام» خويىندبووہ؛ لە بەغدا زۆرى تارىف كرىد. كە ھاتمە ناوپردان و دىتى دوكتور مەحموود و مامۇستايان پىي قەلسن، ھەر خۇى - كە زۆرى تارىف كرىدبوو - گوتى زۆر خراپە و زىانى ھەيە و نەدەبوايە شتى وا بلىتى!

ھاوينان كۆرى زانىارى وچانى بوو. بە مال و مندالەوہ دەھاتمەوہ كوستان و لە لاي زىنوئ و حاجى ئۆمەران دەزىيان. رۆژىك سەيد عوبەيدىللاى ئەيىووبىم لئ پەيدا بوو، پازدە رۆژىك لام مايەوہ. لە پىي توركيابوہ ھاتبوو. لە سەر داواوى ئەو، دەگەلى چوومە لاي بارزانى. بە بارزانى گوت: دەمەوئ بچم لە فەرانسە بىخوئىم. گوتى: ھەزار تۇ بە مەكتەب سىياسى بسپىرە كە ھەرچى دەيەوئ بۇى بكن. پىكەوہ ھاتىنە ناوپردان. گوتم سەيد عوبىد نانى نەخواردوہ. پىشمەرگەيەك ھات گوتى: فەرموو نان بخۇ! عوبەيد كرىدە ھاوار:

- بۇ دەمكۆزن؟ چمكر دووہ؟!

زانىم نەوعى نەخۇشى ھەيە. خۇم دەگەلى چووم تانانى خوارد و كەس نەيكوشتا! كاغەزى لە لايەن بارزانىيەوہ بۇ دوكتور كامران عالى بەدرخان نووسرا و چوو. ئىتر نەمدىتەوہ و نەمزانى چى كرىدبوو.

ئەحمەدى بارام مىرزا لەو ساوہ فايق و جەماعەت چووبوونە ديوى ئىران، جىپىكى پەيدا كرىدبوو؛ رانندەگى دەكرد. ئەغلەب لە مالە من دەنوست و دەيخوارد. شەويك نزيكى بەربەيان سى سوار لاي خىوہتەكەم دابەزىن. لە سەيد رەسوولى بابى گەورەيان دەپرسى. خەبەرم دانئ كە لە «سەرگەى نىل» دەزى و رۆيشتن. ئەحمەد چووبوو خەبەرى بە مەسوود بارزانى دابوو كە ھەزار چەك بۇ چەتەكانى ئىترانى دەنيرى و شەو ھاتن و بە بارە چەكەوہ بەرپى كرىدەوہ! بە رپومدا نەدايەوہ و ھەر لە سەر من دەزىيا. تا لەپر لە رى گرتىيان و بردىانە زىندانى بەغدا و لە پاشان دەگەل جاسووسانى گىراوى خۇيان گۆرپانەوہ و دايانەوہ بە ئىران و كرا بە رانندەى شارەوانى مەھاباد. ئىستەش لە كەرەجە و رانندەيى دەكا و ھات وچۆم ھەر دەكا.

كاك ئەمىرى قازى زۆر جار سەرى دەدام و پىكەوہ دەزىيان. بە راستى زۆرم كەيف گرتبووى و ھىچ عەيىم تىدا نەدىت.

لە كۆر مەجەللەيەكمان دامەزراند كە سالى جاريك يان دوو جار دەرچى. لە ژمارەى يەكەمدا فرىا نەكەوتم چى بۇ بنووسم. لە ژمارە دوودا مەقالىكەم نووسى دەربارەى وشەى عەرەبى كە رەگەزىان فارسى، يان كوردى، يان زمانى تر بوون. مەقالەكە چل و چەند رپوپەرىكى گرت. بوو بە ھەراى مامۇستايانى «كۆرى زانىارى عەرەبى» كە ئەم كوفرە بۇ كراوہ. ئىحسان شىرزادى رەئىسمان زۆر ترسابوو؛ گلەى لئ كرىد كە چارى ئەو كارە چۆن بكنەن؟ گوتم حازرم بۇ محاكمە و جوابدانەوہ. مەجلىسىكى زليان تەشكىل دا، پىرە زاناي، عەرەبى زۆر رەگەزپەرستى

میښک وشک کؤ ببوونهوه.

رهئسه که بیان گوتی: تۆ چۆن ئەو هه موو وشه عه ره بیانه ی که له قورعاندا هاتوون ده لیتی له فارسی و کوردییوه وه وهر گیراوت؟ نازانی ئیمامی شافیعی فه رموویه: هه رچی له قورعاندا هاتووه هه مووی عه ره بی ره سه نه و زمانی بیگانه ی تۆ نه هاتووه؟!

- جه ناب! شافیعی بۆ خۆی ئەو فه رمایشته ی کردووه؛ له لوغه تی بیگانه هیچ خه به ری نه بووه. هه موو ته فسیره کان ده لئین وشه ی «مشکوه» عه جه مییه. ئەو جار که من نزیک هه وسه د که لیمه یه م په یدا کردووه، ته نیا روانیومه ته سه ئی کتیب: «وشه ی فارسی به عاره بی کراو» نووسینی که شه ی مار دین «ئه ددای شیر» که له ۱۹۰۹ دا چاپ کراوه؛ دووه م: «المعرب للجوالیقی» که له چه رخی چواره می کؤچی نووسراوه و چه ند جار چاپ کراوه؛ سه ئیه م: «المنجد» که سه ر له به رم پشکنیوه. ئیوه هه رچی نووسیموه ئە گه ر له م سه ئی کتیه دا نه تان دیته وه له سه ر منی حساب که ن. ئە گه رچی بۆ خوم پتر له هه زار و چوار سه د وشه ی عه ره بیه م دؤزیوه ته وه که له کوردی و فارسی و ئیتالی و چه به شی و عیبری و ئارامی و فیره عه ونی و فه رانسی و رووسی وه ر گیراوت؛ به لام من ئەوانی خۆم نه نووسیوه.

کیشه یان له بیر چوووه؛ ئەه م جار ده یانگوت چۆن باوه ر بکه ین که تۆ هه وسه له ت هه بووه هه موو «المنجد» بخوینیته وه؟! به سه لامه ت له کیشه یان رزگار مان بوو.

له سه ر شافیعی شتیکی دیشم له بیره: له خێوه تی شیخ عوبیدیللا چه ند مه لایه ک میوان بوون. باسی خوتبه ی جومه و ته لقینی مردوو کرا که شافیعی ده لی ده بی به عاره بی بن. گوتم: شافیعی وه ک ئەو به عسیانه ره گه ز په رستیکی عه ره ب بووه؛ ده نا له پیش خوتبه ی جومه دا هه دیسیک ده خوینرتیه وه که دوو خوتبه له جینگای دوو رکاتی جه ماعه ته. ئە گه ر وتار بیژ چوو ه سه ر مینه ر، که س قسه نه کا؛ گوئی بگرن! که سه ئی قسه بکا پر و پووچه. کئی پر و پووچ بلئی، نوژی جومه ی به رنا که وئ. یانی نسحه تان ده که ن. کابرای کورد یان تورک که نازانی باس چییه، گوئی بگری و نه گری هه ر هیچه. که وا بی قه ت نوژی جومه ی ئەوانه ی عاره بی نازانن به ر نه که وتوووه. ته لقین بۆ مردوو نییه؛ بۆ ئەو زیندوو انه یه که هاتوون مردوو بنیژن. دلایان نه رمه و مردنیان له بیره؛ نسحه تیان ده کری که ئە گه ر پیایو چاک نه بن پاشه رۆژیان خراب ده بی. که وا بوو ده بی به زمانی خۆیان نسحه تیان بکری.

مه لایه کم لی راست بۆوه: تۆ چۆن بی ئە ده بی ده گه ل ئیمامی شافیعی ده که ی؟! زۆریان خۆیان لی تووره کرد که قسه ی هه زار حیسابیه و ئیمه بیرمان لی نه کردۆ ته وه... له کۆر نامیلکه یه کم ده رباره ی «عه شیره تی گاوانی کورد» - که له زه مانی عه باسیدا خاوه ن ناو بوون و شاری حیلله یان دروست کردووه له عه ره بییه وه کرده کوردی و چاپ کرا. هه فته ی دوو جار یان سه ئی جار کؤ ده بووینه وه؛ ئیستلاحاتی عاره بیه مان به کوردی ده دیته وه. هه ر که سه ش ده بویه سالیانه حیسابی به ره مه می بکری بزانیان له سالی کدا چی کردووه که خزمه ت به کۆمه ل بی.

دوکتور پاکیزه ره فیق حیلمی له و که سانه بوو که هه ر ده زانن باسی خه لک به نه زان و بیکاره بکه ن و گالته ی به هه موومان ده کرد. دوا ی دوو سال که لیکیان داوه، قه ت تاقه دوو دیر یکی به ره م نه بوو. بۆی نووسرا یان خۆت بکیشه وه یان ده رت ده که ین. ئەو رۆیشت. عه بدوللا نه قشبه ندیش که مدیری کوللی حسابات بوو، نه یده کرا دوو کار بکا؛ کشایه وه. «جه مال بابان»،

«شوکور مستهفا» و «محمدمهدی مهلا کهریم» بوونه هاوکارمان. مام هیمنیش له کۆر به شدار بوو؛ توحفه‌ی موزه‌فهریه‌ی درایه که بیخاته سهر خه‌تی خۆمانه.

قەرار درا له ماوه‌ی پینچ سالدا فەرهنه‌نگیکی کوردی به کوردی زۆر ته‌واو دهرخه‌ین؛ «دوکتور ناوهرحمانی مهلا مارف» که شه‌ش سال له لینینگراد دهرسی فەرهنه‌نگ ساز کردن فیر بیوو به سهری رابگا. «مهلا عه‌بدوئلا حه‌ییایی» پیتی سپی‌را فەرهنه‌نگی مه‌ردۆخ بکاته فیش.

له‌و ماوه‌یه که له به‌غدا بووم دوکتور قاسملوو، مهلا عه‌بدوئلا حه‌ییایی و حه‌سه‌ن ره‌ستگار و مهلا ره‌سوول پیش نمازی و مام هیتیم زۆر دهدی و هات‌و‌چۆمان زۆر بوو. زۆر جار قاسملوو ده‌هاته مال «مه‌عه‌که‌رۆنی» بۆ لی‌ده‌ناین؛ زۆر ده‌ستاوی خۆش بوو. قاسملوو ماوه‌یه که مامۆستای دانشگا بوو. باش سه‌فه‌ری ئوروپای، جاریکی تر که هاته‌وه، له وه‌زاره‌تی «تخطیط» (تهرخ‌ریزی) دامه‌زرا‌بوو؛ مانگی سینسه‌د دیناری وه‌رده‌گرت و ده‌یکرده مخرجی هه‌والانی حیزبی خۆی.

وی که‌وتین بیست‌وشه‌ش فەرهنه‌نگی کوردی به زمانانی غه‌یره کوردمان په‌یدا کرد. که‌وتینه فیش سازدان. گو‌تیان مهلا خه‌لیل سوله‌یمان له «شیخان» ی پشت مووسل، فەرهنه‌نگیکی بادینی نووسیوه و له سهر یه‌زیده‌کانیش به عه‌ره‌بی کتییی هه‌یه. خه‌به‌رمان بۆ ناردوه، قبوولی نه‌کردوه هاوکاریمان ده‌گه‌ل بکا. من ئه‌و کاره‌م وه‌ستۆ گرت. له ریگه‌ی هه‌ولیره‌وه چوومه مووسل. شه‌و بوو؛ پانده حازر نه‌بوون بمبه‌نه شیخان؛ که شه‌وانه پرووت ده‌کران. گوتم برا من که‌س پروتم نا‌کا. دل‌م دانه‌وه و ده‌گه‌ل دوو پۆلیس بر‌دیانه‌مه شیخان. بوومه میوانی فرماندار که ناوی «حاجی ره‌سوول» و خه‌لکی سوله‌یمانی بوو. ناردم له دووی مهلا خه‌لیل. ده‌میک بوو ده‌مناسی؛ شاعیریکی زۆر پیر و زۆر فه‌قیر. شه‌و زۆر خۆشمان رابوارد و سبه‌ی مه‌لاخه‌لیل بر‌دمیه‌وه ماله‌ خۆی. له ری باس‌م کرد که فەرهنه‌نگه‌که‌ت زیراکس ده‌که‌ین؛ له فەرهنه‌نگی گه‌وره‌دا سوپاست ده‌که‌ین که له تۆ به‌هره‌مان وه‌رگرتوه. کتییبه عه‌ره‌بیه‌که‌ی سهر یه‌زیدیانیش له‌وانه‌یه به ناوی تۆ چاپ بکه‌ین؛ هیچ نه‌بی ناهه‌وتی و تۆ که چه‌ند جار مالت سووتینراوه و کتیبته فه‌وتاون، ئه‌وانه‌ت بۆ ده‌مین. باش وایه بدمه‌یه‌ی بیانبه‌م. پوو‌لیکیشت ده‌ده‌می.

گو‌تی: ده‌توانی سی دینارم بده‌یه‌ی؟

[ئه‌ی مامۆستای بیچاره! پوولی ده‌وله‌ت نه‌دری به تۆ، به کی بدری؟]

- دووسه‌د دینارت نه‌غد ده‌ده‌می؛ کتییبه‌کانیشته ههر مولکی خۆت بی.

- هه‌زار که وای بی ده‌توانم خانوو‌یک درووس که‌م!...

به فرماندارم گو‌ت. قه‌ولی دا که ههم عه‌رزى بداتی، ههم که‌رسته‌ی خانوو. فەرهنه‌نگ و کتییبه‌که‌م هه‌تاوه کۆر.

قەرار درا یادبوودیکی حاجی قادر له کۆیه بگیری. کرامه راسپارده‌ی کۆر و چووم. وتاریکم خوینده‌وه، مژده‌م دانئ که کۆر قهراری داوه کۆته‌لیکی نبه‌له‌ش بۆ حاجی له کۆیه دامه‌زرتنی و رایانسپاردۆته ئیتالیا؛ به‌و زووانه ده‌گاتی. بۆ رۆژی دامه‌زرانی کۆته‌لی حاجی من له ده‌ستا نه‌بووم؛ مام هیمن له لایه‌ن کۆره‌وه چوو‌بوو، شیعیریکی هه‌ره باشی خویندبۆوه.

مانگی سه‌د دینار بازنه‌سته‌گی، بیست‌وپینچ دینار حه‌قی ئه‌ندامه‌تی کارا له کۆردا، له هه‌ر جه‌لسه‌یه‌کی هه‌فتانه‌دا سنی دینار هه‌قی کۆبوونه‌وه‌ی دوو سه‌عاته، سه‌ره‌رای ئه‌وانه‌ش ته‌رجه‌مه‌ی کتییی دهرسی کوردی - که یه‌کیک بووم له سنی که‌سی پشکنی هه‌ره بالا- فۆرمه‌ی

کتیب شیست دینار دهدرا؛ دهااتم یه کجار زۆر بوو. له سالیکندا لیکم دایه وه پتر له ههوسه د دینارم ههر مالیاتی دهرامهد دابوو. زۆر دهوله مهئند ببووم. زۆری ژنان و پوولی نهغدم زۆر بوو. هه موو شت ههرزان. مخاریج کهم و دهرامهد زۆر. بهو پهیری تهسهلی دهژيام و به هه موو توانا یارمهتی دۆستانی دهسکورتی خۆم ده کرد. ئەم ئیحترامه زۆره و داهاته زیادیه و بهشدار بوونم له هه موو کاروباری ئەدهبی و ته رجهمه دا، ببوه مایه ی هه سوودی و ئیره یی زۆر کهسی عیراقی که به ناو زانا بوون و ده گهل منیان دهر نه برد: «چۆن کوردیکی ئیرانی له کوردی عیراقی به برهوتر بی؟!...». زۆر کهس له خۆرا دژایه تیان ده کردم. دوکتور عیزه ددین مسته فا ههر له خۆوه ببوه دوزنم. ته نانهت خه بهری به حکوومهت ده دا که ئیرانییه و ده بی بیگرن! به لام له بهر مه لامسته فا پارێزرا بووم.

کاتی شه رفنامه م ناماده ی چاپ ده کرد به دوکتور مارف خه زنه دارم گوت: تۆ شه ش سال له لینی نگراد رووسیت خویندوو؛ پیشه کیه کی خانم «یه فگینا واسیلیفا» به رووسی له سه ر شه رفنامه ی ته رجهمه ی رووسی نووسراوه؛ بی زه حمهت بۆم بخوینده وه تا ته گهر شتیکی تازه ی تیدا بی نه قلی بکه م.

- باشه، جا ئەوه چیه؟ هه مووت بۆ ته رجهمه ده که م.

نه هاریک ده عوه تم کرد، ههرچی کردی نهیتوانی دوو دیر بخوینته وه.

- دوکتور گیان دباره به شه ش سال فیری رووسی خویندنه وه ش نه بووی!

که مال مه زه هر بۆی ته رجهمه کردم.

رۆژیک «دوکتور کاوس قه فتان» ده عوه تی کاک مه سهوود محمه مد و که مال و منی کردبوو.

گوتی: هه ژار! ده زانی من له کوردی نووسیندا چه ند زه بر به ده سه تم.

گوتم: کاکه! تا نه چوو بوویه رووسیا باش بووی. له وه تا هاتوو یه وه عه سلهن کوردی نازانی و شایه تم ئەو داستانه یه که نووسیوتن.

که له ده عوه ته که ده ر چوین، کاک مه سهوود محمه مد فه رمووی:

- هه ژار تۆ موجهامه له و ته عارف نازانی! نه ده بوو ئەمه به کاوس قه فتان بلێی.

- کاکه مه سهوود! من روویی و موجهامه له به نیفاق ده زانم. ئەمه ش نه زه ری هه خۆمه. ره نگه

پاش په نجا سالیک مه معلوم بیی که موجهامه له ش ههر نیفاق و دوو روویییه...

رۆژیک له کۆمهلی دراستی کوردی بووم. گویم لئ بوو «ره سوول هاوار» - که شاعیریکه - له

ژوو ریکی تر به مودیری ده گوت: مامۆستا عه بدولا شالی! سه گیابی وامان لئ پهیدا بوون ده لین

ده بی کوردی له شوان و ره نجبه ری نه خوینده وار فیر بن! ئەدی چه ند ساله ئیمه چیمان

کردوو؟ چۆن زمانه نه ده بیه که مان ته رک بکه ی و شوین و هه زری و گوانان کهوین؟! که ئەو

جوینته ی ده گهل من بوو. هه میسه من شه ری ئەوانه م ده کرد که زمانی پاکی کوردی تیک

ده دهن و دانه به دانه عه ره بی و هه رده گێرن و ئەویش به ئیشتیبای نه زانی خۆیان... گالته م پی

ده کردن. له بهر ئەوه زۆریان زۆر رقیان له من ده بووه. نه به زینم له بهرانه ر ئەو نه زانه خۆ به زانا

ناسانه سه ره نجام کاریکی وای کردبوو که زۆریان بیر له حالی خۆیان و قسه ی من بکه نه وه و

ئه گهر چی خرا په یان ده گوتم، بیته سه ر قسه کانم. پیم وایه له وه شه ر و هه رایانه دا توانیم تا

ئه ندازه یه کی باش گه شه به زمانه که و نووسینی کوردی بده م.

جاریک له جهنگه ی ئەوه دا که «عیزه ددین» له هه موو جی دژی من ده دوا، تووشم هات. زۆر

بە پرووى خۇش دواندىمى، گوتى: مامۇستا! ئەگەر من و تۆ يەك بىن و يارىدەي يەكتر بدەين كەسمان يېئ ناوئىرى؟ با بىينە دۇست.

گوتم: كاكە گيان! ئەوى ھەموو كەس دەيزانى تۆ تا رېشت ھاتووه باشيان باس نەكردووى؛ لە پاش رېش ھاتنىشت دەبىنم ھەر خەرىكى فىئەل و دەستېرى و دووروووييت. بە بىرى من دوژمنايەتتەيەكەت بۇ من لە دۇستايەتى دەگەلت باشتەر يېئ. چونكە كەسانىك بزائن كە من و تۆ رېنگەمان جىايە، تارىفە بۇ ئەخلاقى من...

راستى شتىكى عەجايىب بوو: زۆر لەو كوردانەي لە پرووسيا خوئىندبوويان - جگە لە دوكتور كەمال مەزھەر - زۆر نەزان و گىل ھاتبوونەو.

لە ئاخىر و ئۇخىرى پايىزى سالى ۱۹۷۳دا لە لايەن كۆرى زانىارى (ئاكادىمى عىلمى) شۆرەويەو دەعوەتەمەيەك بۇ كۆرى زانىارى عەرەبى و كوردى ھات كە شەش كەس بىنن. چوار پىرە عارەب لە لايەن كۆرى زانىارى عەرەبى و كەمال و من لە لايەن كۆرى زانىارى كوردىيەو دەستنىشان كراين. ھەر وەك كە چوو بوومە پارس، چەند دانەيەك شەرەفتامەم برد و پېشكەش بە شوئەوارە زانستەكان و پىلوانى وەك «تەوفىق وەھبى» و «ئەدمۇنس» و «مىستەر مەكنزى» م كوردبوو، دواز دە نوسخەم شەرەفتامە دەگەل خۇم بۇ شۆرەوى برد. بۇ جارى دووھەم پاش چاردە سال ديسان لە رۇژىكى پر بەفردا گەيىمە مۇسكۆ لە ئوتىل «كۇنتىنتال» لە «مەيدانى سوور» - كە ئوتىلىكى قەدىمى و زۆر جوان و بە شان و شكۆ بوو - دابەزىن. ديار بوو زۆر مىوانى بە قەدرىن. ھەر كەسە ژوورىكى زۆر ساز و تەيار و جوانمان ھەبوو.

جاران كە مىوانى نووسەران بووم، ئەم جار مىوانى ئاكادىمى علووم بووم. چاكى ھىنابوو: عەرەبەكان - كە ھەمووى مېشك پوچەلى رەگەز بەرست و دژى كورد و دژى پرووسىيە بوون و زۆر بەيان سالەھا مەعاشخۇرى ئىنگىلسان و سەفىرى زەمانى نوورى سەئىد و پادشايى بوون - ھىچيان كەلىمەيەك پرووسىيان نەدەزانى؛ تەرجومانى ھەمووان دوكتور كەمال مەزھەر بوو. ھەر قسىكى بىتاميان دەكرد و ھەر عەرەبايەتتەيەكيان دەنوند، كەمال بە ئارەزووى خۇى تەرجومەي دەكرد. واى بە سەر ھاتبوو كە عەرەبەكان ببوونە گالتەجارى زانايانى مۇسكۆ. بە تايەتتى «دوكتور پۇلىقۇى» كە سەرپەرستى مىواندارى ئىمەي پىئ سىپىرابوو، ھەر بە دل عەرەبەكانى ناخۇش دەويست و ھەزى لە چارەيان نەدەكرد. دوو جار بەيئ ئەوان ھەر دەعوەتى بۇ مالە خۇى كرىن.

سى جەلسە لە ئاكادىمى شۆرەوى دەگەل زانايان كۇبووينەو، قسە لە پەيوەندى دۇستانەي ئاكادىمى عىلمى عىراق و شۆرەوى دەكرا. لە مەجلىسىكدا زانايەك گوتى: وا دەردەكەوى كە كوردستان پىش لە ھەموو شوتىكى رۇژھەلات زۆر ئاوەدان بوو. زانايانى ئاسەوارى شۆرەوى لە مەلبەندى «سئجار» شوئەوارى گوندىكيان لە بن عەرز دىوہتەو كە خانووەكانى بە زنجىر و بە دەورەي مەيدانىكدا دروست كراون؛ كە ئەو نىشانەيە كورد بەنجا ھەزار سال لەو پىش فكىرى دىفاعى مونەزەمىيان ھەبوو و خەلكى گوند توائىويانە بەرانبەر بە دوژمن، گوندىان وەك قەلا ھەلخەنەو و ديارە تەمەددونىكى گەرەيان ھەبوو.

گوتم: زۆر بە داخەو شۆرەوى و زانايانى، ھەر بە مردووى پەنجا ھەزار سالەمانەو خەرىكن؛ بەلام ئەوانەي ئىستا زىندوون و لە سەر زەوبىن و قەتلوعام دەكرىن، ھىچ نرخیان بۇ دانەنراو! برىا نىو ئەوئەندە كە بە ئاسەوارى كۇئمانەو خەرىكن، بە زىندووەكانمانەو خەرىك بوونايە و لە

مردن پرگارتان بگردايە...

شەرەفنامەم بۇ كىتەبخانەى لىنين و زۆر لە كىتەبخانەكانى تر نارد، نوسخەيە كىشىم پيشكەش به ئەنستىتۇى رۇژھەلاتناسى كرد كه «غەفوورۇف» ناو به سەرى رادەگەيشت. وهختى ميوانيه كه مان تەنيا حەفتەيەك بوو. برديانينه لىنينگراد، دوو شەو ماینهوه. رۇژيک ميوانى «كەرىم ئەبيووبى» بووين؛ هەر من و دوكتور كەمال. كەرىم زۆر گۇرأبوو؛ سەر و سميلى بۇز ببوو. ببوه چاكەرەوهى دەزگای دەنگ هەلسەنگ؛ وازى لە زمان شوناسى هينابوو. شەو تەلهفۇنم لە خانم «سيدا رۇدينكو» كرد. ئادرىسى دامى كه هەر دەيى بچم ميوانى بم. دىتمهوه؛ پير ببوو؛ چاوى بى حوكم ببوو. دوو كورپى لاوى هەبوو كه لە مەدرەسەى مووسيقى بوون و كاربان نەدەكرد. ميردى نەمابوو. زۆر ماليكى فقيرى هەبوو. وا دەر كەوت لە رووسياش كەسانى كه لە كارى زۆر بەجى دەميين لە بير دەچنەوه. داواى مەم و زينم لى كرد كه خۇى بە چاپى گەياندوووه و بە رووسى ماناى لى داوهتەوه. سويندى خوارد كه هەر تاقە نوسخەيەكى هەيه، گوتم لىت ناستينم.

لە لىنينگرادەوه من و كەمال چووينا يەريوان. عەرەبە كانيش چوونە تاشكەند كه چاويان بە مەلاى ئوزبەك و كىتەبى عەرەبى بكووى و لە باكۇ يەكتر بگرينەوه. زۆر لە كوردەكان بە پيرمانهوه هاتن. شەو «جاسمى جەليل» بردينيه ماله خۇى كه شامان بداتى و شەو بمانهينيتەوه ئوتيل. دەتوانم بليم مالى جاسم مالى هونەر بوو: ئوردوخانى كورپى دوكتوراى لە ئەدەبىياتدا هەبوو؛ جاسم بۇ خۇى شاعير و نومايشنامەنوس بوو؛ جەميلەى كچى مۇسقىار يەك بوو بژاردە؛ دووهزار ئاھەنگى زۆر رەسەنى كوردى خستبووه سەر ئەلفباى نۆت و چاپ كرابوو. راديؤ يەريوان بەو ماله كارى دەگەرا. شەو جەميلە بە پيانۆ هەواى هەلپەركىي شىخانى لى دا. جاسم و كچ و كورپى هەستان برەقسن، كەمال گوتى من نازانم، من هەستام و تاويكى باش دەگەليان رەقسيم. من باوم لە كەمال خۇشتر بوو كه كرمانجى ئەوانم دەزانى.

بەيانى ئەو رۇژە چووينا ئاكادىمى علومى ئەرمەنستان. دەگەل «حاجى جەندى» شاعير - كه زۆر پير ببوو - بووينا ناسياو. كورپە جەيلەيەكى كورد سەرۆكى كاروبارى ريكخراوى كومۇنىستى لە ئاكادىمى بوو. زۆر بە لامهوه بەقيمت بوو كه گوتى: سپاردوومه لە ماوهى شەش سالدا تاريخىكى زۆر بان و بەرىن و هەموو لاينەى كورد و كوردستان ساز بدرى. ئەو پياوهشم دىتەوه كه باس كرد لە بۇكان ئەفسەرىكى رووسى بە ناوى ياقووب و لە بەغدا باغچەوانى مالى شا ببوو! زۆر كه يىفمان پيىك هات. «عەرەب شاميلوف» م ديت - نووسەرە كەى كىتەبى «شوانى كورد» و «بەربانگ» و «قەلاى دمدم» - زۆر پير ببوو. بە خەيالم وهخت بوو بخەرفى... گەليىك ميدالى گەورەى شۆرەوى بە سينگەوه بوو. دەگەل جەميلە عەكسمان گرت، هەروەها دەگەل عەرەب شاميلوف و جاسم و حاجى جەندى و زۆر كەسى تر.

لە ئاكادىمى كەمال بە رووسى و من بە كرمانجى وتارمان دا كه كرمانجىە كەى من كورد يىك تەرجەمەى بە هەرمەنى دەكرد. پاش نوپژ برديانينه سەبرى ئاسەوارى كۆن. كابرايەكى پيرى عەينەك لە چاوخەتى ميخى دەخويندەوه، قەت تۆ فارسى و كوردى وا بە رەوانى ناخوينهوه! تەرجەمەى بە توركى پى دەگوتين. جار يىكيان سەرۆكى ئاكادىمى لەوحەيەكى نيشان دام؛ گوتى ئەوه فلان شتە. پيرە لىي مۇر بۆوه:

- چووزانى؟ خۆ تۆ نازانى خەتى ميخى بخوينهوه!

- ئوستاد بە ئەرمەنى نووسرابوو. دەنا من و خەتى ميخى تۆ، ھەزار گەزمان نيوانە!
 كوردىك بانگىشتى كىردىن بۇ گوندىكى كوردنشىن لە نىزىك چىيى «ئاراتار». ژن و
 پياوھەكانى جلكيان تەواو ۋەك يەزىدىيەكانى چىيى «شەنگال» بوو. لەوئىش بە دەھۆل و زورنا
 رەقسىكمان كرد. نانئىكى ئىوارەيان داينى.

چووينە نىشانگەيەك كە بە يادى ئەو دواز دە عەشىرەتە ئەرمەنيانەوھە چەقاوھە كە توركان
 قەتلۇعاميان كىردوون. نىشانگەيەكەش لە نىزىك چىيى ئاراتار ھەبوو، نووسرابوو: «بە يادگارى
 برايتى كورد و ئەرمەنى كە لىزە بە گۆر كانداندا چوونەوھە و نىشتمانى خۇيان برايانە پاراستوھە».
 لاوھە كوردىك تاق كىردەوھە كە ھەز دەكەم بەيى درۆ و دوورويى ۋەزىيە كورد لە ئەرمەنستان
 چۆنە بۆم باس بەكى. گوتى: راست ئەوھەيە مىللەتى ئەرمەنى زۆر دەگەل كورد چاكن. جگە لە
 حقووقى قەومى، ئەوھەندەي شۆرەي قەرارى داوھە، ئەرمەنى پىر لەگەلمان بە چاگە دەبزوونەوھە.
 ئەگەر دەكەس لە يەك رادەي خويىندەوارى و بە يەك جۆر كارنامەوھە داواي كارئىكى دەولەتى
 بەكن، يەكيان لەو دەيانە كورد بى، لىت روون بى كوردەكە قبوول دەكەن، چونكە سەر بە
 مىللەتى كەمىنە و ئەقەللىيەتە. حورمەتمان زىياد لەوھە دەگرن كە چاوەنۆپىن.

من قسەم كرد، گوتم: سەيرە بانئىك و دوو ھەوا ھەيى: كورد لە گورجستان ھەقى نىيە لە
 پاش كلاسى ھەوت - كە ئىجبارىيە - بچىتە مەدرەسە و بگاگە خويىندىن بالا. ناچار ئەوي بىھەوي
 بخويىن، دەيى ھەلئى بۇ مۇسكۇ يان لىنىنگراد. كوردى ئازربايجان زمانى خۇيان لە بىر براوھەتەوھە
 و ھەموو بوونە تورك! كەچى لە ئەرمەنستان ھەم دەرس بە كوردى ھەيە، ھەم رادىو و رۇژنامە.
 جل و زمانى كوردىش ئازادى ئازادە. من ۋادەزەنم ئەوھە نەجىيايەتى ئەرمەنيانە، نە قانونى
 شۆرەي؛ دەنا چۆن دەبوو بەرانبەر بە كورد فەرقى گورجستان و ئازربايجان و ئەرمەنستان ھەيى؛
 لە حالئىكدا كە كوردى گورجستان دوو ئەوھەندەي كوردى ئەرمەنستان! كەمال گوتى ناوئىرم ئەو
 قسە تەرجەمە بەكەم، لاوئىكى كورد گوتى: «تۆ بە كرمانجى بلئى تا ئىستا تەرجەمەي كەم!». كە
 تەرجەمەي كرد كابرئى ئازربايجانى ھەستا دەستى خستە دەستم، گوتى: لىم روونە تۆ راست
 دەكەي و ئەرمەنى زۆر لە ئىمە ئىنسانى ترن و كەيفىشم بەو غىرەتەت دئى كە رووبەروويى من
 ئەمەت گوت...

ھا، بەيانى رۇژى دووھە چووينە سەيرى كىتبخانەي گەورەي «يەريوان». زۆر گەراين. خاوەن
 و سەرپەرستى كىتبخانە گوتى: ھەر چەند تەبەقەي ژىروو بۇ ميوانان مەمنووعە بىيىن، بەلام
 من دەتانبەمە ئەوئىش. بە چەند پلەكانىكدا چووينە ژىرزەمىن؛ ھەمووي كىتئىي خەتى بوو.
 ئىنجىلىكى نىشان داين گوتى ئەوھە كوردىيە و ھەشت سەد و پەنجا سالى عومرە. دوو كىتئى بە
 ناو شووشەدا بوون، يەكيان زۆر پەرگەورە، يەكيان زۆر پچووك و خرىن. گوتى ئەوانە ھەردووك
 ئىنجىل لە پىستى ئاسك نووسراون. پىشوو بىستبووم كە ئاوتستا لە پىستى ئاسك نووسرابوو؛
 بەلام لام ۋا بوو لە ديوي ژوروى پىستەكەوھە نووسراوھە و بە كۆلكەوھە ھەلگىراوھە. گوتم: دەتوانم
 دەستى لىدەم؟

- نا، مەمنووعە.

- كورە دەستى لئى نەدەم لىم دەبىتە مەراق و خەوم لئى ناكەوي!
 مودىر پياوئىكى زۆر رووخۆش و خوين شىرىن بوو. چوو كىلىتىكى ھىنا و نووسراوى سەر پىستە
 ئاسكى دەرىنان. دەستم لئى دا؛ چاكتىر كەغەزى تورمەي قەدىم چۆن بوو، ئاوا ساف؛ بەلام بى

بريقه و نهرم. تازه تيگه ياشتم نووسين له پيشتي ناسک يانی چي. شهره فنامه يه کي نيشان دايين به جوانترين خعت نووسرابوو؛ دوره ي زير کفت و نه قاشي کرابوو. چل سال دواي هوه ولين شهره فنامه نووسرابوو که ده يگوت له قيمت نايه. ژماره يه کي پي دادداشت کردم که بهو ژماره يه تاريخي جوولانه وه ي شيخ عوبيديلاي نه هري له «کتبخانه ي قودسي ره زه وي» له مه شههد هه يه؛ نه ميکرؤفيلم، نه نوسخه مان ده ده ني. به لکو تو له عيراقه وه په يداي که ي. که هه م ژماره م ون کرد، هه م نازنم هه يه يان نا؟!

کاتي ده چووينه گوندي کورده کان و سه يري نيشانه يادگاريه که مان ده کرد، نالاي تورکان له داميني ناراراته وه ديار بوو. هيچم بو نه مابوو، دوو جنيوي سر به کولکه م به جسن و ره گه زي تورک دا!

زوريان ديار ي دامني که له گشتيان عه زيزتر دوو تابلوي به رجسته بوو، ديمه ني هه ردووک چي اي ناراراتي پر له به فري ده نواند.

ئيواره وه خته، له يه ريوانه وه چووينه باکو. شهو گه يشتين و عه ره به کانيش هاتبوون. «دوکتور قادري ناسو» و مال و منداله کاني و زني عه لي گه لاويژ زوو زانيبويان و هاتنه به خيره ينانم. له بيرم چوو بلينم: هه ر که گه يشتينه موسکو، کونه ده فته ريکي چارده سال له وه پيشم برديوو، نادرسي فته جي خوشکناي تيدابوو. ته له فونمان کرد، ژنيک جواي داوه که زور ساله لي ره نه ماوه، به لام نادرسي تازه يان نهو ژماره ته له فونه يه. ته له فونم لي کرد:

- فته جي ده مناسي؟

- چونت بناسم؟ تو کيي؟

- فکر بکه وه!

- به خوا هه ژاريکم ده ناسي به لام نازنم له کوي گوري گوم بووه! ده نگت تزيک له ده ده کا!

- وه ره له فلان ئوتيلم. نه ممانه گه ر هاتي چونت بناسمه وه؟

- وه ک جاران دريژم! پيشم سپي بووه؛ کلويکي قووجي بؤرم به سه ره وه يه.

هات و به په له بردميه وه ماله خوي. ژني نازه ربايجاني نه مابوو؛ ژني رووسي هينابوو. له نه نستيتوي روزه لاتناسي له به شي تاريخ دامه زرابوو. خانووي له موسکو درابوويه و زور ساز بوو. گوتي ئيسماعيل که له ته رويژ هه والمان بووه له باکويه؛ با ته له فوني بو بکه م. لي ي پرس ي: سمايل چوني؟ چه ده که ي؟ گوتي: هه ژارم وه بير هاتوته وه؛ ده گريم و حالتم نييه! زور ريکه وتيکي سه ير بوو. گوتي: نه مرؤ هه ژار هاتوته ماله من؛ ها قسه ي ده گهل بکه!

جا نهو شه وه هه ر گه ييمه باکو، ته واو له ئوتيل توريست نه حه سابوومه وه، ئيسماعيل هات:

- با برؤين بو مالي ئيمه.

ره حيم قازي ته له فوني کرد و بريک کؤخي:

- هه ژار من نه خوشم؛ نه متواني بيم. تو وه ره و دايکيشم لي ره يه!

- ره حيم من ژن ناهينم! دايکت بده به يه کي تر!

ده گهل سمايل چووينه مالي ره حيم. نه يه يشت به ند بم؛ بردميه ماله خوي. کيژيکي به ناوي «فه رزانه» ي هه بوو؛ موسيقي زور خوشي بو ليدين.

به داخه وه بيستمه وه که سمايل جوانه مهرگ بووه! نازه ربايجانيه کي خه لکي سه لماس بوو.

بيستمه وه که پرؤفسور «جه فهر خندان» مردووه.

بەیانى بە ناو شارى باکویندا گێڕاين. شەو میوانى سەرۆكى ئاكادىمى ئازربايجان بووین، عەلى گەلاوێژم لەهوى دیتەوه. گوتى قەراره بە وادەى چوار سال تارىخى ئابوورى ئازەربايجان بنووسمەوه. بۆ يەكەمجار میوهى «خورمالوو»م دیت؛ گوتم تا لە بەر چاوم نەبخۆن ناخۆم!
 رەئىسى عەرەبەكان مى لهوه نابوو كه خانووه كەى رەئىسى ئاكادىمى ناخۆشە! حقووقتان چەندە؟ ئىمە لە عىراق زۆر خۆشتر دەژین! كه لهو جىگەيهدا ئەو قسانە زۆر ئەحمەقانه بوو؛ پىاو شەرمى دەکرد. لە خواحافىزىدا من گوتم: سوپاس بۆ خانمى خانەخوئى كه ئەو چىشتە خۆشانەى لىناوه و زەحمەتى ئەو توانى وامان بەخۆ كا.
 خانم گوتى: دە ناو هەمواندا ئەنیا ئەو پىاوه دەزانى دەلى چى. ماناى هەيه من هەر لە بەيانىهوه زەحمەت بكىشم، بە پىاوان بلىن مەمنوون؟!

لە بەيانىه كى زۆر ساردى شەوى دووهەمدا هاتىنەوه مۆسكۆ. دوكتور كەمال عەرزەيه كى دابوو كه چەند رۆژىك دەيهوى متالا بكا و چەند ئەسنادىك رووئووس بكا. قىوول كرا كه كەمال و من بىست رۆژى تر لە مۆسكۆ بمىنینهوه و مىوان بىن. ئەو رۆژه چوونە بازار و بردىانىنە دىدەنى «مۆزلە» (ئارامگای لىنن). مامۆستا سەعید جەمىلىكى پىرمان دەگەل بوو هەر دەيگوت: ئەو كافره خودانەناسە رووسانە!... راوهستابوون؛ بەفر دەبارى؛ تا نۆرەمان دى بچىنە سەر قەبرى لىنن. چووومە تەنىشتى گوتم: ئوستاد خودا زيارەتت قىوول بكا و نىازت پىك بىنى!
 عەرب رۆينەوه و دەگەل كەمال ماينەوه و چوونە ئوتىلىكى تر. دەگەل فەتخى دەگەرام، دەچووومە مالى، شەوانە دەچوونە رستووران بىكەوه.

رۆژىك دەگەل كەمال چوونە دىدەنى «غەفوورۆف». شەرفنامە كەى لە پىش بوو؛ زۆرى ئافەرىم لى كردم. گوتى: هەزار بە قسەم بكە وەرە مۆسكۆ! خانووت بۆ وەرەدە گرم. لەم ئەنستىتۆيه كارمان بۆ تۆ زۆر دەبى. نەخوازە كه زانىومە عەرەبى و فارسى و كوردى چاك دەزانى. مندالت زۆر باش دەخوینن؛ خۆشت زۆر خۆش بەرى دەچى. هەر ئىستا با خەبەر بنىرم مال و مندالەكت بىنە مۆسكۆ. تۆ مەچۆوه!

گوتم: زۆر سوپاست دەكەم؛ بەلام تا مەلا مستەفا منى بوئ، لىى دوور ناكەومەوه. ئەگەر پىم بلى، دىم و پىم خۆشە.

كەمال رۆيشت بۆ سالۆنى كتىب خويندەنەوه. غەفوورۆف فارسى زمان بوو؛ تاجىك بوو. جگە لە سەرۆكايەتى ئەم ئەنستىتۆيه، لە مەكتەبى سىاسى حزبى كومۆنىستى شۆرەوى ئەندامىكى بالا بوو. لەوانە بوو كه لە كرمىلىن دەژىن. كورسىه كى هىنا پىش و گوتى: هەزار! من زۆر دۆستى بارزانىم. لە مەكتەبى سىاسى حىزبدا دۆستى هەن؛ بەلام هەشن كه ناخۆشيان دەوى. ئىستا قازانجى شۆرەوى لەوه دايە كه هىچ كىشه لە عىراقدا نەبى. جا كه عىراق داواى كردووه جەبەيه كى يەكگرتوو لە نىوان حىزبى بەعس، حىزبى شىووعى و حىزبى پارتى بارزانىدا پىك بىت، بە مەسلەحتەى سىاسەتى بالاي شۆرەوييه. لە زمان منەوه بە بارزانى بلى خۆنەگرى و بچىتە ئەو جەبەهوه.

گوتم: جەناب! دەزانم شۆرەوى و هەموو دەولەتىك دەروانىتە قازانجى خۆى. لىشم روونە ئىوه بەعسى دەناسن كه چەند خوينرۆژ و دوور لە هەموو پەيمان و قانونىكن. بەلى حىزبى شىووعى لە پاش ئەو قەتلوعامەى بەعسى لىيان كرد، بە ئەمرى ئىوه چوونەتەوه بەردەستى بەعس و ئىستا بە گژ ئىمەدا دىن كه ئەگەر نەيهنە جەبەهوه و شەر هەلگىرسىتەوه، يارمەتى

دەولەتی بەعسی دەکەین. خەت و شوپنیکى بەعسى بۆ ئەو جەبەھەیان کیشاوه، ئاشکرا ھەرچى حقوقى مىللى ئىمەيە و ھەرچى داواى حيزبى كومۇنىستە دەمالیتەوہ. دەبى نۆكەرى ئالقەبەگوپى بەعس بىن. پازدە سالە شەر و لیكدانمانە؛ ھەزاران لاوی کورد لەم ڕیگەدا خوینی ڕزاوہ؛ بە ھەزاران مال سووتینراوہ و وێران بووہ. چۆن باوہر بکەم بارزانى بى وەرگرتنى ھیچ حەقیك دەست لە سەر دەست دانى؟ چى جوابى گەلە لیقەوماوہ کەى بداتەوہ؟ ئایا شۆرەوى دەستەبەر دەبى کە بەعسى خودموختاریمان بى کەم و زیاد بدەنى و پەیمانیکى داویانە پینكى بینن؟ کوا ئەو شەرته شۆرەوى دەیگریتە ئەستۆ؟ ئەگەر ھەر مەسلەحەتى شۆرەویە و ناتانکری ھەقمان بۆ بچەسپینن، مانای وایە ئیمە پاش دوازدە سال گەراينەوہ سەر خەتى ھەوہلى و ئەوجار بەعسى تۆلەى ئەو چەند سالەشمان لى دەکەنەوہ.

غەفوورۆف گوتى: من خۆم باوہر ناکەم بەعسى پەیمان بەرنە سەر. باوہر ناکەم جەبەھە بە تەواوى نەگرنە دەست خۆیان. تەننەت باوہرم نییە کە شیووغيەکانیش لە دەست بەعس ئاسوودە بن. شۆرەوى بشلئ، ناتوانئ عەرەبان ناچار بکا پەیمانیان کە بە کورد داوہ پینكى بینن. بەلام دەلیم زۆر لە سیاسەتمەدارانى شۆرەوى دەیانەوئ عیراق ھیچ کیشە و سەریشەى تیدا نەبى. ئەگەر بارزانى ئەمەش قبوول بکا دیارە زیانیەتى؛ بەلام مومکینە فرسەتیکى تر ھەلکەوئ. گوتم: باشە ھەموو شتیکى پى دەلیم، ئەویش کەیفى خۆیەتى.

شەویک میوانى «پرۆفسۆر بەکایف» بووین کە کوردیکى ئەرمەنستانییە و مامۆستاىە لە دانشگای زمانەکانى رۆژھەلات. بەر لە شام، پرۆفسۆر «قەناتى کوردیف» ھات؛ کە ھاتبووہ مۆسکۆ فەرھەنگى رووسى-کوردى چاپ بکا. دەردى دل لە حالى پەريشانى کورد دەکرا. بەکایف گوتى:

- کچى «گیو موکریان» بە ناوى «کوردستان» ھاتووہ کە لە سەر زمانى کوردى تەحقیق بکا و بخوینئ. پینم خۆش بوو کە بە منیان سپارد.

- کچم لە کام زاواوى کوردیدا دەتەوئ تەحقیق بکەى و دوکتورا بستینئ؟

- لە زمانى مامم: حوسین حوزنیدا!

چونکە نەمزانیبوو حوسین حوزنى زمانیکى سەر بەخۆى ھەبووہ، خۆم لە دەرس پینگوتنى کیشایەوہ!

گوتم: زۆر لەوانەى لە رووسیا دەرچوون و ھاتوونەوہ عیراق، ناویان دوکتورە و ھیچ نازانئ!

بەکایف گوتى: ھەموو گوناھى ئەم قەناتى کوردیفەى!

کوردیف توورە بوو:

- من بۆچى؟

- چەند جارم پینگوتى یەكى وەك نەسرین فەخرى، مارف خەزنەدار و کاوس قەفتان بە ھاسانى و بە ناوى تەعەسسوبى کوردایەتى کارنامەیان مەدەيە؟ ئەوانە دەچنەوہ لە کوردستان دەبنە مامۆستا، مێشكى ھەزاران کور و کچى کورد تیک دەدەن! ھەر گوتت: ناخر کوردن؛ چۆن دەریان نەچوینم؟!

قەناتى کوردیف خەرىك بوو شام نەخوا و برۆا. بە زۆر داماننايە و ئاشتمان کردەوہ؛ بەلام گوتمان حەق بە بەکایفە.

رۆژیک چووینە دانشگای زمانانى رۆژھەلات؛ بەزم بوو: یەك عەرەبى، دوو فارسى، یەك

ئوردو، سىڭ پىشتو، زىمانى سەير سەير دەرس دەخوئىرا. تووشى دوكتورىكى تاجىك بووين. ناوھەم لە بىر نەماو، مامۇستاي دەرسى كوردى و تەحقىقات لە دەورى مەسەلەى كورد بوو. توانىمان بە ھۆى دكتور «پولىفۇى» بلىتى بالشۆى تىئاتر پەيدا كەين. «ئۆپراى كارمن» بوو. لە دوكتور پولىفۇىم پىرسى: تۆ لەگەل ئەو پولىفۇىيەى پالەوانى داستانى «پىاويكى بە راستى» كە فرۆكەوانىك بوو و لە پاش لاق پەرىن دووبارە بۆتەو فرۆكەوان لە شەرى ئەلمانان، خزمى؟ گوتى: نا، ھەر ناومان وىك دەچى.

ئەو دكتورە ژنەكەى تەتار بوو. كورپىكى ھەبوو لە تەمەنى پازدە سال، دەىگوت لە مەدرەسە زۆر ھار و ھاژە؛ مامۇستايان شكايەتى ئەوم لى دەكەن و ھەموو جارىش دەنووسن نەكەى دللى برەنجىنى.

- يانى چى؟

- دەلىن رىزاياتى زۆر بەھىزە و لەوانە بە بىتە زانابەكى ئەتۆمى!
ئەمجارەش نىزىك مانگىك لە رووسىا مامەو. رۆژىك كە دەھاتىن برۆين فەتھى گرىا.
- ئەو چىيە؟

- لە تەورىز لىك جوئى بووينەو، پاش چاردە سال يەكترمان دىتەو. چووئەو عىراق، پاش چاردە سال دىسان دىتمىو؛ چاردە سالى ئايندە ئاژىم بىتىنمەو...

راپىساردم كە لە بەغداو «المنجد» و «نەجالبلاغە»ى بۆ بىتىرم؛ بۆم نارد. بەلام بىستەمەو كە لە ئىنقىلابى ئىسلامىدا ناردابوو تەورىز كە فىرقە زىندوو كاتەو و نەشەرەى ئازەربايجانى بنووسى. چووئەو قىلجى لە تاران دىتەو؛ گوتىووى ھىچم بۆ نەكراو و كەس ئامادە نەبوو ھاوكارىم بكا؛ دەچمە فەرانسا و لەوئە دەچمەو مۇسكۆ. سەلامى بۆ ناردىووم؛ خۆى نەھات بىبىنمەو. ئەم بەينە كە پىكەو بووين بۆى گىپرامەو كە ماوئە شەش مانگ دەگەل قىلجى لە بولغارىا ژباو و زۆرى قسەى قۇرى نىوان خۇيان بۆ دەگىپرامەو.

ھەيفە ئەمەشم لە بىر بچى: رۆژىك لە ئوتىل «كۆنتىننتال» - كە تازە چووئەو - ژنىكى خزمەتكارى ئوتىل سەرى بە ژوردا كرد. كەمال گوتى فەرموو شتىك بخۆو! بە دەست ئىشارەى كرد كە بىدەنگ بە! دوايە لە دەروە پىنى گوتىو كەمترىن قسە بكەن مىكروفۇن لە ژورە كەتاندا ھەيە زەبىتى دەكا. كە چووئە ئوتىلەكەى تر، ئەو ژنە دەگەل يەكىكى ترا ھاتىوونە دىدەنىمان. باسى خۆى كرد كە مېردى موھەندىسى كارخانە بوو؛ لە جەنگەى كاردا بەر ماشىن كەوتوو و مردوو. دوو مىندالى لە پاش بە جى ماو. ھوقوقى مېردەكەى و ھەقى خۆى - كە رۆژى ھەشت سەعات يان بە شەو، يان بە بە رۆژ لە ئوتىل ماندوو دەبى - تىرى خۆى و مىندالەكانى ناكا و ھالى زۆر ناخۆشە. دوكتور كەمال باسى فەرماشتى ماركس و لىنىنى بۆ دەكا كە خەم مەخۇا سوسىيالىستى دەبىتە كومۇنىستى و ھەموو كەسى ھالى خۆش دەبى. ژن لە دىن دەرچوو؛ لە داخان گرىا: من دەلىم من و مىندالم تىر ناخۆين، ئەو دەلى بە قسەى ماركس ھالى خۆش دەبى!

رۆژىك دەگەل كەمال لە ئوتىل دەرچووئە؛ راستى پىمان وا بوو تەزاھورائە - كە لە شۆرەوى قەت روو نادا. كەمال گوتى با راکەينەو ئوتىل، گوتم ھەر دەچم بزانم چىيە. دېم بە خەلك دا: قەرتالەيەك پرتەقالى چكۆلەى شىن بوو؛ ئەو خەلك دەيانەوىست بىگەنى و سەرو يەكىك بىكرن كە وەبەر بىست يەكيان نەدەكەوت!

دە گەل كەمال قەدەممان لىدەدا. چاوم بە كووچە يەكى تەنگى بن بەست كەوت؛ لە دەرگای كووچە نووسرابوو: «سەلام عادل». گوتىم: «وەرە ھەر بەلى قەدرى شىووعى عەرەب ناگىرى! ئەگەر كوژران ئاوا لە مۇسكۇ ناوتان لە سەر كۆلانان دەنووسن!».

لە مۇسكۇرا راست ھاتىنەو ھەرگەى بەينەلمىلەلى ئەستەمبول؛ كە سەودا ھەر بە دۆلارە. زۇرمان شت كرى بۇ دىارى. چوومە دوكانىك داواى جفارەم كرد، كابرأ گوتى: دەخىلە تۆ بچۆ پاكەتېك چاى لىپتۇنم بۇ بكرە. ھەر جفارە بەكت بوى دەتدەمى و زىادت لى ناستىنم. پاكەتە چام بۇ كرى و لە بن دوكانە كەى شارديەو و چەند گلۇسېك جفارەى خارجىم لى كرى. لە تيارەى بەرەو عىراقدا زۇرمان ويسكى و ودكا كرى كە بە دىنارىك بوو؛ لە بەغدا بە پىنچ دىنار. چەمەدانە كانمان پر كرد. لە دوو بوتل پتر مەمنووع بوو. گوتمان ئەگەر لىيان ساندىن ئەو ە چش؛ رىسكى خۇمان دەكەين. شەو دەورى سەعات يەكى پاش نىوەشەو گەيىنە فرگەى بەغدا. كەمال لە پىشدا چوو تەفتىش بكرى. ئەفسەرە بەعسىيە كە گوتى: كوا پىناست؟ دىتى، گوتى: كوردن؟

- بەلى!

ئەویش كوردىك بوو، گوتى بۆنە دەر!

ئىحسان شىرزاد چاوەنۆرمان بوو. ئىمە پىدەكەنن؛ گوتى: دلستان خۇشە، ديارە لە رووسيا باش ھاتوونەو.

- بەلى باش ھاتوونەو. بەلام پىكەننە كەمان بەو دوو چەمەدانە پر لە مەشرووبە يە كە نەيانىشكىن!

لە ساىەى سوال كردنى ئىمەو، يەكجار زۆر كىتېبى زۆر باشمان بۇ كۆر پەيدا كردبوو. «حاجى جەندى» و «قەنات» بوونە ئەندامى فەخرى كۆرى زانىارى. زۆر زوو چوومە كوردستان و پەيامى غەفوورۇقم بە بارزانى گەياند. گوتى: رووس لە پەيمان بەستىن دەگەل بەغدا كە خودموختارىمان بدەنى، خۇيان زۆريان حەول دا، كەچى ئىستە دەيانەوئى بى ھىچ حەقىك خۇمان تەسلىمى ئەوان بكەين! مردن سەد جار لەو بەشەرەفترە كە پاش ئەو ھەموو خوئىن پزائە، سەر بۇ دوژمن شۆر كەم و شەرمەزارى گەلم بىم. ئەگەر مەسلەحەتى شۆرەوى لەو تەسلىم بوونە داىە، مەسلەحەتى كوردى تىدا نىيە...

لە پاش ئىعلانى خودموختارى، برايم ئەحمەد و جەلال تالەبانى و عومەر دەبابە و ھەموو دەستە و بەستەيان ھاتنەو لای بارزانى و عەفووى كردن و لە چيا دەگەل خۇمان دەژيان؛ وەك قەت نىوانمان ناخۇش نەبووئى. حاجى محەممەدى شىخ رەشىد - كە دوژمنى ھەرە سەرسەخت بوو - خۇى سەربەخۇ ھات بۇ دىدەنى مەلامستەفا و دەخالەتى پىكرد. مالم ھەقە مەلامستەفاش زۆرى حورمەت گرت. جارىك بەغدا خەبەرى بۇ حاجى محەممەد ناردبوو كە بچىتە بەغدا. لە وەرەمى تىلگرافدا گوتبووى: من لەو پۋو نۆكەرى بارزانىم و ھەر گەرەيەك ھەيە، تا ئەو نەمىرېت من حكومەت ناناسم!

بەعسى كە پەيمانى پازدە سالەيان دەگەل رووس بەستبوو، شىووعىە كانىشيان بردبوو لای خۇيان و چاوى ھەموو خوئىندەوار و بە كارى كوردىشى بە پوول و پلە نووقاندبوو، دەيزانى زەحمەتە ئەم شۆرشە دووبارە وەك جاران زىندوو بىتەو؛ لىمان كەوتە گەندەل - فىلان! ھات وچۆكەر دەھاتن و لە لاىەن دەولەتەو گەتوگۇيان دەگەل بارزانى دەكرد و ھەر خەرىك

بوون له ناوى بهرن.

رۇژى بىستونۇى مانگى نۇى ۱۹۷۱، يازده مهلا له نهجف و بهغداوه هاتبوون كه چاويان به بارزاني بكهوى له حاجى ئۇمهران. پىشترىش زۇر دهسته له بهغداوه دههاتن. مهلاكاتم له قاوهخانەى حاجى ئۇمهران ديت؛ سالخ مهحمووديان دهگهل بوو. گوتى تۇش وهره ديوهخان بزانه ئەو مهلايانه دهلپن چى. گوتم من ههز له چارهى مهلايان ناكهم. چووم له مالى عهليه كورده خهوتم. له خهوهكهم به دهنگى تفهنگان راپهريم. ديتم له دهورى مالى مهلامستهفا تهقهيهكى زۇر غالبه؛ رامکرد. كابرايهكم ديت ههلديت. ههرام كرد: مههيلن كهس له دى دهرجى!

«سولهيمانى حاجى بهدرى» سهردهستهى ههرهسهكانى بارزاني بوو؛ گوتى كۆلانان بگرن! گهيممه ناوهندى تهقهكه. گوتيان بۇمبايان له مهلامستهفا تهقاندووه. دهگهل ئەوهشدا كه له تاوان وهخت بوو شيت بم، ههرام كرد:

- پياوى چا بن مهيانكوزن! به ساغى بيانگرن! خهبريان لى وهردهگرين.

كهس گوپى به من نهدا. من ههر ئەو هاوارهم دهكرد و به ناو تفهنگچيهكاندا دهسوورامهوه. لهپر بۇمبايهك كه له بن ماشينيكي تۇيۇتاوه قايم كرابوو تهقى. پتر له دوو ميتر له جىي خۇم پهريم؛ بهلام نهكهوتم. رانندهى تۇيۇتا - كه ئەفسهريكي بهعسى و به جلى رانندهيهيهوه دهگهل مهلايان هاتبوو - له بن تۇيۇتاكهوه تهقاندبووى؛ خۇشى كوزرابوو. مهلامستهفا و دوكتور مهحموود له زوور هاتنه دهر. بارزاني سهروچاوى خويناوى بوو؛ زۇر شاد بووين كه نهكوزراوه. ئەويش به سولهيمانى حاجى بهدرى گوت: مهيانكوزن! سولهيمان - كه به جارئك شلهژابوو - له بارزاني تووره بوو؛ گوتى: پرؤ ئەوه كارى تۇنيه! بارزاني گوتى: وا توورهيه لهوانهيه منيش بكوژى! رۇيشت. زۇر زوو تهقه وهستا. هينديك له مهلاكان كه پهنايان به ناودهست و ژوورى تر بردبوو كوزران و كهلاكيان راکيشان. ههوهل كهس من چوومه ژوورى دانىشتنهكهوه. يهك له مهلاكان له سهر كورسيهك دهستى وهپهر چهنى دابوو؛ دانىشتبوو. وامزاني زيندووه. كه بۇى چووم، پارچهى بۇمباوه بن ههنگلى كهوتبوو؛ ههر له جى مردبوو. رامكيشا سهر عهرز. كهلاكهكانى تريشيان هينايه ئەو ژووره. ناگر بهر ببوه ژوورى نوپان؛ پياو له دووكهل دهخنكا. دهگهل عهليه كورده خۇمان ده ژوورى ناگر راکرد و توانيمان بيكوژنينهوه و لهبهر دووكهل و كۆخه چاومان سوور و ههلمساو بوو. منيان كرده مهعمورى پشكىنى كهلاكان. گيرفانم بهتال كردن. يادداشت و نووسراوه كانيان و سهعات و پووليان كۆ كردهوه؛ هيج شتيكى وامان دهست نهكهوت كه مهلا بويه هاتبن بارزاني بكوژن. له گيرفان يهكيكياندا رۇژ به رۇژى سهفهله نهجهفهوه نووسرابوو كه: «شهو له ئوتيل موختار بووين. بهياني سوار بووين و گهينه فلان جيگه و فلان شهو رامانبواردووه...»

من به برواى خۇم واى بۇ چووم: مهلاكانيش خهبريان لهو پيلانه نهبووه. نارديوپانن كه ئيوه دهگهل بارزاني قسه بكهن. دهزگايهكيان له قهدى يهكيكيان بهستووه كه ئەمه زهبتى دهنگه. ئەگهر بارزاني دهستى به قسه كرد ئەو دوگميه بكهوه! دهنگهكهى خۇيمان دهوى. مهلاكه له بهرانبهر بارزاني دانىشتووه، ههر كه دوگمى كر دۆتوه، بۇمبا بووه و تهقيه. بۇ خۇى ببوه پهنجا پارچەش زياتر. گۇشت و خوينى به ميچى ژووره كهوه نووسابوو. دوو ئەفسهري بهعسى به ناوى راننده - كه مهلاكانيش نهيانناسبوو - ترۇرى بارزانيان پى سپىرابوو. تيشگهيهنرابوون كه

بارزانى لە فلان وە تاغ ميوانان دەبينى. ماشينى تۆيۆتا لە بن ديوارى ئەو وە تاغە پارک کرابوو. ماشينىكى تريحيان پى بوو كە جيگەى پارک کردنى لەوى نەببوو؛ دوورتر راگىرابوو. بەلام ئەو رۆژە بارزانى لە وە تاغىكى دىكەدا چاوى بە مەلایان كەوت. رانندە كە زانىبووى كار لە كار ترازو، بۆمباى بن ماشينى تەقاند. سەربانى وە تاغە كەى نزيكى تەواو ھەلەوشاند و تىك و پىكى دا. گەيشتینە سەر ماشينە كەى تر، دوو بۆمبى زۆر دريژ و ئەستورى لە بن قايم كرابوو. يازدە كە لاكمان بن گل خست و دانيان وا لە بەر يەك چوو بوون نەزانرا پارچەيان لە كوتیە. دواى دوو رۆژ، پياوى سەدام ھاتن و حاشايان كرد كە دەولەت ئاگای لى ھەبوو. بارزانى ھىچ لۆمەى سەدام و دەولەتى نەكرد و بە سەر خۆى نەھينا. ئەو رۆژە دەتوانم بليم لە ھەموو رۆژە كانم تالتر و دوايە كەى شيرين تر بوو كە دەمدى بارزانى لە كوشتن خەلستوو. دوايى لە بەغدا بىستەمەو كە ئاجودانى سەدام تەلەفۆنى بۆ كاپرايە كى كوردى ئاشناى كردبوو كە بارزانيمان لە كۆل دنيا كەردەو.

دوو مانگىك دواى ئەو بەلایە، كوردىكى سوورپايى گىرا كە چەمەدانىكى زۆر جوانى بە ديارى بۆ بارزانى ھینابوو. ئەویش بۆمبىك بوو لە ھەر ژوور يكدە بتەقيا كەسى لى دەرنەدەچوو. كاك مەسعوود و چەند كەسىك چوو بوونە بەغدا. لە گەرانەو دا لە سووچى خەيابانىكى بەغدا بەر گوللە درابوون. جگە لە «عەريف حەمىد» كە لاقى شكابوو، ئەوانى تر ساغ دەرچوون. ھەميشە لەو چوار سالىە قەبرانەدا دەولەت خەرىكى لە بەين دانى شۆرش و بارزانى بوو. تەنانت توانيبووى عوبيدىللاى كۆرە گەورەى بارزانیش بكاتە جاسووس و پياوى خۆى. وەك لە دوايى شەرەفنامەشدا گوتوو: بارزانى لە كۆبوونەو ھەيە كى گەورەدا گوتى: تانك و تەيارە و تۆپى دوژمن پيمان نەو، دەترسم پوول و پلە و ترومبيل و قەسر لە بەينتەن بەرى! راست ئەو ھەبوو. ئەوانەى كە چەندىن سال بوو لە شۆرش بوون، وا شىتى دەرجە و پوول و قەسر و ترومبىلى بەغدا بيوون كە بەعسى روون دەيانزانى تازە ئەوانە تاقەتى بەرداوبەرد و شەريان نەماو. لە ماوہى چوار سالەشدا، رېگەوبانى زۆر پان و قەلاى زۆر قايميان لە كوردستان دروست كرد و ئاشكرا ئامادەى ھجوومى دىكە بوون. ئىمەش ھەموو ھوميدمان كەوتبوو سەر ئيران و چەك و يارمەتى ئەو. ھەميشە بە سەتان لە فەرماندەھانى پيشمەرگە، لە تاران و شارەكانى تری ئيران، خەرىكى خۆشگوزەرانى و پوول خەرج كردن بوون.

ئىتر سەرت نەيەشتم، لە سالى ۱۹۷۰را، شۆرش بە جارىك بى ناوەرۆك بىوو. لە سالى ۱۹۷۴دا بەعسى - كە زۆر پشت ئەستور بوون لە يارىدەدانى رووسان - رايانگەيان: كەركوك، خانەقين، سنجار و ناوجەى شىخان بەر خودمختارى ناكەوئ. واتا بە زۆر شەريان بۆ ساز كەردىنەو. شەر قەومايەو...

لێرەدا دەمەوى و چانگىك بەدەم و باسپىكى گشتى خۆم بكەم: ئەو چەند سالە كە من خۆم دەھاتمە شۆرش، چونكە لە شۆرش - بە ناشوكرى نالىم - مەدرەسە و خویندن نەبوو، دەمگوت با مندالە كانم لە خویندن بى بەش نەبن؛ واتا رېسكىكم دەكرد. مستەفام گەيبوو شەش و دەبوو دىپلۆم بستىنى. زۆر زىرە كىكى بلىمەت بوو؛ ھەموو سالە لە مەدرەسەدا يەكەم بوو. زاگرۆسم گەيبوو دووھەمى رانمايى. ئەویش ھەر زۆر ھەلگەوتوو بوو. خانى چكۆلەش دەبوايە بچىتە چوارەمى ئىبتىدايى. ھىچگاش دەولەت تەشقەلەى تىنەھالاندبوون. بەعسى لە سالى ۱۹۷۲دا وىكەوتن، نزيكەى چل ھەزار كوردى «فەيلى» كە سەدھا سال بوو لە عىراق دەژيان، بە تۆمەتى

ئىرانى بوون دەرکرد. که هات ده گەل ئیمەشى تیک دایهوه، بۇ ئەوه مخاریج له سەر بارزانی زیاد بکا و ئاواره ی زۆر بینه دەستویاگیر، هەر کەس شېبهه یان لئ ده کرد ده گەل شۆرشى بارزانیه، به نیوه شهویک له بهغدا دهریانکردن. که لهوانه ی هه وهل کاروان، مالی من و سهد مالی تر بوون. پېش ئەوه به ماوه یهک «مه لاهه سەنى بارزانی» - که خزى نزیکی مه لامسته فا و ژنیکى رووسى هه بوو - له بهغدا جیرانم بوو؛ هاتبووه ناوپردان. گوتم: مه لاهه سەن تکات لئ ده کهم محەممەدى ئیمامى و ژنه که ی با بچنه خانووی منه وه. وا ده کهم مندال و ماله کهم بېنمه کئو. تۆمه ز مه لاهه سەن بۇخۆی بۆته پیاوی به عسیان و خۆی پئ فرۆشتوون! ژنه که شى جاسووسى سه فاره تی رووسه! چوو بوو باسى منى ورد و درشت بۇ ئیداره ی ئەمنى به عسى کردبوو. شهویک سه عات دووی پاش نیوه شهو پیاوی ئەمنى به عسى پزابوونه ماله کهم، کلیلی هه موو ژووره کان و دەرکه یان له «مه عسووم» ساندبوو. بئ ئەوه به یلن ژن و مندال جلکی خه و بگۆرن یان جلکیان هه لگرن، ره بیچه کیان دابوون. مه عسووم هەر ئەوه نده ی پئ کرابوو دینار و روبه تیک (بیست و پینج تمەن) له سەر ته له فیزیون دەست بداتی. ئینتر سواری کامیونیان کردبوون، بردبوویانته ئیداره ی ئەمن. له وئ لئیان پرسیبوون: ئیمامى و ژنه که ی کئین که ده بوو بېننه مالتان؟ له وئوه بردبوویانته دهری بهغدا. ده گەل چه ند مالی تر که به وانه وه ده بوونه سهد، به سه حرادا هینابوویانن و له هه ولئیره وه دەرچوو بوون و له خوار هاوینه هه واری سه لاهه ددین دایانه زاندبوون. هەر کوریکى تمەنى له دوازده سال و بالاتره، له سه فیان دابوون، تیرباریان به رانه ر دانا بوون که ئیعدامیان کهن. ئەفسه ریک له وه ده ما ده گه یبووه، نه یه یشتبوو منداله کان ئیعدام کهن؛ به لام به ره هلدا ی چیا و چۆلیان کردبوون که بۇ کوئ ده چن بچن! به پئ، به ناو شاخ و جهنگه لدا هاتبوون. کاربایه ک دوو منداله که مى سواری کەر کردبوو. گه یبوونه شه قلاوه. سه رمایه و رووتن؛ ژنه لادئى جله کوئى خۆیان دابوو به ژنان. پیاوان له جلکی شری خۆیان مندالیان له سه رما پزگار کردبوو. له وئوه چوو بوونه «هیران» و «نازه نین». به کامیون باریان کردبوون بۇ «رانیه» و له مالی «مام قادری باغه وان» شهویک مابوونه وه. تووزیک پۆشته کرابوونه وه و راست بۇ که مپی ئاواران له نهغه ده وه، له ختوه تیکدا جئ کرابوونه وه و به ژیانى په نا هه نده یی ئاواره ژیا بوون. من که ئەو خه به رانه م زانی، ناردم به دزیه وه مال و منداله کهم هاتنه حاجی ئۆمه ران. پیم وایه یه کهم جار بوو مه عسووم دیت بۇ مال بگری. زۆرم دلخۆشى دایه وه. خانى که هەر دیتى گوئی: بابە! زۆریان سواری کامیون کردین به خۆپرایى و هئیچ پوولیشیان لئ نه ستان دین! خۆزگه م به دلى مندال کا...

جا بزانی من که نزیکه ی سى سال زه حمه تم کیشاوه و ئەویش زه حمه تی فه رهاد، چم لئ سئندرابوو: هه شت هه زار و شهش سهد دینارى عیراقى، چوارسهد مسقال زپړ و خشلئ ژن، پرى شهش وه تاغ مافووره ی ئیرانى، کتیبخانه کهم که باوهر که قهت به ملیون دیناریشم نه ده دا. ئەو هه موو ساله کتیبى هه لئزارده م وه سەر یه ک نابوو. جگه له عه ره بى و فارسى و تورکى ئازهرى، هه رچى به کوردی له ئەسته مبول و عیراق و سووریا چاپ کرابوو، هه مبوو. دووسهد و بیست و هه شت جلد هه ر شه ره فنا مه ی دەست لئ نه دراوم هه بوو. دیارى و جایزه ی مه قالات و ئەو هه موو عه کسه یادگار یانه و خولاسه بابی نزیکه ی دوازده هه زار دینار و خانوویکی «ئیسکان» که ته نیا قیستی پینج سالى مابوو، ته له فیزیون و چه ند رادیو، فرگازی ئیتالی و جل شۆر و هه موو کهل و په لى مالی ته یار و سازى شارستانی، مۇبلى هه ره چاک، هه مووی له سه عاتیکى نیوه شه ودا

موسادەرە كرا. جا چۈن ژنىك كه به خوئى دل شەرىكى پەيدا بونى ئەو ھەموو دارايىيە بوو ۋە دەگەل گەسكىكىش عەلاقەى دلى زۇرە، لە پېر بېنى ھاتۇتەو ھەر سىفر و دەست بەتال و نانى پەناھەندەى ئىرانى بخوا، خەمگىن نابى؟! بەلام چار چىيە... دەلئىن «جونەيدى بەغدادى» ۋە غەزى دەدا، سەرى كورە كەيان بېرىبوو، لە كۆلانەو ھە خەستىانە ناو كۆشى. گوتى: «ئەو مەنجەلەى من سەر ئاگرم نابوو، دەبوايە كەلاكىكى غەزىزى تىدا بكوئى...».

داوا كوردنى ئازادى كوردستان لە مەنجەلى جونەيد گەرمتر بوو؛ دارايى منىشى تىدا كولا ۋە ھەلا-ھەلا بوو. با ناھومىد نەبىن؛ ئەگەر لە ئىرانەو ھەلاتم، پىنجسەد و شەش تەنم پى بوو. ئەگەر مال و مندالم بۇ ھاتن، شەش تەنم ھەبوو. بەلام دوكانىكى عەكاسىشم شك دەبرد. لە پاش دەولەمەند بوون، ئىستا شەش تەنەكەش شك نابەين! ئەو مەلاھسەن بارزانىيەى بىو ھەبەبى مال وئىرانى من، ھەر بەغسى گرتيان و ئىعداميان كرد. ژنەكەشى بە گوى پچر-گوى پچر خۆى گەياندەو ھەرووسيا.

رېگاي شاران نەمابوو. تەرىش نەيدەو پرا ھات وچۇ بكا. رۇژىك لەو ناخۇشىە گەورەدا «كەرىم نەستانى» - كە پىشمەرگەيەكى ئىرانى و زۇر ئازا بوو- لە حاجى ئۆمەران پەيدا بوو.

- كەرىم تۇ لە كۆيە دەژى، چۇنت وئراو ھەبى و بگەيە ئىرە و بۇچى ھاتوو؟

گوتى: من جاروبارە قاچاغىەتى دەكەم و بە كۆپرە رېگاياندا خۇم لە جاش و سەرباز دەشارمەو. مەمەد مەلوود (مەم) بىست دىنارى حەقى رېگە داومەتئ كە سەد و بىست دىنار پوول بۇ تۇ بىنم. زانىويە مالت ھەموو داگىر كراو ۋە ئىستا بە دەستەنگى لە چيا ماويەو. لەو پىاوەتییە كە ھىچ تەماحى دىنایى تىدا رەچاوە نەكراو ۋە لەو لىقەومانە سەختەدا، برادەرىكى دەست كورت ئاوا دۇستى خۆى لە بىر نەچووبىتەو؛ گریانم ھات... جا چۈن نەلىم ئافەرىم مەردايەتى راست! چۈن ھەزار دۇستى زمان خۇش و لە كردارى پىاوانە بە دوور، بەقورىانى دۇستىكى وا نەكەم؟...

خىو ھەتەكىمان پەيدا كرد. مالىە مەلامستەفا دانەوئەلە و كەل وپەلىان بۇ ناردىن ۋە ژيانمان دامەزراندەو. ھەموو رۇژ تەيارەمان دەھاتە سەر. مەسووم لەو دەترسا من بەر كەوم كە خۇم ناشارمەو؛ ناچارى دەكردم كە ھەتا من خۇم پەنا نەدەم ئەو پىش خۆى نەشارىتەو. سەرما ھاتبوو. مالىان برە چۇمان؛ لە خانووبىكدا دەژايىن.

شەرى ئەمجارە زۇر بىروھمانەتر بوو. ھەموو رۇژ ھەموو ئاوەدانى بۇمباران دەكران. رۇژ نەبوو چەند كەسېك لە بەر چاومان نەكوزرى. من دىسان ھەر لە سەر رادىو كوردى كارم دەكرد. ژيان لە چۇمان زۇر دژوار بوو؛ دەترسام خانووەكە و مندالەكانم وەبەر بۇمبايەك كەون. ناچار گوتم بچنە سابلاخ و مىوانى سەيد عەبدوللاى كولىجى بن! ئەگەر وئىراى راتانگرى، بىمىنەو. ئەو رەنگە بتوانئ لە گرتن رزگارتان كا. بەلام عەبدوللاى بىرام ھىچى بۇ ناكرى ۋە لەوانەيە خۇشى تووشى گىچەلى ساواك بىت. بە رۇژىكى زۇر ساردى زستانى ناردمنەو. چووبوونە مالى سەيد عەبدوللا. چووبوو ۋەرمى گوتبوو: ھەژار خزمى من! مندالى ھاتوون مىوانم. ئەگەر رايانەگرم ئابرووم دەچئ و دەبئ لەم شارە بار كەم. گوتبوويان ھىچ قەبدى نىيە؛ با مىوانت بن! تەبەقەى دووھەمى خانووەكەى خۆى بە ھەموو ئەسپابىكەو ھەدبوونئ ۋە ئەوپەرى پىاوەتى نواندبوو.

ھىستان ھەر پايىز بوو، بارزانى لە سەفەرىكى تاران گەراپوو؛ گوتى: دەگەل شا دەربارەى تۇ

دواوم که چهند ساله دؤستی منه و هاوکاری کردووم و ده بئ به خشرئ. شا قهولی داوه که په روهنده کهت نه که ویتته کار و تا خراپه ده گهل ئیران نه کا و گوناھی دژئ دهوله تی شاهه نشاهی لئ روو نه دا، باسی نه کرئ و با بیته وه ئیران. ده ئیستا خؤت حازر که! بچؤ ورمئ و خؤت به «سه یادیان» بناسینه!

گوتم: کاکه! کاری رادیؤم یه کجار زؤره، برواش به قهول و به لئینی شا ناکهم. ههر گیز ناچمه وه.

گوتی: ئاخر من قهولم داوه که ده گهل خؤم بچی وه و له رابردووت نه پرسنه وه.

گوتم: کاکه! ههر گا خؤت چوو یه وه منیش ده گه لت دئیم. به لام ئیستا کار به جئ ناهئلم.

له مانگی به فرانبارئ سالی ۱۹۷۵د - نازانم کام رؤژ بوو - بارزانی دهاته تاران، گوتی تؤش ده گهل خؤم وهره! هینامیه ورمئ، چاوم به سه یادیان کهوت. کوردیکی کرماشانی بوو؛ که گوتی: به لئ، مه راحمی ملوو کانه تؤی گرتؤته وه؛ ئیستا نازادی! گوتم: بهو شهرته ساواک - ماواک له سابلاغ لئیم نه پرسن.

- نا، خاترجهم به! ههر ئیستا که چووی با ساواک بتبینن. ئیتر کهس تازه باست ناکا.

ده گهل دوو ساواکی ناردیانمه وه مه هاباد. چوممه ئیداره ی ساواک، «سهرهنگ ره شیدی» ناو ره ئیسی ساواکی مه هاباد بوو؛ تله فؤنی له کولیجی کرد که وهره کاریکی گرینگم پئت هه یه. که منی دیت گریا... ده گهل یا هاتمسه وه مال. دواي وا بزائم سئ رؤژ چوممه وه ورمئ. ده گهل مه لامسته فا و چهنديک له هه والانی هاتینه تاران؛ له جیگه یه ک دابه زین که باشگای ساواک و جیگه ی میوانی خارجی بوو به ناوی «شیان»؛ له وپه رپ رؤژه لاتی تاران. مالی «ژه نه رال نه سیری» سه رؤکی بالای ساواک له نزیکي ئه وئ بوو. دوو کهسی ساواکی، یه ک به ناوی «ئهمانی» که بریکاری نه سیری بوو، یه کی تریش به ناوی «کیسه چی» هه میشه لامان بوون. ئهمانی پیاوئیکی سه ر و روو خؤش بوو؛ زؤری من ده دواند. رؤژیک پرسیم: نه سیری له پیش تاوه لاتدا ده روا. خوا غه زه بی لئ گرتووه که تیر ناخه وئ؟!

گوتی: نا، نه سیری به ناو معاونی سه رؤک وه زیره، به لام سه رؤک وه زیر (هوهیدا) له ماله خؤی ده ر ناکه وئ تا نه سیری نه چی له شاهه ده ستوراتی کاری رؤژانه وهره نه گری و پئی نه دات. جا نه سیری ده چئته مالی شا، که له خه و خه بهری بؤوه، ده ستوراتی لئ وهره نه گری و ده چئته مالی هوهیدا پئی راده گه یه نی...

کارمان ههر خواردن و نوستن بوو. جاریک بارزانی و دوکتور مه حموود چوونه لای شا.

خه بهرمان وهرگرت که شا ده چئته «جه زایر». شه ویک ژهنه رال نه سیری هاته لای بارزانی، وه ک هه میشه ماچی کرد و دانیش و زؤر قسه ی خؤشی کرد. له پر هه لیدایه گوتی: بیستوومانه عیراق مووشه کی وای له رووسیا وهرگرتووه که نؤ میتر درئژه؛ هچتان ناهئلن و قرتان ده که ن! دوکتور مه حموود گوتی: ئیمه فیره مردن بووین؛ لهو شتانه ناترسین!

گوتی: دوکتور تؤ نازانی قسه بکه ی! نه علاحه زه تیش هچ که بقی به قسه ی تؤ نه هاتووه. من هاتووم شتیکتان پئ رابگه یه نم؛ ئیرانی شاهه نشاهی به سه ده ها هه زار دؤلاری یاریده ی شؤرش داوه. به چه ک و سه ربازی خؤشمان هاتووینه یاریده تان. ئیوه هچ به هره تان پیوه نه ماوه. گه وره کانی له شکر تان هه موو دزن؛ ههر خه ریکی گیرفانی خؤیانن؛ چهند جارمان گوتووه «هه سؤمیر خان»، «عه لی شه عبان»، «ره شید سندي» و کئ و کئ دز و خاینن به شؤرش؛

دەريان كەن! بە قسەتان نە كەردووین. ئیستا لەم شەپە گەورە بەدا ھەرچی سەرانى شۆرش و فەرماندەى ھیزە كاتتەن لە شارانى ئێران رايدەبوین و كەسيان لە جەبەھە نىيە. پەنجا ھەزار گوللە تۆپمان لە داوینى چىاي «ژۆك» تەقاند و سەنگەرمان بە ھەرەبان بەجى ھىشت، پىشمەرگە نەچوون سەنگەرەكان داگیر كەن. ياريدەدانەتەن جگە لە زيان بۆ ئێران ھىچ بەھرە نادا. شا دەگەل سەدام ناشت بۆتەو و لە ئەمرۆ بەو لاو لەشكرى خۇمان دەكيشينەو و ئىوھش دەبى تەسلىمى بەعس بن! ئەگەر پاكەن و بىنە ئێران پەناتان دەدەين. دەنا ئەگەر ھەر شەپ بەكەن، لىتان دەدەين و ياريدەى بەعس دەكەين. ئەوا پەيامى شاھەنشاهم پى راگەياندن. خۇتان فكري لى بەكەنەو!

نەسىرى رۆيشت. ماتىيەك بالى بە سەر مەجلىسە كە كيشا. مەلامستەفا گوتى: دەلین چى؟ مەن - كە ئەمانى تى نەگا - لە كاغەزىك نووسىم: بە برۆاى مەن پىشمەرگە نەھیلن ئىرانى چەكە كانيان بىننەو، ئىمەى كە ھەوول جار بە سىسەد تەفەنگەو شۆرمان كەردو، ئىستا بە چل ملیون فىشەك و بەو ھەموو تۆپ و گوللە تۆپەو، ھىزىكى زۆر گەورەين. ھەر كارىكى وا بەكەين تۆ لە تاران نەگرن و رىگەت ھەبى بچىو، لەوى تا تانىمان بەرەنگارى بەعس دەبىن. ئەگەر زانىمان خۆ ناگرين، تۆ ئىختارىك دەدەى بە ئىران كە ناچارم بە ھەموو ھىزى چەكدارمەو بىمە كىتەكان و ناو جەنگەلى ئىران. لىم رۆونە شا لەو دەترسى و ھەر بۆ ئەو ھەرى كورد، ملی خۆى نەگرى، ديسان ناچارە ياريدەمان بەدا.

بارزانى نامەكەى منى خويندەو و داى بە دوكتور مەحموود و گوتى: بىخوینەو و بىسووتینە!

كەوتىنە خەمى ئەو كە بارزانى بتوانى لە گرتن رزگارى بىى. رۆژ بە رۆژيش خەبەر دەھات كە دواى ئەو پىشمەرگە زانىوانە ئىران دەستى لى بەرداوان و ياريدەيان ناك، كەوتوونە شەپ كەردنىك كە ھەرگىز نەدیتراو. بە گۆشتى رۆوت ھجووم دەكەن و ھەرەبان قە دەكەن! بە بارزانىمان پىشنيار كەرد كە تىلگراف لە مەسوود و ئىدرىسەو بەت بەو مانايە: پىشمەرگە ھىچى بە قسەى ئىمە ناكەن. تا بارزانى خۆى نەبەتەو، نە دەست لە شەپ ھەلدەگرن، نە واش دەكەن لەشكرى ئىرانى بىتەو و سەريان بى كلاو بمىنیتەو. تىلگرافەكە كارى خۆى كەرد: ئىرانى گوتيان بارزانى زوو بگاتەو و پىشمەرگە رازى كا كە دەست لە شەپ بەردەن. لە ناو خۇدا - ھەر لە تاران - قەرار وا درا ھەر كە بارزانى گەشستەو دىوى عىراق، دەست لە شەپى جەبەھى بەردا و مل لە شەپى چرىكى بنیتەو. بارزانى نەگىرا و ھاتىنەو ورمى. لەوئۆھ سەرىكى مالىھەوم داپەو، وەسىيەتى يەكجارىم كەرد كە دەچىنەو كىوان و شەپ دەكەين. ئەسپابى پىشمەرگەبى: قرۆشكەى چا، دەرزى و دەزوو و وردە بابەتم تىك نا. چوو مە نەغەدە و دەگەل بارزانى چوو مەو ھاجى ئۆمەران.

لە راستىدا پىشمەرگەى سادە - نەك فەرماندە زەكان - كە دىتبووان دەبى ھەر بېروايان بە خۇيان بى، زۆر شەپى زۆر پالەوانانەيان كەردو، دەشيان كەرد. زۆر باش گەرم داھاتبوون. بەلام ئىستاش نەمزانى چۆن بوو كە بارزانى لە شەپى چرىكى كەردن پەشيمان كرايەو. پىم وایە يەكەم پىرى و بى تاقەت بوونەكەى بوو، دووھەمىش دەيدى كە ھەوالانى چەند سالەى زۆر فاسىد بوون و تا سەر دەگەلى ناكەن.

لەپەر فەرمان دەرچوو كە پىشمەرگە لە ھەموو جەبەھەكان تەفەنگ دانىن و دەست لە شەپ

به‌رده‌ن ...

له ژياندا رۆژى وا تالم نه‌ديوو. پيشمەرگه‌ى كوردستان ده‌سته-ده‌سته ده‌هاتن، به ده‌نگى به‌رز ده‌گرين، تهنه‌نگيان ده‌شكاند و ده جۆميان داويشتن. تووشى هه‌ر كۆنه فه‌رمانده‌يه‌ك ببوونايه ده‌يانكوشته. له‌وه تالتر ناي: پازده سال به ئاواتى ئازادى كوردستان خۆت له به‌رانبه‌ر گولله‌ى داگيركه‌راندا راگرته‌بى، ئه‌و هه‌موو كوشتته دايى، ئه‌و هه‌موووت له دوژمن كوشتيى، ئيستا به جارئك هه‌موو ئاوات تيك رووخايى و بئ‌هوميده و هه‌ناسه‌سارد كه‌وتيبه ده‌شته‌وه ... به‌عسى عه‌فوويان راگه‌يانده؛ به‌لام چه‌ند رۆژى هه‌وه‌ل هه‌ر پيشمەرگه‌يه‌ك چوو خۆى ته‌سليم كا، ده‌ست به‌جئ كوشتيان. چوومه كوپستانى حاجى ئۆمه‌ران بارزانيم ديت. گوتم:

- كاكا! تا ئيستا خزمه‌تكارئكى كوردستان بووم؛ تۆشم به دروشمى ئه‌و خزمه‌ته زانيوه. وا ئيستا هه‌موو شتمان دۆراندوو. تۆ ده‌چيه ئيران. من سوور ده‌زانم نه شاي ئيران قه‌ول و قه‌رارى هه‌يه، نه منيش عافوو ده‌كريم. هاتووم خواحافيزى يه‌كجارت لئ ده‌كهم و سه‌رى خۆم هه‌لده‌گرم بزاتم له كوئى شرت و گوم ده‌بم ...

- تۆ كه نايه ئيران، له عيراقيش ده‌ست به‌جئ ئيعدامت ده‌كهن. رينگه‌ش له هه‌مووى پياو كوشتنه و نائه‌منيه، ده‌چيه كوئى؟

- جه‌ناب! ملي رئ ده‌گرم! هه‌ر چۆنيك بئ ئه‌گه‌ر ژيانم مايى، له گونديك ده‌بمه په‌ناهنده، ده‌رس به مندا ليان ده‌لئيم؛ مه‌لايه‌تيان بۆ ده‌كهم. خۆم ده‌شارمه‌وه كه‌س خه‌به‌رم نه‌زانئ. ئه‌گه‌ر بتوانم خۆم بگه‌يمه‌نمه سنوورى سووريه، ده‌چمه‌وه جزيئى و زۆر باش ده‌توانم له ناو كورده‌كان خۆم حاشار ده‌م. به‌لام به هيج جۆريك حازر نيم بيمه‌وه ئيران؛ چونكه ده‌زانم عه‌جهم هه‌رچى بلين درۆ ده‌كهن و لئيم روونه به زه‌ليلى ده‌مكوژن. يان ده‌بئى خزمه‌تى ساواك بكهم كه زۆرم له مردن بئ ناخۆش تره و به هيج جۆريك نايكهم، يان ده‌بئى له زيندان و ژير شكه‌نجه‌دا گيان به‌دم. گه‌ردنم ئازا كه و خواحافيزتان! بزائين خودا چئ قه‌رار داوه ...

بارزانى تاويك لئيمى ده‌روانى و سيفارى ده‌كيشا و جوايئكى نه‌دامه‌وه. ده‌يدى زۆر دل‌م په‌ره و گريان گه‌رووى گرتووم. گوئى:

- هه‌ژار! هه‌ر له سابلاغه‌وه واتا سى سال ده‌بئى دۆستى منى. ئه‌وا چه‌ند ساليشه پيکه‌وه‌بين. من تۆم به وه‌فادار تر پياو زانيوه له‌وانه‌ى كه ناسيومن. له بيرته كه به ئه‌حمده ته‌وفيقه گوتبوو ئه‌گه‌ر بارزانى ببيتته پۇليسى ده‌ولت، هئيشتا ده‌ستى لئ به‌رناده‌م؟ له بيرته كه له كۆيه گوته ئه‌گه‌ر به ته‌نيا له سه‌ر به‌رديك بئ و هه‌موو دنيا دوژمنت بن و هجوومت بۆ بكهن، من ديمه لات له‌و سه‌ر به‌رده؟ ئه‌گه‌ر هه‌موو كه‌س ته‌نانته كورئى خۆشم لئيم دوور كه‌ونه‌وه و به‌جئيم بئيلن، ئه‌وه‌ندهم كار لئ ناكا كه تۆ له ئاخرين ده‌مدا -كه زۆر ته‌نگانه‌يه- به‌جئيم بئيلئ. تۆ ده‌تگوت ئاماده‌م به گفتى تۆ بمرم. ده ئيستا به‌جئيم مه‌هئله! وا بزانه ئيرانى ده‌تكوژن. وه‌فادار به و له رينگه‌ى ره‌فاقته و وه‌فادارىدا گيان به‌ده! ئه‌مرۆش نه‌بئى هه‌ر ده‌مرئى. حه‌يفه به وه‌فادارى بۆ دۆستى چه‌ند سالت نه‌مرئى ...

گوتم: قوربان به‌سيه‌تى! ئاماده‌م تا ده‌مرم وه‌فادار بم. له ئيران بمكوژن يان هه‌تا ئابرووم بچئ كه له كوشتن خراپتره به‌جئ نايه‌لم. سه‌رم له ريتايه و له كوئى تۆ پيسته دابنيئى، خاكه‌كه‌ى قبيله‌ى منه! ئه‌وا گيانم پيشكه‌ش به وه‌فادارى تۆ بئى و تۆ بيخه‌يه به‌ر سه‌گ، فه‌خرئ پئ ده‌كهم ...

هەر چه‌ند لێم وه‌ک پۆژی پووناک بوو که ئێرانی ده‌ سه‌رمه‌وه‌ ناچن و قه‌ت ده‌ رۆژ نابا ده‌مگرن و هه‌یج نه‌بی له‌ زینداندا ده‌م‌پ‌زینن، خۆم ئاماده‌ی هاته‌وه‌ی ئێران کرد. مام عه‌لی عه‌جه‌مم دیت، فرمیسکی به‌ پ‌یشه‌ سپیه‌ که‌یدا هاته‌ خوار...

- مام عه‌لی بۆ ده‌گری؟
 - خه‌می تۆمه‌. منیش دێم بۆ ئێران.
 - کاکه‌ دێیه‌ چی؟ پیره‌مێردیکی وه‌ک تۆ عه‌مه‌له‌یشت ده‌س ناکه‌وی، عه‌ره‌بیش باوه‌ر ناکه‌م کاربان به‌ پیریکی وه‌ک تۆ هه‌بی. بۆ خۆت له‌ زینوی بمینه‌وه‌... مام عه‌لی له‌ بیرم چوو: دوو شووشه‌ ئاره‌ق له‌ مالی سوله‌یمانی پ‌یشمه‌رگه‌یه‌؛ پ‌ینی ده‌لێم بتدات!

به‌ چه‌ند راننده‌یه‌کم گوت بمباته‌ چۆمان؛ هه‌ندیک کتیبم له‌وین بیانیه‌نیم. که‌س نه‌یده‌وه‌ی‌را بی؛ له‌ ترسی پ‌یشمه‌رگه‌ی ناهومید کراو. «حوسین کاوانی» گوتی من ده‌تبه‌م. له‌ رێگه‌ له‌ چه‌ند جێ پ‌یشمه‌رگه‌ ر‌ایانگرتین، ده‌یانگوت: مام هه‌ژار! تۆ پ‌یاوی چاک بووی؛ دز نه‌بووی. ئیمه‌ دلمان نایه‌ تۆ بکوژین... گه‌ییمه‌ چۆمان، راننده‌ گوتی برسیمه‌. گوتم با بچینه‌ لای کاک سوله‌یمانی پ‌یشمه‌رگه‌م، نانیکت بۆ په‌یدا که‌م. ئه‌گه‌ر چووم چه‌ندم پ‌ی سه‌یر بوو: مام عه‌لی به‌ عیشقی دوو بوتل ئاره‌قه‌وه‌، له‌و خه‌ته‌ره‌ نه‌ترسابوو، هاتبوو وه‌ری گرتبوو! به‌ ناو ده‌نگی ته‌قه‌ و گریانی پ‌یشمه‌رگه‌دا هاته‌وه‌ حاجی ئۆمه‌ران. هه‌ر وا کاروانی مال بوون ده‌رۆشتن. گوتیان پ‌یاوی ئێرانی له‌ سه‌ر سنوور چه‌ک و کتیب ده‌گیرنه‌وه‌. ده‌مانچه‌ که‌م دا به‌ مام عه‌لی، کتیبه‌کانیشم به‌جێ ه‌یشت. له‌گه‌ل ترومبیلکی ماله‌ بارزانی هاته‌مه‌ نه‌غه‌ده‌. له‌م هه‌را و ناخۆشیه‌دا له‌ بیران نه‌چووبوو ر‌ادیۆکه‌م بدزن!

له‌ ناو فه‌له‌که‌ی نه‌غه‌ده‌دا ده‌گه‌رام، «کوری ره‌ش» (عه‌لی کوری پ‌یشه‌وا قازی محه‌مه‌د) دابه‌زی و یه‌کترمان ماچ کرد. عه‌لی گوتی: زۆر به‌ داخه‌وه‌م که‌ ئێوه‌ تازه‌ هاته‌نه‌ ئه‌و دیوه‌ من له‌ ئه‌لمان بووم. زۆری به‌خیراتن کردم و پ‌رۆیشت. پاش ماوه‌یه‌کی زۆر، رۆژیک له‌ که‌ره‌ج هاته‌ لام، گوتی بمبه‌ لای «شیرازی». له‌ رێگه‌دا گوتی: حه‌یف که‌ هاتیه‌ سابلاخ له‌وی نه‌بووم.

گوتم: کاکه‌! له‌ نه‌غه‌ده‌ دیتمی، گوتم منیککی که‌ زۆر له‌ بابی ئه‌و نزیک بووم و ئه‌ویش ئه‌وه‌نده‌ ده‌ستی ده‌روا، هه‌یج نه‌بی ده‌لێ بچنه‌ ناو خانوویکی منه‌وه‌ له‌ سابلاخ تا فکریکتان بۆ ده‌کریته‌وه‌. تۆ ئه‌و پ‌یاوه‌تیه‌شت له‌ ده‌ست نه‌هات. ئه‌گه‌ر ئیستاش پ‌یت ده‌لیمه‌وه‌ بۆیه‌یه‌ که‌ هه‌یج چاو له‌ چاکه‌ت نییه‌. به‌لام کوليجی توانی ئه‌و کاره‌ پ‌یاوانه‌یه‌ بکا. حه‌زم ده‌کرد تۆش زۆر پ‌یاو بی!

گوتی: هه‌ژار! ده‌وله‌ت منی کرده‌ ده‌سمال کاغه‌زی؛ چلمی خۆی پ‌ی سه‌ریم و ئیتر قه‌درم نه‌ما!

- کاکه‌! پ‌یاو بی نه‌ده‌کرای به‌ ده‌سمال کاغه‌زی. فه‌رموو با بچین شیرازیت نیشان ده‌م!
 دوای چه‌ند رۆژ، له‌ نه‌غه‌ده‌وه‌ ره‌گه‌ل بارزانی که‌وتم و هاته‌مه‌وه‌ تاران. ئه‌مجاره‌ له‌ مه‌یدانی ته‌ج‌ریش له‌ مالیک بووین که‌ ئه‌ویش هه‌ر سه‌ر به‌ ساواک بوو. رۆژانه‌ ده‌گه‌ل «حه‌مه‌ی عه‌زیز» شه‌ش سه‌عات به‌ پ‌یاده‌یی خه‌یابانی تارانمان گه‌ز ده‌کرد. نه‌ کار و نه‌ بار... ئیجازه‌م وه‌رگرت بچمه‌وه‌ سه‌ری مال و مندالم بده‌مه‌وه‌. «ئهمانی» گوتی له‌ مه‌هاباد شوناسنامه‌ی خۆت وه‌رگه‌وه‌! ده‌فته‌رچه‌ی په‌ناهنده‌گیت لێ ده‌ستینه‌مه‌وه‌. چوومومه‌ سابلاخ.
 ده‌لێن شاعیران به‌ خه‌یال کۆشک له‌ پ‌شت هه‌وران دروست ده‌که‌ن؛ به‌لام ناتوانن تیا بزین.

من ئەگەرچى ھەممۇ ژيانى خۆم دۇراندېبوو، بەلام دەمگوت خەلكى سابلاغ لىم پروونە ئەو ھەممۇ ماندوو بوون و ژيان بە فىرۇ چوونەى منيان ھەر لە بەر چاۋە و رەنگە زۇرم حورمەت بگرن. بەلام تەواۋ پېچەۋانە بوو. ھېچ كەس نەيدەۋىترا تەنانتەت جۋابى سلاۋىشم بداتەۋە. چەند كەستىك وەك «سەئىدخاننى ھومايون»، «خالەمىن»، «يووسف ئەورامى» جارى ۋا بوو دەھاتن سەريان دەدام. كە لە مالېش دەردەچووم، دەچوومە دەۋاخانەى «ئەبىۋوبىيان» كە خزمم بوون، يان سەرم لە كىتېبخانەى «خەلىل موفەقى» دەدا. تەنيا دوو كەس ھەبوون كە منىش و سەئىد ناكامىش دەچوۋىنە دوكانيان و بە روۋى خۇشەۋە دەياندواندىن: «حاجى مۇتەللىب» و «ۋەستا محەممەدى شوۋشەفرۇش». بەك دوو جارېش چوومە دوكانى «سدىق حەبەدرى». لە شار و خەلكەكەى تەواۋ بېگانە بووم. ناچار ھەر لە بەيانىيەۋە تا ئىۋارە لە سەربانى مالى سەيدەۋەۋلاى كولىجى دادەنىشتەم و دەمرۋانىيە كۇلان و دەم چەم.

پىاۋ ھەق بلى، «حەمەدى كەرىمى» باش بوو؛ ھاتۋچۇى دەكردم و مندالەكانمى بە ترومبىلى خۇى دەگىرا. شەۋىك دەھاتمەۋە مالى كولىجى، لە پشتمەۋە يەكىك بانگى كردم؛ «جەغفەرى كەرىمى» بوو كە لە زەمانى كۆمەلەدا زۇر ئاشناى نىك بوۋىن. گوتى: بىەخشە كە نەھاتوومە لات؛ لە مال نەبووم.

گوتم: كاك جەغفەر! خەبەرم ھەيە لە مال بوۋى. چاۋىشم لەۋە نىيە تۇ بىناسى. حەمەدى برات تۇى لاي من روو زەرد كردووە كە دەۋىرئى بىمىۋىن...

توۋشى كەسانىك دەبووم لە سەر خەيابان، دۇستى قەدىمى بوون؛ بە چاۋ سلاۋيان دەكرد و زوو تىدەپەرىن. ھەممۇ كەس لاي ۋابوو ھەر ئەم رۇژانە من ئىعدام دەكرىم و ئەۋانىش بە تۆمەتى سلاۋ لە من كردن، توۋشى بەلا دەبن. بە راستى زگم بەۋانەش دەسوۋتا. ھەر پىم خۇش بوو زوو سابلاغ بەجى بىلم. شتېكىش كە زۇر لە بەر دلەم گران ھات: دەمدى ھېچ سابلاغىەك خۇ بە كورد زانىنى لە بىر نەماۋە؛ سەر و بنى ھەموو قسان، لە ھەموو شوئنان، سفتە و بانك و فەرش و نەغدىنە بوو. سابلاغىك كە مەرەكەزى مەر و مالات و ماست و رۇنە، ماستى قوتوۋى تەۋرېزان دەكرى! ھېچ ۋەك كوردستان نەدەھاتە بەرچاۋ...

رەفىقى سابلاغەم ھەر ئەۋە عىراقىانە بوون كە مالىان ھاتبوۋە سابلاغ. دەگەل ئەۋان دەچوومە قاۋەخانە و گەران. بەيانىەك لە خەۋە ھەستام، گوتيان ژاندارمىك لە ئاگاھى شارەبانىيەۋە ھاتبوۋە دوات. عەبدوللاى برام و سەيدەۋەۋللاى كولىجى گوتيان ئىمەش دەگەلتا دىين.

- نا كاكە خۇم دەچم بزانم چىيان دەۋى.

كابرايەكى كورد (رەئىسى ئاگاھى) دەستى بە پىسىار كرد:

- ناۋت؟ عومرت؟ تۇ ۋەختى خۇى كومۇنىست بوۋى، ھەلاتوۋى... لەۋ قسانە.

گوتم: تۇ كوردى سابلاغى؟!

- بەلى!

- كاكە خۇت نا، باۋكت، دايكت، قەت بۇيان نەگىراۋىيەۋە كە كۆمەلە ھەبوۋە، قازى محەممەد

ھەبوۋە، داۋاى ئىستىقلالى كوردستان كراۋە؟!

- نا، نەمبىستوۋە!

- حەزم دەكرد بىستەت! من داۋاى دابەش بوۋنى خاكى ئىران و ئىستىقلالى كوردستانم

كردوۋە؛ قەت ھىندە خوپرى نەبووم كومۇنىست بىم!

- تۆلە دوپنىيە ھاتويە سابلاخ، بۇ خەبەرت بە شەھرەبانى نەداوہ؟! ھەرچى دەپرسى و جواب دەدەمەوہ، دەينووسى.
- دوپنى؟ وا من ھەوت رۆزە ھاتوومەوہ! تۆ بە ھەموو زىرەكى خۆت دوپنىت پى زانىوہ؛ كەچى مالە كەشم لە نزيك شارەبانييە!
- ئەوانە ئىمزا كە!
- خويندەمەوہ، نەينووسىبوو ھەوت رۆزە ھاتۆتەوہ. گوتم:
- تا نەنووسى ئىمزاى ناكەم! دەبى دەولەت بزانى ئاگاھى چەند وريايە!
- ژاندارمىكى بەو پەرەندەوہ دەگەل ناردەم بۆ ساواك كە بە ناو بازاردا تىپەرىن. لە ساواك كەبىرە كەم دىت بە ناوى «تويسەركانى». ھەر منى دىت مىلى لە جىنودان بە ژاندارمە كە نا:
- بۇچىتان ھىناوہ؟ كى گوتويە؟
- تەلەفۇنى لە ئاگاھى كرد و چەند جوينىكى بەويش دا.
- بە شەرەفم نەمانگوتووہ و ئاگاشمان لى نەبووہ تۆيان بانگ كردووہ و ھىناويانيە ئىرە!
- ئاغاى تويسەركانى! من ھىندە سادە نىم. بە شەرەفت ئەگەر ئىوہ داواتان نەكردمايە، ئاگاھى - كە سەگى خۆتانە - ھەدى نەبوو بانگم كا. ئىستا بۇ چىتان ھىناوم؟ ئاخىر سەيادىان وەك تۆ سوپىندى خوارد كە كەس باسەم نە كا.
- بە ھىندە سوپىند و قورغانە ئىمە ئاگامان لى نەبووہ؛ بەلام تازە ھاتووى، چەند پرسىيارىكت لى دەكەم! ئەگەر پىت خۆش بوو جوابم بەوہ.
- بەلى فەرمو!
- ەبەرە ھمانى قاسملوو دەناسى؟
- برادەرىكى خۆشەويستەم.
- لە كويە؟
- لە پراگ مامۇستاي دانىشگايە.
- دەرسى فارسى دەلى؟!
- ديارە خۆت نايناسى. ئەو پياوہ نۆ زمان دەزانى، دەرسى ئىقتىسادى سياسى بە زمانى چىكى دەلى.
- كومۇنىستە؟
- باوەر ناكەم؛ چونكە حىزبە كەى مەلاى نوپز كەرى تىدايە، سەيدى تىدايە. رەنگە مىللى بى.
- ھەمىد خوسرەوى دەناسى؟
- بەلى، ئەوہى دوو مانگ گرتووتانە و لاتان وايە جاسووسى رووسانە.
- چۆن پياويكە؟
- باوەر ناكەم رووسيا ئەوہەندە نەزان بى پوولى خۆى لە ھەمىد خەرج بكا تا جاسووسى پى بكا. ھەمىد لە بازار بەرەلاى كە، مالە خۆى پى نازانىتەوہ!
- دوكتور مرادى رەزماوەرى دەناسى؟
- بەلى، ئەو بۆيە دەبى جاسووسى گەورەى رووسان بى؛ زۆر زىرەكە. بەلام لە نيوان ئەلمان و مۇسكۇدا ھاتوچۇ دە كا و جاروبارەش دىتە بەغدايە.
- تۆ پىت خۆشە لە سابلاخ بى كە وەتەنى خۆتە؟

- حہز دہ کہم له چاہہار بم نہک له سابلأغ! ئەم هینانەم بۆ ساواک دەزانم بۆ چییە: بە هەزاران پیایوی بیکار هەبە نانی شەوی دەست ناکەوئ، منیان کە لە کتیبخانە دیو، یان لە دەواخانە، بە پەلە یەکیک هاتۆتە لات: هەزارم دیت سلاویان لیدە کرد! تۆش رەنگە دە تمەنیکت مژدە دابنئ. هەموو رۆژ تاقەتم نییە بیمە ساواک و بلاوی بکەنەو کە من بوومەتە هاوکاران. هەر ئیستا دەجمە لای سەبادیان و بزەنم بۆچی قەولی دا کە ساواک کاری پیم نەبئ و درۆی کرد؟

له ساواک رزگارم هات و ئیتەر تازە ئەو خانووم نەدیتەو. داوای شوناسنامەم کردەو. گوتیان ژمارەت چەند بوو؟ خوشکم گوتی: کاکم پیش منە و ژمارە ی هەزار و چوارسەد و پەنجە و دوو. شوناسنامە ی خۆم و مندالە کانم ساند.

زۆر رۆژان دەچوومە نەغەدە؛ واً دەبوو چەند شەوئیکیش دەمامەو. جارێکی تر لە سابلأغەو هاتمەو تاران. رۆژێک نەسیری هاتە لای مەلامستەفا، بەخیراتنی منی کرد. بارزانی پتی گوت: هەزار دەگەل من هاتۆتەو. دەبئ کاریکی هەبئ پتی بژی و نابئ لە خۆشم دوور کەوئتەو. گوتی: بەلئ خانوویکی دەدەینئ لە نزیک تۆ بئ. بەلام لە بیرت نەچئ، شا هەر فەرموویە «پەرەندە ی وەگەر مەخەن!» ئیمە ناتوانین کاری بدەینئ. بەلام بۆ خاتری تۆ، ئەو بۆ خۆی حەولی کار بدا، ئەگەر لە ئیمە پرسیار کرا، دەلئین موافقین. خۆت دەزانی سپووری جادەش بە بئ موافقەتی ئیمە دانامەزئ!

بارزانی چۆو نەغەدە کە مالی لەوئ بوو. منیش چوومە مالیک کە هەر ساواک بۆ دوکتور شەفیق قەزازی گرتبوو. شاخەوانیش - کە موهەندسیکە - هەر لەوئ دەژیا، هەقی نوستەم نەدەدا، ماوەیەک واً مامەو؛ نە کار، نە بار. کارمان ئیوارە سینەما و شەو تەماشای تەلەفزیۆن بوو. پاش ماوەیەک دوکتور شەفیق دەرویشت، هاتنە سەرمان کە ئەم ماله چۆل کەن! شەفیق ناو ماله کە ی خۆی - جگە لە تەلەفزیۆن و ستوریۆ و یەخچال و شتی بەقیمەت کە فرۆشتنی - دا بە من؛ کە تۆ مالت نەماو. ئەوانەم برده ژووریکەو کە ببوە مەنزلی بارزانی. «عەبدو پەرزاق مەنگوری» ناویک هەبوو کە چەند سال بوو لە تاران دەژیا و کۆنە پیشمەرگە بوو؛ زۆربە ی شتەکانی لئ دزیبووم. داخم ناچئ کە دەفتەریکی شیعەر و چەند یادداشتیکی منیشی دزیبوو؛ نەیدامەو.

ساواک خەریک بوو خانوو بۆ بارزانی و هەوالانی پەیدا کات. چەند شوئینیکمان دیت، بارزانی رازی نەدەبوو. یەک لەوانە عمارەتیکی جئ سەفارەتی ئینگلیس لە شاهاباد بوو لە بن چیا ی ئەلبورز کە «خوڕەم» کړیبووی و دەسکاری تیدا دەکرد. خوڕەمم دی. نازەربایجانیه کی زبری قامک ئەستور، کە دەیانگوت لە فەعلە یەو بۆتە خاوەنی ملیۆنە ملیۆن. کە هات ئەمانی پتی گوت دەمانەوئ ئەم خانووت لئ بکړین. گوتی: خودا شاهییدە من نۆکەری شاهم!

گوتم: ئەمانی! بە حەياتی خۆی قسیکی راستی کردوو!

ئەمانی زۆر پیکەنی. چووینە سەیری پارکی خوڕەم کە ئەویش مولکی خوڕەم بوو. کە هاتین برۆین خوڕەم گوتی: مەرۆن دەنیرم کۆکاتان بۆ بئین! بارزانی گوتی: پوولە کە لە گیرفانت بمینئ باشترە!... لە گەوهرەدەشتی کەرەج زۆر خانوویان نیشان دابن، بارزانی قبوولی نەکرد. ناخری بریار درا لە عەزیمە ی کەرەج چەند خانوویک بکړن و تیندا ببینە پەناھەندە.

وختئ لە خانووە کە ی دەگەل شەفیقیان راگوزیتین، «ئاغای موبینی» ناوی ساواکی - کە لە

دوايە کرا بە ئەستانداری ورمی - گوتی: تۆ لە ئوتیل دیامۆند دادەمەزرینین لە سەر حیسابی خۆمان. شەویک لەوئ ما؛ وەک لە تەویلەدا بۆ. بەیانی بە کاک موحسین دزەیییم گوت - کە کاروباری ئیمە ی ئاوارە ی ھەوالانی بارزانی بەرپۆوە دەبرد - کاکە! نە شەو چوار دینار حەقی خەوم بۆ بدەن، نە ھیچم لیتان دەوی. چوومە لای رەسوولی بڕام. پەتویک و بەرھە یوانیک، ئیتر لە منەتی ساواک حەسامەوہ.

خراب نییە باسی رەسوولت بۆ بکەم: گوتم دایکی برا و خوشکە کانم سالیک دوا ی مەرگی بابم مێردی بە سەید حەمەدەمین ناویک کردەوہ کە وردە مالکیکی تەرەغە بوو. رەسوولی لەو سەیدە بوو. دایک کوێر بوو. مێردە کە ی لێی وەرەز بوو. ھینامەوہ لای خۆم لە بۆکان. رەسوول مندالینکی زۆر چکۆلە بوو کە بەجێم ھیشت. لە سالانی ئاوارە ییمدا خۆتدبووی. رۆژیک لە «ھەلشۆ» کابرایەک گوتی: موعەللیمیک لە سەردەشت زۆری یاریدە داوین. دەلێ برا ی ھەژارم و ناوم رەسوول قادرییە. خوا شوکور رەسوول گەبوەتی و بۆتە پیاو... لە نازربایجانەوہ دوور خرابووە و لە تاران ببوہ موعەللیم و من کە ھاتمەوہ تاران، لە ئاپارتمانیکدا دەژیا و موعەللیمی دەکرد و کردبوومە خانەخوینی خۆم.

«مەلاجەمیل رۆژبە یانی» - کە باسەم کرد - دۆستی زۆر لە مێژینەم بوو؛ ھەر لە بەغدا دەمناسی. لە ئەدەبیاتی عەرەبی و کوردی و تورکی، زۆر نووسەری چاکە. لە ھەمەدان، کە لە جەلال و جەماعەتی جوی ببووە و ھاتبووہ تاران، قەولیان بێ دابوو بیکەنە مامۆستای دانشگا. بەلام درۆیان دەگەل کردبوو. لە رادیۆی «بروون مەرزی» دامەزرابوو. ھەرچەند بە مەلامستەفایان گوتبوو دژی تۆیە، بەلام ھەر خۆشم دەویست. «شەمسەدین فەقی» بە ناوی «ئەمیر قاسمی» لە تاران وەکیلی بارزانی بوو. جاریک ھاتە حاجی ئۆمەرەن. نامە یەکم دایە بۆ مەلاجەمیل، دوعا و سلاو و ئەحوالپرسی. نامەردی کردبوو، بە بارزانی گوتبوو ھەژار ئیستاش دەگەل مەلاجەمیل دۆستە. بارزانی لێی پرسیم، گوتم: بەلێ نامەم بۆ ناردووہ. من مەلاجەمیل زۆر خۆش دەوی چونکە زانایەکی گەورە یە و فەرقی دەگەل مەلایانی کورد زۆرە کە ھیچیان ھیچ نازان... دوو نوسخەش شەرەفنامەم بۆ ناردبوو کە یەکیانی دابوو بە دانشکەدە ی ئەدەبیات. ھەر کە ھاتمەوہ تاران دیتەوہ. زۆر دەچوومە مەنزڵە کە ی. رۆژی جومعان دەچووینە دەری تاران بۆ سەیران. بیکەوہ چەند جار چووینە دۆلی چالووس و وەرەمین.

قەرار درا کە مالا کەم بێنمە کەرەج و لە بارزانی نزیک بۆم. چوومەوہ سابلاغ، دەگەل چەند مالا عیراقییەکی لە نەغدە و سابلاغ ھاتمە کەرەج و لە خانووینیکدا - کە ئیستای تێدام - دامەزرام.

دەگەل مەلاجەمیل کەوتینە کار پەیدا کردن بۆ من. عەرەزە یەکم نووسیوو بە بێ ئەوہ ناوی کەس بێیم: من کە ناوم و شۆرەتم فلانە. عەرەبی و فارسی و کوردی دەزانم. ئەگەر کاریک ھەبێ دەیکەم... دەگەل مەلا لە زۆر دەرگامان دا، کەس گووی بە کلایمان نەپتوا! رۆژیک چووینە ئیدارە ی «خانلەری» کە شاعیری مەشھوورە و مەلاجەمیل گوتی: ئەم شیعری ھەلۆی - کە تۆش نەزمت کردووہ - کردۆتە کوردی. گوتی: ئادریسم دەنی کاریکی بۆ دەدۆزمەوہ. بە خوا ئەویش ھیچی لێ شین نەبوو.

«عەلی خان ی سەیفی قازی» لە کەرەج جیرانم بوو. رۆژیک گوتی: لە کۆبوونەوہ یەکی ئەدیباندا چاوم بە جەغفەریان کەوتووہ. گوتووہ: پیاویکی وا شاعیر و کورد ھە یە. گوتی: حەز دەکەم

بیبینم. ده گه لیا چووم. به نیشانه یه کی که درابوو به علی خان، گه بیستمه جه عفه ریان. هه ره له ریوه به عاره بی قسه ی ده گه ل کردم. عه ره بی به له هجه ی لوبنانی زور باش ده زانی. زور شاره زای ولاتی عه ره بیان بوو. باسی زور له شاعیران و نووسه رانی عه ره بی لئی پرسیم. عه ریزه بوره بی ناوه کهم دایه؛ گوتم: ناغای جه عفه ریان! عه رب ده لی پیاو له سه ریته تی به قازانجی خوی جهول بدا؛ به لام زه مانه له سه ری نییه ئوات پیک بیئی. که نه وه شیعیکی عه به بیسه. گوتمی: با بزانی؛ به لکو نه مجار جیگه ی خوی گرتبی! ده رکه وتین. ته له فونی بو «میرافتابی» کردبوو که کتیبیکی عه ره بی بدنه تی به فارسی ته رجه مه ی بکا. له سه ر بیری مه لاجه میل قه رار کرا تاریخی سوله یمانی و ده ورره ی - که نه مین زه کی به کوردی نووسیویه و مه لاجه میل له به غدا کردوویه به عه ره بی - له عه ره به که وه بیکه مه فارسی. بو یه کهم جار له تاران ده ستم له کاریک به ند بوو که مانگی دوو هه زار تمه نم بدنه تی. له خوا به زیاد بی. رورژیکی دیکه مه لاجه میل گوتمی: وه ره پیکه وه به جینه لای جه عفه ریان؛ گوتوویه هه ردوو کتان وه رنه لام. جاری پینشوو که هه ره به عه ره بی دواندمی، پیم وابوو ئیمتیحانم ده کا داخوا راسته عه ره بی ده زانم. نه مجار به فارسی هه ردوو کمانی ده دواند. پرسی: نه و کابرای نه و روره ده گه لت هاتبوو چ بوو؟! گوتم: مه منوونی نه وم که توی به من ناساند...

گوتمی: زوری لئی ده ترسم؛ بویه هه ره به عه ره بی دواندمی نه وه کا شتیکیمان له سه ر بنووسی و گوزارش بدا!

بو مانگی دووهه م مه عاشه کهم کرا به دووهه زار و پینسه د تمه ن؛ به لام دیسان زور کهم بوو؛ به شی هیچی نه ده کرد.

رورژیک ده گه ل مه لاجه میل چووینه ئینتیشاراتی دانشگا، لای «دوکتور فه ره هوه شی». عه ریزه تاینه کهم له پیش دانا. گوتمی: بو ته جره به عه ره به کهم بو ته رجه مه که! با بزانی چونه. فورمه یه کیان دامی نازانم له کام کونه کتیب بوو. باسی غه بیته تی نه بووبه کر بوو که گوتوویه: نه گه ر تووره بووم لیم نریک مه بنه وه؛ نه وه ک وه ک پشیله بتانریم! ته رجه مه م کرد و بوم بردنه وه.

گوتم: دوکتور! نه گه ر نه بووبه کر گوریه پشیله بووبی، یان علی ئاسک بووبی، فایده ی بو ئیران و قازانجی بو کومه لی بنیاده م چییه؟! نه گه ر نه م قسه قورانم پی ته رجه مه که ی، به خوا تیدا نیم!

دوکتور زور پیکه نی، گوتمی: کوره نه وی نه مه ی داوه به تو خویشی نه بزانیوه چی تیدا به! من ده مه وی قانونی ئین سینا - که هه رگیز ته رجه مه نه کراوه - نه گه ر بتوانی بیکه یه فارسی پوولیکی باشت ده ده یینی.

گوتم: من به پوولی تالیف کاری وا ناکه م. من ده مه وی له ئیداره یه ک دامه زرینی. نه وسا چون تو ده لئی با وایی.

گوتمی: شه رت بی له ماوه ی شه ش مانگدا له ئیداره داتمه زرینم. هه ر ئیستاش بچو «په ژووهیسی ئیران زه مین» خه ریکی فه ره هنگی فارسی به کوردی به! به و شه رته ی قانون ته رجه مه که ی.

مینکی که ئاوبرده ی کاریک بووم، گوتم عه ره بی بی ده توانم ته رجه مه ی که م. قانونی دامی و هاتمه وه مالی. نه بابم که کیم بووه، نه دایکم هیچی لئی زانیوه... برده مه و به سه رکزی گوتم:

من له تاوی بیکاری وهک هونهر پیشه‌یه‌ک بووم که سیناریوی نه‌دیتی و قبولی بازی کردن له رولیکدا بکا. دهو کتیبه ناگه‌م. من هه‌ر له‌گه‌ل کتیبه‌ی نه‌ده‌بیاتی عه‌ره‌بدا سه‌ر و کارم بووه؛ له‌وه سه‌رم ده‌رناچی.

گوتی: تکایه‌ نا‌ه‌ومید مه‌به! بچو‌ جه‌ول بده! نه‌گه‌ر مانگی‌ دوو سه‌فه‌ش ته‌رجه‌مه‌ که‌ی قبولمه. هه‌فته‌ی سئ رۆژ بچو‌ ئیداره‌ خه‌ریکی فه‌ره‌نگ به! سئ رۆژی‌ش له‌ مال به‌ قانونه‌وه خه‌ریک به!

دیسان هاتمه‌وه و به‌ سه‌ر قانوندا کورک بووم؛ تا توانیم له‌ زمانه‌ی نه‌بووه‌لی سینا ته‌یگه‌م. چونکه‌ نه‌ وه‌ک هه‌یج کتیبه‌یکی عه‌ره‌بییه‌ و هه‌مووی وه‌ک له‌غز پرسینه‌وه‌ وایه. مالم لی‌ نا. زۆر شه‌وان گویم له‌ بانگی سه‌ینه‌ ده‌بوو؛ من هه‌ر خه‌ریک بووم. له‌ ئیداره‌ش به‌ هاوکاری «خانم موته‌وه‌سیل» - که‌ سه‌نیه‌ی و لیسانس بوو - کاری فه‌ره‌نگه‌م ده‌کرد.

سه‌ر له‌ هه‌وه‌ل دوکتور فه‌ره‌هه‌وشی مانگی‌ دوو هه‌زار ته‌مه‌نی بو‌ قه‌رار کردم. پاش سئ مانگ بو‌ی کردمه‌ سئ هه‌زار. داوای کارمه‌ند بوونی بو‌ کردبووم. پاش شه‌ش مانگ تازه‌ گوتیان نه‌ورافی له‌ ئیداره‌ی ساواک ون بووه، له‌ سه‌رپا ده‌ست پیکرایه‌وه. بو‌ سالی ئاینده‌ قبول کرام که‌ کارمه‌ندی قه‌راردادی بم. دوکتور فه‌ره‌هه‌وشی گوتی به‌ فه‌وقی لیسانسم قبولی و حقووقم یه‌ک‌جی بوو به‌ شه‌ش هه‌زار ته‌من. له‌ رادیو و له‌ په‌ژوهه‌ش کارم زۆر باش بوو. بیسته‌مه‌وه‌ که‌ له‌ سابلاغ نه‌وانه‌ی حازر نه‌بوون جوابی سلاوم بده‌نه‌وه، که‌وتونه‌ پی‌ وشوینم! یه‌کیک له‌ رادیوی سابلاغ گوتبووی: هه‌زار هه‌ر زۆر له‌ میژه‌ دۆستی ئیران و ساواکی بووه؛ بو‌یه‌ ئیستا مانگی‌ جه‌وت هه‌زار ته‌من وه‌رده‌گری! خه‌به‌رم بو‌ نارد که‌ حقووقم نو‌ هه‌زاره‌، لیم که‌م نه‌کاته‌وه!

سه‌یدعه‌بدوللای کولیحی گوتی: ده‌لین تو‌ ناوت ده‌گه‌ل ناوی ساواکیانه‌؛ راسته‌؟ گوتم: کاکه‌! قسه‌ زۆر ده‌کرین. بۆت مه‌علووم ده‌بی که‌ کئ راسته‌. مه‌ترسه‌! من خو‌فرۆش نیم...

له‌ دوا‌ی ته‌رجه‌مه‌ی «تاریخی سوله‌یمانی»، کتیبه‌یکی دیکه‌یان له‌ رادیو دامی به‌ ناوی «ئیران و عه‌ره‌ب» که‌ بیکه‌مه‌ فارسی. کابرایه‌کی مه‌سیحی به‌ ناوی «سه‌لیم واکیم» که‌ نووسیبووی «نه‌ندام له‌ کۆمه‌لی تاریخ نووسانی دنیادا و گه‌وره‌ترین تاریخی رۆژه‌ه‌لاتناس». نزیکه‌ی نیوهم ته‌رجه‌مه‌ کردبوو. نووسیبووی: «ئیمام ره‌زا ده‌گه‌ل مه‌ئموون ده‌چوونه‌ به‌غدا، له‌ نیوه‌رئ له‌ که‌ربه‌لا کوزرا و ئیستا قه‌بره‌که‌ی زیاره‌تگایه‌...» جاروباریکیش نووسیبووی خه‌لیج هی ئیرانه‌. له‌ حاشیه‌ نووسیم: «به‌ داخه‌وه‌ ئەو کابرایه‌ تاریخزان نه‌بووه‌ و کلابه‌رده‌اره‌. نه‌گه‌ر بیروانیایه‌ نه‌لمونجید - که‌ هاودینی خۆی تالیفی کردووه‌ - ده‌یزانی ئیمام ره‌زا له‌ مه‌شه‌هد مردووه‌ و که‌ربه‌لاش له‌ سه‌ر رینگه‌ی به‌غدا نییه‌». جه‌عه‌ریان گوتی: من ئەوه‌م نه‌زانیبوو؛ به‌لام ده‌زانم سئ ملیۆن ته‌مه‌نی لئ ساندووین! کتیبه‌یکی دیکه‌م وه‌رگرت: «په‌یوه‌ندی فه‌ره‌نگی ئیران و میسر»، کۆمه‌لیک له‌ زانیانی زۆر کارامه‌ی میسری نووسیبوویان. به‌ راستی کتیبه‌یکی چاک بوو. دابوویان به‌ «شیخ ئەمینیه‌ نه‌قشه‌بندی» - که‌ گوتبووی عه‌ره‌بی ده‌زانم - چاوی پیدا بگێرته‌وه‌. گوزارش لئ دابووم که‌ هه‌زار خراپه‌ی هه‌ندیک له‌ مه‌شایخی گوتوووه‌. ئیتر نه‌یزانیبوو من ته‌رجه‌مه‌ی ئەمینم کردووه‌. له‌وه‌دا رۆوزه‌ردی بو‌ مایه‌وه‌...

یه‌کیک به‌ ناوی «یه‌زدان په‌رست» که‌ ده‌بوایه‌ ته‌رجه‌مه‌کانی من بیه‌نی، گوتبووی مانگی‌ ده‌بی سئ رووپه‌ری ته‌رجه‌مه‌ هه‌ر بدا. بو‌ جه‌عه‌ریانم نووسی: به‌ سه‌رته‌ به‌و کارمه‌نده‌ت تی

بگهینه که ترجمه -وهک شتلم- به کیلو نییه! تا نایه تیکی قورعان مانا ده کهم، ده توانم ده رووپهړ داستانی شمیر نرسه لان بنووسم! هر چند مانگې پتر له چل رووپهړم بؤ بردووه. جعفریان گوتی هز ده کهم وشه ی فارسی که بوونه ته عهره بی کو که یه وه و هر کتیبیکت بوی ته هیه ی ده کهم و به دوو رۆژ بؤت دینن. له به شی کوردی چوو بوونه لای که هزار با کاری بهرنامه ی کوردی بکا. گوتیوی ئه گهر خوی هز نه کا نابې کهس ناچاری بکا.

«دوکتور محمدمهدسديق موفتی زاده» -که بهرپرسی بهرنامه ی کوردی بوو- زؤرم به دهره دا هات که هاوکاری بکه م. پیم گوت: برا! به ناره زووی خؤم کاری خؤم هه لنه بزیرم، نایکه م. نه چی ئینقلابی سپی و تمه دونی رشم بده یه! مه لای جزیری شرح ده کهم و تاریخی ئه رده لانیس؛ ئیتر چیتر... ئه مجاره به بهرنامه بوو؛ هر بهرنامه ی چوارسه د تمه ن، نزیکه ی پینج هزار تمه ن مانگانه ده کهوت.

خواهیشم کرد «خالیداغای حیسامی» وهک من بهرنامه بنووسئ، قبول کر. به لام زؤر زوو عهریزه ی دابوو به جعفریان که ده بی منیش وهک هزار حساب کهن و به قه د نوم بده نی. جعفریان نووسیوی هر رای مه گرن!

باوه ده که ی یان نا، که یفی خؤته! ماوه ی نزیک چوار سال، که له رادیوی زه مانی شادا نووسیومه وه، یه کجاریش ناوی «ئه علاحه زره ت نارامیهر» م به سر قه لمه دا نه هاتووه. هه میسه خؤم لی دزیوه ته وه...

کاتی «قانون» له چاپ درا، جیرانیکی ساواکی زؤر نازک و موحتهره مم هه بوو - تاجداری- که به سر کاری بیگانه کان راده گه شت. گوتی: له پشتی بنووسه «دیاری بؤ شه هبانوو». وا ده کهم جایزه ی کتیبی سالت بده نی. گوتم: من کابرایه کی کوردی دهره ده ری کهس نه ناس، ریم ناکه وی بؤ شابانوو دیاری بنیرم! خؤم له وهش دزیه وه.

له راستی لا نه ده م: جعفریان بؤ مه لاجه میل و من زؤر باش بوو؛ خوا جه زای خیری بداته وه. «قوتبی» که مودیر عامیل بوو چوو بووه کرماشان و کوردستان، قه ولی دابوو کارخانه یه کی ئه مرازی موسیقای کوردی دامه زرتین. نامه یه کم بؤ جعفریان نووسی له ۱۵ رووپهړدا. پوخته که ی ئه مه بوو:

«ئیه که زمان لووسان پیتان ده لئین کورد شاهپرستن و نیشتمانی ئیرانیان خؤش ده وی، فریوتان خواردووه. هه موو کوردیک رقی زؤری له ئیران و ئیرانییه...» به دوور و دریزی زولمی ده وله تانی له سفه وی را تا ئه مړؤم نووسیوو که: «ئیتاستاش عومه ر ناو له تاران خوی ناو ده نی ئه میر، بابه کر ده بیته باقر... له رادیو ئیمه کوردی ده لئین، به لام کتیبه کوردیه کان له عیراقه وه به قاچاغی وارید ده کرین و ئه گهر ساواک بیانگری واوه یلایه! زؤر شهرمه بو ده وله تی که ده لی کوردیش له خؤمانن، رینگه ی چاپ کردنی کوردی نه دا و عهره ب رینگه بده ن! ئه گهر قوتبی پوولی زورنا و دنبه گی دابا به چاپخانه یه ک و بمانگوتایه کن کتیبی به کوردی هه یه، یان بؤی چاپ ده که ین و به ئه قسات مخارجی چاپه که ی بداته وه، یان لئی ده کرین و چاپی ده که ین، ساواکیش تماشای کردبا، ئه گهر دژی سیاسه تی شای تیدابا، لئی فری بدا، هه م کورد لیتان رازی ده بوو، هه م پیویست نه ده بوو به دزیه وه کوردی چاپکراو له عیراقه وه وارید که ین و له ترسی ساواک وه یشرین...».

جعفریان ئه و عهریزه دوور و دریزه و پازده رووپهړه ی دابوو به قوتبی. قوتبی مه لاجه میل و

منی بانگ کردە ماله خۆی. قەولی دا که ئەم کاره بکا و چاپخانەیهک تەرخان بکا بۆ کوردی چاپ کردن. بەلام مەودا نەما تا بزانیان دەیکا یان نا... هەرای دژی شا قەوما. جەعەفریان ئیعدام کرا. قوتبی هەلات. لە رۆژانی ئاخردا بوو؛ جەعەفریان لە ماله خۆی بوو. گوتبویان جارێ لە کار دوور بێ. دەگەل مەلاجەمیل چووینە لای. «سولەیمانی» - که مودیری «بروون مەرزێ» بوو - لەوێ بوو. بە تەنیا پێی گوتم: جەعەفریان تازە تەرجمەیی قانونی دیوه. پێش هاتنت بە منی گوت زۆر بە داخهوهەم که قەدری هەزارم نەزانیوه. ئەو کارەیی ئەو کەردووێه لە دەست کەس نایه. ئەگەر لەوه بەولاهه بچمەوه سەر کار، دەبێ وهک لازمه قەدری بزانی...

ببووه تەزاهورات و هەر کەسه «مرگ بر شاه» (شا بمری) ببوه بنیشتە خۆشکەیی زاری. خانمی مەستوولی «پەژووھشی ئیران زەمین» بانگی کردمە ژووورە کەیی خۆی:
- هەزار! دەلێن تۆ لە شەری چریکی شارەزای. ئەگەر شا نەرۆا تۆ دەبێ ببیه سەردەستەمان بۆ شەری چریکی.

گوتم: خانم فەرەح بەخش! دوعا لە خودا بکە پەشیمان نەبیهوه. ئێمه لە عیراق ئاوامان کرد و پەشیمان بووینەوه و زۆریشمان جزای کاری خۆمان دیت...
ئەو رۆژە بە قەلسی جوابی دامەوه؛ بەلام لە هەوه لێن دە کەس کە دەریانکرد و گوتیان تاغووتییە، یەکیان ئەو خانمە بوو! رۆژێک هات گوتی بەلێ پەشیمانە کە منم و تازەش هیچم بۆ ناکرێ.

من کە قانونم تەرجمە کرد و چاپ کرا، بەر لە چاپ دەرچوو، «دوکتور فەرەهوشی» لە ئینتیشارات نەما. «دوکتور عیرفانی» ناویکی تۆرکی نازەربایجانی هاتە جێگەیی کە پاکنوو سی قانونە کەیی کردبوو؛ یەک بەش لە دوو بەشی حەقی تالیفی درابوێه. لام وایه لەوه نانە جیب تر کەم هەبووه. گێچەلی تێهالاندم: پێشەکیە کم نووسیوو، هەر چونکە ناوی کۆردم بردبوو قبوولی نەکرد. دەبوایه چل نوسخەم بداتی، پێی داگرتبوو کە پازدە نوسخە بدا. کە دوکتور فەرەهوشی گوتی دەبێ چل نوسخەم بدەن، سی و نۆی دامی:

- تۆ پەپ - پەپ بردووتەوه بۆ غەلە تگیری، دە کانه نوسخە بەک!!
ناچار ئەو نوسخەم بە پوول لێ کړی، گوتم: بلێ با بۆم بەرنه ئەمیراباد.
گوتی: ئاغا ئێمه ماشینمان نییه بیدەین بە تۆ. بچۆ تاکسی بینه!
چاوه نۆری تاکسی بووم، دوکتور «سەید جەعەفری سەجادی» هات؛ بۆم گێراوه. گەراپنەوه، بە کارمەندیکی گوت، کتیبە کانیاں بۆ بردمە دوکانێک لە ئەمیراباد. لە حیسابدا دیتم «عیرفانی» دەبەوی شتیکم لێ بدزی... هەر چۆنێک بوو خەلاسیم هات. جلدی دووهەمیشم تەرجمە کردبوو. پاش دوو رۆژ عیرفانی تەلەفۆنی کرد:

- ئوستاد! زۆر زوو جلدی دووهەم بینه تا چاپی بکەین!
گوتم: جەناب! تا تۆ ماوی نامەوی بەقالتیکی وهک تۆ ببینم. کتیب ئاگر دەدم و نامەوی چاپ بکړی.

هەر نەمدیتەوه تا گوتیان بە دەرمان خۆی کوشتووه.
هەرا و کوشت و کوشتار و تەزاهورات لە تاراندا پەرهی ساندا. تەنانەت رۆژێک دەگەل زاگرۆسی کۆرم لە مەیدانی بیست و جواری ئیسفەند کەوتینە نیوان تەقەوه. زۆر کەسم دیت لە بەر چاومان کوزران. خۆمان خستە دوکانیکەوه؛ کابرا دەرکەیی داخست تا ئەهوهن بۆوه و

دهر چووين .

شا پای کرد؛ حکومتی مه لایان دامه زرا. رۆژیک پیاویکی مل باریک به ناوی «فه خره ددین نه نوار» هات که من ره ئیستانم. کۆی کردینه وه و قسه ی بۆ کردین: ئیتر له مه و به ولا باسی ئیران و ئیرانی نه ما؛ ده بی بلین موسولمان و هیچی تر... زۆر فه رمایشی تری له دوو دا. گوتم: من تیت نه گه بشتووم. ئەوی من ده یزانم، عه ره بی پیش ئیسلام ته نیا کتیبیکیان نه بووه. خوینده واری به عه یب حیساب کراوه. تاجرانی مه ککه بۆ حیسابی ده فته ردارای نووسه ریان به کړی گرتوون که به خه تی سورانی بۆیان بنووسن. عه ره ب نه یانزانیه که وش و ده رپی چییه. له پاش فتووحاتی ئیسلام جل ده بهر کردن و ته رزی خواردن و ژیان له ئیرانیان فیر بوون. ئیستا چۆن ده ته وی باسی نه بوو عه لی سینا، پازی و زۆر له و زانایانه ی خزمه تی زۆریان به ئیسلام و زمان و فه ره هنگی عه ره ب کردوو ته نیا بلین موسولمان و نه ویرین بلین خه لکی کوی یان سه ر به کام نه ژاد بوون؟! گوتی: نا، به و نه ندازه ش نالیم!... له پاشان له هه ر که سه ی پرسی کارت چییه؟ ده بوا به کاره که ی ده گه ل به رنامه ی ته له فزیۆن په یوه ندی هه بی. که له منی پرسی، گوتم: من لیره دا سیفرم! فه ره هنگ ده نووسم؛ عه ربیم ته رجه مه کردوو؛ که هیچیان بۆ ته له فزیۆن نابن. ده فه رمووی برۆم؟ گوتی: نا تۆ هه ر کاری خۆت بکه!

به وه دا بیرم که وته وه که زه مان شا جاریک چووبنه لای کابراییک، که مو دیری به شی دووه می ته له فزیۆن بوو. له پاش زۆر تاریف کردن له خۆی، گوتی ده بی کاری هه ر که س بۆ به بی که بکریته فیلم و نیشان بدری یان سیناریۆی لی دروست بی یان نازانم چی... که له منی پرسی کارت چییه؟ گوتم: مه لایه ک وه عزی ده دا، گوتی: هه ر که س چاویکی نه بی نیوه پیاوه؛ هه ر که س عیلمی نه حوی نه خویندی، نیوه پیاوه؛ هه ر که س مه له نه زانی، نیوه پیاوه. کابرایه ک هه لیدایه: له و قه راره ی تۆ ده فه رمووی، من نیوه پیاویک قه رز که م تازه ده بمه هیچ!

رۆژیکی تر «فه خره ددین نه نوار» هات و هه مووی کۆ کردینه وه. به کریکه وه و له بن لیوان به یاناتیکی ده س پیکرد؛ گوتی: ئیمه ده بی هیندیک که سان له ناو خۆمان هه لوه ژیرین. ده بی سه دی سه د ئیسلامی و به رانه ر به دلای رژییم بمینن. ساکه که م هه لگرت و جه لسه م به جی هیشته. دوو رۆژ دواپی که چوومه ئیداره، له ده رگا ویستابوو. گوتی: وه ره زووره که ی من! گله ی کرد:

- نه و رۆژه من تۆم له به رانه ر خۆم دانا؛ زۆرم قه در گرتی. هه ر ده ستم به قسه کرد به جیت هیشتم. نه وه جوان نه بوو!

- ناغای نه نوار! تیده گه بشتیم چ ده فه رمووی. هه ر گوته هه لوه ژارتن، ده فیککی خۆم گه بشتیم. گوئی بگه ر! من کوردم؛ مه هابادیم؛ باهم شافعی سوننی بوو؛ بۆ خۆم شیعه نیم، سوننیش نیم؛ ناوم عه بدوره حمانه؛ که قاتلی ئیمام عه لیش عه بدوره حمانی ناو بووه. نه وانهم هه موو گوناهن له نه زه ری ئیوه دا. نزیکه ی شیست سال له عومرم به خۆرای چوو؛ ده فه رمووی برۆم؟!

- کی ده لی برۆ؟ نه خیر کاری خۆت بکه!

هه ر نه و رۆژه چووبوو گوته وی ده بی هه ژار بکه نه کارمه ندی ره سمی. گوتبوویان عومری زیاده و نا کړی. گوتیان نابی که سیک له ئیداره یه ک دوو مه عاش وه گری. نووسیم به رنامه ی رادیۆ نانووسم. چووبوون به «قوتب زاده» یان گوتبوو؛ ئیجازه یه کی نووسیوو که بۆ هه ژار قه ییدی

ناکا. تا کوردیکی بنه جوو به ناوی «میهراسا» - که به جووله که یی ناوی «بدوچی» بووه - کرا به مودیری «بروون مهرزی». لئی پرسیم:

- لهو بهو لاوه چیمان بۆ ده نووسی؟

- بۆچی مه لای جزیری و تاریخی ئه رده لانتان ناوی؟

- حه ز ده که یی به رنامه ی مه زه به یی بنووسی!

ئیتەر چوومه لای سوله یمانی و خۆم له به رنامه ی مه زه به یی دوور خسته وه و ئیستعفام دا. رۆژیک فه خره ددین ئه نوار بردمیه «جیهادی سازنده گی» که له مه یدانى ئینقیلابه. گوتیان به رانه ر به فه رمایشتی ئیمام ده زگایه ک پیک دئ بۆ بلاو کردنه وه ی فه ره هنگی قومیه تانی ئیرانی: کورد، ئازربایجانی، به لووچ، عه رب. تۆ مه جله له کوردیه که ده سته به ر به! دوکتور سدیق موفتی زاده و سدیق بۆره که یی بوونه هاو کارم. بریار درا مه جله له یه ک به ناوی «هیوا» ده رکه یی؛ به لام من چه ند شه رتیکم هه بوو: پیاویکی زل له ئینقیلابدا یی رابگا؛ حه قی کورد له مه جلیسی خو بره گان بکریته قانون و چه ند جاریک له رۆژنامه و ته له فزیۆن ئیعلان بکری؛ هه روه ها ناوی ئه و مه جله له، که ئه ده بیات و فه ره هنگی کورد بلاو ده کاته وه. کیش ئیمتیازه که ی به ناو بی؟ گوتیان مه جلیسی خو بره گان کاربان زۆره؛ ناپه رۆژین.

- بۆ ده په رۆژین نرخی ته ماته و کوله که دیاری بکه ن؟ بۆ ناپه رۆژین بلین حه قی میلیه تی کورد ئه وه نده ده درئ؟ خولاسه پیک نه هاتین.

رۆژیک «ئه نوار» بردمیه ئیداره ی «سرووش» که نه شریاتی ده وه ته. سه یه د ئیبراهیمی ستووده و چه ند لاویکی کوردی ریش ته نک له وئ بوون. باسی مه جله له ی کوردی کرا، ده نگ له دار و به رده وه هات له من نه هات. راستت ده وئ هه موویانم زۆر ناخۆش ویست. که هاتینه ده ر، ئه نوار گوتی: بۆ هه یج قسه ت نه کرد؟ گوتم: برا! من کارم به کاری که سه وه نییه. خۆم به ته نیایی هه رچه کم بۆ بکری ده یکه کم. نامه وئ که س ده گه ل مندا کار بکا. ئه وانه شم که دیت، من لام وایه هه ر بۆ خۆ خۆشه ویست کردن خۆ نیشان ده ده ن...

له ئیداره که وته ته ته رجمه مه کردنی نووسراوه کانی «شه ریعه تی». یه که میان چاپ کرا نازانم له کوئ. دووه میش چاپ کرا. سه نه می ده بوو له سرووش چاپ کرای. چوومه وه لای یه کینک له و گه نجانیه که ئه و رۆژه زۆر به خوینتالم هاته به رچاو؛ به ناوی «ماجد رۆحانی». دیتم «خه ربزه به رنه نگ نییه!» نه هه رکه سیک خزمه ت به و ئیسلامه بکا و ریشی هیشته بته وه، ته واو خراپ و منافقه. زۆر کوریکی باشم هاته به رچاو؛ زۆرم خۆش ویست. ئه ویش زۆر به دل ده یه ویست یاریده م بدا. پاش چاپی کتیبی سه نه م و چواره می شه ریعه تی، ویستم شه رحی مه لای جزیری چاپ بکه م. ماجید زۆر موافیق بوو. پیتشینارم به «زه ره ق» کرد که سه رپه رستی «سرووش» بوو. گوتم کتیبی عیرفانییه و ئه گه ر عیرفانتان بوئ بۆم چاپ کهن. «زه ره ق» له سه ر تاریفی که ماجید له منی کردبوو؛ وا بزانه م زۆریشی موباله غه پیوه نابوو. گوتی باشه؛ ئه گه ر خۆت په سندی ده که ی چاپی ده که یی.

گوتم: نا! تا قه تی ئه وه م نییه سه به ینی مه لایه کی سه رویشک یه خه م بگری: ئه مه چییه؟ مه یخانه و پیری موغان و ره قس و یاری قه دباریک و بالا به رز و ته رزی تیدا یه و هه مووی حه رامه!

- ده یسا کوردی نازانین و کی بۆت تماشا کا؟

- عه ره ییم هه یه بیه نیشانی مه لایانی بده! ئه وسا ئه گه ر قبوول کرا چاپی کهن!

شەرەحە عەرەبە کە ی «زفنگی» م بۆ هینا. لام وایە نیشانی «بەهەشتی» درابوو؛ گوتبووی: ئەم دیوانە وەک دیوانی حافظ دەچێ. ئیمام حافزی بەلاوێ پیاوی چاکە. باشە چایی بکەن! پیاو هەق بلی، ماجید زۆر لە خۆمی پتووە ماندووتر بوو تا چاپ کرا و ئارەزووی چەند سالەم پێک هات. بوومە ناشنای مالی ماجید. دەتوانم بلیم مالی ئەخلاق بەرز؛ کە دە پێشدا هیچ چاوەنۆری نەبووم خەلکی سنە مالی ئاوا ئەخلاق بەرز و کورد بەروەریان تێدا هەلکەوێ. بایانی ماجید هەموو پیاوی هەلبژاردەن. دایکی ژنیکی زۆر کە یخودایە و پیاو شەرمی لێ دەکا. باوکی (بابە شیخی رۆحانی) مەلایەکی زۆر زانایە. چل سالە وەک سەربازیکی گومنام سەری لێ داخستوو و حەولی داوێ ناودارانی کورد لە تاربخدا کۆ کاتەوێ و سیفریکی زۆر گەورە ی پێکەوێ ناوێ. ئەگەر گەلی کورد قەدری خزمەتکارانی خۆی بزانی، بەراستی دەبێ ئەوپەری قەدری ئەو پیاو بگری.

«کاک ئەحمەدی موفتی زاده» خالی ماجید، وەک دەلێن «نازی شاگرد بە هونەر دەگاتەوێ مامۆستا»؛ دیارە ئەخلاق کاک ئەحمەد کاری زۆر کردوێ سەر خوارزا و خوشکی و خزمی.

لە هەرای ئازادیخوازی کوردستانی دوا ی ئینقیلابی ئیسلامیدا، زۆر کەس لە کوردەکانی سابلاغ و سنە خراپە ی ئەحمەدی موفتی زاده یان دەگوت. بەلام کە دەگەلی بوومە ناشنا، زانیم لە غەرەزێکی نەزانانەوێ خراپە ی دەلێن. گوناھێ هەر ئەوێ بوو کە موسولمانی بە راستییە و ئەم بڕوایەش بۆ کومونیسیت و زۆر لە لاوانی ئەمرۆمان قوت ناچێ. موفتی زاده بە دل ویستووێ ئازادی بۆ کوردستان بستینی؛ زۆریش ماندوو بوو. نەشیزانیوێ مەلای حاکم درۆیان لە لا گوناح نییە؛ فریوی بە قسەیان خوار دوو و لای وابوو کە قەولی ئازادی کوردستانی یێ دەدەن، راست دەکەن. خۆی کە یێ درۆ و دلپاک بوو، لای وابوو قەولدەرەکانیش دلپاکن! وا ئیستا کە ئەم رۆوپەرانی دەنووسم، کاک ئەحمەد لە زیندان دایە و زۆر جزیا دەدرێ و بە سەدان لە هاوکارانی - کە زۆریان تازە لاو- لە سووچی زیندان توند کراون و هەچیان لە پەپەرە ی کاک ئەحمەد پاشگەز نیین و لە سەر بڕوای خۆیان سوورن. لەو ساوێ خۆم رۆوپەرۆ کاک ئەحمەد دیوێ و سەفەر م بۆ شیمال دەگەل کردوو، زۆر وەبەر دلێم کەوتوو. لام وایە بە مردوویش هەزاران کومونیسیتی نەزانی دەبێ بە قوربان بگری...

کەسی دیشم کە لە هات وچۆی لای ماجد ناسی، «هادی مورادی» بوو؛ کە ئەویش خەلکی سنە یە. زۆر لە عەرەبی شارەزایە. تا خوا حەز کا پیاویکی نەرم و نیان و ئەخلاق باشە. لە زەمانی شادا فەرەنگستانی زمانیش بە ئەندامی قبوول کردبووم. هەفتە ی دوو جە لەسە لەوێ حازر دەبووم. سەرۆکی «دوکتور کیا» بوو. حەول دەدرا وشە ی فارسی لە جینگە ی عەرەبی دابندرێ. دەگەل ئینقیلاب ئەویش هەولوێشا. بە دوکتور سەجادیم گوت: با ئەمجار وشە فارسیە کانمان یێ بکەن بە عەرەبی!...

هەر کە ئینقیلاب رۆوی دا و گەرماو گەرمی بوو، دیوانی «هەزار بۆ کوردستان» و «شەرەفنامە» م ئۆفیسیت کردوو. دیوانە کەم لە ماوێ دوو مانگدا هەموو فرۆشرا. شەرەفنامەش تا ئیستا زۆری لێ فرۆشراوێ و کەمی ماوێ. کە شەرەفنامە کەش باری گرانێ کەوتە سەر شانی ماجید رۆحانی. لە ماله باوکی جینگە ی کردوو و بۆ فرۆشتن و ئاردنی بۆ دەر موی تاران هەموو زەحمەتی خستە سەر خۆی. قسە ی خۆمان یێ، بە لای منەوێ ئەو ماجیدە رەنگە تۆزیک شیت یێ کە هیندە بە دەرد و مەرگی منەوێ و خۆم پتووە ماندوو دەکا! چونکە تا ئیستا نەمیستووێ کەس لە سەر قەدر گرتن و خۆ بۆ ماندوو کردنم میدالیکی درابیتێ! هەر چۆنیک بیت زۆر بە

خزمت‌تمه‌وه ماندووہ و ہەر کاریکم دەبی، زۆر بە رووی خۆشەوہ دەیکا. ڕەنگە بە پیاوی گەورەم بزانی؛ کە بۆیە لام وایە شیتە! پێم وایە ئەگەر ڕابردووی ژيانە کەم بخوینیتەوہ، لێم پەشیمان ببیتەوہ. تا ئەوساش خوا کەریمە. هەتا ئیستا لە هەموو کەسم لێ نزیکترە.

دەریارەى دوکتورانەوہ

لە بەغدا ڕووت و پێخواس و کەس نەناسیک بووم؛ نەخۆش کەوتم چوومە لای دکتوریک بە ناوی «دوکتور نووری فتوحی». مەسیحی و کوردی خەلکی سولەیمانی بوو؛ لە بەغدا دوکتوری دەکرد. موغایەنەى کردم؛ دەرمانی دامی؛ پوولی نەستاند. قەولیشی لێ ساندم کە هەتا کارم بە دوکتور بێ بچمە لای. نەک هەر بۆ من، بۆ هەموو فەقیریک -عەرەب با بیان کورد- باوکێکی دلسۆز و خێرەومەند بوو. هەر ئەو دەگەل زور دوکتوری تری کردمە ناشنا کە یەک لەوانە «دوکتور کەمال حوسین» ناو بوو. کارتیکى دامی بچمە لای. ئەویش کە پارەى نەستاند هیچ، تەنانت مەعسوومیشی لە بیمارستانی «خەییال» عەمەلیات کرد و پارەى عەمەلیاتیشی نەستاند. من کە خەجالەتیان دەبووم، دەمەویست تۆلەیان بۆ بکەمەوہ و تەبلیغاتیان بۆ بکەم. جارێک کارتیکم بۆ کاک ئەمیری قازی بۆ دوکتور کەمال نووسی کە ئەوہ دۆستی منە و پوولیشی هەیە. تکایە تماشای بکە و پوولیشی لێ وەرگرە! ئەمیر کە دەبوو شەو بیتەوہ مال، نەهاتەوہ. تا سێ ڕۆژ هیچ خەبەر نەزانی. لە بیمارستانەوہ تەلەفۆنی کرد کە دوکتور کەمال بیدەنگ بردوومی عەمەلی کردووم و گوتوو بە هەزار مەلێ! پوولیشی ناوی.

ڕۆژێک بە دوکتور نووریم گوت: من ئەوسا کە تازە هاتمە لات، ڕووت و لات بووم. ئیستا پوولم زۆرە. تکایە لێم وەرگرە!

گوتی: هەزار! بۆ لات وایە پوول هەموو شتیکی لە ژياندا؟ ئەدی پیاوہتی قەدری نییە؟ من ئینسانییەتم پێ لە پوول چاکترە...

لە دوایەش کە بە شاعیری کورد ناسرابووم، هیچ دوکتوریکى کورد پوولی لێ نەدەستاندم. کە لەوانە: «دوکتور سەلام بالەتە»، «دوکتور ئیبراھیم»، «عومەر دزەیی»، «تەیب عەقراوی»، «دۆغرمەچی» و زۆری تریش بوون.

لە هاتنە تارانیشمدا راستی دوکتورە کوردەکان زۆریان قەدر گرتووم: «دوکتور ئەعلەم»، «دوکتور فەیزنەزاد»، «دوکتور مۆرەکی»، «دوکتور شافعی»، «دوکتور حەیدەری».

لە هەمووان سەیرتر ئەوہ بوو کە جارێک سەربەخۆ چوومە لای دوکتوریک لە کەرەج بە ناوی «پاشا مشکاتی»؛ فارسە. گوتی پوولم ناوی.

- دوکتور! دەمناسی؟

- دەتناسم؟ یانی چی؟! هەر خۆشم لە تۆ هاتووہ و دەمەوئ دۆستت بێم. گوتم: پوولم لێ وەر نەگری نایەمەوہ لات! ئیستاش هەر زۆر دۆستمە.

جارێک لە بەغدا کاک محەممەد مەلوود (مەم) نەخۆشی زراوی بوو. چووینە لای دوکتور کەمال حوسین. گوتی عەمەلت دەکەم. کاک مەم ڕازی نەبوو؛ گوتی دەچمە بولغاریا.

- کاکە من لە هەموو جەراحی بولغاری دوکتورترم!

- نەخێر، نایکەم!

بە منی گوت: لە هەولێر بچۆ لای دوکتور مەزھەر. ئەگەر ئەو پیاوہ زوو عەمەلیات نەکری

خه تهره! که به دوکتور مه زهرم گوت، گوتی: تو ده گهل خوت بوم بينه بیمارستان و حهقت نه بی. بهو ناوه که خوم نه خووشم، «مهم» له گه لم هاته بیمارستان. له ناو کوریدوردا دوو کهس تیی نووسان و هرچی هاواری کرد بردیان و بیهوشیان کرد و عمهل کرا و هینایانه سهر تهختیک رایانکیشا! کاکه مهم له نه خووشی رزگاری هات.

له عیراق به هزاران ناشنام به جی هیشتوون؛ به لام کاک محممهده مهو لوود (مهم) و تاهیر تهوفیق و کاک عهبدولخالقم هممیشه له بیره و ئاره زوو ده کهم دووباره بیانینمهوه. ههرگا دههاتمه ههولیر، میوانی مهم دهبووم و گورجی تاهیر تهوفیقم پهیدا ده کرد و ده گه لیا رامانده بوارد. «تاهیر» به ناو گورانی بیژه؛ به لام نابئ وهک هیچ گورانی بیژیک حساب بکری. زور پایوکی مهرد و رهند و شهرم به خوویه و نهوی له بهر چاوی نه بی مالی دنیا به. له پوهری سهر بلندیده ژی و هرچی جاریکی دیوه، خووشی دهوی و قهت له دلی ده رناچی.

وهختی که «عهبدولوهاب نوتروشی» نهستانداری ههولیر بوو، له ناوپردان دیتمی. گوتی: کاک ههزار! نهستاندار له مه لیه ندی نهستاندا پادشایه. تو من به پایا نازانی؛ دیه ههولیر نایه ی سهرم بده؛ به لام له گهل لوتیه کی وهک تاهیر تهوفیق ده گه ری. گوتم: کاکه! پادشایه تیت له خوت مبارهک. من ههواله تی تاهیر به تهختی پادشایه تی نادم. چونکه خوی له من به زلتر نازانی، دهشرانی قسه ی خوش بکا و دهنگیشی خو شه...

کوردی ئیرانی زور زمانیان خو شه. به لام به داخوه کهم وایه زمان و دلیان یه کتر بگریته وه! به زمان زور دوستی نریکن و به کرده وه زور بیگانه ن. زور که سم له وانه بوونه دوست و زور که میان دلمیان پی خو شه. له ناو نه وانه دا که زور وه بهر دلیم که وتوون: «تهحمه دی قازی» نووسره کرده که، «حهسن نیسحاقی» کونه پیشمه رگه و برزای نهحمه ده تهوفیق؛ زوریش به وه شانازی ده کهم که له نریکه وه «محممه دی قازی» م ناسیوه که فارسی نووسه و گه وره ترین موته رجیمی ئیرانه و زور مه شهووره. له نه خلاقی زور خو شم هاتوه؛ به لام هاموشومان که مه.

وابزانم تا ئیره به غاریک و به په له، ژیاننامه یه کی خوم تیگه یاندى که نه گهر به وردی لئی ورد بیهوه، بؤ خوت ده توانی پانتری لی بروانی و بزانی چونم ژبان دؤراندووه...
نه مانهم له سالی ۱۹۸۳ ز. (۱۳۶۲ ک.د) نووسیون. وائستا که سهره تای سالی ۱۹۸۷ ی میلادی (۱۳۶۵ کؤچی) به، سهری ژیاننامه کهم ده ده مه وه:

من که له ئیداره ی «په ژووهشی ئیران زه مین» بووم، شاه لالت و مه لا حوکمیان که وته ده ست، له چند جیهک نیشاره م بهو ئال و گوره کرده وه. که ئینقیلابی نیسلامی سهری گرت، کهس نه یده زانی کاری ئیران به کوئ ده گا. هه موو کهس به هومید بوو که دنیا زور له پیشوو

۱- زور به داخوه له سالی ۱۹۸۴ دا کاک عهبدولخالق له سهر کتیبکی که ده رباره ی زن له نیسلامدا نووسیوی و هه موو مه دره کی له قورعان و حه دیس و کتیبی «لام» ی شافیعی نیشان دابوو، مه لایانی ههولیر فتوای کوشتنیان دا و له سهر جاده ترور کرا.

خۆشتر بى. جھيلان له هه موو گه ره كان شهوانه كيشكيان ده كيشا و تا رۆژ نهده هاتنه وه مال. شهويك ماشينيك له بهر دهركى مهلايه كى كورد به ناوى مهلا حوسين دابه زيبوو. گوتيان مهلا حوسين رهنگه فارسي نهزاني، تۆ بچۆ بهلكو تهرجمانى بكه. به فزوولى چوممه زوو. نايه توللا دزوولى ناويك، جھيل و به ريش و بهشم لهوي بوو. عه ره بي دهزاني و كار به تهرجمانى من نهبوو. له ناو قساندا له مهلا حوسين ماريوونسي پرسى: حالت چۆنه؟ گوتى: زۆر خراپين. گوتى: ئەم ئينقيلابه هه ر بۆيه كراوه ئيمه تهبهقهى رووحانى خۆشى رابوئرين... دلم لهو قسه ترسا. بى جى نازانم باسى ئەو مهلا حوسينه بكه:

مهلايه كى يه كجار سه مر دوولهى شې و شېرۆل له حاجى ئۆمه ران هاته لاي بارزاني. ئەوه ندهى خۆ به پياوچاك و بى تهماح نيشان دا نه بئته وه. بارزاني پارهى دايه، وه رى نه گرت؛ ته نيا گوتى كتىبى دينيم بۆ بكړى دهمه وي. واى خۆ شيرين كرد، بارزاني كرديه ئامير هيز له بادينان. تا ليقه ومان نهمده زاني چ ده كا. له نهغه ده به په ناهنده يى ديمه وه؛ هه راي بوو ده گهل بارزاني كه بۆچى پوولى باشم ناده نى! كوره كهى ده گهل ئيمه له خزمه ت بارزانيدا هاته تاران كه گۆيا چل مالى خزميان له توركيان و ناني شهويان نيبه؛ بارزاني بينيرتته تور كيا. دوو هه زار دينارى دايه و قه رار بوو هه تيو بچى. ده گهل حه ره سه يكي بارزاني چووينه بازار. كورپى مهلا، چه خماخى دووسه د تمه نى و ته زيبجى گرانبايى و كراواتى سه د تمه نى ده كړى!

- كا كه ئەوه بۆ چيته؟ تۆ نالئى خزم له برسان ده مر ن!

- ئەوانه بۆ ديارى ده كړم!

رېنگه نه درا بچته سه فه ر و پاره ش خورا. مهلا حوسين مالى هاته كه ره ج. دواى حوكمى مهلايان زۆر زوو بوو به دۆستيان. نارديانه هه ج. ئاخري خۆى كرد به پاسدار و ئيستا له دۆلى چالووس مهقه رپى پاسدارانى هه يه و دوژمنى به ره ي ماله بارزانيه. بۆ عه قل و كه مالميش نه گه ر بلييم ميشكى گووى تيدا به رهنگه درۆ نه بى!

نزىكهى مانگيك بوو كه ئينقيلاب سه ر كه وتبوو. داخى داخانم، بارزاني - كه زۆر له ميژر بوو نه خۆش بوو - له ئەمريكا وه فاتى كرد (۱۹۷۹/۳/۱) و جه نازه يان هينايه وه. جه نازه كه يان برده شنۆ. به سه دان هه زار كوردى داخ له دل، له ناشتنيدا به شدار بوون، منيش له وي شه ير يكم خوئنده وه.

زۆر كهس له مه هاباده وه به ناوى خۆيان هاتبوونه شنۆ، كه يه كيان «مهلا كه ريم شارى كه ندى» بوو. ئەويش و تاريكى خوئنده وه. زۆر له شاعيران و نووسه رانى تريش شينيان بۆ بارزاني كردبوو، به لام له لايه ن حيز به كانى كوردى ئەم ديوه كهس نه هاتبوو.

ئهو رووداوه دل ته زينه ي مهرگى بارزاني بۆ من له هه موو كهس پتر مايه ي غه مخۆرى و تازيه بارى بوو. به راستى باوكى هه ره دلسۆزم سي به رى له سه رم لاچوو. بارزاني بۆ من هه موو كهس و كاريك بوو. لهو رۆژه وه كه له رووسيا وه هاته وه عيراق و منى ديتته وه، سايه و مايه م بۆ پهيدا بوو. ئەوانه ي كه هه موو هونه رى منيان به كايه ك نه ده ويست، له سايه ي خۆشه ويستى بارزانيه وه، زۆر ريزيان لئ ده نام. و اتا وه ك له زۆر يادبووده كانيدا گوتومه: من هه ر هيجكاره نه بووم و نه گه ر ئەو بالى به سه ر نه كيشابام، هه رگيز كه سيكى نووسه رى كورد به ناوى هه ژار له ئازادا نه ده بوو. خوا جه زاي به خي رى بداته وه. له پاش نه مانى ئەويش كوره كانى ئەو: «ئيدريس» و «مه سه موود» هه ر به وه فادارى بۆ باوكيان، زۆريان حورمه ت گرتووم. پارهى له چاپ دانه وه ي

«هه‌ژار بۆ کوردستان» ئەوان دایان؛ له چاپ کردنهوهی «شهره‌فنامه» زۆریان یاریده کردم. هەر تیگیراویه کم هه‌بێ، ئەو دوو کۆرە بە هاوار و بانگمه‌وه دین.

له پاش سه‌رکه‌وتنی ئینقیلاب، کورده‌کانی ئێران سه‌ریان هه‌لینا و داوا‌ی ئازادی و خودم‌ختاریان ده‌کرد. له مه‌هاباد پادگانی ده‌ولته‌ی پروت کرا، چه‌ک و سیلاح ده‌س کوردان که‌وت. حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران به سه‌رۆکایه‌تی قاسملوو دامه‌زرا. به په‌نا ئەوانیشه‌وه ده‌میسته‌وه پتر له ۲۵ حیزب له شاری مه‌هاباد هه‌بوو که هه‌ر یه‌که‌ی سه‌ربه‌خۆ فکریکی لیک جیای ده‌کرده‌وه و دژی یه‌کتر بوون. بیستمه‌وه که مه‌لاکه‌ریم شاریکه‌ندی ترۆر کراوه. ده‌گه‌ل ده‌ولت که‌وته و تووێژ. قاسملوو ده‌گه‌ل چه‌ند که‌سیک هاتنه تاران که مه‌لا شیخ عیزه‌دینیشیان ده‌گه‌ل بوو. رۆژیک ده‌گه‌ل ئەو ده‌سته‌یه -جگه له شیخ عیزه‌دین- له مالنیک نه‌هارمان خوارد. قاسملوو گوتی: تو یارمه‌تی ئیمه ده‌ده‌ی؟

گوتم: پوولم نییه؛ به‌لام کتیبه‌کانم چاپ بکه‌نه‌وه؛ چی لێ په‌یدا بوو بۆ خۆتان.

حه‌مه‌ده‌میانی سیراجی گوتی: به‌و شه‌رته‌ی ناوی بارزانی له نووسراوه‌کانت فری ده‌ی باشه!
- جا ئەگه‌ر ناوی بارزانی ده‌نووسراوه‌کاندا نه‌بێ، چیم ده‌مینێ؟ کاک سیراجی په‌شیمانم؛ ناتانده‌م. به‌لام بۆ خۆم چاپیان هه‌ر ده‌که‌مه‌وه. وه‌ک باسم کرد چاپیشم کردنه‌وه و کاریشم نه‌که‌وته سیراجی و میراجی.

هه‌ر له‌و رۆژانه‌دا به قاسملووم گوت: من به‌لامه‌وه سه‌یره ئیوه حیزبیکتان هه‌یه! نازانم چۆن ره‌حیمی قازی که ئیوه له‌ من چاکتری ده‌ناسن، فه‌وزیه‌ی قازی هه‌ر چونکه‌ کچی قازی محه‌مه‌ده، نه‌ویدی موعینی هه‌ر چونکه‌ برای فایقه، غه‌نی بلووری که ۲۴ سال له‌ سه‌ر تووده گیراوه و تازه به‌ره‌لدا کراوه، له‌ خۆتان کۆ کردۆته‌وه؟! به‌لامه‌وه سه‌یره... ده‌ی ئەدی یووسفی ریزوانی که ئیوه له‌ من باشتری ده‌ناسن چۆن بۆته هه‌والتان؟ زۆرتری ئەو پرسانه بێ جواب مانه‌وه...

حیزب له مه‌هاباد کاروباری گرتنه‌ ده‌ست. گه‌توگۆ له‌ نیوان ده‌ولت و حیزب دامه‌زرا. به‌یانیکی هه‌شت ماده‌یی درا به‌ ده‌ولت که به‌کیان ده‌لی: «ده‌بی ئەو کورده په‌نا به‌ره‌ عیراقانه هه‌موویان له ئێران ده‌ربکری». نامه‌یه‌کم بۆ قاسملوو نووسی:

برا ده‌بوايه هه‌موو پێشیاره‌کانتان به‌ ده‌ولت و ابووایه که هه‌تا سه‌دان سالیش هه‌ر به‌هره‌ی بۆ کورد بدايه. نووسيوته په‌نا به‌ران ده‌رکه‌ن. فکرتان لێ کردۆته‌وه پتر له‌ بیست هه‌زار مال کوردی په‌ناهنده‌ی عیراقی هه‌یه و له ئێراندا بلاو کراون؟ ئەوا گریمان ده‌ولت بۆ دلخۆشی ئیوه گوتی ده‌ریان ده‌که‌م. چۆنیان ده‌رده‌کا؟ خۆ ئەو هه‌مووه خه‌لکه به‌ ته‌یاره نانیترته ئوروپا، له ئوروپا کام ده‌ولت و هه‌ریان ده‌گری؟ چه‌ندی مخارج تیده‌چی؟ ته‌نیا ریگه‌ی ئەوه‌یه له سنووریان کا به‌و دیودا و له ترسی سه‌دام له سه‌ر سنوور بمین. ئەوسا دوژمنایه‌تی ئیوه بکه‌ن و هیچ نه‌بێ ده‌هه‌زار پیاوی شه‌رکه‌ر له خۆتان ده‌هارووژین. به‌ ده‌رکردنی ئەوان رۆکنیک له باسی مافی کورد له ناو ده‌چی. به‌لامه‌وه ئەم کاره، کاری سیاسه‌تمه‌داری عاقل نییه...

گۆیا قاسملوو گوتبووی: راست ده‌کا؛ به‌لام خه‌تای سه‌لاحی موهته‌دی و شیخ عیزه‌دین بووه ئەم کاره‌یان به سه‌ردا سه‌پاندووین...

ئێران هێرشێ برده سه‌ر مه‌هاباد و سه‌قز و سنه و گه‌لێک شه‌ر و کوشتار پرووی دا. حیزب له شاران ده‌رکه‌وتن و دایانه چیا. ورده-ورده هه‌لقه‌رچان تا به سه‌ر حیزبی دیموکرات و کۆمه‌له‌دا

ساغ بۆۈە. ئەو دوانەش مىلىن لە يە كتر كوشتن نا كە ئىستاش لەم سەرەتاي سالى ۱۹۸۷دا ھەر شەپرانە!

شەۋىك كەسانىكى بەدەفەر چوۋبوون جەنازەى مەلامستەفایان لە شنۆ لە قەبر دەرىناپو؛ فرپیان دابوو. ئەم ئىھانەت بە موقەدەساتى مليۇنھا كوردە، زۆر كاریكى نالەبار بوو. دىموكراتى تىدا موتەھەم كرا. رادىۋو دىموكراتىش حاشايەكى نەكرد و باسىشى نەكرد. من كە دەمدىت وەزە زۆر ناسكە و دەمبىستەۋە لاگرانى بارزانى دەيانەۋى تۆلە بكەنەۋە، چەند نامەيە كم بۆ كاك مەسعود - كە سەرۆكى حىزبى پارتى دىموكراتى عىراقە - نووسى، بەم مانايە:

«من بە دل لام واىە كورد كاری ھىندە بەدەفەرئە ناكە. مېژوو نىشانى نەداۋە جارېك لە جاران كورد كەلاكى دوژمنى دەرىناپ؛ بەلام عەجەم زۆرىيان وا كرددوۋە. لام واىە ئەم كاره، كاری حەسەنى بى كە مەلايەكى شەللەتییە و لە ورمى ھەمەكارەيە. تەكايە تۆ حەوسەلەت ھەبى و ئەم شەرە كە دوژمن ناویەتەۋە بەر بەست بكە. با دىسان لەم لایەشەۋە تووشى براكوژى نەبن...»
لە جوابمدا نووسىبوۋى: «حەز ناكەم براكوژى بكەين. بەلام ئىمە چەند كەسىكمەن ناو بردوۋە كە شكمان لىيانە و سەر بە قاسملوون. گوتوومانە بماندەنى تاقىقيان لى دەكەين؛ جوابيان نەداۋىنەۋە...»

جارىكى تر نووسىبوۋى: «برا بە خوا ھەۋالانى كۆنى بارزانى - كە چەكدارن - چەكيان بە سەر من داداۋەتەۋە و پىم بەر بەست ناكرىن.»

خولاسە شەر لە نىۋاندا قەوما و زۆر پياۋى كوردى بەكار و ئازا لەم سۆنگەيەدا كوژران. پىلانى حەسەنى كاری خۆى كرد...

ئەو سەر و بەندە كە دىموكرات بە سەر مەھاباد رادەگەشتن و زۆر لە برەودا بوون، «موھەندىس ئاريا» ناۋ ھاتە لام لە كەرەج. داى داىە تاي كەلامەللايە كە دەبى تۆش بىيەۋە شار و شىلە وا و بىلە وا...»

گوتم: بە ھىچ جۆر نايمە! كاكە بىستومە ۲۵ حىزب لەو شارە بچكۆلە ھەيە! ئەمن زۆرىش زىرەك بىم ھەر دەتوانم يەكيان لە خۆم پازى كەم؛ بىست و چوارەكەى دى جويتىم پىدەدەن! گوتم: دەلئىن مەلاى ماۋەرانى - كە ئىستاش ناۋى پىرۋزە و خەلكى عىراق سوپند بە گۆرى دەخۆن - رۆژىك دوو كەس چوونە لاي بۆ شەرع لە سەر بزىك. فەرموۋىە دووسەبى ۋەرنەۋە! فەقىكانى بە تەنيا پىيان گوتوۋە ئەم شەرعە زۆر ھاسان بوو، دووسەبى بۆ چ بوو؟ گوتىۋى من گزرە و كايەكەم دانەپۇشراۋە؛ شەرع بە لاي ھەر كامياندا نەدەم، شەو لىم دەسووتىنى. سەبى قەرارە داىپۇشم. دووسەبى شەرعىان دەكەم!

گوتم: كاكە! سۆفەكى شىخ رەشىدى لۇلان لە گوندى ژىر بوو. رەمەزانى بەرۋوۋ نەبوو؛ سەبىلەى دەكىشا. گوتيان تۆ تۆبەكارى، چۆن بەرۋوۋ ناى؟ گوتى: كەسم تەجرەبەم كرىبە، وام ئاسوودەترە! من وام ئاسوودەترە كە نەيمەۋە ناوتان. بىم چ بكەم؟ كاسى من لەۋى نىيە. مەسەلىكە دەلى: «بۆ فەقىر، يان دارستان يان شارستان». مئىكى بى مال و دەستەنگ، لە تاران حەولنىكم بى دەدرى. لە سابلاخ دەبى چاوم لەۋە بى پياۋىكى ۋەك تۆ جارېك تەنەكە رۆنىكم بە خىر و مەنت بۆ بنىرى...

بە دلشكاۋى گەراۋە، بەلام ھەر ئەو موھەندىس ئاريايە حىزبەكەى بەجى ھىشت و عاقىبەتى خۆى گەياندە پارس و لەۋى راندەى تاكسىيە.

شهوېکیش کاک هېمنم میوان بوو،^۱ له ناو قساندا گوتم: کاکه من و تۆ پیر بووین؛ رهنگه بهرداوبهرد و ژيانی چيامان له تاقه تدا نه مایې. حهز ده کهم تۆ له ئەندامه تی ئیفتیخاری حیزب واز بېنی و بچی له ماله خۆت ئەدهه بیاتی کوردی بنووسی؛ هه موو کهس حورمه تەت ده گری. قبوولی نه کرد. دوا یی ده گهل غه نی بلووری و سیراجی و چه ندیکی تر له حیزب جو یی بوونه وه و بهر نه حله ت و جو یی حیزب که وتن و هېمنیان چه ند رۆژیک له چیا گل دایه وه و هاته وه له گوند به وپه ری په ریشانی ده ژیا. هه م ترس له حیزبی دیمۆکرات، هه م ترس له ده ولت. ناخری چاری ناچار هاته مه هاباد و خۆی دایه ده ست ده ولت و بردیانه ورمی و گو فاری سروه ی بو ده نووسین. چوار ژماره و نیوی نووسی و سه ره نجام له ۱۳۶۵/۱/۲۹- که ده بیته ۱۸ ی ئاپریلی ۱۹۸۶- به سه کته ی قه لبی مرد و بردیانه وه مه هاباد نا ژتیا ن. به راستی به مه رگی هېمن خۆم زۆر به ته نیا هه ست ده کهم. به داخه وه هیشتا من ماوم... له م به ینه دا که له «ورمی» بوو - جگه به هۆی ته له فۆن - چه ند جار یکیش له ورمی دیتمه وه. ته نانه ت جار یک پیکه وه چووینه «پازان». ماله بارزانی و سه رانی پارتی زۆریان حورمه ت گرت و هېچ به چاویاندا نه دا وه که رۆژگار یک زۆری خراپه ی بارزانی گوتبوو. ته نانه ت پولیشیان دایه .

ده مه و ی پریک به قسه کانم بده م و با بده مه وه سه ر دوو هه والی سی تهنه نگداره که که بریتی بوون له قز لجی و زه بیحی و هه ژار:

له و سه رده مه اندا که مه لامسته فا له رووسیاهه گه رابۆوه به غدا، قز لجی سه رو که لله ی په یدا بۆوه. دوا ی گه رانه وه ی له تاران، ماوه ی دوو سال له هه له بجه له مالی شیخ ئەحمه د، نوشته نووسی کردووه و ریشی هیشته و ته وه و نان و دۆی ته کیه ی خوار دووه. هاته وه به غدا. مه لامسته فا بر دیه لای کار به ده ستانی ده ولت، ده سه ته بهر بوو که ئەم پیا وه عراقیه؛ ترسی نه ما. ئەویش وه ک با سم کرد عه کاسی ده کرد و عه ره بیشی بۆ رادیۆ ده نووسی.

له سالی ۱۹۶۱دا که بارزانی ده گهل قاسم نیک گیران و شه ر هه لگی رسا، قز لجی زۆر ده ترسا که هه ر چونکه بارزانی ئەوی به ده ولت ناساندووه، بیگرن. منیش تازه له موسکۆ گه رابوومه وه. حیزبی کومۆنیستی عیراق به من و قز لجیان را گه یاند که ئە گه ر پیتان خۆش بی له ئە لمان داده مه زین و ده کرینه مامۆستا له دانشگا. من قبوولم نه کرد؛ گوتم: ئە گه ر له ئە لمان بام و بارزانی له ده ولت هه لگه راباوه، له و یوه ده هاته مه وه. قز لجی قبوولی کرد و نار دیا ن. به لام له با تی ئە لمان بر دیا نه بولغا ریا. وتاری تووده ی ده کرده کوردی و ده گهل که ریم حیسامی ته س جیلیان ده کرد و له سه ر رادیۆ «په یکی ئیران» له ئە لمانی رۆژه له اته وه ده خو یند ریا هه وه. ده میک بوو رادیۆ که نه ما بوو، هېچ خه بهر مان له قز لجی نه بوو. له پر سه ر و که لله ی له تاران په یدا بوو؛ که پاش سه ر که وتنی ئینقیلابی ئیسلامی، ده گهل «ئیحسان ته به ری» هاتبۆوه. له سه ر رۆزنامه ی «مردم» ی تووده دامه زرا؛ به شه کور دیه که ی بۆ ده نووسین. جار - جار ده هات له که ره ج سه ری ده دام، چه ند رۆژیک پیکه وه ده ژیا یین. به لام قه ت ئادر یس و ته له فۆنی خۆی نه دامی! حیزبی تووده کرد بوویه کاندیدا ی بۆ کان له ئینتیخاباتدا؛ له و ی سه ر نه که وتبوو. تا له پر خه بهر هات که هه رکێ ده نکه جۆیه کی تووده ی خوار دووه گیرا وه. بیستمانه وه که قز لجی ده گهل «عه لی

۱- هېمن له مه هاباد گوتبووی: هه ژار موته عه هیده بۆیه نایه ته لامان! نه مه ده زانی مانای «موته عه هید» چییه! دره نگیک تیگه یشتم که یانی ئەو په پره وی ماله بارزانییه؛ بۆیه سه ر وه بهر باری حیزب ناهینن.

گه لاویژ» گیراون. تا له رۆژی ۲۷ی سپتامبری ۱۹۸۴دا بیستمان که له زیندانی «ئییون»دا وهفاتی کردوو و تهنانهت نهمانزانی قهبره کهشی له کوپیه...

«زه بیحی» - وهک باس کرا- ده گهل کۆمهلی برایم و جهلال کاری ده کرد. که نهوانیش بوونه ههوالی دهولتی به عسی، زه بیحی ریگهی ده رک و دیوانی بۆ کرایه وه. گه یشته راده بهک که هات و چۆی قهسری جمهوری ده کرد. جاریک - نه مزانی چۆن بوو- بی سهر و شوین بوو؛ دوو سال خه بهریم نه زانی. له پهر هاته وه سهر دنیا و گوتی له مالیکدا خه پسیان کرد بووم. دیسان وه قه در که وه ته وه. «بهختیار» - که سه رۆکی ئەمنی ئیران بوو- له دژی شا چوو بووه دهر و له وپوه هات بووه به غدا. زه بیحی کرابوو وه کیلی دهولت و یاریده ری بهختیار. که بهختیاریش به فیکی شای ئیران کوزرا، دیسان ههر هات و چۆی ژنی بهختیاری ده کرد و کاری له دهولت بۆ پیک دینان. رۆژیک به نیوه گالته وه گوتم: ئەو بهختیاره فه قیرهت چۆن به کوشته دا! تووره بوو، حاشای کرد. گوتم: کاکه تۆ ده تگوت ههر کهس له ئیرانه وه بیته لای بهختیار، تا من قۆلی له سه ره نه کیشم و نه لێم باشه، قبوولی ناکا. ده یسا چۆن ماشین نووس و خزمه تکاری به رده سته قبوول کرابوو؟ که ههر نهوانیش ساواکی بوون و له دهشت بهختیاران کوشته.

من له شۆرش و ئەو له به غدا خه بهرمان لیک نه ما. پاش شکانی شۆرش و هاتنمان به دیوی ئیراندا و پاش ئینقیلابی ئیسلامی و شا پروخان، گوتمان: زه بیحی هاتۆته مه هاباد شیخ عیزه دینی دیتوو. رۆژیک به ته له فۆن قسه ی ده گهل کردم، گوتی: نازانم چۆنت بیسنم؟ گوتم: ئەگه ر ناتوانی بیییه که ره ج وه ره شاره گوره که... پاش ماوه بهک شه ویک له به غدا وه ته له فۆنی کرد؛ حالی پرسیم: گوتم: ئەوه ئەم هات و چۆ و هه لبه ز-هه لبه زهت له چیه؟ بۆ فه ره نگه که ت چاپ ناکهی؟، گوتی: ئەم زستانه چاپی ده که م. گوتمان هاتۆته لای برای شیخ عیزه دین (شیخ جهلال)، له ریگه دیموکرات گرتوو یانه و چهک و پاره یان لی گرتوو و بهریان داوه. ئیتر ناوی نه ما. پاشان گوتمان له عیراق به عسی کوشتوو یانه. ئەویش زۆر ئەسه ح نه بوو. تا خه به ری ئەسه حم دهس کهوت که هاتوو بۆ ئیران و له نزیک ته وریز گیرا وه. ئیتر له و ساوه ئەویش وهک وه فایبی: ناخری خیر بی، ده میکه بی سهر و شوینه...

له سی تفهنگداران جارئ ههر من ماوم. کوا بزانی من چۆن شرته و گوم ده بم؟ خوا ئەیزانی...

مه حوی شاعیر ده فه رموی:

به جی ماوم له یاران، نابه جی ماوم؛ ئەجهل زوو به!

به مردن له م قوسووری ژینه ئیستیعفا نه که م، چ بکه م؟

شاعیریکی عه ره بی به ره له ئیسلامیش ده لی: «به بیرى من مردن کویریکه ده ست ده کوتی.

ئه گه ره که سیکى وه به ره نه هات، تا زۆر پیر نه بی نامری...».

له م شیت و شهش-حهو ساله ی ته منه م ئەگه ره به باری ناساییدا لیکى ده مه وه، ره نگه ده بوایه سه د جار بمرد مایه. ئەوانه ی به مندالی ناسیوم، له و شوینانه ی لیم خویندوون، له و گوندانه ی لیبان ژیاوم، له و سه فه رانه ی کردوومن و له و هه موو به لایانه ی به سه رم هاتوون، هه زاران که سم ناسیون که ئیستا ده پرسم -تاق و وازیک نه بی- نه ماون و هه موویان مردوون. که چی وا من هه ر ماوم و به ده ردی شیخ ره زا گوتی: «سه گ مه رگم و گیان سه خت...».

به لی جگه له دوو تفهنگداری هه وه لم، سه دان ره فیه ره یگه م دنیا یان به جی هیشتوو. خۆم له

بەرد و هەله‌موت هەلداشتوو، نەمردووم. برسیایه‌تی زۆرم کێشاوه، به‌ نه‌خۆشی سیل و دیق و چه‌ندین نه‌خۆشی تووش بووم، سه‌دان جار گولله‌ تۆپ و بۆمبام به‌ سه‌ردا هاتوو، خه‌ته‌ری‌تر تووش بووم و ئیستاش هەر ماوم. جا چۆن نه‌لێم مه‌رگ کویره و په‌ل ده‌کوته‌ی؟ با بزانی‌ن که‌ی. ئهم ژیا‌نه‌ گوواو‌یه‌ ده‌به‌رێته‌وه‌...

من و که‌ره‌ج

له‌ عومردا بۆ په‌که‌م جار ئهم ناوه‌م له‌ پێشمه‌رگه‌یه‌که‌ی کوردی عیرا‌قی بیست، گوته‌ی:

- له‌ شاری که‌ره‌ج فه‌تاره‌ که‌مان هێندیک ما.

- له‌ کو‌ییه‌؟

- چل کیلۆمێتر له‌ تاران دووره‌.

- لای غه‌ربی تاران یان شه‌رق؟

- له‌ شه‌رق!)

وه‌ک باس کرا، له‌ پاش شکانی شو‌رش هاتمه‌ تاران. له‌ که‌ره‌ج خانوویکی شیر و خورشیدی ئه‌وسا یان هیلال ئه‌حمه‌ری ئیستا‌یان بۆ ده‌سنیشان کردم و چوومه‌ تیی، کاریکم له‌ «په‌زوه‌شی ئێران‌زه‌مین - فه‌عالیه‌ته‌های فه‌ره‌نگی» درایه‌. له‌ سه‌ر پێشنیاری دوکتور فه‌ره‌هوه‌شی سێ رۆژ ده‌چوومه‌ تاران و سێ رۆژ به‌ ته‌رجه‌مه‌ی قانونی ئیبنی سیناوه‌ سه‌رگه‌رم بووم. جزمی په‌که‌می سالی ۱۳۵۷ی شه‌مسی له‌ دانشگا چاپ کرا. جاری دووه‌م دام به‌ سه‌رووش و تا ئیستا سێ جار چاپ کراوه‌. ئیتر ته‌رجه‌مه‌ی قانونیش هەر بوو به‌ ئه‌رکی ئیداره‌ی «فه‌عالیه‌ته‌های فه‌ره‌نگی». جزمی دووه‌میش چاپ و ته‌جدید چاپ کرا. جزمی سێهه‌می وا ئیستا له‌ سه‌ره‌تای سالی ۱۹۸۷، سا‌ل و نیوێکه‌ له‌ چاپ ده‌رنه‌چوو! ده‌لێن کاغه‌زمان نییه‌! جا نازانم بۆ جزمی چواره‌م و پێنجه‌م - که‌ من ته‌واو ته‌رجه‌مه‌م کردوون - چۆن ده‌بی، یا عومرا!

فه‌ره‌هه‌نگیکی فارسی به‌ کوردیم نووسی به‌ خه‌ته‌ی لاتینی باوی ئێران، له‌ پاشان گوته‌یان فه‌ره‌هه‌نگی کوردی به‌ فارسی بنووسه‌. ماوه‌ی چوار سا‌لیک ده‌گه‌لیا ماندوو بووم. فه‌ره‌هه‌نگیکم نووسیوه‌ پتر له‌ ۵۵ هه‌زار وشه‌ی کوردیه‌ و له‌ ئاخیراندا فارسیه‌که‌م نووسیوه‌. ئه‌ویش وا له‌ سه‌ر تا‌قه‌ داندراوه‌ و سه‌رووش ده‌لێ چاپی ده‌که‌م و من به‌روام نه‌کردوو. تاریخی ئه‌رده‌لانم له‌ چه‌ند تاریخیکی به‌ فارسی نووسراو کردۆته‌ کوردی و ئه‌ویش چاپ نه‌کراوه‌. وه‌ک باسیشم کرد دوو کتییی عه‌ره‌بی به‌ ناوی «تاریخی سه‌وله‌یمانی» و «په‌وابیتی فه‌ره‌هه‌نگی ئێران و میسر» له‌ عاره‌به‌ه‌وه‌ کرده‌ فارسی و چاپ نه‌کران و هه‌ر وا بئێکه‌س مانه‌وه‌. ته‌نانه‌ت «په‌وابیتی فه‌ره‌هه‌نگی» په‌که‌م هه‌ر زی‌راکسیشم ده‌س نه‌که‌وته‌وه‌!

له‌ کتییی «أثارالبلاد و اخبارالعباد» ته‌ئلیفی «مه‌مه‌د مه‌حمود ئه‌لقه‌زه‌ینی» که‌ جوغرافیای تاریخی دنیا‌یه و له‌ زه‌مانی ئاخ‌ر خه‌لیفه‌ی عه‌باسیدا نووسرایه، هه‌رچی ده‌رباره‌ی ئێران بووه‌ کردوومه‌ته‌ فارسی و ئه‌ویش له‌به‌ر بئێ کاغه‌زی! چاپ نا‌کری.

«چوارینه‌کانی چه‌کیم عومه‌ر خه‌یام»، دووسه‌د و په‌نجام لئێ کردوونه‌ کوردی، هه‌ر له‌ سه‌ر کیشی فارسییه‌که‌. جاریک له‌ عیراق له‌ چاپخانه‌ی شو‌رش له‌ چیا چاپم کرد. له‌و ده‌مه‌وه‌ له‌ ئێران له‌ لایه‌ن «سه‌یدیانی مه‌هابادی» که‌ قه‌دیم به‌ «ابن‌الشیطان» مه‌شه‌هور بوو، دوو جار‌ان به‌ بئێ‌پرسی من چاپ کراوه‌. دوو جاریش له‌ سه‌نه‌ هه‌ر بئێ‌پرسی من له‌ چاپ دراوه‌ و بلاو

- کراوه تەوہ. بەلام دەولەت ئیجازە ی بە خۆم نەداوہ چاپی بکەمەوہ!
- لە سالی ۱۹۸۶دا تەواو نەخۆش کەوتم. کەوتە بیرم کە بۆچی تا ماوم کاریک دەگەل مەم و زینی خانی نەکەم؟ چوار نوسخە ی لیک جیای چاپیم هەبوو کە «حەمزە» سالی ۱۹۱۹ لە ئەستەمبوول و «سیدا پودینکۆ» سالی ۱۹۶۲ لە لنینگراد و «بوزئەرسەلان» سالی ۱۹۶۸ لە ئەستەمبوول بە لاتینی و «مام گیو» لە هەولێر چاپی کردبوو لە بەر یەکم راگرتن. نوسخە یەکی راستم لێ نووسینەو و خەبالم کرد کە دەگەل مەم و زینە تەرجەمە موکریانێه کە ی خۆمدا لە چاپیان بدەم. بەلام تا ئیستا بۆم نەلواوہ. با بزانی چۆن دەبێ. کە وا بوو لێرەدا بێ جیی نازانم هەموو نووسراوہ کانم - چاپ کراو و چاپ نەکراو - ئەوی تا سالی ۱۹۸۷ نووسیومن بۆتی بنووسم:
- ۱- «ئالە کۆک»: کۆمەلە شیعریکی زەمانی «کۆمەلە ی ژێ-کاف»، لە تەوریز سالی ۱۹۴۵ لە لایەن «رەواییتی فەرھەنگی ئێران و شۆرەوی» لە تەوریز چاپ کراوہ و بە ئازەری و ئەرمانی و هیندیکی بە پروسیش تەرجەمە کراوہ.
 - ۲- «بەیتی سەر مەمەر و لاسایی سەگ و مانگەشەو»: کۆمەلە شیعریکی هەزار بەیتیە. لە «شام» بە قاچاغ چاپ کراوہ.
 - ۳- «مەم و زینی خانی» بە موکریانێ: سالی ۱۹۶۰ لە بەغدا چاپ کراوہ و سالی ۱۳۵۷ ی هەتاوی (۱۹۷۹ ی زایینی) ئۆفسیت کراوہ تەوہ.
 - چوار نامیلکە ی «دوکتور عەلی شەرعیەتی»، لە فارسیەوہ کردوومە کوردی و لە تاران چاپ کراون:
 - ۴- «یەک لە پەنای خال و سیفری بێ پراڤەوہ».
 - ۵- «ئاری برا، وا رابرا».
 - ۶- «عیرفان، بەرامبەری، ئازادی».
 - ۷- «دایە! باوہ! کێ خراوہ؟».
 - ۸- «تاریخی سولەیمانییە»: لە عەرەبیەوہ بۆ فارسی. چاپ نەکراوہ.
 - ۹- «رەواییتی فەرھەنگی ئێران و میسر»: لە عەرەبیەوہ بۆ فارسی. چاپ نەکراوہ.
 - ۱۰- «هۆزی لە بیرکراوی گاوآن»: لە عەرەبیەوہ بۆ کوردی. سالی ۱۹۷۳ لە بەغدا لە سەر ئەرکی کۆری زانیاری چاپ کراوہ.
 - ۱۱- «شەرەفنامە» بە کوردی: کۆری زانیاری سالی ۱۹۷۳ بلاوی کردۆتەوہ.
 - ۱۲- «دیوانی مەلای جزیری» بە شەرەفەوہ: سالی ۱۳۶۱ ی هەتاوی (۱۹۸۲ ی زایینی) لە تاران لە چاپخانە ی سرووش چاپ کراوہ.
 - ۱۳- «فەرھەنگی فارسی بە کوردی». چاپ نەکراوہ.
 - ۱۴- «فەرھەنگی کوردی بە کوردی». چاپ نەکراوہ.
 - ۱۵- «تاریخی ئەر دەلان»: لە فارسیەوہ بۆ کوردی. چاپ نەکراوہ.
 - ۱۶- «آثار البلاد و اخبار العباد»: لە عەرەبیەوہ بە فارسی. چاپ نەکراوہ.
 - ۱۷- نامیلکە یەک بە ناوی «پینچ ئەنگوست دەبنە یەک مست»: لە فارسیەوہ بۆ کوردی، بۆ منالانە. دوو جار: ۱۳۵۹ و ۱۳۶۲ ی هەتاوی (۱۹۸۰ و ۱۹۸۳ ی زایینی) لە تاران، لە «مەکووی رەھینانی هۆش و بییری منال و پۆلان» چاپ کراوہ.
 - ۱۸- «چوار تەنەکانی عومەر خەبام بە کوردی»: لە شۆرش چاپ کراوہ و لە ئێران بە دزی

منہوہ چوار جار چاپ کراوہ تہوہ!

۱۹- «ہہزار بؤ کوردستان»: دیوانی شیعرہ۔ لہ عیراق دوو جار چاپ کراوہ و لہ ئیران تہ جدید کراوہ تہوہ۔

۲۰- «قانون در طب»: (تہرجمہ لہ ئەبووعەلی سیناوہ بہ فارسی)، جزمی یہ کہم، کہ تا ئیستا سی جار چاپ کراوہ۔

۲۱- «قانون در طب»: (تہرجمہ لہ ئەبووعەلی سیناوہ بہ فارسی)، جزمی دووہم، کہ دوو جار چاپ کراوہ۔

۲۲- جزمی سیہم

۲۳- جزمی چوارم

۲۴- جزمی پینجم لہ «قانون در طب» کہ ہیشتا چاپ نہ کراون۔

۲۵- «مہم و زینی خانی»: عہسلہ کہی بہ مانا کردنہوہی وشہ گرانہ کان و ئیستلاحہ موشکیلہ کانہوہ لہ نوسخہ یہ کی دروست دا۔

جگہ لہ مانہش زۆرم مہقالات و شیعر لہ زۆر رۆژنامہ و گوڤاراندا چاپ کراون و نازانم لہ کوین۔ کہ لەوانہ دہ کرئ بلیم لہ رۆژنامہ کانی: «خہبات»، «کوردستان» ی زہمانی قازی، «کوردستان» ی برای «خہبات»، مہجہللہی «ہہلالہ»، گوڤاری «رووناہی» لہ بەغدا، «ہیوی»، رۆژنامہی عومەر جہلال کہ وابزانم «چرای کورد» بوو، «کومسہ مولسکی پرافندا»، گوڤاری «لیتیراتور ئی ژیزن»، کہ بہ ناویکی تر چاپ کرا، «رینگہی گہل»، «نووسہری کورد» و زۆری تریش کہ ئیستا لہ بیرم نہماون۔ لہ سروہشدا چہند مہقالیکم ہہیہ، لہ پیشہنگیشدا ہہرہما۔ ہہر و ہک وتووێژیکیشم دہ گہل «پیشہنگ» ہہیہ و چاپ کراوہ۔

لہ ناخر و ئۆخری پاییزی سالی ۱۹۸۶ دہ گہل «مہعووم» چووینہ پاریس، بووینہ میوانی رەسوولی برام کہ ئیستا ژنیکی ئیرانی و کوریکی ہہیہ چوار سالان بہ ناوی «دیاکو». سہفہری پاریسم بۆیہ خۆش بوو کہ دہ گہل «ئەنستیتوی کوردی پاریس» و کاک کہندالی مودیری بوومہ ناشنا. رۆژانہ ہات و چۆی ئەو شوینہ پیرۆزہم دہ کرد. ئەو شوینہ لہ پاریس بہ ہاوکاری «یہلماز گۆنہی» و «کاک کہندال» دامہزرا. «یہلماز گۆنہی» بریاری داوہ کہ ہەرچی داہاتی فیلمہ کانہتی لہوپی خەرچ بکا. کہندالیش کہ یہ کیکہ لہ زانایانی مہشہووری فیزیکی، ہہموو ہیزی خۆی لہو باروہ سہرف بکا. بہلام داخی گرانم «یہلماز گۆنہی» مردن مہودای پیئ نہداوہ و جوانہ مہرگ بووہ۔

شوینہ کہ لہ چاکترین جادہی پاریس واتا «لافاینت» دامہزراوہ. بہ ہہزاران کتیب، بلاڤوک، ئەفلامی ویدیو، کاسیتی و ہرگێراو لہ ہہموو بابہ تہ کانی سہر بہ کوردستانی تیدا کۆ کراوہ تہوہ۔ دہولہتی فہرہنسہی سۆسیالیست زۆر یارمہتی ئەو شوینہی داوہ. جگہ لہ ئەساسیہ، سالانہ ہہشسہد ہہزار فرانکی یارمہتی کردووہ. بہلام دواي ئەوہ کہ دیگۆلیہ دہستہ راستیہ کان ہاتوونہ سہر کار، پاش دیداریکی و ہزیری دہرہوہی تورکیہ، ئەو کۆمہ کہیان براوہ و کہوتوونہ تہ بیپوولی و دہست تہنگی. ملیۆنێری کورد لہ ئوروپا و شوینی تر یہ کجار زۆرن؛ بہلام کورد فییری ئەوہ نہبووہ کہ سہری خۆی بہو شتانہوہ بیشتینی! یارمہتی ناکەن. ہہر چۆنیک بیت چاکترین جیگہی کۆ کردن و راگرتنی کلتووری کورد لہو شوینہ یہ۔

لہ سایہی ہات و چۆم بؤ ناو ئەو مہر کہزہ گرینگہ، دہ گہل زۆر کوردی دلسۆزی فیداکار بوومہ

ئاشنا. بە تايپه تى كاك شەوقى، تەيموور و زۆرى تىرىش. بەر لەو ە برۆم بۆ پارىس، مەم و زىنە ەسلىيە كەى خانىم بە مانا لىدانەو ە لە تايپ دا. نوسخە يە كم نىشانى كاك ئىدىرىس بارزانى دا؛ خويىندوبويەو ە. قەرارى دا لە ئوروپا چاپ بكرى. نامە يە كى بۆ مامۇستا پىرۆت لە «فەين» نارد و كىتەبە كەشى بۆ نارد كە بە زووترىن كات - بە ەەر نرخیك بى بە چاپى بگە يەنئ. پاش ۱۷ رۆژ تەئخىر توانيىم تەلەفۆنى پىرۆت وەر گرم. قەرار درا پىكەو ە حەولى لە چاپدانى بدەين. بە ەۆى كاك كەندال كەوتمە پرس و را، گوتيان زۆر جوان چاپ بكرى، دووسەد و چل ەزار فرانكى تى دەچئ. كە لىكم دا يەو ە بە پوولى ئىران دە يكرە سئ مىليۇن و ئەو ەندە تمەن. دەمزانى ئەو پوولە بۆ ئىدىرىس ەلناسوورئ. كەندال گوتى ئىمە ماشىنىكى چاپى كامپيوتر دە كرىن بە حەوت ەزار دۆلار، مەشغوولى دەبين بەلام جارئ پوول نىيە.

و ەختى ەاتمەو ە كەرەج، بە ئىدىرىس گوت با ئەو حەوت ەزار دۆلارە تەرتىب كەين. گوتى شەر تە ئەگەر حىزبىش موافەقەت نە كا، من خۆم تەرتىبى دە كەم. بەلام دوو رۆژ دواى ئەم وتووئىژە، ئىدىرىس بە سەكتەى قەلبى مرد و پىسە كەم بۆو ە خورى.

لەو سەروپە ەندە دا كە لە پارىس بووم، كۆبوونەو ەى لاگرانى ئەنستىتۆ بوو كە لە ەموو لايە كى ئوروپا وە بىن. زۆر كەس لەبەر وىزا دەس نە كەوتن؛ نە ەاتن. لە سوئدەو ە چەندىك ەاتن و لە ئەلمان و شوئىنى تىرىشەو ە ەاتبوون. لە كۆبوونەو ە كاندا شر كەتم دە كرد. رۆژى دوايى گوتيان برپار وا بوو «دوكتور عىسمەت شەرىف وانلى» رەئىسى جەلسە بى، نەخۆشە و ناتوانئ بى. كە وا بى با «ەزار» ئەم رياسە تى جەلسە يە وە عۆدە بگرئ و قسەى خەلاس بوونى كۆبوونەو ە ئەو بىكات. لە جەلسەى تايىندا من زۆر بە راشكاوى تىرم گلە و گازن لە كورد كرد كە بابە ئەو ەموو حىزب-حىزبە چىيە ەتانه؟ ئىمەى كورد لە ەموو لاه بەر پەلامار دراوئىن كە خەرىكن توخم و تۆمان بىر نەو ە و بە دەردى سوور پىستە كانى ئەمريكا بچىن. ئەو ەموو حىزبە كە ەمووشى دژى يە كترە بۆ چىيە؟ جاران دەمانگوت شىخ و ئاغا لى ناگەر ئن ئازاد بىن، ئىستا حىزبە كان لە شىخ و ئاغا خراپترن و زۆر تىرىشن! وەك خەلكى قورەبە رازمان لى ەاتوو ە: بە دواز دە ئاغا رەعە تىكيان ەبوو! و ەختە ناوى حىزبە كان لە ەموو كورد زياتر بى. بابە پىاوى چاك بن! ئىمە بىكەس و رووت لە دەشتىك لەبەر باران و بەفر ماوئىن، جارئ با پەنايەك دروست كەين سەرما نەمانبا، ئەوسا لە سەر رەنگ كردنە كەى، سوور بى يا شىن و زەرد بى، شەر دە كەين... خولاسە زۆرم ەموو لايەك شىلا.

لە لايەن رۆژنامەى «كوردستان پرىس» و فەر ەاد شاكە لىشەو ە چەند وتووئىژىكم دە گەل كرا. ەرچەند ئىدىرىس سپاردبووى كە پىرۆت لە خەرجيدا يارىدەم بدا، بەلام ئەوى راست بى ئەگەر دوكتور «ەزىزى فەيزەنەزاد» لە ئەلمانەو ە يارمە تى نەدابام، لام وا يە رەزىل دەبووم. خوا جەزاي بەخىرى بداتەو ە.

كاك حەمەى ەزىزىش ەات چەند رۆژىك ميوانمان بوو. بە ديدارى زۆر شاد و شوكور

بوومەو ە.

لەو سەفەرە پەنجا رۆژم پى چوو. لە چەند مالىك لە پارىس دەعوەت كراين: مالى «نازىبە خانم» (خوشكى كەندال)، «نازئ خانمى شافعى» و «كەمالى داودى». چەند جارىكىش نانمان لە مەتەمىكى كوردى كرمانجى خوارد؛ كە ئاشپەزە كە ژنىكى مە ەبادى بوو.

كۆتايى

ئەگەر بە چاۋى رەخنەۋە چاۋ لە چىشتى مەنچۈر بىكەين، بە بۇچوونى من يەك لەو شتانە كە ھەلدەگرى بەر رەخنە كەۋى، چۈنەنەنى دوايى ھاتنى كىتەبەكەيە. خويەنەر وا ھەست دەكا مامۇستا قەلەمەكەي داناۋە چايەك بەخواتەۋە، وچانىك بىدا و ئەمجار دەستەپى بىكاتەۋە؛ كەچى بە يەكجارى تەۋاۋ! زىاد لەۋەش بە داخەۋە سىبەرىك لە پەژارە و دلگرانى، ئەم دوايىانەي داگر تەۋە؛ كە بۇ كىتەبىكى وا ھىژا، زۆر ھەيفە بە دلساردى و ناتەۋاۋى دوايى بىت.

ۋەك خويەنمانەۋە، مامۇستا ھەژار چىشتى مەنچۈرى سالى ۱۳۶۲ك. (۱۹۸۳ز.) نووسىۋە و سى سال لەۋەدۋا، سالى ۱۳۶۵ك. (۱۹۸۷ز.) پىندا چۆتەۋە. دەشزانين كۆچى دوايى مامۇستا رۆزى دوۋەمەي رەشەمەي سالى ۱۳۶۹ى كۆچى (۱۹۹۱/۲/۲۱ز.) رۋوى داۋە؛ يانى دەۋرى چۋار سالۋىنىۋى پاش نووسىنى ئاخىر دىپرى ئەم كىتەبە. ئاخۇ ئەۋ ماۋە چۋانۋچۈن بەسەر چۋوبى؟

لەراستىدا ئەۋ چەند سالەي ئاخىرى ژيانى مامۇستا، يەكجار پىرپىت بوۋ. زۆر بەي كىتەبەكانى لە چاپ دران و بلاۋ بوۋنەۋە. بۇ خۇشى زۆر پىركار بوۋ؛ شەۋ و رۆزى نەدەناسى و ئاۋرى لە خواردن و خوارندنەۋە نەدەداۋە. دادە مەسووم لەگەل ئەم بارەشى راھاتبوۋ؛ لە پەناي دادەنىشت و پاروۋى لە زارى دەنا. جارىكىان دواي نان خواردنەكە، پىرسىم: ئەرى مامۇستا ئەم ژەمە چمان بوۋ؟ ھەر چەند بىرى كىرەۋە نەيزانى!

لەم كىتەبەدا چەند جار ناۋى دادە مەسووم ھاتوۋە و مامۇستا ئەۋبەرى رىز و خۇشەۋىستى خۇي بەرامبەر بەۋ دەرپىرەۋە؛ بەلام بە برواي من لەبارەي كەسايەتى ئەۋ ژنە ۋەفادارە فىداكارەۋە، كەم گوتراۋە و زۆرى ماۋە. بۇ كەستىك بەۋ مالمەۋە نىزىك دەبۇۋە، دەرەكەۋت كە رەمىزى ئەۋ ھەموو بىرشت و سەرگەۋتوۋى مامۇستايە، دادە مەسوومە.

مامۇستا ھەر كارىكى تازەي بە دەستەۋە دەگرت، دادە مەسووم ئەركى سەرشانى خۇي دەزانى ھەموو شتىك تەنانت دەرگەۋانى و ھىنانە ژوور و بەرى كىردنى ميوانى بىئەژمارى مال ۋەئەستۇ گرى؛ لەگەلى شەۋنوخسى بىكىشى؛ لىي دوور نەكەۋىتەۋە، نەۋەك شتىكى پىۋىست بى. چارەكە سەعاتىك جارى چايەك، ئاۋىك، ميوەبەكى بۇ بىنى. ئەگەر لىت بىرسىيا كارەكە گەشىتۋتە كۋى، بە وردى دەيزانى چەند لاپەرەي چوۋە و چەندى ماۋە و ئىستا خەرىكى چىيە! واى دەكرد مامۇستا كارى بەسەر ھىچ شتىكەۋە نەبى؛ ئارخەيان دانىشى و شانى لى شل كا و خەرىك كار بى و بەس.

بەلى مامۇستا ھىز و بىرىكى يەكجار بەقەۋەت و قوۋلى ھەبوۋ، بەلى ئاگاي تەنبەلى نەدەزانى و قەت لە كار ماندوۋ نەدەبوۋ، بەلام ئەگەر ھاۋسەرىكى واى نەبوايە، چۈن دەيتوانى بە بىرى بلاۋ و ئالۋاز، لە سەرىنەي ئەركى مال و ميوان و ھەزار بەزم و رەزمى تر، بە رۆز و شەۋ كار بكا و ئەۋ ھەموو كارە بايەخدارە بەرھەم بىنى؟

رەستەيەكى شىكسپىرە دەلى: «ئەگەر پىۋىكى زۆر گەۋرەتان بىنى، لە سىبەرى پىشتەسەرىدا شوين ژنىكى گەۋرەتر بگەپن!». بىرا ژيانى ئەۋ شىرەژنەش دەبوۋە كىتەبىك بۇ دەرس لى ۋەرگرتن و چاۋلى بىنى ھەموو ژن و پىۋىك.

مامۇستا ھەژار بەرنامەيەكى خۇشى ھەبوۋ: ئەگەر كارىكى تەۋاۋ دەكرد، نەۋارىكى «مالمى» يان «شەجەريان» يان «ئومموكولسووم»ى ئەخستە سەر و دەنگى بلىند دەكرد. ئەمجار

خه بهری به دؤستانیشی ده‌دا. جار-جار تله‌فونیکیشی بؤ من ده‌کرد. جا که گووشیم هه‌لبگرتایه و یه‌ک لهو ده‌نگانه‌م بییستایه، ده‌مزان‌ی کاره‌که دوا‌یی هاتووه و ئه‌ورؤ مالی مامؤستا جیژنه! ئاوم به ده‌سته‌وه بوا‌یه دامده‌نا و خؤم بهو جیژنه پیرؤزه ده‌گه‌یاند.

له‌م دوا‌ییانه‌دا منیش فیر ببوم. هه‌ر کام له کتیبه‌کان له چاپ ده‌رده‌چوون، به تله‌فونون رام‌ده‌گه‌یاند: قوربان با ماملی بخوینئ؛ میوانئیکی خؤشه‌ویستت بؤ دئ!

چایی ته‌رجمه‌که‌ی قانونی بو‌عه‌لی‌سینا به فارسی له‌حه‌وت به‌رگدا به‌جوانترین شیوه، وه‌ک رووداوئیکی گه‌وره‌ی فه‌ره‌ه‌نگی، له‌ئیراندا ده‌نگی دایه‌وه و مامؤستایانی ناوداری فارس‌زمان، به‌ئافهرین و سه‌رسوورمانه‌وه باسی ئه‌م کاره‌گه‌وره و گرانه‌یان ده‌کرد؛ که‌چؤن پاش هه‌زار سال زانایه‌کی کورد‌زمان له‌خؤی رادیوه ده‌ست بؤ ئه‌م کاره‌دژواره‌به‌ری و تئیدا وه‌ها ئوستادانه سه‌رکه‌وئ. ته‌نانه‌ت مه‌جه‌لله‌ی مانگانه‌ی «کیهان فه‌ره‌نگی» که‌ئه‌وده‌م ناسراوترین گو‌فاری و‌یژه‌یی- فه‌ره‌ه‌نگی ئیران بوو، ژماره‌یه‌کی بؤ ناساندنی مامؤستا به‌کؤمه‌لی بیره‌وه‌ران و زانایانی ئیران ته‌رخان کرد.

چایی فه‌ره‌ه‌نگی «هه‌نبانه‌بۆرینه»- که‌ئیستاش پاش نزیک به‌بیست سال، باشترین فه‌ره‌ه‌نگی کوردی به‌کوردییه- پله‌ی به‌رزی کوردی‌زانی و و‌یژه‌وانی مامؤستای زیاتر له‌پیشوو ده‌رخست و له‌هه‌موو لایه‌که‌وه بارانی نامه و تله‌فونون بوو بؤ سه‌پاس لهو خزمه‌ته‌گه‌وره‌یه.

«مه‌م و زین»‌ی خانی، به‌شه‌رحه کرمانجییه‌که‌یه‌وه و به‌شیوازیکی رازاوه، هه‌ر له‌ئوروپا چاپ کرا و مامؤستا به‌ئاواته‌شی گه‌بیشت.

«چوارته‌کانی خه‌ییام»‌یش دیسان له‌چاپ درایه‌وه و له‌دوو مانگدا ده‌هه‌زار نوسخه‌ی لئ فرؤشرا.

له‌پاییزی ٦٨ (٨٩) دا، مامؤستا وه‌رگیترانی قورئانی ده‌سپیکرد و ماوه‌ی نو‌مانگ شاکارئیکی به‌دیاری بؤ‌گه‌له‌که‌ی به‌جئ‌هیشت، که‌به‌بروای زوریک له‌و‌یژه‌وانان، له‌ئه‌ده‌بیاتی جیهاندا ده‌گمه‌نه.

سه‌رجه‌می ئه‌مانه و ئی‌تریش، بوو به‌هؤی ئه‌وه که‌ناوی «ئوستاد هه‌زار»- وه‌ک له‌به‌غدا- له‌هه‌موو شوئینئیکی ئه‌ده‌بی و فه‌ره‌ه‌نگی تارانیشدا به‌وپه‌ری رپزه‌وه بیته‌سه‌ر زاران و یادی لئ بکری.

مامؤستا بؤ‌خؤشی به‌وه‌هه‌موو تالی و سوئریه‌وه چه‌شتبووی و به‌و‌گش‌گه‌رمی و سه‌ردییه‌وه کیشابووی، تا دوامین پؤژی ژبانی ته‌واو دل زیندوو و ده‌م به‌پیکه‌نین بوو. با ئه‌م دوو نمونه‌تان تۆ‌بگیرمه‌وه:

* کاری مامؤستا سه‌ر له‌هه‌وه‌له‌وه، له‌«واحد‌فعالیت‌های فه‌ره‌نگی» بوو. پاشان بریار درا بیته ده‌زگای چاپ و بلاو کردنه‌وه‌ی «سه‌رووش»؛ که‌ئه‌میش هه‌ر سه‌ر به‌رادیو- تله‌فیزییون بوو. ئه‌مجار قسه‌هاته سه‌ر ئه‌وه که‌زؤر حه‌یفه مامؤستا کاتی به‌هات‌و‌چووی تاران و که‌ره‌جه‌وه برؤا. با له‌مال بی و به‌هاو‌کاریکدا کاری بؤ‌بنییرین و بؤمان بنییرتیه‌وه. هاو‌کاره‌که‌براده‌ریک بوو «زیره‌ک»‌ناو، خه‌لکی شاری ره‌شت له‌باکوورئ ئیران که‌مالی له‌که‌ره‌ج بوو. هه‌موو جاریک ئه‌وی پیویست بوو مامؤستا بیینی، به‌ئاغای زیره‌کم ده‌دا. مامؤستاش هه‌رچئیکی دیتبوو پیی ده‌داوه؛ به‌پانی که‌ده‌هاته‌وه، ده‌یه‌ئناوه. جارئیکیان دیر چوو‌بوو، چؤن بوو، ئه‌گه‌ر کاره‌که‌ی هئناوه و کردمه‌وه، ده‌بینم به‌تئیکی فارسی له‌سه‌ر نووسیه‌وه:

حقا که با عقوبت دوزخ برابر است رفتن به پای زیرک رشتی سوی سروش!^۱
 * رۆژیک له مالیان بووم، مامۆستا محهمهدی قازی و چهند که سێکی تر هاتن. مامۆستا قازی پیشتەر نهخۆشی شیرپه نهجی گهروو تووش ببوو؛ تاله دهنگد ره کانی گهروویان دهرهینابوو. بهو بۆنهوه قسهی ئاسایی پێ نهدهکرا؛ ئامرازیکی به لاملیهوه دهنه و دهنگیکی نانااسایی لێ دهردههینا. بهو حالهش گفتی خۆشی دوایی نهدههات. ئهوی جوک و نوکته و لهتیفهی تازه و کسه نهبیستوو ههبوو له لای بوو؛ بێ وچان و یهک له دووی یهک دهیگێراوه. رۆحی شاد، بهراستی مهجلیسی خۆش بوو.

ئهو رۆژه دهوری نیوسهعاتیک لهسهریهک قسهی خۆشی کرد؛ تا باتری ئامرازه کهی تهواو بوو. دهستی برد له کیفه کهی یهکیکی تازه دهربینی و تیی بخاتهوه، مامۆستا ههژار گوتی: ئهگه کسێک رسته بهک، وشهیهکی ههیه، فرسهته؛ دهنه تیی خستهوه ههیهاته نۆرهی قسه به کسه بدا! ئههجار پرووی کرده مامۆستا قازی و وتی: کاک قازی وه لالا کاری تۆ بهم ورده و پردانه بهرپۆه ناچی؛ بابه تۆ ده بێ باتری تهراکتۆر هه لگری!

راسته مامۆستا نهخۆش بوو؛ لهشی - لهچاو تهمنه - زۆر پیر ببوو. بهلام تا ئاخیر ساتی ژبانی گۆچانیکیشی هه لنگرت و بۆ بهرپۆه بردنی خۆی، پتیوستی به یارمهتی کسه نهبوو. داده مه عسووم دیگێرتتهوه؛ بهیانی ئهو رۆژه که له خهوه ههستام دیتم هیشتا هه لنگهستاهه؛ بهلام به خه بهر بوو. پرسیم هه لئاسی؟

- به لئ، بۆچی. هیندیک قورسم.
 ههستا، ئاویکی به سهر و چاویدا دا و چاییهکی خواردهوه؛ بهلام ههچی تری بێ نهخورا. گوتم با دوکتوریک خه بهر کهم. وتی نا، بۆ خۆم دهچم.

ماشینیکمان بانگ کرد و رێ کهوتین. دهوری سهعاتیک بهرپۆه بووین تا گهیشینه لای دوکتور حهیدهری له تاران. خه بهریان دایه هاتووین، به دهممانهوه هات و بردینه ژووریک و داوای کرد راکشێ تا نهخۆشیک لهو دیوه، دهیبینی و دیتتهوه. بۆ خۆی کهوشی دهرهاورد و له سهر تهخت راکشا. پاش پینج - شهش دهقیقه دوکتور هاتهوه.

- دهی مامۆستا گیان! چۆن بووه ته شریفت هیناوه؟
 جواب نییه. ته مهشا دهکا ههزار سال!

تهرمی مامۆستا گویزرایهوه مههاباد و له پهناهی مامۆستا هیمن و مهلا غهفووردا نیژرا. ئهو رۆژه و سێ رۆژی پرسهی له مزگهوتی سووردا، شتیک زۆر بهرچاو بوو: ههموو کوردیک - به ههر بیر و بۆچوونیکهوه - هاتبوون. کهسانیک به چاوی سوورهوه سهرخۆشیان له یهک دهکرد که تا دوینی به دژمنی قهسته سهری یهک دهناسران. دیار بوو - وهک ههموو ژبانی - مه رگیشی ره مزای یه کگرتن بوو.
 ههزار دروود و رهحمهت له گیانی پاکێ.

۱. به کوردی ئاوا لێ دئ:

راست هه و هکوو جزای جههننهم وایه
 چوون بۆ سروش به بپی زیره کی رهشتی!
 به پته که له گولستانی سهعدیدایه؛ ده لئ:
 حقا که با عقوبت دوزخ برابر است
 رفتن به پایمردی همسایه در بهشت

ناونامه

نه بوونالیب (بیشمه رگه‌ی عه‌ره‌ب) ۴۵۴
 نه بووع‌لی سینا ۵۰۳, ۵۰۴, ۵۰۷, ۵۱۷, ۵۱۹
 نه بوو یاسین (دوکانداریکی عه‌ره‌ب) ۴۰۹
 نه تاکشیوف (فه‌رمانده‌ی هیزه‌کانی شو‌ره‌وی له
 نازه‌ربایجان) ۳۰۵
 نه‌حمه‌د بانی‌خیلانی ۱۱۹
 نه‌حمه‌د ته‌وفیق (سه‌ید عه‌بدوللا ئیسحاقی) ۳۱۸,
 ۳۲۶, ۳۲۷, ۳۲۸, ۳۲۳, ۳۲۳, ۳۳۴, ۳۳۵, ۳۳۹,
 ۳۴۵, ۳۴۶, ۳۴۷, ۳۴۸, ۳۵۰, ۳۵۱, ۳۵۲, ۳۵۳,
 ۳۵۹, ۳۶۱, ۳۶۴, ۳۸۵, ۳۸۸, ۳۸۹, ۳۹۵, ۳۹۹,
 ۴۰۱, ۴۲۲, ۴۲۶, ۴۳۲, ۴۳۷, ۴۳۹, ۴۴۰,
 ۴۴۲, ۴۴۳, ۴۶۱, ۴۶۲, ۴۹۷, ۵۱۱
 نه‌حمه‌د حوسین ۲۲۳
 نه‌حمه‌د حه‌سه‌ن به‌کر ۴۳۴, ۴۶۹
 نه‌حمه‌د حه‌مدی ۱۳۰
 نه‌حمه‌د حه‌ویتی ۱۲۲
 نه‌حمه‌د خواجا ۱۱۲, ۱۱۳
 نه‌حمه‌د سالح عه‌بدی ۲۵۷
 نه‌حمه‌د شاباز ۳۲۹, ۳۹۸, ۴۰۴
 نه‌حمه‌د شه‌وقی ۱۱۸, ۱۳۸
 نه‌حمه‌د عوسمان ۱۷۳, ۱۷۵, ۱۹۰, ۲۴۶
 نه‌حمه‌د عه‌نته‌ر ۲۰۸
 نه‌حمه‌د نالیه‌ند ۳۸۶
 نه‌حمه‌د ناوینکی هیندی ۱۱۶
 نه‌حمه‌د هه‌رمی ۳۹۹
 نه‌حمه‌داغا (کونه‌ نه‌فسه‌ری عوسمانی) ۲۴۳
 نه‌حمه‌داغای حاجی بایزاغا ۲, ۳۶, ۵۵, ۶۰, ۷۶,
 ۷۷
 نه‌حمه‌دؤف (وه‌زیرینکی باکوویی) ۳۱۰

ن

ناپۆ حیلمی ۲۴۲
 ناپۆ عوسمان ۲۱۲, ۲۱۵
 ناراکیل ۲۱۶
 نارام کوردیان ۶۵
 نارترین ئه‌رمه‌نی ۱۵۷
 نارسین لوبین ۱۶۰
 (موه‌ندس) ناریا ۵۱۴
 ناغا قۆج به‌گ ۳۶, ۲۴۴
 ناغای زوره‌گوان ۳۸۷
 نامین (به‌که‌م زنی مه‌لا محه‌مه‌دی یۆر) ۱۱
 ناناقۆل فرانس ۱۳۸
 ناوهره‌حمان عارف ۴۳۲, ۴۳۴
 (دوکتور) ناوهره‌حمانی مه‌لا مارف ۴۸۱
 ناوهره‌حمانی مه‌لامه‌حموود ۴۲۲, ۴۲۹
 نایه‌توللا دزفوللی ۵۱۲
 نایه‌توللا مه‌ردۆخ ۲۴۷
 نایشه‌خان (دایکی شیخ له‌تیف) ۹۶
 نایشی (نایشی مه‌لا, زنی مه‌لانیسک) ۴۳۱, ۴۴۸
 ئورینلی (پروژه‌ه‌لاتناسی پرووسی) ۲۸۲
 ئوستاد شه‌هاب ۲۳۸
 ئوغستین ۱۳۹
 (دوکتور) ئه‌بریشه‌می ۴۵۹
 نه‌بولعیز ۲۱۲
 نه‌بونا بیداری ۴۲۳
 نه‌بوو ئه‌بیوب (سه‌رتاشی به‌حنه‌س) ۱۴۷
 نه‌بوو ئه‌بیوب (خاوه‌ن ئوتیل) ۲۱۲, ۲۱۴, ۲۱۵
 نه‌بوو باسه‌مه ۱۹۴
 نه‌بووبه‌کر (خه‌لیفه‌ی به‌که‌م) ۵۰۳

ئوستوانى (ئىبراھىم) ۲۳۶
 ئىبراھىم عەبدۇرەھمان خال ۱۷۰
 ئىبراھىم / برايم ئەحمەد ۹۰، ۹۹، ۱۶۱، ۱۹۲، ۲۵۳،
 ۲۶۵، ۲۶۶، ۳۱۵، ۳۲۰، ۳۲۵، ۳۲۹، ۳۶۰، ۳۹۵،
 ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۲۹، ۴۳۳، ۴۵۱، ۴۹۰
 ئىبنولھەمام ۴۱۸
 ئىبنولوھردى ۲۳
 ئىحسان تەبەرى ۵۱۵
 ئىحسان شىرزاد ۴۶۳، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۸، ۴۷۹،
 ۴۹۰
 ئىدرىس بارزانى ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۸۴، ۴۲۷،
 ۴۴۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۹۶، ۵۱۲، ۵۲۰
 ئىدېت (ژنى كرىس كوجىرا) ۴۴۷
 ئىراندوست (موحسىن) ۲۴۷
 ئىرەج مىرزا ۱۳۰
 ئىسحاقى (جەسەن) ۳۵۱، ۴۲۲، ۵۱۱
 ئىمام تابوور ۱۹۷
 ئىمام رەزا ۵۰۴
 ئىمام شافىعى ۱۰۹، ۱۱۵، ۴۸۰، ۵۱۱
 ئىمام ەلى ۱۲۱، ۱۵۱
 ئىمام مۇوسا كازم ۱۰۲
 ئىمامى (مەھمەد) ۱۲۶، ۱۹۷، ۲۵۱، ۴۳۵، ۴۹۳
 ئىمامى (ھەوالى زى-كاف) ۵۳، ۱۲۶، ۱۲۹، ۲۰۲،
 ۲۰۳

ب

بابا تاير ۳۰۹
 بابان (جەغفەر) ۱۴۷
 بابايۇف ۲۹۰
 بابەشىخ (مامى سەيد كامىل) ۵۹
 بابەشىخى رۇحانى [بابا مەردۇخ] ۵۰۹
 بابەكر پزەدرى ۴۰۵، ۴۲۲
 بابەكرى سەلىم ئاغا ۶۲
 بابەكى خورەم دىنى ۲۷۶
 بارامى (عەبدوللا / مىرزا عەولا) ۷۶، ۷۷
 باغروف (باغروف) ۶۲، ۳۰۵، ۳۵۹
 باقى بامەرنى (مام غەفور) ۹۱، ۲۹۵
 بالزاك ۱۳۸
 بايزىدى بەستامى ۱۲۴

ئەھمەدى بارام مىرزا ۴۲۲، ۴۷۹
 ئەھمەدى خانى ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۶۳، ۲۸۲، ۲۸۳،
 ۳۱۳، ۳۶۸، ۳۷۲، ۴۰۹، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰
 ئەھمەدى قەرەقىشلاغ ۳۱۳
 ئەھمەدى ھىندى ۱۱۶، ۱۱۸
 ئەدگار سىنو ۱۲۰
 ئەدمۇنس ۴۸۳
 ئەدىب (مەلا رەسوولى سادىقى) ۴۶۵
 ئەرەسكىن كالدوئىلى ۲۹۴
 ئەسەد (فەقى ھاو حوجرەى ھەزار) ۲۱، ۲۳، ۳۰،
 ئەسەد خۇشەۋى ۲۱، ۲۳، ۳۰، ۳۰۹، ۳۸۶،
 ۴۶۱، ۴۶۲
 ئەسكەندەرى (ئىرەج) ۳۰۷، ۳۰۸
 ئەسەد (كرماشانى لە بەجنەس) ۱۵۰
 ئەسەدۇف (راۋىز كەرى شۆرەۋى لە مەھاباد) ۲۹۵
 (دوكتور) ئەسەلم (مستەفا) ۵۱۰
 ئەكرەمى حاجۇ ۲۱۳
 ئەلبىر (ئاشوورى) ۴۲۵
 ئەلكسەندەر دووما ۱۵۹
 ئەمانى (ساۋاكى) ۴۹۵، ۴۹۸
 ئەمرىئول قەبىس ۲۱
 ئەمىر ئىسماعىلى سامانى ۲۹۲
 ئەمىر خىزى ۳۰۷
 ئەمىر يۈسۈف ۳۱۱
 ئەمىن رەۋاندزى ۱۱۳، ۱۴۶
 ئەمىن فەيزى بەگ ۴۷
 ئەمىن گاراژدار ۴۵۲
 ئەنۋار (فەخرەددىن) ۵۰۷، ۵۰۸
 ئەنۋەر مىرزا ۳۳۴، ۳۳۹
 ئەنۋەرى مەلا برايم ۴۵۰
 ئەورامى (يۈسۈف) ۴۹۹
 ئەيووب (كۆرى شىخ بابۇ) ۲۸۱
 ئەيووبى (كەرىم) ۲۷۱، ۲۷۴، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳،
 ۳۰۶، ۴۸۴
 ئەيووبى (سەيد عوبەيدىللا) ۴۷۹
 ئەيووبى ئەكراد ۲۱۴
 ئەيووبىيان (سەيد عەبدوللا) ۴۷۱
 ئەيووبىيان (نوسرەت خانم) ۴۷۱
 (دوكتور) ئىبراھىم ۵۱۰

برایم نه فەندی ٤١٣، ٤١٤

برایمه سووری قاچاڭچی ٣٠٠

برووسکه (حه ره سی مام جه لال) ٤٠٦

بلوت (شه ریکه چته ی حه مه دی مه ولووده چرچ)
٣٠٠

بلووری (وه هاب) ٢٠٢

بۆره که بی (سدیق) ٥٠٨

بوزنه رسلان ٥١٨

به حری (پیشمه رگه) ٣٦٦

به اختیار (شا پوور) ٥١٦

به دره ددین عه لی ٤٢٧

به دیع باباجان ١٨٩

به زاز (سه ره ک وه زیر) ٤٣٢، ٤٣٣

به شیر مو شیر ٢٥٨، ٣٠٧، ٣٢١

(پرۆفسۆر) به کایف ٤٨٨

به هاته ددین محه مه د (شاهی نه قشبه ند) ٢٩٢

به هیه خانم (دایکی که ریم) ٢٠٣، ٤٣٥

بینجان جندی ٣٤١، ٣٤٣، ٤١٧

(سه روان) بیدار به خت ٧٣، ٧٥

بیریا (شاعیری ته ور تیزی) ٣٠٩

پ

(دوکتور) پاشا مشکاتی ٥١٠

(دوکتور) پاکیزه ره فیق حیلمی ٤٦٨، ٤٨٠

پۆرتۆیان (عه کاسی ئه رمه نی له که ره کووک) ١٦٢،

١٦٤، ١٨٧

(سه ره نگ) پزشکیان ٥٩

(دوکتور) پۆلیفۆی ٤٨٣، ٤٨٩

پووشکین ٦٣، ٢٨١

په هله وی (حه مه ره زا/ شا/ شای ئیران / ئاریامیهر)

١١٣، ٩١، ٦١، ١٨١، ١٨٥، ٢٢٣، ٢٤٧، ٢٥٦،

٣٠٨، ٣٣٠، ٤٢٢، ٤٦٣، ٤٧٥، ٤٩٤، ٤٩٥، ٤٩٦،

٥٠١، ٥٠٥، ٥٠٦، ٥٠٧، ٥١١، ٥١٦

په هله وی (ره زا/ ره زا شا / ره زا خان) ٢٢، ٤٧، ٥٢،

٣٠٢، ٤١٨

پیرمیترد (حاجی ته وفیق) ٩٩، ١٠٠، ١٥٧، ١٥٨

پیری خه ل ٣٤٤

پیشه وه ری ٧٠، ٧١، ٧٢، ٧٣، ٧٥، ٢٧٢، ٣٠٠،

٣٠٥، ٤٠٠

ت

تاج الدین (مامۆستای دینی ته یموور) ٢٩٠

تاهیر (برای عومه ر ده بابه) ٤٠٤

تاهیر ته وفیق ٢٦١، ٥١١

تاهیر حه سه ن ٣٦٣

تاهیر یه حیا ٣٢٨، ٣٤١، ٣٩٨، ٤٦٦

تورجانی زاده ٩٥، ١٠٧

تورسون زاده ٢٧٧، ٢٧٨

تۆمابوا ٤٧٢، ٤٧٣

توه ماسی (له بوخاریست) ١٧٥، ١٧٦

ته حسین یه زیدی ٣٦٢، ٣٦٤

ته حیه کارنوکا ١٧١، ١٧٩، ١٨١

ته وحیدی مه لانه جمه ٥٢

ته وفیق وردی (محهمه د) ٢٥٩، ٢٦٦، ٣٢٠،

٣٢١، ٤٠٠

ته وفیق وه هبی ١١١، ٤٨٣

ته ها بامه رنی ٤٠٦

ته ها حوسین ١٣٨

ته ها ره مه زان جه زراوی ٣٢٣

ته یموور (له نه نستیتۆی کورد له پاریس) ٥٢٠

ته یموور له نگ ٢٩٠، ٣٢٣

(دوکتور) ته یب عه قراوی ٥١٠

(مارشال) تیتۆ ٣٤٨

ج

جاسم جه لیل ٤٨٤

جافر سولتان هه ورامی ٤٣٢

جامی (عه بدوره حمان) ٣١، ٧٧

جگه رخوین ١٤١، ١٤٦، ٢٠٥، ٢٠٩، ٢١٠، ٢١٦

٢٢٢، ٢٨٣

جوانمیراغا ٣٩٣

جویران خه لیل جویران ١٤٥

جویرایل ئه رمه نی ١٣٢

جونهیدی به غدادی ٣٦٨، ٣٧٢، ٤٩٤

جۆیس بلسۆ ٤٧٠، ٤٧١، ٤٧٢، ٤٧٣، ٤٧٤، ٤٧٥،

٤٧٧

جه عفه ر خه ندان ٦٢، ٦٣، ٢٩٥، ٣٠٩، ٤٨٦

(دوکتور) جه عفه ر محهمه د که ریم ١٠٨

حاتمی تهی ۸۲، ۳۹۲
 حاجو ئاغا ۱۸۲، ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴
 ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۱۱، ۲۱۸، ۲۴۵
 ۲۴۶، ۳۱۹، ۳۷۵
 حاجی بابہ شیخی تورجان ۳۴، ۶۲، ۷۱، ۳۰۰
 حاجی بایزاغا ۳۵، ۳۶، ۷۰، ۹۱
 حاجی جہندی ۲۷۱، ۴۸۴، ۴۹۰
 حاجی حسہن ئەفغانی ۱۱۶
 حاجی رەسوول (فەرمانداری شیخان) ۴۸۱
 حاجی شیخ عەولای کوليجه ۴۵۶
 حاجی شیخه ۷۹
 حاجی عەبدورەحمانی مچینور ۱۲۳
 حاجی عەبدورەزاق (ئەستانداری مووسل) ۳۹۶
 حاجی عەبدوللا (کوری گەورە شیخی بورهان)
 ۵۶
 حاجی عەبدوللەتيف ۱۴۹
 حاجی عەبدولای تۆکمەچی ۱۰۷
 حاجی علی ئەکبەر ناویک ۵۹
 حاجی قادری کوی ۹۳، ۴۸۱
 حاجی کەرەمەت ۱۱۶، ۱۱۷
 حاجی مەلا رەحمانی شەرەفکەندی ۳۴، ۳۵
 حاجی مەلو ۳۶۳
 حاجی مەلا سالح ۲۰۲
 حاجی محیدینی بازرگانی زینوویی ۴۵۹
 حاجی موتەللیب ۴۹۹
 حاجی میرزای بازاری قامیشلی ۲۲۳
 حاجیاغای مەحموداغا ۴۲۲
 حافز [شاعیری شیرازی] ۲، ۳۱، ۱۲۸، ۲۳۷،
 ۳۰۸، ۳۶۸، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۵۰۹
 حافز ئیبراھیم ۱۲۸
 حافز مستەفا قازی ۳، ۳۶۵، ۳۶۷، ۳۷۰
 حاکم سەعید ۱۵۴
 (حوسین) حوزنی موکوربانی ۴۸، ۱۰۸، ۱۰۹
 ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۵، ۱۲۹، ۴۸۸
 حوسنی خانم (زنی میرزا کەریمی شاتری) ۳۰۲
 حوسنی زەعیم ۱۴۲
 حوسین بەزاز ۱۴۲
 حوسین حاجی ناویکی سوورچی ۳۶۱
 حوسین شیروانی ۳۲۷

جەغفەر مووسا ۱۵۸
 جەغفەر (کوری مەنافی کەریمی سابلاغی) ۳۹۴
 جەغفەر کەریمی ۴۹۹
 جەغفەررؤف (لە رەوايیتی فەرھەنگی ئازەربایجان)
 ۶۳
 جەغفەریان (کار بەدەستی رادیۆ-تەلەفزیونی
 ئیران) ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶
 جەلادەت عالی بەدرخان ۱۴۶، ۲۱۲، ۲۳۶
 جەلال بابانی ۳۲۲
 جەلال بەیار ۲۲۳
 جەلال بېتووشی ۱۸۶، ۱۹۸، ۲۵۱، ۲۷۵
 جەلال تالەبانی / مام جەلال ۱۱۸، ۱۸۷، ۲۰۵،
 ۲۲۸، ۲۴۷، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۶۵، ۳۱۵، ۳۱۷، ۳۱۸،
 ۳۲۰، ۳۲۳، ۳۲۵، ۳۳۲، ۳۳۴، ۳۹۲، ۳۹۷، ۳۹۴،
 ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۴۲، ۴۹۰
 جەلال عەبدورەحمان ۴۲۴، ۴۲۵
 جەمال شالی ۳۱۵
 جەمال بابان ۳۱۶، ۴۸۰، ۳۱۵
 جەمال حەیدەری ۱۹۱، ۱۹۳، ۲۴۶، ۲۵۳، ۲۵۷،
 ۲۹۵، ۳۰۷، ۳۶۰
 جەمال رەفەعت ۱۶۰
 جەمال عارف ۳۲۱
 جەمال قادر ۱۹۴
 جەمشید بەدرخان ۲۱۲
 جەمیل حاجو ۲۰۲، ۲۰۸، ۲۲۳، ۲۴۴
 جەمیلاغا ۲۰۲، ۲۲۲، ۲۵۵
 جەواداغای لیوژە ۴۳۱، ۴۳۸
 جەواھیری (شاعیری عەرەب) ۴۶۳
 جەوودەت مەلا مەھمەد ۲۷۵
 جەوھەر ھیرانی ۴۵۴
 جیھاد شاھین ۲۵۷

ج

چارلی چاپلین ۱۸۱
 چەچانای حاجو ۲۱۰، ۲۱۸، ۲۲۲
 چەنگیز [خان] ۳۰۵
 چیخۆف [ئانتوان] ۷، ۱۲۸، ۲۷۶

ح

حوسین کاوانی ۴۹۸
 حوسین هورامانی ۱۶۸
 حوسین وهنتار ۱۴۵، ۱۳۹
 حوسیناغای قاجر ۳۵
 حوسینی همه داغای میرگه سووری ۳۵۸، ۳۴۲، ۴۳۴
 حوسینی زیرینگه ران ۴۸
 حوسیناغای میرگه سووری ۴۱۱
 (دوکتور) حبیب (له به حنهس) ۱۴۳
 حبیب محممد کهریم، ۴۱۹، ۴۲۵، ۴۳۰
 هدادی (مهلا همه دهمین) ۶۱، ۶۲
 هریق (شاعیر) ۳۳
 هسو میرخانی ژازوله ۳۷۸، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۹۵
 هسه به سری ۳۷۲
 هسه تۆجه له ۲۰۱
 هسه هوته وانه ۴۴۱
 هسه زه یات ۱۳۸
 هسه عسکه ر ۱۵۱
 هسه غریب ۱۵۱
 هسه ناویکی به زیدی ۳۷۵
 هسه ناغای حاجو ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶
 ۲۰۷، ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۴۶
 هسه زاده (رهشید) ۴۵۸
 هسه نی کوری ره حیمی قازی ۴۲۲
 هسیب (حافظیکی عه رهب) ۱۸۶
 همایل خان ۲۸۳
 همه حوسین خان ۵۳
 همه حوسین خانی سه یفی قازی ۷۱، ۹۶، ۳۰۶
 همه خانی بانه ۵۳
 همه رهشیدخان ۱۹۷، ۴۶۵
 همه سه عید کانی مارانی ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۹۰
 همه شهریف حاجو ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۴
 همه علی بهگ ۱۰۸
 همه علی خۆجه ۳۷۷
 همه فرهج ۲۷۷
 همه د (سه ربازی نه سیر) ۴۳۶، ۴۳۷
 همه داغای سهرا ۷۴
 همه دهمین (بابی ره سولی قادری) ۵۰۲
 همه دهمین (خالوزای هه زار) ۱۶، ۴۶

حاجی سهید) همه دهمین ساره وانان ۱۲
 همه دهمین مهنگوری ۴۶۵
 همه دهمین ناویکی خه لکی ولانی پزده ر
 (خز مه تکاری هه زار) ۳۸۴، ۳۸۶
 همه دهمین هه مه وهندی ۱۰۹
 همه دهمیناغای مه محموداغا ۳۷، ۷۵
 همه دی مه ولووده چرچ ۶۶، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷
 ۳۰۰، ۳۰۳، ۳۰۷
 (کا) همه دی نۆبار (بابی مه عسووم خانم) ۳۶
 همه رهشیدخانی بانه ۵۹، ۶۰، ۶۹، ۸۸
 همه سوور ۴۵۲
 همه کهریم مه جیدی ۶۰
 همه ی ره شادی ۱۵۳، ۱۶۰، ۱۸۶، ۲۹۶
 همه ی عزه کویر ۱۹۴
 همه ی عزیز ۴۹۸، ۵۲۰
 همه ی عوسمان ۲۵۹، ۳۹۳، ۴۳۱
 ههنا نه بولچه ننا ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۷۱
 ههیده به گی میرگه سووری ۴۱۱
 (دوکتور) ههیده ری ۵۱۰، ۵۲۳
 ههیده ری (سالار) ۴۲۲، ۴۳۱، ۴۳۲
 ههیده ری (سدیق) ۴۸، ۱۳۳، ۴۹۹
 حیسامی (خالیداغا) ۴۲۷، ۴۳۹، ۴۵۸، ۵۰۵
 حیسامی (کهریم) ۱۷۸، ۴۵۹

ش

خات روقیا (دایکی شیر ی هه زار) ۱۳
 خات سه لما (دایکی حوزنی) ۱۰۸
 خات شهرافهت (دایکی شیر ی هه زار) ۱۳
 خات شهوکهت (خاوهن مالی هه زار) ۱۹۴، ۱۹۵
 خات مه لاک (زنی وهستا برابیمی وینه گر) ۱۵۵، ۱۸۷
 خاتوامان (زنی مهلاوره حمانی ماموستای قوتابخانه)
 ۱۴
 (سه روان) خاکسار ۷۸
 خالو عه می (خال ی نزامی شاعیر) ۳۰۴
 خاله مه لای داودی ۴۸، ۵۱، ۵۳
 خاله مین ۴۳، ۴۹۹
 خالد به کدش/ به کناش/ هه وال خالد ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۹، ۲۲۸، ۲۴۲، ۲۴۴

۲۴۵، ۲۶۱، ۳۰۹

خالد محیدین ۲۶۴

خالدی شیخ رحیم ۴۵۶

خان تهمده خان (تهدده لان) ۵۳

خانی (شیخ تهمده) ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۶۳، ۲۸۲،

۲۸۳، ۳۱۳، ۳۶۸، ۴۰۹، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰

خدر مهنکور ۴۲۴

خدر ناویکی گورکی ۳۵۱، ۳۵۲

خدر اغای قزلجه ۱۶۱

(ستوان) خدری توچی ۴۳۲

(کا) خدری گر شهیتان ۴۳۲

خروشوف [خروشجوف] ۲۸۲، ۲۹۱، ۳۵۴

خورشید اغای هرکی ۳۳۹

خوسره و پرویز ۴۰۷

خوسره وی (حمید) ۲۹۳، ۵۰۰

خوسره وی (هاشم) ۷۰

خوشکه زه کیهی فیلی ۲۵۲

خوله پیزه ۹۶

خهلیقه خلیل ۷۸

خهلیقه سالج ۸۲

خهلیقه محممه ۲۴

خهلیقه مهنمود ۹۳

خهلیقه مهلا علی زهنبیلی ۵۱

خلیل شهباش ۴۴۳

خلیل هرکوکوی (دهلال) ۴۰۸

خلیل موهفقی (کتیب فروش) ۴۹۹

خهیروللا (تفسه ری سر به بارزانی) ۱۱۳

(حکیم عومهر) خه بیام ۵۱۷، ۵۱۸، ۴۶۵

داروین ۳۵۱

دارووش (کرمانی) ۴۱۹

دانا ئادام شمیت ۳۲۷، ۳۶۱

داودی (که مال) ۵۲۰

دلشاد ره سوولی ۶۷، ۷۵، ۴۰۰، ۴۰۱

دلشاد مهسرف ۴۲۴، ۴۲۷

(دوکتور) دوغره مچی ۵۱۰

دهرویش به گ ۴۲۹

دهام تهلهادی ۲۱۰

دیاکو قادری ۵۱۹

(زه نه رال) دیگول ۴۷۷

رابیعی عهدوی ۸۸

رادمه نش ۳۰۷، ۳۰۸

رازی [زه که ریا] ۵۰۷

روبايه (گورانی بیژر) ۳۰۹

روشدی به گ ۱۱۲

روکن جهلال ۳۶۰

ره حمان چته ۶۷

ره حمانه شیتی جهلیل که له باب ۴۰۰، ۴۰۱

ره حمانی حاجی باغر ۲۷۱، ۲۷۶

(دوکتور جه غهر) ره حمانی ۱۱۲، ۱۸۰

(کاکه) ره حمانی حاجی بایزاغا [موهته دی] ۶، ۳۶

۴۴، ۵۴، ۴۸

ره حیم شهریف ۱۲۷

ره حیموف ۳۰۵

ره زمارا ۷۱

(دوکتور ره زماوه ری (مراد) ۳۱۹، ۵۰۰

ره زماوه ری (عبدالولا) ۲۹۵، ۳۰۳

ره ستگار (مهلا حسنه) ۳۴۹، ۴۸۱

ره سوول مامه ند ۴۰۱

ره سوول ناجی ۱۱۱

ره سوول هاوار ۴۸۲

ره سووی وسینی ۴۰۰

ره شاد بالته ۳۶۵، ۳۷۹

ره شادی (محممه/همه) ۱۱۲، ۱۱۵، ۱۵۳

۱۶۰، ۱۸۶، ۲۹۶

ره شید جه ودهت ۱۰۴

ره شید سندی ۴۹۵

ره شید عارف سه قا ۳، ۱۹۰

ره شید قادر ۱۳۳

ره شید اغای نوبار ۳۵

(سه رهنگ) ره شیدی ۴۹۵

ره فیق چالاک ۹۰، ۹۶، ۱۰۰، ۱۱۲، ۱۳۲، ۱۴۲

۱۵۴، ۱۵۸، ۱۵۹، ۲۵۸، ۴۵۱، ۴۵۷، ۴۶۶، ۴۶۷

ره فیق حیلمی ۵۸

ره مؤ ۲۰۹، ۲۴۳، ۲۴۴

رەوشەن خانم (بەدرخانی) ۱۴۶، ۲۱۲، ۲۲۸،
۲۲۹، ۲۴۲، ۲۴۴، ۲۴۸
رېزوانى سابلاغى (يوسوف) ۴۰۳، ۴۰۴، ۵۱۳

ز

سالج بامەرنى ۴۱۸
سالج بەحرولعلومى (شاعير) ۲۵۸
سالج جەبرى ۱۲۰، ۱۲۲
سالج حەيدەرى ۲۵۷
سالج ديلان ۱۶۹
سالج روشدى ۱۸۹
سالج شاترى ۴۷۰
سالج عەبدى ۳۱۶
سالج لاجانى ۴۴۱
سالج مەحمودى بارزانى ۴۵۱، ۴۹۱
سالج يوسوفى ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۴۱، ۴۲۳، ۴۲۴،
۴۲۵، ۴۶۳، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷
سامى عەبدورەحمان ۴۲۳، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۱،
۴۳۲، ۴۳۶، ۴۳۹، ۴۴۷
سامى مەحمود ۴۶۳، ۴۶۸
سباعى (نوسەرى عەرەب) ۱۳۸
ستالين [جوزف] ۲، ۵۸، ۵۹، ۹۰، ۱۰۹، ۱۳۹،
۱۶۵، ۱۸۷، ۱۹۳، ۲۰۹، ۲۵۶، ۲۶۵، ۲۹۱، ۲۹۹،
۳۰۴، ۳۰۵، ۳۱۱، ۳۵۹
ستوودە (سەيد ئىبراھىم) ۵۰۸
ستە زوبەيدە ۲۹۲
سدېق (دوكتور) سدىق ئوتروشى ۴۰۱
سدېق ئەفەندى ۴۴۲
سدېق ئەنجىرى ۴۳۹
سدېق شەنشال ۲۴۷
سلەمان ئاغا ۱۲
سمایل (حاجى بۆکانى) ۲۲۷
سمایل سەرھەنگ ۳۲۸
سمایل عارف ۴۱۹
سمایلاغای سمکۆ ۱۲، ۱۷۴، ۳۳۹، ۳۰۴، ۳۴۸،
۴۳۳
سۇفى سدىق ۷۸
سۇفى شېخ رەشىد ۳۲۵
سۇفى مینە ۱۷
سولتان عەبدولجەمىد [عوسمانى] ۹۳، ۳۶۱
سولتانۆف (مامۆستای عەرەبى لە مۆسکۆ) ۲۸۳
سولتانى (جەمىد) ۴۹
سولسۆف (حاکمى ئازربايجانى شۆرەوى) ۲۹۵،
۳۰۷

زاهید مەھمەد ۲۲۳، ۲۵۱، ۴۳۲

زگریتا ۲۳۲، ۲۳۳

زەبېحى (ئاورەحمان) قادره سوور/ئەورەحمانى
جەمەدەمین/عیسا عەرەفات ۱۷، ۴۴، ۴۷، ۴۸،
۵۱، ۵۲، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۶۱، ۶۲، ۶۵،
۷۱، ۷۲، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۹،
۱۸۵، ۱۸۶، ۱۹۳، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۱۲، ۲۲۳،
۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳،
۲۳۴، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳،
۲۴۴، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۶۱،
۲۶۲، ۲۶۵، ۲۶۶، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۲۰، ۳۲۸، ۳۲۹،
۳۷۶، ۴۰۰، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۲۰، ۵۱۵، ۵۱۶

زەرەدەشت ۳۰۳

زەعیم سدىق ۳۶۰

زەعیم وەحید بامەرنى ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۳۱۶

زەكەریا مەھتەدین ۲۶۴

(سەرتىپ) زەنگەنە ۶۵

زەننون ئەیبووبى ۲۶۰

زەورەق (بەرپرەسى دەزگای سرووش) ۵۰۸

زیا خورشید ۳۱۴

(كاكە) زیاداغای كۆبە ۱۲۳، ۱۸۹، ۱۹۰، ۳۲۸،
۳۹۷، ۴۰۱

۳۹۷، ۴۰۱

زىرۆ ئاغاى هەركى ۵۷

زىرەك (هاوكارى سرووش) ۵۲۲، ۵۲۳

زىنەب كەرىم ئۆفا ۲۸۹

ژ

ژان زاك روسۆ ۴۰

ژيان (كوپرى سەلماسى) ۲۹۴

س

سارا قەدىمۆفا ۳۰۹

سافى (كاكى هیرانى) ۳۹۱، ۴۴۵

سالج ئەفەندى ۱۰۲، ۳۲۲

سولهيمان (بابه کر گهر گولي) ٤٥٩
 سولهيماني موعيني (فايق) ٣٢٧, ٣٥٠, ٣٩٩, ٤٤٠,
 ٤٤١, ٤٤٢, ٤٤٣, ٤٥٩
 سولهيماني حاجي به دري ٤٩١
 سومرست مؤم ٣٩٢
 سهباح ميرزاي نهرده لان ٢٢٣, ٤٦٣
 سهباحه دين عهلي ٢٢٣
 سهبري پوتاني ٤٤٨, ٤٦٧
 سهبري يوسف ١٤٠, ١٤٦
 (دوكتور) سهججادي (سهيد جهغه ر) ٥٠٦, ٥٠٩
 سهدام حوسين ٣٢٣, ٤٣٤, ٤٦٣, ٤٦٤, ٤٦٥,
 ٤٩٢, ٤٩٦, ٥١٣
 سه درولئيسلام (ميرزا قاسمي قازي) ٥٨, ٦١, ٧١,
 ٧٢
 سه عدي (شاعيري شيرازي) ٦, ٥, ٢٧, ٣٧, ١٠٠,
 ٣٠٨
 (كاك) سه عدي حاجي بايزاغا ٤٢١
 سه عيد نه بووشاميل ٤٣٦, ٤٤٧
 سه عيد جه ميل ٤٨٧
 سه عيد حه سه كه يي ٢١٠
 سه عيد حه مه قاله ٤٨
 سه عيد ره حيم ٩٥, ١٩٨
 سه عيد قه زاز ٢٤٧
 سه عيد مه سيفي ٣٢٤
 سه عيد ناكام ٤٦٥, ٤٧٩
 سه عيد ه كوئر ٤١٧, ٤٣٩
 سه عيد خاني هومايون ٤٩٩
 سه عيد حافندي ١٩٩
 سه عيد كاني ماراني ٥٧
 سه عيد مام حه مه د ٣٤
 (دوكتور) سه فا حافظ ١٧٧, ٢٢٨
 سه فه ري فه يلي ٤٣٦
 سه لاهه دديني نه بيوي ٤٩, ٣٦١
 (دوكتور) سه سلام باله ته ٥١٠
 سه لام عادل ٤٩٠
 سه لام عارف ٢٢٣, ٣٥٤, ٣٩٢, ٤٣٢
 سه لامه مووسا ١٢٨
 سه لماسي / شه لماش (مستهفا) ٢٧١, ٢٧٦, ٢٧٨,
 ٢٧٩, ٢٨٥, ٢٨٦, ٢٨٧, ٢٩٤, ٣٠٦, ٣١٠, ٣١١

سه ليم... (سه روكي حيزي نه لقاعده ي شيووعيان)
 ١٩١, ٢١٢
 سه ليم خاني كيتورؤ ٥٩
 سه ليم شاهين ١٧٥, ١٧٦, ٢٣٢
 سه ليم فه خري ٣٩٧, ٤٠١
 سه ليم واكيم ٥٠٤
 سه ليمي (محه ممه د) ٥٣
 سه ليم اغاي بايزي ٦٩
 سه مه د مه نجه ل ٣٣٣
 سه مه د وركون ٣٠٥
 سه مه دي چه ته ٣٤٧
 سه معاني كلداني ٢٢٥
 سه ياديان (ساواكي) ٤٩٥
 سه يد نه حمه دي سه يد ته ها ٧٥, ١٦١, ٤٠٠
 سه يد نه حمه دي كه ركوك ٣٩١
 سه يد نه حمه دي نه قيب ١٠٧
 سه يد ئبراهيم... (شيخي نه هلي حق) ١٩٨
 سه يد برايمي نه قيب ١١٦, ١١٧
 سه يد برايمي نازادي ٦
 سه يد پؤشو ي سه يد ته ها ١١١
 سه يد ته ها (فه رمانداري رواندز) ١٠٨
 سه يد جه ماله ديني نه فغاني ٢١
 سه يد حه سهن (سوخته) ٢٤
 سه يد حه مه سه عيد ي نووراني ٤١
 سه يد حه مه ده مين (بابي ره سوول قادري) ٥٠٢
 سه يد حه مه قاله ٣٢٨
 سه يد ره شيد ي خانه قا (كاه سه يد) ٣٣, ٣٤
 سه يد ره شيد ي شاعير ١٩
 سه يد عاسمي نه قيب ١٠٥, ١١٦
 سه يد عومره, كور ي شيخ عويديلا ٤١٤, ٤٢١
 سه يد عه بدور حمان ي نه قيب ١٠٧
 سه يد عه بدوللا نه فه ندي ٣٩٥
 سه يد عه زيزي شه مزيني (كور ي سه يد عه بدوللا
 نه فه ندي) ٥٧, ٥٨, ٢٩٨, ٣١٩, ٣٥٩, ٣٦١,
 ٣٩٥, ٤٠٤, ٤٠٥
 سه يد عه لي (سه ربازي شه سير) ٤٣٦, ٤٣٧
 سه يد عه لي بيسملا ٨٩
 سه يد عه ولا شيته ٢٧, ٧٨
 سه يد عه ولا ي سووتو ٧٩

شېلى ۱۲۴، ۳۱۸، ۳۲۷
 شىكسپير [ويليام] ۱۲۸، ۲۰۳، ۵۲۱
 شوکور مستهفا / مهلا شوکور ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵،
 ۱۸۷، ۱۹۷، ۳۹۹، ۴۶۸، ۴۸۰
 شولوخوف ۲۷۸
 شهرؤى خهريه نده ۳۴۳
 شهره فكه ندى (خانى هزار) ۱، ۴۰۹، ۴۳۴، ۴۴۷،
 ۴۵۹، ۴۹۲، ۴۹۳
 شهره فكه ندى (رامين) ۴۷۱
 شهره فكه ندى (زاگروس هزار) ۳۱۲، ۴۰۳، ۴۳۵،
 ۴۵۴، ۴۹۲، ۵۰۶
 شهره فكه ندى (زينه ب) ۹، ۱۵، ۱۸۴
 شهره فكه ندى (سابق) ۹، ۱۰، ۲۸، ۳۲، ۱۹۵،
 ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷
 شهره فكه ندى (سارا) ۴۷۱
 شهره فكه ندى (شاهو / شاهين) ۴۷۱
 شهره فكه ندى (شيركو / محممه هزار) ۱۹۵،
 ۱۹۶، ۲۰۳، ۲۲۰، ۳۱۲، ۴۳۴، ۴۳۵
 شهره فكه ندى (عبدوللا) ۹، ۱۵، ۷۶، ۱۹۵، ۴۳۵،
 ۴۷۰، ۴۹۴، ۴۹۹
 شهره فكه ندى (مستهفا / ناگري هزار) ۱۹۷،
 ۲۰۳، ۲۲۲، ۴۰۳، ۴۳۵، ۴۹۲
 شهره فى (مينه / ته مين) ۴۸، ۲۰۲
 شهره فتى (دوكتور على) ۵۰۸، ۵۱۸
 شهره فكاك ۶۷
 شهره فزهاده (سمائل) ۴۰۶، ۴۲۲، ۴۳۱، ۴۳۲،
 ۴۴۰، ۴۴۲، ۴۴۴
 شهره فعى نه حمه داغا ۴۱۸
 (دوكتور) شهره فقا زاز ۴۷۲، ۵۰۱
 شهره فماشى (حاجى نه حمه د) ۲۹۴
 شهره فسه ددين (كوپرى نه قيب) ۱۱۷
 شهره فسه ددين فهقى (ته مير قاسمى) ۵۰۲
 شهره فسى ته بريزى ۳۰۷، ۳۷۶
 شهره فوقى (له نه نستيتوى كورد له پارسى) ۵۲۰
 شهره فوكتى مهلا سمايل ۳۲۴، ۳۳۸
 شهره فووف (ته فسه رى عيراقى) ۲۷۵
 شهره فويدوف (هاورئى له سه مه رقه تى) ۲۹۰
 شينخ نه بولقاسم (بياويكى گه وره يه يزىديان) ۳۷۵
 شينخ نه حمه دى بارزانى ۲۹۶، ۳۱۸، ۳۴۲، ۳۵۸،

سه يد فه تاج ۴۲۳
 سه يد قادرى بوغده داغى ۳۲
 سه يد كامبلى كوپرى سه يدى زه نبيل (ئاوات) ۳۶،
 ۵۹
 سه يد له تيف (باوكى حوزنى) ۱۰۸
 سه يد محه ممه دى لاجانى ۱۶
 سه يد محه ممه دى تاجيكه ندى ۴۲۱
 سه يد محه ممه دى حمه دى ۷۷
 سه يد محه ممه دى زه نبيل ۳۴، ۳۹
 سه يد محيدينه شينه ۱۱، ۴۶
 سه يد مه حموودى نه قيب ۱۰۷
 سه يد نه سيم ۴۰۰
 سه يدا صالح ۴۶۷
 سه يد زاده تايشى ۳۲
 سه يدؤ (نه خو شينكى به خنه س) ۱۴۲
 سه يد ه شينه ۴۲۱
 سه يد يان (كتيب فروشى مه هابادى) ۵۱۷
 سه يفى قازى ۷۱
 سيدا رؤدينكو ۲۸۲، ۳۱۰
 سيامه ندى (كوپرى سه لماسى) ۲۹۴
 سىتى توحه بيه ۱۷۹
 سيدا رؤدينكو ۴۸۴، ۵۱۸
 سىراجى (حه مه ده مين) ۴۲۲، ۴۴۰، ۴۴۲، ۵۱۳،
 ۵۱۵
 سينه م به درخان ۲۱۲، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱،
 ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۳۶، ۲۳۹، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۵

ش

شاپه سه ندى (هه والى زى - كاف) ۵۳
 شاترى (ميرزا كه ريم) ۳۰۲
 شاروخ ميرزا ۲۹۰
 شاريكه ندى (مهلا كه ريم) ۵۱۲، ۵۱۳
 شازده خانمى ميربه نچ ۷۰
 شاعبر عه رهب ئوغليم ۳۰۵
 (دوكتور) شافىعى ۵۱۰
 شافىعى (نازى خانم) ۵۲۰
 شاكر محه ممه دى ۴۳۴
 شاهيدوف ۲۹۱
 شاهين تاله بانى ۳۵۹

- شیخ عه‌بدوللای دزه ۵۷
 شیخ عه‌بدولقه‌هار (نه‌خوشی به‌حنه‌س) ۱۴۲
 شیخ عه‌دی ۳۷۱, ۳۶۹, ۳۶۸
 شیخ عه‌زیزی شیخ ره‌زای با‌سه‌ر ۴۵۱
 شیخ عه‌لانه‌دین ۲۹۶, ۳۰۰
 شیخ عه‌ولای کولجی ۴۵۶
 شیخ فه‌رخ ۴۶۷
 شیخ کامیل (بابی شیخ نه‌سه‌ره‌دین) ۲۳
 شیخ که‌مال (بابیری شیخ عوبه‌یدیللای زینوی)
 ۴۲۱
 شیخ له‌تیف (کوری شیخ مه‌حموو) ۸۲, ۸۳, ۸۴, ۸۹, ۹۰, ۹۲, ۹۳, ۹۴, ۹۵, ۹۶, ۱۰۰, ۱۲۹,
 ۱۴۶, ۲۹۶, ۴۳۸, ۴۴۲, ۴۴۴, ۴۶۱
 شیخ مارف به‌رزنجی ۱۶۳, ۱۶۶, ۱۶۷, ۱۸۹, ۳۶۰
 شیخ محه‌مه‌د (عه‌ره‌بی کونه کورد) ۲۱۰
 شیخ محه‌مه‌دی خال ۴۶۸
 شیخ محه‌مه‌دی هه‌رسینی ۴۲۳, ۴۵۳
 شیخ محه‌مه‌دی خانه‌قا ۷, ۱۸, ۱۹, ۲۱, ۲۳, ۲۵, ۲۶, ۲۹, ۵۱, ۵۹
 شیخ مسته‌فای کوری شیخ عوبه‌یدیللای زینوی
 ۴۲۱, ۴۴۴
 شیخ مسته‌فای مز‌گه‌وتی مه‌لیک ۱۶۸
 شیخ مه‌حموو به‌رزنجی (حه‌فید) ۳۵, ۸۸, ۹۲, ۹۴, ۹۵, ۹۶, ۹۷, ۹۸, ۱۱۰, ۱۱۲, ۱۴۰, ۲۰۳,
 ۲۹۹
 شیخ مه‌عسوم ۲۳, ۶۵
 شیخ نه‌سه‌ره‌دین ۲۳
 شیخ نوورؤ ۳۸۰
 شیخ نووری (له چاپخانه‌ی شورش) ۴۳۶
 شیخ وه‌تمان ۴۱۸
 شیخ هادی / عه‌دی ۳۰۶, ۳۶۹, ۳۷۰, ۳۷۱, ۳۷۲,
 ۳۷۳, ۳۷۵, ۳۷۶
 شیخه‌ی حاجی ره‌سوول ۴۲۱
 شیخی بورهان (یوسف) ۱۰, ۱۸, ۱۳, ۳۹, ۴۱, ۴۴, ۵۵, ۵۶, ۹۵, ۳۳۵
 شیخی خور‌خوره ۱۱
 شیخی زوفار ۳۱۷
 شیخی سه‌نعان ۲۸۲
 شیخ نه‌حمه‌دی سوورچی ۳۳۸
 شیخ نه‌حمه‌دی سه‌ردار ۴۵۲
 شیخ نه‌حمه‌دی هه‌له‌بیجه ۵۱۵
 شیخ نه‌مینی نه‌قشبه‌ندی ۵۰۴
 شیخ بابای غه‌وسابات ۵۳
 شیخ بابؤ (برا گه‌وره‌ی مه‌لا مسته‌فا) ۳۸۱, ۳۸۳,
 ۳۸۸, ۳۸۴
 شیخ برام حه‌قتی ۲۰۷
 شیخ جه‌میل (به‌ر هه‌جوی قانبع که‌وتوو) ۱۶۶
 شیخ حوسین (برای شیخ مارف) ۳۶۰
 شیخ حوسین هه‌روو ۳۹۰
 شیخ حوسین (موفتی فه‌له‌ستین) ۳۱۲
 شیخ حوسینی بوسکینی ۴۰۱
 شیخ حه‌سه‌نی قه‌ره‌چینوانی ۹۳
 شیخ حه‌مه‌ده‌مین (خاوه‌ن ناش) ۹۹
 شیخ حیسامه‌دینی ته‌وئله ۲۴, ۹۲
 شیخ خه‌لف (مه‌لای نه‌جه‌فی) ۱۳۹
 شیخ ره‌حیمی شیخی بورهان ۳۲۶
 شیخ ره‌زای تاله‌بانی ۴۷, ۴۸, ۱۲۷, ۱۵۶,
 شیخ ره‌زای گولانی ۴۲۱
 شیخ ره‌شیدی لؤلان ۲۶۰, ۳۴۲, ۵۱۴
 شیخ سادق (برازای مه‌لامسته‌فا) ۲۵۳
 شیخ سه‌دیق (برای مه‌لا مسته‌فا) ۳۸۴
 شیخ سه‌عیدی پیران ۲۰۴, ۲۴۲, ۳۹۸
 شیخ سه‌فی نه‌رده‌وئلی ۴۶, ۳۰۴
 شیخ سه‌میع ۱۵, ۱۶۶
 شیخ سوله‌یمانی بارزانی ۳۵۹, ۴۱۷
 شیخ شه‌ره‌فه‌دین ۳۷۵, ۳۶۹
 شیخ شه‌علان ۲۰۱
 شیخ عابید ۲۱۲
 شیخ عاسی ۴۵۴
 شیخ عوبه‌یدیللا (مامی شیخ عه‌لادین) ۴۲۱
 شیخ عوبه‌یدیللای زینوی ۵۷
 شیخ عوبه‌یدیللای نه‌هری ۵۳, ۵۸, ۴۸۰, ۴۸۶,
 شیخ عوبید ۲۱۰
 شیخ عوسمان سیراجه‌دین ۱۸
 شیخ عومه‌ر وه‌جدی ۲۶۲, ۲۶۳
 شیخ عه‌بدوره‌حمان ۴۵۲, ۴۵۳

شیر کو بیکهس ۶۵
شیخ عابدوره حماني شده له ۴۵۲، ۴۵۳
شيوخو نادو ۲۰۶، ۲۰۷
شیروانی (حوسین) ۲۲۷
شیشه کلی ۱۳۰، ۱۶۷

ع

عارف عه بیاس ۲۲۷
عۆدهی حمهد ۲۹۵
عوسمان ناغا (مجیور) ۲۵۵
عوسمان دانیش ۹۱
عوسمان سارویللی ۳۰۴
عوسمان سهبری ۱۴۶، ۲۱۲
عوسمان سه عید ۴۲۴، ۴۲۷
عوسمان گاموش ۹۱
عوسمان مهجیدی کۆبی ۱۱۸، ۲۵۹
عومه رنه بووریشه ۲۷۴
عومه رنه جلال ۵۱۹
عومه رنه حمه شین ۲۵۹
(دوکتور) عومه رنه دزهیی ۵۱۰
عومه رنه ده بابه ۴، ۱۲۳، ۱۹۰، ۲۰۱، ۳۲۵، ۳۳۰
۲۸۰، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۲۸، ۴۳۰، ۴۹۰
عومه رنه ناویکی نانهوا ۱۸۷، ۱۸۸
عومه رنه نیگلی ۳۳۴
عومه راغای سوورچی ۳۳۸
عومه ری حه سن حه و ته وانه ۴۴۱، ۴۴۲
عه بیاس نه فنه ندی ۳۱۴
عه بیبود ۱۳۴، ۱۳۵
عه بدکنی (که ردار) ۲۰۷، ۲۰۸
عه بدوره حمان (ته لانیایی) ۱۷۴
عه بدوره حمان به زاز ۴۲۳
عه بدوره حمان عارف ۴۲۳، ۴۲۷
عه بسدوره حمان قازی ۳۵۵، ۳۶۵، ۳۶۸، ۳۶۹
۳۷۰، ۳۷۶، ۴۵۳
عه بدوره حمان قه ساب ۲۷۵
عه بدوره حماني سیوتی ۱۰
(دوکتور) عه بدوره زاق ۲۹۸
عه بدوره زاق عه پایچی ۱۸۴
عه بدوره زاق مه نگوری ۵۰۱

عه بدولحه مید ئوترووشی ۶۸
عه بدولحه مید سه راج ۲۴۴
عه بدولحوسین فهیلی ۳۳۰، ۴۳۷
(کاک) عه بدولخالق ۴۲۵، ۴۲۷، ۴۲۹، ۴۵۱
۴۵۵، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۶۰، ۴۶۱، ۵۱۱
عه بدولخالق حاجی نه للا ۲۹۸
عه بدولعه زیز حاجی مه لو ۳۶۴
عه بدولفه تاح دیدی ۲۳۵
(سه رهنگ) عه بدولقادر ۲۴۹
عه بدولقادر نه حمهد (کا خدر) ۹۱
عه بدولقادر نه فنه ندی ۳۲۴
عه بدولقادر ده باغی ۶۴، ۹۷
عه بدولقادر گه یلانی ۹۲، ۳۷۲
عه بدولقادی کوری شیخ عه بدوللا ۵۷
عه بدولکه ریم (به هایی) ۳۱۴
عه بدولکه ریم (کوری گه وری شیخ محه ممدی
خانه قا) ۵۹
عه بدولکه ریم شه و کت ۳۶، ۳۷
عه بدولکه ریم شیخ داود ۱۷۰، ۱۸۲
عه بدولکه ریم قاسم ۱۸۰، ۲۰۲، ۲۲۳، ۲۵۰، ۲۵۱
۲۵۲، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۸، ۲۶۰، ۲۷۵، ۳۱۶
۳۱۷، ۳۱۸، ۳۲۰، ۳۲۲، ۳۲۴، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۷
۳۳۰، ۳۳۴، ۳۳۸، ۳۵۴، ۳۶۰، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۹۲
۴۲۲، ۴۶۶، ۵۱۵
عه بدوللا (خه لکی ره حیم خان) ۳۴۲
(حاجی سهید) عه بدوللا نه فنه ندی ۲۹۸، ۳۵۹
عه بدوللا به گی میسباح دیوان ۳۴
عه بدوللا به گی ناهید ۴۶۵
عه بدوللا شه ره فانی ۳۷۷
عه بدوللا شه ریف ۱۵۹، ۱۸۶، ۱۹۸، ۲۰۱
عه بدوللا عه لی کانی مارانی ۱۹۷، ۲۰۱، ۲۰۲
۳۱۷، ۳۲۴، ۳۹۹
عه بدوللا یاسین ۱۱۳
عه بدوللا غای پژه ری ۴۱۷
عه بدوللا ی حاجی میرزا ۲۲۷
عه بدوللا ی قاله سه رشکاو ۴۰۳
عه بدولوا حید (کارمهن دی ئیداره ی مالیه) ۳۱۹
عه بدولوا حیدی حاجی مه لو ۳۲۹، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۹۸
عه بدولوه اب ئوترووشی ۴۷۸، ۵۱۱

عه‌دولوه‌هاب به‌ياتى ۲۶۴
 عه‌دولوه‌هاب مه‌حموود ۲۷۷
 عه‌بود شالچى ۱۲۰
 عه‌بدى تىللو ۳۷۷، ۳۷۶، ۲۱۰
 عه‌بدى زىندكى ۳۸۶، ۳۷۶
 عه‌دى بن مسافر ۳۶۸
 عه‌رب شه‌مو (شاميلوف) ۴۸۴، ۲۲۴
 عه‌رب كه‌له‌كس ۴۳۰
 عه‌ريف هميد ۴۹۲
 عه‌زىز (نانه‌وازاده/ دوكتور زيان) ۱۲۹، ۱۳۳، ۲۹۴، ۱۴۲
 عه‌زىز ئه‌لمانى (عه‌زىز زهندي) ۵۱
 عه‌زىز شه‌ريف ۱۲۷، ۲۴۸، ۲۵۱
 (دوكتور) عه‌زىز شه‌مزينى ۲۷۱
 عه‌زىز شىخانى ۱۳۲
 عه‌زىز مووشى ۱۸۹
 عه‌زىزخانى سه‌ردارى موكرى ۳۸
 عه‌زىزى رابيه شهل ۱۹
 عه‌زىزى كاكاغا ۴۸، ۴۹، ۷۲
 عه‌سكه‌ر ئل عىنبى ۲۶۷، ۲۷۵
 عه‌ققاد [عه‌بباس مه‌حموود] ۱۳۸
 عه‌لانهدىن سه‌ججادی ۳۵، ۳۱۳، ۴۶۸، ۴۶۹
 عه‌له‌گاور ۶۸، ۶۹، ۳۴۷
 عه‌ليوف ۲۸۱
 عه‌لى بن حوسين توغراسى ۸
 عه‌لى چوقى ۳۶۵، ۳۷۵
 عه‌لى همىدى ۳۹۵
 عه‌لى همىد ۱۶۱
 عه‌لى حه‌يده‌ر سوله‌يمان ۱۳۳، ۲۳۷
 عه‌لى خوسره‌و ۷۱
 عه‌لى سالىح سه‌عدى ۲۲۳
 عه‌لى سه‌وزه‌چى ۲۶۰
 عه‌لى سنجارى ۴۳۰
 عه‌لى شه‌عبان ۴۹۵
 عه‌لى عه‌زىز ۱۸۶، ۱۸۷، ۴۰۹، ۴۱۰
 عه‌لى خانى سه‌يفى قازى ۵۰۲
 عه‌لى كه‌مال‌به‌گ ۱۰۱، ۱۱۰
 عه‌لى كه‌لاويژ ۲۹۵، ۳۰۳، ۳۰۶، ۳۰۷، ۴۸۶، ۴۸۷، ۵۱۶

غ

غازى حاجى مه‌لو ۳۶۴، ۳۹۸
 (دوكتور) غوسن ۱۴۱
 غولام يه‌حيا ۳۰۶
 (سه‌ره‌نگ) غه‌فارى ۷۳
 غه‌فووروف (به‌ربرسى ئه‌نستيتوى رۆژه‌ه‌لات‌ناسى
 شۆره‌وى) ۴۸۴، ۴۸۷، ۴۸۸
 غه‌فوور چه‌نبه‌رى ۱۷۸
 غه‌فوورى ميرزا كه‌ريم ۱۶۸، ۲۲۵
 غه‌نى بلوورى [بلوورىيان] ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۲۰۰

۵۱۵، ۵۱۳، ۳۶۴
غهوسى گه يلاڻى ۳۶۸

ف

فاتم (كچى شيخ محهمه دى خانه قا) ۲۲
فاتمه سوورى ده فزهنى سابلاغي ۱۰۵
فاخرى حمه داغا ۴۳۲
فارس باوه ۴۷۸، ۴۵۶
فالح غه نام ۲۳۲، ۲۳۳
فايق (سوله يمانى موعينى) ۳۲۷، ۳۵۰، ۳۹۹، ۴۴۰،
۴۴۱، ۴۲۲، ۴۴۳، ۴۵۹، ۴۶۱
فايق ئه مين ۳۲۷
فايق بيكه س ۹۹، ۱۰۰
فايق سامرايى ۲۴۷
فرانسوا (به يام نيرى فه رانسى) ۳۳۶، ۳۳۹،
۳۴۰
فرانسوا حه ريرى / كاك فه رانسو ۴۶۰، ۴۶۱
فرووهه (حوسين) ۴۸، ۵۴
فوناد عارف ۲۶۰، ۲۶۱
فوناد عه سكه رى ۲۱۹
فوناد قه درى ۲۱۷، ۲۴۶
فه تحى (حوسين) ۲۷
فه تحى (ههمزه خوشكنايى) ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴،
۲۷۶، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۹
فه خرى بامه رنى ۲۶۰
فه رد يناند ميش ۴۷۳، ۴۷۴
فه رزانه (كچى ره سولولى سه لماسى) ۴۸۶
فه رهاد (عاشقى شيرينى ئه رمه ن) ۴۰۷
فه رهاد شاكه لى ۵۲۰
فه رهادى (بازره سى گشتى ئيداره ي تووتن) ۳۷
فه رهادى (مارف) ۲۹۹
فه رجه خش ۵۰۶
فه ركه تور (فه ره وهوشى [به هرام] ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۶،
۵۱۷
فه قن بايز ۱۶، ۱۷
فه قير شه مو ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۳
فه ماستا (فه ووزى) ۳۵
فه وكتور (فه يز نه زاد (عه يز) ۵۱۰، ۵۲۰
فه يسه ل سامر ۲۶۰

فه يسه ل شه علان ۳۱۷
فه يره وسى (تووسى شاعير) ۲

ش

شولوشين (ئه ندامى كوميته ي مه ركه زى حيزبى
كومونيسي شوره وى) ۲۷۶، ۲۸۲
شيك توريا (كچينكى لاديني له به حنه س) ۱۴۴

ق

قادر (دوكتور) قادر ئاسو ۴۸۶
قادر (قاله ي سوخته) ۲۴
قادر قه زاز ۱۱۲
قادراغا ناويك ۹۵
قادرى (ره سول) ۵۰۲
قادرى (قاسم) ۵۳، ۴۰۰
قادرى (ميرزا قاسم) ۵۷، ۵۸، ۶۱
قازى (ئه حمه د) ۵۱۱
قازى (ئه مير) ۴۷۹، ۵۱۰
قازى (ره حيم) ۲۹۴، ۲۹۵، ۳۰۰، ۳۰۳، ۳۰۶،
۳۰۸، ۳۵۹، ۴۸۶، ۵۱۳
قازى (عه بدوره حمان) ۳۵۵، ۳۶۵، ۳۶۸، ۳۶۹،
۳۷۰، ۳۷۶، ۴۵۳
قازى (عه لى / كورى ره ش) ۲۳۸، ۴۹۸
قازى (فه وزيه) ۵۱۳
قازى (محهمه د) ۵۱۱، ۵۲۳
قازى (مونه قيم) ۴۴۴
قازى (ميرزا محهمه د) ۱۵، ۶۱
قازى خدر ۵۸
قازى فه تاح ۶۱
قازى عه بدولوه هاب ۵۸
قازى عه لى ۶۱
قازى (كاكه حمه) ۷۷، ۹۵
قازى مه لا خاليد ۵۸
قازى محهمه د ۳، ۱۵، ۴۴، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴،
۶۵، ۶۶، ۶۹، ۷۴، ۷۵، ۹۰، ۱۰۱، ۲۹۶، ۳۰۶،
۳۹۸، ۴۹۹، ۵۱۳، ۵۱۹
قاسماغا ئيلخانى ۶۳، ۶۴، ۷۵، ۷۶، ۹۱
قاسملوو (عه بدوره حمان) ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۱، ۲۳۳،
۲۳۴، ۳۰۹، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۲، ۴۷۷، ۴۸۱، ۵۰۰

کریس کوچیرا (بول) ۴۷۷
 (مارشال) کۆتۆزۆف ۲۶۶
 کۆپرې رەش (عەلی) / کۆپرې پېشەوا قازى
 محەممەد) ۴۹۸ ، ۲۲۸
 کولاهى (کتىب فروشى سەقرى) ۷۵ ، ۷۲
 کۆلۆزى شەرۆ ۲۷۱ ، ۲۸۰
 (حاجى سەيد مستەفا) کوليجى ۱۱
 کوليجى (سەيد عەبدوﻻ / تاغا سەيد عەبدوﻻ) ۱۱ ،
 ۴۴۶ ، ۴۹۴ ، ۴۹۹ ، ۵۰۴
 کويخا تەوفيق (عاقلمەندى سىتەك) ۹۳
 کويخا حەسەنى بلەسەن ۸۱ ، ۳۹۰
 كەرەبەلايى زەينەلعابدين ۱۱۴
 كەرەبەلايى فەتحوللا زەنگانى ۱۳ ، ۲۷۴
 كەرەبەلايى قوونقەﻻ ۳۳۷
 كەرىمە كەچەل ۴۴۵
 كەرىمە كۆپرى گۆرانى بىزى ۲۱
 كەرىمى (حەمەد) ۴۹۹
 كەرىمى (مەناف) ۷۱
 كەعب ئىبين زوھەير ۲۳
 كەكۆ (پېشمەرگە) ۳۸۸
 كەمال محيدين ۳۳۱
 كەمال بەگ ۱۰۱
 (دوكتور) كەمال حوسئين ۵۱۰
 كەمال مەزھەر ۴۶۸ ، ۴۷۰ ، ۴۷۳ ، ۴۸۲ ، ۴۸۳
 كەندال [نەزان] ۳۰۰ ، ۳۸۴ ، ۳۸۵ ، ۳۸۶ ، ۴۱۷ ،
 ۴۳۰ ، ۵۱۹ ، ۵۲۰
 كەياني (عەبدوﻟﻩحمان) ۴۸ ، ۱۹۵
 (دوكتور) كيا ۵۰۹
 (زەنرال) كيرۆف ۳۰۹ ، ۳۱۰
 كيسەجى (ساواكى) ۴۹۵

ك

كاگارين [يورى] ۳۴۷
 گاندى [مهاتما] ۲۲۹
 (مامۇستا عەبدوﻻ) گۆران (شاعير) ۲۵۳ ، ۲۵۷ ،
 ۲۵۸
 گۆگل ۲۷۶
 گۆگول ۱۲۸
 گيوى موكرىاني ۱۰۸ ، ۱۱۲ ، ۴۴۸ ، ۵۱۸

۵۱۳ ، ۵۱۴
 قالە تەگەرانى ۴۴۴ ، ۴۶۱ ، ۴۶۲
 قالەى رەحمەتى (مەنسوررى) ۱۹۴
 قانئىق ۹۶ ، ۹۷ ، ۹۸ ، ۹۹ ، ۱۰۰ ، ۱۰۱ ، ۱۰۲ ، ۱۰۳ ، ۱۰۴ ، ۱۰۵ ، ۱۰۶ ،
 ۴۰۷
 قزلجى (حەسەن. سەعيد رەحيم) ۷۷ ، ۹۲ ،
 ۹۴ ، ۹۵ ، ۱۰۰ ، ۱۰۱ ، ۱۰۲ ، ۱۰۳ ، ۱۰۴ ، ۱۰۵ ، ۱۰۶ ،
 ۱۲۹ ، ۱۳۱ ، ۱۳۳ ، ۱۵۹ ، ۱۶۰ ، ۱۶۲ ، ۱۸۶ ، ۱۹۸ ،
 ۱۹۹ ، ۲۰۰ ، ۲۵۲ ، ۳۱۳ ، ۴۸۹ ، ۵۱۵
 قزلجى (محەممەد) ۹۵
 قوتب زادە (رەئىسى راديو- تەلەفزيون) ۵۰۷
 قوتبى (رەئىسى راديو- تەلەفزيون) ۵۰۵
 قوسەم بن عەباس ۲۹۰
 قولى خانى قەرەپە پاغ ۲۹۷
 قوليوﻓ (بەرپرسى شۆرەوى لە ئازەربايجانى
 ئيران) ۶۴
 قەدرى جان ۱۴۶ ، ۲۴۲
 قەدرى قەلئەجى ۱۲۸
 قەدۆ (قادىر، پاسبەوانى ھەزار) ۳۴۴
 قەرە سەيد (فالگر) ۲۸
 قەرە قەرەيوﻓ (موسىقارې ئازەرى) ۲۸۲
 قەرە نياغاى مامەش ۱۲ ، ۲۰ ، ۲۳ ، ۶۲ ،
 (پروفسور) قەناتى كورديوﻓ ۲۷۱ ، ۲۸۲ ، ۴۸۸ ،
 ۴۹۰
 قيامى (كۆنە وەزىرى ئىرانى) ۲۸۱

ك

كا خدر ۹۱ ، ۴۲۲
 كازمى (لە دەقنەرى كونگيرەى بوخارىست) ۱۷۷
 كافى نەبەوى ۳۳۵ ، ۳۴۰
 كاك ئەحمەدى شىخ ۱۵ ، ۹۳ ، ۹۴ ، ۲۷۳
 كاك عەلى (كاكى ئەودەمى ھىران) ۳۹۱
 كاكى شىخەلى ۱۹
 (دوكتور) كامران عالى بەدراخان ۴۷۰ ، ۴۷۲ ، ۴۷۹
 (دوكتور) كاوس قەفتان ۴۸۲ ، ۴۸۸
 كاوه (محەممەدى سمايلى مەحموداغا) ۳۲۷ ،
 ۳۲۳ ، ۳۲۷ ، ۳۴۹ ، ۳۵۱ ، ۳۵۵ ، ۳۵۶ ، ۳۵۹ ، ۳۸۴ ،
 ۳۸۵ ، ۳۸۶ ، ۳۹۹
 كرانك بيل ۱۸۱

مامه سهیدی مجتور ۲۴۳

مایاکوفسکی ۲۷۶

محه رهق ۹۶

محممهده (بیغمبهری ئیسلام د.) ۱۹, ۱۸, ۴

۲۹, ۳۹, ۵۴, ۸۹, ۹۶, ۱۰۶, ۱۱۵, ۱۱۹, ۱۴۲

۱۶۴, ۱۶۵, ۱۶۸, ۲۸۸, ۳۰۹, ۳۲۲, ۳۶۹, ۳۷۴

۴۶۶

محممهده علی (یاریکاری حوزنی) ۱۱۰

محممهده علی خوجه ۳۷۷

محممهده مهحموود نهلقهزونی ۵۱۷

محممهده مهحموود قودسی ۱۱۳

محممهده مهولوود (مهه) ۴۰۱, ۴۰۲, ۴۰۳, ۴۰۴

۴۱۰, ۴۱۱, ۴۱۲, ۴۵۴, ۴۶۸, ۴۷۸, ۴۹۴, ۵۱۰

۵۱۱

محممهدهی خات زیبا ۱۹۵

(حاجی) محمهدهی شیخ رهشیدی لؤلان ۳۹۵

۴۱۰, ۴۱۱, ۴۱۲, ۴۱۳, ۴۱۴, ۴۱۵, ۴۱۸, ۴۲۱

۴۴۵, ۴۹۰, ۵۱۱

محممهده (حههه)ی مهلا کهریم ۲۵۷, ۴۶۸

۴۸۰

محممهدهی مهدهی ۱۹, ۶۴

محممهدهی نانهوا ۵۳

محممهدهی یاھوو ۵۳

محممهدهیار (تورکی کویرهسونتی) ۱۹

محمیدین چنارهیی ۹۶

محمیدین حاجو ۲۰۲, ۲۱۱

مدیرهگ ۱۵

مریهم (دایکی عیسا بیغمبهری د.) ۱۱۵

مریهم (زر دایکی ههزار، ناسراو به «کچی قازی»)

۱۳, ۷

مستهفا (سهلاح موهتهدی) ۲۲۷, ۲۴۶, ۲۴۹

۳۵۰, ۳۵۲, ۳۵۵, ۳۵۶, ۳۸۴, ۳۸۵, ۳۹۹

مستهفا بهگی تاغای عیشاباد ۲۴

مستهفا بهگی کوردی ۴۳, ۱۱۲

مستهفا پاشای نهمرود ۵۳

مستهفا خانی خورپاو ۳۰۰

مستهفا خوشناو ۶۶, ۶۷, ۱۱۳

مستهفا شیخهلی ۱۳۸

مستهفا عهبدوللا ۳۸۳

(بروفسور) لازار ۱۸۷, ۲۷۱, ۴۷۲, ۴۷۳

لینین ۲۶۴, ۲۸۶, ۲۸۸, ۲۹۱, ۳۴۷

لیوشاوشی ۲۵۹

مائوتسیتونگ ۱۲۰

ماجد / ماجید (رؤحانی) ۵۰۸, ۵۰۹

مادام بواری ۴۷۵

مارف (مهعرووف) خهزنهدار ۴۶۶, ۴۶۸, ۴۸۲

۴۸۸

مارک تواین ۱۳۸

مارکوس [فردینالد] ۹۰

مارکس [کارل] ۹۲, ۱۴۰, ۴۸۹

ماری لوپس ۱۴۰

ماکسیم گورکی ۱۲۸, ۱۹۷, ۲۷۶, ۴۰۰

مام تهها ناوتک ۴۱۹

مام جهعفری خانهقا ۱۹

مام حارسی بارزانی ۴۰۴

مام حوسینی کهرهناچی ۱۰۵, ۱۰۶, ۱۰۸, ۱۱۴

۱۱۶, ۱۱۸, ۱۲۰, ۱۲۱, ۱۲۶, ۱۲۹, ۱۳۱, ۱۵۲

۱۵۴, ۱۶۷, ۱۸۵, ۱۸۶

(حاجی) مام حوسینی مهنگور ۱۹

مام حهسهنی ئافان ۲۲

مام حهسهنی بیزیل ۶۸

مام حهسهنی فهیلی ۴۵۳

مام حهکی ۳۲۲

مام عهلی بایهزیدی ۳۵۷, ۳۸۵, ۳۸۹

مام عهلی عهجهه ۳۴۵, ۳۴۷, ۴۲۲, ۴۴۰, ۴۴۲

مام غهفور ۹۱, ۹۲

مام فهروهج ۱۵۰, ۱۵۱

مام قادر ۳۰۳

مام قادری باغهوان ۳۲۸, ۳۳۱, ۳۹۴, ۳۹۸, ۴۹۳

مام کهریم ۱۵۵, ۱۵۶

مام نوور ۳۹۱

ماموستا عهسکهه ۲۷۶

مامه حهمهدهی حاجیاللائی سابلاغی ۱۸۴, ۱۹۵

مامه رهحمان (خالوزای ههزار) ۱۶

۱۴۱، ۱۳۲
 مه‌حموود نه‌حمه‌دی موعه‌للیم ۹۶، ۹۰
 مه‌حموود به‌گ ۴۱۱، ۴۱۲
 مه‌حموود به‌گی بی‌بی جه‌ک ۹۶، ۹۱
 (دوکتور) مه‌حموود عوسمان ۳۸۷، ۳۸۶، ۳۴۹
 ۴۹۶، ۴۹۵، ۴۹۱، ۴۷۹، ۴۵۷، ۴۴۴، ۴۲۲، ۴۱۹
 مه‌حموود غه‌زنه‌وی ۲
 مه‌حموود کاوانی ۳۵۱
 مه‌حموودا‌غای نیلخانی ۷۰
 مه‌حموودا‌غای چه‌مانکنی ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۹۸
 مه‌حموودا‌غای خه‌لیفه‌سه‌مه‌د ۴۱۰، ۴۱۱
 مه‌حموودا‌غای سه‌گه‌نیز ۵۰
 (دوکتور قادر) مه‌حموودزاده ۲۹۵، ۲۹۹
 مه‌حموودی فه‌قی محه‌مه‌دی هه‌مه‌وه‌ندی ۲۴۲
 مه‌حوی [بالخی، مالا محه‌مه‌د] ۲۶۳، ۵۱۶
 مه‌دحه‌ت نازربایجانی ۲۷۳
 مه‌دینه گولگون ۳۰۵
 مه‌زه‌ر (دانشجو) ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۷
 (دوکتور) مه‌زه‌ر (برینکار) ۵۱۰
 مه‌سه‌عوود بارزانی ۳۱۷، ۳۲۹، ۴۶۲، ۴۷۹، ۴۹۲، ۵۱۴، ۵۱۲، ۵۱۴
 مه‌سه‌عوود محه‌مه‌د ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۸۲
 مه‌سه‌سووم (زنی هه‌زار) ۳۶، ۱۹۵، ۱۹۶، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۱۱، ۲۲۰، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۴۰۸، ۴۳۵، ۴۴۷، ۴۵۹، ۴۹۳، ۴۹۴، ۵۱۰، ۵۱۹، ۵۲۱، ۵۲۳
 مه‌عنی بی‌بی زائید ۱۴۳
 (دوکتور) مه‌کینزی ۴۷۲، ۴۸۳
 مالا ناواره ۴۴۰، ۴۴۲، ۴۴۴
 مالا نۆبه‌کری جزیری ۳۷۲، ۳۷۶
 مالا نه‌حمه‌دی سه‌مه‌بی ۲۶
 مالا نه‌حمه‌دی نالبه‌ند ۳۵۰، ۳۸۶، ۳۸۷
 مالا نه‌حمه‌دی نامی ۲۲۵
 مالا نه‌مجه‌دی قه‌لا ۷۷
 مالا باقی ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۹، ۳۵۱، ۳۶۲، ۳۸۴، ۳۹۵، ۴۰۶، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۵۲
 مالا ته‌ها (دۆستی مالا محه‌مه‌دی بۆر) ۱۲
 مالا ته‌های بامه‌رنی ۴۰۶
 مالا ته‌های شه‌ده‌له ۴۵۲
 مالا ته‌های گوندی شیخ وتمان ۴۱۸

مسته‌فا کویره ناوی یه‌ک چاو ۱۵۹
 مسته‌فا که‌مال [ئاتاتورک] ۲۰۴، ۳۹۵
 مسته‌فا به‌گی ناغای عه‌یشاباد ۳۴
 مسته‌فاغای گوندی قاسملوو ۵۷
 مسته‌فای شیخ عوبه‌یدیللای زینوی ۴۲۱، ۴۴۴
 معاویه ۳۷۶
 منه‌شی ۱۰۲، ۱۰۴
 موبینی (ساواکی) ۵۰۱
 (خانم) موته‌وه‌سیل ۵۰۴
 (کاک) موحسین دزه‌بی ۵۰۲
 (سه‌ره‌هنگ) موده‌رپرسی ۴۱۹
 موده‌رپرسی (قادر) ۵۳
 مورادی (هادی) ۵۰۹
 (دوکتور) مؤره‌کی ۵۱۰
 موزه‌فهره‌دین‌شا ۳۷۶
 (دوکتور) موسه‌دقی ۲۵۶، ۱۸۰، ۱۸۱
 (حاجی صالح) موشیری ۳۰۲
 موعینی (عه‌بدوللا) ۴۴۰، ۴۴۴
 موفتی تووتنچی ۸۴، ۸۵، ۸۶
 موفتی‌زاده (کاک نه‌حمه‌د) ۵۰۹
 (دوکتور) موفتی‌زاده (محه‌مه‌دسدیق) ۵۰۵، ۵۰۸
 (دوکتور) موکری (محه‌مه‌د) ۴۷۲
 مولۆتۆف (حاکمی نه‌رمه‌نستان) ۲۷۱
 مووسا (بیغه‌مبه‌ر د.) ۲۱۸
 مووسا جه‌نگی ۱۱۸
 مووشی دایان ۳۴۸، ۴۵۴
 موهته‌دی (حاجی ره‌حماناغا) ۶، ۳۶، ۴۴، ۵۴، ۴۸
 موهته‌دی (سه‌لاح/ مسته‌فا) ۳۲۷، ۳۴۶، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۲، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۹۹
 مه‌تینی (برایم) ۲۲۰
 مه‌جدی (مالا حوسین) ۲۳
 مه‌جید ناغا (کوردی عیفرین) ۲۴۲
 مه‌جید که‌ساس (بیتشمه‌رگه‌ی چاپخانه) ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۵۰
 مه‌جیدی حه‌مه‌که‌ریم ۶۰
 مه‌جیدی کاکه (عوومه‌ فرۆش) ۱۶۶، ۲۹۷
 مه‌حموود (کارمه‌ندی نیزگه‌ی قه‌تار) ۱۳۳
 مه‌حموود نه‌حمه‌د (لای جوزنی) ۱۱۰، ۱۱۱
 مه‌حموود نه‌حمه‌د (نوو‌سه‌ر) ۱۲۱، ۱۲۵، ۱۲۶

مهلا جه ميل پرؤزه ياني ۵۰۲، ۴۲۸، ۲۸۱، ۲۵۸
 مهلا حوسيني ماريوونسي ۵۱۲
 مهلا حوسيني كاكى مهلازاده ۱۹
 مهلا حهسه ن ره سنگار ۳۴۹
 مهلا حهسه ني بارزاني ۴۹۳، ۳۵۴
 مهلا حهسه ني دزلي ۱۰۹
 مهلا حهمه ده مين (فهريكه كه ر) ۱۹
 مهلا حهمه ده مين (مهلاي وشته به) ۷۸
 مهلا حهمه ده مينى حاجي مهلاي تورجاني ۲۳
 مهلا خليل گورؤمه ر ۱۴، ۱۵، ۱۱۱، ۶۲، ۴۸۱
 مهلا خليل سوله يمان (له شيخان) ۳۷۱، ۳۷۴، ۴۸۱، ۳۷۶
 مهلا ره حماني ثافان ۲۲
 مهلا ره حماني حاجي مهلاي عزيز كه نند ۴۸، ۳۳۷
 مهلا ره سوولي پيشنمازي ۳۴۹، ۴۸۱
 مهلا ره سوولي سادقي ۴۶۵
 مهلا ره سووي سولتاني ۱۹
 مهلا ره سووي كه رمنداري ۲۱
 مهلا سوله يمان ۲۰۹
 مهلا سه عدوللا ۱۶۴
 مهلا سه عيده شينه ۱۶
 مهلا سه عيدي به ديغوز زه ماني ۴۷
 مهلا سه يد ره حمان ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۶۰
 مهلا سه يد ره شيد ۴۲۲، ۴۶۲
 مهلا سه يد عيسامو ددين ۳۳۷
 مهلا سه يد محمه دي به سوئي (داشاغلو جي)
 حه ميدي، ره بياني) ۲۰، ۲۳، ۷۷
 مهلا شهريف ۱۲۳
 مهلا شينخ عيزه دين ۵۱۳، ۵۱۶
 مهلا شينخ نووري ۸۸، ۹۴
 مهلا شيني ۲۵۳
 مهلا سه باس ۲۰۷
 مهلا سه بدوللا (هه والي كومه له) ۵۵۳
 مهلا سه بدوللا حه بيياكي ۴۸۱
 مهلا سه بدولباري ۲۸۱
 مهلا سه ريز ده وكي ۳۶۳
 مهلا سه علي حه ماميان ۲۶
 مهلا سه علي كوله به يي ۲۰۰، ۲۴۸، ۲۵۲
 مهلا سه ولا حه ساري ۷۷، ۹۱، ۹۲

مهلا سه ولا ناويكي بارزاني ۳۸۲
 مهلا قادره پيره ۲۸
 مهلا قادري قازي ۴۵۱
 مهلا قادري لاجيني ۳۳۵، ۴۲۲
 مهلا كه ريم (موفتي) ۸۵
 مهلا مارفي كو كي (كو كه يي) ۲، ۱۲، ۲۲، ۴۱، ۴۲، ۱۰۰
 مهلا محه مه د (كوري مهلا سه علي حه ماميان) ۲۵
 مهلا محه مه د ناويك ۴۵۰
 مهلا محه مه دي بو ر (بابي هه زار) ۱۰، ۱۱، ۱۲۸
 مهلا محه مه دي چروستاني ۱۹۷
 مهلا مسته فا بارزاني ۳، ۴، ۶۰، ۶۱، ۶۶، ۶۹، ۹۰، ۹۱، ۹۶، ۱۰۱، ۱۱۳، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۳۲، ۲۴۸
 ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۶، ۲۶۹، ۲۸۰، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۹، ۲۷۵، ۲۸۰
 ۲۸۱، ۲۹۶، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۹، ۳۱۲، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۲، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۵۰، ۳۵۲، ۳۵۴، ۳۵۵
 ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۷، ۳۷۵، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۹۲، ۳۹۰، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۴۰۰، ۴۰۲، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۶، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۷۹، ۴۸۲، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵
 مهلا مسته فا سابلاغي (شينخي شامي) ۱۹
 مهلا سه عسووم ۴۰۷
 مهلاي نالبه نند ۳۸۷
 مهلا نيسك ۴۴۷
 مهلا وه يسي ۳۸۹
 مهلا وره حمان (ماموستاي قوتابخانه) ۱۴
 مهلاي باله كي ۱۳

ناجی عه بیاس ۶۶۹، ۶۶۸
 (دوکتور) ناجی مراد ۱۲۰
 نادری (برایم/ئه حمده همدی) ۱۳۰، ۱۴۱، ۱۶۷
 نازم حکیمت ۲۴۸، ۲۷۹، ۳۱۳
 نازم گزار ۴۶۲
 نازیه خانم (خوشکی که ندال) ۵۲۰
 (دوکتور) نافیز ۲۴۲
 (سهره ننگ) نافیز ۴۲۱، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۷۸
 نافع مه زهر (شاعیر) ۶۰، ۷۴
 نالی (مه لا خدر) ۱۹۷، ۲۶۴، ۲۸۲
 نایل حاجی عیسا ۱۸۹
 (دوکتور) نوره دین زازا ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۴۲
 نووری ئه حمده ته ها ۲۵۱، ۳۱۸، ۳۲۳، ۴۱۸
 نووری سه عید ۲۱۳، ۲۱۸، ۲۲۳، ۲۴۵، ۲۴۶
 ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۴، ۲۵۸، ۴۶۶، ۴۸۳
 نووری شاهو بیس ۳۱۷، ۴۶۳
 (دوکتور) نووری فتوحی ۵۱۰
 (دوکتور) نه جیب خه فاف ۲۴۸
 نه جیب مه محمود ۱۳۳
 نه دیم صالح سه عدی ۳۲۳
 (دوکتور) نه زبیه دلیمی ۱۸۰
 نهستانی (که ریم) ۴۹۴
 نه سره دین ناویک ۶۵
 نه سرین شیروان ۲۶۱
 نه سرین فه خری ۴۸۸
 (تیمسار) نه سرو للاهی ۴۲۸
 نه سیرزاده (ئه فسه ری ئازربایجانی) ۷۳
 (ژنرال) نه سیری (سه روکی ساواک) ۴۹۵، ۴۹۶
 ۵۰۱
 نه قشبه ندی (عه بدوللا) ۴۶۸، ۴۸۰
 نه مازی (له ده فته ری کونگیره ی بوخاریست) ۱۷۶
 ۱۷۷
 نه مازی (مودیری دزبانی ته ورز) ۱۶۲، ۲۰۸
 نه ورۆزی (له برلین) ۲۳۳
 نه ویدی موعینی ۵۱۳
 نیزامی گه نجه وی (شاعیر) ۲، ۳۱، ۷۳، ۱۳۰
 ۲۸۱، ۲۸۲، ۳۰۲، ۳۰۴، ۳۰۹، ۳۱۳، ۳۱۸
 نیکولا یه فنا ۲۶۶

مه لای جزیری (شیخ ئه حمده) ۲۱۱، ۲۸۳، ۳۶۸،
 ۳۷۲، ۳۸۴، ۵۰۸، ۵۰۸، ۵۱۸
 مه لای خه تی ۳۳۷
 مه لای وه لزی ۴۶۱
 مه لیک فارووق ۱۶۷
 مه لیک فه بیه لی دووه هه م ۱۸۶
 مه لیک محه مده ی پینجه م ۱۸۱
 مه نسوور هه لاج ۳۶۸
 مه هداوی (حاکمی مه حکمه مه ی قاسم) ۲۵۷، ۲۵۸
 مه هدی چه میده ۲۵۷
 مه ولانا خالد ۴۵۲
 مه ولانا سادق ۱۰، ۱۱
 مه ولانای رۆمی ۱۸۶، ۳۰۷
 مه وله وی (تاوه گوژی) ۲۸۳
 میدویدوؤف (سه روکی بنکه ی یه کیه تی نووسه رانی
 شو ره وی) ۲۷۷، ۲۷۸
 میدیوؤف (؟) ۲۹۴، ۳۱۱، ۳۱۲
 میراقتابی (هاوکاری جه عه ریان له رادیو-
 ته له فیزیونی ئیران) ۵۰۳
 میرانی صالح به گ ۳۲۸، ۳۸۸، ۳۹۰، ۳۹۱،
 ۳۹۶
 میرجه (هه والئیکی رۆمانیایی) ۱۷۲، ۱۷۵
 میرحاج (بناغه دانه ری زئ-کاف) ۵۳، ۶۶، ۶۹
 میرزا ئیبرایموؤف ۲۹۵، ۳۰۵
 میرزا برایمی چاوشینی سابلاغی ۴۰۰
 میرزا ره حمدانی بانه یی (مام میرزا) ۸۶، ۸۸، ۸۹،
 ۹۶، ۱۴۵
 میرزا قادری سابلاغی ۳۰۲
 میرعالی شیری نه وایی ۴۱، ۲۸۹
 میرئ لیوژه یی ۴۴۷
 میشیل ئه نزیلؤ [میکلانز] ۱۷۰
 میناسی شو فیر ۷۲
 مینه شه م ۴۲۱، ۴۴۰
 میهراسا (بدوچی) ۵۰۷

ناپلیون ۳۱۱، ۳۲۲، ۴۷۴
 ناتاشا ۲۷۰
 ناجی باله ته ۳۶۵

و

وریا (برای همه سه‌عید کانی‌مارانی) ۱۹۰

وریا علی ۱۹۷

ولوشین ۲۰۹

وه‌تمیشی (دوکتور سولتان) ۲۸۰، ۳۰۶، ۳۰۷

وه‌حشی باقی ۱۶۷

وه‌رزیر (دوکتور محممه‌د) ۴۷۲

وه‌ستا برایمی به‌نا ۶۷

وه‌ستا برایمی وننه‌گر (گهردالی) ۱۵۵، ۱۸۹

وه‌ستا محممه‌دی شووشه‌فرۆش ۴۹۹

وه‌هاباغای همه‌دی علی‌باغا ۳۲۸، ۴۰۷

ویکتۆر هۆگۆ ۱۲۸

•

هاراکیئل ۲۱۶

هانشم هسه‌ن عه‌قراوی ۳۶۳، ۴۲۳

هاواکیان (یوسف) ۱۱۴

هولاکو (خان) ۳۲۳

هورمز چه‌کو مه‌له‌ک ۳۷۸

(سه‌رتیب) هومایونی ۶۹

هوه‌یدا (سه‌ره‌ک وه‌زیری ئیران) ۴۹۵

هه‌باساغای مامه‌نداغا ۳۳۳، ۳۵۱، ۳۹۲، ۳۹۳

۳۹۵، ۳۹۸، ۴۲۹، ۴۳۲، ۴۳۸

(مامۆستا) ههردی (شاعیر) ۴۵۳

هه‌زار (عه‌بدوره‌حمان شه‌ره‌فکه‌ندی/مه‌لا

ره‌حمان/مه‌لا محممه‌د/عه‌زیز قادر/سه‌ید

عه‌زیز/عه‌بدوره‌حمان هسه‌ن/حاجی/

عه‌بدوره‌حمان محممه‌د) ۴، ۱۲، ۱۵، ۲۰، ۲۲،

۳۱، ۴۴، ۵۲، ۵۳، ۵۸، ۶۰، ۶۳، ۶۵، ۷۰، ۷۴،

۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۸۵، ۸۹، ۹۱، ۹۴، ۹۵، ۱۰۸،

۱۲۹، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۵۳، ۱۵۷، ۱۶۱،

۱۶۲، ۱۸۵، ۱۹۷، ۲۰۹، ۲۱۷، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱،

۲۲۲، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۴۰، ۲۴۲، ۲۴۵، ۲۴۶،

۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۸، ۲۶۱، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۷۰،

۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۷، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۳، ۲۹۳، ۲۹۶،

۳۰۱، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۳، ۳۱۹، ۳۲۰،

۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۸، ۳۳۱، ۳۳۳، ۳۳۶، ۳۳۷،

۳۳۸، ۳۴۰، ۳۴۴، ۳۴۸، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۸، ۳۵۹،

۳۶۴، ۳۶۷، ۳۶۹، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۸۱، ۳۸۲،

۳۸۲، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲،

۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴،

۴۰۵، ۴۰۶، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹،

۴۲۰، ۴۲۶، ۴۲۸، ۴۳۳، ۴۴۱، ۴۴۹، ۴۵۳، ۴۵۷،

۴۵۸، ۴۶۰، ۴۶۵، ۴۶۸، ۴۷۴، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰،

۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۹۴، ۴۹۷، ۴۹۸، ۵۰۱،

۵۰۲، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲،

۵۱۵، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳

هه‌مه‌زه‌ عه‌بدوللا ۹۰، ۱۵۷، ۱۵۸، ۳۶۵، ۳۹۷

۳۰۷، ۳۹۲

هه‌مه‌زه‌ی هسه‌ناغای مه‌نگۆر ۳۳۴، ۳۳۵، ۴۳۳

هه‌مه‌زه‌ی سه‌لاناغا ۹۵

هیتلهر [ئادولف] ۵۸، ۱۶۵، ۲۳۳، ۲۵۸، ۲۶۹

هیترو [خان] (کچی ئیبرایم نه‌حمه‌د) ۳۹۵

هیمن (حه‌مه‌ده‌میننی شیخولئیسلام) ۱۹، ۲۰، ۴۳،

۵۰، ۵۹، ۶۳، ۶۸، ۷۷، ۹۱، ۱۲۲، ۳۰۵، ۴۵۵،

۴۵۷، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۸۱، ۵۱۵

ی

یوسف (ره‌عه‌یه‌تی قه‌ره‌نیاغای مامه‌ش) ۳۳

یوسف کوپری زه‌کی موته‌یه‌د ۳۰۴

(که‌شیش) یوسف مه‌تا ۴۷۲، ۴۷۵

(سه‌رگۆرد) یوسف میران ۳۲۴، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۳۸

یوسفی حاجۆ ۲۰۱، ۲۰۴

یوسفی نه‌ججارج ۲۸۱

(دوکتۆر) یوناتان ۲۸

یوونس عه‌قراوی ۴۱۵

یه‌حیا چروستانی ۶۹، ۱۹۷

یه‌دوللا فه‌یلی ۳۳۰

یه‌رمیا (دووکانداری جوو) ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۲۶، ۱۲۷،

۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۸۶، ۱۹۴

یه‌زه‌به‌ک (نووسه‌ر) ۱۳۸

یه‌زدان په‌رست (له‌ رادیوی تاران) ۵۰۴

یه‌زدی (له‌ برلین) ۲۳۳

یه‌زید کوپری معاویه ۳۷۶

یه‌فگینا واسیلیفا ۴۸۲

یه‌عقووب/یاقووب (نه‌فسه‌ری شو‌ره‌وی) ۱۳۲،

۴۸۴

یه‌لماز گۆنه‌ی ۵۱۹

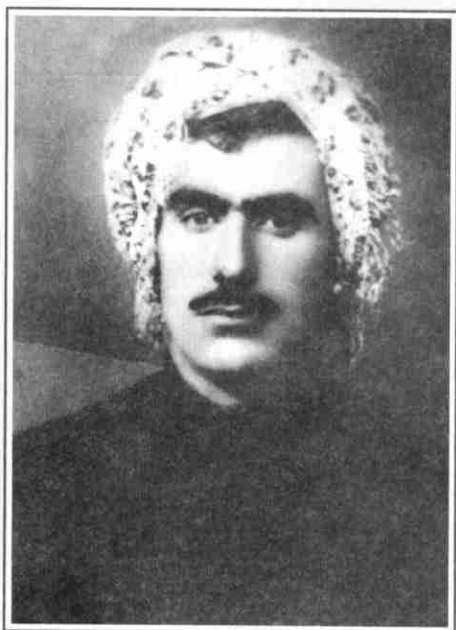
چەند
وېنە
بۆ يادگار

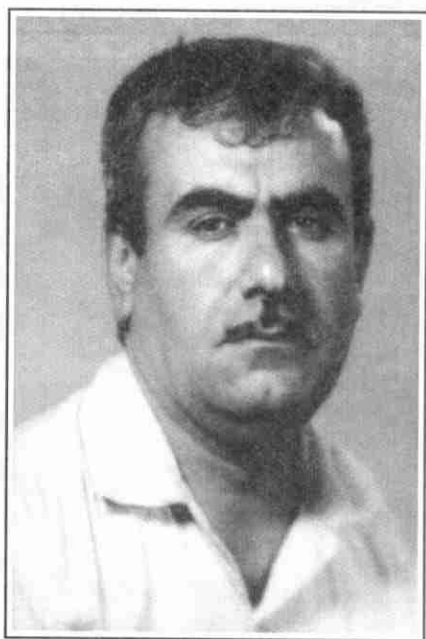
حاجى مهلا محهممهدى بۆر (بابى مامۆستا ههژار)

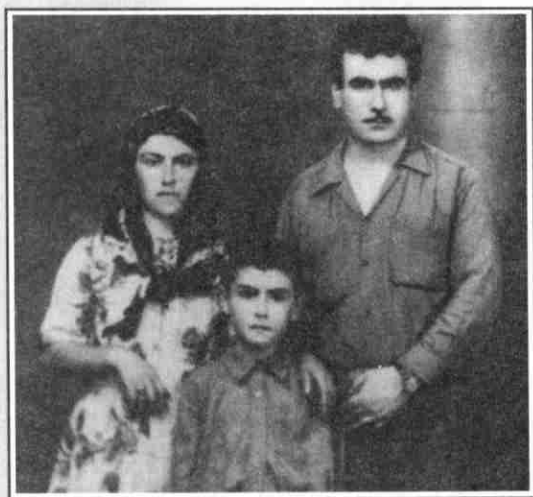
فهقى رهحمانى تازه لاو

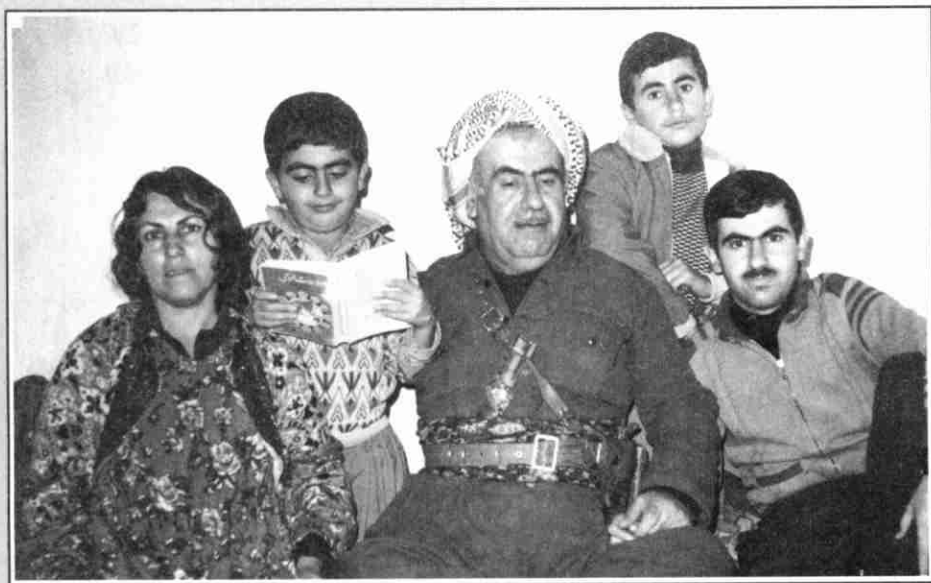
هه‌ژار (عه‌بدوره‌حمان شه‌ره‌فکه‌ندی) له سه‌رده‌می کۆماری مه‌هاباد

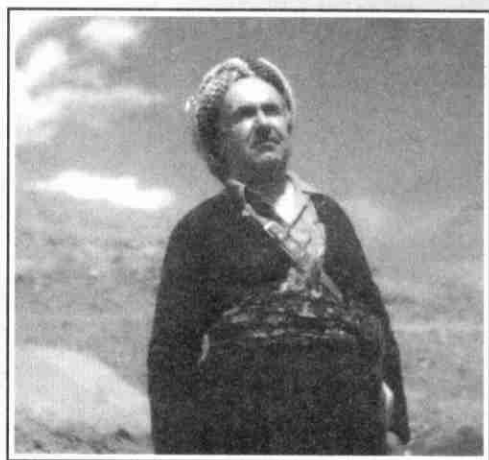
عه‌زیز قادری وینه‌گر (مامۆستا هه‌ژار)

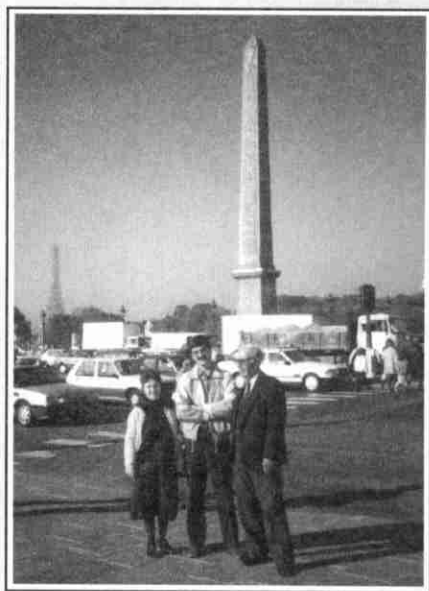
پاش نۆسالان یهک گرتنهوه، ههژار، مه عسووم، محهمهد (شیرکو)

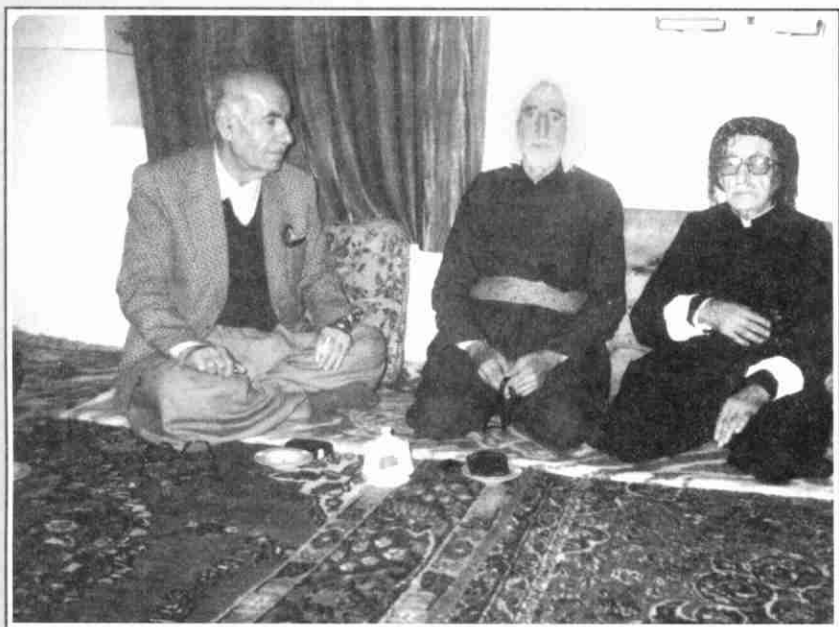
سهردانیکی مال و چاوپیکهوتنی ژن و مندالان، مستهفا (ناگری)، زاگروس، خانی و مه عسووم خان

وه کوو پیشمه رگه یه ک له شوړش

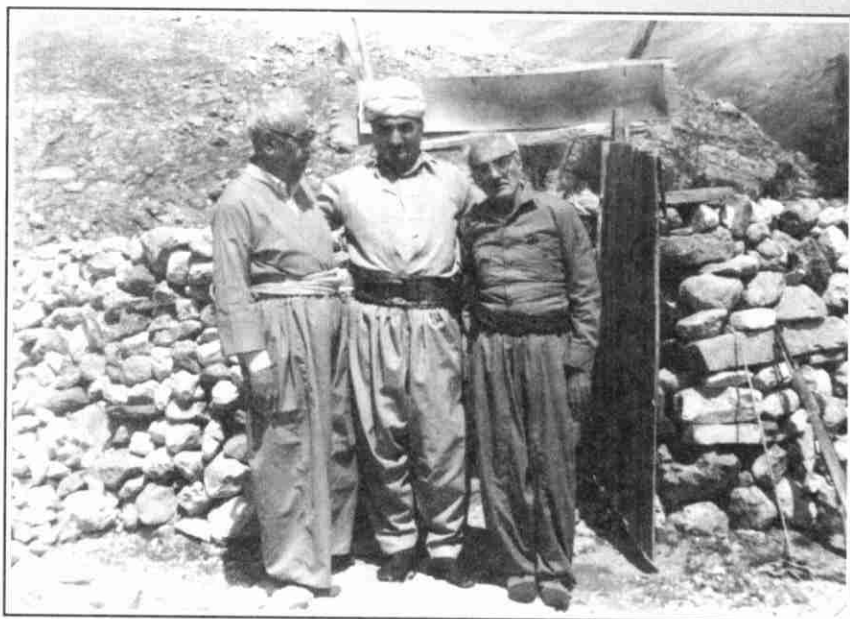
ماموستا هزار، ماجد، داده مه عسووم

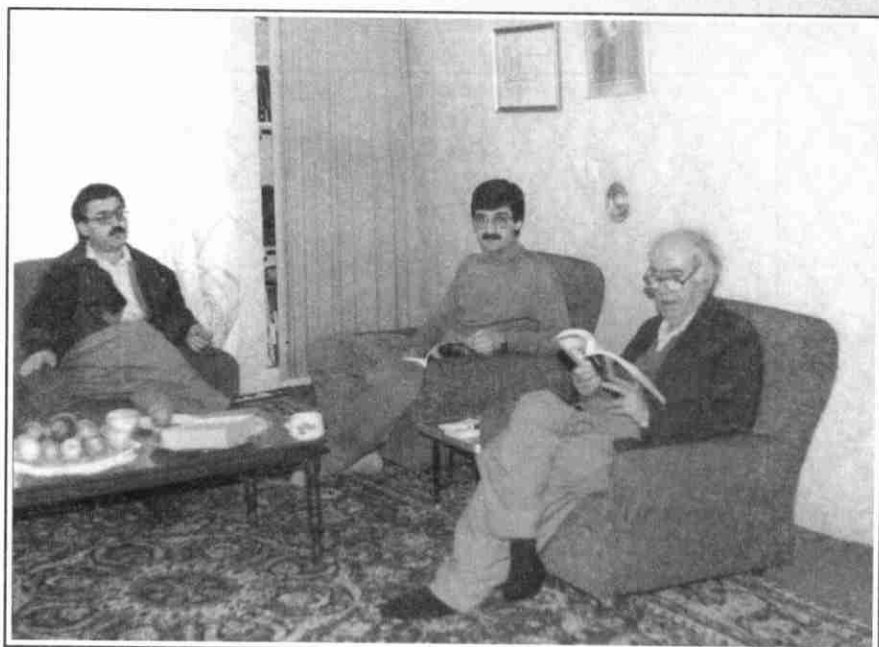
له راستهوه مامۆستایان: حهقیقی، ئاوات، ههژار

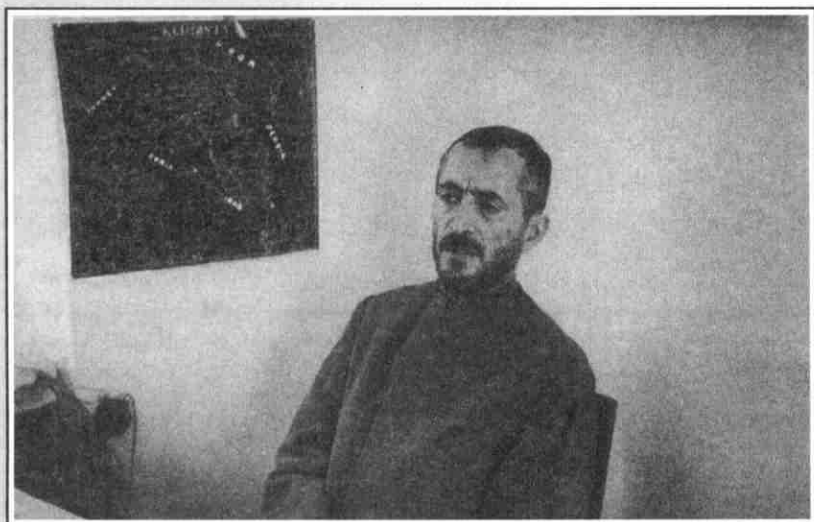
مامۆستایان: ههژار و محهمهدی قازی

ماموستا هینمن، فرانسوا چه‌ریری، ماموستا هه‌ژار

ماموستا هه‌ژار، ماجد، ماموستا هادی مورادی

قازی محهممد له دهفتهری له مههاباد

ژنرال بارزانی و پیشهوا قازی

دهوله تی کوماری مههاباد

هیمن، قازی محهممه، ههژار

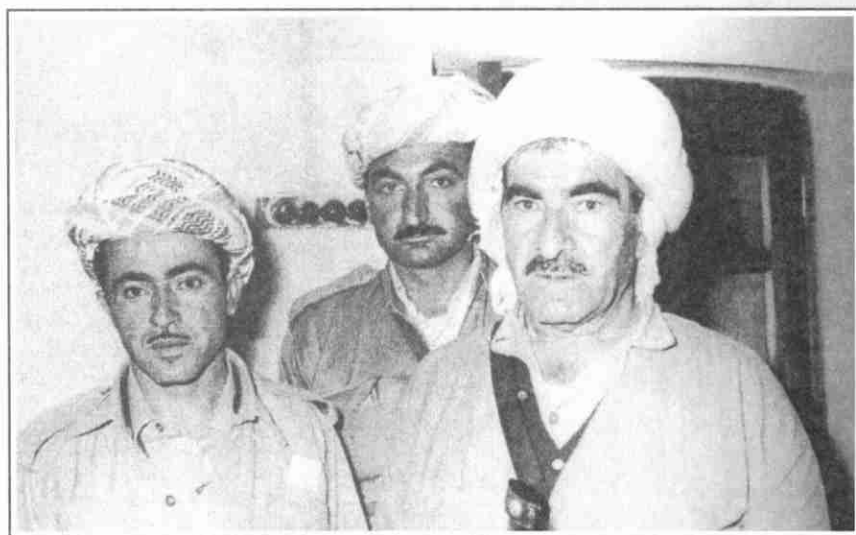
بارزانی، وه کوو پیغه مبه ریک له ناو ئومه ته کهیدا

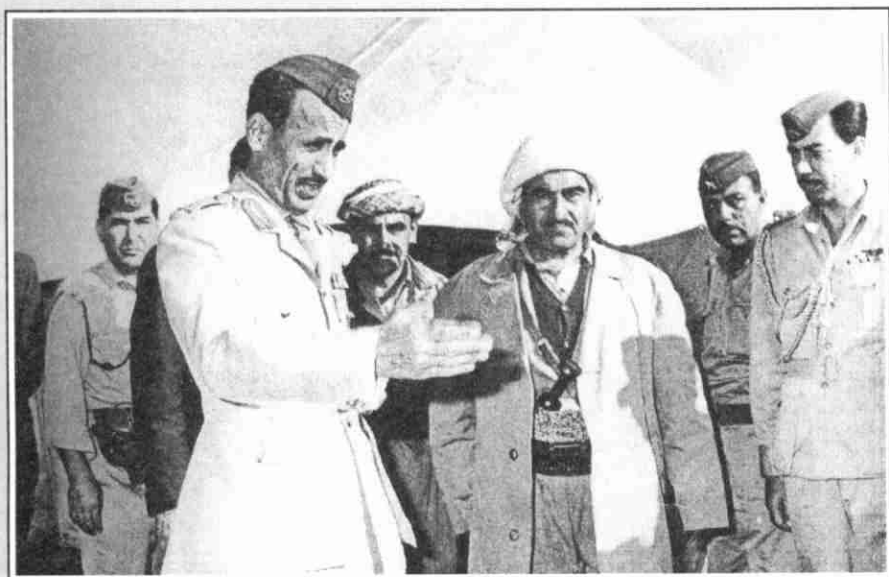
مهلا مستهفا بارزانی و مهسعوود بارزانی له چپای هه ندرین

بارزانی و کوره‌گانی، له راسته‌وه: مه‌سعوود، ئیدریس و سابیر

مه‌لا مسته‌فا، ئیدریس و له پشته‌سه‌ریان فرانسوا چه‌ریری

بارزانی و عه‌بدوره‌حمان عارف، دوای شهری هه‌ندریین

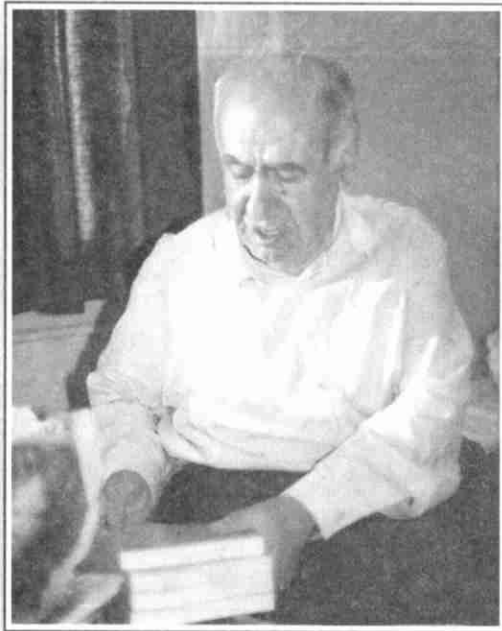
له راسته‌وه: شیخ له‌تیف، مه‌لا مسته‌فا، سه‌لیم فه‌خری و مه‌لا عه‌بدولباقی

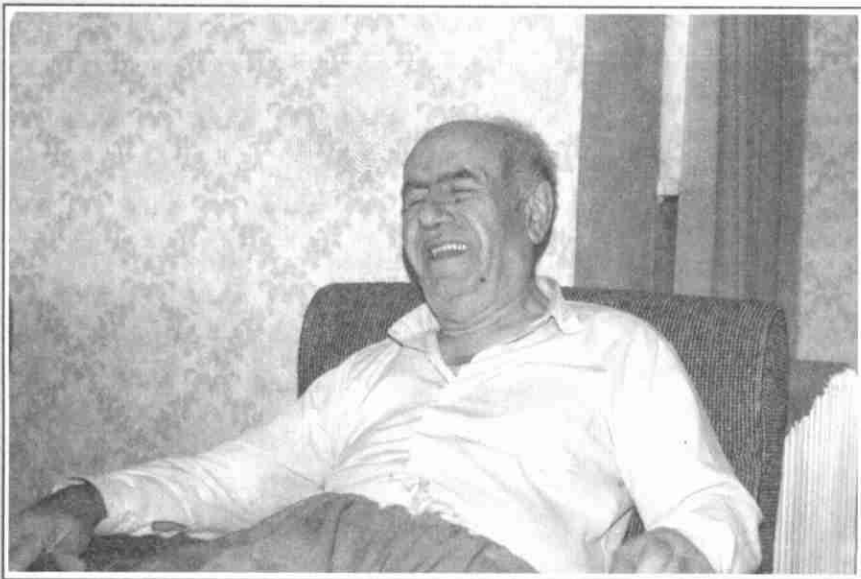
له راسته‌وه: سه‌دام حوسین، بارزانی، فوناد عارف، له ریزی دواوه: هه‌ژار و نووری شاه‌وه‌بیس

له راسته‌وه: سه‌دام حوسین، مه‌سه‌وود بارزانی، نه‌حمه‌د حه‌سه‌ن به‌کر، ئیدریس بارزانی و مه‌حموود عوسمان

کارنامه‌ی ژيان: ده‌ستیکي پر له کتیبی هیژا بو کتیبخانه‌ی کورد

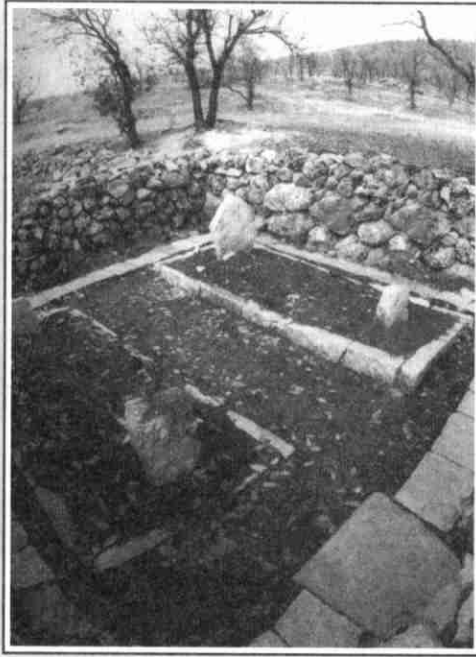
دنیا نه‌وهنده ناهینتی ...

تەرمى مامۇستا لە سەر دەستان

هەموو ھاتوون...

گلکۆی مه‌لا مسته‌فا و ئیدریس له بارزان

گلکۆی هه‌زار له مه‌هاباد. لای کهم با لێره‌دا له پهنای یه‌ک بن

... سه ره ههوه لهوه لهو شاگرد گار سوئییه به خوځدا ده شکامه وه؛
به شهرمه وه ئامان و ده فرم له پیش موشته ری لاده برد؛ به زه شم
به خوځدا ده هات. به یتیکی مسته فا به گی کور دیم هاته وه بیر
که ده لی:

سه با یارانی مه جلیس گه ده پرسن حالی زارم لیت
بلی کیشایه مه یخانه دوو چاوی بیچووه عه بیاریک

بیچووه عه بیاری ئه و شاعیره، به چکه ئاغایه کی لووسکه بووه.
بیچووه عه بیاری من، کوردستان و چهن دین ملیون کوردی
لی قهوماوه؛ بۆشی بچمه سووچی مه یخانه و له وهش ره زیل تر بم،
جی شانازیمه. ئیتر به راستی ئه م به یته شیعره، شهرم و ته قیه ی
لابردم و زور به راشکاوی کاری خوځ ده کرد ...

ل. ۱۱۲ و ۱۱۳